Yesus Aqa Anjam Bole

2014

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea,

2014 revision

Yesus Aqa Anjam Bole 2014

The New Testament in the Anjam language of Papua New Guinea, 2014 revision

Nupela Testamen long tokples Anjam long Niugini, 2014

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Anjam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-04-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
0eb339dc-c20a-5065-9483-338933d97585

Contents

Matyu 1
Mak 66
Luk 105
Jon 171
Aposel 216
Rom 280
1 Korin 310
2 Korin 337
Galesia 355
Efesus 365
Filipai 375
Kolosi 382
1 Tesalonaika 389
2 Tesalonaika 395
1 Timoti 399
2 Timoti 408
Taitus 414
Filemon 418
Hibru 420
Jems 443
1 Pita 451
2 Pita 459
1 Jon 464
2 Jon 471
3 Jon 472
Jut 474
Uli Anjam 477

MATYU

Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil

1 Endi Yesus Kristus aqa moma naŋgo ñam kalil. Yesus Kristus a Devit
aqa leŋ na ŋambabej. Devit a Abraham aqa leŋ na ŋambabej.
2 Abraham a Aisak aqa abu. Aisak a Jekop aqa abu. Jekop a Juda
aqa was naŋgi ti naŋgo abu. 3 Juda a Peres Sera wo naŋgo abu. Naŋgo
ai Tamar. Peres a Hesron aqa abu. Hesron a Ram aqa abu. 4 Ram a
Aminadap aqa abu. Aminadap a Nason aqa abu. Nason a Salmon aqa
abu. 5 Salmon a Boas aqa abu. Boas aqa ai Rahap. Boas a Obet aqa abu.
Obet aqa ai Rut. Obet a Jesi aqa abu. 6 Jesi a Mandor Koba Devit aqa abu.
Devit a Solomon aqa abu. Solomon aqa ai a nami Uria aqa ŋauŋ soqnej.
7 Solomon a Rehoboam aqa abu. Rehoboam a Abiya aqa abu. Abiya a
Asa aqa abu. 8 Asa a Jehosafat aqa abu. Jehosafat a Jehoram aqa abu.
Jehoram a Usia aqa abu. 9 Usia a Jotam aqa abu. Jotam a Ahas aqa abu.
Ahas a Hesekia aqa abu. 10 Hesekia a Manase aqa abu. Manase a Emon
aqa abu. Emon a Josaia aqa abu. 11 Josaia a Jehoiakin aqa was naŋgi ti
naŋgo abu. Aqa bati qa jeu tamo naŋgi na Israel naŋgi tontnjrsib joqsib
Babilon qureq di taqatnjresoqneb.
12 Babilon qureq di naŋgi tontnjrnab sonabqa Jehoiakin aqa aŋgro
Sealtiel a ŋambabej. Sealtiel a Serubabel aqa abu. 13 Serubabel a Abiut aqa
abu. Abiut a Eliakim aqa abu. Eliakim a Asor aqa abu. 14 Asor a Sadok
aqa abu. Sadok a Akim aqa abu. Akim a Eliut aqa abu. 15 Eliut a Eleasar
aqa abu. Eleasar a Matan aqa abu. Matan a Jekop aqa abu. 16 Jekop a
Josep aqa abu. Josep a Maria aqa gumbuluŋ.
Maria aqa miligiq na Yesus a ŋambabej. Naŋgi a qa mareqnub, a Kristus.
17 Deqa Abraham aqaq dena bosi bosiq Devit a ŋambabej di moma 14.
Devit aqaq dena bosi bosiq Israel naŋgi Babilon qureq di soqneb di dego
moma 14. Naŋgi Babilon qureq di soqneb dena bosi bosiq Kristus a
ŋambabej di dego moma 14.

Yesus Kristus a ŋambabej

18 Yesus Kristus a endegsi ŋambabej. Aqa ai Maria Josep na oqajqa
saga qameb. Ariya Josep a Maria ombla ŋereŋosaisonabqa Mondor Bole
a Maria aqaq ainaqa a gumaŋej. 19 Onaqa Maria aqa gumbuluŋ Josep
a endegsi quej, “Maria a gumaŋqo.” Josep aqa kumbra tulaŋ boledamu
deqa a endegsi are qalej, “E lumu na Maria uratqai. E boleq di uratqasai.
Maria a jemaiyo uge.” 20 Degsi are qaleqnaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro
bei a Josep aqaq ainaqa ŋeiobilqei na unej. Unnaqa laŋ aŋgro na minjej,
“O Josep, Devit aqa moma, ni Maria ame. Ni ulaaim. Ni que. Mondor
Bole a Maria aqaq aiqoqa a gumaŋqo. 21 Deqa a aŋgro mel oqas. Amqa
bunuqna aŋgro dena aqa segi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrsim
naŋgi eleŋqas. Deqa ni aqa ñam Yesus waiyqam.”
22 Kumbra kalil di brantej deqa anjam bei Tamo Koba aqa medabu o
tamo bei nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, 23 “Niŋgi
quiy. Bunuqna duŋgeŋge bei a tamo ombla ŋereŋosaisosimqa a gumaŋosim
aŋgro mel oqas. Amqa naŋgi aqa ñam Emanuel waiyqab.” Ñam di aqa
damu, “Qotei a iga koba na unum.”

24 Onaqa Josep a qutuosiqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro na anjam minjej
qaji di dauryosiqa Maria ej. 25 Bati deqa a Maria ombla ŋereŋosaioqneb.
Gilsi gilsiq Maria a aŋgro mel ej. Onaqa Josep na aŋgro di aqa ñam Yesus
waiyej.

2

Bongar sisiyo qaji tamo naŋgi Yesus unqajqa beb

1 Yesus a Betlehem qureq di ŋambabej. Qure di Judia sawaq di unu.
Bati deqa Mandor Herot a Judia sawa taqatesoqnej. Yesus a ŋambabonaqa
bongar sisiyo qaji tamo qudei naŋgi seŋ oqo sawaq na walwelosib gilsib
Jerusalem qureq di brantosib tamo qudei naŋgi endegsib nenemnjro-
qneb, 2 "Juda naŋgo mandor koba ŋambabej qaji a qabi unu? Iga seŋ oqo
sawaq di aqa bongar unsimqa dauryosim bonum. Iga a qa louqajqa deqa
bonum." 3 Onaqa Mandor Herot a naŋgo anjam di qusiqa a are koba
qaloqnej. Tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi dego are
koba qaloqneb. 4 Deqa Herot a Israel naŋgo atra tamo kokba ti naŋgo
dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil metnjrnaqa naŋgi bosib koroonabqa
a na naŋgi endegsi nenemnjrej, "Kristus a qabia ŋambabqas?" 5 Onaqa
naŋgi na kamba minjeb, "Kristus a Betlehem qureq di ŋambabqas. Qure
di agi Judia sawaq di unu. Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a nami
endegsi neŋgreŋyej, 6 'O Betlehem tamo uŋgasari, nuŋgo qure Judia sawaq
di unu. Qure kokba kalil Judia sawaq di unub qaji naŋgi na nuŋgo qure
buŋyqasai. Di kiyaqa? Nuŋgo qureq dena gate koba bei tigelosimqa a na
ijo segi Israel tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrqas.' "

7 Onaqa Herot a anjam di qusiqa bongar sisiyo qaji tamo naŋgi lumu na
metnjrnaqa naŋgi aqa areq bonabqa nenemnjrej, "Bati gembu bongar
di brantej?" 8 Onaqa naŋgi bongar brantej qaji aqa bati di ubtosib
Herot minjnabqa a na kamba minjrej, "Niŋgi Betlehem aisib aŋgro deqa
geregere ŋamoiy. Ŋamosib a tal qabi unu di unsib bosib e merbiy. Yim e
kamba aisiy a qa louqai."

9 Onaqa naŋgi Mandor Herot aqa anjam di qusib Betlehem aiyeb. Aisib
ŋam atsibqa bongar nami seŋ oqo sawaq di uneb qaji di namo aisiq aŋgro
soqnej qaji tal di tiŋsi sonaq uneb. 10 Unsib naŋgi tulaŋ areboleboleinjrej.

11 Onaqa naŋgi tal miligiq gilsib aŋgro aqa ai Maria wo sonab unjrsibqa
aŋgro aqa areq di siŋga pulutosib a qa loueb. Osib naŋgo qasaŋ iŋgi iŋgi
qudei ti gol ti goreŋ ti qa ti walaqajqa quleq bole bole di eleŋosib aŋgro
atraiyeb. Iŋgi iŋgi di naŋgi nami silali kokba na awaiyeleŋeb. 12 Ariya
naŋgi tal uratosib olo puluqa laqnabqa Qotei a ŋeiobilqei na minjrej,
"Niŋgi olo Herot aqaq di brantaib." Degsi minjrnaqa naŋgi gam bei
dauryosib naŋgo segi qure utruq aiyeb.

Josep na Yesus aqa ai wo joqsiq Isip sumeb

13 Naŋgi ainabqa bati di Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Josep aqaq
gilsiq ŋeiobilqei na minjej, "Herot a bosim aŋgro Yesus qalsim moiyotqa-
jqa ŋamqas. Deqa ni tigelosim aŋgro aqa ai wo joqsim Isip sawaq sumiy.
Sumsib di soqnibqa bunuqna e ni mermitqa sawa endeq olo bqab."
14 Onaqa Josep a qolo tigelosiqa aŋgro aqa ai wo joqsiq Isip sawaq sumeb.
15 Sumsib di sonabqa bunuqna Herot a moiyej. Josep a kumbra di yej
deqa anjam bei Tamo Koba aqa medabu o tamo nami marej qaji di aqa

damu brantej. A endegsi marej, “Ijo aŋgro mel a Isip sawaq di soqnimqa
e dena metit a Isip sawa uratosim ijoq bqas.”

Qaja tamo naŋgi na aŋgro mel naŋgi ñumeleŋeb

16 Herot a bongar sisiyo qaji tamo naŋgi qa tariŋonaq ugeiyonaq qalieej,
naŋgi a gisaŋyeb. Deqa a minjiŋ ani oqetonaqa aqa qaja tamo qudei
naŋgi qariŋnjrnaqa aisib Betlehem qureq di aŋgro mel kiñilala wausau
aiyel osaisoqneb qaji naŋgi kalil ñumeleŋosib moiyotnjreb. Qure qure
Betlehem jojomq di soqneb qaji dia dego aŋgro mel kiñilala wausau aiyel
osaisoqneb qaji naŋgi kalil moiyotnjreb. Herot a bongar brantej qaji aqa
bati dauryosiq kumbra degyej. 17 Deqa anjam bei Qotei aqa medabu o
tamo Jeremaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
18 “Rama qureq di Resel a akamkobaoqnsiq pailoqnej. Aqa aŋgro kalil
naŋgi ñumnab moreŋeb deqa akameqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa are
latetqa yeqnab a naŋgo anjam quqwa uratoqnej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro
kalil naŋgi moreŋekriteb deqa.”

Josep na Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel sawaq beb

19 Bati Herot a moinaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Isip sawaq
di Josep aqaq di brantosiqa ŋeiobilqei na minjej, 20 “Ni tigelosim aŋgro
kiñala Yesus aqa ai Maria wo joqsim olo Israel sawaq gile. Tamo naŋgi
Yesus qalsib moiyotqa maroqneb qaji naŋgi moreŋekriteb deqa ni olo
gile.” 21 Onaqa Josep a tigelosiqa Yesus aqa ai Maria wo joqsiq olo Israel
sawaq gilej. 22 Bati deqa Arkelaus a na aqa abu Herot aqa sawa osiq
Judia sawa taqatesoqnej. Deqa Josep a anjam di qusiqa Judia sawaq gilqa
ulaej. Onaqa Qotei a Josep ŋeiobilqei na minjej, “Ni Galili sawaq gile.”
23 Onaqa Josep a Qotei aqa anjam di dauryosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq
qure bei aqa ñam Nasaret di soqnej. A di soqnej deqa anjam bei Qotei aqa
medabu o tamo qudei naŋgi nami maroqneb qaji di aqa damu brantej.
Naŋgi endegsib maroqneb, “Naŋgi a qa maroqnqab, ‘A Nasaret tamo.’ ”

3

Jon yansnjro qaji a Qotei aqa anjam palontoqnej

1 Bunuqna Jon yansnjro qaji a Judia naŋgo wadau sawaq di brantej.
Brantosiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq endegsi
minjroqnej, 2 “Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim
niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyiy.” 3 Jon a kumbra
degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej
qaji di aqa damu brantej. A Jon qa endegsi marej, “Tamo bei a wadau
sawaq di tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsim
minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam tingitetiy.’ ”

4 Jon a wadau sawaq di sosiqa a gara jugo kamel aqa juŋgum na gereiyo
qaji di jugoqnsiqa alalag na siŋgilatosiq laqnej. A iŋgi uyo saiqoji deqa a
sis ti bisim qaq ti uyoqnej. 5 Bati deqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb
qaji naŋgi ti Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti qure kalil Jordan ya qalaq
di soqneb qaji naŋgi ti tigelosib Jon aqa areq boqneb. 6 Boqnsibqa naŋgo
une kalil babteqnab Jon na Jordan yaq di yansnjroqnej.

7 Bati deqa Farisi tamo ti Sadyusi tamo ti tulaŋ gargekoba naŋgi
Jon na yansnjrqa marsibqa aqa areq beqnabqa unjrsiqa naŋgi endegsi
minjroqnej, “Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi
yai na merŋgwoqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa ulaosib

ijoq bonub? 8 Niŋgi are bulyosib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib
kumbra bole bole yoqniy. Yim e unsiy marqai, ‘Bole, niŋgi are bulyonub.’
Osiy niŋgi yansŋgwai. 9 Niŋgi endegsib are qalaib, ‘Abraham a gago
moma utru unu deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole.’ Niŋgi
degsib are qalaib. Niŋgi quiy. Qotei na marimqa meniŋ kalil endi
dego tamo bulyosib tigelosib Abraham aqa moma brantqab. 10 Qotei na
tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di atej unu. Deqa ŋam kalil gei
bole atosaieqnub qaji di Qotei na tapor dena qomeleŋosim ŋamyuwoq di
breinjrqas.
11 “Niŋgi are bulyqajqa deqa e ya na niŋgi yansŋgeqnum. Ariya Tamo
Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila
aqa siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai. A bosimqa
Mondor Bole aqa siŋgila na ti ŋamyuwo na ti niŋgi yansŋgwas. 12 A bem
sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di atqas. Osim a bem sum aqa
suwi breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji dia yuekritqab.”

Jon na Yesus yansej

13 Bati deqa Yesus a Galili sawaq dena tigelosiqa walwelosiq Jordan
yaq gilej. A Jon na yansqa marsiqa aqa areq gilej. 14 Gilnaqa Jon na
saidyosiq minjej, “Ni e yansbqam di kere. Kiyaqa e ni yansmqa marsim
ijoq bonum?” 15 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Uŋgum. Ni ijo anjam
dauryosim e yansbe. Yimqa kumbra dena iga Qotei aqa areqalo kalil
keretosim dauryqom.” Onaqa Jon a Yesus aqa anjam di dauryosiqa a
yansej.
16 Yesus a yanso osiqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge koqyonaqa
laŋ waqej. Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor a binoŋ bulosiq aisiq Yesus
aqa jejamuq di awoonaq unej. 17 Unnaqa laŋ goge dena Qotei aqa anjam
bei endegsi brantej, “Endi ijo aŋgro qujai. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E
a qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1 Onaqa bati deqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa di ura-
tonaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa walawalaiyoqnej.
2 Qanam 40 qolo 40 Yesus a wadau sawaq di soqnej. Sosiqa iŋgi
uratoqnsiqa qurieŋ ti soqnej. Deqa bati 40 di koboonaqa a mamyej.
3 Onaqa walawalaiyo tamo Satan a Yesus aqa areq bosiqa minjej, “Ni
Qotei aqa Ŋiriamqa meniŋ kalil endi minjrim bem bulyibqa ni uye.”
4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba minjej, “Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo naŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile sqasai.
Anjam kalil Qotei aqa medabuq na branteqnu qaji dena naŋgi ŋambile
sqab.’ ”
5 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Qotei aqa qure koba Jerusalem
gilsiq atra tal quraq oqsiq goge dia Yesus atsiqa minjej, 6 “Ni Qotei aqa
Ŋiriamqa endena prugosim mandamq aiye. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrimqa bosib
ni taqatmqab.’ Anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Laŋ
aŋgro naŋgi bosib baŋ na ni soqtmibqa ino siŋga meniŋ na qalqasai.’ ”
7 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego

neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa siŋgila
laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.’ ”
8 Degsi minjnaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiq dia
Yesus tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba naŋgi na taqatejunub
qaji naŋgo siŋgila ti ñoro ti di Yesus osoryosiqa minjej, 9 “Ni ijo ulatamuq
endi siŋga pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di naŋgo siŋgila ti
ñoro ti ni emqai.” 10 Onaqa Yesus na minjej, “Satan, ni ulaŋ. Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ino Tamo Koba Qotei a segi
qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.’ ”
11 Degsi minjnaqa Satan a Yesus uratosiq ulaŋej. Onaqa Qotei aqa laŋ
aŋgro naŋgi bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a olo Galili sawaq gilej

12 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a di qusiqa olo
tigelosiq Galili sawaq gilej. 13 Gilsiq Nasaret qureq di brantej. Dena
walwelosiqa Kaperneam qureq gilsiq di soqnej. Kaperneam qure agi
Galili ya agu kobaquja qalaqsi unu. Ya agu jojomq di Sebulun sawa ti
Naptali sawa ti unub. 14 Yesus a Kaperneam qureq gilej deqa anjam bei
Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej.
A endegsi marej, 15 “Gam kobaquja Jordan ya qalaq dena aiyejunu qaji
di Galili sawa ambleq na aiyejunu. Aisiq yuwalq di diŋejunu. Gam qalaq
di Sebulun ti Naptali ti unub. Sawa bei bei qaji naŋgi beleŋosib Galili di
unub. 16 Deqa tamo uŋgasari ambruq di unub qaji naŋgi puloŋ kobaquja
unqab. Tamo uŋgasari padalo gam dauryosib ambruq di unub qaji naŋgi
puloŋ dena suwantnjrqas.”

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

17 Bati deqa Yesus na aqa wau utru atsiqa Qotei aqa anjam palonto-
qnsiqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Qotei laŋ qureq di unu
qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo. Deqa
niŋgi are bulyiy.”
18 Osiqa a Galili ya agu qalaq aisiq alile dia walweloqnsiqa ŋam atej di
Saimon aqa ñam bei Pita aqa was Andru wo sonab unjrej. Naŋgi aiyel
qe o qaji tamo soqneb deqa naŋgi kakaŋ waiyeqnab unjrsiqa minjrej,
19 “Niŋgi e daurbiy. Niŋgi qe o qaji tamo unub deqa niŋgi qe eqnub.
Dego kere e wau eŋgitqa niŋgi olo tamo oqnqab.” 20 Yesus a naŋgi degsi
minjrnaqa naŋgi naŋgo kakaŋ uratosib Yesus dauryeb.
21 Onaqa Yesus a olo walwelosiq aisiqa Sebedi aqa ŋiri Jems aqa
was Jon wo naŋgi aiyel qobuŋ miligiq di naŋgo abu ti kakaŋ braŋo
qandimeqnabqa unjrsiqa metnjrej. 22 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi a
qobuŋ miligiq di sonaqa uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a Qotei aqa anjam palontoqnsiqa ma tamo naŋgi boletnjroqnej

23 Yesus a dena walwelosiqa Galili sawa keretoqnsiqa Juda naŋgo Qotei
tal miligiq giloqnsiqa dia Qotei aqa anjam palontoqnej. Qotei na aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam
bole di Yesus na palontoqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi kalil naŋgi
boletnjroqnej. 24 Yeqnaqa tamo uŋgasari kalil Siria sawaq di soqneb qaji
naŋgi Yesus qa quoqnsib deqa tamo ma utru segi segi joqsib aqa areq
boqneb. Tamo jejamu jaqatiŋnjro qaji naŋgi ti tamo mondor uge uge na
ojeleŋo qaji naŋgi ti tamo nanarioqnsib maŋgaloqneb qaji naŋgi ti tamo
jejamu lainjro qaji naŋgi ti kalil joqsib beqnab Yesus na boletnjroqnej.

25 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryoqnsib
laqneb. Galili sawa naŋgi ti Dekapolis sawa naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi
ti Judia sawa naŋgi ti qure qure Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi
ti kalil Yesus dauryoqnsib laqneb.

5

Yesus a manaq oqsiq dia anjam palontej

1 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi di unjrsiqa a manaq oqsiq
di awesonaqa aqa segi aŋgro naŋgi aqa areq beb.
2 Bonabqa a Qotei aqa anjam palontosiq endegsi minjrej, 3 “Tamo
uŋgasari qudei naŋgi poinjrqo, naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di sougetejunub.
Tamo uŋgasari naŋgi di areboleboleinjreme. Qotei laŋ qureq di unu qaji
a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas.
4 “Tamo uŋgasari akam ti unub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme.
Qotei na naŋgo are olo boletetnjrqas.
5 “Tamo uŋgasari lawo na sosib naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi
dego areboleboleinjreme. Qotei na mandam kalil osim naŋgi enjrqas.
6 “Tamo uŋgasari kumbra bole dauryqajqa arearetnjreqnu qaji naŋgi
dego areboleboleinjreme. Naŋgi tulaŋ kere na sqab. Iga iŋgi ti ya ti
uyqajqa arearetgeqnu dego kere.
7 “Tamo uŋgasari duleqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme. Qotei
a kamba naŋgi qa duloqnqas.
8 “Tamo uŋgasari naŋgo are miligiq di jiga bei saiqoji unub qaji naŋgi
dego areboleboleinjreme. Naŋgi Qotei aqa ulatamu unqab.
9 “Tamo uŋgasari jeu turyeqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjreme.
Qotei a naŋgi qa marqas, ‘Naŋgi ijo segi aŋgro bole.’
10 “Tamo uŋgasari qudei naŋgi kumbra bole dauryeqnub deqa jeu
tamo naŋgi na naŋgi gulbe enjreqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di dego
areboleboleinjreme. Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba
sosim naŋgi taqatnjrqas.
11 “Niŋgi ijo ñam ti unub deqa bunuqna tamo qudei na niŋgi mis-
iliŋgoqnsib ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamu laŋa gisaŋyoqnqab. Di uŋgum.
Niŋgi areboleboleiŋgeme. 12 Od, nuŋgo are tulaŋ boleiŋgim soqniy. Nuŋgo
awai bole agi laŋ goge di unu. Nami jeu tamo naŋgi na Qotei aqa medabu
o qaji tamo naŋgi dego degsib ugeugeinjroqneb.”

Niŋgi bar ti puloŋ ti bul soqniy

13 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandamq endi bar bul soqniy.
Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo qajararatqas? Di
keresai. Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Deqa bar di mandamq
di waiyibqa tamo qudei naŋgi bosib siŋga na sosqab.
14 “Niŋgi mandamq endi puloŋ bul soqniy. Niŋgi are qaliy. Qure
kobaquja a mana gogeqsi sqas di a boleq di sqas. A uliesqa keresai.
15 Tamo bei a lam qatrentosim guwe na kabutqasai. Boleq di gaintim
warum suwaŋamqa tamo kalil tal miligiq di unub qaji naŋgi warum
geregere unqab. 16 Dego kere niŋgi puloŋ bul sosib boleq di kumbra
bole bole yoqniy. Yoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na nuŋgo kumbra di
unoqnsib nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqtoqnqab.”

Yesus a dal anjam qa marej

17 Osiqa Yesus a olo marej, “E Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu
o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil dauryosiy keretqajqa deqa mandamq
aiyem. Niŋgi endegsib are qalaib, ‘Yesus a dal anjam di taqal waiyqajqa
bej.’ Di sai. 18 E bole merŋgwai. Laŋ ti mandam ti koboosaisoqnimqa
dal anjam mutu kiñala bei koboqasai bole sai. Dal anjam soqnim soqnim
Qotei na aqa wau kalil keretqas. 19 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a dal anjam
mutu kiñala bei uge qa marsim tamo uŋgasari naŋgi dego titnjroqnim
naŋgi uge qa marqab tamo di aqa ñam tulaŋ aguq aiqas. Deqa Qotei
laŋ qureq di unu qaji a na tamo di taqatqasai. Osim aqa Mandor Koba
sqasai dego. Ariya tamo bei a dal anjam kalil dauryosim tamo uŋgasari
naŋgi dego dauryqa minjroqnqas tamo di aqa ñam tulaŋ kobaqas. Deqa
Qotei na tamo di taqatosim aqa Mandor Koba sqas. 20 E niŋgi endegsi
merŋgwai. Niŋgi kumbra tulaŋ bolequja yoqniy. Yoqnib nuŋgo kumbra
bole dena dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi ti naŋgo kumbra bole
buŋyoqneme. Buŋyqasai di Qotei laŋ qureq di unu qaji a nuŋgo Mandor
Koba sosim niŋgi taqatŋgwasai.

Yesus a ŋiriŋ kumbra qa anjam palontej

21 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Niŋgi tamo bei moiyotaib. Niŋgi
tamo bei moiyotqab di niŋgi une ti sqab.’ Dal anjam di nuŋgo moma
naŋgi nami minjreb. 22 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi
merŋgwai. Tamo bei na aqa was ŋiriŋtqas di a une ti sqas. Tamo bei na
aqa was misiliŋyqas di une kobaquja aqa jejamuq di sqas. Deqa a ojsib
anjam pegiyo talq di tigeltosib aqa une ubtetqab di kere. Tamo bei na
aqa was minjqas, ‘Ni tulaŋ nanari, areqalo saiqoji,’ degyqas di aqa une
deqa Qotei na a osim ŋamyuwoq waiyqas di kere.

23-24 “Deqa ni Qotei atraiyqa marsimqa ino was bei a ni qa ŋiriŋ ti
soqnimqa ni deqa are qalsim atraiyo iŋgi iŋgi mati atra bijal qalaq di
uratosim ino was aqaq gile. Gilsim a ombla anjam gereiyekritosim dena
bosim Qotei atraiyqam.

25 “Deqa tamo bei a ni qa anjam bei soqnimqa niŋgi ombla walwelosib
anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi aiyel na anjam urur
gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni osim anjam pegiyo talq
gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa
anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a
ni osim qaja tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq
di waimqab. 26 Deqa e bole mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai.
Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa qaja tamo naŋgi na ni uratmib
oqedqam.

Yesus a uŋa jejamu ojetqajqa kumbra qa anjam palontej

27 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu
ojetaib.’ 28 Ariya e dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo
bei a uŋa bei laŋa kokoqyosiqa are prugyqo di aqa are miligiq na a uŋa
di aqa jejamu ojetqo.

29 “Ino ŋamdamu wo na ni titmosim uneq waimqa laqnimqa ŋamdamu
di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino ŋamdamu qujai loumimqa
ni une yqasai di kere. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti soqnimqa Qotei na
ni ŋamyuwoq waimqas di keresai. 30 Ino baŋ wo na ni titmosim uneq
waimqa laqnimqa baŋ di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ino baŋ

qujai loumimqa ni une yqasai di kere. Ariya ni baŋ aiyel ti soqnimqa
Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas di keresai.

Yesus a uŋa uratqajqa kumbra qa anjam palontej

31 “Nami naŋgi dal anjam endegsib mareb, ‘Tamo bei na aqa uŋa uratqa
osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas.’ 32 Ariya e dal anjam
di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratim
a olo tamo bei oqas di tamo dena aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Tamo
bunuj a dego une atqo. Di kiyaqa? Uŋa di a nami tamo bei ombla une
atosai deqa.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

33 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Ni anjam bei siŋgilatosim Tamo
Koba minjqam di ni na olo urataim. Ni anjam di dauryosim ye.’ Dal
anjam di nuŋgo moma naŋgi nami minjreb. 34 Ariya e dal anjam di
buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi anjam bei siŋgilataib. Niŋgi anjam
bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib. Laŋ qure a Qotei aqa awo jaram
koba. Deqa niŋgi laŋ qure aqa ñam na anjam bei siŋgilataib. 35 Mandam a
Qotei aqa siŋga atqajqa sawa. Deqa niŋgi mandam aqa ñam na anjam
bei siŋgilataib. Jerusalem a Mandor Koba aqa segi qure koba. Deqa
niŋgi Jerusalem aqa ñam na anjam bei siŋgilataib. 36 Ni anjam bei marqa
osimqa ino gate na anjam siŋgilataim. Ni segi na marimqa ino gate baŋga
sara qat bei oqwa keresai. Tulu bei dego oqwa keresai. Deqa ni ino gate
na anjam siŋgilataim. 37 Niŋgi od qa segi marsib said qa dego segi mariy.
Niŋgi anjam bei totoryosib marqab di niŋgi Satan aqa areqalo dauryqab.

Tamo bei na ni kumbra uge emimqa ni kamba a kumbra uge yaim

38 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Tamo bei na tamo bei aqa ŋamdamu
ugetetqas di niŋgi kamba aqa ŋamdamu ugetetiy. Tamo bei na tamo bei
aqa qalagei ugetetqas di niŋgi kamba aqa qalagei ugetetiy.’ 39 Ariya e
dal anjam di buŋyosiy niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo bei na ni kumbra
uge emimqa ni kamba a kumbra uge yaim. Tamo bei na ula poŋmimqa
belosim waliŋe bei osoryimqa poŋyem. 40 Tamo bei a ni qa anjam bei
soqnim ino gara jugo yaimqajqa mermimqa ni na saidyaim. Olo ino gara
olekoba dego ye. 41 Qaja tamo bei na ni ojsim siŋgila na mermqas, ‘Ni
ijo iŋgi iŋgi qoboiyetbosim e daurbosim gam truquyala endeq gile.’ A
degsi mermimqa ni aqa anjam di buŋyosim aqa iŋgi iŋgi qoboiyetosim
dauryosim gam olekobaq osi gilete. 42 Tamo bei na ino iŋgi bei yaimqajqa
mermimqa ye. Tamo bei na ino iŋgi bei yaimosim bunuqna a kamba olo
ni emqajqa mermimqa iŋgi di ye. A saidyaim.

Niŋgi na jeu tamo naŋgi geregereinjroqniy

43 “Niŋgi dal anjam endegsib queb, ‘Ni ino was naŋgi qalaqalainjroqne.
Osim ino jeu tamo naŋgi qoreinjroqne.’ 44 Ariya e dal anjam di buŋyosiy
niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi dego qalaqalain-
jroqniy. Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgibqa niŋgi olo naŋgi qa Qotei
pailyoqniy. 45 Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi nuŋgo Abu laŋ qureq di
unu qaji aqa aŋgro bole sqab. Niŋgi qalie, Qotei a dego tamo bole ti
tamo uge ti naŋgi turtnjroqnsiq kumbra bole bole enjreqnu. Agi a na
aqa seŋ qariŋyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti naŋgoq aiyeqnu. Awa dego
qariŋyeqnaqa tamo bole ti tamo uge ti naŋgoq aiyeqnu. 46 Tamo uŋgasari
niŋgi qalaqalaiŋgeqnub qaji naŋgi segi niŋgi kamba qalaqalainjroqnqab

di kumbra tulaŋ bolesai. Nuŋgo kumbra deqa Qotei a niŋgi awai bole eŋgwasai. Takis o qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub. 47 Niŋgi
nuŋgo was naŋgi segi gereinjroqnqab di kumbra tulaŋ bolesai. Nuŋgo
kumbra dena niŋgi na tamo qudei buŋnjrqasai. Tamo naŋgi Qotei qaliesai
qaji naŋgi dego naŋgo segi was naŋgi gereinjreqnub. 48 Nuŋgo Abu
laŋ qureq di unu qaji a gaigai kumbra bole bole keretoqnsiq yeqnu.
Deqa niŋgi dego nuŋgo Abu aqa kumbra di dauryosib kumbra bole bole
keretoqnsib yoqniy.

6

Niŋgi laŋa babaŋ na kumbra bole yaim

1 "Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub, 'E laŋa babaŋ na kumbra
bole yoqnit tamo naŋgi e nuboqnsib ijo ñam soqtetboqnqab.' Ariya niŋgi
degyaib. Niŋgi degyqab di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a niŋgi awai
bole eŋgwasai.
2 "Niŋgi gisaŋ tamo naŋgo kumbra dauryaib. Gisaŋ tamo naŋgo
kumbra agiende. Naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrqa
oqnsib tamo qudei qariŋnjreqnab naŋgi qa namooqnsib gul anjameqnub.
Gul anjameqnab tamo uŋgasari naŋgi na gisaŋ tamo naŋgi di unjroqnsib
naŋgo ñam soqtetnjreqnub. Gisaŋ tamo naŋgi di Qotei tal miligiq di, gam
kokbaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Qotei a tamo naŋgi
di awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo
ñam soqtetnjreqnub di kere. 3 Deqa ni degyaim. Ni tamo iŋgi iŋgi saiqoji
naŋgi aqaryainjrqa osimqa baŋ qonaŋ a uli na aqaryainjrimqa baŋ wo a
qalieqasai. 4 Di yawo anjam. Aqa damu endegsi unu. Ni uli na tamo iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrimqa tamo uŋgasari kalil naŋgi qalieqasai. Ni
kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam
soqtetmosim ni awai bole emoqnqas."

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

5 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi Qotei pailyqa osibqa gisaŋ tamo naŋgi
pailyeqnub degsib pailyaib. Gisaŋ tamo naŋgi Qotei pailyqa oqnsib
tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di tigeleqnab unjroqnsib naŋgo ñam
soqtetnjreqnub. Tamo naŋgi di Qotei tal miligiq di, qure ambleq di,
gam kokba qalaq di kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai. Qotei
a naŋgi awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo uŋgasari naŋgi na
naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere. 6 Deqa ni degsi pailyaim. Ni Qotei
pailyqa osimqa ino segi warum miligiq gilsim siraŋ qandimtosim ino
Abu uliejunu qaji a pailyimqa tamo kalil naŋgi ni numqasai. Ni kumbra
di uli na yoqnim ino Abu a segi unoqnqas. Deqa a segi na ino ñam
soqtetmosim ni awai bole emoqnqas.
7 "Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi laŋa laŋa pailyo olekokba
yoqnsibqa endegsib are qaleqnub, 'Iga pailyo olekokba yoqnimqa Qotei
a gago pailyo quqwas.' Di gisaŋ. Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa degsib
pailyaib. 8 Niŋgi naŋgo kumbra di dauryaib. Niŋgi iŋgi bei qa truquosib
nuŋgo Abu pailyosaisoqnibqa a nami qalieqo.
9 "Deqa niŋgi endegsib Qotei pailyoqniy,
'O gago Abu, ni laŋ qureq di unum.
Ino ñam tulaŋ getento.
10 Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.

Laŋ qureq di naŋgi ino areqalo dauryeqnub dego kere iga mandamq
endi ino areqalo dauryoqnqom.
11 O Abu, gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.
12 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na kobotetnjre-
qnum deqa ni kamba gago une kalil dego kobotetgime.
13 Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni iga
aqaryaigime.
Yim Satan na iga ugetgwasai.'
14 "O ijo aŋgro, niŋgi degsib Qotei pailyoqniy. Niŋgi quiy. Niŋgi tamo
bei qa anjam soqnimqa niŋgi na aqa une kobotiy. Yimqa nuŋgo Abu laŋ
qureq di unu qaji a na kamba nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. 15 Niŋgi aqa
une kobotetqasai di nuŋgo Abu a dego nuŋgo une kobotetŋgwasai."

Yesus a qurieŋ qa anjam palontej

16 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi qurieŋqa marsibqa gisaŋ tamo naŋgi
qurieŋeqnub niŋgi degsib qurieŋaib. Gisaŋ tamo naŋgi qurieŋoqnsibqa
ulatamu ugeinjreqnu. Tamo uŋgasari kalil naŋgi na unjrsib naŋgo ñam
soqtetnjrqajqa deqa naŋgi kumbra degyeqnub. Deqa e bole merŋgwai.
Tamo naŋgi di Qotei na awai bole enjrqasai. Naŋgo awai agi tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjreqnub di kere. 17 Ariya ni kumbra
degyaim. Ni qurieŋqa osimqa ino ulatamu geregere yansoqnsim ino
gate baŋga praŋyoqnsim ino jejamu gereiyoqnsim laqne. 18 Yimqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi ni numoqnsib ni qurieŋ ti unum di naŋgi qalieqasai.
Ni kumbra di uli na yoqnim ino Abu a segi na unoqnqas. Deqa a segi na
ino ñam soqtetmosim awai bole emoqnqas."

Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi koroiyaib

19 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi koroiyaib. Di
sisimbiŋ na ugetqab. Baisuwi ojqas. Bajiŋ tamo naŋgi tal paratosib oqab.
20 Deqa niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi koroiyiy. Di sisimbiŋ na ugetqasai.
Baisuwi ojqasai. Bajiŋ tamo naŋgi tal paratosib oqasai dego. 21 Sawa
qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi dego siŋgilatim sqas."

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

22 Osiqa Yesus a olo marej, "Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul.
Deqa ino ŋamdamu boleqas di ino jejamu kalil suwaŋesqas. 23 Ariya ino
ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil ambruesqas. Deqa puloŋ ino are
miligiq di unu qaji a olo ambruqas di ino are miligi kalil ambruekritqas."

Ni tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai

24 Osiqa Yesus a olo marej, "Tamo qujai a tamo kokba aiyel naŋgi
wauetnjrqa keresai. A tamo kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo
kobaquja bei jeutqas. Bei aqa anjam dauryosim olo bei qoreiyqas. Dego
kere niŋgi silali ti Qotei ti turtnjrsib naŋgi wauetnjrqa keresai."

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

25 Osiqa Yesus a olo marej, "Niŋgi mandamq endi bole sqajqa deqa
areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, 'Iga iŋgi ti ya ti qabe na osim
uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?' Niŋgi degsib
maraib. Niŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile oqasai. Niŋgi gara jugoqnqab
dena segi nuŋgo jejamu bole sqasai. 26 Niŋgi qebari naŋgi unjriy. Naŋgi
iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi otorosib talq di atosaieqnub. Ariya nuŋgo Abu
laŋ qureq di unu qaji a na qebari naŋgi iŋgi anainjreqnu. Niŋgi qalie,

qebari naŋgi qunuŋ saiqoji. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Niŋgi na qebari naŋgi
tulaŋ buŋnjrejunub. 27 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba
qalaib. Niŋgi are koba qalqab dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa bati olo yala
totoryqa keresai. Sai bole sai.
28 “Deqa niŋgi kiyaqa gara qabe na osib jejamu kabutqajqa are koba
qaleqnub? Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib branteqnub di
niŋgi qaliesai. Naŋgi segi wauosaieqnub. Naŋgo segi wala gereiyo-
saieqnub. 29 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Nami Solomon a gara wala
boledamu jugoqnej. Ariya ŋam so aqa wala dena Solomon aqa wala tulaŋ
buŋyejunu. 30 Maŋ laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib
ŋamyuwoq waiyqab. Maŋ laŋaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa niŋgi
kiyaqa Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ
laŋaj sai. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, Qotei a
niŋgi dego gara eŋgoqnqas. 31 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib,
‘Iga iŋgi ti ya ti qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu
kabutqom?’ Niŋgi degsib maraib. 32 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji
naŋgi iŋgi iŋgi deqa are koba qaleqnub. Ariya niŋgi deqa are koba qalaib.
Nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a qalie, niŋgi laŋa sqa keresai. Niŋgi iŋgi
iŋgi deqaji oqnsib sqab. 33 Deqa niŋgi kumbra qujai endi yoqniy. Niŋgi
Qotei na taqatŋgosim nuŋgo Mandor Koba sqajqa ti aqa kumbra bole bole
dauryqajqa ti siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei na kamba iŋgi uyo ti
gara ti dego eŋgoqnqas. 34 Deqa nebe kumbra kiye nuŋgoq di brantqas
niŋgi deqa are koba qalaib. Nebe a bati bei. Nebe qa gulbe di aqa segi
gulbe. Bati segi segi aqa gulbe di naŋgo segi segi. Deqa niŋgi are koba
qalaib.”

7

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib. Niŋgi
peginjrqasai di Qotei a kamba dego niŋgi pegiŋgwasai. 2 Ariya niŋgi
na tamo naŋgi peginjrqab kere dego Qotei a kamba niŋgi pegiŋgwas.
Niŋgi na tamo naŋgo jejamuq di une qametnjrqab kere dego Qotei a
kamba nuŋgo jejamuq di une qametŋgwas. 3 Kiyaqa ni ino was aqa
ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu di unsimqa ino segi ŋamdamuq di
ŋampaŋ kobaquja unu di ni unosai? 4 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di
ŋampaŋ kobaquja soqnimqa ni na tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino
ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai’? 5 Ni
gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di
taqal waiyosim ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino
was aqa ŋamdamuq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.
6 “Niŋgi ñoro bole bole oqnsib bauŋ naŋgi enjroqnaib. Enjrqab di naŋgi
ñoro di taqal waiyosib bosib niŋgi uñiŋgwab. Niŋgi kolilei bole bole oqnsib
bel naŋgi enjroqnaib. Enjrqab di naŋgi kolilei di mandamq di waiyosib
naŋgo siŋga na soseleŋqab.”

Niŋgi Qotei pailyqab di a na niŋgi aqaryaiŋgwas

7 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqab di a na
eŋgwas. Niŋgi iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab di itqab. Niŋgi siraŋme
kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ waqtetŋgwas. 8 Tamo kalil Qotei pai-
lyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo kalil iŋgi qa ŋameqnub qaji naŋgi

iteqnub. Tamo kalil siraŋme kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na siraŋ
waqtetnjreqnu.
9 “Tamo bei aqa aŋgro a mamyim iŋgi qa minjimqa a iŋgi yqas. A
meniŋ yqasai. 10 A na qe qa minjimqa a qe yqas. A amal yqasai. 11 Deqa
niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo aŋgro naŋgi iŋgi bole
bole enjreqnub. Niŋgi naŋgi saidnjrosaieqnub. Nuŋgo kumbra dena
niŋgi endegsi poiŋgem, nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego niŋgi
saidŋgosaieqnu. Niŋgi pailyqab di a na iŋgi bole bole niŋgi eŋgoqnqas. A
na niŋgi saidŋgwasai bole sai.
12 “Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa arearetŋgeqnu qaji
di niŋgi na olo naŋgi enjroqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Moses aqa dal
anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil keretosib
dauryqab.”

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy

13 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi siraŋme kiñala miligiq giliy. Niŋgi
siraŋme kobaquja miligiq gilqab di niŋgi padalo sawaq aiqab. Gam di
kobaquja. Tamo gargekoba naŋgi gam di dauryeqnub. 14 Niŋgi siraŋme
kiñala miligiq gilqab di niŋgi gam kiñala dauryosib ŋambile gaigai sqajqa
sawaq di brantqab. Tamo quja quja segi gam di itosib dauryeqnub.”

Niŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi qa ŋam atoqniy

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei
na bosib gisaŋosib merŋgwab, ‘Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’
Di sai. Tamo naŋgi di kaja bul lawo na boqnsib niŋgi walawalaiŋgoqnsib
anjam merŋgeqnub. Ariya naŋgo are miligiq di naŋgi tamo uge. Naŋgi
bauŋ juwaŋ kaja naŋgi ñumeqnub dego bul. 16 Niŋgi naŋgo kumbra di
geregere tenemtosib poiŋgwas, naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo
bolesai. Niŋgi are qaliy. Tamo naŋgi sil luwit mariŋq dena wain gei osib
uyeqnub e? Sai. Maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib uyeqnub e? Sai.
17 Niŋgi qalie, ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge
ateqnub. 18 Ŋam bole naŋgi gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei bole
atosaieqnub. 19 Ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di tamo naŋgi na
qomeleŋoqnsib ŋamyuwoq di breinjreqnub. 20 Dego kere niŋgi gisaŋ tamo
naŋgo kumbra geregere tenemtosib poiŋgwas, naŋgi Qotei aqa medabu o
qaji tamo bolesai.
21 “Niŋgi endegsib are qalaib. Tamo uŋgasari naŋgi ‘O Tamo Koba, O
Tamo Koba’ e degsib metbqab di Qotei na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Man-
dor Koba sqas. Di sai. Tamo uŋgasari ijo Abu aqa areqalo dauryeqnub
qaji naŋgi segi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Qotei agi
laŋ qureq di unu. 22 Mondoŋ diŋo bati bamqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi ijo ulatamuq di tigelosib endegsib merbqab, ‘O Tamo Koba, iga
ino ñam na anjam mare mare laqnem. Iga ino ñam na mondor uge uge
winjroqnsimqa maŋwa gargekoba yoqnem.’ Naŋgi e degsib merbqab.
23 Merbibqa e kamba minjrqai, ‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai. Deqa
niŋgi jaraiyiy. Niŋgi kumbra uge yo qaji tamo.’ ”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo a ijo anjam kalil endi qusim dau-
ryqas di a tamo bei meniŋ quraq di aqa tal atej a bul sqas. 25 Bunuqna
awa jagwa ti bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Siŋgila na
tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ quraq di tal atej deqa. 26 Ariya tamo

a ijo anjam kalil endi qusim olo dauryqa uratqas di a nanari tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji a bul sqas. 27 Tal atnaq sonaqa awa
jagwa ti bosiqa ya meli dosiqa tal di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq aisiq
tulaŋ niñaqej. Od, tal di a torei padalej."
28 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi queb. Qusib naŋgi prugugeteb. 29 Di kiyaqa? Yesus
aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. Dal anjam qalie tamo naŋgo anjam
maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam di aqa abu.

8

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

1 Yesus a manaq dena aiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
a dauryosib aiyeb. 2 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a
Yesus aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa minjej, "O Tamo
Koba, ni e boletbqa are soqnimqa e boletbe." 3 Degsi minjnaqa Yesus
a baŋ waiyosiq tamo di ojsiqa minjej, "E ni boletmqa are unu. Deqa
ino jejamu olo boleeme." Onaqa bati qujai deqa aqa yu kalil mosoosiq
aqa jejamu boleej. 4 Onaqa Yesus na olo minjej, "Ni que. Ino jejamu
boleqo deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra
tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim
Qotei atraiyime. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, 'Bole,
ino jejamu boleqo.' "

Yesus na qaja tamo gate aqa kaŋgal tamo boletej

5 Onaqa Yesus a walwelosiq Kaperneam qureq di brantej. Dia qaja
tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. A Yesus aqa areq bosiqa pailyosiq
minjej, 6 "O Tamo Koba, ijo kaŋgal tamo a makobaiyqo. Aqa tanu kalil
laiyosiq jejamu tulaŋ jaqatiŋyqoqa talq di ŋeiejunu." 7 Onaqa Yesus na
minjej, "E gilsiy boletqai." 8 Degsi minjnaqa qaja tamo gate na olo minjej,
"O Tamo Koba, e tamo bolesai deqa ni ijo talq baim. Ni anjam segi
marimqa ijo kaŋgal tamo a boleqas. 9 E dego tamo kokba qudei naŋgo
sorgomq di unum. Ijo qaja tamo naŋgi ijo sorgomq di unub. E bei
minjqai, 'Ni gile.' Yimqa a gilqas. Bei minjqai, 'Ni au.' Yimqa a bqas.
Ijo kaŋgal tamo bei minjqai, 'Wau di ye.' Degsi minjitqa a ijo anjam
dauryqas." 10 Onaqa Yesus a qaja tamo gate aqa anjam di qusiqa tulaŋ
prugugetej. Osiqa bulosiq tamo uŋgasari gargekoba a dauryoqneb qaji
naŋgi minjrej, "E bole merŋgwai. Qaja tamo gate endi a e qa aqa areqalo
tulaŋ siŋgilatqo. Israel tamo nami e qa degsi aqa areqalo siŋgilato qaji bei
unosai.
11 "Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
sawa guta na guma na ti bosib koroosib Abraham, Aisak, Jekop naŋgi
koba na awoosib iŋgi uyoqnqab. Yimqa Qotei laŋ qureq di unu qaji
a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. 12 Ariya tamo qudei
Qotei a nami taqatnjrqa osiq metnjrej qaji naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilatosai deqa a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqasai. A na
naŋgi osim qalaq di breinjrimqa naŋgi sawa ambruq di sqab. Sawa
dia naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam
atoqnqas."
13 Osiqa Yesus a qaja tamo gate di minjej, "Ni gile. Ni e qa ino areqalo
siŋgilatonum deqa ni gilsim unime. Ino kaŋgal tamo a boleosiq unu."

Degsi minjnaqa bati qujai deqa aqa kaŋgal tamo aqa ma koboonaqa a boleej.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

14 Onaqa Yesus a Pita aqa tal gogetosiqa Pita aqa mimibe makobaiyon-
aqa jejamu kaŋkaŋyonaq bijalq di ŋeiesonaq unej. 15 Unsiqa aqa baŋ ojsiqa
tigeltonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboonaqa a tigelosiqa iŋgi goiyetej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

16 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari mondor uge uge na ojeleŋo qaji
naŋgo was naŋgi na joqsib Yesus aqa areq osi boqneb. Osi beqnabqa
Yesus a anjam segi minjreqnaqa mondor uge naŋgi aqa anjam quoqnsib
jaraiyoqneb. Tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi dego osi beqnab
Yesus na boletnjroqnej. 17 A kumbra di yoqnej deqa anjam bei Qotei
aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu brantej. A
endegsi marej, “Kristus a gago ma utru segi segi kalil yaiyetgoqnsiq taqal
waiyeqnu.”

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa minjeb

18 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
aqa areq di koroesonab unjrej. Deqa a na aqa aŋgro naŋgi minjrej,
“Iga qobuŋ gogetosim jaraiyosim ya agu taqal beiq gilqom.” 19 Degsi
minjrsiqa naŋgi joqsiq koba na gilqa laqnabqa dal anjam qalie tamo bei a
Yesus aqa areq bosiqa minjej, “O Qalie Tamo, ni sawa sawaq giloqnimqa
e ni daurmoqnqai.” 20 Onaqa Yesus na minjej, “Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti.
Agi sub miligiq di ŋereŋeqnub. Qebari naŋgi simi ti. Deqa naŋgi simiq di
ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa
gulbe koba.” 21 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na minjej, “O Tamo Koba, ni
e odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq atsiy
di e ni daurmqai.” 22 Onaqa Yesus na minjej, “Uŋgum. Tamo moiyo qaji
naŋgi segi na tamo moiyo qaji naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni bosim e
daurbe.”

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

23 Osiqa Yesus a qobuŋ gogetonaqa aqa aŋgro naŋgi a dauryosib koba
na qobuŋ gogetosib gileb. 24 Naŋgi gileqnabqa Yesus a qobuŋ miligiq
di ŋeisiq qambumtej. Onaqa jagwa tulaŋ koba tigelosiq ya korkortosiqa
qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqej. 25 Deqa Yesus
aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib minjeb,
“O Tamo Koba, ni iga aqaryaige. Iga padalqa laqnum.” 26 Onaqa Yesus
a tigelosiqa minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqa yonub tulaŋ
keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa ulaonub?” Degsi minjrsiqa jagwa ti ya ti
ŋiriŋtnjrnaqa naŋgi laeb. 27 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi are koba qalsib
segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa
aqa anjam qusib laonub?”

Yesus a tamo aiyel naŋgo jejamuq na mondor uge gargekoba winjrej

28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di
brantosib Gadara naŋgo sawaq di tiryeb. Tiryonabqa tamo aiyel naŋgi
tamo sub ato sawaq dena brantosib walwelosib Yesus aqa areq beb.
Tamo naŋgi di mondor uge uge na ojeleŋo qaji. Naŋgi aiyel qaja ani.
Deqa tamo kalil naŋgi gam dena walwelqa keresai. 29 Naŋgi aiyel Yesus
aqa areq bosib leleŋkobaosib minjeb, “O Qotei aqa Ŋiri, ni iga kiyergwajqa

bonum? Iga padalqajqa bati bosaisonaqa ni laŋa ambleq di iga jaqatiŋ
egwa bonum e?" 30 Bati deqa isaq yala dia bel tulaŋ gargekoba naŋgi
suwaroqneb. 31 Deqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus minjeb,
"Ni iga qariŋgimqa iga bel naŋgo jejamuq gileleŋqom."
32 Onaqa Yesus na minjrej, "Di kere. Niŋgi jaraiyosibqa bel naŋgo
jejamuq gileleŋoiy." Degsi minjrnaqa mondor uge naŋgi na tamo aiyel
di uratnjrsib bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa bel kalil naŋgi
gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya uysib moreŋeb.
33 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib
qure miligiq aiyeb. Aisib bel qa ti tamo aiyel mondor uge uge na ojeleŋo
qaji naŋgi qa ti saoqnsib laqneb. 34 Onaqa qure deqaji kalil naŋgi qusibqa
Yesus unqajqa aqa areq beb. Bosib Yesus unsib minjeb, "Ni gago sawa
endi uratosim sawa beiq gile."

9

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo qobuŋ gogetosibqa ya agu taqal
beiq aisib Yesus aqa segi qureq di branteb. 2 Brantosib sonabqa tamo
qudei na tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di atsib Yesus aqa areq osi
beb. Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na
tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo di minjej,
"O ijo aŋgro, ni areboleimeme. Ino une kalil e na kobotetmonum."
3 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa
naŋgo areqalo na mareb, "Yesus a Qotei misiliŋyqo."
4 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa
minjrej, "Niŋgi kiyaqa areqalo uge di onub? 5 Anjam kiye e na tamo
jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi qusib e qa poiŋgwas? 'Ino une kalil e na
kobotetmonum,' anjam de kiyo, 'Ni tigelosim walwel,' anjam de kiyo?
6 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E mandamq endi siŋgila ti unum deqa e na
tamo naŋgo une kobotetnjrqa kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na
tamo di boletqai." Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji
di koqyosiqa minjej, "Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile." 7 Degsi
minjnaqa aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa talq gilej. 8 Onaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ ulaosib Qotei
aqa ñam soqtoqneb. Di kiyaqa? Qotei na siŋgila kobaquja Yesus yej deqa.

Yesus na Matyu minjej, "Ni e daurbe"

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Matyu
a takis o talq di awesonaq gilsiq itej. Osiqa minjej, "Ni e daurbe." Degsi
minjnaqa a tigelosiqa Yesus dauryej.
10 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Matyu aqa talq gilsib
awoosib iŋgi uyoqneb. Naŋgi segi sai. Takis o qaji tamo ti une tamo ti
tulaŋ gargekoba naŋgi dego bosib awoosib Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi
uyoqneb. 11 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a takis o qaji tamo ti
une tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnab unjrsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi
nenemnjreb, "Nuŋgo Qalie Tamo a kiyaqa takis o qaji tamo ti une tamo
ti naŋgi koba na awoosib iŋgi uyeqnub?"
12 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo anjam di qusiqa minjrej, "Tamo ma
saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi
yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub. 13 Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb

qaji di niŋgi sisiyosib geregere poiŋgem. Agi endegsib neŋgreŋyeb, ‘Niŋgi e laŋa atraibeqnub. E nuŋgo kumbra deqa arearetbosaieqnu. Ariya niŋgi tamo naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqnqab di e tulaŋ arearetbqas.’ ” Osiqa Yesus a olo anjam endegsi minjrej, “Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E une saiqoji.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

14 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “Iga ti Farisi naŋgi ti iŋgi uratoqnsim qurieŋeqnum. Kiyaqa ino aŋgro naŋgi qurieŋosaieqnub?”

15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti soqnibqa naŋgi are gulbeinjrqas e? Sai. Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.

16 “Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari di uratim braŋ qelikobaqas. 17 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa tamo dena wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim ya nobu bunujq di qamqas di naŋgi ombla bole sqab.”

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

18 Yesus na Jon aqa aŋgro naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq koboonaqa Qotei tal taqato tamo bei a walwelosiq Yesus aqa areq bosiqa siŋga pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ijo aŋgro sebiŋ a endego moiqo. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di atimqa a olo ŋambile sqas.” 19 Onaqa Yesus na tamo di odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa aqa aŋgro naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib gileb.

20 Naŋgi gileqnabqa uŋa bei ma ti soqnej qaji a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej. Uŋa di a nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej. 21 A endegsi are qalej, “E Yesus aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo ma koboqas.” Degsi are qalsiqa baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej. 22 Ojnaqa Yesus a bulosiqa uŋa di unsiqa minjej, “O ijo aŋgro, ni are lawo soqnime. Ni ino areqalo e qa siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo.” Onaqa bati qujai deqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej.

23 Yesus a dena walwelosiq Qotei tal taqato tamo aqa talq di brantosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari naŋgi yumba anjamoqnsib akam murqumyeqnab unjrej. 24 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi sasaloiy. Aŋgro sebiŋ di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.” Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. 25 Osib naŋgi sasalosib tal uratonabqa Yesus a aŋgro moiyej qaji aqa warum miligiq gilsiqa aŋgro aqa baŋ ojsiq soqtonaqa a olo ŋambile osiq tigelosiq awoej. 26 Onaqa bunuqna sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus a tamo qudei naŋgi boletnjrej

27 Onaqa Yesus a qure di uratosiq walwelosiq gileqnaqa tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi gam na Yesus dauryosib giloqneb. Naŋgi giloqnsib leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “O Devit aqa Ŋiri, ni iga qa are

ugeimeme.” 28 Degsib Yesus minjeqnabqa a tal bei gogetej. Tal gogetosiq
sonaqa naŋgi aiyel Yesus aqa areq bonabqa minjrej, “E niŋgi boletŋgwa
kere niŋgi degsib are qalonub e?” Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Od,
Tamo Koba.” 29 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib ijoq bonub deqa e niŋgi boletŋgwai.” Osiqa aqa baŋ waiyosiq
naŋgo ŋamdamu ojej. 30 Ojnaqa naŋgo ŋamdamu poinjrnaqa naŋgi sawa
uneb. Onaqa Yesus a siŋgila na minjrej, “Nuŋgo ŋamdamu boleqo deqa
niŋgi tamo qudei naŋgi ubtosib minjraib.” 31 Onaqa naŋgi Yesus aqa
anjam di dauryosai. Yesus a naŋgi aiyel boletnjrej deqa naŋgi gilsib mare
mare laqnab sawa deqaji tamo uŋgasari kalil naŋgi quekriteb.
32 Naŋgi aiyel gileqnabqa tamo bei mondor uge na ojnaq medabu
geteŋyej qaji a tamo qudei na osib Yesus aqa areq beb. 33 Bonabqa Yesus
na mondor uge di wiyetonaqa aqa meŋ otyonaqa medabu waqtosiqa
anjam maroqnej. Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa di unsibqa
are koba qaloqnsib maroqneb, “Israel sawaq endi tamo bei na kumbra
deqaji bei yeqnaq iga nami unosaioqnem.” 34 Onaqa Farisi naŋgi
maroqneb, “Mondor uge naŋgo gate koba Satan a Yesus aqa jejamuq di
unu. Siŋgila dena Yesus na mondor uge naŋgi winjreqnu.”

Yesus a tamo uŋgasari naŋgi qa dulej

35 Yesus a dena walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Yesus na palontoqnsiq Juda naŋgi minjroqnej. Osiqa tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi boletnjroqnej. 36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa areq beqnabqa unjroqnsiq a naŋgi qa duloqnej. Di kiyaqa? Naŋgi tulaŋ sougetesoqneb deqa. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji. 37 Deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi yawo anjam bei endegsi minjrej, “Wauq di iŋgi gargekoba melionub. Ariya iŋgi meli bunuj otorqajqa wau tamo gargekoba sai. 38 Deqa niŋgi wau lanja minjibqa a na wau tamo naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq gilsib iŋgi meli bunuj otoreleŋqab.”

10

Yesus aqa aŋgro 12 naŋgo ñam

1 Onaqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq beb. Bonabqa a na naŋgi siŋgila enjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa ti tamo uŋgasari naŋgo ma utru segi segi kalil kobotetnjrqajqa ti deqa marsiq naŋgi siŋgila enjrej.
2 Aqa anjam maro tamo 12 siŋgila enjrej qaji naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei Pita waiyej. Naŋgi aqa was Andru wo. Bei Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo. 3 Ariya Filip Bartolomyu wo. Bei Tomas naŋgi takis o qaji tamo Matyu wo. Bei Alfias aqa ŋiri Jems naŋgi Tadius wo. 4 Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. Ariya bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi di qariŋnjrqa osiqa minjrej, “Niŋgi qure qureq giloqniy. Niŋgi sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnaib. Samaria naŋgo qureq dego giloqnaib. 6 Niŋgi Israel naŋgo segiq giloqniy. Israel

naŋgi sougetejunub. Naŋgi kaja bul mandor saiqoji. 7 Deqa niŋgi
giloqnsibqa anjam endegsib minjroqniy, ‘Qotei laŋ qureq di unu qaji
a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’ 8 O ijo
aŋgro, niŋgi na Israel naŋgi degsib minjroqnsibqa naŋgo ma tamo naŋgi
boletnjroqniy. Tamo moreŋoqnibqa olo tigeltnjroqniy. Tamo naŋgo
jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgi olo gereinjroqniy. Mondor uge uge
naŋgi dego tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena winjroqniy. E siŋgila
eŋgonum qaji di niŋgi awaiyosai. E laŋa eŋgonum. Deqa niŋgi dego tamo
naŋgi laŋa gereinjroqniy. Naŋgi awai bei yainjraib.

9 “Niŋgi meniŋ silali agi gol ti silva ti kapa ti di osib gilaib. 10 Niŋgi
walwelosib nuŋgo qaquŋ aib. Gara jugo aiye aiyel aib. Siŋga tatal aiye
aiyel aib. Walwelqajqa toqoŋ ojaib. Niŋgi Qotei aqa wau tamo unub deqa
niŋgi qure qureq giloqnibqa naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji niŋgi eŋgoqnqab.

11 “Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tamo bole bei itoqnsib aqa
talq di soqniy. Dia sosib dena tigeloqnsib olo qure beiq giloqniy.
12 Niŋgi tal bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di unub qaji naŋgi
endegsib minjroqniy, ‘Niŋgi lawo na soqniy.’ 13 Degsib minjroqnibqa
naŋgi niŋgi joqsib gereiŋgibqa nuŋgo lawo anjam di naŋgoq di uratib
soqnem. Ariya naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa nuŋgo lawo anjam di olo
puluosim nuŋgoq bem. 14 Tamo bei a niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo
nuŋgo anjam quqwa asgiyimqa kiyo niŋgi qure di uratqa oqnsib nuŋgo
siŋga tumbrum butuyoqniy. 15 E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo
uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa Qotei na qure deqaji naŋgi
tulaŋ padaltnjrougetqas. Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi Qotei na
mondoŋ degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas.”

Gulbe bei bei brantoqnqab

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi quiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa
e na niŋgi qariŋgitqa gilsib bauŋ juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqnqab.
Deqa niŋgi amal naŋgo kumbra dauryiy. Agi amal naŋgi gaigai ŋam
atoqnsib laqnub. Niŋgi binoŋ naŋgo kumbra dego dauryiy. Agi binoŋ
naŋgi kumbra bole segi yeqnub. Naŋgi kumbra uge yosaieqnub. 17 Deqa
niŋgi tamo naŋgi qa geregere ŋam atoqniy. Naŋgi bosib niŋgi ojeleŋosib
anjam pegiyo talq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal miligiq
di niŋgi kumbaiŋgoqnqab. 18 Osib niŋgi olo joqoqnsib Rom naŋgo gate ti
naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi
ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab. Osib sawa bei bei qaji
naŋgi dego ijo anjam minjroqnqab. 19 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam
pegiyo talq di tigeltŋgoqnibqa niŋgi ulaaib. Osib endegsib are qalaib, ‘Iga
na kamba anjam kiyersim minjrqom?’ Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei
na powo eŋgimqa niŋgi kamba anjam minjrqab. 20 Niŋgi segi na anjam
minjrqasai. Nuŋgo Abu aqa Mondor na nuŋgo medabu siŋgilatetŋgim
niŋgi anjam marqab.

21 “Bati deqa kumbra uge endeqaji branteleŋqas. Tamo qudei na naŋgo
segi was naŋgi ojoqnsib jeu tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi
ñumoqnib moreŋoqnqab. Tamo qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego
degsib ojoqnqab. Aŋgro qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi ojoqnsib jeu
tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab.
22 Niŋgi ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi qa tulaŋ
ugeoqnsib jeutŋgoqnqab. Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo

bati itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas. 23 Niŋgi qure bei beiq di brantoqnibqa
tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi naŋgo qure di ura-
toqnsib olo qure beiq giloqniy. E bole merŋgwai. Niŋgi Israel naŋgo qure
kalil keretosaisoqnibqa e Tamo Aŋgro olo bqai.
24 “Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. Kaŋgal tamo na
aqa tamo koba a buŋyqa keresai. 25 Skul aŋgro a kobaqujaosimqa di aqa
qalie tamo ombla kerekereqab. Kaŋgal tamo a powo koba osimqa di aqa
tamo koba ombla kerekereqab. E tal aqa abu bul. Jeu tamo naŋgi na e
merbeqnub, ‘Ni Satan.’ Degsib ñam merbeqnub. Niŋgi ijo talq di unub
deqa jeu tamo naŋgi na niŋgi dego ñam tulaŋ ugedamu merŋgoqnqab.”

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

26 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi jeu tamo naŋgi di ulainjraib. Kumbra
kalil kabuejunu qaji di boleq dqas. Anjam kalil uliejunu qaji di tamo
naŋgi qusib poinjrqas. 27 Deqa anjam e ambruq di merŋgeqnum qaji di
niŋgi olo suwaŋoq di maroqniy. Anjam niŋgi lumu na queqnub qaji di
niŋgi olo bijal gogeq di tigelosib palontoqniy. 28 Niŋgi jeu tamo naŋgi
ulainjraib. Naŋgi nuŋgo qunuŋ moiyotqa keresai. Naŋgi nuŋgo jejamu
segi moiyotqa kere. Deqa niŋgi naŋgi ulainjraib. Qotei a segi ulaiyiy. A
na qujai tamo naŋgo qunuŋ ti jejamu ti turtnjrsim ŋamyuwoq di breinjrqa
kere.
29 “Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyo-
saieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. 10 toea dego. Ariya nuŋgo Abu
a na qebari sinjir naŋgi geregere taqatnjreqnu. A na marimqa bei a
uloŋosim mandamq aiqa keresai. 30 Dego kere Qotei a nuŋgo gate baŋga
segi segi sisiyoqnsiq geregere taqateqnu. 31 Deqa niŋgi ulaaib. Niŋgi
qebari kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.”

Niŋgi Yesus aqa ñam marqajqa ulaaib

32 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo
ñam boleq atsib marqab di mondoŋ e kamba ijo Abu laŋ qureq di unu qaji
aqa ulatamuq di nuŋgo ñam boleq atsiy marqai. 33 Ariya niŋgi mandam
tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam marqajqa asgiŋgwas di mondoŋ e kamba
ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamuq di nuŋgo ñam marqajqa
asgibqas.”

Iga Yesus tulaŋ qalaqalaiyoqnqom

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi kiyersib are qalonub? E na qaja
kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na sqajqa e deqa bem kiyo?
Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjritqa
naŋgi jeu jeu sqajqa deqa bem. 35 Od, e jeu kumbra tigeltqa bem. Deqa
aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro sebiŋ
naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo segi
aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab. 36 Tamo uŋgasari tal qujaiq di unub qaji
naŋgi jeu jeu sqab.
37 “Deqa niŋgi quiy. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi tulaŋ qalaqalain-
jrsimqa ariya di buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a e ombla wauqa
keresai. Tamo bei na aqa aŋgro mel naŋgi ti aqa aŋgro sebiŋ naŋgi ti
tulaŋ qalaqalainjrsimqa ariya di buŋyosim e tulaŋ qalaqalaibqasai di a
e ombla wauqa keresai. 38 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas qoboiyosim
e daurbqasai di a e ombla wauqa keresai. 39 Tamo bei a aqa segi ŋambile

taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa
aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas.”

Tamo bei na Yesus aqa aŋgro gereiyqas di Qotei na a awai bole yqas

40 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na niŋgi osim geregereiŋgwas di
a na e dego osim geregereibqas. Tamo a e oqas di a na ijo Abu e qariŋbej
qaji di dego oqas. 41 Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Qotei aqa
medabu o qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim gereiyqas di
Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei aqa medabu o
qaji tamo di gereiyqo deqa. Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a
Qotei aqa anjam dauryeqnu qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di
osim gereiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Di kiyaqa? A na Qotei
aqa anjam dauryeqnu qaji tamo di gereiyqo deqa. 42 Tamo bei a ijo aŋgro
bei unsim endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Yesus aqa aŋgro.’ A degsi are
qalsimqa ijo aŋgro di osim ya ulili tigsim anaiyqas di Qotei na kamba
awai bole yqas. E bole merŋgwai. A ijo segi aŋgro gereiyqo deqa aqa awai
bole Qotei na yqas qaji di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

11

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro qudei naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

1 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a sawa
di uratosiqa qure qureq giloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
plaltosiq minjroqnej.
2 Bati deqa Jon yansnjro qaji a tonto talq di soqnej. Sonaqa wau kalil
Kristus a yoqnej qaji di tamo qudei naŋgi unsib deqa mare mare laqnab
Jon a quej. Qusiqa aqa aŋgro qudei naŋgi qariŋnjrnaq Yesus aqa areq
gilsib endegsib nenemyeb, 3 “Kristus agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa
marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi aisib anjam niŋgi queqnub
qaji deqa ti kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa ti Jon saiyosib minjiy.
5 Endegsib minjiy, ‘Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjreq-
naqa sawa uneqnub. Tamo jejamu lainjro qaji naŋgi olo walweleqnub.
Tamo naŋgo jejamu yu na ugeeleŋo qaji naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo
dabkala geteŋnjro qaji naŋgo dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji
naŋgi olo tigeleqnub. Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam
bole queqnub. 6 Tamo naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam
ulontosaieqnub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.’ ”
7 Onaqa Jon aqa aŋgro naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo puluosib
Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa Yesus na tamo uŋgasari gargekoba
a ombla soqneb qaji naŋgi Jon qa endegsi minjrej, “Niŋgi tamo kiyero
unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga bul jagwa na
pileteqnaqa di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji sai. 8 Deqa
niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo gara bole
walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo? Di dego sai. Tamo gara bole
walaeqnub qaji naŋgi mandor kokba naŋgo talq di unub. 9 Deqa niŋgi
kiyaqa wadau sawaq gileb? Niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei
unqajqa gileb kiyo? Od. Agide. Niŋgi deqa unqa gileb. Deqa e niŋgi
endegsi merŋgwai. Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo kobaquja. A
na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. 10 Agi
nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni

que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam
gereiyetmqas.' Tamo di agi Jon. Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu.
11 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji a na tamo kalil mandamq endi
unub qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya tamo qudei ñam saiqoji unub
qaji naŋgi Qotei na taqatnjroqnsiqa naŋgo Mandor Koba unu deqa naŋgi
olo Jon tulaŋ buŋyejunub.
12-13 "Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo
anjam ti maroqneb dena bosi bosiq Jon yansnjro qaji aqa bati brantej.
Dena bosiq bini tamo uŋgasari naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Qotei agi laŋ qureq di unu. 14 Niŋgi quiy.
Qotei aqa medabu o qaji tamo Elaija a olo bqas. Anjam di neŋgreŋq
di unu. Elaija agi bej. E Jon qa merŋgwa osimqa Elaija aqa ñam na
yawo anjam merŋgeqnum. Niŋgi ijo anjam di quqwa are soqnimqa quiy.
15 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam di geregere quem.
16 "Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra qa e yawo
anjam kiyersiy marqai? E naŋgo kumbra qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro
du du bul qure ambleq di alaŋoqnsib aŋgro qudei na qudei minjreqnub,
17 'Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou tuosai. Iga are uge qa louonumqa
niŋgi akamosai.' " 18 Osiqa Yesus a olo marej, "Jon a bosiqa iŋgi ti wain
ti uratosiq sonaqa tamo naŋgi a qa maroqneb, 'A mondor uge ti unu.'
19 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi ti wain ti uyeqnamqa tamo naŋgi e
nuboqnsib mareqnub, 'Niŋgi uniy. Yesus a qunjaŋ ani. A wain uyo ani.
A takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na walweleqnub.' " Osiqa
Yesus a olo marej, "Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqa wau kalil unoqnsib
dena naŋgi bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja."

Yesus na tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi ŋiriŋtnjrej

20 Qure qudei Yesus a dia maŋwa gargekoba yoqnej qaji naŋgi are
bulyosai deqa a naŋgi qa ŋiriŋej. 21 Osiqa minjrej, "O Korasin qure ti
Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq
di yoqnem qaji di Tair qure ti Saidon qure ti naŋgoq di brantej qamu
naŋgi nami are bulyosib are uge qa gara jigsib ŋam sumq di awoeb qamu.
22 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo
une qa peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. Qotei
na Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi
gulbe kiñala enjrqas. 23 O Kaperneam tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq
oqwa kere e? Keresai. Qotei na niŋgi breiŋgimqa moiyo qureq aiqab.
Di kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Sodom qure naŋgoq di
brantej qamu naŋgi bini unub qamu. Naŋgi padalosai qamu. 24 Deqa
e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa
peginjrqa batiamqa a na niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. Qotei na Sodom
qure naŋgi degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas."

Yesus na niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqaratqab

25 Bati deqa Yesus a endegsi Qotei pailyej, "O Abu, ni segi laŋ qa ti
mandam qa ti Koba. E ino ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni ijo anjam
kalil powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo naŋgi aŋgro du du bul unub
qaji naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu. 26 Od, Abu, ni ino segi
areqalo dauryosim agi degyeqnum." 27 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa
marej, "Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej unu. E segi Qotei aqa
Ŋiri. Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu

qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. E na tamo qudei naŋgi ijo Abu osornjrqa areibqas di osornjrqai. Yim naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab.

28 “Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib waukobaeqnub qaji niŋgi kalil ijoq
babqa e na aqaryaiŋgitqa niŋgi aqaratqab. 29 E ijo segi ñam aguq ato-
qnsim tamo naŋgi lawo kumbra enjreqnum. Deqa niŋgi e qa geregere
qalieosib ijo anjam dauryoqniy. Yim niŋgi aqaratqab. 30 Niŋgi ijo anjam
dauryqajqa di gulbe sai. Di oto. Wau e na niŋgi eŋgeqnum qaji di dego
gulbe sai. Di oto.”

12

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa
aqa aŋgro naŋgi mamnjrnaqa bem sum gei eleŋoqnsib uye uye giloqneb.
2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi unjrsib Yesus
minjeb, “Ni une. Ino aŋgro naŋgi gago dal anjam groteqnub. Yori bati qa
kumbra degyo di getento koba.” 3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi
minjrej, “Nami Devit aqa wau tamo naŋgi ti mamnjrnaqa kumbra yeb
qaji di niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo? 4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa
Qotei atraiyqajqa bem osiqa aqa wau tamo naŋgi koba na uyeb. Bem di
getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal
anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. 5 Dal anjam
bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende. Atra tamo naŋgi yori bati
gaigai atra tal miligiq di waueqnub. Naŋgo kumbra dena naŋgi dal anjam
groteqnub. Ariya naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam
di nami buk miligiq di sisiyosai kiyo? 6 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai.
Bini tamo bei atra tal tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.
7 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Niŋgi e laŋa
atraibeqnub. E nuŋgo kumbra deqa arearetbosaieqnu. Niŋgi tamo naŋgi
qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqnqab di e tulaŋ arearetbqas.’ O
Farisi, niŋgi Qotei aqa anjam di sisiyosib poiŋgo qamu niŋgi tamo une
saiqoji naŋgi gulbe enjrosai qamu. 8 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori
bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

9 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa qure beiq di brantosiqa Juda naŋgo
Qotei tal miligiq gilej. 10 Qotei tal miligiq di tamo bei baŋ qandamyej
qaji a soqnej. Deqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa jejamuq di anjam laŋa
qametqa marsibqa endegsib nenemyeb, “Iga yori bati qa tamo boletqom
di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?” 11 Onaqa Yesus na kamba
minjrej, “Tamo bei aqa kaja a yori bati qa uloŋosim subq aiyimqa a
uratqasai. A na aqaryaiyosim olo subq dena osim goge atqas. Di niŋgi
qalie. 12 Ariya tamo naŋgi kaja sai. Naŋgi tamo qunuŋ ti. Deqa iga
yori bati qa tamo aqaryaiyim a bole sqas di kumbra bole.” 13 Yesus a
naŋgi degsi minjrsiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni ino baŋ
waiy.” Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej. Aqa baŋ bei ombla na
kerekereeb. 14 Onaqa Farisi naŋgi Qotei talq dena oqedosib naŋgi gam
kiyersib Yesus qalib moiqajqa deqa qairoqneb.

Yesus a segi qujai Qotei aqa wau tamo bole

15 Farisi naŋgi Yesus qalqajqa qairoqneb di qalieosiqa qure di uratosiq
walwelosiq gilej. A gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi a dauryeqnab a naŋgo ma tamo kalil naŋgi boletnjroqnej. 16 Osiqa a na naŋgi
saidnjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.” 17 Yesus a kumbra di yej
deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa
damu brantej. A anjam endegsi marej, 18 “Endi ijo wau tamo e segi na
giltem qaji. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. E a qa areboleboleibeqnu. E
ijo Mondor aqaq di atitqa a na sawa bei bei qaji naŋgi endegsim minjroqnqas, ‘Niŋgi kumbra bole dauryiy.’ 19 A ŋiriŋ anjam maroqnqasai. A
leleŋkobaoqnqasai. Gamq di tamo uŋgasari naŋgi aqa kakro quoqnqasai.
20 Silai aqa baŋga geŋqa laqnimqa a na torei gentqasai. Waŋal aqa puloŋ
kiñalaamqa a na torei mosotqasai. A degsim lawo na wauoqnsim gilsim
gilsim kumbra bole torei siŋgilatqas. 21 Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi a
qa naŋgo areqalo siŋgilatosib a na naŋgi aqaryainjrqajqa deqa tariŋoqnsib
sqab.”

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu”

22 Onaqa bati di tamo bei mondor uge na medabu getentosiq ŋam
qandimyej qaji a soqnej. Sonaqa tamo qudei na a osib Yesus aqa areq
beb. Bonabqa Yesus na mondor uge di wiyetonaqa aqa meŋ otyonaqa
aqa ŋamdamu boleosiq a sawa unsiqa anjam bole maroqnej. 23 Onaqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugugetosib
maroqneb, “Tamo di a Devit aqa Ŋiri kiyo?” 24 Onaqa Farisi naŋgi
naŋgo anjam di qusibqa maroqneb, “Sai. Mondor uge naŋgo gate koba
Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi
winjreqnu.”

25 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa yawo anjam bei endegsi
minjrej, “Tamo naŋgi sawa qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib
qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai. Naŋgi niñaqosib koboqab.
Tamo naŋgi qure qujai kiyo tal qujai kiyo di unub qaji naŋgi segi
poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai. 26 Dego
kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas di naŋgi poaiyelqab.
Deqa Satan a kiyersim aqa mondor uge naŋgi olo taqatnjrqas? Di
keresai. 27 Niŋgi mareqnub, ‘Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor uge
naŋgi winjreqnu.’ Di sai. E Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi
winjrqai di yai aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro naŋgi mondor uge winjrqab?
Deqa naŋgi segi na merŋgwab, niŋgi anjam groteqnub. 28 Ariya e Qotei
aqa Mondor aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di niŋgi endegsi
poiŋgwas, ‘Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati
brantqo.’ Niŋgi degsi poiŋgwas.

29 “Tamo bei a kiyersim tamo siŋgila koba bei aqa tal gogetosim aqa iŋgi
iŋgi kalil bajiŋqas? E marqai. A mati tamo di sil na tontim soqnimqa di
aqa iŋgi iŋgi kalil bajiŋqas. Tontqasai di aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.

30 “Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei a e ombla
wauqasai di a na ijo wau ugetetbqas.

31 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une kalil Qotei
na kobotetnjrqas. Naŋgo misiliŋ anjam mareqnub qaji une di dego Qotei
na kobotetnjrqas. Ariya naŋgi Qotei aqa Mondor misiliŋyqab une di Qotei
na kobotetnjrqasai. 32 E Tamo Aŋgro. Tamo a e misiliŋbqas une di Qotei
na kobotqas. Ariya tamo a Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na

kobotqasai. Bini bati endeqa Qotei na kobotqasai. Mondoŋ dego Qotei na kobotqasai.”

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

33 Osiqa Yesus a olo marej, “Ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub. Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena poinjrqas, ‘Ŋam di bole. Ŋam di uge.’ 34 Niŋgi amal uge bul. Niŋgi tamo uge. Deqa niŋgi kiyersib anjam bole maroqnqab? Tamo naŋgo areqalo kalil naŋgo are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu. 35 Tamo bole naŋgo are miligi di areqalo bole na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra bole yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligi di areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra uge yeqnub.

36 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa naŋgo anjam kalil naŋgi laŋa laŋa mareqnub qaji di Qotei na naŋgo jejamuq di qametnjrqas. 37 Ino anjam boleamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo bole.’ Ino anjam ugeamqa Qotei na mermqas, ‘Ni tamo uge.’ ”

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

38 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei ti Farisi qudei ti naŋgi na kamba Yesus minjeb, “O Qalie Tamo, ni Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom.”

39 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai ijo maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na ijo maŋwa bei naŋgi osornjrqasai. Qotei aqa medabu o tamo Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab. 40 Agi Jona a bati qalub qolo qalub qe ani aqa miligiq di soqnej. Dego kere e Tamo Aŋgro bati qalub qolo qalub sub miligiq di sqai. 41 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa Ninive tamo naŋgi tigelqab. Tigelosibqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu. 42 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa uŋa mandor nami guta di sawa taqatoqnej qaji a dego tigelqas. Tigelosimqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A degyqas. Di kiyaqa? Uŋa di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa marsiqa sawa isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulaŋ buŋyejunu qaji a nuŋgo ambleq di unu.”

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

43 Osiqa Yesus a olo marej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq dena ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa sawa ŋamam ugeiyim marqas, 44-45 ‘E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo aiqai.’ A degsi marsimqa aisim tal di laŋa unu degsim unqas. Tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim gilsim mondor uge 7 tulaŋ ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so olo tulaŋ ugedamuqas. Dego kere tamo uŋgasari bini bati endeqa kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi degsib sougetesqab.”

Yesus a marej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?”

46 Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi anjam degsi minjreqnaqa
aqa was naŋgi aqa ai koba na Yesus qa bosib talq di iteb. Yesus a
warum miligiq di sonaqa naŋgi na anjam bei minjqajqa deqa oqeq di
tigelesoqneb. 47 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, “Ni que. Ino was naŋgi
ino ai ombla na ni anjam bei mermqa bonub agi oqeq di tigelejunub.”
48 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?” 49 Degsi
minjsiqa aqa baŋ na aqa segi aŋgro naŋgi osoryosiqa minjej, “Ni une. Ijo
ai ijo was naŋgi agide. 50 Tamo a ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa areqalo
dauryoqnqas di a ijo was bole. A ijo jaja. A ijo ai.”

13

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1 Bati deqa Yesus a tal uratosiqa alile aisiq ya agu qalaq di awoej.
2 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi bosib aqa areq di ko-
roonabqa a sasalosiqa qobuŋ gogetosiq di awoej. Awesonaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi alile di tigelesoqneb. 3 Tigelesonabqa a na yawo
anjam gargekoba naŋgi minjroqnej. Yawo anjam bei endegsi minjrej,
“Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa aqa iŋgi wauq di saga yago breiyeleŋej.
4 Breiyonaqa saga yago qudei gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa qebari
naŋgi bosib uyekriteb. 5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb.
Mandam di guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago
aiyeleŋosib urur oqoqujateb. 6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ
oqsiq kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb. 7 Saga yago qudei sil luwit
ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq
kabutnjrnaq geitosai. 8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di
aiyeb. Di aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei
100. Qudei 60. Qudei 30. 9 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi
geregere quem.”

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa naŋgi
aqa areq bosib nenemyeb, “Ni kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam
minjreqnum?” 11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei laŋ qureq di
unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo aŋgro
niŋgi segi utru qalieqab. Ariya a na tamo uŋgasari laŋaj naŋgi yawo anjam
aqa utru osornjrqasai. 12 Tamo a powo ti sqas di Qotei na powo olo yimqa
a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai di powo kiñala aqaq di
unu qaji di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa sqas. 13 Tamo uŋgasari naŋgi
di ŋam atoqnsib ijo anjam aqa damu unosaieqnub. Naŋgi dab atoqnsib
ijo anjam aqa utru quosaieqnub. Osib poinjrosaieqnu. Deqa e na naŋgi
yawo anjam segi minjreqnum. 14 Naŋgo kumbra dena anjam bei Qotei
aqa medabu o tamo Aisaia nami marej qaji di aqa damu branteqnu. A
endegsi marej, ‘Niŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgwasai.
Niŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam aqa damu dego poiŋgwasai. 15 Tamo
uŋgasari di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu. Naŋgo dabkala na ijo anjam
quqwajqa asginjreqnu. Naŋgi ŋam bruŋejunub. Deqa naŋgo ŋamdamu na
ijo kumbra unqasai. Naŋgo dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqasai.
Naŋgi are bulyosib ijoq bqasai dego. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.’
Qotei a nami degsi marej.

16 “O ijo aŋgro, niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra uneqnub. Nuŋgo
dabkala na ijo anjam queqnub. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgem. 17 E
bole merŋgwai. Nami Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti tamo bole bole
naŋgi ti gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnub qaji di unqajqa are koba
soqnej. Ariya naŋgi unosaioqneb. Anjam niŋgi bini queqnub qaji di dego
naŋgi quqwajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi quosaioqneb.”

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Saga yago qa yawo anjam e maronum di
aqa utru e na babtitqa niŋgi quiy. 19 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa
qebari naŋgi bosib uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Qotei laŋ qureq
di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Anjam di tamo qudei naŋgi qusibqa ariya naŋgi geregere
poinjrosai. Deqa Satan a bosim anjam di olo yainjrqas. Qotei na naŋgo
are miligiq di anjam di atej ariya Satan a bosim olo yainjrqas. 20 Saga
yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo
qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di
oqujatosib naŋgo areq atqab. 21 Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ
guma aiyosai. Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo qudei
na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo areqalo Yesus
qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab. 22 Saga yago qudei sil luwit
ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei
aqa anjam qusibqa ariya bunuqna naŋgi olo mandam qa iŋgi iŋgi qa are
koba qaloqnsib ñoro koba oqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa kumbra
dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa anjam naŋgo are miligiq di tentim
loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere. 23 Saga
yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi
unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib geregere poinjrimqa
naŋgo are miligiq di siŋgilatqab. Deqa Qotei aqa anjam di naŋgo are
miligiq di saga bul tulaŋ kobaqas. Qudei 100. Qudei 60. Qudei 30.”

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam

24 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei tamo uŋgasari naŋgi endegsi
minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a gilsiqa aqa
iŋgi wauq di bem sum yageleŋej dego kere. 25 Bem sum yageleŋonaqa qolo
tamo uŋgasari naŋgi ŋereŋesonabqa jeu tamo bei a bosiqa bem sum yago
ambleq di pilagiŋ yago dego breiyej. Breiyosiq ulaŋej. 26 Ariya bunuqna
bem sum oqsib geiteleŋonabqa pilagiŋ na dego dauryosiq oqej. 27 Deqa
kaŋgal tamo naŋgi na bosib unsibqa wau lanja minjeb, ‘O Tamo Koba, ni
bem sum segi yagem. Deqa kiyaqa bem sum oqsib geitonubqa pilagiŋ
dego dauryosib oqonub?’

28 “Onaqa wau lanja na kamba minjrej, ‘Jeu tamo bei a bosiq pilagiŋ
yago breiyej.’ Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, ‘O Tamo Koba,
ni marimqa iga pilagiŋ di otoreleŋqom.’ 29 Onaqa minjrej, ‘Niŋgi pilagiŋ
otoraib. Niŋgi otorqab di bem sum ti turtosib otoro uge. 30 Deqa niŋgi
uratib soqneb. Bem sum ti pilagiŋ ti koba na oqsib geiteleŋabqa e
na ijo wau tamo qudei naŋgi endegsi minjrqai, “Niŋgi pilagiŋ otorosib
ruwoeleŋosib ŋamyuwoq di koitiy. Koitosib bem sum olo osib ijo talq di
ateleŋiy.” ’ ”

Sis yago qa yawo anjam

31 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq
di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego
kere. 32 Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala kas yago bul. Iŋgi iŋgi qudei naŋgo
yago kokba yala. Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala. Ariya sis yago di tamo
bei na osim aqa wauq di yagimqa bunuqna a oqsim tulaŋ kobaqujaqas.
Osim ŋam qudei buŋnjrsim dani kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi
bosib aqa daniq di simi ateleŋqab.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

33 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq
di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas. Kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Uŋa bei a bem
tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum laŋaj ti turtosiq web kobaqujaq
di bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

34 Yesus a na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba deqaji min-
jroqnej. A anjam bei minjrosaioqnej. Yawo anjam segi minjroqnej. 35 A
kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei nami marej
qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej,
“E yawo anjam tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqai.
Tulaŋ nami yawo anjam di aqa utru uliesoqnej.
Sosiq agi bini uliejunu.
Deqa e na ubtosiy maroqnqai.”

Pilagiŋ yago breiyqajqa yawo anjam aqa utru

36 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa tal gogetosiq di
sonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni na
pilagiŋ qa yawo anjam di aqa utru geregere plaltosim merge.”
37 Onaqa Yesus na minjrej, “Tamo bem sum yagej qaji di agi e segi. E
Tamo Aŋgro. 38 Bem sum aqa wau di mandam endi. Bem sum yago di
tamo uŋgasari Qotei na taqatnjreqnu qaji naŋgi. Pilagiŋ yago di Satan aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi. 39 Jeu tamo pilagiŋ yago breiyej qaji di Satan.
Bem sum geiteleŋo bati di diŋo bati. Wau tamo bem sum otoreleŋeb
qaji di laŋ aŋgro naŋgi. 40 Deqa niŋgi quiy. Wau tamo naŋgi bosib
pilagiŋ otorosib ŋamyuwoq di koiteleŋeb dego kere laŋ aŋgro naŋgi diŋo
bati qa kumbra degyqab. 41 Bati deqa e Tamo Aŋgro na ijo laŋ aŋgro
naŋgi qariŋnjritqa aisib iŋgi uge uge kalil tamo naŋgi uneq breinjreqnub
qaji naŋgi ti tamo kalil kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti pilagiŋ
bul breinjrib ŋamyuwo kobaq aiqab. Deqa Qotei a naŋgo Mandor Koba
sqasai. Osim naŋgi taqatnjrqasai dego. 42 Naŋgi ŋamyuwo kobaq aisib dia
akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.
43 Bati deqa tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo Abu Qotei
na naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Deqa naŋgi seŋ bul tulaŋ
suwaŋesqab. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem.”

Silali ulitqajqa yawo anjam

44 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
tamo qudei na silali kobaquja osib ŋam moŋgum miligiq di ateb dego
kere. Atsib nañu agu beiq di sub bogsib sub miligiq di ŋam moŋgum

uliteb. Onaqa tamo bei na bosiq ŋam moŋgum di itosiq tulaŋ arebole-
boleiyej. Deqa a ŋam moŋgum di olo subq di mororyosiq gilsiq aqa iŋgi
iŋgi kalil qariŋyosiq dena silali osiq nañu agu di awaiyej.”

Kolilei qa yawo anjam

45 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
iŋgi iŋgi qariŋyo tamo bei a kolilei qa ŋamoqnej dego kere. 46 A gilsiq kolilei
tulaŋ boledamu bei itosiq olo puluosi bosiq aqa iŋgi iŋgi kalil qariŋyosiq
dena silali osiq kolilei di awaiyej.”

Kakaŋ waiyqa yawo anjam

47 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
tamo naŋgi yuwalq di kakaŋ waiyosib qe gargekoba utru segi segi eleŋeb
dego kere. 48 Kakaŋ maqonaqa tamo naŋgi na titosib bosib ululq di goge
atsib awoosib qe bole bole gumbaq di jigeleŋeb. Osib qe uge uge uratosib
qalaq di breinjreb. 49-50 Kumbra deqaji diŋo bati qa brantqas. Laŋ aŋgro
naŋgi bosib tamo bole bole naŋgi eleŋqab. Osib tamo uge uge naŋgi
breinjribqa ŋamyuwoq aiqab. Ŋamyuwo koba dia naŋgi akamkobaoqnsib
pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas.”

51 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Yawo anjam
kalil merŋgonum qaji endi niŋgi utru poiŋgwo e?” Onaqa naŋgi na minjeb,
“Od.” 52 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di
dal anjam qalie tamo qudei naŋgi poinjreqnu. Poinjreqnu qaji naŋgi tal
aqa abu bul sqab. Deqa naŋgi naŋgo talq dena ñoro bunuj ti ñoro namij ti
eleŋoqnsib oqeq atoqnqab.”

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

53 Yesus a yawo anjam di kalil marsiq koboonaqa a sawa di uratej.
54 Osiqa aqa segi qure utruq gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda
naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo uŋgasari gargekoba sonab tigelosiqa
Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo uŋgasari
naŋgi aqa anjam qusibqa tulaŋ prugugetosib maroqneb, “Yesus a powo
qabe na osiqa anjam siŋgila deqaji palontosiq mergeqnu? A kiyersiq
maŋwa deqaji babteleŋeqnu? 55 Aqa abu a laŋa tal gereiyo qaji tamo.
A Maria aqa ŋiri. A Jems na Josep na Saimon na Judas na naŋgo was.
56 Aqa jaja kalil naŋgi agi iga koba na endi unum. Deqa a kiyersiq maŋwa
deqaji babteleŋeqnu?” 57 Naŋgi degsib yomu anjam marsib Yesus qa
ugeeb. Onaqa a na minjrej, “Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa
segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa
asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. Aqa segi talq di dego a ñam saiqoji
sqas. Ariya a qure bei beiq giloqnsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa
anjam quetoqnsib aqa ñam soqtoqnqab.” 58 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi
degsi minjrej. Aqa segi qure utruq di a maŋwa gargekoba yosai. Di
kiyaqa? Naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa.

14

Herot a are qalej, “Yesus a Jon yansnjro qaji”

1 Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa saosib laqnabqa Mandor
Herot a quej. 2 Qusiqa aqa wau tamo naŋgi minjrej, “Tamo di a Jon

yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo. A deqa siŋgila osiqa maŋwa
babteleŋeqnu.”
3-4 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Deqa Jon
na Herot minjoqnej, “Ni ino segi was aqa uŋa em di kumbra bolesai. Ni
kumbra ugeteqnum.” Jon na Herot degsi minjoqnej. Deqa Herot a Jon
qa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo qudei qariŋnjrnaqa gilsib Jon ojsib
sil na qosisib tonto talq di waiyeb. 5 Jon a tonto talq di sonaqa Herot
a endegsi are qaloqnej, “E Jon qalit moiqas.” Ariya tamo uŋgasari kalil
naŋgi maroqneb, “Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” Naŋgi
degsib maroqneb deqa Herot a naŋgi ulainjrsiq Jon qalqa uratej.
6 Ariya bati bei Herot a Jon qalim moiqajqa gam endegsi itej. Aqa
ŋambabo bationaqa a na maruro atsiqa tamo qudei naŋgi metnjrnaq
bosib aqa talq di koroeb. Koroosib iŋgi uyeqnabqa Herot aqa ŋauŋ aqa
aŋgro sebiŋ a warum miligiq bosiqa naŋgi lou tuetnjroqnej. Onaqa Herot
a di unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. 7 Deqa a na aŋgro sebiŋ di minjej,
“Ni ijo iŋgi kiye oqajqa merbqam e ni emqai.” Osiqa aqa anjam di olo
siŋgilatosiq minjej, “Ijo anjam di e bole dauryqai. E uratqasai bole sai.”
8 Onaqa aŋgro sebiŋ aqa ai na minjej, “Ni Jon aqa gate qa Herot minje.”
Onaqa aŋgro sebiŋ na Herot minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate tabirq
di atsim ebe.”
9 Onaqa Herot a Jon qalim moiqajqa are sosai deqa a are tulaŋ gul-
bekobaiyej. Ariya aqa segi anjam tamo kalil naŋgo ulatamuq di marsiq
siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa aŋgro sebiŋ di minjej, “Di kere.” 10 Osiqa
aqa qaja tamo bei qariŋyonaq gilsiqa tonto talq di Jon aqa kakro gentetej.
11 Osiqa aqa gate tabirq di atsiqa osi bosiq aŋgro sebiŋ di yonaqa a na osi
gilsiqa aqa ai yej. 12 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa
bosib Jon aqa qusa osi gilsib subq ateb. Osib Yesus aqa areq gilsib minjeb,
“Herot na Jon qalnaq moiyej.”

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

13 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa a sawa di uratosiq qobuŋ bei
gogetosiqa wadau sawaq gilej. Aqa aŋgro naŋgi ti gileb. A gileqnaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi deqa qusibqa naŋgo segi segi qureq na tigelosib siŋga
na gurgurosib Yesus ŋamqajqa gileb. 14 Onaqa Yesus a qobuŋ na gilsiq
tiryosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi nami tiryqa
sawaq di tariŋesonab unjrej. Unjrsiqa a naŋgi qa are ugeiyej. Deqa a
naŋgo areq aisiqa naŋgo ma tamo kalil boletnjroqnej.
15 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib
minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Seŋ aiqo. Qoloqas. Deqa ni
na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq gilsib di iŋgi awaiyosib
uyqab.” 16 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgi kiyaqa qure qureq gilqab?
Niŋgi segi na iŋgi anainjriy.” 17 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb,
“Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe aiyela segi unu.” 18 Onaqa Yesus na minjrej,
“Bem ti qe ti di ijoq osib boiy.”
19 Onaqa naŋgi bem ti qe ti di osi bosib Yesus yonabqa a na tamo
uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil ñiŋq di awoeleŋoiy.” Onaqa
naŋgi kalil awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge
tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa
aŋgro naŋgi enjrnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi
jeisib enjreqnab uyoqneb. 20 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto
urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di

jignab maqeleŋej. 21 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000.
Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti naŋgi sisiyosai.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ
gogetosib namoosib gilsib ya agu taqal beiq di tiryosib soqniy. E na
tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure qureq jaraiyoqnib e bqai.”
23 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus na
tamo uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa marsiq
manaq oqej. Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej. 24 Onaqa aqa
aŋgro naŋgi qobuŋ na gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa koba tigelosiqa
ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej. 25 Nobqolo ambru Yesus a aqa aŋgro
naŋgoq bosiqa ya baŋgaq na walwelosiqa naŋgi daurnjrsiq gilej. 26 Onaqa
naŋgi ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na walwelosiq naŋgo areq beqnaqa
unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib naŋgi tulaŋ ulaugetosib leleŋkobaeb.
27 Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy. Endi e beqnum. Ulaaib.”
28 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni kiyo beqnum? Ni degam
e odbimqa e kamba ya baŋgaq na walwelosiy ino areq bqai.” 29 Onaqa
Yesus na Pita minjej, “Od, endi e. Ni au.” Degsi minjnaqa Pita a
qobuŋ uratosiqa ya baŋgaq na walwelosi gilsiq Yesus jojomyej. 30 Yesus
jojomyosiqa ŋam atsiq jagwa unsiq ulaej. Ulaosiq tuqoqnsiq maosiq
Yesus minjej, “O Tamo Koba, e tuqeqnum. Deqa ni e aqaryaibe.”
31 Onaqa Yesus na aqa baŋ waiyosiq Pita ojsiq soqtej. Soqtosiq minjej,
“Kiyaqa ni areqalo aiyeltonum? Ni e qa ino areqalo siŋgilatqa yonum
keresaiimqo.” 32 Degsi minjsiqa naŋgi aiyel qobuŋ gogetonabqa jagwa
laej. 33 Onaqa tamo qobuŋq di soqneb qaji naŋgi Yesus aqa maŋwa di
unsibqa naŋgi aqa ñam soqtosib minjeb, “Bole, ni Qotei aqa Ŋiri.”

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa gara mutu ojeqnab naŋgo ma kobooqnej

34 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq di
brantosib Genesaret sawaq di tiryeb. 35 Tiryonabqa qure deqaji naŋgi
na Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrej. Poinjrnaqa anjam qariŋyonab
qure qure kalil jojom di soqneb naŋgi quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi
joqoqnsib Yesus aqa areq osi beleŋoqneb. 36 Beleŋoqnsib Yesus endegsib
minjoqneb, “Naŋgi ino gara mutu segi ojibqa naŋgo ma kobooqnqas.”
Onaqa Yesus na odnjrnaqa tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji naŋgi
aqa gara mutu ojoqneb. Ojoqneb qaji kalil naŋgo ma kobooqnej.

15

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa bati deqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti naŋgi
Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb. Koroosib minjeb,
2 “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo kumbra gotraŋyeqnub? Agi
naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yansosaisosib laŋa uyeqnub.”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa Qotei aqa dal anjam go-
traŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub? 4 Qotei
a nami marej, ‘Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo
anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib
moiyem.’ Qotei a nami degsi marej. 5 Ariya niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei
aqa ai kiyo aqa abu kiyo iŋgi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi
ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa

giltem deqa e ni aqaryaimqasai.” ’ 6 A degsi minjqas di niŋgi marqab,
‘A keretqo. A na aqa ai abu naŋgi aqaryainjraiq.’ Niŋgi degsib marqab.
Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo
segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub.
7 “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Qotei aqa medabu
o qaji tamo Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi marej, 8 ‘Tamo naŋgi di
naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya naŋgo are miligi e qa sosai.
Isaq di unu. 9 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo
naŋgo dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnub, “Anjam endi
Qotei aqa anjam.” ’ ”

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

10 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo uŋgasari kalil
naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi ijo anjam endi
geregere qusib poiŋgem. 11 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas
dena tamo jiga yqasai. Iŋgi uge uge tamo aqa medabuq na branteqnu
qaji dena tamo jiga yeqnu.”
12 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa aqa
aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “Farisi naŋgi ino anjam di qusib ni qa
are ugeinjrqo. Di ni qalie e?”
13 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a iŋgi
yagobuleqnu. Iŋgi kalil a yagosai qaji di a na jirim qoji otorosim taqal
breinjrqas. 14 Deqa niŋgi Farisi naŋgi uratnjrib soqneb. Naŋgi tamo ŋam
qandimo bul unub deqa naŋgi na tamo bei gam osoryqa keresai. Niŋgi
qalie, tamo ŋam qandimo bei na tamo ŋam qandimo bei aqa baŋ ojsim
ombla walwelqab di ombla maŋgalsib subq aiqab. Farisi naŋgi tamo
deqaji bul.”
15 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, iŋgi jiga qa yawo anjam
ni maronum di aqa utru geregere plaltosim mergim iga quqwom.”
16 Onaqa Yesus na kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi dego
ijo yawo anjam di aqa utru poiŋgosai e? 17 Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa
aisiq meneq di unu. Meneq dena bi talq di waiyeqnub. Niŋgi di poiŋgosai
kiyo? 18 Iŋgi uge uge tamo aqa are miligiq na oqoqnsiq medabuq na
branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu. 19 Iŋgi uge uge di agi ubtosiy
merŋgwai. Areqalo uge uge, tamo qaloqa, uŋa qa laoqa, was aqa ŋauŋ
anjamyoqa, bajiŋoqa, was aqa jejamu laŋa gisaŋyoqa, was yomuiyoqa.
20 Kumbra uge uge dena tamo jiga yeqnu. Tamo a baŋ yansosaisosim
laŋa iŋgi uyqas dena a jiga yqasai.”

Kenan qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

21 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure ti Saidon qure
ti naŋgo sawaq gilej. 22 Gilsiq di sonaqa Kenan qaji uŋa bei a sawa
dena brantosiqa Yesus aqa areq bosiqa siŋgila na pailyosiq minjej, “O
Tamo Koba, Devit aqa Ɲiri, ni e qa are ugeimeme. Mondor uge na ijo
aŋgro sebiŋ a tulaŋ ugeugeiyoqnsiq jaqatiŋ koba yeqnu.” 23 Onaqa Yesus
a uŋa di aqa anjam qusiq quosaibulosiq anjam bei kamba minjosai.
A mequmej. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O
Tamo Koba, uŋa di a siŋgila na iga pailgoqnsiqa daurgeqnu. Deqa ni na
saidyimqa a puluosim ulaŋqas.”
24 Onaqa Yesus na minjrej, “Israel naŋgi sougetejunub. Naŋgi kaja bul
mandor saiqoji. Qotei na e qariŋbonaq naŋgo segiq bem.” 25 Onaqa uŋa

di a Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “O Tamo Koba,
ni e aqaryaibe.” 26 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Iga aŋgro du du naŋgo
iŋgi yainjrsim olo bauŋ naŋgi anainjrqom di kumbra bolesai.” 27 Onaqa
uŋa dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni kere maronum. Ariya e
kamba anjam bei mermit ni que. Aŋgro du du naŋgi iŋgi uyeqnabqa iŋgi
ñeŋgi ululoŋeqnaqa bauŋ naŋgi dego uyeqnub.” 28 Onaqa Yesus a anjam
di qusiqa minjej, “O uŋa, ni e qa ino areqalo tulaŋ siŋgilatonum. Osim
agi ni na anjam degsi merbonum. Deqa ni gilime. Ino anjam di e na
dauryosiy ino aŋgro boletqai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa mondor
uge na aqa aŋgro di uratonaqa a boleej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

29 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa walwelosiq Galili ya aguq di bran-
tej. Brantosiq dena manaq oqsiq dia awesoqnej. 30 Awesonaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi na tamo siŋga qandamnjro qaji ti tamo
ŋam qandimnjro qaji ti tamo jejamu lainjro qaji ti tamo meŋ siŋgilainjro
qaji ti tamo ma utru segi segi so qaji naŋgi ti joqsib boqnsib Yesus aqa
areq di atoqneb. Ateqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej. 31 Deqa
tamo meŋ siŋgilainjro qaji naŋgi olo anjam bole maroqneb. Tamo jejamu
lainjro qaji naŋgo jejamu olo siŋgilaoqnej. Tamo siŋga qandamnjro qaji
naŋgi olo tigelosib walweloqneb. Tamo ŋam qandimnjro qaji naŋgi olo
ŋam poinjreqnaqa sawa unoqneb. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus
aqa maŋwa di unoqnsib tulaŋ prugoqnsib Israel naŋgo Qotei aqa ñam
soqtoqneb.

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

32 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo metnjrnaqa aqa areq bonabqa
minjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi
saiqoji. Deqa e naŋgi qa are ugeibqo. E naŋgi mam ti suweinjritqa
gamq di naŋgi mam na lao uge.” 33 Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba
minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga iŋgi qabe na osimqa tamo uŋgasari
gargekoba endi anainjronam kereqas?” 34 Onaqa Yesus na minjrej,
“Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7 unu. Qe kiñilala quja
quja dego unu.”

35 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil mandamq
di awoeleŋoiy.” 36 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil mandamq di awoonabqa
Yesus na bem 7 ti qe ti di osiqa Qotei pailyej. Pailyosiqa bem ti qe ti
giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo
uŋgasari naŋgi anainjreqnab uyoqneb. 37 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa
iŋgi oto uratelenjeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba
kokba 7 di jignab maqeleŋej. 38 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi sisiyeb
4,000. Ariya uŋgasari ti aŋgro du du ti naŋgi sisiyosai. 39 Onaqa Yesus na
tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa naŋgo qure qureq gileqnabqa a
qobuŋ gogetosiqa Magadan sawaq gilej.

16

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

1 Onaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam
bei grotimqa qusib a ojqajqa deqa gisaŋyosib minjeb, “Ni endego Qotei
aqa maŋwa bei babtim iga unqom.” 2 Onaqa Yesus na kamba minjrej,
“Bilaqteqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Seŋ lentqo. Laŋbi usriŋqo. Deqa sawa

boleqas.’ 3 Nebeeqnaqa niŋgi mareqnub, ‘Laŋbi tuluqo. Seŋ lentqo.
Deqa jagwa awa ti bqas.’ Od, niŋgi laŋ unoqnsib geregere pegiye-
qnub. Ariya Qotei aqa maŋwa bini branteqnu qaji di niŋgi kiyaqa utru
poiŋgosaieqnu? 4 Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra
tulaŋ ugedamu. Naŋgi Qotei areiyosaieqnub. Naŋgi gaigai Qotei aqa
maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na Qotei aqa maŋwa bei naŋgi
osornjrqasai. Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab.” Yesus na
Farisi ti Sadyusi ti naŋgi degsi minjrsiqa uratnjrsiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

5 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na olo qobuŋ gogetosi-
bqa ya agu taqal beiq di branteb. Bati deqa aqa aŋgro naŋgi bem oqajqa
are walnjrej. 6 Onaqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi geregere
ŋam atsib soqniy. Bem tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa
bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Sadyusi naŋgo bem dego
tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.” 7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa
yawo anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Iga bem osai deqa kiyo
mergwo?” 8 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qalieosiqa minjrej, “Nuŋgo
areqalo e qa siŋgilatqa yonub tulaŋ keresaiiŋgwo. Niŋgi kiyaqa bem
osai deqa mareqnub? 9 Niŋgi e qa poiŋgosai unu kiyo? E nami bem 5
giŋgeŋyosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi
oto koroiyosib gumba kokba 12 di jignab maqeleŋej. Niŋgi deqa are
walŋgwo kiyo? 10 E bati bei bem 7 dego giŋgeŋyosimqa tamo 4,000 anain-
jronam uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba 7 di
jignab maqeleŋej. Niŋgi deqa are walŋgwo kiyo? 11 O ijo aŋgro, e niŋgi
bem tiyeqnu qaji sum qa merŋgonum di e niŋgi yawo anjam merŋgonum.
E niŋgi bem bole qa merŋgosai. Niŋgi kiyaqa deqa poiŋgosai? Niŋgi quiy.
Bem tiyeqnu qaji sum Farisi ti Sadyusi ti naŋgo bem ti bulyimqa bem
dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas. Niŋgi deqa geregere ŋam atsib
soqniy.”

12 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi qusib poinjrej,
“Bole, Yesus a bem bole tiyosim kobaqujaqas deqa iga mergosai. Farisi ti
Sadyusi ti naŋgo gisaŋ anjam bem bul tulaŋ kobaqas deqa iga mergwo.”

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

13 Onaqa bati bei Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na wal-
welosib Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di branteb. Brantosib Yesus na
aqa aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi e Tamo Aŋgro
e qa kiyersib mareqnub?” 14 Onaqa naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi
mareqnub, ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei
naŋgi mareqnub, ni Jeremaia kiyo Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami
soqneb deqaji bei kiyo?” 15 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, “Niŋgi
segi e qa kiyersib mareqnub?”

16 Onaqa Saimon Pita na minjej, “Ni Kristus. Ni Qotei ŋambile gaigai
unu qaji aqa Ŋiri.”

17 Pita a kamba Yesus degsi minjnaqa a na minjej, “O Saimon, Jona aqa
ŋiri, ni tulaŋ areboleboleimeme. Di kiyaqa? Ino anjam merbonum di
mandam tamo bei na babtosiq mermosai. Ijo Abu laŋ qureq di unu qaji
a segi na anjam di babtosiq mermqo. 18 Deqa e ni endegsi mermqai. Ni
Pita. Ni meniŋ bul. Meniŋ quraq di e na ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi
koroinjrqai. Koroinjritqa Moiyo Qure aqa siŋgila na naŋgi ugetnjrqa

keresai. 19 O Pita, ni que. Qotei a laŋ qureq di Mandor Koba unu deqa
e ni siŋgila emqai. Emitqa ni mandamq endi gam getentqam di Qotei a
dego laŋ qureq di gam getentqas. Ni mandamq endi gam waqtqam di
Qotei a dego laŋ qureq di gam waqtqas." 20 Yesus na Pita degsi minjsiqa
olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Kristus. Niŋgi ijo ñam di ubtosib
tamo qudei minjraib."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

21 Bati deqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Jerusalem
aiyeqnum. Dia Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo
naŋgi ti e jaqatiŋ koba ebsib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e
olo subq na tigelqai." Yesus a anjam di ubtosiq minjrej.
22 Onaqa Pita a anjam di qusiqa Yesus osiqa qalaq gilsiqa ŋiriŋtosiq
minjej, "O Tamo Koba, kumbra di inoq di degsi brantqa maraim."
23 Onaqa Yesus a bulosiqa Pita koqyosiqa ŋiriŋtosiq minjej, "Ni Satan
bul. Deqa ni ijo qoreq gile. Ni e uneq waibaim. Ni Qotei aqa areqalo
dauryosai. Ni mandam tamo naŋgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi
ni na anjam di merbonum."
24 Osiqa Yesus na aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, "Tamo bei
na e daurbqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa segi
ŋamburbas qoboiyosim e daurbem. 25 Tamo bei na aqa segi ŋambile
taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa
aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas. 26 Tamo bei a mandam
qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro
dena a kiyersim aqaryaiyqas? Di keresai. Aqa qunuŋ padalqas di a awai
kiye atsim dena aqa qunuŋ olo aqaryaiyosim a ŋambile sqas? Di keresai.
27 E Tamo Aŋgro. Mondoŋ e ijo Abu aqa riaŋ na ti aqa laŋ aŋgro naŋgo
riaŋ na ti bqai. Bosiy tamo uŋgasari kalil naŋgo kumbra qa peginjrsiy
awai keretosiy enjrqai. 28 E bole merŋgwai. Tamo qudei ijo areq endi
tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa e Tamo Aŋgro bqai. Bosiy naŋgi
taqatnjrsiy naŋgo Mandor Koba soqnit naŋgi e nubqab."

17

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

1 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na aqa was Jon
na naŋgi segi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqsib di soqneb.
2 Sosibqa Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb. Aqa ulatamu
seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej.
3-4 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na anjam maro-
qneb. Mareqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na naŋgi aiyel unjrsibqa Pita
a Yesus minjej, "O Tamo Koba, Moses Elaija wo naŋgi bosib iga koba
na endi unum di bolequja. Deqa ni na e odbimqa e tal kiñilala qalub
gereiyqai. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa."
5 Pita a degsi mareqnaqa laŋbi tulaŋ suwaŋosiq aisiqa naŋgi kabut-
njrej. Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq naŋgi
queb, "Endi ijo Aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa
areboleboleibeqnu. Deqa niŋgi aqa anjam quetoqniy."
6 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ ulaugeteb. Osib
siŋga pulutosib mandamq di ŋam quosib ŋereŋeb. 7 Onaqa Yesus a naŋgo
areq gilsiqa naŋgo gateq di aqa baŋ atsiqa minjrej, "Niŋgi tigeliy. Niŋgi

ulaaib.” 8 Degsi minjrnaqa naŋgi tigelosib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi
koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai.
9 Naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa Yesus a siŋgila na
minjrej, “Maŋwa niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtosib tamo qudei
minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa
niŋgi na ubtosib minjroqnqab.”
10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib kamba minjeb, “Dal anjam
qalie tamo naŋgi mareqnub, ‘Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna
bqas.’ Anjam di kiyaqa degsib mareqnub?”
11 Onaqa Yesus na minjrej, “Naŋgo anjam di bole. Elaija a namo bosim
tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim soqnimqa bunuqna
Kristus a bqas. 12 Ariya e niŋgi endegsi merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa
tamo naŋgi a qa poinjrosai. Deqa gulbe kalil naŋgi a yqajqa are soqnej
qaji agi yeb. E Tamo Aŋgro dego degsib jaqatiŋ ebqab.” 13 Onaqa naŋgi
Yesus aqa anjam di qusib endegsi poinjrej, “Bole, Yesus a Elaija qa bole
marosai. A Jon yansnjro qaji qa marqa osiqa Elaija aqa ñam na yawo
anjam marqo.”

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba na aisib tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba mana utruq di tariŋesonab itnjreb. Onaqa tamo
bei a bosiqa Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa minjej, 15 “O Tamo Koba,
ni ijo aŋgro mel qa are ugeimimqa aqaryaiye. A bati gaigai nanario-
qnsiqa dena aqa jejamu tulaŋ ugeeqnu. Bati gargekoba a uloŋoqnsiqa
ŋamyuwoq o yaq aiyeqnu. 16 Deqa e a osim ino aŋgro naŋgoq osi bonumqa
naŋgi na boletqa yonub keresaiinjrqo.”
17 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa endegsi marej, “Niŋgi tamo uŋgasari
bini bati endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo
kumbra tulaŋ uge. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di
qoboiyoqnqai? Aŋgro mel di ijo areq osib boiy.” 18 Onaqa osi bonabqa
Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni aŋgro di uratosim ulaŋ.”
Degsi minjnaqa mondor uge na aŋgro di uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa bati
qujai deqa aŋgro a boleej.
19 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga
kiyaqa mondor uge di wiyqa yonum keresaiigwo?”
20 Onaqa Yesus na minjrej, “Utru agiende. Niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatqa yonub niŋgi tulaŋ truquonub. E bole merŋgwai. Nuŋgo areqalo
e qa siŋgilato qaji di sis yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi
mana kobaquja endi minjibqa a nuŋgo anjam dauryosim tigelosim sawa
beiq gilqas. Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji degesqas di niŋgi kumbra
kalil yqa kereiŋgwas. 21 Deqa niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa
niŋgi mati iŋgi uratosib qurieŋosib Qotei pailyoqniy. Dena qujai niŋgi na
mondor uge winjrib jaraiqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib
Galili sawaq gilsib dia sosibqa Yesus na minjrej, “E Tamo Aŋgro. Jeu
tamo naŋgi na e ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di e atqab. 23 Atib lubib
moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.” Onaqa Yesus
aqa aŋgro naŋgi anjam di qusib utru poinjrosai. Deqa naŋgi are tulaŋ
gulbekobainjrej.

Yesus a atra tal takis waiyej

24 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib
Kaperneam qureq gileb. Gilsib di sonabqa atra tal takis o tamo naŋgi
Pita aqa areq bosib nenemyeb, “Nuŋgo Qalie Tamo a atra tal takis oqnsiq
ateqnu e?” 25 Onaqa Pita na minjrej, “Od, a ateqnu.”
Osiqa Pita a tal gogetosiqa takis o tamo naŋgo anjam di Yesus minjqa
laqnaqa Yesus a nami qalieosiq deqa minjoqujatej, “O Saimon, ni kiyersi
are qalonum? Mandam endeqaji mandor naŋgi yai naŋgoq dena takis
eqnub? Naŋgo segi aŋgro naŋgoq dena eqnub kiyo tamo laŋaj naŋgoq
dena eqnub kiyo?” 26 Onaqa Pita na kamba minjej, “Tamo laŋaj naŋgoq
dena eqnub. Naŋgo segi aŋgro naŋgoq dena osaieqnub.” Onaqa Yesus na
minjej, “Ni kere maronum. E Qotei aqa Aŋgro unum deqa e atra tal takis
atqa uratqai di kere. 27 Uŋgum. Iga takis o tamo naŋgo are ugetetnjrqasai.
Deqa ni alile aisim yima waiyosim qe namoqna oqam qaji di aqa medabu
waqtosimqa aqa medabu miligiq di silali bei soqnim unqam. Unsim
silali di osi gilsim gago aiyel qa takis atqa osimqa takis o tamo naŋgi
enjre.”

18

Niŋgi aŋgro kiñilala bul soqniye

1 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo
Koba, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na iga taqatgosim gago Mandor Koba
soqnim bati deqa ino aŋgro yai a iga kalil buŋgosim ñam ti sqas?”
2 Onaqa Yesus na aŋgro kiñala bei metonaq aqa areq bonaqa naŋgo
ambleq di tigeltosiqa osornjrej. 3 Osornjrsiqa minjrej, “E bole merŋgwai.
Niŋgi are bulyosib aŋgro kiñala endeqaji bulqasai di Qotei laŋ qureq di
unu qaji a na niŋgi taqatŋgwasai. Osim a nuŋgo Mandor Koba sqasai dego.
4 Tamo bei na aqa segi ñam aguq atsim aŋgro kiñala endeqaji bulqas di
Qotei na tamo di aqa ñam olo soqtetimqa a tamo kalil naŋgi buŋnjrsim a
ñam ti sqas. Deqa Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqas.
5 “Tamo bei a e qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei osim
geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas.”

Niŋgi une torei uratiy

6 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala endeqaji bei e qa
aqa areqalo siŋgilateqnu qaji di osim uneq waiyqas di a kumbra tulaŋ
ugedamu yqo. Iga tamo di ojsim meniŋ kobaquja osim sil na aqa kakroq
di tontosim waiyim ya robuq aisim moiqas di kere.
7 “Bunuqna tamo qudei naŋgi tamo qudei uneq breinjroqnqab. Bole,
kumbra di brantoqnqas. Ariya tamo naŋgi kumbra di yoqnqab qaji
naŋgi tulaŋ padalougetqab. 8 Ino baŋ na kiyo ino siŋga na kiyo ni
titmosim uneq waimqa laqnimqa di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa?
Ni baŋ geŋo kiyo siŋga geŋo kiyo sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni
ŋambile gaigai sqam. Ariya ni baŋ aiyel ti kiyo siŋga aiyel ti kiyo sosimqa
une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas. Ŋamyuwo
di gaigai yuoqnsim sqas. 9 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq waimqa
laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni ŋamdamu
qujai ti sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya
ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq
waimqas.

10 “Deqa niŋgi aŋgro kiñilala endeqaji naŋgi qa ugeaib. E merŋgwai.
Naŋgo laŋ aŋgro naŋgi na ijo Abu laŋ qureq di unu qaji aqa ulatamu
gaigai koqyeqnub. 11 E segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq
di unub qaji naŋgi eleŋeqnum. E deqa mandamq aiyem.

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

12 “Niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo bei aqa kaja 100 naŋgi manaq
di soqnibqa qujai bei alelamqa a kiyerqas? E merŋgwai. A na kaja
99 naŋgi uratnjrsim qujai alelqo qaji di ŋamosim gilsim itqas. 13 E bole
merŋgwai. A na kaja qujai di itosim tulaŋ areboleboleiyqas. A kaja du du
99 alelosai qaji naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqasai. Qujai alelqo qaji a qa
tulaŋ areboleboleiyqas. 14 Dego kere nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a
aŋgro kiñala endeqaji bei padalqajqa a deqa are sosai.”

Niŋgi nuŋgo was aqa une olo gereiyetiy

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Ino Kristen was bei na ni une bei emimqa
niŋgi segi aiyel ombla awoosib aqa une ni emqo qaji di ubtosim minje.
Minjimqa a ino anjam qusim are bulyqas di ni na ino was olo onum.
16 Ariya a ino anjam quetmosaiamqa ni na Kristen tamo qujai kiyo
aiyel kiyo joqsimqa naŋgi ni taqmosib ino was aqa une di olo ubtosib
minjqab. 17 Ariya a naŋgo anjam dego quetnjrosaiamqa ni na Kristen
tamo uŋgasari kalil naŋgi metnjrim koroosib ni taqmosib ino was aqa une
di olo ubtosib minjqab. Ariya a naŋgo anjam dego quetnjrosaiamqa ni
na a qoreiye. Ni na une tamo ti takis o qaji tamo ti naŋgi qoreinjreqnum
dego kere ni na ino was di qoreiye.
18 “E bole merŋgwai. Niŋgi mandamq endi gam getentqab di Qotei a
dego laŋ qureq di gam getentqas. Niŋgi mandamq endi gam waqtqab di
Qotei a dego laŋ qureq di gam waqtqas.
19 “E olo merŋgwai. Mandamq endi ijo aŋgro aiyel naŋgi iŋgi bei oqa
marsibqa areqalo qujaitosib ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a pailyqab di
a na iŋgi di enjrqas. 20 Tamo aiyel kiyo qalub kiyo ijo ñam qa are qalsib
koroqab di e naŋgo ambleq di sqai.”

Gago Kristen was aqa une kobotqajqa yawo anjam

21 Onaqa bati deqa Pita a Yesus aqa areq bosiq nenemyej, “O Tamo
Koba, ijo Kristen was bei na e une gembub ebimqa e aqa une di moiy-
otqai? E endegyqai kiyo? A na une 7 ebimqa aqa une di moiyotqai. Ariya
a olo une bei ebimqa e moiyotqasai. Degyqai kiyo?”
22 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ino was bei na ni une 7 emimqa
aqa une di segi moiyotqam di keresai. A na une gargekoba emoqnsim
soqnim ni aqa une kalil di dego moiyotoqne. A ni une 7 emoqnim une di
moiyotoqne. Olo une 7 emoqnim moiyotoqne. Degsim giloqnem.
23 “Niŋgi quiy. Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di mandor bei
aqa kumbra sigitejunu. Mandor dena aqa kaŋgal tamo qudei nami silali
yaiyeb qaji di kamba olo yqajqa minjrej. 24 Aqa kaŋgal tamo bei 10 milion
kina yaiyej qaji di osib aqa ulatamuq di tigelteb. 25 Tigeltonabqa a na
silali di kamba olo yqajqa keresaiiyej. Deqa mandor a na minjej, ‘Ni silali
di kamba olo e ebqa keresaiimqo deqa e ni ino ŋauŋ wo ino aŋgro naŋgi ti
osiy tamo bei aqa baŋq di uratŋgitqa tamo dena silali ebimqa niŋgi a laŋa
wauetoqnqab. Ino iŋgi iŋgi kalil dego e ni yaimosiy tamo qudei naŋgi
enjritqa naŋgi na kamba silali ebqab. Gam dena ni silali nami yaibem

qaji di kobotqam.’ 26 Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa
pailyosiq minjej, ‘O Tamo Koba, ni e kumbra degbaim. Ni e qa dulosim
mati e qa tariŋoqnime. E silali nami yaimem qaji di kalil itosiy e kamba
emekritqai.’ 27 Onaqa mandor a kaŋgal tamo deqa dulosiqa silali kalil
nami yaiyej qaji di laŋa kobotej. Osiqa a uratonaq gilej.
28 “Gilsiqa kaŋgal tamo bei ombla wauo qaji a itosiqa ojsiq kakro
apiyetosiq minjej, ‘Ni nami 10 kina yaibem qaji di kamba olo ebe.’
29 “Degsi minjnaq qusiqa aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej,
‘Ni e qa dulosim mati e qa tariŋoqnime. E 10 kina nami yaimem qaji di
itosiy e kamba emekritqai.’ 30 Degsi minjnaqa a aqa anjam di quetqa
asgiyonaqa a osi gilsiqa tonto talq di waiyosiq minjej, ‘Ni tonto talq endi
soqne. Bunuqna ni 10 kina nami yaibem qaji di kamba ebekritimqa e ni
olo uratmit oqedqam.’
31 “A degyonaqa kaŋgal tamo qudei a koba na wauo qaji naŋgi unsibqa
are ugeinjrnaqa aisib naŋgo mandor a deqa saiyosib minjeb. 32 Minjnab
qusiqa kaŋgal tamo di metonaq bonaqa minjej, ‘Ni kaŋgal tamo uge. Ni
e pailbonumqa silali ni nami yaibem qaji di e na kobotonum. 33 E ni qa
dulosim silali di kobotonum. Ariya kiyaqa ni olo gilsim kaŋgal tamo bei
ni ombla wauo qaji a qa dulosai? Osim silali a na nami yaimej qaji di
ni kobotosai?’ 34 Degsi minjsiqa a qa tulaŋ minjiŋ oqetonaqa osiq qaja
tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, ‘Niŋgi a wau koba yibqa a jaqatiŋ ti
wauosim gilsim gilsim silali kalil nami yaibej qaji di kamba ebekritimqa
niŋgi a olo uratib gilqas.’
35 “O ijo aŋgro, dego kere niŋgi nuŋgo are miligiq na nuŋgo Kristen was
naŋgo une kobotetnjrqasai di ijo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego nuŋgo
une kobotetŋgwasai.”

19

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa a Galili sawa uratosiqa Judia
sawaq gilsiq Jordan ya taqal beiq di soqnej. 2 A di sonaqa tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi a dauryosib aqa areq di koroonabqa a na naŋgo
ma tamo kalil naŋgi boletnjroqnej.
3 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa
qusib naŋgi a ojqajqa deqa gisaŋyosib endegsib nenemyeb, “Tamo bei
aqa ŋauŋ aqa jejamuq di une kiñala bei soqnimqa tamo dena a uratqa
kere e? Gago dal anjam a kiyersi marqo?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di
so qaji di niŋgi nami sisiyosai kiyo? Anjam endegsi unu, ‘Tulaŋ nami
Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyosiqa bati deqa a tamo uŋa wo
dego gereinjrej. 5 Gereinjrsiqa marej, “Tamo bei na aqa ai abu naŋgi
uratnjrsimqa aqa ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” ’ 6 Qotei
aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu. Deqa tamo uŋa wo naŋgi jejamu qujai
sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel sqasai. Qotei na naŋgi aiyel turtnjrej deqa
tamo bei na olo potnjraiq.”
7 Onaqa Farisi naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Ni anjam degsi mer-
gonum deqa Moses a kiyaqa dal anjam endegsi marej, ‘Tamo bei na aqa
ŋauŋ uratqa osimqa pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas’?”
8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nuŋgo are geteŋgejunu deqa Moses
a niŋgi uŋa uratqa merŋgej. Ariya tulaŋ nami kumbra degsi sosai. 9 Niŋgi

quiy. Tamo bei na aqa ŋauŋ laŋa uratosim olo uŋa bei oqas di a na aqa
ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Di kiyaqa? Uŋa di a nami tamo bei ombla
une atosai deqa."
10 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, "Tamo uŋa ti unub qaji
naŋgi gulbe deqaji oqab deqa uŋgum. Naŋgi uŋa aib. Naŋgi laŋa soqneb."
11 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi anjam maronub di tamo kalil
naŋgi dauryqa keresai. Tamo naŋgi Qotei na siŋgila enjreqnu qaji naŋgi
segi anjam di dauryqa kere. 12 Tamo qudei naŋgo jejamu bolesai. Naŋgi
degsib ai miligiq na ŋambabeb. Deqa naŋgi uŋa oqa keresai. Tamo qudei
naŋgi tamo qudei na welum etnjreb deqa naŋgi aŋgrotqa keresai. Deqa
naŋgi dego uŋa oqa keresai. Naŋgi laŋa unub. Ariya tamo qudei naŋgo
segi areqalo na Qotei aqa wau ojqa marsibqa uŋa oqa urateqnub. Tamo
naŋgi ijo anjam endi dauryqa kereamqa naŋgi dauryebe."

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du joqsib Yesus na
aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrsim naŋgi qa Qotei pailyqajqa deqa marsib
Yesus aqa areq beb. Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib
minjreb, "Nuŋgo aŋgro du du naŋgi joqsib endeq baib." 14 Degsib
saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "Aŋgro du du naŋgi
uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du
du bul sqab di Qotei laŋ qureq di unu qaji a naŋgo Mandor Koba sosim
naŋgi taqatnjrqas." 15 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgo gateq di aqa baŋ
atetnjrsiqa a sawa di uratosiq gilej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

16 Onaqa tamo bei a Yesus aqa areq bosiqa nenemyej, "O Qalie Tamo,
e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai sqai?"
17 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni kiyaqa e kumbra bole qa nen-
embonum? Qotei a segi qujai tamo bole. Ariya ni ŋambile gaigai sqajqa
osimqa ni Qotei aqa dal anjam daurye."
18 Onaqa tamo dena olo Yesus nenemyej, "E dal anjam kiye dauryqai?"
Onaqa Yesus na minjej, " 'Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni tamo bei
aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa
gisaŋyaim. 19 Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo
anjam dauryoqne. Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was
naŋgi degsim gereinjroqne.' "
20 Onaqa aŋgro wala dena olo Yesus minjej, "E dal anjam kalil di nami
dauryosim boqnem agi bini degsi unum. Deqa e Qotei aqa kumbra kiye
keretosai unum?"
21 Onaqa Yesus na kamba minjej, "Ni Qotei aqa kumbra kalil keretqa
osimqa endegye. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo
iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe.
Osim bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam." 22 Yesus na tamo di
degsi minjnaq qusiqa are tulaŋ gulbeiyej. A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa
ulatamu ugeiyonaqa ulaŋej.
23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, "E bole merŋgwai. Tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba. 24 E
niŋgi olo merŋgwai. Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego

kere tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.”
25 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusibqa tulaŋ prugugetosib minjeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa tamo yai naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?”
26 Onaqa Yesus a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile sqa keresai. Ariya Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
27 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum. Deqa iga awai kiye oqom?”
28 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole merŋgwai. Mondoŋ Qotei a laŋ bunuj ti mandam bunuj ti atimqa bati deqa e Tamo Aŋgro ñam kobaquja osiy ijo segi awo jaram kobaq di awesqai. Awesosiyqa niŋgi tamo e daurbeqnub qaji metŋgitqa niŋgi dego awo jaram kokba 12 di awoeleŋqab. Awoosib Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma kalil naŋgi taqatnjroqnqab.
29 Deqa tamo naŋgi ijo ñam qa are qaloqnsib naŋgo segi tal, naŋgo was naŋgi, naŋgo jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi, naŋgo aŋgro naŋgi ti naŋgo wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab di Qotei na olo iŋgi bole bole tulaŋ gargekoba naŋgi enjrqas. Yimqa mondoŋ naŋgi ŋambile gaigai sqab.
30 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

20

Yesus a iŋgi wauqa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di wau lanja bei aqa kumbra sigitejunu. Wau lanja dena nobqolo ambru tigelosiqa aisiq tamo qudei naŋgi aqa iŋgi wauq di wauetqajqa itnjrej. 2 Itnjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi ijo iŋgi wauq di wauoqnib wau qa bati koboamqa e na silali quruŋo quja quja eŋgwai.’ Degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di wauoqneb. 3 Seŋ kiñala goge oqnaqa wau lanja a koro sawaq aisiqa dia tamo qudei naŋgi laŋa tigelesonab unjrsiqa minjrej, 4 ‘Niŋgi dego gilsib ijo wauq di wauoiy. Wauab kere dego awai eŋgwai.’ 5 Degsi minjrnaqa naŋgi gilsib aqa iŋgi wauq di wauoqneb. Qanam jige tamo qudei naŋgi dego laŋa tigelesonab unjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi dego gilsib ijo wauq di wauoiy. Wauab kere dego awai eŋgwai.’ Degsi minjrnaqa naŋgi gilsib aqa wauq di wauoqneb. Seŋ keliŋtonaqa olo tamo qudei dego degsi minjrnaqa naŋgi gilsib wauoqneb.
6 “Seŋ bilaqtonaqa wau lanja a aisiqa gamq di tamo qudei naŋgi laŋa tigelesonab unjrsiqa nenemnjrej, ‘Niŋgi kiyaqa laŋa tigelesonab seŋ bilaqtqo?’ 7 Onaqa naŋgi na minjeb, ‘Tamo bei na iga wau egosai deqa iga laŋa tigelejunum.’ Onaqa wau lanja na minjrej, ‘Niŋgi dego gilsib ijo iŋgi wauq di wauoiy.’
8 “Ariya wau qa bati koboonaqa wau lanja na aqa wau taqato tamo bei qariŋyosiq minjej, ‘Ni gilsim wau tamo naŋgi di metnjrim ino areq di koroabqa naŋgo awai enjre. Enjrqa osimqa tamo naŋgi bilaq bosib wauonub qaji naŋgo awai namo enjrsimqa ariya tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wauosib bilaqtonub qaji naŋgo awai bunuqna enjre.’
9 Degsi minjnaq qusiqa tamo naŋgi bilaq bosib waueb qaji naŋgi namo

metnjrnaq aqa areq bonabqa silali quruŋo quja quja enjrej. 10 Onaqa
tamo naŋgi nobqolo ambru bosib wauosib bilaqteb qaji naŋgi degsib
unsibqa are qaleb, ‘Iga nobqolo ambru bosim wauosim bilaqtonum.
Deqa iga silali kobaquja oqom.’ Degsib are qalnabqa wau taqato tamo
na naŋgi metnjrnaq aqa areq bonabqa naŋgi dego silali quruŋo quja
quja enjrej. 11 Onaqa naŋgi degsib unsibqa naŋgi na wau lanja ŋiriŋtosib
minjeb, 12 ‘Tamo naŋgi di bilaq bosib waukiñalayonubqa silali ni na iga
egonum qaji dego kere naŋgi enjronum. Iga nobqolo ambru waueqnam
seŋ oqsiq gago jejamu tulaŋ kaŋkaŋeqnaqa bilaqtqo. Iga silali koba osai.’
13 “Onaqa wau lanja a naŋgo anjam di qusiqa bei endegsi minjej,
‘O was, e ni kumbra uge emosai. Aqo ombla bini nobqolo anjam
keretosimqa e ni silali quruŋo qujai emqa mermonum. 14 Deqa ni ino
silali quruŋo qujai osim aiye. E ni silali quruŋo qujai emonum dego kere
tamo naŋgi bunuqna bosib wauonub qaji naŋgi silali quruŋo quja quja
enjronum. E ijo segi areqalo na degyonum. 15 Silali di ijo segi silali. Deqa
e ijo segi areqalo dauryosiy ijo silali jeiqa kere. E na tamo naŋgi bunu
bonub qaji naŋgi kumbra bole enjrqa areibqas enjrqai. Deqa ni kiyaqa
e qa are ugeimqo?’ ”
16 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa olo marej, “Dego kere tamo bini
ñam ti unub qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo bini ñam
saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

17 Osiqa Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi joqsiqa koba na walwelosib
Jerusalem aiyoqneb. Aiyoqnsibqa Yesus na naŋgi segitnjrsiqa endegsi
minjrej, 18 “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem aiyeqnum. Dia tamo
qudei na e ojsib atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo ti naŋgo baŋq di
e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamuq di une qamsib merbqab, ‘Ni une ti.
Deqa ni moiqam.’ 19 Naŋgi e degsib merbosib tamo naŋgi Qotei qaliesai
qaji naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib bu toqoŋ na
kumbaiŋboqnsib ŋamburbasq di lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa
e olo subq na tigelqai.”

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

20 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo ai ombla na Yesus aqa areq
bosibqa naŋgo ai a siŋga pulutosiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, e ni
anjam bei mermitqa ni ijo anjam dauryqa kere kiyo?” 21 Onaqa Yesus
na kamba minjej, “Ni iŋgi kiye qa merbqam?” Onaqa a na Yesus minjej,
“Mondoŋ ni gago Mandor Koba sosimqa bati deqa ni marimqa ijo aŋgro
aiyel endi naŋgi ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di awoqab.”
22 Onaqa Yesus na kamba naŋgi aiyel endegsi minjrej, “Anjam niŋgi
merbonub di aqa utru niŋgi geregere poiŋgosai. E jaqatiŋ koba oqai.
Jaqatiŋ di ya uge uyo bul. Jaqatiŋ e oqai di niŋgi aiyel dego oqa kere e?”
Onaqa naŋgi na minjeb, “Od, aqo aiyel oqa kere.” 23 Onaqa Yesus na olo
naŋgi aiyel minjrej, “Bole, jaqatiŋ e oqai di niŋgi dego oqab. Ariya tamo
yai naŋgi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab di e na marqa keresai.
Di ijo wau sai. Tamo naŋgi ijo Abu na giltnjrej qaji naŋgi segi ijo baŋ woq
ijo baŋ qonaŋq di awoqab.”
24 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di was aiyel naŋgi na anjam
di Yesus minjeb deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb. 25 Onaqa Yesus na
aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi qalie,

mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi naŋgo segi ñam
soqtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjreqnub. 26 Ariya kumbra
di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a
mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osim a ñam ti sqas. 27 Nuŋgo ambleq
di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nuŋgo kaŋgal tamo
soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas. 28 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo
kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo kumbra agiende. E na tamo
uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem. Tamo uŋgasari naŋgi e
wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi ŋambile uratosiy tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi eleŋqai.”

Yesus na tamo aiyel ŋam qandimnjro qaji naŋgi boletnjrej

29 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib aisib
Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na walwelosib
olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
Yesus dauryosib koba na aiyoqneb. 30 Aiyeqnabqa tamo aiyel ŋam
qandimnjro qaji naŋgi gam qalaq di awesosibqa anjam endegsib queb,
“Yesus a beqnu.” Naŋgi degsib qusibqa tulaŋ leleŋosib mareb, “O Tamo
Koba, Devit aqa Ŋiri, ni aqo aiyel qa dulame.” 31 Onaqa tamo uŋgasari
gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na naŋgi aiyel ŋiriŋtnjrsib
minjreb, “Niŋgi leleŋkobaaib. Kirioiy.” Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel
kiriosai. Naŋgi olo tulaŋ leleŋoqnsib Yesus minjoqneb, “O Tamo Koba,
Devit aqa Ŋiri, ni aqo aiyel qa dulame.”

32 Onaqa Yesus a tigelosiqa naŋgi aiyel metnjrnaqa aqa areq bonabqa
minjrej, “E niŋgi aiyel kiyerŋgwajqa deqa niŋgi e qa leleŋoqnab?” 33 Onaqa
naŋgi aiyel na minjeb, “O Tamo Koba, aqo aiyel olo ŋam poigim sawa
unqajqa deqa iga ni qa leleŋoqnam.” 34 Onaqa Yesus a naŋgi aiyel qa
dulosiqa aqa baŋ waiyosiq naŋgo ŋamdamu ojetnjrej. Ojetnjrnaqa naŋgi
aiyel ŋam poinjrnaqa sawa unsibqa tigelosib Yesus dauryosib aiyeb.

21

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib Jerusalem
jojomyosib Betfage qureq di branteb. Betfage qure agi Oliv mana utruq
di unu. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, 2 “Niŋgi
aisib qure bei jojom di unu di brantosib donki bei aqa du wo tontnjronub
unub di unjrqab. Unjrsib sil palontosib titnjrsib joqsib boiy. 3 Niŋgi sil
palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, ‘Niŋgi kiyaqa donki aiyel
naŋgo sil palonteqnub?’ Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy, ‘Tamo Koba
a wau ti deqa donki aqa du wo qa mergwo.’ Yimqa a na donki aqa du wo
naŋgi qariŋnjrim ijoq bqab.”

4 Yesus a kumbra di yej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo bei
nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi marej, 5 “Niŋgi na Saion
qure naŋgi endegsib minjriy, ‘Niŋgi uniy. Nuŋgo Mandor Koba a nuŋgoq
beqnu. A lawo na beqnu. A areqalo minjiŋ saiqoji. Deqa a donki quraq
di awoosiq beqnu. Od, a donki aqa du quraq di awoosiq beqnu.’ ”

6 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi aisib anjam Yesus na minjrej
qaji di dauryeb. 7 Osib naŋgi donki aqa du wo Yesus aqa areq joqsib
beb. Bosib naŋgo segi gara jugo piqtosib donki aiyel naŋgo quraq di
tunabqa Yesus a segi donki gogetosiqa quraq di awoej. 8 Awoonaqa

donki aiyel naŋgi walwelosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi beleŋosib naŋgo segi gara jugo piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb. Tamo qudei naŋgi nañuq dena ŋam baŋga giŋgeŋyosibqa osi bosib di dego gamq di tueleŋoqneb. 9 Onaqa Yesus a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo uŋgasari namooqneb qaji naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi ti tulaŋ leleŋoqnsibqa maroqneb, “O Devit aqa Ŋiri, iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Deqa iga Qotei laŋ goge di unu qaji aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom.” Tamo uŋgasari naŋgi degoqnsib leleŋ ti Yesus dauryoqneb.

10 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unsibqa tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, “Tamo endi yaiyo?” 11 Degsib mareqnabqa tamo uŋgasari qudei Yesus dauryosib aiyoqneb qaji naŋgi na kamba minjreb, “Tamo endi Yesus. A Qotei aqa medabu o qaji tamo bole. Aqa qure utru Nasaret. Qure di Galili sawaq di unu.”

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

12 Onaqa Yesus a walwelosi aisiqa atra tal koba miligiq gilej. Gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb. Tamo qudei naŋgi silali piloqneb. Qudei naŋgi binoŋ qariŋyoqnsib dena silali oqneb. Deqa Yesus a naŋgo jar ti jaram ti bilbelyosiqa naŋgi dego winjrnaq jaraiyeb. 13 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi pailyqajqa tal.’ Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo.”

14 Yesus a atra tal miligiq di sonaqa tamo ŋam qandimnjro qaji ti tamo siŋga qandamnjro qaji ti naŋgi aqa areq beqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej. 15 Onaqa aŋgro du du atra tal miligiq di soqneb qaji naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, “O Devit aqa Ŋiri, iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu.” Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi aŋgro du du naŋgo anjam di qusibqa Yesus qa ugeeb. 16 Osib Yesus minjeb, “Aŋgro du du naŋgi leleŋoqnsib anjam mareqnub di ni queqnum e?” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Od, e naŋgo anjam queqnum. Ariya anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di niŋgi nami sisiyosai kiyo? Anjam agiende, ‘O Abu, aŋgro du du ti aŋgro mom ti naŋgi ino ñam soqteqnub.’ ” 17 Yesus a naŋgi degsi minjrsiq koboonaqa a tigelosiq Jerusalem uratosiq Betani qureq gilej. Gilsiq qoloonaq di ŋeiej.

Yesus a qura minjej, “Ni olo bunu geitqasai”

18 Nebeonaqa Yesus a olo tigelosiqa Jerusalem aiyoqnsiqa gamq di a mamyej. 19 Mamyonaqa ŋam atsiqa qura baŋga ti gam qalaq di tigelesonaq unsiqa aqa gei unqajqa utruq gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Baŋga segi sonab unej. Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai.” Degsi minjnaqa bati qujai deqa qura di utru ti kalil laosiq moiyej.

20 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa kumbra di unsibqa tulaŋ prugugetosib Yesus nenemyeb, “Qura di kiyersi urur laosiq moiqo?”

21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib nuŋgo areqalo aiyeltqasai di niŋgi dego qura minjibqa a laosim moiqas. Qura segi sai. Niŋgi mana kobaquja endi

dego minjqab, ‘Ni tigelosim yuwalq aiye.’ Minjibqa a nuŋgo anjam di
dauryosim tigelosim yuwalq aiqas. 22 Deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib iŋgi bei qa pailyqab di niŋgi iŋgi di oqab.”

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

23 Osiqa Yesus a olo atra tal miligiq gilsiq dia Qotei aqa anjam palon-
toqnej. Onaqa Israel naŋgo gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na
Yesus aqa areq bosib nenemyeb, “Ni iga merge. Ni siŋgila qabe na
osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni bosim wau
endi yeqnum?” 24 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi
nenemŋgwai. Nenemŋgitqa niŋgi e merbibqa e yai na qariŋbonaq bosim
wau endi yeqnum di ubtosiy merŋgwai. 25 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon
qariŋyonaq bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo?
Tamo bei na kiyo?”

Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib mareb, “Iga
Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di a iga mergwas,
‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai?’ 26 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei
na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di dego keresai. Tamo uŋgasari naŋgi
mareqnub, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Deqa iga naŋgi
ulainjronum.” 27 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon
qariŋyej di iga qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib
merbonub deqa e dego yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di
niŋgi merŋgwasai.”

Yesus a yawo anjam bei marej

28 Osiqa Yesus a olo Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi endegsi
minjrej, “Niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo bei aqa ŋiri aiyel soqneb.
Bati bei a aqa ŋiri matu aqaq bosiqa minjej, ‘O ijo aŋgro, ni gilsim ijo
iŋgi wauq di wauame.’ 29 Onaqa aqa ŋiri matu na minjej, ‘Sai. E wauqa
uratonum.’ Degsi aqa abu saidyosiqa bunuqna areqalo bei osiqa gilsiq
wauetej. 30 Onaqa abu a aqa ŋiri yala aqaq bosiqa minjej, ‘O ijo aŋgro,
ni gilsim ijo iŋgi wauq di wauame.’ Onaqa aqa ŋiri yala na minjej, ‘Od,
Abu, e wauqai.’ Degsi aqa abu odyosiqa ariya a wauosai. A laŋa talq
di soqnej. 31 Deqa niŋgi na merbiy. Aŋgro yai na aqa abu aqa anjam
dauryej?” Onaqa naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Ŋiri matu a na aqa abu
aqa anjam dauryej.”

Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “E bole merŋgwai.
Takis o qaji tamo ti gam qaji uŋa ti naŋgi na niŋgi buŋgosib namoosib
Qotei aqaq oqibqa a naŋgi eleŋosim naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi
taqatnjrqas. 32 Di kiyaqa? Jon yansnjro qaji a nuŋgoq bosiqa Qotei aqa
kumbra bole niŋgi osorŋgonaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai. Ariya takis
o qaji tamo ti gam qaji uŋa ti naŋgi Jon aqa anjam geregere queteb.
Quetonab niŋgi di unsibqa ariya niŋgi olo are bulyosai. Osib niŋgi Jon
aqa anjam quetosai dego.”

Wain wau qa yawo anjam

33 Yesus a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo endegsi minjrej,
“E niŋgi yawo anjam bei merŋgit niŋgi quiy. Tamo bei a tigelosiqa aqa
wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa
meniŋ qura gogeq di tabir kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain
gei koroiyosib paraparaiyosib aqa ya dia bilentqajqa deqa gereiyej.

Osiqa wauq di tal atsiqa wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq di soqnej. 34 Sonaqa wain gei melionaqa a
na aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa wau taqato tamo naŋgoq
aisib minjreb, ‘Wau lanja a na iga qariŋgwo bonum. Deqa niŋgi wain
gei egibqa iga na osi gilqom.’ 35 Degsi minjrnabqa naŋgi na naŋgi
ojeleŋosib bei qalougeteb. Bei qalnab moiyej. Bei meniŋ na qalnab
moiyej. 36 Onaqa wau lanja a di qusiqa olo aqa kaŋgal tamo gargekoba
naŋgi qariŋnjroqnej. Qariŋnjreqnaqa aiyeqnab naŋgi dego ñumoqneb.
37 “Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘E ijo segi aŋgro qujai qariŋyit
aiqas di naŋgi a qalqasai. Naŋgi aqa anjam quetqab.’ Degsi are qalsiqa
aqa segi ŋiri qariŋyonaq aiyej. 38 Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi
a unsibqa segi segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa
segi ŋiri. A na aqa abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim
moiyotosimqa wau endi iga na oqom.’ 39 Degsib marsibqa wau lanja aqa
ŋiri ojsib osi gilsib wau qalaq di qalnab moiyej. 40 Deqa niŋgi kiyersib
are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato tamo uge naŋgi di
kiyernjrqas? Niŋgi na merbiy.”
41 Onaqa naŋgi na minjeb, “Wau lanja a bosimqa tamo uge naŋgi di
tulaŋ ugeugeinjrsim padaltnjrougetqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim
tamo qudei naŋgo baŋq di uratetnjrimqa naŋgi na kamba wau taqatosib
wain gei melioqnimqa koroiyoqnsib wau lanja yoqnqab.”
42 Naŋgi degsib Yesus minjnabqa a na olo minjrej, “Qotei aqa anjam bei
unu. Niŋgi anjam di nami sisiyosai kiyo? Anjam agiende,
‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal
waiyeb.
Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.
Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,
“Tal ai di tulaŋ bolequja.” ’
43 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim
niŋgi taqatŋgwajqa uratosim niŋgi taqal breiŋgwas. Osim olo tamo
uŋgasari qudei aqa kumbra bole dauryeqnub qaji naŋgi eleŋosim naŋgo
Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. Naŋgi gei bole atobuleqnub
deqa Qotei na naŋgi taqatnjrqas. 44 Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai
quraq aiqab qaji naŋgi di tal ai dena naŋgo tanu giŋgeŋyqas. Ariya tal
ai di uloŋosim tamo uŋgasari qudei naŋgoq aisim jejamu ti tanu ti torei
paraparainjrqas.”
45 Onaqa atra tamo kokba ti Farisi naŋgi ti yawo anjam di qusib
endegsib qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di une
qametnjrej. 46 Naŋgi degsib qalieosib deqa naŋgi Yesus ojqa mareb.
Ariya naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa Yesus ojqa urateb. Di
kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi maroqneb, “Yesus a Qotei aqa medabu
o qaji tamo bole.”

22

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

1 Onaqa Yesus a olo Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam bei endegsi
minjrej, 2 “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di mandor bei aqa ŋiri
uŋa baŋ ojqa bationaqa maruro atej dego kere. 3 A maruro atsiqa aqa

kaŋgal tamo qudei qariŋnjrnaqa naŋgi gilsib tamo uŋgasari nami aqa
maruro unqa minjrej qaji naŋgi metnjreb, ‘Niŋgi boiy.’ Onaqa naŋgi bqa
asginjrej. 4 Asginjrnaqa mandor a deqa qusiqa aqa kaŋgal tamo qudei
olo qariŋnjrsiqa minjrej, ‘Niŋgi gilsib tamo uŋgasari e ijo maruro unqa
minjrem qaji naŋgi olo endegsib minjriy, “Niŋgi quiy. Mandor a iŋgi iŋgi
kalil gereiyosiq atqo unu. Makau ti wagme namur bole bole ñumsiqa
goiqo. Deqa niŋgi asgiŋgaiq. Niŋgi bosib aqa maruro uniy.” O kaŋgal
tamo, niŋgi gilsib naŋgi degsib minjriy.’

5 “Onaqa naŋgi gilsib tamo uŋgasari naŋgi di minjreb, ‘Niŋgi boiy.’
Minjrnabqa naŋgi kalil bqa asginjrej. Bei a ulaŋosiqa aqa iŋgi wauq
gilej. Bei a ulaŋosiqa aqa silali wauq gilej. 6 Qudei na kaŋgal tamo naŋgi
di ojeleŋosib ugeugeinjrsib ñumnab moreŋeb. 7 Onaqa mandor a deqa
qusiqa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo naŋgi qariŋnjrnaqa gilsib tamo
naŋgi kaŋgal tamo ñumeb qaji naŋgi kamba ñumekriteb. Osib naŋgo tal iŋgi
iŋgi kalil qatrentonab yuekriteb.

8 “Onaqa mandor a olo aqa kaŋgal tamo qudei qariŋnjrsiqa minjrej, ‘Ijo
aŋgro aqa uŋa baŋ ojqa bati kereqo deqa e na maruro atonum unu. Tamo
uŋgasari e nami ijo maruro unqa minjrem qaji naŋgi bqa asginjrej. Naŋgi
tamo uŋgasari bolesai deqa naŋgi ijo maruro unqa keresai. 9 Deqa niŋgi
gilsib gamq di tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi turosib metnjrib ijo maruro
unqa beb.’ 10 Onaqa naŋgi gilsib gamq di tamo uŋgasari gargekoba bole
ti uge ti naŋgi turosib metnjrnabqa naŋgi kalil maruro unqajqa bosib
koroonabqa tal tamo na maqej.

11 “Onaqa mandor a na tamo uŋgasari naŋgi di unjrqa marsiqa tal
miligiq gilej. Gilsiq ŋam atej di tamo bei a maruro qa gara wala jugosai
di unsiqa minjej, 12 ‘O was, ni kiyaqa maruro qa gara wala jugosai? Ni
degsim maruro unqa baim.’ Degsi minjnaqa tamo di a na kamba olo
anjam bei minjqa keresaiiyonaqa laŋa kiriesoqnej. 13 Onaqa mandor
a na aqa kaŋgal tamo naŋgi minjrej, ‘Niŋgi na tamo di siŋga ti baŋ ti
tontetosib oqeq waiyibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa dia tamo
naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam ato-
qnqas.’ ”

14 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi quiy. Qotei a tamo tulaŋ gargekoba
naŋgi metnjreqnu. Ariya a tamo quja quja segi giltnjreqnu.”

“Iga Sisar takis yqom e?”

15 Onaqa Farisi naŋgi gilsib naŋgi anjam kiye Yesus nenemyib a anjam
grotim qusib a ojqajqa deqa qairoqneb. 16 Qairosib anjam kereonaq
naŋgo aŋgro qudei Herot aqa wau tamo qudei ti qariŋnjrnab Yesus aqa
areq bosib minjeb, “O Qalie Tamo, iga qalie, ni anjam bole maro qaji
tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsim Qotei aqa
kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyosaieqnum. Ni tamo ñam
ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam saiqoji naŋgi anjam bei
minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil naŋgi minjreqnum. 17 Deqa
ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai e? Ni kiyersi are qalonum?”

18 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di poiyonaqa minjrej, “Niŋgi
gisaŋ tamo. Kiyaqa niŋgi e anjam bei grotitqa qusib e ojqajqa deqa
gisaŋbeqnub? 19 Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi
meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej, 20 “Meniŋ silali
quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?” 21 Onaqa naŋgi na

minjeb, “Di Sisar aqa.” Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a
qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy.”
22 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb. Osib
naŋgi Yesus uratosib jaraiyeb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

23 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb.
Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqa-
sai.” Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb, 24 “O Qalie Tamo, ni
que. Moses a nami endegsi marej, ‘Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro
saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej
qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami degsi marej. 25 Deqa ni que.
Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro saiqoji.
Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di ej. 26 Osiqa a dego moiyej. A aŋgro
saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo uŋa qobul di osiqa a dego moiyej. A
aŋgro saiqoji. Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro
saiqoji. 27 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej.
28 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi
subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil
naŋgi uŋa qujai di eb.”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di
aqa damu niŋgi poiŋgosai. Qotei aqa siŋgila dego niŋgi poiŋgosai. Deqa
niŋgi anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub. 30 Mondoŋ tamo
uŋgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi uŋatqasai. Naŋgi tamotqasai.
Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.
31 “Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa
utru Qotei a nami babtosiq niŋgi merŋgej. Di niŋgi sisiyosai kiyo? Qotei
a endegsi marej, 32 ‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa
Qotei.’ Qotei a degsi marej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo
qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei.” 33 Onaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb.

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

34 Yesus a Sadyusi naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na kamba olo
anjam bei minjqa keresaiinjrej. Onaqa Farisi naŋgi deqa qusib olo Yesus
aqa areq beb. 35 Naŋgo ambleq dena dal anjam qalie tamo bei a tigelosiqa
Yesus gisaŋyosiq nenemyej, 36 “O Qalie Tamo, ni mare. Qotei aqa dal
anjam kiye a segi qujai tulaŋ bolequja? Dal anjam kiye a dal anjam kalil
buŋnjrejunu?”
37 Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai.
Dal anjam agiende. ‘Ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime.
Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino areqalo ti kalil a
yekritime.’ 38 Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam
kalil buŋnjrejunu. 39 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal
anjam agiende. ‘Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was
naŋgi degsim geregereinjroqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi e na
mermonum. 40 Ni dal anjam aiyel di dauryqam di ni Moses aqa dal
anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti kalil keretosim
dauryqam.”

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq di koroesonabqa a na nenem-
njrej, 42 “Niŋgi Kristus qa kiyersib are qalonub? A yai aqa ŋiri?” Onaqa
naŋgi na kamba minjeb, “Kristus a Devit aqa ŋiri.”
43 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Devit a nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo
Koba.’ Agi Qotei aqa Mondor na Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa a
endegsi marej,
44 ‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa
ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’
45 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a
kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”
46 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrnaqa tamo bei na kamba
anjam bei minjqa keresai. Deqa tamo naŋgi olo bunuqna anjam bei
Yesus nenemyqajqa ulaeb.

23

Juda tamo kokba naŋgi kumbra uge uge yoqneb

1 Onaqa Yesus na olo aqa aŋgro naŋgi ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti
endegsi minjrej, 2 “Dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti Moses
aqa ñam osib dal anjam plaltoqnsib niŋgi merŋgeqnub. 3 Deqa anjam
kalil naŋgi na merŋgeqnub qaji di niŋgi qusib dauryoqniy. Ariya kumbra
naŋgi yeqnub qaji di niŋgi dauryaib. Naŋgi anjam maroqnsib ariya naŋgi
segi anjam di dauryosaieqnub. 4 Naŋgi gulbe kokba tamo uŋgasari naŋgi
enjreqnab qoboiyoqnsib unub. Ariya naŋgi olo tamo uŋgasari naŋgo
gulbe di qoboiyetnjrosaieqnub. 5 Kumbra kalil naŋgi yeqnub qaji di
tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa yeqnub.
Naŋgo kumbra bei agiende. Naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu qudei
pepa kiñilalaq di neŋgreŋyoqnsibqa lopo miligiq di jigeleŋoqnsib naŋgo
lanjaq di gara ñeŋgi na qoseqnub. Osib naŋgo gara jugo mutuq di gara
burbur neŋgreŋ ti wala bole bole tonteqnub. 6 Naŋgi goiyo kokbaq di,
Qotei tal miligiq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa
tulaŋ areboleboleinjreqnu. 7 Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi
na naŋgo ñam soqtoqnsib baŋ ojetnjrqajqa deqa areboleboleinjreqnu.
Tamo uŋgasari naŋgi na ‘O Qalie Tamo Koba’ degsib minjroqnqajqa deqa
ti naŋgi areboleboleinjreqnu.
8 “O ijo aŋgro, tamo qudei na niŋgi ‘O Qalie Tamo Koba’ degsib
merŋgaib. Tamo qujai a segi nuŋgo Qalie Tamo. Niŋgi kalil was.
9 Mandamq endi niŋgi na tamo bei endegsib minjaib, ‘O Abu.’ Tamo qujai
a segi nuŋgo Abu. Agi a laŋ qureq di unu. 10 Tamo qudei na niŋgi endegsib
merŋgaib, ‘O Gate Koba.’ Tamo qujai a segi nuŋgo Gate Koba. Agi e
Kristus. 11 Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo
wau tamo soqnem. Osimqa a ñam ti sqas. 12 Tamo kalil naŋgo segi ñam
soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo kalil
naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo kumbra uge qa marej

13 Osiqa Yesus a olo marej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi
gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelte-
qnub. Agi tamo uŋgasari naŋgi laŋ qureq oqwajqa gam itqa mareqnabqa

niŋgi na olo gam getentetnjreqnub. Niŋgi segi laŋ qureq oqwajqa gam itqa keresai. Deqa tamo uŋgasari naŋgi dego laŋ qureq oqwajqa gam itqa yeqnab niŋgi na gam getentetnjreqnub. 14 O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgsib nuŋgo ñam soqtetŋgwajqa deqa pailyo olekokba yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi peginjrqa batiamqa a na niŋgi awai tulaŋ uge eŋgwas.

15 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi na tamo qujai segi niŋgi daurŋgwa maroqnsib siŋga na kiyo qobuŋ na kiyo sawa sawa kalil keretoqnsib laqnub. Ariya tamo qujai di a niŋgi daurŋgwas di a na niŋgi buŋgosim tamo tulaŋ ugedamu sqas. Deqa a niŋgi qa namoosim torei ŋamyuwoq aiqas.

16 “Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo naŋgi gam osornjrqa keresai. Agi niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei a anjam siŋgilatqa osimqa atra tal aqa ñam na siŋgilatqas di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a na anjam di uratqas di kere. Ariya a gol atra tal miligiq di unu qaji aqa ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa a anjam di urataiq.’ Niŋgi degsib mareqnub. 17 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi tulaŋ nanari. Niŋgi na merbiy. Iŋgi kiye a Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra tal a tulaŋ bole kiyo atra tal aqa gol a tulaŋ bole kiyo? Od, atra tal a tulaŋ bole. Ariya gol atra tal miligiq di unu qaji a dego iŋgi bole. 18 Niŋgi endegsib mareqnub, ‘Tamo bei a anjam siŋgilatqa osimqa atra bijal aqa ñam na siŋgilatqas di aqa anjam siŋgilaqasai. Deqa a na anjam di uratqas di kere. Ariya a atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas di aqa anjam bole siŋgilaqas. Deqa a anjam di urataiq.’ Niŋgi degsib mareqnub. 19 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Niŋgi na merbiy. Iŋgi kiye a Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ bole? Atra bijal a tulaŋ bole kiyo atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi tulaŋ bole kiyo? Od, atra bijal a tulaŋ bole. Ariya atraiyo iŋgi iŋgi atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi dego bole kalil. 20 Deqa niŋgi quiy. Tamo bei a atra bijal aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a atra bijal ti iŋgi iŋgi kalil atra bijal gogeq di unub qaji naŋgi ti naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas. 21 Tamo bei a atra tal aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a atra tal ti Qotei agi atra tal miligiq di unu qaji a ti naŋgo ñam na anjam siŋgilatqas. 22 Tamo bei a laŋ qure aqa ñam na anjam siŋgilatqas di a Qotei ti aqa awo jaram ti naŋgo ñam na dego anjam siŋgilatqas.

23 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Niŋgi lei ti lombo ti saga ti oqnsib poto 10 yoqnsib oto qujai Qotei atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa dal anjam kokba dauryqajqa urateqnub. Agi niŋgi kumbra bole bole dauryqa asgiŋgeqnu. Niŋgi tamo naŋgi qa dulosaieqnub. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Niŋgi dal anjam kiñilala segi dauryeqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are bulyosib dal anjam kokba dauryosib laqniy. Niŋgi dal anjam kiñilala dego dauryqa urataib. 24 Niŋgi tamo ŋam qandimo bul unub. Deqa niŋgi tamo naŋgi gam osornjrqa keresai. Agi niŋgi qui uyqa oqnsib añiñig kiñala quiq di sonaqa unoqnsib

taqal ateqnub. Ariya kamel a quiq di sonaqa niŋgi unosaieqnub. Qoji
uyeqnub.
25 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ
padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi ya gambaŋ
ti tabir ti qore segi yanseqnub. Niŋgi miligi yansosaieqnub. Dego kere
niŋgi babaŋ na tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi bajiŋ kumbra ti jejamu
qa kumbra uge ti dena maqejunu. 26 O Farisi niŋgi tamo ŋam qandimo
bul unub. Deqa niŋgi endegyiy. Niŋgi mati ya gambaŋ ti tabir ti miligi
yansiy. Yansib milalamqa qore dego milalqas.
27 “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi gisaŋ tamo. Deqa niŋgi
tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Agi niŋgi tamo
moiyo qaji sub bul unub. Sub gogeq di wala boledamu. Ŋam qaq na liyeb.
Ariya sub miligiq di tamo aqa qusa ti tanu ti dena maqejunu. 28 Niŋgi sub
di bul. Deqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib mareqnub, niŋgi
tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi gisaŋ kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa
kumbra ti dena maqejunu.”
29 Osiqa Yesus a olo marej, “O dal anjam qalie tamo ti Farisi ti, niŋgi
gisaŋ tamo. Deqa niŋgi tulaŋ padalougetqab. Niŋgi anjam maro aiyelte-
qnub. Bole, niŋgi Qotei aqa medabu o tamo naŋgo sub gereiyoqnsib tamo
uŋgasari nami kumbra bole bole yoqneb qaji naŋgo sub walateqnub.
30 Ariya niŋgi olo endegsib mareqnub, ‘Iga nami soqnem qamu iga gago
moma naŋgi ti beterosim Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumosai qamu.’
Di gisaŋ koba. Niŋgi nuŋgo moma naŋgi ti areqalo qujai. 31 Niŋgi
mareqnub, ‘Gago moma.’ Nuŋgo anjam dena niŋgi segi qa ubtosib
endegsib marobuleqnub, ‘Tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o tamo
naŋgi ñumoqneb qaji naŋgo aŋgro agi iga.’ 32 Niŋgi degsib marobuleqnub.
Deqa uŋgum. Nuŋgo moma naŋgo kumbra uge di niŋgi na olo keretosib
yoqniy. 33 Niŋgi amal uge bul. Deqa mondoŋ Qotei a nuŋgo une qa
merŋgsim niŋgi ŋamyuwoq di breiŋgwas. Yimqa niŋgi kiyersib olo bole
sqab? Keresai.
34 “Deqa niŋgi quiy. E na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa
powo tamo naŋgi ti Qotei aqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti qariŋnjroqnit
nuŋgoq boqnqab. Boqnibqa niŋgi na naŋgi qudei ñumoqnsib moiyotnjro-
qnqab. Osib naŋgi qudei ŋamburbasq di gaintnjrqab. Osib naŋgi qudei
ojeleŋosib nuŋgo Qotei tal miligiq di kumbaiŋnjroqnqab. Osib naŋgi qudei
teteinjribqa naŋgi jaraiyosib qure bei beiq giloqnqab. 35 Niŋgi naŋgi
degnjroqnibqa bati deqa Qotei a nuŋgo moma naŋgo une kalil osim
nuŋgo jejamuq di ateleŋqas. Nuŋgo moma naŋgo une agiende. Naŋgi na
tamo uŋgasari kumbra bole bole yoqneb qaji naŋgi ñumoqneb. Naŋgo une
di agi naŋgi nami yqajqa utru atsib Kein na Abel qalnaq moiyej. Dena
bosi bosib Berekia aqa ŋiri Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq di
qalnab moiyej. Une kalil di Qotei na osim nuŋgo jejamuq di ateleŋqas.
36 E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na osim tamo uŋgasari
bini bati endeqa unub qaji naŋgi enjrqas.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

37 Osiqa Yesus a olo marej, “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure,
ni na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumoqnsim moiyotnjreqnum.
Osim tamo uŋgasari Qotei na inoq qariŋnjreqnu qaji naŋgi meniŋ na
ñumeqnam moreŋeqnub. Bati gargekoba e ino aŋgro naŋgi tuwe du du
bul koroinjrqajqa yeqnam niŋgi saideqnub. 38 Deqa niŋgi quiy. Qotei

a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa a laŋa sqas. 39 Deqa e niŋgi endegsi
merŋgwai. Niŋgi olo e nubqasai. Degsim gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq
na boqnitqa niŋgi e nubsib marqab, ‘Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa
ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ geregereiyeqnu.’ ”

24

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus a atra tal koba uratosiq gileqnaqa aqa aŋgro naŋgi na
aqa areq bosib atra tal osoryeb. 2 Osoryonab Yesus na minjrej, “E bole
merŋgwai. Atra tal niŋgi unonub endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib
tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa taqal breinjrqab.
Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segi
segiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa Oliv manaq oqsiq goge
di awesonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq bosib lumu nenemyeb, “Ni
iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab?
Mandam endi koboqa laqnimqa ni olo laŋ qureq na boqnim kumbra
kiye namoqna brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
4 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo
qudei na niŋgi gisaŋgo uge. 5 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo
ñam na boqnsib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqnqab, ‘E Kristus.’
Degsib tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi gisaŋnjroqnqab. 6 Bunuqna
sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa qusib ulaaib.
Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa brantem. Ariya
kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim brantqas.
7 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor qudei naŋgi
tigeloqnsibqa mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. Sawa bei beiq di
mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati dego branteleŋqas. 8 Kumbra kalil
di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiñala eqnu dego kere.
9 “Bati deqa naŋgi na niŋgi ojeleŋoqnsib jaqatiŋ ti gulbe ti eŋgoqnqab.
Osib niŋgi qudei luŋgsib moiyotŋgwab. Niŋgi ijo ñam ejunub deqa sawa
bei bei qaji naŋgi niŋgi qa tulaŋ ugeoqnsib jeutŋgoqnqab. 10 Bati deqa
tamo uŋgasari gargekoba e qa naŋgo areqalo siŋgilato qaji naŋgi ijo ñam
ulontosib segi segi jeu sqab. Sosibqa naŋgo segi was naŋgi ojeleŋoqnsib
tamo uge naŋgo baŋq di atoqnqab. 11 Gisaŋ tamo tulaŋ gargekoba naŋgi
boqnsib ijo segi tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqnqab, ‘E Qotei aqa
medabu o qaji tamo bole.’ Degsib naŋgi gisaŋnjroqnqab. 12 Kumbra uge
deqaji tulaŋ kobaoqnimqa tamo gargekoba naŋgi qalaqalaiyo kumbra
uratoqnqab. 13 Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati
itqab di Qotei na niŋgi eleŋqas. 14 Ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalil
keretoqnsibqa Qotei aqa anjam bole mare mare laqnqab. Amqa diŋo
bati brantqas. Anjam bole di aqa damu agiende. Qotei na aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas.”

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

15 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Diŋo batiamqa
iŋgi tulaŋ ugedamu Qotei aqa medabu o tamo Daniel a nami deqa marej
qaji di brantim niŋgi unqab. Iŋgi ugedamu di a Qotei aqa getento
warum miligiq di tigelesqas.” E Matyu. Tamo uŋgasari ijo anjam endi

sisiyeqnub qaji naŋgi geregere sisiyosib poinjrem. Poinjrim marqab,
bole. 16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi
ugedamu di unsibqa bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji
naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe. 17 Tamo uŋgasari tal meq di unub
qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib.
Naŋgi jaraiyoqujatebe. 18 Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa
oqnsib naŋgo gara jugo oqa osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi
torei dena jaraiyoqujatebe. 19 Bati deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti
jaraiyo baŋgioqnsib gulbe koba oqab. 20 Deqa niŋgi endegsib pailyoqniy,
‘Gulbe di awa bati qa brantaiq. Yori bati qa dego brantaiq.’ 21 Niŋgi
degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi gulbe tulaŋ
kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na mandam
atej bati deqa gulbe deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum.
Bunuqna laŋa ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas.
22 Gulbe di aqa bati Qotei na truqutqas. A na truqutqasai di tamo uŋgasari
kalil naŋgi padalekritqab. Aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji
naŋgi padalaib deqa a na gulbe di aqa bati truqutqas.
23 “Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus bqo
agiende’ o ‘Kristus bqo agide.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam
quetnjraib. 24 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib marqab, ‘E Kristus.’
Qudei marqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib maroqnsib
maŋwa kokba babtoqnqab. Naŋgo maŋwa dena naŋgi na tamo uŋgasari
kalil areqalo niñaqyetnjroqnqab. Osib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami
giltnjrej qaji naŋgi dego areqalo niñaqyetnjrqajqa wauoqnqab.
25 “Niŋgi quiy. Kumbra kalil di brantosaisonaqa e namoqna
merŋgonum. 26 Deqa tamo qudei na niŋgi endegsib merŋgwab, ‘Niŋgi
uniy. Kristus bqo agi wadau sawaq di unu.’ Degsib merŋgibqa niŋgi
naŋgo anjam di dauryosib wadau sawaq gilaib. Tamo qudei na niŋgi
merŋgwab, ‘Kristus bqo agi talq di unu.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo
anjam quetnjraib. 27 Niŋgi qalie, kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu.
Dego kere e Tamo Aŋgro laŋ qureq na boqnitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
e nubqab.
28 “Tamo naŋgo jejamu qusaeqnu qaji sawa dia qal naŋgi koroqab.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

29 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati koboamqa seŋ
ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib
mandamq aiyeleŋqab. Laŋ goge dia iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋqab. 30 Bati
deqa e Tamo Aŋgro bqai. Ijo toqor a laŋ goge dia brantimqa tamo uŋgasari
sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi e qa akamugetqab. E siŋgila ti riaŋ
ti laŋbiq na boqnit tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab. 31 Yimqa e siŋgila
na gul anjamosiy ijo laŋ aŋgro naŋgi qariŋnjritqa naŋgi sawa sawa kalil
keretosib Qotei aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi laŋ utru
utruq na koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

32 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam niŋgi merŋgitqa
dena poiŋgwas. Qura baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib
qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’ 33 Dego kere kumbra kalil e ubtosim
merŋgonum qaji endi brantimqa niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole,
Kristus bqajqa bati jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.’ 34 E bole

merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kalil
moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi branteleŋqas. 35 Laŋ ti mandam ti
koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai."

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

36 Osiqa Yesus a olo marej, "Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a qaliesai.
Laŋ aŋgro naŋgi qaliesai. E Qotei aqa Ŋiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu
a segi qalie. 37 Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb
dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra
degyoqnqab. 38 Agi Noa aqa bati qa mandam ya maqosaisonaqa tamo
uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib uŋa baŋ ojeleŋoqnsib sonabqa Noa a
qobuŋ miligiq gilej. 39 Mandam ya maqosim naŋgi padaltnjrqas naŋgi
deqa qaliesai. Naŋgi laŋa nanari soqneb. Sonabqa gulbe di naŋgoq di
brantej. Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi
nanari degsib sqab. 40 Tamo aiyel wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei
na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. 41 Uŋa aiyel tal qujaiq
di saplaŋ gereiyoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim
sqas. 42 Deqa niŋgi geregere ŋam atiy. E nuŋgo Tamo Koba. E bati gembu
bqai di niŋgi qaliesai. 43 Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim
tal paratqas di tal lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq sonaq qamu bajiŋ
tamo bosiq tal paratqa yonaq unsiq wiyej qamu. 44 Dego kere e Tamo
Aŋgro bqajqa bati niŋgi qaliesai. E bosiy niŋgi pruqtŋgaim deqa niŋgi
geregere ŋam atoqnsib e qa tariŋoqnsib soqniy."

Tamo yai a kaŋgal tamo bole?

45 Osiqa Yesus a olo marej, "Kaŋgal tamo yai a areqalo bole ti sosiqa
gaigai wau bole yeqnu? Kaŋgal tamo di tal lanja na endegsi minjqas,
'Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi geregere taqatnjroqnsimqa naŋgo iŋgi
uyqajqa batioqnimqa iŋgi anainjroqnsim soqne.' 46 Degsi minjsimqa
sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim wau kalil a na aqa kaŋgal tamo
yej qaji di kalil keretosim soqnimqa a bosim unimqa kaŋgal tamo di
a tulaŋ areboleboleiyqas. 47 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a
wau boledamu yej deqa tal lanja na aqa iŋgi iŋgi kalil osim aqa baŋq
di atim a na taqatetoqnqas. 48 Ariya kaŋgal tamo di a tamo uge sqas
di a endegsi are qalqas, 'Ijo tamo koba a urur bqasai.' 49 Degsi are
qalsimqa a na kaŋgal tamo qudei a ombla wauo qaji naŋgi laŋa laŋa
kumbaiŋnjroqnqas. Osim wain uyo tamo qudei naŋgi joqsim koba na iŋgi
ti wain ti uyoqnsib nanarioqnqab. 50 Aqa tamo koba bqajqa bati a qalie-
sai deqa a kumbra degsim yoqnimqa aqa tamo koba brantoqujatosim
unimqa a tulaŋ prugugetqas. 51 Deqa aqa tamo koba a na qalougetosim
gisaŋ tamo naŋgo so sawaq waiyim aiqas. Sawa dia tamo naŋgi tulaŋ
akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam atoqnqas."

25

Duŋgeŋge 10 naŋgo yawo anjam

1 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei laŋ qureq di unu qaji a na aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di
duŋgeŋge 10 naŋgo kumbra sigitejunu. E deqa niŋgi saiŋgwai. Tamo bei
a uŋa baŋ ojej. A uŋa baŋ ojqa sawaq gilqa laqnaqa duŋgeŋge 10 naŋgi
a ombla gilqa marsib naŋgo segi segi lam osib walwelosib aisib gamq
di a qa tariŋoqneb. 2 Duŋgeŋge 5 naŋgi nanari. Duŋgeŋge 5 naŋgi powo

ti. 3 Duŋgeŋge nanari naŋgo lam miligiq di ya kiñala segi soqnej. Naŋgi
lam ya bei o ti aiyosai. 4 Duŋgeŋge powo ti naŋgi naŋgo lam osibqa lam
ya jaliŋaq di qamsib o ti aiyeb. 5 Ariya tamo a uŋa baŋ ojqa sawaq urur
gilosai. A sokobaiyej. Deqa duŋgeŋge 10 naŋgi gamq di a qa tariŋosib
sonabqa urŋamnjrnaqa ŋereŋeb.

6 "Ŋereŋesonabqa qolo jige tamo qudei naŋgi maosib mareb, 'Tamo
uŋa baŋ ojqo qaji agi gileqnu. Deqa niŋgi tigelosib walwelosib gamq
di a turoiy.' 7 Onaqa duŋgeŋge 10 naŋgi tigelosib naŋgo lam gereiyeb.
8 Gereiyoqnsibqa duŋgeŋge nanari naŋgi na duŋgeŋge powo ti naŋgi
minjreb, 'Niŋgi lam ya kiñala egiy. Gago lam ya saiqo deqa mosoqa
laqnu.' 9 Onaqa duŋgeŋge powo ti naŋgi na kamba minjreb, 'Lam ya
endi gago segi qa kere. Iga niŋgi qa ti keresai. Deqa niŋgi olo sumsib
nuŋgo segi lam ya awaiyiy.' 10 Onaqa duŋgeŋge nanari 5 naŋgi tigelosib
lam ya awaiyqajqa sumeqnabqa tamo di a uŋa baŋ ojqa sawaq giloqnej.
Gileqnaqa duŋgeŋge powo ti naŋgi nami naŋgo lam gereiyosib soqneb
deqa naŋgi na tamo di dauryosib uŋa baŋ ojqa sawaq gileb. Gilsib tal
miligiq gilekritosib siraŋ kabuteb.

11 "Sokiñalayonaq duŋgeŋge nanari naŋgi tal meq di brantosib maosib
tamo di minjeb, 'O Tamo Koba, iga bonum. Ni na siraŋme waqtetgime.'
12 Onaqa a na kamba minjrej, 'E bole merŋgwai. E niŋgi qaliesai.' "

13 Osiqa Yesus a olo marej, "Dego kere niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
Di kiyaqa? Ijo bqajqa bati niŋgi qaliesai deqa."

Silali taqatqajqa yawo anjam

14 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqat-
njrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a sawa isaq gilsiq
di soqnej dego kere. A gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo naŋgi koroinjrsiqa
naŋgi na aqa silali taqatqa minjrsiq naŋgo baŋq di uratetnjrej. 15 A na aqa
kaŋgal tamo naŋgo segi segi siŋgila pegiyetnjrsiqa naŋgi wau yqajqa kere
dego silali pupoiyosiqa enjrej. Bei 5,000 kina yej. Bei 2,000 kina yej. Bei
1,000 kina yej. Osiqa a sawa isaq gilsiq di soqnej. 16 Sonaqa kaŋgal tamo
5,000 kina ej qaji a silali dena wauosiqa olo 5,000 kina bei ej. 17 Kaŋgal
tamo 2,000 kina ej qaji a dego silali dena wauosiqa olo 2,000 kina bei ej.
18 Ariya kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a silali dena wauosai. A silali di osi
gilsiqa mandamq di sub bogsiqa sub miligiq di ulitonaq soqnej.

19 "Bati olekoba yala koboonaqa tamo koba a olo puluosi bosiqa aqa
kaŋgal tamo naŋgi wauqa silali enjrej qaji di metnjrej. Metnjrnaqa naŋgi
aqa areq bonabqa a na minjrej, 'E nami silali eŋgem qaji dena niŋgi
waueb olo silali di osorbiy.' 20 Onaqa kaŋgal tamo 5,000 kina ej qaji a
na 5,000 kina bei osi bosiqa aqa tamo koba minjej, 'O Tamo Koba, ni
unime. Ino 5,000 kina nami ebem qaji dena e wauonamqa olo 5,000 kina
bei brantej agiende.' 21 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, 'Ni kaŋgal
tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa e wau gargekoba
olo ino baŋq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni bosim e ombla
areboleboleigim sqom.'

22 "Onaqa kaŋgal tamo 2,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo koba minjej,
'O Tamo Koba, ni unime. Ino 2,000 kina ebem qaji dena e wauonamqa
olo 2,000 kina bei brantej agiende.' 23 Onaqa aqa tamo koba a na minjej,
'Ni dego kaŋgal tamo bolequja. Ni wau kiñala geregere taqatonum deqa

e wau gargekoba olo ino baŋq di uratitqa ni na taqatoqnqam. Deqa ni
bosim e ombla areboleboleigim sqom.’
24 “Onaqa kaŋgal tamo 1,000 kina ej qaji a bosiqa aqa tamo koba
minjej, ‘O Tamo Koba, ni que. E nami qalieem, ni tamo ŋiriŋ ani. Tamo
qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum.
Tamo qudei naŋgi saga yago breiyeqnab boleeqnaq ni segi na koroiy-
oqnsim uyeqnum. 25 Deqa e ni qa ulaosim ino 1,000 kina ebem qaji di
osi gilsimqa mandamq di sub bogsim sub miligiq di ulitonam soqnej
agiende.’
26 “Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo uge. Ni lola ani.
Ni nami qalieem, tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa e segi na
otorosim uyeqnum. Tamo qudei naŋgi saga yago breiyeqnab boleeqnaq
e segi na koroiyoqnsim uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem. 27 Deqa
ni kiyaqa ijo silali di osi gilsim silali talq atosai? Ni di atem qamu e
bosimqa silali talq dena ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtosim onum
qamu.’ 28 Degsi minjsiqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi minjrej, ‘Niŋgi
1,000 kina di yaiyosibqa kaŋgal tamo nami wauosiqa 10,000 kina ejunu
qaji di olo yiy. 29 Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo a wau geregere
taqatoqnqas di Qotei na olo wau yimqa a wau gargekoba taqatoqnqas.
Ariya tamo a wau geregere taqatqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji
di a olo bunu taqatqasai. Qotei na a kobotimqa a laŋa sqas. 30 Deqa niŋgi
na kaŋgal tamo uge di qalaq di waiyibqa sawa ambruq di soqnem. Sawa
dia naŋgi akamkobaoqnsib pailoqnsib naŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam
atoqnqas.’ ”

Mondoŋ Tamo Aŋgro a bosim tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjrqas

31 Osiqa Yesus a olo marej, “Mondoŋ e Tamo Aŋgro ñam kobaquja
oqai. Osiy laŋ aŋgro kalil naŋgi joqsiy mandamq aisiy ijo segi awo jaram
kobaq di awesqai. 32-33 Awesoqnit sawa bei bei qaji kalil naŋgi bosib ijo
ulatamuq di koroabqa e na naŋgi peginjrqai. E na naŋgi qudei ijo baŋ
woq di ateleŋosiy olo naŋgi qudei ijo baŋ qonaŋq di ateleŋqai. Wagme
taqato tamo naŋgi na kaja ti meme ti naŋgi peginjreqnub dego kere.
34 Osiy tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi endegsi minjrqai, ‘Ijo
Abu a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. Nami a mandam atej bati deqa
a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa gam gereiyetŋgej. Deqa
niŋgi ijoq babqa ijo Abu na niŋgi taqatŋgwas. 35 Di kiyaqa? E mambonaqa
niŋgi na e iŋgi anaibeb. E ya qarbonaqa niŋgi na e ya anaibeb. E yauŋ
tamo sonamqa niŋgi na e osib nuŋgo talq di gereibeb. 36 E gara saiqoji
sonamqa niŋgi na gara tigetbeb. E maibonaqa niŋgi na e taqatbeb. E
tonto talq di sonamqa niŋgi na bosib e gereibeb.’
37 “E na tamo uŋgasari ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi degsi minjritqa
naŋgi e kamba nenembqab, ‘O Tamo Koba, bati gembu ni mammonaqa
iga na iŋgi anaimem? Bati gembu ni ya qarmonaqa iga na ya anaimem?
38 Bati gembu ni yauŋ tamo sonamqa iga ni osim gago talq di gereimem?
Bati gembu ni gara saiqoji sonamqa iga na gara tigetmem? 39 Bati gembu
ni maimonaqa iga na taqatmem? Bati gembu ni tonto talq di sonamqa
iga bosim ni gereimem?’
40 “Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, ‘E bole merŋgwai.
Niŋgi na ijo was ñam saiqoji unub qaji naŋgi geregereinjroqneb di agi
niŋgi e dego gereiboqneb.’

41 “Ariya e na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji naŋgi endegsi
minjrqai, ‘Niŋgi tamo uŋgasari tulaŋ ugedamu. Deqa niŋgi jaraiyiy.
Jaraiyosib aisib ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji dia soqniy. Satan aqa laŋ
aŋgro naŋgi ti dia sqab. Qotei a nami ŋamyuwo di naŋgi gereiyetnjrej.
42 Deqa niŋgi ŋamyuwo deq aiyiy. Di kiyaqa? E mambonaqa niŋgi na e
iŋgi anaibosai. E ya qarbonaqa niŋgi na e ya anaibosai. 43 E yauŋ tamo
sonamqa niŋgi na e osib nuŋgo talq di gereibosai. E gara saiqoji sonamqa
niŋgi na gara tigetbosai. E maibonaqa niŋgi na e taqatbosai. E tonto talq
di sonamqa niŋgi na bosib e gereibosai.’
44 “E na tamo uŋgasari ijo baŋ qonaŋq di unub qaji naŋgi degsi minjritqa
naŋgi e kamba nenembqab, ‘O Tamo Koba, bati gembu ni mammej? Bati
gembu ni ya qarmej? Bati gembu ni yauŋ tamo soqnem? Bati gembu ni
gara saiqoji soqnem? Bati gembu ni maimej? Bati gembu ni tonto talq
di soqnem? O Tamo Koba, bati gembu ni degsi sonamqa iga ni numsim
gereimosai?’
45 “Naŋgi e degsib nenembibqa e na kamba minjrqai, ‘E bole merŋgwai.
Niŋgi na ijo was ñam saiqoji unub qaji naŋgi gereinjrosaioqneb di agi
niŋgi e dego gereibosaioqneb.’ 46 E na naŋgi degsi minjrsiyqa naŋgo
awai uge enjrsiy breinjrit ŋamyuwoq aiqab. Dia naŋgi bati gaigai jaqatiŋ
oqnsib sqab. Ariya tamo uŋgasari kumbra bole yeqnub qaji naŋgi ŋambile
gaigai sqab.”

26

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Yesus a anjam kalil di marsiq koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi
minjrej, 2 “Niŋgi qalie, yori bati koba jojomqo. Bati aiyel unu. Yori bati di
brantimqa Juda tamo kokba naŋgi na e Tamo Aŋgro ojsib jeu tamo naŋgo
baŋq di atqab. Atibqa naŋgi na e ŋamburbasq di lubib moiqai.” Yesus na
aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej. Yori bati di Qotei a nami Israel naŋgi Isip
sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej deqa olo are qalqajqa bati.
3 Yori bati di jojomej deqa atra tamo kokba ti Israel naŋgo gate naŋgi
ti gilsib atra tamo gate aqa ñam Kaiafas aqa talq di koroeb. 4 Koroosib
endegsib nenemoqneb, “Iga kiyersim Yesus lumu na ojsim qalsim moiy-
otqom?” 5 Osib mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo
uŋgasari naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

6 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na aqa jejamu
ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej. 7 Sosiqa iŋgi uyeqnaqa
uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji
di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa Yesus aqa gateq di bilentej. 8 Onaqa Yesus
aqa aŋgro naŋgi uŋa di aqa kumbra unsibqa ŋiriŋosib segi segi maroqneb,
“Uŋa di a kiyaqa goreŋ di laŋa ñaŋguiyqo? 9 A goreŋ di osiq tamo qudei
enjrqo qamu silali kobaquja yonub qamu gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji
naŋgi jeisi enjrqo qamu di kere.”
10 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa
uŋa di gulbe yeqnub? A kumbra bole ebqo. 11 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi
bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai. 12 E moiqai.
Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa ijo jejamuq di goreŋ
bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa gereiyetbqo. 13 E bole merŋgwai.

Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalilq di ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uŋa endena kumbra ebqo qaji deqa are qaloqnsib a qa saoqnqab.”

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

14 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq gilej.
Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei. 15 A naŋgoq gilsiqa minjrej,
“Niŋgi na awai kiye ebibqa e Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai?” Onaqa
naŋgi na meniŋ silali 30 yeb. 16 Yonab a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq
di atqajqa gam ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

17 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantonaqa Yesus aqa aŋgro
naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga merge. Iga aisim tal
qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyetmonamqa ni iŋgi uyqam?” 18 Onaqa
Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi aisib qure ambleq di tamo bei itqab.
Itosib minjiy, ‘Qalie Tamo a marqo, “Ijo bati jojomqo. Deqa e ijo aŋgro
naŋgi koba na ino talq di awoosim yori bati aqa iŋgi uyqom.” ’ ” 19 Onaqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji
degsib brantonab dauryosib iŋgi iŋgi kalil gereiyeleŋeb.

20-21 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na aisib tal
gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi endegsi minjrej, “E
bole merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo ambleq dena aŋgro bei a
tigelosim e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas.” 22 Degsi minjrnaq
qusibqa are tulaŋ gulbeinjrnaqa segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo
Koba, ni e qa kiyo maronum?” 23 Onaqa minjrej, “Aŋgro aqo ombla
endego tabir qujaiq di bem quiq di tuqteqnum qaji a na e osim tamo
qudei naŋgo baŋq di atqas. 24 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami
Qotei aqa anjam degsib e qa neŋgreŋyeb. Deqa uŋgum. E anjam di
dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas
qaji a tulaŋ padalougetqas. A nami ŋambabosai qamu di kere.” 25 Onaqa
Judas agi Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas qaji a na Yesus
nenemyej, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo ubtosim maronum?” Onaqa Yesus
na kamba minjej, “Od. Anjam agi ni na maronum.”

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

26 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa Yesus a Qotei
pailyosiqa bem bei osiq giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa endegsi
minjrej, “Endi ijo jejamu. Osib uyiy.” 27 Osiqa wain osiqa gambaŋq
di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Niŋgi
kalil wain endi uyiy. 28 Endi ijo leŋ. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgo
une kobotetnjrqajqa deqa ijo leŋ aiqas. Aisim Qotei aqa anjam bunuj
nami gereiyej qaji di siŋgilatqas. 29 E niŋgi merŋgwai. E wain endi olo
uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ diŋo batiamqa ijo Abu a nuŋgo Mandor
Koba soqnimqa e niŋgi koba na awoosiy olo wain bunuj uyqai.”

30 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na louosib
koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab”

31 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Qolo
qujai endeqa niŋgi kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nuŋgo
kumbra deqa Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb, ‘E na

kaja naŋgo mandor qalitqa kaja naŋgi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa
anjam nami degsib neŋgreŋyeb. 32 Ariya bati qalub koboamqa e olo
subq na tigelosiy niŋgi qa namoosiy Galili sawaq gilitqa niŋgi bunuqna
e daurbosib dia e itbqab.” 33 Onaqa Pita na minjej, “Aŋgro kalil naŋgi
ino ñam ulontosib jaraiqab e segi ino ñam ulontqasai.” 34 Onaqa Yesus
na kamba minjej, “E bole mermqai. Qolo qujai endeqa ni ijo ñam
ulitqam. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E
Yesus qaliesai.’ ” 35 Onaqa Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla
moiqa marimqa, uŋgum, e ino ñam ulitqasai bole sai.” Onaqa Yesus aqa
aŋgro kalil naŋgi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

36 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq di branteb.
Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi
minjrej, “Niŋgi endi awesoqniy. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy
bqai.” 37 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi
Pita koba na joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are
tulaŋ gulbekobaiyej. 38 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi minjrej, “E are tulaŋ
gulbekobaibqo. Gulbe dena e moiyepratonum. Deqa niŋgi e ombla
endi sosimqa ŋam atoqniy.” 39 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa
mandamq di ŋam quosiqa Qotei pailyosiq minjej, “O ijo Abu, gam bei
soqnimqa ni na marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo
bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”
40 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq
aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na Pita
minjej, “Niŋgi e ombla na ŋam sokiñalayqa keresai e? 41 Niŋgi ŋereŋaib.
Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena
niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di niŋgi e daurbqajqa are
unu. Ariya niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila saiqoji.”
42 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq endegsi pailyej, “O ijo Abu, gam
bei saiamqa, uŋgum, ni ino segi areqalo dauryosim marimqa e gulbe
endi oqai.” 43 Degsi pailyosiq bosiqa aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa
ŋereŋesonab unjrej. 44 Unjrsiqa olo naŋgi uratnjrsiq puluosi gilsiq a nami
pailyej qaji degsi olo pailyej.
45 Osiqa a olo aqa aŋgro naŋgo areq aisiq minjrej, “Niŋgi aqaratosib
geregere ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi uniy. E Tamo Aŋgro
osib une tamo naŋgo baŋq di atqajqa bati bqo. 46 Niŋgi tigelab gilqom.
Tamo e osim naŋgo baŋq di atqajqa agi brantqo.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo
gargekoba naŋgi sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa Yesus aqa areq di
branteb. Israel naŋgo gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na naŋgi
qariŋnjrnab Yesus ojqa beb. 48 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam
gereiyosib a na endegsi minjrej, “E tamo kundoqyqai agide. A ojsib osib
giliy.” 49 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, qolo
bole.” Degsi minjsiq kundoqyej. 50 Kundoqyonaqa Yesus na minjej, “O
was, ni kumbra kiye e ebqa bonum ni degye.” Degsi minjnaqa tamo
naŋgi di brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.
51 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei na aqa sebru osiqa atra tamo gate
aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala segi

gentetej. 52 Onaqa Yesus na aqa aŋgro di minjej, “Ino sebru olo ate. Tamo
kalil sebru na qotqab qaji naŋgi sebru na moreŋqab. 53 Ni que. E ijo Abu
minjqai di a na laŋ aŋgro 72,000 naŋgi qariŋnjrimqa bosib e aqaryaibqab.
Ni di qaliesai kiyo? 54 Ariya e ijo Abu degsi minjqasai. Minjqai di aqa
anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantqasai. Agi nami endegsib
neŋgreŋyeb, ‘Kristus a moiqas.’ ”
55 Osiqa bati deqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo tamo
unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e? E bati
gaigai atra tal miligiq di sosimqa Qotei aqa anjam plaltoqnem. Bati deqa
niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. 56 Niŋgi kumbra degyeb deqa Qotei
aqa medabu o tamo naŋgo anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu agi
brantej.” Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a uratosib
jaraiyeb.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa marsib koroeb

57 Onaqa tamo Yesus ojeb qaji naŋgi na a osib atra tamo gate aqa ñam
Kaiafas aqa talq osi gileb. Dia Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo
naŋgi ti kalil koroesoqneb. Koroesonabqa tamo naŋgi na Yesus osi gilsib
naŋgo ulatamuq di tigelteb. 58 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa
isaq na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq
di brantej. Brantosiqa naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa are qalsiq qaja
tamo qudei naŋgo ambleq di awesoqnej.
59 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil koroesosibqa
naŋgi gisaŋ anjam na Yesus aqa jejamuq di une qametqa are qalsib
anjam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Anjam dena naŋgi Yesus qalib moiqajqa
deqa. 60 Anjam ŋamonab ŋamonab ugeinjrej. Deqa naŋgi tamo gargekoba
metnjreqnab boqnsib gisaŋ anjam Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb.
Naŋgo ambleq dena tamo aiyel tigelosib Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib
mareb, 61 “Tamo endi a endegsi marnaq iga quem, ‘E Qotei aqa atra tal
koba endi koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ ”
62 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a tigelosiqa Yesus
aqa areq bosiq nenemyej, “Tamo naŋgi endi une gargekoba ino jejamuq
di qameqnub. Di ni kamba anjam bei marqasai e?” 63 Onaqa Yesus a
torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa atra tamo gate na olo
nenemyej, “Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa ñam na e ni nenemmqai, ni
Kristus e? Ni Qotei aqa Njiri e? Ni e merbe.”
64 Onaqa Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere. Ni que.
E Tamo Aŋgro. Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei siŋgila koba ti unu qaji
aqa baŋ woq di awesosiy olo laŋbiq na boqnit niŋgi e nubqab.” 65 Onaqa
atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ minjiŋ oqetonaqa
aqa segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej, “Aqa une agi a segi babtqo iga
quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?
Aqa misiliŋ anjam niŋgi quonub. 66 Deqa niŋgi kiyersib marqab?” Onaqa
naŋgi kalil mareb, “A bole une ti. Deqa qalib moiyem.”
67-68 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo qudei
naŋgi tigelosib Yesus aqa ulatamuq di miselyoqnsib baŋ na qaloqneb.
Osib aqa ŋamdamu gara na qosetosib ula poŋyoqnsib minjoqneb, “Ni
Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?”

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, “E Yesus qaliesai”

69 Ariya Pita a tal meq di awesonaqa kaŋgal uŋa bei na aqa areq
bosiqa minjej, “Ni dego Yesus Galili qaji aqa aŋgro bei. Ni nami a
dauryosim laqnem.” 70 Onaqa Pita a tamo kalil naŋgo ŋamdamuq di tulaŋ
saidosiq uŋa di minjej, “Ni anjam merbonum di e qaliesai.” 71 Degsi
minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej. Sonaqa kaŋgal uŋa
bei na Pita unsiqa tamo naŋgi Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi
minjrej, “Tamo di a dego Yesus Nasaret qaji aqa aŋgro bei. A nami Yesus
dauryosiq laqnej.” 72 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidosiq marej, “E tamo di
qaliesai bole sai. E bole maronum.” 73 Olo kiñala soboleiyonaq tamo
qudei jojom di tigelesoqneb qaji naŋgi Pita aqa areq bosib minjeb, “Iga
ino anjam maro na qalieonum, ni Galili qaji tamo. Dena iga poigwo,
ni Yesus aqa aŋgro bei.” 74 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq
marej, “E tamo di qaliesai bole sai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na
e lubem.” A degsi marnaqa tuwe anjamej. 75 Tuwe anjamonaqa Pita a
qusiqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Tuwe anjamosaisoqnimqa ni
gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa
poiyonaqa oqedosiqa tulaŋ akamugetej.

27

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1-2 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Israel naŋgo
gate naŋgi ti kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqajqa anjam keretoqneb.
Anjam kereonaq naŋgi Yesus aqa baŋ tontetosib osi gilsib Rom naŋgo
gate Pailat aqa baŋq di ateb.

Judas na aqa segi jejamu qalsiq moiyej

3-4 Atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti Yesus qalib moiqajqa anjam
keretonabqa Judas a qusiqa olo areqalo bei osiqa naŋgo areq bosiq
minjrej, “E une kobaquja yonum. Tamo e nuŋgo baŋq di atonum qaji a
une saiqoji. Niŋgi a laŋa qalsib moiyotqab. Deqa meniŋ silali 30 niŋgi
na ebeb qaji endi olo oiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Di
gago gulbe sai. Di ino segi gulbe.” 5 Onaqa Judas a silali di olo osi gilsiqa
atra tal meq di breiyosiqa aisiq a segi na aqa kakroq di sil waiyosiq
gaiŋosiq moiyej.

6 Onaqa atra tamo kokba naŋgi mareb, “Silali endi tamo qalib moiqa-
jqa aqa awai. Deqa iga silali endi atra tal aqa silali ti turtqasai.” 7 Naŋgi
degsib marsibqa silali di olo osib web gereiyo qaji tamo bei aqa mandam
mutu bei awaiyeb. Yauŋ tamo naŋgi moreŋoqnibqa mandam mutu dia
subq ateleŋqajqa deqa awaiyeb. 8 Mandam mutu di “Leŋ Aiyo Qaji
Mandam” ñam degsib waiyeb. Ñam di bini mareqnub. 9-10 Deqa anjam
bei Qotei aqa medabu o tamo Jeremaia a nami marej qaji di aqa damu
brantej. A endegsi marej, “Israel naŋgi Kristus aqa jejamu awaiyqa
marsib meniŋ silali 30 atqab. Atsib silali di olo osib web gereiyo qaji
tamo bei aqa mandam mutu bei awaiyqab. Tamo Koba a na anjam degsi
merbqo.” Jeremaia a nami degsi marej.

Pailat na Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?”

11 Onaqa Yesus a Pailat aqa ulatamuq di tigelonaqa Pailat na nene-
myej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od.
Anjam ni maronum di kere.” 12 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate
naŋgi ti Yesus aqa anjam di qusib minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus gisaŋyoqnsib

aqa jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb. Onaqa Yesus a torei
mequmej. A anjam bei kamba yala marosai. 13 Deqa Pailat na olo
Yesus nenemyej, “Naŋgi une gargekoba ino jejamuq di qameqnub. Di ni
queqnum e?” 14 Onaqa Yesus a kamba anjam bei marosai. Deqa Pailat a
tulaŋ prugugetej.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

15 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba brantoqn-
imqa Juda tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam maroqnibqa Pailat
na tamo di tonto talq dena uratoqnsim enjroqnqas. 16 Bati deqa tamo
bei aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej. A leŋ ojo tamo. 17 Deqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq di koroonabqa a na nenemnjrej, “E
tamo yai tonto talq dena uratosiy eŋgwai? E Barabas uratosiy eŋgwai kiyo
Yesus agi niŋgi Kristus qa mareqnub qaji a uratosiy eŋgwai kiyo? Niŋgi na
merbiy.” 18 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej. Di kiyaqa? A qalieej, atra
tamo kokba naŋgi Yesus qa ugeosib deqa a ojsib Pailat aqa baŋq di ateb.
19 Bati di Pailat a une pegiyo qaji awo jaramq di awesonaqa aqa ŋauŋ
na anjam bei pepa mutu kiñalaq di neŋgreŋyosiq Pailat aqaq qariŋyej. A
endegsi neŋgreŋyej, “Yesus aqa jejamuq di une saiqoji. Deqa ni a kumbra
uge bei yaim. Qolo e ŋeiobilqeiosim Yesus unonum. Deqa e are tulaŋ
gulbekobaibqo.”

20 Onaqa Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na tamo uŋgasari
naŋgo areqalo tigeltetnjreb. Tamo uŋgasari naŋgi Pailat minjibqa a na
Barabas uratosim enjrsim olo Yesus qalim moiqajqa deqa naŋgo areqalo
tigeltetnjreb. 21 Onaqa Pailat na olo tamo uŋgasari naŋgi nenemnjrej, “E
tamo yai uratosiy eŋgwai? Barabas kiyo Yesus kiyo? Niŋgi na merbiy.”
Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Ni Barabas uratosim ege.” 22 Onaqa
Pailat na olo minjrej, “E niŋgi Barabas eŋgwajqa merbonub deqa e Yesus
kiyeryqai? Agi niŋgi a qa mareqnub. ‘A Kristus.’ ” Onaqa naŋgi kalil
murqumyosib minjeb, “Ni Yesus osim ŋamburbasq di qame.” 23 Onaqa
minjrej, “Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yqo deqa a ŋamburbasq di
qamqai?” Degsi minjrnaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib
minjoqneb, “Ni a ŋamburbasq di qame.”

24 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa endegsi poiyej, “Tamo uŋgasari
naŋgi ijo anjam quetbqasai. E naŋgi saidnjrqai di naŋgi ŋiriŋosib qoto
tigeltqab.” Pailat a degsi poiyej deqa a tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq
di ya bei tabirq di qamsiqa ya dena aqa baŋ yansosiqa minjrej, “Yesus a
moiqas di nuŋgo une. Di ijo une sai.” 25 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na
minjeb, “Di kere. Uŋgum. Yesus a moiqas di gago une. Di gago aŋgro
naŋgo une dego.” 26 Naŋgi Pailat degsib minjnabqa a naŋgo anjam di
dauryosiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Enjrsiqa
olo Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu
toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib kumbaiŋyeb.
Kumbaiŋyosib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus ŋamburbasq
di qamqajqa osib giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

27 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus osib Rom
naŋgo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil naŋgi metnjrnab
bosib tal dia koroeb. 28 Koroosib Yesus aqa gara piqtetosib gara jugo
olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus

jigeteb. 29 Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate
tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. Osib bu
toqoŋ kaneŋo osib Yesus aqa baŋ woq di yonab a mandor koba bul ojsiq
tigelesoqnej. Osib aqa areq di siŋga pulutosib a gisaŋ na biŋiyoqnsib
minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye.” 30 Degsib Yesus
minjoqnsib a miselyoqnsib bu toqoŋ esoqnej qaji di tatruiyosib dena aqa
gateq di qaloqneb. 31 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara
lent di piqtetosib aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di ŋamburbas
atetosib a baŋ ojsib gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

32 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq aiyeqnaqa
a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib tamo di
yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo
di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. 33 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa
agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo
gate tanu.” 34 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ya ti kial aqa ya isa
koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej.
35 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Qamsib
Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo
yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ
silali alaŋosib gara eleŋeb. 36 Onaqa Yesus a ŋamburbas goge di gaiŋesonaqa
qaja tamo naŋgi ŋamburbas utruq di awoosib Yesus taqatesoqneb. 37 Osib
ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo endi Yesus.
A Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus a nami maroqnej, “E Juda naŋgo
Mandor Koba.” Yesus aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb.
38 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib ñumeb.
Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb.
39 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamuq
dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib gate gaiŋyoqnsib minjo-
qneb, 40 “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo
tigeltqai.’ Ni degsi marem deqa ni ino segi jejamu aqaryaiye. Ni Qotei
aqa Ŋiriamqa ni ŋamburbas uratosim mandamq aiye.” 41-42 Atra tamo
kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti dego Yesus degsib
misiliŋyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai.
A Israel naŋgo Mandor Koba boleamqa a ŋamburbas uratosim mandamq
aiyimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’ 43 A segi mareqnu, ‘E Qotei qa ijo
areqalo siŋgilatejunum. E segi Qotei aqa Ŋiri.’ Aqa anjam di boleamqa
Qotei na endego aqaryaiyem.” 44 Onaqa bajiŋ tamo aiyel Yesus ombla
gaintnjreb qaji naŋgi dego Yesus degsib misiliŋ anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq
seŋ bati 3 onaq bilaqtej. 46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi,
Eloi, lema sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo
Qotei, O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?” 47 Onaqa tamo qudei
Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusib mareb, “A
Elaija meteqnu.” 48 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara ñeŋgi
bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa Yesus
anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuq di atej. 49 Onaqa tamo qudei naŋgi

mareb, “Iga mati tariŋosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq
dena osim mandamq atqas kiyo?” 50 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa
mondor titosiq aqa ŋambile uratosiq moiyej.
51 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a
goge na braŋosiq aisiq poaiyelej. Onaqa miniŋ kobaquja dego dosiq
mandam reŋgiŋyonaqa meniŋ kokba paraparaeleŋeb. 52-53 Bati deqa
Qotei aqa segi tamo uŋgasari gargekoba nami moreŋeb qaji naŋgo sub
waqeleŋonabqa naŋgi olo subq na tigeleb. Bunuqna Yesus a dego subq
na tigelonaqa tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa qure koba Jerusalem
miligiq gileb. Gilnabqa tamo gargekoba naŋgi na unjreb. 54 Ariya qaja
tamo naŋgi ŋamburbas utruq di Yesus taqatesoqneb qaji naŋgo gate ombla
na miniŋ dosiq mandam reŋgiŋyonaq meniŋ kokba paraparaeleŋonab
unsibqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib mareb, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa
Ŋiri.”
55-56 Uŋgasari gargekoba naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyoqneb. Bei
Maria Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems Josep wo naŋgo ai. Ariya
uŋa bei Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgo ai. Yesus a nami Galili sawaq di
sonaqa uŋgasari naŋgi dena a dauryosib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bati Yesus
a Galili sawa uratosiqa a na naŋgi joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

57-58 Onaqa bilaqtonaqa ñoro tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa je-
jamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea
qure qaji. A dego Yesus dauryoqnej qaji. Deqa a Pailat aqa talq gilsiqa
nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?”
Onaqa Pailat na odyosiqa aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Niŋgi
Yesus aqa jejamu osib Josep yiy.” 59-60 Onaqa Josep na Yesus aqa jejamu
osi gilsiqa gara qat omu na dalaosiq aqa segi sub bunuj nami meniŋ
miligiq di gereiyej qaji dia atej. Atsiqa meniŋ kobaquja belbeltosiq dena
sub me getentej. Osiqa olo aiyej. 61 Onaqa Maria Makdala qure qaji wo
Maria bei wo bosib sub areq di awoosib taqatesoqneb.

Qaja tamo naŋgi sub me taqatesoqneb

62 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil
gereiyosib atnab soqnej. Deqa atra tamo kokba ti Farisi naŋgi ti Pailat
aqa talq gilsib minjeb, 63 “O Tamo Koba, Yesus a gisaŋ tamo. Deqa a
moiyosaisosiqa endegsi marnaq iga quem, ‘Bati qalub koboamqa e olo
subq na tigelqai.’ A degsi marnaq iga quem. 64 Deqa ni ino qaja tamo
qudei qariŋnjrimqa naŋgi gilsib sub me geregere getentosib taqateso-
qnibqa bati qalub koboqas. Ni degye. Ni degyqasai di Yesus aqa aŋgro
naŋgi gilsib aqa jejamu bajiŋosib gisaŋosib tamo uŋgasari naŋgi minjrqab,
‘Yesus a subq na tigelqo.’ Yimqa naŋgo gisaŋ anjam di tulaŋ kobaosim
Yesus aqa gisaŋ anjam nami marej qaji di tulaŋ buŋyqas.” 65 Onaqa Pailat
na minjrej, “Niŋgi nuŋgo segi qaja tamo qudei joqsib gilibqa naŋgi sub
me geregere getentosib taqatesqab.” 66 Pailat a naŋgi degsi minjrnaqa
naŋgi na qaja tamo qudei naŋgi joqsib gilsib minjreb, “Niŋgi na sub me
geregere taqatesoqniy.” Degsib minjrsib meniŋ kobaquja nami sub me
getentesoqnej qaji di olo geregere siŋgilatosib sub meq di saga waiyeb.
Naŋgi degyeb. Di kiyaqa? Yesus aqa aŋgro naŋgi bunuqna bosib saga
olo taqal atqab di tamo kalil naŋgi poinjrqas, Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa
jejamu bajiŋonub.

28

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru Maria Makdala qure
qaji wo Maria bei wo tigelosib Yesus aqa sub unqajqa gileb. 2 Naŋgi
gileqnabqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a laŋ goge na aisiqa meniŋ
kobaquja sub me getentesoqnej qaji di belbeltosiq qalaq di atsiqa meniŋ
quraq di awesoqnej. Awesonaqa mimiŋ kobaquja dej. 3 Laŋ aŋgro di aqa
ulatamu kola bul tulaŋ minjalej. Aqa gara laŋbi bul tulaŋ qat. 4 Onaqa
qaja tamo sub me taqatesoqneb qaji naŋgi na laŋ aŋgro di unsibqa naŋgi
tulaŋ ulaugetosib gindagindaŋosib mandamq di ululoŋosib tamo moreŋo
bul tindaŋesoqneb.
5 Onaqa laŋ aŋgro na uŋa aiyel di minjrej, “Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi
Yesus ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnub. 6 A endi sosai. A subq na
tigelqo. Agi a nami niŋgi endegsi merŋgej, ‘E subq na tigelqai.’ Deqa niŋgi
aiyel bosib sub miligi uniy. A ŋeioteb qaji lume agi unu. 7 Niŋgi unsibqa
olo puluosib gurgur ti aisib Yesus aqa aŋgro naŋgi endegsib minjriy,
‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niŋgi qa namoosiq Galili sawaq gilqo.
Niŋgi dego Galili sawaq gilsib dia a itqab.’ O uŋa aiyel, e niŋgi anjam di
merŋgwa bonum.”
8 Onaqa uŋa aiyel di naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Osib naŋgi olo are-
boleboleinjrej. Deqa naŋgi subq dena olo puluosib laŋ aŋgro na an-
jam minjrej qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi minjrqajqa gurgur ti aiyeb.
9 Aiyeqnabqa gamq di Yesus a segi naŋgi aiyel turosiqa minjrej, “Nobqolo
bole.” Degsi minjrnaqa naŋgi aiyel aqa areq bosibqa aqa siŋga ojsib a
biŋiyeb. 10 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi ulaaib. Niŋgi aisib ijo was
naŋgi endegsib minjriy, ‘Niŋgi Galili sawaq giliy. Gilsib dia Yesus itqab.’ ”

Qaja tamo naŋgo gisaŋ anjam

11 Uŋa aiyel aiyeqnabqa qaja tamo qudei sub taqatesoqneb qaji naŋgi
tigelosib qure miligiq aiyeb. Aisib kumbra kalil subq di brantonaq uneb
qaji di atra tamo kokba naŋgi sainjreb. 12 Sainjrnab qusibqa Juda gate
kalil naŋgi metnjrnab bosib koroosib anjam qosisib qaja tamo naŋgi di
silali kobaquja enjreb. Osib minjreb, 13 “Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi
anjam endegsib minjroqniy, ‘Iga sub taqatosim ŋereŋesonamqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi qolo bosib subq dena Yesus aqa jejamu bajiŋosib jaraiyeb.’
14 Yimqa Pailat a nuŋgo anjam di qusim niŋgi qa ŋiriŋamqa iga na aqa are
olo latetosim anjam gereiyonamqa a niŋgi gulbe bei eŋgwasai.” 15 Onaqa
qaja tamo naŋgi silali di osib atra tamo kokba naŋgo anjam dauryosib
Yesus aqa aŋgro naŋgi na aqa jejamu subq dena bajiŋeb anjam di mare
mare laqneb. Laqnab Juda tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi anjam
di queleŋosib naŋgi kamba saoqneb agi bini saoqnsib unub.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

16 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Galili sawaq gilsib mana bei Yesus a
nami naŋgi deq oqwajqa minjrej qaji deq oqeb. 17 Oqsib dia Yesus itosib
a biŋiyosib aqa ñam soqteb. Ariya naŋgi qudei areqalo aiyelteb. 18 Onaqa
Yesus a naŋgo areq gilsiqa minjrej, “Ijo Abu na siŋgila kalil ijo baŋq di atej
deqa e mandam ti laŋ ti taqatejunum. 19 Deqa niŋgi walwelosib sawa
sawa kalil keretoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam minjre minjre
laqniy. Yim naŋgi e daurbqajqa deqa. Niŋgi ijo Abu aqa ñam na ti e Qotei
aqa Ŋiri ijo segi ñam na ti Mondor Bole aqa ñam na ti naŋgi yansnjroqniy.

20 O ijo aŋgro, anjam kalil e nami merŋgoqnem qaji di niŋgi walwelosib
tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Yim naŋgi anjam di dauryqajqa deqa.
Niŋgi quiy. E bati gaigai niŋgi koba na wauoqnsiy sqai. Degsim soqnim
soqnim diŋo bati brantqas.”

MAK

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

1 Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa anjam bole e utruq na saqai.
2 Nami Qotei na aqa Ŋiri Yesus endegsi minjej, “Ni que. E na ijo anjam
maro tamo qariŋyitqa a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas. 3 A
wadau sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjro-
qnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Aqa gam tingitetiy.’ ” Qotei
a nami aqa Ŋiri degsi minjej. Onaqa aqa medabu o qaji tamo Aisaia a
anjam di neŋgreŋyonaq soqnej.
4-5 Bunuqna Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di brantej. Brantosiq
dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Tamo
uŋgasari Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti Jerusalem qureq di soqneb
qaji naŋgi ti kalil Jon aqa areq gileqnabqa a na naŋgi endegsi minjroqnej,
“Niŋgi are bulyibqa Qotei na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. Amqa
e na niŋgi yansŋgwai.” Degsi minjreqnaqa naŋgi na naŋgo une kalil
babteqnabqa Jordan yaq di yansnjroqnej.
6 Jon a wadau sawaq di soqnej di a iŋgi iŋgi saiqoji. Deqa a gara jugo
kamel aqa juŋgum na gereiyo qaji di jugoqnsiqa alalag na siŋgilatosiq
laqnej. A iŋgi uyo saiqoji deqa a sis ti bisim qaq ti uyoqnej. 7 A Qotei aqa
anjam palontoqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Tamo
Koba a bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila aqa
siŋgila ti keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai. 8 E ya na niŋgi
yansŋgeqnum. Ariya Tamo Koba a bosimqa Mondor Bole aqa siŋgila na
niŋgi yansŋgwas.” Jon na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjroqnej.

Jon na Yesus yansej

9 Bati bei Yesus a Jon na yansqa marsiqa Nasaret qureq dena tigelosiqa
Galili sawa uratosiq Jon aqa areq bej. Bonaqa Jon na Jordan yaq di
yansej. 10 Yansonaqa a yaq na tigelosiqa tarosiq laŋ goge koqyonaqa laŋ
waqej. Laŋ waqonaqa Qotei aqa Mondor a binoŋ bulosiq aisiq Yesus aqa
jejamuq di awoej. 11 Awoonaqa laŋ goge dena Qotei na Yesus metonaqa
aqa kakro quej. A endegsi minjnaq quej, “Ni ijo Aŋgro qujai. E ni tulaŋ
qalaqalaimeqnum. E ni qa tulaŋ areboleboleibeqnu.”

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

12-13 Onaqa Mondor a Yesus wadau sawaq osi gilsiqa di uratonaqa bati
40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa
walawalaiyoqnej. Yesus a wagme juwaŋ naŋgi ti soqneb. Sonabqa Qotei
aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib Yesus siŋgilatoqneb.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Bati bei Jon a tonto talq di waiyonab sonaqa Yesus a olo Galili
sawaq aiyej. Aisiq dia Qotei aqa anjam bole palontoqnej. 15 A endegsi
maroqnej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi are bulyosib Qotei aqa
anjam bole nuŋgo areqaloq di siŋgilatiy.”

Yesus na tamo qolqe naŋgi metnjrnaq a dauryeb

16 Osiqa Yesus a Galili ya agu kobaqujaq gilej. Gilsiq alile dia walwelo-
qnsiqa ŋam atej di Saimon aqa was Andru wo naŋgi qe o qaji tamo soqneb

deqa naŋgi kakaŋ waiyeqnab unjrej. 17 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel e
daurbiy. Niŋgi qe o qaji tamo unub deqa niŋgi qe eqnub. Dego kere e
wau eŋgitqa niŋgi olo tamo oqnqab.” 18 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa
naŋgi naŋgo kakaŋ uratosib Yesus dauryeb.
19 Onaqa Yesus a olo walwelosiq gilokiñalayosiqa Sebedi aqa ŋiri Jems
aqa was Jon wo naŋgi aiyel qobuŋ miligiq di kakaŋ braŋo qandimeqn-
abqa unjrsiqa metnjrej. 20 Metnjrnaqa naŋgo abu Sebedi wau tamo ti
qobuŋ miligiq di sonabqa naŋgi uratnjrsib Yesus dauryeb.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

21 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib gilsib Kaperneam qureq
di branteb. Brantosib sonabqa Juda naŋgo yori batiej. Deqa Yesus a Juda
naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej.
22 Aqa anjam palontej di siŋgila ti. Dal anjam qalie tamo naŋgo anjam
maroqneb de ti keresai. Yesus a segi anjam di aqa abu. Aqa anjam dena
dal anjam qalie tamo naŋgo anjam tulaŋ buŋyoqnej. Deqa tamo uŋgasari
naŋgi Yesus aqa anjam di qusib tulaŋ prugeb.
23 Bati di tamo bei mondor uge na ojej qaji a Qotei tal miligiq di
awesoqnej. Deqa a Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa minjej, 24 “O Yesus
Nasaret qaji tamo, ni iga kiyergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum
e? E ni qalie. Ni Qotei aqa Tamo Boledamu. Ino jejamuq di une bei
saiqoji.” 25 Onaqa Yesus na mondor uge di ŋiriŋtosiq minjej, “Ni medabu
getentosim tamo di uratosim ulaŋ.” 26 Degsi minjnaqa mondor uge dena
tamo di kunjimyosiqa tulaŋ leleŋosiqa a uratosiq ulaŋej. 27 Onaqa tamo
uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugosib segi segi
maroqneb, “Yesus a tamo kiyero? A anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam
bunuj di siŋgila ti mareqnu. A segi anjam di aqa abu. Agi a na mondor uge
naŋgi minjreqnaqa naŋgi aqa anjam dauryosib jaraiyeqnub.” 28 Tamo
uŋgasari naŋgi degsib maroqneb. Osib naŋgi walwelosib Galili sawa
keretosib Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Qotei tal uratosib Saimon Andru wo
naŋgo tal gogeteb. Jems Jon wo naŋgi koba na tal gogeteb. 30 Tal goge-
tosibqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaq jejamu tulaŋ kaŋkaŋyonaqa
ŋeiesonaq uneb. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na Yesus minjeb, “Ni
na uŋa di boletqa kere e?” Onaqa minjrej, “Od, e na boletqa kere.”
31 Degsi minjrsiqa uŋa maiyej qaji aqa areq gilsiqa baŋ ojsiqa tigeltej.
Tigeltonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboonaqa a tigelosiqa naŋgi iŋgi
goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

32 Seŋ aiyeqnaqa qure deqaji tamo uŋgasari ma utru segi segi so qaji
naŋgi ti mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti naŋgo was naŋgi na
joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb. 33 Boqnsib Yesus soqnej qaji tal meq
di korooqneb. 34 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil ma ti soqneb qaji
naŋgi boletnjroqnej. Osiqa mondor uge naŋgi dego winjroqnej. Mondor
uge naŋgi di Yesus qa qalieeb deqa naŋgi aqa ñam ubtqa mareqnab a na
naŋgi saidnjroqnej.

Yesus a Galili sawaq di Qotei aqa anjam mare mare laqnej

35 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi alelnjrsiqa
wadau sawaq gilsiqa dia Qotei pailyoqnej. 36-37 Pailyeqnaqa aqa aŋgro
naŋgi Saimon koba na a qa ŋamosib gilsib itosib minjeb, “Tamo uŋgasari
kalil naŋgi ni qa ŋameqnub.” 38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi
tigelabqa iga qure qureq giloqnsimqa dia Qotei aqa anjam palontoqnsim
tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqom. E wau di yqajqa deqa mandamq
aiyem.” 39 Degsi minjrsiqa walweloqnsiqa qure qure kalil Galili sawaq
di brantoqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam
palontoqnsiq minjroqnej. Osiqa mondor uge uge naŋgi winjreqnaqa
naŋgi na tamo uŋgasari naŋgoq dena jaraiyoqneb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

40 Onaqa tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus aqa areq
bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni
e boletbqa are soqnimqa e boletbe.” 41 Onaqa Yesus na tamo di aqa yu
unsiqa a qa dulosiqa baŋ waiyosiq ojej. Ojsiqa minjej, “E ni boletmqa
are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.” 42 Onaqa bati qujai deqa aqa yu
kalil mosoosiq aqa jejamu boleej. 43 Onaqa Yesus a siŋgila na minjej, “Ni
tigelosim gile. 44 Ino jejamu boleqo deqa ni tamo qudei naŋgi minjraim.
Ni gilsim ino jejamu atra tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a
nami marej qaji di osim Qotei atraiye. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni
numsib marqab, ‘Bole, ino jejamu boleqo.’ ” 45 Onaqa a gilsiqa ariya a
Yesus aqa anjam di dauryosai. Yesus na boletej deqa a anjam mare mare
laqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi quekriteb. Deqa Yesus a
segitosiqa gilsiq wadau sawaq di soqnej. Tamo uŋgasari naŋgi a jujuŋyaib
deqa a qure beiq di brantosaioqnej. A wadau sawaq di sonaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure kalilq dena tigeloqnsib aqa
areq beleŋoqneb.

2

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

1 Bati bei Yesus a olo Kaperneam gilsiq di sonaqa qure deqaji naŋgi
endegsib queb, “Yesus a gago qureq olo bqo. A talq di unu.” 2 Deqa tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi bosib siraŋmeq di jujuŋonabqa Yesus a Qotei aqa
anjam palontosiq minjroqnej. 3 Onaqa tamo qolqe naŋgi na tamo bei
jejamu laiyej qaji a saperaq di atsibqa qoboiyosib Yesus aqa talq osi beb.
4 Osi bosib ŋam ateb di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi siraŋme juŋonab
unjreb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq gilqa keresaiinjrnaqa tal quraq oqsib
goge na waqtosibqa tamo sapera qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa
areq aiyej. 5 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai
Yesus na tamo jejamu laiyej qaji di boletqa kere. Degsi unsiq deqa tamo
di minjej, “O ijo aŋgro, ino une kalil e na kobotetmonum.”

6 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei warum dia awesoqneb qaji naŋgi
Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo areqalo na mareb, 7 “Yesus a kiyaqa
anjam degsi marqo? A Qotei misiliŋyqo. Yai na tamo naŋgo une kobotqa
kere? Qotei a segi qujai.” 8 Naŋgi degsib are qaleqnabqa Yesus a naŋgo
areqalo di qalieosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa areqalo di onub? 9 Anjam
kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjitqa niŋgi qusib e qa poiŋgwas?
‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de kiyo, ‘Ni tigelosim ino
sapera osim walwel,’ anjam de kiyo? 10 Ariya e segi Tamo Aŋgro. E

mandamq endi siŋgila ti unum deqa e na tamo naŋgo une kobotetnjrqa
kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai." Yesus a naŋgi
degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, 11 "E ni
mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile." 12 Degsi minjnaqa
aqa jejamu boleonaqa a tigelosiqa aqa sapera osiqa tamo uŋgasari kalil
naŋgo ŋamdamuq di walwelosiq gilej. Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam
soqtosib mareb, "Maŋwa iga endego unonum di kumbra tulaŋ bei. Tamo
bei na maŋwa deqaji bei yeqnaq iga nami unosaioqnem."

Yesus na Livai minjej, "Ni e daurbe"

13 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
bosib aqa areq di koroonabqa a na Qotei aqa anjam palonteqnaq naŋgi
quoqneb. 14 Dena walwelosiq takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a takis
o talq di awesonaq gilsiq itej. A Alfias aqa ŋiri. A itosiq minjej, "Ni e
daurbe." Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus dauryej.
15 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Livai aqa talq gilsib awoosib
iŋgi uyoqneb. Naŋgi segi sai. Une tamo ti takis o qaji tamo ti gargekoba
naŋgi dego koba na Yesus dauryosib Livai aqa talq di awoosib Yesus aqa
aŋgro naŋgi ti iŋgi uyoqneb. 16 Onaqa Farisi qudei naŋgi bosib Yesus a
une tamo ti takis o qaji tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnab unjrsibqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi minjreb, "Yesus a kiyaqa une tamo ti takis o qaji
tamo ti naŋgi koba na iŋgi uyeqnub?" 17 Onaqa Yesus a Farisi naŋgo
anjam di qusiqa minjrej, "Tamo ma saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq
gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub.
Tamo bei a marqas, 'E tamo bole. E une saiqoji.' E tamo deqaji naŋgi
metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyosai. Tamo a marqas, 'E une ti.'
E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq aiyem."

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

18 Bati bei Jon aqa aŋgro naŋgi ti Farisi naŋgi ti iŋgi uratoqnsib
qurieŋoqneb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, "Jon aqa aŋgro
naŋgi iŋgi uratoqnsib qurieŋeqnub. Farisi naŋgo aŋgro naŋgi dego iŋgi
uratoqnsib qurieŋeqnub. Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa qurieŋosaieqnub?"
19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa
was naŋgi ti soqnibqa naŋgi qurieŋqab e? Sai. 20 Bunuqna naŋgo was a
naŋgi uratnjrimqa bati deqa naŋgi qurieŋoqnsib sqab.
21 "Tamo bei a gara jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo
sari braŋoq di qandimqa keresai. Degsi qandimqas di bunuqna a na
gara jugo sari di yansimqa gara mutu bunuj a kiñalaosim gara jugo sari
di uratim braŋ qelikobaqas. 22 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu
sariq di qamqa keresai. Ya nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej deqa a
wain bunuj qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain
bileŋosim mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. A wain bunuj osim
ya nobu bunujq di qamqas di kere."

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

23 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa aqa
aŋgro naŋgi bem sum gei eleŋoqnsib uye uye giloqneb. 24 Naŋgi degsib
gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib unjrsibqa Yesus minjeb, "Ino aŋgro
naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra degyo di getento
koba."

25 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej, “Nami Devit aqa wau
tamo ti naŋgi mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di niŋgi buk miligiq di
sisiyosai kiyo? 26 Abiatar a atra tamo gate sonaqa bati deqa Devit a atra
tal miligiq gilsiqa Qotei atraiyqajqa bem uysiqa aqa wau tamo naŋgi
dego anainjrnaq uyeb. Bem di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa
bem. Devit a degyej di a dal anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di
une saiqoji. Niŋgi anjam di sisiyosai kiyo?”
27 Osiqa minjrej, “Qotei a yori bati qa are qalsiq tamo naŋgi atosai. A
tamo naŋgi qa are qalsiq yori bati atej. 28 E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na
yori bati taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

3

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

1 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa tamo
bei baŋ qandamyej qaji a di sonaq unej. 2 Onaqa Farisi naŋgi Yesus
koqyoqneb. Naŋgi are qaleb, “Yesus a yori bati qa tamo di boletqas
kiyo? Yimqa minjqom, ‘Ni na yori bati grotonum.’ ” Deqa naŋgi Yesus
koqyoqneb. 3 Onaqa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni
tigelosim au.” 4 Degsi minjnaqa a tigelosiqa Yesus aqa areq gileqnaqa
Yesus na Farisi naŋgi nenemnjrej, “Iga yori bati qa kumbra bole yqom
kiyo kumbra uge yqom kiyo? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na
aqaryaiyonam a bole sqas di kere kiyo iga na uratonam a padalqas
di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo? Niŋgi na merbiy.” Onaqa
Farisi naŋgi kamba olo anjam bei Yesus minjosai. Naŋgi mequmesoqneb.
5 Naŋgo are geteŋnjresoqnej deqa Yesus a naŋgi koqnjrej. Osiqa naŋgi qa
minjiŋ oqetonaqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni ino baŋ waiy.”
Degsi minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej. 6 Onaqa Farisi naŋgi Qotei
talq dena oqedosib Herot aqa wau tamo naŋgi ti koba na koroosib naŋgi
kiyersib Yesus qalib moiqajqa deqa qairoqneb.

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus dauryoqneb

7-8 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti tigelosib tamo uŋgasari kalil naŋgi
uratnjrsib alile aisib di soqneb. Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi endegsib queb, “Yesus a maŋwa gargekoba yeleŋeqnu.” Degsib
qusibqa Yesus dauryosib alile aisib aqaq di korooqneb. Galili sawa naŋgi
ti Judia sawa naŋgi ti Jerusalem qure naŋgi ti Idumia sawa naŋgi ti qure
kalil Jordan ya taqal beiq di soqneb qaji naŋgi ti Tair qure ti Saidon qure
ti naŋgi kalil beleŋosib Yesus aqaq di korooqneb. 9 Onaqa Yesus na aqa
aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Qobuŋ bei atib soqnem. Tamo uŋgasari
naŋgi bosib e jujuŋbaib deqa e qobuŋ gogetosiy di awoqai.” Onaqa
aqa aŋgro naŋgi qobuŋ bei atnab soqnej. Naŋgi degyeb. Di kiyaqa?
10 Yesus a nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej. Deqa tamo
ma ti kalil naŋgi aqa areq boqnsibqa naŋgo baŋ aqa jejamuq di atqa
maroqnsib a jujuŋyoqneb. 11 Tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi
dego Yesus aqa areq boqneb. Boqnsibqa mondor uge naŋgi na Yesus
unoqnsib aqa siŋgaq di siŋga pulutoqnsib leleŋoqnsib minjoqneb, “Ni
Qotei aqa Ŋiri.” 12 Degsib minjeqnabqa a naŋgi siŋgila na saidnjroqnsiq
minjroqnej, “Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib.”

Yesus a tamo 12 naŋgi giltnjrej

13 Onaqa Yesus a dena walwelosiqa manaq oqej. A endegsi are qalej, “E
na tamo qudei giltnjritqa naŋgi e koba na laqnsibqa ijo wau ojoqnqab.”
A degsi are qalsiqa manaq oqsiq dia tamo qudei naŋgi metnjrnaqa aqa
areq beb. 14 Bonabqa a na tamo 12 naŋgi giltnjrej. Naŋgi a ombla sqajqa
deqa ti a na naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa anjam mare mare laqajqa
deqa ti naŋgi giltnjrej. 15 Naŋgi na mondor uge uge tamo uŋgasari naŋgo
jejamuq dena winjrqajqa deqa ti naŋgi giltnjrej. 16 Tamo 12 giltnjrej qaji
naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus na aqa ñam bei Pita waiyej. 17 Bei
Sebedi aqa ŋiri Jems aqa was Jon wo. Naŋgo ñam bei Yesus na Boanerges
wainjrej. Ñam di aqa damu, “Tamo kola bul.” 18 Ariya Andru Filip wo. Bei
Bartolomyu Matyu wo. Bei Tomas. Bei Alfias aqa ŋiri Jems. Bei Tadius.
Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. 19 Ariya bei Judas
Iskariot agi bunuqna Yesus osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Yesus a Belsebul aqa siŋgila na waueqnu”

20 Onaqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi olo bosib korooqneb. Deqa aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyqa bati
saiinjrej. 21 Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na degsib qusibqa Yesus
oqajqa marsib qure deq gileb. Naŋgi maroqneb, “Yesus a nanariqo
kiyo?”
22 Onaqa dal anjam qalie tamo qudei Jerusalem dena beb qaji naŋgi
Yesus yomuiyoqnsib maroqneb, “Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul
a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena Yesus na mondor uge naŋgi
winjreqnu.” 23 Onaqa Yesus a naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa
yawo anjam bei endegsi minjrej, “Satan na aqa segi mondor uge naŋgi
kiyersim winjrqas? Di keresai. 24 Tamo naŋgi qure qujaiq di unub qaji
naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai.
25 Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi poaiyelosib qotqab di
naŋgi dego koba na geregere sqa keresai. 26 Dego kere Satan na aqa segi
mondor uge naŋgi jeutnjrsim winjrqas di aqa siŋgila koboosim aqa wau
uloŋqas.
27 “Tamo bei a tamo siŋgila koba bei aqa tal gogetosim aqa iŋgi iŋgi kalil
bajiŋqa keresai. A mati tamo siŋgila di sil na tontim soqnimqa di aqa iŋgi
iŋgi kalil bajiŋqas. Tontqasai di aqa iŋgi iŋgi bajiŋqa keresai.
28 “E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari naŋgo une kalil Qotei na kobotet-
njrqas. Tamo uŋgasari naŋgi misiliŋ anjam mareqnub une di dego Qotei
na kobotetnjrqas. 29 Ariya tamo a Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei
na kobotqasai. Une di tamo aqa jejamuq di gaigai sqas.” 30 Yesus na
dal anjam qalie tamo naŋgi anjam degsi minjrej. Di kiyaqa? Naŋgi
maroqneb, “Yesus a mondor uge ti.”

Yesus a marej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?”

31 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na bosib tal oqeq di tigeleb.
Yesus a warum miligiq di sonaqa naŋgi oqeq di tigelosib tamo qudei min-
jreb, “Iga Yesus qa bonum. Deqa niŋgi a minjib endeq bem.” 32 Onaqa
tamo uŋgasari Yesus aqa areq di awesoqneb qaji naŋgi na Yesus minjeb,
“Ino was naŋgi ino ai ombla na ni qa bonub agi oqeq di tigelejunub.”
33 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Ijo ai ijo was naŋgi tal qabe?” 34 Degsi
minjrsiqa tamo uŋgasari aqa areq di awesoqneb qaji naŋgi koqnjrsiqa
minjrej, “Niŋgi segi ijo ai ijo was naŋgi. 35 Niŋgi quiy. Tamo a Qotei aqa
areqalo dauryoqnqas di a ijo was bole. A ijo jaja bole. A ijo ai bole.”

4

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

1-2 Onaqa Yesus a olo alile ainaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
bosib aqaq di koroonabqa a sasalosiqa qobuŋ bei gogetosiq di awoej.
Awoosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi alile di sonabqa a na yawo anjam
gargekoba minjroqnej.
A na yawo anjam bei endegsi minjrej, 3 "Niŋgi quiy. Tamo bei a gilsiqa
aqa iŋgi wauq di saga yago breiyeleŋej. 4 Breiyonaqa jagwa na saga
yago qudei puyonaqa gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa qebari naŋgi bosib
uyekriteb. 5 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di
guma meniŋ ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib
urur oqoqujateb. 6 Naŋgo jirim tulaŋ guma aiyosai deqa seŋ oqsiq
kaŋkaŋonaqa naŋgi laosib moreŋeb. 7 Saga yago qudei sil luwit ambleq di
aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq
geitosai. 8 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb. Di aisib
oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba ateleŋeb. Qudei 30. Qudei 60.
Qudei 100." 9 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq
koboonaqa olo endegsi minjrej, "Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam
endi geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

10 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa a kiñala qalaq gilsiqa
a segi sonaqa aqa aŋgro 12 naŋgi ti tamo qudei a dauryosib laqneb qaji
naŋgi ti aqa areq bosibqa aqa yawo anjam di aqa utru geregere qalieqa-
jqa deqa nenemyeb. 11 Nenemyonabqa a na kamba endegsi minjrej,
"Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba
sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di Qotei na babtimqa ijo aŋgro niŋgi
segi utru qalieqab. Ariya tamo uŋgasari qala qalaq di unub qaji naŋgi
yawo anjam segi minjroqnqai. 12 Deqa naŋgi ŋam atoqnqab di ijo anjam
aqa damu unsib poinjrqasai. Naŋgi dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru
quqwasai. Osib poinjrqasai dego. Deqa naŋgi are bulyosib Qotei aqaq
bqa keresai. Deqa Qotei a naŋgo une kobotetnjrqasai."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

13 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Saga yago qa
yawo anjam maronum di aqa utru niŋgi poiŋgosai e? Dego di niŋgi
kiyersib ijo yawo anjam kalil qa poiŋgwas? 14 Tamo a saga yago breiyej
di a Qotei aqa anjam breiyej. 15 Saga yago qudei gam qalaq ainabqa
qebari naŋgi bosib uyekriteb di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei
naŋgi Qotei aqa anjam quqwab. Ariya anjam di naŋgo are miligiq di
soqnimqa Satan a urur bosim anjam di olo yainjrqas. Qotei na naŋgo
are miligiq di anjam di atej ariya Satan a bosim olo yainjrqas. 16 Saga
yago qudei mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo
qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam
di oqujatosib naŋgo areq atqab. 17 Ariya anjam di naŋgo are miligiq
tulaŋ guma aiyosai. Deqa sokiñala Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo
qudei na bosib naŋgi gulbe enjrsib ugeugeinjrqab. Yimqa naŋgo areqalo
Yesus qa siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab. 18-19 Saga yago qudei sil
luwit ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi
Qotei aqa anjam qusibqa ariya bunuqna naŋgi olo mandam qa iŋgi iŋgi
qa are koba qaloqnsib ñoro koba oqnqajqa are prugnjroqnqas. Yimqa

kumbra dena naŋgi gisaŋnjrsim Qotei aqa anjam naŋgo are miligiq di
tentim loumqas. Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere.
20 Saga yago qudei mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru
endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib naŋgo are miligiq
di geregere ojsib siŋgilatqab. Deqa Qotei aqa anjam di naŋgo are miligiq
di saga bul tulaŋ kobaqas. Qudei 30. Qudei 60. Qudei 100."

Tamo bei a lam qatrentosim puloŋamqa guwe na kabutqasai

21 Osiqa Yesus a olo minjrej, "Tamo bei a lam qatrentosim puloŋamqa
guwe na kabutqasai. Bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim warum
suwaŋesqas. 22 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di Qotei na boleq
atqas. Kumbra kalil kabuejunu qaji di dego Qotei na babtqas. 23 Tamo a
dabkala ti sqas di a ijo anjam endi geregere quem."
24 Osiqa Yesus a olo minjrej, "Anjam niŋgi queqnub qaji di geregere
quoqniy. Niŋgi geregere quoqnqab kere dego Qotei a kamba powo
eŋgoqnqas. Osim olo powo tulaŋ koba eŋgoqnqas. 25 Tamo a powo ti sqas di
Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti sqasai
di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yaiyim a laŋa sqas."

Saga yago naŋgi segi oqeleŋeqnub

26 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di tamo bei a saga
yago breiyeqnu dego kere. 27 Tamo di a qolo ŋeioqnsiqa nobqolo a
olo tigeloqnsiqa walweleqnu. A kumbra degyeqnaqa saga yago naŋgi
segi kokitoqnsibqa oqeleŋeqnub. Saga yago naŋgi kiyersib oqeleŋeqnub
di tamo a qaliesai. 28 Mandam a segi waueqnaqa saga yago naŋgi
kokitoqnsibqa baŋgateqnub. Dena sotoqnsibqa geitoqnsibqa melieqnub.
29 Meli sau bqo deqa tamo di a bosim serie na giŋgeŋyosim oqas."

Sis yago qa yawo anjam

30 Osiqa Yesus a olo marej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqat-
njrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Kumbra di aqa utru niŋgi geregere
poiŋgwajqa deqa yawo anjam bei endegsi merŋgwai. 31-32 Kumbra di
tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di yagej dego kere. Sis yago naŋgi
tulaŋ kiñilala kas yago bul. Iŋgi iŋgi qudei naŋgo yago kokba yala.
Sis yago naŋgi tulaŋ kiñilala. Ariya sis yago di tamo bei na osim aqa
wauq di yagimqa bunuqna a oqsim tulaŋ kobaqujaqas. Osim ŋam qudei
buŋnjrsim dani kokba ateleŋqas. Amqa qebari naŋgi bosib aqa waburq di
awoeleŋqab."

Yesus a yawo anjam gargekoba maroqnej

33 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam gargekoba deqaji min-
jroqnej. Naŋgi aqa yawo anjam quqwa kere deqa a degsi minjroqnej.
34 A anjam bei minjrosaioqnej. Yawo anjam segi minjroqnej. Olo segi-
toqnsiqa aqa segi aŋgro naŋgi yawo anjam aqa utru geregere plaltosiq
minjroqnej.

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

35 Onaqa bilaqtonaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Iga
gilsim ya agu taqal beiq di brantqom." 36 Degsi minjrsiqa naŋgi koba
na tamo uŋgasari kalil naŋgi uratnjrsibqa qobuŋ na gileqnabqa tamo
qudei naŋgi dego naŋgo qobuŋ osib Yesus dauryosib giloqneb. 37 Yesus
aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gileqnabqa jagwa tulaŋ koba tigelosiq ya

korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqej.
38 Yesus a nami qobuŋ bunuq di gate kuluŋ atsiqa ŋeisiq qambumtej.
Deqa aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib
minjeb, “O Qalie Tamo, iga padalqa laqnum. Ni deqa are qalosai kiyo?”
39 Onaqa Yesus a tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila na minjrej, “Niŋgi
laoiy.” Minjrnaqa jagwa laej. Ya dego maninej. 40 Onaqa Yesus na aqa
aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kiyaqa ulaosib e qa yala poiŋgosai?”
41 Onaqa aqa aŋgro naŋgi olo tulaŋ ulaugetosib segi segi maroqneb,
“Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam qusib
laonub?”

5

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ na gilsib ya agu taqal beiq
di brantosib Gerasa sawaq di tiryeb. 2 Tiryosib Yesus a qobuŋ uratosiq
mandamq ainaqa tamo bei a tamo sub ato sawaq dena brantosiq Yesus
aqa areq bej. Tamo di a mondor uge uge na ojeleŋo qaji. 3 A bati gaigai
tamo sub ato sawaq di ŋeioqnej. A tamo siŋgila koba. Tamo bei na a ojqa
keresai. Sil kokba na a tontqa keresai dego. 4 Bati gargekoba tamo qudei
naŋgi aqa siŋga ti baŋ ti sil kokba na tonteqnabqa a olo kukoqyoqnej.
Tamo bei na a ojqa keresai bole sai. 5 A bati gaigai qolo ti qanam ti
tamo sub ato sawaq di tulaŋ leleŋoqnsiqa aqa segi jejamu meniŋ na
pupoiyoqnej. A manaq di dego kumbra di yoqnej.

6-8 Deqa a isaq na ŋam atsiqa Yesus unsiqa urur ti aqa areq bosiqa aqa
siŋgaq di siŋga pulutej. Onaqa Yesus na mondor uge di minjej, “O mondor
uge, ni tamo di uratosim ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena tulaŋ
leleŋosiqa siŋgila na pailosiq Yesus minjej, “O Yesus, Qotei Goge Koba aqa
Ŋiri, ni e kiyerbqajqa bonum? E Qotei aqa ñam na ni mermqai, ni e
jaqatiŋ ebaim.” 9 Onaqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam
yai?” Degsi nenemyonaqa minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba. Iga
mondor tulaŋ gargekoba tamo endi aqa jejamuq di unum.” 10 Osiqa
siŋgila na pailosiq Yesus minjej, “Ni iga sawaq beiq waigaim.”

11 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia suwaroqneb.
12 Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb, “Ni iga qariŋgimqa iga
bel naŋgo jejamuq gileleŋqom.” 13 Mondor uge naŋgi degsib Yesus
minjnabqa a na naŋgi odnjrnaqa tamo di uratosibqa bel naŋgo jejamuq
gileleŋeb. Gilnabqa bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib
yaq aisib ya uysib moreŋeb. Bel moreŋeb qaji naŋgi sisiyeb 2,000.

14 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib
qure miligiq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsib laqneb. Gamq
di dego sainjroqnsib laqneb. Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di
unqajqa beb. 15 Bosib Yesus aqa areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami
mondor uge ti soqnej qaji aqa areqalo boleosiq gara tigsiq awesonaq
uneb. Unsib tulaŋ ulaugeteb. Di kiyaqa? Mondor uge tulaŋ gargekoba
nami tamo di aqa jejamuq di soqneb deqa. 16 Onaqa tamo naŋgo
ŋamdamu na Yesus a mondor uge di winjrnaq uneb qaji naŋgi bel qa ti
mondor uge qa ti tamo uŋgasari naŋgi sainjrnab queb. 17 Qusibqa Yesus
minjeb, “Ni gago sawa endi uratosim sawa beiq gile.”

18 Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiq gilqa laqnaqa tamo aqaq na Yesus
na mondor uge uge winjretej qaji a siŋgila na pailosiq minjej, “E ni

daurmqai." 19 Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, "Ni olo ino segi qureq
gile. Gilsim Tamo Koba a ni qa dulosiqa kumbra tulaŋ boledamu emqo
deqa ino was naŋgi sainjre." 20 Onaqa a puluosiq aqa qureq gilsiq Yesus
na a kumbra tulaŋ boledamu yej deqa Dekapolis sawa (ñam di aqa damu,
Qure 10) dia tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq laqnej. Sainjreqnaqa
naŋgi aqa anjam quoqnsib tulaŋ prugoqneb.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

21 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa ya agu taqal beiq gilej. Gilsiq
qobuŋ tiryonaq mandamq aisiq alile di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba bosib aqaq di korooqneb. 22-23 Koroosib sonabqa Qotei tal
taqato tamo bei aqa ñam Jairus a walwelosiq Yesus unsiqa aqa areq
bosiqa siŋga pulutosiqa siŋgila na pailyosiq minjej, "O Tamo Koba, ijo
aŋgro sebiŋ a moiqa laqnu. Deqa ni bosim ino baŋ aqa jejamuq di
atimqa a olo boleosim ŋambile sqas." 24 Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa
a dauryosiq gileqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego naŋgi
aiyel daurnjrsib jujuŋosib giloqneb. 25 Gileqnabqa naŋgo ambleq di
uŋa bei ma ti soqnej qaji a naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di a nami
bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi soqnej wausau 12 uratej. 26 Yu qaŋgra
tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab a jaqatiŋkobaiyoqnej. A
ma gereiyo talq giloqnsiqa silali koba urateqnaqa naŋgi aqa jejamu
gereiyeqnabqa a boleosaioqnej. Aqa ma olo kobaqujaoqnej. 27-28 Deqa
a Yesus aqa ñam qusiqa are qalej, "E aqa gara mutu segi baŋ na ojitqa ijo
ma koboqas." Degsi are qalsiqa Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa baŋ
waiyosiq aqa gara mutu ojej. 29 Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji di koboej.
Koboonaqa a aqa segi jejamu qalieosiqa marej, "Bole, ijo ma saiqo."
30 Onaqa Yesus a poiyej, "Siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq gilqo." Degsi
poiyonaqa bulosiq tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba soqneb qaji naŋgi
unjrsiqa nenemnjrej, "Yai na ijo gara ojqo?" 31 Degsi nenemnjrnaqa aqa
aŋgro naŋgi na minjeb, "Ni kiyaqa degsi nenemonum? Ni une. Tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi ni daurmosib jujuŋmejunub." 32 Onaqa
Yesus a uŋa gara mutu ojej qaji di unqajqa ŋam atoqnej. 33 Onaqa uŋa di
a endegsi qalieej, "Ijo ma saiqo deqa Yesus a e nubqajqa ŋam ateqnu." A
degsi qalieosiqa tulaŋ ulaugetosiq are toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus
aqa areq di siŋga pulutosiq a segi qa ubtosiq minjej, "E na ino gara
mutu ojonum." 34 Onaqa Yesus na minjej, "O uŋa, ni ino areqalo e qa
siŋgilatosim ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na
gilsim bole soqnime."

35 Yesus a uŋa degsi minjeqnaqa tamo qudei naŋgi Jairus aqa talq
dena bosibqa gamq di Jairus Yesus wo turosib naŋgi na Jairus minjeb,
"Uŋgum. Ino aŋgro a nami moiqo. Deqa ni na Qalie Tamo a laŋa wau koba
yaim. Uratim aiyem." 36 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa Jairus
minjej, "Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatime." 37-39 Degsi minjsiqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi a dauryqa saidnjrsiqa Jems aqa was Jon wo
Pita ombla naŋgi segi joqsiqa Jairus koba na gilsib aqa talq di branteb.
Brantosib Yesus a ŋam atej di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi qatroŋ koba
yoqnsib akam murqumyeqnab unjrej. Unjrsiqa tal gogetosiqa minjrej,
"Niŋgi kiyaqa qatroŋ koba yoqnsib akameqnub? Aŋgro di a moiyosai.
A laŋa ŋeisiq qambumtejunu." 40 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb.
Naŋgi qalieeb, "Aŋgro a nami moiyoboletqo." Degsib qalieosib deqa

Yesus kikiyeb. Onaqa Yesus a naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi sasaloiy.” Degsi
minjrnaqa naŋgi sasalonabqa Yesus a aŋgro moiyej qaji aqa ai abu osiqa
aqa segi aŋgro qalub naŋgi dego joqsiqa aŋgro aqa warum miligiq gilej.
41 Gilsiq aŋgro aqa baŋ titosiqa minjej, “Talita, kum.” Di Hibru anjam.
Anjam di aqa damu, “O aŋgro, ni tigel.” 42 Degsi minjnaqa aŋgro di a
olo ŋambile osiqa urur tigelej. Tigelosiq walwelej. Aŋgro aqa wausau 12.
Onaqa naŋgi kalil Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ prugeb. 43 Onaqa
Yesus a naŋgi siŋgila na endegsi minjrej, “Niŋgi ijo maŋwa endi unonub
deqa tamo qudei minjraib.” Osiqa marej, “Niŋgi aŋgro endi iŋgi anaiyiy.”

6

Yesus aqa qure utru naŋgi aqa anjam quetosai

1 Onaqa Yesus a sawa di uratosiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa aqa segi
qure utruq gilej. 2 Gilsiq di sonaqa yori batiej. Deqa a Juda naŋgo Qotei
tal miligiq gilsiqa tamo uŋgasari gargekoba sonabqa tigelosiqa Qotei aqa
anjam palontosiq minjroqnej. Minjreqnaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa
anjam qusibqa tulaŋ prugugetosib maroqneb, “Yesus a powo qabe na
osiqa anjam siŋgila endeqaji palontosiq mergeqnu? A kiyersiq maŋwa
endeqaji babteleŋeqnu? 3 Iga qalie, a laŋa tal gereiyo qaji tamo. A Maria
aqa ŋiri. A Jems na Joses na Judas na Saimon na naŋgo was. Aqa jaja
kalil naŋgi agi iga koba na endi unum.” Tamo uŋgasari naŋgi degsib
yomu anjam marsib Yesus qa ugeeb. 4 Onaqa Yesus na kamba minjrej,
“Qotei aqa medabu o qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam
minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji
sqas. Aqa segi talq di dego a ñam saiqoji sqas. Ariya a qure bei beiq
giloqnsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa anjam quetoqnsib aqa ñam
soqtoqnqab.” 5 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa aqa segi qure utruq di
maŋwa bei yqajqa keresaiiyej. A tamo quja quja segi naŋgo gateq di aqa
baŋ atnaqa naŋgo ma koboej. 6 Aqa segi qure utru naŋgi a qa naŋgo
areqalo siŋgilatosai deqa a are gulbeiyej.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

Onaqa Yesus a walwelosiqa qure bei beiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam
palontoqnej. 7 Osiqa bati bei a na aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa
aqa areq bonabqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq na mondor uge
uge winjroqnqajqa deqa siŋgila enjrej. Osiqa minjrej, “Niŋgi aiye aiyel
giloqnsibqa qure qureq di ijo anjam palontoqnsib laqniy. 8 Niŋgi iŋgi iŋgi
osib gilaib. Iŋgi uyo bei aib. Nuŋgo qaquŋ aib. Silali osib gilaib. Toqoŋ
segi osib walweliy. 9 Siŋga tatal dego jigsib giliy. Gara jugo aiye aiyel
aib.” 10 Osiqa minjrej, “Niŋgi qure bei beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq
di soqniy. Dia sosib dena olo tigelosib qure beiq giloqniy. 11 Tamo bei na
niŋgi gereiŋgwa uratimqa kiyo nuŋgo anjam quqwa asgiyimqa kiyo niŋgi
qure di uratqa oqnsib nuŋgo siŋga tatal tumbrum butuyoqniy. Yimqa
naŋgi nuŋgo kumbra di unsib poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ”
12 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa naŋgi qure
qureq giloqnsibqa Qotei aqa anjam palontoqnsib tamo uŋgasari naŋgi
endegsib minjroqneb, “Niŋgi are bulyiy.” 13 Osib mondor uge uge naŋgi
winjroqnsibqa tamo uŋgasari naŋgo gateq di goreŋ bilenteqnabqa naŋgo
ma saioqnej.

Herot a are qalej, “Yesus a Jon yansnjro qaji”

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa ñam mare mare laqnabqa Mandor Herot
a quej. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego qusib maroqneb, “Tamo di
a Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo. A deqa siŋgila osiqa
maŋwa endeqaji babteleŋeqnu.” 15 Onaqa tamo qudei naŋgi maroqneb,
“Tamo di a Elaija olo bqo.” Onaqa qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a
Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei.” 16 Ariya Herot
a segi Yesus aqa ñam qusiqa marej, “Tamo di a Jon e nami kakro gentetem
qaji. A moisiq olo subq na tigelqo.”

17-18 Herot a nami aqa was Filip aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Deqa
Jon yansnjro qaji a na Herot minjoqnej, “Ni ino segi was aqa uŋa em di
kumbra bolesai. Ni kumbra ugeteqnum.” Jon na Herot degsi minjoqnej.
Deqa Herot a Jon qa minjiŋ oqetonaqa aqa qaja tamo qudei naŋgi
qariŋnjrnaqa gilsib Jon ojsib sil na qosisib tonto talq di waiyeb. 19 Bati
deqa Herot aqa ŋauŋ a Jon qa tulaŋ ŋiriŋugetej deqa a na Herot waiŋyosiq
minjoqnej, “Ni na Jon qalim moiyem.” Yeqnaqa Herot na saidyoqnej.
20 Di kiyaqa? A Jon qa ulaoqnej deqa. Deqa a Jon geregere taqatoqnej.
A endegsi qalieej, “Jon a tamo bole. Aqa jejamuq di une bei saiqoji. A
Qotei aqa tamo tiŋtiŋ.” Herot a degsi qalieosiq deqa a Jon taqatoqnsiqa
aqa anjam quoqnej. Quoqnsiqa are koba qaloqnej. A Jon aqa anjam
quqwajqa tulaŋ arearetoqnej.

21 Ariya bati bei Herot aqa ŋauŋ a Jon qalim moiqajqa gam endegsi
itej. Herot aqa ŋambabo bationaqa Herot na maruro atsiqa aqa tamo
kokba ti aqa qaja tamo naŋgo gate kokba ti Galili sawa taqato tamo
naŋgi ti metnjrnaq bosib aqa talq di koroeb. 22 Koroosib iŋgi uyeqnabqa
Herot aqa ŋauŋ aqa aŋgro sebiŋ a warum miligiq bosiqa naŋgi lou
tuetnjreqnaqa naŋgi a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej. Deqa Herot na
aŋgro sebiŋ di minjej, “Ni ijo iŋgi kiye oqajqa merbqam e ni emqai.”
23 Osiqa aqa anjam di olo siŋgilatosiqa minjej, “Ni ijo ñoro kalil ambleq
na potosim oqajqa marqam emqai. E ijo anjam di uratqasai bole sai.”

24 Onaqa aŋgro sebiŋ a gilsiqa aqa ai nenemyej, “E iŋgi kiye qa Herot
minjqai?” Onaqa minjej, “Ni Jon yansnjro qaji aqa gate qa mare.”
25 Onaqa a olo urur ti warum miligiq gilsiqa Herot minjej, “Ni Jon
yansnjro qaji aqa gate tabirq di atsim ebe.” 26 Onaqa Herot a Jon qalim
moiqajqa are sosai deqa a are tulaŋ gulbekobaiyej. Ariya aqa segi anjam
tamo kalil naŋgo ulatamuq di marsiq siŋgilatej qaji deqa are qalsiq aŋgro
sebiŋ di saidyqa uratej. 27-28 Osiqa aqa qaja tamo bei qariŋyosiqa minjej,
“Ni gilsim Jon aqa kakro gentosim aqa gate osau.” Degsi minjnaqa a
gilsiqa tonto talq di Jon aqa kakro gentosiqa aqa gate tabirq di atsiqa osi
bosiq aŋgro sebiŋ di yej. Yonaqa a na osi gilsiqa aqa ai yej.

29 Onaqa bunuqna Jon aqa aŋgro naŋgi deqa qusibqa bosib Jon aqa
qusa osi gilsib subq ateb.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

30 Bati bei Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi olo aqa areq di koroosib
kumbra kalil naŋgi yoqneb qaji deqa ti anjam kalil naŋgi palontoqneb
qaji deqa ti Yesus saiyoqneb. 31 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi gile be eqnab Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi uyqa bati saiinjrej. Deqa
a na naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi tigeliy. Iga tamo uŋgasari naŋgi urat-
njrsim segitosim wadau sawaq di kiñala aqaratqom.” 32 Degsi minjrsiqa
aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na qobuŋ gogetosib wadau sawaq gileb.

33 Naŋgi qobuŋ na gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsi-
bqa aqa ulatamu poinjrnaqa naŋgo qure qureq na tigelosib siŋga na
gurgurosib gilsib Yesus tiryqajqa sawaq di namoqna branteb. 34 Onaqa
Yesus a qobuŋ na gilsiq tiryosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi nami tiryqa sawaq di tariŋesonab unjrej. Naŋgi kaja
bul mandor saiqoji. Deqa Yesus a naŋgi qa dulosiqa Qotei aqa anjam
gargekoba minjroqnej. 35 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro
naŋgi aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, endi wadau sawa. Seŋ
aiqo. Qoloqas. 36 Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq
gilsib dia iŋgi uysib ŋereŋqab.” 37 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi na
iŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga kiyersim
iŋgi anainjrqom? Iga 200 kina qabe na osimqa iŋgi awaiyosim naŋgi
anainjrqom?” 38 Onaqa Yesus na nenemnjrej, “Niŋgi iŋgi gembub unu?
Niŋgi gilsib uniy.” Onaqa naŋgi gilsib unsib minjeb, “Iga bem 5 qe aiyela
segi unu.”
39 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej, “Niŋgi qur segi
segi yosibqa ñiŋq di awoeleŋoiy.” 40 Onaqa naŋgi kalil dedegsib awoeb.
Qudei naŋgi qur segi segi 100 awoeleŋeb. Qudei naŋgi qur segi segi 50
awoeleŋeb. 41 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ
goge tarosiq Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro
naŋgi enjrsiqa minjrej, “Bem endi jeisib tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.”
Osiqa qe aiyel dego giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa minjrej, “Qe
endi dego jeisib tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi
bem ti qe ti osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib anainjreqnab
uyoqneb. 42 Uynab kalil menetnjrej. 43 Onaqa iŋgi oto urateleŋeb
qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di jignab
maqeleŋej. 44 Tamo kalil bem ti qe ti uyeb qaji naŋgi sisiyeb 5,000.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

45 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi qobuŋ
gogetosib namoosib gilsib Betsaida qureq di tiryosib soqniy. E na
tamo uŋgasari naŋgi minjritqa naŋgo qure qureq jaraiyoqnib e bqai.”
46 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi namoosib qobuŋ na gileqnabqa Yesus
na tamo uŋgasari naŋgi minjrnaq jaraiyeqnabqa a segi Qotei pailyqa
marsiq manaq oqej. 47-50 Oqsiq a segi mana goge di sonaqa bilaqtej.
Onaqa aqa aŋgro naŋgi qobuŋ na gileqnabqa ya agu ambleq di jagwa
koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi pulutnjrej. Nobqolo ambru Yesus
a ya baŋgaq na walwelosiqa aqa aŋgro naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiq
naŋgi jojomnjrsiq buŋnjrqa laqnaqa ŋam ateb di Yesus a ya baŋgaq na
walwelosiq naŋgoq beqnaqa unsib mareb, “Di buga beqnu.” Osib tulaŋ
ulaugetosib leleŋkobaeb. Onaqa Yesus na minjrej, “Nuŋgo are siŋgilatiy.
Endi e beqnum. Ulaaib.” 51-52 Degsi minjrsiqa qobuŋ gogetonaqa jagwa
laej. Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ prugugeteb. Di kiyaqa? Naŋgi
Yesus aqa maŋwa di unsib utru geregere poinjrosai deqa. Nami Yesus
na tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej maŋwa di dego aqa aŋgro naŋgi unsib
poinjrosai. Naŋgo are geteŋnjresoqnej.

Yesus a Genesaret sawaq di ma tamo gargekoba naŋgi boletnjroqnej

53 Ariya Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na qobuŋ na gilsib ya agu taqal
beiq di brantosib Genesaret sawaq di tiryeb. 54-55 Tiryonabqa qure
deqaji naŋgi na Yesus unsibqa aqa ulatamu poinjrnaqa gurgur ti qure

qureq giloqnsibqa Yesus tiryej qaji sawa di ubtosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqneb. Minjreqnab quoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ateleŋoqnsib qoboiyoqnsib Yesus aqa areq osi beleŋeqnab a na naŋgi boletnjroqnej. 56 A qure kiñilala ti qure kokba ti ga gamq di dego branteqnaqa tamo uŋgasari naŋgi a unoqnsibqa tamo ma ti naŋgi joqoqnsib naŋgo qure ambleq di atoqnsib endegsib minjoqneb, “O Tamo Koba, naŋgi ino gara mutu segi ojibqa naŋgo ma saioqnqas.” Onaqa Yesus a naŋgi odnjreqnaqa ma tamo kalil naŋgi aqa gara mutu ojoqneb. Ojeqnab naŋgo ma kalil kobooqnej.

7

Yesus a Qotei aqa dal anjam ti moma naŋgo kumbra qa ti marej

1 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo qudei ti naŋgi Jerusalem dena bosibqa Yesus aqa areq di koroeb. 2 Koroosib ŋam ateb di Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi baŋ yansosaisosib laŋa iŋgi uyeqnab unjreb. 3 Farisi naŋgo kumbra agiende. Bati gaigai naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yanseqnub. Naŋgi baŋ yansqasai di naŋgi iŋgi uyqasai. Juda kalil naŋgi kumbra degyeqnub. Di naŋgo moma naŋgo kumbra dauryeqnub. 4 Naŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena boqnsibqa iŋgi uyqa oqnsib mati naŋgo jejamu geregere yanseqnub. Naŋgi naŋgo jejamu yansqasai di naŋgi iŋgi uyqasai. Naŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnub. Naŋgo ya gambaŋ, ya nobu, web dego mati geregere yanseleŋoqnsib iŋgi uyeqnub. Kumbra di naŋgo moma naŋgoq dena eleŋosib dauryeqnub. 5 Deqa bati di Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus nenemyeb, “Ino aŋgro naŋgi kiyaqa gago moma naŋgo kumbra gotraŋyeqnub? Agi naŋgi iŋgi uyqa oqnsib mati baŋ yansosaisosib laŋa uyeqnub.” 6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi anjam maro aiyelteqnub. Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a kere niŋgi qa anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo naŋgi di naŋgo medabu na ijo ñam soqteqnub. Ariya naŋgo are miligi e qa sosai. Isaq di unu. 7 Naŋgi laŋa babaŋ na e qa loueqnub. Osib mandam tamo naŋgo dal anjam palontoqnsib olo beltoqnsib mareqnub, “Anjam endi Qotei aqa anjam.” ’ 8 Aisaia a anjam degsi neŋgreŋyej. Aqa anjam di bole. Agi niŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsibqa olo mandam tamo naŋgo dal anjam dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.”

9 Yesus na Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “Niŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub. 10 Moses a marej, ‘Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne. Tamo bei na aqa ai abu naŋgi misiliŋnjrimqa a qalib moiyem.’ Moses a degsi marej. 11 Ariya niŋgi mareqnub, ‘Tamo bei aqa ai kiyo aqa abu kiyo iŋgi qa truquamqa a na minjqas, “Ijo iŋgi iŋgi ejunum endi e ni emqa kere. Eo. E ni emqasai. E nami Qotei atraiyqa giltem deqa e ni aqaryaimqasai.” ’ 12 A degsi minjqas di niŋgi marqab, ‘A keretqo. A na aqa ai abu naŋgi aqaryainjraiq.’ Niŋgi degsib marqab. 13 Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqnsibqa olo nuŋgo segi moma naŋgo kumbra dauryeqnub. Niŋgi kumbra deqaji gargekoba yeqnub.”

Iŋgi kiye na tamo a jiga yeqnu?

14 Yesus a Farisi naŋgi anjam degsi minjrsiqa olo tamo uŋgasari kalil naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi kalil ijo anjam endi

geregere qusib poiŋgem. 15 Tamo bei a iŋgi uyimqa aqa miligiq aiqas
dena tamo jiga yqasai. Iŋgi uge uge tamo aqa miligiq na oqoqnsiq
branteqnu qaji dena tamo jiga yeqnu. 16 Tamo a dabkala ti sqas di a ijo
anjam endi geregere quem."
17 Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa a
naŋgi uratnjrsiqa tal miligiq gilej. A tal miligiq gilsiq di sonaqa aqa aŋgro
naŋgi na aqa yawo anjam di aqa utru qa nenemyeb. 18-19 Nenemyonabqa
minjrej, "Niŋgi dego ijo yawo anjam di aqa utru poiŋgosai e? Niŋgi
quiy. Tamo naŋgi iŋgi uyeqnabqa aisiq meneq di unu. Meneq dena bi
talq di waiyeqnub. Iŋgi di tamo aqa are miligiq aiyosai. Aqa bi aniq
aiqo koboqo. Deqa iŋgi dena tamo jiga yqa keresai." Yesus aqa anjam
dena a iŋgi uyo kalil jiga saiqoji qa marej. 20 Osiqa aqa aŋgro naŋgi olo
minjrej, "Iŋgi uge uge tamo aqa miligiq na oqoqnsiq branteqnu qaji dena
tamo jiga yeqnu. 21 Di kiyaqa? Iŋgi uge uge di tamo aqa are miligiq
na branteqnu. Iŋgi uge uge di agi ubtosiy merŋgwai. Areqalo uge uge,
uŋa qa laoqa, bajiŋoqa, tamo qaloqa, 22 was aqa ŋauŋ anjamyoqa, was
aqa ñoro qa maulyoqa, kumbra uge uge yoqa, gisaŋoqa, laŋa laŋa laoqa,
was qa ugeoqa, was yomuiyoqa, aqa segi ñam soqtoqa, nanari kumbra
yoqa. 23 Kumbra uge uge deqaji tamo aqa are miligiq na brantoqnsiq
dena tamo jiga yeqnu."

Fonisia qure qaji uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

24 Onaqa Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq Tair qure naŋgo sawaq
gilej. Tamo naŋgi a qa qalieaib deqa a uliosiq gilej. Gilsiq tal bei gogetosiq
sosiqa a uliesqa keresai. Tamo qudei naŋgi a unsib mareb, "Yesus a gago
sawaq bqo. A talq di unu." 25 Degsib marnabqa uŋa bei a qusiqa aqa
aŋgro sebiŋ a mondor uge ti soqnej deqa a Yesus aqa talq giloqujatosiqa
aqa areq di siŋga pulutej. 26 Uŋa di a Grik qaji. A Juda uŋa sai. A
Siria sawaq di ŋambabej. A Fonisia qure qaji. A Yesus aqa areq di siŋga
pulutosiq a waiŋyoqnsiqa minjoqnej, "Ni na mondor uge di wiyimqa a
ijo aŋgro uratosim ulaŋqas." 27 Onaqa Yesus na minjej, "Iga aŋgro du du
naŋgi mati iŋgi anainjrim uyib menetnjrqas di kumbra bole. Iga aŋgro du
du naŋgo iŋgi yainjrsim olo bauŋ naŋgi anainjrqom di kumbra bolesai."
28 Onaqa uŋa dena olo Yesus minjej, "O Tamo Koba, ni kere maronum.
Ariya e kamba anjam bei mermit ni que. Aŋgro du du naŋgi iŋgi
uyeqnabqa iŋgi ñeŋgi ululoŋeqnaqa bauŋ naŋgi dego uyeqnub."
29 Onaqa Yesus na minjej, "O uŋa, ni kere maronum. Ni degsi maronum
deqa ni gilime. Mondor uge a ino aŋgro uratosiq ulaŋqo." 30 Degsi
minjnaqa a aqa talq gilsiqa ŋam atej di mondor uge a nami aqa aŋgro
uratonaqa a bijalq di ŋeiesonaq unej.

Tamo bei dabkala geteŋo meŋ siŋgilaej qaji di Yesus na boletej

31 Onaqa Yesus a Tair qure naŋgo sawa uratosiqa Saidon qure ambleq
na walwelosiqa Dekapolis sawaq gilsiqa Galili ya aguq di brantej. 32 Di
brantosiq sonaqa tamo qudei na tamo bei dabkala geteŋo meŋ siŋgilaej
qaji a osi bosibqa Yesus pailyosib minjeb, "O Tamo Koba, ni ino baŋ aqa
gateq di atimqa a boleqas." 33 Onaqa Yesus a tamo di osiqa tamo uŋgasari
naŋgi uratnjrsiq a segi sosiqa aqa baŋ gei aiyel tamo di aqa dabkalaq
jigej. Jigsiqa aqa segi maul osiqa tamo di aqa meŋ toŋyetej. 34 Osiqa laŋ
tarosiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa jagwa titosiq marej, "Efata." Di Hi-
bru anjam. Anjam di aqa damu, "Dabkala waqeme." 35 A degsi marnaqa

tamo di aqa dabkala waqej. Aqa meŋ dego boleej. Boleonaqa a anjam
bole maroqnej. 36 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej,
“Niŋgi kumbra unonub endi tamo qudei naŋgi ubtosib minjraib.” Degsi
minjrnaqa naŋgi aqa anjam di quetosai. Naŋgi giloqnsibqa Yesus aqa
maŋwa deqa mare mare laqneb. 37 Mare mare laqnabqa tamo gargekoba
naŋgi quoqnsib tulaŋ prugoqnsib maroqneb, “Maŋwa kalil Yesus a yeqnu
qaji di a geregere yeqnu. Agi a na tamo dabkala geteŋnjro qaji naŋgi
boletnjreqnaqa naŋgo dabkala olo waqeqnaqa naŋgi anjam queqnub.
Tamo meŋ siŋgilainjro qaji naŋgi dego gereinjreqnaqa naŋgi anjam bole
mareqnub.”

8

Yesus a tamo 4,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Onaqa bati bei Yesus a wadau sawaq di sonaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi olo aqa areq di korooqneb. Naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa
Yesus na aqa aŋgro naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, 2 “Tamo
uŋgasari naŋgi bati qalub e koba na soqneb naŋgi iŋgi saiqoji. Deqa e
naŋgi qa are ugeibqo. 3 Naŋgi qudei isaq na beb. Deqa e naŋgi mam ti
suweinjritqa gamq di naŋgi mam na lao uge.” 4 Degsi minjrnaqa naŋgi
na kamba minjeb, “Sawa endi wadau. Deqa iga qabe na iŋgi osimqa
tamo uŋgasari gargekoba endi anainjronam kereqas?” 5 Onaqa Yesus na
minjrej, “Niŋgi bem gembub unu?” Onaqa minjeb, “Bem 7 unu.”
6 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil mandamq
di awoeleŋoiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi kalil mandamq di awoonabqa
Yesus na bem 7 di osiqa Qotei pailyej. Pailyosiqa bem giŋgeŋyosiqa aqa
aŋgro naŋgi enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi
anainjreqnab uyoqneb. 7 Qe kiñilala qudei dego soqneb. Deqa Yesus
na qe di osiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Qe endi dego
tamo uŋgasari naŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na qe di osib tamo
uŋgasari naŋgi jeisib anainjreqnab uyoqneb. 8 Uynab kalil menetnjrej.
Onaqa iŋgi oto urateleŋeb qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib
gumba kokba 7 di jignab maqeleŋej. 9 Tamo kalil iŋgi uyeb qaji naŋgi
sisiyeb 4,000.
Onaqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi suweinjrnaqa naŋgo qure
qureq giloqneb. 10 Naŋgi gileqnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa
koba na qobuŋ gogetosib Dalmanuta sawaq gileb.

Farisi naŋgi Qotei aqa maŋwa bei unqajqa mareb

11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa
qusib a ojqajqa deqa a ombla anjam na qoteb. Osib gisaŋyosib minjeb,
“Ni Qotei aqa maŋwa bei babtim iga unqom.” 12 Degsib Yesus minjnabqa
a naŋgi qa are tulaŋ gulbeiyonaqa jagwa titosiqa minjrej, “Niŋgi tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji kiyaqa e Qotei aqa maŋwa bei laŋa
babtit niŋgi unqajqa metbeqnub? Niŋgi quiy. E Qotei aqa maŋwa
bei niŋgi osorŋgwasai.” 13 Yesus a Farisi naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi
uratnjrsiqa olo qobuŋ gogetosiqa ya agu taqal beiq gilej.

Bem tiyeqnu qaji sum qa yawo anjam

14 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi bem oqajqa are walnjrej. Bem qujai
bole qujai qobuŋ miligiq di soqnej. 15 Onaqa Yesus a yawo anjam bei
endegsi minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Bem tiyeqnu qaji sum

Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas.
Herot aqa bem dego tiyekritosim tulaŋ kobaqujaqas." 16 Onaqa Yesus
aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa segi segi maroqneb, "Iga
bem osai deqa kiyo mergwo?" 17 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di
qalieosiqa nenemnjrej, "Niŋgi kiyaqa bem osai deqa mareqnub? Kiyaqa
niŋgi e qa poiŋgosai unu? Nuŋgo are geteŋgejunu kiyo? 18 Niŋgi ijo
siŋgila unoqnsib unosaibuleqnub. Niŋgi ijo anjam quoqnsib quosaibule-
qnub. 19 E nami bem 5 giŋgeŋyosimqa tamo 5,000 anainjronam uynab
menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba gembub jignab
maqeleŋej?" Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, "Gumba 12." 20 Onaqa olo
minjrej, "Bati bei e bem 7 dego giŋgeŋyosimqa tamo 4,000 anainjronam
uynab menetnjrnaqa niŋgi iŋgi oto koroiyosib gumba kokba gembub
jignab maqeleŋej?" Onaqa minjeb, "Gumba 7." 21 Onaqa minjrej, "Niŋgi
kiyaqa e qa poiŋgosai unu?"

Yesus a tamo ŋam qandimyej qaji boletej

22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa koba na qobuŋ na gilsib
Betsaida qureq di tiryeb. Tiryosib mandamq ainabqa tamo qudei na
tamo bei ŋam qandimyej qaji a Yesus aqa areq osi bosib minjeb, "Ni ino
baŋ aqa gateq di atimqa a olo boleosim ŋam poiyqas." 23 Onaqa Yesus a
tamo di aqa baŋ ojsiqa qure polomq osi gilsiqa aqa ŋamdamuq di misel
atetej. Osiqa aqa gateq di aqa baŋ atsiqa nenemyej, "Ni sawa unqa kere
e?" 24 Onaqa a ŋam atsiqa marej, "E tamo naŋgi unjronum naŋgi ŋamtaŋ
bul anŋileqnub." 25 Onaqa Yesus a olo tamo di aqa ŋamdamuq di aqa baŋ
atnaqa a ŋam atej ŋamdamu bole suwaŋej. A sawa kalil geregere unej.
26 Onaqa Yesus na minjej, "Ni ino talq gilime. Ni qure miligiq gilaim."

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

27 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na walwelosib
Sisaria Filipai qure naŋgo sawaq di brantosib gamq di Yesus na aqa
aŋgro naŋgi endegsi nenemnjrej, "Tamo uŋgasari naŋgi e qa kiyersib
mareqnub?" 28 Onaqa naŋgi na minjeb, "Tamo qudei naŋgi mareqnub,
ni Jon yansnjro qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi
mareqnub, ni Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei."
29 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, "Niŋgi segi e qa kiyersib mareqnub?"
Onaqa Pita na minjej, "Ni Kristus." 30 Pita a anjam degsi ubtonaqa Yesus
na aqa aŋgro naŋgi siŋgila na getentnjrsiqa minjrej, "Niŋgi anjam di olo
tamo qudei minjraib."

Yesus a marej, "E moisiy olo subq na tigelqai"

31 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E Tamo Aŋgro.
Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti
dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib lubsib moiyotbqab. Bati
qalub koboamqa e olo subq na tigelqai." 32 Yesus a anjam degsi ubtosiq
marnaqa Pita na Yesus osiqa qalaq gilsiqa ŋiriŋtej. 33 Onaqa Yesus a
bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa Pita ŋiriŋtosiq minjej, "Ni Satan bul.
Deqa ni ijo qoreq gile. Ni Qotei aqa areqalo dauryosai. Ni mandam tamo
naŋgo areqalo dauryonum. Dauryosim agi ni na anjam di merbonum."
34 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi ti aqa segi aŋgro naŋgi ti
metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, "Tamo bei na e daurbqa osimqa
a aqa segi areqalo kalil uratekritosim aqa segi ŋamburbas qoboiyosim e
daurbem. 35 Tamo bei na aqa segi ŋambile taqatqajqa arearetqas di a

padalqas. Ariya tamo bei a e qa ti ijo anjam bole qa ti are qalsimqa aqa
segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas. 36 Tamo bei a mandam
qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro
dena a kiyersim aqaryaiyqas? Di keresai. 37 Aqa qunuŋ padalqas di a
awai kiye atsim dena aqa qunuŋ olo aqaryaiyosim a ŋambile sqas? Di
keresai. 38 E Tamo Aŋgro. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi
Qotei torei qoreiyoqnsib une atoqnsib laqnub. Deqa bini bati endi tamo
bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas di mondoŋ e ijo Abu aqa riaŋ na ti
aqa laŋ aŋgro naŋgo riaŋ na ti bosiyqa e kamba tamo deqa jemaibqas."

9

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "E bole merŋgwai.
Tamo qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa Qotei
a siŋgila ti bqas. Bosim naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba soqnim
naŋgi unqab."

Yesus aqa jejamu bulyonaq aqa aŋgro qalub naŋgi unobeiteb

2 Osiqa bati 6 onaqa Yesus a tigelosiqa Pita na Jems na Jon na naŋgi
segi qalub joqsiqa koba na mana goge kobaq oqsib di soqneb. Sosibqa
Yesus aqa jejamu bulyonaq naŋgi unobeiteb. 3 Aqa gara dego tulaŋ
puloŋosiq qatekritej. Tamo bei na gara yansqas degsim qatqa kere-
sai. 4-5 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi brantosib Yesus koba na anjam
maroqneb. Mareqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na naŋgi aiyel unjrsibqa
Pita a Yesus minjej, "O Tamo Koba, Moses Elaija wo naŋgi bosib iga
koba na endi unum di bolequja. Deqa ni marimqa iga tal kiñilala qalub
gereiyqom. Bei ino. Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa." 6 Yesus aqa aŋgro
naŋgi tulaŋ ulaugeteb deqa Pita a anjam bei marqa saiiyonaqa anjam di
laŋa marej. 7 Onaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa laŋbi miligiq dena
anjam bei endegsi brantonaq naŋgi queb, "Endi ijo Aŋgro qujai e na tulaŋ
qalaqalaiyeqnum qaji. Niŋgi aqa anjam quetoqniy." 8 Onaqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi bulosib ŋam ateb di Yesus a segi naŋgi koba na sonab uneb.
Naŋgi tamo bei unosai.

9 Onaqa naŋgi Yesus ombla manaq dena olo aiyoqnsibqa Yesus na
minjrej, "Maŋwa niŋgi mana goge di unonub qaji di ubtosib tamo qudei
minjraib. Bunuqna e Tamo Aŋgro moisiy olo subq na tigelotqa bati deqa
niŋgi na ubtosib minjroqnqab." 10 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib
segi segi maroqneb, "Yesus a kiyaqa subq na tigelqa marqo? Anjam di
aqa utru iga poigosai." Degsib maroqnsib Yesus aqa anjam di naŋgo
areqaloq di atnab soqnej.

11 Osib naŋgi Yesus minjeb, "Dal anjam qalie tamo naŋgi mareqnub,
'Elaija a namo bamqa Kristus a bunuqna bqas.' Anjam di kiyaqa degsib
mareqnub?" 12 Onaqa Yesus na minjrej, "Naŋgo anjam di bole. Elaija
a namo bosim tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo gereiyetnjrsim soqnim
bunuqna Kristus a bqas. Ariya anjam kiye neŋgreŋq di unu? Anjam
agiende. Jeu tamo naŋgi na e Tamo Aŋgro kumbra uge ebibqa e jaqatiŋ
koba oqai. 13 E niŋgi olo merŋgwai. Elaija agi bej. Bonaqa gulbe kalil
naŋgi a yqajqa are soqnej qaji agi yeb. Anjam di nami a qa neŋgreŋyeb
unu."

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

14 Onaqa Yesus na aqa aŋgro qalub naŋgi di joqsiqa koba na aisib mana
utruq di branteb. Brantosib ŋam ateb di Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi ti

dal anjam qalie tamo qudei ti anjam na qoteqnab unjreb. Tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi dego Yesus aqa aŋgro naŋgi kaiŋnjresonab unjreb.
15 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus unsibqa tulaŋ prugugetosib
gurgur ti aqa areq bosib minjeb, “O Tamo Koba, bilaq bole.” 16 Degsib
minjnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi nenemnjrej, “Niŋgi naŋgi ti anjam
kiye na qoteqnub?” 17 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena tamo
bei brantosiqa Yesus minjej, “O Qalie Tamo, e ijo aŋgro mel osi bonum
agiende. Ni na a boletqajqa deqa osi bonum. A mondor uge ti. Deqa
aqa medabu geteŋyejunu. 18 Mondor uge dena aqa jejamu ojoqnsiqa
mandamq waiyeqnaqa ara gijiriqtoqnsiqa tindaŋeqnu. Oqnsiqa maul
aiyeqnu. Deqa e na ino aŋgro naŋgi minjronum, ‘Niŋgi mondor uge di
wiyiy.’ Minjronumqa naŋgi na wiyqa yonub keresaiinjrqo.”
19 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Bati gembub
e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe di qoboiyoqnqai? Aŋgro mel di ijo
areq osi boiy.” 20 Onaqa osi bonabqa mondor uge dena Yesus unsiqa
aŋgro di qunjimyonaqa a mandamq aisiqa belbelonaqa aqa medabuq na
maul aiyoqnej.
21 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa abu nenemyej, “Bati gembub a dege-
soqnej?” Onaqa minjej, “A aŋgro kiñala qa degesoqnej agi bini unu.
22 Mondor uge na a qalsim moiyotqa oqnsiqa bati gaigai a ŋamyuwoq
o yaq waiyeqnu. Deqa ni na iga aqaryaigwa kereamqa aqaryaige.”
23 Onaqa Yesus na minjej, “ ‘Kereamqa’ degsi merbaim. Tamo bei a e qa
aqa areqalo siŋgilatqas di a kumbra kalil yqa kere.” 24 Onaqa tamo dena
leleŋosiqa Yesus minjej, “E ni qa ijo areqalo siŋgilatonum. Ariya ijo areqalo
olo gulbeibeqnu. Deqa ni na aqaryaibimqa e geregere ijo areqalo ni
qa siŋgilatqai.” 25 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi gurgur ti bosib
Yesus aqa areq di koroeqnabqa Yesus a naŋgi unjrsiqa mondor uge di
ŋiriŋtosiq minjej, “Ni mondor uge. Ni na aŋgro di aqa dabkala geten-
tonum. Ni aqa medabu dego getentonum. Deqa ni aŋgro di uratosim
olo aqa jejamuq gilaim.” 26 Degsi minjnaqa mondor uge a leleŋkobaosiqa
aŋgro di siŋgila na qunjimyosiqa a uratosiq ulaŋej. Ulaŋonaqa aŋgro di
a moiyobulosiqa ŋeiesonaqa tamo qudei naŋgi unsib mareb, “A moiqo.”
27 Onaqa Yesus na aŋgro di aqa baŋ titonaqa a boleosiq tigelej.
28 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa areq lumu bosib nenemyeb, “Iga
kiyaqa mondor uge di wiyqa yonumqa keresaiigwo?” 29 Onaqa Yesus
na minjrej, “Niŋgi mondor uge deqaji winjrqa osibqa Qotei pailyoqniy.
Dena qujai niŋgi na mondor uge winjrib jaraiqab. Gam bei na sai.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

30 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo joqsiqa koba na sawa di uratosib
Galili sawa ambleq na walwelosib giloqneb. Tamo uŋgasari naŋgi a qa
qalieaib deqa naŋgi uliosib giloqneb. 31 Giloqnsibqa gamq di Yesus na
aqa aŋgro naŋgi anjam endegsi minjrej, “E Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi
na e ojsibqa tamo qudei naŋgo baŋq di atib lubib moiqai. Bati qalub
koboamqa e olo subq na tigelqai.” 32 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa
anjam di geregere poinjrosai. Deqa naŋgi a olo nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

33 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti gilsib Kaperneam qureq di branteb.
Brantosib tal bei gogetosib di sosibqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi

nenemnjrej, “Niŋgi gamq di anjam kiye na qotoqnab?” 34 Onaqa naŋgi
mequmosib soqneb. Di kiyaqa? Naŋgi gamq di Yesus aqa aŋgro yai a
naŋgi kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb. 35 Onaqa
Yesus a awoosiqa aqa aŋgro 12 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa
minjrej, “Tamo bei a ñam ti sqa marsimqa a mati tamo kalil naŋgo kaŋgal
tamo soqnem. Osimqa a ñam ti sqas.” 36 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa
aŋgro kiñala bei osiqa naŋgo ambleq di tigeltosiqa olo soqoŋyosiqa naŋgi
minjrej, 37 “Tamo bei a ijo ñam qa are qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji
bei osim geregereiyqas di a e dego osim geregereibqas. Tamo a e osim
geregereibqas di a na e segi geregereibqasai. A na ijo Abu e qariŋbej qaji
di dego osim geregereiyqas.”

Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga koba na wau qujai

38 Onaqa Jon na Yesus minjej, “O Qalie Tamo, ni que. Iga tamo bei
unem. A ino ñam na mondor uge naŋgi winjreqnaqa iga na unsim
saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na wauosaieqnu deqa.” 39 Onaqa Yesus
na minjej, “Niŋgi a saidyaib. A ijo ñam na maŋwa bei babtqas di a urur
olo e misiliŋbqa keresai. 40 Tamo naŋgi iga jeutgosaieqnub di naŋgi iga
koba na wau qujai. 41 Tamo bei a endegsi are qalqas, ‘Tamo di a Kristus
dauryeqnu qaji tamo.’ A degsi are qalsimqa tamo di osim ya tigsim
anaiyqas di Qotei na kamba awai bole yqas. Yimqa aqa awai bole di tamo
bei na olo yaiyqa keresai.”

Niŋgi une torei uratiy

42 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aŋgro kiñala bei e qa aqa are-
qalo siŋgilateqnu qaji di osim uneq waiyqas di a kumbra tulaŋ ugedamu
yqo. Iga tamo di ojsim meniŋ kobaquja osim sil na aqa kakroq di
tontosim waiyim ya robuq aiqas di kere. 43-44 Ino baŋ na ni titmosim
uneq waimqa laqnimqa baŋ di gentosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni
baŋ geŋo sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile gaigai sqam. Ariya
ni baŋ aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq
waimqas. Ŋamyuwo di mosoqasai. Gaigai yuoqnqas. 45-46 Ino siŋga na
ni titmosim uneq waimqa laqnimqa siŋga di gentosim waiy. Ni degye.
Di kiyaqa? Ni siŋga geŋo sosimqa une bei yqasai di kere. Di ni ŋambile
gaigai sqam. Ariya ni siŋga aiyel ti sosimqa une yqam di keresai. Di
Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas. 47 Ino ŋamdamu na ni titmosim uneq
waimqa laqnimqa ŋamdamu di otorosim waiy. Ni degye. Di kiyaqa? Ni
ŋamdamu qujai ti sosimqa une bei yqasai di kere. Di Qotei a ino Mandor
Koba sosim ni taqatmqas. Ariya ni ŋamdamu aiyel ti sosimqa une yqam
di keresai. Di Qotei na ni ŋamyuwoq waimqas. 48 Ŋamyuwo di mosoqasai.
Gaigai yuoqnqas. Ŋamyuwoq di tamo naŋgo ambli bati gaigai sqab. Naŋgi
moreŋqa keresai.”

49 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo aŋgro kalil naŋgi jaqatiŋ oqnsib sqab.
Atraiyo iŋgiq di bar atoqnsib ŋamyuwo na koiteqnub dego kere.

50 “Bar a bole. A qajarara koba. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi
kiye na olo qajararatqas? Di keresai. Dego kere niŋgi bar bul sosibqa
nuŋgo was naŋgi koba na geregere lawo na laqniy.”

10

Yesus a uŋa uratqajqa anjam marej

1 Osiqa Yesus a sawa di uratosiqa Judia sawaq gilsiq Jordan ya taqal
beiq di soqnej. A di sonaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi bosib aqaq di
koroonabqa aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo dauryosiqa Qotei aqa
anjam plaltosiq minjroqnej.
2 Onaqa Farisi naŋgi olo Yesus aqa areq bosibqa a anjam bei grotimqa
qusib naŋgi a ojqajqa deqa laŋa gisaŋyosib endegsib nenemyeb, “Tamo
bei na aqa uŋa uratqa kere e? Gago dal anjam degsi unu e?” 3 Onaqa
Yesus na kamba minjrej, “Moses a dal anjam kiyersi marej?” 4 Onaqa
naŋgi na minjeb, “Moses a marej, ‘Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa osimqa
pepa bei neŋgreŋyosim yosim di a uratqas.’ ” 5 Onaqa Yesus na minjrej,
“Nuŋgo are geteŋgejunu deqa Moses a dal anjam degsi neŋgreŋyosiq niŋgi
eŋgej. 6 Ariya niŋgi quiy. ‘Tulaŋ nami Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti
gereiyosiqa a tamo uŋa wo dego gereinjrej. 7-8 Deqa tamo bei na aqa ai
abu naŋgi uratnjrsimqa aqa ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.’
Qotei aqa anjam di neŋgreŋq di unu. Deqa tamo uŋa wo naŋgi jejamu
qujai sqab. Naŋgi olo jejamu aiyel sqasai. 9 Qotei na naŋgi aiyel turtnjrej
deqa tamo bei na olo potnjraiq.”
10 Osiqa Yesus a tal bei gogetosiq di sonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa areq
bosib aqa anjam deqa nenemyeb. 11 Nenemyonabqa minjrej, “Tamo bei
na aqa ŋauŋ uratosim olo uŋa bei oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq
waiyqo. 12 Uŋa a dego aqa gumbuluŋ uratosimqa olo tamo bei oqas di a
na aqa gumbuluŋ kumbra ugeq waiyqo.”

Aŋgro du du naŋgi Yesus aqa areq beb

13 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du joqsib Yesus na
aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib Yesus aqa areq beb. Beqnabqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du du naŋgi
joqsib endeq baib.” 14 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi
ŋiriŋtnjrsiqa minjrej, “Aŋgro du du naŋgi uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi
saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du du deqaji bul sqab di Qotei a
naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. 15 E bole merŋgwai. Tamo
naŋgi aŋgro du du bul sqasai di Qotei na naŋgi osim taqatnjrqasai. Deqa
a naŋgo Mandor Koba sqasai dego.” 16 Osiqa Yesus na aŋgro du du naŋgi
di soqoŋnjrsiqa aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrsiqa naŋgi qa Qotei pailyej.

Ñoro tamo bei a Yesus ombla anjam mareb

17 Osiqa Yesus a dena tigelosiqa gam dauryosiq gileqnaqa tamo bei
urur ti aqa areq bosiqa aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa nenemyej, “O
Qalie Tamo Bole, e kumbra bole kiye dauryosiy dena e ŋambile gaigai
sqai?” 18 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni kiyaqa e tamo bole qa
merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole. 19 Ariya ni Qotei aqa dal
anjam qalie. Anjam agiende. ‘Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni tamo
bei aqa uŋa jejamu ojetaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo bei aqa jejamu laŋa
gisaŋyaim. Ni was bei aqa iŋgi iŋgi laŋa gisaŋ na yaiyaim. Ni ino ai abu
naŋgo sorgomq di geregere sosimqa naŋgo anjam dauryoqne.’ ” 20 Onaqa
tamo dena olo Yesus minjej, “O Qalie Tamo, e aŋgro kiñala qa dal anjam
kalil di dauryosim boqnem agi bini degsi unum.” 21 Onaqa Yesus a
tamo di koqyosiqa qalaiyosiq minjej, “Ni dal anjam kalil di dauryosim
keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni mermqai. Ni
gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi
jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Yimqa bunuqna ni laŋ

qureq di awai bole itqam.” 22 Yesus na tamo di degsi minjnaq qusiqa are
tulaŋ gulbekobaiyej. A iŋgi iŋgi koba ti soqnej deqa ulatamu ugeiyonaqa
ulaŋej.
23 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “Tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa baŋgi koba.” 24 Onaqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugeb. Onaqa Yesus
na olo minjrej, “O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ
baŋgi koba. 25 Kamel a yumba miligiq gilqajqa baŋgi koba. Dego kere
tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim
naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.”
26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa olo tulaŋ pruguge-
tosib segi segi maroqneb, “Yesus a anjam degsi mergwo deqa tamo yai
naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?” 27 Onaqa Yesus
a naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile sqa keresai. Ariya
Qotei na naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
28 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni une. Iga gago iŋgi iŋgi
kalil uratosim ni daurmeqnum.” 29-30 Onaqa Yesus na minjrej, “E bole
merŋgwai. Tamo naŋgi e qa ti ijo anjam bole qa ti are qaloqnsib naŋgo
segi tal, naŋgo was naŋgi, naŋgo jaja naŋgi, naŋgo ai abu naŋgi, naŋgo
aŋgro naŋgi ti naŋgo wau kalil dego uratnjrsib e daurbqab di Qotei na
olo tal, was, jaja, ai, aŋgro, wau gargekoba naŋgi enjrqas. Yimqa jeu tamo
naŋgi dego bosib naŋgi gulbe enjroqnqab. Ariya mondoŋ naŋgi ŋambile
gaigai sqab. 31 Deqa niŋgi quiy. Tamo gargekoba bini ñam koba ti unub
qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo gargekoba bini ñam
saiqoji unub qaji naŋgi mondoŋ ñam koba ti sqab.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

32 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na gam dauryosib
Jerusalem aiyoqneb. Aiyoqnsibqa Yesus a namoeqnaqa aqa aŋgro naŋgi
bunuqna dauryoqnsibqa are toŋtoŋnjroqnej. Tamo uŋgasari qudei gam na
dauryoqneb qaji naŋgi dego ulaosib aiyoqneb. Onaqa Yesus na aqa aŋgro
12 naŋgi segitnjrsiqa a une kiye turqas deqa naŋgi sainjroqnej. 33-34 A
na naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga Jerusalem
aiyeqnum. Dia tamo qudei na e ojsib dal anjam qalie tamo naŋgi ti
atra tamo kokba ti naŋgo baŋq di e atqab. Yimqa naŋgi na ijo jejamu
laŋa gisaŋyosib merbqab, ‘Ni une ti. Deqa ni moiqam.’ Naŋgi e degsib
gisaŋbosib e olo ojsib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e
atqab. Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib miselboqnsib bu toqoŋ na e
kumbaiŋboqnqab. Osib e ŋamburbasq di lubsib moiyotbqab. Bati qalub
koboamqa e olo subq na tigelqai.”

Jems Jon wo naŋgi aiyel tamo kokba sqajqa mareb

35 Onaqa Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi Yesus aqa areq bosib
minjeb, “O Qalie Tamo, aqo aiyel anjam bei mermonam ni gago anjam
dauryqa kere kiyo?” 36 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel nenemnjrej, “E niŋgi
kiyerŋgwajqa deqa niŋgi ijoq bonub?” 37 Onaqa naŋgi aiyel na Yesus
minjeb, “Mondoŋ ni riaŋ koba ti laŋ goge na bosim gago Mandor Koba
sosimqa bati deqa ni marimqa aqo aiyel ino baŋ woq ino baŋ qonaŋq di
awoqom.”

38 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam niŋgi merbonub di aqa utru
niŋgi geregere poiŋgosai. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge uyo bul.
E gulbe koba dego oqai. Gulbe di tamo naŋgi ya tuqtnjro bul. Jaqatiŋ ti
gulbe ti e oqai di niŋgi aiyel dego oqa kere e?” 39 Onaqa naŋgi na minjeb,
“Od, aqo aiyel oqa kere.”

Onaqa Yesus na olo naŋgi aiyel minjrej, “Bole, jaqatiŋ e oqai di niŋgi
dego oqab. Gulbe e oqai di niŋgi dego oqab. 40 Ariya tamo yai naŋgi ijo
baŋ woq ijo baŋ qonaŋq di awoqab di e na marqa keresai. Di ijo wau sai.
Tamo naŋgi Qotei na giltnjrej qaji naŋgi segi ijo baŋ woq ijo baŋ qonaŋq
di awoqab.”

41 Yesus aqa aŋgro 10 naŋgo ŋamdamuq di Jems Jon wo naŋgi na anjam
di Yesus minjeb deqa qusib naŋgi aiyel qa ŋiriŋeb. 42 Onaqa Yesus na
aqa aŋgro 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “Niŋgi qalie,
mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi naŋgo segi ñam
soqtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjreqnub. 43 Ariya kumbra
di nuŋgoq di saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a
mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osim a ñam ti sqas. 44 Nuŋgo ambleq
di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati nuŋgo kaŋgal tamo
soqnem. Osimqa a olo tamo kobaqujaqas. 45 E Tamo Aŋgro. Niŋgi ijo
kumbra qalieosib degsib dauryoqniy. Ijo kumbra agiende. E na tamo
uŋgasari naŋgi wauetnjreqnum. E deqa bem. Tamo uŋgasari naŋgi e
wauetbqajqa e deqa bosai. Bunuqna e ijo segi ŋambile uratosiy tamo
uŋgasari garkekoba naŋgi eleŋqai.”

Yesus na tamo ŋam qandimo boletej

46 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na walwelosib
aisib Jeriko qureq di branteb. Brantosib Jeriko qure ambleq na wal-
welosib olo Jeriko uratosib aiyeqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi Yesus dauryosib koba na aiyoqneb. Aiyeqnabqa tamo bei ŋam
qandimyej qaji aqa ñam Bartimeus a gam qalaq di awesosiqa tamo
uŋgasari naŋgi silali qa ŋilnjroqnej. Bartimeus a Timeus aqa ŋiri. 47 A gam
qalaq di awesosiqa anjam endegsi quej, “Yesus Nasaret qaji a beqnu.”
A degsi qusiqa tulaŋ leleŋosiq marej, “O Yesus, Devit aqa Ŋiri, ni e qa
dulame.” 48 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba Yesus dauryosib aiyoqneb
qaji naŋgi na Bartimeus ŋiriŋtosib minjeb, “Ni leleŋkobaaim. Kiri.” Degsib
minjeqnabqa a naŋgo anjam quetnjrosai. A olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus
minjoqnej, “O Devit aqa Ŋiri, ni e qa dulame.” 49 Onaqa Yesus a tigelosiqa
tamo uŋgasari naŋgi minjrej, “Tamo di metib ijo areq bem.” Onaqa naŋgi
na tamo ŋam qandimyej qaji di metosib minjeb, “Ni are siŋgilat. Ni tigel.
Yesus a ni metmeqnu.” 50 Degsib minjnab qusiqa aqa gara jugo taqal
atsiqa urur tigelosiqa Yesus aqa areq bej. 51 Bonaqa Yesus na nenemyej,
“E ni kiyermqajqa deqa ni e qa leleŋoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo
Koba, e olo ŋam poibim sawa unqajqa deqa e ni qa leleŋoqnam.” 52 Onaqa
Yesus na minjej, “Ni e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa e ni boletmqai.
Deqa ino ŋamdamu olo poimimqa ni aiye.” Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu
poiyonaqa sawa unsiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej.

11

Yesus a donki aqa quraq di awoosiq Jerusalem aiyej

1 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib Jerusalem
jojomyosib Betfage qure ti Betani qure ti dia branteb. Qure aiyel di
agi Oliv mana utruq di unu. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro aiyel
qariŋnjrsiqa minjrej, 2 “Niŋgi aisib qure bei jojom di unu di brantosib
donki bei tontonub unu di unqab. Donki di bunuj tamo bei nami aqa
quraq di awoosaioqnej qaji. Niŋgi donki di unsib sil palontosib titosib
osi boiy. 3 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo bei na nenemŋgwas kiyo, ‘Niŋgi
kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?’ Degsi nenemŋgimqa niŋgi na minjiy,
‘Tamo Koba a wau ti deqa donki qa mergwo.’ Yimqa a na donki qariŋyim
ijoq bqas.” 4-5 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib
gam jojomq di donki uneb. Donki di tal meq di tontonab sonaq uneb.
Unsib sil palonteqnabqa tamo qudei gamq di tigelesoqneb qaji naŋgi
na naŋgi aiyel nenemnjreb, “Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?”
6 Onaqa naŋgi aiyel na anjam Yesus a minjrej qaji di tamo naŋgi di
minjrnab odnjrnabqa donki di osib Yesus aqa areq osi beb. 7 Bosib
naŋgo aiyel gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tunabqa Yesus a
segi donki gogetosiqa quraq di awoej. 8 Awoonaqa donki a walwelosi
aiyeqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi beleŋosib naŋgo segi gara jugo
piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb. Tamo qudei naŋgi nañuq dena ŋam
baŋga giŋgeŋyosibqa osi bosib di dego gamq di tueleŋoqneb. 9 Onaqa Yesus
a donki quraq di awoosiq walweleqnaqa tamo uŋgasari namooqneb qaji
naŋgi ti bunuoqneb qaji naŋgi ti tulaŋ leleŋoqnsibqa maroqneb, “Iga ni
qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni
tulaŋ geregereimeqnu. 10 Ni gago moma Devit aqa wau osimqa ni kamba
gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bonum. Deqa iga Qotei laŋ
goge di unu qaji aqa ñam soqtoqnqom!” Tamo uŋgasari naŋgi degoqnsib
leleŋ ti Yesus dauryoqneb.

11 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jerusalem di brantosiqa atra tal
koba miligiq gilej. Gilsiq iŋgi iŋgi kalil atra tal miligiq di soqnej qaji di
koqyoqnej. Osiq bilaqtonaqa a olo atra tal koba uratosiq aqa segi aŋgro
12 naŋgi joqsiqa koba na puluosib Betani qureq gileb.

Yesus a qura minjej, “Ni olo bunu geitqasai”

12 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib Betani qure
uratosib aiyeb. Naŋgi aiyoqnsibqa gamq di Yesus a mamyej. 13 Onaqa
a isaq na ŋam atsiqa qura baŋga ti sonaq unsiqa aqa gei unqajqa utruq
gilej. Gilsiq unej qura gei bei saiqoji. Geitqa bati sai deqa baŋga segi
sonab unej. 14 Unsiqa qura di minjej, “Ni olo bunu geitqasai. Tamo bei a
bosim ino gei bei oqasai.” Degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi queb.

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi atra talq dena winjrej

15 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosi aisib Jerusalem di branteb.
Brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi
winjrnaq jaraiyeb. Tamo qudei naŋgi silali piloqneb. Qudei naŋgi
binoŋ qariŋyoqnsib dena silali oqneb. Deqa Yesus a naŋgo jar ti jaram
ti bilbelyosiqa naŋgi dego winjrnaq jaraiyeb. 16 Osiqa tamo uŋgasari atra
tal miligiq di iŋgi iŋgi osi laqneb qaji naŋgi dego saidnjrsiqa winjrnaq
jaraiyeb. 17 Naŋgi kalil jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi tamo uŋgasari kalil

naŋgo pailyqajqa tal.’ Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya niŋgi na olo tal
endi ugetonubqa a bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo.”
18 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus aqa
anjam di qusibqa naŋgi a qa ulaosib a qalib moiqajqa gam ŋamoqneb.
Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa tulaŋ
arearetnjroqnej deqa. 19 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba
na olo Jerusalem uratosib gileb.

Qura a laosiq moiyej

20 Nebeonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti olo tigelosib gam dauryosib
aiyoqnsib qura di olo uneb utru ti kalil laosiq moiyej. 21 Onaqa Pita a
Yesus aqa anjam nami qura minjej qaji deqa olo are qalsiqa Yesus minjej,
“O Tamo Koba, ni unime. Qura ni ya ŋiriŋtem qaji agi laosiq moiqo.”
22 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi Qotei qa nuŋgo
areqalo siŋgilatiy. 23 E bole merŋgwai. Tamo bei a areqalo aiyeltqasai di a
mana kobaquja endi minjqas, ‘Ni tigelosim yuwalq aiye.’ Aqa are miligiq
di a endegsi are qalqas, ‘Bole, mana di a ijo anjam dauryqas.’ Degsi are
qalqas di mana a aqa anjam dauryosim tigelosim yuwalq aiqas. 24 Deqa
niŋgi quiy. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei pailyqa osibqa endegsib are qaliy,
‘Iŋgi di Qotei na egwas.’ Degsib are qalsib pailyqab di a na eŋgwas.
25 Deqa niŋgi Qotei pailyqa osibqa tamo bei qa anjam soqnimqa niŋgi
na aqa une kobotosib Qotei pailyiy. Yimqa nuŋgo Abu laŋ qureq di unu
qaji a kamba nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. 26 Ariya niŋgi tamo di aqa
une kobotetqasai di nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji a dego nuŋgo une
kobotetŋgwasai.”

Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum?”

27 Osiqa Yesus a aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib olo
Jerusalem di branteb. Brantosib Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia
walweleqnaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate
naŋgi ti Yesus aqa areq bosib nenemyeb, 28 “Ni iga merge. Ni siŋgila qabe
na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na ni qariŋmej deqa ni bosim wau
endi yeqnum?”
29 Onaqa Yesus na minjrej, “E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgwai.
Nenemŋgitqa niŋgi e merbibqa e yai na qariŋbonaq bosim wau endi
yeqnum di ubtosiy merŋgwai. 30 Niŋgi na merbiy. Yai na Jon qariŋyonaqa
bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo? Tamo bei na
kiyo?”
31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi qairosib mareb,
“Iga Yesus minjqom, ‘Qotei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di a iga
mergwas, ‘Kiyaqa niŋgi Jon aqa anjam quetosai?’ 32 Ariya iga minjqom,
‘Tamo bei na Jon qariŋyej,’ degsi minjqom di dego keresai.” Naŋgi
tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa degsib qaireb. Di kiyaqa? Tamo
uŋgasari naŋgi maroqneb, “Jon a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”
33 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon qariŋyej di iga
qaliesai.” Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib merbonub deqa
e dego yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di niŋgi merŋgwasai.”

12

Wain wau qa yawo anjam

1 Yesus na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrsiqa olo yawo anjam bei
endegsi minjrej, “Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain
sil yageleŋosiqa jeŋ qosej. Qoso koboonaqa meniŋ qura gogeq di tabir
kuru bul gereiyej. Wain sil geitimqa wain gei koroiyosib paraparaiyosib
aqa ya dia bilentqajqa deqa gereiyej. Osiqa wauq di tal atsiqa wau
taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq gilsiq
di soqnej. 2 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo bei
qariŋyonaqa wau taqato tamo naŋgoq aisiqa minjrej, ‘Wau lanja na e
qariŋbqo bonum. Deqa niŋgi wain gei ebibqa e na osi gilqai.’ 3 Degsi
minjrnaqa naŋgi na a ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosiq gilej.
4 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego ojsib
aqa gate paratetosib tulaŋ ugeugeiyeb. 5 Onaqa wau lanja na olo kaŋgal
tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego qalougetosib moiyoteb. Olo kaŋgal
tamo gargekoba naŋgi qariŋnjreqnaqa aiyeqnab qudei ñumougetoqneb.
Qudei moiyotnjroqneb. 6 Onaqa wau lanja a endegsi are qalej, ‘Ijo segi
aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji di qariŋyit aiqas di naŋgi
a qalqasai. Naŋgi aqa anjam quetqab.’ 7 Degsi are qalsiqa aqa segi ŋiri
qariŋyonaq aiyej. Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi a unsibqa segi segi
qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa abu
aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiyotosimqa wau endi iga na
oqom.’ 8 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib qalnab moinaqa aqa
jejamu osib wau qalaq di waiyeb.

9 “Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato
tamo uge naŋgi di kiyernjrqas? E niŋgi merŋgwai. A bosim naŋgi ñumsim
moiyotnjrqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo baŋq di
uratetnjrimqa naŋgi na kamba taqatesqab.

10 “Qotei aqa anjam bei unu. Niŋgi anjam di nami sisiyosai kiyo?
Anjam agiende,

‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal
waiyeb.

Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.

Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.

11 Tamo Koba a segi na tal ai di tigeltej deqa iga unsim mareqnum,

“Tal ai di tulaŋ bolequja.” ’ ”

12 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi yawo anjam di qusib endegsib
qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di une qametnjrej.
Naŋgi degsib qalieosib deqa Yesus ojqa mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari
naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus ojqa uratosib jaraiyeb.

“Iga Sisar takis yqom e?”

13-14 Juda tamo kokba naŋgi jaraiyosib Farisi naŋgi ti Herot aqa wau
tamo qudei ti naŋgoq aisib minjreb, “Niŋgi Yesus aqaq gilsib anjam bei
nenemyibqa a anjam grotim iga qusim ojqom.” Degsib minjrsib naŋgi
qariŋnjrnab Yesus aqa areq gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, iga qalie, ni
anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyo-
saieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam
saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil
naŋgi minjreqnum. Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai
e? Ni kiyersi are qalonum?”

15 Onaqa Yesus a naŋgo gisaŋ anjam di poiyonaqa minjrej, “Kiyaqa niŋgi e anjam bei grotitqa qusib e ojqajqa deqa gisaŋbeqnub? Meniŋ silali bei osi boiy. Osbab e unqai.” 16 Degsi minjrnaqa naŋgi meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej, “Meniŋ silali quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Di Sisar aqa.” 17 Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy.” Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa tulaŋ prugugeteb.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

18 Onaqa bati deqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqa-sai.” Deqa naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb, 19 “O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami dal anjam degsi neŋgreŋyej. 20 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej. A aŋgro saiqoji. 21 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Onaqa aqa was yala na olo uŋa di ej. Osiqa a dego moiyej. A aŋgro saiqoji. 22 Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb. Naŋgi aŋgro saiqoji. Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di a dego moiyej. 23 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa tamo kalil naŋgi subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb.”

24 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu niŋgi poiŋgosai e? Qotei aqa siŋgila dego niŋgi poiŋgosai e? Od, niŋgi poiŋgosai. Utru deqa niŋgi anjam grotonub. Grotosib agi nenembonub. 25 Mondoŋ tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi uŋatqasai. Naŋgi tamotqasai. Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab.

26 “Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di aqa utru Moses a nami babtosiq neŋgreŋyej. Di niŋgi sisiyosai kiyo? Ŋam mariŋ miligiq di puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di sosiqa Moses metosiq endegsi minjej, ‘E Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ 27 Qotei na Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei. Anjam di niŋgi tulaŋ grotonub!”

Dal anjam kiye a tulaŋ bolequja?

28 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a bosiqa Yesus a Sadyusi naŋgi ti anjam na qoteqnab unjrej. Yesus a geregere Sadyusi naŋgi kamba anjam minjrnaqa qusiqa Yesus nenemyej, “Qotei aqa dal anjam kiye a segi qujai tulaŋ bolequja? Dal anjam kiye a dal anjam kalil buŋnjrejunu?” 29 Onaqa Yesus na minjej, “Dal anjam tulaŋ bolequja agi mermqai. ‘O Israel niŋgi quiy. Gago Tamo Koba Qotei a segi qujai Tamo Koba. 30 Deqa ni ino Tamo Koba Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino qunuŋ ti ino areqalo ti ino siŋgila ti kalil a yekritime.’ Dal anjam di a segi qujai tulaŋ bolequja. A na dal anjam kalil buŋnjrejunu. 31 Ariya dal anjam deqaji bei dego mermqai. Dal anjam agiende. ‘Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregereinjroqnime.’ Dal anjam boledamu aiyel agi e na mermonum. Dal anjam deqaji bei saiqoji.”

32 Onaqa dal anjam qalie tamo dena kamba Yesus minjej, “O Qalie
Tamo, ni bole maronum. Qotei a segi qujai. Qotei bei saiqoji. 33 Iga a
tulaŋ qalaqalaiyosim gago are miligi ti gago powo ti gago siŋgila ti kalil a
yekritqom di kumbra bolequja. Iga gago segi jejamu gereiyeqnum dego
kere gago was naŋgi degsim geregereinjroqnqom di dego kumbra bole-
quja. Dal anjam aiyel di tulaŋ boledamu. Iga iŋgi iŋgi Qotei atraiyqom
di laŋa kiñala. Iga iŋgi bei ŋamyuwo na koitosim Qotei atraiyqom di dego
laŋa kiñala. Ariya iga dal anjam aiyel di dauryqom di tulaŋ bolequja.”

34 Dal anjam qalie tamo di a tulaŋ poiyonaqa anjam degsi marnaqa
Yesus a qusiqa minjej, “Ni anjam tulaŋ boledamu maronum. Deqa
sokiñala Qotei na ni taqatmosim ino Mandor Koba sqas.”

Onaqa tamo uŋgasari naŋgi olo anjam bei Yesus nenemyqajqa ulaeb.

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

35 Onaqa Yesus a atra tal koba miligiq di sosiqa Qotei aqa anjam
plaltoqnej. Osiqa tamo uŋgasari naŋgi anjam bei endegsi minjrej, “Dal
anjam qalie tamo naŋgi kiyaqa mareqnub, ‘Kristus a Devit aqa ŋiri’?
36 Devit a nami marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Agi Mondor Bole na
Devit aqa medabu siŋgilatetonaqa a endegsi marej,

‘Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa
ni na naŋgi taqatnjroqnqam.” ’

37 Niŋgi uniy. Devit a marej, ‘Kristus a ijo Tamo Koba.’ Deqa Kristus a
kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?”

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yoqneb

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sosibqa Yesus aqa anjam quqwajqa
tulaŋ arearetnjroqnej. 38 Yesus a anjam bei endegsi plaltosiq minjrej,
“Niŋgi dal anjam qalie tamo naŋgo kumbra uge geregere tenemtoqniy.
Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtetnjrsib
baŋ ojetnjrqajqa deqa gara olekokba jugoqnsib laqnub. 39 Naŋgi Qotei
tal miligiq di, goiyo kokbaq di sosibqa tamo ñam ti naŋgo awo jaramq
di awooqnqajqa deqa areboleboleinjreqnu. 40 Naŋgi uŋa qobul naŋgi
gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yainjreqnub. Osib tamo
uŋgasari naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa deqa pailyo olekokba
yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi awai tulaŋ ugedamu enjrqas.”

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

41 Osiqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa silali ato qaji kulum jojomq
di awoej. Awoosiqa ŋam atej di tamo uŋgasari naŋgi boqnsib silali
ateqnab unjroqnej. Ñoro tamo gargekoba naŋgi boqnsib silali tulaŋ
kokba atoqneb. 42 Onaqa uŋa qobul bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa
meniŋ silali kiñilala aiyel segi atej. 43 Atnaqa Yesus na unsiqa aqa aŋgro
naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa minjrej, “E bole merŋgwai. Uŋa
qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji. Deqa a na ñoro tamo kalil naŋgi buŋnjrsiqa
silali kobaquja atqo. 44 Ñoro tamo naŋgi silali koba ejunub. Naŋgi oto
kiñala segi ateqnub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa
meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi atekritqo.”

13

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na atra tal koba uratosib
giloqnsibqa aqa aŋgro bei na minjej, “O Qalie Tamo, ni unime. Atra tal
endi tulaŋ bolequja. Atra tal walato qaji meniŋ di tulaŋ boledamu!”
2 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Atra tal ni unonum endi bunuqna jeu
tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil paraparainjrsibqa
taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa quraq di sqasai.
Meniŋ kalil segi segiqab.”

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

3 Osiqa Yesus a Oliv manaq oqsiq atra tal areiyosiq awesonaqa Pita
na Jems na Jon na naŋgi qalub Yesus aqa areq bosib lumu nenemyeb,
4 “Ni iga merge. Bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab?
Niñaqyqa osibqa kumbra kiye namoqna brantim iga unsim poigwas,
‘Bati di jojomqo’?”
5 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei
na niŋgi gisaŋgo uge. 6 Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na
bosib tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqab, ‘E Kristus.’ Degsib tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi gisa gisaŋnjroqnqab.
7 “Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa
qusib ulaaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa brantem.
Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim
brantqas. 8 Bati deqa sawa bei ti sawa bei ti qotoqnqab. Mandor qudei
naŋgi tigeloqnsibqa mandor qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. Sawa bei
beiq di mimiŋ kokba ti mam ti iŋgi saio bati branteleŋqas. Kumbra kalil
di uŋa aŋgrotqa osiqa mati jaqatiŋ kiñala eqnu dego kere.
9 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Kumbra kalil di brantosaisoqn-
imqa Juda naŋgi na bosib niŋgi ojeleŋosib anjam pegiyo talq di niŋgi
tigeltŋgoqnqab. Osib naŋgo Qotei tal miligiq di niŋgi kumbaiŋgoqnsib olo
niŋgi joqoqnsib Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq
di niŋgi tigeltŋgoqnqab. Yimqa niŋgi ijo anjam bole palontoqnsib naŋgi
minjroqnqab. 10 Sawa sawa kalilq di dego niŋgi ijo anjam bole ubtosib
mare mare laqnibqa tamo uŋgasari naŋgi quoqnqab. Amqa diŋo bati
brantqas. 11 Naŋgi na niŋgi ojoqnsib anjam pegiyo talq di tigeltŋgoqnibqa
niŋgi endegsib are qalaib, ‘Iga na kamba anjam kiyersi minjrqom?’
Niŋgi degaib. Bati deqa Qotei na powo eŋgoqnimqa niŋgi kamba anjam
minjroqnqab. Niŋgi segi na anjam minjrqasai. Mondor Bole na nuŋgo
medabu siŋgilatetŋgim niŋgi anjam marqab. 12 Bati deqa kumbra uge
endeqaji brantqas. Tamo qudei na naŋgo segi was naŋgi ojoqnsib qaja
tamo naŋgo baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab.
Tamo qudei na naŋgo segi aŋgro naŋgi dego degsib ojoqnqab. Aŋgro
qudei na naŋgo segi ai abu naŋgi jeutnjroqnsib ojoqnsib qaja tamo naŋgo
baŋq di atoqnibqa naŋgi na naŋgi ñumoqnib moreŋoqnqab. 13 Niŋgi ijo
ñam ejunub deqa tamo kalil naŋgi niŋgi qa are tulaŋ ugeinjroqnqas.
Ariya niŋgi ijo ñam siŋgila na ojsib gilsib diŋo bati itqab di Qotei na niŋgi
eleŋqas.”

Iŋgi tulaŋ ugedamu brantqas

14 Osiqa Yesus a olo marej, “Diŋo batiamqa iŋgi tulaŋ ugedamu a
Qotei aqa getento warum miligiq di tigelesoqnim niŋgi unqab.” E Mak.

Tamo uŋgasari ijo anjam endi sisiyeqnub qaji naŋgi geregere sisiyosib
poinjrem. Poinjrim marqab, bole. Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo
endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi ugedamu di unsibqa bati deqa tamo uŋgasari
Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib manaq oqoqujatebe. 15 Tamo
uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa osibqa olo
warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe. 16 Tamo uŋgasari wauq di
unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib naŋgo gara jugo oqa osibqa olo puluosib
qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe. 17 Bati deqa uŋa gumaŋ
ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi jaraiyo baŋgioqnsib gulbe koba oqab. 18 Deqa
niŋgi endegsib pailyoqniy, ‘Gulbe di awa bati qa brantaiq.’ 19 Niŋgi
degsib pailyoqniy. Di kiyaqa? Bati deqa tamo uŋgasari naŋgi gulbe tulaŋ
kobaquja oqab. Gulbe deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na mandam
atej bati deqa gulbe deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum.
Bunuqna laŋa ambleq di dego brantqasai. Agi bati qujai deqa brantqas.
20 Gulbe di aqa bati Tamo Koba a na truqutqas. A na truqutqasai di tamo
uŋgasari kalil naŋgi padalekritqab. Aqa segi tamo uŋgasari nami giltnjrej
qaji naŋgi padalaib deqa a na gulbe di aqa bati truqutqas.
21 “Bati deqa tamo qudei na merŋgwab, ‘Niŋgi uniy. Kristus a bqo
agiende’ o ‘Kristus a bqo agide.’ Degsib merŋgibqa niŋgi naŋgo anjam
quetnjraib. 22 Tamo qudei naŋgi bosib gisaŋosib maroqnqab, ‘E Kristus.’
Qudei naŋgi maroqnqab, ‘E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.’ Degsib
maroqnsib maŋwa kokba gargekoba babtoqnqab. Naŋgo maŋwa dena
naŋgi na tamo uŋgasari kalil areqalo niñaqyetnjroqnqab. Osib Qotei aqa
segi tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgo areqalo dego niñaqyetnjrqajqa
wauoqnqab. 23 Deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Kumbra kalil di
brantosaisonaqa e namoqna merŋgonum.”

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Gulbe kalil di naŋgo bati koboamqa seŋ
ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. 25 Bongar naŋgi laŋ goge na ululoŋosib
mandamq aiyeleŋqab. Laŋ goge dia iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋqab. 26 Bati
deqa e Tamo Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na mandamq aiyoqnit
tamo uŋgasari naŋgi tarosib e nubqab. 27 Yimqa bati deqa e na ijo laŋ
aŋgro naŋgi qariŋnjritqa naŋgi sawa sawa kalil keretosib Qotei aqa segi
tamo uŋgasari nami giltnjrej qaji naŋgi laŋ utru utruq na koroinjrqab.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

28 Osiqa Yesus a olo marej, “E na qura qa yawo anjam niŋgi merŋgitqa
dena geregere poiŋgem. Qura baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi
unsib qalieqab, ‘Seŋ aqa bati jojomqo.’ 29 Dego kere kumbra kalil e
ubtosim merŋgonum qaji endi brantimqa niŋgi unsib endegsib qalieoiy,
‘Bole, Kristus bqajqa bati jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.’ 30 E
bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi kalil
moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil endi brantqas. 31 Laŋ ti mandam ti
koboqab. Ariya ijo anjam koboqa keresai.”

Yesus bqajqa bati di tamo bei a qaliesai

32 Osiqa Yesus a olo marej, “Ijo bqajqa bati tamo qujai bei a qaliesai.
Laŋ aŋgro naŋgi qaliesai. E Qotei aqa Njiri e segi dego qaliesai. Ijo Abu a
segi qalie.
33 “Niŋgi ijo bqajqa bati qaliesai deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.
34 Ijo bqajqa bati di tamo bei a sawa isaq gilej dego kere. A gilqa osiqa aqa

kaŋgal tamo naŋgo baŋq di aqa tal ti iŋgi iŋgi ti uratetnjrsiqa naŋgi wau segi segi enjrej. Aqa kaŋgal tamo bei minjej, ‘Ni siraŋmeq di tigelesosim geregere ŋam atoqne.’ 35 Degsi minjej. Dego kere niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Di kiyaqa? Tal lanja a olo bqajqa bati niŋgi qaliesai. A bilaq kiyo, qolo kiyo, tuwe anjamoqnimqa kiyo, nobqolo kiyo bqas. 36 A boqujatosim niŋgi ŋereŋesoqnib nuŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. 37 E anjam merŋgonum qaji endi tamo kalil naŋgi dego minjreqnum. Ijo anjam agiende, ‘Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy.’ ” Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej.

14

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam ŋamoqneb

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa ñam Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa aqaryainjrej. Deqa olo are qalqajqa bati jojomej. Bati aiyel soqnej. Deqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti endegsib nenemoqneb, “Iga kiyersim Yesus lumu na ojsim qalsim moiyotqom?” 2 Osib mareb, “Iga yori bati qa Yesus ojqasai. Ojqom di tamo uŋgasari naŋgi iga nugsib ŋiriŋosib qoto tigelto uge.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa gateq di bilentej

3 Onaqa Yesus a Betani qureq gilsiqa tamo bei nami yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji aqa ñam Saimon aqa talq di soqnej. Sosiqa iŋgi uyeqnaqa uŋa bei a goreŋ quleq ti tulaŋ boledamu silali kobaquja na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa aqa medabu paratosiqa Yesus aqa gateq di bilentej. 4 Onaqa tamo qudei tal miligiq di awesoqneb qaji naŋgi uŋa di aqa kumbra unsibqa ŋiriŋosib segi segi maroqneb, “Uŋa di a kiyaqa goreŋ di laŋa ñaŋguiyqo? 5 A goreŋ di osiq tamo qudei enjrqo qamu meniŋ silali 300 yonub qamu gilsiq tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqo qamu di kere.” Osib naŋgi uŋa di ŋiriŋteb. 6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi kiyaqa uŋa di gulbe yeqnub? A kumbra bole ebqo. 7 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Deqa niŋgi na naŋgi aqaryainjrqa are soqnimqa aqaryainjroqniy. Ariya e bati gaigai niŋgi ti sqasai. 8 E moiqai. Moiyitqa e subq atqab. Uŋa di a e qa are qalsiqa ijo jejamuq di goreŋ bilentosiq dena ijo jejamu subq atqajqa gereiyetbqo. A na kumbra di e qa yqa kere agi yqo. 9 E bole merŋgwai. Bunuqna ijo wau tamo naŋgi sawa sawa kalilq di ijo anjam bole mare mare laqnsibqa uŋa endena kumbra ebqo qaji deqa are qaloqnsib a qa saoqnqab.”

Judas a Yesus osim atra tamo kokba naŋgo baŋq di atqas

10 Onaqa Judas Iskariot a tigelosiqa atra tamo kokba naŋgoq gilej. Judas a Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei. A naŋgoq gilsiqa minjrej, “E Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai.” 11 Degsi minjrnaqa naŋgi qusib tulaŋ areboleboleinjrnaqa minjeb, “Ni Yesus osim gago baŋq di atimqa iga ni silali emqom.” Degsib minjnabqa a gilsiqa a Yesus osim naŋgo baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi ti yori bati aqa iŋgi uyeb

12 Ariya Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kaja du du naŋgi ñumeleŋosib siraŋmeq di leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi uratŋgwai. E niŋgi padaltŋgwasai.” Qotei a nami Israel naŋgi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori

bati brantonaqa Juda naŋgi mareb, “Iga kaja du du naŋgi ñumeleŋosim
Qotei atraiyqom.” Onaqa bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na endegsib
nenemyeb, “Ni iga merge. Iga aisim tal qabia yori bati aqa iŋgi iŋgi
gereiyetmonamqa ni iŋgi uyqam?” 13 Onaqa Yesus na aqa aŋgro aiyel
qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel aisib qure ambleq di tamo bei ya nobu
qoboiyosim giloqnim gamq di itosib dauryiy. 14 Niŋgi a dauryosib tal a
gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiy, ‘Qalie Tamo a
marqo, “E ijo aŋgro naŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi uyqajqa
warum a qabi unu?” ’ 15 Niŋgi degsib minjibqa a na warum kobaquja
bei gogeqsi unu di niŋgi osorŋgwas. Warum dia nami jar ti awo jaram ti
ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel aisib warum dia gago iŋgi iŋgi gereiyeleŋoiy.”
16 Onaqa naŋgi aiyel qure miligiq aisib anjam kalil Yesus na minjrej qaji
degsi brantonab unsibqa iŋgi iŋgi kalil warum dia gereiyeleŋeb.
17-18 Onaqa bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi ti koba na aisib tal
gogetosib awoosib iŋgi uyoqnsibqa Yesus a naŋgi endegsi minjrej, “E bole
merŋgwai. Niŋgi ijo aŋgro 12. Nuŋgo ambleq dena aŋgro bei a tigelosim
e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. Aŋgro di agi iga koba na iŋgi
uyeqnum.” 19 Degsi minjrnaq qusibqa are tulaŋ gulbekobainjrnaqa
segi segi Yesus nenemyoqneb, “O Tamo Koba, ni e qa kiyo maronum?”
20 Onaqa minjrej, “Aŋgro aqo ombla endego tabir qujaiq di bem quiq di
tuqteqnum qaji a na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. A dego ijo
aŋgro 12 niŋgi deqaji bei. 21 Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro moiqai. Nami Qotei
aqa anjam e qa degsib neŋgreŋyeb. Deqa uŋgum. E anjam di dauryosiy
moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas qaji a tulaŋ
padalougetqas. A nami ŋambabosai qamu di kere.”

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

22 Osiqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa Yesus a Qotei
pailyosiqa bem bei osiq giŋgeŋyosiqa naŋgi enjrsiqa endegsi minjrej,
“Endi ijo jejamu. Osib uyiy.” 23 Osiqa wain osiqa gambaŋq di bilentosiqa
Qotei pailyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrnaqa naŋgi kalil osib uyeb. 24 Onaqa
Yesus na minjrej, “Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Tamo uŋgasari gargekoba
naŋgo une kobotetnjrqajqa deqa ijo leŋ aiqas. Aisim Qotei aqa anjam
bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas. 25 E bole merŋgwai. E wain endi
olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ diŋo batiamqa Qotei a nuŋgo Mandor
Koba soqnimqa e olo wain bunuj uyqai.”
26 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi koba na louosib
koboonaqa qure uratosib Oliv manaq oqeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kalil e uratbosib jaraiqab”

27 Yesus aqa aŋgro naŋgi ti manaq oqoqnsibqa Yesus na minjrej, “Niŋgi
kalil ijo ñam ulontosib e uratbosib jaraiqab. Nuŋgo kumbra deqa Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘E na kaja naŋgo mandor
qalitqa kaja naŋgi segi segi jaraiqab.’ Qotei aqa anjam nami degsib
neŋgreŋyeb. 28 Ariya bati qalub koboamqa e olo subq na tigelosiy niŋgi qa
namoosiy Galili sawaq gilitqa niŋgi bunuqna e daurbosib dia e itbqab.”
29 Onaqa Pita na minjej, “Aŋgro kalil naŋgi ino ñam ulontosib jaraiqab e
segi ino ñam ulontqasai.” 30 Onaqa Yesus na kamba Pita minjej, “E bole
mermqai. Qolo qujai endeqa ni ijo ñam ulitqam. Tuwe anjamoaiyelto-
saisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ” 31 Onaqa
Pita a tulaŋ saidosiq minjej, “Sai. E ni ombla moiqa marimqa, uŋgum,

e ino ñam ulitqasai bole sai.” Onaqa Yesus aqa aŋgro kalil naŋgi anjam qujai di minjoqneb.

Yesus a Getsemani nañu aguq di aqa Abu pailyej

32 Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib nañu agu beiq di branteb. Nañu agu di aqa ñam Getsemani. Di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi endi awesoqniy. E kiñala sasalosiy ijo Abu pailyosiy bqai.” 33 Degsi minjrsiqa aqa aŋgro qalub agi Pita na Jems na Jon na naŋgi segi joqsiqa pailyqajqa sasalej. Sasalosiqa pailyoqnsiqa a are tulaŋ gulbekobaiyej. 34 Osiqa aqa aŋgro qalub naŋgi di minjrej, “E are tulaŋ gulbekobaibqo. Gulbe dena e moiyepratonum. Deqa niŋgi e ombla endi sosimqa ŋam atoqniy.” 35-36 Degsi minjrsiqa olo kiñala sasalosiqa mandamq di ŋam quosiqa endegsi pailyej, “O Aba. (Di Hibru anjam. Aqa damu, “O Abu.”) Gam bei soqnimqa ni na marimqa gulbe aqa bati bqo endi e buŋbosim gilem. Ni kumbra kalil yqa kere. Deqa ni marimqa gulbe endi ijoq baiq. Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi areqalo dauryosim ye.”

37 Yesus a degsi Qotei pailyosiq olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej di naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Deqa Yesus na Pita minjej, “O Saimon, ni ŋeiejunum e? Ni ŋam sokiñalayqa keresai e? 38 Niŋgi ŋereŋaib. Niŋgi ŋam sosib pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai. Bole, nuŋgo are miligiq di niŋgi e daurbqajqa are unu. Ariya niŋgi segi gulbe di oqajqa siŋgila saiqoji.”

39-40 Osiqa Yesus a olo puluosi sasalosiq a nami pailyej qaji degsi olo pailyosiq bosiqa aqa aŋgro qalub naŋgi urŋamnjrnaqa ŋereŋesonab unjrej. Unjrnaqa naŋgi Yesus anjam bei minjqa keresaiinjrej.

41 Olo gilsiq Qotei pailyosiq bosiq aqa aŋgro naŋgi itnjrsiq minjrej, “Niŋgi aqaratosib geregere ŋereŋejunub e? Uŋgum. Bati koboqo. Niŋgi uniy. E Tamo Aŋgro osib une tamo naŋgo baŋq di atqajqa bati bqo. 42 Niŋgi tigelab gilqom. Tamo e osim une tamo naŋgo baŋq di atqajqa agi brantqo.”

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

43 Onaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi Judas a na tamo gargekoba naŋgi sebru ti torom ti eleŋonab joqsiqa Yesus aqa areq di branteb. Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa beb. 44 Judas a nami naŋgi ti qairosib anjam gereiyosib a na endegsi minjrej, “E na tamo kundoqyqai agide. A ojsib geregere taqatosib osib giliy.”

45 Onaqa Judas a Yesus aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba.” Degsi minjsiq kundoqyej. 46 Kundoqyonaqa tamo naŋgi brantosib baŋ waiyosib Yesus ojeb.

47 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei jojom di tigelesoqnej qaji a na aqa sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo gateq di qalqajqa sebru waiyej grotosiqa dabkala segi gentetej. 48 Onaqa Yesus na tamo naŋgi di minjrej, “E leŋ ojo tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom ti eleŋosib e ojqa bonub e? 49 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa anjam plaltoqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Niŋgi kumbra degyeb deqa Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej.” 50 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa aqa aŋgro kalil naŋgi a uratosib jaraiyeb.

Aŋgro wala bei a yosi ulaŋej

51 Bati deqa aŋgro wala bei a ŋeio gara segi na kabuosiq Yesus dauryej.
Onaqa tamo naŋgi na aŋgro di ojeb. 52 Ojnabqa a ŋeio gara segi naŋgo
baŋq di uratosiqa yosi ulaŋej.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa jejamuq di
une qametqa marsib koroeb

53 Onaqa tamo naŋgi na Yesus osib atra tamo gate aqa talq osi gileb.
Dia atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
kalil koroesoqneb. Koroesonabqa tamo naŋgi na Yesus osi gilsib naŋgo
ulatamuq di tigelteb. 54 Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq
na Yesus dauryosiq uli uliosiq gilsiq torei atra tamo gate aqa tal meq di
brantej. Brantosiqa naŋgi Yesus kiyeryib unqajqa deqa are qalsiq qaja
tamo qudei naŋgi tal meq di ŋam tuŋguyosib awesonabqa bosiq naŋgi
koba na ŋam yoroqneb.
55 Onaqa atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti kalil koroesosibqa
naŋgi Yesus aqa jejamuq di une qametqa are qalsib anjam ŋamoqneb. Di
kiyaqa? Anjam dena naŋgi Yesus qalib moiqajqa deqa. Anjam ŋamonab
ŋamonab ugeinjrej. 56 Deqa naŋgi tamo gargekoba metnjreqnab boqnsib
gisaŋ anjam Yesus aqa jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgi anjam laŋa laŋa
maroqneb. Naŋgo anjam di qujaiosai. 57 Onaqa naŋgo ambleq dena tamo
qudei naŋgi tigelosib Yesus aqa jejamu laŋa gisaŋyosib mareb, 58 "Tamo
endi a endegsi marnaq iga quem, 'E atra tal koba endi tamo na gereiyo
qaji di koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo atra tal bei tamo na gereiyosai qaji
di tigeltqai.' " 59 Ariya naŋgo anjam di dego qujaiosai. Naŋgi anjam laŋa
laŋa maroqneb.
60 Onaqa atra tamo gate a naŋgo anjam di qusiqa a tigelosiqa Yesus aqa
areq bosiq nenemyej, "Tamo naŋgi endi une gargekoba ino jejamuq di
qameqnub. Di ni kamba anjam bei marqasai e?" 61 Onaqa Yesus a torei
mequmej. A anjam bei yala marosai.
Deqa atra tamo gate na olo nenemyej, "Ni Kristus e? Ni Qotei Goge
Koba aqa Ŋiri e? Ni e merbe." 62 Onaqa Yesus na minjej, "Od. Agi e
segi. Ni que. E Tamo Aŋgro. Bunuqna e laŋ qureq oqsiy Qotei siŋgila
koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awesosiy olo laŋbiq na boqnit niŋgi e
nubqab." 63 Onaqa atra tamo gate a Yesus aqa anjam di qusiqa a tulaŋ
minjiŋ oqetonaqa aqa segi gara jugo bumbraŋyosiqa marej, "Aqa une agi
a segi na babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa tamo bei olo metonam
bosim aqa une marqas? 64 Aqa misiliŋ anjam niŋgi quonub. Deqa niŋgi
kiyersib marqab?" Onaqa naŋgi kalil mareb, "A bole une ti. Deqa qalib
moiyem."
65 Naŋgi kalil degsib marnabqa naŋgo ambleq dena tamo qudei naŋgi
tigelosib Yesus miselyoqneb. Osib aqa ŋamdamu gara na qosetosib baŋ
na qaloqnsib minjoqneb, "Ni Kristus amqa ni ubtosim mare, yai na ni
lumqo?" Onaqa qaja tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq boqnsib a ula
poŋyoqneb.

Pita a gisaŋoqalubtosiq marej, "E Yesus qaliesai"

66-67 Ariya Pita a tal meq di awesosiq ŋam yoreqnaqa atra tamo gate
aqa kaŋgal uŋa bei a bosiqa Pita unsiqa koqyosiq minjej, "Ni dego Yesus
Nasaret qaji aqa aŋgro bei. Ni nami a dauryosim laqnem." 68 Onaqa
Pita a tulaŋ saidosiq minjej, "Ni anjam merbonum di e qaliesai." Degsi

minjsiqa tigelosiq tal qala beiq gilsiq di soqnej. 69 Sonaqa kaŋgal uŋa
dena olo Pita unsiqa tamo naŋgi jojom di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej,
“Tamo di a dego Yesus aqa aŋgro bei.” 70 Onaqa Pita a olo tulaŋ saidej.
Olo kiñala soboleiyonaq tamo qudei Pita aqa areq di tigelesoqneb qaji
naŋgi Pita koqyosib minjeb, “Ni Galili qaji tamo. Deqa iga qalieonum,
ni Yesus aqa aŋgro bei.” 71 Onaqa Pita a olo tulaŋ siŋgila na saidosiq
marej, “E tamo di qaliesai bole sai. E bole maronum. E gisaŋot Qotei na
e lubem.” 72 A degsi marnaqa tuwe anjamej. Tuwe anjamonaqa Pita a
qusiqa anjam nami Yesus na minjej qaji, “Tuwe anjamoaiyeltosaisoqn-
imqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, ‘E Yesus qaliesai,’ ” anjam deqa olo
are qalsiqa poiyonaqa tulaŋ akamugetej.

15

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa baŋq di ateb

1 Onaqa nobqolo malu qameqnaq atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi
ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kalil koroesosibqa Yesus qalib moiqajqa
anjam keretoqneb. Anjam kereonaq naŋgi Yesus aqa baŋ tontetosib osi
gilsib Rom naŋgo gate Pailat aqa baŋq di ateb. 2 Onaqa Pailat na Yesus
nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?” Onaqa Yesus na minjej,
“Od. Anjam ni maronum di kere.” 3 Onaqa atra tamo kokba naŋgi Yesus
aqa anjam di qusib minjiŋ oqetnjrnaqa aqa jejamuq di une gargekoba
qametoqneb. 4 Deqa Pailat na olo Yesus minjej, “Naŋgi une gargekoba
ino jejamuq di qameleŋeqnub. Ni kamba anjam bei marqasai e?” 5 Onaqa
Yesus a torei mequmej. A anjam bei yala marosai. Deqa Pailat a tulaŋ
prugugetej.

Pailat a marej, “Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy”

6 Pailat aqa kumbra agiende. Wausau gaigai yori bati koba brantoqn-
imqa Juda tamo uŋgasari naŋgi tamo qujai aqa ñam maroqnibqa Pailat
na tamo di tonto talq dena uratoqnsim enjroqnqas. 7 Bati deqa tamo bei
aqa ñam Barabas a tonto talq di soqnej. A nami tamo qudei joqsiqa Rom
naŋgi ti qotsib tamo qudei ñumnab moreŋeb. Deqa a ojsib tonto talq di
waiyeb. 8 Waiyonab sonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa areq
gilsibqa a naŋgo yori bati qa kumbra gaigai yoqnej qaji di olo yqajqa
minjeb. 9 Minjnabqa a na nenemnjrej, “E Juda naŋgo Mandor Koba
uratosiy eŋgwai e? Niŋgi na merbiy.” 10 Pailat a naŋgi degsi nenemnjrej?
Di kiyaqa? A qalieej, atra tamo kokba naŋgi Yesus qa ugeosib deqa a
ojsib Pailat aqa baŋq di ateb. 11 Onaqa atra tamo kokba naŋgi na tamo
uŋgasari kalil naŋgo areqalo tigeltetnjreb. Tamo uŋgasari naŋgi Pailat
minjibqa a na Barabas uratosim enjrsimqa olo Yesus qalim moiqajqa
deqa naŋgo areqalo tigeltetnjreb. 12 Onaqa Pailat na olo minjrej, “E
niŋgi Barabas eŋgwajqa merbonub deqa e Yesus kiyeryqai? Agi niŋgi
a qa mareqnub, ‘A Juda naŋgo Mandor Koba.’ ” 13 Onaqa naŋgi kalil
murqumyosib minjeb, “Ni a ŋamburbasq di qame.” 14 Onaqa minjrej,
“Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une kiye yqo deqa a ŋamburbasq di
qamqai?” Degsi minjrnaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib
minjoqneb, “Ni a ŋamburbasq di qame.” 15 Onaqa Pailat a naŋgo are
latetnjrqa osiqa naŋgo anjam di dauryosiqa Barabas tonto talq dena
oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Enjrsiqa olo Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di
atsiqa minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa

naŋgi na Yesus osib kumbaiŋyeb. Kumbaiŋyosib koboonaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi Yesus ŋamburbasq di qamqajqa osib giliy.”

Qaja tamo naŋgi Yesus misiliŋyoqneb

16-17 Pailat na qaja tamo naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi Yesus baŋ ojsib Rom naŋgo tal kobaqujaq osi gileb. Osi gilsib qaja tamo kalil naŋgi metnjrnab bosib tal dia koroeb. Koroosib gara jugo olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus jigeteb. Osib sil luwit osib lulumosib sil dena mandor naŋgo gate tatal bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. 18 Osib gisaŋ na Yesus biŋiyoqnsib minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye!” 19 Degsib Yesus minjoqnsib bu toqoŋ na aqa gateq di qaloqnsib miselyoqnsib aqa areq di siŋga pulutoqneb. 20 Naŋgi degsib Yesus misiliŋyosib koboonaqa gara lent di piqtetosib aqa segi gara olo jigetosib aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib gaintqa sawaq osi gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

21 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq Jerusalem aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej. Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji. A Aleksander Rufus wo naŋgo abu.

22 Naŋgi Yesus osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Golgota di branteb. Ñam di aqa damu, “Tamo gate tanu.” 23 Di brantosib qaja tamo naŋgi na wain ti kial aqa ya isa koba de ti bulyosib Yesus anaiyonab uyo oneiyonaq ugeiyonaq uratej. 24 Onaqa qaja tamo naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Qamsib Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.

25 Seŋ bati 9 onaqa nobqolo naŋgi Yesus ŋamburbasq di qameb. 26 Qamsib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo endi a Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus a nami maroqnej, “E Juda naŋgo Mandor Koba.” Yesus aqa une deqa osib anjam di neŋgreŋyeb. 27 Bati deqa bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di gaintnjrsib ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb. 28 Kumbra dena Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo uŋgasari naŋgi marqab, ‘Kristus a dego une tamo.’ ”

29 Yesus a ŋamburbas goge di sonaqa tamo uŋgasari naŋgi aqa ulatamuq dena walwelosib gile beoqnsib a misiliŋyoqnsib gate gaiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni nami marem, ‘E atra tal koba koŋgrontosiyqa bati qalub qa olo tigeltqai.’ Ni nami degsi marem. 30 Ino anjam di boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aiye.” 31 Atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib segi segi maroqneb, “A na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. 32 A maroqnej, ‘E segi Kristus. E Israel naŋgo Mandor Koba.’ Aqa anjam di boleamqa a ŋamburbas uratosim mandamq aiyimqa iga unsim marqom, ‘Bole.’ ” Onaqa bajiŋ tamo aiyel Yesus ombla gaintnjreb qaji naŋgi dego Yesus degsib misiliŋ anjam minjoqneb.

Yesus a moiyej

33 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq
seŋ bati 3 onaq bilaqtej. 34 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “Eloi,
Eloi, lama sabaktani?” Di Hibru anjam. Anjam di aqa damu, “O ijo Qotei.
O ijo Qotei. Ni kiyaqa e qoreibonum?” 35 Onaqa tamo qudei Yesus aqa
areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusib mareb, “Niŋgi quiy.
A Elaija meteqnu.” 36 Degsib marnabqa tamo bei a urur ti gilsiq gara
ñeŋgi bei osiq wain isa kobaq di tuqtosiqa soruq di qosisiqa osi bosiqa
Yesus anaiyqajqa soqtosiqa aqa medabuq di atej. Osiqa marej, “Iga
mati tariŋosim koqyesqom. Elaija a bosim Yesus ŋamburbasq dena osim
mandamq atqas kiyo?” 37 Onaqa Yesus a olo tulaŋ leleŋosiqa mondor
titosiq aqa ŋambile uratosiq moiyej.
38 Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a
goge na braŋosiq aisiq poaiyelej. 39 Yesus a degsi mondor titosiq moiyej
deqa qaja tamo naŋgo gate Yesus aqa areq di tigelesoqnej qaji a unsiqa
marej, “Bole. Tamo endi a Qotei aqa Ŋiri.”
40 Uŋgasari qudei naŋgi isaq di tigelesosib Yesus koqyoqneb. Bei Maria
Makdala qure qaji. Maria bei agi Jems yala Joses wo naŋgo ai. Uŋa bei
Salome. 41 Yesus a nami Galili sawaq di sonaqa uŋgasari naŋgi dena a
dauryosib laqnsib kaŋgalyoqneb. Bunuqna Yesus a Galili sawa uratosiqa
a na naŋgi qalub uŋgasari qudei ti joqsiqa koba na Jerusalem beleŋeb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

42 Juda naŋgo yori bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi
kalil gereiyosib atnab soqnej. 43 Onaqa bilaqtonaqa tamo bei aqa ñam
Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat nenemyqa
gilej. Josep a Juda naŋgo gate bei. A Arimatea qure qaji. Aqa kumbra
tulaŋ boledamu. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a qa maroqneb, “A
tamo bolequja.” A endegsi are qaloqnej, “Bunuqna Qotei a bosim gago
Mandor Koba sosim iga taqatgwas.” A degsi are qaloqnsiq Qotei qa
tariŋoqnsiq soqnej. A Pailat aqa talq gilsiqa aqa areq di tigelej. A ulaosai.
Osiqa Pailat nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa
kere e?” 44 Onaqa Pailat a tulaŋ prugugetosiq marej, “Yesus a urur
moiqo e?” Osiqa qaja tamo naŋgo gate a metonaq bonaq nenemyej,
“Yesus a bole moiqo e?” 45 Onaqa minjej, “Od, a moiqo.” Onaqa Pailat a
anjam di qusiqa Josep odyosiq minjej, “Di kere. Ni Yesus aqa jejamu am.
Osim subq ate.” 46 Onaqa Josep a gilsiqa gara qat awaiyosiqa Yesus aqa
jejamu ŋamburbasq dena osiqa gara qat na dalaosiq osi gilej. Osi gilsiqa
sub bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atsiqa meniŋ kobaquja
belbeltosiq dena sub me getentej. 47 Josep na Yesus subq ateqnaqa Maria
Makdala qure qaji wo Maria bei agi Joses aqa ai wo bosib koqyesoqneb.

16

Yesus a olo subq na tigelej

1 Onaqa yori bati koboonaqa Salome na Maria Makdala qure qaji na
Jems aqa ai Maria na naŋgi qalub ŋam so aqa ya quleq tulaŋ boledamu
awaiyeb. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa jejamuq di liyqajqa deqa awaiyeb.
2-3 Osib nobqolo ambru naŋgi tigelosib Yesus aqa jejamuq di liyqa-
jqa deqa subq giloqnsib gamq di segi segi maroqneb, “Yai na meniŋ
kobaquja sub me getentejunu qaji di beltosim taqal atetgwas?” 4 Degsib
maroqnsib gilsib ŋam ateb di meniŋ kobaquja waqosiq taqal di sonaq

uneb. Meniŋ di tulaŋ kobaquja. 5 Onaqa naŋgi sub miligiq aisib aŋgro
wala bei baŋ woq di awesonaq unsib ulaugeteb. Aŋgro wala di aqa gara
tulaŋ qat.
6 Onaqa aŋgro wala na minjrej, “Niŋgi ulaaib. E qalie, niŋgi Nasaret
tamo Yesus ŋamburbasq di qameb qaji a qa ŋameqnub. A endi sosai. A
subq na tigelqo. Niŋgi bosib sub miligi uniy. A ŋeioteb qaji lume agi
unu. 7 Niŋgi unsibqa olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi
Pita ombla endegsib minjriy, ‘Yesus a subq na tigelqo. Tigelosiq niŋgi qa
namoosiq Galili sawaq gilqo. Agi a nami niŋgi endegsi merŋgej, “E niŋgi
qa namoosiy Galili sawaq gilqai.” Deqa niŋgi dego Galili sawaq gilsib dia
a itqab.’ ”
8 Onaqa naŋgi qalub tulaŋ ulaugetosib are toŋtoŋnjrnaqa sub uratosib
olo puluosib aiyeb. Aiyoqnsibqa gamq di tamo uŋgasari naŋgi turoqnsib
anjam bei minjrosaioqneb. Naŋgi laŋa aiyoqneb. Di kiyaqa? Naŋgi tulaŋ
ulaugeteb deqa.

Maria Makdala qure qaji a Yesus unej

9 Yori bati koboonaqa nobqolo ambru Yesus a subq na tigelosiqa mati
Maria Makdala qure qaji aqaq di brantonaq unej. Maria agi nami Yesus
na mondor uge 7 naŋgi aqaq dena winjretej qaji. 10-11 A Yesus unsiqa
olo puluosi gilsiq Yesus aqa aŋgro qudei nami Yesus dauryosib laqneb
qaji naŋgi are ugeinjrnaqa akameqnabqa itnjrsiqa minjrej, “E Yesus
unonum. A ŋambile unu.” Onaqa naŋgi Maria aqa anjam di qunab
ugeinjrej. Naŋgi aqa anjam deqa poinjrosai.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi gamq di Yesus uneb

12 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi nañu gam bei dauryosib
gileqnabqa Yesus aqa jejamu bulyosiqa naŋgoq di brantonaq uneb.
13 Unsibqa naŋgi olo puluosib aisib Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi minjreb,
“Yesus a gagoq di brantqoqa iga unonum.” Degsib minjrnabqa naŋgi
dego qunab ugeinjrej. Naŋgi anjam deqa poinjrosai.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi wau enjrej

14 Olo bati bei Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tal miligiq di awoosib iŋgi uye-
qnabqa Yesus a naŋgoq di brantej. A nami subq na tigelonaqa tamo qudei
na unsib naŋgi sainjrnab qunab ugeinjrej. Naŋgo are geteŋnjresoqnej.
Deqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi ŋiriŋtnjrej. 15 Osiqa minjrej,
“Niŋgi tigelosib sawa sawa kalil keretoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi
ijo anjam bole minjre minjre laqniy. 16 Tamo uŋgasari naŋgi e qa naŋgo
areqalo siŋgilatosib yanso oqab di Qotei na naŋgi eleŋqas. Ariya tamo
uŋgasari naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di Qotei na naŋgi eleŋqasai.
A na naŋgo une qa peginjrsim awai uge enjrqas. 17 Tamo uŋgasari
e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi maŋwa gargekoba endeqaji
babtoqnqab. Naŋgi ijo ñam na mondor uge uge winjroqnqab. Qotei
na naŋgo meŋ bulyetnjroqnimqa naŋgi qure utru bei bei naŋgo anjam
bunuj maroqnqab. 18 Naŋgi baŋ waiyosib amal uge ojoqnqab. Naŋgi ya
isa koba qaja ti di uyoqnib dena moreŋqasai. Naŋgi ma tamo naŋgo gateq
di baŋ atoqnib naŋgi olo boleoqnqab.”

Yesus a laŋ qureq oqej

19 Tamo Koba Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaqa Qotei a
Yesus laŋ qureq osi oqsiqa aqa baŋ woq di awotej. 20 Onaqa aqa

aŋgro naŋgi jaraiyosib sawa sawa kalil keretoqnsib Qotei aqa anjam palontoqneb. Palonteqnabqa Tamo Koba a naŋgi koba na wauoqnsiqa maŋwa gargekoba babtoqnsiqa dena naŋgo anjam siŋgilatoqnej.

LUK

Luk a anjam endi neŋgreŋyosiq Tiofilus aqaq qariŋyej

1-2 O Tamo Koba Tiofilus, kumbra kalil Qotei a nami gago ambleq di
yoqnej qaji di aqa wau tamo naŋgi unoqnsib deqa iga saigoqneb. Naŋgo
anjam di tamo gargekoba naŋgi quoqnsib neŋgreŋyoqneb. 3 Deqa e dego
anjam di neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa are qalem. Are qalsimqa anjam
aqa damu geregere qalieqajqa deqa nenemosim laqnem. Nenemosim
laqnsimqa anjam di utruq na neŋgreŋyosim agi inoq qariŋyonum. 4 Deqa
ni sisiyosim qalieqam, anjam ni nami mermoqneb qaji di bole kalil.

Sekaraia aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej

5 Herot a Judia sawa naŋgo mandor sonaqa bati deqa atra tamo bei
aqa ñam Sekaraia a soqnej. A atra tamo Abiya aqa moma. Sekaraia aqa
ŋauŋ a atra tamo gate Aron aqa moma. Aqa ñam Elisabet. 6 Sekaraia aqa
ŋauŋ wo naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Naŋgi Qotei aqa dal anjam kalil
geregere dauryoqnsib soqneb. Naŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di une
saiqoji. 7 Elisabet aqa miligi ugeej deqa aqa gumbuluŋ wo aŋgro saiqoji
sosibqa qelieb.

8 Bati bei Sekaraia aqa wau qujai naŋgi ti Qotei atraiyqa marsibqa
Jerusalem gileb. 9 Naŋgo ambleq dena tamo bei giltibqa a Tamo Koba
aqa atra tal miligiq gilsim ŋam qaq koitim quleqamqa Qotei atraiyqajqa
deqa Jerusalem gileb. Gilsib naŋgi tamo yai giltqab di qalieqajqa deqa
naŋgi meniŋ alaŋo bubuŋeb. Meniŋ alaŋonabqa Sekaraia aqa meniŋ
na buŋyej. Deqa naŋgi Sekaraia giltonabqa a atra tal miligiq gilsiqa
Qotei atraiyej. 10 Qotei atraiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi atra tal oqeq di koroosib Qotei pailyosib soqneb. 11-12 Onaqa
Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiq Sekaraia aqa ulatamuq di brantosiqa
atra bijal ŋam qaq koitoqnej qaji baŋ woq di tigelonaq unsiqa tulaŋ
ulaugetej. 13 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, “Sekaraia, ni ulaaim. Qotei
a ino pailyo quetmqo. Deqa ino ŋauŋ Elisabet a gumaŋosim aŋgro mel
oqas. Yim ni aqa ñam Jon waiyqam. 14 Aŋgro di a ŋambabimqa ni tulaŋ
areboleboleimqas. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego a unsibqa tulaŋ
areboleboleinjrqas. 15 Aŋgro di a Tamo Koba aqa ŋamgalaq di ñam koba ti
sqas. A wain ti ya siŋgila ti uyoqnqasai. A aqa ai miligiq di soqnimqa
Mondor Bole na a siŋgilatoqnqas. 16 Bunuqna a na Israel gargekoba
naŋgi are bulyetnjroqnim naŋgi naŋgo Tamo Koba Qotei areiyoqnqab.
17 Kristus a bqa laqnimqa Jon a namoosim Qotei aqa medabu o tamo
Elaija aqa kumbra ti siŋgila ti osim Kristus aqa gam gereiyetqas. A
Kristus aqa gam endegsi gereiyetqas. Abu naŋgo aŋgro naŋgi ti jeu
jeu soqnibqa a na naŋgi are bulyetnjroqnim naŋgi are qujaitosib sqab.
Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi dego a na are
bulyetnjroqnim naŋgi kumbra bole bole dauryoqnqab. Jon na degsim
tamo uŋgasari naŋgo areqalo gereiyetnjrim soqnibqa Tamo Koba a bqas.”

18 Onaqa Sekaraia na kamba laŋ aŋgro di minjej, “E tulaŋ qelionum. Ijo
ŋauŋ a dego qeliqo. Deqa e kiyersiy qalieqai, ino anjam di bole?”

19 Onaqa laŋ aŋgro na Sekaraia minjej, “Ijo ñam Gebriel. E Qotei aqa
ulatamuq di tigelejunum. Qotei a segi na e qariŋbqoqa bosim anjam bole
endi ni mermonum. 20 Deqa ni que. Ni ijo anjam poimosai deqa bini

medabu geteŋmimqa sqam. Bunuqna anjam e ni mermonum qaji aqa
damu kalil brantimqa ino medabu olo waqtosim anjam maroqnqam.
Bati Qotei na giltqo qaji batiamqa ijo anjam aqa damu kalil brantim ni
unqam." Laŋ aŋgro na degsiqa Sekaraia minjej.
21 Tamo uŋgasari naŋgi Sekaraia a olo atra talq dena oqedqajqa deqa
tariŋoqneb. Osib maroqneb, "Sekaraia a kiyaqa atra tal miligiq di
sokobaiyqo?" 22 Onaqa Sekaraia a oqedosiqa naŋgi anjam minjrqa
yonaq keresaiiyej. Deqa naŋgi mareb, "Qotei aqa maŋwa bei atra tal
miligiq di brantqoqa Sekaraia a unqo. Deqa a anjam marqa keresai."
Sekaraia aqa medabu geteŋyej deqa a baŋ na segi naŋgi anjam min-
jroqnej. 23 Ariya bunuqna aqa atraiyo wauqa bati koboonaqa a olo
puluosiqa aqa qureq oqej. 24 Bati bei aqa ŋauŋ Elisabet a gumaŋej. Deqa
a bai 5 aqa talq di soqnej. A boleq di walwelosaioqnej. Osiqa marej,
25 "Bini Tamo Koba a kumbra tulaŋ boledamu e ebsiqa tamo uŋgasari
naŋgo ŋamgalaq di ijo gulbe kobotetbqo."

Laŋ aŋgro Gebriel a Maria aqaq di brantej

26 Onaqa bai 5 di koboonaqa Qotei na aqa laŋ aŋgro Gebriel olo
qariŋyonaqa Galili sawa naŋgo qure bei ñam Nasaret deq aiyej. 27 Aisiq
dia duŋgeŋge bei aqa ñam Maria aqaq di brantej. Tamo bei aqa ñam Josep
a na Maria oqajqa saga qameb. Josep a Mandor Koba Devit aqa moma.
28 Gebriel a Maria aqaq di brantosiqa minjej, "O Maria, kaiye. Tamo Koba
a ni ombla unub. A ni kumbra tulaŋ boledamu emqo." 29 Onaqa Maria
a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa are qalej, "Laŋ aŋgro di aqa
anjam e poibosai." 30 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, "Maria, ni ulaaim. Qotei
a ni qa are tulaŋ boledamuiyqo. 31 Deqa ni gumaŋosim aŋgro mel oqam.
Osim aqa ñam Yesus waiyqam. 32 A ñam tulaŋ kobaquja oqas. Naŋgi a qa
maroqnqab, 'A Qotei Goge Koba aqa Ɲiri.' Qotei na a giltimqa a Mandor
Koba sqas. A na aqa moma Devit nami mandor koba soqnej qaji aqa
wau osim a kamba Mandor Koba sqas. 33 Deqa a Jekop aqa moma kalil
naŋgo Mandor Koba sosimqa naŋgi bati gaigai taqatnjroqnqas. Aqa wau
di koboqa keresai."
34 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, "Kumbra di kiyersi brantqas? E
tamo osaiunum."
35 Onaqa laŋ aŋgro na minjej, "Mondor Bole a inoq aisim Qotei Goge
Koba aqa siŋgila emimqa ni aŋgro oqam. Deqa naŋgi a qa maroqnqab, 'A
Qotei aqa Ɲiri.' A Qotei aqa segi kumbra ti sqas.
36 "Ni que. Ino gagai Elisabet a dego aŋgro mel oqas. A qeliosiq
gumaŋqo. Naŋgi nami a qa maroqneb, 'A aŋgro oqa keresai.' Ariya bini a
gumaŋqo bai 6 gilqo. 37 Qotei a kumbra kalil yqa kere. Kumbra bei a yqa
keresai di sosai."
38 Onaqa Maria na laŋ aŋgro di minjej, "E Tamo Koba Qotei aqa kaŋgal
uŋa. Anjam ni e merbonum qaji di Qotei na dauryosim kumbra degsi
ebem." Onaqa laŋ aŋgro a Maria uratosiqa gilej.

Maria a Elisabet unqajqa gilej

39 Bati deqa Maria a tigelosiqa urur ti Sekaraia aqa qureq oqej. Qure di
yambaŋ. A Judia sawaq di unu. 40 Oqsiq Sekaraia aqa talq di brantosiqa
Elisabet itosiq metej, "O gagai Elisabet, kaiye." 41-42 Metonaqa Elisabet
a Maria aqa anjam di qunaqa aŋgro a Elisabet aqa meneq di anŋilej.
Onaqa Mondor Bole a Elisabet aqaq aisiq siŋgila yonaqa a tulaŋ maosiqa

Maria minjej, “Qotei a kumbra tulaŋ boledamu ni emqo. Kumbra deqaji
Qotei a nami uŋgasari qudei naŋgi enjrosaioqnej. Aŋgro ino meneq di
unu qaji a dego Qotei na kumbra tulaŋ boledamu yqo. 43 O Maria, ni
ijo Tamo Koba aqa ai. E uŋa kiyero deqa ni ijo talq bonum? 44 Ni que.
Ni e metbonum e ino anjam quonumqa aŋgro ijo meneq di unu qaji a
areboleboleiyqoqa anŋilqo. 45 Tamo Koba a na ni kumbra boledamu
emqas anjam di mermonaqa ni qusim marem, ‘Bole, Qotei aqa anjam
di aqa damu brantqas.’ Ni degsi marem deqa ni tulaŋ areboleboleimim
sqam.” Elisabet na degsiqa Maria minjej.

Maria a Qotei aqa ñam soqtej

46 Onaqa Maria a kamba medabu waqtosiqa marej,
“Ijo are na e Tamo Koba aqa ñam soqtosim a biŋiyeqnum.
47 E Qotei qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Agi a na iga padalo sawaq na
eleŋej.
48 E aqa kaŋgal uŋa. E ñam saiqoji. Di uŋgum. Qotei na e uratbosai. A na e
nubsiqa areibqo.
Deqa bati endeqa ti bunuq qa ti tamo uŋgasari kalil naŋgi e qa endegsib
maroqnqab, ‘Qotei na Maria kumbra tulaŋ boledamu yej.’
49 Qotei siŋgila koba ti unu qaji a na e aqaryaibeqnu.
Qotei aqa ñam getento koba. Une bei aqaq di sosai.
50 Qotei a tamo uŋgasari kalil aqa sorgomq di unub qaji naŋgi qa tulaŋ
duleqnu. Bati endeqa ti bunuq qa ti Qotei a naŋgi qa duloqnsim
sqas.
51 Qotei a wau siŋgila koba yeqnu.
Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqtqa are qaleqnub qaji naŋgi Qotei na
olo winjreqnaq jaraiyeqnub.
52 A na mandor kokba naŋgi kobotnjroqnsiqa tamo uŋgasari naŋgo segi
ñam aguq ateqnub qaji naŋgi olo ñam soqtetnjreqnu.
53 Tamo uŋgasari mam unub qaji naŋgi Qotei na iŋgi anainjreqnaq naŋgi
kere na unub.
Ariya tamo uŋgasari iŋgi koba ti unub qaji naŋgi a na uratnjreqnaqa naŋgi
iŋgi saiinjreqnu.
54-55 A na aqa wau tamo Israel naŋgi aqaryainjreqnu.
A nami marej, ‘E Israel naŋgi qa gaigai duloqnqai.’
A aqa anjam deqa are qaloqnsiqa agi bini Israel naŋgi aqaryainjreqnu.
Qotei aqa anjam di a na nami gago moma utru naŋgi minjrej.
Agi a na anjam di Abraham aqa moma kalil naŋgi ti minjrej.”

Maria a medabu waqtosiqa anjam degsi marej.

56 Bai qalub Maria a Elisabet aqa talq di soqnej. Di koboonaqa a olo
puluosiqa aqa qureq gilej.

Elisabet a aqaratonaq Jon a ŋambabej

57 Onaqa Elisabet aqa bati kereonaqa a aqaratej. Aqaratonaqa aqa
aŋgro mel ŋambabej. 58 Ŋambabonaqa aqa qure qujai naŋgi ti aqa leŋ
naŋgi ti kalil endegsi poinjrej, “Tamo Koba a Elisabet qa tulaŋ dulosiqa
aqa miligi gereiyqoqa aŋgro mel oqo.” Naŋgi degsi poinjrej deqa naŋgi
Elisabet koba na areboleboleinjrej.

59-60 Bati 8 koboonaqa naŋgi aŋgro di muluŋ waiyqa marsib koroeb.
Koroosib aqa ñam Sekaraia waiyqa laqnabqa aqa ai na saidnjrsiqa
minjrej, “Iga aqa ñam Jon waiyqom.” 61 Onaqa naŋgi na minjeb, “Ñam

di ino leŋ naŋgoq di sosai.” 62 Degsi minjsib baŋ na Sekaraia nenemyeb,
“Ni ino aŋgro ñam yai waiyqam?” 63 Onaqa a baŋ na minjrej, “Pepa bei
osbabqa e aqa ñam neŋgreŋyit niŋgi unqab.” Pepa osi bonabqa endegsi
neŋgreŋyej, “Aqa ñam Jon waiyqom.” Degsi neŋgreŋyonaqa naŋgi kalil
tulaŋ prugeb. 64 Onaqa bati qujai deqa Sekaraia aqa meŋ otyonaqa
medabu waqtosiqa anjam maroqnsiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej. 65 Bati
deqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusib
ulaeb. Ulaosib kumbra deqa mare mare laqnabqa naŋgo anjam di tulaŋ
kobaonaqa qure kalil Judia sawaq di so qaji naŋgi quekriteb. 66 Tamo
uŋgasari anjam di queb qaji naŋgi kalil maroqneb, “Aŋgro di a tamo
kiyero sqas?” Naŋgi degsi maroqneb. Di kiyaqa? Qotei aqa siŋgila aŋgro
di aqaq di sonaq uneb deqa.

Sekaraia a Qotei aqa medabu osiqa anjam marej

67 Onaqa Mondor Bole a Jon aqa abu Sekaraia aqaq aisiq siŋgila yonaqa
medabu waqtosiqa anjam endegsi marej, 68 “Iga Tamo Koba Qotei aqa
ñam tulaŋ soqtoqnqom. A Israel gago Qotei. Iga aqa segi tamo uŋgasari
unum deqa a na bosim iga awaigim iga padalqasai. 69 Aqa wau tamo
Devit aqa leŋ na tamo siŋgila koba bei ŋambabqas. Qotei na tamo di
giltej deqa a na iga eleŋqas. 70 Qotei aqa kumbra deqa nami aqa segi
medabu o qaji tamo naŋgi anjam palontoqneb. 71 Naŋgi anjam endegsib
palontoqneb, ‘Qotei a gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga eleŋqas. Osim
tamo kalil iga qa ugeeqnub qaji naŋgo baŋq na dego iga eleŋqas.’ Naŋgi
anjam degsib palontoqneb. 72 Qotei a gago moma utru naŋgi qa dulosiqa
aqaryainjrej. Aqa segi anjam nami siŋgilatej qaji deqa are qalsiqa naŋgi
aqaryainjrej. 73 Aqa anjam di a siŋgilatosiq gago moma utru Abraham
minjej. 74 Deqa a na gago jeu tamo naŋgo baŋq dena iga eleŋamqa iga
aqa wau ojoqnqom. Iga ulaqasai. 75 Iga bati gaigai Qotei aqa ŋamgalaq di
aqa segi kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqnqom. 76 O ijo aŋgro Jon, bunuqna
ni Qotei Goge Koba aqa medabu o qaji tamo sqam. Tamo uŋgasari naŋgi
degsib ni qa maroqnqab. Tamo Koba a bqa laqnimqa ni namoosim aqa
gam gereiyetosim soqnim a bqas. 77-78 Ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi anjam minjroqnimqa naŋgi quoqnsib endegsi poinjroqnqas, ‘Bole,
Qotei a iga qa dulej deqa a na gago une kobotetgosim iga eleŋqas.’ Gago
Qotei a laŋ goge na suwaŋ qariŋyim gagoq bqas. 79 Tamo uŋgasari ambruq
di sosib moreŋqa ulaeqnub qaji naŋgi Qotei na suwantnjroqnqas. Osim
a na iga gam osorgoqnimqa iga lawo kumbra dauryoqnqom.” Sekaraia
a anjam degsi marej.

80 Onaqa Jon a kobaqujaeqnaqa Qotei aqa Mondor na siŋgila yoqnej. A
wadau sawaq di sosiqa a na Israel tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
minjrqajqa bati qa tariŋoqnej.

2

Maria a aqaratonaqa Yesus a ŋambabej

1 Bati deqa Rom naŋgo mandor koba Sisar Ogastus a marej, “Iga sawa
sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgo ñam sisiyqom.” 2 Degsi marnaqa
Kwirinius a Siria sawaq di gate sonaqa naŋgi na ñam sisiyeb. Naŋgi
nami ñam sisiyosaioqneb. 3 Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgo
ñam ateleŋqajqa marsibqa naŋgo segi segi qure utruq gileleŋeb. 4 Josep a
Nasaret qureq dena tigelosiqa Devit aqa qure utruq oqej. Nasaret qure

a Galili sawaq di unu. Devit aqa qure utru aqa ñam Betlehem. Betlehem
a Judia sawaq di unu. Josep a deq oqej. Di kiyaqa? A Devit aqa leŋ
na ŋambabej deqa. 5 Maria a Josep aqa ŋauŋ soqnej deqa naŋgi aiyel
ombla na naŋgo ñam atqa marsibqa Betlehem oqeb. Bati deqa Maria a
gumaŋ ti. 6-7 Naŋgi Betlehem di sonabqa Maria aqa bati kereonaqa a
aŋgro ej. Ŋereŋo tal koba qaji tamo na maqej deqa aqa aŋgro matu mel
ŋambabonaqa gara na dalaosiq makau naŋgo iŋgi uyo tabirq di ŋeiotej.

Laŋ aŋgro naŋgi na kaja taqato tamo naŋgi
Qotei aqa anjam minjreb

8 Qolo qujai deqa qure qalaq di tamo qudei naŋgo kaja ñiŋ uyeqnabqa
taqatnjresoqneb. 9 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa naŋgo
areq di tigelonaq uneb. Aqa riaŋ na naŋgi suwantnjrnaqa naŋgi unsib
tulaŋ ulaugeteb. 10 Onaqa laŋ aŋgro dena naŋgi minjrej, “Niŋgi ulaaib.
E niŋgi anjam bole merŋgwajqa bonum. Merŋgitqa niŋgi qusib tulaŋ
areboleboleiŋgwas. Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
dego tulaŋ areboleboleinjrqas. 11 Anjam bole agiende. Bini Tamo
Koba Kristus a Devit aqa qure utruq di ŋambabqo. A na qujai tamo
uŋgasari naŋgi eleŋamqa naŋgi padalqasai. 12 Aŋgro mom di gara na
dalaosib makau naŋgo iŋgi uyo tabirq di ŋeiotonub unu. Niŋgi aisib unsib
poiŋgwas.”

13 Degsi minjreqnaqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi laŋ goge na
bosib laŋ aŋgro nami bej qaji a ombla tigelosibqa Qotei aqa ñam soqto-
qnsib endegsib maroqneb, 14 “Laŋ goge di Qotei a ñam kobaquja oqo.
Mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi lawo na soqnebe. Qotei a naŋgi qa
are tulaŋ boleiyeqnu.”

Kaja taqato tamo naŋgi Yesus unqajqa marsib Betlehem qureq aiyeb

15 Laŋ aŋgro naŋgi olo puluosib laŋ qureq oqeqnabqa kaja taqato tamo
naŋgi qairosib mareb, “Iga tigelosim Betlehem aisim Tamo Koba a iga
kumbra deqa mergwo qaji di unqom.” 16 Degsib marsibqa gurgur ti
aisib Maria Josep wo naŋgo aŋgro mom a makau naŋgo iŋgi uyo tabirq
di ŋeiotosib sonab unjreb. 17 Unjrsibqa aŋgro deqa anjam laŋ aŋgro na
minjrej qaji di kalil ubtosib saoqneb. 18 Saeqnab tamo uŋgasari kalil
anjam di queb qaji naŋgi prugugetosib are koba qaloqneb. 19 Ariya
Maria a anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq soqnej. 20 Onaqa kaja
taqato tamo naŋgi olo puluosib gileb. Anjam kalil laŋ aŋgro na minjrnaq
queb qaji deqa ti kumbra kalil naŋgi uneb qaji deqa ti naŋgi tulaŋ
areboleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib giloqneb.

Naŋgi aŋgro aqa ñam Yesus waiyeb

21 Ariya Yesus a ŋambabosiq sonaqa bati 8 kereonaqa a muluŋ waiyeb.
Osib aqa ñam Yesus waiyeb. Ñam di nami laŋ aŋgro na Maria gu-
maŋosaisonaq minjej qaji.

Simeon Ana wo naŋgi atra talq di Yesus uneb

22 Juda naŋgo dal anjam bei agiende. Uŋa aŋgrotimqa bati 40 koboamqa
naŋgi uŋa aqa jejamu yansetqab. Dal anjam di Moses a nami marej. Deqa
Maria aqa jejamu yansetqa bati kereonaqa aqa gumbuluŋ wo Jerusalem
gilsibqa atra tal miligiq di Maria aqa jejamu yansetosib Yesus osib Tamo
Koba aqa baŋq di ateb. 23 Agi Moses a nami Tamo Koba aqa dal anjam
endegsi neŋgreŋyej, “Aŋgro matu mel ŋambabamqa niŋgi Tamo Koba Qotei

aqa baŋq di atiy. Atibqa a Qotei aqa segi tamo sqas.” 24 Naŋgi aiyel Tamo
Koba Qotei aqa dal anjam di dauryosib wagme bei osib Qotei atraiyeb.
Agi dal anjam endegsi unu, “Binoŋ aiyel kiyo qebari bunuj aiyel kiyo osib
Qotei atraiyiy.”
25 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Simeon. Aqa kumbra tulaŋ
boledamu. A Qotei aqa sorgomq di geregere soqnej. Mondor Bole na
a siŋgilatonaq soqnej. A endegsi are qaloqnej, “Bati brantimqa Qotei na
Israel tamo uŋgasari naŋgo are boletetnjrqas.” A degsi are qaloqnsiq
deqa bati di brantqajqa tariŋoqnsiq soqnej. 26 Mondor Bole na nami
Simeon minjej, “Ni mati moiqasai. Ni moiyosaisoqnimqa Tamo Koba
a na aqa Kristus qariŋyim bamqa ni unsim moiqam.” 27 Onaqa bati
bei Qotei aqa Mondor na Simeon aqa are tigeltetonaqa atra tal miligiq
gilej. Gilsiq di sonaqa Maria Josep wo naŋgi dal anjam dauryosib naŋgo
aŋgro Yesus osib Qotei aqa baŋq di atqa marsibqa atra tal miligiq gileb.
28 Onaqa Simeon a Yesus unsiqa a osiq soqoŋyej. Soqoŋyosiqa Qotei aqa
ñam soqtosiq endegsi pailyej,
29 “O Tamo Koba, e ino wau tamo. Ino anjam ni nami e merbem qaji di
ni uratosai. Deqa e lawo na moiqai.
30 Ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋam naŋgi padalaib deqa ino
Kristus qariŋyem agi e unonum.
31 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di ni kumbra di yqajqa gam
gereiyem.
32 Kristus aqa riaŋ na sawa bei bei qaji naŋgi suwantnjroqnqas.
Osim ino segi tamo uŋgasari Israel naŋgi dego suwantnjrimqa naŋgo ñam
kobaqas.”
33 Simeon a Yesus qa anjam degsi marnaqa Yesus aqa ai abu naŋgi
qusib tulaŋ prugeb. 34 Onaqa Simeon a naŋgi aiyel qa Qotei pailyosiqa
Yesus aqa ai Maria minjej, “Ni que. Qotei na aŋgro endi giltej deqa
Israel gargekoba naŋgi uloŋosib padalqab. Gargekoba dego olo tigelosib
ŋambile bole oqab. Aŋgro endi a toqor bul soqnimqa gargekoba naŋgi na
a jeutoqnqab. 35 Deqa gargekoba naŋgo areqalo uliejunu qaji di olo boleq
dqas. Yimqa serie na ino are qametmo bul are jaqatiŋ oqnqam.”
36 Bati deqa Qotei aqa medabu o qaji uŋa bei soqnej aqa ñam Ana. A
Fanuel aqa aŋgro. A Aser aqa moma. A tulaŋ qeliej. A nami tamo osiqa
gumbuluŋ wo wausau 7 soqneb. 37 Aqa gumbuluŋ moinaqa a segi qobul
soqnej. Aqa wausau kalil 84. A qobul sosiqa a bati gaigai qolo ti qanam
ti atra tal miligiq giloqnsiqa iŋgi ti ya ti uratoqnsiqa Qotei pailyoqnej.
A atra tal uratosaioqnej. 38 Simeon a anjam marsiq koboonaqa Ana a
bosiqa aŋgro kiñala di unsiqa Qotei aqa ñam soqtej. Osiqa Jerusalem tamo
uŋgasari kalil Qotei na awainjrqa marsib tariŋoqneb qaji naŋgi Yesus qa
sainjroqnej.

Maria Josep wo naŋgi olo Nasaret qureq gileb

39 Maria Josep wo naŋgi Jerusalem dia Tamo Koba aqa dal anjam
kalil dauryekritosib naŋgi olo puluosib Galili sawaq gilsib naŋgo segi
qure utru Nasaret di soqneb. 40 Di sosibqa naŋgo aŋgro kiñala Yesus
a boleoqnsiqa siŋgilaoqnsiq powo qelikoba oqnej. Qotei a Yesus qa are
tulaŋ boleiyoqnej.

Yesus aqa wausau 12 kereonaqa a Jerusalem aiyej

41 Yesus aqa ai abu naŋgi wausau gaigai Juda naŋgo yori bati koba
ñam Pasova di unqajqa maroqnsib Jerusalem aiyoqneb. 42 Deqa Yesus
aqa wausau 12 kereonaqa a na aqa ai abu naŋgi daurnjrsiqa yori
bati di unqajqa koba na Jerusalem aiyeb. 43 Aisib yori bati di unsib
koboonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi puluosib naŋgo segi segi qureq olo
gileqnabqa aŋgro wala Yesus a segi Jerusalem di soqnej. Aqa ai abu
naŋgi deqa qaliesai. 44 Naŋgi are qaleb, “Yesus a tamo qudei naŋgi
daurnjrsiqa nami gilqo kiyo?” Degsib are qalsibqa qanam qujai naŋgi
walwelosib gileb. Gilsib gamq di Yesus unosai deqa naŋgi na naŋgo segi
kadoi naŋgi ti naŋgo segi leŋ naŋgi ti Yesus qa nene nenemnjroqneb.
45 Onaqa ugeinjrnaqa naŋgi aiyel olo puluosib Jerusalem aisib dia Yesus
qa ŋamoqneb. 46 Bati qalub naŋgi Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamosib gilsib atra
tal miligiq di ŋam atsib Yesus a di awesonaq uneb. A dal anjam qalie
tamo naŋgo ambleq di awesosiqa naŋgo anjam quoqnsiqa anjam qudei
naŋgi nenemnjroqnej. 47 Aqa powo tulaŋ kobaquja deqa a dal anjam
qalie tamo naŋgi kamba anjam bole bole minjreqnaqa tamo kalil aqa
anjam di quoqneb qaji naŋgi prugoqneb. 48 Onaqa aqa ai abu naŋgi a
unsib prugugetosib aqa ai na minjej, “O ijo aŋgro, ni kiyaqa aqo ino abu
wo kumbra deggonum? Ni que. Aqo aiyel are tulaŋ gulbeigwoqa ni qa
ŋamoqnam.” 49 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa ŋamoqnab? E
ijo Abu aqa talq endi sqai. Niŋgi di qaliesai kiyo?” 50 Onaqa aqa ai abu
naŋgi aqa anjam di qusib poinjrosai.

51 Onaqa Yesus a tigelosiqa aqa ai abu naŋgi daurnjrsiqa Nasaret qureq
gileb. Gilsib dia a naŋgo aiyel anjam geregere dauryoqnsiqa naŋgo
sorgomq di soqnej. Aqa kumbra kalil di aqa ai na unoqnsiqa tulaŋ
areboleboleiyeqnaqa aqa areqaloq di atnaq soqnej. 52 Yesus a Nasaret
qureq di sosiqa a tamo kobaqujaoqnsiqa aqa powo dego qelikobaoqnej.
Qotei a Yesus qa are boleiyoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi dego Yesus qa are
boleinjroqnej.

3

Jon yansnjro qaji a wadau sawaq di Qotei aqa anjam palontoqnej

1-2 Bunuqna Sekaraia aqa ŋiri Jon a wadau sawaq di sonaqa Qotei na
aqa anjam minjnaq quej. Bati deqa Sisar Taiberius a wausau 15 Rom
naŋgo mandor koba soqnej. Pontius Pailat a Judia sawa naŋgo gate so-
qnej. Herot a Galili sawa taqatoqnej. Herot aqa was Filip a Ituria sawa ti
Trakonitis sawa ti taqatoqnej. Lisanias a Abilene sawa taqatoqnej. Anas
Kaiafas wo naŋgi aiyel atra tamo gate soqneb. 3 Jon a sawa kalil Jordan
ya qalaq di soqneb qaji deq giloqnsiqa Qotei aqa anjam palontoqnsiq
tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi are bulyibqa e na niŋgi
yansŋgwai. Amqa Qotei a nuŋgo une kalil kobotetŋgwas.” 4 Jon a kumbra
degyej deqa anjam bei Qotei aqa medabu o tamo Aisaia nami neŋgreŋyej
qaji di aqa damu brantej. A Jon qa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Tamo
bei a wadau sawaq di tigelosimqa a tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari
naŋgi endegsim minjroqnqas, ‘Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy. Gam
tingitetiy. 5 Botau kalil mororyiy. Mana kokba ti mana kiñilala ti kalil
giŋgeŋnjrsib taqal atiy. Gam kaneŋo kalil tingitiy. Gam niñaqejunub qaji
kalil di dego gereiyiy. 6 Yimqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub
qaji naŋgi Qotei na padalo sawaq dena eleŋam unqab.’ ”

7 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Jon na yansnjrqa marsibqa
aqa areq beqnabqa siŋgila na endegsi minjroqnej, “Niŋgi kumbra uge yo
qaji tamo. Niŋgi amal uge bul. Niŋgi yai na merŋgwoqa mondoŋ Qotei
aqa minjiŋ nuŋgoq aiyaim deqa ulaosib ijoq bonub? 8 Niŋgi are bulyiy.
Osib nuŋgo kumbra uge kalil uratosib kumbra bole bole yoqniy. Yim e
unsiy marqai, ‘Bole, niŋgi are bulyonub.’ Osiy niŋgi yansŋgwai. Niŋgi
endegsib are qalaib, ‘Abraham a gago moma utru unu deqa iga Qotei
aqa ŋamgalaq di tamo bole.’ Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi quiy. Qotei na
marimqa meniŋ kalil endi dego tamo bulyosib tigelosib Abraham aqa
moma brantqab. 9 Qotei na tapor qalat ojsiqa ŋam qomqajqa utruq di
atej unu. Deqa ŋam kalil gei bole atosaieqnub qaji di Qotei na tapor dena
qomeleŋosim ŋamyuwoq di breinjrqas.”

10 Jon a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na kamba
nenemyeb, “Ni anjam degsi mergonum deqa iga kumbra kiyeryqom?”
11 Onaqa Jon na minjrej, “Ni gara aiyel soqnimqa bei osim tamo gara
saiqoji di ye. Ni iŋgi uyo soqnimqa qudei osim tamo iŋgi saiqoji di
anaiye.” 12 Onaqa takis o qaji tamo qudei naŋgi Jon na yansnjrqa
marsibqa aqa areq bosib nenemyeb, “O Qalie Tamo, ni mare. Iga takis
o qaji tamo. Deqa iga kumbra kiyeryqom?” 13 Onaqa Jon na minjrej,
“Nuŋgo gate kokba naŋgi takis silali gembub niŋgi oqajqa merŋgonub
kere dego oqniy. Silali bei laŋa goge ataib.” 14 Onaqa qaja tamo qudei
naŋgi Jon aqa areq gilsib nenemyeb, “Ni mare. Iga kumbra kiyeryqom?”
Onaqa Jon na minjrej, “Niŋgi tamo naŋgi ugeugeinjraib. Osib naŋgo
silali bajiŋoqnaib. Niŋgi tamo qudei gisaŋ na naŋgo jejamuq di une
qametnjraib. Niŋgi endegsib are qaloqniy, ‘Gago awai iga eqnum di iga
qa kere.’ ”

15 Bati di tamo uŋgasari naŋgi Kristus bqajqa tariŋoqnsib soqneb. Deqa
naŋgi Jon aqa anjam quoqnsib are qaloqneb, “Jon a Kristus kiyo?”
16 Onaqa Jon a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Tamo Koba a
bunuqna ijo qoreq na bqas. A tamo siŋgila koba. Ijo siŋgila aqa siŋgila ti
keresai. Deqa e a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai. E ya na laŋa yansŋgeqnum.
Ariya Tamo Koba a bosimqa Mondor Bole aqa siŋgila na ti ŋamyuwo na
ti niŋgi yansŋgwas. 17 A bem sum ñoqoryosim damu eleŋosim aqa talq di
atqas. Osim a bem sum aqa suwi breinjrim ŋamyuwo gaigai yuejunu qaji
dia yuekritqab.”

18 Jon na tamo uŋgasari naŋgo are qametnjrqa osiq deqa anjam
gargekoba naŋgi minjroqnej. A Qotei aqa anjam bole naŋgi minjroqnej.

Herot na Jon ojsiqa tonto talq di waiyej

19 Bati bei Jon na mandor Herot aqa une qa ŋiriŋtej. Aqa une agi a na
aqa segi was aqa ŋauŋ Herodias yaiyosiq ej. Une deqa ti kumbra uge
uge kalil Herot a yoqnej qaji deqa ti Jon na ŋiriŋtej. 20 Deqa Herot a olo
kumbra uge bei dego yej. Aqa kumbra uge bei agiende. A Jon ojsiqa tonto
talq di waiyej.

21 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi yanso eqnabqa Yesus a dego yanso ej.
Yanso osiqa bati deqa a tarosiq laŋ goge koqyosiq Qotei pailyeqnaqa laŋ
waqej. 22 Laŋ waqonaqa Mondor Bole a binoŋ bulosiq aisiqa Yesus aqa
jejamuq di awoej. Awoonaqa laŋ goge na Qotei aqa anjam bei endegsi
brantej, “Ni ijo segi aŋgro qujai. E ni tulaŋ qalaqalaimeqnum. E ni qa
tulaŋ areboleboleibeqnu.”

Yesus aqa moma naŋgo ñam kalil

23 Yesus aqa wausau 30 kereonaqa aqa wau utru atej. Naŋgi Yesus qa
endegsib maroqneb, “A Josep aqa ŋiri.” Yesus aqa moma naŋgo ñam kalil
agi marqai. Josep a Heli aqa ŋiri. 24 Heli a Matat aqa ŋiri. Matat a Livai aqa
ŋiri. Livai a Melki aqa ŋiri. Melki a Janai aqa ŋiri. Janai a Josep aqa ŋiri.
25 Josep a Matatias aqa ŋiri. Matatias a Amos aqa ŋiri. Amos a Nahum aqa
ŋiri. Nahum a Esli aqa ŋiri. Esli a Nagai aqa ŋiri. 26 Nagai a Mat aqa ŋiri.
Mat a Matatias aqa ŋiri. Matatias a Semen aqa ŋiri. Semen a Josek aqa ŋiri.
Josek a Joda aqa ŋiri. 27 Joda a Joanan aqa ŋiri. Joanan a Resa aqa ŋiri.
Resa a Serubabel aqa ŋiri. Serubabel a Sealtiel aqa ŋiri. Sealtiel a Neri
aqa ŋiri. 28 Neri a Melki aqa ŋiri. Melki a Adi aqa ŋiri. Adi a Kosam aqa
ŋiri. Kosam a Elmadam aqa ŋiri. Elmadam a Er aqa ŋiri. 29 Er a Josua aqa
ŋiri. Josua a Elieser aqa ŋiri. Elieser a Jorim aqa ŋiri. Jorim a Matat aqa
ŋiri. Matat a Livai aqa ŋiri. 30 Livai a Simeon aqa ŋiri. Simeon a Juda aqa
ŋiri. Juda a Josep aqa ŋiri. Josep a Jonam aqa ŋiri. Jonam a Eliakim aqa
ŋiri. 31 Eliakim a Melea aqa ŋiri. Melea a Mena aqa ŋiri. Mena a Matata
aqa ŋiri. Matata a Natan aqa ŋiri. Natan a Devit aqa ŋiri. 32 Devit a Jesi
aqa ŋiri. Jesi a Obet aqa ŋiri. Obet a Boas aqa ŋiri. Boas a Salmon aqa
ŋiri. Salmon a Nason aqa ŋiri. 33 Nason a Aminadap aqa ŋiri. Aminadap
a Atmin aqa ŋiri. Atmin a Arni aqa ŋiri. Arni a Hesron aqa ŋiri. Hesron
a Peres aqa ŋiri. Peres a Juda aqa ŋiri. 34 Juda a Jekop aqa ŋiri. Jekop a
Aisak aqa ŋiri. Aisak a Abraham aqa ŋiri. Abraham a Tera aqa ŋiri. Tera
a Nahor aqa ŋiri. 35 Nahor a Seruk aqa ŋiri. Seruk a Reu aqa ŋiri. Reu a
Pelek aqa ŋiri. Pelek a Eber aqa ŋiri. Eber a Sela aqa ŋiri. 36 Sela a Kainan
aqa ŋiri. Kainan a Arpaksat aqa ŋiri. Arpaksat a Siem aqa ŋiri. Siem a Noa
aqa ŋiri. Noa a Lamek aqa ŋiri. 37 Lamek a Metusela aqa ŋiri. Metusela a
Enok aqa ŋiri. Enok a Jaret aqa ŋiri. Jaret a Mahalalel aqa ŋiri. Mahalalel
a Kenan aqa ŋiri. 38 Kenan a Enos aqa ŋiri. Enos a Set aqa ŋiri. Set a Adam
aqa ŋiri. Adam a Qotei aqa ŋiri.

4

Satan a bosiq Yesus walawalaiyoqnej

1-2 Mondor Bole a Yesus aqa jejamuq di awoonaqa a Jordan yaq dena
olo pulueqnaqa Mondor na a wadau sawaq osi gilej. Osi gilsiq uratonaqa
bati 40 a di laqnej. Di laqnaqa Satan bosiqa Yesus a une bei atqa marsiqa
walawalaiyoqnej.

Bati deqa Yesus a iŋgi uratoqnsiqa qurieŋ ti soqnej. Bati 40 koboonaqa
a mamyej. 3 Onaqa Satan na minjej, “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa meniŋ kalil
endi minjrim bem bulyibqa ni uye.” 4 Degsi minjnaqa Yesus na kamba
minjej, “Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo
naŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile sqasai.’ ”

5 Onaqa Satan a Yesus olo osiqa mana goge kobaq oqsiq dia Yesus
tigeltosiqa sawa sawa kalil mandor kokba naŋgi na taqatejunub qaji di
Yesus osoryej. 6 Osoryosiqa minjej, “Sawa sawa kalil di naŋgo siŋgila
ti ñoro ti ni emqai. Sawa sawa kalil di ijo. Qotei na nami ebej. Deqa
e na tamo bei yqa are soqnim yqai. 7 Deqa ni ijo ulatamuq endi siŋga
pulutosim e qa louimqa sawa sawa kalil di ni emqai.” 8 Onaqa Yesus na
minjej, “Nami Qotei aqa anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ino Tamo
Koba Qotei a segi qa louoqnsimqa aqa sorgomq di soqne.’ ”

9 Onaqa Satan na Yesus olo osiqa Jerusalem gilsiq atra tal quraq oqsiq
goge dia Yesus atsiqa minjej, “Ni Qotei aqa Ŋiriamqa endena prugosim
mandamq aiye. 10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb
unu, ‘Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrimqa bosib ni taqatmqab.’
11 Anjam bei dego neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Laŋ aŋgro naŋgi
bosib baŋ na ni soqtmibqa ino siŋga meniŋ na qalqasai.’ ”
12 Onaqa Yesus na kamba Satan minjej, “Qotei aqa anjam bei dego
neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, ‘Ni ino Tamo Koba Qotei aqa siŋgila
laŋa tenemtqa osim a gisaŋyaim.’ ”
13 Satan a kumbra kalil dena Yesus uneq waiyqa yonaq ugeiyonaqa a
uratosiq ulaŋej. Bunuqna a na olo Yesus walawalaiyqa marsiqa tariŋosiq
soqnej.

Yesus a Galili sawaq di aqa wau utru atej

14 Qotei aqa Mondor aqa siŋgila Yesus aqaq di soqnej deqa a olo
puluosiqa Galili sawaq aiyej. Aisiq di sonaqa qure kalilq di tamo uŋgasari
naŋgi a qa saoqnsib laqneb. 15 A bati gaigai Juda naŋgo Qotei tal miligiq
giloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam minjreqnaqa naŋgi
quoqnsib aqa ñam soqtoqneb.

Nasaret qureq di naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

16 Onaqa Yesus a dena walwelosiq Nasaret qureq aiyej. Di aqa qure
utru. A dia boleej. Aisiq di sosiqa yori bationaqa aqa kumbra gaigai
yoqnej qaji di dauryosiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei aqa
anjam sisiyqa osiq tigelej. 17 Onaqa buk Baibel yonabqa a na waqtosiqa
Qotei aqa medabu o tamo Aisaia aqa anjam nami neŋgreŋyej qaji mutu
bei itosiq endegsi sisiyej, 18 “Tamo Koba aqa Mondor ijoq di unu deqa
a na e giltbosiqa merbej, ‘Ni na tamo uŋgasari sougetejunub qaji naŋgi
ijo anjam bole minjroqne.’ Osiqa a na e qariŋbosiq merbej, ‘Ni na
tamo uŋgasari ŋam qandimo unub qaji naŋgi boletnjroqne. Osim tamo
uŋgasari naŋgo segi une na ojejunu qaji naŋgi gereinjroqne. Osim tamo
uŋgasari jeu tamo naŋgi na ugeugeinjreqnub qaji naŋgi aqaryainjroqne.
19 Osim anjam endegsi palontoqne, “Tamo Koba a na tamo uŋgasari naŋgi
boletnjrqajqa bati brantqo.” ’ ”
20 Yesus a anjam degsi sisiyosiq koboonaqa buk Baibel kabutosiqa
Qotei tal taqato tamo yosiq a olo awoej. Onaqa tamo uŋgasari kalil Qotei
tal miligiq di soqneb qaji naŋgi Yesus koqyesoqneb.
21 Onaqa Yesus na naŋgi minjrej, “Qotei aqa anjam e endego sisiyonum
niŋgi quonub qaji di aqa damu agi bini brantqo.” 22 Degsi minjrnaqa
naŋgi kalil aqa anjam di qusib mareb, “Yesus aqa anjam di bolequja.”
Osib olo areqalo kobaiyoqnsib maroqneb, “Yesus a Josep aqa ŋiri. Deqa
a powo qabe na osiqa anjam bole endeqaji palontosiq mergeqnu?”
23 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi yawo anjam endegsib merbqab
kiyo, ‘O yu qaŋgra tamo, ni ino segi jejamu gereiye.’ Osib niŋgi en-
degsib merbqab, ‘Kaperneam qureq di ni maŋwa babteqnam iga deqa
queqnum. Maŋwa kere dego ni ino segi qure utruq endi babtim iga
unqom.’ ” 24 Osiqa Yesus a olo endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Qotei
aqa medabu o tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas
di naŋgi aqa anjam quetqa asginjrqas. Deqa a ñam saiqoji sqas. 25 E
bole merŋgwai. Elaija aqa bati qa laŋ geteŋesonaqa wausau qalub bai
6 gilsiq awa bosaioqnej. Deqa sawa sawa kalilq di naŋgi mam koba

eb. Bati deqa Israel sawaq di uŋa qobul gargekoba soqneb. 26 Sonabqa
Qotei na Elaija naŋgoq qariŋyosai. A na Elaija qariŋyonaqa Saidon sawaq
gilsiq Sarefat qureq di uŋa qobul bei aqaq di segi brantosiq aqaryaiyej.
27 Qotei aqa medabu o tamo Elisa dego aqa bati qa tamo gargekoba naŋgo
jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi Israel sawaq di soqneb. Ariya Elisa a
naŋgi boletnjrosai. A Siria sawaq gilsiq dia tamo bei yu na aqa jejamu
ugeeleŋej qaji aqa ñam Naman a segi boletej."

28-29 Yesus na tamo uŋgasari Qotei tal miligiq di soqneb qaji naŋgi anjam
degsi minjrnaqa naŋgi kalil qusibqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa tigelosib
Yesus ojsib tututosib qure qalaq osi gileb. Naŋgo qure mana goge di
soqnej deqa naŋgi Yesus mana goge dena waiyqa mareb. 30 Onaqa a
naŋgo ambleq na loumosiq ulaŋej.

Yesus a tamo bei aqaq dena mondor uge wiyetej

31 Onaqa Yesus a Kaperneam qureq gilej. Qure di Galili sawaq di unu.
Gilsiq di sosiqa yori batieqnaqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam
plaltoqnsiq minjroqnej. 32 Yesus aqa anjam maroqnej di siŋgila ti. A segi
anjam di aqa Abu. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa anjam di quoqnsib
tulaŋ prugugetoqneb.

33 Yori bati bei tamo mondor uge na ojej qaji a Qotei tal miligiq di
soqnej. Deqa a tulaŋ leleŋosiqa Yesus minjej, 34 "O Yesus Nasaret qaji
tamo, ni iga kiyergwajqa bonum? Ni iga padaltgwa bonum e? E ni qalie.
Ni Qotei aqa segi Ŋiri bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji."

35 Mondor uge dena Yesus degsi minjnaqa a siŋgila na ŋiriŋtosiq minjej,
"Ni medabu getentosim tamo di uratosim ulaŋ." Onaqa mondor uge
dena tamo di uratqa osiqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di a waiyonaq
mandamq di ŋeiesonaqa uratosiq ulaŋej. Tamo di aqa jejamu yala
ugetosai. A bole soqnej. 36 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa
maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, "Yesus
a anjam bunuj mareqnu. Aqa anjam bunuj di siŋgila ti mareqnu. Agi a
na mondor uge naŋgi anjam minjreqnaqa naŋgi aqa anjam dauryoqnsib
jaraiyeqnub." 37 Tamo uŋgasari naŋgi degsib maroqnsib olo walwelosib
sawa sawa kalilq di Yesus aqa maŋwa deqa saoqnsib laqneb.

Yesus na Pita aqa mimibe boletej

38 Onaqa Yesus a tigelosiqa Qotei tal uratosiq Saimon aqa ñam bei
Pita aqa tal gogetej. Tal gogetosiqa Saimon aqa mimibe makobaiyonaqa
jejamu kaŋkaŋyonaq unej. Deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, "Ni
a boletime." 39 Onaqa Yesus a gilsiq uŋa maiyej qaji aqa areq di
tigelosiqa anjam segi minjnaqa aqa jejamu kaŋkaŋ di koboej. Onaqa uŋa
a tigelosiqa naŋgi iŋgi goiyetnjrej.

Yesus a tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

40 Seŋ aiqa laqnaqa tamo uŋgasari ma utru segi segi so qaji naŋgo was
naŋgi na joqoqnsib Yesus aqa areq boqneb. Beqnabqa Yesus na aqa
baŋ naŋgo gateq di ateqnaqa naŋgo ma koboeqnaqa naŋgi jaraiyoqneb.
41 Mondor uge gargekoba dego Yesus na winjreqnaqa naŋgi olo tamo
uŋgasari naŋgi uratnjroqnsib jaraiyoqneb. Jaraiyoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib
Yesus minjoqneb, "Ni Qotei aqa Ŋiri." Yeqnabqa Yesus a siŋgila na
saidnjroqnej, "Niŋgi ijo ñam ubtosib maraib." Degsi saidnjroqnej. Di
kiyaqa? Naŋgi qalie, Yesus a Kristus.

Yesus a qure qureq giloqnsiqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjroqnej

42 Onaqa nobqolo ambru Yesus na tamo uŋgasari naŋgi alelnjrsiqa qure
di uratosiq wadau sawaq gilej. Gilsiq di sonaqa naŋgi a qa ŋamosib gilsib
itosib minjeb, “Ni iga uratgaim.” 43 Onaqa Yesus na minjrej, “E qure bei
beiq dego giloqnsiyqa Qotei aqa anjam bole endegsi minjroqnqai, ‘Niŋgi
are bulyibqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas.’ Degsi
minjroqnqai. Qotei a deqa e qariŋbonaq mandamq aiyem.” 44 Yesus na
tamo uŋgasari naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq gilsiq Judia sawaq
di walweloqnsiqa Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa
anjam palontoqnej.

5

Yesus na Pita minjnaqa a kakaŋ waiyosiq qe ani ej

1 Bati bei Yesus a Genesaret ya agu kobaqujaq gilsiqa alile dia tigeles-
onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa
are qalsibqa Yesus aqa areq bosib koroeb. 2 Koroesonabqa Yesus a
ŋam atsiqa qobuŋ aiyel alile di tiryosib sonab unjrej. Qe o qaji tamo
naŋgi qobuŋ dena mandamq aisib naŋgo kakaŋ yansoqneb. 3 Qobuŋ bei
Saimon aqa qobuŋ. Yesus a Saimon aqa qobuŋ gogetosiq di awoosiqa
Saimon minjej, “Qobuŋ tututim kiñala sasalem.” Onaqa Saimon na
qobuŋ tututonaq sasalonaqa Yesus a qobuŋ miligiq di awoosiqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi alile di sonabqa Qotei aqa anjam plaltosiq minjro-
qnej.

4 Anjam minjrsiq koboonaqa a na Saimon minjej, “Niŋgi qobuŋ oy-
oosib ya robuq oqsib nuŋgo kakaŋ waiyqab qe oqab.” 5 Onaqa Saimon
na kamba minjej, “O Tamo Koba, iga qolo waukobaonum gilsiq nebeqo.
Iga qe bei yala osai. Di uŋgum. Ni maronum deqa e kakaŋ olo waiyqai.”
6-7 Onaqa qe o qaji tamo naŋgi ya robuq oqsib kakaŋ olo waiyosib qe
tulaŋ ani eb. Qe ani onabqa naŋgo kakaŋ qe na maqej deqa braŋqa
laqnaqa titqa keresaiinjrej. Deqa naŋgi na naŋgo was qudei qobuŋ
beiq di soqneb qaji naŋgi metnjrnab bosib koba na kakaŋ titosib qe
osib qobuŋ aiyel miligiq di jugonab maqosib tugwa laqneb. 8 Onaqa
Saimon aqa ñam bei Pita a Yesus aqa maŋwa di unsiqa aqa siŋgaq di siŋga
pulutosiq minjej, “O Tamo Koba, e une tamo. Deqa ni e uratbosim gile.”
9 Saimon na Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa was naŋgi ti qe tulaŋ
koba eleŋosib prugugeteb deqa. 10 Sebedi aqa ŋiri aiyel Jems Jon wo naŋgi
Saimon ombla wau qujai. Naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ
prugeb. Onaqa Yesus na Saimon minjej, “Ni ulaaim. Ni qe o tamo unum
deqa ni qe eqnum. Bunuqna ni degsim olo tamo oqnqam.” 11 Onaqa
naŋgi naŋgo qobuŋ alile dia atsib naŋgo ai abu naŋgi uratnjrsib naŋgo
ñoro ti iŋgi iŋgi kalil ti uratosib Yesus dauryeb.

Yesus a tamo yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji di boletej

12 Naŋgi Yesus dauryosib bati bei naŋgi koba na qure beiq gileb. Dia
tamo bei yu na aqa jejamu ugeeleŋej qaji a Yesus unsiqa aqa areq bosiqa
siŋga pulutosiqa mandamq di ŋam quosiqa Yesus pailyosiq minjej, “O
Tamo Koba, ni e boletbqa are soqnim e boletbe. E qalie, ni e boletbqa
kere.” 13 Degsi minjnaqa Yesus a baŋ waiyosiq tamo di aqa jejamu ojej.
Ojsiqa minjej, “E ni boletmqa are unu. Deqa ino jejamu olo boleeme.”
Onaqa bati qujai deqa aqa yu uge kalil mosoosiq aqa jejamu boleej.

14 Onaqa Yesus na minjej, “Ino jejamu boleqo deqa ni tigelosim gile. Ni
tamo qudei naŋgi ijo ñam ubtosim minjraim. Ni gilsim ino jejamu atra
tamo osoryosim atraiyqajqa iŋgi iŋgi Moses a nami marej qaji di osim
Qotei atraiyime. Yimqa tamo uŋgasari naŋgi ni numsib marqab, ‘Bole, ino
jejamu boleqo.’ ” 15 Onaqa a gilsiqa ariya a Yesus aqa anjam di dauryosai.
Yesus na a boletej deqa mare mare laqnaqa aqa anjam tulaŋ kobaosiqa
sawa sawa kalil keretej. Deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus
aqa anjam quqwajqa ti a na naŋgo ma boletetnjrqajqa ti are qalsibqa
boqnsib aqa areq di korooqneb. 16 Ariya bati gargekoba Yesus a tamo
uŋgasari naŋgi alelnjroqnsiq wadau sawaq giloqnsiqa dia a segi sosiq
Qotei pailyoqnej.

Yesus a tamo bei jejamu laiyej qaji di boletej

17-18 Bati bei tamo uŋgasari naŋgi olo koroesonabqa Yesus a Qotei aqa
anjam palontoqnsiq minjroqnej. Minjreqnaqa bati di Farisi naŋgi ti dal
anjam qalie tamo naŋgi ti bosib Yesus aqa areq di awesoqneb. Naŋgi
Galili sawa ti Judia sawa ti naŋgo qure qureq dena beleŋeb. Naŋgi
Jerusalem dena dego beleŋeb. Tamo Koba Qotei aqa siŋgila Yesus aqaq
di soqnej deqa a na tamo uŋgasari naŋgo ma boletetnjrqajqa wauoqnej.
Onaqa tamo qudei naŋgi tamo bei jejamu laiyej qaji a saperaq di ŋeiotosib
Yesus aqa areq di atqa marsibqa qoboiyosib beb. 19 Bosib ŋam ateb di
tamo tulaŋ gargekoba siraŋmeq di jujuŋeb. Deqa naŋgi Yesus aqa areq
gilqa keresaiinjrnaqa tal quraq oqsib goge na waqtosibqa tamo sapera
qoji gulaintosib ura uratonab Yesus aqa areq aiyej. 20 Onaqa Yesus a
naŋgo areqalo unej di naŋgo areqalo qujai Yesus na tamo jejamu laiyej
qaji di boletqa kere. Deqa a na tamo di minjej, “O ijo was, ino une kalil
e na kobotetmonum.” 21 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi
naŋgi ti tal dia awesoqneb qaji naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgo
areqalo na mareb, “Yesus a Qotei misiliŋyqo. Yai na tamo naŋgo une
kobotqa kere? Qotei a segi qujai.” 22 Naŋgi degsib are qaleqnabqa
Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa minjrej, “Niŋgi kiyaqa degsib are
qaleqnub? 23 Anjam kiye e na tamo jejamu laiyqo qaji di minjit niŋgi
qusib e qa poiŋgwas? ‘Ino une kalil e na kobotetmonum,’ anjam de
kiyo, ‘Ni tigelosim walwel,’ anjam de kiyo? 24 E segi Tamo Aŋgro. E
mandamq endi siŋgila ti unum deqa e na tamo naŋgo une kobotetnjrqa
kere. Niŋgi degsi poiŋgwajqa deqa e na tamo di boletqai.” Yesus a
naŋgi degsi minjrsiqa tamo jejamu laiyej qaji di koqyosiqa minjej, “E ni
mermqai. Ni tigelosim ino sapera osim ino talq gile.” 25 Degsi minjnaqa
a tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di tigelosiqa aqa sapera ŋeiesoqnej
qaji di qoboiyosiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa walwelosiq aqa talq gilej.
26 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa naŋgi
tulaŋ prugugetosib Qotei aqa ñam soqtosib a biŋiyeb. Osib naŋgi ulaosib
mareb, “Maŋwa iga endego unonum di kumbra bei. Tamo qudei na
maŋwa deqaji yeqnab iga nami unosaioqnem.”

Yesus na Livai minjej, “Ni e daurbe”

27 Yesus a dena walwelosiqa takis o qaji tamo bei aqa ñam Livai a takis
o talq di awesonaq gilsiq itej. Itosiqa minjej, “Ni e daurbe.” 28 Onaqa a na
aqa iŋgi iŋgi kalil uratosiqa tigelosiq Yesus dauryej. 29 Osiqa bati bei Livai
a maruro atsiqa takis o qaji tamo tulaŋ gargekoba naŋgi ti Yesus aqa segi
aŋgro naŋgi ti tamo laŋa laŋaj naŋgi ti metnjrnaq bosib koba na awoosib

iŋgi uyoqneb. 30 Onaqa Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib
kumbra di unsibqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋtnjrsib minjreb, “Niŋgi
kiyaqa takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba na awoosib iŋgi ti ya ti
uyeqnub?” 31 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Tamo ma
saiqoji naŋgi yu qaŋgra tamo aqaq gilosaieqnub. Tamo ma ti naŋgi segi
yu qaŋgra tamo aqaq gileqnub. 32 Tamo bei a marqas, ‘E tamo bole. E
une saiqoji.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq bqajqa deqa mandamq
aiyosai. Tamo a marqas, ‘E une ti.’ E tamo deqaji naŋgi metnjrit ijoq
bqajqa deqa mandamq aiyem.”

Yesus a qurieŋ qa anjam marej

33 Onaqa Farisi naŋgi na olo Yesus minjeb, “Jon aqa aŋgro naŋgi bati
gaigai iŋgi uratoqnsib qurieŋoqnsib Qotei pailyoqnsib unub. Farisi naŋgo
aŋgro naŋgi dego kumbra degyeqnub. Ariya ino aŋgro naŋgi kiyaqa
qurieŋosaieqnub? Agi naŋgi bati gaigai iŋgi ti ya ti uyoqnsib unub.”
34 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa a kamba yawo anjam bei endegsi
minjrej, “Tamo bei a uŋa baŋ ojqa bati qa aqa was naŋgi ti soqnibqa naŋgi
qurieŋqab e? Sai. 35 Bunuqna naŋgo was a naŋgi uratnjrimqa bati deqa
naŋgi qurieŋoqnsib sqab.”

36 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei a gara
jugo bunuj osim dena mutu gentosim gara jugo sari braŋoq di qandimqa
keresai. Degsi qandimqas di a na gara jugo bunuj di ugeugeiyqas. Amqa
gara sari aqa uno bolesaiqas. Di kiyaqa? Gara sari ti gara bunuj ti
kerekereqasai. 37 Tamo bei a wain bunuj osim ya nobu sariq di qamqa
keresai. Ya nobu sari di nami kaŋgraŋosiq siŋgilaej. Deqa a wain bunuj
qamimqa wain a didiqosim ya nobu sari paratosimqa wain bileŋosim
mandamq aiqas. Ya nobu a dego ugeqas. 38 A ya nobu bunujq di wain
bunuj qamimqa ombla bole sqab. 39 Tamo bei a wain namij uysimqa a
olo wain bunuj uyqasai. Di kiyaqa? A marqas, ‘Namij di bole.’ ”

6

Yesus a segi yori bati aqa Tamo Koba

1 Yori bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti wau ambleq na giloqnsibqa
aqa aŋgro naŋgi bem sum gei eleŋoqnsib baŋ na ñoqoryoqnsib uye uye
giloqneb. 2 Naŋgi degsib gileqnabqa Farisi qudei naŋgi bosib naŋgi
unjrsib minjreb, “Niŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? Yori bati qa kumbra
degyo di getento koba.” 3 Onaqa Yesus na kamba Farisi naŋgi minjrej,
“Nami Devit aqa wau tamo naŋgi ti mamnjrnaqa kumbra yeb qaji di
niŋgi buk miligiq di sisiyosai kiyo? 4 Devit a atra tal miligiq gilsiqa Qotei
atraiyqajqa bem uysiqa aqa wau tamo naŋgi dego anainjrnaq uyeb. Bem
di getento. Di atra tamo naŋgo segi uyqajqa bem. Devit a degyej di a dal
anjam grotej. Ariya a Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji. Niŋgi anjam di
sisiyosai kiyo?” 5 Osiqa minjrej, “E Tamo Aŋgro. Deqa e segi na yori bati
taqatejunum. E segi yori bati aqa Tamo Koba.”

Yori bati qa Yesus a tamo baŋ qandamyej qaji di boletej

6 Olo yori bati bei Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa Qotei
aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Qotei tal miligiq di tamo bei baŋ wo
qandamyej qaji a soqnej. 7 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi
naŋgi ti Yesus koqyoqneb. Naŋgi are qaleb, “Yesus a yori bati qa tamo
di boletqas kiyo? Yimqa minjqom, ‘Ni na yori bati grotonum.’ ” Deqa

naŋgi Yesus koqyoqneb. 8-9 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa
tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni tigelosim gago ambleq au.” Degsi
minjnaqa a tigelosiq naŋgo ambleq bonaqa Yesus na Farisi naŋgi minjrej,
“E niŋgi anjam bei nenemŋgwai. Iga yori bati qa kumbra bole yqom
kiyo kumbra uge yqom kiyo? Tamo bei a padalqa laqnimqa iga na
aqaryaiyonam bole sqas di kere kiyo iga a uratonam padalqas di kere
kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?” 10 Yesus na naŋgi kalil degsi minjrsiq
koqnjrsiqa tamo baŋ qandamyej qaji di minjej, “Ni ino baŋ waiy.” Degsi
minjnaqa aqa baŋ waiyonaq boleej. 11 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa
kumbra di unsibqa minjiŋ oqetnjrnaqa naŋgi Yesus kiyeryqajqa deqa
qairoqneb.

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi giltnjrej

12 Bati deqa Yesus a segi Qotei pailyqa marsiq manaq oqej. Manaq
oqsiq dia Qotei pailyeqnaqa nebeej. 13 Nebeonaqa Yesus na tamo kalil
a dauryosib laqneb qaji naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa naŋgo
ambleq dena aŋgro 12 giltnjrej. Naŋgi a ombla sosib aqa anjam mare
mare laqajqa deqa giltnjrej. 14 Naŋgo ñam agiende. Bei Saimon. Yesus
na aqa ñam bei Pita waiyej. Naŋgi aqa was Andru wo. Bei Jems. Naŋgi
aqa was Jon wo. Bei Filip. Bei Bartolomyu. 15 Ariya Matyu Tomas wo. Bei
Alfias aqa ŋiri Jems. Bei Saimon agi Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji.
16 Ariya bei Jems aqa ŋiri Judas. Bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus
osiqa jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

Yesus na tamo uŋgasari gargekoba naŋgi boletnjroqnej

17-18 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi di joqsiqa koba na manaq dena
olo aiyeb. Aisib sawa guŋ dia sonabqa tamo uŋgasari gargekoba a
dauryosib laqneb qaji naŋgi bosib aqa anjam quqwajqa ti a naŋgo ma
boletetnjrqajqa ti koroeb. Tamo uŋgasari laŋa laŋaj gargekoba dego Judia
sawa naŋgo qure qureq dena ti Jerusalem dena ti Tair qure wo Saidon
qure wo naŋgo sawa alile jojom dena ti beleŋeb. Bonabqa Yesus a tamo
kalil mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi boletnjroqnej. 19 Aqa jejamuq
na siŋgila gileqnaqa tamo ma ti kalil naŋgo ma kobooqnej. Deqa naŋgi
kalil aqa jejamuq di naŋgo baŋ atqa maroqnsib baŋ waiyoqnsib ojoqneb.

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas?

20 Onaqa Yesus a bulosiqa aqa aŋgro naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej,
“Niŋgi bini sougetejunub qaji bunuqna Qotei a nuŋgo Mandor Koba
sosim niŋgi taqatŋgwas. Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
21 “Niŋgi bini mam unub qaji bunuqna kere na sqab. Deqa niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgwas.
“Niŋgi bini akam ti unub qaji bunuqna akam uratosib olo kikiqab.
Deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwas.
22-23 “Niŋgi e Tamo Aŋgro daurbeqnub deqa bunuqna tamo qudei
na niŋgi jeutŋgoqnsib misiliŋgoqnsib nuŋgo ñam ugeugeiyoqnqab. Nami
naŋgo moma naŋgi na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi degsib
ugeugeinjroqneb. Naŋgi niŋgi ugeugeiŋgibqa, di uŋgum, niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgem. Niŋgi quiy. Nuŋgo awai bole agi laŋ goge di unu.
Bunuqna niŋgi oqsib awai di itqab.
24 “Ariya niŋgi bini ñoro koba ti unub qaji niŋgi ŋam atoqniy. Nuŋgo
are boletetŋgwajqa iŋgi iŋgi agi niŋgi mandamq endi ekritonub deqa
bunuqna niŋgi gulbe koba oqab.

25 “Niŋgi bini iŋgi qa kere na unub qaji niŋgi dego ŋam atoqniy.
Bunuqna niŋgi mam oqab.
“Niŋgi bini kikieqnub qaji niŋgi dego ŋam atoqniy. Bunuqna niŋgi are
ugeiŋgim akam ti sqab.
26 “Tamo kalil naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab di uge. Deqa niŋgi ŋam
atoqniy. Nami naŋgo moma naŋgi na dego gisaŋ anjam maro tamo naŋgo
ñam soqtetnjroqneb.

Niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa boleoqnsib gereinjroqniy

27 “Niŋgi ijo anjam endi queqnub qaji e na olo endegsi merŋgwai.
Tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi jeutnjraib.
Niŋgi naŋgi qa boleoqnsib qalaqalainjroqniy. 28 Tamo qudei na niŋgi
misiliŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi misiliŋnjraib. Niŋgi anjam bole
bole minjroqniy. Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgoqnibqa niŋgi kamba olo
naŋgi ugeugeinjraib. Niŋgi naŋgi qa Qotei pailyoqniy. 29 Tamo bei na ula
poŋmimqa belosim waliŋe bei osoryimqa poŋyem. Tamo bei a ino gara
jugo yaimimqa ni na saidyaim. Olo ino gara jugo bei dego ye. 30 Tamo
bei na ino iŋgi bei yaimqajqa mermimqa ye. Yosim a na kamba olo ni
emqajqa minjaim. 31 Kumbra bole bole tamo naŋgi na niŋgi eŋgwajqa
arearetŋgeqnu qaji di niŋgi na olo naŋgi enjroqniy.
32 “Tamo uŋgasari niŋgi qa boleeqnub qaji naŋgi qa segi niŋgi kamba
boleoqnqab di kumbra bolesai. Dal anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi
dego kumbra degyeqnub. 33 Tamo uŋgasari niŋgi geregereiŋgeqnub qaji
naŋgi segi niŋgi na kamba geregereinjroqnqab di kumbra bolesai. Dal
anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub. 34 Niŋgi na
tamo qudei naŋgi iŋgi bei enjrqa osibqa naŋgi kamba olo niŋgi eŋgwajqa
minjrsib iŋgi enjrqab di kumbra tulaŋ bolesai. Dal anjam gotraŋyo
qaji tamo naŋgi dego kumbra degyeqnub. 35 Deqa niŋgi ijo anjam
endi quiy. Tamo qudei na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi kamba olo naŋgi
jeutnjraib. Niŋgi naŋgi qa boleoqnsib naŋgi qalaqalainjroqniy. Osib iŋgi
bole bole enjroqnsib naŋgi na kamba olo niŋgi eŋgwajqa minjroqnaib.
Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi Qotei Goge Koba aqa aŋgro bole sosib
awai tulaŋ boledamu oqab. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari kumbra uge uge
yoqnsib Qotei biŋiyqa urateqnub qaji naŋgi di Qotei na kamba kumbra
uge uge enjrosaieqnu. A na naŋgi olo kumbra bole bole enjreqnu. Deqa
niŋgi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo bole ti tamo uge ti naŋgi
turtnjroqnsib kumbra bole bole enjroqniy. Niŋgi kumbra degyqab di
niŋgi Qotei aqa aŋgro bole sqab. 36 Nuŋgo Abu a tamo naŋgi qa duleqnu
deqa niŋgi dego Qotei aqa kumbra di dauryosib tamo naŋgi qa duloqniy.

Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib

37 “Niŋgi na tamo qudei naŋgi peginjraib. Niŋgi peginjrqasai di Qotei
a kamba dego niŋgi pegiŋgwasai. Niŋgi na tamo qudei naŋgo jejamuq
di une qametnjraib. Yimqa Qotei a kamba dego nuŋgo jejamuq di une
qametŋgwasai. Niŋgi na tamo naŋgo une kalil taqal atetnjroqniy. Yimqa
Qotei a dego nuŋgo une kalil taqal atetŋgoqnqas. 38 Niŋgi na tamo naŋgi
lueinjroqnsib iŋgi iŋgi enjroqniy. Yimqa Qotei a kamba dego niŋgi
lueiŋgoqnsim iŋgi iŋgi eŋgoqnqas. Osim iŋgi iŋgi tulaŋ koba eŋgoqnsim
nuŋgo mogomq di bilentoqnimqa ojqa keresaiiŋgoqnimqa bileŋoqnsib
dobulq aiyoqnqab. Niŋgi tamo naŋgi kumbra enjroqnqab kere dego

Qotei a kamba niŋgi kumbra eŋgoqnqas.” Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej.

39 Osiqa Yesus a olo yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo bei ŋam qandimo unu qaji a na tamo bei dego ŋam qandimo unu qaji di gam osoryqa keresai. A na aqa baŋ ojsim ombla walwelqab di ombla maŋgalsib subq aiqab. 40 Skul aŋgro na aqa qalie tamo a buŋyqa keresai. A kobaqujaosimqa di aqa qalie tamo ombla kerekereqab.

41 “Kiyaqa ni ino was aqa ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unu di unsimqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja unu di ni unosai? 42 Kiyaqa ino segi ŋamdamuq di ŋampaŋ kobaquja soqnimqa ni na tentosim ino was minjqam, ‘Was, e ino ŋamdamuq di ŋam ñeŋgi kiñala unonum di osiy taqal waiyetmqai’? Kiyaqa ni degsi minjqam? Kiyaqa ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di ni unosai? Ni gisaŋ tamo. Ni mati ŋampaŋ kobaquja ino segi ŋamdamuq di unu qaji di taqal waiyosim ŋamdamu suwaŋmimqa ariya degam ŋam ñeŋgi kiñala ino was aqa ŋamdamuq di unu qaji di geregere unsim taqal waiyete.”

Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub

43 Osiqa Yesus a olo marej, “Ŋam bole naŋgi gei bole ateqnub. Naŋgi gei uge atosaieqnub. Ŋam uge naŋgi gei uge ateqnub. Naŋgi gei bole atosaieqnub. 44 Deqa tamo naŋgi ŋam aqa gei unsibqa dena naŋgi poinjrqas, ‘Ŋam di bole. Ŋam di uge.’ Niŋgi maŋ luwit mariŋq dena qura gei osib uyosaieqnub. Sil luwit mariŋq dena wain gei osib uyosaieqnub. 45 Dego kere tamo bole naŋgo are miligiq di areqalo bole na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra bole yeqnub. Ariya tamo uge naŋgo are miligiq di areqalo uge na maqejunu. Deqa naŋgi kumbra uge yeqnub. Tamo naŋgo areqalo kalil naŋgo are miligiq na oqoqnsiq medabuq na branteqnu.”

Yesus a tal gereiyo kumbra qa yawo anjam marej

46 Osiqa Yesus a olo marej, “Kiyaqa niŋgi ‘O Tamo Koba, O Tamo Koba’ e degsib metboqnsib olo ijo anjam dauryosaieqnub? 47-48 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari naŋgi ijoq bosib ijo anjam qusib dauryqab di naŋgi tal gereiyo tamo bul sqab. Tal gereiyo tamo di a tal utru atqa osiqa tal ai sub bogeleŋosiq guma koba aiyeleŋosiq meniŋ iteleŋej. Bunuqna awa koba bosimqa ya meli dosim tal di qamsim putqasai. Siŋgila na tigelesqas. Di kiyaqa? A meniŋ quraq di tal atej deqa. 49 Ariya tamo uŋgasari naŋgi ijo anjam qusib olo dauryqa uratqab di naŋgi tamo bei laŋa sub gogeq di aqa tal atej qaji a bul sqas. Tal atnaq sonaqa awa koba bosiqa ya meli dosiqa tal di qamsiq reŋgiŋtosiq putonaq aisiq tulaŋ niñaqej.”

7

Yesus na qaja tamo gate bei aqa kaŋgal tamo boletej

1 Yesus a anjam kalil degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi qunabqa a naŋgi uratnjrsiqa Kaperneam qureq aiyej. 2 Dia qaja tamo gate bei soqnej. A Rom tamo. Aqa kaŋgal tamo a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji di makobaiyosiqa moiqa laqnej. 3 Deqa tamo qudei na qaja tamo gate di minjeb, “Yesus a bqo Kaperneam endi unu.” Degsi minjnab quej. Qusiqa Juda gate qudei naŋgi Yesus minjib bosim aqa kaŋgal tamo boletqajqa deqa qariŋnjrnaq gileb. 4 Gilsib Yesus itosib siŋgila na pailyosib minjeb, “O Tamo Koba, ni iga uratgaim. Qaja tamo gate di a tamo bolequja. 5 A

Juda kalil naŋgi qa tulaŋ boleoqnsiqa gaigai geregereinjreqnu. Agi a na
gago Qotei tal gereiyej.”
6 Naŋgi degsib Yesus minjnab qusiqa tigelosiq naŋgi daurnjrsiq koba
na aiyeb. Aisib tal jojomyqa laqnabqa qaja tamo gate dena aqa was
qudei naŋgi olo qariŋnjrnaq gilsib gamq di Yesus turosib minjeb, “O Tamo
Koba, gago was a marqo, ‘Uŋgum, ni laŋa waukobaaim. E tamo bolesai
deqa ni ijo talq baim. 7 E dego ino areq bqa keresai. Deqa ni anjam
segi marimqa ijo kaŋgal tamo a boleqas. 8 E dego tamo kokba qudei
naŋgo sorgomq di unum. Ijo qaja tamo naŋgi ijo sorgomq di unub. E
bei minjqai, “Ni gile.” Yimqa a gilqas. Bei minjqai, “Ni au.” Yimqa a
bqas. Ijo kaŋgal tamo bei minjqai, “Wau di ye.” Degsi minjitqa a ijo anjam
dauryqas.’ ”
9 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa tulaŋ prugugetej. Osiqa bulosiq tamo
uŋgasari gargekoba a dauryoqneb qaji naŋgi minjrej, “E niŋgi endegsi
merŋgwai. Qaja tamo gate di a e qa aqa areqalo tulaŋ siŋgilatqo. Israel
tamo nami e qa degsi aqa areqalo siŋgilato qaji bei unosai.” 10 Onaqa
qaja tamo gate aqa was naŋgi a na qariŋnjrej qaji naŋgi olo puluosib aqa
talq gilsib kaŋgal tamo di a boleosiq sonaq uneb.

Yesus a uŋa qobul bei aqa ŋiri moiyej qaji di olo tigeltej

11 Olo bati bei Yesus a qure beiq aiyej. Qure di aqa ñam Nain. Tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus aqa aŋgro ti koba na aiyeb. 12 Yesus a
qure polomq di branteqnaqa tamo bei nami moiyej qaji a subq atqajqa
qoboiyosib giloqneb. Tamo di aqa ai qobulej. Aqa aŋgro qujai bole qujai
agi a segi. Aŋgro di qoboiyosib gileqnabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
qure dia soqneb qaji naŋgi uŋa di koba na walwelosib giloqneb. 13 Onaqa
Tamo Koba a uŋa di unsiqa a qa tulaŋ dulosiqa minjej, “Ni akamaim.”
14 Degsi minjsiq walwelosiqa baŋ waiyosiq kulum aŋgro jigeb qaji di
ojnaqa tamo naŋgi a qoboiyosib giloqneb qaji tigeleb. Onaqa Yesus na
aŋgro moiyej qaji di minjej, “O aŋgro, e ni mermqai, ni tigel.” 15 Degsi
minjnaqa a tigelosiq awoosiq anjam maroqnej. Onaqa Yesus na a baŋ
ojsiqa osi gilsiqa aqa ai yej. 16 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia soqneb
qaji naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa naŋgi tulaŋ prugugetosib Qotei
aqa ñam soqtosib maroqneb, “Bole, bini Qotei aqa medabu o qaji tamo
kobaquja a gago ambleq endi brantqo. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi aqaryainjrqajqa deqa tamo di qariŋyqo bqo.” 17 Yesus a maŋwa di
yonaqa tamo uŋgasari naŋgi unsib deqa mare mare laqnab Judia sawaq
di, sawa bei beiq di naŋgi quekriteb.

Jon yansnjro qaji aqa aŋgro aiyel naŋgi anjam bei Yesus nenemyeb

18 Jon aqa aŋgro naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa Jon saiyeb.
19 Saiyonab Jon na aqa aŋgro aiyel naŋgi metnjrnaq aqa areq bonabqa
minjrej, “Niŋgi Tamo Koba aqa areq gilsib endegsib nenemyiy, ‘Kristus
agi Qotei na nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa
iga tamo bei qa tariŋqom kiyo?’ ” 20 Jon na naŋgi aiyel degsi minjrsiq
qariŋnjrnaqa Yesus aqa areq gilsib minjeb, “Jon yansnjro qaji a na iga
qariŋgwoqa inoq bonum. A ni endegsi nenemmqo, ‘Kristus agi Qotei na
nami qariŋyim bqajqa marej qaji di ni kiyo? Ni saiamqa iga tamo bei qa
tariŋqom kiyo?’ ”
21 Bati deqa Yesus na tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba ma utru segi segi
naŋgi ti tamo naŋgo jejamu mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti

boletnjroqnej. Tamo ŋam qandimo gargekoba dego boletnjreqnaqa ŋam
poinjroqnej. 22 Deqa Yesus a tamo aiyel Jon na qariŋnjrej qaji naŋgi di
minjrej, “Niŋgi aisib kumbra niŋgi uneqnub qaji deqa ti anjam niŋgi
queqnub qaji deqa ti Jon saiyosib minjiy. Endegsib minjiy, ‘Tamo ŋam
qandimnjro qaji naŋgi olo ŋam poinjreqnaqa sawa uneqnub. Tamo
jejamu lainjro qaji naŋgi olo walweleqnub. Tamo naŋgo jejamu yu na
ugeeleŋo qaji naŋgo yu kalil koboeqnu. Tamo dabkala geteŋnjro qaji
naŋgo dabkala olo waqeqnu. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo tigeleqnub.
Tamo sougetejunub qaji naŋgi Qotei aqa anjam bole queqnub. 23 Tamo
naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo ijo ñam ulontosaieqnub qaji
naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu.’ ”

24 Onaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi
olo puluosib Jon minjqajqa aiyeb. Aiyeqnabqa Yesus na tamo uŋgasari
gargekoba a ombla soqneb qaji naŋgi Jon qa endegsi minjrej, “Niŋgi
tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo silai aqa baŋga
bul jagwa na pileteqnaqa di unqajqa gileb kiyo? Sai. Jon a tamo deqaji
sai. 25 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb? Niŋgi tamo
gara bole walaosi laqnu qaji di unqajqa gileb kiyo? Di dego sai. Tamo
gara bole walaoqnsib ñoro koba ti unub qaji naŋgi mandor kokba naŋgo
talq di unub. 26 Deqa niŋgi tamo kiyero unqajqa wadau sawaq gileb?
Niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei unqajqa gileb kiyo? Od. Agide.
Niŋgi deqa unqa gileb. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Jon a Qotei aqa
medabu o qaji tamo kobaquja. A na Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil
naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. 27 Agi nami e mandamq aiyosaisonamqa Qotei
a Jon qa endegsi merbej, ‘Ni que. E na ijo anjam maro tamo qariŋyitqa
a ni qa namoosim ino gam gereiyetmqas.’ Tamo di agi Jon. Anjam di
Qotei aqa neŋgreŋq di unu. 28 Deqa e bole merŋgwai. Jon yansnjro qaji
a na tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. Ariya
tamo qudei ñam saiqoji unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjroqnsiqa naŋgo
Mandor Koba unu deqa naŋgi olo Jon tulaŋ buŋyejunub.”

29 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi ti takis o qaji tamo naŋgi ti anjam di qusib
mareb, “Bole. Qotei aqa kumbra kalil di bole tiŋtiŋ.” Naŋgi degsib mareb.
Di kiyaqa? Naŋgi nami are bulyonab Jon na yansnjrej deqa. 30 Ariya
Farisi naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Jon na yansnjrqa urateb deqa
naŋgi gam bole Qotei na osornjrej qaji di qoreiyeb.

31 Onaqa Yesus a olo marej, “Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji
naŋgo kumbra qa e yawo anjam kiyersiy marqai? 32 E naŋgo kumbra
qa endegsi marqai. Naŋgi aŋgro du du bul qure ambleq di alaŋoqnsib
aŋgro qudei na qudei minjreqnub, ‘Iga yumba anjamonumqa niŋgi lou
tuosai. Iga are uge qa louonumqa niŋgi akamosai.’ ” 33 Osiqa Yesus a olo
marej, “Jon yansnjro qaji a bosiqa iŋgi ti wain ti uratosiq sonaqa niŋgi a
qa mareqnub, ‘A mondor uge ti unu.’ 34 Ariya e Tamo Aŋgro bosimqa iŋgi
ti wain ti uyeqnamqa niŋgi e nuboqnsib mareqnub, ‘Niŋgi uniy. Yesus a
qunjaŋ ani. A wain uyo ani. A takis o qaji tamo ti une tamo ti naŋgi koba
na walweleqnub.’ ” 35 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi bole qalieeqnub, aqa powo tulaŋ kobaquja.”

Uŋa bei a goreŋ quleq ti osiq Yesus aqa siŋga liyoqnej

36 Bati bei Farisi tamo bei aqa ñam Saimon a Yesus minjej, “Ni ijo talq
bamqa aqo ombla iŋgi uyqom.” Onaqa Yesus a Saimon odyosiqa aqa

talq gilsiqa Saimon ombla awoosib iŋgi uyoqneb. 37-38 Onaqa sambala uŋa bei qure dia soqnej qaji a anjam endegsi quej, “Yesus a Saimon aqa talq di sosiqa iŋgi uyeqnu.” A anjam degsi qusiqa goreŋ jaliŋa quleq ti osiqa Saimon aqa tal miligiq gilsiq Yesus aqa qoreq na bosiqa aqa siŋga jojomq di tigelosiq akamej. Akamonaqa aqa ŋam ya Yesus aqa siŋgaq ainaqa siŋga tombol na awoosiq aqa ŋam ya siŋgaq aiyej qaji di aqa segi gate baŋga na piyoqnsiqa Yesus aqa siŋga kundoqyoqnsiqa goreŋ quleq ti dena Yesus aqa siŋga liyoqnej.

39 Uŋa a kumbra di yonaqa Saimon a unsiqa are qalej, “Yesus a Qotei aqa medabu o tamo unu qamu uŋa endi bosiq aqa jejamu ojqo qaji di sambala uŋa a degsi poiyqo qamu.”

40 Onaqa Yesus a Saimon aqa areqalo di qalieosiqa minjej, “Saimon, e ni anjam bei mermqai.” Onaqa Saimon na minjej, “O Qalie Tamo, ni mare.” 41 Onaqa Yesus na yawo anjam endegsi Saimon minjej, “Tamo aiyel na tamo bei silali yaiyeb. Bei na 100 kina yaiyej. Bei na 10 kina yaiyej. Yaiyonabqa minjrej, ‘Bunuqna niŋgi na kamba silali di olo e ebqab.’ 42 Ariya bunuqna naŋgi aiyel na kamba silali di a olo yqa keresai deqa a na naŋgi aiyel minjrej, ‘Uŋgum, niŋgi na silali di olo ebaib. Uratiy.’ Degsi minjrej. Deqa Saimon, ni merbe, tamo yai a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas? Tamo 100 kina yaiyej qaji a kiyo tamo 10 kina yaiyej qaji a kiyo?”

43 Onaqa Saimon na minjej, “E are qalonum, tamo 100 kina ej qaji a tamo deqa tulaŋ are boledamuiyqas.” Onaqa Yesus na Saimon minjej, “Ni kere maronum.”

44 Osiq bulosiqa sambala uŋa di areiyosiq Saimon minjej, “Ni uŋa endi unime. E ino tal miligiq gilonumqa ni ijo siŋga yansetbosai. Ariya uŋa endi a bosiqa aqa ŋam ya na ijo siŋga yansetbosiqa aqa gate baŋga na ijo siŋga piyqo. 45 E ino tal miligiq gilonumqa ni e kundoqbosai. Ariya uŋa endi a bosiqa ijo siŋga kundoqyoqnaj agi kundoqyoqnsiq unu. 46 Ni na ijo gate goreŋ na liyosai. Ariya uŋa endi a goreŋ boledamu quleq ti osi bosiqa dena ijo siŋga liyqo. 47 Deqa Saimon, e ni mermqai. Sambala uŋa endi aqa une tulaŋ gargekoba. E na aqa une kalil kobotetonum deqa a e qa are tulaŋ boledamuiyqo. Ariya e na tamo bei aqa une quja quja segi kobotetqai di a e qa are bolekiñalayqas.” 48 Osiqa uŋa di minjej, “Ino une kalil e na kobotetmonum.” 49 Onaqa tamo naŋgi Yesus koba na awoosib iŋgi uyoqneb qaji naŋgi aqa anjam di qusibqa segi segi maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa a na tamo naŋgo une kobotetnjreqnu?” 50 Onaqa Yesus na uŋa di minjej, “Ni ino areqalo e qa siŋgilatonum deqa Qotei na ni oqo. Deqa ni are lawo na gilime.”

8

Uŋgasari qudei naŋgi Yesus dauryosib koba na walweloqneb

1 Bati bei Yesus a walwelosiqa qure kokba ti qure kiñilala ti dia brantoqnsiqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas anjam bole di minjre minjre laqnej. Tamo 12 Yesus na giltnjrej qaji naŋgi a ti walweloqneb. 2 Uŋgasari qudei nami naŋgo jejamuq dena Yesus na mondor uge uge winjrej qaji naŋgi ti uŋa qudei nami mainjrnaqa Yesus na boletnjrej qaji naŋgi ti Yesus dauryosib koba na walweloqneb. Uŋa bei aqa ñam Maria. A Makdala qure qaji. Nami mondor uge 7 naŋgi aqa jejamuq di sonabqa Yesus na winjretej. 3 Uŋa

bei aqa ñam Joana. A Kusa aqa ŋauŋ. Kusa a Mandor Herot aqa tal
taqatoqnej qaji. Uŋa bei aqa ñam Susana. Uŋgasari gargekoba naŋgi dego
Yesus dauryoqneb. Naŋgi naŋgo segi silali na Yesus aqa aŋgro naŋgi ti iŋgi
awaiyetnjroqneb.

Yesus a saga yago qa yawo anjam marej

4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi qure qure kalilq dena
bosib Yesus aqa areq di koroonabqa a tigelosiqa yawo anjam endegsi
minjrej, 5 "Tamo bei a saga yago osiq aqa iŋgi wauq di breiyej. Breiy-
onaqa saga yago qudei gam qalaq aiyeleŋeb. Ainabqa tamo qudei naŋgi
walwelosib saga yago di soseleŋonabqa qebari naŋgi bosib uyekriteb.
6 Saga yago qudei mandam lanjaq di aiyeleŋeb. Mandam di guma meniŋ
ti. Gogeq di mandam kiñala. Deqa saga yago aiyeleŋosib urur oqoqujateb.
Onaqa mandam olo kaŋgraŋonaq saga yago laosib moreŋeb. 7 Saga yago
qudei sil luwit ambleq di aiyeleŋeb. Dena oqeb qaji sil luwit na dego
dauryosiq oqsiq kabutnjrnaq geitosai. 8 Saga yago qudei mol mandam
boledamuq di aiyeb. Di aisib oqoboledamuyosib gei tulaŋ gargekoba
ateb. 100 dego." Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrsiq
koboonaqa a tulaŋ leleŋosiq marej, "Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam
endi geregere quem."

Yesus a kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam minjroqnej?

9 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa yawo anjam di qusibqa naŋgi anjam
aqa utru geregere qalieqajqa deqa Yesus nenemyeb. 10 Nenemyonabqa
a na kamba endegsi minjrej, "Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Anjam di aqa utru uliejunu. Di
Qotei na babtimqa ijo aŋgro niŋgi segi utru qalieqab. Ariya tamo uŋgasari
laŋaj naŋgi yawo anjam segi minjroqnqai. Deqa naŋgi ŋam atoqnqab
di naŋgi ijo anjam aqa damu unqasai. Naŋgi dab atoqnqab di naŋgi ijo
anjam aqa utru poinjrqasai."

Saga yago qa yawo anjam aqa utru Yesus na babtej

11 Osiqa Yesus a olo marej, "Saga yago qa yawo anjam maronum di aqa
utru e na babtitqa niŋgi quiy. Saga yago di Qotei aqa anjam. 12 Saga yago
qudei gam qalaq aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi
Qotei aqa anjam qusib naŋgo are miligiq di atib soqnimqa Satan a bosim
anjam di olo yainjrqas. Yim naŋgi Qotei aqa anjam naŋgo areqaloq
di siŋgilatqa keresai. Deqa Qotei a naŋgi eleŋqasai. 13 Saga yago qudei
mandam lanjaq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi
Qotei aqa anjam qusib tulaŋ areboleboleinjrimqa anjam di oqujatosib
naŋgo areq atqab. Ariya anjam di naŋgo are miligiq tulaŋ guma aiyosai.
Deqa sokiñala gulbe bei bei naŋgoq bamqa naŋgo areqalo Yesus qa
siŋgilateqnub qaji di naŋgi olo ulontqab. 14 Saga yago qudei sil luwit
ambleq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo qudei naŋgi Qotei
aqa anjam quqwab. Ariya bunuqna naŋgo segi jejamu qa ulaqajqa ti
ñoro koba oqajqa ti mandam qa iŋgi iŋgi qa areboleboleinjrqajqa ti kum-
bra dena anjam bole naŋgo are miligiq di unu qaji di tentim loumqas.
Saga yago uge naŋgi gei bole atosaieqnub dego kere. 15 Saga yago qudei
mol mandam boledamuq di aiyeb qaji di aqa utru endegsi unu. Tamo
qudei naŋgi Qotei aqa anjam qusib ojsib dauryoqnqab. Naŋgo are miligi
bolequja deqa naŋgi siŋgila na tigelesosib gulbe qoboiyoqnqab. Saga
yago bole naŋgi gei bole ateleŋeqnub dego kere."

Tamo bei a lam qatrentosim kulum miligiq jugwasai

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei a lam qatrentosim web na
kabutqasai. A bijal surumq di atqasai. Boleq di gaintim warum
suwaŋamqa tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq gilsib warum geregere unqab.
17 Dego kere kumbra kalil uliejunu qaji di olo boleq dqas. Iŋgi iŋgi kalil
kabuejunu qaji di dego olo boleq dimqa tamo uŋgasari naŋgi unsib utru
qalieqab.
18 “Deqa niŋgi ijo anjam geregere qusib poiŋgem. Tamo a powo ti sqas
di Qotei na powo olo yimqa a powo koba oqas. Ariya tamo a powo ti
sqasai di powo kiñala aqaq di unu qaji di Qotei na olo yaiyimqa a laŋa
sqas. Tamo di a marqas, ‘E powo ti.’ Di sai. A powo saiqoji.”

Tamo yai naŋgi Yesus aqa was bole? Tamo yai naŋgi Yesus aqa ai bole?

19 Onaqa Yesus aqa was naŋgi aqa ai koba na Yesus aqaq bosib talq
di iteb. Itosib tamo uŋgasari gargekoba siraŋmeq di jujuŋeb deqa naŋgi
aqa areq gilqa keresaiinjrej. 20 Deqa tamo qudei na Yesus minjeb, “Ino
was naŋgi ino ai ombla na ni numqa bonub agi oqeq di tigelejunub.”
21 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam qusib
dauryeqnub qaji naŋgi ijo ai bole. Naŋgi ijo was bole dego.”

Yesus a jagwa ti ya korkor ti anjam minjrnaq laeb

22-23 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti qobuŋ bei gogetosibqa Yesus na
minjrej, “Iga ya agu taqal beiq gilqom.” Degsi minjrsiqa naŋgi koba na
qobuŋ na gileqnabqa Yesus a urŋamyonaqa qobuŋ miligiq di ŋeisiq qam-
bumtej. Onaqa jagwa koba tigelosiq ya korkortosiqa qobuŋ qaloqnsiqa
mormaŋ miligiq aiyeqnaqa ya maqonaqa qobuŋ tugwa laqnej. 24 Deqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi tulaŋ ulaugetosib aqa areq bosib dudumyosib
minjeb, “O Tamo Koba, iga padalqa laqnum.” Degsi minjnabqa Yesus a
naŋgo anjam di qusiqa qutuosiqa tigelej. Tigelosiqa jagwa ti ya ti siŋgila
na minjrej, “Niŋgi laoiy.” Onaqa jagwa ti ya ti laosib tulaŋ maninej.
25 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi kiyaqa e qa nuŋgo
areqalo siŋgilatosai?” Degsi minjrnaqa naŋgi tulaŋ ulaugetosib segi segi
maroqneb, “Yesus a tamo kiyero deqa jagwa ti ya ti minjrqoqa aqa anjam
qusib laonub?”

Yesus a tamo bei aqa jejamuq na mondor uge gargekoba winjretej

26 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi ti Galili sawa uratosib ya agu ambleq
na potosib qobuŋ na gilsib Gerasa sawaq di tiryeb. 27 Tiryosib Yesus
a mandamq ainaqa qure deqaji tamo bei a bosiqa Yesus itej. Tamo di
a mondor uge uge na ojeleŋo qaji. A bati gaigai yosi laqnej. A nami
koba degsi soqnej. A talq di ŋeiosaioqnej. A gaigai tamo sub ato sawaq di
ŋeioqnej. 28 Deqa a Yesus unsiqa tulaŋ leleŋosiqa bosiq Yesus aqa areq di
siŋga pulutosiqa minjej, “O Yesus, Qotei Goge Koba aqa Ŋiri, ni e kiyerbqa
bonum? E ni endegsi mermqai, ni e jaqatiŋ ebaim.”
29 Mondor uge dena Yesus degsi minjej. Di kiyaqa? Yesus na siŋgila na
minjoqnej, “Ni tamo di uratosim ulaŋ.” Mondor uge dena bati gargekoba
tamo di aqa jejamu ugeugeiyeteqnaqa tamo qudei na ojoqnsib sil kokba
na aqa siŋga ti baŋ ti tontoqnsib geregere taqatoqneb. Yeqnaqa mondor
uge dena sil kokba kukoqyeleŋoqnsiqa tamo di oqnsiqa wadau sawaq osi
giloqnej.
30 Deqa Yesus na mondor uge di nenemyej, “Ino ñam yai?” Onaqa
minjej, “Ijo ñam Qoto Tamo Gargekoba.” A na Yesus degsi minjej. Di

kiyaqa? Mondor uge tulaŋ gargekoba tamo di aqa jejamuq di soqneb
deqa. 31 Onaqa mondor uge naŋgi siŋgila na pailosib Yesus minjeb, “Ni
iga sub guma kobaq di waigaim.”
32-33 Bati deqa bel tulaŋ gargekoba naŋgi mana goge dia suwaroqneb.
Deqa mondor uge naŋgi na Yesus minjeb, “Ni iga qariŋgimqa iga bel naŋgo
jejamuq gileleŋqom.” Onaqa Yesus a mondor uge naŋgi odnjrnaqa naŋgi
na tamo di uratosibqa segi segi bel naŋgo jejamuq gileleŋeb. Gilnabqa
bel kalil naŋgi gurgurosib botau dena prugeleŋosib yaq aisib ya uysib
moreŋeb.
34 Onaqa bel taqatoqneb qaji tamo naŋgi kumbra di unsibqa jaraiyosib
qure miligiq aisib tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsib laqneb. Gamq
di dego sainjroqnsib laqneb. 35 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi kumbra di
unqajqa beb. Bosib Yesus aqa areq di koroosib ŋam ateb di tamo nami
mondor uge ti sosiq yosi laqnej qaji aqa areqalo boleosiq gara tigsiq
Yesus aqa siŋga jojomq di awesonaq uneb. Unsib ulaugeteb. 36 Onaqa
tamo naŋgi Yesus aqa maŋwa di uneb qaji naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi
sainjreb. Yesus na mondor uge winjrnaq tamo a boleej deqa sainjreb.
37 Yesus a maŋwa di babtej deqa tamo uŋgasari kalil Gerasa sawaq di
soqneb qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib minjeb, “Ni iga uratgosim ulaŋ.”
Onaqa Yesus a qobuŋ gogetosiqa naŋgi uratnjrsiq aiyej. 38 Aiqa laqnaqa
tamo Yesus na mondor uge winjretej qaji a siŋgila na pailosiq minjej, “E
ni daurmqai.” Onaqa Yesus na saidyosiq minjej, 39 “Ni olo ino segi qureq
gilsim Qotei na kumbra tulaŋ boledamu emqo deqa naŋgi sainjre.”
Onaqa a puluosiq aqa qureq gilsiq Yesus na kumbra tulaŋ boledamu yej
deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqnsiq laqnej.

Uŋa bei a Yesus aqa gara ojnaq boletosiq olo aŋgro moiyej qaji a tigeltej

40 Onaqa Yesus a olo qobuŋ gogetosiqa Galili sawaq gilej. Gilsiq qobuŋ
tiryonaq mandamq aisiq ŋam atej di tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi nami bosib a qa tariŋesonab unjrej. Deqa naŋgi a unsibqa tulaŋ
areboleboleinjrej. 41 Onaqa Qotei tal taqato tamo bei aqa ñam Jairus a
bosiq Yesus aqa areq di siŋga pulutosiqa pailyosiq minjej, “Ni ijo talq au.”
42 Degsi minjej. Di kiyaqa? Aqa aŋgro sebiŋ qujai bole qujai moiqa laqnej
deqa. Aŋgro aqa wausau 12.

Onaqa Yesus na Jairus odyosiqa tigelosiq a dauryosiq gileqnaqa tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi dego naŋgi aiyel daurnjrsib jujuŋosib
giloqneb. 43 Gileqnabqa naŋgo ambleq di uŋa bei ma ti soqnej qaji a
naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Uŋa di nami bai na unej leŋ aiyoqnsiq degsi
soqnej wausau 12 uratej. Tamo gargekoba naŋgi nami a boletqa yeqnab
naŋgi keresaiinjroqnej. 44 Deqa a Yesus aqa qoreq na dadauryosiqa
baŋ waiyosiq Yesus aqa gara mutu ojej. Ojnaqa aqa leŋ aiyoqnej qaji
di koboej. 45 Onaqa Yesus a marej, “Yai na ijo gara ojqo?” Onaqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi saidonabqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo
Koba, ni unime. Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi ni daurmosib
jujuŋmejunub.” 46 Onaqa Yesus a kamba marej, “E qalieonum, bei na ijo
gara ojqoqa siŋgila qudei ijo jejamu uratosiq aqaq gilqo.” 47 Onaqa uŋa di
a are qalej, “E Yesus aqa gara ojonum ijo ma koboqo di ulitqa keresai.” A
degsi are qalsiqa are toŋtoŋyonaqa jiŋga na bosiq Yesus aqa areq di siŋga
pulutosiq tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di aqa kumbra yej qaji
di ubtekritej. A Yesus aqa gara ojej deqa ti aqa ma urur koboej deqa ti

ubtej. 48 Onaqa Yesus na minjej, “O unja, ni ino areqalo e qa siŋgilatosim
ijoq bonum deqa ino ma agi koboqo. Deqa ni are lawo na gilsim bole
soqnime.”
49 Yesus na unja degsi minjeqnaqa tamo bei a Jairus aqa talq dena
bosiqa Jairus minjej, “Uŋgum. Ino aŋgro nami moiqo. Deqa ni Qalie
Tamo a laŋa wau koba yaim. Uratim aiyem.” 50 Degsi minjnaqa Yesus a
anjam di qusiqa Jairus minjej, “Ni ulaaim. Ni e qa ino areqalo siŋgilatimqa
ino aŋgro a boleosim ŋambile sqas.” 51 Osiqa Jairus ombla gilsib Jairus
aqa talq di branteb. Brantosib Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi tal
gogetqa saidnjrsiqa aŋgro moiyej qaji aqa ai abu aqa aŋgro qalub agi Pita
na Jon na Jems na naŋgi segi joqsiqa tal gogeteb. 52 Tamo uŋgasari kalil
naŋgi na aŋgro moiyej qaji a akamkobatoqneb. Deqa Yesus na minjrej,
“Niŋgi akamaib. Aŋgro di a moiyosai. A laŋa ŋeisiq qambumtejunu.”
53 Degsi minjrnaqa naŋgi Yesus kikiyeb. Naŋgi qalieeb, “Aŋgro a nami
moiyoboletqo.” Degsib qalieosib deqa Yesus kikiyeb. 54 Onaqa Yesus a
warum miligiq gilsiqa aŋgro aqa baŋ ojsiqa soqtosiq minjej, “O Aŋgro, ni
tigel.” 55 Degsi minjnaqa a olo ŋambile osiqa urur tigelej. Onaqa Yesus na
aqa ai abu naŋgi minjrej, “Niŋgi iŋgi osib a anaiyiy.” 56 Aqa ai abu naŋgi
Yesus aqa maŋwa di unsib deqa naŋgi tulaŋ prugugeteb. Onaqa Yesus na
minjrej, “Niŋgi ijo maŋwa endi unonub deqa niŋgi ijo ñam ubtosib tamo
qudei minjraib.”

9

Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi wau enjrej

1 Bati bei Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi koroinjrsiqa siŋgila enjrej.
Naŋgi tamo uŋgasari naŋgo jejamuq dena mondor uge uge winjrqajqa
ti tamo naŋgo ma kobotetnjrqajqa ti deqa siŋgila enjrej. 2 Osiqa naŋgi
qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi giloqnsibqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjre minjre
laqnsibqa naŋgo ma kobotetnjroqniy.” 3 Osiqa olo minjrej, “Niŋgi iŋgi
iŋgi osib gilaib. Toqoŋ ojaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Iŋgi uyo bei osib
gilaib. Silali osib gilaib. Gara jugo aiye aiyel aib. 4 Niŋgi qure bei
beiq di brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Dena olo tigeloqnsib qure
beiq giloqniy. 5 Tamo naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa niŋgi qure di uratqa
oqnsib nuŋgo siŋga tumbrum butuyoqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra
di unsib poinjrqas, ‘Bole, iga kumbra ugetonum.’ ” 6 Onaqa Yesus aqa
aŋgro 12 naŋgi tigelosib qure qureq giloqnsibqa Yesus aqa anjam bole
tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqnsib naŋgo ma kobotetnjroqneb.

Herot a qalieqajqa, “Yesus a tamo yai?”

7 Mandor Herot a maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa quej. Qusiqa
areqalo kobaiyej. Di kiyaqa? Tamo qudei naŋgi maroqneb, “Tamo di a
Jon yansnjro qaji. A moisiq olo subq na tigelqo.” 8 Onaqa qudei naŋgi
maroqneb, “Tamo di a Elaija kiyo olo bqo?” Olo qudei naŋgi maroqneb,
“Tamo di a Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei. A
olo subq na tigelqo.” 9 Ariya Herot a segi marej, “Tamo di a Jon sai. Jon
agi e na kakro gentem moiyej koboej. Di tamo yai olo bqo? E a qa anjam
gargekoba queqnum.” Herot a degsi marsiqa Yesus unqajqa are qalsiq
soqnej.

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

10 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo 12 naŋgi olo bosib aqa areq di
koroosibqa kumbra kalil naŋgi yoqneb qaji deqa saiyosib minjoqneb.
Minjnabqa Yesus a qusiqa naŋgi joqsiq qure bei ñam Betsaida gileb.
11 Gileqnabqa tamo uŋgasari naŋgi endegsib queb, “Yesus a Betsaida
gileqnu.” Degsib qusibqa Yesus dauryosib gileb. Dauryosib gileqn-
abqa unjrsiqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas anjam di minjroqnej. Tamo uŋgasari ma ti so qaji
naŋgi dego Yesus dauryosib gileqnabqa a na naŋgi kalil boletnjroqnej.
12 Onaqa seŋ aisiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi aqa areq bosib
minjeb, “O Tamo Koba, ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa qure qureq
gilsib dia iŋgi uysib ŋereŋqab. Endi wadau sawa. Iŋgi saiqoji.” 13 Onaqa
Yesus na minjrej, “Niŋgi na iŋgi anainjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi
na kamba minjeb, “Iga iŋgi sai. Iga bem 5 qe aiyela segi unu. Di
keresai. Iga aisim iŋgi tulaŋ koba awaiyosim tamo uŋgasari kalil endi
naŋgi anainjrqom di dego kereqasai.” 14 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa?
Tamo 5,000 soqneb deqa.

Onaqa Yesus a kamba aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi na tamo
uŋgasari naŋgi minjribqa qur segi segi 50 awoeleŋqab.” 15 Onaqa Yesus
aqa aŋgro naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi minjrnab dedegsib awoeleŋeb.
16 Awoonabqa Yesus na bem 5 ti qe aiyel ti di osiqa laŋ goge tarosiqa
Qotei pailyej. Pailyo koboonaqa bem ti qe ti giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi
enjreqnaqa naŋgi na osi giloqnsibqa tamo uŋgasari naŋgi jeisib enjre-
qnab uyoqneb. 17 Uynab kalil menetnjrej. Onaqa iŋgi oto urateleŋeb
qaji di Yesus aqa aŋgro naŋgi na koroiyosib gumba kokba 12 di jignab
maqeleŋej.

Pita a Yesus qa poiyonaqa aqa ñam ubtej

18 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti sasalosib naŋgi segi sosibqa Yesus
a Qotei pailyoqnej. Pailyo koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi nen-
emnjrej, “Tamo uŋgasari naŋgi e qa kiyersib mareqnub?” 19 Onaqa aqa
aŋgro naŋgi na minjeb, “Tamo qudei naŋgi mareqnub, ni Jon yansnjro
qaji. Qudei naŋgi mareqnub, ni Elaija. Qudei naŋgi mareqnub, ni
Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami soqneb deqaji bei agi subq na
tigelqo.” 20 Onaqa Yesus a naŋgi olo nenemnjrej, “Niŋgi segi e qa kiyersib
mareqnub?” Onaqa Pita na minjej, “Ni Qotei aqa Kristus.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

21 Pita a anjam degsi marnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi siŋgila na
getentnjrsiqa minjrej, “Niŋgi anjam di ubtosib tamo qudei minjraib.”
22 Osiqa minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bunuqna e jaqatiŋ koba oqai. Juda gate
naŋgi ti atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti e qoreibosib
lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na tigelqai.”

23 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei na e daur-
bqa osimqa a aqa segi areqalo kalil uratekritosim bati gaigai aqa segi
ŋamburbas qoboiyosim e daurboqnem. 24 Tamo bei na aqa segi ŋambile
taqatqajqa arearetqas di a padalqas. Ariya tamo bei a e qa are qalsimqa
aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole oqas. 25 Tamo bei a mandam
qa ñoro kalil koroiyosim ariya mondoŋ aqa segi qunuŋ padalqas di ñoro
dena a kiyersim olo aqaryaiyqas? Di keresai. 26 E Tamo Aŋgro. Tamo
bei a e qa ti ijo anjam qa ti jemaiyqas di mondoŋ e bosiyqa e kamba
tamo deqa jemaibqas. Bati di e ijo segi riaŋ na ti ijo Abu aqa riaŋ na ti

ijo Abu aqa laŋ aŋgro naŋgo riaŋ na ti bqai. 27 E bole merŋgwai. Tamo
qudei ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi moreŋosaisoqnibqa Qotei na
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba soqnimqa naŋgi unqab.”

Yesus aqa aŋgro qalub naŋgi mana goge di Yesus aqa jejamu bulyonaq unobeiteb

28 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa bati 8 onaqa a Qotei pailyqa
marsiqa Pita na Jon na Jems na naŋgi qalub joqsiqa koba na manaq oqeb.
29 Manaq oqsib dia Yesus a Qotei pailyeqnaqa aqa ulatamu bulyonaq
naŋgi unobeiteb. Aqa gara dego tulaŋ puloŋosiq qatekritej. 30 Onaqa
tamo aiyel brantosib Yesus ombla anjam maroqneb. Tamo aiyel di
Moses Elaija wo. 31 Naŋgi aiyel riaŋ koba ti Qotei aqa siŋgila ti beb.
Bosibqa Yesus a bunuqna Jerusalem dia aqa wau kobotosim moisim
mandam uratqas anjam deqa Yesus ombla qairoqneb. 32 Yesus aqa aŋgro
qalub naŋgi tulaŋ urŋamnjrnaqa ŋereŋesoqneb deqa olo qutuosibqa ŋam
poinjrnaqa Yesus aqa riaŋ koba de ti tamo aiyel a ombla tigelesoqneb
qaji naŋgi ti unjreb. 33 Onaqa Moses Elaija wo naŋgi olo Yesus urateqn-
abqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, Moses Elaija wo bosib iga koba na
endi unum di bolequja. Deqa iga tal kiñilala qalub gereiyqom. Bei ino.
Bei Moses aqa. Bei Elaija aqa.” Pita a anjam bei marqa saiiyonaqa anjam
di laŋa marej.

34 Mareqnaqa laŋbi aisiqa naŋgi kabutnjrnaqa naŋgi ulaugeteb.
35 Onaqa laŋbi miligiq dena anjam bei endegsi brantonaq naŋgi queb,
“Endi ijo Aŋgro qujai e segi na giltem qaji. Niŋgi aqa anjam quetoqniy.”
36 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di qusib ŋam ateb di Yesus a segi
naŋgi koba na sonab uneb. Naŋgi tamo bei unosai. Bati deqa naŋgi
kumbra uneb qaji di ubtosib tamo qudei naŋgi minjrosaioqneb. Naŋgi
mequmosib soqneb.

Yesus a aŋgro mel aqa jejamuq na mondor uge wiyetej

37 Nebeonaqa naŋgi manaq dena olo aisib tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba mana utruq di tariŋesonab itnjreb. 38 Onaqa tamo uŋgasari
naŋgo ambleq dena tamo bei a brantosiqa tulaŋ maosiq Yesus minjej,
“O Qalie Tamo, ni ijo aŋgro mel unime. A ijo aŋgro qujai bole qujai.
39 Mondor uge na aqa jejamu ojoqnsiqa mandamq waiyeqnaqa a tu-
laŋ leleŋoqnsiqa aqa medabuq na maul aiyeqnu. Mondor uge dena a
qunjimyoqnsiqa aqa jejamu tulaŋ ugeugeiyeqnu. A olo uratosaieqnu.
40 Deqa e na ino aŋgro naŋgi minjronum, ‘Niŋgi mondor uge di wiyiy.’
Minjronumqa naŋgi na wiyqa yonub keresaiinjrqo.”

41 Onaqa Yesus a anjam di qusiqa marej, “Niŋgi tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji nuŋgo areqalo e qa siŋgilatosai bole sai. Nuŋgo areqalo
ti kumbra ti tulaŋ uge. Bati gembub e niŋgi koba na sosiyqa nuŋgo gulbe
di qoboiyoqnqai?” Degsi marsiqa aŋgro di aqa abu minjej, “Ino aŋgro
mel di osau.” 42 Onaqa osi beqnaqa mondor uge dena aqa jejamu ojsiq
mandamq waiyosiq qunjimyoqnej. Yeqnaqa Yesus na mondor uge di
ŋiriŋtosiq wiyonaq aŋgro aqa jejamu uratonaq boleej. Boleonaqa Yesus
na aŋgro di baŋ ojsiq osi gilsiqa aqa abu yej. 43 Onaqa tamo uŋgasari
kalil mana utruq di soqneb qaji naŋgi Qotei aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ
prugugeteb.

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

Tamo uŋgasari naŋgi maŋwa kalil Yesus a yoqnej qaji deqa are koba
qaleqnabqa a na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, 44 “Niŋgi ijo anjam
endi geregere quiy. E Tamo Aŋgro. Jeu tamo naŋgi na e ojsib tamo qudei
naŋgo baŋq di atqab.” 45 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib
anjam aqa utru Qotei na ulitej deqa naŋgi poinjrosai. Deqa naŋgi Yesus
nenemyqajqa ulaeb.

Yesus aqa aŋgro yai a ñam ti sqas?

46 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib aŋgro yai a naŋgi
kalil buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb. 47-48 Onaqa Yesus
a naŋgo areqalo di qalieosiqa aŋgro kiñala bei osiqa aqa areq di tigel-
tosiqa naŋgi osornjrej. Osornjrsiqa minjrej, “Tamo bei a ijo ñam qa are
qalsimqa aŋgro kiñala endeqaji bei osim geregereiyqas di a e dego osim
geregereibqas. Tamo a e osim geregereibqas di a na ijo Abu e qariŋbej
qaji di dego osim geregereiyqas. Nuŋgo ambleq di tamo bei a aqa segi
ñam soqtqa uratqas di tamo dena niŋgi kalil buŋgosim ñam ti sqas.”

Tamo naŋgi niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi niŋgi koba na wau qujai

49 Onaqa Jon na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni que. Iga tamo bei
unem. A ino ñam na mondor uge naŋgi winjreqnaqa iga na unsim
saidyem. Di kiyaqa? A iga koba na wauosaieqnu deqa.” 50 Onaqa Yesus
na minjej, “Niŋgi a saidyaib. Tamo naŋgi niŋgi jeutŋgosaieqnub di naŋgi
niŋgi koba na wau qujai.”

Samaria tamo naŋgi na Yesus qoreiyeb

51 Onaqa Yesus a mandam uratosim laŋ qureq oqwajqa bati jojomon-
aqa a Jerusalem aiqajqa areqalo qujaitosiqa Jerusalem areiyosiq wal-
welej. 52-53 Walweloqnsiqa aqa aŋgro qudei naŋgi qariŋnjrnaqa naŋgi
namo aisib Samaria naŋgo qure beiq di brantosib Yesus a di ŋeiqajqa
minjrnabqa naŋgi na saideb. Di kiyaqa? A Jerusalem aiyoqnej deqa.
54 Onaqa Yesus aqa aŋgro aiyel Jems Jon wo naŋgi kumbra di unsi-
bqa minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus minjeb, “O Tamo Koba, ni marimqa iga
ŋamyuwo metonam laŋ goge na aisim tamo naŋgi di koitnjrqas.” 55 Onaqa
Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel ŋiriŋtnjrej. 56 Osiqa aqa aŋgro kalil naŋgi
joqsiqa koba na qure beiq aiyeb.

Tamo qudei naŋgi Yesus dauryqajqa mareb

57 Naŋgi gam dauryosib aiyeqnabqa tamo bei na Yesus minjej, “Ni
sawa sawaq giloqnimqa e ni daurmoqnqai.” 58 Onaqa Yesus na minjej,
“Bauŋ juwaŋ naŋgi tal ti. Agi sub miligiq di ŋereŋeqnub. Qebari naŋgi
simi ti. Deqa naŋgi simiq di ŋereŋeqnub. Ariya e Tamo Aŋgro ŋeiqajqa tal
saiqoji. Deqa ni e daurbqajqa gulbe koba.” 59 Osiqa tamo bei minjej,
“Ni e daurbe.” Degsi minjnaqa tamo dena minjej, “O Tamo Koba, ni e
odbimqa e mati aisiy ijo abu qa tariŋoqnqai. A moiyimqa subq atsiy di
e ni daurmqai.” 60 Onaqa Yesus na minjej, “Uŋgum. Tamo moiyo qaji
naŋgi segi na tamo moiyo qaji naŋgi subq ateleŋoqnqab. Ariya ni sawa
sawaq giloqnsimqa Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim
naŋgo Mandor Koba sqas anjam di minjre minjre laqne.”

61 Onaqa tamo bei na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni marimqa e mati
gilsiy ijo was naŋgi baŋ ojeleŋosiy bosiy ni daurmqai.” 62 Onaqa Yesus na
minjej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor

Koba sqas anjam di ni mare mare laqne. Ni que. Tamo bei a kuñi ojsimqa
a bulosim qoreq ŋam atoqnqas di a Qotei aqa wau ojqa keresai.”

10

Tamo 72 naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqneb

1 Bati bei Tamo Koba a na tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi met-
njrnaqa aqa areq bonabqa naŋgo ambleq dena tamo 72 naŋgi giltnjrej.
Naŋgi aqa anjam mare mare laqajqa deqa giltnjrej. Giltnjrsiqa naŋgi
aiye aiyel namoosib qure kalil a segi bunuqna walwelosim aiqas qaji
naŋgi deq aiqajqa minjrsiqa qariŋnjrnaq aiyeb. 2 A naŋgi qariŋnjrqa osiqa
yawo anjam endegsi minjrej, “Wauq di iŋgi gargekoba melionub. Ariya
iŋgi meli bunuj otorqajqa wau tamo gargekoba sai. Deqa niŋgi wau lanja
minjibqa a na wau tamo naŋgi qariŋnjrimqa naŋgi aqa wauq gilsib iŋgi
meli bunuj otoreleŋqab.
3 “Deqa niŋgi aiyiy. Niŋgi kaja du du bul unub deqa e na niŋgi
qariŋgitqa aisib bauŋ juwaŋ naŋgo ambleq di wauoqnqab. 4 Niŋgi silali
osib aiyaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga tatal jigaib. Niŋgi aiyoqnsibqa
gamq di tamo qudei turoqnsibqa naŋgi anjam bei minjraib. 5 Niŋgi tal
bei gogetoqnsibqa tamo uŋgasari tal miligiq di unub qaji naŋgi endegsib
minjroqniy, ‘Niŋgi lawo na soqniy.’ 6 Degsib minjroqnibqa lawo tamo
bei sqas di a nuŋgo lawo anjam di oqas. Ariya lawo tamo bei sqasai di
nuŋgo lawo anjam di olo puluosim nuŋgoq bqas. 7 Niŋgi qure bei beiq di
brantoqnsibqa tal qujaiq di soqniy. Olo tal bei bei gogetoqnaib. Naŋgi
na niŋgi joqsib iŋgi ti ya ti anaiŋgoqnibqa uyoqniy. Niŋgi Qotei aqa wau
tamo unub deqa nuŋgo awai agi oqniy.
8 “Niŋgi qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi joqoqnsib iŋgi
anaiŋgoqnibqa uyoqniy. 9 Niŋgi qure dia sosibqa tamo uŋgasari ma ti
unub qaji naŋgi boletnjroqnsib endegsib minjroqniy, ‘Qotei a nuŋgo
Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’ 10 Ariya niŋgi
qure beiq di brantoqnibqa naŋgi niŋgi gereiŋgosaiabqa niŋgi naŋgi urat-
njrqa oqnsib naŋgo qure ambleq di tigeloqnsibqa endegsib minjroqniy,
11 ‘Niŋgi Qotei qoreiyonub deqa nuŋgo qure qa tumbrum gago siŋga
qandratqo qaji agi butuyetŋgonum. Ariya niŋgi endegsib qalieoiy, Qotei a
nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa bati jojomqo.’ O ijo aŋgro,
niŋgi degsib minjroqniy. 12 E niŋgi merŋgwai. Mondoŋ Qotei a tamo
uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na qure deqaji naŋgi tulaŋ
padaltnjrougetqas. A na Sodom qure naŋgi degsim padaltnjrqasai. A
naŋgi gulbe kiñala enjrqas.

Tamo uŋgasari are bulyosai qaji naŋgi mondoŋ tulaŋ padalougetqab

13 “O Korasin qure ti Betsaida qure ti, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di
kiyaqa? Maŋwa e nuŋgoq di yoqnem qaji di Tair qure ti Saidon qure
ti naŋgoq di brantej qamu naŋgi nami are bulyosib are uge qa gara
jigsib ŋam sumq di awoeb qamu. 14 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai.
Mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqa batiamqa a na
niŋgi tulaŋ padaltŋgougetqas. A na Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi
degsim padaltnjrqasai. A naŋgi gulbe kiñala enjrqas. 15 O Kaperneam
tamo uŋgasari, niŋgi laŋ qureq oqwa kere e? Keresai. Qotei na niŋgi
breiŋgimqa moiyo qureq aiqab.”

16 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei a nuŋgo
anjam qusim dauryqas di a ijo anjam dego qusim dauryqas. Ariya tamo
a niŋgi qoreiŋgwas di a na e dego qoreibqas. Tamo a e qoreibqas di a na
ijo Abu e qariŋbej qaji di dego qoreiyqas.”

Tamo 72 Yesus na qariŋnjrej qaji naŋgi olo aqa areq beb

17 Yesus na tamo 72 naŋgi di qariŋnjrnaq aisib aqa anjam mare mare
laqneb. Onaqa bunuqna naŋgo wau di koboonaqa naŋgi olo puluosib
Yesus aqa areq bosib areboleboleinjrnaqa minjeb, “O Tamo Koba, iga
ino ñam na mondor uge uge naŋgi winjreqnamqa naŋgi gago anjam
dauryoqnsib jaraiyoqneb.” 18 Onaqa Yesus na minjrej, “Kola minjal urur
mandamq aiyeqnu dego kere Satan a urur laŋ goge na uloŋosiq aiyeqnaq
e unonum. 19 Niŋgi quiy. E na Qotei aqa siŋgila niŋgi eŋgonum. Deqa
niŋgi siŋgila di osib amal uge ti degiŋ ti naŋgo siŋgila tentoqnsib laqnqab.
Gago jeu tamo Satan aqa siŋgila kalil dego niŋgi na kobotoqnqab. Deqa
iŋgi bei na yala niŋgi ugeugeiŋgwa keresai. 20 Mondor uge naŋgi nuŋgo
anjam dauryoqnsib jaraiyeqnub di bolequja. Ariya niŋgi deqa tulaŋ
areboleboleiŋgaiq. Qotei a nuŋgo ñam laŋ qureq di neŋgreŋyej unu. Niŋgi
deqa tulaŋ areboleboleiŋgem.”

Yesus a tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei pailyej

21 Bati deqa Mondor Bole a Yesus aqaq aisiq areqalo siŋgilatetonaqa a
tulaŋ areboleboleiyonaqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni segi laŋ qa ti
mandam qa ti Koba. E ino ñam soqteqnum. Di kiyaqa? Ni ijo anjam kalil
powo tamo naŋgi qa ulitoqnsimqa tamo naŋgi aŋgro du du bul unub qaji
naŋgi segi qa babteqnam naŋgi poinjreqnu. Od, Abu, ni ino segi areqalo
dauryosim agi degyeqnum.” 22 Yesus a degsi Qotei pailyej. Osiqa marej,
“Ijo Abu na iŋgi iŋgi kalil ijo baŋq di ateleŋej unu. E segi Qotei aqa Ŋiri.
Tamo bei a e qa qaliesai. Ijo Abu a segi e qa qalie. Tamo bei a ijo Abu
qa qaliesai dego. E segi ijo Abu qa qalie. E na tamo qudei naŋgi ijo Abu
osornjrqa areibqas di osornjrqai. Yim naŋgi dego ijo Abu qa qalieqab.”
23 Yesus a degsi marsiqa aqa aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi segi sasalosib
a na minjrej, “Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na ijo kumbra uneqnub deqa niŋgi
tulaŋ areboleboleiŋgem. 24 Niŋgi quiy. Nami mandor kokba ti Qotei aqa
medabu o tamo naŋgi ti gargekoba kumbra niŋgi bini uneqnub qaji di
unqajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi unosaioqneb. Anjam niŋgi bini
queqnub qaji di dego naŋgi quqwajqa are koba soqnej. Ariya naŋgi
quosaioqneb.”

Samaria tamo bei a kumbra bole yej

25 Onaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa
osiqa endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo, e kumbra bole kiye dauryosiy
dena e ŋambile gaigai sqai?” 26 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Dal anjam
neŋgreŋq di kiyersi unu? Ni gaigai sisiyeqnum. Deqa ni segi na mare.”
27 Onaqa tamo dena minjej, “Dal anjam endegsi unu, ‘Ni ino Tamo Koba
Qotei a tulaŋ qalaqalaiyime. Qalaqalaiyosim ino are miligi ti ino qunuŋ
ti ino siŋgila ti ino areqalo ti kalil a yekritime. Osim ni ino segi jejamu
gereiyeqnum dego kere ino was naŋgi degsim geregereinjroqnime.’ ”
28 Onaqa Yesus na minjej, “Ni kere maronum. Deqa ni kumbra di
yoqnqam dena ni ŋambile oqam.”
29 Onaqa tamo di a diqosiq aqa segi powo babtqa are qalsiq deqa olo
Yesus nenemyej, “Tamo yai a ijo was unu deqa e na gereiyqai?” 30 Onaqa

Yesus na kamba yawo anjam endegsi minjej, “Tamo bei a Jerusalem
dena tigelosiqa gam dauryosiq Jeriko qureq aiyeqnaqa gamq di bajiŋ
tamo qudei naŋgi na a ojsib aqa iŋgi iŋgi kalil yaiyekriteb. Osib aqa
gara palontetosib qalougetonab a moiqa jojomonaqa gam qalaq di a
uratosib jaraiyeb. 31 A gam qalaq di ŋeiesonaqa atra tamo bei a gam dena
walwelosiq gilsiq tamo di unej. Unsiqa a aqaryaiyqa uratosiqa gam qala
beiq na buŋyosiqa gilej. 32 Onaqa sokiñalayonaq tamo bei a dego gam
dena walwelosiq gilej. A Livai tamo. A atra tal taqatoqnej qaji. A gam
dena walwelosiq tamo di gam qalaq di ŋeiesonaq unsiqa a dego tamo di
aqaryaiyqa uratosiqa gam qala beiq na buŋyosiqa walwelosiq gilej.
33-34 “Ariya olo sokiñalayonaq Samaria tamo bei a dego gam dena wal-
welosiq gilej. Gilsiq tamo di unsiqa a qa tulaŋ dulosiqa aqa areq bosiqa
goreŋ ti wain ti osiq aqa jejamu pupoiyeleŋeb qaji di yanseleŋosiqa
qoseleŋetej. Osiqa a soqtosiqa aqa donki quraq di atsiqa osi gilsiqa tamo
ŋereŋo qaji talq di gereiyosiq taqatoqnej. 35 Onaqa nebeonaqa Samaria
tamo di aqa segi qureq gilqa osiqa ŋereŋo qaji tal taqato tamo aqa baŋq di
silali baŋga qudei atsiqa minjej, ‘Ni silali endena tamo di geregereiyoqne.
E bosiy ino segi silali baŋga gembub ni olo uratqam di ni kamba emqai.’ ”
36 Yesus na dal anjam qalie tamo di yawo anjam degsi minjsiqa olo
minjej, “Tamo qalub naŋgi gam dena walwelosib gileb. Deqa ni merbe.
Tamo yai a tamo gam qalaq di qalnab ŋeiesoqnej qaji aqa was bole?”
37 Onaqa dal anjam qalie tamo na kamba Yesus minjej, “Samaria tamo
agi tamo deqa dulej qaji di aqa was bole.” Onaqa Yesus na minjej, “Ni
kere maronum. Deqa ni gilsim kumbra degsim yoqne.”

Yesus a Marta Maria wo naŋgo talq di soqnej

38 Onaqa bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na walwelosib aisib qure
beiq di branteb. Qure dia uŋa bei soqnej aqa ñam Marta. A naŋgi joqsiq
koba na aqa tal gogeteb. 39 Marta aqa jaja bei soqnej aqa ñam Maria. A
Tamo Koba aqa siŋga jojomq di awoosiqa aqa anjam quoqnej. 40 Ariya
Marta a naŋgo iŋgi goiyetnjrqa marsiqa wau koba yoqnej. Osiqa Yesus
aqa areq bosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo jaja na e uratbqoqa e segi iŋgi
goiyoqnsim iŋgi iŋgi kalil gereiyeqnum. A na e yala aqaryaibosai. Deqa
ni na minjimqa a e aqaryaibem.” 41 Onaqa Tamo Koba a na kamba Marta
minjej, “O Marta, ni iŋgi iŋgi kalil qa are koba qaleqnum. Ni iŋgi iŋgi deqa
are kobaimaiq. 42 Iŋgi qujai qa are qalqam di kere. Maria a iŋgi qujai di
oqo. Iŋgi di tulaŋ boledamu. Iŋgi di tamo bei na olo yaiyqa keresai.”

11

Yesus a pailyo kumbra qa anjam palontej

1 Onaqa bati bei Yesus a sawa beiq gilsiq dia Qotei pailyosiq sonaqa
aqa aŋgro bei na minjej, “O Tamo Koba, Jon a nami aqa aŋgro naŋgi
pailyqajqa gam osornjroqnej dego kere ni na iga dego pailyqajqa gam
osorge.” 2 Onaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi Qotei
pailyqa osibqa endegsib pailyoqniy,
‘O Abu, ino ñam tulaŋ getento.
Ni bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgoqnime.
3 Gago iŋgi uyo bati gaigai keretgoqnime.
4 Tamo naŋgi iga qa une ateqnub qaji naŋgo une kalil iga na kobotetnjre-
qnum deqa ni kamba gago une kalil dego kobotetgoqnime.

Gulbe bei na iga walawalaigosim uneq waigwa laqnimqa ni iga
aqaryaigoqnime.' "

5-6 Osiqa Yesus na olo minjrej, "Ino kadoi bei a qolo jige ino talq
bosimqa oqeq di tigelosim mermqas, 'O kadoi, ijo was a sawa isaq na
walwelosiq ijo talq bqoqa e iŋgi bei anaiyqajqa di saiqoji. Deqa ni bem
qalub ebimqa e anaiyqai.' 7 A degsi mermimqa ni na kamba minjqam,
'Ni e ŋeio ŋam gentbaim. E siraŋ qandimtonum. E ijo aŋgro naŋgi ti
ŋeiejunum. Deqa e ni bem emqa keresai.' 8 Ni na ino kadoi degsi minjimqa
a ni tulaŋ waiŋmqas. Waiŋmimqa ni tigelosim bem yqam. A ino kadoi unu
ni deqa are qalsim bem yqasai. A ni tulaŋ waiŋmqo deqa ni tigelosim iŋgi
keretosim yqam. 9 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi iŋgi bei qa Qotei
pailyqab di a na eŋgwas. Niŋgi iŋgi bei oqa marsibqa ŋamqab di itqab.
Niŋgi siraŋme kindokindoŋabqa Qotei na siraŋ waqtetŋgwas. 10 Tamo kalil
Qotei pailyeqnub qaji naŋgi iŋgi eqnub. Tamo kalil iŋgi qa ŋameqnub qaji
naŋgi iteqnub. Tamo kalil siraŋme kindokindoŋeqnub qaji naŋgi Qotei na
siraŋ waqtetnjreqnu.

11 "Tamo bei aqa aŋgro a mamyim qe qa minjimqa a qe yqas. A amal
uge yqasai. 12 A na tuwe tawel qa minjimqa a tuwe tawel yqas. A degiŋ
yqasai. 13 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi tamo bolesai. Ariya niŋgi nuŋgo aŋgro
naŋgi iŋgi bole bole enjreqnub. Niŋgi naŋgi saidnjrosaieqnub. Nuŋgo
kumbra dena niŋgi endegsi poiŋgem, nuŋgo Abu laŋ qureq di unu qaji
a dego niŋgi saidŋgosaieqnu. Niŋgi pailyqab di a na aqa Mondor Bole
eŋgwas. A na niŋgi saidŋgwasai bole sai."

Tamo qudei naŋgi maroqneb, "Belsebul a Yesus aqa jejamuq di unu"

14 Onaqa Yesus a tamo bei mondor uge na medabu getentesoqnej
qaji di mondor uge wiyetej. Wiyetonaqa a olo boleosiqa anjam maro-
qnej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa tulaŋ
prugugeteb. 15 Onaqa tamo qudei naŋgi dego Yesus aqa maŋwa di unsib
Yesus yomuiyosib maroqneb, "Mondor uge naŋgo gate koba Belsebul
a Yesus aqa jejamuq di unu. Siŋgila dena a na mondor uge naŋgi
winjreqnu." 16 Onaqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa siŋgila laŋa tenemtqa
osib gisaŋyosib minjeb, "Ni Qotei laŋ goge di unu qaji aqa siŋgila bei
babtim iga unqom." 17 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo di qalieosiqa
yawo anjam endegsi minjrej, "Tamo naŋgi sawa qujaiq di unub qaji
naŋgi segi poaiyelosib qotqab di naŋgi koba na geregere sqa keresai.
Naŋgi niñaqosib koboqab. Tamo naŋgi tal qujaiq di unub qaji naŋgi segi
poaiyelosib qotqab di naŋgi dego koba na geregere sqa keresai. 18 Dego
kere Satan na aqa segi mondor uge naŋgi winjrqas di naŋgi poaiyelqab.
Deqa Satan a kiyersim aqa mondor uge naŋgi olo taqatnjrqas? Di
keresai. Niŋgi mareqnub, 'Yesus a Belsebul aqa siŋgila na mondor uge
naŋgi winjreqnu.' 19 Di sai. E Belsebul aqa siŋgila na mondor uge naŋgi
winjrqai di yai aqa siŋgila na nuŋgo aŋgro naŋgi mondor uge winjrqab?
Deqa naŋgi segi na merŋgwab, niŋgi anjam groteqnub. 20 Ariya e Qotei
aqa siŋgila na mondor uge naŋgi winjrqai di niŋgi endegsi poiŋgwas,
'Bole, Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqo.'
Niŋgi degsi poiŋgwas.

21 "Tamo siŋgila koba bei a aŋ ti qaja ti ojeleŋosim aqa segi tal geregere
taqatqas di aqa iŋgi iŋgi kalil bole sqab. 22 Ariya tamo bei tulaŋ siŋgila
koba a bosim tamo di ombla qotsim siŋgilaqas di a na qaja ti aŋ ti tal

aqa abu a dena siŋgilaoqnej qaji di yaiyeleŋosim aqa iŋgi iŋgi kalil eleŋqas.
Osim iŋgi iŋgi di tamo qudei naŋgo baŋq di olo ateleŋqas.
23 “Tamo bei na e beterbqasai di a na e jeutbqas. Tamo bei a e ombla
wauqasai di a na ijo wau ugetetbqas.”

Mondor uge a tamo aqa jejamu uratosim olo bqas

24 Osiqa Yesus a olo marej, “Mondor uge a tamo bei aqa jejamuq
dena ulaŋosim sawa kaŋgraŋoq gilqas. Gilsim dia laqnsimqa aqaratqajqa
sawa ŋamam ugeiyim marqas, ‘E olo puluosiy ijo tal uratem qaji deq olo
aiqai.’ 25-26 A degsi marsimqa aisim tal di nami maŋ solsib iŋgi iŋgi
kalil gereiyeb milalejunu di unsimqa olo puluosim gilsim mondor uge
7 tulaŋ ugedamu naŋgi joqsim bosim koba na tal dia sqab. Soqnibqa
tamo di aqa so tulaŋ ugeqas. Aqa so uge namij degwasai. Aqa so olo tulaŋ
ugedamuqas.”

Tamo yai naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab?

27 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena
uŋa bei a brantosiqa tulaŋ leleŋosiqa Yesus minjej, “Ino ai agi ni nami
ŋambabtmosiqa muŋgum anaimoqnej qaji a Qotei aqa ŋamgalaq di uŋa
tulaŋ bolequja. Deqa a tulaŋ areboleboleiyim sqas.” 28 Onaqa Yesus na
kamba minjej, “Ijo ai a segi areboleboleiyqasai. Tamo naŋgi Qotei aqa
anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrim
sqab.”

Tamo qudei naŋgi Yesus aqa maŋwa unqajqa minjeb

29 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus aqa areq di
koroeqnabqa a na naŋgi endegsi minjroqnej, “Tamo uŋgasari bini bati
endeqa unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ ugedamu. Naŋgi gaigai Qotei
aqa maŋwa laŋa unqajqa metbeqnub. Deqa e na Qotei aqa maŋwa bei
naŋgi osornjrqasai. Jona aqa maŋwa segi osornjritqa naŋgi unqab. 30 Agi
Jona a segi maŋwa bul sonaqa tamo uŋgasari Ninive qureq di soqneb qaji
naŋgi maŋwa di uneb. Dego kere e Tamo Aŋgro maŋwa bul soqnit tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi maŋwa di unqab. 31 Mondoŋ
Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa uŋa mandor nami
guta di sawa taqatoqnej qaji a tigelqas. Tigelosimqa tamo uŋgasari bini
bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqas. A degyqas. Di
kiyaqa? Uŋa di a nami Solomon aqa powo kobaquja unqa marsiqa sawa
isaq na walwelosi bej deqa. Ariya bini tamo bei Solomon tulaŋ buŋyejunu
qaji a nuŋgo ambleq di unu. 32 Mondoŋ Qotei na tamo uŋgasari naŋgi
peginjrqa batiamqa Ninive tamo naŋgi dego tigelqab. Tigelosibqa tamo
uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo kumbra uge babtetnjrqab.
Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Ninive tamo naŋgi nami Jona aqa anjam
qusib are bulyeb deqa. Ariya bini tamo bei Jona tulaŋ buŋyejunu qaji a
nuŋgo ambleq di unu.”

Ino ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul

33 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei a lam qatrentosim tal surumq di
atqasai. Kulum miligiq jugwasai. Boleq di gaintim warum suwaŋamqa
tamo uŋgasari naŋgi tal miligiq gilsib warum geregere unqab. 34 Ino
ŋamdamu a ino jejamu qa puloŋ bul. Deqa ino ŋamdamu boleqas di ino
jejamu kalil suwaŋesqas. Ariya ino ŋamdamu ugeqas di ino jejamu kalil
ambruesqas. 35 Deqa niŋgi geregere unoqniy. Nuŋgo jejamu suwaŋejunu

qaji di olo ambruo uge. 36 Ino jejamu kalil suwaŋekritqas di taqal bei
ambruqa keresai. Deqa ino jejamu kalil suwaŋoq di soqneme. Lam
puloŋosiq ni suwantmeqnu dego kere."

Farisi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti kumbra uge uge yeqnub

37 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa Farisi tamo bei a Yesus aqa
areq bosiq minjej, "Aqo ombla ijo talq gilsim iŋgi uyqom." Osiqa naŋgi
ombla aqa talq gilsib awoeb. 38 Awoosib Yesus a iŋgi uyqa osiqa a mati
baŋ yansosaisosiq laŋa uyej. Deqa Farisi tamo a Yesus aqa kumbra di
unsiqa tulaŋ prugugetej. 39 Onaqa Tamo Koba a na minjej, "Niŋgi Farisi
nuŋgo kumbra uge agi ubtosiy merŋgwai. Niŋgi ya gambaŋ ti tabir ti qore
segi yanseqnub. Niŋgi miligi yansosaieqnub. Di yawo anjam. Aqa damu
agiende. Niŋgi babaŋ na tamo bole. Ariya nuŋgo are miligi kumbra uge
ti bajiŋ kumbra ti dena maqejunu. 40 Niŋgi nanari tamo! Qotei a nuŋgo
jejamu gereiyosiqa nuŋgo are miligi dego gereiyej. Di niŋgi qaliesai kiyo?
41 Deqa iŋgi iŋgi kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di niŋgi eleŋosib tamo
iŋgi saiqoji naŋgi enjroqniy. Niŋgi kumbra degyibqa nuŋgo iŋgi iŋgi kalil
milalesqas.

42 "O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi dal
anjam kiñilala segi dauryeqnub. Agi niŋgi lei ti lombo ti saga ti oqnsib
poto 10 yoqnsib oto qujai Qotei atraiyeqnub. Ariya niŋgi Qotei aqa
dal anjam kokba dauryqajqa urateqnub. Agi niŋgi kumbra bole bole
dauryosaieqnub. Niŋgi Qotei qalaqalaiyosaieqnub. Niŋgi dal anjam
kiñilala segi dauryeqnub. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi are
bulyosib dal anjam kokba dauryosib laqniy. Niŋgi dal anjam kiñilala
dego dauryqa urataib.

43 "O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi
Qotei tal miligiq di tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa tulaŋ
areboleboleiŋgeqnu. Niŋgi koro sawaq di dego tamo uŋgasari naŋgi na
nuŋgo ñam soqtetŋgosib baŋ ojetŋgwajqa deqa areboleboleiŋgeqnu.

44 "O Farisi tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Niŋgi tamo
moiyo qaji sub bul unub. Sub gogeq di mariŋ na kabutqo. Deqa tamo
uŋgasari naŋgi quraq na walweloqnqab di naŋgi qalieqasai."

45 Yesus a anjam degsi marnaqa dal anjam qalie tamo bei a Yesus aqa
anjam di qusiqa minjej, "O Qalie Tamo, ni Farisi naŋgi anjam degsi min-
jronum deqa ni gago ñam dego ugetoiyonum." 46 Onaqa Yesus na kamba
minjej, "O dal anjam qalie tamo, niŋgi dego tulaŋ padalougetqab. Di
kiyaqa? Niŋgi tamo uŋgasari naŋgi gulbe kokba enjreqnab qoboiyoqnsib
unub. Ariya niŋgi na olo naŋgo gulbe di qoboiyetnjrosaieqnub.

47 "Niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa? Nuŋgo moma naŋgi nami
Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ñumeqnab moreŋoqneb. Ariya niŋgi
na olo naŋgo sub gereiyeqnub. 48 Nuŋgo kumbra dena niŋgi endegsib
marobuleqnub, 'Gago moma naŋgo kumbra bole.' Niŋgi degsib marob-
uleqnub. Agi nuŋgo moma naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi
ñumoqneb. Ariya niŋgi na olo naŋgo sub gereiyeqnub.

49 "Utru deqa Qotei powo koba ti unu qaji a endegsi marej, 'E ijo
medabu o tamo naŋgi ti ijo anjam maro tamo naŋgi ti qariŋnjritqa
tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgoq giloqnibqa naŋgi na
naŋgi jeutnjroqnsib tulaŋ ugeugeinjroqnqab. Osib qudei ñumoqnib
moreŋoqnqab.' 50-51 O dal anjam qalie tamo, Qotei a nuŋgo moma naŋgo
une kalil osim tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgo jejamuq

di ateleŋqas. Nuŋgo moma naŋgo une di agi naŋgi nami yqajqa utru atsib
Kein na Abel qalnaq moiyej. Qotei a mandam atej bati deqa naŋgi une di
yqajqa utru ateb. Dena bosi bosib Sekaraia atra bijal ti atra tal ti ambleq
di qalnab moiyej. E bole merŋgwai. Une kalil di aqa awai uge Qotei na
osim tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi enjrqas.
52 "O dal anjam qalie tamo, niŋgi tulaŋ padalougetqab. Di kiyaqa?
Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qalieqajqa gam itqa mareqnabqa niŋgi na
olo gam getentetnjreqnub. Niŋgi segi Qotei qalieqajqa gam itqa keresai.
Deqa tamo uŋgasari naŋgi dego gam di itqa yeqnab niŋgi na olo gam
getentetnjreqnub."
53 Osiqa Yesus a tigelosiqa tal di uratosiq gilej. Bati deqa dal an-
jam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti a qa minjiŋ oqetnjrnaqa anjam
gargekoba nenemyoqneb. 54 A anjam bei grotimqa naŋgi a ojqajqa deqa
anjam gargekoba nenemyoqnsib a dadauryoqneb.

12

Yesus a Farisi naŋgo kumbra uge qa anjam marej

1 Onaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus unqajqa bosib
koroosib jujuŋkobaeb. Siŋga waiyosib walwelqa keresai. Deqa tamo
qudei na tamo qudei naŋgo siŋga sosetnjroqneb. Bati deqa Yesus a aqa
aŋgro naŋgi joqsiqa naŋgi sasalosib a na minjrej, "Niŋgi geregere ŋam
atoqniy. Farisi naŋgi gisaŋ tamo. Naŋgi anjam maro aiyelteqnub. Bem
tiyeqnu qaji sum Farisi naŋgo bem ti bulyimqa bem dena tiyekritosim
tulaŋ kobaqujaqas. 2 Deqa niŋgi quiy. Kumbra kalil kabuejunu qaji di
boleq dqas. Anjam kalil uliejunu qaji di tamo naŋgi qusib poinjrqas.
3 Deqa anjam kalil niŋgi ambruq di mareqnub qaji di suwaŋamqa tamo
naŋgi quqwab. Anjam kalil niŋgi warum miligiq di mareqnub qaji di
tamo naŋgi bijal gogeq di tigelosib palontqab."

Niŋgi Qotei segi ulaiyiy

4 Osiqa Yesus a olo marej, "O ijo aŋgro, niŋgi quiy. Niŋgi jeu tamo
naŋgi ulainjraib. Naŋgi nuŋgo jejamu segi qalsib moiyotqa kere. Naŋgi
niŋgi gulbe bei eŋgwa keresai. Deqa niŋgi naŋgi ulainjraib. 5 Tamo niŋgi
ulaiyqab qaji agi deqa merŋgwai. Qotei a segi nuŋgo jejamu moiyotosim
bunuqna nuŋgo qunuŋ dego ŋamyuwoq waiyqa kere. Deqa niŋgi a segi
ulaiyiy.
6 "Niŋgi qalie. Tamo naŋgi qebari sinjir silali kobaquja na awaiyo-
saieqnub. Silali kiñala na awaiyeqnub. Ariya Qotei na qebari sinjir naŋgi
geregere taqatnjreqnu. A na naŋgi uratnjrosaieqnu. 7 Dego kere Qotei a
nuŋgo gate baŋga segi segi sisiyoqnsiq geregere taqateqnu. Deqa niŋgi
ulaaib. Niŋgi qebari kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub."

Iga Yesus aqa ñam marqajqa jemaigwasai

8 Osiqa Yesus a olo marej, "E Tamo Aŋgro. Niŋgi mandam tamo naŋgo
ulatamuq di ijo ñam boleq atsib marqab di mondoŋ e na kamba Qotei
aqa laŋ aŋgro naŋgo ulatamuq di nuŋgo ñam boleq atsiy marqai. 9 Ariya
niŋgi mandam tamo naŋgo ulatamuq di ijo ñam marqajqa asgiŋgwas di
mondoŋ e kamba dego Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgo ulatamuq di nuŋgo ñam
marqajqa asgibqas.
10 "E Tamo Aŋgro. Tamo bei na e misiliŋbqas une di Qotei na kobotqas.
Ariya tamo bei na Mondor Bole misiliŋyqas une di Qotei na kobotqasai.

11 “Bunuqna Juda tamo kokba naŋgi niŋgi ojsib naŋgo Qotei tal miligiq
di tigeltŋgosib nenemŋgibqa niŋgi na kamba anjam kiye minjrqajqa deqa
are koba qalaib. Rom naŋgo gate ti naŋgo mandor ti naŋgo ulatamuq di
dego niŋgi tigeltŋgibqa niŋgi na kamba anjam minjrqajqa ulaaib. 12 Bati
deqa Mondor Bole na areqalo eŋgimqa niŋgi anjam marqab.”

Ñoro tamo qa yawo anjam

13 Onaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgo ambleq dena tamo
bei a tigelosiqa Yesus minjej, “O Qalie Tamo, ni ijo was minjimqa a na
gago abu moiyej qaji aqa ñoro kalil ambleq na potosim taqal bei ebqas.”
14 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo yai na e giltbqo deqa e nuŋgo gulbe di
gereiyqai?” 15 Degsi minjsiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej,
“Niŋgi ñoro koba oqajqa mamaulŋgaiq. Niŋgi ñoro koba ti sqab dena niŋgi
ŋambile bole oqa keresai. Niŋgi ijo anjam deqa geregere are qaloqniy.”

16 Osiqa yawo anjam bei endegsi minjrej, “Ñoro tamo bei soqnej. Aqa
wauq di iŋgi tulaŋ koba melioqnej. 17 Deqa a endegsi are qalej, ‘E
kiyerqai? Ijo iŋgi tulaŋ koba melieleŋqo. Deqa e iŋgi di atqajqa tal
keresaiibqo.’ 18 Osiqa marej, ‘E endegyqai. E ijo tal kalil koŋeleŋosiy
olo tal kokba ateleŋqai. Osiy ijo iŋgi meli kalil tal kokbaq di jugwai. Ijo
ñoro kalil dego dia jugeleŋqai. 19 Jugeleŋosiy marqai, “Ijo iŋgi iŋgi tulaŋ
koba agi atonum unu. Deqa e aqaratosiy laŋa awesqai. Sosiy iŋgi ti ya
ti uyoqnsiy areboleboleiboqnqas. Wausau gargekoba gilqas ijo iŋgi iŋgi
di koboqasai.” ’ 20 Tamo di a degsi marnaqa Qotei na minjej, ‘Ni nanari
tamo. Qolo qujai endeqa e ino qunuŋ yaimitqa ni moiqam. Yimqa iŋgi
iŋgi kalil ni na gereiyosim atonum qaji di tamo yai na olo oqas?’ Qotei na
degsi minjej. 21 Dego kere tamo naŋgi ñoro koba koroiyejunub qaji naŋgo
ñoro qoji padalqab. Naŋgi laŋ qure qa ñoro saiqoji unub deqa naŋgi Qotei
aqa ŋamgalaq di sougetesosib moreŋqab.”

Niŋgi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib

22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi mandamq
endi bole sqajqa deqa areqalo kobaiyaib. Osib endegsib maraib, ‘Iga
iŋgi qabe na osim uyqom? Gara qabe na osim gago jejamu kabutqom?’
Niŋgi degsib maraib. 23 Niŋgi iŋgi uyo na segi ŋambile oqasai. Niŋgi gara
jugoqnqab dena segi nuŋgo jejamu bole sqasai. 24 Niŋgi qebari naŋgi
unjriy. Naŋgi iŋgi yagosaieqnub. Iŋgi otorosib talq di atosaieqnub. Ariya
Qotei na qebari naŋgi iŋgi anainjreqnu. Niŋgi qalie, qebari naŋgi qunuŋ
saiqoji. Niŋgi tamo qunuŋ ti. Niŋgi qebari naŋgi tulaŋ buŋnjrejunub.
25 Niŋgi mandamq endi sokobaiyqajqa deqa are koba qalaib. Niŋgi are
koba qalqab dena niŋgi nuŋgo segi sqajqa bati olo yala totoryqa keresai.
Sai bole sai. 26 Niŋgi wau kiñala deqaji yqa keresai deqa niŋgi kiyaqa iŋgi
qudei qa are koba qaleqnub?

27 “Niŋgi ŋam so unjriy. Naŋgo wala kiyersib branteqnub di niŋgi qalie-
sai. Naŋgi segi wauosaieqnub. Naŋgo segi wala gereiyosaieqnub. Deqa e
niŋgi endegsi merŋgwai. Nami Solomon a gara wala boledamu jugoqnej.
Ariya ŋam so aqa wala dena Solomon aqa wala tulaŋ buŋyejunu. 28 Maŋ
laŋaj a bini oqwas nebe tamo naŋgi na giŋgeŋyosib ŋamyuwoq waiyqab.
Maŋ laŋaj di Qotei na wala enjreqnu. Deqa niŋgi kiyaqa Qotei qa nuŋgo
areqalo siŋgilatqa yonub keresaiiŋgwo? Niŋgi maŋ laŋaj sai. Niŋgi tamo
qunuŋ ti. Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, Qotei a niŋgi dego gara eŋgoqnqas.
29 Niŋgi areqalo kobaiyosib endegsib maraib, ‘Iga iŋgi ti ya ti qabe na

osim uyqom?’ Niŋgi degsib maraib. 30 Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji
naŋgi iŋgi iŋgi deqa are koba qaleqnub. Ariya niŋgi deqa are koba qalaib.
Nuŋgo Abu a qalie, niŋgi laŋa sqa keresai. Niŋgi iŋgi iŋgi deqaji oqnsib
sqab. 31 Deqa niŋgi Qotei na taqatŋgosim nuŋgo Mandor Koba sqajqa
siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab di Qotei na kamba iŋgi uyo ti gara ti dego
eŋgoqnqas.”

Niŋgi laŋ qure qa iŋgi iŋgi oqajqa deqa are qaloqniy

32 Osiqa Yesus a olo marej, “O ijo kaja du du niŋgi ulaaib. Nuŋgo Abu a
nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwajqa areareteqnu. 33 Deqa niŋgi
kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo ñoro kalil qariŋyosib silali osib tamo iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi di jeisib enjriy. Osib silali jugwajqa quŋ ugeosaieqnu
qaji di gereiyosib laŋ qure qa iŋgi iŋgi eleŋosib di jugeleŋoiy. Iŋgi iŋgi di
koboqa keresai. Bajiŋ tamo naŋgi bosib oqasai. Sisimbiŋ na ugetqasai.
Iŋgi iŋgi di gaigai sqas. 34 Sawa qabia ino ñoro bole unu dia ino are miligi
dego siŋgilatim sqas.”

Kaŋgal tamo bole a tal lanja olo bqajqa bati qa tariŋeqnu

35 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi nuŋgo gara tigeleŋosib nuŋgo iŋgi
iŋgi kalil gereiyosib waŋal qatrentosib ijo bqajqa bati qa tariŋosib soqniy.
36 Tamo bei a goiyo kobaq dena olo bosim aqa talq di brantosim siraŋme
kindokindoŋamqa aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋejunub qaji naŋgi
siraŋme waqtoqujatqab. Dego kere niŋgi ijo bqajqa bati qa tariŋosib
soqniy. 37 Tal lanja aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋosib ŋam atoqnibqa
bosim degsi unjrimqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Deqa a na naŋgi
metnjrim awoeleŋabqa iŋgi anainjroqnqas. 38 A qolo jige kiyo nebeqa
laqnimqa kiyo bosim aqa kaŋgal tamo naŋgi a qa tariŋosib ŋam atoqnibqa
degsi unjrimqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.

39 “Niŋgi are qaliy. Bati gembu bajiŋ tamo a bosim tal paratqas di tal
lanja a qalieqasai. A nami qalieosiq sonaq qamu bajiŋ tamo a bosiq tal
paratqa yonaq unsiq wiyej qamu. 40 Dego kere e Tamo Aŋgro bqajqa bati
niŋgi qaliesai. E bosiy niŋgi pruqtŋgaim deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib
e qa tariŋoqnsib soqniy.”

Tamo yai a wau tamo bole?

41 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni yawo anjam maronum
di iga segi quqwajqa kiyo tamo uŋgasari kalil naŋgi dego quqwajqa kiyo?”
42 Onaqa Tamo Koba a na minjej, “Kaŋgal tamo yai a areqalo bole ti
sosiqa gaigai wau bole yeqnu? Kaŋgal tamo di tal lanja na endegsi
minjqas, ‘Ni na ijo kaŋgal tamo kalil naŋgi geregere taqatnjroqnsimqa
naŋgo iŋgi uyqajqa batioqnimqa iŋgi anainjroqne.’ 43 Degsi minjsimqa
sawa beiq gilsim di sqas. Olo puluosim wau kalil a na aqa kaŋgal tamo
yej qaji di kalil keretosim soqnimqa a bosim unimqa kaŋgal tamo di
a tulaŋ areboleboleiyqas. 44 Deqa e bole merŋgwai. Kaŋgal tamo di a
wau boledamu yej deqa tal lanja na aqa iŋgi iŋgi kalil osim aqa baŋq di
atim a na taqatetoqnqas. 45 Ariya kaŋgal tamo di a endegsi are qalqas,
‘Ijo tamo koba a urur bqasai.’ Degsi are qalsimqa a na kaŋgal tamo
ti kaŋgal uŋa ti naŋgi laŋa laŋa kumbaiŋnjroqnqas. Osim iŋgi ti wain ti
uyoqnsim nanarioqnqas. 46 Aqa tamo koba bqajqa bati a qaliesai deqa
a kumbra degsim yoqnimqa aqa tamo koba brantoqujatosim unimqa a
tulaŋ prugugetqas. Deqa aqa tamo koba na a qalougetosim tamo naŋgi

Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo so sawaq waiyim aiqas.
47 “Tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, ‘Ni wau di ye.’ Yimqa a geregere qusim ariya a olo asgimosim wau di yosaiamqa tal lanja na a kumbaiŋyogargekobatqas. 48 Ariya tal lanja na aqa kaŋgal tamo bei minjqas, ‘Ni wau di ye.’ Yimqa a geregere quosai deqa a wau di yosaiamqa tal lanja na a jiŋga na kumbaiŋyoqujaitqas. Niŋgi quiy. Qotei na tamo bei wau koba yimqa a wau di ojsim olo wau tulaŋ koba dego ojeme. Qotei na tamo bei aqa baŋq di wau koba atimqa a wau di taqatosim olo wau tulaŋ koba dego taqateme.”

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjrimqa naŋgi jeu jeu sqab

49 Osiqa Yesus a olo marej, “E ŋamyuwo waiyit mandamq aiqas. E deqa bem. Deqa e Qotei endegsi pailyeqnum, ‘O Abu, ŋamyuwo di urur puloŋeme.’ 50 Niŋgi quiy. E yanso bei oqai. E yanso di osaiunum deqa e are tulaŋ gulbekobaibeqnu. 51 O ijo aŋgro, niŋgi kiyersib are qalonub? E na qaja kobotitqa tamo uŋgasari naŋgi geregere lawo na sqajqa e deqa bem kiyo? Sai. E na qaja kobotqajqa bosai. E na tamo uŋgasari naŋgi pupoinjritqa naŋgi jeu jeu sqajqa deqa bem. 52 Bini bati endeqa ti bunuq qa ti tamo 5 tal qujaiq di unub qaji naŋgi ijo ñam qa jeu jeu sqab. Tamo qalub naŋgi na tamo aiyel jeutnjroqnqab. Tamo aiyel naŋgi na tamo qalub jeutnjroqnqab. 53 Abu naŋgi na naŋgo segi aŋgro mel naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro mel naŋgi na naŋgo segi abu naŋgi jeutnjroqnqab. Ai naŋgi na naŋgo segi aŋgro sebiŋ naŋgi jeutnjroqnqab. Aŋgro sebiŋ naŋgi na naŋgo segi ai naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ qeli naŋgi na naŋgo segi aiŋ yala naŋgi jeutnjroqnqab. Aiŋ yala naŋgi na naŋgo segi aiŋ qeli naŋgi jeutnjroqnqab.”

Kumbra bini branteqnu qaji di tamo naŋgi utru poinjrosaieqnu

54 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi minjrej, “Seŋ aiyoq dena laŋbi tigelamqa niŋgi unsib marqab, ‘Awa bqas.’ Degsib marqab awa bqas. 55 Meli jagwa bamqa niŋgi unsib marqab, ‘Sawa kaŋkaŋqas.’ Degsib marqab sawa kaŋkaŋqas. 56 Niŋgi gisaŋ ani. Niŋgi mandam ti laŋ ti unoqnsib geregere pegiyeqnub. Ariya kiyaqa kumbra bini branteqnu qaji di niŋgi unoqnsib utru poiŋgosaieqnu?”

Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi segi aiyel anjam urur gereiyoqujatiy

57 Osiqa Yesus a olo marej, “Kumbra bole ti kumbra uge ti di niŋgi kiyaqa geregere pegiyosaieqnub? 58 Tamo bei a ni qa anjam soqnimqa niŋgi ombla walwelosib anjam pegiyo talq giloqnsibqa gamq di niŋgi segi aiyel anjam urur gereiyoqujatiy. Yosib anjam moiyotosib a ni osim anjam pegiyo talq gilqasai. Ariya niŋgi gamq di anjam gereiyqasai di a na ni osi gilsimqa anjam pegiyo tamo aqa ulatamuq di tigeltmimqa anjam pegiyo tamo a ni osim qaja tamo naŋgo baŋq di atqas. Yimqa naŋgi na ni osib tonto talq di waimqab. 59 Deqa e ni mermqai. Ni tonto talq dena olo oqedqasai. Ni mati ino une aqa awai kalil keretimqa di ni uratmib oqedqam.”

13

Tamo a are bulyqasai di a padalqas

1 Onaqa bati deqa tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb, “O
Tamo Koba, Galili tamo qudei naŋgi wagme osib Qotei atraiyeqnabqa
Pailat na aqa qaja tamo naŋgi qariŋnjrnaq gilsib naŋgi ñumnab naŋgo leŋ
aisiq wagme naŋgo leŋ ti tuturej.” 2 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi
kiyersib are qalonub? Galili tamo naŋgi di une gargekoba yoqneb deqa
gulbe di naŋgoq di brantej. Galili tamo qudei naŋgi une gargekoba
yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub kiyo? 3 Di sai. E niŋgi merŋgwai.
Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil dego padalqab. 4 Jerusalem dia tal
olekoba aqa ñam Siloam di puosiqa tamo 18 naŋgi ñumnaq moreŋeb. Deqa
niŋgi kiyersib are qalonub? Tamo 18 moreŋeb qaji naŋgi une gargekoba
yoqneb deqa naŋgi degsib moreŋeb. Tamo qudei Jerusalem di unub qaji
naŋgi une gargekoba yosaieqnub. Niŋgi degsib are qalonub kiyo? 5 Di
sai. E niŋgi merŋgwai. Niŋgi are bulyqasai di niŋgi kalil dego padalqab.”

Qura geitosai qaji aqa yawo anjam

6 Osiqa Yesus a yawo anjam bei endegsi marej, “Tamo bei a aqa wauq
di qura yagej. Bunuqna a qura gei oqajqa marsiq bej. Bosiq unej qura
geitosai. 7 Deqa a na aqa wau taqato tamo minjej, ‘Ni que. Wausau qalub
gilqo e boqnsim ŋam atoqnem qura geitosai. Deqa uŋgum. Qomsim waiy.
A kiyaqa mandam aqa namur laŋa saitqas?’ 8 Onaqa wau taqato tamo na
minjej, ‘O Tamo Koba, ni mati uratim soqnem. Wausau qujai endeqa e na
qura utruq di moror qamsiy namur atsiy unqai. 9 Degyitqa wausau bei
qa geitqas kiyo sai kiyo? Saiamqa ni marim e qomsiy waiyqai.’ ” Yesus a
yawo anjam degsi marej.

Yori bati qa Yesus na uŋa bei boletej

10-11 Onaqa yori bationaqa Yesus a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa
Qotei aqa anjam minjroqnej. Minjroqnsiqa ŋam atej uŋa bei sonaq unej.
Uŋa di a maiyej. Mondor uge na ma yonaqa wausau 18 a groŋosiq laqnej.
A tiŋtiŋ tigelqa keresai. 12 Deqa Yesus na uŋa di unsiq metonaqa aqa
areq bonaqa minjej, “O uŋa, ni que. Endego ino ma di ni uratmqas.”
13 Degsi minjsiqa uŋa aqa jejamuq di baŋ atnaqa aqa ma koboonaqa a
tiŋtiŋ tigelosiqa Qotei aqa ñam soqtoqnej. 14 Onaqa Qotei tal taqato tamo
a Yesus aqa maŋwa di unsiqa minjiŋ oqetej. Di kiyaqa? Yesus a yori
bati qa uŋa di boletej deqa. Deqa Qotei tal taqato tamo na tamo uŋgasari
naŋgi endegsi minjrej, “Bati 6 iga waueqnum. Deqa wau qa bati segi
nuŋgo ma boletqajqa boqniy. Yori bati qa nuŋgo ma boletqajqa baib.”
15 Onaqa Tamo Koba a na kamba minjej, “Niŋgi gisaŋ tamo. Niŋgi yori
bati gaigai nuŋgo makau ti donki ti tontonub unub di sil palontoqnsib
joqoqnsib ya anainjreqnub. 16 Ariya uŋa endi a Abraham aqa moma.
Satan na ma yonaqa wausau 18 ma ti soqnej. Deqa e kiyaqa yori bati
qa aqa ma di uratit sqas? Sai. E boletqai.” 17 Yesus a degsi marnaqa
aqa jeu tamo kalil naŋgi aqa anjam di qusibqa jemainjrej. Kumbra kalil
Yesus a yoqnej qaji di tulaŋ bolequja deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tulaŋ
areboleboleinjroqnej.

Sis yago qa yawo anjam

18 Onaqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam kiye niŋgi merŋgitqa
Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwas? 19 Od, e
qalieonum. Qotei aqa kumbra di tamo bei na sis yago osiq aqa wauq di

yagej dego kere. Bunuqna sis a oqsiq tulaŋ kobaqujaonaqa qebari naŋgi
bosib aqa daniq di simi ateleŋeb.”

Bem tiyeqnu qaji sum aqa yawo anjam

20 Osiqa Yesus a olo marej, “Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Yawo anjam kiye niŋgi merŋgitqa
Qotei aqa kumbra di aqa utru niŋgi geregere poiŋgwas? 21 Od, e
qalieonum. Qotei aqa kumbra di bem tiyeqnu qaji sum bul. Uŋa bei
a bem tiyeqnu qaji sum kiñala osiqa bem sum laŋaj ti turtosiq web
kobaqujaq di bulyonaqa bem kalil tiyekritej.”

Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy

22 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiq qure
kokba ti qure kiñilala ti dia Qotei aqa anjam minjre minjre aiyoqnej.
23 Aiyeqnaqa tamo bei na minjej, “O Tamo Koba, Qotei na tamo quja
quja segi eleŋqas kiyo? Ni iga geregere merge.” Onaqa Yesus na
kamba minjrej, 24 “Niŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa siŋgilaoiy. E
niŋgi merŋgwai. Tamo gargekoba naŋgi siraŋme kiñala miligiq gilqajqa
siŋgilaoqnib ugeinjroqnqas. 25 Tal aqa abu a tigelosim siraŋme kabutimqa
niŋgi oqeq di tigelosibqa siraŋme kindokindoŋosib minjoqnqab, ‘O Tamo
Koba, ni na siraŋme waqtetgime.’ Amqa a na kamba merŋgwas, ‘Niŋgi tal
qabe? E niŋgi qaliesai.’ 26 Degsi merŋgimqa niŋgi na minjqab, ‘O Tamo
Koba, iga ni ombla iŋgi ti ya ti uyoqnem. Ni gago qureq di Qotei aqa
anjam plaltosim mergoqnem.’ 27 Degsib minjibqa a na kamba merŋgwas,
‘Niŋgi tal qabe? E niŋgi qaliesai. Deqa niŋgi kalil jaraiyiy. Niŋgi kumbra
uge yo qaji tamo.’ 28 A na niŋgi degsim merŋgsim niŋgi qalaq di breiŋgwas.
Yimqa Abraham, Aisak, Jekop, Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi
ti Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Soqnimqa niŋgi naŋgi
unjrsibqa akamkobaoqnsib pailoqnsib nuŋgo jaqatiŋ qa qalagei anjam
atoqnqas. 29 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi sawa guta na guma na
tauŋ na bebeŋ na ti bosib Qotei aqa siŋgaq di koroeleŋabqa Qotei a
naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. Yimqa naŋgi Qotei ombla
awoosib iŋgi uyoqnqab. 30 Deqa niŋgi quiy. Tamo qudei bini ñam ti unub
qaji naŋgi mondoŋ ñam saiqoji sqab. Ariya tamo qudei bini ñam saiqoji
unub qaji naŋgi mondoŋ ñam ti sqab.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa dulej

31 Onaqa bati deqa Farisi qudei naŋgi Yesus aqa areq bosib minjeb,
“Mandor Herot a ni lumsim moiyotmqa mareqnu. Deqa ni sawa endi
uratosim ulaŋ.” 32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi gilsib gisaŋ
tamo Herot a endegsib minjiy, ‘Yesus a marqo, “Bini e mondor uge uge
naŋgi winjroqnsiyqa tamo ma ti naŋgi boletnjroqnqai. Nebe dego e wau
di yoqnqai. Ariya alieb e ijo wau di kobotqai.” ’ Niŋgi gilsib Herot degsib
minjiy. 33 Bini e walwelosi aisiy nebe olo tigelosiy aisiy ariya alieb e
Jerusalem di brantqai. E degyqai. Di kiyaqa? Jerusalem dia qujai jeu
tamo naŋgi na Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ñumeqnab moreŋeqnub.
Naŋgi qure beiq di naŋgi ñumosaieqnub.
34 “O Jerusalem qure, O Jerusalem qure, ni na Qotei aqa medabu
o tamo naŋgi ñumoqnsim moiyotnjreqnum. Osim tamo uŋgasari Qotei
na inoq qariŋnjreqnu qaji naŋgi meniŋ na ñumeqnam moreŋeqnub. Bati
gargekoba e ino aŋgro naŋgi tuwe du du bul koroinjrqajqa yeqnam ni
saideqnum. 35 Deqa niŋgi quiy. Qotei a nuŋgo atra tal koba uratetŋgimqa

a laŋa sqas. Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi olo e nubqasai. Degsim gilsim mondoŋ e olo laŋ qureq na boqnitqa niŋgi e nubsib marqab, ‘Tamo a bqo endi Tamo Koba aqa ñam na bqo. Deqa Qotei na a tulaŋ geregereiyeqnu.’ ”

14

Tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji di Yesus na boletej

1 Yori bati bei Yesus a Farisi gate bei aqa talq gilsiqa a ombla iŋgi uyoqneb. Iŋgi uyeqnabqa tamo qudei tal dia soqneb qaji naŋgi Yesus koqyoqneb. 2 Yesus aqa areq di tamo bei jejamu suŋyeleŋej qaji a awesoqnej. 3 Deqa Yesus na tamo di unsiqa dal anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti endegsi nenemnjrej, “Niŋgi mariy. Yori bati qa tamo boletqajqa di kere kiyo? Dal anjam a kiyersi marqo?” 4 Onaqa naŋgi na kamba anjam bei Yesus minjosai. Naŋgi mequmesoqneb. Deqa Yesus na tamo di aqa jejamu ojsiqa aqa ma boletej. Osiqa qariŋyonaq gilej. 5 Onaqa Yesus na Farisi naŋgi olo nenemnjrej, “Nuŋgo aŋgro kiyo nuŋgo makau kiyo yori bati qa uloŋosim subq aiyimqa niŋgi na aqaryaiyosib subq dena osib goge atqab e? Niŋgi na merbiy.” 6 Onaqa naŋgi na kamba olo anjam bei Yesus minjqa yonab keresaiinjrej.

Niŋgi na nuŋgo segi ñam soqtaib

7 Bati deqa Yesus a ŋam atej di tamo qudei naŋgi iŋgi uyo qa marsib talq bosib tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoosib iŋgi uyeqnab unjrej. Deqa a na naŋgi yawo anjam endegsi minjrej, 8-9 “Tamo bei na maruro atsim ni metmimqa ni tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di namo awoaim. Ni tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqam di goiyo lanja na tamo ñam ti bei metim bam ni mermqas, ‘Ni awo jaram di uratosim tamo endi yim awoqas.’ Yim ni jemaimim tamo laŋaj naŋgo awo jaramq di awoqam. 10 Deqa tamo bei na maruro atsim metmimqa ni tamo laŋaj naŋgo awo jaramq di awo. Yimqa goiyo lanja na bosim mermqas, ‘O was, ni bosim tamo ñam ti naŋgo awo jaramq endi awo.’ Yim tamo kalil iŋgi uyeqnub qaji naŋgo ŋamgalaq di ni ñam ti sqam. 11 Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Niŋgi na tamo sougetejunub qaji naŋgi gereinjriy

12 Osiqa Yesus na goiyo lanja minjej, “Ni maruro atsimqa ino segi was naŋgi ti ino segi kadoi naŋgi ti tamo uŋgasari ñoro koba ejunub qaji naŋgi ti metnjraim. Ni degyqam di ni endegsi are qalqam, ‘Naŋgi na kamba maruro atsib e metbib gilit iŋgi anaibqab.’ 13 Ni degyaim. Ni maruro atsimqa tamo ñoro saiqoji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti tamo siŋga uge naŋgi ti tamo ŋam qandimo naŋgi ti metnjrim bab iŋgi anainjre. 14 Amqa ni tulaŋ areboleboleimqas. Di kiyaqa? Naŋgi ni kamba iŋgi anaimqa keresai. Deqa mondoŋ tamo bole bole naŋgi olo subq na tigelo batiamqa Qotei na kamba awai tulaŋ boledamu ni emqas.”

Yesus a maruro qa yawo anjam marej

15 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo bei Yesus ombla awoosib iŋgi uyoqneb qaji a qusiqa minjej, “Mondoŋ Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas. Sosimqa a na naŋgi iŋgi anainjrim awoosib koba na iŋgi uyoqnqab. Deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrim sqab.” 16 Onaqa Yesus na kamba yawo anjam bei

endegsi minjej, “Tamo bei a maruro atqa osiqa tamo gargekoba naŋgi
aqa maruro unqa metnjrej. 17 Aqa maruro bati brantonaqa a na aqa
kaŋgal tamo bei qariŋyonaq gilsiqa tamo naŋgi di minjrej, ‘Niŋgi boiy.
Iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atonub unu.’ 18 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil bqa
urateb. Osib minjoqneb, ‘Iga bqa keresai.’ Bei na minjej, ‘E mandam
bunuj awaiyonum. Di unqajqa aiqai. Deqa ni goiyo lanja minje, “E bqa
keresai.” ’ 19 Bei na minjej, ‘E makau bunuj 10 awaiyem. Deqa bini e
naŋgi wau enjrqai. Deqa ni goiyo lanja minje, “E bqa keresai.” ’ 20 Bei na
minjej, ‘E bini uŋa bunuj onum. Deqa e dego bqa keresai.’
21 “Onaqa kaŋgal tamo a olo puluosiq aisiq anjam kalil naŋgi na minjeb
qaji di aqa tamo koba minjnaqa a minjiŋ oqetonaqa olo qariŋyosiqa
minjej, ‘Ni urur gilsimqa gam kokbaq di gam kiñilalaq di tamo iŋgi iŋgi
saiqoji naŋgi ti tamo jejamu lainjro qaji naŋgi ti tamo ŋam qandimnjro
qaji naŋgi ti tamo siŋga ugeinjro qaji naŋgi ti itnjrsimqa joqsim ijo talq
boiy.’ 22 Onaqa kaŋgal tamo a olo gilsiqa tamo naŋgi di kalil joqsi bosiqa
aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo Koba, e ino anjam dauryosim agi naŋgi
kalil joqsi bonum. Ariya ino tal tamo na maqosai unu.’
23 “Onaqa goiyo lanja na olo aqa kaŋgal tamo qariŋyosiqa minjej, ‘Ni
gilsim gam kalilq dena ti nañuq dena ti tamo naŋgi joqsim boiy. Naŋgi
kalil babqa ijo tal magwas. 24 E ni mermqai. Tamo naŋgi e nami
metnjronum bqa uratonub qaji naŋgi ijo maruro unqasai.’ ”

Tamo a Yesus dauryqa marsimqa a mati geregere are qalsim Yesus dauryem

25 Yesus a dena tigelosiqa walwelosiq aiyeqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi a dauryosib aiyoqneb. Deqa a bulosiqa naŋgi endegsi
minjrej, 26 “Tamo bei a e daurbqa osimqa aqa abu, aqa ai, aqa ŋauŋ,
aqa aŋgro naŋgi, aqa was naŋgi, aqa jaja naŋgi, aqa segi jejamu dego
jeutnjrqasai di a ijo aŋgro sqa keresai. 27 Tamo bei na aqa segi ŋamburbas
qoboiyosim e daurbqasai di a ijo aŋgro sqa keresai.”
28 Osiqa naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei a tal atqa osimqa a mati
awoosim tal kobotqajqa aqa awai geregere are qalsim aqa silali sisiyqas.
Aqa silali kereqas kiyo sai kiyo degsi are qalqas. 29-30 A mati degsi are
qalqasai di a tal aqa utru atsim bati amble di aqa silali saiamqa tal
kobotqa keresaiiyimqa tamo naŋgi unsib a kikiyosib minjqab, ‘Ni tal aqa
utru atem di ni kobotqa keresai.’ Yim a jemaiyqas.
31 “Mandor bei na mandor bei qoto itqa marsimqa a mati awoosim
geregere endegsi are qalqas, ‘Ijo qaja tamo 10 tausen naŋgi na mandor di
aqa qaja tamo 20 tausen naŋgi ñumsib winjrqa kere kiyo?’ 32 A degsi are
qalsim marqas, ‘E na mandor di qoto buŋyqa keresai.’ Degsi marsimqa
aqa wau tamo qudei naŋgi qariŋnjrim gilsib mandor di minjqab, ‘Uŋgum,
iga qotqa uratonum.’
33 “Dego kere tamo bei na e daurbqa osimqa a mati aqa segi iŋgi iŋgi
kalil uratqasai di a ijo aŋgro sqa keresai.”

Bar qa yawo anjam

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Bar a bole. Iŋgiq di bar atoqnib aqa
uyo boledamuqas. Ariya bar aqa qajarara koboqas di iŋgi kiye na olo
qajararatqas? Di keresai. 35 Bar aqa qajarara koboqas di a ugeqas. Iga
bar di mandam ti bulyonamqa mandam namuryqa keresai. Deqa iga

bar di uratosim waiyqom. Tamo a dabkala ti sqas di a ijo anjam endi
geregere quem.”

15

Kaja du alelqo qaji aqa yawo anjam

1 Bati bei takis o qaji tamo naŋgi ti une tamo naŋgi ti kalil Yesus aqa
anjam quqwa marsibqa aqa areq bosib koroeb. 2 Koroonabqa Farisi
naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus yomuiyosib mareb, “Yesus
a une tamo naŋgi joqoqnsiqa koba na iŋgi uyeqnub.”
3 Degsib marnabqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa yawo anjam en-
degsi minjrej, 4 “Tamo bei aqa kaja 100 naŋgi ñiŋ uyoqnibqa qujai bei
alelamqa a na kaja 99 naŋgi uratnjrsim qujai alelqo qaji di ŋamosim
gilsim itqas. 5 Itosim areboleboleiyim soqtosim qoboiyqas. 6 Qoboiyosim
aisim aqa qureq di brantosim aqa was naŋgi ti aqa qure qujai naŋgi ti
kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Niŋgi uniy. Ijo kaja alelqo qaji agi olo
itonum! Deqa niŋgi e ombla areboleboleigim sqom!’ ” 7 Osiqa Yesus
a olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyqas di laŋ goge dia
naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas. Tamo 99 naŋgi mareqnub, ‘Iga tamo
bole une saiqoji. Deqa iga are bulyqasai.’ Naŋgi qa laŋ goge dia naŋgi
areboleboleinjrqasai. Ariya une tamo qujai a are bulyqas di naŋgi a qa
tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Silali loumqo qaji aqa yawo anjam

8 Osiqa Yesus a olo marej, “Uŋa bei aqa meniŋ silali 10 soqnimqa
meniŋ silali qujai loumimqa a waŋal qatrentosim aqa talq di maŋ solsim
ŋamosim itqas. 9 Itosim gilsim aqa was naŋgi ti aqa qure qujai naŋgi ti
kalil koroinjrsimqa minjrqas, ‘Ijo meniŋ silali qujai loumqo qaji agi olo
itonum! Deqa niŋgi e ombla areboleboleigim sqom!’ ” 10 Osiqa Yesus a
olo marej, “Dego kere une tamo qujai a are bulyqas di Qotei aqa laŋ aŋgro
naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrqas.”

Tamo bei aqa ŋiri aiyel qa yawo anjam

11 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei aqa ŋiri aiyel soqneb. 12 Bati
bei ŋiri yala na aqa abu minjej, ‘O Abu, ni ino ñoro kalil ambleq na
potosim taqal bei e ebe.’ Degsi minjnaqa abu na aqa ñoro ambleq na
potosiqa taqal bei aqa ŋiri yala yej. Taqal bei aqa ŋiri koba yej. 13 Onaqa
bati bei ŋiri yala na aqa ñoro kalil qariŋyosiqa silali osiq tigelosiqa sawa
beiq gilej. Gilsiq dia diqosi laqnsiqa aqa silali kalil uyekritej. 14 Onaqa
sawa dia mam koba aiyej deqa ŋiri yala a iŋgi tulaŋ saiiyej. 15 Deqa a
sawa deqaji tamo bei aqaq gilnaqa minjej, ‘Ni ijo bel taqatnjroqnsim iŋgi
anainjroqne.’ 16 Onaqa a bel naŋgi taqatnjroqnsiqa iŋgi anainjroqnej.
Osiqa are qaloqnej, ‘E mam koba unum. Deqa e endegyqai. Bel naŋgi
iŋgi oto uratoqnibqa di oqnsiy uyoqnitqa dena e kereoqnqas.’ A degsi
are qalsiq soqnej. Di kiyaqa? Tamo bei na iŋgi anaiyosaioqnej deqa.
17 “Osiqa olo are qalej, ‘E kumbra grotonum deqa e mam na moiqa
laqnum. Ijo abu aqa wau tamo naŋgi iŋgi koba uyeqnub. E segi qujai
mam na moiqa laqnum. 18 Deqa e olo puluosiy ijo abu aqaq aisiy minjqai,
“O Abu, e Qotei aqa ŋamgalaq di une kobaquja atonum. Ino ŋamgalaq di
dego e une kobaquja atonum. 19 Deqa e ino aŋgro sqa keresai. Deqa ni
marimqa e ino wau tamo sosiy ni wauetmoqnqai.” ’ 20 Degsi are qalsiqa
tigelosiq aqa abu aqaq olo aiyej.

"Aiyeqnaqa aqa abu ŋam atsiqa isaq di unsiq a qa tulaŋ dulosiqa urur ti
gilsiq a soqoŋyosiqa qalaqalaiyoqnsiqa kundoqyoqnej. 21 Onaqa minjej,
'O Abu, e Qotei aqa ŋamgalaq di une kobaquja atonum. Ino ŋamgalaq di
dego e une kobaquja atonum. Deqa e ino aŋgro sqa keresai.' 22 Degsi
minjnaqa aqa abu na aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi minjrej, 'Niŋgi urur
ti gilsib gara jugo tulaŋ boledamu olekoba di osi bosib jigetiy. Baŋriŋ
dego osi bosib aqa baŋ duq di jigetiy. Siŋga tatal dego osib aqa siŋgaq
di jigeleŋetiy. 23 Makau meli bunuj didiqo di qalsib goiyiy. Goisib osib
babqa iga koba na uysim areboleboleigim sqom. 24 Iga degyqom. Di
kiyaqa? Ijo aŋgro yala a moiyobulosiq olo ŋambile sosiq bqo deqa. A
loumej agi gagoq di olo brantqo.' Degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam kalil
di dauryosib makau goisib koba na awoosib areboleboleinjrnaq soqneb.
25-26 "Ariya ŋiri koba a wauq di sosiq dena puluosi bosiq tal jojomyosiqa
naŋgi areboleboleinjreqnaq lou tueqnab qusiqa kaŋgal aŋgro bei met-
onaq aqa areq bonaqa nenemyej, 'Naŋgi kiyaqa lou tueqnub?' 27 Degsi
nenemyonaqa kaŋgal aŋgro dena minjej, 'Ino was yala a olo bqo. Deqa
ino abu na makau meli bunuj didiqo di qalqo naŋgi uyoqnsib arebole-
boleinjreqnaq lou tueqnub. Aqa aŋgro a bole sosiq olo brantqo deqa lou
tueqnub.' 28 Degsi minjnaq qusiqa ŋiriŋosiq qudalej. Osiqa tal miligiq
gilqa uratej. Deqa aqa abu a talq dena oqedosiqa minjej, 'O ijo aŋgro, ni
tal miligiq au. Bamqa iga koba na awoosim iŋgi uysim areboleboleigim
sqom.' 29 Onaqa ŋiri koba a na kamba aqa abu minjej, 'O Abu, ni que.
E wausau gargekoba ino anjam dauryosim ni wauetmoqnem. E ino
anjam bei gotraŋyosaioqnem. Ni deqa e qa are qalsim kaja du bei qalsim
goiyosaieqnum. E ijo kadoi naŋgi ti koba na areboleboleigosaieqnu.
30 Ariya ino aŋgro yala a na ino ñoro osiqa gam qaji uŋa naŋgi ombla
sambalaoqnsiq silali kalil uyekritej. Osiq olo bqoqa ni a qa tulaŋ
areboleboleimqoqa makau meli bunuj didiqo di agi qaletonum.'
31 "Degsi minjnaqa aqa abu na kamba minjej, 'O ijo aŋgro, ni gaigai
e ombla unum. Ijo iŋgi iŋgi kalil di ino dego. 32 Ariya bini iga maruro
atsimqa areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Ino was a moiyobulosiq olo
ŋambile sosiq bqo. A loumej agi gagoq di olo brantqo.' "

16

Yesus a ñoro taqato tamo qa yawo anjam marej

1 Osiqa Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, "Ñoro tamo bei
soqnej. Aqa ñoro kalil aqa wau tamo bei na taqatoqnej. Bati bei tamo
qudei na ñoro tamo di minjeb, 'Ino ñoro taqato tamo a ino ñoro kalil laŋa
uyeqnu.' 2 Degsi minjnabqa a na ñoro taqato tamo di metonaq aqa areq
bonaqa minjej, 'Ni qa anjam degsi merbonubqa e quonum. Ni kiyaqa
kumbra degyonum? Deqa ijo ñoro kalil ni uyonum qaji di sisiyosim
merbimqa e geregere qalieosiy ni kobotmqai. Yim ni ijo ñoro olo bunu
taqatqasai.'
3 "Onaqa ñoro taqato tamo di a segi are qalej, 'E kiyerqai? Ijo tamo
koba a na e kobotbqa marqo. E siŋgila saiqoji deqa e wau bei yqa keresai.
E tamo qudei naŋgi minjrit silali laŋa ebqab di e jemaibqas. 4 Deqa e
kiyerqai? E qalieonum. Tamo qudei nami ijo tamo koba aqaq dena
ñoro osib naŋgi a kamba olo yqajqa minjeb qaji naŋgi di metnjrqai.
Metnjrit ijoq babqa ñoro nami eb qaji di e na aguq atitqa naŋgi e qa tulaŋ
areboleboleinjrqas. Deqa ijo tamo koba a na e wibimqa tamo naŋgi dena

e osib naŋgo talq di e geregereiboqnqab.’ 5 A degsi are qalsiqa tamo kalil
nami aqa tamo koba aqaq dena ñoro eb qaji naŋgi metnjrnaq bonabqa
tamo namo bej qaji di nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq
dena em?’ 6 Onaqa minjej, ‘E goreŋ kulum 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro
taqato tamo na minjej, ‘Ni olo goreŋ kulum 50 segi neŋgreŋye.’ 7 Osiqa
tamo bei nenemyej, ‘Ni ñoro gembub ijo tamo koba aqaq dena em?’
Onaqa minjej, ‘E bem sum aqa quŋ 100 em.’ Degsi minjnaqa ñoro taqato
tamo na minjej, ‘Ni olo bem sum aqa quŋ 80 segi neŋgreŋye.’

8 “Onaqa ñoro tamo a aqa ñoro taqato tamo aqa kumbra gisaŋ di
poiyonaqa aqa ñam soqtosiq minjej, ‘Ni keretonum.’ Degsi minjej. Di
kiyaqa? Ñoro taqato tamo uge di a powo ti sosiq deqa kumbra gisaŋ di
yej. Deqa niŋgi quiy. Mandam endeqa tamo uŋgasari naŋgi mandam qaji
powo koba ti unub. Ariya suwaŋqa tamo uŋgasari naŋgi mandam qaji
powo kiñala ti unub.

9 “Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi mandam qaji ñoro uge oqnsib
dena tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole enjroqnib naŋgi niŋgi qa tulaŋ
areboleboleinjroqnqas. Yim bunuqna niŋgi moisib mandam qaji ñoro
uge kalil uratibqa Qotei na niŋgi joqsim tal gaigai sqas qaji dia niŋgi
geregereiŋgwas.

10 “Niŋgi ñoro kiñala geregere taqatqab di niŋgi ñoro qelikoba dego
geregere taqatqab. Ariya niŋgi ñoro kiñala geregere taqatqasai di niŋgi
ñoro qelikoba dego geregere taqatqasai. 11 Niŋgi mandam qaji ñoro uge
geregere taqatqasai di niŋgi laŋ qure qaji ñoro dego geregere taqatqasai.
Deqa tamo yai na laŋ qure qaji ñoro nuŋgo baŋq di atqas? Tamo dego bei
sosai. 12 Niŋgi tamo bei aqa ñoro geregere taqatqasai di niŋgi nuŋgo segi
ñoro dego geregere taqatqasai. Deqa tamo yai na ñoro bei nuŋgo baŋq di
atqas? Tamo dego bei sosai.

13 “Tamo qujai a tamo kokba aiyel naŋgi wauetnjrqa keresai. A tamo
kobaquja bei qalaqalaiyosim olo tamo kobaquja bei jeutqas. Bei aqa
anjam dauryosim olo bei qoreiyqas. Dego kere niŋgi silali ti Qotei ti
turtnjrsib naŋgi wauetnjrqa keresai.”

Yesus a dal anjam qa ti Mandor Koba Qotei qa ti anjam palontej

14 Onaqa Farisi naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a yomuiyeb. Farisi
naŋgi bati gaigai silali oqnqajqa are koba soqnej. Utru deqa naŋgi Yesus
yomuiyeb. 15 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi are qaleqnub, ‘Iga
kumbra bole bole laŋa babaŋ na yoqnim tamo uŋgasari naŋgi na iga
nugoqnsib iga tamo bole qa mergwab.’ Niŋgi degsib are qaleqnub.
Di gisaŋ. Nuŋgo are miligi di Qotei a segi qalie. Kumbra qudei tamo
naŋgi deqa arearetnjreqnu qaji di Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra tulaŋ
ugedamu.

16 “Nami Moses aqa dal anjam ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo
anjam ti maroqneb dena bosi bosiq Jon aqa bati brantej. Jon aqa bati
brantej dena bosiq bini ijo anjam maro tamo naŋgi Qotei aqa anjam
bole palonteqnub. Palonteqnab tamo uŋgasari kalil naŋgi Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.

17 “Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya Qotei aqa dal anjam mutu kiñala
bei koboqasai bole sai.”

Tamo bei na aqa ŋauŋ uratqa anjam

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa ŋauŋ uratosim olo uŋa bei
oqas di a na aqa ŋauŋ kumbra ugeq waiyqo. Uŋa bei dego aqa gumbuluŋ
na a uratimqa bunuqna tamo bei na olo oqas di tamo bunuj dena uŋa di
kumbra ugeq waiyqo.”

Ñoro tamo Lasarus wo naŋgo sa anjam

19 Osiqa Yesus a olo marej, “Ñoro tamo bei soqnej. A bati gaigai
gara wala bole jugoqnsiqa tulaŋ areboleboleiyeqnaqa iŋgi bole bole
uyoqnsiq soqnej. 20 Aqa tal meq di tamo bei iŋgi tulaŋ saiqoji aqa ñam
Lasarus a bati gaigai awooqnsiq ŋeioqnsiq soqnej. Aqa jejamu kalil yu na
ugetej. 21 Deqa a tal meq di awesonaqa ñoro tamo a iŋgi uyeqnaqa ñeŋgi
ululoŋeqnaqa osiq uyoqnej. Aqa yuq dena leŋ aiyeqnaqa bauŋ naŋgi
boqnsib naŋgo meŋ na yu bilgetoqneb.
22 “Bati bei Lasarus a moiyej. Moinaqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi bosib
aqa qunuŋ osib Abraham aqa areq di awoteb. Bunuqna ñoro tamo a
dego moinaqa subq ateb. 23-24 Subq atnabqa aqa qunuŋ aisiq moiyo
qureq di soqnej. Sosiqa jaqatiŋ kobaiyeqnaqa tarosiqa Abraham isaq
di sonaq unej. Lasarus a Abraham aqa areq di awesonaq unsiqa tulaŋ
maosiqa Abraham minjej, ‘O Abu Abraham, e ŋamyuwoq endi sosimqa
tulaŋ kaŋkaŋoqnsim jaqatiŋ koba eqnum. Deqa ni e qa are ugeimimqa
Lasarus minjim aqa baŋ gei yaq di tuqtosim bosim ijo meŋq di atimqa
kiñala ulilibqas.’
25 “Onaqa Abraham na minjej, ‘O aŋgro, ni are qale. Ni nami mandamq
di sosimqa ni iŋgi bole bole uyoqnem. Ariya Lasarus a iŋgi uge uge
uyoqnej. Deqa bini Lasarus a sawa boleq endi sosiqa a tulaŋ arebole-
boleiyeqnu. Ariya ni ŋamyuwoq di sosimqa jaqatiŋ koba eqnum. 26 Ni
ŋam atsim une. Ni iga ti ambleq di sub guma koba unu. Deqa iga sub
di laqaiosim nuŋgoq bqa keresai. Niŋgi dego sub di laqaiosib gagoq bqa
keresai.’
27-28 “Onaqa ñoro tamo dena kamba Abraham minjej, ‘O Abraham,
ni na Lasarus minjimqa olo puluosim ijo abu aqa talq gilsim ijo was 5
naŋgi saidnjrimqa naŋgi sawa uge endeq bqasai.’ 29 Onaqa Abraham
na minjej, ‘Ino was naŋgi Moses aqa dal anjam qalieonub. Naŋgi Qotei
aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam dego qalieonub. Naŋgi anjam di
dauryqab di kere.’ 30 Onaqa ñoro tamo dena olo minjej, ‘O Abu Abraham,
di keresai. Ariya tamo moiyej qaji a subq na tigelosim anjam minjrqas
di naŋgi qusib are bulyosib dauryqab.’
31 “Onaqa Abraham na minjej, ‘Tamo naŋgi Moses aqa dal anjam ti
Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti qusib are bulyqasai di
tamo bei a subq na tigelosim naŋgi anjam minjrqas di dego naŋgi qusib
are bulyqasai.’ ”

17

Tamo a Yesus aqa aŋgro kiñala bei uneq waiyqas di a tulaŋ padalougetqas

1 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi olo endegsi minjrej, “Bunuqna tamo
qudei na tamo qudei uneq breinjroqnqab. Bole, kumbra di brantoqnqas.
Ariya tamo naŋgi kumbra di yoqnqab qaji naŋgi tulaŋ padalougetqab.
2 Iga tamo deqaji naŋgi ojsim meniŋ kobaquja osim sil na naŋgo kakroq

di tontosim breinjrim ya robuq aiqab di kere. Yim naŋgi bunuqna aŋgro
kiñala bei uneq waiyqasai.
3 “Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Ino was bei a une bei atimqa ni
na minje, ‘Une di urat.’ Yim a ino anjam di qusim are bulyqas di ni aqa
une di torei moiyotime. 4 Ariya a bati qujai qa une 7 ni emoqnsim olo
boqnsim ni mermoqnqas, ‘O was, e kumbra grotonum.’ Degsi mermo 7
yimqa ni aqa une kalil di torei moiyotime.”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

5 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi na minjeb, “O Tamo Koba,
gago areqalo ni qa siŋgilateqnum qaji di ni na olo kobaqujatime.” 6 Onaqa
Tamo Koba a na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo e qa siŋgilato qaji di sis
yago bul kiñala sqas di kereqas. Degesqas di niŋgi subar endi minjibqa a
nuŋgo anjam dauryosim jirim qoji waqosim aisim yuwalq di tigelqas.”

Yesus a kaŋgal tamo aqa kumbra qa anjam marej

7 Osiqa Yesus a olo marej, “Tamo bei na aqa kaŋgal tamo qariŋyonaqa
gilsiqa aqa iŋgi wauq di mandam qamsiq bulyej. Osiqa aqa kaja naŋgi
dego taqatnjrej. Ariya a wau di kobotimqa aqa tamo koba a na kiyersi
minjqas? ‘Ni namo iŋgi uye’ degsi minjqas e? Sai. 8 A minjqas, ‘Ni ijo iŋgi
goiyetbosim gara tigsim iŋgi suweiyosim ebimqa iŋgi ti ya ti uyqai. Uyit
menetbimqa bunu ni kamba iŋgi ti ya ti uyqam.’ A na aqa kaŋgal tamo
degsi minjqas. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj deqa. 9 Kaŋgal tamo dena
aqa tamo koba aqa anjam dauryimqa a na kamba aqa ñam soqtetqasai.
Osim ‘Ni keretonum’ degsi minjqasai. Di kiyaqa? A kaŋgal tamo laŋaj
deqa. 10 Dego kere niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo sosibqa wau kalil a na
niŋgi eŋgoqnqas qaji di yoqniy. Yoqnsib maroqniy, ‘Iga kaŋgal tamo laŋaj.
Deqa wau kalil Qotei na iga egeqnu qaji di agi yeqnum.’ ”

Yesus a tamo 10 naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji naŋgi boletnjrej

11 Yesus a dena tigelosiqa Jerusalem aiqajqa gam dauryosiqa Samaria
sawa ti Galili sawa ti ambleq na walwelosiq aiyoqnej. 12-13 Aiyoqnsiq
qure beiq di brantej. Onaqa tamo 10 naŋgo jejamu yu na ugeeleŋej qaji
naŋgi bosib Yesus itosibqa naŋgi kiñala isaq di tigelosib tulaŋ maosib
minjeb, “O Tamo Koba, ni iga qa dulosim aqaryaige.” 14 Onaqa Yesus a
naŋgi unjrsiqa minjrej, “Niŋgi olo puluosib aisib nuŋgo jejamu atra tamo
naŋgi osornjriy.” Degsi minjrnaqa naŋgi aiyoqnsibqa gamq di naŋgo yu
kalil mosoonaqa naŋgo jejamu boleonaq uneb. 15 Onaqa naŋgo ambleq
dena qujai a segi olo puluosiqa Yesus aqa areq gilej. A leleŋ ti Qotei aqa
ñam soqtoqnsiq giloqnej. 16 Gilsiq Yesus aqa siŋgaq di siŋga pulutosiqa
biŋiyosiq minjej, “O Tamo Koba, ni keretosim ijo jejamu boletonum.”
Tamo di a Samaria qaji. 17 Onaqa Yesus a tamo di unsiqa marej, “E
na tamo 10 naŋgo jejamu boletetnjronumqa ariya qujai a segi ijoq bqo.
Tamo 9 naŋgi qabi unub? 18 Naŋgi olo ijoq bosai. Naŋgi Qotei aqa ñam
soqtosai dego. Sawa bei qaji tamo endi a segi qujai olo bosiq Qotei aqa
ñam soqtqo.” 19 Yesus a degsi marsiqa tamo di minjej, “Ni tigelosim aiye.
Ni ino areqalo e qa siŋgilatonum deqa ino jejamu boleqo.”

Mondoŋ Tamo Aŋgro a laŋ qureq na bqas

20 Bati bei Farisi naŋgi Yesus endegsib nenemyeb, “Bati gembu Qotei
a bosim aqa segi tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqat-
njrqas?” Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a Mandor Koba sqajqa bati

brantoqnimqa maŋwa bei namoqna bam niŋgi unqasai. 21 Tamo bei na
endegsi merŋgwasai, ‘Niŋgi uniy, Mandor Koba a bqo agiende,’ o ‘Mandor
Koba a bqo agide.’ Degyqasai. Niŋgi quiy. Bini Qotei a nuŋgo ambleq
endi Mandor Koba unu.”
22 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E Tamo Aŋgro. Bati
bei brantimqa niŋgi ijo bqajqa bati unqa maroqnsib unqasai. 23 Tamo
qudei na niŋgi gisaŋgoqnsib merŋgoqnqab, ‘Niŋgi uniy. Tamo Aŋgro bqo
agide,’ o ‘Tamo Aŋgro bqo agiende.’ Degsib merŋgoqnibqa niŋgi naŋgi
daurnjraib. 24 Kola minjaleqnaqa laŋ kalil suwaŋeqnu dego kere mondoŋ
e Tamo Aŋgro brantitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi e nubqab. 25 Ariya e
brantosaisoqnitqa tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi na e
qoreibosib jaqatiŋ koba ebqab.
26 “Noa aqa bati qa tamo uŋgasari naŋgi kumbra yoqneb dego kere e
Tamo Aŋgro bqajqa bati qa naŋgi kumbra degyoqnqab. 27 Agi Noa aqa
bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib uŋa baŋ ojeleŋoqnsib
sonabqa Noa a qobuŋ miligiq gilnaqa awa koba aisiqa mandam ya
maqonaqa naŋgi kalil moreŋekriteb. 28-29 Lot aqa bati qa dego tamo
uŋgasari naŋgi iŋgi ti ya ti uyoqnsib iŋgi iŋgi awaiyoqnsib silali oqnsib
iŋgi yagoqnsib tal atoqneb. Naŋgi kumbra degyoqnsib sonabqa Lot a
Sodom qure uratosiq ulaŋeqnaqa ŋamyuwo ti meniŋ puloŋ ti laŋ goge
na awa bul aisiqa Sodom tamo uŋgasari kalil naŋgi padaltnjrej. 30 Dego
kere bunuqna tamo uŋgasari naŋgi kumbra degyoqnsib soqnibqa e Tamo
Aŋgro brantqai.
31 “Bati deqa tamo uŋgasari tal meq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib
iŋgi iŋgi oqa osibqa olo warum miligiq gilaib. Naŋgi jaraiyoqujatebe.
Tamo uŋgasari wauq di unub qaji naŋgi jaraiqa oqnsib iŋgi iŋgi oqa
osibqa olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe.
32 Kumbra nami Lot aqa ŋauŋ aqaq di brantej qaji niŋgi deqa are
qaliy. 33 Tamo bei a aqa segi ŋambile taqatqajqa areqalo kobaiyqas di a
padalqas. Ariya tamo bei a aqa segi ŋambile uratqas di a olo ŋambile bole
oqas.
34 “E niŋgi endegsi merŋgwai. Ijo bqajqa bati brantimqa qolo deqa
tamo aiyel warum qujaiq di ŋereŋesoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi
oqsimqa bei uratim sqas. 35 Uŋa aiyel tal qujaiq di saplaŋ gereiyoqnibqa
Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei uratim sqas. 36 Tamo aiyel
wau qujaiq di iŋgi yagoqnibqa Qotei na bei laŋ qureq osi oqsimqa bei
uratim sqas.” Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrej. 37 Onaqa
naŋgi na kamba nenemyeb, “O Tamo Koba, kumbra kalil di sawa qabia
brantqas?” Onaqa Yesus a naŋgi yawo anjam endegsi minjrej, “Tamo
naŋgo jejamu qusaeqnu qaji sawa dia qal naŋgi koroqab.”

18

Iga Qotei pailyqajqa asgigwasai

1-2 Yesus aqa aŋgro naŋgi bati gaigai Qotei pailyoqnib asginjraim deqa
a na yawo anjam bei endegsi minjrej, “Qure beiq di anjam pegiyo tamo
soqnej. Tamo di aqa kumbra bolesai. A Qotei ulaiyosaioqnej. A tamo
uŋgasari naŋgi qa dego are qalosaioqnej. 3 Qure dia uŋa qobul soqnej. A
bati gaigai anjam pegiyo tamo di aqa areq giloqnsiqa minjoqnej, ‘Tamo
bei na e gulbe ebeqnu. Deqa ni na aqaryaibosim gago aiyel anjam
pegiyetgimqa tamo dena e olo gulbe ebqasai.’ 4 A degsi minjeqnaqa a

aqaryaiyqa uratoqnej. Bunuqna a areqalo bei osiqa marej, ‘Bole, e Qotei
ulaiyosaieqnum. E tamo uŋgasari naŋgi qa are qalosaieqnum. 5 Ariya
uŋa qobul di a bati gaigai e waiŋboqnsiqa merbeqnu, “Ni aqaryaibe.” A
merbo gaigai yeqnu deqa uŋgum e aqa anjam gereiyetqai. E aqa anjam
gereiyetqasai di a bati gaigai ijo areq boqnsim sqas. Yim e tulaŋ asgibo
uge.’ ”
6 Osiqa Tamo Koba a olo marej, “Anjam pegiyo tamo uge aqa anjam
marej qaji di niŋgi quiy. 7 Qusib are qaliy. Qotei a tamo bole. A anjam
pegiyo tamo di bul sai. Deqa tamo uŋgasari a na giltnjrej qaji naŋgi qolo
ti qanam ti pailyoqnqab di a naŋgo pailyo qusimqa tariŋsokobaiyqasai.
A naŋgi urur aqaryainjrqas. 8 E niŋgi merŋgwai. Qotei na naŋgi
urur aqaryainjroqujatqas. Ariya mondoŋ e Tamo Aŋgro bosiyqa tamo
uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
soqnib degsi unqai e?”

Farisi tamo bei takis o qaji tamo bei wo naŋgi aiyel Qotei pailyeb

9 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Iga tamo bole. Iga tamo qudei
naŋgi unub dego sai.” Yesus na tamo deqaji naŋgi yawo anjam bei
endegsi minjrej, 10 “Tamo aiyel naŋgi Qotei pailyqa marsibqa atra tal
miligiq gileb. Bei Farisi tamo. Bei takis o qaji tamo. 11 Naŋgi atra tal
miligiq gilsibqa Farisi tamo a namo tigelosiqa endegsi pailyej, ‘O Qotei,
e tamo qudei naŋgi unub dego sai. E gisaŋ na tamo uŋgasari naŋgi silali
yainjrosaieqnum. E sambala kumbra yosaieqnum. E kumbra uge bei
dego yosaieqnum. E takis o qaji tamo di bul sai. 12 E gaigai ni pailmqa
oqnsim iŋgi ti ya ti urateqnum. E ijo segi iŋgi iŋgi kalil poteleŋoqnsim oto
bei ni atraimeqnum.’ 13 Farisi tamo a degsiqa Qotei pailyej. Onaqa takis
o qaji tamo a kiñala isaq di tigelesosiqa laŋ goge koqyosim pailyqajqa
jemaiyonaqa turuosiqa are soqoŋyosiqa marej, ‘O Qotei, e une ti. Deqa
ni e qa dulosim ijo une kalil kobotetbime.’ Takis o qaji tamo a degsiqa
Qotei pailyej.”
14 Yesus a yawo anjam degsi minjrsiqa olo minjrej, “E niŋgi merŋgwai.
Takis o qaji tamo di aqa une kalil Qotei na kobotetonaqa a olo puluosiqa
aqa talq aiyej. Ariya Farisi tamo di aqa une Qotei na kobotetosai. Di
kiyaqa? Tamo kalil naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo
ñam aguq atetnjrqas. Ariya tamo naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi
Qotei na olo ñam soqtetnjrqas.”

Yesus a marej, “Aŋgro du du naŋgi ijo areq bqajqa saidnjraib”

15 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo aŋgro du du ti aŋgro mom ti
joqsib Yesus na aqa baŋ naŋgo gateq di atetnjrqa marsib aqa areq beb.
Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na saidnjrsib minjreb, “Nuŋgo aŋgro du
du naŋgi joqsib endeq baib.” 16 Degsib saidnjrnabqa Yesus na aŋgro du
du naŋgi di metnjrej. Osiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Aŋgro du du naŋgi
uratnjrib ijo areq beb. Naŋgi saidnjraib. Tamo uŋgasari naŋgi aŋgro du
du bul sqab di Qotei a naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqas. 17 E
bole merŋgwai. Niŋgi aŋgro du du naŋgi bul sqasai di Qotei a niŋgi osim
taqatŋgwasai. Deqa a nuŋgo Mandor Koba sqasai dego.”

Ñoro tamo bei a Yesus ombla na anjam mareb

18 Onaqa Juda gate bei na Yesus endegsi nenemyej, “O Qalie Tamo
Bole, e kiyersiyqa ŋambile gaigai sqai?” 19 Onaqa Yesus na kamba minjej,
“Ni kiyaqa e tamo bole qa merbonum? Qotei a segi qujai tamo bole.

20 Ariya ni Qotei aqa dal anjam kalil qalie unum. ‘Ni tamo bei aqa uŋa
jejamu ojetaim. Ni tamo bei qalsim moiyotaim. Ni bajiŋaim. Ni tamo
bei aqa jejamu laŋa gisaŋyaim. Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di geregere
sosimqa naŋgo anjam dauryoqne.’ ” 21 Onaqa Juda gate dena olo Yesus
minjej, “E aŋgro kiñala qa dal anjam kalil di dauryosim boqnem agi bini
degsi unum.” 22 Degsi minjnaq qusiqa kamba minjej, “Ni dal anjam kalil
di dauryosim keretonum. Ariya kumbra qujai ni keretosai. Deqa e ni
mermqai. Ni gilsim ino iŋgi iŋgi kalil qariŋyosim silali osim tamo iŋgi
iŋgi saiqoji naŋgi jeisim enjre. Degsim enjrsim bosim e daurbe. Osim
bunuqna ni laŋ qureq di awai bole itqam.” 23 Yesus na tamo di degsi
minjnaq qusiqa are gulbekobaiyej. Di kiyaqa? A iŋgi iŋgi koba ti soqnej
deqa.
24 Onaqa Yesus a tamo di koqyosiqa marej, “Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi
koba ti unub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa
marsibqa laŋ qureq oqwajqa tulaŋ baŋgi koba. 25 Kamel a yumba miligiq
gilqajqa baŋgi koba. Dego kere tamo uŋgasari iŋgi iŋgi koba ti unub qaji
naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqa marsibqa laŋ qureq
oqwajqa tulaŋ baŋgi koba.” 26 Onaqa tamo qudei Yesus aqa anjam di
queb qaji naŋgi na minjeb, “Ni anjam degsi maronum deqa tamo yai
naŋgi Qotei na eleŋamqa naŋgi ŋambile gaigai sqa kere?” 27 Onaqa Yesus
na kamba minjrej, “Tamo naŋgi segi ŋambile sqa keresai. Ariya Qotei na
naŋgi eleŋqa kere. Di kiyaqa? Qotei a kumbra kalil yqa kere.”
28 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni une.
Iga gago iŋgi iŋgi kalil uratosim ni daurmeqnum.” 29-30 Onaqa Yesus na
minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo bei a Qotei na taqatosim aqa Mandor
Koba sqa marsimqa aqa segi qure, aqa ŋauŋ, aqa was naŋgi, aqa ai abu
naŋgi, aqa aŋgro naŋgi ti kalil uratnjrsim e daurbqas tamo di Qotei na iŋgi
iŋgi gargekoba olo yeleŋqas. Yimqa mondoŋ a ŋambile gaigai sqas.”

Yesus a marej, “E moisiy olo subq na tigelqai”

31 Yesus na aqa aŋgro 12 naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa naŋgi
joqsiqa segitnjrsiqa endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. E Tamo Aŋgro. Iga
Jerusalem aiyeqnum. Dia anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi
nami e qa neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. 32 Agi tamo qudei na
e ojqab. E ojsib tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgo baŋq di e atqab.
Yimqa naŋgi na e misiliŋboqnsib miselboqnsib ugeugeiboqnqab. 33 Osib
e kumbaiŋbosib lubsib moiyotbqab. Bati qalub koboamqa e olo subq na
tigelqai.” 34 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrnaq qusibqa
anjam di aqa utru Qotei na ulitej deqa naŋgi geregere poinjrosai.

Yesus na tamo bei ŋam qandimyej qaji di boletej

35 Onaqa Yesus a walwelosi aisiq Jeriko qure jojomyeqnaqa tamo bei
ŋam qandimyej qaji a gam qalaq di awesosiqa tamo uŋgasari naŋgi silali
qa ŋilnjroqnej. 36 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus dauryosib
qatroŋoqnsib aiyeqnab tamo dena qusiqa nenemnjrej, “Niŋgi kiyaqa
qatroŋeqnub?” 37 Onaqa naŋgi na minjeb, “Yesus Nasaret qaji a aiyeqnu.”
38 Degsi minjnabqa a tulaŋ leleŋosiqa marej, “O Yesus, Devit aqa Ŋiri,
ni e qa dulame.” 39 Onaqa tamo uŋgasari namoeb qaji naŋgi na tamo
di ŋiriŋtosib minjeb, “Ni leleŋkobaaim. Kiri.” Degsi minjnabqa a naŋgo
anjam quetnjrosai. A olo tulaŋ leleŋoqnsiq Yesus minjoqnej, “O Devit aqa
Ŋiri, ni e qa dulame.” 40 Onaqa Yesus a tigelosiqa tamo uŋgasari naŋgi

minjrej, “Tamo di osib ijo areq osi boiy.” Onaqa naŋgi na a osib Yesus
aqa areq osi beb. Osi bonabqa nenemyej, 41 “E ni kiyermqajqa deqa
ni e qa leleŋoqnam?” Onaqa minjej, “O Tamo Koba, e olo ŋam poibim
sawa unqajqa deqa e ni qa leleŋoqnam.” 42 Onaqa Yesus na minjej, “Ni
e qa ino areqalo siŋgilatonum deqa e ni boletmqai. Deqa ino ŋamdamu
olo poimeme.” 43 Degsi minjnaqa aqa ŋamdamu poiyonaqa sawa unsiqa
Qotei aqa ñam soqtosiqa tigelosiq Yesus dauryosiq aiyej. Onaqa tamo
uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi dego Qotei aqa
ñam soqtoqneb.

19

Yesus a Sakius aqa talq gilej

1-3 Onaqa Yesus a aisiqa Jeriko qureq di brantosiq qure ambleq na
walweleqnaqa tamo bei aqa ñam Sakius a Yesus tamo kiyero degosiq
unqajqa dauryej. Sakius a takis o qaji tamo naŋgo gate. A ñoro koba ti so-
qnej. A tamo truquyala deqa a Yesus dauryosiq unqajqa yonaq ugeiyej.
Di kiyaqa? Tamo gargekoba naŋgi na sawa getenteb deqa. 4 Deqa Sakius
a urur ti aisiq tamo uŋgasari kalil naŋgi buŋnjrsiqa namoosiq gam qalaq
di ŋam bei oqsiq ŋam atej. Ŋam atsiqa are qalej, “Yesus a gam endena
bamqa e geregere unqai.” 5 Onaqa Yesus a gam dena walwelosi aisiq ŋam
utruq di tigelosiq tarosiq Sakius unsiqa minjej, “O Sakius, ni mandamq
aiyoqujat. Bini e ino talq di sqai.” 6 Degsi minjnaqa a qusiqa mandamq
aiyoqujatosiqa tulaŋ areboleboleiyonaqa Yesus osiqa ombla na aqa talq
gileb. 7 Gileqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi di unsib ŋiriŋosib mareb,
“Niŋgi uniy. Yesus a une tamo aqa talq gileqnu.” 8 Onaqa talq di Sakius
a tigelosiqa Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni que. E ijo iŋgi iŋgi kalil
ambleq na potosiy tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisi enjrqai. E nami tamo
bei gisaŋyosim silali dala qujai yaiyem kiyo? Degamqa e kamba silali
dala qolqe olo yqai.” 9 Onaqa Yesus a Sakius aqa anjam di qusiqa tamo
uŋgasari naŋgi minjrej, “Bini Sakius a dego Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋqo.
Deqa Qotei na a ti tamo kalil aqa talq endi unub qaji naŋgi ti eleŋqo. 10 E
segi Tamo Aŋgro. E na tamo uŋgasari padalo gamq di unub qaji naŋgi
ŋamoqnsim eleŋeqnum. E deqa mandamq aiyem.”

Silali taqatqajqa yawo anjam

11 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam di qusib are qaleb, “Bini
kiyo Qotei a gago Mandor Koba sosim iga taqatgwajqa bati brantqas?”
12 Naŋgi degsib are qaleb. Di kiyaqa? Yesus a Jerusalem jojomyej deqa.
Onaqa Yesus a yawo anjam bei endegsi minjrej, “Tamo kobaquja bei a
sawa isaq gilej. Tamo di a are qalej, ‘E sawa deq gilitqa sawa deqaji naŋgi
na e mandor atqab. Yibqa e olo puluosiy bosiy ijo segi qure qujai naŋgo
mandor sosiy naŋgi taqatnjrqai.’ A degsi are qalsiqa sawa isaq gilej.
13 A gilqa osiqa aqa kaŋgal tamo 10 naŋgi metnjrnaqa aqa areq bonabqa
naŋgi segi segi 20 kina enjrsiqa minjrej, ‘Silali endena wauosib silali aqa
oto dego oiy. Bunuqna e olo bosiy unqai.’

14 “Tamo kobaquja a degsi minjrsiqa sawa isaq gilsiq di sonaqa aqa
qure qujai naŋgi a qa tulaŋ ugeosib are qaleb, ‘A gago mandor sqasai.’
Degsib are qalsibqa tamo qudei naŋgi qariŋnjrnab sawa deq gilsib sawa
deqaji naŋgi minjreb, ‘Tamo di a gago mandor ataib. A na iga taqatg-
wajqa iga uratonum.’ 15 Ariya sawa deqaji naŋgi na tamo di mandor

ateb. Onaqa bunuqna a olo puluosiq aqa segi qureq aisiqa kaŋgal tamo
naŋgi wau qa silali enjrej qaji naŋgi metnjrej. Metnjrnaqa naŋgi aqa areq
bonabqa a na minjrej, ‘E nami silali eŋgem qaji dena niŋgi wauoqneb olo
silali di osorbiy.’
16 “Onaqa kaŋgal tamo deqaji bei a bosiqa minjej, ‘O Tamo Koba, ino
20 kina ebem qaji dena e waueqnamqa olo 200 kina brantej agiende.’
17 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘Ni kaŋgal tamo bolequja. Ni wau
kiñala geregere taqatonum deqa e qure kokba 10 ino baŋq di uratitqa ni
na taqatnjroqnqam.’
18 “Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo
Koba, ino 20 kina ebem qaji dena e waueqnamqa olo 100 kina brantej
agiende.’ 19 Onaqa aqa tamo koba a na minjej, ‘E qure kokba 5 ino baŋq
di uratitqa ni na taqatnjroqnqam.’
20 “Onaqa kaŋgal tamo bei a bosiqa aqa tamo koba minjej, ‘O Tamo
Koba, ni unime. Ino 20 kina ebem qaji agi olo osibetmonum. E gara
ñeŋgi na dalaosim atnam soqnej. 21 E kumbra degyem. Di kiyaqa? E ni qa
ulaem deqa. E qalieem, ni tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi waueqnab
silali branteqnaqa ni segi na eqnum. Tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab
melieqnaqa ni segi na otorosim uyeqnum.’
22 “Onaqa tamo koba dena kamba endegsi minjej, ‘Ni kaŋgal tamo uge.
Ino segi anjam dena e ino une ubtosiy ni pegimqai. Ni nami qalieem, e
tamo ŋiriŋ ani. Tamo qudei naŋgi waueqnab silali branteqnaqa e segi na
eqnum. Tamo qudei naŋgi iŋgi yageqnab melieqnaqa e segi na otorosim
uyeqnum. Ni nami e qa degsim qalieem. 23 Deqa ni kiyaqa ijo silali di
osi gilsim silali talq di atosai? Ni di atem qamu e bosimqa silali talq dena
ijo silali aqa oto kobaqo qamu turtosim onum qamu.’ 24 Degsi minjsiqa
tamo qudei aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, ‘Niŋgi aqa 20
kina di yaiyosibqa kaŋgal tamo nami wauosiqa 200 kina ej qaji di olo
yiy.’ 25 Onaqa naŋgi na minjeb, ‘O Tamo Koba, a 200 kina ejunu. Deqa
ni kiyaqa 20 kina olo yqa maronum?’
26 “Onaqa tamo koba a na minjrej, ‘E niŋgi merŋgwai. Tamo a wau
geregere taqatoqnqas di Qotei na olo wau koba yimqa a na taqatoqnqas.
Ariya tamo a wau geregere taqatqasai di wau kiñala a na taqatejunu qaji
di a olo bunu taqatqasai. Qotei na a kobotimqa a laŋa sqas.’ 27 Osiqa
minjrej, ‘Tamo naŋgi e qa jeu ateb qaji naŋgi di joqsib boiy. Naŋgi e qa
mareb, “Tamo di a gago mandor ataib.” Deqa tamo naŋgi di joqsib bosib
ijo ulatamuq endi naŋgi ñumib moreŋqab.’ ”
28 Yesus a yawo anjam degsi marsiqa a Jerusalem aiqajqa gam dau-
ryosiq aiyoqnej.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem aiyej

29-30 Yesus a aisiqa Betfage qure ti Betani qure ti Oliv mana utruq di
jojomyosiqa aqa aŋgro aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aisib qure bei
jojom di unu di brantosib donki bei tontonub unu di unqab. Donki di
bunuj tamo bei nami aqa quraq di awoosaioqnej qaji. Niŋgi donki di
unsibqa sil palontosib titosib osib boiy. 31 Niŋgi sil palontoqnibqa tamo
bei na nenemŋgwas kiyo, ‘Niŋgi kiyaqa donki aqa sil palonteqnub?’ Degsi
nenemŋgimqa niŋgi na minjiy, ‘Tamo Koba a wau ti. Deqa a donki qa
mergwo.’ ”
32 Yesus a naŋgi aiyel degsi minjrsiq qariŋnjrnaqa aisib anjam Yesus
na minjrej qaji di dauryosib donki di uneb. 33 Unsib sil palonteqnabqa

donki aqa abu naŋgi na naŋgi aiyel nenemnjreb, “Niŋgi kiyaqa donki
aqa sil palonteqnub?” 34 Degsi nenemnjrnabqa naŋgi aiyel na kamba
minjreb, “Tamo Koba a wau ti. Deqa a donki qa mergwo.”
35 Degsi minjrnab odnjrnab naŋgi aiyel donki di osib Yesus aqa areq
osi gileb. Osi gilsib naŋgo segi gara jugo piqtosib donki aqa quraq di tusib
Yesus soqtosib donki aqa quraq di awoteb. 36 Yesus a donki aqa quraq di
awoonaqa donki a walwelosi aiyeqnaqa tamo uŋgasari naŋgi naŋgo gara
jugo piqteleŋosib gamq di tueleŋoqneb. 37 Onaqa Yesus a Oliv mana utru
jojomyeqnaqa aqa aŋgro gargekoba naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnaqa
leleŋoqneb. Yesus a nami maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqneb
deqa naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqnsib endegsib maroqneb, 38 “Ni Tamo
Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Ni gago
Mandor Koba. Iga Qotei Goge Koba aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom! Laŋ
qureq di lawo kumbra gaigai sqas.”
39 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq dena Farisi qudei naŋgi tigelosib
Yesus minjeb, “O Qalie Tamo, ni ino aŋgro naŋgo medabu getentet-
njrime.” 40 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo aŋgro naŋgo medabu getentqab
di meniŋ naŋgi tamo bulyosib tulaŋ murqumyoqnsib Qotei aqa ñam
soqtoqnqab.”

Yesus a Jerusalem naŋgi qa akamej

41 Osiqa Yesus a Jerusalem jojomyosiq unsiqa akamej. 42 Akamosiq
marej, “O Jerusalem tamo uŋgasari, bini bati endeqa niŋgi Qotei aqa kum-
bra qalieeb qamu niŋgi geregere lawo na unub qamu. Ariya kumbra di
niŋgi qa uliejunu deqa niŋgi qalieqa keresai. 43-44 Deqa niŋgi quiy. Bati
bei brantimqa tamo qudei na bosib niŋgi jeutŋgosib nuŋgo qure koba
endi agutibqa niŋgi jaraiqa keresaiiŋgwas. Amqa naŋgi na niŋgi qoto
itŋgosib tulaŋ ugeugeiŋgosib nuŋgo qure koba endi niñaqyekritqab. Osib
qure aqa meniŋ kalil paraparainjrsib breinjribqa meniŋ bei meniŋ bei
aqa quraq di sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab. Jeu tamo naŋgi bosib niŋgi
degŋgwab. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi aqaryaiŋgwajqa bati brantqo di niŋgi
poiŋgosai deqa.”

Tamo uŋgasari naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

45 Osiqa Yesus a atra tal koba miligiq gilsiqa ŋam atej di tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi iŋgi iŋgi qariŋyoqnsibqa dena silali eqnab unjrsiqa naŋgi
winjrnaq jaraiyeb. 46 Naŋgi jaraiyeqnabqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Ijo tal endi pailyqajqa tal.’
Qotei aqa anjam degsi unu. Ariya niŋgi na olo tal endi ugetonubqa a
bajiŋ tamo naŋgo tal bulqo.”
47 Yesus a bati gaigai atra tal miligiq giloqnsiq dia tamo uŋgasari naŋgi
Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. Bati deqa atra tamo kokba ti dal
anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti Yesus qalib moiqajqa gam
ŋamoqneb. 48 Ariya tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam quqwajqa
tulaŋ arearetnjroqnej. Deqa Juda gate naŋgi Yesus qalib moiqajqa gam
ŋamonab ugeinjrej.

20

*Juda naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi
yeqnum?”*

1-2 Bati bei Yesus a atra tal koba miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari naŋgi
Qotei aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Onaqa atra tamo kokba
ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Juda gate naŋgi ti bosib nenemyeb, “Ni
iga merge. Ni siŋgila qabe na osimqa kumbra endi yeqnum? Yai na
ni qariŋmej deqa ni wau endi yeqnum?” 3 Onaqa Yesus na minjrej,
“E kamba anjam bei niŋgi nenemŋgitqa niŋgi e merbiy. 4 Yai na Jon
qariŋyonaqa bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej? Qotei na kiyo?
Tamo bei na kiyo? Niŋgi na merbiy.” 5 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam
di qusibqa segi segi qairosib maroqneb, “Iga Yesus minjqom, ‘Qotei
na Jon qariŋyej’ degsi minjqom di a iga mergwas, ‘Kiyaqa niŋgi Jon
aqa anjam quetosai?’ 6 Ariya iga minjqom, ‘Tamo bei na Jon qariŋyej’
degsi minjqom di tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋosib bosib iga meniŋ na
lugwab. Di kiyaqa? Naŋgi mareqnub, ‘Jon a Qotei aqa medabu o qaji
tamo bole.’ ” 7 Naŋgi degsib qairosib olo Yesus minjeb, “Yai na kiyo Jon
qariŋyej di iga qaliesai.” 8 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi degsib
merbonub deqa e dego yai na qariŋbonaq bosim wau endi yeqnum di
niŋgi merŋgwasai.”

Wain wau qa yawo anjam

9 Osiqa Yesus a olo tamo uŋgasari naŋgi yawo anjam bei endegsi min-
jrej, “Tamo bei a tigelosiqa aqa wauq gilej. Gilsiqa wain sil yageleŋosiqa
wau taqato tamo qudei naŋgo baŋq di aqa wau uratetnjrsiqa sawa isaq
gilsiq dia sokobaiyej. 10 Sonaqa wain gei melionaqa a na aqa kaŋgal tamo
bei qariŋyonaqa wau taqato tamo naŋgoq aisiq minjrej, ‘Wau lanja na
e qariŋbqo bonum. Deqa niŋgi wain gei ebibqa e na osi gilqai.’ Degsi
minjrnaqa naŋgi na a ojsib qalougetosib wiyonab laŋa puluosiq gilej.
11 Gilnaqa wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego
qalougetosib ugeugeiyosib wiyonabqa a laŋa puluosiq gilej. 12 Onaqa
wau lanja na olo kaŋgal tamo bei qariŋyonaq ainaqa a dego qalougetosib
ugeugeiyosib wiyonab gilej. 13 Onaqa wau lanja a are qalej, ‘E kiyerqai?
E endegyqai. E ijo segi aŋgro qujai e na tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji di
qariŋyit aiqas naŋgi aqa anjam quetqab.’ 14 Degsi are qalsiqa aqa segi
ŋiri qariŋyonaq aiyej. Aiyeqnaqa wau taqato tamo naŋgi a unsibqa segi
segi qairosib mareb, ‘Tamo a bqo endi wau lanja aqa segi ŋiri. A na aqa
abu aqa iŋgi iŋgi kalil oqas. Deqa iga a qalsim moiyotosimqa wau endi
iga na oqom.’ 15 Degsib marsibqa wau lanja aqa ŋiri ojsib wau qalaq osi
gilsib dia qalnab moiyej.

“Deqa niŋgi kiyersib are qalonub? Wau lanja a bosimqa wau taqato
tamo uge naŋgi di kiyernjrqas? 16 E niŋgi merŋgwai. A bosim naŋgi
ñumsim moiyotnjrqas. Osim aqa wau di olo yainjrsim tamo qudei naŋgo
baŋq di uratetnjrimqa naŋgi na kamba taqatesqab.” Yesus na tamo
uŋgasari naŋgi yawo anjam degsi minjrnaqa naŋgi qusib minjeb, “Wau
taqato tamo naŋgi kumbra uge di yaib.”

17 Onaqa Yesus na naŋgi koqnjrsiqa minjrej, “Qotei aqa anjam bei
neŋgreŋq di unu. Aqa damu niŋgi poiŋgwo e? Anjam agiende,

‘Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai arqsibqa uge qa marsib taqal
waiyeb. Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.
Tal ai di tal siŋgilatqajqa deqa tigeltej.’

18 Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari ululoŋosib tal ai quraq aiqab qaji naŋgi di
tal ai dena naŋgo tanu giŋgeŋyqas. Ariya tal ai di uloŋosim tamo uŋgasari
qudei naŋgoq aisim jejamu ti tanu ti torei paraparainjrqas.”

19 Onaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti yawo anjam
di qusib endegsib qalieeb, Yesus a yawo anjam dena naŋgo jejamuq di
une qametnjrej. Naŋgi degsib qalieosib deqa minjiŋ oqetnjrnaqa Yesus
ojqa mareb. Ariya naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus
ojqa uratosib jaraiyeb.

“Iga Sisar takis yqom e?”

20 Ariya atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti Yesus ko-
qyesoqneb. Osib endegsib are qaleb, “Iga tamo qudei qariŋnjrnam naŋgi
Yesus aqa areq gilsib gisaŋyosib anjam bei nenemyibqa a naŋgi tamo
bole edegwas. Osim anjam grotimqa iga qusim ojsim Rom naŋgo gate
aqa baŋq di atqom.” Naŋgi degsib are qalsibqa tamo qudei qariŋnjrnab
naŋgi Yesus aqa areq gileb. 21 Gilsib minjeb, “O Qalie Tamo, iga qalie,
ni anjam bole maro qaji tamo. Ni anjam bole segi tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnsim Qotei aqa kumbra osornjreqnum. Ni tamo bei ulaiyo-
saieqnum. Ni tamo ñam ti naŋgi anjam bei minjroqnsim olo tamo ñam
saiqoji naŋgi anjam bei minjrosaieqnum. Ni anjam qujai tamo kalil
naŋgi minjreqnum. 22 Deqa ni iga merge. Iga Sisar takis yqom e? Yqasai
e? Ni kiyersi are qalonum?” 23 Onaqa Yesus a naŋgo areqalo uge di
poiyonaqa minjrej, 24 “Niŋgi meniŋ silali bei osorbiy.” Degsi minjrnaqa
naŋgi meniŋ silali bei osi bosib osoryonab unsiqa minjrej, “Meniŋ silali
quraq endi tamo yai aqa ulatamu ti ñam ti unu?” Onaqa naŋgi na minjeb,
“Di Sisar aqa.” 25 Onaqa a na minjrej, “Deqa Sisar aqa iŋgi iŋgi a qa olo
yiy. Qotei aqa iŋgi iŋgi a qa olo yiy.” 26 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di
qusibqa tulaŋ prugugetosib mequmosib soqneb. Tamo uŋgasari naŋgo
ŋamdamuq di naŋgi Yesus gisaŋyib a anjam bei grotqa yonab ugeinjrej.

Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

27 Onaqa Sadyusi tamo qudei naŋgi Yesus aqa areq beb. Sadyusi naŋgi
mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai.” 28 Deqa
naŋgi bosib Yesus endegsib minjeb, “O Qalie Tamo, ni que. Moses a nami
dal anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Tamo bei a moiyimqa aqa ŋauŋ aŋgro
saiqoji soqnimqa aqa was bei na olo uŋa qobul di osim aqa was moiyej
qaji aqa aŋgro ŋambabtetqas.’ Moses a nami dal anjam degsi neŋgreŋyej.
29 Deqa ni que. Was 7 naŋgi soqneb. Naŋgo was matu a uŋa osiqa moiyej.
A aŋgro saiqoji. 30 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qujai di osiqa a dego
moiyej. A aŋgro saiqoji. 31 Onaqa aqa was yala na olo uŋa qobul di osiqa a
dego moiyej. A aŋgro saiqoji. Was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di osib moreŋeb.
Naŋgi aŋgro saiqoji. 32 Naŋgi kalil moreŋonabqa ariya bunuqna uŋa di
a dego moiyej. 33 Deqa ni iga merge. Mondoŋ subq na tigelo batiamqa
tamo kalil naŋgi subq na tigelabqa uŋa di a yai aqa ŋauŋ tiŋtiŋ sqas? Ni
qalie, was 7 kalil naŋgi uŋa qujai di eb.”

34 Onaqa Yesus na minjrej, “Mandamq endi tamo naŋgi uŋateqnub. Uŋa
naŋgi tamoteqnub. 35 Ariya mondoŋ tamo uŋgasari Qotei na subq na
tigelqa giltnjrej qaji naŋgi subq na tigelosibqa naŋgi tamotqasai. Naŋgi
uŋatqasai. 36 Naŋgi laŋ aŋgro bul laŋa sqab. Qotei na naŋgi subq na
tigeltnjrimqa naŋgi aqa segi aŋgro bole sqab. Deqa naŋgi olo moreŋqa
keresai. 37 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi moisib olo subq na tigelqab anjam di
aqa utru Moses a nami babtosiq endegsi neŋgreŋyej, ‘Ŋam mariŋ miligiq
di puloŋeqnaqa Qotei a ŋam puloŋq di sosiqa Moses metosiq minjej, “E
Abraham aqa Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.” ’ 38 Qotei na

Moses degsi minjej deqa iga qalieonum, Qotei a tamo moreŋo qaji naŋgo
Qotei sai. A tamo ŋambile so qaji naŋgo Qotei. Deqa tamo kalil naŋgi Qotei
aqa ŋamgalaq di ŋambile unub."
39-40 Onaqa dal anjam qalie tamo naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa
naŋgi olo anjam bei nenemyqajqa ulaeb. Deqa naŋgi na minjeb, "O Qalie
Tamo, ino anjam di bole."

Kristus a kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?

41 Onaqa Yesus a olo naŋgi endegsi minjrej, "Dal anjam qalie tamo
naŋgi kiyaqa mareqnub, 'Kristus a Devit aqa ŋiri'? 42-43 Devit a nami
marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Agi louqa buk miligiq di Devit a anjam
endegsi neŋgreŋyej,
'Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
"Ni ijo baŋ woq endi awo.
Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa
ni na naŋgi taqatnjroqnqam." '
44 Niŋgi uniy. Devit a marej, 'Kristus a ijo Tamo Koba.' Deqa Kristus a
kiyersim Devit aqa ŋiri sqas?"

Dal anjam qalie tamo naŋgi kumbra uge uge yeqnub

45 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa anjam di queqnabqa a na aqa
aŋgro naŋgi endegsi minjrej, 46 "Niŋgi dal anjam qalie tamo naŋgo kum-
bra uge geregere tenemtoqniy. Naŋgi koro sawaq di tamo uŋgasari naŋgi
na naŋgo ñam soqtetnjrsib baŋ ojetnjrqajqa deqa gara jugo olekokba
jugoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei tal miligiq di, goiyo kokbaq di sosibqa
tamo ñam ti naŋgo awo jaramq di awoqajqa tulaŋ areboleboleinjreqnu.
47 Naŋgi uŋa qobul naŋgi gisaŋnjroqnsibqa naŋgo tal ti iŋgi iŋgi ti laŋa yain-
jreqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi na unjrsib naŋgo ñam soqtetnjrqajqa
deqa pailyo olekokba yeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi awai tulaŋ
ugedamu enjrqas."

21

Uŋa qobul aqa silali kiñala soqnej di Qotei yekritej

1 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa ŋam atej di ñoro tamo naŋgi boqnsib
silali ato qaji kulumq di silali ateqnab unjroqnej. 2 Onaqa uŋa qobul
bei ñoro tulaŋ saiqoji a dego bosiqa meniŋ silali kiñilala aiyel segi atej.
Atnaqa Yesus na unsiqa aqa aŋgro naŋgi minjrej, 3 "E bole merŋgwai. Uŋa
qobul endi a ñoro tulaŋ saiqoji. Deqa a na ñoro tamo kalil naŋgi buŋnjrsiqa
silali kobaquja atqo. 4 Ñoro tamo naŋgi silali koba ti unub. Naŋgi oto
kiñala segi ateqnub. Ariya uŋa qobul endi a silali tulaŋ sai bole sai. Aqa
meniŋ silali kiñilala aiyel segi naj agi atekritqo."

Bunuqna jeu tamo naŋgi na atra tal niñaqyqab

5 Onaqa Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi atra tal di koqyosibqa Yesus
minjeb, "O Tamo Koba, ni unime. Atra tal walato qaji meniŋ di tulaŋ
boledamu. Qotei atraiyqajqa iŋgi iŋgi ti meniŋ ti turtosib atra tal endi
walateb." Onaqa Yesus na kamba minjrej, 6 "Atra tal niŋgi unonub
endi bunuqna jeu tamo naŋgi na bosib tulaŋ niñaqyosib aqa meniŋ kalil
paraparainjrsibqa taqal breinjrqab. Yimqa meniŋ bei meniŋ bei aqa
quraq di sqasai. Meniŋ kalil segisegiqab."

Gulbe kobaquja bunuqna brantqas

7 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na kamba nenemyeb, “O Qalie Tamo,
bati gembu jeu tamo naŋgi bosib atra tal endi niñaqyqab? Niñaqyqa osibqa
kumbra kiye namoqna brantim iga unsim poigwas, ‘Bati di jojomqo’?”
8 Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei
na niŋgi gisaŋgo uge. Bunuqna gisaŋ tamo gargekoba naŋgi ijo ñam na
boqnsib maroqnqab, ‘E Kristus.’ Qudei maroqnqab, ‘Kristus bqajqa
bati agi jojomqo.’ Degsib gisaŋosib maroqnibqa niŋgi naŋgi daurnjraib.
9 Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi aŋ na qotokobaoqnqab. Niŋgi deqa
qusib ulaaib. Qotei a nami marej, ‘Kumbra di brantqas.’ Deqa brantem.
Ariya kumbra di brantimqa diŋo bati urur brantqasai. Soboleiyosim
brantqas.”

10 Yesus a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, “Bati deqa sawa bei ti sawa
bei ti qotoqnqab. Mandor kokba qudei naŋgi dego tigeloqnsibqa mandor
kokba qudei naŋgi qoto itnjroqnqab. 11 Sawa bei beiq di mimiŋ kokba ti
ma uge ti mam ti iŋgi saio bati branteleŋqas. Laŋ goge di maŋwa bei bei
brantoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib ulaugetoqnqab.

12 “Ariya kumbra kalil di brantosaisoqnimqa Juda naŋgi na bosib niŋgi
jeutŋgoqnsib ugeugeiŋgoqnsib ojeleŋoqnqab. Ojeleŋoqnsib anjam pegiyo
talq di niŋgi tigeltŋgoqnsib tonto talq di breiŋgoqnqab. Osib ijo ñam
ugetqa are qaloqnsib niŋgi joqoqnsib Rom naŋgo mandor ti naŋgo gate
ti naŋgo ulatamuq di niŋgi tigeltŋgoqnqab. 13 Yimqa gam dena niŋgi ijo
anjam bole palontoqnsib naŋgi minjroqnqab. 14 Deqa niŋgi na kamba
anjam kiye minjrqajqa deqa nami are koba qalaib. 15 E segi na nuŋgo
medabu siŋgilatetŋgosiy powo eŋgitqa niŋgi kamba anjam minjroqnqab.
Minjroqnibqa naŋgi nuŋgo anjam di gotraŋyqa yoqnib ugeinjroqnqas.

16 “Bati deqa nuŋgo ai abu naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti nuŋgo leŋ naŋgi
ti nuŋgo kadoi naŋgi ti tigeloqnsib niŋgi ojeleŋoqnsib jeu tamo naŋgo
baŋq di ateleŋoqnqab. Osib niŋgi qudei luŋgoqnib moreŋoqnqab. 17 Niŋgi
ijo ñam ejunub deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi niŋgi qa tulaŋ ugeoqnsib
jeutŋgoqnqab. 18 Ariya Qotei na niŋgi geregere taqatŋgoqnqas deqa ijo
aŋgro bei padalqasai. Niŋgi kalil bole sqab. Nuŋgo gate baŋga bei dego
ugeqasai. 19 Deqa niŋgi gulbe di qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy.
Sosib dena niŋgi ŋambile bole oqab.

Bunuqna qaja tamo naŋgi Jerusalem qure niñaqyqab

20 “Bunuqna qaja tamo naŋgi bosib Jerusalem agutesqab. Agutesoqnib
niŋgi unsibqa endegsib qalieqab, ‘Bole, Jerusalem padalqajqa bati bran-
tqo.’ 21 Bati deqa tamo uŋgasari Judia sawaq di unub qaji naŋgi jaraiyosib
manaq oqoqujatebe. Tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgi qure
uratosib jaraiyoqujatebe. Tamo uŋgasari wauq di, gamq di unub qaji
naŋgi olo puluosib qureq baib. Naŋgi torei dena jaraiyoqujatebe. 22 Bati
deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une qa kambatnjrougetqas. Yimqa
aqa anjam kalil nami neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. 23 O aiyo!
Bati deqa Qotei aqa minjiŋ Juda naŋgoq aiyimqa gulbe tulaŋ kobaquja
naŋgo mandamq di brantqas. Deqa uŋa gumaŋ ti uŋa aŋgro mom ti naŋgi
jaraiyo baŋgioqnsib gulbe gargekoba oqnqab. 24 Jeu tamo naŋgi bosib
Juda naŋgi serie na ñumoqnib moreŋoqnqab. Osib qudei ojeleŋosib joqsib
sawa bei beiq di uratnjroqnqab. Tamo Juda sai naŋgi bosib Jerusalem
tulaŋ niñaqyosib siŋgila na taqatesqab. Taqatesoqnib bati Qotei a nami
giltej qaji di kereamqa a na naŋgi olo taqal breinjrqas.

Tamo Aŋgro a siŋgila ti riaŋ ti laŋbiq na mandamq aiqas

25 “Bati deqa seŋ ambruqas. Bai dego suwaŋqasai. Bongar naŋgi ulu-
loŋosib mandamq aiyeleŋqab. Yuwal dego korkortosim anjam atoqnqas.
Yimqa sawa bei bei qaji naŋgi quoqnib areqalo niñaqyetnjroqnimqa naŋgi
tulaŋ ulaugetoqnqab. 26 Laŋ goge di iŋgi iŋgi kalil reŋgiŋyeleŋamqa tamo
uŋgasari naŋgi unsib maroqnqab, ‘Bole, gulbe oqa batiqo.’ Naŋgi degsib
maroqnsib ulaugetoqnsib ŋam eririqnjroqnqas. 27 Bati deqa e Tamo
Aŋgro siŋgila ti riaŋ koba ti laŋbiq na mandamq aiyoqnit tamo uŋgasari
naŋgi tarosib e nubqab. 28 Kumbra kalil di brantqa utru atoqnimqa niŋgi
ulaaib. Niŋgi tigelosib tarosib ŋam atoqniy. Di kiyaqa? Qotei na niŋgi
awaiŋgim niŋgi bole sqajqa bati jojomqo deqa.”

Niŋgi qura qa yawo anjam dena poiŋgem

29 Osiqa Yesus a yawo anjam endegsi minjrej, “Niŋgi qura ti ŋam kalil
ti unjriy. 30 Ŋam baŋga qalsim olo ñalguyoqnimqa niŋgi unsib qalieqab,
‘Seŋ aqa bati jojomqo.’ 31 Dego kere kumbra kalil e ubtosim merŋgonum
qaji endi brantimqa niŋgi unsib endegsib qalieoiy, ‘Bole, Qotei na aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqajqa bati
jojomqo.’

32 “E bole merŋgwai. Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi
kalil moreŋosaisoqnibqa kumbra kalil e ubtosim merŋgonum qaji endi
branteleŋqas. 33 Laŋ ti mandam ti koboqab. Ariya ijo anjam koboqa
keresai.”

Niŋgi geregere ŋam atsib soqniye

34 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi geregere ŋam atsib soqniy. Niŋgi ya
uge uyoqnsib nanarioqnaib. Nuŋgo segi jejamu qa iŋgi iŋgi qa areqalo
kobaiyoqnaib. Aliem urur bel qaleqnu dego kere bati uge di bosim niŋgi
pruqtŋgo uge. 35 Od, bati uge di bosim tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di
unub qaji naŋgoq di brantoqujatqas. 36 Deqa niŋgi gaigai ŋam atoqnsib
Qotei pailyoqnsib soqniy. Yimqa Qotei a siŋgila eŋgoqnimqa kumbra
kalil branteleŋqas qaji di niŋgi na britosib e Tamo Aŋgro ijo ulatamuq di
tigelesqab.” Yesus a degsi marej.

37 Bati gaigai qanam Yesus a atra tal miligiq di sosiqa tamo uŋgasari
naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnsiq minjroqnej. Qoloeqnaqa a olo qure
uratoqnsiqa mana ñam Oliv di ŋeioqnej. 38 Tamo uŋgasari kalil naŋgi
Yesus aqa anjam quqwa maroqnsib nobqolo ambru tigeloqnsibqa atra
tal miligiq giloqneb.

22

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

1 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati di aqa ñam
Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati. Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di
padalqa laqnabqa aqaryainjrej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej.
2 Yori bati jojomonaqa atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
Yesus qalsib moiyotqajqa gam ŋamoqneb. Di kiyaqa? Naŋgi tamo uŋgasari
naŋgi ulainjreb deqa.

3 Onaqa Satan a Judas aqa miligiq aiyej. Judas aqa ñam bei Iskariot.
A dego Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei. 4 Satan a Judas aqa miligiq
aisiq walawalaiyonaqa tigelosiqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo
naŋgi ti naŋgoq gilsiqa minjrej, “E Yesus osiy nuŋgo baŋq di atqai.” 5 Degsi

minjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa minjeb, “Ni Yesus osim gago baŋq
di atimqa iga ni silali emqom.” 6 Degsi minjnabqa a naŋgo anjam di
qusiqa minjrej, “Di kere.” Osiqa Judas a gilsiq a na Yesus osim naŋgo
baŋq di atqajqa gam ŋamoqnej. A are qalej, “Yesus a tamo uŋgasari naŋgi
uratnjrsim a segi soqnimqa e na osiy Juda tamo kokba naŋgo baŋq di
atqai.”

Pita Jon wo naŋgi yori bati aqa iŋgi iŋgi gereiyeb

7 Onaqa Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Bati brantej. Qotei a nami Israel
naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi kaja du du naŋgi ñumeleŋosib siraŋmeq di
leŋ liyibqa e na unsiy niŋgi uratŋgwai. E niŋgi padaltŋgwasai.” Qotei a
nami Israel naŋgi degsi minjrej. Kumbra deqa olo are qalqajqa yori bati
brantonaqa Juda naŋgi mareb, “Iga kaja du du naŋgi ñumeleŋosim Qotei
atraiyqom.” 8 Onaqa bati deqa Yesus na Pita Jon wo naŋgi minjrej, “Bini
yori bati koba. Deqa niŋgi aiyel aisib gago iŋgi iŋgi gereiyetgibqa iga
koba na iŋgi uyqom.” 9 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Ni iga merge.
Iga aisim tal qabia iŋgi iŋgi gereiyqom?” 10-11 Onaqa Yesus na naŋgi
aiyel qariŋnjrsiqa minjrej, “Niŋgi aiyel aisib qure ambleq di tamo bei ya
nobu qoboiyosim giloqnim gamq di itosib dauryiy. Niŋgi a dauryosib
tal a gogetqas qaji di miligiq gilsib tal lanja endegsib minjiy, ‘Qalie
Tamo a marqo, “E ijo aŋgro naŋgi koba na awoosim yori bati aqa iŋgi
uyqajqa warum a qabi unu?” ’ 12 Niŋgi degsib minjibqa a na warum
kobaquja bei gogeqsi unu di niŋgi osorŋgwas. Warum dia nami jar ti
awo jaram ti ateleŋeb unu. Niŋgi aiyel aisib warum dia gago iŋgi iŋgi
gereiyeleŋoiy.” 13 Onaqa naŋgi aiyel aisib anjam kalil Yesus na minjrej
qaji degsi brantonab unsibqa iŋgi iŋgi kalil gereiyeleŋeb.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi bem ti wain ti anainjrej

14 Onaqa iŋgi uyqa bati brantonaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi
ti koba na awoosib iŋgi uyoqneb. 15 Naŋgi iŋgi uyoqnsibqa Yesus na naŋgi
endegsi minjrej, “E jaqatiŋ osaiunum. Deqa e niŋgi koba na awoosim
yori bati aqa iŋgi uyqajqa tulaŋ areboleboleibqo. 16 E niŋgi merŋgwai. E
iŋgi endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ Qotei na niŋgi taqatŋgosim a
nuŋgo Mandor Koba soqnimqa iŋgi endi aqa utru e na geregere babtosiy
olo uyqai.”

17 Osiqa a wain osiq gambaŋq di bilentosiqa Qotei pailyosiqa aqa aŋgro
naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi wain gambaŋ endi osib uyiy. 18 E niŋgi
merŋgwai. E wain endi olo uyqasai. Degsi gilsiy mondoŋ Qotei na niŋgi
taqatŋgosim a nuŋgo Mandor Koba soqnimqa e olo uyqai.” 19 Osiqa Yesus
a olo Qotei pailyosiqa bem osiq giŋgeŋyosiqa naŋgi enjrsiqa minjrej, “Endi
ijo jejamu. E niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa eŋgonum. Deqa niŋgi osib
uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy.” 20 Onaqa naŋgi
bem uynabqa Yesus na olo wain gambaŋ osiq Qotei pailyosiqa minjrej,
“Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Nuŋgo une kobotqajqa deqa ijo leŋ aisim
Qotei aqa anjam bunuj nami gereiyej qaji di siŋgilatqas. 21 Ariya niŋgi
quiy. Ijo aŋgro bei na e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas. Aŋgro di
agi iga koba na endego awoosim iŋgi uyeqnum. 22 E Tamo Aŋgro. Deqa
Qotei na nami merbej, ‘Ni moiqam.’ A degsi merbej deqa e aqa anjam
di dauryosiy moiqai. Ariya aŋgro e osim tamo qudei naŋgo baŋq di atqas
qaji a tulaŋ padalougetqas.” 23 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrnaq
qusibqa segi segi maroqneb, “Aŋgro yai a kumbra di yqas?”

Yesus aqa aŋgro naŋgi ŋiriŋosib anjam na qotoqneb

24 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi ŋiriŋosib yai a aŋgro kalil
buŋnjrsim ñam ti sqas deqa anjam na qotoqneb. 25 Onaqa Yesus na
minjrej, “Mandor kokba sawa sawa kalil taqateqnub qaji naŋgi ŋiriŋ na
sawa taqateqnub. Yeqnab tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo ñam soqtoqnsib
mareqnub, ‘Naŋgi sawa taqato tamo bole.’ 26 Ariya kumbra di nuŋgoq di
saiq. Nuŋgo ambleq di aŋgro bei a tamo kobaquja sqa marsimqa a mati
tamo laŋaj bul soqnem. Osim a tamo kobaquja sqas. Nuŋgo ambleq di
aŋgro bei a ñam ti sqa marsimqa a mati nuŋgo wau tamo soqnem. Osimqa
a ñam ti sqas. 27 Niŋgi are qaliy. Tamo yai a tamo kobaquja? Tamo
awoosiq iŋgi uyeqnu a kiyo? Tamo wauosiq iŋgi suweiyeqnu a kiyo?
Tamo agi awoosiq iŋgi uyeqnu qaji a tamo kobaquja. Ariya ijo kumbra
degsi sosai. E nuŋgo ambleq endi sosim niŋgi wauetŋgeqnum.
28 “O ijo aŋgro, e gulbe qoboiyeqnam niŋgi e uratbosaieqnub. Niŋgi e
beterbeqnub. 29 Ijo Abu na e Mandor Koba atej dego kere e kamba niŋgi
mandor ateleŋqai. 30 Osiy mondoŋ e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi koba
na iŋgi ti ya ti uyoqnqom. Yimqa niŋgi awo jaram kokbaq di awoosib
Jekop aqa aŋgro 12 naŋgo moma kalil naŋgi taqatnjroqnqab.”

Pita a gisaŋoqalubtosim marqas, “E Yesus qaliesai”

31 Osiqa Yesus a olo marej, “O ijo aŋgro kalil Saimon ombla niŋgi
quiy. Satan na niŋgi uneq waiŋgwa marqo. Niŋgi siŋgila na tigelesosib
e daurbqab kiyo e uratbosib jaraiqab kiyo di Satan a nuŋgo areqalo
tenemtosim qalieqajqa deqa niŋgi uneq waiŋgwa marqo. Agi tamo naŋgi
bem sum ñoqoryoqnsib damu eleŋeqnub dego kere. 32 O Pita, e ni qa
gaigai endegsim pailyeqnum, ‘O Abu, ni na Pita aqa areqalo siŋgilatetimqa
a e uratbqasai.’ E ni qa degsim pailyeqnum. Bole, ni mati uloŋqam.
Ariya bunuqna ni olo are bulyosim ijoq bqam. Bosim ino was naŋgi
siŋgilatnjroqnqam.”
33 Onaqa Pita na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na marimqa aqo
ombla tonto talq aisim moreŋqom. E ulaqasai.” 34 Onaqa Yesus na
minjej, “O Pita, ni que. Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim
marqam, ‘E Yesus qaliesai.’ ”

Yesus aqa aŋgro naŋgi silali ti qaquŋ ti sebru ti oqab

35 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi endegsi minjrej, “E niŋgi nami
qariŋgosim merŋgem, ‘Niŋgi gilsib ijo anjam mare mare laqniy. Niŋgi
silali ti gilaib. Nuŋgo qaquŋ aib. Siŋga taqal jigaib.’ Degsi merŋgonamqa
niŋgi iŋgi bei qa truqueb e?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Sai. Iga iŋgi bei
qa truquosai.” 36 Onaqa a na minjrej, “Ariya bini e anjam di beltosiy
olo endegsi merŋgwai. Nuŋgo silali bei soqnim oiy. Nuŋgo qaquŋ bei
soqnim di dego oiy. Niŋgi sebru saiamqa nuŋgo gara jugo bei qariŋyosib
silali osib dena sebru awaiyiy. 37 E niŋgi merŋgwai. Anjam e qa nami
neŋgreŋyeb qaji di aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo uŋgasari
naŋgi marqab, “Kristus a une tamo.” ’ ” 38 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi
na minjeb, “O Tamo Koba, ni unime. Iga sebru aiyel ejunum.” Onaqa
Yesus na minjrej, “Di kere.”

Yesus a Oliv manaq oqsiq dia Qotei pailyej

39 Yesus aqa kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Jerusalem
uratosiq Oliv manaq oqej. Aqa aŋgro naŋgi dego a dauryosib oqeb.
40 Oqsib nañu agu beiq di brantosib Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej,

"Niŋgi endegsib pailyiy, 'O Abu, gulbe bei na iga uneq waigaiq.' " 41 Yesus
a degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq kiñala sasalej. Tamo bei na meniŋ
waiyim isaq yala gilqas dego kere a sasalosiqa siŋga pulutosiq Qotei
pailyej. 42 A endegsi pailyej, "O Abu, ni marimqa gulbe endi ijoq baiq.
Gulbe endi ya uge uyo bul. Uŋgum, ni ijo areqalo dauryaim. Ni ino segi
areqalo dauryosim ye."

43-44 Yesus a degsi siŋgila na Qotei pailyoqnsiqa a are tulaŋ gul-
bekobaiyej. Onaqa a ŋeskobaiyosiqa aqa ŋes leŋ ti mandamq aiyoqnej.
Bati deqa laŋ aŋgro bei aisiqa Yesus taqyosiqa siŋgilatej. 45-46 Yesus a
pailyo koboonaqa a olo tigelosiqa aqa aŋgro naŋgo areq aisiq ŋam atej di
naŋgi are gulbe na ŋereŋesonab unjrej. Unjrnaqa minjrej, "Niŋgi kiyaqa
ŋereŋejunub? Niŋgi tigelosib Qotei pailyoqniy. Yim gulbe bei nuŋgoq bqas
di gulbe dena niŋgi uneq waiŋgwasai."

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

47 Yesus a anjam degsi mareqnaqa aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji bei agi
Judas a na tamo gargekoba naŋgi joqsiqa Yesus aqa areq di branteb.
Brantonabqa Judas a Yesus aqa areq bosiq kundoqyej. 48 Kundoqyonaqa
minjej, "O Judas, e Tamo Aŋgro. Tamo naŋgi endi e ojqajqa deqa ni na e
kundoqbonum e?"

49 Onaqa tamo naŋgi di Yesus ojqa laqnabqa aqa aŋgro naŋgi unsibqa
Yesus minjeb, "O Tamo Koba, ni marimqa iga gago sebru osim tamo
naŋgi di ñumnam moreŋqab." 50 Degsi minjsibqa aqa aŋgro bei na aqa
sebru osiqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa sebru
waiyej grotosiqa dabkala wo segi gentetej. 51 Onaqa Yesus na aqa aŋgro
naŋgi minjrej, "Kumbra degyaib. Uratiy." Degsi minjrsiqa tamo di aqa
dabkala ojnaqa olo boleej.

52 Onaqa Yesus na atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgi ti Juda
gate naŋgi ti minjrej, "E leŋ ojo tamo unum deqa kiyo niŋgi sebru ti torom
ti eleŋosib e ojqa bonub e? 53 E bati gaigai atra tal miligiq di niŋgi koba
na soqnem. Bati deqa niŋgi yala baŋ waiyosib e ojosai. Ariya bati uge
nuŋgoq di brantqo deqa niŋgi e ojonub. Endego ambru aqa siŋgila agi
brantqo."

Pita a marej, "E Yesus qaliesai"

54-55 Onaqa naŋgi Yesus ojsib walwelosib atra tamo gate aqa talq osi
gileb. Naŋgi Yesus osi gileqnabqa Pita a kiñala isa isaq na naŋgi daurn-
jrsiq gilej. Gilsiqa atra tamo gate aqa tal meq di brantej. Brantosiqa
qaja tamo qudei naŋgi tal meq di ŋam tuŋguyosib awesonabqa bosiq
naŋgi koba na ŋam yoroqnej. 56 Pita a ŋamyuwo areq di awesonaqa
kaŋgal uŋa bei na unsiqa koqyosiq qaja tamo naŋgi minjrej, "Tamo endi
Yesus ombla soqneb." 57 Onaqa Pita a saidosiq minjej, "Uŋa, e tamo
di qaliesai." 58 Sokiñalayonaq tamo bei na olo Pita unsiqa minjej, "Ni
dego Yesus aqa aŋgro bei." Onaqa Pita na minjej, "E aqa aŋgro sai."
59 Olo kiñala soboleiyonaq tamo bei na Pita koqyosiqa siŋgila na marej,
"Tamo endi a dego Galili qaji tamo. Deqa e qalieonum, a Yesus ombla
soqneb." 60 Onaqa Pita na minjej, "Ni anjam maronum di e poibosai bole
sai." Degsi minjnaqa tuwe anjamej. 61-62 Tuwe anjamonaqa Tamo Koba
a bulosiqa Pita koqyej. Koqyonaqa anjam nami Yesus na minjej qaji,
"Bini tuwe anjamosaisoqnimqa ni gisaŋoqalubtosim marqam, 'E Yesus

qaliesai,’ ” anjam deqa olo are qalsiqa poiyonaqa tal qalaq gilsiqa tulaŋ
akamugetej.

Naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib baŋ na qaloqneb

63 Tamo Yesus ojeb qaji naŋgi a misiliŋyoqnsibqa baŋ na qaloqneb.
64 Qaloqnsibqa aqa ŋamdamu gara na qosetosib minjoqneb, “Ni Kristus
amqa ni ubtosim mare, yai na ni lumqo?” 65 Degsib minjoqnsib olo
misiliŋ anjam gargekoba minjoqneb.

Yesus a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

66 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba
ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti koroosib Yesus osib tigeltosib nenemyeb,
67 “Ni Kristus amqa geregere merge.” Onaqa a na minjrej, “E kamba an-
jam merŋgwai di niŋgi ijo anjam quetbqasai. 68 E anjam bei nenemŋgwai
di niŋgi olo anjam merbqasai. 69 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. E Tamo
Aŋgro. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa
baŋ woq di awesqai.”

70 Yesus a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi na minjeb, “Deqa ni Qotei
aqa Ŋiri e?” Onaqa a na minjrej, “Od. Anjam niŋgi maronub di kere.”
71 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa segi
segi maroqneb, “Aqa une agi a segi babtqo iga quonum. Deqa iga kiyaqa
tamo bei olo metonam bosim aqa une marqas?”

23

Juda tamo kokba naŋgi Yesus osib Pailat aqa ulatamuq di tigelteb

1 Juda tamo kokba naŋgi degsib marsibqa Yesus osi gilsib Rom naŋgo
gate Pailat aqa ulatamuq di tigelteb. 2 Tigeltosib Pailat minjeb, “Iga Yesus
uneqnum, a na Juda tamo uŋgasari naŋgi kumbra ugeq breinjreqnu.
Osiqa naŋgi mandor koba Sisar takis yqajqa saidnjroqnsiqa minjreqnu,
‘E segi nuŋgo Mandor Koba. E segi Kristus.’ ” Juda tamo kokba naŋgi
degsib Yesus aqa jejamuq di une qameteb. 3 Onaqa Pailat a naŋgo anjam
di qusiqa Yesus nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?” Onaqa
Yesus na minjej, “Od. Anjam ni maronum di kere.” 4 Onaqa Pailat
na atra tamo kokba ti tamo uŋgasari kalil naŋgi ti minjrej, “E segi are
qalonum, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.” 5 Degsi minjrnaqa naŋgi
na kamba minjeb, “Yesus a tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge dauryqajqa
are tigeltetnjreqnu. Agi a Galili sawaq di aqa wau utru atsiqa dena Judia
sawaq aisiq qure qure kalilq di walweloqnsiqa dena bosiq gago qure
endia dego kumbra degyeqnu.”

Pailat na Yesus qariŋyonaqa Herot aqaq gilej

6 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa nenemnjrej, “Yesus a Galili qaji
tamo e?” 7 Degsi nenemnjrnaqa naŋgi na minjeb, “Od, a Galili qaji tamo.”
Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa minjrej, “Mandor Herot a Galili
sawa taqatejunu. Bini a Jerusalem endi unu. Deqa e Yesus qariŋyitqa a
Herot aqaq gilimqa a kamba Yesus aqa anjam quqwas.” Degsi minjrsiqa
Yesus qariŋyonaqa Herot aqaq gilej.

8 Herot a nami Yesus qa anjam quoqnej deqa a Yesus itqajqa areareto-
qnej. Yesus a bosim Herot aqa ulatamuq di maŋwa bei yim unqajqa deqa
are qaloqnej. Deqa a Yesus aqa ulatamu unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.
9 Onaqa a na Yesus anjam gargekoba nenemyoqnej. Nenemyeqnaqa

Yesus a kamba anjam bei marosai. A torei mequmesoqnej. 10 Deqa
atra tamo kokba ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti bosib Herot aqa ulata-
muq di tigelosib Yesus aqa jejamuq di une gargekoba qameleŋoqneb.
11 Onaqa Herot aqa qaja tamo qudei naŋgi ti Yesus tulaŋ ugeugeiyosib
misiliŋyoqneb. Osib gara jugo olekoba mandor kokba naŋgi gaigai jige-
qnub deqaji bei osib jigetosib qariŋyonab olo Pailat aqaq aiyej. 12 Bati
qujai deqa Herot Pailat wo naŋgi jeu turyeb. Nami naŋgi ombla jeu
soqneb.

Pailat a marej, "Niŋgi Yesus a ŋamburbasq di qamiy"

13-14 Onaqa Pailat na atra tamo kokba ti Juda gate naŋgi ti tamo uŋgasari
kalil naŋgi ti metnjrnaqa aqa areq bosib koroonabqa endegsi minjrej,
"Niŋgi Yesus osib ijo areq di tigeltosib merbonub, 'Tamo endi a tamo
uŋgasari naŋgi kumbra ugeq breinjreqnu.' Merbonubqa e segi Yesus
geregere nenemyonum niŋgi quonub. Une kalil niŋgi aqa jejamuq di
qameqnub qaji di e quonum ugeibqo. E aqa jejamuq di une bei itosai.
15 Herot a dego Yesus aqa jejamuq di une bei itosai. Deqa a na Yesus olo
qariŋyqoqa ijoq bqo. Deqa niŋgi quiy. Niŋgi Yesus aqa une bei babtosai.
Deqa e a laŋa moiyotqa keresai. 16-17 Deqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrit
naŋgi bu toqoŋ na kumbaiŋyosib a uratib gilqas."

18 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Pailat aqa anjam di qusibqa naŋgi
tulaŋ murqumyosib minjeb, "Ni Yesus urataim. Ni a moiyotime. Osim
Barabas oqeq atsim iga ege." 19 Barabas a nami tamo qudei naŋgi joqsiqa
Rom naŋgi ti qotsib tamo qudei ñumeb deqa qaja tamo naŋgi Barabas
osib tonto talq di waiyeb. 20 Ariya Pailat a Yesus uratim oqedqajqa are
soqnej deqa a na tamo uŋgasari naŋgi olo minjrej, "Niŋgi marib e Yesus
uratit gilqas." 21 Onaqa naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib waiŋyoqnsib
minjoqneb, "Ni Yesus urataim. Ni a ŋamburbasq di qame! Ni a ŋamburbasq
di qame!" 22 Onaqa olo minjrej, "Kiyaqa Yesus qalit moiqas? A une
kiye yej deqa a ŋamburbasq di qamqai? Niŋgi Yesus aqa une bei babtosai.
Deqa e a laŋa moiyotqa keresai. Deqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrit
naŋgi bu toqoŋ na kumbaiŋyosib a uratib gilqas." 23-24 Onaqa tamo
uŋgasari naŋgi olo tulaŋ murqumyoqnsib siŋgila na Pailat saidyoqnsibqa
waiŋyoqnsib minjoqneb, "Ni Yesus ŋamburbasq di qame!" Degsib siŋgila na
Pailat minjeqnab naŋgo anjam dena Pailat aqa anjam qalotoqnej. Deqa
a naŋgo anjam di dauryosiqa minjrej, "Di kere. Uŋgum. E na ijo qaja
tamo naŋgi minjrit Yesus osi gilsib ŋamburbasq di qamib moiqas." 25 Degsi
minjrsiqa Barabas tonto talq dena oqeq atsiqa naŋgi enjrej. Osiqa tamo
uŋgasari naŋgo areqalo dauryosiqa Yesus osiqa qaja tamo naŋgo baŋq di
atnaqa naŋgi na aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a osib gileb.

Naŋgi Yesus osib ŋamburbasq di qameb

26 Naŋgi Yesus osi giloqnsibqa gamq di tamo bei walwelosiq Jerusalem
aiyeqnaqa a turosib ojsib Yesus aqa qawarq dena ŋamburbas yaiyosib
tamo di yonabqa a kamba qoboiyosiqa gam na Yesus dauryosiq giloqnej.
Tamo di aqa ñam Saimon. A Sairini qure qaji.

27 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus gam na dauryosib gilo-
qneb. Giloqnsibqa naŋgo ambleq di uŋa qudei naŋgi are tulaŋ gulbeinjr-
naqa Yesus qa akamoqnsib lou ti giloqneb. 28 Gileqnabqa Yesus a qusiqa
bulosiqa naŋgi minjrej, "O Jerusalem uŋgasari, niŋgi e qa akamaib. Niŋgi
nuŋgo aŋgro naŋgi qa ti niŋgi segi qa ti akamoiy. 29 Niŋgi quiy. Bati bei

brantimqa tamo naŋgi endegsib marqab, ‘Uŋa naŋgo miligi ugeej qaji naŋgi ti uŋa aŋgrotosaieqnub qaji naŋgi ti areboleboleinjrqas. Uŋa aŋgro muŋgum anainjrosaieqnub qaji naŋgi dego areboleboleinjrqas.’ Tamo naŋgi degsib marqab. 30 Osib mana naŋgi minjrqab, ‘Niŋgi bosib iga kabutgosib ulitgiy.’ 31 O uŋgasari, e ŋam gesgi bul. Tamo naŋgi na e kumbra uge ebeqnub. Tamo naŋgi di ŋam moiyo bul. Deqa kumbra tulaŋ ugedamu naŋgoq di brantqas.”

32 Bajiŋ tamo aiyel dego ŋamburbasq di ñumib moreŋqajqa marsib Yesus koba na joqsib giloqneb. 33 Naŋgi giloqnsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate Tanu di brantosib dia Yesus ŋamburbasq di qameb. Qamsib bajiŋ tamo aiyel naŋgi dego ŋamburbasq di ñumeb. Bei Yesus aqa baŋ woq di qameb. Bei Yesus aqa baŋ qonaŋq di qameb. 34 Yesus a ŋamburbas goge di sosiqa a endegsi pailyej, “O Abu, ni na tamo naŋgi e gaintbonub qaji naŋgo une di kobotime. Naŋgi une yonub di naŋgi qaliesai.” Bati deqa qaja tamo naŋgi Yesus aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Osib meniŋ silali alaŋeb. Tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas di a na gara oqas. Degsib marsib meniŋ silali alaŋosib gara eleŋeb.

35 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi tigelesosib Yesus koqyeqnabqa Juda gate naŋgi na Yesus misiliŋyoqnsib endegsib maroqneb, “A na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjroqnej. Ariya a na aqa segi jejamu aqaryaiyqa keresai. A maroqnej, ‘E Qotei aqa Kristus. A na e giltbej.’ Anjam di boleamqa a na aqa segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas uratosim mandamq aiyem.” 36-37 Qaja tamo naŋgi dego Yesus degsib misiliŋyoqneb. Osib aqa areq gilsib wain isa koba anaiyosib minjeb, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba boleamqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim ŋamburbas urat.” 38 Osib ŋamburbas mutu gogeq di anjam endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo endi a Juda naŋgo Mandor Koba.”

39 Onaqa bajiŋ tamo bei ŋamburbasq di qameb qaji a na Yesus misiliŋyosiqa minjej, “Ni Kristus amqa ni ino segi jejamu aqaryaiyosim aqo aiyel dego aqaryaige.” 40 Onaqa bajiŋ tamo bei na aqa anjam di qusiqa ŋiriŋtosiq minjej, “Gulbe Yesus a oqo endi ni dego onum. Deqa ni kiyaqa Qotei ulaiyosai? 41 Aqo aiyel une tamo. Deqa iga kere moreŋqom. Ariya Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.” 42 Osiqa Yesus minjej, “O Yesus, mondoŋ ni olo bosim Mandor Koba sosimqa ni e qa are qalsim e ame.” 43 Onaqa Yesus na minjej, “Bini qujai ni e ombla laŋ qureq di sqom. E bole mermonum.”

Yesus a moiyej

44-45 Qanam jige seŋ bati 12 onaqa sawa kalil tulaŋ ambruosi sonaq gilsiq seŋ bati 3 onaq bilaqtej. Bati qujai deqa gara kobaquja atra tal miligiq di gaiŋesoqnej qaji a goge na braŋosiq aisiq poaiyelej.

46 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiqa marej, “O Abu, e na ijo qunuŋ osim ino baŋq di atonum.” Degsi marsiqa mondor titosiq moiyej.

47 Onaqa qaja tamo naŋgo gate a Yesus degsi mondor titosiq moiyej di unsiqa Qotei aqa ñam soqtosiqa marej, “Bole, Yesus aqa jejamuq di une bei saiqoji.”

48 Onaqa tamo uŋgasari kalil Yesus unqa beleŋeb qaji naŋgi dego Yesus degsi moiyej di unsibqa a qa are tulaŋ gulbeinjrnaqa are soqoŋyeb. Osib jaraiyosib naŋgo segi segi talq gileleŋeb.

49 Yesus aqa kadoi kalil naŋgi ti uŋgasari qudei nami Yesus dauryosib
Galili sawa uratosib Jerusalem beleŋeb qaji naŋgi ti isaq di tigelesosibqa
Yesus a ŋamburbasq di gaiŋosiq moinaq koqyoqneb.

Josep a Yesus aqa jejamu osiq subq atej

50 Tamo bei aqa ñam Josep a soqnej. A Juda naŋgo gate bei. A Arimatea
qure qaji. Arimatea a Judia sawaq di unu. Josep a tamo bolequja. Aqa
kumbra tulaŋ boledamu. 51 A endegsi are qaloqnej, “Bunuqna Qotei a
bosim gago Mandor Koba sosim iga taqatgwas.” A degsi are qaloqnsiq
Qotei qa tariŋoqnsiq soqnej. Juda gate kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa
anjam qoseb bati deqa Josep a naŋgi koba na anjam qososai. A naŋgo
anjam di uratoqnej. 52 Tamo di a Pailat aqa areq bosiq nenemyej, “Ni
e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?” 53 Onaqa Pailat
na odyonaqa gilsiq Yesus aqa jejamu ŋamburbasq dena osiq gara qat na
dalaosiq osi gilsiq sub bei nami meniŋ miligiq di gereiyeb qaji dia atej.
Sub di bunuj. Sub dia nami tamo bei jugosaioqneb. 54 Juda naŋgo yori
bati brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab
soqnej.
55 Bati di uŋgasari qudei nami Yesus dauryosib Galili sawaq dena
beleŋeb qaji naŋgi Josep koba na subq gileb. Gilsib Josep na Yesus subq
atnaq uneb. 56 Unsib olo puluosib naŋgo talq aisib ŋam so aqa ya quleq
tulaŋ boledamu di gereiyosib atnab soqnej. Ŋam so aqa ya di Yesus aqa
jejamuq di liyqajqa marsib deqa gereiyeb. Onaqa yori bati brantonaqa
naŋgi Qotei aqa dal anjam dauryosib wau getentosib aqaratosib soqneb.

24

Yesus a olo subq na tigelej

1 Yori bati koboonaqa nebeonaq nobqolo ambru uŋgasari naŋgi olo
tigelosib ŋam so aqa ya quleq boledamu nami gereiyeb qaji di osib Yesus
aqa jejamuq di liyqajqa deqa subq gileb. 2 Naŋgi gilsib ŋam ateb di meniŋ
kobaquja sub me getentesoqnej qaji di waqosiq taqal di sonaq uneb.
3 Unsib sub miligiq aiyeb di naŋgi Tamo Koba Yesus aqa jejamu unosai.
4-5 Deqa naŋgi are tulaŋ kobainjrej. Onaqa tamo aiyel naŋgi brantosib
uŋgasari naŋgo areq di tigelesonab unjrsib tulaŋ ulaugetosib turuosib
mandamq di ŋam queb. Tamo aiyel di naŋgo gara tulaŋ minjalo. Onaqa
naŋgi na uŋgasari naŋgi minjreb, “Niŋgi kiyaqa tamo moiyo sawaq endi
tamo ŋambile unu qaji a qa ŋameqnub? 6 Yesus a endi sosai. A olo subq
na tigelqo. Nami a Galili sawaq di sosiqa bati deqa a na niŋgi endegsi
merŋgej, ‘E olo subq na tigelqai.’ Niŋgi aqa anjam deqa olo are walŋgwo
kiyo? 7 Agi a niŋgi endegsi merŋgej, ‘E Tamo Aŋgro ojsibqa une tamo
naŋgo baŋq di atib lubib moiqai. Bati qalub koboamqa e olo subq na
tigelqai.’ ”
8-9 Onaqa uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam deqa olo are qalsibqa subq
dena puluosib aisib anjam kalil tamo aiyel na minjreb qaji di Yesus aqa
aŋgro 11 naŋgi tamo qudei ti sainjreb. 10 Uŋa bei aqa ñam Maria. A
Makdala qure qaji. Bei Joana. Bei Maria. A Jems aqa ai. Uŋgasari qudei
dego tamo aiyel naŋgo anjam di qusib aisib Yesus aqa anjam maro tamo
naŋgi sainjreb. 11 Sainjrnab qunab ugeinjrnaq mareb, “Uŋgasari naŋgo
anjam di laŋa sa anjam.” 12 Onaqa Pita a tigelosiqa urur ti gilsiq sub

miligiq di tirosiq ŋam atej di Yesus dalaeb qaji gara di segi sonaq unej.
Unsiqa olo puluosiq aqa talq aisiq kumbra deqa are koba qaloqnej.

Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Emeus gamq di Yesus tureb

13 Bati qujai deqa Yesus aqa aŋgro aiyel naŋgi Jerusalem uratosib qure
bei aqa ñam Emeus deq giloqneb. Jerusalem dena tigelosib Emeus qureq
gilqajqa kiñala isaq 11 kilomita dego. 14 Naŋgi aiyel giloqnsibqa kumbra
kalil jeu tamo naŋgi na Yesus yoqneb qaji deqa ombla maroqnsib gilo-
qneb. 15 Gileqnabqa Yesus a segi naŋgoq di brantosiqa naŋgi koba na
walwelosib giloqneb. 16 Naŋgi Yesus uneb ariya naŋgi a qa poinjrosai.

17 Deqa a na naŋgi aiyel endegsi nenemnjrej, “Niŋgi anjam kiye maro-
qnsib gileqnub?” Degsi nenemnjrnaqa naŋgi tigeleb. Yesus a moiyej
deqa naŋgi aiyel ulatamu tulaŋ ugeinjrej. 18 Onaqa bei aqa ñam Kliopas a
na kamba Yesus minjej, “Tamo gargekoba naŋgi Jerusalem endi unub. Ni
segi kiyo kumbra brantej qaji deqa qaliesai?” 19 Onaqa Yesus na kamba
nenemnjrej, “Kumbra kiye brantej?”

Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Kumbra kalil Nasaret tamo Yesus aqaq
di brantej qaji iga deqa mareqnum. A Qotei aqa medabu o qaji tamo
bole soqnej. A Qotei ti tamo uŋgasari kalil ti naŋgo ŋamdamuq di maŋwa
kokba yoqnej. Osiqa anjam siŋgila ti dego maroqnej. 20 Ariya a kumbra
degyeqnaqa gago gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na a ojsib Rom
naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na a osib tigeltosib minjeb, ‘Ni une
tamo. Deqa ni moiqam.’ Degsib minjsib a osib ŋamburbasq di qalnab
moiyej. 21 Iga are qalem, ‘Yesus a na qujai iga Israel tamo uŋgasari
awaigim iga bole sqom.’

“Anjam bei dego unu. Yesus a moiyej bati qalub gilqo. 22-23 Yqoqa
nobqolo ambru gago uŋgasari qudei naŋgi Yesus aqa subq gilonub naŋgi
aqa jejamu unosai. Dena puluosib bosib iga mergonub, ‘Iga subq di laŋ
aŋgro qudei unjronumqa naŋgi na mergonub, “Yesus a subq na tigelqo.
Deqa a ŋambile unu.” ’ Uŋgasari naŋgi na iga degsi mergonubqa iga tulaŋ
prugugetonum. 24 Tamo qudei naŋgi iga koba na sonam naŋgi dego subq
gilonub. Gilsib kumbra kalil uŋgasari naŋgi na unsib saigonub qaji di
unonub. Ariya naŋgi Yesus aqa jejamu unosai.”

25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Nuŋgo areqalo tulaŋ truquiŋgwo.
Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam nami maroqneb qaji di niŋgi
poiŋgosai. 26 Anjam agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim laŋ
qureq oqimqa Qotei na ñam kobaquja yqas.” 27 Osiqa Yesus a segi qa
anjam kalil neŋgreŋq di so qaji di naŋgi sainjrej. A Qotei aqa medabu o
tamo kalil naŋgi Moses ombla naŋgo anjam neŋgreŋq di so qaji dena utru
atsiq anjam geregere plaltosiq minjroqnej.

28-29 Ariya naŋgi qalub koba na walwelosib qure naŋgi gilqa mareb qaji
di jojomyosib Yesus a naŋgi uratnjrsim gam bei dauryqa laqnaqa naŋgi
aiyel na saidyosib minjeb, “Ni iga uratgaim. Qoloqas. Deqa ni iga koba
na sqom.” Degsi minjnabqa a naŋgi aiyel daurnjrsiqa naŋgo tal gogetosib
koba na soqneb. 30 Sosib awoosib iŋgi uyoqnsib Yesus a bem osiq Qotei
pailyosiqa bem giŋgeŋyosiqa naŋgi aiyel anainjrej. 31 Anainjrnaqa bati
deqa naŋgi Yesus qa poinjrnaqa mareb, “Bole, tamo endi Yesus.” Degsib
marnabqa Yesus a naŋgo ambleq na loumosiq ulaŋej. 32 Ulaŋonaq naŋgi
mareb, “Bole, aqo aiyel gamq di walweleqnamqa Yesus a Qotei aqa

anjam neŋgreŋq di so qaji di aqa utru geregere plaltosiq mergeqnaqa iga
quoqnsim tulaŋ arearetgoqnaj.”
33 Naŋgi aiyel degsib marsib bati qujai deqa naŋgi tigelosib olo pulu-
osib Jerusalem aisib Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi tamo qudei ti koroesonab
itnjreb. 34 Onaqa naŋgi na naŋgi aiyel endegsib minjreb, “Tamo Koba a
bole subq na tigelqo. Agi a subq na tigelosiq Saimon aqaq di brantqoqa
a bole unqo.” 35 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel kamba anjam kalil gamq
di Yesus na minjrej qaji deqa ti a na bem giŋgeŋyosiq anainjrnaqa naŋgi
a qa poinjrej deqa ti naŋgi sainjreb.

Yesus aqa aŋgro naŋgi a uneb

36 Degsib sainjreqnabqa Yesus a segi naŋgo ambleq di brantosiq min-
jrej, “Niŋgi are lawo soqniy.” 37 Degsi minjrnaqa naŋgi kalil ulaosib tulaŋ
prugugetosib are qaleb, “Iga buga bei unonum kiyo?” 38 Onaqa Yesus
na minjrej, “Niŋgi kiyaqa e buga qa marsib ulaosib prugonub? 39 Endi e
di. Niŋgi ijo baŋ bile unsib ijo siŋga unsib baŋ waiyosib ijo jejamu ojsib
poiŋgwas, e damu ti tanu ti. Buga a damu ti tanu ti saiqoji.” 40-41 Yesus na
naŋgi degsi minjrsiqa aqa baŋ ti siŋga ti naŋgi osornjrnaqa naŋgi unsib
tulaŋ areboleboleinjrej. Onaqa naŋgi olo areqalo aiyeltoqnsib are koba
qaloqneb. Yeqnaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi iŋgi bei unu e?” 42-43 Onaqa
naŋgi qe bei koiteb qaji di gentosib mutu bei Yesus yonab osiq naŋgo
ŋamdamuq di uyej.
44 Uysiqa minjrej, “E nami niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem,
‘Dal anjam kalil Moses a e qa neŋgreŋyej qaji di aqa damu brantqas.
Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi e qa neŋgreŋyeb qaji di dego
aqa damu brantqas. Anjam kalil louqa buk miligiq di e qa neŋgreŋyeb
qaji di dego aqa damu brantqas.’ E nami niŋgi degsi merŋgoqnem.”
45 Osiqa Yesus a naŋgo areqalo waqtetnjrnaqa naŋgi Qotei aqa anjam
neŋgreŋq di so qaji di aqa utru geregere poinjrej. 46 Onaqa Yesus na olo
minjrej, “Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim bati qalub koboamqa a olo
subq na tigelqas anjam di neŋgreŋq di unu. 47-48 Deqa ijo anjam maro
tamo naŋgi sawa sawa kalilq giloqnsibqa dia ijo anjam palontoqnqab.
Palontoqnib tamo uŋgasari naŋgi quoqnsib are bulyoqnqab. Yimqa Qotei
a ijo ñam na naŋgo une kobotetnjroqnqas. O ijo aŋgro, niŋgi segi ijo anjam
maro tamo unub deqa kumbra kalil e nami nuŋgo ŋamdamuq di yoqnem
qaji deqa tamo uŋgasari naŋgi sainjroqniy. Niŋgi Jerusalem endia wau
di utru atsib laqniy. 49 Niŋgi quiy. Mondor Bole ijo Abu a nami nuŋgoq
qariŋyqa marej qaji di e na qariŋyit nuŋgoq bqas. Deqa niŋgi qure endia
tariŋoqniy. Tariŋosib soqnibqa laŋ goge na Qotei aqa siŋgila nuŋgoq bqas.”

Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej

50 Osiqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa Jerusalem uratosib Betani
qureq gileb. Gilsib dia aqa baŋ soqtosiqa naŋgi qa pailyej. 51 Pailyeqnaqa
Qotei na a metonaq naŋgi uratnjrsiqa laŋ qureq oqej. 52 A laŋ qureq
oqeqnaqa naŋgi siŋga pulutosibqa a qa louosib tulaŋ areboleboleinjrej.
Onaqa naŋgi olo puluosib Jerusalem aiyeb. 53 Aisib bati gaigai atra tal
miligiq di sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqneb.

JON

Qotei a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej

1 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil brantosaisonabqa Anjam a soqnej. Anjam
a Qotei ombla soqneb. Anjam a segi Qotei. 2 Tulaŋ nami Anjam a Qotei
ombla soqneb. 3 Anjam a siŋgila ti soqnej. Siŋgila dena Qotei na iŋgi iŋgi
kalil gereiyej. Iŋgi bei gam bei na brantosai. Iŋgi iŋgi kalil branteleŋeb
qaji di Anjam a segi na gereiyej. 4 Anjam a segi ŋambile qa utru. Ŋambile
di puloŋ bul. Ŋambile dena tamo uŋgasari naŋgi suwantnjreqnu. 5 Puloŋ
di ambruq di suwaŋeqnu. Ambru na puloŋ di mosotqa keresai.
6 Tamo bei brantej aqa ñam Jon. Qotei na a qariŋyonaq bej. 7 A bosiqa
puloŋ qa anjam palontoqnej. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa
anjam qusib puloŋ qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa. 8 Jon a puloŋ sai.
A puloŋ qa anjam palontqajqa bej. 9 Puloŋ di puloŋ bole. A mandamq
aisiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi suwantnjreqnu.
10 Anjam a mandamq di soqnej. Aqa siŋgila na Qotei a mandam atej.
Ariya tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji naŋgi a qa poinjrosai. 11 A
aqa segi qure utruq ainaqa aqa leŋ qujai naŋgi a areiyosai. 12 Ariya tamo
uŋgasari a areiyosib aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi a na
giltnjrnaqa naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ branteb. 13 Ai abu na ŋambabtnjro
qaji naŋgoq dena naŋgi Qotei aqa aŋgro brantosai. Naŋgo segi areqalo
na naŋgi Qotei aqa aŋgro brantosai. Tamo bei aqa areqalo na dego naŋgi
Qotei aqa aŋgro brantosai. Qotei a segi na marnaqa naŋgi aqa aŋgro tiŋtiŋ
branteb.
14 Anjam di a tamo bulyosiqa gago ambleq di soqnej. Sonaqa iga aqa
ñam koba ti aqa siŋgila koba ti unem. A segi qujai Qotei aqa Ŋiri. A iga
qa are tulaŋ boleiyeqnu. A segi anjam bole qa utru. 15 A qa nami Jon a
anjam palontoqnsiqa endegsi leleŋoqnej, “E nami maroqnem, ‘Tamo di a
ijo qoreq na bqas. E ŋambabosaisonamqa a nami soqnej. Deqa a na e tulaŋ
buŋbejunu.’ ”
16 Qotei aqa Ŋiri a iga kalil qa are tulaŋ boleiyeqnu. Aqa kumbra dena
a na iga tulaŋ geregereigeqnu. 17 Bole, nami Qotei a Moses aqa wau na
iga dal anjam egej. Ariya Yesus Kristus aqa wau na Qotei a iga qa are
boleiyosiqa anjam bole egej. 18 Tamo bei na Qotei aqa ulatamu unosai.
Qotei aqa Ŋiri a na qujai iga Qotei osorgej. Qotei aqa Ŋiri a segi Qotei. A
aqa Abu aqa areq di sosiq beteryejunu.

Jon yansnjro qaji a anjam palontoqnej

19 Bati bei Juda tamo kokba naŋgi na atra tamo ti Livai naŋgi ti
qariŋnjrnabqa Jerusalem qure uratosib Jon aqa areq gilsib nenemyeb, “Ni
tamo yai?” 20 Ariya Jon a anjam ulitosai. A segi qa ubtosiqa minjrej, “E
Kristus sai.” 21 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, “Deqa ni tamo yai? Ni
Elaija kiyo?” Onaqa a na minjrej, “Sai.” Onaqa naŋgi na olo nenemyeb,
“Ni Qotei aqa medabu o tamo iga a qa tariŋeqnum qaji tamo de kiyo?”
Onaqa a na kamba minjrej, “Sai. E a sai.” 22 Deqa olo nenemyeb, “Ni
tamo yai? Ni segi qa kiyersi mareqnum di geregere mergimqa iga olo
aisim tamo naŋgi iga qariŋgonub qaji di minjrqom.” 23 Onaqa Jon na
minjrej, “Nami Qotei aqa medabu o qaji tamo Aisaia a anjam endegsi

neŋgreŋyej, ‘Tamo bei a wadau sawaq di tulaŋ leleŋoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqas, “Tamo Koba a bqajqa gam gereiyetiy.” ’ Aisaia a nami anjam degsi neŋgreŋyej. Gam gereiyqa tamo agi e segi.”
24 Tamo naŋgi di Farisi naŋgi na qariŋnjrnab Jon aqaq gileb. 25 Deqa naŋgi olo Jon nenemyeb, “Ni Kristus sai. Ni Elaija sai. Ni Qotei aqa medabu o qaji tamo di sai. Deqa ni kiyaqa tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum?” 26 Onaqa Jon na kamba minjrej, “E ya na naŋgi yansnjreqnum. Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei unu. Niŋgi a qa qaliesai. 27 A ijo qoreq na bqas. A ñam ti unu. E ñam saiqoji. Deqa e na a kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.” 28 Jon a Betani qureq di naŋgi anjam degsi minjroqnej. Betani qure di Jordan ya taqal beiq di unu. Dia Jon na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.

Yesus a Qotei aqa Kaja Du

29 Nebeonaqa Yesus a walwelosiq Jon aqa areq beqnaqa unsiq marej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du. A na qujai tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo une kobotetnjrqas. 30 E tamo deqa nami endegsi merŋgoqnem, ‘A ijo qoreq na bqas. E ŋambabosaisonamqa a nami soqnej. Deqa a na e tulaŋ buŋbejunu.’ 31 E nami a qa qaliesai. Ariya Israel naŋgi a qa qalieqajqa deqa e bosim ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjreqnum.”
32 Jon a naŋgi degsi minjrsiqa olo minjrej, “Qotei aqa Mondor a laŋ qure uratosiq binoŋ bulosiq mandamq aisiqa Yesus aqa gateq di awoonaq e unem. 33 E nami Yesus qa qaliesai. Ariya Qotei agi e ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjrqajqa qariŋbej qaji a na merbej, ‘Ijo Mondor Bole a aisim tamo bei aqa gateq di awoamqa ni unqam. A na qujai Mondor aqa siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnqas.’ 34 Qotei na e degsi merbonaqa e tamo di unsim marem, ‘Bole, a Qotei aqa Ŋiri.’ ”

Tamo qalub naŋgi Yesus dauryeb

35-36 Olo nebeonaqa Jon aqa aŋgro aiyel naŋgi ti koba na tigelesonabqa Yesus a walwelosiq gileqnaqa Jon na unsiqa naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Qotei aqa Kaja Du.” 37 Degsi minjrnaqa naŋgi aiyel Jon dauryqa uratosib olo Yesus dauryosib gileb. 38 Onaqa Yesus a bulosiqa naŋgi aiyel a dauryosib beqnabqa unjrsiqa nenemnjrej, “Niŋgi aiyel kiyaqa e daurbeqnub?” Onaqa minjeb, “Rabai, ni tal qabia unum?” Ñam “Rabai” di Hibru anjam. Gago anjam, “Qalie Tamo Koba.” 39 Onaqa Yesus na naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi bosib ijo tal uniy.” Onaqa naŋgi Yesus dauryosib gilsib tal a soqnej qaji di uneb. Unsib seŋ bati 4 onaq bilaqtej deqa naŋgi a ombla soqneb.
40 Tamo aiyel Jon aqa anjam qusib Yesus dauryeb qaji bei aqa ñam Andru. A Saimon Pita aqa was. 41 A Yesus uratosiq walwelosiq aqa was Saimon itosiq minjej, “Iga Mesaia unonum.” Ñam “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.” 42 Degsi minjsiqa Saimon osiq Yesus aqa areq osi gilej. Onaqa Yesus na Saimon unsiqa minjej, “Ni Saimon. Ni Jon aqa ŋiri. Bunuqna ino ñam Sifas mermoqnqab.” Ñam “Sifas” di Hibru anjam. Gago anjam, “Pita.” Aqa damu, “Meniŋ.”

Yesus a Filip Nataniel wo naŋgi metnjrej

43 Olo nebeonaqa Yesus a Galili sawaq gilqa osiqa tamo bei aqa ñam Filip itosiq minjej, “Ni e daurbe.” 44 Filip a Betsaida qure qaji. Di Andru

Pita wo naŋgo qure utru. 45 Onaqa Filip a aisiqa tamo bei aqa ñam
Nataniel itosiq minjej, “Ni au. Iga tamo a qa nami Moses marsiq dal
anjamq di neŋgreŋyej qaji a unonum. Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgi dego a qa maroqnsib neŋgreŋyoqneb. Tamo di Yesus Nasaret qure
qaji. A Josep aqa ŋiri.” 46 Onaqa Nataniel na kamba Filip minjej, “Nasaret
di qure kiñala. Di qure kobaquja sai. Tamo bole bei a qure dena brantqa
kere kiyo?” Onaqa Filip na minjej, “Ni bosim tamo di unime.”
47 Onaqa Nataniel a walwelosiq Yesus aqa areq beqnaqa unsiqa a qa
marej, “Niŋgi uniy. Tamo di a Israel tamo bolequja. A gisaŋ anjam
marosaieqnu.” 48 Onaqa Nataniel na Yesus nenemyej, “Ni kiyersi e qa
qalieonum?” Onaqa Yesus na kamba minjej, “Filip a ni metmosaisonaqa
ni qura utruq di awesonamqa e ni numonum.” 49 Onaqa Nataniel a Yesus
aqa anjam di qusiqa minjej, “O Qalie Tamo Koba, ni degsi maronum deqa
e poibqo, ni Qotei aqa Ŋiri. Ni Israel naŋgo Mandor Koba.” 50 Onaqa Yesus
na kamba minjej, “Ni qura utruq di awesonam e ni numonum e degsi
ubtosim mermonumqa ni qusim ino areqalo e qa siŋgilatonum e? Di ijo
siŋgila kiñala segi e babtonum. Bunuqna e ijo siŋgila kokba babtoqnit ni
unoqnqam.” 51 Osiqa naŋgi kalil minjrej, “Niŋgi quiy. E bole merŋgwai.
E segi Tamo Aŋgro. Deqa bunuqna laŋ waqamqa Qotei aqa laŋ aŋgro
naŋgi ijo jejamuq na laŋ qureq oqoqnsib olo mandamq aiyoqnib niŋgi
unjrqab.”

2

Tamo bei uŋa baŋ ojqa bati brantej

1 Bati aiyel koboonaqa Kana qure agi Galili sawaq di unu dia tamo
bei uŋa baŋ ojqa bati brantej. Deqa tamo uŋgasari naŋgi koroosib iŋgi
goiyeb. Anjam qariŋyonab Yesus aqa ai a koro deq gilej. 2 Yesus aqa
aŋgro naŋgi ti dego metnjrnab koro deq gileb. 3 Koroosib iŋgi uyeqnabqa
wain saiinjrnaqa Yesus aqa ai na minjej, “Naŋgi wain saiinjrqo.” 4 Onaqa
Yesus na minjej, “Ai, di ino wau. Di ijo wau sai. Ijo wauqa bati
brantosaiunu.” 5 Onaqa aqa ai na kaŋgal tamo naŋgi endegsi minjrej,
“Yesus a anjam kiye merŋgimqa di dauryiy.”
6 Tal dia ya nobu 6 kokba meniŋ na gereiyo qaji ateleŋonab soqneb.
Juda naŋgi Qotei pailyqa oqnsib ya nobu dena ya tigoqnsib naŋgo baŋ
ti jejamu ti yansoqneb. Deqa ya nobu di ateleŋonab soqneb. Ya nobu
quja quja 100 lita. 7 Ariya Yesus na kaŋgal tamo naŋgi minjrej, “Ya
nobu di maqteleŋiy.” Onaqa naŋgi ya nobuq di ya qameleŋonab maqej.
8 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Ya bei tigsib osi gilsib goiyo lanja a yiy.”
Onaqa kaŋgal tamo naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosib ya bei tigsib osi
gilsib goiyo lanja a yeb. 9 Ya di Yesus na bulyonaq wain babej. Wain
babonaqa goiyo lanja a uyo oneiyosiq marej, “Endi wain bolequja.”
Wain di qabe na bej di a qaliesai. Kaŋgal tamo ya tigeb qaji naŋgi
segi qalie. Onaqa goiyo lanja a na tamo uŋa baŋ ojej qaji di metonaq
aqa areq bonaq minjej, 10 “Bati gaigai tamo naŋgi iŋgi goiyoqnsib wain
qaqatiŋ bole namo tamo naŋgi anainjreqnab uyeqnub. Uyeqnab olo
bunu wain qaqatiŋ bolesai di anainjreqnub. Ariya ni degyosai. Ni wain
qaqatiŋ bole tentosim namo wain qaqatiŋ bolesai anainjronum uyonub
olo bunu wain qaqatiŋ bole anainjronum.”
11 Yesus a Kana qureq di maŋwa di babtej. Kana qure agi Galili sawaq
di unu. A nami maŋwa bei babtosaioqnej. Bati di qujai a na maŋwa

babtqa utru atej. Maŋwa dena a na aqa segi ñam koba ti aqa siŋgila koba ti
boleq atej. Onaqa aqa aŋgro naŋgi maŋwa di unsibqa a qa naŋgo areqalo
siŋgilateb.
12 Ariya uŋa baŋ ojqa bati di koboonaqa Yesus aqa was naŋgi ti aqa
aŋgro naŋgi ti aqa ai koba na Kana qure uratosib Kaperneam qureq gileb.
Gilsib dia bati qudei soqneb.

Tamo naŋgi atra tal miligiq di iŋgi iŋgi qariŋyoqneb

13 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi
eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomonaqa Yesus a Jerusalem
aiyej. 14 Aisiq atra tal kobaquja miligiq gilej. Gilsiqa ŋam atej di
tamo naŋgi na makau ti kaja ti binoŋ ti qariŋyeqnabqa tamo qudei na
awaiyeqnab unjrej. Silali piloqneb qaji tamo naŋgi naŋgo awo jaramq di
awesosib silali pileqnabqa naŋgi dego Yesus na unjrej. 15 Unjrsiqa rauŋga
osiq dena toqoŋ gereiyosiq ganiŋyoqnsiq naŋgi kalil naŋgo kaja ti naŋgo
makau ti winjrnaqa atra tal uratosib jaraiyeb. Silali piloqneb qaji tamo
naŋgi dego winjrsiq naŋgo awo jaram bilbelyosiq silali bimbleŋyetnjrej.
16 Osiqa tamo naŋgi binoŋ qariŋyoqnsibqa dena silali oqneb qaji naŋgi
endegsi minjrej, “Niŋgi binoŋ di eleŋosib jaraiyiy. Niŋgi na ijo Abu aqa
tal endi iŋgi qariŋyo tal bulyaib.” 17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa
kumbra di unsibqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji deqa olo
are qaleb. Agi nami endegsib neŋgreŋyeb, “O Abu, e ino tal qa tulaŋ
arearetbqo. Deqa e ino tal bole sqajqa siŋgilaeqnum.”
18 Yesus na tamo naŋgi di winjrnaqa Juda tamo kokba naŋgi unsibqa
deqa nenemyeb, “Ni maŋwa kiye babtim dena iga poigwas, ni Qotei aqa
ñam na kumbra endi yeqnum?” 19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi
na atra tal kobaquja endi koŋgrontibqa bati qalub qa e olo tigeltqai.”
20 Onaqa naŋgi na minjeb, “Atra tal endi gereiyeqnab wausau 46 koboej.
Ni kiyaqa bati qalub qa olo tigeltqa maronum? Keresai.”
21 Yesus a atra tal qa marej di aqa segi jejamu sigitosiqa yawo anjam
marej. 22 Deqa bunuqna a subq na tigelonaqa aqa aŋgro naŋgi aqa
anjam deqa olo are qalsibqa Qotei aqa anjam nami neŋgreŋyeb qaji deqa
poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

Yesus a tamo kalil naŋgo kumbra qa qalie bole

23 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi
eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus a Jerusalem
di sosiqa maŋwa babteqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi un-
oqnsib aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. 24 Ariya Yesus a naŋgi
areinjrosai. A tamo kalil naŋgi qa qalie bole. 25 A powo bei qa truquo-
saieqnu. Deqa tamo bei na tamo naŋgi qa ubtosim Yesus minjaiq. A segi
tamo naŋgo areqalo qalie bole.

3

Nikodemus a qolo Yesus ombla anjam qaireb

1 Jerusalem dia tamo bei soqnej aqa ñam Nikodemus. A Farisi tamo. A
Juda naŋgo gate bei. 2 A qolo Yesus aqa areq bosiqa minjej, “O Qalie Tamo
Koba, iga qalieonum, ni powo tamo bole. Ni Qotei aqaq na bem. Qotei
a ni siŋgila emosai qamu maŋwa ni yeqnum qaji di ni babtqa keresai
qamu.”

3 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Tamo bei a aŋgro
mom bunuj bulosim ŋambabqasai di Qotei na a taqatosim aqa Mandor
Koba sqasai. Deqa a Qotei unqa keresai.” 4 Onaqa Nikodemus na
nenemyej, “Tamo a qeliqo di a kiyersim olo aqa ai miligiq aisim aŋgro
mom bulosim ŋambabqas?”
5 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E bole mermqai. Tamo bei a ya
na ti Qotei aqa Mondor na ti aŋgro mom bunuj bulosim ŋambabqasai di
Qotei na a taqatosim aqa Mandor Koba sqasai. 6 Niŋgi nuŋgo ai abu
naŋgo jejamuq dena ŋambabeqnub deqa niŋgi mandam tamo unub. Ariya
Qotei aqa Mondor na tamo bei ŋambabtqas di a mondor ti sqas. 7 E ni
mermonum, ‘Niŋgi aŋgro mom bunuj bulosib ŋambaboiy.’ Ni ijo anjam di
qusim prugugetaim. 8 Jagwa a segi puyoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa ni
aqa anjam ato queqnum. Ariya a qabe na kiyo boqnsiq qabiteqnu di ni
qaliesai. Tamo kalil Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na aŋgro mom bunuj
bulosib ŋambabeqnub qaji naŋgi kere dego.”
9 Onaqa Nikodemus na olo Yesus nenemyej, “Kumbra di kiyersi bran-
tqas?” 10 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni Israel naŋgo qalie tamo
koba. Ni kiyaqa ijo anjam endeqa poimosai? 11 E bole mermqai. Anjam
iga qalieonum qaji deqa mareqnum. Kumbra iga uneqnum qaji deqa
saeqnum. Ariya niŋgi gago anjam endi ojosaieqnub. 12 Endego e man-
dam qa anjam merŋgonumqa niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilatosai.
Deqa e laŋ qure qa anjam dego merŋgit niŋgi kiyersib nuŋgo areqaloq di
siŋgilatqab? 13 Tamo bei a laŋ qureq oqosai. E Tamo Aŋgro e segi qujai laŋ
qureq dena mandamq aiyem. 14 Nami Moses a wadau sawaq di sosiqa
a amal sigitosiq soqtosiqa gaintej. Dego kere e Tamo Aŋgro soqtbosib
gaintbqab. 15 Amqa tamo kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi
ŋambile gaigai sqab.
16 “Qotei aqa Ŋiri qujai unu. Qotei na tamo uŋgasari kalil mandamq
endi unub qaji naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq deqa aqa segi Ŋiri qujai di
naŋgi enjrej. A endegsi are qalej, ‘Tamo uŋgasari naŋgi ijo Aŋgro qa
naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi padalqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab.’
Qotei a degsi are qalsiq deqa aqa segi Ŋiri qujai naŋgi enjrej. 17 Qotei a
tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgo une qa peginjrqa marsiq
aqa Ŋiri qariŋyosai. A naŋgi eleŋam naŋgi padalaib deqa osiq aqa Ŋiri
qariŋyonaq mandamq aiyej. 18 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei na peginjrqasai. Ariya tamo uŋgasari Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi Qotei na peginjrqas. Di
kiyaqa? Naŋgi aqa segi Ŋiri qujai aqa ñam qa naŋgo areqalo siŋgilatosai
deqa. 19 Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrqas di aqa utru agiende.
Puloŋ a mandamq ainaqa naŋgi ambru qa arearetnjroqnej. Naŋgi puloŋ
qa arearetnjrosaioqnej. Di kiyaqa? Naŋgi kumbra uge yoqneb deqa.
20 Tamo uŋgasari kalil kumbra uge yeqnub qaji naŋgi puloŋ jeuteqnub.
Naŋgo kumbra uge di puloŋ na boleq ataim deqa naŋgi puloŋ aqaq
bosaieqnub. 21 Ariya tamo uŋgasari anjam bole dauryeqnub qaji naŋgi
puloŋ aqaq beqnub. Boqnsib wau bole bole yeqnabqa tamo naŋgi
unoqnsib mareqnub, ‘Bole, naŋgi Qotei aqa siŋgila na wau di yeqnub.’ ”

Jon yansnjro qaji a Yesus qa anjam palontoqnej

22 Bati bei Yesus aqa aŋgro naŋgi ti walwelosib Judia sawaq gileb. Gilsib
dia sosibqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. 23 Jon yansnjro

qaji a Ainon qureq di sosiqa a dego tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej.
Ainon qure di Salim qure jojomq di unu. Dia ya koba soqnej deqa tamo
uŋgasari naŋgi Jon aqa areq beqnabqa a na yansnjroqnej. 24 Herot na Jon
tonto talq di waiyosaisoqnej deqa Jon a kumbra di yoqnej.
25 Bati bei Jon aqa aŋgro qudei naŋgi Juda tamo bei ti jejamu yanso
kumbra qa anjam na qotoqneb. 26 Osib naŋgi Jon aqa areq gilsib minjeb,
“O Qalie Tamo, nami tamo ni ombla Jordan ya taqal beiq di sosibqa
ni a qa anjam maroqnem qaji bini tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa areq
gileqnabqa a na yansnjreqnu. Naŋgi inoq bosaieqnub.” 27 Onaqa Jon
na kamba minjrej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na iga iŋgi bei egwasai
di iga iŋgi bei oqa keresai. 28 Niŋgi segi ijo anjam bei quoqneb. Agi e
merŋgoqnem, ‘E Kristus sai. Qotei na e namoqna qariŋbonaq e Kristus
bqajqa gam gereiyetem.’ 29 Tamo uŋa baŋ ojqas qaji a segi na uŋa di
oqas. Aqa was a laŋa qalaq di tigelesosimqa tamo uŋa baŋ ojqo qaji aqa
anjam quoqnqas. Qusimqa tulaŋ areboleboleiyqas. Dego kere e bini
tulaŋ areboleboleibqo. 30 Kristus aqa ñam tulaŋ kobaqas. Ijo ñam aguq
aiqas.” Jon na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrej.
31 Tamo laŋ qureq di sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi
kalil tulaŋ buŋnjrejunu. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi mandam
endeqa kumbra yoqnsib anjam mareqnub. Ariya tamo laŋ qureq di
sosiqa dena mandamq aiyej qaji a na iŋgi iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu.
32 Kumbra a uneqnu qaji a deqa saeqnu. Anjam a queqnu qaji di a na
babtosiq mareqnu. Ariya mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi aqa anjam
di ojosaieqnub. 33 Tamo uŋgasari Yesus aqa anjam di ojeqnub qaji naŋgi
a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib mareqnub, “Bole, Qotei a anjam bole qa
utru.” Naŋgi degsib mareqnub. 34 Tamo Qotei na qariŋyej qaji a Qotei
aqa anjam babtosiq mareqnu. Di kiyaqa? Qotei na aqa Mondor a torei
yekritej deqa. A na aqa Mondor potosiq taqal bei segi Yesus yosai. 35 Abu
na aqa segi Ɲiri qalaqalaiyeqnu deqa a na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di
ateleŋej. 36 Tamo uŋgasari Qotei aqa Ɲiri qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab. Ariya tamo uŋgasari Qotei aqa Ɲiri aqa
anjam dauryqa urateqnub qaji naŋgi ŋambile itqasai. Qotei aqa minjiŋ
naŋgoq di sqas.

4

Yesus a Samaria uŋa bei wo anjam maroqneb

1-3 Farisi naŋgi endegsib queb, “Yesus a Jon buŋyosiqa tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba yansnjreqnaqa naŋgi a dauryeqnub. Jon a tamo
gargekoba yansnjrosaieqnu.” Farisi naŋgi degsib queb. Bole, Yesus
a segi na tamo uŋgasari naŋgi yansnjrosaioqnej. Aqa aŋgro naŋgi na
yansnjroqneb. Tamo Koba Yesus a qalieej, Farisi naŋgi degsib queb.
Deqa a Judia sawa uratosiqa olo Galili sawaq gilej. 4 A gam dauryosiqa
Samaria sawa amble potosiqa walwelosiq gilej.
5 Gilsiq Samaria naŋgo qure kiñala bei aqa ñam Sikar di brantej. Qure
qalaq di mandam mutu bei soqnej. Mandam mutu di Jekop a nami
aqa ŋiri Josep yej. 6 Ya uyqajqa sub dia soqnej. Ya sub di Jekop a nami
bogej qaji. Yesus a walwelosiq qanam jige seŋ bati 12 onaqa aqa jejamu
asgiyonaqa aqaratqa osiqa ya sub qalaq di awoej.
7-8 Onaqa aqa aŋgro naŋgi iŋgi awaiyqa marsib qure miligiq aiyeb.
Aiyeqnabqa Samaria uŋa bei a ya tugwajqa bej. Bonaqa Yesus na minjej,

“Ya gambaŋ tigsim e anaibe.” 9 Onaqa Samaria uŋa dena Yesus kamba
minjej, “Ni Juda tamo. E Samaria uŋa. Deqa ni kiyaqa e merbonum,
‘Ya gambaŋ tigsim e anaibe’?” Uŋa na degsiqa Yesus minjej. Di kiyaqa?
Juda naŋgi Samaria naŋgi ti koba na anjam marosaieqnub. 10 Onaqa
Yesus na uŋa di minjej, “Ni iŋgi bole Qotei na laŋa emqajqa di qalieosim
qamu tamo ni na ya tigsim anaiyqajqa mermqo qaji a qa poimqo qamu
ni e merbimqa ŋambile gaigai sqajqa ya anaimonum qamu.” 11 Onaqa
uŋa dena minjej, “O Tamo Koba, ni ya tugwajqa gambaŋ saiqoji. Ya
sub endi tulaŋ guma koba. Deqa ni qabe na ŋambile gaigai sqajqa ya di
oqam? 12 Gago moma utru Jekop a nami ya sub endi bogsiqa gago moma
naŋgi enjrej. A sub endena ya uyoqnej. Aqa aŋgro naŋgi ti aqa makau ti
aqa kaja ti naŋgi dego sub endena ya uyoqneb. Ni na gago moma utru
Jekop buŋyqam kiyo?” 13 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Tamo naŋgi
sub endena ya uyoqnqab di naŋgi olo bunu ya qarnjroqnqas. 14 Ariya
e na tamo naŋgi ya anainjrqai di naŋgi bunu ya qarnjrqasai. Ya e na
anainjrqai di naŋgi uyibqa naŋgo are miligiq di ya ani bul polyoqnimqa
naŋgi ŋambile gaigai sqab.” 15 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “O Tamo
Koba, ni na ya di anaibimqa e olo ya qarboqnqasai. Amqa e olo bosiy
sub endena ya tugoqnqasai.”

16 Onaqa Yesus na minjej, “Ni mati aisim ino gumbuluŋ metosim niŋgi
ombla endeq boiy.” 17 Onaqa uŋa na minjej, “E gumbuluŋ saiqoji.”
Onaqa Yesus na minjej, “Ni gumbuluŋ saiqoji di kere maronum. 18 Ni
nami gumbuluŋ 5 osim uratnjrem. Ariya tamo ni bini ombla unum qaji
di ino gumbuluŋ sai. Deqa ino anjam di bole.” 19 Onaqa uŋa dena minjej,
“O Tamo Koba, ni anjam di ubtosim merbonum deqa e poibqo, ni Qotei
aqa medabu o qaji tamo bole. 20 Gago moma naŋgi nami manaq endi
korooqnsib Qotei qa louoqneb. Ariya Juda naŋgi mareqnub, ‘Qotei qa
louqajqa sawa qujai agi Jerusalem.’ ”

21 Onaqa Yesus na olo minjej, “O uŋa, e ni anjam bei mermit ni
qusim poimeme. Anjam agiende. Bati bei brantimqa manaq endi niŋgi
Abu qa louoqnqasai. Jerusalem dia dego niŋgi Abu qa louoqnqasai.
22 Niŋgi Samaria qaji. Deqa niŋgi Abu qa loueqnub qaji a qa geregere
poiŋgosai. Ariya iga Juda qaji. Deqa iga Abu qa loueqnum qaji a qa
geregere poigeqnu. Di kiyaqa? Abu na tamo uŋgasari naŋgi eleŋqajqa
utru agi Juda iga segi. 23 Ariya bati bei brantimqa tamo naŋgi Mondor
na ti anjam bole na ti Abu qa louoqnqab. Osib naŋgo lou dena naŋgi
Abu qa bole louoqnqab. Yim Abu a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.
Bati di agi brantqo. 24 Qotei a segi Mondor. Deqa tamo naŋgi Qotei
qa louqa oqnsib Mondor na ti anjam bole na ti louoqnqab di naŋgi
Qotei qa bole louoqnqab.” 25 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “E qalie,
Mesaia a bqas.” “Mesaia” di Hibru anjam. Gago anjam, “Kristus.”
Osiqa Yesus minjej, “Mesaia a bosimqa Qotei aqa anjam kalil ubtosim
mergekritqas.” 26 Onaqa Yesus na minjej, “Mesaia agi e segi. Aqo ombla
anjam mareqnum.”

27 Yesus a uŋa degsi minjnaqa aqa aŋgro naŋgi olo qureq na bosibqa
a uŋa de wo anjam mareqnab unsibqa tulaŋ prugugeteb. Ariya naŋgi
Yesus nenemyosai, “Ni kiyaqa uŋa de wo anjam mareqnub?” Degyosai.
28 Onaqa uŋa dena aqa ya nobu uratosiqa olo qure miligiq aisiqa tamo
uŋgasari naŋgi minjrej, 29 “Niŋgi bosib tamo di uniy. E kumbra nami

yoqnem qaji di a na ubtekritqo. Tamo di a Kristus kiyo?” 30 Degsi
minjrnaqa naŋgi qure uratosib Yesus unqajqa beb.
31 Beqnabqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na minjeb, “O Qalie Tamo Koba,
ni bosim iŋgi uye.” 32 Onaqa Yesus na minjrej, “Ijo iŋgi uyo bei unu
di niŋgi qaliesai.” 33 Onaqa aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusibqa segi
segi maroqneb, “Tamo bei na iŋgi bei osi bosiq anaiyqo kiyo?” 34 Onaqa
Yesus na minjrej, “Qotei e qariŋbej qaji aqa areqalo e dauryosiy aqa wau
kobotqai. Ijo iŋgi uyo bole agide.
35 “Niŋgi mareqnub, ‘Bai qolqe koboeqnaqa iŋgi melieqnu.’ Niŋgi
degsib mareqnub. Ariya e na niŋgi yawo anjam bei endegsi merŋgwai.
Niŋgi iŋgi wauq di ŋam atsib iŋgi meliosiq unu di unqab. 36 Tamo iŋgi
meli gentoqnsib koroiyeqnub qaji naŋgi awai eqnub. Naŋgo awai agi
naŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa tamo naŋgi iŋgi yageqnub qaji ti tamo
naŋgi iŋgi meli genteqnub qaji ti koba na areboleboleinjrqas. 37 Deqa
anjam endi bole, ‘Tamo bei na iŋgi yagwas. Olo tamo bei na iŋgi meli
gentqas.’ 38 E niŋgi qariŋgonumqa gilsib wau niŋgi na wauosai qaji dena
iŋgi eleŋeqnub. Tamo qudei naŋgi nami waukobaeb. Ariya niŋgi laŋa
gilsib iŋgi eleŋeqnub.”
39 Uŋa dena Samaria tamo uŋgasari gargekoba qure dia soqneb qaji
naŋgi Yesus qa sainjrnaq qusibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. Di
kiyaqa? Uŋa na minjrej, “Kumbra kalil e nami yoqnem qaji di tamo dena
ubtekritqo.” 40 Degsi minjrnaq qusibqa Yesus aqa areq bosib minjeb,
“Ni gago qureq endi iga koba na sqom.” Degsi minjnabqa Yesus a bati
aiyel naŋgo qureq di soqnej. 41 Sosiqa Qotei aqa anjam palonteqnaqa
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqa anjam quoqnsib poinjreqnaqa a qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. 42 Deqa naŋgi na uŋa di minjeb, “Ni Yesus
qa anjam mergonam qusim gago areqaloq di siŋgilatem. Siŋgilatosim
sonamqa a segi na olo anjam mergwo qusim turtosim gago areqalo a qa
torei siŋgilatonum. Osim deqa iga endegsi poigwo, ‘Bole, Yesus a na qujai
tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋqas.’ ”

Yesus na Rom naŋgo tamo gate aqa ŋiri boletej

43 Onaqa bati aiyel koboonaqa Yesus a qure di uratosiqa walwelosiq
Galili sawaq gilej. 44 A segi nami endegsi marej, “Qotei aqa medabu o
qaji tamo bei aqa segi qure utruq gilsim anjam minjroqnqas di naŋgi aqa
anjam quetqa asginjrqas. Deqa a qure dia ñam saiqoji sqas.”
45 Yesus a Galili sawaq di brantonaqa tamo uŋgasari sawa dia soqneb
qaji naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjrej. Di kiyaqa? Nami Juda naŋgo yori
bati koba qa Yesus a Jerusalem dia maŋwa babteqnaq naŋgi unoqneb
deqa.
46 Ariya Yesus a olo Kana qureq aiyej. Qure di agi Galili sawaq di
unu. Qure dia nami Yesus a ya bulyonaqa wain babej. Aisiq di sonaqa
Kaperneam qureq di Rom naŋgo mandor aqa tamo gate bei aqa ŋiri
makobaiyonaq ŋeiesoqnej. 47 Deqa tamo gate di Yesus a Judia sawa
uratosiq bosiq Galili sawaq di soqnej di qusiqa walwelosiq aqa areq aisiq
pailyosiq minjej, “O Tamo Koba, ijo aŋgro a moiqa laqnu. Deqa ni bosim a
boletime.” 48 Onaqa Yesus na tamo di minjej, “Niŋgi ijo maŋwa bei nuŋgo
ŋamdamu na unqasai di niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatqasai.” 49 Onaqa
tamo dena olo Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni boqujat. Ijo aŋgro a moiyo
uge.” 50 Onaqa Yesus na minjej, “Ni gile. Endego ino aŋgro a boleqo

ŋambile unu. A moiqasai." Onaqa a Yesus aqa anjam di qusiqa bole qa
marsiq gilej.
51 A gileqnaqa aqa kaŋgal tamo qudei naŋgi aqa talq dena bosib gamq
di turosib minjeb, "Ino aŋgro a boleosiq ŋambile unu." 52 Onaqa a na
nenemnjrej, "Seŋ bati gembu a boleqo?" Onaqa minjeb, "Ya qanam seŋ
bosiq iŋgi uyo bati tiŋyonaqa aqa jejamu kaŋkaŋ koboonaqa a boleej."
53 Degsi minjnabqa a qalieej, seŋ bati deqa tiŋtiŋ Yesus na minjej,
"Endego ino aŋgro a boleqo ŋambile unu. A moiqasai." A degsi qalieosiq
deqa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej. Tamo kalil a ombla tal qujaiq di
soqneb qaji naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. 54 Yesus a Judia
sawa uratosiq bosiq Galili sawaq di sosiqa bati deqa a maŋwa di yej. A
nami Galili sawaq di maŋwa bei yosaioqnej. Aqa maŋwa qujai nami yej
qaji agi a ya bulyonaq wain babej.

5

Yesus a ma tamo bei boletej

1 Bati bei Yesus a Juda naŋgo yori bati koba unqa marsiqa Jerusalem
aiyej.
2 Jerusalem dia ya kuru bei soqnej. Ya kuru di kaja naŋgo siraŋme qalaq
di soqnej. Ya kuru di aqa ñam Betesda. Di Hibru anjam na mareqnub.
Ya kuru areqsi jagwa oqajqa tal kiñilala 5 soqneb. 3 Tal dia tamo ma
ti, tamo ŋam qandimo, tamo siŋga uge, tamo jejamu lainjro qaji tulaŋ
gargekoba soqneb. Naŋgi ya anŋilqajqa tariŋoqneb. 4 Bati qudei Tamo
Koba aqa laŋ aŋgro ya kuru miligiq aiyoqnsiqa ya enteqnaqa anŋiloqnej.
Ya anŋiloqnimqa tamo a namo yaq aiqas qaji aqa ma koboqas. Utru deqa
naŋgi ya anŋilqajqa tariŋoqneb.
5 Ariya bati deqa tamo bei wausau 38 ma ti soqnej qaji a dia tariŋoqnej.
6 Onaqa Yesus na tamo di ŋeiesonaq unsiqa a bati olekoba ma de ti soqnej
di qalieosiqa nenemyej, "Ni boleqajqa are unu e?"
7 Onaqa minjej, "O Tamo Koba, ya anŋiloqnimqa tamo yai na e aqaryai-
bosim urur yaq osi aiqas? Tamo dego bei sosai. E aiqa yeqnam ma
tamo qudei naŋgi e buŋboqnsib namo yaq aiyeqnub." 8 Onaqa Yesus na
minjej, "Ni tigelosim ino sapera qoboiyosim walwel." 9 Degsi minjnaqa
bati qujai deqa aqa jejamu boleonaqa a tigeloqujatosiq aqa sapera
qoboiyosiqa walwelosiq gilej.
Bati di Juda naŋgo yori bati. 10 Deqa Juda tamo kokba naŋgi na tamo
boleej qaji di unsib minjeb, "Bini yori bati. Iga wauqa getento. Deqa
ni ino sapera qoboiyaim." 11 Onaqa a na kamba minjrej, "Tamo e
boletbqo qaji a na merbqo, 'Ni ino sapera qoboiyosim walwel.' " 12 Degsi
minjrnaqa naŋgi na nenemyeb, "Tamo yai na ni mermqo, 'Ni ino sapera
qoboiyosim walwel'?" 13 Onaqa a na minjrej, "Tamo e boletbqo qaji aqa
ñam di e qaliesai." A naŋgi degsi minjrej. Di kiyaqa? Tamo gargekoba
sonab Yesus a naŋgo ambleq na ulaŋej.
14 Onaqa nebeonaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tamo di itosiq
minjej, "Ni que. E ni boletmonum deqa ni olo une bei ataim. Gulbe
kobaquja bei ino jejamuq di olo branto uge." 15 Onaqa tamo di aisiqa
Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Tamo e boletbej qaji agi Yesus."
16 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus ugeugeiyqajqa maroqneb. Di
kiyaqa? A maŋwa di yori bati qa yoqnej deqa. 17 Onaqa Yesus na kamba
minjrej, "Ijo Abu a nami gaigai wauoqnej agi bini wauoqnsiq unu. Deqa

e dego waueqnum.” 18 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di
qusibqa naŋgi a qalib moiqajqa torei siŋgilaoqneb. Di kiyaqa? A yori bati
segi gentosai. A dego marej, “Qotei a ijo Abu.” Aqa anjam dena a segi qa
marej, “Aqo Qotei wo ombla kerekere.”

Yesus a Qotei aqa Ɲiri

19 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. E Qotei aqa
Ɲiri. E ijo segi areqalo na kumbra bei yqa keresai. Kumbra ijo Abu na
yeqnaq e uneqnum qaji di e dego yeqnum. 20 E ijo Abu aqa Ɲiri. Deqa a
na e qalaqalaiboqnsiqa kumbra kalil a yeqnu qaji di e olo osorbeqnu.
Bunuqna a kumbra tulaŋ siŋgila kokba dego osorboqnqas. Yim niŋgi
unsib tulaŋ prugwab. 21 Ijo Abu na tamo moreŋo qaji naŋgi olo ŋambile
enjroqnsiqa subq na tigeltnjreqnu. Deqa e Qotei aqa Ɲiri e kamba dego
ijo segi areqalo na tamo naŋgi ŋambile enjreqnum. 22 Ijo Abu na tamo
naŋgo une qa naŋgi peginjrosaieqnu. Wau di a na e ebej. E Qotei aqa Ɲiri
deqa e na tamo naŋgo une qa naŋgi peginjreqnum. 23 E wau di yeqnum.
Di kiyaqa? Tamo kalil naŋgi ijo ñam soqtetboqnqajqa deqa. Agi naŋgi ijo
Abu aqa ñam soqteqnub dego kere. Tamo a ijo ñam soqtetbosaieqnu di a
ijo Abu e qariŋbej qaji aqa ñam dego soqtosaieqnu.

24 “E bole merŋgwai. Tamo a ijo anjam qusim ijo Abu e qariŋbej qaji
a qa aqa areqalo siŋgilatqas di a ŋambile gaigai sqas. Deqa e aqa une qa
pegiyqasai. A moiyo gam uratosim olo ŋambile oqas.

25 “E bole merŋgwai. E Qotei aqa Ɲiri. Bati bei brantimqa tamo uŋgasari
moreŋo qaji naŋgi ijo kakro qusib ŋambile oqab. Bati di agi brantqo. 26 Ijo
Abu a segi ŋambile qa utru. E aqa Ɲiri. A na e siŋgila ebej deqa e dego
ŋambile qa utru. 27 E Tamo Aŋgro unum deqa ijo Abu na e siŋgila ebej.
Siŋgila dena e na tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjreqnum. 28 Niŋgi ijo
anjam di qusib tulaŋ prugaib. Bati bei brantimqa tamo uŋgasari kalil
subq di unub qaji naŋgi ijo kakro quqwab. 29 Qusib olo sub uratosib
tigelqab. Tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi tigelosib
ŋambile sqab. Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi tigelabqa
e na naŋgi peginjrsiy padaltnjrqai.”

Tamo qudei na Yesus aqa ñam ubteqnub

30 Osiqa Yesus a olo marej, “E ijo segi areqalo na wau bei yqa keresai.
Ijo Abu na e anjam merbeqnaq quoqnsim tamo uŋgasari naŋgi pegin-
jreqnum. E kumbra tiŋtiŋ na naŋgi peginjreqnum. E ijo segi areqalo
dauryosaieqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo dauryeqnum.

31 “E segi na ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiy marqai di tamo naŋgi bole
qa maraib. 32 Tamo bei unu agi Qotei. A dego ijo kumbra ti ijo wau ti
ubtosiq mareqnu. E qalieonum, anjam a mareqnu qaji di bole.

33 “Niŋgi na tamo qudei qariŋnjrnab Jon aqaq gilnabqa a anjam bole
ubtosiq minjroqnej. 34 Bole, mandam tamo bei na ijo kumbra ti ijo
wau ti ubtqa keresai. Ariya Qotei na niŋgi eleŋqajqa deqa e niŋgi Jon qa
merŋgonum. 35 Jon a ŋam puloŋ bul sosiqa tamo uŋgasari naŋgi suwant-
njreqnaqa niŋgi aqa suwaŋoq di sokiñalayoqnsib areboleboleiŋgoqnej.

36 “Ijo anjam e ubtosim mareqnum qaji di anjam kobaquja. Anjam
dena Jon aqa anjam tulaŋ buŋyejunu. Di kiyaqa? Wau kalil ijo Abu na
ebej qaji di e yeqnam tamo uŋgasari naŋgi unoqnsib endegsi poinjreqnu,
bole, ijo Abu na e qariŋbonaq bem. 37 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e qa
anjam ubtosiq mareqnu. Ariya niŋgi aqa kakro nami quosaioqneb. Aqa

ulatamu dego niŋgi nami unosaioqneb. 38 Qotei aqa anjam dego nuŋgo
are miligiq di sosai. Tamo Qotei na qariŋyonaq mandamq aiyej qaji aqa
anjam niŋgi nuŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub.
39 “Bole, niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di sisiyoqnsib
peleiyeqnub. Niŋgi are qaleqnub, anjam dena niŋgi ŋambile gaigai sqab.
Ariya anjam di e ubtosiq mareqnu. 40 Niŋgi kiyaqa ŋambile oqajqa are
qaloqnsib olo ijoq bqajqa urateqnub?
41 “E mandam tamo naŋgoq dena ñam koba osaieqnum. 42 Ariya e niŋgi
qa qalieonum. Nuŋgo are miligiq di niŋgi Qotei qalaqalaiyosaieqnub.
43 E ijo Abu aqa ñam na bonamqa niŋgi ijo anjam osai. Tamo bei aqa
segi ñam na bqas di niŋgi aqa anjam oqujatqab. 44 Niŋgi nuŋgo segi was
naŋgoq dena ñam koba oqajqa are qaleqnub. Ariya niŋgi Qotei aqaq
dena ñam koba oqajqa are qalosaieqnub. Qotei agi a segi qujai Qotei
bole. Niŋgi kumbra degyeqnub deqa niŋgi kiyersib e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatqab? Di keresai.
45 “E ijo Abu aqa ŋamdamuq di nuŋgo une qa merŋgwai edegaib. Nuŋgo
une qa merŋgwajqa tamo qujai agi Moses. Niŋgi are qaleqnub, Moses a na
niŋgi aqaryaiŋgwas. Di sai. 46 Niŋgi Moses aqa anjam nuŋgo areqaloq di
siŋgilateqnub qamu ijo anjam dego nuŋgo areqaloq di siŋgilateqnub qamu.
Di kiyaqa? Moses a nami e qa anjam neŋgreŋyej. 47 Niŋgi Moses aqa
anjam nami neŋgreŋyej qaji di nuŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub deqa
niŋgi kiyersib ijo anjam dego nuŋgo areqaloq di siŋgilatqab? Di keresai.”

6

Yesus a tamo 5,000 naŋgi iŋgi anainjrej

1 Bati bei Yesus a Galili ya agu taqal beiq gilej. Ya agu di yuwal bul
tulaŋ kobaquja. Ya agu di aqa ñam bei Taiberias ya agu. 2 Yesus a
tamo mainjro qaji naŋgoq di maŋwa babteqnaqa tamo uŋgasari tulaŋ
gargekoba naŋgi unoqneb. Deqa a ya agu taqal beiq gileqnaqa naŋgi a
dauryosib giloqneb. 3 Bati di Yesus na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa koba na
manaq oqsibqa mana goge dia awesoqneb. 4 Qotei a nami Israel naŋgi
Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori
bati jojomej. 5 Deqa Yesus a ŋam atsiqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba a
dauryosib aqa areq beqnabqa unjrsiqa Filip nenemyej, “Iga qabe na iŋgi
awaiyosim tamo uŋgasari kalil di anainjronam kereqas?” 6 Filip a kamba
Yesus kiyersi minjim quqwajqa deqa Yesus na laŋa nenemyej. Yesus a
kumbra kiye yqas di a segi nami qalieej.
7 Onaqa Filip na kamba Yesus minjej, “Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ
gargekoba. Iga 200 kina osim dena iŋgi awaiyosim iŋgi kiñala kiñala
anainjrqom di tulaŋ kereqasai.” 8 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Andru
di Saimon Pita aqa was a na Yesus minjej, 9 “Aŋgro wala bei unu. A
bem 5 qe kiñilala aiyel ojejunu. Iŋgi di dego tamo uŋgasari gargekoba
endi anainjrqom di tulaŋ kereqasai.” 10 Onaqa Yesus na aqa aŋgro
naŋgi minjrej, “Niŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjribqa mandamq
di awoeleŋeb.” Sawa dia ñiŋ koba soqnej deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi na
tamo uŋgasari minjrnabqa kalil ñiŋq di awoeleŋeb. Tamo awoeleŋeb qaji
sisiyeb 5,000.
11 Awoonabqa Yesus na bem ti qe ti di osiqa Qotei pailyosiqa tamo
uŋgasari awoeleŋeb qaji naŋgi jeisi anainjreqnaq uyoqneb. Uynab kalil
menetnjrej. 12 Menetnjrnaqa Yesus na aqa aŋgro naŋgi minjrej, “Niŋgi

iŋgi oto kalil koroiyiy. Oto bei urataib.” 13 Degsi minjrnaqa naŋgi bem
5 aqa oto kalil tamo uŋgasari naŋgi uratelenеb qaji di koroiyosib gumba
kokba 12 di jignab maqelenеj.
14 Onaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Yesus aqa maŋwa di unsib maro-
qneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei na qariŋyim mandamq
aiqajqa marej qaji agi a di.” 15 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di qusiqa
endegsi qalieej, “Naŋgi bosib e ojsib e naŋgo Mandor Koba atqajqa are
qaleqnub.” A degsi qalieosiq deqa a sawa di uratosiqa a segi manaq
oqsiq di soqnej.

Yesus a ya baŋgaq na walwelej

16 Ariya bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi alile aiyeb. 17 Alile aisib
qobuŋ bei gogetosib qobuŋ suweiyosib gileb. Naŋgi mareb, “Iga ya
agu taqal beiq gilsim Kaperneam qureq di tiryqom.” Naŋgi degsib
marsib gileb. Qoloonaqa Yesus a naŋgoq bosaisoqnej. 18 Naŋgi ya
agu ambleq di gileqnabqa jagwa koba tigelosiqa ya korkortosiqa naŋgi
pulutnjrej. 19 Naŋgi 5 o 6 kilomita oyoosib gileqnabqa Yesus a ya baŋgaq
na walwelosiqa naŋgi daurnjrsiq gilej. Gilsiq qobuŋ jojomyonaqa ŋam
ateb di a ya baŋgaq na walwelosiq beqnaqa unsib ulakobaeb. 20 Deqa
a na minjrej, “Endi e beqnum. Ulaaib.” 21 Degsi minjrnaqa naŋgi
areboleboleinjrnaqa a metonab qobuŋ gogetej. Onaqa qobuŋ a ururosiq
sawa naŋgi gilqajqa mareb qaji di tiryej.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa ŋamoqneb

22 Nebeonaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi ya agu taqal beiq di soqneb.
Naŋgi qalie, ya bilaq qobuŋ qujai segi dia tiryosiq soqnej. Yesus aqa
aŋgro naŋgi qobuŋ di gogetosib gileb. Yesus a naŋgi koba na qobuŋ di
gogetosai. 23 Ariya tamo uŋgasari naŋgi alile di sonabqa qobuŋ qudei
Taiberias qureq dena beb. Bosib sawa Tamo Koba Yesus a pailyosiq
naŋgi iŋgi anainjrej qaji sawa jojomq di tiryeb. 24 Yesus aqa aŋgro naŋgi
ti di sosai. Tamo uŋgasari naŋgi degsi unsibqa qobuŋ di gogetosib gilsib
Kaperneam qureq di Yesus qa ŋamoqneb.

Yesus a segi ŋambile qa bem uyo bole

25 Ariya naŋgi ya agu taqal beiq di Yesus itosib nenemyeb, “O Qalie
Tamo Koba, ni seŋ bati gembu endeq bem?” 26 Onaqa Yesus na kamba
minjrej, “E bole merŋgwai. E maŋwa babteqnam niŋgi unoqneb niŋgi
deqa are qalsib e qa ŋamosai. E niŋgi bem anaiŋgonam uynab menetŋgej
niŋgi deqa are qalsib e qa ŋameqnub. 27 Jejamu qa iŋgi a koboqas. Niŋgi
iŋgi deqa wauaib. Ŋambile gaigai sqajqa iŋgi deqa niŋgi wauoqniy. Iŋgi
di e na niŋgi anaiŋgit uyqab. E Tamo Aŋgro. Ijo Abu Qotei na e giltbej.”
28 Onaqa naŋgi na kamba Yesus nenemyeb, “Iga Qotei aqa wau kiye
yoqnqom?” 29 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei aqa wau agi merŋgwai.
Niŋgi tamo Qotei na qariŋyej qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Tamo di
agi e segi.”
30-31 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo nenemyeb, “Ni
maŋwa kiye babtim iga unsim ni qa gago areqalo siŋgilatqom? Nami
gago moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa bem uyoqneb. Agi Qotei aqa
anjam bei endegsi unu, ‘Moses a laŋ qure qa bem tamo uŋgasari naŋgi
anainjreqnaq uyoqneb.’ Deqa ni wau kiye yim iga unsim ni qa poigim
gago areqalo ni qa siŋgilatqom?” 32 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E
bole merŋgwai. Bem Moses na tamo uŋgasari naŋgi anainjrej qaji di laŋ

qure qa bem bolesai. Bem Ijo Abu na niŋgi anaiŋgoqnqas qaji di laŋ qure
qa bem bole. 33 Bem di Qotei aqa segi bem. Bem di laŋ qureq dena
mandamq aisiq tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi ŋambile
enjreqnu." 34 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb, "O Tamo Koba, bati gaigai
bem di anaigoqne." 35 Onaqa Yesus na minjrej, "E segi ŋambile qa bem
uyo bole. Deqa tamo bei a ijoq bqas di a bunu mamyqasai. Tamo bei a e
qa aqa areqalo siŋgilatqas di a bunu ya qaryqasai dego.
36 "Niŋgi nuŋgo ŋamdamu na e nubeqnub. Ariya niŋgi e qa nuŋgo
areqalo siŋgilatosaieqnub. E nami degsi merŋgem. 37 Niŋgi quiy. Tamo
uŋgasari kalil Qotei na e ebej qaji naŋgi ijoq boqnqab. Tamo uŋgasari
ijoq bqab qaji naŋgi di e na olo winjrqa keresai. 38 E ijo segi areqalo
dauryqajqa deqa e laŋ qure uratosim mandamq aiyosai. Abu e qariŋbej
qaji aqa areqalo dauryqajqa deqa e laŋ qure uratosim mandamq aiyem.
39 Abu e qariŋbej qaji aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari a na ebej qaji
bei e uratit padalqasai. E naŋgi kalil diŋo bati qa olo subq na tigeltnjrqai.
40 Od, ijo Abu aqa areqalo agiende. Tamo uŋgasari kalil e nuboqnsib e qa
naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile gaigai sqab. Diŋo bati qa e
na naŋgi olo subq na tigeltnjrqai. E Qotei aqa Ŋiri unum deqa e kumbra
di yqai."
41 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ugeosib
yomuoqneb. Di kiyaqa? A marej, "E segi bem bole laŋ qure uratosim
mandamq aiyem qaji." 42 Naŋgi a qa yomuoqnsib maroqneb, "Tamo di
Yesus. A Josep aqa ŋiri. Aqa ai abu naŋgi qa iga qalie bole. A kiyaqa
marqo, 'E laŋ qure uratosim mandamq aiyem'?"
43 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Niŋgi e qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnaib.
44 Tamo bei aqa segi areqalo na ijoq bqa keresai. Ijo Abu e qariŋbej
qaji a na tamo bei aqa are tigeltetim ijoq bqas. Yim diŋo bati qa e na
olo subq na tigeltqai. 45 Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami
anjam endegsib neŋgreŋyeb, 'Qotei na tamo kalil naŋgi anjam plaltosim
minjroqnqas.' Anjam degsib neŋgreŋyeb. Deqa tamo kalil ijo Abu aqa
anjam quoqnsib a qa poinjreqnu qaji naŋgi ijoq boqnqab.
46 "Tamo bei a ijo Abu aqa ulatamu unosai bole sai. E segi qujai ijo
Abu aqa ulatamu unem. Agi e nami Qotei aqaq dena mandamq aiyem.
47 E bole merŋgwai. Tamo a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a ŋambile
gaigai sqas. 48 E segi ŋambile qa bem uyo bole. 49 Nami nuŋgo moma
naŋgi wadau sawaq di sosibqa bem uyoqneb. Bunuqna naŋgi kalil
moreŋekriteb. 50 Ariya e segi qujai bem bole laŋ qure uratosim mandamq
aiyem qaji. Tamo uŋgasari naŋgi bem di uyqab di naŋgi moreŋqasai. 51 E
segi ŋambile qa bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji. Tamo
bei a bem di uyqas di a ŋambile gaigai sqas. Bem di agi ijo jejamu. E na
tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi ijo jejamu anainjrit uyqab.
Uysib naŋgi ŋambile sqab."
52 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusib segi segi anjam na
qotoqnsib maroqneb, "Tamo di a kiyersim aqa jejamu iga anaigim
uyqom?"
53 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "E bole merŋgwai. E Tamo Aŋgro.
Deqa niŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqasai di niŋgi ŋambile sqasai. 54 Tamo
naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ŋambile gaigai sqab. Deqa diŋo
bati qa e na naŋgi olo subq na tigeltnjrqai. 55 Ijo jejamu di iŋgi uyo bole.
Ijo leŋ di ya uyo bole. 56 Tamo naŋgi ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi e

beterbesqab. E dego naŋgi beternjresqai. 57 Ijo Abu ŋambile unu qaji a na
e qariŋbej deqa aqa siŋgila na e dego ŋambile unum. Dego kere tamo naŋgi
ijo jejamu ti ijo leŋ ti uyqab di naŋgi ijo siŋgila na ŋambile sqab. 58 E segi
bem bole laŋ qure uratosim mandamq aiyem qaji. Nuŋgo moma naŋgi
nami bem uyoqneb dego sai. Naŋgi bem uyoqnsib olo moreŋoqneb. E segi
bem uyo bole. Deqa tamo naŋgi bem bole di uyqab di naŋgi moreŋqasai.
Naŋgi ŋambile gaigai sqab." 59 Yesus a Kaperneam qureq Juda naŋgo
Qotei tal miligiq di sosiqa Qotei aqa anjam di palontosiq tamo uŋgasari
naŋgi minjroqnej.

Yesus a segi ŋambile gaigai sqajqa utru

60 Onaqa tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi aqa anjam di
qusibqa naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, "Anjam di gulbe koba.
Tamo yai naŋgi anjam di poinjrqa kere?" 61 Degsib maroqnsib Yesus
qa yomueqnabqa di qalieosiqa minjrej, "Ijo anjam dena nuŋgo areqalo
ugetetŋgwoqa niŋgi ijo ñam ulontonub e? 62 E Tamo Aŋgro. Qure e nami
soqnem qaji deq olo oqoqnitqa niŋgi e nubsibqa kiyersib are qalqab?
63 Qotei aqa Mondor a segi na tamo uŋgasari naŋgi ŋambile enjreqnu.
Nuŋgo jejamu na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Ijo anjam kalil e niŋgi
merŋgeqnum qaji endi Mondor aqa anjam. Anjam dena niŋgi ŋambile
oqab. 64 Ariya niŋgi qudei e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub." Yesus
a naŋgi degsi minjrej. Di kiyaqa? Tamo yai naŋgi a qa naŋgo areqalo
siŋgilatqasai di a nami qalieej. Bunuqna aqa aŋgro bei na a osim jeu tamo
naŋgo baŋq di atqas di dego a nami qalieej. 65 Osiqa minjrej, "Utru deqa
e niŋgi merŋgonum, 'Qotei na tamo bei aqa are tigeltetqasai di a ijoq bqa
keresai.' "

66 Yesus a anjam degsi marnaqa tamo uŋgasari gargekoba a nami
dauryoqneb qaji naŋgi a dauryqa uratosib jaraiyeb. 67 Onaqa Yesus na
aqa aŋgro 12 naŋgi nenemnjrej, "Niŋgi dego e uratbosib jaraiqab e?"

68 Onaqa Saimon Pita na minjej, "O Tamo Koba, iga ni uratmosim tamo
yai aqaq gilqom? Tamo dego bei sosai. Ni segi qujai ŋambile gaigai
sqajqa anjam mergeqnum. 69 Iga ni qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi
qalieonum, Qotei aqa segi Tamo Bole a na nami giltej qaji agi ni qujai."

70 Onaqa Yesus na minjrej, "E segi na ijo aŋgro 12 niŋgi giltŋgem. Ariya
nuŋgo ambleq di aŋgro bei a mondor uge ti unu." 71 Yesus a Saimon
Iskariot aqa ŋiri Judas a qa degsi marej. Yesus aqa aŋgro 12 naŋgi deqaji
bei agi Judas. A na bunuqna Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej qaji.

7

Yesus a Jerusalem aiyej

1 Bati bei Yesus a Judia sawaq di laqajqa uratosiq walwelosiq Galili
sawaq di laqnej. Di kiyaqa? Juda tamo kokba naŋgi a qalib moiqajqa
maroqneb deqa. 2 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Yori bati
di aqa utru agiende. Juda naŋgo moma naŋgi nami jagwa oqajqa tal
gereiyoqnsib osi laqneb. 3 Deqa Yesus aqa was naŋgi na minjeb, "Ni Galili
sawaq endi saim. Ni tigelosim Judia sawaq aiye. Aisim dia ino maŋwa
babtoqnimqa ino aŋgro naŋgi unoqnqab. 4 Ni ino maŋwa boleq atqajqa
are soqnim ni uli na yaim. Ni tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamdamuq di
yoqne." 5 Yesus aqa was naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa naŋgi
degsib misiliŋ anjam minjeb. 6 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Ijo bati

kereosaiunu. Ariya bati kalil di nuŋgo bati. 7 Mandam tamo naŋgi niŋgi
jeutŋgwa keresai. Ariya naŋgi e jeutbeqnub. Di kiyaqa? E naŋgo kumbra
uge uge babtetnjreqnum deqa. 8 Niŋgi segi aisib yori bati di uniy. Ijo bati
kereosai unu deqa e aiqasai." 9 Yesus na aqa was naŋgi degsi minjrsiqa
a Galili sawaq di soqnej.

10 Ariya aqa was naŋgi yori bati di unqajqa ainabqa a dego aiyej. A
boleq di aiyosai. Tamo naŋgi a unaib deqa a loumosiq aiyej. 11 Yori
bati di brantonaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamoqnsib
maroqneb, "Yesus a qabi unu?" 12 Onaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
segi segi ŋiriŋoqnsib anjam laŋa laŋa Yesus qa maroqneb. Qudei naŋgi
maroqneb, "Yesus a tamo bolequja." Qudei naŋgi maroqneb, "Sai. A
na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjreqnu." 13 Naŋgi degsib maroqneb.
Ariya naŋgi Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi Yesus qa boleq
di anjam marosaioqneb.

14 Ariya yori bati gilsiq ambleqyonaqa Yesus a segi brantosiqa atra
tal miligiq gilsiq dia tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq
minjroqnej. 15 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa
naŋgi tulaŋ prugugetosib segi segi maroqneb, "Yesus aqa powo kobaquja
di qabe na osiqa anjam mareqnu? A nami skul beiq gilosai." 16 Onaqa
Yesus na kamba minjrej, "Anjam e mareqnum endi ijo anjam sai. Anjam
endi ijo Abu e qariŋbej qaji aqa anjam. 17 Tamo bei a Qotei aqa areqalo
dauryqajqa are soqnimqa anjam e mareqnum qaji endi aqa utru a
geregere poiyqas. Osim qalieqas, ijo anjam endi Qotei aqaq na bej. E
ijo segi areqalo na marosaieqnum. A degsim qalieqas. 18 Tamo bei aqa
segi areqalo na anjam marqas di a aqa segi ñam soqtqa osim deqa anjam
marqas. Ariya e Qotei aqa ñam soqtqa are qaleqnum. Agi a na e qariŋbej.
Deqa e tamo bole. E gisaŋ tamo sai.

19 "Nami Moses na niŋgi dal anjam eŋgej. Ariya niŋgi dal anjam di dau-
ryosaieqnub. Kiyaqa niŋgi e lubsib moiyotbqa mareqnub?" 20 Onaqa
tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb, "Mondor uge inoq di unu.
Yai na ni lumsim moiyotmqa mareqnu?" 21 Onaqa Yesus na kamba
minjrej, "E maŋwa qujai babtem deqa niŋgi kalil prugugeteqnub. 22 Ariya
niŋgi are qaliy. Moses a niŋgi muluŋ eŋgej deqa nuŋgo aŋgro mel naŋgo
muluŋ waiyqa bati bosiq yori bati tiŋtiŋeqnu di niŋgi yori bati qa naŋgi
muluŋ breinjreqnub. Bole, Moses a muluŋ qa utru sai. Nuŋgo moma
naŋgi muluŋ qa utru. 23 Niŋgi Moses aqa dal anjam dauryqa maroqnsib
yori bati qa nuŋgo aŋgro mel naŋgi muluŋ breinjreqnub. Ariya e yori
bati qa tamo qujai aqa jejamu boletonamqa niŋgi unsibqa kiyaqa e qa
ŋiriŋeqnub? 24 Niŋgi laŋa ŋamdamu na ijo kumbra tenemtaib. Geregere ijo
kumbra tenemtosib bole qa maroqniy."

Yesus a tamo yai?

25 Bati deqa tamo uŋgasari qudei Jerusalem di soqneb qaji naŋgi segi
segi endegsib maroqneb, "Yesus a kiyo Juda gate naŋgi na qalib moiqajqa
laqnub? 26 Niŋgi uniy. A boleq di anjam palonteqnaqa naŋgi a anjam bei
minjosaieqnub. Naŋgi qalie kiyo, a Kristus? 27 Kristus a qabe na bqas di
tamo bei a qalieqasai. Ariya tamo endi aqa qure utru di iga qalie bole."

28 Onaqa Yesus a atra tal miligiq di sosiqa a leleŋosiqa Qotei aqa anjam
palontosiq tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjrej, "Niŋgi e qa qalie e? E
qabe na bem di dego niŋgi qalie e? Ariya e ijo segi areqalo na bosai. Ijo

Abu na e qariŋbonaq bem. Ijo Abu a segi anjam bole qa utru. Niŋgi a qa
qaliesai. 29 E a qa qalie bole. E aqaq na bem. A na e qariŋbej.”
30 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a
ojsib tonto talq di waiyqa maroqneb. Ariya a ojqa bati kereosaisoqnej
deqa tamo bei na a ojosai. 31 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Osib maroqneb, “Tamo endi a
maŋwa gargekoba babteqnu. Kristus a bosim tamo endi buŋyqa keresai.”

Farisi naŋgi Yesus ojqa mareb

32 Tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa anjam degsib mareqnab Farisi naŋgi
qusibqa atra tamo kokba ti koroosib qaja tamo qudei qariŋnjrnab Yesus
ojqa gileb. 33 Deqa Yesus a endegsi marej, “E niŋgi koba na sokiñalayosiy
ijo Abu e qariŋbej qaji aqaq olo oqwai. 34 Oqitqa niŋgi e qa ŋamqab e
nubqasai. Qure e sqai di niŋgi oqwa keresai.” 35 Onaqa Juda tamo
kokba naŋgi segi segi maroqneb, “Yesus a qabitimqa iga a unqasai? A
Grik naŋgo sawaq oqsim dia Juda tamo qudei ti sosib Grik naŋgi anjam
plaltosim minjroqnqas kiyo? 36 A marqo, ‘Niŋgi e qa ŋamqab di niŋgi
e nubqasai. Qure e sqai di niŋgi oqwa keresai.’ Utru kiyaqa a degsi
marqo?”

Yesus a ŋambile gaigai sqajqa ya qa marej

37 Ariya yori bati gilsiq koboqa laqnaqa yori kobaquja brantonaqa
Yesus a tigelosiqa leleŋosiq marej, “Tamo bei a ya qaryimqa ijoq bosim
ya uyem. 38 Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di aqa are miligiq na
ŋambile gaigai sqajqa ya oqoqnsim ya ani bul polyoqnqas. Nami Qotei
aqa anjam degsib neŋgreŋyeb unu.” 39 Yesus a ya qa marej di a Mondor
Bole sigitosiqa yawo anjam marej. A laŋ qureq oqosaisosiq deqa a ñam
koba osaisoqnej. Deqa bati di tamo naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateb
qaji naŋgi Mondor Bole di osaisoqneb.

Tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam qusib poaiyeleb

40 Onaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi Yesus aqa anjam di qusib maro-
qneb, “Bole, Qotei aqa medabu o tamo nami Qotei na qariŋyim bqajqa
marej qaji agi a endi.” 41 Onaqa qudei maroqneb, “Tamo endi a bole
Kristus.” Onaqa qudei maroqneb, “Sai. Kristus a bqas di a Galili sawaq
dena bqasai. 42 Kristus a Devit aqa leŋ na ŋambabosim aqa qure utru
Betlehem dena bqas. Nami Qotei aqa anjam degsib neŋgreŋyeb unu.”
43 Tamo uŋgasari naŋgi degsib Yesus qa anjam titotosib ŋiriŋosib poaiyeleb.
44 Osib naŋgi qudei Yesus ojqa mareb. Mareb di tamo bei na a ojosai.

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

45 Onaqa qaja tamo naŋgi olo puluosib atra tamo kokba ti Farisi ti
naŋgoq ainabqa minjreb, “Niŋgi kiyaqa Yesus ojsib osi bosai?” 46 Onaqa
qaja tamo naŋgi na kamba minjreb, “Iga Yesus aqa anjam quonum di
anjam bolequja maroqnaj. Tamo bei nami anjam deqaji marosaioqnej.
Deqa iga a ojosai.” 47 Onaqa Farisi naŋgi na minjreb, “Yesus a niŋgi
dego gisaŋgwo e? 48 Niŋgi uniy. Juda gate bei Yesus qa aqa areqalo
siŋgilatosai. Farisi tamo bei dego Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai. Sai
bole sai. 49 Ariya tamo uŋgasari laŋa laŋaj naŋgi dal anjam qaliesai deqa
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei
na torei qoreinjrim padalqab.”

50 Onaqa Juda gate Nikodemus agi nami Yesus aqaq gilsiq anjam minjej
qaji a Farisi naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, 51 “Gago dal anjam
kiyersi unu? Iga tamo bei laŋa ojsim aqa une qa pegiyqom e? Sai. Gago
dal anjam degsi sosai. Iga mati aqa anjam qusim aqa kumbra geregere
qalieqom.” 52 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, “Ni dego Galili qaji
tamo kiyo? Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji di geregere peleiye.
Peleiyim endegsi poimqas, Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a Galili
sawaq dena bqasai.”

Uŋa bei une atej qaji a ojsib Yesus aqa areq osi beb

53 Onaqa koro koboonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi jaraiyosibqa naŋgo
segi segi talq gileleŋeb.

8

1 Ariya Yesus a Oliv manaq oqej. 2 Nobqolo ambru a olo tigelosiqa
atra tal miligiq gilej. Gilsiq di sonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa areq
beqnabqa a awoosiqa Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. 3 Ariya
uŋa bei a tamo bei wo une ateqnab tamo qudei na uneb. Unsibqa dal
anjam qalie tamo naŋgi ti Farisi naŋgi ti minjrnab qusibqa uŋa di ojsib
osi bosib tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di tigelteb. 4 Osib Yesus minjeb,
“O Qalie Tamo Koba, uŋa endi a tamo bei wo une ateqnab tamo qudei na
unjronub. 5 Ni qalie, Moses a nami dal anjam endegsi neŋgreŋyej, ‘Uŋa
bei a tamo bei wo une atibqa meniŋ na a qalib moiyem.’ Deqa ni kiyersi
marqam?” 6 Naŋgi Yesus degsib nenemyeb. Di kiyaqa? Naŋgi a laŋa
are qametib a anjam bei grotimqa qusib a ojqajqa deqa. Onaqa Yesus
a kamba naŋgi anjam bei minjrosai. A mana qamsiq turuosiqa baŋ gei
na mandamq di neŋgreŋyoqnej.
7 Onaqa naŋgi na olo anjam di Yesus nenemyonabqa a tigelosiqa
minjrej, “Nuŋgo ambleq di tamo bei une saiqoji unu kiyo? Soqnimqa
niŋgi na minjib a namo meniŋ osim uŋa di qalem.” 8 Osiqa olo turuosiqa
mandamq di neŋgreŋyoqnej. 9 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa
segi segi oqedosib jaraiyeb. Tamo qeli naŋgi namoosib jaraiyonab qudei
bunueb. Osib naŋgi kalil Yesus uratonab a segi soqnej. Uŋa di a Yesus aqa
ulatamuq di tigelesoqnej.
10 Onaqa Yesus a olo tigelosiqa uŋa di minjej, “Uŋa, tamo naŋgi
qabitonub? Ni unime. Tamo bei na ino une qa olo ni mermosai.”
11 Onaqa uŋa dena Yesus minjej, “Od, Tamo Koba, tamo bei na ijo une qa
olo merbosai.” Onaqa Yesus na minjej, “E dego ino une qa mermqasai.
Deqa ni gile. Olo une bei ataim.”

Yesus a puloŋ bulosiq tamo naŋgi suwantnjreqnu

12 Osiqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej, “E mandamq
endi puloŋ bul unum. Tamo a e daurbqas di a ambruq di walwelqasai.
A suwaŋoq di walweloqnsim ŋambile gaigai sqas.” 13 Onaqa Farisi naŋgi
Yesus aqa anjam di qusib minjeb, “Ni segi ino kumbra ti ino wau ti
ubtosim mareqnum. Deqa iga bole qa marqasai.” 14 Onaqa Yesus
na kamba minjrej, “E segi ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosiy marqai
di niŋgi bole qa marqa kere. Di kiyaqa? E qabe na bem di e segi
qalie bole. E puluosiy olo qabitqai di dego e qalie. Ariya e qabe na
bem di niŋgi qaliesai. E puluosiy olo qabitqai di dego niŋgi qaliesai.
15 Niŋgi mandam qa kumbra na tamo naŋgi peginjreqnub. E tamo naŋgi

peginjrosaieqnum. 16 Ariya e tamo naŋgi peginjrqai di e kumbra tiŋtiŋ
na peginjrqai. Di kiyaqa? E segi na tamo naŋgi peginjrosaieqnum. Ijo
Abu e qariŋbej qaji a ombla na tamo naŋgi peginjreqnum. 17 Nuŋgo
dal anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Tamo aiyel naŋgi anjam qujai
marqab di naŋgo anjam bole brantqas.’ 18 Deqa e segi ijo kumbra ti ijo
wau ti ubtosim mareqnum. Ijo Abu e qariŋbej qaji a dego e ombla ijo
kumbra ti ijo wau ti ubtosim mareqnum.”
19 Onaqa Farisi naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ino Abu a qabi unu?”
Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi e qa qaliesai deqa niŋgi ijo Abu
qa dego qaliesai. Niŋgi e qa qalie qamu niŋgi ijo Abu qa dego qalie qamu.”
20 Yesus a atra tal miligiq di sosiqa anjam degsi plaltosiq marej. A
silali ato qaji warum jojomq di awesoqnej. Warum dia tamo naŋgi Qotei
atraiyoqnsibqa silali atoqneb. Yesus ojqa bati kereosaisoqnej deqa tamo
bei na a ojosai.

Yesus a marej, “Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai”

21 Onaqa Yesus na tamo uŋgasari naŋgi olo endegsi minjrej, “E niŋgi
uratŋgitqa niŋgi e qa ŋamqab e nubqasai. Niŋgi nuŋgo une ti sosib
moreŋqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai.” 22 Onaqa Juda naŋgi
Yesus aqa anjam di qusibqa segi segi endegsib maroqneb, “Yesus a
kiyaqa marqo, ‘Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai’? A na aqa segi
jejamu qalim moiqas kiyo?” 23 Onaqa Yesus na olo minjrej, “Niŋgi
mandam endena branteb. E laŋ goge na bem. Niŋgi mandam qaji tamo.
E mandam qaji tamo sai. 24 Deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Osib
poiŋgem, e segi qujai gaigai degsi unum. Niŋgi degyqasai di niŋgi nuŋgo
une ti sosib moreŋqab. Agi e nami niŋgi degsi merŋgonum.”
25 Onaqa naŋgi na Yesus nenemyeb, “Ni tamo yai?” Onaqa Yesus na
minjrej, “E nami ijo kumbra ti ijo wau ti ubtosim merŋgoqnsim agi bini
merŋgeqnum. 26 E anjam gargekoba merŋgsiy nuŋgo une qa pegiŋgwajqa
ijo areqaloq di unu. Ariya ijo Abu e qariŋbej qaji a anjam bole qa
utru. Deqa anjam kalil a na merbeqnu qaji di e quoqnsim tamo uŋgasari
mandamq endi unub qaji naŋgi minjreqnum.” Yesus a naŋgi degsi
minjrej.
27 Juda naŋgi qaliesai, Yesus a Abu qa naŋgi minjrej. 28 Deqa a na
olo minjrej, “Niŋgi e Tamo Aŋgro soqtbosib gaintbibqa bati deqa niŋgi
poiŋgwas, e segi qujai gaigai degsi unum. Osib qalieqab, e ijo segi
areqalo na kumbra bei yosaieqnum. Anjam kalil ijo Abu na merbeqnaq
queqnum qaji di segi e mareqnum. 29 Ijo Abu e qariŋbej qaji a e
ombla sosiqa taqbejunu. E gaigai kumbra kalil a tulaŋ areareteqnu
qaji di dauryeqnum. Deqa a na e uratbosaieqnu.” 30 Yesus a anjam
degsi marnaqa tamo uŋgasari naŋgi qusibqa naŋgi gargekoba a qa naŋgo
areqalo siŋgilateb.

Yesus na iga aqaryaigimqa gago une na iga taqatgwa keresai

31 Juda naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi a na endegsi
minjrej, “Niŋgi ijo anjam siŋgila na dauryoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi ijo
aŋgro tiŋtiŋ sqab. 32 Sosibqa niŋgi anjam bole geregere qalieqab. Yimqa
anjam bole dena niŋgi aqaryaiŋgimqa iŋgi bei na niŋgi ojsim taqatŋgwa
keresai.” 33 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, “Iga Abraham aqa moma.
Iga nami tamo bei aqa kaŋgal tamo sosai. Deqa ni kiyaqa mergonum,
‘Iŋgi bei na niŋgi ojsim taqatŋgwa keresai’?”

34 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole merŋgwai. Tamo kalil une
yeqnub qaji naŋgi une aqa kaŋgal tamo bul unub. 35 Kaŋgal tamo naŋgi
laŋa wau tamo unub deqa naŋgi abu saiqoji. Ariya aŋgro naŋgi abu ti
unub deqa naŋgi gaigai naŋgo abu ombla sqab. 36 E Qotei aqa Ɲiri deqa
e Abu ti unum. Deqa e na niŋgi aqaryaiŋgitqa nuŋgo une na niŋgi ojsim
taqatŋgwa keresai bole sai.
37 “E qalie, niŋgi Abraham aqa moma unub. Ariya ijo anjam nuŋgo
are miligiq di sosai. Utru deqa niŋgi e lubsib moiyotbqa mareqnub.
38 Kumbra kalil ijo Abu na e osorbeqnu qaji deqa e saeqnum. Niŋgi dego
kumbra kalil nuŋgo abu na osorŋgeqnu qaji di dauryeqnub.”
39 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa olo kamba minjeb,
“Gago abu bole agi Abraham.” Onaqa Yesus na minjrej, “Niŋgi Abraham
aqa aŋgro unub qamu kumbra Abraham a yoqnej qaji di niŋgi dego
dauryeqnub qamu. 40 Ariya niŋgi dauryosaieqnub. Anjam bole kalil
Qotei na e merbeqnaq queqnum qaji di e niŋgi olo merŋgeqnam niŋgi
e lubsib moiyotbqa mareqnub. Abraham a kumbra deqaji yosaioqnej.
41 Niŋgi nuŋgo abu aqa kumbra dauryeqnub.” Onaqa naŋgi na minjeb,
“Gago ai naŋgi laŋa laŋa laosib iga ŋambabtgosai. Gago Abu qujai agi
Qotei.” 42 Onaqa Yesus na minjrej, “Qotei a nuŋgo Abu qamu niŋgi e
qalaqalaibonub qamu. Di kiyaqa? E Qotei aqaq na bem deqa. E ijo segi
areqalo na bosai. Qotei na e qariŋbonaq bem.
43 “Kiyaqa niŋgi ijo anjam endi poiŋgosai? E merŋgwai. Niŋgi ijo anjam
quqwa keresai deqa. 44 Niŋgi nuŋgo abu Satan aqa aŋgro sosib aqa
areqalo dauryqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Satan a nami leŋ ojo tamo soqnej
agi a bini degsi unu. A kumbra bole dauryosaieqnu. A kumbra bole
dauryqajqa torei urateqnu. A gisaŋ tamo. A anjam marqas di a gisaŋ
anjam segi marqas. A gisaŋ anjam qa utru. A gisaŋ anjam kalil qa abu.
45 Ariya e anjam bole palonteqnam niŋgi ijo anjam nuŋgo areqaloq di
siŋgilatosaieqnub. 46 Niŋgi ijo jejamuq di une qametbeqnub e? E anjam
bole maritqa niŋgi kiyaqa ijo anjam nuŋgo areqaloq di siŋgilatqasai?
47 Tamo uŋgasari Qotei aqaq na beb qaji naŋgi aqa anjam queqnub. Niŋgi
Qotei aqaq na bosai deqa niŋgi aqa anjam quosaieqnub.”

Yesus a segi qujai gaigai degsi unu

48 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Iga bole
maronum, ni Samaria qaji tamo. Mondor uge inoq di unu.” 49 Onaqa
Yesus na kamba minjrej, “Mondor uge ijoq di sosai. E ijo Abu aqa ñam
soqteqnam niŋgi na olo ijo ñam ugetetbeqnub. 50 E ijo segi ñam soqtqa
are qalosaieqnum. Ijo Abu a segi na ijo ñam soqtetbqa are qaleqnu. Agi
a na qujai nuŋgo une qa niŋgi peginŋgeqnu. 51 E bole merŋgwai. Tamo bei
na ijo anjam qusim dauryqas di a moiqa keresai. Sai bole sai.”
52 Onaqa Juda naŋgi na minjeb, “Endego iga qalieonum, mondor uge
inoq di unu. Abraham a moiyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil
naŋgi dego moreŋekriteb. Ariya ni maronum, ‘Tamo bei na ijo anjam
qusim dauryqas di a moiqa keresai.’ 53 Ni gago moma utru Abraham
buŋyqam kiyo? A moiyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego
moreŋeb. Deqa ni segi qa kiyersi marqam?”
54 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E ijo segi ñam soqteqnum qamu e
laŋa soqteqnum qamu. Ariya ijo Abu na ijo ñam soqtetbeqnu. Agi niŋgi a
qa mareqnub, ‘A gago Qotei.’ 55 Niŋgi a qa qaliesai. E segi a qa qalie. E a

qa qaliesai degsi marqai di e niŋgi bul gisaŋ tamo sqai. E a qa qalieosim
deqa agi aqa anjam dauryeqnum.
56 “Nuŋgo moma utru Abraham a nami ijo bqajqa bati unqa marsiqa
areboleboleiyonaq soqnej. A unsiqa tulaŋ areboleboleiyej.” 57 Onaqa
Juda naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjeb, “Ino wausau 50 osaiunu.
Ni Abraham unem e?” 58 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E bole
merŋgwai. Abraham a ŋambabosaisonaqa e segi qujai gaigai degsi unum.”
59 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa meniŋ
eleŋosib Yesus meniŋ na qalsib moiyotqa yonab a loumosiq atra tal
uratosiq ulaŋej.

9

Yesus a tamo ŋam qandimo boletej

1 Yesus a walwelosiq gilsiq gam qalaq di tamo bei ai miligiq na ŋam
qandimo ŋambabej qaji di awesonaq unej. 2 Onaqa Yesus aqa aŋgro
naŋgi na nenemyeb, “O Qalie Tamo Koba, yai aqa une na tamo di a ŋam
qandimo ŋambabej? Aqa segi une na kiyo aqa ai abu naŋgo une na kiyo?”
3 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Tamo di aqa une na sai. Aqa ai abu
naŋgo une na sai dego. A ŋam qandimo ŋambabej di aqa utru agiende.
Qotei na a boletimqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa wau unsib aqa
ñam soqtqab. 4 Sawa suwaŋesoqnimqa ijo Abu e qariŋbej qaji aqa wau
yoqnqom. Ambruamqa tamo naŋgi wauqa keresai. 5 E mandamq endi
sosimqa e mandam endeqa puloŋ bul unum.”
6 Yesus na aqa aŋgro naŋgi degsi minjrsiqa mandamq di miselosiq aqa
misel mandam ti ojnaq jagi bulonaq osiqa tamo di aqa ŋamdamuq di atej.
7 Atsiqa qariŋyosiq minjej, “Ni gilsim ya bei ñam Siloam di yal.” “Siloam”
di Hibru anjam. Aqa damu, “Qariŋyqo.” Onaqa tamo di a gilsiq yalonaqa
ŋam poiyonaqa sawa unej. Sawa unsiqa olo puluosi bej. 8 Bonaqa aqa
qure qujai naŋgi ti tamo naŋgi a nami ŋam qandimo sosiqa silali qa
ŋilnjroqnej qaji naŋgi ti a unsibqa mareb, “Tamo nami silali qa ŋilgoqnej
qaji agiende kiyo?” 9 Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “Od, agi a qujai.”
Onaqa tamo qudei naŋgi mareb, “A sai. Endi tamo bei. Aqa ulatamu
tamo ŋam qandimo aqa ulatamu bul.” Onaqa a segi na minjrej, “Agi e
segi.”
10 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na nenemyeb, “Ni ŋamdamu kiyersi
poimqoqa sawa unonum?” 11 Onaqa a na kamba minjrej, “Tamo bei aqa
ñam Yesus a na jagi gereiyosiq ijo ŋamdamuq di atsiqa merbqo, ‘Ni gilsim
Siloam yaq di yal.’ Degsi merbqoqa e gilsim yalonumqa ŋam poibqoqa
sawa unonum.” 12 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na olo nenemyeb, “Tamo
ni boletmqo qaji a qabi unu?” Onaqa a na minjrej, “A qabitqo kiyo di e
qaliesai.”
13 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji
di osib Farisi naŋgoq osi gileb. 14 Bati Yesus na jagi gereiyosiq tamo di
boletej di Juda naŋgo yori bati. 15 Deqa Farisi naŋgi na tamo di endegsib
nenemyeb, “Ni ŋamdamu kiyersi poimqoqa sawa unonum?” Onaqa a na
minjrej, “Tamo bei aqa ñam Yesus a jagi misel ti bulyosiq ijo ŋamdamuq di
atqoqa e yalonum ŋam poibqoqa sawa unonum.” 16 Onaqa Farisi qudei
naŋgi mareb, “Yesus a yori bati grotqo deqa iga qalieonum, Qotei na a
qariŋyosai.” Ariya Farisi qudei naŋgi mareb, “Sai. Une tamo a kiyersim
maŋwa deqaji babtqas?” Farisi naŋgi anjam deqa ŋiriŋosib poaiyeleb.

17 Onaqa naŋgi na tamo di olo nenemyeb, “Yesus a ino ŋamdamu boletqo
deqa ni a qa kiyersi are qalonum?” Onaqa a na minjrej, “E are qalonum,
a Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”
18 Tamo di a nami ŋam qandimo sosiqa olo ŋam poiyej deqa Juda tamo
kokba naŋgi areqalo kobaiyeb. Osib aqa ai abu naŋgi metnjrnab beb.
19 Bonabqa endegsib nenemnjreb, “Tamo endi nuŋgo aŋgro e? A bole
ŋam qandimo ŋambabej e? Boleamqa niŋgi na mergibqa iga quqwom. A
kiyersi bini ŋam poiyqoqa sawa uneqnu?” 20 Onaqa aqa ai abu naŋgi
na kamba minjreb, “Di bole, a gago aŋgro. A ŋam qandimo ŋambabej
di iga qalie. 21 Ariya a kiyersi bini ŋam poiyqoqa sawa uneqnu di iga
qaliesai. Tamo yai na aqa ŋamdamu boletqo di dego iga qaliesai. A tamo
boleqo. A segi nenemyibqa a segi na marqas.” 22 Aqa ai abu naŋgi Juda
tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa anjam degsib minjreb. Juda tamo
kokba naŋgi nami maroqneb, “Tamo bei a marqas, ‘Yesus a bole Kristus,’
degsi marimqa tamo di iga taqal waiyonam a bunu olo Qotei tal miligiq
gilqasai.” 23 Deqa naŋgi aiyel Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib minjreb,
“A tamo boleqo. A segi nenemyiy.”
24 Onaqa tamo nami ŋam qandimyesoqnej qaji di Farisi naŋgi na olo
metonab bonaq minjeb, “Ni Qotei aqa ñam soqtosim anjam bole merge.
Iga qalieonum, Yesus a une tamo. Ni degsi merge.” 25 Onaqa a na
kamba minjrej, “A une tamo kiyo sai kiyo di e qaliesai. Ariya e nami
ŋam qandimo soqnem bini e olo ŋam poibqoqa sawa uneqnum di e
qalieonum.”
26 Onaqa naŋgi na olo nenemyeb, “Yesus a ni kiyermqo? A kiyersi ino
ŋamdamu boletqoqa ni sawa uneqnum?” 27 Onaqa a na kamba minjrej,
“E nami merŋgonum niŋgi ijo anjam quetbosai. Kiyaqa ololo merŋgit
quqwab? Niŋgi dego Yesus aqa aŋgro sqajqa are unu e?”
28 Onaqa Farisi naŋgi na tamo di misiliŋyosib minjeb, “Ni Yesus aqa
aŋgro. Iga Moses aqa aŋgro. 29 Iga qalie, Qotei a bole Moses anjam
minjoqnej. Ariya Yesus a qabe na kiyo bej di iga qaliesai.” 30 Onaqa
tamo dena kamba minjrej, “E nuŋgo anjam di quonum ugeibqo. Niŋgi
mareqnub, ‘Yesus a qabe na kiyo bej di iga qaliesai.’ Ariya Yesus a
ijo ŋamdamu boletqoqa e sawa uneqnum. 31 Iga qalie, tamo naŋgi une
ateqnub qaji naŋgi Qotei pailyqab di a naŋgo pailyo quqwasai. Ariya
tamo naŋgi Qotei qa ulaoqnsib aqa areqalo dauryeqnub qaji naŋgi
pailyqab di a naŋgo pailyo quqwas. 32 Tamo ai miligiq na ŋam qandimo
ŋambabo qaji di tamo bei na nami boletonaq iga quosaioqnem. 33 Qotei
na Yesus qariŋyosai qamu a maŋwa bei babtqa keresai qamu.”
34 Onaqa Farisi naŋgi na kamba minjeb, “Une aqa kumbra inoq di
beterejunu. Ni une ti sosim ŋambabem agi bini ni degsi unum. Deqa ni
Qotei aqa anjam iga mergaim.” Degsib minjsib a taqal waiyosib a olo
Qotei tal miligiq gilqajqa saidyeb.

Farisi naŋgi tamo ŋam qandimo bul unub

35 Farisi naŋgi na tamo di taqal waiyonab Yesus a di qusiqa a qa
ŋamosiq itosiq nenemyej, “Ni Tamo Aŋgro qa ino areqalo siŋgilatonum
e?” 36 Onaqa a na kamba Yesus minjej, “O Tamo Koba, Tamo Aŋgro
di yai? Ni merbimqa e qusiy ijo areqalo a qa siŋgilatqai.” 37 Onaqa
Yesus na minjej, “Ni na Tamo Aŋgro agi itonum. Endego aqo ombla
anjam mareqnum.” 38 Onaqa a na Yesus minjej, “Od, Tamo Koba, e ni

qa ijo areqalo siŋgilatonum.” A degsi Yesus minjsiqa aqa areq di siŋga
pulutosiqa a biŋiyej.
39 Onaqa Yesus a marej, “E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqajqa deqa
mandamq aiyem. Deqa tamo ŋam qandimo unub qaji naŋgi olo ŋamdamu
bole atoqnqab. Tamo ŋamdamu bole ateqnub qaji naŋgi olo ŋam qandim-
njresqas.” 40 Onaqa Farisi qudei Yesus aqa jojomq di tigelesoqneb
qaji naŋgi aqa anjam di qusib nenemyeb, “Iga dego ŋam qandimgejunu
kiyo?” 41 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi ŋam qandimŋgejunu
qamu niŋgi une saiqoji unub qamu. Ariya niŋgi mareqnub, ‘Iga ŋamdamu
bole ateqnum.’ Dego di niŋgi une ti unub.”

10

Yesus a kaja naŋgo mandor bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, “E bole merŋgwai. Tamo bei a kaja naŋgo jeŋ
miligiq gilqa osimqa a siraŋmeq na gilqa uratosim qalaq na jeŋ prugosim
miligiq gilqas di a bajiŋ tamo. 2 Tamo a siraŋmeq na jeŋ miligiq gilqas
di a kaja naŋgo mandor bole. 3 Deqa siraŋme taqato tamo na siraŋ
waqtetoqnim miligiq giloqnsim aqa segi kaja naŋgo ñam metnjroqnqas.
Metnjroqnim naŋgi aqa kakro qusib boqnib joqsim oqedoqnqas. 4 A
na aqa segi kaja kalil naŋgi joqsim oqedoqnsim a naŋgi qa namoosim
giloqnimqa naŋgi aqa kakro qa poinjrim deqa naŋgi a dauryoqnqab.
5 Tamo laŋaj bei na naŋgi metnjrqas di naŋgi aqa kakro qalieqasai deqa
naŋgi a dauryqasai. Naŋgi a uratosib jaraiqab.” 6 Yesus na yawo anjam
degsi minjrnaqa naŋgi qusib utru poinjrosai. 7 Deqa Yesus a damu
ubtosiqa endegsi minjrej, “E bole merŋgwai. Kaja naŋgi di ijo segi tamo
uŋgasari naŋgi sigitnjrejunub. Jeŋ miligiq gilqajqa siraŋme agi e segi.
8 Anjam plalto tamo kalil e bosaisonam nami beb qaji naŋgi bajiŋ tamo
bul. Deqa kaja naŋgi naŋgo medabu dauryosaioqneb. 9 E segi siraŋme.
Tamo uŋgasari naŋgi ijoq na jeŋ miligiq giloqnqab di Qotei na naŋgi
eleŋqas. Amqa naŋgi miligiq gile oqede oqnsib iŋgi bole uyoqnqab.
10 “Niŋgi qalie, bajiŋ tamo naŋgi kaja bajiŋosib ugeugeinjrsib ñumqajqa
deqa beqnub. Ariya e degyqa bosai. E na kaja naŋgi ŋambile enjritqa
naŋgi ŋambile tulaŋ boledamu oqajqa e deqa bem. 11 E kaja naŋgo man-
dor bole. Mandor bole aqa kumbra agiende. A kaja naŋgi aqaryainjrqa
marsimqa aqa segi ŋambile uratosim moiqas. 12 Ariya tamo laŋaj aqa
kumbra degosai. A silali qa segi wauqas deqa a kaja naŋgi geregere
taqatnjrqasai. A kaja naŋgo mandor bolesai. Kaja naŋgi aqa sai. Deqa
bauŋ juwaŋ bamqa unsim kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas. Yimqa bauŋ
juwaŋ na kaja qudei ñumim kalil segisegiosib jaraiqab. 13 A silali qa segi
wauqas deqa a kaja naŋgi geregere taqatnjrqasai. A kaja naŋgi qa are
qalosai. Bauŋ juwaŋ bamqa a kaja naŋgi uratnjrsim ulaŋqas.
14 “E kaja naŋgo mandor bole. E ijo segi kaja naŋgi qa qalie bole. Ijo
segi kaja naŋgi e qa dego qalie bole. 15 Ijo Abu a e qa qalie bole. E ijo
Abu qa qalie bole. Dego kere e ijo segi kaja naŋgi qa qalie bole. Naŋgi
dego e qa qalie bole. Deqa e na ijo kaja naŋgi aqaryainjrqa marsiy ijo segi
ŋambile uratosiy moiqai. 16 Ijo kaja qudei dego jeŋ oqeq di unub. Naŋgi
jeŋ miligiq di sosai. Deqa e naŋgi dego joqsiy bosiy ijo kaja jeŋ miligiq di
unub qaji naŋgi ti turtnjrsiy jeŋ qujaiq di breinjrit naŋgi mandor qujai ti
sqab. Sosib ijo medabu quoqnqab. 17 Ijo Abu na e tulaŋ qalaqalaibeqnu.
Di kiyaqa? E ijo segi ŋambile uratosiy moisiy olo subq na tigelqai. 18 Tamo

bei na ijo ŋambile yaibqa keresai. E ijo segi areqalo na ijo ŋambile uratosiy
moiqai. E siŋgila ti unum deqa e na ijo ŋambile uratqa kere. Osiy olo ijo
ŋambile oqa kere. Ijo Abu a nami merbej, ‘Ni degye.’ Deqa e degyqai.”
19 Onaqa Juda naŋgi Yesus aqa anjam deqa ŋiriŋosib poaiyeleb. 20 Osib
naŋgi gargekoba endegsib maroqneb, “Yesus a mondor uge ti unu deqa
a tulaŋ nanariqo. Kiyaqa niŋgi aqa anjam queteqnub?” 21 Onaqa naŋgi
qudei maroqneb, “Tamo a mondor uge ti sqas di a anjam bole deqaji
marqa keresai. Mondor uge na tamo ŋam qandimo boletqa kere e? Sai.”

Juda tamo kokba naŋgi Yesus qa minjiŋ oqetnjrej

22 Nami Juda naŋgo moma naŋgi atra tal bunuj siraŋ waqteb. Deqa
olo are qalqajqa yori bati Jerusalem dia brantej. Bati di ulili aiqa
bati. 23 Onaqa Yesus a atra tal miligiq gilsiqa tal me ñam Solomon dia
walweloqnej. 24 Walweleqnaqa Juda tamo kokba naŋgi aqa areq di
koroosib minjeb, “Bati gembub koboamqa ni na ino kumbra ti ino wau
ti ubtosim geregere mergwam? Ni Kristus amqa geregere merge.”
25 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “E nami niŋgi merŋgem, ‘E Kristus.’
Merŋgonam niŋgi qunab ugeiŋgej. Wau kalil e ijo Abu aqa ñam na yeqnum
qaji di niŋgi geregere tenemtoqniy. Tenemtosib endegsi poiŋgwas, bole,
e Qotei aqa Ŋiri. 26 Niŋgi ijo kaja sai deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub. 27 Ijo kaja naŋgi ijo medabu queqnub. E naŋgi qa qalie
bole. Naŋgi e daurbeqnub. 28 E naŋgi ŋambile enjreqnum deqa naŋgi
ŋambile gaigai sqab. Naŋgi padalqasai. Sai bole sai. Tamo bei na naŋgi
ijo baŋq dena yaibqa keresai. 29 Ijo Abu na naŋgi e ebej. A segi qujai iŋgi
iŋgi kalil tulaŋ buŋnjrejunu. Deqa tamo bei na ijo kaja naŋgi ijo Abu aqa
baŋq dena yaiyqa keresai bole sai. 30 Aqo ijo Abu wo tamo qujai.”
31 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa naŋgi a
qalib moiqajqa marsib meniŋ eleŋeb. 32 Osib Yesus qalqa laqnab endegsi
minjrej, “E na Abu aqa wau bole gargekoba niŋgi osorŋgoqnem. Wau bole
kiye qa niŋgi e lubsib moiyotbqa meniŋ eleŋonub?”
33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na kamba endegsib minjeb, “Wau
bole bei qa iga ni meniŋ na lumqasai. Ni Qotei misiliŋyonum deqa
lumqom. Agi ni segi qa maronum, ni Qotei. Ni degsi maraim. Ni
mandam tamo. Deqa ni lumqom.”
34 Onaqa Yesus na kamba naŋgi minjrej, “Nuŋgo dal anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb, ‘E niŋgi merŋgonum, “Niŋgi qotei.” ’ 35 Agi Qotei
na tamo qudei naŋgi minjrej, ‘Niŋgi qotei.’ A na naŋgi degsi minjrej.
Niŋgi qalie, iga Qotei aqa neŋgreŋ bei gentqa keresai. 36 Abu a segi
na e giltbosiqa qariŋbonaq mandamq aiyem deqa e maronum, ‘E Qotei
aqa Ŋiri.’ E degsi maronum deqa niŋgi kiyaqa merbonub, ‘Ni Qotei
misiliŋyonum’?
37 “E ijo Abu aqa wau yosaiotqa niŋgi ijo anjam quetbaib. 38 Ariya
e Abu aqa wau yitqa niŋgi ijo anjam quib ugeiŋgim olo ijo wau unsib
dena geregere poiŋgem, bole, Abu na e beterbesonaqa e kamba Abu
beteryejunum.”
39 Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di qusib a ojqa yonab a naŋgi qa
loumosiq ulaŋej.
40 Ulaŋosiqa olo Jordan ya taqal beiq gilej. Gilsiqa Jon na nami tamo
uŋgasari naŋgi yansnjroqnej qaji sawaq di soqnej. 41 Sonaqa tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi aqaq giloqnsib segi segi maroqneb, “Jon a

maŋwa bei babtosaioqnej. Ariya anjam kalil Jon a Yesus qa maroqnej
qaji di bole." 42 Naŋgi degsib maroqneb deqa Yesus a sawa dia sonaqa
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

11

Lasarus a makobaiyosiq moiyej

1 Tamo bei aqa ñam Lasarus a maiyej. Lasarus aqa qure utru Betani.
Qure di Maria aqa jaja Marta wo naŋgo qure utru. 2 Maria agi bunuqna
Tamo Koba Yesus aqa siŋgaq di goreŋ bilentosiq aqa gate baŋga na piyej
qaji a di. Aqa jaja Lasarus a maiyej. 3 Deqa Maria Marta wo naŋgi na
tamo qudei qariŋnjrnab Yesus aqaq gilsib minjeb, "O Tamo Koba, tamo ni
tulaŋ qalaqalaiyeqnum qaji a maiyqo." 4 Onaqa Yesus a naŋgo anjam di
qusiqa minjrej, "Ma di moiqajqa ma sai. A maiyqo di aqa utru agiende.
Qotei aqa siŋgila boleq dimqa tamo uŋgasari naŋgi unsib Qotei aqa ñam
soqtqajqa deqa a ma di oqo. E Qotei aqa Ŋiri dego ñam koba oqai."
5 Yesus a Marta aqa jaja Maria wo naŋgi aiyel qalaqalainjrej. A Lasarus
dego qalaqalaiyej. 6 Lasarus a maiyej anjam di qusiqa quosaibulosiqa
sawa a soqnej qaji dia bati aiyel olo soqnej. 7 Sosiqa aqa aŋgro naŋgi
minjrej, "Iga olo Judia sawaq aiqom." 8 Onaqa naŋgi na Yesus minjeb,
"O Qalie Tamo Koba, nami yala Juda naŋgi meniŋ na ni lumqa mareb. Di
ni olo deq aiqam e?" 9 Onaqa Yesus na kamba minjrej, "Seŋ oqsiq qanam
jigeqo sawa suwaŋqo. Deqa tamo naŋgi walwelqa kere. Maŋgalqasai.
10 Ariya seŋ aisiq qoloqo sawa ambruqo. Deqa tamo naŋgi walwelqa
keresai. Maŋgalqab."
11 Yesus a anjam degsi marsiqa olo minjrej, "Gago was Lasarus a
ŋeiejunu. E aisiy dudumyqai." 12 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam
di qusibqa minjeb, "O Tamo Koba, a ŋeiejunu degam aqa ma saiqas."
13 Naŋgi Lasarus a bole ŋeiejunu edegeb. Di sai. A bole moiyej. Yesus a
Lasarus aqa moiyo sigitosiqa ŋeio qa marej. 14 Deqa a na ubtosiq minjrej,
"Lasarus a bole moiyej. 15 Niŋgi ijo siŋgila unsib e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatqajqa deqa e aqaq aiyosaisonam a moiyej. E niŋgi qa are qalsim
kumbra degyem. E ijo kumbra deqa areboleboleibeqnu. Niŋgi tigelab
iga Lasarus aqaq aiqom."
16 Onaqa Tomas aqa ñam bei Didimus a na Yesus aqa aŋgro qudei naŋgi
minjrej, "Uŋgum. Iga kalil aisim Yesus a koba na moiqom."

Yesus a marej, "E segi subq na tigelo qa utru"

17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na aisib Betani qure jojomyosib
anjam endegsib queb, "Lasarus a nami moiyej subq ateb. Bati qolqe
koboqo." 18 Betani qure di Jerusalem jojom. Kilomita qalub. 19 Deqa
Juda tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Betani qureq bosib Marta Maria wo
naŋgo jaja moiyej deqa are latetnjrqajqa koroosib soqneb.
20 Onaqa Marta a anjam endegsi quej, "Yesus a beqnu." A degsi qusiqa
walwelosiqa gamq di Yesus turqajqa gilej. Maria a talq di awesoqnej.
21 Marta a gilsiq gamq di Yesus turosiq minjej, "O Tamo Koba, ni nami
endi so qamu ijo jaja a moiyosai qamu. 22 E qalieonum, ni iŋgi kiye qa
Qotei pailyqam a ni emqas."
23 Onaqa Yesus na Marta minjej, "Ino jaja a olo subq na tigelqas."
24 Onaqa Marta na kamba minjej, "E qalie, diŋo bati qa tamo uŋgasari kalil
naŋgi subq na tigelabqa ijo jaja dego ombla tigelqab." 25 Onaqa Yesus na

minjej, “E segi subq na tigelo qa utru. E segi ŋambile sqajqa utru. Tamo
a e qa aqa areqalo siŋgilatosim moiqas di uŋgum. A ŋambile sqas. 26 Tamo
kalil ŋambile sosib e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi olo bunu
moiqasai. O Marta, ni ijo anjam di qusim ino areqaloq di siŋgilatonum
e?”
27 Onaqa Marta na Yesus minjej, “Od, Tamo Koba. E qalieonum, ni
Kristus, Qotei aqa Ŋiri. Ni qujai Qotei na qariŋmonaqa mandamq aiyem
qaji. Deqa e ni qa ijo areqalo siŋgilatonum.”

Yesus a Lasarus qa are ugeiyonaqa akamej

28 Marta a anjam degsi marsiqa olo puluosi aisiq aqa jaja Maria
metonaq aqa areq bonaq ombla sasalosibqa minjej, “Qalie Tamo Koba a
bqo. A ni qa marqo.” 29 Onaqa Maria a Marta aqa anjam di qusiqa tigelo-
qujatosiq Yesus unqa gilej. 30 Yesus a qure miligiq aiyosaisoqnej. A Marta
wo anjam mareb qaji sawaq di soqnej. 31 Sonaqa Juda tamo uŋgasari talq
di Maria are latetoqneb qaji naŋgi Maria a tigeloqujatosiq tal uratosiq
gileqnaqa unsib are qaleb, “A Lasarus aqa subq di akamtqajqa gileqnu
kiyo.” Naŋgi degsib are qalsib tigelosib Maria dauryosib gileb.
32 Maria a gilsiq Yesus soqnej qaji sawaq di brantosiqa Yesus unsiqa
aqa areq di siŋga pulutosiqa minjej, “O Tamo Koba, ni nami endi so qamu
ijo jaja a moiyosai qamu.”
33 Onaqa Yesus a Juda tamo uŋgasari Maria dauryosib beb qaji naŋgi
Maria ombla akamoqneb di unsiqa naŋgi qa are gulbeiyonaqa nenem-
njrej, 34 “Niŋgi Lasarus qabia subq ateb?” Onaqa naŋgi na minjeb, “O
Tamo Koba, ni bosim aqa sub une.” 35 Degsi minjnabqa Yesus a dego
akamej. 36 A akamonaqa Juda naŋgi di unsibqa mareb, “Niŋgi uniy.
Yesus a Lasarus tulaŋ qalaqalaiyoqnej deqa akamqo.” 37 Onaqa naŋgi
qudei Yesus qa yomuosib mareb, “Yesus a nami tamo ŋam qandimo
boletej. A kiyaqa Lasarus boletosai? Yim a moiqasai.”

Yesus a Lasarus subq na tigeltej

38 Onaqa Yesus a naŋgo yomu anjam di qusiqa are gulbeiyonaqa
walwelosiq Lasarus aqa subq gilej. Sub di mana miligiq di bogeb.
Lasarus nami subq atsib meniŋ kobaquja na sub me getenteb. 39 Deqa
Yesus na tamo qudei minjrej, “Niŋgi meniŋ kobaquja di taqal atiy.”
Onaqa tamo moiyej qaji aqa jaja Marta na Yesus minjej, “O Tamo Koba,
a nami moiyej bati qolqe gilqo. Iga meniŋ taqal atqom di aqa qusa
quleqwas.” 40 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E nami mermonum, ni
e qa ino areqalo siŋgilatqam di ni Qotei aqa siŋgila unqam.” 41 Degsi
minjnaqa naŋgi meniŋ kobaquja di taqal atnabqa Yesus a laŋ goge
tarosiqa Qotei endegsi pailyej, “O Abu, ni ijo pail endi quonum deqa e
ni qa tulaŋ areboleboleibqo. 42 E qalieonum, ni gaigai ijo pail queqnum.
Ariya tamo uŋgasari ijo areq endi tigelejunub qaji naŋgi e qa naŋgo
areqalo siŋgilatqajqa deqa e ni pailmonum. Yim naŋgi qalieqab, ni na e
qariŋbonam bem.”
43 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a tulaŋ maosiq marej, “O
Lasarus, ni subq dena tigelosim au.” 44 Degsi marnaqa tamo moiyej qaji
a subq dena tigelosiq oqedej. Aqa siŋga ti baŋ ti ulatamu ti nami gara
na dalaeb. Deqa Yesus na minjrej, “Aqa gara di pambloŋyib walwelosim
gilem.”

Juda tamo kokba naŋgi koroosib Yesus qalib moiqajqa maroqneb

45 Bati deqa Juda tamo uŋgasari Maria aqa are latetqa beb qaji naŋgi
Yesus aqa maŋwa di unsibqa naŋgi gargekoba Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb. 46 Ariya naŋgi qudei tigelosib Farisi naŋgoq gilsib kumbra
Yesus yej qaji deqa sainjreb. 47 Sainjrnab qusibqa atra tamo kokba
ti Juda tamo kokba ti metnjrnab naŋgo areq bosib koba na koroosib
mareb, “Iga kiyerqom? Yesus a maŋwa gargekoba yeleŋeqnu. 48 Iga a
uratonam degsi kumbra yoqnqas di tamo uŋgasari kalil naŋgi a qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab. Yim Rom naŋgi bosib gago atra tal niñaqyosib iga dego
kobotgwab.”
49 Wausau deqa tamo bei aqa ñam Kaiafas a Juda naŋgo atra tamo
gate soqnej. Deqa a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, “Niŋgi tulaŋ
nanarionub. Anjam laŋa laŋa mareqnub. 50 Niŋgi are qaliy. Tamo qujai
a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa moiqas di kere. Amqa iga padalqasai.”
51 Kaiafas aqa segi areqalo na anjam di marosai. A wausau deqa atra
tamo gate soqnej deqa a Qotei aqa medabu osiqa anjam di marej. Yesus
a Juda naŋgi qa moiqas anjam di ubtosiq marej. 52 Bole, Yesus a Juda
naŋgi segi qa moiqasai. Qotei aqa aŋgro kalil sawa bei beiq di unub qaji
naŋgi qa ti moiqas. Moisim naŋgi kalil koroinjrimqa naŋgi aqa segi tamo
uŋgasari sqab. Kaiafas a anjam di ubtosiq marej.
53 Bati qujai deqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus qalib moiqajqa anjam
gereiyqa utru ateb. 54 Yesus a di qalieosiq deqa a Juda naŋgo ambleq di
walwelosaioqnej. A segitosiqa qure kiñala bei wadau sawa jojom deq
gilsiqa aqa aŋgro naŋgi koba na dia soqneb. Qure di aqa ñam Efraim.
55 Qotei a nami Israel naŋgi Isip sawaq di padalqa laqnabqa naŋgi
eleŋej. Deqa olo are qalqajqa yori bati jojomej. Yori bati jojomonaqa
Juda tulaŋ gargekoba naŋgo qure qureq dena tigelosib yori bati di
unqajqa deqa Jerusalem beb. Juda naŋgo kumbra agiende. Yori bati di
brantosaisoqnimqa naŋgi Jerusalem bosib naŋgo segi jejamu yansosib
yori bati qa tariŋqab. Utru deqa naŋgi Jerusalem beb. 56 Ariya naŋgi
Jerusalem bosib Yesus qa ŋamoqneb. Ŋamoqnsib atra tal miligiq bosib segi
segi maroqneb, “Niŋgi kiyersib are qalonub? Yesus a yori bati unqajqa
Jerusalem bqas kiyo sai kiyo?” 57 Naŋgi degsib maroqneb. Di kiyaqa?
Atra tamo kokba ti Farisi ti naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi nami endegsib
minjreb, “Tamo bei a Yesus qabi soqnimqa unsim bosim iga mergim iga
na ojqom.”

12

Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu Yesus aqa siŋgaq di bilentej

1 Ariya Juda naŋgo yori bati koba jojomej. Bati 6 amqa brantqas. Deqa
Yesus a tigelosiqa Betani qureq gilej. Qure di Lasarus agi Yesus na subq
na tigeltej qaji aqa qure utru. 2 Gilnaqa qure deqaji tamo uŋgasari naŋgi
a unsibqa areboleboleinjrnaqa iŋgi goiyeteb. Marta a iŋgi suweiyosiq
Lasarus Yesus wo tamo qudei ti metnjrnaq bosib koba na awoosib iŋgi
uyoqneb. 3 Onaqa Maria a goreŋ quleq tulaŋ boledamu silali kobaquja
na awaiyej qaji di jaliŋaq jigsiqa osi bosiqa Yesus aqa siŋgaq di bilentosiqa
aqa segi gate baŋga na piyetej. Onaqa goreŋ aqa quleq na tal keretej.
4 Onaqa Yesus aqa aŋgro bei Judas Iskariot agi bunuqna Yesus osiq jeu
tamo naŋgo baŋq di atej qaji a Maria aqa kumbra di unsiqa ŋiriŋosiq
marej, 5 “A kiyaqa goreŋ di qariŋyosiq meniŋ silali 300 osiq dena tamo
iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi aqaryainjrosai?” 6 Judas a tamo iŋgi iŋgi saiqoji

naŋgi qa are qalsiq anjam di marosai. A bajiŋ tamo. A Yesus aqa aŋgro
naŋgo silali jugwajqa quŋ taqatoqnej. Deqa naŋgi quŋ miligiq di silali
ateqnab a na olo bajiŋoqnej. A deqa are qalsiq anjam di marej.
7 Onaqa Yesus a Judas aqa anjam di qusiqa minjej, "Uŋa di urat. A
goreŋ di ojesoqnem. A ijo jejamu subq atqajqa are qalsiq nami gereiyqo.
8 Tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi bati gaigai niŋgi ti sqab. Ariya e bati gaigai
niŋgi ti sqasai."

Atra tamo kokba naŋgi Lasarus qalsib moiyotqa maroqneb

9 Juda tulaŋ gargekoba naŋgi qalieeb, Yesus a Betani qureq gilsiq di
soqnej. Deqa naŋgi a unqa beleŋeb. Naŋgi Yesus segi unqajqa bosai.
Yesus a nami Lasarus subq na tigeltej deqa naŋgi a dego unqa beb.
10 Atra tamo kokba naŋgi Lasarus dego qalsib moiyotqa qairoqneb. 11 Di
kiyaqa? Yesus a Lasarus subq na tigeltonaqa Juda gargekoba naŋgi atra
tamo kokba naŋgi uratnjrsib olo Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Mandor Koba Yesus a Jerusalem bej

12 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi yori bati unqajqa marsib
Jerusalem beleŋeb. Beleŋosib nebeonaqa naŋgi endegsib queb, "Yesus
a Jerusalem bqas." 13 Naŋgi degsib qusib deqa naŋgi tuwom baŋga
eleŋosib Yesus gamq di turqajqa aiyeb. Aisib Yesus beqnaqa unsib tulaŋ
leleŋoqnsib endegsib minjoqneb, "Iga ni qa tulaŋ areboleboleigeqnu. Ni
Tamo Koba aqa ñam na bonum deqa a ni tulaŋ geregereimeqnu. Ni Israel
naŋgo Mandor Koba."
14 Onaqa Yesus a donki osiqa quraq di awoej. Aqa kumbra deqa nami
Qotei aqa anjam bei endegsib neŋgreŋyeb unu, 15 "O Saion tamo uŋgasari,
niŋgi ulaaib. Niŋgi uniy. Nuŋgo Mandor Koba a donki bunuj quraq di
awoosiq beqnu." 16 Bati deqa Yesus aqa aŋgro naŋgi anjam di aqa utru
poinjrosai. Bunuqna Yesus a moisiq ñam koba onaqa naŋgi anjam deqa
olo are qalsib endegsib mareb, "Bole, anjam di Yesus qa neŋgreŋyeb deqa
tamo uŋgasari naŋgi leleŋoqnsib a biŋiyoqneb."
17 Ariya tamo uŋgasari Yesus a Lasarus metosiq subq na tigeltonaq
uneb qaji naŋgi maŋwa deqa saoqnsib laqneb. 18 Laqnab tamo uŋgasari
tulaŋ gargekoba naŋgi quoqneb. Deqa Yesus a donki bunuj quraq
di awoosiq Jerusalem beqnaqa naŋgi a gamq di turqajqa aiyeleŋeb.
19 Ainabqa Farisi naŋgi na unjrsibqa segi segi maroqneb, "Iga Yesus
siŋgila na saidyeqnamqa keresaiigeqnu. Niŋgi uniy. Tamo uŋgasari kalil
naŋgi a dauryeqnub."

Grik tamo qudei naŋgi Filip minjeb, "Iga Yesus unqom"

20 Tamo uŋgasari Qotei louqa marsib yori bati unqajqa Jerusalem
aiyeleŋeb qaji naŋgo ambleq di Grik tamo qudei soqneb. 21 Grik tamo
naŋgi di Filip aqaq di branteb. Di kiyaqa? Filip a dego Grik tamo. Filip
aqa qure utru Betsaida. Qure di Galili sawaq di unu. Naŋgi Filip aqaq
di brantosib nenemyeb, "O gago was, iga Yesus unqa kere e?" 22 Onaqa
Filip a aisiqa naŋgo anjam di Andru minjsiqa Andru ombla gilsib olo
Yesus minjeb. 23 Minjnab qusiqa naŋgi kamba minjrej, "E Tamo Aŋgro.
Deqa e ñam koba oqajqa bati brantqo. 24 E bole merŋgwai. Kurgus yago
breiyibqa mandamq aisim moiqasai di a laŋa sqas. Moiqas di a olo
qoqi oqsim gei gargekoba ateleŋqas. 25 Dego kere tamo bei na aqa segi
ŋambile tulaŋ qalaqalaiyqas di a padalqas. Ariya a mandamq endi aqa
segi ŋambile qoreiyqas di a ŋambile gaigai sqas. 26 Tamo bei na e wauetbqa

osimqa a e daurbem. Yimqa qure e sqai di a dego e ombla sqom. A ijo
wau yoqnqas di ijo Abu na a ñam kobaquja yqas.”

Jeu tamo naŋgi na Yesus soqtosib goge gaintqab

27 Osiqa Yesus a olo anjam endegsi marej, “Endego e are tulaŋ gul-
bekobaibqo. Deqa e endegsi Qotei pailyqai kiyo, ‘O ijo Abu, ni na
marimqa bati uge endi ijoq baiq’? Uŋgum, e degsi pailyqasai. Bati uge
endi branteme. E deqa mandamq aiyem. 28 O ijo Abu, ni na ino ñam tulaŋ
kobaqujatime.” Yesus a degsi marnaqa laŋ goge dena anjam endegsi
brantej, “E ijo ñam kobaqujatonum. Ololo kobaqujatqai.” 29 Anjam
degsi brantonaqa tamo uŋgasari Yesus aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi
qusibqa segi segi maroqneb, “Kola anjam atqo kiyo?” Onaqa tamo qudei
naŋgi mareb, “Sai. Laŋ aŋgro bei na Yesus anjam minjqo.”
30 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Anjam niŋgi quonub qaji di e
aqaryaibqajqa brantosai. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa brantqo. 31 Niŋgi quiy.
Qotei na tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi peginjrqajqa bati
bqo. A na mandam endeqa gate koba Satan taqal waiyqajqa bati dego
bqo. 32 E bini mandamq endi unum. Ariya bunuqna jeu tamo naŋgi na e
soqtbosib goge gaintbqab. Yimqa bati deqa e na tamo uŋgasari kalil naŋgi
are tigeltetnjritqa ijoq bqab.” 33 Yesus a aqa segi moiqajqa gam boleq
atqa osiqa deqa degsi marej.
34 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi na kamba Yesus minjeb, “Kristus a bati
gaigai sqas. Dal anjam nami degsib marnab iga quem. Deqa ni kiyaqa
maronum, ‘E Tamo Aŋgro soqtbosib goge gaintbqab’? Tamo Aŋgro di
tamo yai?”
35 Onaqa Yesus na minjrej, “Puloŋ a nuŋgo ambleq di sokiñalayosim
niŋgi olo uratŋgwas. Deqa niŋgi puloŋ ti sosib puloŋq na laqniy. Yimqa
niŋgi ambruiŋgwasai. Tamo ambruq na laqnu qaji a qabiteqnu kiyo di a
qalieqasai. 36 Niŋgi puloŋ ti sosib puloŋ qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy. Niŋgi
degyqab di niŋgi puloŋ aqa aŋgro sqab.”

Juda tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

Yesus na tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrnaq
naŋgi a olo unosai. 37 A Qotei aqa maŋwa gargekoba naŋgo ŋamdamuq di
yeqnaqa naŋgi unoqneb. Unoqnsib ariya naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaioqneb. 38 Naŋgi kumbra di yeb deqa anjam bei Qotei aqa
medabu o tamo Aisaia a nami marej qaji di aqa damu brantej. A endegsi
marej, “O Tamo Koba, tamo yai a gago anjam endi qusiqa aqa areqaloq
di siŋgilatqo? Tamo yai a Tamo Koba aqa siŋgila unsiq poiyqo? Tamo dego
bei sosai.” Aisaia a nami anjam degsi marej.
39 Deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa keresai. Utru deqa
Aisaia a anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej, 40 “Qotei a naŋgo ŋamdamu
getentetnjrej. A naŋgo are miligi dego getentetnjrej. Deqa naŋgi naŋgo
ŋamdamu na Qotei aqa kumbra bei unqa keresai. Naŋgi naŋgo are miligiq
na Qotei aqa anjam dego poinjrqa keresai. Deqa naŋgi are bulyosib ijoq
bqa keresai. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.” 41 Aisaia a nami Yesus aqa
siŋgila unsiq deqa anjam degsi marej.
42 Bole, Juda gate gargekoba naŋgi are bulyosib Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb. Ariya naŋgi Farisi naŋgi ulainjrsib deqa naŋgi boleq di Yesus
aqa ñam marosaioqneb. Naŋgi are qaleb, “Iga boleq di Yesus aqa ñam
marqom di Farisi naŋgi iga Qotei tal miligiq gilqa saidgwab.” 43 Naŋgi

degsib are qaleb. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei na naŋgo ñam soqtqajqa arearetnjrosaioqnej. Tamo naŋgi na naŋgo ñam soqtqajqa deqa arearetnjroqnej.

Yesus aqa anjam a tamo sigitosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas

44 Onaqa Yesus a tulaŋ leleŋosiq marej, “Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di a e qa segi aqa areqalo siŋgilatqasai. Ijo Abu e qariŋbej qaji
a qa dego aqa areqalo siŋgilatqas. 45 Tamo bei a e nubqas di a ijo Abu e
qariŋbej qaji di dego unqas. 46 E puloŋ bulosim mandamq aiyem. Deqa
tamo uŋgasari kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ambruq
di sqasai. 47 Tamo bei a ijo anjam qusimqa ariya a dauryqasai di e na
a pegiyqasai. E tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa bosai. E naŋgi eleŋqajqa
bem. 48 Tamo uŋgasari naŋgi e qoreibosib ijo anjam quqwa uratqab di
naŋgi peginjrqajqa tamo bei unu. Anjam e mareqnum qaji a segi tamo
sigitosim tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Diŋo batiamqa anjam dena
naŋgi peginjrqas. 49 E ijo segi areqalo na anjam marosaieqnum. Ijo
Abu e qariŋbej qaji a na anjam merbeqnaqa quoqnsim agi mareqnum.
50 E qalieonum, ijo Abu aqa anjam di ŋambile gaigai sqajqa anjam. Deqa
anjam kalil e mareqnum qaji di ijo Abu na e merbeqnaq quoqnsim agi
mareqnum.”

13

Yesus na aqa aŋgro naŋgo siŋga yansetnjrej

1 Juda naŋgo yori bati koba jojomonaqa Yesus a endegsi qalieej, “E
mandamq endi so bati koboqo. E moisiy ijo Abu aqaq olo oqwa bati
brantqo.” Yesus na aqa segi aŋgro mandamq di soqneb qaji naŋgi tulaŋ
qalaqalainjroqnsiq gilsi gilsiq aqa moiqa bati itej.
2 Deqa a naŋgi koba na awoosib iŋgi uyoqneb. Di bilaq. Iŋgi uyeqnabqa
Satan a Judas Iskariot aqaq aiyej. Aisiqa Judas na Yesus osim jeu tamo
naŋgo baŋq di atqajqa deqa are tigeltetej. Judas a Saimon Iskariot aqa
ŋiri. 3 Yesus a qalieej, aqa Abu na iŋgi iŋgi kalil aqa baŋq di ateleŋej. A
Qotei aqaq na bej puluosim Qotei aqaq olo oqwas di dego qalieej. 4 Deqa
a aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa a tigelosiqa aqa gara olekoba
piqtosiq jejamu piyo qaji gara osiqa tigej. 5 Tigsiqa kaŋgal tamo bulosiqa
tabirq di ya qamsiq aqa aŋgro naŋgo siŋga yansetnjroqnsiqa jejamu piyo
qaji gara dena piyetnjroqnej.
6 Osiqa Pita aqa siŋga yansetqa laqnaqa minjej, “O Tamo Koba, ni
ijo siŋga yansetbqam e?” 7 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Kumbra
e endego yeqnum endi ni utru poimosai unu. Bunuqna ni poimqas.”
8 Onaqa Pita na Yesus saidyosiq minjej, “Ni ijo siŋga yansqasai. Sai bole
sai.” Onaqa Yesus na minjej, “E ni yansmqasai di ni e ombla sqa keresai.”
9 Onaqa Saimon Pita na minjej, “O Tamo Koba, ni ijo siŋga segi yansaim.
Ijo baŋ ti gate ti dego yansetbe.” 10 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo a yalqo
a olo yalqasai. Aqa siŋga segi yansqas di kere. Dena a torei milalo sqas.
Niŋgi milalo unub. Ariya niŋgi kalil milalo sosai.” 11 Yesus a qalieej, aqa
aŋgro bei agi Judas a na Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas. Deqa
a na minjrej, “Niŋgi kalil milalo sosai.”
12 Yesus a naŋgo siŋga yansetnjrsiq koboonaqa aqa segi gara olekoba
olo jigsiqa awoosiq nenemnjrej, “Kumbra e endego niŋgi eŋgonum qaji di
niŋgi utru poiŋgwo e? 13 Niŋgi e merbeqnub, ‘O Qalie Tamo Koba. O gago

Tamo Koba.’ Niŋgi kere e merbeqnub. Agi e segi qujai. 14 E nuŋgo Tamo
Koba. E nuŋgo Qalie Tamo Koba dego. Ariya e nuŋgo siŋga yansetŋgonum
deqa niŋgi dego segi segi qa kumbra degyoqniy. 15 Kumbra e endego
niŋgi osorŋgonum qaji di niŋgi kamba dego degsib yoqniy. 16 E bole
merŋgwai. Kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa keresai. Tamo a wau
qa gilqas di a na tamo a qariŋyqo qaji di buŋyqa keresai. 17 Kumbra
e yeqnum endi aqa utru niŋgi poiŋgim dauryiy. Yimqa niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgwas.
18 “Ijo anjam endi e niŋgi kalil qa marosai. E na niŋgi giltŋgem deqa
e niŋgi qa qalie bole. Ariya Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji
di aqa damu brantqas. Anjam agiende, ‘Tamo e ombla bem quiq di
tuqtosim uyqas qaji a na e jeutbqas.’ 19 Kumbra di brantosaisonaqa e
nami merŋgonum. Deqa kumbra di brantimqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatosib marqab, ‘Bole, Yesus a segi qujai gaigai degsi unu.’ 20 E bole
merŋgwai. Tamo bei na tamo uŋgasari e qariŋnjronum qaji naŋgi osim
geregereinjrqas di a e dego osim gereibqas. A e osim gereibqas di a na
ijo Abu e qariŋbej qaji a dego osim gereiyqas.”

Judas a Yesus osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas

21 Yesus a degsi marsiqa are tulaŋ gulbekobaiyonaqa olo marej, “E bole
merŋgwai. Ijo aŋgro bei na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.” 22 Onaqa
Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi kokoqoqneb. Yesus a aŋgro yai qa degsi
marej di naŋgi qaliesai deqa naŋgi degyoqneb. 23 Yesus aqa aŋgro bei
agi Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a Yesus aqa areq di awesoqnej.
24 Deqa Saimon Pita a baŋ na aŋgro di minjej, “Ni na Yesus nenemyimqa
a aŋgro yai qa degsi marqo di mermqas.” 25 Onaqa aŋgro dena Yesus
beteryosiqa nenemyej, “O Tamo Koba, ni aŋgro yai qa degsi maronum?”
26 Onaqa Yesus na minjej, “Aŋgro e endego bem osiy quiq di tuqtosiy
anaiyqai qaji a na e osim jeu tamo naŋgo baŋq di atqas.” Degsi minjsiqa
bem quiq di tuqtosiq Saimon Iskariot aqa ŋiri Judas anaiyej.
27 Anaiyonaq Satan a Judas aqa are miligiq ainaqa Yesus na minjej, “Ni
kumbra yqam qaji di endego yoqujat.” 28 Yesus a Judas degsi minjnaqa
aqa aŋgro kalil awesoqneb qaji naŋgi qusibqa Yesus na Judas kiyaqa
anjam di minjej naŋgi deqa poinjrosai. 29 Judas a naŋgo silali jugwajqa
quŋ taqatoqnej deqa naŋgi qudei are qaleb, Judas a gilsim yori bati
aqa iŋgi iŋgi awaiyqajqa deqa kiyo Yesus na degsi minjej. Naŋgi qudei
are qaleb, Judas a gilsim iŋgi awaiyosim tamo sougetejunub qaji naŋgi
anainjrqas. 30 Onaqa Judas a bem di uysiqa warum uratosiq oqedej. Di
qolo.

Yesus na aqa aŋgro naŋgi dal anjam bunuj enjrej

31 Judas a oqedonaqa Yesus a endegsi marej, “Bini e Tamo Aŋgro ñam
koba oqai. E ñam koba otqa Qotei a dego ñam koba oqas. 32 Qotei a ñam
koba osimqa a na e dego ñam koba ebqas. A urur ñam koba ebqas. 33 O
ijo aŋgro niŋgi quiy. E niŋgi koba na sokiñalayosiy uratŋgitqa niŋgi e qa
ŋamoqnqab. Qure e oqwai di niŋgi oqwa keresai. E nami Juda tamo kokba
naŋgi degsi minjroqnem agi bini niŋgi dego olo merŋgonum. 34 Endego
e dal anjam bunuj eŋgwai. Dal anjam bunuj agiende. Niŋgi segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. E niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere
niŋgi kamba dego segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. 35 Niŋgi segi

segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnibqa tamo kalil naŋgi nuŋgo kumbra di
unoqnsib dena qalieoqnqab, niŋgi ijo aŋgro bole.”

Yesus na Pita minjej, “Ni maroqalubtqam, ‘E Yesus qaliesai’ ”

36 Onaqa Saimon Pita na Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, ni
qabitqam?” Onaqa Yesus na minjej, “Qure e oqwai di ni mati oqwa
keresai. Bunuqna ni e daurbosim qure deq oqwam.” 37 Onaqa Pita na
olo Yesus nenemyej, “O Tamo Koba, kiyaqa e bini ni daurmqa keresai?
Ni marimqa e ni qa ijo ŋambile uratosiy moiqai.”
38 Onaqa Yesus na kamba minjej, “Ni e qa ino ŋambile uratosim moiqam
e? E bole mermqai. Tuwe anjamosaisoqnimqa ni maroqalubtqam, ‘E
Yesus qaliesai.’ ”

14

Iga Qotei aqaq oqwajqa gam agi Yesus a segi qujai

1 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi are gulbeiŋgaiq. Niŋgi Qotei qa nuŋgo
areqalo siŋgilateqnub ariya niŋgi e qa dego nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy.
2 Ijo Abu aqa talq di warum gargekoba unub. E oqsiy nuŋgo segi segi
warum gereiyetŋgwai. Ijo anjam di bolesai qamu e niŋgi merŋgosai qamu.
3 E nuŋgo segi segi warum gereiyetŋgsiy olo bosiy niŋgi joqsiy qure e sqai
di niŋgi dego e ombla sqab. 4 Qure e sqai deq oqwajqa gam di niŋgi qalie.”
5 Onaqa Tomas na Yesus minjej, “O Tamo Koba, qure ni oqwam di iga
qaliesai. Deqa iga kiyersim qure deq oqwajqa gam qalieqom?” 6 Onaqa
Yesus na minjej, “E segi gam. E segi anjam bole qa utru. E segi ŋambile
qa utru dego. Tamo bei a gam bei na ijo Abu aqaq oqwa keresai. Ijo Abu
aqaq oqwajqa gam agi e segi qujai. 7 Niŋgi e qa qalieonub qamu niŋgi ijo
Abu qa dego qalieonub qamu. Agi endego niŋgi ijo Abu qa qalieqa utru
atonub. Osib niŋgi a unonub.”
8 Onaqa Filip na Yesus minjej, “O Tamo Koba, ni na ino Abu osorgimqa
di iga qa kereqas.” 9 Onaqa Yesus na minjej, “O Filip, e bati olekoba niŋgi
koba na soqnem. Ni e qa qalieosai unum e? Tamo a e nubqo di a ijo Abu
dego unqo. Deqa ni kiyaqa e merbonum, ‘Ni na ino Abu iga osorge’?
10 E ijo Abu beteryesonam a e dego beterbejunu di ni poimosai kiyo?
Anjam e na niŋgi merŋgeqnum qaji endi ijo segi areqalo na merŋgosai. Ijo
Abu na e beterbesosiqa aqa wau ojeqnu. 11 E ijo Abu beteryesonam a e
dego beterbejunu. Niŋgi ijo anjam di qusib e qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.
Saiamqa wau kalil e nuŋgo ŋamdamuq di yeqnum qaji di niŋgi unsib e qa
nuŋgo areqalo siŋgilatiy.
12 “E bole merŋgwai. Tamo bei a e qa aqa areqalo siŋgilatqas di wau
kalil e yeqnum qaji a dego yoqnqas. Osim ijo wau di buŋyosim wau tulaŋ
kokba yoqnqas. Di kiyaqa? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa. 13 E Qotei aqa
Ŋiri unum deqa niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa Qotei pailyqab di e na iŋgi di
eŋgwai. Yim dena ijo Abu a ñam koba oqas. 14 Niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa
Qotei pailyqab di e na iŋgi di eŋgwai.”

Yesus a aqa Abu minjim a na aqa Mondor Bole qariŋyqas

15 Osiqa Yesus a olo marej, “Niŋgi e qalaqalaibqab di niŋgi ijo anjam
dauryoqnqab. 16 Amqa e ijo Abu minjitqa a na Aqaryaiŋgo Tamo
qariŋyim nuŋgoq bosim siŋgilatŋgwas. Osim a bati gaigai niŋgi koba
na sqas. 17 Aqaryaiŋgo Tamo di a anjam bole qa Mondor. Tamo
uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi Mondor di oqa keresai. Naŋgi

a unosaieqnub. Naŋgi a qa qaliesai dego. Ariya niŋgi a qa qalie. A niŋgi
koba na unub. Bunuqna a bosim nuŋgo are miligiq di sqas.
18 “E niŋgi mandum aŋgro bul uratŋgwasai. E nuŋgoq olo bqai.
19 Sokiñala tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi e olo nubqasai.
Ariya niŋgi e nubqab. E ŋambile unum deqa niŋgi dego ŋambile sqab.
20 Sosibqa bati deqa niŋgi endegsib qalieqab, e na ijo Abu beteryesonam
niŋgi kamba e beterbesonab e niŋgi beterŋgejunum. 21 Niŋgi quiy. Tamo
bei na e qalaqalaibqas di a ijo dal anjam dego qusim dauryoqnqas.
Yim ijo Abu na kamba tamo di qalaqalaiyqas. E na dego tamo di
qalaqalaiyoqnsiy aqaq di brantoqnsiyqa e segi qa babtoqnqai.”
22 Onaqa Judas bei Judas Iskariot sai a na Yesus endegsi nenemyej,
“O Tamo Koba, kiyaqa ni tamo uŋgasari kalil mandamq endi unub
qaji naŋgoq di brantqa saidosim gago segiq di brantoqnsim ni segi qa
babtoqnqam?” 23 Onaqa Yesus na minjej, “Tamo bei na e qalaqalaibqas
di a ijo anjam dauryoqnqas. Yim ijo Abu na kamba tamo di qalaqalaiy-
imqa aqo ijo Abu wo aqaq bosim a ombla gaigai sqom. 24 Tamo bei
a e qalaqalaibqasai di a ijo anjam dauryqasai. Anjam e na niŋgi
merŋgeqnum qaji endi ijo anjam sai. Anjam endi ijo Abu e qariŋbej qaji
aqa anjam.
25 “Anjam endi e niŋgi koba na sosim merŋgeqnum. 26 Bunuqna
Aqaryaiŋgo Tamo a nuŋgoq bosim siŋgilatŋgwas. A Mondor Bole. Ijo Abu
na a qariŋyim ijo ñam na bosim anjam kalil niŋgi merŋgekritqas. Osim
nuŋgo areqalo tigeltetŋgimqa anjam kalil e niŋgi merŋgeqnum qaji deqa
olo are qaloqnqab.
27 “E niŋgi uratŋgwa osiy nuŋgo are latetŋgwai. E segi are lawo unum
deqa e nuŋgo are latetŋgwai. Mandam tamo bei na degsim nuŋgo are
latetŋgwa keresai. Deqa niŋgi are gulbeiŋgaiq. Osib ulaaib. 28 E niŋgi
endegsim merŋgonum quonub, ‘E niŋgi uratŋgsiy olo nuŋgoq bqai.’ Niŋgi
e qalaqalaibonub qamu niŋgi ijo anjam deqa areboleboleiŋgwo qamu.
Di kiyaqa? E ijo Abu aqaq olo oqwai deqa. Ijo Abu agi a na e tulaŋ
buŋbejunu. 29 E ijo Abu aqaq oqosaisosim anjam endi merŋgonum. Deqa
bunuqna e ijo Abu aqaq oqitqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo torei siŋgilatqab.
30 “Mandam endeqa gate koba Satan a beqnu. A na e gulbe bei ebqa
keresai. Deqa e olo anjam olekoba totoryosiy merŋgwasai. 31 Ijo are
koba endegsi unu. Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi qalieqab, e ijo Abu
qalaqalaiyeqnum deqa anjam a na merbeqnu qaji di e dauryeqnum.
Ariya niŋgi tigelab iga gilqom.”

15

Yesus a wain ŋamtaŋ bole

1 Osiqa Yesus a olo marej, “E segi wain ŋamtaŋ bole. Ijo Abu a wain
wau qa lanja. 2 Ijo dani qudei naŋgi gei bole atqasai di ijo Abu na naŋgi
giŋgeŋnjrsim taqal breinjrqas. Ijo dani naŋgi gei bole ateleŋqab di ijo
Abu na gereinjrimqa naŋgi olo gei koba ateleŋqab. 3 Anjam kalil e nami
merŋgoqnem qaji dena niŋgi gereiŋgej koboej. 4 Niŋgi e beterbesoqniy.
Yimqa e dego niŋgi beterŋgesqai. Ŋam dani a segi sqas di a geitqa keresai.
Qoboq di beteresqas di a geitqas. Dego kere niŋgi e beterbesqasai di niŋgi
gei bole atqa keresai.
5 “E segi wain ŋamtaŋ bole. Niŋgi ijo dani bul. Tamo bei a e beterbesqas
di e dego a beteryesqai. Yimqa a gei koba ateleŋqas. Niŋgi e uratbqab di

niŋgi wau bei yqa keresai. 6 Tamo bei a e beterbesqasai di a ŋam dani
uge bul giŋgeŋyosib taqal breiyib kaŋgraŋamqa koroiyosib ŋamyuwoq di
breiyib yugwas.
7 “Niŋgi e beterbesosib ijo anjam nuŋgoq di soqnimqa niŋgi iŋgi bei
qa Qotei pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas. 8 Niŋgi gei koba ateleŋosib ijo
aŋgro bole soqniy. Yimqa ijo Abu aqa ñam tulaŋ kobaqas. 9 Ijo Abu na
e qalaqalaibeqnu dego kere e na niŋgi qalaqalaiŋgeqnum. Deqa niŋgi
gaigai ijo qalaqalaiyo kumbraq di soqniy. 10 Niŋgi ijo dal anjam kalil
dauryoqnqab di niŋgi ijo qalaqalaiyo kumbraq di sqab. E ijo Abu aqa
dal anjam dauryoqnsimqa aqa qalaqalaiyo kumbraq di unum dego kere.
11 E segi areboleboleibeqnu deqa niŋgi dego areboleboleiŋgoqnem. Ijo
arebolebole di nuŋgoq di tulaŋ kobaoqnem. Utru deqa e na anjam endi
niŋgi merŋgonum. 12 Ijo dal anjam agiende. E na niŋgi qalaqalaiŋgeqnum
dego kere niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. 13 Qalaqalaiyo
kumbra tulaŋ bolequja bei agiende. Tamo bei na aqa was naŋgi
aqaryainjrqa osimqa aqa segi ŋambile uratosim moiqas. Qalaqalaiyo
kumbra dena qalaqalaiyo kumbra kalil tulaŋ buŋnjrejunu. 14 Niŋgi ijo
anjam kalil e na merŋgeqnum qaji endi dauryqab di niŋgi ijo segi was bole
sqab. 15 Anjam kalil ijo Abu na e merbeqnaq queqnum qaji di e ubtosim
niŋgi merŋgeqnum. Deqa e niŋgi ‘was’ merŋgeqnum. E niŋgi ‘kaŋgal tamo’
merŋgosaieqnum. Kaŋgal tamo a aqa tamo koba aqa wau qaliesai.
16 “Niŋgi na e giltbosai. E na niŋgi giltŋgem. Osim niŋgi wau eŋgem.
Niŋgi gilsib gei koba ateleŋoqnibqa nuŋgo gei gaigai sqajqa deqa e na niŋgi
wau eŋgem. Deqa niŋgi ijo ñam na iŋgi bei qa ijo Abu pailyqab di a na iŋgi
di eŋgwas. 17 E na niŋgi dal anjam endegsi merŋgwai. Niŋgi segi segi qa
qalaqalaiyo kumbra yoqniy.”

Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na Yesus aqa aŋgro naŋgi jeutnjreqnub

18 Osiqa Yesus a olo marej, “Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na
niŋgi jeutŋgeqnub. Deqa niŋgi endegsi poiŋgem, naŋgi namoqna e dego
jeutboqneb. 19 Niŋgi mandam qaji tamo unub qamu mandam qaji tamo
uŋgasari naŋgi na niŋgi qalaqalaiŋgeqnub qamu. Agi naŋgi na naŋgo segi
was naŋgi qalaqalainjreqnub dego kere. Ariya niŋgi mandam qaji tamo
sai. E na niŋgi giltŋgem deqa niŋgi mandam qaji kumbra urateb. Utru
deqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi jeutŋgeqnub. 20 E nami
merŋgonum, kaŋgal tamo na aqa tamo koba buŋyqa keresai. Niŋgi anjam
deqa are qaliy. Jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqneb dego kere naŋgi na
niŋgi ugeugeiŋgoqnqab. Naŋgi ijo anjam dauryoqneb qamu naŋgi nuŋgo
anjam dego dauryeqnub qamu. 21 Ariya naŋgi ijo Abu e qariŋbej qaji a
qa qaliesai. Deqa naŋgi niŋgi ugeugeiŋgoqnqab. Di kiyaqa? Niŋgi ijo ñam
ejunub deqa.
22 “E bosim naŋgi anjam minjrosai qamu naŋgi une saiqoji unub qamu.
Ariya e naŋgi anjam minjrem deqa naŋgi naŋgo une ulitqa gam saiqoji.
23 Tamo bei na e jeutbqas di a na ijo Abu dego jeutqas. 24 E maŋwa qudei
tamo bei na nami yosaioqnej qaji di naŋgo ambleq di babtosai qamu
naŋgi une saiqoji unub qamu. Ariya e naŋgo ambleq di maŋwa qudei
babteqnamqa naŋgi unoqnsib aqo ijo Abu wo jeutgeqnub. 25 Naŋgo
kumbra dena dal anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantej.
Anjam agiende, ‘Tamo naŋgi e laŋa jeutbeqnub.’

26 “Aqaryaiŋgo Tamo a ijo Abu ombla unub. E na a qariŋyit nuŋgoq
bqas. A anjam bole qa Mondor. A ijo Abu aqaq dena bqas. Bosim ijo
kumbra ti ijo wau ti ubtosim marqas. 27 Niŋgi dego ijo kumbra ti ijo wau
ti ubtosib marqab. Di kiyaqa? Nami e ijo wau utru atem bati deqa niŋgi
e ombla sosib ijo wau unoqneb dena bosi bosib agi bini niŋgi e ombla
unum.

16

1 “Niŋgi ijo ñam uratosib uloŋaib deqa e na anjam endi merŋgeqnum.
2 Bunuqna jeu tamo naŋgi na niŋgi taqal breiŋgosib niŋgi olo Qotei tal
miligiq gilqa saidŋgwab. Osib bati bei bamqa naŋgi na niŋgi moiy-
otŋgoqnqab. Osib endegsib are qaloqnqab, ‘Iga Qotei aqa wau ojeqnum
deqa iga na naŋgi moiyotnjreqnum.’ 3 O ijo aŋgro, jeu tamo naŋgi aqo ijo
Abu wo qa qaliesai deqa naŋgi niŋgi degŋgwab. 4 Naŋgi niŋgi degŋgibqa
niŋgi ijo anjam e bini merŋgeqnum qaji endeqa olo are qaliy.”

Yesus a Mondor Bole qa anjam marej

Osiqa Yesus a olo marej, “Nami e niŋgi koba na soqnem bati deqa e na
anjam endi niŋgi merŋgosaioqnem. 5 Sokiñala e niŋgi uratŋgsiy ijo Abu e
qariŋbej qaji aqaq olo oqwai deqa bini e anjam endi niŋgi merŋgeqnum.
Ariya niŋgi kamba e nenembosaieqnub, ‘Ni qabitqam?’ degbosai. 6 E
niŋgi anjam endi merŋgeqnum deqa niŋgi are gulbeiŋgeqnu. 7 E bole
merŋgwai. E niŋgi uratŋgsiy oqwai. E oqwasai di Aqaryaiŋgo Tamo agi
Mondor Bole a nuŋgoq bqasai. Utru deqa e niŋgi uratŋgsiy oqwai. E
oqsiy Mondor qariŋyitqa a nuŋgoq bqas. 8 Bosimqa mandam qaji tamo
uŋgasari naŋgo une babtetnjroqnim naŋgi poinjroqnqas. Kumbra bole qa
utru dego a na osornjroqnim naŋgi qalieoqnqab. Qotei a tamo uŋgasari
naŋgi peginjrqas kumbra di dego naŋgi qalieqajqa deqa Mondor na
naŋgi osornjroqnqas. 9 A na mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo une
babtetnjroqnqas. Di kiyaqa? Naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub
deqa. 10 Kumbra bole qa utru dego a na naŋgi osornjroqnqas. Di kiyaqa?
E ijo Abu aqaq oqitqa niŋgi e olo nubqasai. 11 Qotei a tamo uŋgasari naŋgi
peginjrqas kumbra di dego Mondor na naŋgi osornjroqnqas. Di kiyaqa?
Qotei na mandam endeqa gate koba Satan pegiyosim ŋamyuwoq waiyqas.
12 “E anjam gargekoba niŋgi merŋgwajqa ijo areqaloq di unu. Bini e
merŋgwasai. Di kiyaqa? Nuŋgo areqalo na ojqa keresai deqa. 13 Ariya
anjam bole qa Mondor a bosimqa nuŋgo areqalo gereiyetŋgimqa niŋgi
anjam bole kalil poiŋgekritqas. Aqa segi areqalo na anjam merŋgwasai.
A anjam quoqnsim di segi niŋgi merŋgoqnqas. Osim kumbra mondoŋ
branteleŋqas qaji di dego ubtoqnsim merŋgoqnqas. 14 A ijo anjam osim
niŋgi merŋgoqnqas. Kumbra dena a na ijo ñam koba ti ijo siŋgila koba ti
boleq atqas. 15 Ijo Abu aqa iŋgi iŋgi kalil di ijo iŋgi iŋgi dego. Deqa e niŋgi
merŋgonum, Qotei aqa Mondor na ijo anjam osim niŋgi merŋgoqnqas.”

Yesus aqa aŋgro naŋgi are gulbeinjrimqa
olo bunuqna naŋgi areboleboleinjrqas

16 Osiqa Yesus a olo marej, “Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala
niŋgi e nubqab.” 17 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi segi segi maroqneb,
“Yesus a marqo, ‘Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala niŋgi e nubqab.’
A dego marqo, ‘E ijo Abu aqaq olo oqwai.’ A kiyaqa degsi marqo?”
18 Naŋgi degsib maroqnsib olo maroqneb, “Yesus a kiyaqa marqo,
‘Sokiñala’? Anjam di aqa utru iga poigosai.”

19 Naŋgi Yesus aqa anjam deqa nenemyqa laqnab di qalieosiqa endegsi
minjrej, “E niŋgi merŋgonum, ‘Sokiñala niŋgi e nubqasai. Olo sokiñala
niŋgi e nubqab.’ Ijo anjam di aqa utru niŋgi poiŋgosai deqa niŋgi
segi segi qaireqnub. 20 O ijo aŋgro, e bole merŋgwai. Niŋgi akam ti
sosib are tulaŋ gulbeiŋgwas. Amqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi
areboleboleinjrqas. Ariya nuŋgo are gulbe di olo koboamqa niŋgi tulaŋ
areboleboleiŋgwas. 21 Uŋa a aŋgro oqajqa batieqnaqa aqa jejamu tulaŋ
jaqatiŋyeqnaqa a are gulbekobaiyeqnu. Ariya a aŋgro osim aqa jaqatiŋ
koboamqa a aqa jaqatiŋ deqa olo are qalqasai. A aŋgro osim deqa tulaŋ
areboleboleiyqas. 22 Dego kere bini niŋgi are gulbeiŋgwo. Ariya bunuqna
e niŋgi olo niŋgitqa niŋgi are gulbe di uratosib tulaŋ areboleboleiŋgwas.
Nuŋgo arebolebole di tamo bei na olo yaiŋgwa keresai. 23 Bati deqa niŋgi
olo e anjam bei nenembqasai. E bole merŋgwai. Niŋgi ijo ñam na iŋgi
bei qa Abu pailyqab di a na iŋgi di eŋgwas. 24 Niŋgi nami ijo ñam na
Qotei pailyosaioqneb. Ariya bini niŋgi iŋgi bei oqajqa are soqnimqa
niŋgi ijo ñam na Qotei pailyoqniy. Osib deqa niŋgi iŋgi di osib tulaŋ
areboleboleiŋgwas.”

Yesus a mandam endeqa siŋgila kalil gotraŋyosiq tigelejunu

25 Osiqa Yesus a olo marej, “E niŋgi yawo anjam merŋgoqnam. Bunuqna
e olo yawo anjam bei niŋgi merŋgwasai. Anjam aqa damu geregere
plaltosiy ijo Abu qa merŋgoqnqai. 26 Bati deqa e segi niŋgi qa Abu
pailyqasai. Niŋgi ijo ñam na Abu pailyoqnqab. 27 Ijo Abu a segi na niŋgi
qalaqalaiŋgeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi e qalaqalaiboqnsib e Qotei aqaq na
bem degsi poiŋgeqnu deqa. 28 Nami e ijo Abu aqaq na bosim mandamq
aiyem. Sokiñala e olo mandam uratosiy aqaq olo oqwai.”

29 Onaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi aqa anjam di qusib minjeb, “Od,
endego ni boleq di anjam ubtosim mergonum. Ni yawo anjam mergosai.
30 Deqa bini iga poigwo, ni kumbra kalil qa qalieonum. Deqa iga ni anjam
bei nenemmqasai. Ni namoqna gago nenem qalieonum. Utru deqa iga
ni qa gago areqalo siŋgilatosim maronum, bole, ni Qotei aqaq na bem.”

31 Onaqa Yesus na kamba minjrej, “Niŋgi e qa nuŋgo areqalo
siŋgilatonub e? Di keretonub. 32 Niŋgi quiy. Bati bei bqas agi bqo.
Sokiñala jeu tamo naŋgi na niŋgi teteiŋgibqa niŋgi kalil segisegiosib nuŋgo
qureq jaraiqab. Jaraiyibqa e segi sqai. Bole, e segi sqasai. Ijo Abu a e
ombla sqom. 33 E anjam endi niŋgi merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi na e
beterbosib are lawo sqajqa deqa. Bole, niŋgi mandamq endi gulbe koba
oqnqab. Di uŋgum. E segi na mandam endeqa siŋgila kalil gotraŋyosim
tigelejunum. Deqa niŋgi are siŋgilatosib soqniy.”

17

Yesus a aqa aŋgro naŋgi qa pailyej

1 Yesus a anjam degsi marsiq koboonaqa laŋ goge tarosiqa Qotei
endegsi pailyej, “O Abu, bati brantqo. E ino segi Aŋgro qujai unum deqa
ni ijo ñam kobaqujatimqa e kamba dego ino ñam kobaqujatqai. 2 Ni e
siŋgila ebem. Siŋgila dena e na tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjroqnqai.
Osiy tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi ŋambile enjritqa naŋgi ŋambile
gaigai sqab. 3 Ŋambile gaigai sqajqa kumbra agiende. Tamo e na ŋambile
enjreqnum qaji naŋgi ni qa bole qalieeqnub. Agi ni segi Qotei bole.

Naŋgi e Yesus Kristus qa dego bole qalieeqnub. Agi ni na e qariŋbonam
mandamq aiyem. Ŋambile gaigai sqajqa kumbra agide.
4-5 “O Abu, e mandamq endi ino ñam koba ti ino siŋgila koba ti babto-
qnem. Osim wau kalil ni na ebem qaji di yekritem. Nami mandam a
brantosaisonaqa e ni ombla ñam koba ti soqnem. Ñam di ni na olo ebimqa
aqo ombla ñam koba ti sqom.
6 “Tamo kalil ni na ebem qaji naŋgi di e na ino ñam osornjroqnem. Deqa
naŋgi ino anjam dauryoqneb. Naŋgi ino segi tamo soqneb deqa ni na
naŋgi mandamq endena eleŋosim e ebem. 7 Bini naŋgi qalieonub, iŋgi iŋgi
kalil ni na e ebem qaji di inoq dena branteb. 8 Naŋgi degsib qalieonub.
Di kiyaqa? Anjam kalil ni na e merbem qaji di e kamba naŋgi minjrnam
naŋgi queb. Qusib ni na e qariŋbonam bem anjam di naŋgo areqaloq di
siŋgilateb. Osib endegsi poinjrej, e inoq dena bem.
9 “E naŋgi qa ni pailmonum. E mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi qa
ni pailmosai. Tamo ni na ebem qaji naŋgi qa segi e ni pailmonum. Di
kiyaqa? Naŋgi ino tamo unub deqa. 10 Ijo tamo kalil naŋgi di ino dego.
Ino tamo kalil naŋgi di ijo dego. Naŋgoq dena e ñam kobaquja eqnum.
11 “E inoq olo bqai. Deqa e mandamq endi olo sqasai. Ariya tamo
ni na ebem qaji naŋgi mandamq endi sqab. O Abu, ino kumbra kalil
tulaŋ boledamu. Ni segi qujai une saiqoji. Ino ñam koba ni na ebem
qaji ñam dena ni na ijo tamo naŋgi taqatnjroqnime. Amqa aqo aiyel
are qujaitosim unum dego kere naŋgi kamba are qujaitosib sqab. 12 E
naŋgi koba na sosimqa ino ñam kobaquja ni na ebem qaji ñam dena naŋgi
taqatnjroqnem. Deqa ijo aŋgro bei padalosai. Aŋgro qujai agi ni nami
padalqajqa giltem qaji a segi padalqas. A padalamqa ino anjam neŋgreŋq
di unu qaji di aqa damu brantqas. 13 E olo inoq bqai. Ijo segi arebolebole
tulaŋ kobaosim tamo ni na ebem qaji naŋgoq di gaigai sqajqa deqa e
mandamq endi sosimqa anjam endi mareqnum.
14 “E na naŋgi ino anjam minjroqnem. Utru deqa mandam qaji tamo
uŋgasari naŋgi na naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi mandam qaji tamo sai. Agi
e dego mandam qaji tamo sai. 15 Ni na naŋgi joqsim naŋgi mandam
uratosib laŋ qureq oqwajqa deqa e ni pailmosai. Naŋgi mandamq endi
soqnib ni na naŋgi taqatnjroqnim tamo uge Satan na naŋgi ugeugein-
jraim deqa e ni pailmonum. 16 Naŋgi mandam qaji tamo sai. Agi e dego
mandam qaji tamo sai. 17 Ino anjam kalil bole. Ni ino anjam bole di naŋgi
minjroqne. Yimqa anjam di naŋgo are miligiq di wauoqnimqa naŋgi ino
segi tamo tiŋtiŋ sqab. 18 Nami ni na e qariŋbonam mandamq aisim tamo
uŋgasari naŋgo ambleq di soqnem. Deqa e kamba tamo ni na ebem qaji
naŋgi qariŋnjritqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sqab. 19 E
naŋgi qa are qalsiy ijo segi jejamu ni emekritqai. Ijo kumbra dena naŋgi
ino segi tamo tiŋtiŋ sosib ino anjam bole dauryoqnqab.
20 “E ijo aŋgro 11 naŋgi qa segi ni pailmosai. Bunuqna naŋgi ijo anjam
mare mare laqnibqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi naŋgo anjam quo-
qnsib e qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnqab. E naŋgi qa dego ni pailmonum.
21 O Abu, ni ijoq di unum. E dego inoq di unum. Aqo aiyel are qujaitosim
unum. Ijo segi tamo uŋgasari kalil naŋgi dego aqo aiyel koba na are qu-
jaitosim sqajqa deqa e ni pailmonum. Yimqa mandam qaji tamo uŋgasari
naŋgi qalieqab, ni na e qariŋbonam bem. 22 Aqo aiyel are qujaitosim
unum. Ñam koba ni na ebem qaji di e kamba olo ijo segi tamo uŋgasari
naŋgi enjrem. Di kiyaqa? Naŋgi dego aqo aiyel koba na are qujaitosim

sqajqa deqa. 23 E ijo segi tamo uŋgasari naŋgoq di unum. Ni ijoq di
unum. Kumbra dena naŋgi kalil dego aqo aiyel koba na are qujaitosim
sqom. Soqnimqa mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi unjrsibqa
qalieqab, ni na e qariŋbonam bem. Osib qalieqab, ni e qalaqalaibeqnum
dego kere ni ijo segi tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjreqnum.
24 "O Abu, tamo uŋgasari ni na ebem qaji qure e sqai di naŋgi dego e
ombla qure dia sqom. E deqa ni pailmonum. Naŋgi e ombla sosibqa
ñam koba ni na ebem qaji di unqajqa deqa ti e ni pailmonum. Nami
ni mandam atosaisosimqa ñam koba di e ebem. Di kiyaqa? Ni na e
qalaqalaiboqnem deqa. 25 O Abu, ino kumbra kalil tulaŋ bole tiŋtiŋ.
Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgi ni qa qaliesai. Ariya e ni qa qalie
bole. Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi dego ni qa qalie bole. Deqa naŋgi
qalieonub, ni na e qariŋbonam bem. 26 E ino ñam naŋgi osornjroqnem.
Naŋgi olo osornjrqai. Yimqa ni na e qalaqalaibeqnum dego kere naŋgi
ino qalaqalaiyo kumbraq di sqab. Amqa e segi naŋgi koba na sqom."

18

Judas a Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej

1 Yesus a degsi Qotei pailyosiq koboonaqa a na aqa aŋgro naŋgi joqsiqa
koba na walwelosib Kidron ya dosib taqal beiq aisib nañu agu beiq
di soqneb. 2 Bati gaigai Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na nañu agu dia
korooqneb. Deqa Yesus aqa aŋgro Judas agi Yesus osim jeu tamo naŋgo
baŋq di atqas qaji a nañu agu di qaliesoqnej. 3 Deqa a na qaja tamo
gargekoba naŋgi waŋal ti lam ti sebru ti eleŋonab joqsiqa nañu agu deq
gileb. Atra tamo kokba ti Farisi ti naŋgi na naŋgi qariŋnjrnab Yesus ojqa
gileb. Rom naŋgo qaja tamo qudei dego naŋgi koba na gileb. 4 Gulbe kalil
Yesus aqaq di brantqas qaji di a nami qaliesoqnej. Deqa qaja tamo naŋgi
aqaq bonabqa a naŋgo areq aisiqa nenemnjrej, "Niŋgi yai qa bonub?"
5 Onaqa naŋgi na kamba minjeb, "Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum."
Onaqa Yesus na minjrej, "E agiende." Judas agi Yesus osiqa qaja tamo
naŋgo baŋq di atej qaji a naŋgi koba na tigelesoqneb. 6 Onaqa naŋgi Yesus
aqa anjam di qusibqa qore na ululoŋosib ŋereŋeb.
7 Onaqa Yesus na olo nenemnjrej, "Niŋgi yai qa bonub?" Onaqa naŋgi
na minjeb, "Iga Yesus Nasaret qaji a qa bonum." 8 Onaqa Yesus na
minjrej, "E nami merŋgonum, e agiende. Niŋgi e qa bonub di e segi ojiy.
Ijo aŋgro naŋgi uratnjrib gileb." 9 Yesus a naŋgi degsi minjrej deqa aqa
anjam bei nami marej qaji di aqa damu brantej. Agi a nami endegsi
marej, "O Abu, tamo naŋgi ni na ebem qaji bei e uratit padalqasai."
10 Onaqa jeu tamo naŋgi Yesus ojeqnab Saimon Pita na aqa sebru osiqa
atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei gateq di qalqajqa waiyej grotosiqa
dabkala segi gentetej. Kaŋgal tamo di aqa ñam Malkus. 11 Onaqa Yesus
na Pita minjej, "Ino sebru olo ate. E jaqatiŋ koba oqai. Jaqatiŋ di ya uge
uyo bul. Di uyqai. Ijo Abu na merbej, 'Ni jaqatiŋ di oqam.' "

Qaja tamo naŋgi Yesus ojsib Anas aqa talq osib aiyeb

12 Onaqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo gate koba a ombla na Yesus ojsib aqa
baŋ tonteteb. 13 Osib Kaiafas aqa sou Anas aqa talq osib aiyeb. Kaiafas a
wausau deqa Juda naŋgo atra tamo gate soqnej. 14 Agi a nami Juda tamo
kokba naŋgi minjrej, "Tamo qujai a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa moiqas
di kere."

Pita a marej, “E Yesus aqa aŋgro sai”

15 Qaja tamo naŋgi Yesus osi aiyeqnabqa Saimon Pita a qoreq na Yesus
dauryosiq aiyej. Yesus aqa aŋgro bei dego a dauryosiq aiyej. Aŋgro di
atra tamo gate a qalie. Deqa a Yesus dauryosiq torei jeŋ miligiq gilsiq
atra tamo gate aqa talq di brantej. 16 Ariya Pita a siraŋme qala oqeq di
tigelesoqnej. Onaqa Yesus aqa aŋgro agi atra tamo gate a qaliesoqnej
qaji a na siraŋme taqato uŋa minjnaqa odyonaqa Pita osiq ombla na jeŋ
miligiq gilsib tal qalaq di tigelesoqneb. 17 Onaqa siraŋme taqato uŋa a na
Pita nenemyej, “Ni Yesus aqa aŋgro kiyo?” Onaqa Pita na kamba minjej,
“Eo. E aqa aŋgro sai.” 18 Kaŋgal tamo naŋgi ti tal taqato tamo naŋgi ti
yornjrnaqa ŋam tuŋguyosib ŋamyuwo areq di tigelesosib ŋam yoroqneb.
Onaqa Pita a dego bosiq naŋgi koba na tigelesosib ŋam yoroqneb.

Atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej

19 Bati deqa atra tamo gate a anjam gargekoba Yesus nenemyoqnej.
Yesus aqa aŋgro naŋgi qa ti aqa anjam a na tamo uŋgasari naŋgi min-
jroqnej qaji deqa ti nenemyoqnej. 20 Onaqa Yesus na kamba minjej, “E
boleq di tamo uŋgasari naŋgi anjam minjroqnem. E bati gaigai Qotei
tal miligiq di, atra tal miligiq di, Juda naŋgo koro sawaq di anjam
palontoqnsim minjroqnem. E uliosim anjam minjrosaioqnem. 21 Deqa
ni kiyaqa e nenemkobaibeqnum? Tamo uŋgasari ijo anjam quoqneb qaji
naŋgi segi nenemnjrimqa naŋgi na mermqab. E anjam minjroqnem qaji
di naŋgi qalie.”

22 Yesus a atra tamo gate degsi minjnaqa qaja tamo bei Yesus aqa areq
di tigelesoqnej qaji a baŋ lubtosiqa Yesus aqa ulatamuq di qalej. Osiqa
minjej, “Ni kiyaqa atra tamo gate aqa medabu ojonum?” 23 Onaqa Yesus
na kamba minjej, “E anjam maronum endi gisaŋamqa ubtosim merbe.
Ariya ijo anjam boleamqa ni kiyaqa e lubonum?”

24 Onaqa Anas na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Yesus osib atra tamo
gate Kaiafas aqaq gileb. Yesus aqa baŋ tonto qorbi sonaq osi gileb.

Pita a olo marej, “E Yesus aqa aŋgro sai”

25 Saimon Pita a ŋamyuwo areq di tigelesosiq ŋam yoreqnaqa tamo
qudei na minjeb, “Ni dego Yesus aqa aŋgro bei kiyo?” Onaqa Pita a
saidosiq minjrej, “Eo. E aqa aŋgro sai.”

26 Onaqa atra tamo gate aqa kaŋgal tamo bei na Pita minjej, “E ni kiyo
Yesus ombla nañu aguq di sonam numonum?” Tamo di agi Pita na tamo
dabkala gentetej qaji aqa was. 27 Onaqa Pita a olo saidosiq minjej, “Di e
sai.” Pita a degsi gisaŋoqalubtonaqa tuwe anjamej.

Juda tamo kokba naŋgi na Yesus osib Pailat aqa talq gileb

28 Onaqa nobqolo malu qameqnaq Juda tamo kokba naŋgi na Kaiafas
aqa talq dena Yesus osib Rom naŋgo mandor Pailat aqa tal kobaqujaq
gileb. Naŋgi tal miligiq gilosai. Naŋgi endegsib are qaleb, “Pailat a Juda
tamo sai. A sawa bei qaji tamo. Deqa iga aqa tal miligiq gilqa getento.
Gago dal anjam degsi unu. Iga aqa tal miligiq gilqom di iga une ti sqom.
Deqa gago yori bati koba brantimqa iga iŋgi uyqa keresaiigwas.” Naŋgi
degsib are qalsib deqa naŋgi Pailat aqa tal miligiq gilosai. 29 Naŋgi oqeq
di tigelesonabqa Pailat a segi oqedosiq naŋgoq di brantej. Brantosiqa
nenemnjrej, “Tamo endi aqa une kiye qa niŋgi a osib ijoq bonub?”
30 Onaqa naŋgi na Pailat minjeb, “Tamo endi a kumbra uge yosai qamu
iga inoq osi bosai qamu.”

31 Onaqa Pailat na olo minjrej, “Niŋgi a olo osi aisib nuŋgo segi dal
anjam na aqa une qa pegiyiy.” Onaqa naŋgi na kamba Pailat minjeb, “Iga
Juda tamo. Deqa iga na tamo moiyotqa keresai.” 32 Naŋgi Pailat degsib
minjeb deqa anjam bei Yesus a nami marej qaji di aqa damu brantej. Agi
Yesus a gam kiye na moiqas di a segi nami ubtej.
33 Onaqa Pailat a olo puluosiqa aqa tal miligiq gilsiq aqa qaja tamo
naŋgi minjrnaqa naŋgi na Yesus osib aqa areq beb. Bonabqa Pailat na
nenemyej, “Ni Juda naŋgo Mandor Koba e?” 34 Onaqa Yesus na kamba
minjej, “Ni ino segi areqalo na anjam di merbonum kiyo tamo qudei na
e qa saimonub qusim anjam di merbonum kiyo? Ni e merbe.” 35 Onaqa
Pailat na olo minjej, “E Juda tamo e? Sai. Ni que. Ino segi leŋ agi Juda
naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi na ni osib ijoq bonub. Deqa ni merbe.
Ni une kiye yonum deqa ni osi bonub?”
36 Onaqa Yesus na minjej, “E mandam qaji mandor sosai. Degsi
so qamu Juda naŋgi na e ojeqnab ijo wau tamo naŋgi ŋiriŋosib qoto
itnjreb qamu.” 37 Onaqa Pailat na olo Yesus nenemyej, “Ni bole mandor
e?” Onaqa Yesus na minjej, “Od, ni kere merbonum. E mandor. E
anjam bole ubtqajqa deqa mandamq aisim ŋambabem. Tamo kalil anjam
bole dauryeqnub qaji naŋgi ijo anjam queqnub.” 38 Onaqa Pailat na
nenemyej, “Anjam bole di kiye?”

Juda naŋgi na Pailat minjeb, “Ni Yesus ŋamburbasq di qame!”

Pailat a degsi marsiqa olo oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgoq gilsiqa
minjrej, “E tamo endi aqa jejamuq di une bei unosai. 39 Deqa e nuŋgo
kumbra bei dauryqai. Wausau gaigai nuŋgo yori bati koba branteqnaqa
e na tamo qujai tonto talq dena uratoqnsim eŋgeqnum. Deqa niŋgi na
merbiy. Wausau endeqa e tamo yai uratosiy eŋgwai? E Juda naŋgo
mandor endi uratosiy eŋgwai e?” 40 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi olo
tulaŋ saidosib minjeb, “Ni a uratim oqedaiq. Tonto tamo Barabas a
uratim oqedem.” Naŋgi Pailat degsib minjeb. Barabas a leŋ ojo tamo.

19

1 Onaqa Pailat a Yesus osiqa aqa qaja tamo naŋgo baŋq di atsiqa
minjrej, “Niŋgi Yesus bu toqoŋ na kumbaiŋyiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi
na Yesus osib bu toqoŋ na kumbaiŋyeb. 2 Kumbaiŋyosib koboonaqa
naŋgi na sil luwit osib lulumosib dena mandor kokba naŋgo gate tatal
bul gereiyosib aqa gateq di atetosib siŋgila na teqiyeb. Osib gara jugo
olekoba lent mandor kokba naŋgi gaigai jigeqnub deqaji bei osib Yesus
jigeteb. A segi qa Mandor Koba maroqnej deqa naŋgi na kumbra degyeb.
3 Osib naŋgi Yesus aqa areq bosib a misiliŋyoqnsib gisaŋ na biŋiyoqnsib
minjoqneb, “O Juda naŋgo Mandor Koba, kaiye.” Naŋgi degsib Yesus
misiliŋyoqnsib baŋ lubtosib aqa ulatamuq di qaloqneb.
4 Onaqa Pailat a olo aqa talq dena oqedosiqa Juda tamo kokba naŋgi
minjrej, “Niŋgi uniy. E Yesus aqa jejamuq di une bei yala unosai bole
sai. Niŋgi di qalieqajqa deqa e Yesus olo nuŋgoq osi bonum.” 5 Degsi
minjrnaqa Yesus a oqedej. Gate tatal sil luwit na gereiyosib aqa gateq
di ateteb qaji de ti gara lent a jigeteb qaji de ti qorbi oqedej. Onaqa Pailat
na minjrej, “Niŋgi tamo endi uniy.”
6 Degsi minjrnaqa atra tamo kokba ti naŋgo qaja tamo naŋgi ti Yesus
unsibqa naŋgi murqumyoqnsib Pailat waiŋyoqnsib minjoqneb, “Ni a
ŋamburbasq di qame! Ni a ŋamburbasq di qame!” Onaqa Pailat na minjrej,

“Niŋgi segi na Yesus osib ŋamburbasq di qamiy. E aqa jejamuq di une bei
unosai.” 7 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo Pailat minjeb, “Yesus
a segi qa marqo, ‘E Qotei aqa Ŋiri.’ Aqa une deqa a moiyem. Gago dal
anjam degsi unu.”
8 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa a tulaŋ ulaugetej. 9 Osiqa a olo
Yesus osiq tal miligiq gilsiqa nenemyej, “Ni sawa qabe qaji? Ni e merbe.”
Onaqa Yesus a mequmesoqnej. A na kamba anjam bei Pailat minjosai.
10 Deqa Pailat na olo minjej, “Ni anjam bei merbqasai e? Ni que. E tamo
kobaquja. Deqa e ni uratmit ni gilqam. E ni uratmqasai di ni ŋamburbasq
di gaiŋosim moiqam. Ni degsi poimosai e?”
11 Onaqa Yesus na Pailat minjej, “Qotei laŋ qureq di unu qaji a na
ni siŋgila emosai qamu ni e gulbe bei ebqa keresai qamu. Deqa ino
une kiñala. Ariya atra tamo gate agi e ojsiq ino baŋq di atqo qaji aqa
une kobaquja.” 12 Yesus na Pailat degsi minjnaq qusiqa olo oqedosiqa
Juda tamo kokba naŋgi minjrej, “Uŋgum. E Yesus uratit gilqas.” A
naŋgi degsi minjreqnaqa naŋgi na olo tulaŋ saidoqnsib murqumyoqnsib
minjoqneb, “Ni Yesus uratim gilaiq. Ni a uratqam di ni mandor koba
Sisar aqa wau tamo bolesai. Yesus a marqo, ‘E segi mandor koba.’ A degsi
marqo deqa a na Sisar jeu atqo.”
13 Naŋgi na Pailat degsib minjeqnab qusiqa a olo Yesus osiq oqedosiqa
aqa awo jaram kobaq di awoej. Pailat a gaigai tamo naŋgo une qa
peginjrqa oqnsiq dia awooqnej. Jaram so qaji sawa di aqa ñam Meniŋ
Bijal. Hibru anjam na “Gabata” mareqnub. 14 Juda naŋgo yori bati
koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab
soqnej. Seŋ bati 12 onaq qanam jigeej. Deqa Pailat na Yesus osiqa Juda
tamo kokba naŋgi minjrej, “Niŋgi nuŋgo mandor koba uniy.” 15 Onaqa
naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib minjoqneb, “Ni a taqal waiy! Osim ŋamburbasq
di qame!” Onaqa Pailat na nenemnjrej, “E nuŋgo mandor koba osiy
ŋamburbasq di qamqai e?” Onaqa atra tamo kokba naŋgi na kamba
minjeb, “Gago mandor bei saiqoji. Gago mandor qujai agi Sisar.”
16 Onaqa Pailat a naŋgo areqalo dauryosiqa Yesus osiq naŋgo baŋq di
atsiqa minjrej, “Niŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di qamiy.”

Yesus a ŋamburbasq di gaiŋej

17 Pailat a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa qaja tamo naŋgi
Yesus osib aqa qawarq di aqa segi ŋamburbas atetosib a baŋ ojsib
Jerusalem uratosib osi gilsib sawa agu kiñala bei aqa ñam Tamo Gate
Tanu di branteb. Ñam di Hibru anjam na “Golgota” mareqnub. 18 Di
brantosib Yesus osib ŋamburbasq di qameb. Tamo aiyel dego ŋamburbasq
di qameleŋeb. Yesus a ambleq di tigeltosib tamo bei aqa baŋ qonaŋq di
tigelteb. Bei aqa baŋ woq di tigelteb.
19 Onaqa Pailat a anjam bei neŋgreŋyosiq ŋamburbas mutu gogeq di
atej. A endegsi neŋgreŋyej, “Yesus Nasaret qaji a Juda naŋgo Mandor
Koba.” 20 Sawa agu Yesus ŋamburbasq di gainteb qaji di Jerusalem jojom.
Deqa Juda tamo uŋgasari gargekoba naŋgi gile beoqnsib anjam Pailat na
neŋgreŋyej qaji di sisiyoqneb. Anjam di Hibru anjam na ti Rom naŋgo
anjam na ti Grik naŋgo anjam na ti turtosiq neŋgreŋyej. 21 Onaqa Juda
naŋgo atra tamo kokba naŋgi na Pailat minjeb, “ ‘Yesus a Juda naŋgo
Mandor Koba’ anjam degsi neŋgreŋyaim. ‘A marej, “E Juda naŋgo Mandor
Koba,” ’ anjam degsi neŋgreŋye.”

22 Onaqa Pailat na minjrej, “Uŋgum. E anjam neŋgreŋyonum degesoqnem.”
23 Ariya qaja tamo naŋgi na Yesus ŋamburbasq di qamsibqa aqa gara eleŋqa marsib gilteleŋeb. Gilteleŋosib tumbol qolqe ateb. Aqa gara jugo olekoba di gara baŋga qujai na gereiyeb. Gara baŋga bei na totoryosai. Gara di tulaŋ boledamu. 24 Deqa qaja tamo naŋgi segi segi qairosib mareb, “Iga gara di bumbraŋyqasai. Iga meniŋ silali alaŋonam tamo yai aqa meniŋ na buŋnjrqas a na gara di oqas.” Degsib marsib meniŋ silali alaŋeb. Naŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu brantej. Anjam agiende, “Naŋgi ijo gara eleŋqa marsib gilteleŋqab. Gilteleŋosib meniŋ silali alaŋqab.”
25 Yesus aqa ai wo aqa ai yala wo ŋamburbas utruq di tigelesoqneb. Maria Makdala qure qaji wo Klopas aqa ŋauŋ Maria wo naŋgi aiyel dego bosib koba na tigelesoqneb. 26 Onaqa Yesus a tirosiqa aqa ai wo aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji de wo ŋamburbas utruq di tigelesonab unjrsiqa aqa ai metosiq minjej, “O ai, di ino aŋgro.” 27 Osiqa aŋgro di minjej, “Di ino ai.” Onaqa bati qujai deqa aŋgro dena Yesus aqa ai osiqa aqa segi talq di ombla sosibqa taqatoqnej.

Yesus a moiyej

28 Yesus a qalieej, wau kalil aqa Abu na yej qaji di kobotej. Osiqa marej, “E ya qarbqo.” A degsi marej. Di kiyaqa? Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantqajqa deqa. 29 Onaqa qaja tamo naŋgi Yesus aqa anjam di qusibqa gara ñeŋgi bei osib wain isa kobaq di tuqteb. Tuqtosib ŋamtaŋ bei aqa dani osib mutuq di gara ñeŋgi qosisib osib Yesus anaiyqajqa soqtosib aqa medabuq di ateb. Wain di ya nobu bei ŋamburbas utruq di nami atnab soqnej qaji dena tigsib Yesus anaiyeb. 30 Onaqa Yesus a wain isa koba di uysiqa marej, “Bini e ijo wau kobotonum.” Degsi marsiqa aqa gate gulaiŋosiqa mondor titosiq moiyej.

Qaja tamo bei na Yesus aqa jar baŋgaq di qamej

31 Juda naŋgo yori bati koba brantqa laqnej deqa yori bati aqa iŋgi iŋgi kalil gereiyosib atnab soqnej. Nebe yori bati. Deqa Juda naŋgi mareb, “Iga yori bati qa tamo naŋgi ŋamburbasq di uratnjrim sqasai.” Osib naŋgi Pailat aqa areq bosib minjeb, “Ni ino qaja tamo naŋgi minjrimqa gilsib tamo ŋamburbasq di gaiŋejunub qaji naŋgo siŋga gentetnjribqa urur moreŋabqa osib subq atqab.” 32 Onaqa Pailat a naŋgo anjam di qusiqa odosiq aqa qaja tamo qudei qariŋnjrnaq gilsib tamo aiyel Yesus koba na ŋamburbasq di gaiŋesoqneb qaji naŋgo siŋga gentetnjreb. 33 Osib Yesus aqa areq gilsib uneb a nami moiyej. Deqa naŋgi aqa siŋga gentosai. 34 Onaqa qaja tamo bei na aqa qaja osiq Yesus aqa jar baŋgaq di qamnaq leŋ ti ya ti aiyej. 35 Naŋgi kumbra di yonabqa e ijo segi ŋamdamu na unem. E kumbra deqa saoqnsim laqnum. E segi qalieonum, ijo anjam bole. Deqa niŋgi qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilatiy. 36 Qaja tamo naŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa damu brantej. Agi endegsib neŋgreŋyeb, “Naŋgi aqa tanu bei gentqasai.” 37 Qotei aqa anjam bei dego aqa damu brantej. Anjam agiende, “Naŋgi qaja na aqa jar baŋgaq di qamsibqa a koqyesqab.”

Tamo aiyel na Yesus aqa jejamu osib sub bunujq di ateb

38 Onaqa tamo bei aqa ñam Josep a Yesus aqa jejamu osim subq atqa marsiqa Pailat a nenemyqa gilej. Josep a Arimatea qure qaji. A Yesus

dauryoqnej qaji. A Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsiq deqa uliosiq Yesus
dauryoqnej. A boleq di dauryosaioqnej. Ariya a Pailat aqa areq gilsiqa
nenemyej, “Ni e odbimqa e Yesus aqa jejamu osiy subq atqa kere e?”
Onaqa Pailat na Josep odyonaqa a Yesus aqa jejamu osiq subq atqa gilej.
39 Nikodemus agi nami qolo Yesus aqaq gilej qaji a dego Josep ombla na
Yesus aqa jejamu osib subq atqa gileb. Nikodemus a gilqa osiqa ŋam so
aqa ya quleq ti utru aiyela turtosiq gereiyosiq osi gilej. Ŋam so aqa ya di
aqa gulbe 30 kilogram. 40 Onaqa naŋgi aiyel Yesus aqa jejamu osib gara
boledamu na dalaosib ŋam so aqa ya di osib aqa jejamuq di liyeb. Juda
naŋgi na tamo subq atqa oqnsib degyeqnub.
41 Sawa Yesus ŋamburbasq di qameb qaji qalaq di nañu agu bei soqnej.
Nañu agu dia sub bunuj bei soqnej. Sub dia nami tamo bei atosaisoqneb.
42 Sub di isaq di sosai. A jojom di soqnej. Juda naŋgo yori bati aqa iŋgi
iŋgi kalil gereiyqa bati brantej deqa naŋgi aiyel na Yesus aqa jejamu osib
sub miligiq di jugeb.

20

Yesus a subq na tigelej

1 Yesus a subq di sonaq yori batiej. Olo nebeonaqa nobqolo ambru
Maria Makdala qure qaji a tigelosiqa Yesus aqa subq gilej. Gilsiq ŋam atej
meniŋ kobaquja sub me getenteb qaji di waqosiq taqal di sonaq unej.
2 Unsiqa olo puluosiq urur ti aisiq Saimon Pita wo Yesus aqa aŋgro agi
a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji de wo naŋgi aiyel itnjrsiqa minjrej, “Gago
Tamo Koba aqa jejamu subq dena osib jaraiyonub. Qabia kiyo atonub di
iga qaliesai.”
3 Degsi minjrnaqa Pita aŋgro de wo naŋgi anjam di qusibqa Yesus aqa
sub unqajqa gileb. 4 Naŋgi aiyel gurgurosib giloqnsib aŋgro dena Pita
buŋyosiqa namoosi gilsiq subq di brantej. 5 Osiq sub meq di tigelosiqa
miligi tirosiq gara Yesus dalaeb qaji di sonaq unej. A sub miligiq aiyosai.
6 Onaqa Saimon Pita a bunuqna bosiq torei sub miligiq aiyej. Aisiq a
dego gara Yesus dalaeb qaji di unej. 7 Gara mutu bei Yesus aqa gate
qoseteb qaji di lubosiq taqal beiq di sonaq unej. Gara mutu di gara
qudei ti turtosiq sosai. A segiq di soqnej. 8 Onaqa aŋgro namo subq di
brantej qaji a dego sub miligiq aiyej. Aisiq gara di unsiq marej, “Bole.”
9 Bati deqa naŋgi aiyel Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di so qaji di aqa
utru geregere poinjrosaisoqnej. Anjam agiende, “Kristus a olo subq na
tigelqas.” 10 Ariya naŋgi olo puluosib naŋgo qureq aiyeb.

Maria Makdala qaji a Yesus unej

11 Onaqa Maria a sub qalaq di tigelesosiqa akamoqnej. Akamoqnsiqa
sub miligi tirej. 12 Tirosiqa laŋ aŋgro aiyel sub miligiq di sonab unjrej.
Naŋgi gara qat jigsib Yesus ŋeioteb qaji lumeq di awesoqneb. Bei gateqsi
bei siŋgaqsi awesoqneb. 13 Awesosibqa Maria minjeb, “Uŋa, ni kiyaqa
akameqnum?” Onaqa minjrej, “Naŋgi ijo Tamo Koba osib jaraiyonub.
Qabia kiyo atonub di e qaliesai.” 14 Maria a naŋgi degsi minjrsiq bulosiqa
aqa qoreq di Yesus a tigelesonaq unej. A qaliesai, di Yesus.
15 Onaqa Yesus na Maria minjej, “O uŋa, ni kiyaqa akameqnum? Ni
yai unqa bonum?” Onaqa Maria a are qalej, “Tamo endi a nañu agu
taqateqnu kiyo?” Degsi are qalsiq minjej, “Ni na kiyo ijo Tamo Koba osim
sawa qabia atonum di merbimqa e gilsiy oqai.” 16 Onaqa Yesus na minjej,

"O Maria." Degsi minjnaqa Maria a Yesus qa poiyonaqa areiyosiq minjej,
"O Rabonai." Di Hibru anjam. Aqa damu, "O Qalie Tamo Koba." 17 Onaqa
Yesus na Maria minjej, "E ijo Abu aqaq oqosaiunum deqa ni e ojaim. Ni
ijo was naŋgoq gilsim endegsi minjre, 'Yesus a marqo, "E ijo Abu aqaq olo
oqwai. Ijo Abu agi nuŋgo Abu dego. Ijo Qotei agi nuŋgo Qotei dego." ' Ni
gilsim naŋgi degsi minjre."
18 Onaqa Maria Makdala qaji a Yesus aqa anjam di qusiqa gilsiq Yesus
aqa aŋgro naŋgi itnjrsiqa minjrej, "E gago Tamo Koba a unonum." Osiqa
anjam kalil Yesus na minjej qaji di olo naŋgi sainjrej.

Yesus aqa aŋgro naŋgi na a uneb

19 Yori bati koboosiq bilaqtonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi tal bei goge-
tosib siraŋme kalil qandimteleŋosib warum miligiq di soqneb. Naŋgi
Juda tamo kokba naŋgi ulainjrsib deqa degyeb. Onaqa bati qujai deqa
Yesus a tal miligiq di brantosiqa naŋgo ambleq di tigelosiq minjrej, "O
ijo aŋgro, niŋgi are lawo soqniy." 20 Osiqa aqa baŋ ti jar baŋga ti naŋgi
osornjrej. Onaqa naŋgi kalil Tamo Koba a unsibqa tulaŋ areboleboleinjrej. 21 Onaqa Yesus na olo minjrej, "Niŋgi are lawo soqniy. Ijo Abu na
e qariŋbej dego kere e niŋgi qariŋgeqnum." 22 Yesus na aqa aŋgro naŋgi
anjam degsi minjrsiqa aqa mondor puynjrsiqa minjrej, "Niŋgi Qotei aqa
Mondor Bole oiy. 23 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqab di
Qotei a dego naŋgo une kobotetnjrqas. Ariya niŋgi tamo uŋgasari naŋgo
une kobotetnjrqasai di Qotei a dego naŋgo une kobotetnjrqasai."

Tomas a Yesus unej

24 Yesus a naŋgoq di brantej di Tomas a naŋgi koba na sosai. Tomas a
Yesus aqa aŋgro 12 deqaji bei. Aqa ñam bei Didimus. 25 Onaqa Yesus aqa
aŋgro naŋgi gilsib Tomas itosib minjeb, "Iga gago Tamo Koba a unonum."
Degsi minjnabqa a naŋgo anjam di qunaq ugeiyonaq minjrej, "E ijo
ŋamdamu na Yesus aqa baŋ bile tutu na qameb qaji pirigi di unsiy ojqai di
e marqai, 'Bole.' E aqa jar baŋga qaja na qameb qaji pirigi di dego unsiy
ojqai di e marqai, 'Bole.' E unqasai di e bole qa marqasai."
26 Ariya bati 7 koboonaqa Yesus aqa aŋgro naŋgi olo tal miligiq di
soqneb. Tomas a dego naŋgi koba na soqneb. Siraŋme kalil qandimeson-
abqa Yesus a tal miligiq di brantosiqa naŋgo ambleq di tigelosiq minjrej,
"O ijo aŋgro, niŋgi are lawo soqniy." 27 Osiqa Tomas minjej, "O Tomas,
ni ino baŋ gei na ijo baŋ bile qameb qaji pirigi ojsim unime. Ino baŋ
waiyosim ijo jar baŋga qameb qaji pirigi dego oje. Areqalo aiyeltaim.
Areqalo qujaitosim e qa ino areqalo siŋgilat." 28 Onaqa Tomas na Yesus
minjej, "O Yesus, ni ijo Tamo Koba. Ni ijo Qotei dego."
29 Onaqa Yesus na olo Tomas minjej, "Ni ino ŋamdamu na e nubsim deqa
ino areqalo e qa siŋgilatonum e? Ariya tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamu na
e nubosaieqnub qaji naŋgi e qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi tulaŋ
areboleboleinjrqas."

Jon a anjam endi neŋgreŋyej di aqa utru

30 Yesus a Qotei aqa maŋwa tulaŋ gargekoba aqa aŋgro naŋgo ŋamdamuq
di yoqnej. E aqa maŋwa quja quja segi buk miligiq endi neŋgreŋyonum.
31 E anjam endi neŋgreŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi sisiyosib Yesus qa nuŋgo
areqalo siŋgilatosib a bole Kristus Qotei aqa Njiri degsi poiŋgwajqa deqa.
Osib niŋgi Yesus aqa ñam na ŋambile gaigai sqajqa deqa.

21

Yesus aqa aŋgro 7 naŋgi na Yesus uneb

1 Onaqa bati bei Yesus a Taiberias ya agu qalaq di sosiqa aqa aŋgro
naŋgoq di olo brantej. E deqa kiñala saqai. 2 Ya agu qalaq di Yesus aqa
aŋgro 7 naŋgi soqneb. Aŋgro bei Saimon Pita. Bei Tomas aqa ñam bei
Didimus. Bei Nataniel. Nataniel aqa qure utru Kana. Kana a Galili sawaq
di unu. Sebedi aqa ŋiri aiyel naŋgi dego ya agu qalaq di soqneb. Ariya
Yesus aqa aŋgro aiyel dego naŋgi koba na soqneb. 3 Onaqa Saimon Pita na
naŋgi minjrej, "E qe oqajqa deqa kakaŋ waiyqa aiyeqnum." Onaqa naŋgi
na minjeb, "Iga kalil koba na aiqom." Degsi minjsib naŋgi koba na aisib
qobuŋ gogetosib ya robuq oqsib kakaŋ waiyoqneb. Di qolo. Waiyeqnab
nebeej. Naŋgi qe bei osai bole sai.
4 Nobqolo ambru naŋgi qobuŋ miligiq di sosib ŋam ateb Yesus a alile
di tigelesonaq uneb. Naŋgi qaliesai, di Yesus. 5 Deqa a na nenemnjrej,
"O ijo aŋgro, niŋgi qe onub e?" Onaqa naŋgi na minjeb, "Eo. Iga qe osai."
6 Onaqa minjrej, "Niŋgi qobuŋ aqa qala bei baŋ woq di kakaŋ waiyiy.
Waiyosib niŋgi qe oqab." Onaqa naŋgi Yesus aqa anjam di dauryosib baŋ
woq di kakaŋ waiyeb qe tulaŋ ani eb. Qe di tulaŋ gargekoba deqa naŋgi
na soqtosib qobuŋ goge di atqa keresaiinjrej.
7 Onaqa Yesus aqa aŋgro agi a tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a na Pita
minjej, "Tamo di gago Tamo Koba." Onaqa Saimon Pita a anjam di
qusiqa aqa gara jugo wauqa osiq piqtej qaji di olo jigsiqa qobuŋ dena
prugosiq yaq aisiq qawaiŋosiq Yesus aqa areq gilej. 8 Yesus aqa aŋgro
qobuŋ miligiq di soqneb qaji naŋgi alile jojom 100 mita. Deqa kakaŋ qe
na maqesonaq naŋgi qobuŋ na titosib aisib alile di tiryeb.
9 Alile di tiryosib ŋam ateb di Yesus a nami ŋam tuŋguyosiq qe koitonaq
ŋamyuwoq di sonaq uneb. Bem qudei dego sonaq uneb. 10 Deqa Yesus
na minjrej, "Niŋgi qe onub di qudei osi boiy." 11 Onaqa Pita a olo qobuŋ
gogetosiqa kakaŋ qe ti titosiq alile di atej. Qe di kokba. Qe kalil sisiyeb
153. Di qe gargekoba. Ariya kakaŋ yala braŋosai.
12 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi bosib iŋgi uyiy." Aŋgro bei na
yala nenemyosai, "Ni tamo yai?" Degosai. Naŋgi qalie, di naŋgo Tamo
Koba. 13 Onaqa Yesus a ŋamyuwo jojomyosiqa bem ti qe ti di osiq naŋgi
anainjronaq uyeb.
14 Yesus a subq na tigelosiqa aqa aŋgro naŋgoq di brantoaiyeltej. Bini
qalubqo.

Yesus na Pita minjej, "Ni ijo kaja du du naŋgi gereinjrime"

15 Naŋgi iŋgi uynab koboonaqa Yesus na Saimon Pita nenemyej, "O
Saimon, Jon aqa ŋiri, ni ijo aŋgro kalil naŋgi buŋnjrsimqa ni segi e
tulaŋ qalaqalaibeqnum e?" Onaqa Pita na minjej, "Od, Tamo Koba, ni
qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum." Onaqa Yesus na minjej, "Ni ijo kaja
du du naŋgi gereinjrime."
16 Osiqa olo Pita nenemyej, "O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e tulaŋ
qalaqalaibeqnum e?" Onaqa Pita na minjej, "Od, Tamo Koba, ni
qalieonum, e ni qalaqalaimeqnum." Onaqa Yesus na minjej, "Ni ijo kaja
naŋgi taqatnjrime."
17 Osiqa olo nenemyej, "O Saimon, Jon aqa ŋiri, ni e qalaqalaibeqnum
e?" Yesus na Pita anjam di nenemyoqalubtej deqa Pita a are gulbeiyonaq
minjej, "O Tamo Koba, ni kumbra kalil qa qalie. Deqa ni qalieonum,

e ni qalaqalaimeqnum.” Onaqa Yesus na olo minjej, “Ni ijo kaja naŋgi
gereinjrime.
18 “O Pita, e bole mermqai. Ni aŋgro wala sosimqa ni ino segi areqalo
dauryoqnsim sawa ni gilqajqa are soqnej qaji deq giloqnem. Ariya
bunuqna ni qeliosimqa ino baŋ aiyel soqtim tamo bei na ni tontmosim
sawa ni gilqajqa asgimqas qaji deq osi gilqas.” 19 Pita aqa moiqajqa gam
di Yesus na ubtosiqa degsi minjej. Pita a gam dena moiyim Qotei aqa ñam
goge oqwas. Pita a di qalieqajqa deqa Yesus na degsi minjej. Osiqa Pita
minjej, “Ni e daurbe.”

Anjam getento

20 Osiqa Yesus a Pita ombla walweloqnsibqa Pita a bulosiqa aŋgro
Yesus na tulaŋ qalaqalaiyoqnej qaji a naŋgi aiyel daurnjreqnaq unej.
Aŋgro di agi nami Yesus aqa aŋgro naŋgi koba na iŋgi uyoqnsibqa a Yesus
beteryosiq nenemyej, “O Tamo Koba, aŋgro yai na ni osim jeu tamo naŋgo
baŋq di atqas?” 21 Deqa Pita a aŋgro di unsiqa Yesus nenemyej, “O Tamo
Koba, bunuqna ino aŋgro di a kumbra kiye turqas?” 22 Onaqa Yesus na
Pita minjej, “Aŋgro di a moiyosaisoqnimqa e olo bqai degsi minjitqa ni
deqa are koba qalaim. Di ino wau sai. Di ijo wau. Ni e daurbe.” 23 Yesus
na Pita degsi minjej. Deqa aŋgro di a moiqasai anjam di sawa sawaq
gileqnaqa Kristen was kalil naŋgi quoqneb. Aŋgro di a moiqasai Yesus
na Pita degsi minjosai. A na minjej, “Aŋgro di a moiyosaisoqnimqa e olo
bqai degsi minjitqa ni deqa are koba qalaim.”
24 Yesus aqa aŋgro di agi e segi. E na anjam endi neŋgreŋyonum. E ijo
segi ŋamdamu na Yesus aqa kumbra kalil endi unsim deqa neŋgreŋyonum.
Iga qalieonum, ijo anjam endi bole.
25 Yesus a mandamq endi sosiqa a kumbra tulaŋ gargekoba yoqnej.
Deqa e are qalonum, Yesus aqa kumbra kalil deqa neŋgreŋyqom di
buk tulaŋ tumbol kobaosim sawa sawa kalilq di maqosim sawa atqa
keresaiqas.

YESUS AQA ANJAM MARO TAMO NAŊGI

Yesus na aqa Mondor qariŋyim aqa aŋgro naŋgoq aiqas

1 O Tiofilus, e nami anjam bei neŋgreŋyosim inoq qariŋyem. Kumbra
kalil Yesus a yoqnej qaji deqa ti anjam kalil a na tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnej qaji deqa ti utruq na neŋgreŋyem. 2 Neŋgreŋyosim gilsimqa
Qotei na Yesus osiq laŋ qureq oqej di patem. Yesus a laŋ qureq
oqosaisosiqa aqa segi aŋgro giltnjrej qaji naŋgi koroinjrnaqa Mondor
Bole na aqa medabu siŋgilatetonaqa minjrej, "Niŋgi ijo wau ojoqnsib ijo
anjam mare mare laqniy." 3 Yesus a jaqatiŋ osiq moisiq olo ŋambile
sosiqa aqa aŋgro naŋgoq di brantoqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa
naŋgi unoqneb. Unoqnsib maroqneb, "Bole." Bati 40 qa a naŋgoq di
brantoqnej. Brantoqnsiqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgo Mandor Koba
sosim naŋgi taqatnjrqas anjam di minjroqnej. 4 Onaqa bati bei Yesus na
aqa aŋgro naŋgi di olo koroinjrsiqa minjrej, "Niŋgi Jerusalem urataib. Ijo
Abu aqa Mondor niŋgi nami eŋgwa marej qaji deqa tariŋoqnsib soqniy.
E nami niŋgi deqa merŋgoqnem. 5 Jon a ya na tamo uŋgasari naŋgi
yansnjroqnej. Ariya bati qudei koboamqa e Mondor Bole aqa siŋgila na
niŋgi yansŋgwai."

6 Onaqa bati bei Yesus a olo aqa aŋgro naŋgi koroinjrnaqa naŋgi na
endegsib nenemyeb, "O Tamo Koba, bini bati endeqa kiyo ni na Rom
naŋgo siŋgila kobotosim iga Israel tamo uŋgasari siŋgila egimqa iga kamba
mandam endi taqatqom?" 7 Onaqa Yesus na minjrej, "Niŋgi bati di
qalieqa maraib. Di nuŋgo wau sai. Di ijo Abu aqa wau. A segi na bati
di giltej unu. 8 Ariya Mondor Bole a nuŋgoq bamqa niŋgi siŋgila osib
e qa anjam mare mare laqniy. Niŋgi Jerusalem endia, Judia sawaq di,
Samaria sawaq di, sawa sawa kalil keretosib e qa anjam mare mare
laqniy."

Yesus a laŋ qureq oqej

9 Yesus na aqa aŋgro naŋgi anjam degsi minjrsiqa a mandam uratosiq
laŋ goge oqeqnaqa naŋgi a koqyesoqneb. Onaqa laŋbi na a kabutonaqa
naŋgi a olo unosai. 10-11 Naŋgi laŋ goge tarosib ŋam ateqnabqa tamo
aiyel gara qat jigeb qaji naŋgi bosib naŋgo areq di tigelosib minjreb, "O
Galili tamo, niŋgi kiyaqa laŋ goge tarosib ŋam ateqnub? Yesus a niŋgi
uratŋgsiqa laŋ goge oqeqnaq niŋgi unonub mondoŋ a degsim olo bqas."

Yesus aqa aŋgro naŋgi na tamo bei giltonab a Judas aqa sawa ej

12-13 Mana naŋgi soqneb qaji aqa ñam Oliv mana. Mana di Jerusalem
jojomq di unu. Naŋgi dena olo puluosib Jerusalem aisib tal gogetosib
naŋgo warum bei gogeqsi naŋgi gaigai soqneb qaji deq gileb. Yesus aqa
aŋgro warum deq gileb qaji naŋgo ñam agiende. Pita, Jon, Jems, Andru,
Filip, Tomas, Bartolomyu, Matyu, Alfius aqa ŋiri Jems, Jems bei aqa ŋiri
Judas, Saimon agi nami Rom naŋgi winjrqajqa maroqnej qaji. Yesus aqa
aŋgro 11 naŋgi di warum deq gileb. 14 Naŋgi ti uŋgasari qudei ti Yesus
aqa was naŋgi ti aqa ai Maria dego naŋgi koba na gaigai warum dia
korooqnsibqa are qujaitoqnsib Qotei pailyoqneb.

15 Bati bei tamo uŋgasari 120 Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji
naŋgi koroosib sonabqa Pita a naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, 16-17 "O

ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei neŋgreŋq di unu qaji di aqa damu bini brantqo. Anjam di aqa damu Qotei a nami brantqa marej deqa agi brantqo. Anjam di Qotei aqa Mondor na Devit minjnaq qusiqa neŋgreŋyonaq soqnej. A Judas qa neŋgreŋyej. Judas agi iga koba na sosimqa Yesus aqa wau ojoqnem. Niŋgi qalie, bunuqna a na jeu tamo naŋgi gam osornjrnaqa Yesus ojeb." Pita a naŋgi anjam degsi minjrej.
18 Judas aqa kumbra tulaŋ uge. Aqa kumbra uge agiende. Juda tamo kokba naŋgi na a silali yonabqa Yesus osiqa naŋgo baŋq di atej. A silali di osiqa mandam taqal bei awaiyej. Awaiyosiqa a mandam dia uloŋosiqa aqa mene paraonaqa bi bileŋej. 19 Bunuqna tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi deqa qusibqa mandam di aqa ñam "Akeldama" waiyeb. Di naŋgo segi anjam na ñam waiyeb. Ñam di aqa damu, "Leŋ Aiqajqa Mandam."
20 Ariya Pita a olo marej, "Devit a nami Qotei louqa buk miligiq di Judas qa endegsi neŋgreŋyej, 'Aqa tal laŋa sqas. Tamo bei na olo aqa tal oqasai.' Osiqa olo Judas qa endegsi neŋgreŋyej, 'Tamo bei na kamba aqa wau ojqas.'
21 "Deqa ijo was niŋgi quiy. Iga tamo bei giltonamqa a na Judas aqa sawa osim iga ti Yesus aqa wau ojqom. Iga nami Tamo Koba Yesus dauryosim laqnamqa bati deqa tamo naŋgi iga koba na soqnem deqaji bei giltqom. 22 Jon yansnjro qaji aqa bati qa Yesus na aqa wau utru atej dena bosi bosiq Qotei a Yesus yaigosiqa laŋ qureq oqej. Bati deqa tamo naŋgi iga koba na soqnem deqaji bei giltonamqa a iga ti Yesus aqa wau ojqom. Ojsimqa Yesus a moisiq olo subq na tigelej deqa mare mare laqnqom."
23 Pita a naŋgi anjam degsi minjrnaqa naŋgi na tamo aiyel giltnjreb. Josep Matias wo giltnjreb. Josep aqa ñam bei Barsabas. Aqa ñam bei Jastas. 24 Naŋgi aiyel giltnjrsibqa endegsib pailyeb, "O Tamo Koba, ni tamo kalil naŋgo areqalo qalie. Deqa tamo aiyel endi ni yai giltqam di iga osorgimqa tamo dena Judas aqa sawa osim aqa wau ojqas. 25 Judas a wau di uratosiqa moisiq sawa uge ni nami a aiqajqa giltem qaji deq aiyej." 26 Naŋgi degsib pailyosib koboonaqa tamo yai na kamba Judas aqa wau ojqas deqa marsibqa meniŋ silali alaŋeb. Alaŋonabqa Matias aqa meniŋ na buŋyej. Deqa naŋgi Matias giltonabqa a Yesus aqa anjam maro tamo 11 naŋgi koba na sosib wauoqneb.

2

Qotei aqa Mondor a mandamq aiyej

1-2 Onaqa Juda naŋgo yori bati koba ñam Pentikos di brantej. Juda naŋgo moma naŋgi nami iŋgi meli bunuj otoreleŋeb. Deqa olo are qalqajqa yori bati brantonaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi tal qujaiq di koroosib soqneb. Sonabqa laŋ goge na jagwa koba anjam ato bulosiq tal naŋgi awesoqneb qaji deq aiyej. Aisiq tal keretej. 3 Onaqa iŋgi bei a ŋam puloŋ bulosiqa aisiq segi segiosiqa naŋgo gateq di awoeleŋonaq uneb. 4 Bati deqa Mondor Bole a naŋgo segi segi are miligiq aisiq meŋ bulyetnjrnaqa naŋgi kalil qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋoqneb.
5 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba sawa sawa kalilq di ŋambabeb qaji naŋgi Jerusalem di soqneb. Naŋgi kalil Qotei qa louoqneb qaji. 6-7 Jagwa koba di anjam ato bulonaqa naŋgi kalil queb. Qusibqa maŋwa di unqajqa bosib koroeb. Koroosib naŋgo segi segi qure utru anjam Yesus aqa tamo

uŋgasari naŋgi na mareqnab qusibqa prugugetoqneb. Osib maroqneb,
“Tamo uŋgasari kalil endi Galili qaji. 8 Naŋgi kiyersib gago segi segi qure
utru anjam mareqnab iga queqnum? 9 Iga qudei Partia, Midia, Elam,
Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontus, Esia qaji. 10 Iga qudei Frigia,
Pamfilia, Isip qaji. Iga qudei Libia sawa agi Sairini sawa jojom deqaji.
Iga qudei Rom qaji. 11 Iga qudei Juda tamo tiŋtiŋ. Iga qudei Juda naŋgo
lou dauryqa marsim naŋgo miligiq aiyem. Iga qudei Krit. Iga qudei
Arebia qaji. Naŋgi kiyersib gago segi segi qure utru anjam na Qotei aqa
maŋwa kalil qa saeqnab iga queqnum?” 12 Juda kalil naŋgi anjam degsib
marsibqa prugugetoqnsib segi segi maroqneb, “Endi kumbra kiyero?”
13 Onaqa naŋgi qudei yomuoqnsib maroqneb, “Naŋgi wain bunuj uysib
deqa nanariosib anjam laŋa laŋa mareqnub.”

Pita a anjam palontej

14 Onaqa Yesus aqa aŋgro 11 naŋgi Pita ombla tigelosibqa Pita na aqa
medabu waqtosiqa endegsi marej, “Niŋgi Juda ti tamo kalil Jerusalem
endi unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi qusib poiŋgem. 15 Niŋgi maronub,
‘Tamo uŋgasari naŋgi di wain uysib nanarionub.’ Di sai. Endego
nobqolo koba. Wain uyqa bati sai. 16 Maŋwa niŋgi bini unonub qaji
endeqa Qotei aqa medabu o tamo Joel a nami marej. Agi a endegsi
marej, 17 ‘Qotei a marqo, “Diŋo bati jojomoqnimqa e na ijo Mondor
qariŋyitqa tamo uŋgasari kalil naŋgoq aiqas. Aisim nuŋgo aŋgro mel ti
nuŋgo aŋgro sebiŋ ti naŋgi siŋgila enjrimqa naŋgi ijo medabu osib anjam
maroqnqab. Nuŋgo aŋgro wala naŋgi ti nuŋgo tamo bole bole naŋgi
ti areqalo waqtetnjroqnimqa ŋeio buloqnsibqa ijo kumbra gargekoba
unoqnqab. 18 Bati deqa e na ijo Mondor qariŋyitqa ijo wau tamo ti ijo wau
uŋa ti naŋgoq aisim siŋgila enjroqnimqa naŋgi ijo medabu osib anjam
maroqnqab. 19 Laŋ goge dia e maŋwa gargekoba yoqnqai. Mandamq
di dego maŋwa gargekoba yoqnqai. Leŋ ti ŋamyuwo ti qurem koba ti
qariŋyit mandamq aiqas. 20 Seŋ ambruqas. Bai lentosim leŋ bulqas.
Amqa Tamo Koba a rianŋ koba ti siŋgila koba ti bqas. 21 Bati deqa tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi Tamo Koba aqa ñam metosib pailyibqa a na
naŋgo pailyo qusim naŋgi kalil eleŋamqa naŋgi so bole gaigai sqab.” ’
Qotei aqa medabu o qaji tamo Joel a nami anjam degsi marej.

22 “Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi ijo anjam endi quiy. Niŋgi qalie,
Qotei a Yesus Nasaret qaji aqa siŋgila na maŋwa gargekoba nuŋgo ambleq
di yoqnej. A degyoqnej. Di kiyaqa? Niŋgi poiŋgwajqa, Qotei na a
qariŋyonaq bej. 23 Bunuqna Qotei na Yesus olo osiq nuŋgo baŋq di
atej. A nami kumbra degyqa marsiq aqa segi areqalo dauryosiq degyej.
Degyonaqa niŋgi na Yesus ojsib tamo uge naŋgo baŋq di atnabqa naŋgi
a osib ŋamburbasq di qalnab moiyej. Nuŋgo kumbra dena niŋgi segi na
Yesus qalsib moiyoteb. 24 Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiqa
moiyo aqa gulbe kobotej. Deqa moiyo na Yesus a olo ojqa keresai. 25 Agi
Devit a nami Yesus qa endegsi marej,

‘Tamo Koba a bati gaigai ijo ulatamuq di sonaq e uneqnum.
A ijo baŋ woq di unu deqa e padalqasai.
26 Deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu. E arebolebole na anjam mareqnum.
O Qotei, iŋgi bole bole ni na e ebqajqa marem qaji di e oqajqa tariŋoqnsim
unum.
27 Ni ijo qunuŋ uratim moiyo qureq aiqasai.

Ni ino segi aŋgro bolequja ni na giltem qaji aqa jejamu dego subq di
uratim qusaqasai.
28 Ŋambile sqajqa gam di ni na e osorbeqnum.
Ni e ombla sqam deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.'
Devit a nami anjam degsi marej.
29 "O ijo was, e bole merŋgwai. Gago moma Devit a moinaqa subq
ateb. Aqa sub agi bini unu iga gaigai uneqnum. 30-31 Nami Qotei na
Devit minjej, 'Mondoŋ ino moma naŋgi paraosibqa leŋ dena tamo bei
a ŋambabqas. Amqa e na tamo di giltitqa ni mandor koba unum dego
kere a kamba ino sawa osim Mandor Koba sqas.' Qotei a nami Devit
anjam degsi minjsiqa aqa anjam di siŋgilatosiqa olo minjej, 'E ijo anjam
di uratqasai. E dauryqai.' Devit a Qotei aqa medabu o tamo soqnej
deqa kumbra Qotei na mondoŋ yqas qaji di Devit a nami qalieej. Osiqa
Kristus qa endegsi marej, 'Bunuqna a subq na tigelqas.' Osiqa olo marej,
'Qotei na Kristus moiyo qureq di uratqasai. Aqa jejamu dego subq di
uratim qusaqasai.' 32 O ijo was, Yesus qujai di Qotei a subq na tigeltonaqa
iga kalil ŋamdamu na unem. Deqa bini iga a qa mare mare laqnum.
33 A laŋ qureq oqsiq ñam kobaquja osiq Qotei aqa baŋ woq di awoej.
Osiqa Mondor Bole niŋgi nami eŋgwa marej qaji di aqa Abu aqaq dena
yaiyosiqa qariŋyqo aiqoqa niŋgi unsib nuŋgo dabkala na dego quonub.
34 Devit a subq na tigelosiq laŋ qureq oqosai. Ariya a Kristus qa endegsi
marej,
'Tamo Koba a na ijo Tamo Koba minjej,
"Ni ijo baŋ woq endi awo.
35 Awesoqnimqa e ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino sorgomq di atitqa
ni na naŋgi taqatnjrqam." '
Devit a nami Kristus qa degsi marej.
36 "Deqa Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil endegsi poiŋgem. Yesus agi
niŋgi na ŋamburbasq di qalnab moiyej qaji a Qotei na olo giltosiqa a gago
Tamo Koba Kristus ñam waiyej."

Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyosib yanso eb

37 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pita aqa anjam di qunabqa anjam dena
naŋgo are qametnjrej. Deqa naŋgi na Yesus aqa aŋgro naŋgi Pita ombla
minjreb, "O gago was niŋgi na mergiy. Iga kiyeronamqa Qotei na iga
eleŋamqa iga padalqasai?" 38 Onaqa Pita na kamba minjrej, "Niŋgi segi
segi are bulyosib Qotei aqaq boiy. Babqa iga Yesus Kristus aqa ñam
na niŋgi yansŋgonam Qotei na nuŋgo une kalil kobotetŋgwas. Osim aqa
Mondor Bole niŋgi laŋa eŋgwas. Awai saiqoji. 39 Qotei a nami marej, 'E na
niŋgi ti nuŋgo aŋgro ti tamo kalil isa isaq di unub qaji naŋgi ti ijo Mondor
eŋgwai.' Qotei a nami degsi marej. Deqa niŋgi quiy. Gago Tamo Koba
Qotei a aqa anjam di uratqasai. Tamo uŋgasari kalil a na metnjrim aqaq
bqab qaji naŋgi aqa Mondor enjrqas."
40 Pita a anjam deqaji gargekoba siŋgila na naŋgi minjroqnej. Osiqa
olo endegsi minjrej, "Tamo uŋgasari bini bati endeqa unub qaji naŋgi
kumbra uge uge yoqnsib laqnub. Niŋgi naŋgi ti Qotei na padaltŋgaim
deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy." 41 Pita a anjam degsi marnaqa bati
deqa tamo uŋgasari 3,000 naŋgi aqa anjam di qusib naŋgo are miligiq di
ateb. Osib naŋgi yanso eb. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb deqa
naŋgi tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo
miligiq aisib koba na soqneb.

Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi are qujaitoqnsib soqneb

42 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bati gaigai
aqa anjam maro tamo naŋgo anjam quoqnsib dauryoqneb. Naŋgi are
qujaitoqnsib bem gentoqnsib uyoqnsibqa Qotei pailyoqnsib soqneb.
43 Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di siŋgila enjreqnaqa naŋgi
maŋwa gargekoba yoqneb. Yeqnab Yesus aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
maŋwa di unoqnsib Qotei aqa ñam soqtoqneb. 44 Tamo uŋgasari kalil
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi bati gaigai korooqnsibqa are
qujaitoqnsib soqneb. Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di koba qaji degsib maroqnsib
segi segi qa jei jeiyoqneb. 45 Naŋgo mandam ti iŋgi iŋgi ti qariŋyeleŋeqnab
tamo qudei na awaiyoqnsib silali enjreqnab oqnsib Yesus aqa tamo
uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisib enjroqneb. 46-47 Naŋgi bati gaigai
are qujaitoqnsib sosibqa atra tal miligiq di korooqnsib louoqneb. Naŋgo
segi segi talq di dego korooqnsibqa bem gentoqnsib uyoqneb. Naŋgi
arebolebole ti lawo na sosibqa Qotei aqa ñam soqtoqnsib koba na iŋgi
uyoqneb. Degyeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi naŋgo kumbra di
unoqnsib naŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnej. Bati gaigai tamo uŋgasari
qudei naŋgi are bulyeqnab Tamo Koba a na naŋgi eleŋeqnaqa naŋgi
boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo
miligiq aiyoqnsib koba na soqneb.

3

Pita Jon wo naŋgi na tamo siŋga qandamo boleteb

1-2 Bati gaigai bilaq seŋ keliŋteqnaqa Juda tamo uŋgasari naŋgi atra tal
miligiq giloqnsib dia Qotei pailyoqneb. Pailyo bati bei Pita Jon wo naŋgi
aiyel pailyqa marsib atra tal miligiq gilqa laqnabqa tamo bei ai miligiq
na siŋga qandamo ŋambabej qaji a atra tal siraŋme jojomq di awesoqnej.
Bati gaigai aqa was naŋgi a qoboiyoqnsib boqnsib siraŋme jojomq di
ateqnabqa awooqnsiqa tamo uŋgasari atra tal miligiq gileqnabqa silali
qa ŋilnjroqnej. Siraŋme di aqa ñam Siraŋme Boledamu. 3 Bati deqa Pita Jon
wo naŋgi atra tal miligiq gilqa laqnabqa unjrsiqa silali qa ŋilnjrej. 4 Onaqa
naŋgi aiyel na tamo di koqyosibqa Pita na minjej, “Ni aqo nige.” 5 Degsi
minjnaqa a are qalej, “Naŋgi aiyel silali bei ebqab.” Degsi are qalsiqa
naŋgi aiyel koqnjresoqnej. 6 Onaqa Pita na minjej, “E silali saiqoji. Ijo
iŋgi bei unu di ni emqai. Yesus Kristus Nasaret qaji aqa ñam na e ni
mermonum, ‘Ni tigelosim walwel.’ ” 7-8 Degsi minjsiqa aqa baŋ woq di
ojsiq tigeltonaqa aqa siŋga tombol siŋgilaonab tigeloqujatosiq walwelej.
Osiqa Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiqa atra tal miligiq gilsiq tulaŋ
areboleboleiyeqnaqa pruprugoqnsiq Qotei aqa ñam soqtoqnej. 9-10 A
degyeqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi a unsibqa are koba qaloqneb. Osib
maroqneb, “Tamo siŋga qandamo bati gaigai atra tal siraŋme jojomq di
awooqnsiqa silali qa ŋileqnu qaji agi a di.”

Pita a atra tal miligiq di anjam palontej

11 Tamo di a Pita Jon wo naŋgi aiyel daurnjrsiq laqnaqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi a unoqnsib are koba qaloqneb. Deqa naŋgi gurgur ti bosib
atra tal meq di Pita Jon wo sonabqa koba na korooqneb. Atra tal me di
aqa ñam Solomon aqa Tal Me. 12 Tamo uŋgasari naŋgi bosib koroeqnab
Pita a naŋgi unjrsiqa endegsi minjrej, “O Israel tamo uŋgasari, niŋgi
kiyaqa aqo aiyel tamo di boletonum unsibqa are koba qaleqnub? Niŋgi

kiyaqa aqo aiyel nugsibqa endegsib mareqnub, ‘Naŋgo segi siŋgila na ti
kumbra bole na ti tamo di boletonub walwelqo’? Niŋgi degsib maraib.
13 Qotei aqa wau tamo Yesus aqa siŋgila na tamo di boleosiq walwelqo.
Qotei a Abraham, Aisak, Jekop, gago moma kalil naŋgi ti naŋgo Qotei. A
na Yesus laŋ qureq osi oqsiq ñam kobaquja yej. Yesus qujai di niŋgi na
osib jeu tamo naŋgo baŋq di ateb. Onaqa Pailat a olo Yesus tonto talq
dena oqeq atqajqa marnaqa niŋgi na saideb. 14 Yesus a Qotei aqa segi
Tamo Boledamu. A une saiqoji. Ariya niŋgi na Yesus qoreiyosib saidosib
Pailat minjeb, ‘Tonto tamo bei oqeq atsim ege.’ Niŋgi na Pailat degsib
minjnabqa a nuŋgo anjam di dauryosiqa leŋ ojo tamo osiqa oqeq atsiq
eŋgej. 15 Ariya Yesus a segi ŋambile qa utru. Di niŋgi na qalnab moiyej.
Moinaqa Qotei na olo subq na tigeltonaqa iga gago ŋamdamu na unem.
Deqa bini iga a qa mare mare laqnum. 16 Aqo aiyel Yesus qa gago areqalo
siŋgilateqnum deqa iga aqa ñam na tamo siŋga qandamo di boletonum a
siŋgilaqo. Tamo siŋga qandamo di niŋgi qalie. Niŋgi gaigai a unoqneb.
Yesus a segi na aqo aiyel siŋgila egwoqa a qa gago areqalo siŋgilatosim
tamo di boletonumqa nuŋgo ŋamdamuq di walwelqo.

17 “O gago was, e qalieonum, niŋgi ti nuŋgo gate naŋgi ti une kobaquja
ateb di niŋgi poiŋgosai. 18 Niŋgi kumbra di yeb deqa Qotei aqa medabu
o tamo kalil naŋgo anjam nami maroqneb qaji di aqa damu Qotei na
babtej. Agi Qotei na naŋgo medabu siŋgilatetnjreqnaqa naŋgi endegsib
maroqneb, ‘Qotei aqa Kristus a jaqatiŋ koba osim moiqas.’

19-20 “Deqa ijo was kalil, niŋgi are bulyosib Tamo Koba aqaq boiy.
Babqa a na nuŋgo une kobotetŋgsim niŋgi siŋgila bunuj eŋgwas. Osim
mondoŋ a na Yesus olo qariŋyim nuŋgoq bqas. Tamo di agi Kristus Qotei
a nami niŋgi qa osiq giltej qaji. 21 A laŋ qureq oqej di unu. A di soqnimqa
Qotei na mandam bunuj ti laŋ bunuj ti atqa bati brantimqa a olo bqas.
Qotei a nami aqa kumbra deqa anjam marej. Osiqa aqa anjam di aqa
medabu o qaji tamo naŋgi minjreqnaqa naŋgi na neŋgreŋyoqneb.

22 “Nami Moses a Yesus qa endegsi marej, ‘Mondoŋ Tamo Koba Qotei
na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nuŋgo ambleq dena tigeltimqa a
anjam merŋgoqnqas. Anjam merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam kalil qusib
dauryoqniy. 23 Tamo uŋgasari kalil aqa anjam quqwa uratqab qaji naŋgi
Qotei na ñumim moreŋqab. Deqa naŋgi olo Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgo ambleq di sqasai.’ Moses a nami Yesus qa degsi marej. 24 Qotei
aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego nami Yesus qa anjam degsib
maroqneb. Agi Samuel a utru atsiqa a Yesus bqajqa bati qalieosiq deqa
Yesus qa anjam maroqnej. Samuel a moinaqa Qotei aqa medabu o tamo
kalil bunuqna branteleŋeb qaji naŋgi dego Yesus bqajqa bati qalieosib
deqa anjam maroqneb.

25 “Qotei a niŋgi eleŋqa osiq deqa aqa medabu o qaji tamo naŋgi
qariŋnjreqnaqa aqa anjam mare mare laqneb. A nami nuŋgo moma utru
naŋgi ti koba na anjam qosisibqa Abraham endegsi minjej, ‘Mondoŋ ino
moma naŋgi paraosibqa leŋ dena tamo bei ŋambabqas. Ŋambabosim tamo
uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi boletnjrqas.’ Qotei a niŋgi
eleŋqa osiq deqa anjam di Abraham minjej. 26 Osiqa bunuqna aqa wau
tamo Yesus a qariŋyonaq nuŋgoq aiyej. Qotei a are qalej, a Yesus qariŋyim
a niŋgi kalil boletŋgimqa niŋgi nuŋgo kumbra uge uge kalil uratqab. Qotei
a degsi are qalsiq Yesus qariŋyonaq nuŋgoq aiyej.”

4

Naŋgi na Pita Jon wo ojeleŋosib tonto talq di breinjreb

1-3 Pita Jon wo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam minjreqn-
abqa atra tamo naŋgi ti Sadyusi naŋgi ti atra tal taqato tamo naŋgo gate
ombla na tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa bosib naŋgi aiyel ojeleŋosib tonto talq
di breinjreb. Di kiyaqa? Naŋgi aiyel maroqneb, "Yesus a moisiq olo subq
na tigelej deqa tamo kalil naŋgi dego moisib olo subq na tigelqab." Deqa
naŋgi aiyel tonto talq di breinjreb. Bilaqtej deqa naŋgi aiyel tonto talq
di uratnjrnab sonab nebeej. 4 Bati deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
naŋgi Qotei aqa anjam quoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.
Naŋgi kalil turteb 5,000.

Pita Jon wo naŋgi Juda gate kokba naŋgo ulatamuq di tigeleb

5 Nebeonaqa Juda naŋgo tamo kokba ti gate naŋgi ti dal anjam qalie
tamo naŋgi ti Jerusalem di koroeb. 6 Atra tamo gate Anas aqa leŋ kalil
naŋgi ti dego koroeb. Bei Kaiafas. Bei Jon. Bei Aleksanda. 7 Koroosib Pita
Jon wo naŋgi metnjrnab bonab naŋgo ambleq di tigeltnjreb. Tamo siŋga
qandamyonaq olo boleej qaji a dego osi bosib tigelteb. Osib Pita Jon wo
nenemnjreb, "Niŋgi siŋgila qabe na osib tamo endi boleteb? Niŋgi yai aqa
ñam na boleteb?"

8-9 Onaqa Mondor Bole a Pita aqa miligiq aisiq medabu siŋgilatetonaqa
a na naŋgi endegsi minjrej, "O Israel tamo kokba ti gate niŋgi ti ijo anjam
endi quiy. Aqo aiyel na tamo siŋga qandamo endi boletem deqa niŋgi
iga osib nuŋgo ŋamdamuq di tigeltgonub. Tamo endi a kiyersi boleej deqa
niŋgi qalieqa osib nenemgonub. 10 Deqa niŋgi ti Israel tamo uŋgasari kalil
ti ijo anjam endi qusib poiŋgem. Nasaret tamo Yesus Kristus agi niŋgi na
ŋamburbasq di qalnab Qotei a olo subq na tigeltej qaji aqa ñam na tamo
endi a boleqo. Boleosiq nuŋgo ulatamuq endi tigelesonaq niŋgi unonub.
11 Yesus a tal ai bul. Niŋgi tal gereiyo qaji tamo bul. Niŋgi na tal ai di
arqsibqa uge qa marsib taqal waiyeb. Onaqa Qotei na olo tal ai di osiqa
tal siŋgilatqajqa deqa tumaq di tigeltej unu. 12 Niŋgi quiy. Tamo bei aqa
ñam na Qotei na iga eleŋqasai. Yesus aqa ñam na qujai Qotei na iga eleŋqas.
Amqa iga padalqasai. Iga eleŋqajqa tamo bei saiqoji. Sawa bei beiq di
Qotei na tamo bei iga osorgosai bole sai."

13 Pita Jon wo naŋgi siŋgila na anjam di maroqneb naŋgi ulaosai. Deqa
Juda tamo kokba naŋgi tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Naŋgi qalieeb, naŋgi
aiyel nami skul beiq gilosai. Naŋgi tamo laŋaj. Degsib qalieosib poinjrej,
naŋgi aiyel nami Yesus ombla laqneb. 14 Tamo siŋga qandamyonaq olo
boleej qaji a Pita Jon wo naŋgo areq di tigelesonaq Juda tamo kokba naŋgi
unsibqa anjam bei kamba marqa keresaiinjrej.

15 Deqa naŋgi na Pita Jon wo minjrnabqa taqal beiq gilnabqa naŋgi
segi qairosib mareb, 16 "Iga naŋgi aiyel kiyernjrqom? Naŋgi aiyel maŋwa
kobaquja yonubqa Jerusalem tamo uŋgasari kalil naŋgi quekritonub.
Deqa iga gisaŋ qa marqa keresai. 17 Uŋgum, iga na naŋgi aiyel Yesus aqa
ñam mare mare laqajqa saidnjrqom. Yimqa naŋgo anjam kobaqasai."
18 Juda tamo kokba naŋgi degsib qairosib naŋgi aiyel olo metnjrnab
bonabqa siŋgila na saidnjrsib minjreb, "Niŋgi aiyel olo Yesus aqa ñam
maroqnaib. Medabu getentiy."

19 Onaqa Pita Jon wo naŋgi na kamba minjreb, "Aqo aiyel Qotei
aqa anjam dauryqa uratosim olo nuŋgo anjam dauryqom di Qotei aqa

ŋamgalaq di kumbra bole e? Niŋgi segi mariy. 20 Aqo aiyel medabu
getentqa keresai. Qotei aqa maŋwa kalil gago ŋamdamu na unoqnem
qaji deqa iga mare mare laqnqom. Aqa anjam kalil gago dabkala na
quoqnem qaji di dego iga mare mare laqnqom. Iga uratqa keresai."
21 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi na olo naŋgi aiyel Yesus aqa ñam mar-
qajqa siŋgila na saidnjrsib uratnjrnab gileb. Naŋgi aiyel na tamo siŋga
qandamo boletonabqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi unsibqa
Qotei aqa ñam soqtoqneb. Deqa Juda tamo kokba naŋgi tamo uŋgasari
naŋgi ulainjreb. Naŋgi naŋgo aiyel jejamuq di une bei babtosai deqa
naŋgi ñumqa keresai. Utru deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgi ulainjrsib
naŋgi aiyel uratnjrnab gileb. 22 Tamo siŋga qandamo naŋgi aiyel na
boleteb qaji di aqa wausau 40.

Yesus aqa wau tamo naŋgi Qotei pailyeb

23 Juda tamo kokba naŋgi na naŋgi aiyel uratnjrnab gilsib tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgoq di branteb. Brantosib
anjam kalil atra tamo kokba ti tamo gate ti naŋgi na minjreb qaji deqa
sainjreb. 24 Sainjrnab qusibqa tulaŋ areboleboleinjrej. Deqa naŋgi kalil
medabu qujaitosib Qotei endegsib pailyeb, "O Tamo Koba, ni na laŋ ti
mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti atem unub. 25 Nami ni na Mondor
Bole qariŋyonamqa aisiq ino wau tamo agi gago moma Devit aqa medabu
siŋgilatetonaqa endegsi marej,
'Kiyaqa sawa bei bei qaji naŋgi minjiŋ oqetnjreqnu?
Kiyaqa naŋgo areqalo tulaŋ nanarieqnaq naŋgi Qotei ti qotqajqa qaire-
qnub?
26 Sawa bei beiq di mandor kokba naŋgi tigeloqnsib Kristus qalib moiqa-
jqa deqa siŋgilaeqnub.
Gate kokba naŋgi na Tamo Koba aqa Kristus wo qoto itnjrqajqa deqa
koroeqnub.'
27 "O Qotei, Devit aqa anjam di aqa damu gam endena brantej. Herot
wo Pontius Pailat wo Israel naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti kalil qure
endia koroosibqa ino segi wau tamo bole Yesus ni nami giltem qaji a
ugeugeiyqa marsibqa anjam kereteb. 28 O Qotei, ni nami marem, 'Naŋgi
Yesus qalib moiqas.' Ino anjam di agi naŋgi dauryosib Yesus qalnab
moiyej. Naŋgo segi areqalo na naŋgi Yesus qalosai. Ino siŋgila na ti ino
areqalo na ti naŋgi Yesus qalnab moiyej. 29 O Tamo Koba, Juda tamo
kokba naŋgi minjiŋ oqetnjrqoqa iga ula egwajqa anjam mergonub di ni
unime. Iga ino wau tamo unum. Deqa ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino
anjam maroqnqom. Iga ulaqasai. 30 Ni iga siŋgila egoqnimqa iga ino wau
tamo bole Yesus aqa ñam na tamo uŋgasari naŋgi boletnjroqnqom. Osim
ino maŋwa kokba babtoqnqom."
31 Naŋgi degsib Qotei pailyosib koboonaqa tal naŋgi koroesoqneb qaji
di reŋgiŋej. Onaqa Mondor Bole aisiqa naŋgi siŋgila enjrnaqa naŋgi Qotei
aqa anjam mare mare laqneb. Naŋgi ulaosai.

*Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjro-
qneb*

32 Bati deqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi
kalil are qujaitoqnsib soqneb. Tamo bei na aqa iŋgi iŋgi saiaosiq aqa segi
qa marosaioqnej. Naŋgo iŋgi iŋgi kalil di koba qaji degsib maroqnsib segi
segi qa jei jeiyoqneb. 33 Tamo Koba Yesus aqa anjam maro tamo kalil

naŋgi aqa wau ojoqneb. A subq na tigelej anjam di naŋgi mare mare laqneb. Naŋgo anjam di siŋgila ti. Naŋgi mare mare laqnab Qotei a naŋgi qa are tulaŋ boleiyoqnej. 34-35 Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil iŋgi kere soqneb. Bei a iŋgi qa truquosaioqnej. Di kiyaqa? Naŋgi naŋgo segi mandam ti tal ti qariŋyeqnabqa tamo qudei na awaiyoqnsib silali enjroqneb. Enjreqnab silali di osi boqnsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di ateqnab naŋgi na tamo iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi jeisib enjroqneb.

36 Naŋgo ambleq di tamo bei soqnej aqa ñam Josep. Aqa ñam bei Barnabas. Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi na ñam di waiyeb. Aqa ñam di aqa damu, “Tamo are siŋgilatetnjro qaji.” Barnabas a Livai aqa leŋ. A Saiprus nui qaji. 37 Aqa mandam bei soqnej di tamo qudei na awaiyosib silali yonab osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di atej.

5

Ananaias aqa ŋauŋ Safaira wo naŋgi Qotei gisaŋyeb

1-2 Ariya tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. Aqa ŋauŋ aqa ñam Safaira. Ananaias aqa mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali yonabqa a silali di osiqa aqa ŋauŋ wo anjam keretosib silali oto aqa segi qa ulitosiq oto bei osi gilsiq Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo baŋq di atej. 3 Onaqa Pita na minjej, “Ananaias, kiyaqa Satan a ino are miligiq aiqoqa ni Mondor Bole a gisaŋyonum? Ino mandam awaiyonub silali osim kiyaqa oto bei ino segi qa marsim ulitonum? 4 Nami ino mandam awaiyosaisonabqa di ino segi mandam. Ariya bunuqna mandam awaiyosib silali emonub di ino segi silali. Ni segi na silali di taqatosim ni wau kiye yqa osim ye. Ni kiyaqa gisaŋosim maronum, ‘Silali kalil agi osi bonum’? Ni kiyaqa kumbra uge di yqajqa are qalonum? Ni que. Ino gisaŋ anjam di ni na tamo naŋgi minjrosai. Ni Qotei gisaŋyqa osim minjonum.” 5-6 Pita a degsi marnaqa Ananaias a anjam di qusiqa moiyoqujatosiq mandamq di uloŋej. Onaqa aŋgro wala naŋgi bosib aqa jejamu gara na dalaosib osi gilsib subq ateb. Subq atnabqa tamo uŋgasari kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb.

7 Sokiñalayonaq Ananaias aqa ŋauŋ bej. Aqa gumbuluŋ moiyej di a qaliesai. 8 A bonaqa Pita na minjej, “Ni mare. Ni ino gumbuluŋ wo nuŋgo mandam bei tamo qudei na awaiyosib silali eŋgonub qaji agi ino gumbuluŋ na osi bosiq ebqo endi segi e?” Onaqa minjej, “Od. Silali kalil agide.” 9 Degsi minjnaqa Pita na minjej, “Kiyaqa ni ino gumbuluŋ wo anjam keretosib kumbra uge di yonub? Niŋgi are qalonub, Tamo Koba aqa Mondor a nuŋgo kumbra di unqasai. Degosib niŋgi yonub. Ni que. Aŋgro wala ino gumbuluŋ subq atonub qaji naŋgi bosib siraŋmeq di tigelonub. Naŋgi ni dego qoboimosib gilsib subq atqab.” 10 Degsi minjnaqa a dego moiyoqujatosiq Pita aqa siŋgaq di uloŋej. Onaqa aŋgro wala naŋgi bosib a moiyej di unsib qoboiyosib gilsib aqa gumbuluŋ aqa areq di subq ateb. 11 Onaqa tamo uŋgasari kalil kumbra deqa queb qaji naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Kristen kalil naŋgi dego ulaugeteb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi maŋwa gargekoba babtoqneb

12 Bati deqa Qotei na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi siŋgila enjreqnaqa naŋgi maŋwa gargekoba yeqnabqa tamo uŋgasari naŋgi unoqneb. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi kalil are

qujaitoqnsibqa atra tal meq di korooqnsibqa Qotei qa louoqneb. Tal me di aqa ñam Solomon aqa Tal Me. 13 Jerusalem dia tamo uŋgasari laŋa laŋaj kalil naŋgi na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo ñam soqtetnjroqnsibqa naŋgi ti koba na koroqajqa ulaoqneb. 14 Tamo ti uŋa ti tulaŋ gargekoba naŋgi Tamo Koba Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib boqnsib tamo uŋgasari nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb. 15 Kobaoqnsib naŋgo ma tamo naŋgi saperaq di ŋeiotnjroqnsib qoboinjroqnsib gam qalaq di ateleŋoqneb. Di kiyaqa? Pita a gam na walwelosim giloqnimqa aqa seŋ qunuŋ na naŋgi waburtnjroqnimqa naŋgo ma kobooqnqajqa deqa. 16 Qure kiñilala kalil Jerusalem jojomq di soqneb qaji dena dego tamo mainjro qaji naŋgi ti tamo mondor uge uge na ojeleŋo qaji naŋgi ti joqsib boqneb. Joqsib beqnab naŋgi kalil boleoqneb.

Laŋ aŋgro na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi tonto talq dena oqeq atej

17-18 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi kumbra degyeqnabqa atra tamo gate aqa wau qujai agi Sadyusi naŋgi ti koba na unsib minjiŋ oqetnjrnaqa naŋgi ojeleŋosib tonto talq di breinjrnab soqneb. 19 Sonabqa qoloej. Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei aisiqa tonto tal siraŋme waqtosiq naŋgi joqsiq oqedeb. Oqedonabqa laŋ aŋgro na minjrej, 20 “Niŋgi gilsib atra tal miligiq di tigelosib tamo uŋgasari naŋgi ŋambile gaigai sqajqa anjam palontosib minjroqniy.” 21 Onaqa naŋgi laŋ aŋgro aqa anjam di dauryosib nobqolo malu qameqnaqa atra tal miligiq gilsib dia tigelosib tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam palontosib minjroqneb.

Bati deqa atra tamo gate aqa wau qujai ti naŋgi na Juda tamo kokba ti Israel tamo gate ti naŋgi metnjrnab bosib koroeb. Koroosib anjam keretosib naŋgo qaja tamo naŋgi minjreb, “Niŋgi aisib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi tonto talq dena joqsib boiy.” 22 Onaqa qaja tamo naŋgi aisib tonto talq di brantosib ŋam ateb Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di sosai. Naŋgi degsi unsib deqa olo puluosib bosib Juda tamo kokba naŋgi minjreb, 23 “Iga aiyonum di tonto tal siraŋme qandimesonaq unonum. Tal taqato tamo naŋgi aŋ ti siraŋmeq di tigelenab. Ariya iga siraŋ waqtosim miligiq gilonum di iga tamo bei unosai.”

24 Degsib minjrnabqa atra tamo kokba ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na anjam di qusib are koba qalsib maroqneb, “Tamo naŋgi di kiyersib tonto tal uratosib jaraiyonub?” 25 Onaqa tamo bei bosiqa naŋgi minjrej, “Niŋgi quiy. Tamo niŋgi na tonto talq di breinjreb qaji naŋgi atra tal miligiq di sosibqa anjam plalteqnab tamo uŋgasari naŋgi queqnub.” 26 Degsi minjrnaqa qaja tamo naŋgi ti atra tal taqato tamo naŋgo gate ombla na atra tal miligiq gileb. Gilsib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi di sonab unjrsib ojeleŋosib joqsib gileb. Siŋgila na ojsib gilosai. Lawo na joqsib gileb. Tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋosib meniŋ osib naŋgi ñumaib deqa ulaosib lawo na joqsib gileb.

Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi aqa anjam marqajqa ulaosai

27 Joqsib gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigelonabqa atra tamo gate na naŋgi ŋiriŋtnjrsiqa minjrej, 28 “Niŋgi Yesus aqa ñam mare mare laqajqa iga siŋgila na saidŋgem. Di niŋgi na olo mare mare laqnabqa tamo uŋgasari kalil Jerusalem endi unub qaji naŋgi

quekriteqnub. Di segi sai. Niŋgi gago jejamuq di une qamoqnsib
mareqnub, iga na Yesus ŋamburbasq di qalnam moiyej."
29 Atra tamo gate na Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi degsi min-
jrnaqa naŋgi Pita ombla na kamba minjeb, "Iga Qotei aqa anjam segi
dauryqom di kere. Iga tamo naŋgo anjam dauryqasai. 30 Di bole, niŋgi
na Yesus ŋamburbasq di qalnab moiyej. Moinaqa gago moma utru naŋgo
Qotei na olo subq na tigeltej. 31 Yesus qujai di Qotei na laŋ qureq osi
oqsiqa aqa baŋ woq di awotej. Deqa Yesus a gago Tamo Koba. A na qujai
iga eleŋamqa iga padalqasai. Yesus qujai dena iga Israel tamo uŋgasari
are bulyetgoqnsiqa gago une kobotetgeqnu. 32 Iga gago segi ŋamdamu na
Yesus aqa kumbra di unoqnem deqa mare mare laqnum. Mondor Bole
a dego Yesus aqa kumbra di ubtosiq mareqnu. Mondor di agi Qotei na
tamo uŋgasari aqa anjam dauryeqnub qaji naŋgi enjreqnu."

Gamaliel a Juda tamo kokba naŋgi dalnjrej

33 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo
anjam di qusibqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi ñumib moreŋqajqa maro-
qneb. 34 Onaqa naŋgo ambleq dena Farisi tamo bei aqa ñam Gamaliel
a tigelej. A dal anjam qalie tamo kobaquja. Tamo kalil naŋgi bati
gaigai a qa maroqneb, "A tamo bolequja." A tigelosiqa Juda tamo kokba
naŋgi minjrej, "Niŋgi mati tamo naŋgi endi minjrib taqal beiq gileb."
35 Onaqa naŋgi taqal beiq gilnabqa Gamaliel na olo Juda tamo kokba
naŋgi minjrej, "O Israel tamo, niŋgi na tamo naŋgi endi gulbe enjrqa
osibqa mati geregere are qaliy. 36 Niŋgi qalie, nami yala tamo bei aqa
ñam Teudas a tigelosiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, 'E tamo
kobaquja.' Degsi mareqnaqa tamo 400 a dauryoqneb. Onaqa Rom
naŋgi na bosib a qalnab moinaqa tamo kalil a dauryoqneb qaji naŋgi
segi segi jaraiyonab aqa wau koboej. 37 Bunuqna tamo uŋgasari naŋgo
ñam sisiyo bati qa Galili qaji tamo bei aqa ñam Judas a dego tigelosiqa
Rom naŋgi ti qotqajqa maroqnsiqa tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa
naŋgi a dauryoqneb. Onaqa Rom naŋgi na a qalnab moinaqa tamo kalil
a dauryoqneb qaji naŋgi segi segi jaraiyeb. 38 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi
tamo naŋgi endi uratnjrib naŋgo wau yoqnebe. Naŋgi naŋgo segi areqalo
na wau endi tigeltqab di naŋgo wau koboqas. 39 Ariya naŋgi Qotei aqa
areqalo na wau endi tigeltqab di niŋgi na naŋgi kobotnjrqa keresai. Niŋgi
naŋgi ñumqab di niŋgi Qotei ti qotqab."
Gamaliel na Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi aqa anjam
di dauryosib Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ñumqa urateb. 40 Osib
naŋgi metnjrnabqa naŋgi olo bonabqa bu toqoŋ na naŋgi kumbaiŋnjrsib
naŋgi Yesus aqa ñam olo marqajqa siŋgila na saidnjrsib naŋgi uratnjreb.
41 Onaqa naŋgi koro sawa di uratosib gileb. Qotei a are qalej, naŋgi Yesus
aqa ñam qa jaqatiŋ ti jemai ti oqa kere. Deqa naŋgi areboleboleinjrnaq
gileb. 42 Naŋgi Yesus aqa anjam mare mare laqajqa uratosaioqneb.
Naŋgi bati gaigai Yesus aqa anjam plaltoqnsib maroqneb. Atra tal
miligiq di, tamo uŋgasari naŋgo segi segi talq di naŋgi anjam endegsib
maroqneb, "Yesus a bole Kristus."

6

Tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau ojqajqa giltnjreb

1 Bati deqa Juda tulaŋ gargekoba naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatoqneb. Juda qudei naŋgi Grik qaji. Deqa naŋgi Grik
anjam qalie. Juda qudei naŋgi Hibru qaji. Deqa naŋgi Hibru anjam
qalie. Bati bei Grik qaji Juda naŋgi tigelosib Hibru qaji Juda naŋgi qa
ŋiriŋeb. Di kiyaqa? Iŋgi jeiyo batieqnaqa Hibru qaji Juda naŋgi na Grik
qaji Juda naŋgo uŋa qobul naŋgi uratnjroqnsib naŋgo segi uŋa qobul
naŋgi iŋgi jeisib enjroqneb. 2 Deqa Yesus aqa anjam maro tamo 12
naŋgi na tamo uŋgasari kalil Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koroinjrsib
minjreb, “Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum. Gago wau qujai agi
iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum. Iga gago wau di uratosim
iŋgi jei jeiyoqnqasai. 3 Deqa ijo was, niŋgi tamo 7 nuŋgo ambleq dena
giltnjriy. Tamo endeqaji giltnjriy. Naŋgo kumbra tulaŋ boledamu.
Qotei aqa Mondor a naŋgoq di sosiqa naŋgi siŋgilatnjreqnu. Naŋgi powo
koba ti unub. Niŋgi tamo deqaji giltnjrsib wau enjribqa naŋgi na iŋgi
jeiyetŋgoqnqab. 4 Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa iga bati
gaigai Qotei pailyoqnsim Yesus aqa anjam mare mare laqnqom. Gago
wau bole agide.”
5 Onaqa Kristen naŋgi kalil anjam di qusib odosib tamo 7 naŋgi gilt-
njreb. Bei aqa ñam Stiven. Stiven aqa areqalo kalil Yesus qa siŋgilatoqnej.
A areqalo aiyeltosaioqnej. Mondor Bole a Stiven aqa are miligiq aiyoqn-
siqa siŋgilatoqnej. Bei aqa ñam Filip. Bei Prokorus. Bei Nikanor. Bei
Timon. Bei Parmenas. Bei Nikolas. Nikolas aqa qure utru Antiok. A
Juda tamo sai. A nami Jerusalem bosiqa Juda naŋgo lou dauryqa marsiq
naŋgo miligiq aiyej. 6 Kristen naŋgi na tamo 7 naŋgi di giltnjrsib Yesus
aqa anjam maro tamo naŋgo ulatamuq di tigeltnjrnab naŋgo gateq di baŋ
atsib naŋgi qa Qotei pailyeb.
7 Bati deqa Qotei aqa anjam tulaŋ kobaoqnej. Jerusalem dia tamo
uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Atra
tamo gargekoba naŋgi dego Qotei aqa anjam dauryoqnsibqa Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.

Stiven a Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelej

8 Qotei a Stiven qa are tulaŋ boleiyoqnsiq a siŋgila yeqnaqa a na
tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgo ŋamdamuq di maŋwa
gargekoba yoqnej. 9 Onaqa bati bei Juda tamo qudei naŋgi tigelosib
Stiven ombla anjam na qotoqneb. Tamo naŋgi di Juda naŋgo Qotei tal
beiq di gaigai louoqneb. Naŋgi nami kaŋgal tamo sosibqa olo bunuqna
naŋgo segi wau ojoqneb deqa naŋgi Qotei tal dia louoqneb. Qotei tal
di aqa ñam endegsib waiyeb, “Tamo Naŋgo Segi Wau Ojo Qaji Naŋgo
Qotei Tal.” Tamo naŋgi di Stiven ombla anjam na qotoqneb. Naŋgi
nami Sairini qure ti Aleksandria qure ti Silisia sawa ti Esia sawaq dena
ti beleŋeb. 10 Naŋgi Stiven ombla anjam na qoteqnab Qotei aqa Mondor
na Stiven powo koba yoqnej deqa naŋgi aqa anjam qalotqa keresai.
11 Deqa naŋgi lumu na tamo qudei naŋgi metnjrnab bonab minjreb,
“Niŋgi Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyiy.” Degyosib silali enjreb. Silali
enjrnab naŋgi gisaŋosib mareb, “Stiven a Moses Qotei wo qa misiliŋ
anjam mareqnaq iga quoqnem.” 12 Naŋgi anjam degsib marnabqa Juda
tamo uŋgasari naŋgi ti Juda gate naŋgi ti dal anjam qalie tamo naŋgi ti
qusibqa Stiven qa minjiŋ oqetnjrnaqa a ojeb. A ojsib koro sawaq osi
gilsib Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di tigelteb. 13 Tigeltosib tamo
qudei naŋgi dego osi bonab naŋgi Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyosib

mareb, “Tamo endi a bati gaigai Qotei aqa atra tal qa ti Moses aqa
dal anjam qa ti misiliŋ anjam mareqnu. 14 Bati bei a endegsi marnaq
iga quem, ‘Nasaret tamo Yesus a na atra tal endi niñaqyosim Moses
aqa dal anjam iga nami egej qaji di dego kobotosim dal anjam bunuj
egwas.’ ” 15 Onaqa tamo kalil koro sawaq di awesoqneb qaji naŋgi Stiven
koqyoqneb. Koqyoqnsib aqa ulatamu laŋ aŋgro aqa ulatamu bulonaq
uneb.

7

Stiven a Qotei aqa anjam plaltej

1 Onaqa atra tamo gate a na Stiven nenemyej, “Naŋgo anjam maronub
di bole e?” 2-3 Onaqa Stiven a kamba marej, “O ijo was ijo abu ti niŋgi
ijo anjam endi quiy. Nami gago moma utru Abraham a Mesopotemia
sawaq di sosiqa Haran qureq gilosaisonaqa gago Qotei laŋ qureq di unu
qaji a Abraham aqa ulatamuq di brantosiqa minjej, ‘O Abraham, ni ino
sawa ti ino was naŋgi ti uratnjrsimqa mandam mutu bei e na osormitqa
deq gilime.’ 4 Qotei na Abraham degsi minjnaqa a tigelosiqa Kaldia
sawa uratosiq Haran qureq gilsiq di soqnej. Bunuqna aqa abu moinaqa
Qotei na a qariŋyonaq mandam mutu iga bini unum qaji endeq bosiq
soqnej. 5 Sonaqa Qotei na mandam mutu endi a yosai. A aŋgro saiqoji
sonaqa Qotei na minjej, ‘Bunuqna e na ni ti ino moma kalil ŋambabqab
qaji naŋgi ti mandam mutu endi eŋgwai.’ 6 Osiqa minjej, ‘Mati ino moma
kalil naŋgi sawa beiq di yauŋ tamo soqnibqa sawa deqaji tamo naŋgi na
wau koba enjroqnsib ugeugeinjroqnibqa wausau 400 gilqas. 7 Yimqa e
na kamba sawa deqaji tamo naŋgi peginjrsiy ñumitqa ino moma naŋgi
sawa di uratosib bosib mandam mutu endia sosib e qa louoqnqab.’ Qotei
na nami Abraham degsi minjej. 8 Osiqa Abraham ombla anjam qosisiqa
minjej, ‘Ni muluŋ unqam.’ Degsi minjnaqa Abraham aqa aŋgro Aisak a
ŋambabonaqa bati 8 qa muluŋ waiyej. Bunuqna Aisak aqa aŋgro Jekop a
ŋambabej. Olo bunuqna Jekop aqa aŋgro 12 naŋgi dego ŋambabeb. Di gago
moma utru 12.

9-10 “Onaqa bati bei Jekop aqa aŋgro 11 naŋgi naŋgo was Josep qa
ugeosib a ojsib tamo qudei naŋgo baŋq di atnabqa naŋgi na silali enjrsib
Josep osi sumsib Isip sawaq di uratonab soqnej. Josep a Isip sawaq di
gulbe ti sonaqa Qotei na aqaryaiyoqnsiqa geregereiyoqnej. Osiqa Josep
powo koba yeqnaqa Isip naŋgo mandor a di unoqnsiqa Josep qa are
boleiyonaq soqnej. Deqa a na Josep minjej, ‘Ni gate koba sosim Isip sawa
taqatqam.’ Degsi minjej deqa Josep a Isip sawa taqatoqnej. A mandor
aqa tal dego taqatoqnej.

11 “Bunuqna Isip sawa ti Kenan sawa ti naŋgi mam koba osib gulbe
kobaquja iteb. Gago moma utru naŋgi dego iŋgi saiinjrej. 12 Onaqa
Jekop a endegsi quej, ‘Isip sawaq di iŋgi unu.’ Qusiqa gago moma utru
naŋgi qariŋnjrnaq iŋgi awaiyqajqa Isip sumeb. Sumsib iŋgi awaiyosib
olo puluosib beb. 13 Bunuqna Jekop na gago moma utru naŋgi olo iŋgi
awaiyqa qariŋnjrnaq Isip sumeb. Sumsib naŋgo was Josep aqa ulatamuq
di tigelonab a segi qa babtonaq naŋgi a qa poinjrej. Josep a aqa abu qa ti
aqa was naŋgi qa ti dego babtonaq Isip naŋgo mandor a naŋgi qa poinjrej.
14 Deqa Josep na aqa was naŋgi olo qariŋnjrnaq aisib Josep aqa leŋ kalil
aqa abu Jekop ombla joqsib Isip sumeb. Tamo ti uŋa ti kalil turtonab 75.
15 Bati deqa Jekop a Isip sumsiqa dia sosiq moiyej. Gago moma utru naŋgi

dego dia moreŋeb. 16 Onaqa naŋgo qusa osi bosib Sekem qureq di subq
ateleŋeb. Sub di nami Abraham a Hamor aqa aŋgro naŋgoq dena awaiyej.
17 “Ariya Israel naŋgi Isip uratosib mandam mutu iga bini unum
qaji endeq bqajqa bati jojomej. Bati jojomonaqa Israel naŋgi tulaŋ
gargekobaeb. Agi nami Qotei na Abraham minjej, ‘Bunuqna e na ni ti
ino moma naŋgi ti mandam mutu endi eŋgwai.’ 18 Bati deqa Isip naŋgo
mandor bei tigelej. A Josep qa poiyosai. 19 Deqa a na gago moma naŋgi
gisa gisaŋnjroqnsiq ugeugeinjroqnej. Naŋgo aŋgro ŋambabeqnab a na naŋgi
minjreqnaq osi giloqnsib nañuq di uratnjreqnab moreŋoqneb. 20 Bati
deqa Moses a ŋambabej. Qotei a Moses qa are tulaŋ boleiyonaq soqnej.
Bai qalub qa Moses aqa ai abu naŋgo talq di a ulitosib geregereiyoqneb.
21 Bunuqna naŋgi Moses osib yaq di uratonab sonaqa Isip naŋgo mandor
aqa aŋgro sebiŋ na itosiq aqa segi qa marsiq a boletonaq tamo kobaqu-
jaej. 22 A Isip naŋgo skul kobaq giloqnsiq powo koba oqnej. Deqa a tamo
siŋgila koba soqnej. A siŋgila na wauoqnsiqa anjam maroqnej.
23-24 “Moses aqa wausau 40 kereonaqa a na aqa was Israel naŋgi
unjrqajqa marsiqa gilsiq naŋgoq di brantej. Brantonaqa Isip tamo
bei na Israel tamo bei qalougeteqnaq unsiqa a kamba Israel tamo di
aqaryaiyosiq Isip tamo qalnaq moiyej. 25 Osiqa are qalej, ‘Ijo was
Israel naŋgi ijo kumbra di unsib endegsi poinjrqas, “Bole, Qotei a Moses
giltimqa a na iga joqsim Isip sawa uratqom.” ’ Naŋgi degsi poinjrosai.
26 Nebeonaqa Moses a olo walwelosi gilsiq Israel tamo aiyel qoteqnab
unjrsiqa naŋgi aiyel potnjrsiq minjrej, ‘Niŋgi aiyel was wo. Kiyaqa
niŋgi qoteqnub?’ 27 Degsi minjrnaqa tamo aqa was qaloqnej qaji a na
tigelosiqa Moses aqa baŋ gotraŋyetosiqa minjej, ‘Yai na ni gago gate koba
atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa bonum? 28 Ya ni na Isip tamo
bei qalnam moiyej degsim e olo lubsim moiyotbqam e?’ 29 Onaqa Moses
a anjam di qusiqa a ulaŋosiq gilsiq Midian sawaq di yauŋej. Di sosiqa uŋa
osiqa aŋgro mel aiyel ŋambabtnjrej.
30 “A di sosiqa wausau 40 koboonaqa Sainai mana aqa wadau sawaq
di ŋam luwit yusiq puloŋeqnaqa Qotei aqa laŋ aŋgro bei ŋam puloŋq di
sonaq unej. 31-32 Unsiqa are koba qalsiqa olo geregere unqa osiqa ŋam
luwit utruq gilej. Gilnaqa ŋam puloŋ miligiq di Tamo Koba a na anjam
endegsi minjej, ‘O Moses, e ino moma naŋgo Qotei. E Abraham aqa
Qotei. E Aisak aqa Qotei. E Jekop aqa Qotei.’ Degsi minjnaqa Moses a
qusiqa ulaugetosiq gindagindaŋej. Osiqa ŋam puloŋ di unqa uratosiqa
turuej. 33 Onaqa Tamo Koba a na olo minjej, ‘Mandam mutu kiñala ni
tigelejunum endi getento koba. Deqa ino siŋga tatal piqt. 34 Ni que. Ijo
segi tamo uŋgasari naŋgi Isip sawaq di gulbe koba ti sonab e unjreqnum.
Naŋgi akamkobaeqnab e queqnum. Deqa e na naŋgi Isip naŋgo mandor
aqa baŋq dena eleŋqai. E deqa ni mermqa bonum. Deqa ni tigel. E ni
qariŋmitqa Isip aiqam.’ Qotei na Moses degsi minjej.
35 “O ijo was, Moses qujai di nami Israel naŋgi na qoreiyosib minjeb,
‘Yai na ni gago gate koba atqoqa iga taqatgosim gago une gereiyqa
bonum?’ Agi a qujai Qotei na gate koba atsiqa qariŋyonaqa a Israel
naŋgoq aisiqa aqaryainjrej. Laŋ aŋgro ŋam luwitq di sosiqa Moses aqaq
di brantej qaji a Moses siŋgilatonaq a kumbra di yej. 36 Moses qujai
dena Isip aisiq dia maŋwa gargekoba yoqnej. Osiqa Israel naŋgi joqsiqa
Isip uratosib gilsib wadau sawaq di, Yuwal Lentq di Moses na maŋwa
gargekoba yeqnaqa wausau 40 koboej. 37 Moses qujai dena Israel naŋgi

minjrej, ‘Bunuqna Qotei na aqa medabu o qaji tamo bei e bul nuŋgo
ambleq dena tigeltimqa a na niŋgi anjam merŋgoqnqas.’ 38 Moses qujai
dena Israel naŋgi joqsiq wadau sawaq di korooqneb. Di gago moma
naŋgi. Moses qujai di Sainai manaq oqsiq dia laŋ aŋgro bei na anjam
minjnaqa a ombla soqneb. Sosibqa Moses a anjam ŋambile unu qaji di
Qotei aqaq dena yaiyosiqa gago moma naŋgi enjrej.
39 “Ariya Moses a Sainai mana goge di sonaqa gago moma naŋgi
na aqa anjam dauryqa uratosib a qoreiyosib olo puluosib Isip aiqajqa
maroqneb. 40 Osib atra tamo gate Aron endegsib minjeb, ‘Ni gago qotei
qudei gereiyetgimqa naŋgi na iga joqsib puluosim Isip olo aiqom. Moses
agi iga Isip dena joqsi bej qaji bini a qabitqo kiyo di iga qaliesai.’ Naŋgi
na Aron degsib minjeb. 41 Minjsib bati deqa naŋgi na makau sigitosib
aqa sulum gereiyosib gisaŋ qotei di atraiyosib areboleboleinjroqnej.
42 Naŋgi kumbra degyeb deqa Qotei na naŋgi qoreinjrnaqa naŋgi seŋ ti
bai ti bongar ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra deqa Qotei aqa medabu o
qaji tamo naŋgi bunuqna endegsib neŋgreŋyeb, ‘O Israel tamo uŋgasari,
niŋgi wausau 40 wadau sawaq di sosibqa makau ti kaja ti ñumoqnsib
gisaŋ qotei naŋgi atrainjroqneb. Niŋgi e atraibosaioqneb. 43 Niŋgi gisaŋ
qotei Molek aqa tal ti gisaŋ qotei Refan aqa bongar ti sigitosib naŋgo
sulum gereiyosib wadau sawaq di osi laqnsib naŋgi biŋinjroqneb. Nuŋgo
une deqa e niŋgi wiŋgitqa niŋgi sawa endi uratosib Babilon qure taqal
beiq gilsib di sqab.’ Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam degsib
neŋgreŋyeb.
44 “Gago moma naŋgi wadau sawaq di sosibqa Qotei aqa tal gara
na gereiyo qaji di osi laqneb. Tal di Qotei na nami sigitosiqa Moses
osoryonaqa degsi gereiyej. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babtoqnej.
45 Bunuqna gago moma naŋgi tal di onabqa Josua na naŋgi joqsi bosiqa
mandam mutu endia soqneb. Sonabqa Qotei a Josua minjnaqa a na
sawa bei bei qaji naŋgi winjrnaq jaraiyonabqa Qotei a gago moma naŋgi
mandam mutu endi enjrej. Bati deqa gago moma naŋgi Qotei aqa tal di
osi bosib mandam mutu endia atnab soqnej gilsi gilsiq Devit aqa batiej.
46 Qotei a Devit qa are boleiyonaq soqnej deqa Devit a endegsi pailyej,
‘O Jekop aqa Qotei, ni e odbimqa e ni sqajqa tal kobaquja gereiyetmqai.’
47 Ariya a tal gereiyosai. Bunuqna Devit aqa ŋiri Solomon a na tal di Qotei
gereiyetej.
48 “O was niŋgi quiy. Qotei Goge Koba a tal tamo na gereiyo qaji
dia sqasai. Aqa medabu o qaji tamo bei a nami anjam endegsi marej,
49 ‘Tamo Koba a marqo, “Laŋ qure a ijo awo jaram koba. Mandam a ijo
siŋga atqajqa sawa. Deqa e sqajqa tal niŋgi na gereiyetbqa keresai. E
aqaratqajqa sawa bei sosai. 50 E ijo segi baŋ na iŋgi iŋgi kalil di gereiyem
unu.” ’ ”
51 Stiven a anjam kalil di marekritosiq olo Juda tamo kokba naŋgi
siŋgila na endegsi minjrej, “Niŋgi anjam gotraŋyo ani tamo. Nuŋgo are
Qotei aqaq di sosai. Niŋgi sawa bei bei qaji naŋgi bul. Niŋgi Qotei aqa
anjam quqwa urateqnub. Niŋgi bati gaigai Mondor Bole aqa anjam
dego quqwa urateqnub. Nuŋgo moma naŋgi kumbra deqaji yoqneb
agi niŋgi na olo yeqnub. 52 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na
nuŋgo moma naŋgi anjam endegsib minjroqneb, ‘Kumbra Bole Yeqnu
Qaji Tamo a bqas.’ Degsib minjreqnab naŋgi quqwa uratoqneb. Osib
Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi ugeugeinjroqnsib ñumoqneb.

Bei uratosaioqneb. Ariya tamo di a bonaqa niŋgi na nuŋgo moma naŋgo kumbra uge di dauryosib agi tamo di ojsib jeu tamo naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na qalnab moiyej. Tamo di agi Yesus. 53 Moses a laŋ aŋgro naŋgo baŋq dena dal anjam yainjrej. Dal anjam di niŋgi na osib olo dauryqa urateqnub." Stiven a Juda tamo kokba naŋgi degsi minjrej.

Naŋgi Stiven meniŋ na qalsib moiyoteb

54 Onaqa Juda tamo kokba naŋgi Stiven aqa anjam di qunab are qametnjrnaqa minjiŋ ani oqetnjrnaqa qalagei anjam atoqnej. 55 Bati qujai deqa Mondor Bole na Stiven siŋgila yonaqa a laŋ goge tarosiqa Qotei aqa riaŋ koba unej. Unsiqa Yesus a dego Qotei aqa baŋ woq di tigelesonaq unej. 56 Osiqa Juda tamo kokba naŋgi minjrej, "Niŋgi quiy. Laŋ waqwoqa Tamo Aŋgro a Qotei aqa baŋ woq di tigelesonaq e unonum."

57 Stiven a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di quqwa uratosib tulaŋ murqumyosib naŋgo dabkala baŋ na getentosib gurgur ti gilsib siŋgila na Stiven ojeb. 58 Ojsib meniŋ na qalib moiqajqa titosib qure polomq osi gileb. Osi gilsib meniŋ na qaloqneb. Tamo naŋgi nami Stiven aqa jejamu laŋa gisaŋyeb qaji naŋgi na naŋgo gara jugo piqteleŋosib aŋgro wala bei aqa ñam Sol aqa siŋgaq di koroiyeb. 59 Tamo kalil naŋgi meniŋ na Stiven qaleqnabqa a moiqa osiqa endegsi pailyej, "O Tamo Koba Yesus, ni na ijo qunuŋ ame." 60 Degsi pailyosiqa siŋga tombol na awoosiq tulaŋ maosiq marej, "O Tamo Koba, naŋgi e lubonub naŋgo une deqa ni na kambatnjraime." A degsi pailyosiqa moiyej.

8

1-2 Naŋgi Stiven qalnab moinaqa Sol a di unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. Osiqa marej, "Keretosib Stiven qalnub moiqo." Onaqa tamo qudei Qotei aqa kumbra dauryoqneb qaji naŋgi Stiven moiyej deqa akamkobaoqnsib bosib aqa jejamu osib subq ateb.

Sol a Kristen naŋgi ugeugeinjroqnej

Bati deqa Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgi Kristen naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa ugeugeinjroqneb. Deqa Kristen naŋgi segi segi jaraiyosib Judia sawa ti Samaria sawa ti deq giloqneb. Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi segi Jerusalem di soqneb. Naŋgi jaraiyosai. 3 Sol a dego Kristen naŋgi qa minjiŋ oqeqnaqa ugeugeinjroqnej. A naŋgo segi segi talq giloqnsiqa tamo ti uŋa ti ojeleŋoqnsiqa naŋgi joqoqnsiq aiyoqnsiqa tonto talq di breinjroqnej.

Samaria qureq di naŋgi Qotei aqa anjam mare mare laqneb

4 Yesus aqa tamo uŋgasari jaraiyeb qaji naŋgi sawa bei beiq di Qotei aqa anjam bole palontoqnsib laqneb. 5 Filip a Samaria naŋgo qure kobaqujaq gilsiq dia naŋgi Kristus aqa anjam minjroqnej. 6 Minjroqnsiqa maŋwa gargekoba yeqnaqa naŋgi unoqnsib Filip aqa anjam dauryoqneb. 7 Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi mondor uge ti sonabqa Filip na mondor uge wiyetnjreqnaqa mondor uge naŋgi naŋgo jejamu uratoqnsib tulaŋ leleŋoqnsib jaraiyoqneb. Tamo uŋgasari jejamu lainjro qaji ti siŋga qandamnjro qaji ti gargekoba Filip na boletnjroqnej. 8 Deqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

9 Qure dia quñam tamo bei soqnej aqa ñam Saimon. A nami quñam gargekoba yoqnsiqa aqa segi ñam soqtoqnsiqa maroqnej, "E tamo

kobaquja.” Degyeqnaqa tamo uŋgasari qure dia soqneb qaji naŋgi a
ulaiyoqnsibqa biŋiyoqneb. 10 Deqa tamo ñam ti tamo laŋaj ti kalil qure
dia soqneb qaji naŋgi Saimon aqa anjam quoqnsib dauryoqneb. Osib
aqa ñam soqtoqnsib maroqneb, “Tamo endi a siŋgila koba. A Qotei
aqa siŋgila na waueqnu.” 11 Naŋgi degyoqneb. Di kiyaqa? Saimon a
nami quñam qaloqnsiq maŋwa gargekoba yoqnej deqa. Degsi yonaq
yonaq naŋgi a unoqnsib biŋiyoqneb. 12 Ariya Qotei na aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam bole di Filip a
palontoqnsiqa Yesus Kristus aqa ñam mare mare laqnej. Laqnaqa tamo
uŋgasari gargekoba naŋgi quoqnsib are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo are-
qalo siŋgilatoqneb. Degyeqnabqa Filip na naŋgi yansnjroqnej. 13 Onaqa
Saimon a dego Filip aqa anjam di qusiqa quñam uratosiq are bulyosiq
aqa areqalo Yesus qa siŋgilatej. Deqa Filip na Saimon dego osiq yansej.
Yansonaqa Saimon a Filip dauryosiq laqnsiqa Qotei na Filip aqa baŋ na
maŋwa gargekoba yeqnaq unoqnsiqa tulaŋ prugoqnej.
14-15 Bati deqa Samaria tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei aqa
anjam osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Deqa Yesus aqa anjam
maro tamo Jerusalem di soqneb qaji naŋgi degsi qusibqa Pita Jon wo
qariŋnjrnab Samaria naŋgoq gileb. Gilsib Samaria naŋgi qa endegsib
Qotei pailyeb, “O Abu, ni na Samaria naŋgi ino Mondor Bole enjrime.”
Degsib Qotei pailyeb. 16 Di kiyaqa? Bati di Qotei aqa Mondor naŋgoq
aiyosaisoqnej deqa. Naŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam na segi yanso eb.
17 Ariya naŋgi aiyel Samaria naŋgi qa pailyoqnsibqa naŋgo gateq di baŋ
ateqnab naŋgi Qotei aqa Mondor oqneb.
18 Pita Jon wo naŋgi degyeqnabqa Saimon a unsiqa silali osi bosiqa
naŋgi aiyel silali enjrqa osiqa minjrej, 19 “Niŋgi e dego siŋgila ebibqa e
kamba tamo qudei naŋgo gateq di baŋ atoqnitqa naŋgi Mondor Bole
oqnqab.”
20 Degsi minjrnaqa Pita na minjej, “Qotei aqa siŋgila endi a na iga laŋa
egwo. Iga silali na awaiyosai. Deqa ni silali na awaiyqa maraim. Ni
kumbra ugetonum. Deqa ni ino silali qoji padalqam. 21 Ino are miligi
Qotei na unqo bolesai. Deqa ni iga ombla wau endi ojqa keresai. 22-23 E
ni numonum ino are miligi tulaŋ uge. Ino kumbra uge dena ni siŋgila
na ojejunu. Deqa ni are bulyosim ino kumbra uge di urat. Osim Tamo
Koba pailyimqa a ino are uge di taqal waiyetmqas. Yim a ni qa olo are
boleiyqas.” 24 Onaqa Saimon na minjrej, “Niŋgi segi aiyel e qa Tamo Koba
pailyiy. Yimqa e padalqa merbonub di e padalqasai.”
25 Ariya Pita Jon wo naŋgi qure dia Tamo Koba aqa anjam bole
palontoqnsib aqa kumbra kalil qa saoqneb. Osib bati bei olo puluosib
Jerusalem aiyoqnsib Samaria naŋgo qure qure kalilq di brantoqnsib
Yesus aqa anjam bole minjre minjre aiyeqnab quoqneb.

Filip a Itiopia tamo bei itosiq Yesus qa saiyoqnej

26 Onaqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a Filip aqaq aisiqa minjej, “Ni
tigelosim gam Jerusalem dena Gasa qureq aiyejunu deq aiye.” Gam di
wadau sawaq di unu. 27 Onaqa Filip a laŋ aŋgro aqa anjam di qusiqa
tigelosiq gam deq aiyej. Aisiq ŋam atej di Itiopia tamo bei a Qotei
louqajqa Jerusalem gilsiq dena puluosiq Itiopia sawaq olo aiyeqnaqa
gamq di turej. Tamo di a tamo kobaquja. A Itiopia naŋgo mandor aqa
ñoro taqatoqnej. Mandor di aqa ñam Kandasi. A uŋa. Aqa ñoro ti silali

ti kalil tamo dena taqatoqnej. 28 Aqa karis goge di awoosiqa Qotei aqa
medabu o tamo Aisaia aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di sisiyoqnsiq
aiyoqnej. 29 Onaqa Mondor na Filip minjej, “Ni gilsim karis di jojomye.”
30 Degsi minjnaqa Filip a ururosiq karis jojomyosiqa tamo di a Aisaia
aqa anjam sisiyeqnaqa qusiqa nenemyej, “Ni anjam sisiyeqnum di aqa
damu poimqo e?” 31 Onaqa tamo dena minjej, “E kiyersiy anjam endi aqa
damu poibqas? Tamo bei na anjam endi aqa damu plaltosim merbimqa
e poibqas.” Osiqa Filip metonaqa a karis gogetosiqa ombla awoeb.
32 Tamo di a Qotei aqa anjam endegsi sisiyoqnej, “A kaja du bul qalib
moiqajqa osi gileb. Kaja naŋgi juŋgum joqetnjreqnab mequmosib unub
dego kere a mequmesoqnej. 33 Naŋgi a tulaŋ ugeugeiyosib gisaŋ anjam
gargekoba aqa jejamuq di laŋa qametoqneb. Deqa a mandamq endi olo
sqasai. A aŋgro saiqoji unu deqa tamo qudei na aqa aŋgro bei qa marqa
keresai.”
34 Itiopia tamo dena anjam di sisiyekritosiq Filip minjej, “Ni e merbe.
Qotei aqa medabu o qaji tamo aqa anjam endi yai qa neŋgreŋyej? A
segi qa kiyo tamo bei qa kiyo neŋgreŋyej?” 35 Onaqa Filip a anjam
dena utru atsiq Qotei aqa anjam qudei ti turtosiq Yesus qa saiyoqnej.
36 Onaqa naŋgi gam dauryosib aiyoqnsib gam qalaq di ya bei sonaq
unsibqa Itiopia tamo dena Filip minjej, “Ni une. Ya agide. Iŋgi bei na
e getentbqa keresai. Deqa ni e yansbe.” 37 Onaqa Filip na minjej, “Ni are
bulyosim ino areqalo kalil Yesus qa siŋgilatqam di e ni yansmqai.” Onaqa
minjej, “E ijo areqalo Yesus Kristus qa siŋgilatosim poibqo, a Qotei aqa
Ŋiri.”
38 Degsi minjsiqa aqa karis tigeltosiq naŋgi aiyel mandamq aisib Filip
na a osiq yaq aisiq yansej. 39 Onaqa naŋgi aiyel yaq dena tigelonabqa
Tamo Koba aqa Mondor na Filip loumtosiq osi gilsiqa sawa beiq di
atnaqa Itiopia tamo a olo Filip unosai. A yanso ej deqa a tulaŋ are-
boleboleiyonaqa gam dauryosiq aiyej. 40 Onaqa Filip a Asdot qureq di
brantosiq dena walweloqnsiqa qure qureq di Yesus aqa anjam bole tamo
uŋgasari naŋgi minjroqnsiq gilsiq Sisaria qureq di brantej.

9

Sol a are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

1 Bati deqa Sol na tamo uŋgasari Tamo Koba Yesus dauryoqneb qaji
naŋgi ugeugeinjrsim moiyotnjrqajqa siŋgila na maroqnej. Deqa a atra
tamo gate aqaq gilsiqa minjej, 2 “Ni anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa
e anjam di osiy gilsiy Damaskus qureq di Juda tamo kokba naŋgi en-
jrqai. Enjritqa naŋgi na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo uŋgasari
Damaskus qureq di Yesus aqa gam dauryeqnub qaji naŋgi tontnjrsiy
joqsiy Jerusalem bqai.” 3-4 Degsi minjnaqa anjam di neŋgreŋyosiq yonaqa
walwelosi gilsiq Damaskus qure jojomyeqnaqa gamq di puloŋ siŋgila
koba minjal ti laŋ goge na aqaq aisiq tulaŋ riaŋonaqa a uloŋosiq man-
damq di ŋeiej. Ŋeiesosiqa Yesus aqa kakro quej. Yesus na minjej, “O Sol,
ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?” 5 Onaqa Sol na minjej, “O Tamo Koba,
ni yai?” Onaqa minjej, “E Yesus agi ni na ugeugeibeqnum. 6 Deqa ni
tigelosim Damaskus qureq gile. Gilsim dia tamo bei itqam. A na ni wau
kiye yqam di mermqas.”
7 Onaqa tamo naŋgi Sol ombla walweloqneb qaji naŋgi Yesus aqa kakro
qusib ŋam ateb naŋgi tamo bei unosai. Deqa naŋgi ulaosib mequmosib

laŋa tigelesoqneb. 8 Onaqa Sol a mandamq dena tigelosiqa ŋam plaltej a
sawa unqa keresai. Deqa naŋgi a babaŋyosib Damaskus qureq osi gileb.
9 Sol a bati qalub ŋam qandimyonaq soqnej. Deqa a iŋgi bei uyosai. A ya
uyosai dego.

10 Damaskus qureq di tamo bei aqa ñam Ananaias a soqnej. A Yesus
dauryoqnej qaji. Tamo Koba a na aqa areqalo waqtetosiqa ŋeiobilqei na
minjej, "O Ananaias." Onaqa minjej, "Tamo Koba, e agiende." 11 Onaqa
Tamo Koba a na minjej, "Ni tigelosimqa gam bei aqa ñam Tiŋtiŋ di
dauryosim gilsim Judas aqa talq di brantqam. Tarsus tamo bei aqa
ñam Sol a dia pailyoqnsiq unu di unqam. 12 E na Sol aqa areqalo
waqtetonumqa a ŋeiobilqei na kumbra endegsi unqo. Tamo bei aqa ñam
Ananaias a bosim Sol aqaq di baŋ atimqa ŋam poiyim sawa unqas."

13-14 Onaqa Ananaias na kamba minjej, "O Tamo Koba, Sol a Jerusalem
dia ino tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ ugeugeinjreqnu. Atra tamo kokba
naŋgi na a qariŋyonab Damaskus qure endeq bej. A qure endia tamo
uŋgasari ino ñam metoqnsib pailmeqnub qaji naŋgi tontnjrsim joqsim
Jerusalem aiqajqa deqa bej. Tamo gargekoba naŋgi degsib mareqnab e
queqnum." 15 Onaqa Tamo Koba a na Ananaias minjej, "Ni ijo anjam
dauryosim Sol aqaq gile. Sol a ijo wau tamo. E na a giltem deqa a ijo
ñam osi walwelosim sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji
naŋgi ti mandor kokba ti Israel naŋgi ti ijo ñam ubtosim minjroqnqas. 16 A
ijo ñam qa gulbe gargekoba itoqnqas. Gulbe di e na osoryoqnit itoqnqas."

17 Onaqa Ananaias na minjej, "Od, Tamo Koba, e ino anjam dauryqai."
Osiqa tigelosiq gilsiq Sol soqnej qaji tal di gogetosiqa Sol aqaq di baŋ
atsiqa minjej, "O ijo was Sol, Tamo Koba Yesus agi gamq di a segi qa
babtonaq ni unem qaji a na e endegsi merbqo, 'Ni gilsim Sol boletimqa
aqa ŋamdamu olo poiyqas. Yimqa Mondor Bole a Sol aqa are miligiq
aisim a siŋgilatqas.' O Sol, Yesus na e degsi merbosiqa qariŋbqoqa agi e
inoq bonum." 18 Ananaias na Sol degsi minjnaqa bati qujai deqa iŋgi
bei qe gajige bul Sol aqa ŋamdamuq dena uloŋonaq ŋam poiyonaqa sawa
unej. Sawa unsiqa tigelonaq Ananaias na Yesus aqa ñam na yansej.
19-20 Yansonaqa a iŋgi uynaqa jejamu siŋgilaej.

Sol a Damaskus qureq di maroqnej, "Yesus a Qotei aqa Ŋiri"

Sol a bati qudei Damaskus qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb
qaji naŋgi koba na korooqneb. A Juda naŋgo Qotei tal dego miligiq gilo-
qnsiqa naŋgi endegsi minjroqnej, "Yesus a Qotei aqa Ŋiri." 21 Yeqnaqa
tamo uŋgasari aqa anjam quoqneb qaji naŋgi tulaŋ prugoqnsib maro-
qneb, "Niŋgi uniy. Sol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu. A nami
Jerusalem dia tamo uŋgasari Yesus aqa ñam metoqnsib pailyeqnub qaji
naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa Damaskus endia dego naŋgi tontnjrsim
atra tamo kokba naŋgoq olo joqsim aiqajqa bej." Tamo uŋgasari naŋgi
degsib maroqnsib tulaŋ prugoqneb.

22 Sol a siŋgila na Qotei aqa wau yeqnaqa aqa siŋgila ti powo ti tulaŋ
kobaoqnej. Deqa a Qotei aqa anjam geregere plaltoqnsiqa endegsi maro-
qnej, "Yesus a bole Kristus Qotei na qariŋyej qaji." Degsi mareqnaqa
Juda tamo kokba Damaskus di soqneb qaji naŋgi aqa anjam qalotqa
keresaiinjroqnej.

Juda tamo kokba naŋgi Sol qalsib moiyotqajqa maroqneb

23 Onaqa bati gargekoba yala koboonaqa Juda tamo kokba naŋgi koroosib mareb, “Iga Sol qalsim moiyotqom.” 24-25 Naŋgi degsib marsibqa
Sol a ulaŋaim deqa naŋgi qolo ti qanam ti qure aqa siraŋme kalil taqatesoqneb. Taqatesonabqa tamo uŋgasari Sol dauryoqneb qaji naŋgi na qolo a
osib gumbaq di jigsib qure aqa jeŋ gogetosib sil na gumba tontosib goge
na ura uratonab jeŋ qalaq aiyej.

Sol a Jerusalem aisiq di soqnej

26 Bunuqna Sol a walwelosiqa Jerusalem di brantosiq tamo uŋgasari
Yesus dauryoqneb qaji naŋgoq gilsiqa minjrej, “E niŋgi koba na Qotei aqa
wau ojqom.” Degsi minjrnaqa naŋgi a ulaiyosib saidyeb. Di kiyaqa?
A Yesus dauryoqnej di naŋgi poinjrosai deqa. 27 Onaqa Barnabas na
Sol osiqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgoq gilsiqa Sol a nami gamq
di Tamo Koba unnaqa anjam minjej qaji deqa naŋgi sainjrej. Sol a
Damaskus dia Yesus aqa ñam na anjam mare mare laqnej a ulaosaioqnej
deqa ti Barnabas na naŋgi sainjrej. 28 Deqa naŋgi Sol osib koba na
soqneb. Sosibqa Sol a Jerusalem dia Tamo Koba aqa ñam na anjam mare
mare laqnej. A ulaosaioqnej. 29 Bati bei Sol a Juda tamo qudei ti anjam na
qotoqneb. Tamo naŋgi di Grik anjam maro qaji. Naŋgi Sol ombla anjam
na qotsibqa naŋgi a qa ugeosib mareb, “Iga Sol qalsim moiyotqom.”
30 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi deqa qusibqa Sol osib Sisaria
qureq osi gileb. Gilsib dena Sol qariŋyonabqa Tarsus qureq gilej.
31 Bati deqa Judia sawaq di, Galili sawaq di, Samaria sawaq di dego
tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi geregere lawo
na soqneb. Naŋgi bati gaigai Tamo Koba aqa sorgomq di sonabqa
Mondor Bole na are siŋgilatetnjroqnej. Tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are
bulyoqnsib Kristen naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.

Pita na Ainias boletej

32 Ariya Pita a sawa bei beiq di laqnsiqa gilsiq Lida qureq di brantej.
Brantosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari qure dia soqneb qaji naŋgi
itnjrej. 33-34 Dia tamo bei soqnej aqa ñam Ainias. A jejamu laiyonaq
soqnej. Wausau 8 a bijalq di ŋeiesoqnej. Onaqa Pita na unsiqa minjej,
“Ainias, Yesus Kristus na ni boletmqo. Deqa ni tigelosim ino bijal qale.”
Degsi minjnaqa aqa jejamu siŋgilaonaq a tigelej. 35 Onaqa tamo uŋgasari
kalil Lida qure ti Saron sawa ti dia soqneb qaji naŋgi tamo di boleonaq
unsibqa naŋgi are bulyosib Tamo Koba qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

Pita na Tabita tigeltej

36 Jopa qureq di uŋa bei soqnej aqa ñam Tabita. A Yesus dauryoqnej
qaji. Grik anjam na aqa ñam Dorkas. A uŋa bolequja. A gaigai kumbra
tulaŋ bolequja yoqnsiqa tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi lueinjroqnsiq iŋgi anainjroqnej. 37 Bati bei a maiyosiq moiyej. Moinaqa uŋa qudei
na aqa jejamu yansosib warum bei goge di atnab soqnej. 38 Lida qure
di Jopa qure jojom. Deqa Jopa qureq di tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb
qaji naŋgi Pita a Lida qureq di soqnej di qusibqa tamo aiyel qariŋnjrnab
aisib Pita minjeb, “Ni urur au. Ni iga daurgosim koba na Jopa qureq
gilqom.” 39 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi daurnjrsiqa koba na gilsib
Jopa qureq di branteb. Brantonabqa naŋgi Pita osib uŋa moiyej qaji aqa
warum miligiq gileb. Gilnabqa uŋa qobul kalil naŋgi Pita aqa areq di
koroosib akamoqneb. Osib gara jugo ti gara tugo ti nami Dorkas a naŋgi
koba na sosibqa gereiyeleŋej qaji di Pita osoryeb. 40 Onaqa Pita a naŋgi

minjrej, “Niŋgi kalil oqediy.” Degsi minjrnaqa naŋgi oqedonab siŋga pulutosiq Qotei pailyej. Pailyosiq koboonaqa uŋa moiyej qaji aqa areq gilsiqa minjej, “O Tabita, ni tigel.” Degsi minjnaqa a ŋam plaltosiqa Pita unsiq tigelosiq awoej. 41 Onaqa Pita na aqa baŋ ojsiq tigeltej. Tigeltosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti uŋa qobul naŋgi ti metnjrnaqa naŋgi warum miligiq bosib Tabita uneb a ŋambile soqnej. 42 Onaqa Jopa qureq di tamo uŋgasari kalil naŋgi maŋwa deqa qusibqa naŋgi gargekoba Tamo Koba qa naŋgo areqalo siŋgilateb. 43 Onaqa Pita a bati gargekoba yala Jopa qureq di soqnej. Tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di a ombla soqneb.

10

Laŋ aŋgro bei na Kornilius anjam minjej

1 Sisaria qureq di tamo bei soqnej aqa ñam Kornilius. A Rom tamo. A qaja tamo naŋgo gate. A na qaja tamo 100 naŋgi taqatnjroqnej. Qaja tamo naŋgi di Itali sawa qaji. 2 Kornilius a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. Deqa tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji naŋgi a ti Qotei aqa sorgomq di soqneb. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa a naŋgi silali qa aqaryainjroqnej. A bati gaigai Qotei pailyoqnej. 3 Ariya bati bei seŋ keliŋtonaqa Qotei na Kornilius aqa areqalo waqtetonaqa ŋeio bulosiqa Qotei aqa laŋ aŋgro bei aqaq bonaq unej. Unnaqa laŋ aŋgro dena minjej, “O Kornilius.” 4 Onaqa Kornilius na laŋ aŋgro di koqyosiqa tulaŋ ulaugetosiq minjej, “O Tamo Koba, ni kiyaqa ijoq bonum?”

Onaqa laŋ aŋgro dena minjej, “Qotei a gaigai ino pailyo queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa ni na naŋgi aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. 5 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas. 6 A tamo bei wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.”

7 Laŋ aŋgro dena Kornilius anjam degsi minjsiq olo ulaŋonaqa Kornilius na aqa kaŋgal tamo aiyel metnjrnaqa aqa areq beb. Qaja tamo qujai dego metonaq aqa areq bej. Qaja tamo di a Qotei aqa kumbra dauryoqnej qaji. A bati gaigai Kornilius ombla sosiqa wauetoqnej. 8 Onaqa Kornilius na anjam kalil laŋ aŋgro a marej qaji di naŋgi qalub minjrsiqa qariŋnjrnaq Jopa qureq aiyeb.

Pita a ŋeio bulej

9 Naŋgi walwelosi aisib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeonaqa tigelosib aisib Jopa qure jojomyeqnabqa bati qujai deqa Pita a Qotei pailyqa osiqa warum bei gogeqsi deq oqej. Di qanam jige. 10-11 Oqsiq warum dia sonaqa a mamyonaqa uŋa qudei naŋgi minjrnaqa iŋgi goiyeteb. Iŋgi goiyeqnabqa Qotei na Pita aqa areqalo waqtetonaqa a ŋeio bulej. A ŋeio bulosiqa laŋ waqonaq iŋgi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu qolqeq di ojeleŋosib laŋ goge dena ura uratonab aiyeqnaq unej. 12 Gara miligiq di wagme utru segi segi soqneb. Bel ti bauŋ ti amal ti bagu ti qebari ti sonab unjrej. 13 Unjrsiqa kakro bei quej. A marej, “Pita, ni tigelosim wagme bei qalsim uye.” 14 Onaqa Pita na minjej, “O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme deqaji uyqajqa di getento koba.” 15 Osiqa Pita a kakro di olo quej. A marej, “Iŋgi iŋgi e jiga saiqoji

qa maronum di ni olo uge qa maraim.” 16 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa
olo torei oqej.
17 Ŋeio di aqa utru Pita a poiyosai. Deqa a are koba qalsiq soqnej.
Onaqa tamo qalub Kornilius na qariŋnjrej qaji naŋgi Jopa qureq di
brantosib tamo qudei naŋgi endegsib nenemnjreb, “Saimon aqa tal qabi
unu?” Degsib nenemnjrnabqa naŋgi na minjreb, “Saimon aqa tal agide.”
Onaqa naŋgi walwelosib Saimon aqa tal meq di tigeleb. 18 Tigelosib
maosib mareb, “Saimon ñam bei Pita a tal endi unu e?” 19 Pita a ŋeio deqa
are koba qaleqnaqa Qotei aqa Mondor na minjej, “Ni que. Tamo qalub
bosib ni qa maronub. 20 Deqa ni tigelosim naŋgi daurnjrsim gile. Ni are
gulbeimaiq. E na naŋgi qariŋnjronum bonub.”
21 Onaqa Pita a tal uratosiq mandamq aisiq naŋgo areq di brantosiq
minjrej, “Niŋgi tamo ŋameqnub qaji agi e di. Niŋgi kiyaqa bonub?”
22 Onaqa naŋgi na minjeb, “Qaja tamo gate aqa ñam Kornilius a tamo
bolequja. A Qotei aqa sorgomq di sosiqa kumbra bole dauryeqnu. Juda
kalil naŋgi a qa mareqnub, ‘A tamo bolequja.’ Ni que. Ya bilaq Qotei
aqa laŋ aŋgro bei a Kornilius aqaq di brantosiq minjej, ‘Ni tamo qudei
naŋgi qariŋnjrimqa aisib Pita minjib ino talq bosim anjam bei mermim
quqwam.’ ” 23 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa naŋgi joqsiqa tal a
soqnej qaji dia koba na soqneb. Ŋereŋosib nebeonaqa Pita a naŋgi koba
na tigelosib gileb. Jopa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi dego
koba na gileb.

Pita a Kornilius aqa talq gilej

24 Naŋgi gilsib gamq di qoloinjrnaqa ŋereŋeb. Olo nebeonaqa naŋgi
tigelosib gilsib Sisaria qureq di branteb. Kornilius a naŋgi qa tariŋoqnsiq
ŋam atoqnej. A na aqa tamo si naŋgi ti aqa segi leŋ naŋgi ti kalil minjrnaq
bosib a ti koroosib tariŋoqneb. 25 Onaqa Pita a gilsiqa Kornilius aqa talq
di brantej. Brantosiqa tal gogetonaqa Kornilius a bosiqa Pita aqa siŋgaq
di siŋga pulutosiqa a biŋiyej. 26 Onaqa Pita na Kornilius tigeltosiq minjej,
“Ni tigel. Ni e biŋibaim. Aqo ombla mandam tamo.” 27 Degsi minjsiqa
naŋgi ombla anjam qairosib warum bei miligiq gileb. Warum miligiq di
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi koroesonab unjrej.
28 Unjrsiqa minjrej, “Niŋgi qalie, e Juda tamo. Niŋgi Juda tamo sai.
Niŋgi sawa bei qaji. Deqa gago Juda kumbra agiende. Iga nuŋgo
tal gogetqajqa getento koba. Iga niŋgi koba na laqajqa dego getento
koba. Moses aqa dal anjam nami degsi neŋgreŋyej unu. Ariya Qotei
na e endegsi merbej, ‘Sawa bei bei qaji naŋgi ijo ŋamgalaq di tamo uge
edegaim.’ Qotei na e degsi merbej. 29 Deqa niŋgi e qa anjam qariŋyonab
e nuŋgo anjam gotraŋyosai. E nuŋgo anjam dauryosim bosim nuŋgo tal
gogetonum. Deqa niŋgi merbiy, niŋgi kiyaqa e qa anjam qariŋyeb?”
30-31 Onaqa Kornilius na Pita minjej, “Ya ya endi bati qolqe gilqo seŋ
bati kere endego seŋ keliŋtonaqa e pailyeqnamqa tamo bei gara tulaŋ
qat jigsiqa bosiq ijo ulatamuq di tigelosiqa merbej, ‘O Kornilius, Qotei
a gaigai ino pailyo queqnu. Juda naŋgi iŋgi iŋgi saiinjreqnaqa ni na
naŋgi aqaryainjreqnum. Ino kumbra di Qotei a unoqnsiq deqa a ni
qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. 32 Deqa ni que. Ni na tamo qudei naŋgi
qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam bei Pita
a itqab. A itosib osib babqa a na anjam bei ni mermqas. A tamo bei
wagme aqa jegara na iŋgi iŋgi gereiyo qaji aqa ñam Saimon aqa talq di

unu. Aqa tal agi alile qalaq di unu.’ 33 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa
e tamo qudei naŋgi urur qariŋnjrnam Jopa qureq aisib inoq di branteb.
Brantonabqa ni na naŋgi daurnjrsim agi ijo talq bonum. Deqa e ni qa
tulaŋ areboleboleibqo. Endego iga kalil endia koroosimqa Qotei aqa
ŋamgalaq di awejunum. Deqa anjam kalil Tamo Koba a na ni mermej qaji
di mergimqa iga quqwom.” Kornilius na Pita degsi minjej.

Pita a anjam bole palontej

34 Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, “Endego e qalieonum,
Qotei a tamo qudei bole qa maroqnsiq olo tamo qudei uge qa maro-
saieqnu. Aqa ŋamgalaq di tamo kalil kerekere unub. 35 Deqa sawa sawa
kalilq di tamo uŋgasari kumbra bole bole yoqnsib Qotei aqa sorgomq
di unub qaji naŋgi Qotei na tulaŋ areinjreqnu. 36 Bole, nami Qotei na
aqa anjam bole qariŋyonaqa Israel naŋgo segiq aiyej. Anjam bole di aqa
damu endegsi unu. Tamo uŋgasari naŋgi Qotei ti ombla jeu atoqnsib
sonabqa Yesus Kristus na jeu kobotej. Yesus a tamo kalil naŋgo Tamo
Koba. 37 Niŋgi qalie, Jon a bosiqa tamo uŋgasari naŋgi yanso qa anjam
minjroqnej. Bati deqa Yesus Nasaret qaji a Galili sawaq di aqa wau
utru atsiqa walweloqnsiqa Judia sawa naŋgo qure kalil keretoqnsiq
wauoqnej. 38 Qotei na aqa Mondor Bole ti aqa siŋgila ti Yesus yonaqa a
walweloqnsiqa kumbra bole bole yoqnej. Yoqnsiqa tamo uŋgasari Satan
na ugetnjro qaji naŋgi kalil boletnjroqnej. Qotei a Yesus ombla soqneb
deqa a siŋgila ti wauoqnej. 39 Yesus a Juda naŋgo sawa ti Jerusalem qure
ti dia maŋwa gargekoba yeqnaqa iga gago ŋamdamu na unoqnem. Iga
deqa bini saoqnsim laqnum. Ariya naŋgi na Yesus osib ŋamburbasq di
qalsib moiyoteb. 40 Bati qalub koboonaqa Qotei na Yesus olo subq na
tigeltonaqa a tigelosiqa gago ŋamdamuq di branteqnaqa iga unoqnem.
41 A Juda kalil naŋgo ŋamdamuq di brantosaioqnej. Iga Qotei na aqa anjam
mare mare laqajqa giltgej qaji gagoq di segi brantoqnej. Agi a subq na
tigelosiqa iga koba na awooqnsimqa iŋgi ti ya ti uyoqnem. 42 A na mergej,
‘E segi qujai Qotei na giltbej qaji. Deqa mondoŋ e na tamo ŋambile so qaji
ti tamo moreŋo qaji ti naŋgi peginjrqai. Niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi e
qa degsib minjroqniy.’ Yesus na iga degsi mergej. 43 O ijo was, Qotei aqa
medabu o qaji tamo kalil naŋgi nami endegsib maroqneb, ‘Qotei na tamo
uŋgasari kalil Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab qaji naŋgi aqa ñam na
naŋgo une kobotetnjrqas.’ ”

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi aqa Mondor Bole enjrej

44-46 Pita a anjam degsi mareqnaqa bati qujai deqa Mondor Bole aisiqa
tamo kalil Pita aqa anjam quoqneb qaji naŋgo meŋ bulyetnjrnaqa naŋgi
qure utru segi segi naŋgo anjam poinjrnaqa mareleŋoqneb. Maroqnsib
Qotei aqa ñam soqteqnabqa Juda Kristen Pita koba na beb qaji naŋgi di
qusibqa tulaŋ prugeb. Di kiyaqa? Bati di Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi
dego aqa Mondor enjrej deqa. Onaqa Pita a endegsi marej, 47 “Iga Juda
tamo unum. Iga nami Qotei aqa Mondor em. Dego kere bini sawa bei bei
qaji naŋgi aqa Mondor onub. Deqa tamo bei na iga naŋgi yansnjrqajqa
saidgwa keresai.” 48 Osiqa naŋgi minjrej, “Niŋgi Yesus Kristus aqa ñam
na yanso oiy.” Degsi minjrnaqa naŋgi na yanso osib Pita minjeb, “Ni bati
qudei iga koba na endi sqom.” Degsi minjnabqa a naŋgi koba na soqneb.

11

Pita a Jerusalem aiyej

1 Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Yesus aqa tamo uŋgasari kalil
Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi ti anjam endegsib queb, “Sawa bei
bei qaji naŋgi dego Qotei aqa anjam osib naŋgo areqaloq di siŋgilateb.”
2 Onaqa bati bei Pita a Jerusalem aisiq di sonaqa Juda tamo qudei Yesus
dauryoqneb qaji naŋgi na Pita ŋiriŋtosib minjeb, 3 “Sawa bei bei qaji
naŋgi muluŋ unosaieqnub. Deqa ni kiyaqa naŋgo tal gogetosim naŋgi ti
awoosim iŋgi uyoqnem?”

4 Onaqa Pita a naŋgo anjam di qusiqa utruq na anjam endegsi sainjrej,
5 “E Jopa qureq di pailyeqnamqa Qotei na ijo areqalo waqtetbonaqa e
ŋeio bulem. E ŋeio bulosimqa iŋgi bei gara kobaquja bul plalosiq mutu
qolqeq di ojeleŋosib laŋ goge na ura uratonab ijo ulatamuq ainaq unem.
6 Unsim geregere gara miligi peleiyosim wagme utru segi segi unjrem.
Wagme juwaŋ ti amal ti bagu ti qebari ti gara miligiq di sonab unjrem.
7 Unjrsimqa kakro bei quem. A merbej, ‘O Pita, ni tigelosim wagme bei
qalsim uye.’ 8 Onaqa e marem, ‘O Tamo Koba, e uyqasai! Wagme uge uge
deqaji e nami uyosaioqnem. Wagme uge deqaji uyqajqa di getento koba.’
9 Onaqa kakro di a olo laŋ goge na brantej. A marej, ‘Iŋgi iŋgi e jiga saiqoji
qa maronum di ni olo uge qa maraim.’ 10 Gara di degsi aiyoqalubtosiqa
wagme kalil gara ti olo torei goge oqej.

11 “Bati qujai deqa tamo qalub naŋgi bosib e soqnem qaji tal meq di
tigeleb. Tamo bei na naŋgi Sisaria qureq dena qariŋnjrnaq ijoq beb.
12 Bonab Qotei aqa Mondor na e merbej, ‘Ni tigelosim naŋgi qalub
daurnjrsim gile. Ni are gulbeimaiq.’ Degsi merbonaqa e tigelosim naŋgi
qalub daurnjrsim Yesus aqa tamo 6 agi endia tigelejunub qaji naŋgi koba
na gilem. Gilsim Sisaria qureq di brantosim tamo di aqa tal gogetem.
13-14 Gogetonamqa tamo dena iga endegsi saigej, ‘Laŋ aŋgro bei a bosiqa
ijo talq endi tigelesonaq e unem. Unnamqa merbej, “Ni na tamo qudei
naŋgi qariŋnjrimqa Jopa qureq aisib dia tamo bei aqa ñam Saimon ñam
bei Pita a itqab. A itosib osib babqa a na ni Qotei aqa anjam mermimqa
anjam dena Qotei na ni oqas. Osim tamo uŋgasari kalil ni ombla tal qujaiq
endi unub qaji naŋgi dego eleŋqas.” ’ 15 O ijo was, tamo dena iga degsi
saigonaqa e kamba anjam marqa yeqnamqa Mondor Bole a tamo kalil
tal dia koroesoqneb qaji naŋgoq aiyej. Mondor a nami iga Juda gagoq
aiyej dego kere naŋgoq aiyej. 16 Naŋgoq ainaqa e unsimqa Tamo Koba
aqa anjam nami marej qaji deqa olo are qalem. Agi a endegsi marej,
‘Jon a ya na tamo uŋgasari naŋgi yansnjroqnej. Ariya e Mondor Bole
aqa siŋgila na niŋgi yansŋgwai.’ 17 O ijo was niŋgi quiy. Iga nami Tamo
Koba Yesus Kristus qa gago areqalo siŋgilatonamqa Qotei na aqa Mondor
Bole iga egej. Bini sawa bei bei qaji naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnabqa Qotei na aqa Mondor naŋgi enjreqnu. Deqa Qotei aqa wau
di e na getentqa keresai.”

18 Onaqa Juda tamo Pita ŋiriŋteb qaji naŋgi aqa anjam di qunabqa
naŋgo ŋiriŋ koboej. Deqa naŋgi Qotei aqa ñam soqtosib mareb, “Bole,
Qotei a sawa bei bei qaji naŋgi dego are bulyetnjreqnu. Deqa naŋgi dego
ŋambile gaigai sqab.”

Antiok qureq di tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyoqneb

19 Ariya Juda tamo Stiven qaleb qaji naŋgi na Kristen naŋgi ugeugein-
jreqnab segi segi jaraiyosib Fonisia sawa ti Saiprus nui ti Antiok qure ti
deq gileleŋeb. Gilsib dia Qotei aqa anjam mare mare laqneb. Laqnsibqa
Juda naŋgi segi Qotei aqa anjam minjroqneb. Sawa bei bei qaji naŋgi
Qotei aqa anjam minjrosaioqneb. 20 Ariya Kristen qudei naŋgi Saiprus ti
Sairini ti dena tigelosib Antiok qureq aisib Grik naŋgi dego Tamo Koba
Yesus aqa anjam bole minjroqneb. 21 Kristen naŋgi di Tamo Koba aqa
siŋgila ti wauoqneb deqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib are bulyoqneb.
22 Onaqa Yesus aqa tamo uŋgasari Jerusalem di soqneb qaji naŋgi
kumbra deqa qusibqa Barnabas qariŋyonab Antiok gilej. 23 Antiok
gilsiqa Qotei a Grik naŋgi qa dego are boleiyoqnsiqa aqaryainjroqnej
di unej. Unsiqa tulaŋ areboleboleiyej. Deqa a na naŋgi kalil are
siŋgilatetnjroqnsiqa minjroqnej, “Niŋgi Tamo Koba a gaigai dauryoqnsib
soqniy.” 24 Barnabas a tamo bolequja. Mondor Bole aqaq di sonaqa a
siŋgila ti wauoqnej. Aqa areqalo kalil Tamo Koba Yesus qa siŋgilatosiq
soqnej. Deqa a Yesus aqa anjam mareqnaqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi quoqnsib Yesus aqaq boqneb.
25 Ariya bati bei Barnabas a Sol ŋamqajqa marsiq Tarsus qureq gilej.
26 Gilsiq Sol ŋamosiq itosiq ombla puluosib Antiok olo aiyeb. Aisib
dia wausau qujai Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koba na wauoqneb.
Wauoqnsibqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi Qotei aqa anjam
minjroqneb. Antiok dia tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgo ñam
Kristen wainjreb.
27 Onaqa bati bei Qotei aqa medabu o qaji tamo qudei naŋgi Jerusalem
dena walwelosib Antiok beb. 28 Bei aqa ñam Agabus. Naŋgi An-
tiok bonabqa Qotei aqa Mondor na Agabus medabu siŋgilatetonaqa a
tigelosiqa marej, “Sawa sawa kalilq di naŋgi mam koba oqab.” Agabus a
degsi marej. Mam di bunuqna Mandor Koba Klodius aqa bati qa brantej.
29 Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi Agabus aqa anjam di qusibqa naŋgi
naŋgo segi segi silali soqnej di koroiyeb. Koroiyosib naŋgo Kristen was
Judia sawaq di soqneb qaji naŋgi aqaryainjrqa marsib silali qariŋyonab
naŋgoq aiyej. 30 Silali di naŋgi Barnabas Sol wo enjrnabqa naŋgi na osi
aisib Kristen gate Judia sawaq di soqneb qaji naŋgo baŋq di ateb.

12

Herot na Pita ojsiqa tonto talq di waiyej

1 Bati deqa Mandor Herot na Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi
ojeleŋosiqa ugeugeinjroqnej. 2 Osiqa a na qaja tamo bei qariŋyonaqa gilsiq
Jon aqa was Jems serie na qalnaq moiyej. 3 A degyonaqa Juda tamo
kokba naŋgi areboleboleinjrej di qalieosiq deqa Pita dego ojej. Bati di
Bem Tiyosai Qaji Uyqajqa Yori Bati Koba. 4 Herot a Pita ojsiqa tonto
talq di waiyosiqa qaja tamo 16 naŋgi minjrnaqa naŋgi Pita taqatesoqneb.
Herot a endegsi are qalej, “Yori bati koba ñam Pasova di koboamqa e Pita
osiy Juda naŋgo ulatamuq di tigeltqai.” 5 Pita a tonto talq di sonaqa Yesus
aqa tamo uŋgasari naŋgi siŋgila na Pita qa pailyoqneb.

Laŋ aŋgro bei a bosiqa Pita tonto talq dena oqeq atej

6 Herot a marej, “Nebeamqa e na Pita osiy Juda naŋgo ulatamuq di
tigeltqai.” Qolo deqa qaja tamo aiyel na Pita osib tonto tal miligiq di

warum beiq waiyosib ambletosib sil kokba aiyel na tontonab ŋeiesoqnej.
Qaja tamo qudei naŋgi tonto tal siraŋme jojomq di tigelesosib taqato-
qneb. 7 Onaqa qolo qujai deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei a warum
miligiq di brantoqujatej. Aqa riaŋ na warum di tulaŋ suwantej. Onaqa
laŋ aŋgro dena Pita jar baŋgaq di kontosiqa dudumyej. Dudumyosiq
minjej, “Ni tigeloqujat.” Degsi minjnaqa sil kokba aiyel Pita aqa baŋ
qoseb qaji di pambloŋosib uloŋeb. 8 Onaqa laŋ aŋgro na olo Pita minjej,
“Ino gara tigsim ino siŋga tatal jige.” Onaqa Pita a degyonaqa olo minjej,
“Ino gara jugo dego jigsim e daurbe.” 9 Degsi minjnaqa Pita a warum
di uratosiq laŋ aŋgro dauryosiq gilej. Laŋ aŋgro a bole Pita oqeq atej di
Pita a poiyosai. A are qalej, “E ŋeiobilqeionum kiyo?” 10 Naŋgi walwelosib
qaja tamo bei tonto tal taqatesoqnej qaji di buŋyosib gilsib olo qaja tamo
bei buŋyosib siraŋme kobaquja ain na gereiyo qaji di brantonab siraŋ a
segi waqonaqa naŋgi aiyel oqedeb. Siraŋme di tonto talq dena oqedosim
qureq aiqajqa siraŋme. Naŋgi siraŋme dena oqedosib gam dauryosib
giloqnsib laŋ aŋgro na Pita uratosiq ulaŋej.
11 Onaqa Pita a poiyonaqa marej, “Bole. Endego e qalieonum, Juda
naŋgi e lubqa laqnabqa Tamo Koba a na aqa laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq
e aqaryaibosiqa Herot aqa baŋq dena e oqo.” 12 Pita a degsi poiyonaqa
walwelosi gilsiq Jon aqa ñam bei Mak aqa ai Maria aqa talq di brantej.
Tal miligiq di Kristen gargekoba naŋgi koroesosib Pita qa pailyoqneb.
13-14 Onaqa Pita a tal meq di brantosiqa siraŋmeq di tigelosiq kindokin-
doŋosiq maeqnaqa kaŋgal uŋa bei aqa ñam Roda a bosiqa siraŋ waqtqa
osiqa Pita aqa kakro qusiq tulaŋ areboleboleiyej. Onaqa a siraŋ waqtqa
uratosiqa olo urur ti warum miligiq gilsiqa naŋgi minjrej, “Pita bqo agi
tal meq di tigelejunu!” 15 Onaqa naŋgi na minjeb, “Ni nanarionum. Di
Pita sai.” Degsi minjnabqa a tulaŋ siŋgilaosiqa minjrej, “E nanariosai. E
bole maronum. Pita a bqo aqa kakro quonum.” Onaqa naŋgi na minjeb,
“Di Pita sai. Di aqa laŋ aŋgro kiyo?”
16 Onaqa Pita a siraŋmeq di tigelesosiqa kindokindoŋeqnaqa naŋgi kalil
bosib siraŋ waqtosib Pita unsib tulaŋ prugeb. 17 Onaqa Pita a aqa baŋ
soqtonaqa naŋgi kirionabqa Tamo Koba a na tonto talq dena oqeq atej
deqa naŋgi sainjrej. Osiqa minjrej, “Niŋgi gilsib Yesus aqa tamo uŋgasari
kalil Jems ombla endegsib minjriy, ‘Pita a tonto talq dena oqedqo.’ ” Pita
a naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi uratnjrsiq tal beiq gilej.
18 Nebeonaqa qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji naŋgi ŋam ateb
Pita a tonto talq di sosai. Naŋgi degsi unsibqa tulaŋ ulaugetosib are
koba qaloqnsib maroqneb, “Pita a qabitqo?” 19 Onaqa Herot na aqa qaja
tamo qudei naŋgi minjrej, “Niŋgi tonto talq gilsib Pita osib boiy.” Degsi
minjrnaqa naŋgi tonto talq gilsib Pita qa ŋamonab ugeinjrej. Ugeinjrnaqa
olo puluosib aisib Herot minjeb, “Pita a tonto talq di sosai.” Degsib
Herot minjnabqa a segi gilsiq qaja tamo tonto tal taqatesoqneb qaji
naŋgi nenemnjrnaqa minjeb, “Pita a qabitqo kiyo di iga qaliesai.” Naŋgi
degsib Herot minjnabqa a na aqa qaja tamo qudei naŋgi minjrej, “Naŋgi
Pita geregere taqatosai deqa niŋgi na naŋgi ñumib moreŋqab.” Osiqa
bunuqna Herot a Judia sawa uratosiqa Sisaria qureq gilsiq di soqnej.

Herot a moiyej

20 Herot a nami Tair qure ti Saidon qure ti naŋgi qa ŋiriŋugetej. Deqa
tamo uŋgasari qure aiyel dia soqneb qaji naŋgi koroosib mareb, “Iga tamo
qudei qariŋnjrimqa naŋgi Sisaria qureq aisib Herot aqa are latetqab.

Yim aqa ŋiriŋ koboqas.” Naŋgi degsib marsib tamo qudei qariŋnjrnabqa naŋgi aisib Herot aqa talq di brantosib tal taqato tamo aqa ñam Blastus endegsib minjeb, “Ni na Herot minjim a odimqa iga a ombla qairqom. Yim aqa ŋiriŋ koboqas.” Sawa kalil Herot a taqatoqnej qaji naŋgoq dena Tair ti Saidon ti naŋgi na iŋgi awaiyoqneb. Utru deqa naŋgi Herot aqa ŋiriŋ kobotqajqa mareb. Onaqa Blastus a naŋgo anjam di qusiqa gilsiq Herot minjej.

21 Minjnaqa Herot a qusiqa odosiqa naŋgi koba na qairqajqa bati atej. Bati brantonaqa naŋgi koroonabqa Herot a naŋgi anjam bei minjrqa osiqa mandor kokba naŋgo wala gaigai jigeqnub deqaji bei jigsiqa aqa awo jaram kobaq di awoosiq naŋgi anjam minjroqnej. 22 Minjreqnaqa tamo uŋgasari koroesoqneb qaji naŋgi aqa anjam di quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa leleŋosib maroqneb, “Herot a mandam tamo sai. A dego qotei bei. Deqa a anjam degsi mareqnu.” 23 Herot a Qotei bole aqa ñam soqtosai. A aqa segi ñam soqtoqnsiqa anjam maroqnej. Deqa Tamo Koba aqa laŋ aŋgro bei urur aisiq Herot a ma uge yonaqa aqa bi ani ambli na uynab a moiyej.

24 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa qure qure kalil keretoqnej.

25 Onaqa Barnabas Sol wo naŋgi Jerusalem dia naŋgo wau kobotosib olo puluqa laqnsib Jon aqa ñam bei Mak a osib koba na Antiok qureq gileb.

13

Antiok qureq di Kristen naŋgi na Barnabas Sol wo giltnjreb

1 Antiok dia Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam plalto tamo naŋgi ti Kristen naŋgo ambleq di soqneb. Naŋgo ñam agiende. Bei Barnabas. Bei Simeon aqa ñam bei Niger. Bei Lusius. A Sairini qaji. Bei Manain. A nami Mandor Herot ombla tal qujaiq di aŋgro kiñilala sosib boleeb. Bei Sol. 2 Naŋgi Tamo Koba a qa louoqnsib iŋgi ti ya ti uratosib sonabqa Mondor Bole na naŋgi minjrej, “Niŋgi Barnabas Sol wo naŋgi aiyel giltnjrsib qariŋnjribqa naŋgi gilsib wau e na enjronum qaji di ojqab.” 3 Onaqa naŋgi iŋgi ti ya ti uratosib pailyosib naŋgo aiyel gateq di baŋ atsib qariŋnjrnab gileb.

Saiprus nuiq di Barnabas Sol wo naŋgi Yesus aqa anjam bole maroqneb

4 Mondor Bole na naŋgi aiyel qariŋnjrnaq gilsib Selusia qureq di brantosib dia qobuŋ bei gogetosib qobuŋ na gilsib Saiprus nuiq di branteb. 5 Brantosib Salamis qureq di tiryosib dena naŋgi siŋga na walweloqnsib Juda naŋgo Qotei tal qudei miligiq giloqnsib Qotei aqa anjam minjre minjre laqneb. Jon aqa ñam bei Mak a naŋgi aiyel daurnjrsiq aqaryainjroqnej.

6 Naŋgi Saiprus nui aqa qure kalil keretosib Pafos qureq di branteb. Osib qure dia quñam tamo bei aqa ñam Barjisas iteb. A Juda tamo. A na tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” 7-8 Rom naŋgo gate koba bei aqa ñam Sergius Paulus a Pafos qureq di soqnej. Barjisas a gaigai Sergius Paulus dauryosiq laqnej. Sergius Paulus a qalie tamo kobaquja. A na Barnabas Sol wo naŋgi metnjrnaqa aqa areq bosib Qotei aqa anjam minjoqneb. Onaqa Barjisas (Grik anjam na aqa ñam Elimas) a are qalej,

"E na Barnabas Sol wo naŋgo anjam gegentoqnqai. Sergius Paulus a
Yesus qa aqa areqalo siŋgilato uge." 9-10 Sol aqa ñam bei Pol. Mondor
Bole a Pol aqa miligiq aisiq siŋgila yonaqa a na Elimas koqyosiq minjej,
"Ni Satan aqa aŋgro. Ni kumbra bole kalil jeutosim laqnum. Ni gisaŋ
anjam marqajqa ino areqaloq di maqejunu. Ni gisaŋ kumbra yqajqa
tulaŋ siŋgilaeqnum. Ni Tamo Koba aqa anjam bole beltoqnsimqa olo
gisaŋ anjam segi mareqnum. Ino kumbra uge di ni uratqa keresai.
11 Deqa ni que. Endego Tamo Koba aqa siŋgila inoq aiyimqa ni ŋamdamu
geteŋmimqa bati gargekoba yala seŋ unqasai." Degsi minjnaqa aqa
ŋamdamu ambruiyonaqa a sawa unqa keresai. Deqa a na tamo qudei
naŋgi metnjroqnsiqa endegsi minjroqnej, "Niŋgi ijo baŋ ojsib e gam
osorbiy." 12 Sergius Paulus a Tamo Koba aqa siŋgila di unsiqa Qotei
aqa anjam Pol Barnabas wo naŋgi maroqneb qaji di poiyonaqa tulaŋ
prugosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej.

Pol a Pisidia sawaq di Qotei aqa anjam palontej

13 Onaqa tamo naŋgi Pol dauryosib laqneb qaji naŋgi a koba na
Pafos qure uratosib qobuŋ na gilsib Pamfilia sawaq di brantosib Perga
qureq di tiryeb. Tiryosib dia Jon Mak a naŋgi uratnjrsiqa olo puluosiq
Jerusalem aiyej. 14-15 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Perga qure uratosib
siŋga na walwelosib Pisidia sawaq gilsib Antiok qureq di branteb.
Brantosib di sonabqa yori batiej. Deqa naŋgi Qotei tal miligiq gilsib
awoonabqa Juda gate kokba naŋgi tigelosib Moses aqa dal anjam ti
Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam ti sisiyoqneb. Sisiyosib
koboonaqa naŋgi na Pol Barnabas wo minjreb, "O gago was aiyel, niŋgi
gagoq bonub deqa tamo uŋgasari naŋgo are siŋgilatetnjrqajqa anjam bei
soqnim tigelosib mariy."

16 Onaqa Pol a tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari naŋgi
kirionabqa endegsi minjrej, "O Israel niŋgi ti tamo uŋgasari kalil Qotei
aqa sorgomq di unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy. 17 Qotei a nami
gago moma naŋgi giltnjrnaqa naŋgi Isip sawaq di tulaŋ gargekobaon-
abqa Qotei a siŋgila na naŋgi joqsiqa Isip uratosib gileb. Gago moma
naŋgi di agi Israel. 18 Naŋgi gilsib wausau 40 wadau sawaq di sonabqa
Qotei a naŋgo gulbe qoboiyetnjroqnej. 19 Osiqa Kenan sawaq di qure
kokba 7 padaltnjrsiqa naŋgo mandam pupoiyoqnsiq gago moma naŋgi
enjroqnej. Qotei a naŋgi degnjroqnsiq bosi bosiq wausau 450 koboej.
20 Di koboonaqa Qotei a gago moma qudei naŋgi giltnjrsiqa gate kokba
atsiqa siŋgila enjreqnaqa siŋgila dena naŋgi na Israel tamo uŋgasari naŋgi
taqatnjroqneb. Degsib yonab yonab Qotei aqa medabu o qaji tamo
Samuel aqa bati brantej.

21 "Onaqa Israel naŋgi na Samuel minjeb, 'Ni na tamo bei giltimqa a
gago mandor koba sosim iga taqatgwas.' Degsib Samuel minjnabqa a
na Kis aqa ŋiri Sol giltonaqa a Israel naŋgo mandor koba soqnej. Sol
a Benjamin aqa leŋ. A Israel naŋgo mandor koba sonaqa wausau 40
koboej. 22 Onaqa Qotei na Sol kobotosiqa olo Devit giltonaqa a kamba
Israel naŋgo mandor koba soqnej. Qotei a Devit qa endegsi marej,
'E Jesi aqa ŋiri Devit unonum, aqa kumbra tulaŋ boledamu. E Devit
aqa kumbra qa tulaŋ arearetbeqnu. E qalieonum, a ijo areqalo kalil
dauryoqnqas.' 23 O ijo was niŋgi quiy. Qotei aqa anjam bei a nami marej
qaji di a segi dauryosiqa Devit aqa leŋ naŋgoq dena tamo bei giltosiqa

qariŋyonaq Israel gagoq bej. Tamo di aqa ñam Yesus. A iga padalo sawaq
na eleŋqajqa deqa Qotei na qariŋyonaq bej.
24 “Yesus na aqa wau utru atosaisonaqa Jon a namoqna bosiqa Israel
naŋgi endegsi minjroqnej, ‘Niŋgi are bulyibqa e na niŋgi yansŋgwai.’
25 Osiqa aqa wau kobotqa osiqa olo endegsi maroqnej, ‘Niŋgi e qa
kiyersib mareqnub? E nami merŋgem, e Kristus sai. Kristus a ijo qoreq
na bqas. Aqa ñam kobaquja. E ñam saiqoji. E tamo laŋaj. Deqa e na
Kristus kaŋgalyqajqa e tamo bolesai.’ Jon a degsi maroqnej.
26 “O Abraham aqa moma niŋgi ti tamo kalil Qotei aqa sorgomq di
unub qaji niŋgi ti ijo anjam endi quiy. Niŋgi kalil ijo was. Qotei
a iga padalo sawaq na eleŋqas anjam di a na qariŋyonaq gagoq bej.
27 Tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgo gate ti naŋgi na Yesus
qalib moiqajqa anjam qoseb. Di kiyaqa? Yesus a bole Kristus di naŋgi
poinjrosai deqa. Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam yori bati gaigai
sisiyeqnub qaji di aqa damu dego naŋgi poinjrosai. Utru deqa naŋgi na
Yesus qalib moiqajqa anjam qoseb. Naŋgo kumbra dena naŋgi Qotei aqa
medabu o tamo naŋgo anjam keretosib yeb. 28 Naŋgi Yesus aqa une bei
babtosai. Naŋgi a moiyotqajqa utru saiqoji. Deqa naŋgi laŋa aqa jejamuq
di une qamsib Pailat minjeb, ‘Yesus a une ti deqa ni a ŋamburbasq di gaint.’
Degsib minjnabqa a na Yesus osiq qaja tamo naŋgo baŋq di atnaqa naŋgi
a qalnab moiyej. 29 Anjam kalil Qotei aqa medabu o tamo naŋgi nami
neŋgreŋyeb qaji di Juda naŋgi keretosib yosib agi Yesus qalsib moiyoteb.
Moiyotosib ŋamburbasq dena osib subq ateb. 30-31 Onaqa Qotei na olo
Yesus subq na tigeltonaqa a tigelosiqa tamo naŋgi nami a ombla Galili
sawa uratosib Jerusalem aiyeb qaji naŋgo ŋamdamuq di bati gargekoba
branteqnaqa naŋgi unoqneb. Deqa bini naŋgi Yesus qa anjam saoqnsib
laqnabqa Juda tamo uŋgasari kalil naŋgi queqnub.
32 “Nami Qotei na gago moma naŋgi anjam bole endegsi minjrej, ‘E na
Kristus qariŋyit bosim tamo uŋgasari naŋgi eleŋqas.’ Qotei aqa anjam bole
di bini aqo Barnabas wo na niŋgi merŋgeqnum. 33 Qotei na anjam bole di
aqa damu babtqa osiq deqa Yesus olo subq na tigeltej. Gago moma naŋgo
leŋ agi iga. Deqa Yesus a gagoq bej. Devit a nami louqa buk miligiq di
Yesus qa endegsi neŋgreŋyej,
‘Ni ijo aŋgro bole.
Bini e ni ŋambabtmonum.’
Devit a lou namba 2q di anjam di neŋgreŋyej. 34 Bunuqna Yesus a
moinaqa Qotei na subq na tigeltej deqa Yesus a olo moiqasai. Aqa jejamu
subq di qusaqasai dego. Agi Qotei a nami marej, ‘E nami Devit boletem
dego kere e niŋgi boletŋgwai. E bole merŋgonum.’ 35 Deqa niŋgi quiy.
Nami Devit a Qotei minjej, ‘Ni ino segi aŋgro bolequja ni na giltem qaji
aqa jejamu subq di uratim qusaqasai.’ Devit a degsi Qotei minjsiqa
louqa buk miligiq di neŋgreŋyej. 36 Niŋgi qalie, Devit a mandamq di
sosiqa a Qotei aqa areqalo dauryoqnej. A moinaqa aqa jejamu subq ateb.
Aqa moma naŋgi nami subq ateleŋeb a dego degsib subq ateb. Onaqa
aqa jejamu subq di qusaej. 37 Ariya tamo Qotei na subq na tigeltej qaji
aqa jejamu qusaosai. Tamo di agi Yesus. 38 O ijo was, niŋgi endegsi
poiŋgem. Yesus qujai di aqa ñam na Qotei a nuŋgo une kobotetŋgwas. E
Yesus qujai deqa anjam plaltoqnsim niŋgi merŋgeqnum. 39 Niŋgi Moses
aqa dal anjam dauryqab gam dena Qotei a nuŋgo une kobotetŋgwasai.
A niŋgi tamo bole qa merŋgwasai dego. Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo

areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi segi Qotei na une kobotetnjroqnsiq naŋgi
tamo bole qa minjreqnu. 40 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei aqa
medabu o tamo naŋgo anjam naŋgi nami maroqneb qaji di aqa damu
nuŋgoq bo uge. Agi naŋgi endegsib maroqneb, 41 'O ijo anjam misiliŋyo
qaji tamo, nuŋgo bati qa e na maŋwa bei babtitqa niŋgi di unsib tulaŋ
prugwab. Tamo bei na maŋwa deqa saiŋgwas di niŋgi bole qa marqasai.
Deqa niŋgi padalougetqab.' " Pol a anjam degsi marej.

42 Onaqa lou koboonaqa Pol Barnabas wo naŋgi Qotei talq dena
oqedonabqa tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, "Yori bati bei niŋgi bosib
anjam deqaji olo mergibqa iga quqwom." 43 Tamo uŋgasari naŋgi
jaraiyeqnabqa naŋgo ambleq di Juda gargekoba naŋgi na Pol Barnabas
wo naŋgi daurnjreb. Sawa bei bei qaji qudei nami Qotei aqa sorgomq
di sqa marsib Juda naŋgo miligiq aiyeb qaji naŋgi dego Pol Barnabas
wo naŋgi daurnjreb. Deqa naŋgi aiyel na naŋgo are siŋgilatetnjroqnsib
endegsib minjroqneb, "Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di
niŋgi geregere ojesoqniy."

44 Onaqa yori bati bei tamo uŋgasari kalil Antiok qureq di soqneb
qaji naŋgi Qotei aqa anjam quqwa marsibqa bosib Qotei talq di koroeb.
45 Onaqa Juda naŋgi na naŋgi unjrsib are ugeinjrej. Deqa Pol a anjam
mareqnaqa naŋgi na aqa anjam gegentoqnsib a misiliŋyoqneb. 46 Yeqnab
Pol Barnabas wo naŋgi na Juda naŋgi siŋgila na endegsib minjreb, "Qotei
na aqo Barnabas wo qariŋgosiq mergej, 'Niŋgi namoqna Juda naŋgi segi
ijo anjam minjroqniy.' Mergej deqa iga bosim Qotei aqa anjam niŋgi
Juda segi namoqna merŋgeqnum. Merŋgeqnamqa niŋgi na gago anjam
gotraŋyeqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi nuŋgo segi jejamuq di une
atoqnsib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam urateqnub. Deqa niŋgi quiy.
Bini aqo aiyel niŋgi uratŋgsimqa sawa bei bei qaji naŋgoq giloqnsim Qotei
aqa anjam naŋgi minjroqnqom. 47 Iga degyqom. Di kiyaqa? Tamo Koba
a nami iga endegsi mergej, 'E ni qariŋmitqa ni puloŋ bul sosim sawa bei
bei qaji naŋgoq giloqnqam. Giloqnsim laŋ utru qolqeq di tamo uŋgasari
naŋgi ijo anjam minjroqnim e na naŋgi eleŋqai.' "

48 Onaqa sawa bei bei qaji naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ are-
boleboleinjrnaqa Tamo Koba aqa anjam biŋiyoqneb. Deqa qure dia tamo
uŋgasari Qotei na nami ŋambile gaigai sqajqa giltnjrej qaji naŋgi Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateb. 49 Bati deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ
kobaosiqa sawa di keretej. 50 Onaqa Juda naŋgi Pol Barnabas wo naŋgi qa
tulaŋ minjiŋ oqetnjrnaqa uŋa kokba qudei Qotei qa louoqneb qaji naŋgi
ti qure deqa gate kokba ti naŋgo are ugetetnjreb. Are ugetetnjrnabqa
naŋgi tigelosib Pol Barnabas wo naŋgi ugeugeinjrsib naŋgi aiyel qure
dia sqajqa siŋgila na saidnjrsib winjrnab jaraiyeb. 51 Deqa naŋgi aiyel
naŋgo siŋga tumbrum butuyosib qure di urateb. Juda naŋgi naŋgo
segi une qalieqajqa deqa naŋgi aiyel kumbra di yeb. Yosib Aikoniam
qureq aiyeb. 52 Bati deqa Antiok qureq di Mondor Bole a tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo are miligiq aiyoqnsiqa naŋgi
siŋgilatnjreqnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnej.

14

Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam qureq di
Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Pol Barnabas wo naŋgi Aikoniam dia Juda naŋgo Qotei tal miligiq
gileb. Gilnabqa tamo uŋgasari naŋgi koroesonabqa tigelosib Qotei aqa
anjam palontosib minjroqneb. Minjreqnabqa naŋgo aiyel anjam dena
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba Juda ti Grik ti are qametnjrnaqa naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. 2 Onaqa Juda qudei naŋgi Pol Barnabas
wo naŋgo anjam quqwa uratosib Grik qudei naŋgo are ugetetnjrnabqa
naŋgi Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi qa ugeosib misiliŋnjroqneb. 3 Deqa
naŋgi aiyel Aikoniam qureq di sokobaiyosib Tamo Koba a tamo uŋgasari
naŋgi qa are boleiyeqnu anjam di mare mare laqneb. Naŋgi aiyel
ulaosai. Tamo Koba a na naŋgi aiyel siŋgila enjreqnaqa naŋgi maŋwa
gargekoba yoqneb. Yeqnabqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi maŋwa di
unoqnsib endegsi poinjroqnej, “Bole, naŋgo aiyel anjam di Qotei aqa
anjam.” 4 Onaqa qure dia tamo uŋgasari naŋgi poeleŋosib qudei naŋgi
Juda naŋgi daurnjrsib olo qudei naŋgi Pol Barnabas wo naŋgi daurnjreb.
5 Deqa Grik qudei ti Juda qudei ti naŋgo gate naŋgi ti endegsib are qaleb,
“Iga na naŋgi aiyel ugeugeinjrsim meniŋ na ñumsim moiyotnjrqom.”
6 Onaqa naŋgo areqalo di Pol Barnabas wo naŋgi qalieosib jaraiyosib
Likonia sawa naŋgo qure aiyel Listra ti Derbe ti deq aiyeb. Aisib sawa bei
jojom di dego branteb. 7 Brantosib dia Yesus aqa anjam bole mare mare
laqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi Likonia sawaq di Yesus aqa anjam bole maroqneb

8 Listra qureq di tamo bei ai miligiq na siŋga qandamo ŋambabej qaji a
soqnej. A nami walwelosaioqnej. Aqa siŋga siŋgila saiqoji. Awogaigaiso-
qnej. 9 Bati deqa Pol a Qotei aqa anjam palonteqnaqa tamo di a quoqnej.
Onaqa Pol na tamo di koqyosiqa aqa areqalo unej aqa areqalo qujai
Qotei na a boletbqa kere. 10 Degsi unsiq deqa tamo di metosiq minjej,
“Ni tigelosim walwel.” Minjnaqa a tigeloqujatosiq walwelej.
11 Pol a kumbra di yonaqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
unsibqa naŋgo segi Likonia anjam na leleŋoqnsib maroqneb, “Niŋgi
uniy. Gago qotei naŋgi tamo bulyosib gagoq bonub.” 12 Naŋgi degsib
leleŋoqnsib Barnabas minjeb, “Ni gago qotei Sus.” Pol a Qotei aqa anjam
plaltoqnej deqa naŋgi a minjeb, “Ni gago qotei Hermes.” 13 Qure polomq
di naŋgo qotei Sus aqa atra tal soqnej. Deqa atra tamo a makau qudei osiq
ŋam so na walatnjrsiqa Pol Barnabas wo naŋgi aiyel atrainjrqa marsiqa
tamo uŋgasari gargekoba joqsiq naŋgi koba na qure polomq gileb.
14 Onaqa Yesus aqa anjam maro tamo aiyel Barnabas Pol wo naŋgi
deqa qusibqa are tulaŋ gulbeinjrnaqa naŋgo segi gara bumbraŋyosib
gurgur ti tamo uŋgasari naŋgo ambleq aisib leleŋosib minjreb, 15 “O
tamo uŋgasari, niŋgi kiyaqa kumbra endi yeqnub? Aqo aiyel mandam
tamo, niŋgi ti kere. Aqo aiyel na Yesus Kristus aqa anjam bole niŋgi
merŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi are bulyosib gisaŋ qotei kalil endi torei
uratnjrsib Qotei ŋambile so qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa.
Qotei agi a na laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyej. 16 Bole,
nami Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi naŋgo segi
areqalo dauryoqnsib laqneb. 17 Bati deqa Qotei a niŋgi qa uliosaioqnej.
Niŋgi a qa qalieqajqa deqa a bati gaigai niŋgi geregereiŋgoqnej. A laŋ goge
na awa eŋgeqnaqa iŋgi uyo kalil aqa bati qa melieqnaqa niŋgi uyoqnsib
areboleboleiŋgoqnej.” 18 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi Pol Barnabas wo

naŋgo anjam di qusib quosaibulosib olo minjreb, “Niŋgi gago qotei.”
Degsib minjroqnsib naŋgi aiyel atrainjrqajqa tulaŋ siŋgilaeqnab naŋgi na
saidnjroqneb.
19 Onaqa Juda tamo qudei naŋgi Antiok dena ti Aikoniam dena ti wal-
welosib Listra qureq bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjrnabqa
naŋgi tigelosib Pol meniŋ na qaleb. Osib a giriŋyosib gilsib qure qalaq
di ateb. Naŋgi are qaleb, “A moiqo.” 20 Onaqa tamo uŋgasari Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Pol aqa areq gilsib Pol a mandamq di
ŋeiesonaq a kaiŋyesonabqa tigelosiqa olo qure miligiq gilej. Nebeonaqa a
Barnabas osiqa ombla walwelosib Derbe qureq aiyeb.

Pol Barnabas wo naŋgi na Kristen naŋgi siŋgilatnjreb

21 Naŋgi aiyel Derbe qureq aisib dia Yesus aqa anjam bole plalteqn-
abqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus dauryoqneb. Onaqa bunuqna
naŋgi aiyel olo puluosib qure kalil naŋgi nami laqneb qaji deq olo
giloqneb. Listra qure ti Aikoniam qure ti Antiok qure ti deq giloqneb.
22 Naŋgi aiyel degsib giloqnsibqa tamo uŋgasari nami Yesus dauryoqneb
qaji naŋgi siŋgilatnjroqnsib minjroqneb, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib soqniy. Niŋgi gulbe gargekoba iteleŋqab di uŋgum. Gulbe di
nuŋgoq boqnibqa Qotei a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi taqatŋgwas.”
23 Qure kalilq di naŋgi aiyel na Kristen gate ateleŋoqneb. Osib iŋgi ti ya
ti uratoqnsib Kristen gate naŋgi qa pailyoqneb. Osib naŋgi joqsib Tamo
Koba agi nami a qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji aqa baŋq di atoqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi olo Antiok qureq aiyeb

24 Bunuqna Barnabas Pol wo naŋgi aiyel Pisidia sawa amble potosib
walwelosib Pamfilia sawaq di branteb. 25 Brantosib Perga qureq aisib
dia Yesus aqa anjam palontoqnsib minjroqneb. Dena tigelosib Atalia
qureq aiyeb. 26 Aisib dena qobuŋ gogetosib aisib Antiok qure agi nami
naŋgi dena tigelosib walweleb qaji di olo branteb. Dia nami Kristen
naŋgi koroosib naŋgi aiyel qa pailyosib qariŋnjrnab gileb. Qotei a naŋgi
aiyel qa are boleiyim naŋgi aiyel siŋgila na wauoqnqajqa deqa pailyeb.
Ariya naŋgi aiyel wau di kobotosib qure deq olo aiyeb. 27 Aisib Kristen
naŋgi koroinjrsibqa wau kalil Qotei a naŋgo baŋ na yoqnej qaji deqa
naŋgi sainjroqneb. Sainjroqnsib endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa
bei bei qaji naŋgi dego gam waqtetnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub.” 28 Naŋgi aiyel Antiok qureq di tamo uŋgasari Yesus
dauryoqneb qaji naŋgi koba na sokobaiyeb.

15

Kristen naŋgi Jerusalem di koroeb

1 Bati bei tamo qudei naŋgi Judia sawaq dena walwelosib Antiok
qureq gilsib dia Kristen naŋgi endegsib minjreb, “Niŋgi Moses aqa dal
anjam dauryosib muluŋ uniy. Yimqa Qotei a niŋgi eleŋqas. Niŋgi muluŋ
unqasai di Qotei a niŋgi eleŋqasai.” 2 Degsib minjrnabqa Pol Barnabas
wo naŋgi qusibqa tamo naŋgi di ŋiriŋtnjrsib naŋgi ti anjam na qotoqneb.
Onaqa Kristen kalil naŋgi koroosib anjam endegsib kereteb, “Iga na Pol
Barnabas wo Yesus aqa tamo qudei ti naŋgi qariŋnjrim Jerusalem aiqab.
Aisib dia Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate naŋgi ti koba na anjam
di gereiyqab.”

3 Naŋgi degsib anjam keretosib naŋgi qariŋnjrnab aiyeb. Naŋgi aiyoqn-
sibqa Fonisia sawa ti Samaria sawa ti dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi
itnjroqnsibqa endegsib minjroqneb, “Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi
dego are bulyetnjreqnu.” Degsib minjreqnab naŋgi kalil quoqnsib tulaŋ
areboleboleinjroqnej.
4 Naŋgi aisib Jerusalem di brantonabqa Yesus aqa anjam maro tamo
naŋgi ti Kristen kalil ti naŋgo gate ti naŋgi na minjreb, “Niŋgi kere
bonub.” Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi tigelosib wau kalil Qotei a naŋgo
baŋ na yoqnej qaji deqa naŋgi sainjreb. 5 Sainjrnabqa Farisi tamo qudei
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi qusibqa tigelosib mareb,
“Sawa bei bei qaji naŋgi gago miligiq aiqa osibqa naŋgi mati muluŋ unsib
Moses aqa dal anjam dauryqab di kere.”
6-7 Naŋgi degsib marnabqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi ti Kristen
gate naŋgi ti anjam di gereiyqa koroeb. Koroosib anjam gargekoba
mareleŋoqneb. Onaqa Pita a tigelosiqa naŋgi endegsi minjrej, “O ijo was
kalil niŋgi qalie, Qotei a nami nuŋgo ambleq dena e giltbej. E na sawa
bei bei qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjroqnitqa naŋgi quoqnsib
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa giltbej. 8 Qotei a tamo kalil
naŋgo areqalo qalie. A na aqa Mondor Bole nami iga egej dego kere sawa
bei bei qaji naŋgi enjreqnu. Aqa kumbra dena a na iga osorgeqnu, a na
sawa bei bei qaji naŋgi dego eleŋqajqa are qaleqnu. 9 Qotei a gam bei na
iga Juda eleŋoqnsiq olo gam bei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋosaieqnu.
Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub gam dena qujai Qotei na
naŋgo are miligi yansetnjreqnu. 10 Deqa niŋgi kiyaqa tamo uŋgasari
Yesus dauryeqnub qaji naŋgi gulbe koba enjreqnub? Nuŋgo kumbra
dena niŋgi Qotei aqa areqalo ugeteteqnub. Gulbe di nami gago moma
naŋgi qoboiyqa keresai. Bini iga dego qoboiyqa keresai. 11 Iga endegsi
poigeqnu, Tamo Koba Yesus a iga ti sawa bei bei qaji naŋgi qa ti are
boleiyeqnu kumbra dena qujai Qotei na iga kalil eleŋeqnu.”
12 Pita a naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi kalil aqa anjam di qusibqa naŋgi
mequmesoqneb. Onaqa Barnabas Pol wo naŋgi kamba tigelosib Qotei na
nami naŋgi aiyel siŋgilatnjreqnaqa naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq
di maŋwa gargekoba yoqneb deqa naŋgi sainjrnab queb.
13 Sainjrsib koboonaqa Jems a kamba tigelosiqa marej, “O ijo was,
niŋgi e na anjam bei merŋgit quiy. 14 Saimon a mergwo, ‘Qotei a sawa
bei bei qaji naŋgo ambleq dena aqa segi tamo uŋgasari naŋgi eleŋqa osiq
giltnjrej.’ 15 Saimon aqa anjam de ti Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgo anjam ti utru qujai. Agi Qotei aqa medabu o qaji tamo bei a
anjam endegsi neŋgreŋyej, 16 ‘Tamo Koba a marqo, “Bunuqna e olo bosiy
Devit aqa tal uloŋej qaji di olo tigeltqai. Tal aqa iŋgi iŋgi kalil ugeeleŋeb
qaji di dego bunuj ateleŋqai. 17 Amqa sawa bei bei qaji naŋgi e itbqa
maroqnsib ijoq boqnqab. E na naŋgi giltnjritqa naŋgi ijo segi tamo
uŋgasari sqab.” 18 Tamo Koba aqa anjam di a nami babtej agi bini olo
babtoqnsiq mareqnu.’
19 “Deqa ijo was, e ijo areqalo endegsi merŋgwai. Sawa bei bei qaji
naŋgi are bulyoqnsib Qotei aqaq boqnibqa iga naŋgi gulbe bei enjrqasai.
20 Iga anjam truquyala segi neŋgreŋyosim naŋgoq qariŋyqom. Anjam
agiende. ‘Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnaib. Niŋgi sambala
kumbra yoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb qaji di niŋgi
uyoqnaib. Wagme leŋ ti dego uyoqnaib.’ Iga anjam truquyala di segi

neŋgreŋyosim sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyqom. 21 Iga qalie, nami koba
Juda naŋgi Moses aqa dal anjam qure qureq di palontoqneb agi bini
palontoqnsib unub. Yori bati gaigai naŋgi naŋgo Qotei tal kalil miligiq
di Moses aqa dal anjam sisiyeqnub."

Kristen naŋgi anjam neŋgreŋyosib
sawa bei bei qaji naŋgoq qariŋyeb

22 Jems a anjam degsi marnaqa Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi
ti Yesus aqa tamo uŋgasari kalil ti naŋgo gate ti naŋgo ambleq dena
tamo aiyel giltnjreb. Tamo aiyel di qariŋnjrib Pol Barnabas wo naŋgi
daurnjrsib Antiok qureq gilqajqa deqa giltnjreb. Tamo aiyel giltnjreb
qaji naŋgo ñam Judas aqa ñam bei Barsabas naŋgi Sailas wo. Naŋgi
aiyel Kristen gate soqneb. 23 Naŋgi qariŋnjrqa osibqa anjam truquyala
endegsib neŋgreŋyosib naŋgo baŋq di ateb,

"O was niŋgi kaiye. Iga Yesus aqa anjam maro tamo iga ti Kristen
gate ti anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Antiok
qure ti Siria sawa ti Silisia sawa ti di unub. Niŋgi sawa bei bei qaji.
24 Iga nami quem, tamo qudei naŋgi gago ambleq na tigelosib nuŋgoq
gilsib naŋgo segi areqalo na anjam bei merŋgeb. Merŋgsib anjam
dena nuŋgo areqalo niñaqyetŋgeb. Tamo naŋgi di iga na qariŋnjrosai.
25 Deqa iga kalil koroosim areqalo qujaitosim tamo aiyel giltnjrsimqa
nuŋgoq qariŋnjronum. Naŋgo ñam Judas Sailas wo. Iga na naŋgi ti gago
Kristen was bole aiyel Barnabas Pol wo naŋgi ti nuŋgoq qariŋnjronum.
26 Barnabas Pol wo naŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam siŋgila
na ojsib waueqnub. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel ñumib moreŋqajqa
mareqnab naŋgi ulaosaieqnub. 27 Deqa iga naŋgi aiyel Judas Sailas wo
koba na nuŋgoq qariŋnjronum. Judas Sailas wo naŋgi na gago anjam
neŋgreŋyonum qaji endi niŋgi olo merŋgib quqwab. 28 O was niŋgi quiy.
Iga Mondor Bole ombla areqalo qujaitosim anjam endi qosonum. Niŋgi
gago anjam truquyala endi segi qusib dauryqab di kereqas. Iga niŋgi
gulbe koba eŋgwasai. Gago anjam truquyala agiende. 29 Niŋgi gisaŋ qotei
atrainjro qaji iŋgi uyoqnaib. Wagme leŋ ti uyoqnaib. Wagme sil na kakro
tontnjrnab moreŋeb qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib.
Niŋgi kumbra di segi dauryqab di niŋgi geregere sqab. Koboqo." Yesus
aqa tamo uŋgasari naŋgi anjam di neŋgreŋyeb.

30 Neŋgreŋyosib tamo qolqe naŋgo baŋq di atsib naŋgi qariŋnjrnab gileb.
Gilsib Antiok di brantosib Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi koroinjrsibqa
anjam neŋgreŋyeb qaji di enjreb. 31 Onaqa naŋgi kalil anjam di sisiyosib
anjam dena naŋgo are siŋgilatetnjrnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrej.
32 Judas Sailas wo naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo soqneb deqa naŋgi
aiyel anjam olekoba Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi minjrnab qunabqa
anjam dena naŋgo are siŋgilatetnjrej. 33-34 Naŋgi aiyel bati qudei Antiok
di sonabqa bunuqna Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, "O gago
was aiyel niŋgi olo aiyiy." Degsib minjrsib qariŋnjrnabqa naŋgi aisib
Yesus aqa anjam maro tamo Jerusalem di soqneb qaji naŋgoq di olo
branteb. 35 Onaqa Pol Barnabas wo naŋgi Antiok di sosibqa Kristen
qudei ti koba na wauoqnsibqa Tamo Koba aqa anjam plaltoqnsib tamo
uŋgasari naŋgi minjroqneb.

Pol Barnabas wo naŋgi ŋiriŋkobaosib poeb

36 Onaqa bati bei Pol na Barnabas minjej, “Aqo aiyel nami qure
qureq di Tamo Koba aqa anjam palontoqnem qaji deq olo gilsimqa
Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi unjrqom. Naŋgi kiyersib unub kiyo di
unjrqom.” 37 Onaqa Barnabas na Pol minjej, “Di kere. Iga Jon olo
osim koba na gilqom.” Jon aqa ñam bei Mak. 38 Onaqa Pol a siŋgila na
Barnabas saidyoqnej, “Eo. Mak a nami iga koba na wauqa gilnamqa
Pamfilia sawaq di a na iga uratgosiq Jerusalem aiyej deqa iga a olo
osi gilqasai.” 39 Pol na Barnabas degsi saidyeqnaqa naŋgi aiyel anjam
titosib ŋiriŋkobaosib poeb. Deqa Barnabas a Mak osiqa qobuŋ na Saiprus
nuiq gileb. 40 Ariya Pol a Sailas osiqa ombla gilqa laqnabqa Yesus aqa
tamo uŋgasari naŋgi na minjreb, “Tamo Koba a niŋgi qa are boleiyeme.”
Osib naŋgi aiyel qariŋnjrnab gileb. 41 Naŋgi aiyel gilsib Siria sawa ti
Silisia sawa ti ambleq na walweloqnsibqa qure qureq di brantoqnsibqa
Kristen naŋgi itnjroqnsib Qotei aqa anjam minjroqnsib siŋgilatnjroqneb.

16

Timoti a Pol dauryej

1 Onaqa bati bei Pol a walwelosiq Derbe qureq di brantej. Dena
tigelosiq Listra qureq gilej. Dia tamo bei soqnej aqa ñam Timoti. A Yesus
dauryoqnej qaji. Aqa ai a Juda uŋa. A Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej
qaji. Timoti aqa abu a Grik tamo. 2 Listra qure ti Aikoniam qure ti
dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi maroqneb, “Timoti a tamo bolequja.”
3 Sawa dia Juda naŋgi qalieeb, Timoti aqa abu a Grik tamo. Deqa Pol
a Timoti osiqa a ombla wauqa marsiqa muluŋ waiyej. 4 Bati bei naŋgi
aiyel Sailas koba na gilsib qure qureq di walweloqneb. Walweloqnsibqa
Jerusalem dia anjam qoseb qaji di Kristen naŋgi qusib dauryqajqa deqa
minjroqnsib laqneb. Anjam di Yesus aqa anjam maro tamo naŋgo gate
naŋgi ti qoseb. 5 Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateb qaji naŋgi siŋgilatnjroqnej. Bati gaigai tamo uŋgasari gargekoba
are bulyoqnsib Kristen naŋgo miligiq aiyeqnab naŋgi tulaŋ kobaoqneb.

Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia tamo bei unej

6 Bati bei Pol na Sailas na Timoti na naŋgi qalub walwelosib Frigia
sawa ti Galesia sawa ti dia Qotei aqa anjam mare mare giloqneb. Naŋgi
Esia sawaq di Yesus aqa anjam marqa laqnabqa Mondor Bole na naŋgi
saidnjrej. 7-8 Deqa naŋgi walwelosib Misia sawaq di branteb. Dena Bi-
tinia sawaq gilqa laqnabqa Yesus aqa Mondor na naŋgi olo saidnjrnaqa
naŋgi Misia sawa amble potosib sumsib torei Troas qureq di branteb.
9 Naŋgi Troas di sosibqa qolo Pol a ŋeio bulosiqa Masedonia tamo bei
unej. Masedonia tamo di a Pol aqa ulatamuq di tigelosiq minjej, “Ni
Masedonia bosim iga aqaryaige.” 10 Pol a ŋeio degsi unej deqa iga
tigelosim Masedonia sawaq sumem. Iga endegsi poigej, “Qotei na iga
metgwo deqa iga Masedonia sawaq di tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa
anjam bole minjroqnqom.”

Lidia a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej

11 Onaqa iga Troas qureq dena qobuŋ gogetosim Samotres nui tiŋyosim
sumem. Sumsim nui di buŋyosim nebeonaqa Neapolis qureq di tiryem.
12 Dena iga siŋga na walwelosim Filipai qureq di brantem. Qure di nami
Rom naŋgi bosib awoeb qaji. Qure di Masedonia naŋgo qure kobaquja.
Iga sumsim bati gargekoba yala qure dia soqnem. 13 Onaqa Juda naŋgo

yori bationaqa iga qure polomq aisim ya qala beiq di brantem. Iga
are qalem, “Ya qalaq di Juda naŋgo pailyo sawa unu kiyo?” Degosim
aiyem. Aisim uŋgasari qudei dia koroesonab naŋgi itnjrsimqa naŋgi koba
na awoosim Qotei aqa anjam minjroqnem. 14 Naŋgo ambleq di uŋa bei
soqnej aqa ñam Lidia. A gara lent oqnsiq qariŋyeqnaqa tamo naŋgi na
awaiyoqneb. Di aqa silali wau. Aqa qure utru Taiataira. A Qotei qa
louoqnej qaji. A ya qalaq di sonaqa Qotei na aqa areqalo waqtetonaqa a
Pol aqa anjam qusiq poiyonaqa are bulyej. 15 Deqa tamo uŋgasari Lidia
aqa talq di soqneb qaji naŋgi Lidia a ti yanso eb. Onaqa Lidia na iga
mergej, “E Tamo Koba a qa ijo areqalo siŋgilatonum niŋgi bole edegosib
bosib ijo talq endi iga koba na sqom.” Lidia a tulaŋ siŋgilaej deqa iga aqa
talq di a koba na soqnem.

Filipai qureq di Pol Sailas wo naŋgi tonto talq di breinjreb

16 Onaqa bati bei iga olo pailyo sawaq aiyeqnamqa kaŋgal uŋa bei
bosiqa gamq di iga itgej. Uŋa di a mondor uge ti soqnej. Mondor
uge dena kumbra bunuqna branteleŋqas qaji di ubtosiq minjeqnaqa a
kamba tamo qudei naŋgi minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi quoqnsib silali
koba yeqnab osi giloqnsiqa aqa tamo kokba naŋgo baŋq di atoqnej. 17 Iga
Pol koba na aiyeqnamqa uŋa di a iga daurgoqnsiqa tulaŋ leleŋoqnsiqa
maroqnej, “Tamo naŋgi di Qotei Goge Koba aqa wau tamo. Naŋgi anjam
palontoqnsib Qotei a niŋgi padalo sawaq na eleŋqajqa gam osorŋgeqnub.”
18 Bati gargekoba uŋa dena anjam degsi maroqnsiq iga daurgoqnej.
Deqa bati bei Pol a uŋa deqa minjiŋ oqnaqa bulosiqa mondor uge di
minjej, “E Yesus Kristus aqa ñam na ni mermonum, ni uŋa di uratosim
ulaŋ.” Degsi minjnaqa mondor uge dena uŋa di uratosiq ulaŋej.

19-20 Pol a kumbra degyej deqa uŋa di aqa tamo kokba naŋgi silali
oqajqa gam saiinjrej. Gam sainjrnaqa di unsibqa Pol Sailas wo naŋgi
ojsib koro sawaq joqsib gilsib Rom gate naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb.
Tigeltnjrsibqa Rom gate naŋgi endegsib minjreb, “Tamo aiyel naŋgi dena
iga tamo uŋgasari qure endia unum qaji gulbe koba egeqnub. Naŋgi aiyel
Juda tamo. 21 Naŋgi aiyel kumbra osorgeqnub qaji di iga Rom tamo
na dauryqajqa getento koba.” 22 Onaqa tamo uŋgasari kalil qure dia
soqneb qaji naŋgi anjam di qusibqa Pol Sailas wo naŋgo jejamuq di une
qametnjroqneb. Onaqa Rom gate naŋgi na naŋgi aiyel ojsib qaja tamo
naŋgo baŋq di ateb. Atnabqa naŋgi na osib gara bumbraŋyetnjrsib bu
toqoŋ na kumbaiŋnjreb. 23 Naŋgi kumbaiŋnjro gargekobatosib tonto talq
di breinjrsib tonto tal taqato tamo a minjeb, “Ni na naŋgi aiyel siŋgila na
tontnjrsim geregere taqatnjresoqne.” 24 Degsib minjnabqa a naŋgi aiyel
joqsiqa tonto tal miligiq di warum beiq di breinjrsiq ŋamtaŋ kobaquja na
naŋgo siŋga gitantetnjrej.

25 Onaqa qolo jige Pol Sailas wo naŋgi tonto tal miligiq di Qotei paily-
oqnsib loueqnabqa tamo naŋgi tonto talq di soqneb qaji naŋgi quoqneb.
26 Bati qujai deqa mimiŋ koba dosiqa siŋgila na tonto tal reŋgiŋyonaqa
siraŋme kalil waqeleŋeb. Sil kokba kalil tamo naŋgi tontnjreb qaji di
pambloŋeleŋeb. 27-28 Onaqa tonto tal taqato tamo a tigelosiqa ŋam atej
di siraŋme kalil waqeleŋesonaq unej. Deqa a are qalej, “Tonto tamo kalil
naŋgi jaraiyonub.” Degsi are qalsiqa aqa serie osiq aqa segi jejamu qalqa
yonaqa Pol a maosiq minjej, “Ni ino segi jejamu qalaim. Iga kalil endi
unum. Iga jaraiyosai.” 29-30 Pol a degsi tonto tal taqato tamo di minjnaqa
a na qaja tamo qudei naŋgi metnjrnaq waŋal osi bonab warum suwaŋej.

Onaqa a tulaŋ ulaugetosiq gindagindaŋosiq urur ti warum miligiq gilsiq
Pol Sailas wo naŋgo siŋgaq di ŋam quosiq ŋeiej. Dena tigelosiqa naŋgi aiyel
joqsiq oqedosiq nenemnjrej, “O tamo kokba aiyel, e kumbra kiye yitqa
Qotei na e oqas?”
31 Onaqa naŋgi aiyel na minjeb, “Ni Tamo Koba Yesus qa ino areqalo
siŋgilatime. Yimqa Qotei na ni ti tamo uŋgasari kalil ni ombla tal qujaiq
di unub qaji naŋgi ti eleŋqas.” 32 Degsi minjsibqa Tamo Koba aqa anjam
plalteqnabqa a quoqnej. Tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb
qaji naŋgi dego quoqneb. 33 Onaqa qolo deqa tonto tal taqato tamo a
na naŋgi aiyel yu qosetnjrsiqa tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di
soqneb qaji naŋgi koba na yanso eb. 34 Onaqa a na naŋgi aiyel joqsiqa
aqa talq gilsib dia iŋgi anainjrej. Tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq
di soqneb qaji naŋgi a ti tulaŋ areboleboleinjrej. Di kiyaqa? Naŋgi are
bulyosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb deqa.
35 Ariya nebeonaqa Rom gate naŋgi na qaja tamo qudei naŋgi
qariŋnjrnab aisib tonto tal taqato tamo di minjeb, “Ni na tamo aiyel di
oqeq atim naŋgi sumeb.” 36 Onaqa a naŋgo anjam di qusiqa Pol minjej,
“Rom gate naŋgi na qaja tamo qudei qariŋnjronub bosib e endegsib
merbonub, ‘Ni na naŋgi aiyel oqeq atim naŋgi sumeb.’ Naŋgi e degsib
merbonub. Deqa niŋgi aiyel are lawo sumiy.” 37 Onaqa Pol a anjam di
qusiqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Aqo aiyel Rom tamo. Gate naŋgi na
gago une bole babtosai. Naŋgi aqo aiyel laŋa ojsib tamo uŋgasari naŋgo
ŋamdamuq di kumbaiŋgosib tonto talq endi waigeb. Bini naŋgi lumu na
iga olo oqeq atib sumqajqa maronub. Deqa iga sumqasai. Naŋgi segi
bosib iga tonto talq endena oqeq atib sumqom.”
38 Onaqa qaja tamo naŋgi olo gilsib Rom gate naŋgi Pol aqa anjam di
minjrnabqa qusib ulaeb. Di kiyaqa? Pol Sailas wo naŋgi Rom tamo deqa.
39 Deqa Rom gate naŋgi Pol Sailas wo naŋgo are latetnjrqa marsibqa
tonto talq aisib minjreb, “Bole, iga grotonum.” Degsib minjrsibqa
siraŋ waqtetnjrsib joqsib oqedeb. Oqedosib naŋgi aiyel minjreb, “Niŋgi
qure endi uratosib sumiy.” 40 Degsib minjrnabqa naŋgi aiyel tonto
tal uratosibqa walwelosib Lidia aqa talq gileb. Gilsib dia Yesus aqa
tamo uŋgasari qudei naŋgi itnjrsibqa Yesus aqa anjam na naŋgo are
siŋgilatetnjreb. Osib naŋgi uratnjrsib qure di uratosib sumeb.

17

Tesalonaika naŋgi na Pol Sailas wo ojqa mareb

1 Pol aqa wau qujai naŋgi ti sumsib Amfipolis qureq di brantosib dena
walwelosib Apolonia qureq sumeb. Dena tigelosib sumsib Tesalonaika
qureq di branteb. Dia Juda naŋgo Qotei tal bei soqnej. 2 Deqa Pol aqa
kumbra gaigai yoqnej qaji di dauryosiqa Qotei tal miligiq gilej. Gilsiqa
yori bati qalub qa Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di plaltoqnsiqa
Juda tamo uŋgasari naŋgi minjroqnej. 3 Pol a anjam geregere plaltosiq
endegsi minjroqnej, “Qotei aqa anjam nami neŋgreŋyeb qaji di aqa utru
agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moisim olo subq na tigelqas.” Osiqa
minjroqnej, “Yesus agi e niŋgi a qa merŋgeqnum qaji a bole Kristus.” 4 Pol
a naŋgi anjam degsi minjreqnaqa tamo uŋgasari qudei naŋgi aqa anjam
di qusib poinjrnaqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol Sailas wo
daurnjreb. Grik tamo gargekoba Qotei qa louoqneb qaji naŋgi ti uŋa

kokba qudei ti naŋgi dego Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol Sailas
wo daurnjreb.
5 Onaqa Juda naŋgi Pol Sailas wo naŋgi qa minjiŋ oqetnjrnaqa tamo
uge qudei iŋgi qariŋyo sawaq dena joqsib tamo uŋgasari kalil naŋgo
are ugetetnjreb. Osib Pol Sailas wo ojqa marsib tamo bei aqa ñam
Jeson aqa talq gurgur ti gileb. Naŋgi aiyel tal dia ŋereŋoqneb. Gilsib
naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di tigeltnjrqa marsib naŋgi
aiyel qa ŋamoqneb. 6-7 Ŋamonab ugeinjrnaq naŋgi Jeson laŋa ojsib Yesus
aqa tamo uŋgasari qudei dego ojeleŋosib giriŋnjrsib aisib qure deqa gate
kokba naŋgo ulatamuq di tigeltnjreb. Tigeltnjrsib leleŋosib endegsib
maroqneb, “Pol Sailas wo qure qureq di tamo uŋgasari naŋgo areqalo
niñaqyetnjroqnsib laqnub. Agi naŋgi gago qure endeq bonabqa Jeson na
naŋgi joqsiqa aqa talq di gereinjrej unub. Tamo aiyel dena gago mandor
koba Sisar aqa dal anjam gotraŋyoqnsib mareqnub, ‘Mandor koba bei
unu aqa ñam Yesus.’ Naŋgi aiyel degsib mareqnub.” 8 Juda naŋgi na
anjam di Pol Sailas wo naŋgo jejamuq di qametnjrnabqa qure deqa
gate kokba ti tamo uŋgasari gargekoba ti naŋgi qusibqa naŋgi aiyel qa
minjiŋ oqetnjrej. 9 Onaqa qure deqa gate kokba naŋgi na Yesus aqa tamo
uŋgasari qudei Jeson a ti minjreb, “Naŋgo aiyel une di niŋgi na awaiyosib
silali atibqa iga niŋgi uratŋgnam gilqab.” Onaqa naŋgi silali atnabqa gate
kokba naŋgi na naŋgi uratnjrnab gileb.

Pol Sailas wo Beria qureq di Qotei aqa anjam maroqneb

10 Onaqa qolo qujai deqa Yesus aqa tamo uŋgasari Tesalonaika di
soqneb qaji naŋgi na Pol Sailas wo qariŋnjrnab walwelosib sumsib Beria
qureq di branteb. Di brantosib Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsib Qotei
aqa anjam palontosib minjroqneb. 11 Juda tamo uŋgasari Beria di soqneb
qaji naŋgo kumbra tulaŋ boledamu. Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi bul
sai. Naŋgi Qotei aqa anjam quqwajqa tulaŋ areboleboleinjroqnej. Bati
gaigai naŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji di geregere peleiyoqneb.
Pol Sailas wo naŋgo anjam bole kiyo sai kiyo di naŋgi qalieqa marsib
deqa naŋgo aiyel anjam ti Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji de ti
geregere tenemtoqneb. 12 Deqa qure dia Juda gargekoba naŋgi Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Grik tamo uŋgasari kokba qudei dego Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb.
13 Onaqa Juda naŋgi Tesalonaika di soqneb qaji naŋgi Pol a Beria
qureq sumsiq dia dego Qotei aqa anjam palontoqnej di qusibqa minjiŋ
oqetnjrnaqa mareb, “Iga Pol qalqom.” Degsib marsibqa Beria qureq
bosib dia tamo uŋgasari naŋgo are ugetetnjreb. 14 Degyonabqa Kristen
naŋgi na Pol qariŋyonab alile aiyej. Ariya Sailas Timoti wo naŋgi aiyosai.
Naŋgi Beria di soqneb. 15 Tamo naŋgi Pol suweiyeb qaji naŋgi a osib
koba na torei Atens qureq sumeb. Sumsib Atens qureq di naŋgi Pol
uratosib olo puluqa laqnabqa Pol na minjrej, “Niŋgi oqsib Sailas Timoti
wo minjrib ijoq boqujateb.”

Pol a Atens qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

16 Onaqa Pol a Atens qureq di Sailas Timoti wo naŋgi qa tariŋesosiqa
qure ambleq di walweloqnsiqa gisaŋ qotei naŋgo sulum gargekoba
unoqnsiqa are tulaŋ gulbekobaiyoqnej. 17 Deqa a bati gaigai Juda naŋgo
Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda naŋgi ti Grik naŋgi Qotei qa louoqneb
qaji naŋgi ti Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Atens naŋgo koro

sawaq di dego a bati gaigai tigeloqnsiqa tamo uŋgasari naŋgi Yesus aqa
anjam plaltosiq minjroqnej. 18 Bati bei Grik naŋgo qalie tamo qudei
Atens di soqneb qaji naŋgi Pol ombla anjam na qotoqneb. Qudei naŋgi
qalie tamo koba Epikurias aqa skulq dena qalie eb. Qudei naŋgi skul bei
aqa ñam Stoik dena qalie eb. Pol a naŋgi endegsi minjroqnej, “Yesus a
moisiq olo subq na tigelej. Deqa mondoŋ tamo kalil naŋgi dego subq na
tigelqab.” Pol a naŋgi degsi minjroqnej deqa naŋgi Pol ombla anjam na
qotoqnsib segi segi maroqneb, “Pol a anjam laŋa laŋa mareqnu. A anjam
kiyersi mergwajqa bqo?” Qudei naŋgi maroqneb, “Pol a qure bei naŋgo
qotei qa mergeqnu kiyo?” 19 Naŋgi degsib maroqnsib Pol osib naŋgo
koro sawa aqa ñam Areopagus deq osi gileb. Osi gilsib naŋgo ambleq di
tigeltosib minjeb, “Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa utru geregere
mergimqa iga qusim qalieqom. 20 Anjam bunuj ni mareqnum qaji di aqa
utru bei. Iga anjam deqaji nami quosaioqnem. Deqa ni na anjam aqa
utru geregere mergimqa iga qalieqom.” 21 Bati gaigai Atens naŋgi ti tamo
uŋgasari sawa bei beiq na Atens beleŋeb qaji naŋgi ti korooqnsibqa anjam
bunu bunuj maroqneb.

22 Deqa Pol a naŋgo koro sawa ambleq di tigelosiqa minjrej, “O Atens
tamo uŋgasari, e unonum, niŋgi qotei gargekoba louetnjreqnub. 23 E
nuŋgo qure ambleq di walweloqnsimqa nuŋgo louqajqa iŋgi iŋgi kalil
uneleŋosim gilsim atra bijal bei unonum. Atra bijal di aqa quraq di
anjam endegsi neŋgreŋyonab sonaq unonum, ‘Atra bijal endi qotei bei iga
qaliesai qaji aqa atra bijal.’ O Atens tamo uŋgasari niŋgi ijo anjam endi
quiy. E Qotei niŋgi qaliesai qaji di ubtosiy merŋgwai. A Qotei bole. Niŋgi
a qa qaliesai. Niŋgi a qa laŋa loueqnub.

24 “Qotei di a laŋ ti mandam ti iŋgi iŋgi kalil dego gereiyeleŋej. A
segi qujai laŋ qa ti mandam qa ti Tamo Koba. Deqa atra tal tamo na
gereiyo qaji Qotei a dia sqasai. 25 Iga mandam tamo unum deqa iga na
Qotei aqaryaiyosim iŋgi bei yqa keresai. A iŋgi bei qa truquosaieqnu.
A segi iŋgi iŋgi kalil naŋgo utru. A segi na iga ŋambile egeqnu. Iŋgi iŋgi
kalil dego a segi na iga egeqnu. 26-27 Qotei dena nami tamo qujai Adam
gereiyonaqa aqa moma naŋgi paraosibqa sawa sawa kalil kereteb. Qotei
na tamo uŋgasari naŋgo segi segi sqajqa bati ateleŋej. Naŋgo segi segi
sqajqa mandam beli dego ateleŋej. A degyej. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari
naŋgi a qa ŋamosib ŋamosib itqajqa deqa. O Atens tamo uŋgasari niŋgi quiy.
Qotei a isaq di sosai. A nuŋgo jojomq di unu. 28 A segi na iga ŋambile
egeqnaqa iga bole sosim walweleqnum. Nuŋgo segi powo tamo qudei
naŋgi nami deqa are qalsib endegsib mareb, ‘Iga dego Qotei aqa aŋgro.’
29 Di bole. Iga Qotei aqa aŋgro. Deqa niŋgi quiy. Qotei a sulum bul sai.
Tamo naŋgi gol na silva na meniŋ na ti sulum gereiyeqnub. Naŋgo segi
baŋ na ti qalie na ti sulum di gereiyeqnub. Qotei a sulum deqaji bul unu
niŋgi edegaib.

30 “Nami tamo uŋgasari naŋgi nanari soqneb. Naŋgi Qotei qaliesai.
Deqa naŋgi gisaŋ qotei naŋgo sulum gereinjroqnsib biŋinjroqneb. Bati
di Qotei a naŋgo kumbra di unoqnsiqa unosaibuloqnsiqa naŋgi kambat-
njrosaioqnej. Ariya bini Qotei na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub
qaji naŋgi endegsi minjreqnu, ‘Niŋgi are bulyiy.’ 31 Qotei a bati atej unu.
Bati di brantimqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgo une qa peginjrqas. Aqa
segi kumbra bole na ti aqa Ŋiri Yesus Kristus giltej qaji aqa wau na ti

naŋgo une qa peginjrqas. Tamo uŋgasari naŋgi degsib qalieqajqa deqa
Qotei na Yesus subq na tigeltej.”
32 Onaqa tamo uŋgasari naŋgi subq na tigelo qa anjam di qusibqa naŋgi
qudei Pol kikiyeb. Ariya naŋgi qudei na Pol minjeb, “Anjam di bunuqna
ni na olo mergim iga quqwom.” 33 Onaqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa gilej.
34 Tamo qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb. Bei aqa ñam Dionisius. A koro sawa
deqaji gate koba. Uŋa bei aqa ñam Damaris. Tamo uŋgasari qudei dego
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib Pol dauryeb.

18

Pol a Korin qureq di Yesus aqa anjam plaltoqnej

1 Onaqa bati bei Pol a Atens qure uratosiqa walwelosiq Korin qureq
gilej. 2 Gilsiq dia Juda tamo bei aqa ñam Akwila itej. Akwila aqa qure
utru Pontus. Nami yala Akwila aqa ŋauŋ Prisila wo Itali sawa uratosib
Korin beb. Rom naŋgo mandor koba Klodius a marej, “Juda naŋgi Rom
qureq endi sqasai. Kalil jaraiqab.” Deqa naŋgi aiyel Itali sawa uratosib
Korin qureq beb. Bosib Korin di sonabqa Pol a gilsiq naŋgi itnjrej. 3 Pol a
naŋgi ti silali wau qujai. Deqa naŋgi koba na Korin di sosibqa silali qa
wauoqneb. Naŋgo silali wau di naŋgi gara na tal gereiyoqneb. 4 Yori
bati gaigai Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Juda ti Grik ti
naŋgi Yesus aqa anjam plaltosiq minjroqnej. Aqa anjam dena naŋgo
are qametnjrimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa osiq
anjam minjroqnej.
5 Onaqa bati bei Sailas Timoti wo naŋgi Masedonia sawa uratosib gilsib
Korin dia Pol itosib naŋgi koba na soqneb. Deqa Pol na aqa silali wau
uratosiqa Qotei aqa anjam qa segi wauoqnej. Osiqa Juda naŋgo Qotei
tal miligiq giloqnsiqa naŋgi siŋgila na endegsi minjroqnej, “Yesus a bole
Kristus Qotei na qariŋyej qaji.” 6 Degsi minjreqnaqa naŋgi aqa anjam
di quoqnsib gotraŋyoqnsib a misiliŋyoqneb. Deqa Pol na aqa segi gara
jugo tumbrum butuyosiqa minjrej, “Niŋgi padalqab di nuŋgo segi une
na padalqab. Ijo une na sai. Deqa bini e niŋgi uratŋgsiy tamo Juda sai
naŋgoq giloqnsiyqa Yesus aqa anjam minjroqnqai.” 7 Pol na Juda naŋgi
degsi minjrsiqa naŋgo Qotei talq dena oqedosiq tamo bei aqa ñam Titius
Jastus aqa talq di soqnej. Titius a Qotei qa louoqnej qaji. Aqa tal di Juda
naŋgo Qotei tal jojomq di soqnej. 8 Bati deqa Qotei tal taqato tamo aqa
ñam Krispus a ti tamo uŋgasari kalil a ombla tal qujaiq di soqneb qaji
naŋgi ti Pol aqa anjam qusib Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
Korin tamo uŋgasari gargekoba naŋgi dego Pol aqa anjam qusib Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilatosib yanso eb.
9 Bati bei qolo Pol a ŋeio bulosiqa Tamo Koba Yesus unnaqa minjej, “O
Pol, ni ulaaim. Ni qure endia sosimqa ino medabu waqtoqnsimqa boleq
di ijo anjam mare mare laqne. Mequmaim. 10 E ni ombla sqai deqa tamo
bei na ni ugeugeimqasai. Qure endia ijo segi tamo uŋgasari gargekoba
unub.” 11 Onaqa Pol a anjam di dauryosiqa Korin dia wausau qujai bai
6 sosiqa tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsiq minjroqnej.
12 Ariya Rom naŋgo gate koba Galio a Akaia sawa taqatesonaqa bati
deqa Korin dia Juda naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa a ojsib koro sawaq
osi gilsib Galio aqa awo jaram namoq di tigelteb. 13 Tigeltosib Galio
minjeb, “Tamo endena iga Juda gago dal anjam gotraŋyoqnsiqa Qotei

louqajqa gam bei osorgeqnu.” 14 Onaqa Pol a kamba anjam marqa
laqnaqa Galio na getentosiqa Juda naŋgi minjrej, “O Juda tamo uŋgasari
niŋgi quiy. Tamo endi a une kobaquja bei yimqa kiyo tamo bei qalim
moiyimqa kiyo niŋgi a ojsib bosib ijo ulatamuq endi tigeltqab di e nuŋgo
anjam quqwai. 15 Ariya niŋgi nuŋgo segi dal anjam qa ti nuŋgo segi moma
naŋgo ñam qa ti maronub deqa e nuŋgo anjam di gereiyqasai. Di ijo wau
sai. Niŋgi segi na gereiyiy.” 16-17 Galio a awo jaramq di awesosiqa Juda
naŋgi degsi minjrsiqa naŋgi winjrej. Onaqa Juda naŋgi naŋgo Qotei tal
taqato tamo aqa ñam Sostenes a ojsib Galio aqa awo jaram namoq di
qalougeteb. Qaleqnab Galio a di unsiqa a deqa yala are qalosai. Unsiq
unosaibulej.

Pol a Jerusalem olo aisiq dena Antiok qureq gilej

18 Pol a bati gargekoba yala Korin di soqnej. Sosiqa Yesus aqa tamo
uŋgasari naŋgi uratnjrsiqa Prisila Akwila wo naŋgi joqsiqa koba na Siria
sawaq aiqa marsib qobuŋ gogeteb. Naŋgi qobuŋ gogetqa yosib Pol a mati
Senkria qureq di Juda naŋgo kumbra dauryosiqa aqa segi gate baŋga ti
me juŋgum ti gentej. Nami a bati qudei Qotei pailyoqnsiq deqa aqa gate
baŋga ti me juŋgum ti uratonaq soqnej. 19-21 Ariya naŋgi Senkria qureq
di qobuŋ gogetosib aisib Efesus qureq di tiryeb. Tiryosib mandamq
aisib Pol a Juda naŋgo Qotei tal miligiq gilsiqa naŋgi Qotei aqa anjam
plaltosiq minjroqnej. Onaqa naŋgi Pol aqa anjam qusib minjeb, “Ni bati
qudei iga koba na endi sqom.” Minjnabqa a na naŋgi saidnjrsiqa aiqa
osiqa minjrej, “Qotei na odbimqa bunuqna e nuŋgoq olo bqai.” Degsi
minjrsiqa a qobuŋ gogetosiq aiyej. A na Prisila Akwila wo naŋgi Efesus
qureq di uratnjrsiq aiyej. 22 Pol a aisiqa Sisaria qureq di tiryosiqa qobuŋ
uratosiqa siŋga na walwelosi aisiq Jerusalem di brantej. Brantosiqa
Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsiqa koba na soqneb. Osiqa naŋgi olo
uratnjrsiqa walwelosiq Antiok qureq gilej.

23 Gilsiq Antiok dia bati gargekoba yala sosiqa dena walwelosiq Gale-
sia sawa ti Frigia sawa ti dia laqnej. Laqnsiqa naŋgo qure kalilq di bran-
toqnsiqa tamo uŋgasari Yesus dauryoqneb qaji naŋgi koroinjroqnsiqa
Qotei aqa anjam na siŋgilatnjroqnej.

Apolos a Efesus qureq di Qotei aqa anjam plaltoqnej

24 Onaqa bati bei Juda tamo bei aqa ñam Apolos a Efesus qureq bosiq
dia wauoqnej. Aqa qure utru Aleksandria. A Qotei aqa anjam maro
tamo. A Qotei aqa anjam tulaŋ qaliedamu. Deqa a na Qotei aqa anjam
kalil neŋgreŋq di so qaji di geregere plaltoqnej. 25 Tamo qudei na nami
Tamo Koba aqa gam Apolos osoryeb deqa a siŋgila na Yesus aqa anjam
plaltoqnej. A Jon yansnjro qaji aqa wau qa segi qalieej. 26 Deqa bati bei
a Juda naŋgo Qotei tal miligiq di siŋgila na anjam palonteqnaqa Prisila
Akwila wo naŋgi aqa anjam qusibqa a osib qalaq gilsibqa Qotei aqa
gam bole geregere osoryonab a poiyej. 27 Onaqa bunuqna Apolos a
marej, “E Akaia sawaq gilqai.” A degsi marnaqa Yesus aqa tamo uŋgasari
Efesus qureq di soqneb qaji naŋgi na odyosib minjeb, “Di kere. Ni
gilime.” Degsib minjsibqa anjam bei neŋgreŋyosib Apolos yonab a na osi
gilsiqa Yesus aqa tamo uŋgasari Akaia sawaq di soqneb qaji naŋgi enjrej.
Endegsib neŋgreŋyeb, “O gago was niŋgi quiy. Apolos a nuŋgoq bqo.
Deqa niŋgi a osib geregereiyiy.” Ariya Apolos a Akaia sawaq di sosiqa
a na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi Qotei

aqa anjam minjreqnaqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Qotei a nami naŋgi eleŋqa marsiq deqa naŋgi qa are boleiyej. Gam dena naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb. 28 Apolos a tamo uŋgasari naŋgo ŋamdamuq di Juda naŋgo anjam siŋgila na gotraŋyoqnej. A Qotei aqa anjam neŋgreŋq di so qaji dena naŋgi endegsi osornjrej, Yesus a bole Kristus.

19

Pol a Efesus qureq di Qotei aqa anjam palontoqnej

1-2 Apolos a Korin di sonaqa Pol a Esia sawa yambaŋ naŋgo qure qureq di walweloqnej. A walwelosi aisiq Efesus qureq di brantosiqa tamo qudei Yesus dauryoqneb qaji naŋgi sonab itnjrsiqa endegsi nenemnjrej, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib bati deqa niŋgi Mondor Bole eb e?” Onaqa naŋgi na saideb, “Eo. Mondor Bole unu kiyo sai kiyo di iga nami quosaioqnem.” 3 Onaqa Pol na olo nenemnjrej, “Niŋgi anjam kiye qusib yanso eb?” Onaqa naŋgi na minjeb, “Jon yansnjro qaji aqa anjam segi iga qusim dena yanso em.”

4 Onaqa Pol na olo minjrej, “Jon na tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, ‘Niŋgi are bulyibqa e na yansŋgwai.’ Osiqa minjroqnej, ‘Niŋgi tamo ijo qoreq na bqas qaji a qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.’ Tamo Jon aqa qoreq na bqajqa maroqnej qaji agi Yesus.” 5 Onaqa naŋgi Pol aqa anjam di qusib poinjrnaqa Tamo Koba Yesus aqa ñam na yanso eb. 6 Yanso onabqa Pol a naŋgo gateq di aqa baŋ atnaqa Mondor Bole naŋgoq aisiq meŋ bulyetnjrnaqa bati qujai deqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋoqneb. Osib naŋgi Qotei aqa medabu osib anjam palontoqneb. 7 Bati deqa tamo 12 naŋgi Mondor eb.

8 Pol a bai qalub Efesus dia Juda naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsiqa Qotei aqa anjam minjroqnej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Juda naŋgi geregere poinjrqajqa deqa Pol a siŋgila na minjroqnej. 9 Degyeqnaqa Juda qudei naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa naŋgi a qa ugeosib aqa anjam dauryqa urateb. Osib ŋambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej qaji di misiliŋyosib tamo uŋgasari naŋgi endegsib minjroqneb, “Yesus aqa gam di uge.” Deqa Pol a naŋgi uratnjrsiqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi segi joqsiqa tamo bei aqa ñam Tiranus aqa skul kobaq gileb. Gilsib dia Pol a bati gaigai Qotei aqa anjam plaltoqnej. 10 Pol a wausau aiyel degyoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil Esia sawaq di soqneb qaji Juda ti Grik ti naŋgi Tamo Koba aqa anjam quoqneb.

Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi mondor uge naŋgi winjrqajqa wauoqneb

11 Qotei a Pol aqa baŋ na maŋwa gargekoba babtoqnej. 12 Deqa tamo qudei na naŋgo gara ñeŋgi oqnsib Pol aqa jejamuq di betertoqnsib gara di olo osi giloqnsib tamo mainjro qaji naŋgo jejamuq di ateqnab naŋgo ma saioqnej. Tamo mondor uge ti so qaji naŋgo jejamuq di dego gara ñeŋgi ateqnab mondor uge naŋgi jaraiyoqneb.

13 Juda tamo qudei naŋgi dego sawa sawaq di walweloqnsibqa mondor uge naŋgi winjrib jaraiqajqa wauoqneb. Naŋgi silali oqajqa deqa marsib wau di yoqneb. Onaqa bati bei naŋgi qudei Tamo Koba Yesus aqa ñam na mondor uge bei wiyqa osib mondor uge endegsib minjeb, “Iga Yesus agi Pol a deqa anjam palonteqnu qaji aqa ñam na ni mermonum, ni tamo di

uratosim ulaŋ.” 14 Juda naŋgo atra tamo koba Skeva aqa ŋiri 7 naŋgi kumbra di degyeb. 15 Degyonabqa mondor uge na naŋgi kamba minjrej, “E Yesus qalie. E Pol dego qalie. Ariya niŋgi tal qabe?” 16 Onaqa tamo mondor uge ti so qaji a siŋgila na prugosiq naŋgo qawarq di awoosiq naŋgi ñumougetnjrsiq jejamu niñaqyetnjrej. Osiqa naŋgo gara bumbraŋyetnjrnaqa naŋgi tal uratosib yosi jaraiyeb. 17 Onaqa tamo uŋgasari kalil Juda ti Grik ti Efesus qureq di soqneb qaji naŋgi kumbra deqa qusibqa ulaugeteb. Osib naŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam tulaŋ soqtoqneb. 18 Bati deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb. Deqa naŋgi boqnsib naŋgo kumbra uge uge nami yoqneb qaji di tamo kalil naŋgo ŋamdamuq di ubtoqneb. 19 Tamo uŋgasari gargekoba quñam qaloqneb qaji naŋgi dego boqnsib naŋgo quñam qalo qaji buk kalil koroiyoqnsibqa tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di koiteleŋoqneb. Buk di nami silali na awaiyo qaji. Awai sisiyeb 50,000 kina. 20 Naŋgi kumbra degyeb deqa Tamo Koba aqa anjam tulaŋ kobaoqnsiqa sawa sawaq gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi quoqneb.

Efesus naŋgi Pol qa minjiŋ oqetnjrnaqa murqumyoqneb

21 Efesus qureq di Pol a Qotei aqa wau yoqnsiq koboonaqa Qotei aqa Mondor na Pol areqalo yonaqa a endegsi marej, “E Masedonia sawa ti Akaia sawa ti dia walweloqnsiyqa dena aisiy Jerusalem di brantqai.” Osiqa marej, “Di koboamqa e Jerusalem uratosiy gilsiy Rom qure dego unqai.” 22 Pol a degsi marsiqa tamo aiyel a koba na wauo qaji Timoti Erastus wo naŋgi qariŋnjrnaqa namoosib Masedonia sawaq gileb. Pol a segi Esia sawaq di soqnej. A bunuqna Masedonia sawaq gilqa marsiqa naŋgi aiyel namoqna qariŋnjrnaq gileb.

23 Bati deqa Efesus dia tamo qudei naŋgi ŋambile gaigai sqajqa gam Yesus na babtej qaji deqa ŋiriŋkobaoqneb. 24 Naŋgo ŋiriŋ aqa utru agiende. Tamo bei aqa ñam Demitrius a silva oqnsiq dena iŋgi iŋgi gereiyoqnej. A na gisaŋ qotei bei aqa ñam Artemis aqa atra tal sigitoqnsiqa atra tal sulum kiñilala silva na gereiyoqnej. Gereiyeqnaqa tamo uŋgasari naŋgi awaiyeqnabqa tamo qudei a koba na wauo qaji naŋgi a ti dena silali koba oqneb. 25 Bati bei Demitrius a na aqa wau qujai naŋgi ti tamo qudei wau deqaji yoqneb qaji naŋgi ti koroinjrsiqa endegsi minjrej, “Niŋgi quiy. Gago wau endena iga silali koba eqnum. 26 Ariya Pol a gago wau endi ugeteqnu. Agi a gam endena ugeteqnu. A na tamo uŋgasari gargekoba naŋgo are tigeltetnjroqnsiqa minjreqnu, ‘Tamo naŋgi baŋ na qotei gereiyo qaji di qotei bolesai. Di gisaŋ qotei.’ Yeqnaqa naŋgi aqa anjam di dauryoqnsib qotei Artemis qoreiyoqnsib Artemis aqa atra tal sulum dego awaiyqa urateqnub. Pol aqa kumbra di niŋgi uneqnub. Aqa anjam dego niŋgi queqnub. Aqa kumbra di a Efesus endia segi yosai. Esia sawa keretoqnsiqa dia dego a kumbra di yeqnu. 27 Pol aqa kumbra dena gago silali wau endi uloŋqas. Di segi sai. Gago qotei koba Artemis aqa atra tal aqa ñam dego ugeqas. Amqa tamo uŋgasari kalil naŋgi Artemis aqa ñam soqtqa uratqab. Niŋgi qalie, Esia sawaq endi tamo uŋgasari naŋgi Artemis aqa ñam soqtoqnsibqa a qa loueqnub. Sawa sawa kalilq di dego tamo uŋgasari naŋgi Artemis aqa ñam soqteqnub. Pol aqa anjam mareqnu qaji dena Artemis aqa ñam koba di torei ulontqas.”

28 Onaqa sulum gereiyo tamo naŋgi anjam di qusib minjiŋ ani oqetnjrnaqa tulaŋ murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus gago qotei Artemis a

qotei kobaquja.” 29 Naŋgi degsib murqumyeqnabqa tamo uŋgasari kalil
Efesus di soqneb qaji naŋgi qusibqa naŋgi dego murqumyoqneb. Osib
Masedonia tamo aiyel Pol dauryosib beb qaji agi Gaius Aristarkus wo
naŋgi ojeb. Ojsib naŋgi aiyel giriŋnjrsib qure deqa gate kokba naŋgo
ulatamuq di tigeltnjrqa marsib gurgurosib koro sawaq joqsib gileb.
30 Onaqa Pol a deqa qusiqa tamo uŋgasari naŋgo are latetnjrqa marsiqa
naŋgo ambleq aiqa laqnaqa tamo uŋgasari Yesus dauryeb qaji naŋgi na
saidyeb. 31 Rom tamo kokba qudei Esia sawa taqatoqneb qaji naŋgi Pol
qalieeb deqa naŋgi dego anjam qariŋyosib minjeb, “Ni koro sawa miligiq
gilaim.”
32 Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koro sawaq di koroosib
murqumyoqneb. Utru kiye qa naŋgi bosib koroeb di naŋgi qaliesai.
Utru bei bei qa maroqnsibqa laŋa laŋa murqumyoqneb. 33 Onaqa Juda
qudei naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo are latetnjrqa marsib Juda tamo bei
aqa ñam Aleksander osib koro sawa ambleq di atnabqa tamo uŋgasari
naŋgi a unsib mareb, “Tamo di aqa une qa kiyo iga bosim koroonum?”
Onaqa Aleksander a tamo uŋgasari naŋgi anjam bei minjrqa osiq tigelej.
Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa baŋ soqtej. 34 Baŋ soqtonaqa naŋgi
kiriosai. Naŋgi poinjrej, Aleksander a Juda tamo. Deqa naŋgi kalil
olo murqumyoqnsib maroqneb, “Efesus gago qotei Artemis a qotei
kobaquja.” Naŋgi anjam qujai di tulaŋ waiŋoqnsib sokobaiyeb.
35 Onaqa Efesus naŋgo gate bei a kamba tamo uŋgasari naŋgi anjam
minjrqa osiq tigelej. Tigelosiqa naŋgi kiriqa osiq aqa baŋ soqtonaqa
naŋgi kirieleŋonabqa minjrej, “O Efesus tamo uŋgasari niŋgi quiy. Efesus
endia niŋgi na qotei koba Artemis aqa atra tal taqateqnub. Artemis
aqa sulum nami laŋ goge na uloŋosiq mandamq aiyej qaji di dego niŋgi
na taqateqnub. Tamo uŋgasari kalil naŋgi di qalie. 36 Deqa tamo bei
na anjam di gotraŋyqa keresai. O ijo was, niŋgi grotosib une bei yaib
deqa niŋgi mati lawo na sosib geregere are qaliy. 37 Tamo aiyel Gaius
Aristarkus wo naŋgi une saiqoji. Niŋgi na naŋgi laŋa joqsib bonub. Naŋgi
gago atra talq dena iŋgi bei bajiŋosai. Naŋgi gago qotei Artemis aqa
ñam misiliŋyosai dego. 38 Deqa Demitrius aqa wau qujai naŋgi ti tamo
qudei qa anjam bei soqnimqa joqsib Rom gate kokba naŋgo ulatamuq
di tigeltnjrsib anjam marqab. 39 Niŋgi dego tamo qudei qa anjam bei
soqnimqa bati atibqa Rom gate kokba naŋgi koroosib nuŋgo anjam
gereiyqab. 40 Bini iga laŋa ŋiriŋ tigeltonum utru saiqoji. Deqa Rom gate
kokba naŋgi bosib koro endeqa utru nenemgibqa iga na kamba anjam
bei minjrqa keresaiigo uge.” 41 Tamo gate dena tamo uŋgasari naŋgi
anjam degsi minjrsiqa naŋgi winjrnaq jaraiyeb.

20

Pol a Masedonia sawa ti Grik sawa ti dia walweloqnej

1 Onaqa tamo uŋgasari naŋgo murqumyo koboonaqa Pol na Kristen
naŋgi metnjrnaqa aqa areq di koroonabqa naŋgi siŋgilatnjrej. Osiqa
naŋgi uratnjrsiqa Masedonia sawaq gilej. 2 Gilsiq sawa dia walweloqn-
siqa Kristen naŋgi itnjroqnsiqa Qotei aqa anjam gargekoba minjroqnej.
Minjreqnaqa aqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnej. Onaqa a sumsiq
Grik naŋgo sawaq di brantej. 3 Brantosiqa sawa dia bai qalub sosiqa
dena qobuŋ na Siria sawaq aiqa laqnaqa Juda tamo qudei na Pol qalsib
moiyotqa mareqnab qusiqa endegsi are qalej, “E olo puluosiy siŋga na

Masedonia sawaq oqsiy dena Siria sawaq aiqai.” 4-5 A degsi are qalsiqa
tigelosiq Masedonia sawaq oqwa osiqa tamo qudei naŋgi joqsiqa koba
na oqeb. Tamo di naŋgo ñam agi marqai. Bei Sopater. A Pirus aqa
ŋiri. A Beria qure qaji. Tesalonaika tamo aiyel Aristarkus Sekundus
wo. Bei Gaius. A Derbe qure qaji. Bei Timoti. Esia tamo aiyel Tikikus
Trofimas wo. Tamo kalil naŋgi di Pol ombla Masedonia sawaq oqsib dia
iga Pol koba na uratgosib namo aisib Troas qureq di branteb. Brantosib
dia iga qa tariŋoqneb. 6 Onaqa Juda naŋgo bem tiyosai qaji uyqa bati
koboonaqa iga Filipai qureq di qobuŋ bei gogetosim qobuŋ na aisim bati
5 koboonaqa Troas qureq di tiryem. Tiryosim dia tamo naŋgi iga qa
tariŋoqneb qaji naŋgi itnjrsimqa bati 7 naŋgi koba na soqnem.

Yutikus a uloŋosiq moinaqa Pol na olo tigeltej

7 Onaqa Juda naŋgo yori bati koboonaqa nebeonaq qolo iga Kristen
naŋgi koroinjrsimqa naŋgi koba na bem gentosim uyoqnem. Bem uyeq-
namqa Pol na Qotei aqa anjam minjroqnej. A anjam olekoba mareqnaq
qolo jigeej. Di kiyaqa? Nebeamqa a naŋgi uratnjrsim aiqas. 8 Naŋgi
koroesonabqa warum goge dia waŋal gargekoba pumbloŋoqneb. 9 Aŋgro
wala bei aqa ñam Yutikus a siraŋme kiñala dadaŋ gogeqsi aqa areq di
awesoqnej. Onaqa Pol a anjam tulaŋ olekoba mareqnaqa Yutikus a
urŋamyonaqa tibiboqnej. Osiq qambumtosiqa warum goge dena uloŋosiq
mandamq aiyej. Onaqa naŋgi kalil mandamq aisib Yutikus osib soqteb
a moiyej. 10 Pol a dego mandamq aisiqa aŋgro wala di soqoŋyej. So-
qoŋyonaqa a olo ŋambile ej. Deqa Pol na tamo uŋgasari kalil naŋgi minjrej,
“Niŋgi are gulbeiŋgaiq. A ŋambile unu.” 11 Pol a naŋgi degsi minjrsiqa
olo warum gogeq oqsiq dia bem giŋgeŋyonaqa naŋgi uyeb. Uynabqa
Pol na olo anjam olekoba naŋgi minjreqnaqa nebeej. Nebeonaqa Pol a
naŋgi uratnjrsiqa aiqa osiqa endegsi minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. E
aiyeqnum. Deqa niŋgi bole soqniy.” 12 Aŋgro wala di a ŋambile soqnej
deqa aqa was naŋgi tulaŋ areboleboleinjrnaqa a osib naŋgo talq gileb.

Pol a Troas qure uratosiqa Miletus qureq aiyej

13 Ariya iga na Pol uratosim namoosim qobuŋ bei gogetosim aisim
Asos qureq di tiryem. Di kiyaqa? Pol a nami iga endegsi mergej, “Niŋgi
namooiy. E bunuqna siŋga na walwelosiy aisiy Asos qureq di niŋgi
itŋgwai. Osiy dena niŋgi koba na qobuŋ gogetosim aiqom.” Pol a iga degsi
mergej deqa iga namo qobuŋ na aisim Asos qureq di tiryosim Pol qa
tariŋoqnem. 14 Bunuqna Pol a Asos qureq bosiq dia iga itgonaqa iga koba
na qobuŋ gogetosim aisim Mitilini qureq di tiryem. 15 Nebeonaqa iga
dena qobuŋ na aisim Kios nui qalaq di tigelosim ŋereŋem. Olo nebeonaqa
iga qobuŋ na aisim Samos nui qalaq di tigelosim ŋeiem. Olo nebeonaqa
iga aisim Miletus qureq di tiryem. 16 Pol na iga endegsi mergej, “Iga
Efesus qure buŋyosim urur Jerusalem aiqom. Aisim di soqnimqa Juda
naŋgo iŋgi meli bunuj otoro bati ñam Pentikos di brantim unqom. E Esia
sawaq endi bati olekoba sqasai.” Pol na iga degsi mergej.

Pol a Efesus naŋgo Kristen gate naŋgi anjam minjrej

17-19 Iga Miletus qureq di tiryonamqa Pol na tamo qudei naŋgi
qariŋnjrnaqa naŋgi siŋga na gilsib Efesus di brantosib Kristen gate naŋgi
endegsi minjreb, “Niŋgi Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di
koroabqa a na niŋgi anjam bei merŋgwas.” Onaqa Kristen gate naŋgi

tigelosib Miletus qureq aisib dia Pol itosib aqa areq di koroonabqa a na
naŋgi anjam endegsi minjrej,
“O Kristen gate niŋgi quiy. E Esia sawaq di branto ŋasiti e nuŋgoq
bosim niŋgi koba na soqnem. Sosimqa e bati gaigai Tamo Koba aqa
anjam niŋgi merŋgoqnem. E ijo segi ñam soqtqajqa are qalosaioqnem.
Ijo kumbra di niŋgi qalie. E niŋgi koba na sosimqa gulbe gargekoba
itoqnsim akamoqnem. Bati gargekoba Juda naŋgi na e lubsib moiyotbqa
mareqnab dena e are gulbekobaiboqnej. 20 Niŋgi qalie, e bati gaigai
nuŋgo koro sawaq di, nuŋgo segi segi talq di are siŋgilatetŋgwajqa anjam
merŋgoqnem. E anjam deqaji niŋgi merŋgwajqa uratosaioqnem. 21 E bati
gaigai Juda tamo ti Grik tamo ti naŋgi siŋgila na endegsi minjroqnem,
‘Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq bosib gago Tamo Koba Yesus qa nuŋgo
areqalo siŋgilatiy.’ E degsi minjroqnem. 22 Deqa niŋgi quiy. Qotei aqa
Mondor na ijo are tigeltetbej deqa e Jerusalem aiyeqnum. Dia kumbra
kiye ijoq di brantqas di e qaliesai. 23 E qure qureq di laqnamqa Mondor
Bole na e endegsi merbeqnu, ‘Ni Jerusalem dia tonto talq aisim gulbe
koba oqam.’ Deqa e qalieonum, kumbra di ijoq bqas.
24 “Di uŋgum. E ijo segi jejamu qa are qalosaieqnum. Wau kalil Tamo
Koba Yesus na ebej qaji di e yosiy kobotqajqa are qaleqnum. Wau di
endegsi unu. E siŋgila na Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi
minjre minjre laqnqai. Yesus aqa anjam bole di aqa damu agiende. Qotei
a tamo uŋgasari naŋgi qa are boleiyeqnu.
25 “Deqa niŋgi quiy. E nami nuŋgo ambleq di sosimqa anjam endegsi
palontoqnem, ‘Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo
Mandor Koba sqas.’ Ariya bini e qalieonum, e niŋgi uratŋgitqa niŋgi
ijo ulatamu olo unqasai. 26-27 Bati e nuŋgo ambleq di sosimqa e Qotei
aqa areqalo kalil ubtosim niŋgi merŋgekritem. E wau di uratosaioqnem.
Deqa tamo bei a nuŋgo ambleq di padalqas di ijo une na sai. 28 O
Kristen gate, niŋgi nuŋgo segi segi so geregere taqatosib Qotei aqa tamo
uŋgasari naŋgi dego geregere taqatnjroqniy. Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi di kaja du du bul. Qotei na aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa leŋ aiyej
qaji dena naŋgi awainjrej. Deqa niŋgi naŋgo gate bole sosibqa naŋgi
geregere taqatnjroqniy. Wau di Mondor Bole na niŋgi eŋgej. 29 E qalie,
e niŋgi uratŋgitqa gisaŋ anjam maro tamo qudei naŋgi nuŋgo ambleq
aisib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnqab. Bauŋ juwaŋ na
kaja naŋgi ugeugeinjreqnub dego kere. 30 Nuŋgo ambleq dena dego tamo
qudei naŋgi tigelosib Qotei aqa anjam bole olo bubulyoqnsibqa gisaŋ
anjam maroqnqab. Naŋgi degyqab. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari Yesus
dauryeqnub qaji naŋgi qusibqa Qotei aqa anjam bole ulontosib olo gisaŋ
tamo naŋgi di daurnjrqajqa deqa. 31 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy.
Osib ijo anjam e bati gaigai niŋgi merŋgoqnem qaji deqa are qaloqniy.
Agi wausau qalub e niŋgi koba na sosimqa qolo ti qanam ti Qotei aqa
anjam niŋgi merŋgoqnsim akamoqnem. E wau di uratosaioqnem. Niŋgi
ijo anjam deqa geregere are qaloqniy.
32 “Bini e niŋgi Qotei aqa baŋq di atitqa a na niŋgi geregere taqatŋgwas.
Qotei a niŋgi qa are boleiyej anjam di niŋgi siŋgila na ojesoqnibqa anjam
dena niŋgi siŋgilatŋgwas. Amqa iŋgi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi enjrqa marej qaji di niŋgi oqab.
33 “E silali qa ti gara qa ti tamo bei ŋilyosaioqnem. 34 Niŋgi qalie, e iŋgi bei
qa truquoqnsimqa e segi wauoqnsim ijo iŋgi awaiyoqnem. Osim tamo

naŋgi e koba na soqnem qaji naŋgi dego iŋgi anainjroqnem. 35 Kumbra
kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di niŋgi segi unoqneb. Kumbra
di niŋgi dauryosib yoqniy. Kumbra agiende. Niŋgi waukobaoqnsibqa
tamo uŋgasari siŋgila saiqoji unub qaji naŋgi aqaryainjroqniy. Niŋgi
Tamo Koba Yesus aqa anjam nami marej qaji deqa are qaloqnsib degsib
wauoqniy. Agi Yesus a segi nami endegsi marej, ‘Tamo bei na tamo bei
iŋgi yqas di tamo iŋgi oqas qaji a areboleboleiyqas. Ariya tamo dena iŋgi
yqas qaji a olo tulaŋ areboleboleiyqas.’ ”
36 Pol na Efesus Kristen gate naŋgi anjam degsi minjrsiq koboonaqa
siŋga pulutosiqa naŋgi koba na Qotei pailyeb. 37 Pailyo koboonaqa
gate naŋgi akamkobaoqnsib Pol soqoŋyosib kundoqyoqneb. 38 Pol na
minjrej, “Niŋgi ijo ulatamu olo unqasai.” Aqa anjam deqa naŋgi are
tulaŋ gulbeinjrej. Onaqa naŋgi na iga suweigonab iga alile aisim naŋgi
uratnjrsim qobuŋ gogetosim aiyem.

21

Pol a qobuŋ na Jerusalem aiyoqnej

1 Iga qobuŋ na aisim Kos nui buŋyosim nebeonaqa Rodes nuiq di
tiryonam olo nebeej. Nebeonaqa iga Rodes nui uratosim aisim Patara
qureq di tiryem. 2 Dia qobuŋ bei Fonisia sawaq aiqa laqnaqa iga qobuŋ
di gogetosim aiyem. 3 Iga qobuŋ na aisim Saiprus nui jojomyosim baŋ
qonaŋq waiyosim buŋyosim aiyem. Aisim Siria sawa buŋyosim Tair
qureq di tiryem. Tiryonamqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi na iŋgi
iŋgi kalil waŋgarosib mandamq di ateleŋeb. 4 Qure dia iga Yesus aqa tamo
uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati 7 naŋgi koba na soqnem. Sonamqa Qotei
aqa Mondor na anjam ubtosiqa naŋgi endegsi minjrej, “Pol a Jerusalem
dia gulbe koba itqas.” Degsi minjrnaq qusibqa Pol waiŋyoqneb, “Ni
Jerusalem aiyaim.” Onaqa Pol na kamba minjroqnej, “Sai. E Jerusalem
aiqai.” 5 Onaqa bati 7 koboonaqa iga Pol koba na qure di uratosim qobuŋ
gogetqa marsim alile aiyem. Yesus aqa tamo kalil naŋgo uŋa ti aŋgro ti
naŋgi na iga suweigosib alile aisim dia iga koba na siŋga pulutosim Qotei
pailyem. 6 Pailyo koboonaqa iga naŋgi baŋ ojsimqa minjrem, “Niŋgi bole
soqniy.” Onaqa naŋgi na iga mergeb, “Niŋgi aiyiy.” Degsib mergonab iga
qobuŋ gogetonamqa naŋgi olo puluosib naŋgo qureq gileb.

Qotei aqa medabu o qaji tamo Agabus a anjam bei Pol minjej

7 Ariya iga qobuŋ na Tair qure uratosim aisim Tolemes qureq di
tiryem. Tiryosim dia Yesus aqa tamo uŋgasari naŋgi itnjrsimqa bati
qujai naŋgi koba na soqnem. 8 Nebeonaqa iga Tolemes qure uratosim
walwelosi aisim Sisaria qureq di brantem. Brantosim Yesus aqa anjam
maro tamo Filip aqa tal gogetosimqa a ombla soqnem. Nami Jerusalem
dia tamo 7 naŋgi iŋgi jeiyo wau enjreb deqaji bei agi Filip. 9 Filip aqa
aŋgro sebiŋ qolqe naŋgi a ombla soqneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji
uŋa.
10 Bati qudei iga Sisaria qureq di sonamqa Qotei aqa medabu o qaji
tamo Agabus a Judia sawaq dena walwelosiq gagoq bej. 11 Bosiqa Pol
aqa alalag yaiyosiqa qombilgej. Qombil aqa utru agiende. Agabus na Pol
aqa alalag osiq aqa segi baŋ ti siŋga ti alalag dena qosej. Osiqa mergej,
“Mondor Bole na e endegsi merbqo, ‘Jerusalem dia Juda naŋgi na tamo
alalag endi tigeqnu qaji aqa siŋga ti baŋ ti endegsib qosqab. Qosisib a osi
gilsib tamo Juda sai naŋgo baŋq di atibqa naŋgi na a ugeugeiyqab.’ ”

12 Onaqa iga Agabus aqa anjam di qusimqa tamo uŋgasari qudei qure
dia soqneb qaji naŋgi iga ti Pol minjoqnem, “Ni Jerusalem aiyaim.”
13 Onaqa Pol na iga mergej, “Niŋgi kiyaqa akamoqnsib are gulbetetbe-
qnub? E Tamo Koba Yesus aqa ñam qa tonto talq di waibqab di kere. Aqa
ñam qa e lubib moiqai di kere. E gulbe di uratqasai. E itqai.” 14 Pol a degsi
gago anjam quqwa uratosiq mergonaqa iga na olo saidyosai. Iga marem,
“Uŋgum. Pol a Tamo Koba aqa areqalo dauryosim Jerusalem aiyem.”

Pol a Jerusalem di brantej

15 Bati qudei koboonaqa iga Jerusalem aiqa marsimqa gago iŋgi iŋgi
kalil gereiyosim tigelosim aiyem. 16 Aiqa yeqnam Sisaria tamo qudei
Yesus dauryoqneb qaji naŋgi na iga suweigosib koba na aisim Jerusalem
di brantem. Brantosim naŋgi na iga tamo bei aqa ñam Nason aqa talq
di uratgeb. Deqa iga Nason ombla aqa talq di soqnem. Nason a nami
koba Yesus dauryoqnsiq soqnej. Aqa qure utru Saiprus. 17 Iga Jerusalem
di brantonamqa Yesus aqa tamo uŋgasari dia soqneb qaji naŋgi na iga
nugsibqa tulaŋ areboleboleinjrnaqa iga osib geregereigeb.
18-19 Nebeonaqa iga Pol dauryosim Jems unqajqa gilem. Gilsim Kristen
gate kalil naŋgi Jems koba na koroesonabqa Pol a naŋgi kaiyeinjrej.
Osiqa wau kalil Qotei a Pol aqa baŋ na sawa bei beiq di tamo uŋgasari
naŋgo ambleq di yoqnej qaji deqa naŋgi sainjrej.

Kristen gate naŋgi na Pol minjeb, “Ni atra tal miligiq gile”

20 Onaqa Kristen gate naŋgi Pol aqa anjam di qusibqa tulaŋ are-
boleboleinjrnaqa Qotei aqa ñam soqtoqneb. Osib Pol minjeb, “O gago
was Pol, ni qalie, Juda tulaŋ gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub. Naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqajqa dego siŋgilaeqnub.
21 Deqa tamo qudei na Juda naŋgi endegsib minjreqnub, ‘Pol na Juda
tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi Moses aqa dal anjam
dauryqa saidnjreqnu. Osiqa naŋgi endegsi minjreqnu, “Nuŋgo aŋgro
naŋgi muluŋ breinjraib. Kumbra kalil Moses a nami niŋgi dauryqa
merŋgej qaji di uratiy.” ’ O Pol, tamo qudei na Juda naŋgi degsib
minjreqnub. 22 Juda naŋgi quqwab, ni Jerusalem bonum. Deqa iga
kiyerqom? 23 Od, iga qalieonum. Iga ni endegsi mermim ni degye. Gago
ambleq endi Juda tamo qolqe unub. Naŋgi nami gago Juda kumbra
dauryosib Qotei pailyqa osib naŋgo gate baŋga ti me juŋgum ti urateb
unub. 24 Deqa ni naŋgi joqsim atra tal miligiq gilsim une kobotqajqa
kumbra Moses a nami marej qaji di naŋgi koba na dauryosib yiy. Osim
wagme awaiyetnjrimqa naŋgi na Qotei atraiyosib naŋgo gate baŋga ti
me juŋgum ti joqwab. Ni degyimqa Juda tamo kalil naŋgi ino kumbra di
unsib endegsib qalieqab, ‘Bole, Pol a dego Moses aqa dal anjam dauryo
qaji tamo. Anjam naŋgi a qa mareqnub qaji di bolesai.’ 25 Ariya Pol,
ni qalie, iga nami anjam bei neŋgreŋyosim sawa bei bei qaji naŋgoq
qariŋyem. Naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji. Iga anjam
endegsim qariŋyem, ‘Niŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi bei uyoqnaib.
Wagme leŋ ti uyoqnaib. Wagme sil na kakro tontnjrnab moreŋeb
qaji di uyoqnaib. Sambala kumbra dego yoqnaib.’ Iga nami anjam
degsim qosisim neŋgreŋyosim naŋgoq qariŋyem.” 26 Onaqa Pol na tamo
qolqe naŋgi di joqsiqa nebeonaqa atra tal miligiq gilsiq une kobotqajqa
kumbra Moses a nami marej qaji di naŋgi koba na dauryosib yeb. Osiqa

atra tamo naŋgi minjrej, “Une kobotqajqa bati koboamqa iga gago segi segi wagme osim Qotei atraiyqom.”

Juda tamo qudei naŋgi atra tal miligiq di Pol ojeb

27-28 Une kobotqajqa bati 7 di koboqa laqnaqa Juda tamo qudei Esia sawaq dena beleŋeb qaji naŋgi Pol a atra tal miligiq di sonaq unsibqa a ojeb. Ojsib leleŋoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgo areqalo ugetetnjrqa marsibqa Pol aqa jejamuq di une qamsib minjreb, “O Israel tamo uŋgasari, niŋgi kalil bosib iga aqaryaigiy. Pol a sawa sawa kalilq di iga Juda qa ti Moses aqa dal anjam qa ti atra tal qa ti misiliŋ anjam mareqnaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi queqnub. Di segi sai. A dego Grik tamo qudei naŋgi joqoqnsiqa koba na atra tal miligiq gileqnub. Aqa kumbra dena a na Qotei aqa atra tal ugeteqnu.” 29 Naŋgi degsib mareb. Di kiyaqa? Nami Efesus tamo bei aqa ñam Trofimus a Pol ombla Jerusalem dia laqnabqa unjrsib are qaleb, “Pol a tamo di osiqa atra tal miligiq gilej.”

30 Onaqa tamo uŋgasari kalil Jerusalem di soqneb qaji naŋgi anjam di qusibqa minjiŋ oqetnjrnaqa gurgur ti koroosib Pol ojeb. Ojsib giriŋyosib atra tal oqeq atsib atra tal aqa siraŋme kalil kabuteleŋeb.

Rom qaja tamo naŋgi bosib Pol olo eb

31 Onaqa naŋgi Pol moiyotqa marsibqa baŋ na qaloqneb. Qaleqnabqa Rom qaja tamo naŋgo gate koba a anjam endegsi quej, “Jerusalem endia tamo uŋgasari kalil naŋgi minjiŋ ani oqetnjreqnu.” 32 A degsi qusiqa aqa qaja tamo qudei naŋgo gate naŋgi ti joqsiqa gurgurosib tamo uŋgasari naŋgo ambleq ainabqa unjrsibqa Pol qalqa urateb. 33 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a bosiqa Pol ojsiqa aqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Sil siŋgila kokba aiyel osi bosib a tontiy.” Onaqa naŋgi bosib Pol tontonabqa qaja tamo naŋgo gate koba a na tamo uŋgasari kalil naŋgi endegsi nenemnjrej, “Tamo endi yai? A une kiye yqo deqa niŋgi a qaloqnab?” 34 A naŋgi degsi nenemnjrnaqa naŋgi olo leleŋkobaoqnsib anjam utru segi segi mareleŋoqneb. Qudei naŋgi anjam bei maroqneb. Qudei naŋgi anjam bei maroqneb. Naŋgi degsib mareleŋoqnsib ariya naŋgi Pol aqa une geregere ubtosib marqa keresai. Deqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi Pol osib naŋgo ŋeio talq osi gileb. 35-36 Osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal jojomyeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi minjiŋ ani oqetnjrnaqa naŋgi daurnjroqnsib murqumyoqnsib maroqneb, “Niŋgi na Pol qalsib moiyotiy.” Naŋgi degsib maroqneb deqa qaja tamo naŋgi na Pol soqtosib naŋgo qawarq di atsib osi giloqneb.

Pol a tigelosiqa Yesus aqa anjam palontej

37 Naŋgi Pol osi giloqnsib naŋgo ŋeio tal gogeq di atqa laqnabqa Pol a Grik anjam na qaja tamo naŋgo gate koba endegsi nenemyej, “E ni anjam bei mermqa kere e?” Onaqa minjej, “Ni Grik anjam qalie e? 38 E endegsi are qalonum. Ni Isip tamo bei nami Rom ti qotqa marsiqa tigelosiq qaja tamo 4,000 joqsiqa wadau sawaq di laqnej qaji agi ni edegonum.” 39 Onaqa Pol na minjej, “E tamo di sai. E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a qure kobaquja. A Silisia sawaq di unu. Deqa ni mare. E na tamo uŋgasari kalil endi anjam bei minjrqa kere e?” 40 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na Pol odyonaqa tetaq di tigelosiqa aqa baŋ soqtonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi kiri kirionabqa Hibru anjam na endegsi minjrej,

22

1 “O ijo was ti ijo abu ti e kamba anjam bei merŋgit quiy.” 2 Pol a Hibru
anjam na naŋgi degsi minjrnaqa naŋgi torei kiri kiriosib sonab olo en-
degsi minjrej, 3 “E Juda tamo. Ijo qure utru Tarsus. Tarsus a Silisia sawaq
di unu. E dia ŋambabonam ijo ai abu naŋgi na e Jerusalem osi bonabqa e
endia tamo kobaqujaem. Kobaqujaosimqa Gamaliel aqa skul kobaq di
soqnem. Sonamqa Gamaliel na gago moma naŋgo dal anjam geregere
plaltosiq osorboqnej. Deqa e Qotei aqa kumbra dauryqajqa tulaŋ
siŋgilaoqnem. Agi bini niŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaeqnub
dego kere. 4 E na tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgi
moiyotnjrqa maroqnsim naŋgi tulaŋ ugeugeinjroqnsim tontnjroqnsim
tonto talq di breinjroqnem. 5 Niŋgi na Juda tamo kokba ti atra tamo gate
a ti naŋgi nenemnjribqa ijo kumbra deqa niŋgi saiŋgwab. Agi e atra tamo
gate endegsi minjem, ‘Ni anjam bei neŋgreŋyosim ebimqa e anjam di osiy
gilsiy Damaskus qureq di Juda gate kokba naŋgi enjrqai. Enjritqa naŋgi
na anjam di sisiyosib e odbibqa tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi ojeleŋosiy joqsiy bosiy Jerusalem endia tonto talq
di breinjrqai.’ E degsim atra tamo gate minjem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

6-7 “Deqa e walwelosi gilsim Damaskus jojomyeqnamqa qanam jige
puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na aisiq ijo ulatamuq di tulaŋ
riaŋonaqa e uloŋosim mandamq di ŋeiem. Ŋeiesosim kakro bei brantonaq
quem. A endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaqa e ugeugeibeqnum?’ 8 Onaqa
e na kamba minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa merbej, ‘E Yesus
Nasaret qaji agi ni na ugeugeibeqnum.’ 9 Tamo e ombla soqneb qaji
naŋgi dego puloŋ di uneb. Ariya anjam Yesus na merbej qaji di naŋgi
poinjrosai.

10 “Onaqa e na olo Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, e wau kiye yqai?’
Onaqa Tamo Koba a na merbej, ‘Ni tigelosim Damaskus gilsim dia tamo
bei itqam. Wau e ni emqai qaji di a na ubtosim mermqas.’ 11 Puloŋ di
tulaŋ riaŋosiq ŋam qamotbonaqa e ŋam ambruibonaqa ŋam atqa keresai.
Deqa tamo naŋgi e ombla soqneb qaji naŋgi ijo baŋ ojsib e babaŋbosib
Damaskus osi gileb.

12 “Damaskus dia tamo bei soqnej aqa ñam Ananaias. A Qotei aqa dal
anjam dauryoqnej qaji. Juda tamo uŋgasari kalil Damaskus di soqneb
qaji naŋgi a qa maroqneb, ‘A tamo bolequja.’ 13 E Damaskus gilsim
di sonamqa Ananaias na e itbosiqa ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O
ijo was Sol, ino ŋamdamu olo poimeme.’ Degsi merbonaqa bati qujai
deqa ijo ŋamdamu poibonaqa e olo ŋam atsim Ananaias aqa ulatamu
unem. 14 Onaqa Ananaias na olo merbej, ‘Gago moma naŋgo Qotei a ni
giltmqo. Ni aqa areqalo qalieosim Yesus unsim aqa medabuq na anjam
bei quqwajqa deqa ni giltmqo. Yesus a kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu qaji
tamo. 15 Deqa ni aqa anjam mare mare laqnsimqa kumbra ni unem
qaji ti anjam ni quem qaji deqa ti tamo uŋgasari kalil naŋgi sainjroqne.
16 Deqa ni tariŋaim. Ni urur tigelosim yanso ame. Osim Yesus aqa ñam
metosim pailye. Yimqa Qotei na ino une kalil kobotetmqas.’ Ananaias
na e degsi merbej.

Pol a nami sawa bei bei qaji naŋgoq gilej deqa saej

17-18 “Bati bei e olo Jerusalem bosimqa atra tal miligiq di Qotei pai-
lyoqnsimqa e ŋeio bulosim Yesus unem. Yesus unnamqa merbej, ‘Ni
Jerusalem endia ijo anjam maroqnqam di Juda naŋgi ni quetmoqnqasai.
Deqa ni Jerusalem endi saim. Ni urur tigelosim Jerusalem uratosim gile.’
19-20 Onaqa e na Yesus minjem, ‘O Tamo Koba, Juda naŋgi qalie, nami e
naŋgo Qotei tal miligiq giloqnsimqa tamo uŋgasari ni qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb qaji naŋgi ojeleŋoqnsim toqoŋ na ñumoqnsim tonto talq di
breinjroqnem. Naŋgi ino wau tamo Stiven meniŋ na qaleqnabqa e jojom
di tigelosim tamo naŋgi a qaloqneb qaji naŋgo gara jugo taqatesosim
endegsi minjroqnem, “Niŋgi keretosib Stiven qalonub moiqo.” Ijo
kumbra di Juda naŋgi qalie.’ 21 Onaqa Yesus na e olo merbej, ‘Ni gile.
E ni qariŋmitqa ni sawa isaq gilsim dia sawa bei bei qaji naŋgi ijo anjam
minjroqnqam.’ ”

Pol a na qaja tamo naŋgi minjrej, “E Rom tamo”

22 Pol a tamo uŋgasari naŋgi anjam degsi minjroqnsiq a sawa bei
bei qaji naŋgoq gilqa marnaqa anjam qujai di naŋgi qusib minjiŋ ani
oqetnjrnaqa tulaŋ leleŋoqnsib maroqneb, “Pol a qalib moiyem. Tamo
deqaji mandamq endi olo saiq.” 23 Naŋgi degsib maroqnsib murqumy-
oqnsib naŋgo gara jugo piqteleŋosib naŋgo baŋ na wi ramboiyoqnsib
breiyeqnab goge oqoqnej. 24 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na
aqa qaja tamo naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol osib nuŋgo ŋeio tal miligiq di
bu toqoŋ na kumbaiŋyiy. Kumbaiŋyosib nenemyibqa aqa une kiye qa
tamo uŋgasari naŋgi murqumyoqnsib a qalib moiqajqa mareqnub di
a na geregere merbimqa e quqwai.” 25 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol
sil na tontosib kumbaiŋyqa laqnabqa a na qaja tamo gate bei jojom
di tigelesoqnej qaji di minjej, “E Rom tamo. Deqa niŋgi ijo une mati
qalieosaiosib e laŋa kumbaiŋbqab di kumbra bole kiyo?”

26 Onaqa qaja tamo gate dena Pol aqa anjam di qusiqa a qaja tamo
naŋgo gate koba aqa areq gilsiqa nenemyej, “Pol a Rom tamo. Deqa ni
a kiyeryqam?” 27 Degsi nenemyonaq qusiqa Pol aqa areq gilsiq minjej,
“Ni merbe, ni bole Rom tamo e?” Onaqa Pol na minjej, “Od. E Rom tamo.”
28 Degsi minjnaqa qaja tamo naŋgo gate koba dena olo Pol minjej, “E
silali kobaquja waiyonamqa deqa naŋgi na e Rom tamo ateb.” Onaqa
Pol na kamba minjej, “E silali waiyosai. Ijo ai abu naŋgi Rom qaji deqa
e Rom tamo tiŋtiŋ.” 29 Onaqa qaja tamo naŋgi Pol aqa anjam di qusib a
kumbaiŋyqa urateb. Qaja tamo naŋgo gate koba a dego Pol aqa anjam di
qusiq a ulaej. Di kiyaqa? A na aqa qaja tamo naŋgi minjrnaqa Pol sil na
tonteb deqa.

Pol a Juda tamo kokba naŋgi anjam minjrej

30 Onaqa nebeonaqa Juda naŋgi na une kiye Pol aqa jejamuq di
qametoqneb di qaja tamo naŋgo gate koba a qalieqa marsiqa Pol osiq
sil palontetosiq atra tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi metnjrnaq
bosib koroonabqa Pol osiqa naŋgo ulatamuq di tigeltej.

23

1 Onaqa Pol a Juda tamo kokba naŋgi koqnjrsiqa endegsi minjrej, “O ijo
was niŋgi quiy. E nami Qotei aqa ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqnem
agi bini yoqnsim unum. Deqa e are gulbe saiqoji.” 2 Onaqa atra tamo
gate aqa ñam Ananaias a Pol aqa anjam di qusiqa tamo naŋgi Pol aqa areq

di tigelesoqneb qaji naŋgi minjrej, “Niŋgi Pol aqa medabuq di qaliy.”
3 Onaqa Pol na Ananaias minjej, “Qotei na ni dego lumqas. Ni ŋamtaŋ
babaŋq di ŋam qaq na limo bul. Deqa ino uno boledamu ariya ino are
miligi jigat. Agi ni Moses aqa dal anjam dauryosim ijo une qalieqajqa
tigeltbonum. Osim ni olo Moses aqa dal anjam gotraŋyosim naŋgi ijo
medabuq di lubqajqa minjronum. Di kumbra uge.”
4 Onaqa tamo naŋgi Pol aqa areq di tigelesoqneb qaji naŋgi aqa
anjam di qusibqa minjeb, “Ni kiyaqa Qotei aqa atra tamo gate degsi
misiliŋyonum?” 5 Degsib minjnabqa Pol na minjrej, “O ijo was, tamo
endi a atra tamo gate di e qaliesai. Deqa e anjam grotonum. Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, ‘Niŋgi nuŋgo gate koba a
anjam uge minjaib.’ ”
6 Juda tamo kokba awesoqneb qaji naŋgo ambleq di Sadyusi tamo ti
Farisi tamo ti soqneb. Pol a di qalieosiq deqa leleŋosiq minjrej, “O ijo was
niŋgi quiy. E Farisi tamo. Ijo abu a dego Farisi tamo. Deqa e endegsi are
qalonum, tamo kalil moreŋo qaji naŋgi mondoŋ olo subq na tigelqab. E
anjam deqa ijo areqalo tulaŋ siŋgilateqnum. Anjam deqa qujai naŋgi na e
ojsib nuŋgo ŋamdamuq di tigeltbonub.”
7 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa Farisi ti Sadyusi ti naŋgi poeleŋosib
ŋiriŋkobaeb. 8 Di kiyaqa? Sadyusi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji
naŋgi olo subq na tigelqasai. Laŋ aŋgro saiqoji. Mondor dego saiqoji.”
Ariya Farisi naŋgi mareqnub, “Tamo moreŋo qaji naŋgi subq na tigelqab.
Laŋ aŋgro unub. Mondor naŋgi dego unub.” 9 Deqa naŋgi kalil poeleŋosib
ŋiriŋkobaosib murqumyoqneb. Onaqa Farisi naŋgo dal anjam qalie tamo
qudei naŋgi tigelosib siŋgila na mareb, “Iga Pol aqa anjam quonum di a
une saiqoji. Mondor bei na kiyo laŋ aŋgro bei na kiyo anjam minjqoqa
a degsi marqo.” 10 Naŋgi degsib marnabqa qoto anjam tulaŋ kobaej.
Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a di unsiqa are qalej, “Naŋgi Pol aqa
jejamu tulaŋ ugeugeiyqab.” A degsi are qalsiqa ulaosiq aqa qaja tamo
naŋgi metnjrnaqa bosib Juda naŋgo baŋq dena Pol yainjrsib naŋgo ŋeio
talq olo osi gileb.
11 Gilsib di sonab nebeosiq olo qoloonaqa Tamo Koba a bosiqa Pol aqa
areq di tigelosiq minjej, “Ni are siŋgilatime. Ulaaim. Ni Jerusalem endia
ijo anjam siŋgila na mareqnum dego kere ni Rom gilsim dia ijo anjam
minjroqnqam.”

Juda tamo qudei naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qoseb

12 Onaqa olo nebeonaqa Juda tamo qudei naŋgi koroosibqa are qu-
jaitosib anjam endegsib qoseb, “Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam
di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyoto-
saisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa
bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom.” 13 Juda tamo 40 naŋgi anjam
degsib qoseb. 14 Osib Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgoq
gilsib minjreb, “Iga anjam endegsi qosonum. Iga Pol qalsim moiyotqom.
Gago anjam di iga bole dauryqom. Iga uratqasai bole sai. Deqa iga
Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim
moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti ya ti uyqom. Iga anjam degsi
qosonum. 15 Deqa niŋgi ti Juda tamo kokba kalil naŋgi ti endegyiy. Niŋgi
na qaja tamo naŋgo gate koba a minjiy, ‘Ni Pol osau. Osbamqa iga olo
koroosimqa aqa anjam geregere qusim aqa une qalieqom.’ Niŋgi na

qaja tamo naŋgo gate koba a degsib minjibqa a Pol osi bosim nuŋgoq di
brantosaisoqnimqa gamq di iga Pol qalsim moiyotqom.”
16 Onaqa Pol aqa jaja aqa ŋiri a naŋgo anjam di qusiqa tigeloqujatosiq
qaja tamo naŋgo ŋeio talq gilsiqa anjam di Pol minjej. 17 Minjnaq qusiqa
qaja tamo gate bei metonaq aqa areq bonaq minjej, “Ni aŋgro wala endi
osim nuŋgo gate koba aqa areq osi aiyimqa a na anjam bei minjqas.”
18 Onaqa qaja tamo gate dena aŋgro wala di osiqa aqa gate koba aqa areq
osi aisiqa minjej, “Tonto tamo Pol a na e merbqo, ‘Ni aŋgro wala endi osi
aiye.’ Degbqo deqa agi ino areq osi bonum. A ni anjam bei mermqas.”
19 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a na aŋgro wala di baŋ titosiqa
kiñala sasalosiqa nenemyej, “Ni anjam kiye merbqam?” 20 Onaqa minjej,
“Juda tamo kokba naŋgi anjam bei kereteb. Naŋgi na ni endegsib
mermqab, ‘Nebe ni Pol gagoq osau. Osbamqa iga koroosim aqa anjam
geregere qusim aqa une qalieqom.’ Naŋgi ni degsib mermqab. 21 Deqa
ni naŋgo anjam di quetnjraim. Tamo 40 naŋgi anjam endegsib qosisib
maronub, ‘Iga Pol qalsim moiyotqom. Gago anjam di iga bole dauryqom.
Iga uratqasai bole sai. Deqa iga Pol moiyotosaisosimqa iga iŋgi ti ya
ti mati uyqasai. Iga Pol qalsim moiyotosimqa bati deqa iga olo iŋgi ti
ya ti uyqom.’ Naŋgi anjam degsib qosonub. Deqa bini naŋgi gamq
di tariŋeqnub. Ni na Pol osi aiyoqnimqa gamq di naŋgi Pol qalsib
moiyotqab.” 22 Onaqa qaja tamo naŋgo gate koba a aŋgro wala aqa anjam
di qusiqa minjej, “Ni gile. Ni anjam degsi merbonum di tamo qudei
minjraim. Torei tent.”

Naŋgi na Pol qariŋyonabqa Rom naŋgo gate Feliks aqaq gilej

23 Osiqa a na aqa qaja tamo gate aiyel naŋgi metnjrnaqa aqa areq
bonab minjrej, “Niŋgi na qaja tamo 200 siŋga na walwelo qaji naŋgi
ti qaja tamo 200 aŋ osi laqnub qaji naŋgi ti qaja tamo 70 hos na wal-
welo qaji naŋgi ti minjribqa naŋgi bini qolo seŋ bati 9 Pol osib Sisaria
qureq gilqab. Niŋgi na endegsib minjriy, ‘Nuŋgo walwelqajqa iŋgi iŋgi
gereiyosib soqniy.’ ” 24 Osiqa olo naŋgi aiyel minjrej, “Niŋgi Pol aqa
hos qudei dego gereiyib soqnem. Pol a hos goge di awoamqa niŋgi na
geregere taqatosib osi gilsib Rom naŋgo gate Feliks aqa talq di brantiy.”
Qaja tamo naŋgo gate koba a na naŋgi aiyel degsi minjrej. 25 Osiqa anjam
bei endegsi neŋgreŋyej,
26 “O Gate Koba Feliks, ijo ñam Klodius Lisias. E qaja tamo naŋgo
gate koba. Ijo anjam endi ni sisiyqajqa deqa e neŋgreŋyosim inoq
qariŋyonum. O kaiye. 27 Tamo agi inoq osi bonub qaji aqa ñam Pol. Juda
naŋgi na a ojsib moiyotqa laqnabqa e ijo qaja tamo naŋgi ti aisim Juda
naŋgo baŋq dena yainjrem. E qalieem, Pol a Rom tamo. Deqa e na a
aqaryaiyosim naŋgo baŋq dena yainjrem. 28 Naŋgi Pol aqa jejamuq di
une kiye qametoqneb di e qalieqa osimqa Pol osi aisim Juda tamo kokba
naŋgo ulatamuq di tigeltem. 29 Tigeltonamqa naŋgi anjam gargekoba
mareleŋeqnabqa e qusimqa endegsi poibej, Juda tamo kokba naŋgi naŋgo
segi dal anjam qa maroqnsib deqa Pol aqa jejamuq di une qametoqneb.
Naŋgi Pol aqa une kobaquja bei babtosai. Deqa e na a laŋa moiyotqa
keresai. Tonto talq di laŋa waiyqa keresai dego. E degsi poibej. 30 Ariya
bini e quonum, naŋgi Pol qalsib moiyotqajqa anjam qosonub. E di qusim
deqa agi Pol inoq qariŋyonum. E na tamo naŋgi Pol aqa jejamuq di
une qameteqnub qaji naŋgi endegsi minjrqai, ‘Niŋgi Sisaria qureq gilsib
Feliks aqa ulatamuq di tigelosib Pol aqa une geregere minjib a quqwas.’ ”

31 Qaja tamo naŋgo gate koba a anjam degsi neŋgreŋyej. Onaqa aqa
qaja tamo naŋgi aqa medabu dauryosib qolo Pol osib Antipatris qureq
osi gilsib dia ŋereŋeb. 32 Nebeonaqa qaja tamo siŋga na walwelo qaji
naŋgi ti qaja tamo aŋ osi laqneb qaji naŋgi ti Antipatris qureq dena olo
puluosib Jerusalem aisib naŋgo ŋeio talq di soqneb. Onaqa qaja tamo hos
na walwelo qaji naŋgi segi Pol suweiyosib torei Sisaria qureq osi gileb.
33 Osi gilsibqa naŋgo gate koba aqa anjam neŋgreŋyej qaji di Feliks yosib
Pol osib aqa ulatamuq di tigelteb. 34 Onaqa Feliks a anjam di sisiyosiqa
Pol nenemyej, “Ni sawa qabe qaji?” Onaqa Pol na minjej, “E Silisia sawa
qaji.” 35 Degsi minjnaqa Feliks na olo minjej, “Tamo naŋgi ino jejamuq di
une qameqnub qaji naŋgi babqa e ino anjam geregere quqwai.” Osiqa
qaja tamo naŋgi minjrnaqa naŋgi na Pol osib tamo koba Herot aqa talq
di waiyosib taqatoqneb.

24

Juda naŋgi Pol aqa jejamuq di une qametoqneb

1 Bati 5 koboonaqa atra tamo gate Ananaias a ti Juda gate qudei
ti naŋgo anjam taqyo tamo bei aqa ñam Tertulus a ti Sisaria qureq
gileb. Gilsib Feliks aqa ulatamuq di tigelosibqa Pol aqa jejamuq di une
qametoqneb. 2 Onaqa Feliks na Pol metonaq warum miligiq bosiqa aqa
ulatamuq di tigelesonaqa Tertulus a Pol aqa jejamuq di une qametqa
osiqa Feliks minjej, “O Gate Koba Feliks, ni gago sawa endi geregere
taqateqnum deqa bini iga bole unum. Iga qoto saiqoji. Ni iga geregere
aqaryaigoqnsimqa gago gulbe kalil kobotetgeqnum. 3 Deqa iga ni qa
tulaŋ areboleboleigeqnaqa ino ñam soqteqnum.
4 “E anjam olekoba ni mermqasai. Ni asgimo uge. Deqa ni gago anjam
truquyala endi que. 5 Iga tamo endi uneqnum, a tamo uge. A kumbra uge
uge yoqnsiqa Juda tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo
ambleq di qoto tigelteqnu. Osiqa naŋgi pupoinjroqnsiqa minjreqnu,
‘Niŋgi gago Juda kumbra uratosib olo Nasaret tamo a dauryiy.’ 6-7 A na
gago atra tal dego ugeteqnu. Deqa iga a ojsim gago segi dal anjam na
aqa une qa pegiyqa laqnamqa qaja tamo naŋgo gate koba Lisias a bosiqa
gago anjam gentosiqa gago baŋq dena Pol siŋgila na yaigej. 8 Yaigosiqa
mergej, ‘Niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa gilsib Rom naŋgo gate Feliks
aqa ulatamuq di mariy.’ Deqa iga bosim ino ulatamuq endi Pol aqa une
agi mermonum. Deqa Gate Koba Feliks, ni segi na Pol nenemyimqa une
kalil iga aqa jejamuq di qameqnum qaji di bole kiyo sai kiyo di a segi na
mermimqa ni quqwam.” Tertulus a anjam degsiqa Feliks minjej.
9 Onaqa Juda tamo kalil naŋgi tigelosib Tertulus aqa anjam di
siŋgilatosib mareb, “Aqa anjam di bole.”

Pol a kamba Feliks aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

10 Onaqa Feliks a Pol aqa anjam quqwajqa osiq aqa baŋ soqtosiq Pol
metonaqa a kamba tigelosiqa Feliks minjej, “E qalieonum, ni wausau
gargekoba sawa endi taqatesoqnem agi bini taqatejunum. Deqa e
kamba ijo anjam mermqai. 11 Ya ya endi e Qotei louqajqa Jerusalem
aiyem. E aiyem bati 12 gilqo. Ni segi na Juda naŋgi nenemnjrimqa degsib
mermqab. 12 E Jerusalem aisim di sosimqa e anjam na qotosaioqnem.
Qoto tigeltosaioqnem dego. E qoto bei tigelteqnam Juda naŋgi e nubosai.
E atra talq di, Juda naŋgo Qotei talq di, qure ambleq di dego lawo na

soqnem. E kumbra uge bei yosaioqnem. 13 Deqa une kalil Juda naŋgi ijo
jejamuq di qameqnub qaji di bolesai. Naŋgi ijo une bei ubtosib marqa
keresai.
14 “Ijo une qujai agiende. E Yesus aqa gam dauryeqnum. Juda naŋgi
endegsib mareqnub, ‘Yesus aqa gam bunuj dena tamo uŋgasari naŋgi
poeleŋeqnub.’ O Gate Feliks, gam di qujai e dauryoqnsimqa gago moma
naŋgo Qotei qa loueqnum. Osim Moses aqa dal anjam kalil qa ti Qotei
aqa medabu o tamo naŋgo anjam kalil nami neŋgreŋyoqneb qaji deqa
ti ijo areqalo siŋgilateqnum. 15 Mondoŋ Qotei na tamo bole ti tamo
uge ti naŋgi olo subq na tigeltnjrqas. Qotei qujai deqa e ijo areqalo
siŋgilatoqnsim subq na tigelo bati qa tariŋoqnsim unum. Juda naŋgi dego
degyeqnub. 16 E subq na tigelo bati qa tariŋeqnum deqa e bati gaigai Qotei
aqa ŋamgalaq di, tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole
yoqnsim laqnum. Deqa e are gulbe saiqoji unum.
17 “E sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqnsim wausau qudei koboon-
aqa agi ya ya endi e Jerusalem aiyem. E silali qudei osi aisim Juda
Kristen naŋgi mam soqneb deqa enjrem. Silali qudei dego osim Qotei
atraiyem. 18 Bati deqa e atra tal miligiq gilsim dia une kobotqajqa
kumbra Moses a nami marej qaji di dauryosim yeqnamqa Juda naŋgi
na e nubeb. E tamo uŋgasari gargekoba joqsim atra tal miligiq gilosai.
Osim qoto bei tigeltosai dego. 19 Ariya Juda tamo qudei Esia sawaq dena
Jerusalem aiyeb qaji naŋgi na e ojeb. Deqa tamo naŋgi di e qa anjam bei
soqnimqa bosib ino ulatamuq endi tigelosib ijo une marqab. 20 Naŋgi
bqasai di ni na Juda tamo agi endia tigelejunub qaji naŋgi nenemnjre.
Nenemnjrimqa e Jerusalem dia Juda tamo kokba naŋgo ulatamuq di
tigelesonam une kiye ijo jejamuq di iteb di ni mermqab. 21 Bole, ijo
anjam qujai endeqa naŋgi na ijo jejamuq di une qametbeb. E naŋgo
ulatamuq di tigelosim leleŋosim endegsi minjrem, ‘Tamo kalil moreŋo
qaji naŋgi mondoŋ olo subq na tigelqab. Anjam deqa qujai niŋgi na e
tigeltbonub.’ ” Pol a Feliks degsi minjej.
22 Feliks a nami tamo uŋgasari Yesus aqa gam dauryoqneb qaji naŋgo
kumbra qalieej. Deqa a na Juda naŋgi endegsi minjrej, “Nuŋgo anjam
di mati soqnem. Qaja tamo naŋgo gate koba Lisias a bamqa niŋgi olo
anjam di maribqa e qusiy gereiyqai.” 23 Osiqa qaja tamo gate bei minjej,
“Ni na Pol osim tonto talq di waiyosim taqatesoqne. A gulbe bei yaim.
Aqa was naŋgi a unqa bosib iŋgi iŋgi qa aqaryaiyqa maroqnibqa ni na
saidnjraim.”

Pol a tonto talq di sonaqa wausau aiyel koboej

24 Bati qudei koboonaqa Feliks aqa ŋauŋ Drusila wo tonto talq di
brantosibqa Feliks na Pol metonaq aqa areq bej. Drusila a Juda uŋa. Pol
a bosiqa tamo naŋgi Kristus Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa kumbra
qa Feliks minjnaq quej. 25 Kumbra bole tiŋtiŋ dauryqajqa ti tamo naŋgo
segi segi so geregere taqatqajqa ti Qotei na mondoŋ tamo naŋgo une qa
peginjrqajqa ti Pol na Feliks minjnaq quej. Qusiqa ulaosiq Pol minjej, “Ni
mati aisim ino warumq di soqne. Bunuqna e bati atsiy ni metmit bosim
anjam di olo plaltim e quqwai.” 26 Feliks a bati gargekoba Pol aqa anjam
quqwajqa metoqnej. Aqa anjam quqwajqa deqa segi metosaioqnej. A
endegsi are qaloqnej, “E Pol metit a bosim silali ebimqa e tonto talq dena
a uratqajqa deqa kiyo merbqas?” Osiq deqa metoqnej.

27 Wausau aiyel koboonaqa Feliks a Judia sawa taqato wau di uraton-
aqa tamo bei aqa ñam Porsius Festus a kamba Feliks aqa wau osiqa Judia
sawa taqatesoqnej. Feliks na Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa a Pol
tonto talq di uratonaq soqnej.

25

Pol a marej, "E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai"

1 Festus a Judia sawaq aisiq Sisaria qureq di soqnej. Bati qalub
koboonaqa a dena tigelosiqa Jerusalem aiyej. 2-3 Aisiq di sonaqa atra
tamo kokba ti Juda tamo kokba ti naŋgi bosib Festus aqa ulatamuq di
tigelosib Pol aqa jejamuq di olo une qamoqneb. Osib Festus minjeb, "Ni
anjam qariŋyim qaja tamo naŋgi Sisaria qureq dena Pol osib Jerusalem
osi beb. Osbab gago are boleqas." Naŋgi degsib Festus minjeb. Di
kiyaqa? Naŋgi nami anjam endegsib qoseb, "Qaja tamo naŋgi Pol osi
boqnibqa gamq di iga Pol qalsim moiyotqom." 4 Onaqa Festus na kamba
minjrej, "Pol a Sisaria dia tonto talq di unu. Bati qudei koboamqa e segi
olo Sisaria gilqai. 5 Deqa niŋgi Pol qa anjam bei soqnimqa niŋgi na tamo
ñam ti qudei giltnjrib naŋgi e daurbosib koba na Sisaria gilqom. Gilsim
dia naŋgi ijo ulatamuq di tigelosib Pol aqa une bei ubtosib merbib e
quqwai."

6 Festus a bati 8 o 10 Jerusalem di sosiqa olo puluosiq Sisaria gilej.
Juda tamo qudei naŋgi a dauryosib gileb. Nebeonaqa Festus a aqa awo
jaram kobaq di awoosiqa aqa qaja tamo naŋgi minjrej, "Niŋgi Pol osi
boiy." Minjrnaqa naŋgi na Pol osi bosib Festus aqa ulatamuq di tigelteb.
7 Onaqa Juda tamo Festus dauryosib Jerusalem dena beb qaji naŋgi
Pol kalilyosib Festus aqa ulatamuq di tigelosib une gargekoba Pol aqa
jejamuq di qameleŋoqneb. Naŋgo anjam di utru saiqoji. 8 Onaqa Pol a
kamba marej, "E Juda gago dal anjam bei gotraŋyosaioqnem. E gago atra
tal qa anjam uge bei marosaioqnem. E Rom naŋgo mandor koba Sisar a
dego kumbra uge bei yosaioqnem. Deqa e une saiqoji."

9 Pol a degsi marnaqa Festus a Juda naŋgo are boletetnjrqajqa deqa
Pol endegsi nenemyej, "Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim
ino anjam olo marqa kere e?" 10 Onaqa Pol na minjej, "E bini Sisar aqa
awo jaram namoq endi tigelejunum. Endia ijo anjam marqai. Ni qalie, e
Juda naŋgi qa une bei yosai. 11 Une kobaquja bei ijo jejamuq di soqnimqa
uŋgum e moiqai. Ariya une kalil Juda naŋgi ijo jejamuq di qameqnub
qaji di bolesaiamqa tamo bei na e laŋa osim naŋgo baŋq di atqa keresai.
Deqa e Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas."
12 Pol na Festus degsi minjnaqa a warumq dena oqedosiqa Rom tamo
kokba qudei naŋgi koba na anjam qairosib olo warum miligiq gilsiqa Pol
minjej, "Ni Sisar aqa ulatamuq di tigelqa maronum deqa e ni qariŋmitqa
Sisar aqaq gilqam."

Festus na Agripa nenemyej, "Ni Pol kiyeryqam?"

13 Onaqa bati qudei koboonaqa Rom naŋgo mandor bei aqa ñam Agripa
aqa jaja Bernaisi wo Festus unqajqa marsib Sisaria aiyeb. 14 Aisib
bati gargekoba yala Sisaria di sonabqa Festus na Agripa minjej, "Tamo
bei aqa ñam Pol a nami Feliks na tonto talq di waiyej unu. 15 Deqa
e Jerusalem di sonamqa Juda gate naŋgi ti atra tamo kokba ti naŋgi
na Pol aqa jejamuq di une qamsib endegsib merbeb, 'Ni Pol aqa une

qa marsim ojsim ino qaja tamo naŋgo baŋq di atimqa naŋgi na qalib
moiyem.’ 16 Onaqa e na kamba endegsi minjrem, ‘Iga tamo bei laŋa ojsim
qaja tamo naŋgo baŋq di atqa keresai. Rom gago kumbra degsi sosai.
Tamo qudei naŋgi tamo bei qa anjam soqnimqa naŋgi mati aqa une ubtib
qusimqa a kamba aqa anjam marqas di kere.’
17 “E na Juda naŋgi degsi minjrnamqa naŋgi e daurbosib Sisaria beb. E
tariŋosai. Nebeonaqa naŋgi koroesonabqa e ijo awo jaramq di awoosim
ijo qaja tamo naŋgi minjrnamqa naŋgi Pol osi bosib ijo ulatamuq di
tigelteb. 18 Onaqa Juda naŋgi tigelosib Pol aqa jejamuq di une gargekoba
qameleŋoqneb. E nami are qalem, naŋgi une kokba Pol aqa jejamuq
di qamqab. Naŋgi degyosai. 19 Naŋgi naŋgo segi louqa kumbra qa
ŋiriŋoqnsib Pol ombla anjam titoqneb. Osib tamo bei qa dego anjam
titoqneb. Pol a maroqnej, ‘Tamo di a moiyej olo ŋambile unu. Aqa ñam
Yesus.’ 20 Onaqa e naŋgo anjam deqa utru itqa yonam keresaiibonaqa
Pol nenemyem, ‘Ni Jerusalem aisim dia ijo ulatamuq di tigelosim ino
anjam olo marqa kere e?’ 21 E degsi Pol nenemyonamqa a saidosiq
merbej, ‘E mati tonto talq endi sqai. Sosiy bunuqna e Mandor Koba Sisar
aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.’ Pol na e degsi
merbonaqa e ijo qaja tamo naŋgi minjrem, ‘Niŋgi Pol osib tonto talq di
waiyosib taqatesoqniy. Bunuqna e Pol qariŋyitqa Sisar aqaq gilqas.’ ”
22 Festus a Agripa degsi minjnaqa Agripa na minjej, “E dego Pol aqa
anjam quqwai.” Onaqa Festus na minjej, “Nebe ni aqa anjam quqwam.”
23 Nebeonaqa Agripa Bernaisi wo gara wala boledamu jigsib koro
sawaq beb. Qaja tamo naŋgo gate kokba ti tamo ñam ti kalil naŋgi
dego bosib koro sawaq di koroeb. Onaqa Festus na aqa qaja tamo
naŋgi minjrnaqa naŋgi Pol osi bosib Agripa aqa ulatamuq di tigelteb.
24 Tigeltonab Festus na Agripa minjej, “O Mandor Agripa, Pol agi osi
bonub. Ni unime. Niŋgi koroonub qaji dego Pol uniy. E Jerusalem di
sonamqa Juda kalil naŋgi murqumyoqnsib endegsib merboqneb, ‘Pol a
moiyem. A olo mandamq endi saiq.’ Naŋgi bosib Sisaria endia dego
anjam degsib merboqneb. 25 E Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei
unosai deqa e a laŋa moiyotqa keresai. Ariya Pol na merbej, ‘E Mandor
Koba Sisar aqa ulatamuq di tigelitqa a ijo anjam qusim gereiyetbqas.’
Onaqa e na Pol minjem, ‘Di kere. E ni qariŋmitqa Rom gilqam.’ 26 O
Mandor Agripa, e Pol aqa jejamuq di une bei unosai. Deqa e a qa anjam
kiye neŋgreŋyit gago Tamo Koba Sisar aqaq gilqas? Laŋa qariŋyqai di
Sisar a ŋiriŋqas. Deqa e Pol osi bosim ino ulatamuq endi tigeltonum. Ni
segi na Pol nenemyimqa aqa une bei babtim niŋgi kalil qusib merbibqa
une deqa neŋgreŋyit Sisar aqaq gilqas. 27 E are qalonum, tamo a une
saiqoji soqnimqa e laŋa qariŋyit Sisar aqaq gilqas di kumbra bolesai.”

26

Pol a Agripa aqa ulatamuq di tigelosiq anjam marej

1 Onaqa Agripa na Pol minjej, “Ni kamba ino anjam marimqa e
quqwai.” Degsi minjnaqa Pol na aqa baŋ soqtosiqa endegsi marej, 2 “O
Mandor Agripa, bini e ino ulatamuq endi tigelejunum. Une kalil Juda
naŋgi ijo jejamuq di qameqnub qaji di bolesai. Deqa e na kamba ijo
anjam marit ni que. Yim e areboleboleibqas. 3 Gago Juda kumbra kalil
di ni qalie. Iga gaigai anjam titeqnum qaji di ni dego qalie. Deqa ni ijo
anjam endi quime. Ni asgimaiq.

4 “Juda kalil naŋgi e qa qalie unub. E aŋgro wala qa Judia sawa ti
Jerusalem qure ti dia soqnem. 5 Naŋgi nami koba ijo kumbra qaliesoqneb. Naŋgi ni degsi mermqa are soqnimqa mermqab. Naŋgi qalie,
e aŋgro wala qa Farisi naŋgo ambleq di sosimqa naŋgo kumbra dauryoqnem. Farisi naŋgo kumbra di siŋgila koba. Kumbra dena gago
Juda kumbra kalil tulaŋ buŋyejunu. 6 Bini e iŋgi bole bole Qotei a nami
gago moma naŋgi enjrqa marej qaji di oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru
deqa e ino ulatamuq endi tigelejunum. 7 Gago moma naŋgi di agi Jekop
aqa aŋgro 12 naŋgo moma. Naŋgi e ti koba na iŋgi bole bole di oqajqa
tariŋoqnsim qolo ti qanam Qotei qa loueqnum. O Mandor Agripa, utru
deqa Juda naŋgi ijo jejamuq di une qametbeqnub. 8 Kiyaqa niŋgi qudei
endegsib are qaleqnub, ‘Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na
tigeltnjrqasai’?
9 “Bole, e segi nami Yesus Nasaret qaji aqa ñam ugeugeiyoqnsim
jeutosim laqnem. 10 E Jerusalem dia kumbra uge di yoqnem. Atra
tamo kokba naŋgi na e odbeqnabqa e Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
ojeleŋoqnsim tonto talq di breinjroqnem. Osim Juda gate naŋgi koba
na areqalo qujaitosim maroqnem, ‘Naŋgi ñumsib moiyotnjriy.’ 11 E
bati gargekoba Juda naŋgo Qotei tal kalil miligiq giloqnsimqa dia Yesus
aqa tamo uŋgasari naŋgi ojeleŋoqnsim ugeugeinjroqnem. E endegsi are
qaloqnem, ‘E naŋgi jaqatiŋ koba enjritqa naŋgi ulaosib Yesus qoreiyosib
aqa ñam misiliŋyqab.’ Degsi are qaloqnsim naŋgi ugeugeinjroqnem. E
naŋgi qa minjiŋ ani oqetbeqnaqa naŋgi daurnjroqnsimqa qure isa isaq
giloqnsim dia naŋgi itnjroqnsim ugeugeinjroqnem.

Pol a kiyersi Kristen tamo brantej deqa saej

12-13 “O Mandor Agripa, e degyeqnamqa bati bei atra tamo kokba naŋgi
na e qariŋbonabqa Damaskus qureq gilem. E gileqnamqa qanam jige
puloŋ siŋgila koba minjal ti laŋ goge na ijoq ainaq unem. A tulaŋ riaŋosiqa
tamo e koba na walweloqnem qaji naŋgi ti iga suwantgej. Aqa riaŋ di
seŋ ti keresai. Riaŋ dena seŋ aqa riaŋ tulaŋ buŋyej. 14 Suwantgonaqa
iga kalil ululoŋosim mandamq di ŋereŋem. E ŋeiesosimqa tamo bei aqa
kakro quem. A Hibru anjam na e endegsi merbej, ‘O Sol, ni kiyaqa
e ugeugeibeqnum? Ni e ugeugeibeqnum dena ino segi jejamu dego
ugeugeiyeqnum. Ni qaja na ino jejamu qoruyqam dego kere.’ 15 Onaqa
e na minjem, ‘O Tamo Koba, ni yai?’ Onaqa a na merbej, ‘E Yesus
agi ni na ugeugeibeqnum qaji. 16 Deqa ni tigel. E ni giltmonum
deqa ni ijo wau tamo sosimqa kumbra ni bini unonum qaji ti kumbra
bunuqna osormoqnqai qaji ti deqa mare mare laqnqam. 17 Bunuqna e
ni qariŋmitqa ni Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti naŋgoq giloqnqam.
Deqa ni naŋgi qa ulaaim. E ni taqatmesoqnitqa naŋgi ni moiyotmqasai.
18 Ni naŋgoq giloqnsim ijo anjam minjroqnimqa naŋgi e qa poinjroqnim
ambru uratosib suwaŋoq boqnqab. Ni na naŋgi are bulyetnjroqnimqa
naŋgi Satan aqa siŋgila uratosib Qotei aqaq boqnqab. Amqa e na naŋgo
une kalil kobotetnjritqa iŋgi bole bole e nami enjrqa marem qaji di naŋgi
oqab. E na naŋgi ti tamo uŋgasari kalil e qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi ti Qotei aqa segi kumbra boleq di ateleŋit sqab.’

Pol a nami Qotei aqa anjam palontoqnej a deqa Agripa saiyej

19 “Deqa Mandor Agripa, laŋ goge dena puloŋ ainaqa e unsimqa
anjam Yesus na merbej qaji di dauryem. E gotraŋyosai. 20 E aqa anjam

di dauryosim tigelosim Damaskus qureq gilem. Gilsim dia Qotei aqa anjam plaltoqnsimqa tamo uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnem, ‘Niŋgi are bulyosib Qotei aqaq boiy. Bosib kumbra bole bole yoqnibqa tamo uŋgasari naŋgi na niŋgi nuŋgsib merŋgwab, “Bole, niŋgi are bulyonub.” ’ E Jerusalem dia, Judia sawaq di, sawa bei beiq di dego tamo uŋgasari naŋgi anjam di minjroqnem. 21 Utru deqa Juda tamo qudei na atra tal miligiq di e ojsib moiyotbqa maroqneb. 22 Ariya naŋgi e moiyotbosai. Qotei na e taqatboqnej deqa bini e ino ulatamuq endi tigelosimqa ni ti tamo kokba ti tamo laŋaj ti Qotei aqa anjam palontosim merŋgeqnum. E anjam bei palontosaieqnum. Nami Moses a ti Qotei aqa medabu o tamo naŋgi ti kumbra bunuqna branteleŋqas qaji di ubtosib maroqneb. Naŋgo anjam di segi e bini palonteqnum. 23 Naŋgo anjam di aqa utru agiende. Kristus a jaqatiŋ koba osim moiqas. Osim a tamo kalil qa namoosim subq na tigelosim Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti anjam minjroqnimqa naŋgi suwaŋoq boqnqab.”

Pol na Agripa minjej, “Ni Kristus qa ino areqalo siŋgilat”

24 Pol a anjam degsi mareqnaqa Festus na aqa anjam gentosiqa leleŋosiq minjej, “Pol, ni nanarionum. Ino qalie kobaquja dena ni tulaŋ nanaritmqo.” 25 Onaqa Pol na minjej, “O Gate Koba Festus, e nanariosai. Ijo anjam endi bole. E areqalo bole na anjam mareqnum. 26 Mandor Agripa a ijo anjam endi aqa utru nami qalieosiq soqnej. Deqa e na minjqa ulaosai. Yesus aqa kumbra kalil endi uli na brantosaioqnej. A boleq di unu. 27 O Mandor Agripa, ni kiyersi are qalonum? Qotei aqa medabu o tamo naŋgo anjam nami neŋgreŋyeb qaji di bole e? Od, e qalieonum, ni maronum, di bole.”

28 Onaqa Agripa na Pol nenemyej, “E sokiñala Kristen tamo brantqai ni degsi are qalonum e?” 29 Onaqa Pol na minjej, “Ni sokiñala Kristen tamo brantqam di kere. Sokobaiyosim Kristen tamo brantqam di kere. Ariya e na Qotei endegsi pailyeqnum, ‘O Abu, tamo bini ijo anjam queqnub qaji naŋgi ti Mandor Agripa a ti naŋgi e unum degsib soqnebe. Ariya e sil na tontbeb unum naŋgi degsib sqajqa e ni pailmosai.’ ”

30-31 Onaqa Agripa Bernaisi wo tamo kalil awesoqneb qaji naŋgi ti Festus koba na tigelosib warumq dena oqedeb. Oqedosib endegsib qairosib mareb, “Iga Pol aqa jejamuq di une kobaquja bei unosai bole sai. Deqa iga a qalsim moiyotqa keresai. A tonto talq di waiyqa keresai dego.” 32 Naŋgi degsib marsibqa Agripa na Festus minjej, “Pol a Sisar aqa ulatamuq di tigelqa marosai qamu ni na endego a tonto talq dena uratonum oqedqo qamu.”

27

Pol a qobuŋ na Rom qureq giloqnej

1 Onaqa iga qobuŋ na Itali sawaq gilqajqa anjam qosisib Pol tamo qudei ti tonto talq dena joqsib qaja tamo naŋgo gate bei aqa ñam Julius aqa baŋq di ateb. Julius a Rom tamo. 2 A na iga Pol ombla tonto tamo naŋgi ti joqsiqa Adramitium qure naŋgo qobuŋ bei Esia sawaq gilqa laqnaqa iga qobuŋ di gogetosim koba na gilem. Aristarkus a iga koba na gilem. Aristarkus aqa qure utru Tesalonaika agi Masedonia sawaq di unu. Qobuŋ di yuwal qala qalaq na dauryosim qunduŋ kalil aiqa mareb. 3 Iga gilsim nebeonaqa Saidon qureq di tiryem. Tiryonamqa

Julius a Pol qa dulosiq odyonaqa qobuŋ uratosiq aqa Kristen was qudei
naŋgi itnjrnaqa naŋgi na iŋgi iŋgi qa aqaryaiyeb. 4 Onaqa iga Saidon qure
uratosim gileqnamqa jagwa na gotraŋgonaqa iga Saiprus nui taqyosim
gilem. 5 Gilsim yuwal gentosim Silisia sawa ti Pamfilia sawa ti di bran-
tosim yuwal qala qalaq na dauryosim gilsim Lisia sawaq di brantosim
Maira qureq di tiryem.

6 Dia Julius a Aleksandria qure naŋgo qobuŋ bei Itali sawaq gilqa
laqnaqa unsiqa a na iga Pol ombla tonto tamo naŋgi ti joqsiqa qobuŋ
di gogetem. 7 Gogetosim jiŋga na gileqnamqa bati gargekoba koboej.
Onaqa jagwa na gotraŋgonaqa iga siŋgila na gilsim Nidas qure jojomyem.
Dena jagwa na olo gotraŋgonaqa iga gilqa keresaiigonaqa qobuŋ bu-
lyosimqa Krit nui aqa luwi bei ñam Salmone di tiŋyosim oqem. 8 Oqsim
luwi di buŋyosimqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi waukobaosib oqsib
Krit nui qoreq di beterosib qala qalaq na gileb. Iga gilsim sawa bei aqa
ñam Qunduŋ Boledamu di Lasea qure jojom di brantem.

9-10 Iga bati gargekoba uratem deqa Juda naŋgo qurieŋo bati koboej.
Yuwal ugeqa batiej deqa Pol na tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi endegsi
minjrej, “Niŋgi quiy. E qalieonum, iga qobuŋ na gilqom di iga gulbe
koba itqom. Qobuŋ aqa iŋgi iŋgi gargekoba loumqas. Qobuŋ dego
tugwas. Qobuŋ a segi sai. Iga tamo kalil dego padalqom.” 11 Pol a
naŋgi degsi minjrnaqa qobuŋ kuñi ojo tamo wo qobuŋ aqa abu wo naŋgi
aiyel na Pol aqa anjam di dauryqa uratosib gilqa mareb. Julius a dego
Pol aqa anjam dauryqa uratosiqa naŋgo aiyel anjam taqyej. 12 Deqa
iga qobuŋ na gilem. Qunduŋ iga soqnem qaji di jagwa bati qa qobuŋ
beterqajqa qunduŋ bolesai. Deqa tamo gargekoba naŋgi mareb, “Jagwa
bati brantqa jojomqo deqa iga qunduŋ endi uratosim gilsim Finiks
qunduŋq di jagwa bati qa beterosim sqom.” Finiks a Krit nuiq di unu.
Dia jagwa bati qa beterqajqa qunduŋ bolequja.

Jagwa koba bonaqa yuwal ugeej

13 Onaqa jagwa lawo guta na bonaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi
mareb, “Jagwa endena iga puygim gilsim Finiks qunduŋq di tiryqom.”
Degsib marsib anka titosib qobuŋ miligiq di atsib dena iga Krit nui aqa
qala dauryosim gilem. 14-15 Gileqnamqa manaq dena meli jagwa koba
bosiq gotraŋgonaqa gilqa keresaiigonaqa iga loo goge oqsim di sonamqa
jagwa na segi osi laqnej. 16-17 Onaqa iga nui kiñala bei aqa ñam Kauda
aqa qoreq di otosim sonamqa nui dena jagwa getentonaqa yuwal kiñala
laej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi waukobaosib qobuŋ du
soqtosibqa qobuŋ ani gogeq di atsib sil na qoseb. Qobuŋ du uloŋaim
deqa sil na qoseb. Osib olo sil bei osib qobuŋ ani yuwal na paraparaaim
deqa sil na kaiŋyosib siŋgilateb. Qobuŋ ururosim Afrika sawa jojomyosim
dia sargum gogetosim paraaim deqa ulaosib qobuŋ rer qalnab aiyej.
Naŋgi degyeb deqa jagwa na segi osi laqnej. 18 Nebeonaqa iga loo
goge di sonam jagwa tulaŋ kobaosiq iga gotraŋgonaqa yuwal ugeonaqa
qobuŋ tuqepratej. Deqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi iŋgi iŋgi qudei
breinjrnabqa yuwalq aiyeb. 19 Olo nebeonaqa naŋgi qobuŋ aqa parara ti
oyo ti osib breinjrnab yuwalq aiyeb. 20 Bati gargekoba iga seŋ ti bongar
ti unosai. Iga namoqna are qalem, “Iga padalqasai.” Ariya jagwa siŋgila
koba boqnsiqa iga gotraŋgoqnej deqa gago areqalo namij di iga uratosim
marem, “Iga padalqom. Jagwa endi koboqasai.”

21 Bati gargekoba tamo qobuŋq di so qaji naŋgi iŋgi uyosai. Deqa Pol a
naŋgo ambleq di tigelosiqa minjrej, “O tamo niŋgi quiy. E nami merŋgem,
niŋgi Krit nui uratosib gilaib. Niŋgi ijo anjam di dauryosai deqa agi
iga gulbe koba itonum. Niŋgi uniy. Qobuŋ aqa iŋgi iŋgi gargekoba
loumeleŋqo. 22 Deqa e niŋgi olo endegsi merŋgwai. Niŋgi are laeme. Tamo
bei padalqasai. Iga kalil bole sqom. Qobuŋ segi padalqas. 23-24 Ya qolo
ijo Qotei agi e bati gaigai a qa loueqnum qaji aqa laŋ aŋgro bei bosiqa
ijo areq di tigelosiq merbej, ‘O Pol, ni ulaaim. Ni Sisar aqa ulatamuq
di tigelqam. Deqa Qotei na ni taqatmim ni padalqasai. Tamo kalil ni
ombla qobuŋ na gileqnub qaji naŋgi dego Qotei na taqatnjrim naŋgi
padalqasai.’ Laŋ aŋgro na e degsi merbej. 25 Deqa niŋgi ulaaib. E
qalieonum, Qotei aqa anjam qolo merbej qaji di a dauryosim degyqas.
26 Ariya niŋgi quiy. Iga qobuŋ na gilsim nui beiq di sargum gogetim
qobuŋ a ojotqas.”

27 Pol na naŋgi degsi minjrnaqa iga Mediterenian yuwalq di otosim
sonamqa jagwa na segi osi laqnej. Yori aiyel koboonaqa qolo jige yuwal
a mandam qaleqnaq anjam ateqnaq tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi
qusibqa are qaleb, “Iga nui bei jojomyonum kiyo?” 28 Naŋgi degsib are
qalsibqa yuwal aqa robu qalieqajqa deqa sil waiyonab ainaq uneb di
tarag yala, 40 mita. Dena iga gilokiñalayosimqa naŋgi olo sil waiyosib
uneb di tulaŋ taragej, 30 mita. 29 Degsib unsibqa are qaleb, “Iga gilsim
nuiq di sargum gogetim qobuŋ a ojotqas.” Degsib are qalsibqa ulaosib
mareb, “Iga anka waiyonamqa qobuŋ tigelqas.” Degsib marsibqa qobuŋ
bunuq dena anka qolqe waiyonab yuwalq aiyej. Onaqa naŋgi endegsib
waiŋoqneb, “Urur suwaŋeme.” 30 Onaqa tamo qobuŋq di wauo qaji naŋgi
endegsib are qaleb, “Iga qobuŋ uratosim qobuŋ du na jaraiqom.” Naŋgi
degsib are qalsibqa gisaŋosib tamo naŋgi minjreb, “Iga qobuŋ namoq
dena anka waiyqom.” Degsib minjrsib qobuŋ du uli na osib qobuŋ
ani aqa namoq na gaintonabqa yuwalq aiyej. 31 Degyeqnabqa Pol a di
unsiqa qaja tamo naŋgi ti naŋgo gate Julius a ti endegsi minjrej, “Tamo
qobuŋq di wauo qaji naŋgi jaraiqa mareqnub. Naŋgi jaraiqab di niŋgi
kalil padalqab.” 32 Onaqa qaja tamo naŋgi qobuŋ du aqa sil gentonabqa
jagwa na osi ulaŋej.

33 Nebeqa laqnaqa Pol na tamo kalil naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi iŋgi
uyiy. Bati olekoba niŋgi iŋgi uyosai. Nuŋgo are ŋeiosai dego. Agi yori aiyel
gilqo. 34 Deqa e siŋgila na endegsi merŋgwai, niŋgi iŋgi uysib dena niŋgi
siŋgilaqab. Osib niŋgi kalil bole sqab. Bei padalqasai.” 35 Pol na tamo kalil
naŋgi degsi minjrsiqa bem bei osiq naŋgo ulatamuq di Qotei pailyosiqa
bem gentosiq uyej. 36 Degonaqa tamo kalil naŋgi areboleboleinjrnaqa
naŋgi kamba dego bem eleŋosib uyeb. 37 Iga tamo qobuŋq di soqnem qaji
kalil 276. 38 Tamo kalil naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa qobuŋ otqajqa
marsibqa bem sum osib waiyeleŋonabqa yuwalq aiyej.

Qobuŋ paraparaej

39 Onaqa nebeonaqa naŋgi ŋam atsib mandam bei uneb. Naŋgi man-
dam di poinjrosai. Naŋgi qunduŋ bei dego uneb. Qunduŋ di aqa alile
bolequja ulul ti. Unsib are qaleb, “Iga alile dia qobuŋ tiryqom.” 40 Degsib
are qalsibqa anka nami waiyeb qaji sil serie na giŋgeŋyosibqa anka
yuwalq di urateleŋeb. Osib kuñi tonteb qaji sil di palontosib kuñi ojsib
rer giryosib alile di tiryqajqa aiyeb. 41 Aisib qobuŋ namoq sargum bei

gogetosiq dia ojotonaq soqnej. Onaqa yuwal kokbayosiqa qobuŋ bunuq
di qalnaqa paraparaej. 42 Onaqa qaja tamo naŋgi mareb, “Tonto tamo
naŋgi qawaiŋosib jaraiyaib deqa iga na ñumnam moreŋqab.” 43 Degsib
marnabqa naŋgo gate Julius a are qalej, “Naŋgi Pol dego qalib moiyaim
deqa e na naŋgi saidnjrqai.” Degsi are qalsiqa naŋgi minjrej, “Tonto tamo
naŋgi ñumaib.” Osiqa tamo qawaiŋo qalie naŋgi minjrej, “Niŋgi namo
prugosib yuwalq aisib qawaiŋosib alile di patiy.” 44 Osiqa tamo qawaiŋo
qaliesai qaji naŋgi minjrej, “Qobuŋ paraparaqo qaji aqa sarqei niŋgi na
eleŋosib bileq atsib dena otosib aisibqa alile di patiy.” A degsi minjrnaqa
naŋgi degyosib iga kalil koba na alile dia geregere pateleŋem.

28

Pol a Malta nuiq di soqnej

1 Iga kalil alile dia patonamqa nui di aqa ñam Malta degsi merg-
onab quem. 2 Onaqa tamo uŋgasari nui dia soqneb qaji naŋgi kumbra
tulaŋ boledamu dauryosib iga geregereigeb. Osib awa boqnej deqa
iga yorgonaqa ŋam tuŋguyosib mergeb, “Niŋgi bosib ŋamyuwo areq endi
awooiy.” Degsib mergonabqa iga ŋamyuwo areq di awoonam jejamu
kaŋkaŋgej. 3 Onaqa Pol a ŋam koroiyosiqa ŋamyuwoq di atnaqa amal
uge ŋam miligiq di soqnej qaji kaŋkaŋyonaqa oqedosiqa Pol aqa baŋq di
uñiyosiqa gaiŋesoqnej. 4 Onaqa nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi amal uge
Pol aqa baŋq di uñiyosiq gaiŋesonaqa unsibqa segi segi maroqneb, “Tamo
endi a leŋ ojo tamo kiyo? A yuwalq di moiyosai deqa gago qotei na a
kambatosiqa amal uge qariŋyqoqa a uñiyqo. Deqa a moiqas.” 5 Onaqa
Pol na aqa baŋ butuyonaqa amal uloŋosiqa ŋamyuwoq ainaqa Pol a bole
soqnej. Aqa jejamu yala gulbe bei osai. 6 Onaqa naŋgi Pol koqyoqneb.
Aqa jejamu suŋyqas kiyo a moisim uloŋoqujatqas kiyo degsib marsibqa
tariŋkobaeb. Tariŋonab tariŋonab Pol aqa jejamuq di gulbe bei brantosai.
Deqa naŋgi areqalo bei osib mareb, “Tamo endi a qotei bei.”
7 Nui deqaji tamo bei aqa ñam Publius a soqnej. A tamo kobaquja. A
na nui di taqatoqnej. Aqa tal jojom di soqnej deqa a na iga joqsiqa aqa
talq gilsiqa dia bati qalub iga geregereigoqnej. 8 Iga aqa talq di sonamqa
aqa abu makobaiyonaqa ŋeiesoqnej. Aqa jejamu tulaŋ kaŋkaŋyosiqa bi
mormantej. Deqa Pol na aqa areq gilsiqa Qotei pailyosiq aqa jejamuq
di baŋ atnaqa aqa ma koboosiq olo boleej. 9 A degyonaqa nui deqaji
tamo uŋgasari mainjrej qaji naŋgi qusibqa Pol aqa areq beqnabqa a na
naŋgi kalil boletnjroqnej. 10 Ariya nui deqaji tamo uŋgasari naŋgi na
iga geregereigoqnsib kumbra tulaŋ boledamu egoqneb. Bunuqna iga
nui di uratqa laqnamqa iŋgi iŋgi kalil iga saiigeleŋej qaji di naŋgi na olo
egeleŋonab gago iŋgi iŋgi kereej.

Pol a Rom qureq di brantej

11 Iga nui dia bai qalub soqnem. Di koboonaqa iga qobuŋ bei goge-
tosim gilem. Qobuŋ di jagwa bati qa nui dia beterosiq soqnej. Qobuŋ
di Aleksandria qure qaji. Qobuŋ aqa namoq di qotei bei aqa ñam Sus
aqa aŋgro aiyel naŋgo sulum gereiyosib atnab soqnej. 12 Iga qobuŋ na
gilsim Sirakyus qureq di tiryosimqa bati qalub di soqnem. 13 Dena
qobuŋ na gilsim Regium qureq di tiryosim ŋeiem. Nebeonaqa jagwa
guta na bonaqa iga qobuŋ na gileqnam qoloej. Olo nebeonaq iga gilsim
Puteoli qureq di tiryem. 14 Dia iga Yesus aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi

itnjrem. Itnjrnamqa naŋgi na metgonabqa iga bati 7 naŋgi koba na
soqnem. Sosimqa naŋgi olo uratnjrsimqa siŋga na walwelosim Rom
qureq di brantqa marsim gilem. 15 Rom dia Yesus aqa tamo uŋgasari
qudei naŋgi iga beqnam qusibqa gamq di iga turqajqa marsib wal-
welosib aiyeb. Naŋgi aiyeqnabqa iga giloqnsim gam qalaq di qure ñam
Apius Iŋgi Qariŋyo Qure dia naŋgi qudei turem. Olo gilsimqa qure ñam
Ŋereŋo Tal Qalub dia naŋgi qudei turem. Turosim unjrsimqa Pol a tulaŋ
areboleboleiyonaqa Qotei biŋiyosiqa aqa are siŋgilakobaiyej.
16 Ariya iga gilsim Rom di brantem. Brantonam Rom naŋgo gate naŋgi
odonabqa Pol a aqa segi talq di soqnej. Qaja tamo qujai na a taqatoqnej.

Pol a Rom dia Yesus aqa anjam bole maroqnej

17 Bati qalub koboonaqa Pol na Juda tamo gate naŋgi metnjrnaqa
bosib aqa areq di koroonab minjrej, “O ijo was niŋgi quiy. Jerusalem
dia Juda naŋgi e laŋa ojsib Rom naŋgo baŋq di atnab naŋgi na e tonto
talq di waibeb. E Juda gago kumbra bei ugeugeiyosaioqnem. Gago
moma naŋgo kumbra bei dego gotraŋyosaioqnem. 18 Deqa e Rom gate
kokba naŋgo ulatamuq di tigelosim ijo anjam marnamqa naŋgi qusibqa
ariya naŋgi une kobaquja bei ijo jejamuq di unosai. Deqa naŋgi e
laŋa moiyotbqa uratosib tonto talq dena e uratim oqedqajqa mareb.
19 Marnabqa Juda naŋgi na Rom gate kokba naŋgo anjam di gotraŋyeb.
Deqa e gam bei saiqoji. E marem, ‘E Sisar aqa ulatamuq di tigelqai. Yim a
ijo anjam quqwas.’ E degsi marem. Ariya e Juda naŋgi qa anjam bei yala
sosai. 20 O ijo was, e niŋgi nuŋgsiy ijo anjam merŋgwajqa deqa metŋgonum.
E iŋgi bole bole Qotei a nami Israel gago moma naŋgi enjrqa marej qaji
di oqajqa tariŋoqnsim unum. Utru deqa e sil kokba endena tontbonub.”
Pol a degsiqa Juda tamo gate naŋgi minjrej.
21 Onaqa naŋgi na Pol minjeb, “Judia sawaq di tamo qudei naŋgi ni
qa anjam bei neŋgreŋyosib gagoq qariŋyosai. Juda tamo bei na bosiq ni
qa anjam uge bei mergosai dego. 22 Deqa ni segi na ino anjam mergim
iga quqwom. Iga qalieonum, sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi
mareqnub, ‘Yesus aqa gam bunuj di uge. Gam dena tamo uŋgasari naŋgi
poeleŋeqnub.’ ” Juda tamo gate naŋgi na Pol degsib minjeb.
23 Ariya naŋgi olo koroqajqa bati ateb. Koro bati di brantonaqa Juda
gargekoba naŋgi nobqolo bosib Pol aqa talq di koroeb. Koroonabqa Pol
a tigelosiqa anjam utru atsiq anjam olekoba naŋgi minjreqnaq gilsiq bi-
laqtej. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor
Koba sqas anjam di aqa utru plaltosiqa minjroqnej. Moses aqa dal anjam
na ti Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo anjam na ti anjam mutu quja
quja eleŋoqnsiqa naŋgo are qametnjrimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatqajqa deqa siŋgila na minjroqnej. 24 Minjreqnaqa Juda qudei naŋgi
Pol aqa anjam di qusib mareb, “Anjam di bole.” Onaqa naŋgi qudei
Pol aqa anjam qusib quosaibulosib mareb, “Anjam di bolesai.” 25 Naŋgi
degsib areqalo aiyeltosib tigelosib jaraiqa laqnabqa Pol na anjam qujai
endegsi minjrej, “Mondor Bole a kere Qotei aqa medabu o tamo Aisaia
aqa medabuq na gago moma naŋgi anjam endegsi minjroqnej, 26 ‘Niŋgi
dab atoqnqab di ijo anjam aqa utru poiŋgoqnqasai. Niŋgi ŋam atoqnqab di
ijo anjam aqa damu dego poiŋgoqnqasai.’ Agi Qotei na Aisaia minjej, ‘Ni
naŋgoq giloqnsimqa anjam degsi minjroqne. 27 O Aisaia, tamo uŋgasari
di naŋgo are miligi geteŋnjrejunu. Naŋgo dabkala na ijo anjam quqwajqa
asginjreqnu. Naŋgi ŋam bruŋejunub. Deqa naŋgo ŋamdamu na ijo kumbra

unqa keresai. Naŋgo dabkala na ijo anjam qusib utru poinjrqa keresai. Naŋgi are bulyosib ijoq bqa keresai dego. Deqa e na naŋgi boletnjrqasai.' Qotei na Aisaia degsi minjej."
28-29 Osiqa Pol a olo Juda naŋgi minjrej, "O ijo was niŋgi endegsi poiŋgem. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋqa marsiqa anjam qariŋyonaqa naŋgoq gilej. Naŋgi qusib dauryqab."
30 Onaqa Pol aqa segi tal awaiyoqnej qaji dia wausau aiyel soqnej. Sonaqa tamo uŋgasari naŋgi a unqajqa beqnabqa a na naŋgi kalil joqoqnsiqa aqa talq di koba na awooqnsib qairoqneb. 31 Qotei na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di aqa utru Pol na plaltoqnsiqa naŋgi sainjroqnej. Tamo Koba Yesus Kristus qa dego anjam plaltosiq sainjroqnej. Pol a anjam deqaji marqajqa ulaosaioqnej. A anjam deqaji mareqnaqa tamo bei na saidyosaioqnej.

ROM

Pol a Yesus aqa wau tamo

1 E Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. A na e metbej deqa e Qotei aqa
anjam bole mare mare laqnum. E wau di yqajqa deqa a na e giltbej.
2 Tulaŋ nami Qotei a marej, “Ijo anjam bole di aqa damu bunuqna
brantqas.” Onaqa Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam bole di
neŋgreŋyonab soqnej. Neŋgreŋ di Qotei aqa segi neŋgreŋ. 3 Qotei aqa
anjam bole di aqa segi Ŋiri aqa anjam. Aqa Ŋiri a tamo bulyosiqa Devit
aqa leŋ na ŋambabej. 4 Onaqa bunuqna Qotei na a subq na tigeltej.
Tigeltonaqa bati deqa aqa Mondor Bole na iga endegsi osorgej, Yesus
a Qotei aqa Ŋiri siŋgila koba. A gago Tamo Koba Yesus Kristus. 5 Yesus
aqa siŋgila na Qotei a iga qa are boleiyej. Osiqa Yesus aqa ñam na iga
wau egej. Deqa iga aqa anjam maro tamo unum. Tamo uŋgasari sawa
sawa kalilq di unub qaji naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa
anjam dauryqajqa deqa are qalsiq wau egej. 6 Niŋgi dego Yesus Kristus
na metŋgej deqa niŋgi aqa anjam dauryeqnub.
7 Qotei na niŋgi Rom qureq di unub qaji niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu.
A na niŋgi metŋgej deqa niŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. O ijo was, e
anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Gago Abu Qotei wo Tamo
Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo
na soqniy.

Pol a marej, “E Rom Kristen naŋgi unjrqai”

8 E mati niŋgi anjam bei merŋgwai. Niŋgi Yesus Kristus qa nuŋgo are-
qalo siŋgilateqnub deqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi niŋgi qa saoqnsib
laqnabqa sawa sawa kalilq di naŋgi queqnub. E deqa are qaloqnsim
Yesus Kristus aqa ñam na ijo Qotei minjeqnum, “Keretonum.” 9 E ijo are
miligi siŋgilatosim deqa e Qotei aqa wau ojoqnsim aqa Ŋiri aqa anjam bole
palontoqnsim laqnum. Qotei a segi qalie, bati gaigai e pailyqa oqnsim
niŋgi qa are qaleqnum. 10 E gaigai niŋgi qa endegsi pailyeqnum, “O Qotei,
ni na merbimqa e gam itosiy aisiy Rom Kristen naŋgi unjrqai.” 11 O
ijo was, e niŋgi nuŋgwajqa are koba qaleqnum. Di kiyaqa? E Mondor
aqa anjam niŋgi merŋgitqa dena nuŋgo are siŋgilatetŋgwajqa deqa. 12 Ijo
are koba endegsi unu. E nuŋgoq bosiy niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilateqnub di unsiyqa dena ijo are siŋgilatqai. Niŋgi dego e Yesus qa ijo
areqalo siŋgilateqnum di unsibqa dena nuŋgo are siŋgilatqab. Gam dena
iga kalil koba na gago are siŋgilatoqnsim sqom.
13 O was niŋgi endegsib qalieoiy. Bati gargekoba e bosiy niŋgi
nuŋgwajqa are qaleqnum. Ariya e nuŋgoq bqajqa gam gaigai geteŋeqnu.
Ijo are koba endegsi unu. Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgo
ambleq di e waueqnamqa naŋgi are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub dego kere e nuŋgo ambleq di wauoqnitqa tamo qudei naŋgi
are bulyoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnqab. 14 E na Grik tamo
naŋgi ti yauŋ tamo naŋgi ti powo tamo naŋgi ti nanari tamo naŋgi ti Yesus
aqa anjam minjroqnit quqwajqa deqa Qotei na e wau ebej. 15 Deqa niŋgi
Rom qureq di unub qaji niŋgi dego e na Yesus aqa anjam bole merŋgoqnit
quqwajqa are prugbeqnu.

Yesus aqa anjam bole a Qotei aqa siŋgila ti unu

16 E Yesus aqa anjam bole di marqajqa jemaibosaieqnu. Di kiyaqa?
Anjam bole di Qotei aqa siŋgila ti unu. Siŋgila dena Qotei na tamo
kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi padalqa gamq na
eleŋeqnu. A matiq Juda naŋgi eleŋeqnu. Osiqa sawa bei bei qaji naŋgi
dego eleŋeqnu. 17 Anjam bole dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji
sqajqa gam osorgej. Gam agiende. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom
gam dena qujai Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergwas. Gam bei
saiqoji. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Tamo
naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi tamo bole une
saiqoji qa minjrqas. Yim naŋgi ŋambile gaigai sqab."

Tamo uŋgasari kalil naŋgi na Qotei qoreiyeqnub

18 Iga qalie, Qotei a laŋ goge di sosiqa aqa minjiŋ boleq ateqnu. A na
tamo uŋgasari kalil a qoreiyoqnsib kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi
awai uge enjreqnu. Naŋgo kumbra uge dena naŋgi Qotei aqa anjam
bole tenteqnub. 19 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa kumbra qalie
bole. Qotei a segi na naŋgi aqa kumbra osornjreqnu. Ariya naŋgi olo
Qotei qoreiyeqnub deqa a na naŋgi awai uge enjreqnu. 20 Qotei a nami
mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyonaq sonaq aqa maŋwa di tamo uŋgasari
naŋgi unoqneb dena bosi bosiq agi bini naŋgi uneqnub. Gam dena naŋgi
Qotei aqa kumbra uliejunu qaji di qalieonub. Aqa kumbra utru ti aqa
siŋgila gaigai sqas qaji deqa ti naŋgi qalie bole. Deqa tamo bei a marqa
keresai, "E Qotei qaliesai deqa e une saiqoji."

21 Naŋgi Qotei qa qalie unub. Ariya naŋgi aqa ñam soqtqa uratoqnsib
a biŋiyqa asginjreqnu. A segi Qotei bole naŋgi deqa are qalosaieqnub.
Naŋgo kumbra dena naŋgi nanaritnjroqnsiq naŋgo areqalo getentetnjre-
qnu. Deqa naŋgi ambruq di laqnub. 22 Naŋgi diqoqnsib mareqnub,
"Iga powo koba ti unum." Di gisaŋ. Naŋgi tulaŋ nanarioqnsib unub.
23 Sosibqa Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyoqnsib a qa louqajqa
uratoqnsib olo beloqnsib mandam tamo ti qebari ti wagme ti amal ti
naŋgo sulum gereiyoqnsib naŋgi qa loueqnub.

Tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge uge yeqnub

24 Tamo uŋgasari naŋgi Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi
uratnjreqnaqa naŋgi kumbra tulaŋ uge uge jigat yoqnqajqa are prugn-
jreqnu. Kumbra dena naŋgi na naŋgo segi jejamu tulaŋ ugeugeiyeqnub.
25 Tamo uŋgasari deqaji naŋgi Qotei aqa anjam bole uratoqnsib olo
beloqnsib gisaŋ anjam segi dauryeqnub. Deqa naŋgi Qotei qoreiyoqnsib
iŋgi iŋgi kalil a na gereinjrej qaji di biŋinjroqnsib naŋgo sorgomq di unub.
O ijo was, Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru deqa iga bati gaigai aqa ñam
soqtoqnqom. Bole.

26 Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qoreiyeqnub deqa a na kamba naŋgi
uratnjreqnaqa naŋgi jemai kumbra tulaŋ uge uge yoqnqajqa are prugn-
jreqnu. Naŋgo jemai kumbra agiende. Uŋgasari naŋgi tamo ti ŋereŋqajqa
uratoqnsibqa uŋa bei bei wo ŋereŋeqnub. 27 Tamo naŋgi dego uŋa ti
ŋereŋqajqa uratoqnsibqa tamo bei bei wo ŋereŋqajqa are tulaŋ prugnjre-
qnu. Naŋgi jemai kumbra di yeqnub deqa Qotei a naŋgi kambatnjroqn-
siqa naŋgo jejamuq di awai tulaŋ ugedamu enjreqnu.

28 Naŋgi Qotei aqa sorgomq di sqajqa are qalosaieqnub deqa Qotei
na naŋgi uratnjreqnaqa naŋgi naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqn-
sib kumbra uge uge yeqnub. 29 Naŋgo kumbra uge agiende. Naŋgi
kumbra bole tiŋtiŋ yqajqa torei urateqnub. Naŋgi ñoro koba oqajqa
mamaulnjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi jeutnjreqnub. Naŋgi tamo qudei iŋgi
koba ti unub qaji naŋgi qa are ugeinjreqnu. Naŋgi tamo naŋgi ñumoqnsib
moiyotnjreqnub. Naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib gisaŋ anjam mareqnub.
Naŋgi tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi laŋa yainjreqnub. Naŋgi tamo qudei
naŋgi ugeugeinjreqnub. Kumbra kalil di naŋgoq di tulaŋ koba unu.
Naŋgi yomueqnub. 30 Naŋgi gisaŋ na tamo naŋgo ñam ugetetnjreqnub.
Naŋgi Qotei jeuteqnub. Naŋgi diqoqnsib laqnsib naŋgo segi ñam soqte-
qnub. Naŋgi kumbra uge uge bunuj babteleŋeqnub. Naŋgi naŋgo ai
abu naŋgo medabu gotraŋyeqnub. 31 Naŋgi areqalo bole ti sosaieqnub.
Naŋgi naŋgo segi anjam bei dauryqa maroqnsib olo dauryqa urateqnub.
Naŋgi tamo qudei naŋgi qalaqalainjrosaieqnub. Naŋgi tamo qudei naŋgi
qa dulosaieqnub. 32 Qotei aqa dal anjam endegsi unu, “Tamo uŋgasari
kumbra uge deqaji yeqnub qaji naŋgi ñumib moreŋebe.” Dal anjam degsi
unu. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa dal anjam qalie bole. Ariya
naŋgi olo gotraŋyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Di segi sai. Tamo
uŋgasari naŋgi dena tamo qudei naŋgi kumbra uge uge deqaji yeqnab
unjroqnsib naŋgo ñam soqtetnjroqnsib minjreqnub, “Keretonub. Niŋgi
kumbra degyoqniy.”

2

Qotei a une tamo naŋgi awai uge enjrqas

1 O tamo, ni que. Ni une saiqoji unum ni degsi marqa keresai. Kumbra
uge uge tamo uŋgasari naŋgi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa
ni na tamo uŋgasari naŋgo jejamuq di une qametnjreqnum di ni segi
dego ino jejamuq di une qameqnum. 2 Iga qalie, tamo uŋgasari kumbra
uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei na kamba peginjrsim awai uge enjrqas.
Qotei a kere naŋgi awai uge enjrqas. 3 Ni na tamo uŋgasari kumbra uge
uge yeqnub qaji naŋgo jejamuq di une qametnjreqnum ariya kumbra
naŋgi yeqnub qaji di ni segi dego yeqnum. Deqa ni kiyersi are qalonum?
Qotei na tamo uŋgasari naŋgi di peginjrsim awai uge enjrqas ariya a ni
awai uge emqasai. Ni degsi are qalonum kiyo? Di sai. 4 Ni que. Qotei a
gaigai kumbra tulaŋ boledamu ni emoqnsiqa a ni qa tariŋsokobaiyeqnu.
A urur ni awai uge emosaieqnu. Qotei aqa kumbra bole di ni unsim olo
uge qa marsim gotraŋyqam e? Degaim. Qotei a ni are bulyqajqa deqa are
qaloqnsiq kumbra bole osormeqnu. Ni di qaliesai kiyo? 5 Ariya ino are
miligi geteŋejunu deqa ni are bulyosai. Ino kumbra dena ni ino awai uge
tumbol ateqnum. Deqa mondoŋ diŋo batiamqa Qotei a kumbra tiŋtiŋ na
tamo uŋgasari naŋgi peginjrsim aqa minjiŋ boleq atsimqa a na naŋgi ni
ombla awai tulaŋ ugedamu eŋgwas. 6 Ni qalie, diŋo bati qa Qotei na tamo
uŋgasari kalil naŋgo kumbra kambatosim awai segi segi enjrqas. 7 Tamo
uŋgasari qudei naŋgi siŋgila na tigeloqnsib kumbra bole bole yoqnsib
laŋ qure qa gam itqajqa waukobaeqnub. Osib naŋgi laŋ qureq di ñam
koba oqajqa ti so bole gaigai sqajqa ti tulaŋ siŋgilaeqnub. Deqa Qotei na
tamo uŋgasari naŋgi di awai boledamu enjrim naŋgi ŋambile gaigai sqab.
8 Ariya tamo uŋgasari qudei naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib
anjam bole gotraŋyoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Deqa Qotei na tamo

uŋgasari naŋgi di awai ugedamu enjrsim naŋgi qa minjiŋ oqetqas. 9 Naŋgi
kumbra uge uge yeqnub deqa mondoŋ naŋgi gulbe koba ti jaqatiŋ koba
ti oqab. Matiq Juda naŋgi oqab. Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi dego
oqab. 10 Ariya tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi Qotei
na aqaryainjrimqa naŋgi laŋ qureq oqsib dia ñam koba ti lawo ti so
bole gaigai sqab. Matiq a Juda naŋgi aqaryainjrqas. Bunuqna a sawa
bei bei qaji naŋgi dego aqaryainjrqas. 11 Qotei aqa ŋamgalaq di tamo
uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub. Deqa a naŋgo ñam qa are qalsim naŋgi
peginjrqasai.
12 Niŋgi quiy. Tamo qudei naŋgi dal anjam qaliesai. Di uŋgum. Naŋgi
une yeqnub deqa naŋgi kalil padalqab. Tamo qudei naŋgi dal anjam
qalie unub. Di dego uŋgum. Naŋgi une yeqnub deqa Qotei na naŋgi
peginjrqas. A dal anjam aqa wau na naŋgi peginjrqas. 13 Tamo naŋgi dal
anjam laŋa queqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bolesai. Tamo
naŋgi dal anjam quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa ŋamgalaq
di tamo bole sqab. 14 Bole, sawa bei bei qaji naŋgi dal anjam qaliesai.
Ariya naŋgi naŋgo segi areqalo na dal anjam mutu qudei dauryeqnub.
Dena iga poigwo, dal anjam a naŋgo areqaloq di nami sosiq wauoqnej.
15-16 Qotei a naŋgo are miligiq di dal anjam neŋgreŋyobulej deqa naŋgi
kumbra bole ti kumbra uge ti qalie unub. Deqa mondoŋ diŋo batiamqa
naŋgo areqalo qudei na naŋgi minjrqas, “Nuŋgo kumbra di uge.” Osim
naŋgo areqalo qudei na olo naŋgi minjrqas, “Nuŋgo kumbra di bole.”
Bati deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgo kumbra kalil naŋgo are miligiq di
uliejunu qaji di boleq atekritosim dena naŋgi peginjrqas. A Kristus Yesus
aqa wau na naŋgi peginjrqas. Anjam bole e palonteqnum qaji aqa damu
degsi unu.

Juda tamo naŋgi are qaleqnub, “Iga dal anjam ti unum deqa iga kere unum”

17 O Juda tamo, niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Iga dal anjam
ti unum deqa Qotei na iga pegigwasai.” Osib niŋgi nuŋgo segi ñam
soqtoqnsib endegsib mareqnub, “Iga Qotei aqa tamo unum. 18 Iga Qotei
aqa areqalo qalieonum. Qotei na aqa dal anjam iga osorgej deqa iga
kumbra bole kalil qa tulaŋ arearetgeqnu.” 19-20 Osib niŋgi endegsib
are qaleqnub, “Iga dal anjam qalie unum deqa iga powo bole ti anjam
bole ti ejunum. Deqa iga na tamo uŋgasari ŋam qandimo unub qaji
naŋgi gam osornjreqnum. Iga na tamo uŋgasari ambruq di unub qaji
naŋgi suwantnjreqnum. Iga na tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji
naŋgi powo enjreqnum. Iga na tamo uŋgasari aŋgro kiñilala bulosib
nanarieqnub qaji naŋgi Qotei aqa anjam aqa damu osornjreqnum.” 21 O
Juda tamo, kiyaqa niŋgi gaigai dal anjam plaltoqnsib ariya niŋgi olo dal
anjam di dauryosaieqnub? Niŋgi mareqnub, “Bajiŋaib.” Ariya niŋgi
olo bajiŋeqnub. 22 Niŋgi mareqnub, “Niŋgi tamo bei aqa uŋa jejamu
ojetaib.” Ariya niŋgi olo was bei aqa ŋauŋ jejamu ojeteqnub. Niŋgi gisaŋ
qotei naŋgi qa asgiŋgeqnu. Ariya niŋgi olo gisaŋ qotei naŋgo atra talq
dena sulum bajiŋeqnub. 23 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnsib mareqnub,
“Iga Qotei aqa dal anjam qalie bole.” Ariya niŋgi olo dal anjam di
gotraŋyeqnub. Nuŋgo kumbra dena niŋgi Qotei aqa ñam ugeteqnub.
24 Agi Qotei aqa anjam bei nami niŋgi qa endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Nuŋgo kumbra uge di sawa bei bei qaji naŋgi unoqnsib Qotei aqa ñam
misiliŋyeqnub.”

Tamo yai a Juda tamo bole?

25 Bole, ni muluŋ aiqa marsim ni mati dal anjam dauryoqnqam di
kere. Ariya ni dal anjam gotraŋyoqnsim laŋa muluŋ aiqam di keresai. Ino
kumbra dena ni tamo muluŋ aiyosai qaji naŋgi bulqam. 26 Deqa tamo bei
muluŋ aiyosai qaji a dal anjam dauryoqnqas di a tamo muluŋ aiyeqnub
qaji naŋgi bul sqas. 27 Bole, niŋgi Juda tamo unub deqa niŋgi dal anjam
ejunub. Niŋgi muluŋ dego aiyeqnub. Ariya niŋgi dal anjam gotraŋyqab di
tamo muluŋ aiyosaieqnub qaji naŋgi na merŋgwab, "Niŋgi une ti." Naŋgi
na degsib merŋgwab. Di kiyaqa? Naŋgi dal anjam dauryeqnub deqa.
Naŋgi muluŋ aiyosai di uŋgum. 28 Tamo bei a laŋa babaŋ na Juda tamo
sqas di a Juda tamo bolesai. Aqa jejamu segi osim muluŋ aiqas di aqa
muluŋ bolesai. 29 Tamo a aqa are miligiq na Juda tamo sqas di a Juda
tamo bole. A aqa are miligiq na muluŋ aiqas di aqa muluŋ bole. A na
aqa jejamu laŋa osim dal anjam dauryqas di keresai. Qotei aqa Mondor
na a siŋgila yimqa aqa are miligiq na a muluŋ bole aiqas di kere. Tamo
di a Qotei aqa ŋamgalaq di ñam ti sqas. A mandam tamo naŋgo ŋamgalaq
di ñam ti sqasai.

3

Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo naŋgi peginjrqas

1 O ijo was, niŋgi kamba e merbqab kiyo, "O Pol, ni degsi maronum
deqa uŋgum, iga Juda tamo unum di laŋa. Iga muluŋ aiyem di dego
laŋa." O was niŋgi e degsib merbaib. 2 Niŋgi quiy. Qotei a Juda naŋgo
baŋq di iŋgi bole bole atej. Iŋgi bole bei agiende. A na Juda naŋgi
aqa anjam taqatqa osiq wau enjrej. 3 Bole, Juda qudei naŋgi Qotei
aqa anjam di naŋgo areqaloq di siŋgilatosaieqnub. Osib aqa anjam di
dauryosaieqnub. Deqa iga endegsi marqom kiyo, "Qotei a dego aqa segi
anjam di dauryosaieqnu"? 4 O ijo was, iga degsi marqasai bole sai. Iga
endegsi marqom, "Tamo kalil naŋgi gisaŋ tamo. Qotei a segi qujai gisaŋ
tamo sai. A anjam bole gaigai maroqnsiq a olo uratosaieqnu." Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

"O Qotei, ino anjam kalil bole.
Deqa tamo qudei na ni pegimqa laqnibqa ni olo naŋgi tulaŋ buŋnjrsim ni
une saiqoji sqam."

5-6 Deqa ijo was, niŋgi kamba olo e endegsib merbqab kiyo, "O Pol,
ni marobulonum, 'Iga kumbra uge yoqnqom gam dena Qotei aqa segi
kumbra bole olo brantoqnqas.' O Pol, ni degsi marobulonum deqa iga
kamba marqom, 'Degwas di Qotei a kiyaqa gago une qa ŋiriŋosim awai
uge egwas? Qotei aqa kumbra di uge.' Degsi marqom e?" O ijo was, iga
degsi marqasai bole sai. Qotei a gaigai kumbra bole segi yeqnu. A kum-
bra bole yosai qamu a kiyersim tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjrqas? Di
keresai. Nuŋgo areqalo di mandam tamo naŋgo areqalo. 7 Ariya niŋgi
olo e endegsib merbqab kiyo, "O Pol, ni marobulonum, 'Iga gisaŋ anjam
maroqnimqa gam dena Qotei aqa anjam bole olo brantoqnim aqa ñam
tulaŋ goge oqoqnqas.' O Pol, ni degsi marobulonum deqa iga kamba
marqom, 'Degwas di Qotei a kiyaqa iga une tamo qa mergsim awai
uge egwas?' " O ijo was, nuŋgo anjam di tulaŋ uge. 8 Anjam uge deqaji
tamo qudei naŋgi mare mare laqnub. Agi naŋgi endegsib mareqnub,
"Uŋgum, iga kumbra uge uge yoqnqom. Yim gam dena kumbra bole olo
brantoqnqas. Pol a anjam degsi palonteqnu." O ijo was, tamo qudei

naŋgi degsib iga yomuigosib mareqnub. Di gisaŋ koba. Naŋgo kumbra uge dena Qotei na naŋgi awai ugedamu enjrqas.

Tamo bole bei sosai

9 Deqa iga kiyersi marqom? Iga Juda tamo unum deqa iga na tamo kalil naŋgi buŋnjreqnum degsi marqom e? Iga degsi marqasai. E nami merŋgonum, iga Juda ti Grik ti kalil une na kabutgejunu. 10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Tamo bole bei sosai.
Qujai bei a Qotei aqa kumbra bole dauryosaieqnu.
Tamo dego bei sosai.
11 Tamo qujai bei a Qotei qa poiyosaieqnu.
Qujai bei a Qotei itqa are qalosaieqnu. Tamo dego bei sosai.
12 Tamo kalil naŋgi gam bole uratekriteqnub.
Naŋgi kalil tamo uge.
Qujai bei a kumbra bole dauryosaieqnu. Sai bole sai.
13 Naŋgi kalil anjam uge mareleŋeqnub.
Tamo moiyo qaji sub waqesonaq tamo naŋgo jejamu sub miligiq di qusaeqnu
dego kere tamo kalil naŋgo medabu na anjam tulaŋ uge uge mareqnub.
Naŋgi gisaŋ anjam koba mareleŋeqnub.
Amal uge na tamo uñinjreqnub dego kere tamo kalil naŋgo medabu na tamo naŋgi tulaŋ ugetnjreqnub.
14 Osib gaigai naŋgo medabu na tamo naŋgi qa anjam uge maroqnsib naŋgi qa are ugeinjreqnu.
15 Naŋgi bati gaigai tamo ñumsib moiyotnjrqajqa urur ti gileqnub.
16 Naŋgi na tamo naŋgi ugeugeinjrqajqa are qaloqnsib gulbe koba enjreqnub.
17 Naŋgi lawo kumbra qaliesai.
18 Naŋgi Qotei yala ulaiyosaieqnub."
O ijo was, Qotei aqa anjam nami degsib neŋgreŋyeb unu.

19 Iga qalie, Moses a tamo uŋgasari dal anjam ejunub qaji naŋgi qa are qalsiq dal anjam neŋgreŋyej. Deqa tamo bei a endegsi marqa keresai, "E tamo bole. E une saiqoji." A degsi marqa keresai. Iga tamo uŋgasari kalil mandamq endi unum qaji iga Qotei aqa ŋamgalaq di une ti unum. 20 Deqa tamo bei a dal anjam dauryosim dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Sai bole sai. Dal anjam na gago une iga osorgeqnu. Di segi.

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga tamo bole sqom

21 O ijo was, iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqajqa gam bei unu. Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Qotei na gam bei babtosiq iga osorgej. Nami Moses a gam deqa marsiq dal anjamq di neŋgreŋyej. Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego gam deqa marsib anjam neŋgreŋyeb. 22 Gam agiende. Tamo uŋgasari kalil Yesus Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Gam di segi. Gam bei saiqoji. 23 Iga kalil une ateqnum deqa iga laŋ qureq oqsim dia Qotei itqa keresai. 24 Iga degsi unum deqa Qotei na iga aqaryaigwa osiqa iga qa are boleiyosiq Kristus Yesus qariŋyonaqa a bosiq iga awaigej. Gam dena Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Di gago segi kumbra bole na sai. Qotei a Kristus Yesus aqa wau na iga laŋa awaigej. 25 Agi Qotei a endegsi are qalej. A na Yesus qariŋyim bosim

moiyim aqa leŋ aisim tamo uŋgasari kalil a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgo une taqal waiyosim Qotei aqa minjiŋ kobotqas. Wau dena
Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergeqnu. Aqa wau di a na boleq
atsiq iga osorgej. Nami Qotei a tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyoqnej. Deqa
a naŋgo une qa naŋgi urur kambatnjrosaioqnej. 26 Ariya bini bati endi
Qotei na iga endegsi osorgeqnu, a gaigai kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu. A
na tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi tamo
bole une saiqoji qa minjreqnu di a laŋa minjrosaieqnu. A Yesus aqa wau
na naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Dena iga qalieonum, a
kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu.

27 Deqa tamo yai na aqa segi ñam soqtqa kere? Tamo dego bei sosai. Iga
gago segi ñam soqtqajqa kumbra di torei koboej. Gam kiye na kumbra
di koboej? Iga dal anjam dauryqom gam dena sai. Iga Yesus qa gago
areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga gago ñam soqtqajqa kumbra di
koboej. 28 Bini iga qalieonum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam
dena qujai iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom. Iga dal
anjam dauryqom gam dena sai.

29 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a Juda naŋgo segi Qotei e? A sawa
bei bei qaji naŋgo Qotei sai e? Di sai. A sawa bei bei qaji naŋgo Qotei
dego. 30 Qotei a segi qujai Qotei bole. Deqa muluŋ aiyo qaji tamo naŋgi ti
muluŋ aiyosaieqnub qaji tamo naŋgi ti Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab
di Qotei a naŋgi kalil turtnjrsim tamo bole une saiqoji qa minjrqas. 31 Iga
maronum, iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom di iga tamo bole une
saiqoji sqom. Gago anjam dena iga dal anjam ugeteqnum e? Sai. Iga
dal anjam olo siŋgilateqnum.

4

Abraham a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej

1 Abraham a iga bul mandam tamo. A gago moma utru. Deqa iga a
qa kiyersi marqom? 2 Abraham a wau bole yoqnej gam dena a Qotei
aqa ŋamgalaq di tamo bole soqnej iga degsi marqom e? Sai. Iga degsi
maronum qamu Abraham a aqa segi ñam soqtqa kere qamu. 3 Ariya
Qotei aqa anjam kiye neŋgreŋq di unu? Anjam agiende. “Abraham a
Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji
qa minjej.” 4 Iga qalie, tamo a wauqas di a awai oqas. A laŋa awai oqasai.
A wauosim dena awai oqas. 5 Ariya tamo bei a Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo bole sqa marsimqa a kiyerqas? E marqai. A wauosaiosim Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatqas. A degyqas di Qotei na a tamo bole une saiqoji qa
minjqas. Iga qalie, Qotei na tamo naŋgi a qoreiyeqnub qaji naŋgi tamo
bole une saiqoji qa minjreqnu. 6 Tamo naŋgi di wau bole yeqnub kiyo
sai kiyo di uŋgum. Qotei a naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjreqnu.
Yeqnaqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjreqnu. Devit a nami anjam deqaji
marej. 7 Agi a endegsi marej,

“Qotei a tamo naŋgo kumbra uge qa are walyimqa
naŋgo une kobotetnjrqas di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.
8 Tamo Koba a tamo naŋgo une qa olo bunu are qalqasai di
naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.”

9 Deqa iga kiyersi marqom? Tamo muluŋ aiyo qaji naŋgi segi are-
boleboleinjrqas e? Tamo muluŋ aiyosaieqnub qaji naŋgi dego arebole-
boleinjrqas e? Od. Naŋgi kalil koba na areboleboleinjrqas. Agi iga
mareqnum, Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei
na a tamo bole une saiqoji qa minjej. 10 Ariya Abraham a kiyersi sonaqa
Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej? A nami muluŋ aiyej kiyo a
muluŋ aiyosaisoqnej kiyo? Od, Abraham a muluŋ aiyosaisonaqa Qotei
na a tamo bole une saiqoji qa minjej. 11 A muluŋ aiyosaisoqnej bati
deqa a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na a tamo bole une
saiqoji qa minjej. Osiqa a toqor bei yej. Toqor di agi Qotei na Abraham
muluŋ waiyej. Deqa iga endegsi qalieonum, Abraham a tamo kalil
muluŋ aiyosaiosib naŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji naŋgo moma
matu. 12 A tamo naŋgi muluŋ aiyeqnub qaji naŋgo moma matu dego.
Ariya tamo naŋgi naŋgo jejamu laŋa oqnsib muluŋ aiyeqnub qaji a naŋgo
moma matu sai. Tamo naŋgi muluŋ aiyoqnsib olo Abraham aqa kumbra
dego dauryeqnub qaji a naŋgo moma matu bole. Gago moma matu
Abraham aqa kumbra agiende. A muluŋ aiyosaisosiqa Qotei qa aqa
areqalo siŋgilatej.

Tamo uŋgasari Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi iŋgi bole bole oqab

13 Nami Qotei na Abraham aqa moma naŋgi ti endegsi minjrej, “E niŋgi
mandam kalil eŋgwai.” Abraham a dal anjam dauryej deqa Qotei a anjam
di marosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei a anjam di marej.
Osiqa Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej. 14 Tamo naŋgi dal
anjam dauryqab gam dena Qotei na naŋgi iŋgi bole bole enjrqa marej
qamu iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra di laŋa uloŋej
qamu. Qotei aqa anjam marej qaji di dego laŋa uloŋej qamu. 15 Iga qalie,
dal anjam unu deqa tamo naŋgi dal anjam gotraŋyeqnabqa Qotei a naŋgo
une deqa minjiŋ oqeteqnu. Dal anjam sosai qamu iga na tamo naŋgi
endegsi minjrqa keresai qamu, “Niŋgi dal anjam gotraŋyeqnub.”

16 Qotei a Abraham qa ti aqa moma bunuqna branteqnub qaji naŋgi
qa ti are boleiyosiq iŋgi bole bole naŋgi enjrqa marej. Deqa tamo naŋgi
Abraham aqa kumbra dauryosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi iŋgi bole bole di oqab. Tamo naŋgi dal anjam ejunub qaji
naŋgi iŋgi di oqasai. Tamo kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi dego iŋgi di oqab. Abraham a iga kalil gago moma matu.
17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O Abraham,
e ni giltmem deqa ni tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo
moma matu sqam.” O ijo was niŋgi quiy. Abraham a Qotei qa aqa
areqalo siŋgilatej deqa a Qotei aqa ŋamgalaq di gago moma matu unu.
Qotei qujai di tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigeltnjreqnu. A segi
na marnaqa iŋgi iŋgi kalil nami sosai qaji di branteleŋej.

18 Qotei a kiyersim aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di dauryqas
di Abraham a poiyosai. Ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq marej,
“Bole, Qotei na aqa anjam di dauryqas.” Aqa kumbra dena a tamo
uŋgasari gargekoba sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo moma matu
brantej. Agi Qotei a nami Abraham endegsi minjej, “Ino moma naŋgi
tulaŋ gargekobaqab.” 19 Abraham a aŋgro saiqoji soqnej. Aqa wausau
100. Deqa aqa siŋgila koboej. Aqa ŋauŋ Sara a dego tulaŋ qeliej. Deqa
a aŋgrotqa keresai. Abraham a di qalieosiq ariya a Qotei qa aqa areqalo

siŋgilatqa uratosai. 20 Anjam Qotei na nami minjej qaji a deqa are qalsiq
soqnej. A areqalo aiyeltosai. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq aqa ñam
soqtoqnej. 21 A endegsi qalieej, “Bole, anjam Qotei na nami merbej qaji
di a dauryqa kere.” 22 Abraham a degsi Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej
deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.
23 Anjam di Qotei aqa neŋgreŋq di unu. Anjam agiende, “Qotei na
Abraham a tamo bole une saiqoji qa minjej.” Anjam di Abraham qa segi
neŋgreŋyosai. 24 Iga kalil qa dego anjam di neŋgreŋyeb. Iga dego Qotei
qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji
qa mergeqnu. Qotei agi gago Tamo Koba Yesus subq na tigeltej qaji a qa
gago areqalo siŋgilateqnum. 25 Qotei a Yesus uratonaqa jeu tamo naŋgi
na a qalnab moiyej. Qotei na Yesus degyej. Di kiyaqa? A gago une
kobotetgwajqa deqa. Onaqa Qotei na Yesus olo subq na tigeltosiq gam
dena iga tamo bole une saiqoji qa mergej.

5

Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej

1 Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem deqa Qotei na iga tamo bole
une saiqoji qa mergej. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a jeu kobotej deqa
iga Qotei ombla are qujaitosim unum. 2 Yesus na gam waqtetgonaqa
iga a qa gago areqalo siŋgilatem. Bati deqa Qotei a iga qa are boleiyej.
Qotei aqa kumbra di iga bini ojsim tigelejunum. Deqa iga Qotei na laŋ
qureq joqsim oqsim dia iga a ombla sqajqa tariŋeqnum. Iga deqa tulaŋ
areboleboleigeqnu. 3 Iga deqa segi areboleboleigosai. Iga gulbe eqnum
deqa ti areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Iga qalieonum, gulbe dena iga
siŋgilatgeqnaqa iga siŋgila na tigelejunum. 4 Iga siŋgila na tigelejunum
deqa iga gulbe di gotraŋyeqnamqa Qotei na iga nugoqnsiq iga qa tulaŋ
areareteqnu. Gago kumbra dena iga Qotei na laŋ qureq joqsim oqwajqa
tariŋoqnsim unum. 5 Ariya iga laŋa tariŋosaieqnum. Qotei na aqa Mondor
Bole iga egej deqa Mondor dena aqa qalaqalaiyo kumbra gago are
miligiq di atej unu.
6 Iga nami Qotei qoreiyo qaji tamo soqnem deqa iga gago segi jejamu
aqaryaiyqa keresai. Iga degsi sonamqa Kristus a iga qa moiyej. Qotei a
bati giltonaqa a iga qa moiyej. 7 Bole, iga mandam tamo unum deqa iga
na tamo bole bei aqaryaiyqa osim a qa moiqasai. Tamo tulaŋ boledamu
bei soqnim a qa kiyo iga moiqom. 8 Ariya Kristus a iga bul sai. Iga une
tamo sonamqa a iga qa moiyej. Aqa kumbra dena Qotei na iga osorgej,
a iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. 9 Kristus a moinaqa aqa leŋ aiyej deqa
Qotei a iga tamo bole une saiqoji qa mergej. Deqa iga bole qalieonum,
mondoŋ Qotei a Kristus aqa wau dena iga torei eleŋqas. Amqa aqa minjiŋ
oqwa batiamqa iga so bole sqom. 10 Iga Qotei ti jeu sonamqa aqa Ŋiri a
jeu kobotqa marsiq moiyej deqa bini iga Qotei ombla geregere unum.
Deqa iga bole qalieonum, Yesus aqa ŋambile na Qotei a iga torei eleŋqas.
11 Anjam bei dego unu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila na iga
Qotei ombla geregere unum deqa iga tulaŋ areboleboleigoqnqas.

Adam a moiyo qa utru, Yesus a ŋambile qa utru

12 Iga qalie, tamo qujai Adam a une atej. Aqa une dena tamo uŋgasari
kalil naŋgi dego une eleŋeb. Adam a une ti soqnej deqa a moiyej. Tamo
uŋgasari kalil naŋgi dego une atoqnsib moreŋoqneb. 13 Dal anjam a

bosaisonaqa tamo uŋgasari kalil naŋgi une atoqnsib laqneb. Dal anjam
sosai deqa Qotei a naŋgo une geregere ubtosaioqnej. 14 Adam a soqnej
dena bosi bosiq Moses aqa bati qa tamo uŋgasari kalil naŋgi moreŋoqneb.
Bole, dal anjam qujai Adam na gotraŋyej qaji di tamo bei na gotraŋyosai.
Adam a segi na gotraŋyej. Ariya moiyo na naŋgi kalil ojesoqnej.
Adam a Kristus bunuqna bqas qaji a sigitej. 15 Niŋgi quiy. Qotei a iga
qa are boleiyosiq Yesus egej aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla
kerekere sai. Tamo qujai Adam a une atej deqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi moreŋoqneb. Ariya Qotei a olo tamo uŋgasari gargekoba naŋgi qa
are tulaŋ boleiyosiq tamo qujai Yesus Kristus enjrej. Qotei aqa kumbra
dena Adam aqa kumbra tulaŋ buŋyejunu. 16 Qotei na iga Yesus egej
aqa kumbra de ti Adam aqa une ti ombla kerekere sai. Adam a une
qujai yej deqa Qotei na tamo uŋgasari naŋgi peginjrsiqa naŋgo jejamuq
di une qametnjrej. Ariya tamo uŋgasari naŋgi une gargekoba yoqneb
deqa Qotei a olo naŋgi qa are boleiyosiq Yesus enjrej. Osiqa naŋgi tamo
bole une saiqoji qa minjrej. 17 Tamo qujai Adam a Qotei aqa dal anjam
gotraŋyej deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi moreŋeqnub. Ariya tamo qujai
Yesus Kristus aqa wau na tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa are boleiyeqnu
qaji naŋgi ŋambile osib mandor kokba gaigai sqab. Tamo uŋgasari naŋgi
di Qotei na tamo bole une saiqoji qa minjreqnu. Qotei aqa kumbra dena
Adam aqa kumbra tulaŋ buŋyejunu.
18 Deqa niŋgi quiy. Tamo qujai Adam a dal anjam gotraŋyej. Aqa
kumbra dena Qotei na tamo uŋgasari kalil naŋgi peginjroqnsiqa naŋgo
jejamuq di une qametnjreqnu. Dego kere tamo qujai Kristus a kumbra
bole yej. Aqa kumbra dena Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi tamo bole
une saiqoji qa minjroqnsiqa ŋambile enjreqnu. 19 Tamo qujai Adam a
Qotei aqa anjam gotraŋyej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi dego une eleŋeb. Dego kere tamo qujai Kristus a Qotei aqa anjam
dauryej. Aqa kumbra dena tamo uŋgasari gargekoba naŋgi tamo bole une
saiqoji sqab.
20 Dal anjam a bonaqa tamo uŋgasari naŋgo une kobaonaqa naŋgi dal
anjam gotraŋyoqneb. Naŋgo une kobaej bati deqa Qotei a olo naŋgi qa
are tulaŋ boleiyej. 21 Une aqa kumbra na moiyo babtosiqa iga siŋgila na
taqatgesoqnej. Ariya bini Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu kumbra
dena iga olo taqatgejunu. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na
Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoqnsiqa iga tamo bole une saiqoji qa
mergeqnu. Kumbra dena iga ŋambile gaigai sqom.

6

Iga Kristus beteryosim a koba na moiyobulem

1 Ariya iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom kiyo, “Uŋgum, iga
une gargekoba yoqnqom. Yim dena Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyoqn-
qas.” Iga degsi marqom kiyo? 2 Sai bole sai. Iga moiyobulosim une
aqa kumbra uratem. Deqa iga olo une yoqnqom e? Sai. 3 Iga Kristus
Yesus beteryosim aqa ñam na yanso em. Kumbra dena iga a koba na
moiyobulem. Niŋgi di qaliesai kiyo? 4 Iga yanso osim dena iga Kristus
beteryosim a koba na moiyobulem. Deqa Abu na iga Kristus koba na
subq atobulej. Osiqa aqa siŋgila kobaquja na olo Kristus subq na tigeltej.
Deqa iga dego a ti ŋambile bunuj osim kumbra bole dauryoqnqom.

Iga Kristus beteryosim olo subq na tigelqom

5 Kristus a moiyej deqa iga a beteryosim a ti moiyobulem. A olo subq
na tigelej dego kere iga kamba a beteryosim olo subq na tigelqom. 6 Iga
qalie, une aqa siŋgila a gago jejamuq di waueqnu. Siŋgila di koboqajqa
deqa gago areqalo namij a Kristus ombla ŋamburbasq di moiyej. Deqa bini
iga olo une aqa kaŋgal tamo bul sqasai. 7 Iga moiyo tamo bulem deqa une
na iga olo ojqa keresai.

8 Od, iga Kristus ombla moiyobulem deqa iga qalieonum, iga a ombla
olo ŋambile sqom. 9 Iga qalie, Kristus a subq na tigelej deqa a olo bunu
moiqa keresai. Moiyo na a olo taqatqa keresai. 10 A bati qujai qa moiyej.
Aqa kumbra dena a na une aqa siŋgila kobotej. Ariya bini a olo ŋambile
unu di a Qotei ombla ŋambile unub. 11 Dego kere niŋgi endegsib are qaliy.
Niŋgi moiyobuleb deqa niŋgi olo une aqa kaŋgal tamo bul sosai. Niŋgi
Kristus Yesus beteryosib Qotei ombla ŋambile unub.

12 Deqa une a nuŋgo jejamu taqatqa laqnimqa niŋgi na olo saidyiy.
Niŋgi degyqab di niŋgi nuŋgo jejamu qa areqalo uge uge dauryoqnqasai.
Nuŋgo jejamu agi bunuqna moiqas. 13 Une a nuŋgo siŋga ti baŋ ti taqatqa
laqnimqa niŋgi na olo saidyiy. Niŋgi degyqab di niŋgi kumbra uge uge
dauryoqnqasai. Niŋgi subq na olo tigelobulosib ŋambile unub deqa niŋgi
nuŋgo segi jejamu ti baŋ ti siŋga ti Qotei yibqa a segi na taqatqas. Yim
dena niŋgi kumbra bole dauryoqnqab. 14 Une na niŋgi olo taqatŋgwasai.
Di kiyaqa? Niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Qotei a niŋgi qa are
boleiyej kumbra di aqa sorgomq di niŋgi unub.

Iga kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul unum

15 Od, iga olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Qotei a iga qa are
boleiyej kumbra di aqa sorgomq di iga unum. Deqa iga kiyerqom? Iga
une yoqnqom e? Sai bole sai. 16 Niŋgi qalie, niŋgi nuŋgo segi jejamu osib
tamo bei yosib aqa anjam dauryoqnqab di niŋgi aqa kaŋgal tamo sqab.
Dego kere niŋgi une dauryoqnqab di niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul sqab.
Osib niŋgi moreŋqab. Ariya niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo sosib aqa anjam
dauryoqnqab di niŋgi tamo bole une saiqoji sqab. Di niŋgi qaliesai kiyo?
17 Bole, nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Sonabqa bunuqna
Qotei na niŋgi anjam bole merŋgonaq qusibqa nuŋgo are miligiq na
dauryoqneb. Qotei a degyej deqa iga na a tulaŋ biŋiyoqnqom. 18 Nuŋgo
une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq sonabqa Qotei a dena niŋgi olo
eleŋej. Deqa bini niŋgi kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul unub. 19 O ijo
was, e mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi yawo anjam merŋgeqnum.
Di kiyaqa? Niŋgi ijo anjam endi geregere poiŋgosai deqa. Nami niŋgi na
nuŋgo siŋga ti baŋ ti naŋgi odnjreqnabqa naŋgi kumbra jiga ti kumbra
uge ti naŋgo kaŋgal tamo bul sosibqa niŋgi kumbra ugeq breiŋgoqneb.
Ariya bini niŋgi na olo nuŋgo siŋga ti baŋ ti minjribqa naŋgi kumbra bole
aqa kaŋgal tamo bul soqnebe. Yim gam dena Qotei na niŋgi aqa segi
kumbra boleq di atimqa niŋgi dauryoqnqab.

20 Nami niŋgi une aqa kaŋgal tamo bul soqneb. Bati deqa niŋgi
kumbra bole aqa kaŋgal tamo bul sosai. 21 Kumbra uge uge niŋgi nami
yoqneb qaji dena niŋgi aqaryaiŋgosaioqneb. Agi bini niŋgi kumbra deqa
jemaiŋgeqnu. Kumbra dena tamo naŋgi moiyo gam tureqnub. 22 Ariya
nuŋgo une na niŋgi tonto talq di breiŋgobulonaq sonabqa Qotei a dena
niŋgi olo eleŋej. Deqa bini niŋgi Qotei aqa segi kaŋgal tamo unub. Deqa
niŋgi iŋgi boledamu oqab. Iŋgi boledamu agiende. Qotei na niŋgi aqa segi

kumbra boleq di atimqa niŋgi dauryoqnqab. Osib niŋgi ŋambile gaigai
sqab. 23 Une na aqa kaŋgal tamo naŋgi awai enjreqnu. Awai agiende.
Naŋgi moreŋeqnub. Ariya Qotei na iga iŋgi boledamu laŋa egeqnu. Iŋgi
boledamu di agi iga ŋambile gaigai sqom. Ŋambile di iga gago Tamo Koba
Yesus Kristus aqa wau na oqom.

7

Iga kumbra bunuj dauryoqnqom

1 O ijo was, niŋgi dal anjam qalie unub deqa e na endegsi merŋgwai.
Niŋgi qalie, tamo a moiyosaisoqnimqa dal anjam na a taqatoqnqas. A
moiyimqa dal anjam na a olo taqatqasai. 2 Deqa uŋa bei a tamo ti
soqnimqa aqa tamo a moiyosaisoqnim a tamo bei ombla sqa keresai.
Dal anjam na getentejunu. Aqa tamo moiyimqa di a na olo tamo bei oqa
kere. Dal anjam na getentosai. 3 Deqa aqa tamo soqnim a tamo bei ombla
sqas di iga endegsi marqom, a sambala uŋa. Aqa tamo moiyimqa a na olo
tamo bei oqa kere. Dal anjam na getentosai. Deqa a na tamo bei oqas di
a sambala uŋa sqasai.

4 Deqa ijo was niŋgi quiy. Niŋgi Kristus aqa jejamu beteryosib a ombla
moreŋeb deqa niŋgi olo dal anjam aqa sorgomq di sosai. Niŋgi tamo bei
agi Kristus subq na tigelej qaji aqa segi tamo uŋgasari unub. Deqa iga
kumbra bole bole Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnqom. 5 Nami iga
areqalo namij aqa kumbra dauryoqnem. Bati deqa dal anjam na gago
baŋq di gago siŋgaq di gago jejamuq di areqalo uge uge tigelteqnaqa iga
une atoqnem. Osim kumbra dena iga moiyo gam turoqnem. 6 Dal anjam
na iga tonto talq di breigobulonaq soqnem. Ariya bini iga Kristus ombla
moiyobulejunum deqa iga olo dal anjam aqa kaŋgal tamo bul sosai. Iga
Qotei waueteqnum. Iga dal anjam nami neŋgreŋyeb qaji deqa are qalsim
Qotei wauetosaieqnum. Mondor na kumbra bunuj iga osorgej deqa iga
Qotei waueteqnum.

Gago une na iga moiyotgej

7 E maronum, dal anjam a gago areqalo uge uge tigelteqnaqa iga une
atoqnem. Deqa iga kiyersi marqom? Dal anjam a une tamo bulej e?
Sai bole sai. Dal anjam na ijo une e osorbeqnu. Osorbosai qamu e
une poibosai qamu. Dal anjam a marej, “Ni ino was aqa iŋgi iŋgi qa
mamaulmaiq.” Degsi marosai qamu mamaul kumbra di uge e degsi
poibosai qamu. 8 Ariya dal anjam bej dena une a gam itosiqa ijo are
miligiq di mamaul kumbra gargekoba babteleŋoqnej. Dal anjam bosai
qamu une a moiyo bulosiq uliejunu qamu. 9 Nami e Qotei aqa dal anjam
qalieosaisosimqa bati deqa e ŋambile soqnem. Ariya bunuqna Qotei aqa
dal anjam ijoq bonaqa ijo une a ŋambile so bulosiq tigelej. 10 Onaqa dena
e moiyem. Dal anjam aqa wau utru agi tamo naŋgi ŋambile enjrqajqa.
Ariya e dal anjam dena ŋambile osai. Dal anjam na e moiyotbej. 11 Di
kiyaqa? Dal anjam bej dena une a gam itosiqa e gisaŋbej. Kumbra dena
une na e moiyotbej.

12 Deqa iga dal anjam qa kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Dal
anjam a bole. A Qotei aqa segi dal anjam. A Qotei aqaq na bej. Dal anjam
mutu kalil di Qotei aqa segi anjam. Anjam di bole tiŋtiŋ kalil. 13 Deqa e
kiyersi marqai? Dal anjam bole dena e lubsiq moiyotbej degsi marqai
e? Sai bole sai. Une na e moiyotbej. Dal anjam bej dena une a gam

itosiqa e moiyotbej. Dal anjam na une aqa kumbra boleq atnaqa iga unsim qalieem, bole, une a tulaŋ ugedamu.

Gago une na iga taqatgejunu

14 Iga qalie, dal anjam a Qotei aqa Mondor aqaq na bej. Ariya e areqalo namijq di unum deqa une na e tonto talq di waibobulej unum. 15 Kumbra e yeqnum qaji di aqa utru e poibosai. Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e olo yosaieqnum. Ariya kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. 16 Kumbra uge e yeqnum qaji di e yqajqa arearetbosaieqnu. Ijo kumbra dena ijo areqalo babteqnu. Ijo areqalo agiende, Qotei aqa dal anjam a bolequja. 17 Deqa e qalieonum, e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo miligiq di unu qaji a na kumbra uge di yobuleqnu. 18 E qalieonum, ijo miligiq di iŋgi bole bei sosai. E ijo areqalo namij qa maronum. Bole, e kumbra bole yqajqa arearetbeqnu. Ariya e kumbra bole di yosaieqnum. 19 Kumbra bole e yqajqa arearetbeqnu qaji di e yosaieqnum. Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum. 20 Kumbra uge e yqajqa arearetbosaieqnu qaji di e olo yeqnum deqa e qalieonum, e segi na kumbra uge di yosaieqnum. Une ijo miligiq di unu qaji a na kumbra uge di yeqnu.

21 Deqa e kumbra endeqaji uneqnum. E kumbra bole yqajqa arearetbeqnaqa kumbra uge na olo gam getentetbeqnu. 22 Bole, ijo miligiq di e Qotei aqa dal anjam qa tulaŋ arearetbeqnu. 23 Ariya e kumbra endeqaji uneqnum. Une a ijo baŋq di ijo siŋgaq di ijo jejamuq di wauoqnsiqa Qotei aqa dal anjam ijo areqaloq di unu qaji di qoto iteqnu. Une di siŋgila koba. Deqa a na e tonto talq di waibobuloqnsiqa ijo baŋ ti ijo siŋga ti ijo jejamu ti di siŋgila na taqateqnu. 24 Gulbe dena e tulaŋ ugetbeqnu! Deqa tamo yai na aqaryaibimqa e ijo jejamu moiqas qaji endi olo uratqai? 25 Od, e qalieonum. Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na Qotei na aqaryaibimqa e ijo jejamu endi uratqai. Deqa e Qotei tulaŋ biŋiyoqnsiy sqai. Bole, e ijo segi areqalo na Qotei aqa dal anjam dauryeqnum. Ariya e ijo areqalo namij na une aqa kumbra dauryeqnum.

8

Kristus a gago une kobotosiqa Qotei aqa Mondor Bole iga egej

1 O ijo was kalil, iga Kristus Yesus beteryejunum deqa Qotei na gago jejamuq di olo une qametgwasai. Deqa iga awai uge oqasai. 2 Ŋambile qa Mondor a Kristus Yesus aqa wau na niŋgi aqaryaiŋgej deqa une ti moiyo ti na niŋgi olo taqatŋgwa keresai. 3 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus qariŋyonaqa a une tamo bulosiqa gago une kobotqa bonaqa aqa segi jejamuq di Qotei a gago une aqa awai uge atsiqa dena une aqa siŋgila kobotej. Iga gago areqalo namij na dal anjam dauryqa keresai deqa Qotei na iga degsi aqaryaigej. 4 Deqa bini iga gago jejamu qa areqalo namij na walwelosaieqnum. Iga Qotei aqa Mondor aqa kumbra na walweleqnum. Osim dena iga dal anjam aqa kumbra bole geregere dauryoqnsim kereteqnum.

5 Tamo naŋgi areqalo namij aqa kumbra na walweleqnub qaji naŋgi areqalo namij dauryeqnub. Ariya tamo naŋgi Mondor aqa kumbra na walweleqnub qaji naŋgi Mondor aqa areqalo dauryeqnub. 6 Tamo naŋgi areqalo namij dauryoqnqab di naŋgi moreŋqab. Ariya tamo naŋgi Mondor aqa areqalo dauryoqnqab di naŋgi lawo na ŋambile sqab. 7 Tamo

naŋgi areqalo namij dauryeqnub qaji naŋgi Qotei ti jeu atoqnsib unub.
Di kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa. Naŋgi
dal anjam dauryqa keresai bole sai. 8 Tamo naŋgi areqalo namij na
walweleqnub qaji naŋgi kumbra Qotei a areareteqnu qaji di dauryqa
keresai.
9 Ariya niŋgi areqalo namij aqa kumbra na walwelosaieqnub. Qotei
aqa Mondor a nuŋgo are miligiq di unu deqa niŋgi Mondor aqa kumbra
na walweleqnub. Tamo a Kristus aqa Mondor ti sqasai di a Kristus aqa
tamo sqa keresai. 10 Niŋgi une ti unub deqa nuŋgo jejamu moiqas. Ariya
Kristus a nuŋgo are miligiq di unu deqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo
bole une saiqoji unub. Deqa Mondor na niŋgi ŋambile eŋgwas. 11 Qotei
na aqa Ŋiri Kristus Yesus subq na tigeltej. Qotei aqa Mondor a nuŋgo are
miligiq di unu deqa Qotei na nuŋgo jejamu moiqas qaji di dego subq na
tigeltosim niŋgi ŋambile eŋgwas. Di Mondor aqa siŋgila na niŋgi ŋambile
eŋgwas.

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

12 Deqa ijo was, iga areqalo namij aqa kumbra na walwelqasai. 13 Niŋgi
areqalo namij aqa kumbra na walwelqab di niŋgi moreŋqab. Ariya
niŋgi Mondor aqa siŋgila na nuŋgo jejamu aqa kumbra moiyotqab di
niŋgi ŋambile sqab. 14 Tamo uŋgasari kalil Qotei aqa Mondor na gam
osornjreqnaq walweleqnub qaji naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub.
15 Qotei na niŋgi laŋa kaŋgal tamo sqajqa marsiq aqa Mondor niŋgi
eŋgosai. Niŋgi laŋa kaŋgal tamo sqab di niŋgi ulaqab. Qotei na niŋgi
aqa segi aŋgro tiŋtiŋ sqajqa marsiq aqa Mondor niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi
endegsib Qotei meteqnub, “O ni gago Abu.” 16 Mondor a segi gago are
miligiq di waueqnu deqa iga endegsi boleq di mareqnum, “Bole, iga
Qotei aqa aŋgro unum.” 17 Iga Qotei aqa aŋgro unum deqa mondoŋ iŋgi
bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di egwas. Iŋgi di gago was
Kristus a ejunu. Kristus a iŋgi di osaisosiqa jaqatiŋ qoboiyej. Deqa iga
dego jaqatiŋ qoboiyoqnqom. Qoboiyosim mondoŋ iga a ombla iŋgi di
osim so bole gaigai sqom.

Mondoŋ Qotei na iga so bole egwas

18 Mondoŋ Qotei na so bole di babtosim iga egwas. E are qalonum,
so bole de ti jaqatiŋ iga bini eqnum qaji de ti ombla kerekere sai. So
bole dena gago jaqatiŋ kalil tulaŋ buŋyesqas. 19 Mondoŋ Qotei na aqa
segi aŋgro naŋgi babteleŋqas. Naŋgi babtqajqa bati di Qotei a nami atej.
Iŋgi iŋgi kalil Qotei a gereiyeleŋej qaji naŋgi na bati di unqajqa deqa
tariŋoqnsib ŋam atoqnsib endegsib nenemeqnub, “Bati gembu bati di
brantqas?” 20 Bini iŋgi iŋgi kalil naŋgi di ugeosib unub. Naŋgo segi
areqalo na naŋgi ugeosai. Qotei a segi na naŋgi ugetnjrej. Deqa kumbra
bole bole Qotei na mondoŋ naŋgi enjrqas qaji deqa tariŋoqnsib unub.
21 Qotei na iŋgi iŋgi kalil di naŋgi ugetnjrsiq tonto talq di breinjrobulej
unub. Ariya mondoŋ bati Qotei a nami atej qaji di brantimqa a na iŋgi
iŋgi kalil di olo boletnjrimqa naŋgi aqa aŋgro naŋgi ti koba na tulaŋ bole
sqab.
22 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei a gereiyeleŋej qaji naŋgi jaqatiŋ koba
obuloqnsib akam ti unub. Naŋgi nami jaqatiŋ oqneb agi bini oqnsib
unub. Uŋa a aŋgrotqa osiq jaqatiŋ eqnu dego kere. 23 Iŋgi iŋgi kalil di
naŋgi segi akamosai. Iga Qotei aqa Mondor ejunum qaji iga dego jaqatiŋ
oqnsim akamoqnsim unum. Qotei na aqa Mondor iga egej deqa iga

qalieonum, a olo so tulaŋ boledamu dego iga egwas. Osim mondoŋ a
boleq di mergwas, “Niŋgi ijo aŋgro kalil.” Iga bati di brantqajqa deqa
tariŋoqnsim unum. Bati di brantimqa Qotei na gago jejamu bulyetgosim
jejamu bunuj egwas. 24 Qotei a iga eleŋej deqa bini iga jejamu bunuj di
oqajqa tariŋoqnsim unum. Iga degyeqnum. Di kiyaqa? Iga jejamu bunuj
di osaiunum deqa. Tamo bei a iŋgi bole bei oqas di a kiyaqa iŋgi deqa olo
tariŋqas? 25 Iga qalie, iga jejamu bunuj di osaiunum deqa iga mondoŋ
oqom. Deqa bini iga gulbe qoboiyoqnsim tariŋoqnsim unum.
26 Iga siŋgila saiqoji unum deqa Qotei aqa Mondor na iga aqaryaige-
qnu. Iga iŋgi kiye qa pailyqajqa di iga geregere qaliesai. Iga pailyqajqa
medabu gulbeigeqnaqa gago are miligiq na akamoqnsim pailyeqnum.
Deqa Mondor a segi na iga aqaryaigwa osiqa iga qa pailyeqnu. 27 Qotei
agi tamo naŋgo are miligi uneqnu qaji a Mondor aqa areqalo qalieeqnu.
Deqa a na Mondor minjeqnaq quoqnsiq aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa
pailyeqnu.
28 Iga qalieonum, tamo kalil Qotei qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi Qotei
na geregereinjreqnu. A nami naŋgi eleŋqa osiq metnjrej deqa kumbra
bei na naŋgi ugetnjrqa keresai. Kumbra kalil naŋgoq di branteqnu qaji
dena naŋgi olo boletnjreqnu. 29 Tamo kalil Qotei a nami naŋgi qa qalieej
qaji naŋgi di a na giltnjrej dego. Naŋgi aqa Ŋiri Yesus a bulosib aqa segi
kumbra bole dauryqajqa deqa osiq naŋgi giltnjrej. Gam dena Yesus a
Qotei aqa aŋgro gargekoba naŋgo was matu sqas. 30 Ariya tamo kalil
Qotei na giltnjrej qaji naŋgi di a na metnjrej dego. Tamo kalil a na
metnjrej qaji naŋgi di a na tamo bole une saiqoji qa minjrej dego. Tamo
kalil a na tamo bole une saiqoji qa minjrej qaji naŋgi di a na aqa segi so
bole enjrej dego.

Gulbe bei na Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra getentqa keresai

31 O ijo was, Qotei na kumbra bole kalil di babteqnu deqa iga kiyersi
marqom? Qotei na iga areigeqnu deqa tamo yai na iga olo jeutgwas?
Tamo dego bei sosai. 32 Qotei na aqa segi Ŋiri Yesus getentosai. A na Yesus
qariŋyonaq iga kalil qa bosiq moiyej. A na aqa segi Ŋiri iga egej deqa iga
qalieonum, a na iŋgi bole kalil dego iga egoqnqas.
33 Qotei na iga giltgej deqa tamo yai na gago jejamuq di olo une
qametgwas? Tamo dego bei sosai. Qotei a segi na iga tamo bole une
saiqoji qa mergej. 34 Deqa tamo yai na mergimqa iga gago une aqa
awai uge olo oqom? Tamo dego bei sosai. Kristus Yesus a moisiq olo
subq na tigelej. Deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di awesosiqa iga qa
Qotei pailyeqnu. 35 Kristus a segi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa
tamo yai na Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra di olo getentimqa a na iga
qalaqalaigwasai? Tamo dego bei sosai. O ijo was, iga gulbe osimqa kiyo,
jaqatiŋ osimqa kiyo, tamo qudei na iga ugeugeigibqa kiyo, iga mam koba
osimqa kiyo, gara saigimqa kiyo, kumbra uge bei na ugetgimqa kiyo,
qoto bei gagoq di brantimqa kiyo Kristus a deqa iga qalaqalaigwasai e?
Sai. 36 Bole, iŋgi uge uge di gagoq di brantoqnqab. Agi Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Qotei, iga ino segi tamo uŋgasari unum
deqa bati gaigai jeu tamo naŋgi na iga lugoqnsib moiyotgeqnub.
Naŋgi iga kaja du du bul edegosib iga lugwajqa laqnub.”
37 Kristus na iga qalaqalaigej deqa iŋgi uge uge kalil di gagoq di bran-
toqnqas di uŋgum. A na gaigai iga siŋgilatgeqnaqa iga qoto buŋyoqnsim

tigelejunum. 38-39 Od, Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. Deqa e endegsi ijo are siŋgilatosim qalieonum, iŋgi bei na Qotei getentqa keresai. Yim a na iga qalaqalaigwasai. Moiyo ti ŋambile ti laŋ aŋgro naŋgi ti mondor siŋgila naŋgi ti iŋgi iŋgi bini unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi bunuqna branteleŋqab qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi siŋgila ejunub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi laŋ goge di unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi mandam sorgomq di unub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi Qotei na gereiyeleŋej qaji naŋgi ti kalil dena Qotei getentqa keresai. Yim a na iga qalaqalaigwasai. Gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa siŋgila na Qotei na gaigai iga qalaqalaigoqnsim sqas.

9

Pol a Israel naŋgi qa are gulbeiyoqnej

1 E Kristus aqa tamo unum deqa e niŋgi anjam bole merŋgeqnum. E gisaŋ anjam merŋgosaieqnum. Mondor Bole na e areqalo ebeqnu deqa e qalieonum, ijo anjam endi bole. 2 E gaigai are tulaŋ gulbeibeqnaqa are koba qaleqnum. 3 Osim endegsi pailyeqnum, “O Kristus, ni na e torei taqal waibosim ijo was agi Jekop aqa moma naŋgi olo kamba eleŋame.” E degsi pailyeqnum. 4 Ijo was naŋgi di Israel tamo unub. Qotei na naŋgi aqa segi aŋgro qa giltnjrej. A na louqajqa kumbra ti aqa segi riaŋ ti aqa anjam nami siŋgilatej qaji de ti aqa dal anjam ti naŋgi enjrej. Osiqa minjrej, “Mondoŋ e na niŋgi iŋgi bole bole eŋgwai.” 5 Naŋgo moma utru naŋgi ñam koba ti soqneb. Naŋgoq dena Kristus a ŋambabej. Kristus a segi Qotei. A iŋgi iŋgi kalil naŋgo gate. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Qotei a Israel naŋgoq di kumbra kiye yej?

6 Qotei a nami ijo was naŋgi di iŋgi bole bole enjrqa marej. Ariya a na iŋgi di naŋgi enjrosai. Deqa iga endegsi marqom kiyo, “Qotei aqa anjam uloŋej”? Eo, iga degsi marqasai. Tamo kalil Israel naŋgo leŋ na ŋambabeb qaji naŋgi Israel tamo tiŋtiŋ sai. 7 Bole, naŋgi Abraham aqa leŋ na ŋambabeb. Ariya naŋgi kalil Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ sai. Qotei a nami Abraham minjej, “Ino aŋgro mel Aisak aqa leŋ na qujai ino aŋgro tiŋtiŋ naŋgi brantqab.” 8 Anjam di aqa utru agiende. Tamo naŋgo ai abu na naŋgi ŋambabtnjrqab dena naŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ brantqasai. Tamo naŋgi Qotei aqa anjam nami marej qaji di naŋgo areqaloq di siŋgilatqab dena qujai naŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ brantqab. 9 Agi Qotei na Abraham anjam endegsi minjej, “Bati e nami atem qaji di brantimqa e olo inoq botqa ino ŋauŋ Sara a aŋgro mel oqas.”

10 Qotei aqa anjam bei dego unu. Rebeka a aqaratonaqa aqa aŋgro mel aiyel Eso Jekop wo naŋgi ŋambabeb. Naŋgo abu agi gago moma utru Aisak. 11-12 Ariya Qotei na aŋgro mel qujai segi giltej. A aŋgro di aqa kumbra bole bei qa are qalsiq giltosai. A segi na metosiq giltej. Deqa iga qalieonum, Qotei a gaigai aqa segi areqalo dauryoqnsiq tamo naŋgi giltnjreqnu. Deqa Rebeka aqa aŋgro aiyel naŋgi di ŋambabosaisosib kumbra bole ti kumbra uge ti yosaisonabqa Qotei na Rebeka endegsi minjej, “Aŋgro namo ŋambabqas qaji a na aŋgro bunu ŋambabqas qaji aqa sorgomq di sosim a kaŋgalyoqnqas.” 13 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “E Jekop qalaqalaiyeqnum. E Eso qalaqalaiyosaieqnum.”

14 Deqa iga kiyersi marqom? Qotei a kumbra uge yej degsi marqom
e? Sai. Iga degsi marqasai bole sai. 15 Agi Qotei a nami Moses endegsi
minjej, “E tamo bei qa are boleibqa marsiy are boleibqas. E tamo bei
qa dulqajqa are soqnim dulqai.” 16 Deqa ijo was niŋgi quiy. Qotei a
tamo bei giltqas di a aqa segi areqalo na tamo deqa dulosim giltqas. A
na tamo di aqa kumbra bole ti aqa are bole ti deqa osim giltqasai. 17 Agi
a nami Isip naŋgo mandor koba a qa dulqa uratosiqa endegsi minjej, “E
ijo siŋgila kobaquja ni osormitqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unsib sawa
sawa kalilq di ijo ñam mare mare laqnqab. Utru deqa e ni mandor koba
atem.” Qotei aqa anjam di nami neŋgreŋyeb unu. 18 Deqa ijo was, iga
endegsi qalieonum. Qotei a tamo bei qa dulqa are soqnim a tamo deqa
dulqas. Ariya a tamo bei aqa areqalo getentqa are soqnim a getentqas.

19 Ariya niŋgi e endegsib merbqab, “Qotei a kumbra degyeqnu deqa
a kiyaqa olo iga une ti qa mergeqnu? Qotei a gaigai aqa segi areqalo
dauryeqnu deqa tamo yai a Qotei aqa areqalo di olo uratqa kere? Tamo
dego bei sosai.” 20 O tamo, ni tamo kiyero deqa ni Qotei degsi ŋiriŋtqam?
Tamo bei a web gereiyim web na tigelosim endegsi minjqas kiyo, “Ni
kiyaqa e degsi gereibonum?” A degsi minjqa keresai. 21 Web gereiyo
tamo a aqa segi areqalo na mandam oŋgol aiyel osimqa web aiyel
gereiyqas. Web bei tulaŋ boledamu gereiyqas. Di iŋgi goiqajqa. Ariya
web bei bolesai laŋa wau qudei qa gereiyqas. Web gereiyo tamo a
degyqas di a kumbra uge yqo e? Sai. A kumbra bole yqo.

22 Qotei a dego kumbra di yeqnu. Agi a na aqa minjiŋ boleq ateqnu. Di
kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi aqa siŋgila qalieqajqa deqa. Tamo uŋgasari
Qotei a naŋgi qa minjiŋ oqeteqnu qaji naŋgi padalqa gamq di unub.
Ariya a na naŋgi urur padaltnjrosaieqnu. A naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu.
23 A degyeqnu. Di kiyaqa? Tamo uŋgasari a naŋgi qa duleqnu qaji naŋgi
aqa so bole qalieqajqa deqa. Aqa so bole di tulaŋ boledamu. Naŋgi aqa so
bole di oqajqa deqa a na nami giltnjrej. 24 Tamo uŋgasari Qotei a naŋgi qa
duleqnu qaji naŋgi di agi iga. A na iga metgej. A Juda naŋgo segiq dena
iga metgosai. A sawa bei bei qaji naŋgoq dena dego iga metgej. 25 Agi
Hosea a nami Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi neŋgreŋyej,
“Tamo nami ijo tamo sosai qaji naŋgi di e na olo minjrqai, ‘Niŋgi ijo segi
tamo unub.’ Tamo nami e na qalaqalainjrosaioqnem qaji naŋgi di e na
olo qalaqalainjrqai. 26 E nami sawa bei bei qaji naŋgi endegsi minjrem,
‘Niŋgi ijo tamo sai.’ Ariya bunuqna e na naŋgi endegsi minjrqai, ‘Niŋgi
ijo segi aŋgro unub. Agi e Qotei ŋambile unum qaji.’ ”

27 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa are qal-
siq anjam endegsi marej, “Israel naŋgo moma naŋgi ulul bul tulaŋ
gargekobaqab. Ariya naŋgo ambleq dena Qotei a tamo quja quja segi
eleŋqas. 28 Od, Tamo Koba a na mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi urur
ŋolawotnjrqas.” 29 Aisaia a anjam bei dego endegsi marej, “Qotei siŋgila
koba ti unu qaji a na iga quja quja uratgonaq iga bole soqnem. A na
iga padaltgosai. Padaltgej qamu iga Sodom ti Gomora ti bulosim kalil
padalekritem qamu.”

Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai

30 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Sawa bei bei qaji
naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa gam ŋamosaioqneb. Ariya naŋgi gam
di iteb. Gam agiende. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub gam

dena naŋgi tamo bole une saiqoji unub. 31 Ariya Israel naŋgi Moses aqa
dal anjam dauryqajqa waukobaoqneb. Naŋgi are qaloqneb, “Gam dena
iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom.” Ariya naŋgi dal
anjam dauryoqneb gam dena naŋgi tamo bole une saiqoji sosai. 32 Di
kiyaqa? Naŋgi tamo bole une saiqoji sqajqa marsib Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatqa urateb deqa. Naŋgi maroqneb, “Iga segi waukobaosim
dena iga tamo bole une saiqoji sqom.” Naŋgi degsib maroqnsib tal
ai utru quraqyoqnsib maŋgaloqneb. 33 Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi quiy. E na tal ai utru bei osiy tal
siŋgilatqajqa deqa Saion qureq di tigeltit sqas. Tal ai utru di tamo naŋgi
quraqyosib maŋgalqab. Ariya tamo naŋgi tal ai utru deqa naŋgo areqalo
siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.”

10

Israel naŋgi Qotei aqa kumbra qaliesai

1 O ijo was, e Israel naŋgi qa are koba qaloqnsim endegsi pailyeqnum,
“O Qotei, ni na Israel naŋgi eleŋame.” 2 E qalieonum, Israel naŋgi Qotei
qa tulaŋ siŋgilaeqnub. Ariya naŋgi powo na degyosaieqnub. 3 Naŋgi Qotei
aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa gam qaliesai. Deqa naŋgi
naŋgo segi siŋgila na tamo bole une saiqoji sqajqa waueqnub. Naŋgi
Qotei aqa gam na tamo bole une saiqoji sqajqa urateqnub. 4 Iga qalie,
Kristus a Moses aqa dal anjam kalil keretekritej. Deqa tamo uŋgasari kalil
Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo bole une saiqoji unub.

5 Israel naŋgi tamo bole une saiqoji sqa marsibqa dal anjam daurye-
qnub. Moses a nami naŋgi qa osiqa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Tamo
a dal anjam mutu kalil torei dauryekritqas di a ŋambile sqas.” Moses
a anjam degsi neŋgreŋyej. 6 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.
Deqa Moses a naŋgi qa osiqa anjam endegsi neŋgreŋyej, “Niŋgi nuŋgo
segi are miligiq na endegsib maraib, ‘Yai a laŋ qureq oqsim Kristus osim
mandamq osi aiqas?’ ” 7 Moses a olo anjam bei dego endegsi neŋgreŋyej,
“Niŋgi endegsib maraib, ‘Yai a moiyo qureq aisim Kristus olo subq na
tigeltqas?’ ” 8 Anjam di aqa utru agiende, “Qotei aqa anjam a jojom di
unu. A isaq di sosai. A nuŋgo medabuq di unu. A nuŋgo are miligiq di
dego unu.” O ijo was, tamo naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilatqajqa anjam
di agi iga mare mare laqnum. 9 Deqa niŋgi nuŋgo medabu waqtosib
Yesus a segi qujai Tamo Koba unu degsib boleq di mariy. Osib Qotei a
Yesus subq na olo tigeltej anjam di nuŋgo are miligiq di siŋgilatiy. Niŋgi
degyqab di Qotei na niŋgi eleŋqas. 10 Gago are miligiq na iga Yesus qa
gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa
mergeqnu. Gago medabu na iga Yesus aqa ñam soqtoqnsim boleq di
mareqnum deqa Qotei na iga eleŋeqnu.

11 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo
naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di naŋgi jemainjrqasai.” 12 Od,
iga Juda ti Grik ti kalil kerekere unum. Kristus a gago kalil qa Tamo
Koba. Deqa a na tamo kalil a metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi tulaŋ
geregereinjreqnu. 13 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi unu, “Tamo kalil
Tamo Koba aqa ñam metoqnsib pailyeqnub qaji naŋgi a na eleŋqas.”

14 Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di naŋgi
kiyersib a metosib pailyqab? Naŋgi aqa anjam quqwasai di naŋgi kiy-
ersib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqab? Anjam palonto tamo naŋgi Kristus
aqa anjam palontqasai di tamo naŋgi kiyersib aqa anjam quqwab?
15 Kristus na anjam palonto tamo naŋgi qariŋnjrqasai di naŋgi kiyersib
aqa anjam palontqab? Di keresai kalil. Ariya anjam palonto tamo naŋgi
agi beqnub. Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, "Anjam
palonto tamo naŋgi anjam bole osi beqnabqa tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ
areboleboleinjreqnu."

Israel naŋgi Qotei aqa anjam bole dauryosaieqnub

16 Tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam bole di dauryeqnub e?
Sai. Agi Aisaia a nami endegsi marej, "O Tamo Koba, tamo quja quja
segi gago anjam naŋgo areqaloq di siŋgilateqnub." 17 Deqa ijo was, iga
qalieonum, iga gago dabkala na Qotei aqa anjam quqwom gam dena iga
gago areqaloq di siŋgilatqom. Anjam iga queqnum qaji di agi Kristus aqa
medabuq na branteqnu.
18 Ariya e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi Kristus aqa anjam
bole di nami quosai kiyo? Sai. Naŋgi quoqneb. Agi neŋgreŋ endegsi unu,
"Qotei aqa anjam di gilsiq sawa sawa kalil keretonaqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi quoqneb." 19 Deqa e niŋgi olo nenemŋgwai. Israel naŋgi anjam di
aqa utru poinjrosai kiyo? Sai. Naŋgi poinjrej. Agi Moses a nami Qotei
aqa anjam bei endegsi marej, "Sawa bei bei qaji naŋgi ñam saiqoji unub.
Naŋgi tamo bolesai. Naŋgi e qa qaliesai dego. Ariya e na naŋgi eleŋqai.
Osiy ijo kumbra dena e na Israel naŋgo are ugetetnjrit naŋgi ŋiriŋqab."
20 Aisaia a dego nami sawa bei bei qaji naŋgi qa osiq Qotei aqa anjam
endegsi siŋgila na marej, "Tamo naŋgi e qa ŋamosaioqneb qaji naŋgi e
itbeb. Tamo naŋgi e qa marosaioqneb qaji naŋgi e nubeb." 21 Ariya
Aisaia a olo Qotei aqa medabu osiqa Israel naŋgi qa endegsi marej, "E
bati gaigai naŋgi qa tariŋoqnsim metnjreqnam naŋgi olo diqoqnsib ijo
anjam gotraŋyeqnub."

11

Qotei a tamo quja quja segi eleŋoqnsiq olo gargekoba uratnjreqnu

1 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
agi Israel naŋgi qoreinjrej e? Sai. E dego Israel tamo. E Abraham
aqa moma. E Benjamin aqa leŋ na ŋambabem. 2 Qotei na Israel naŋgi
qoreinjrosai. Naŋgi aqa segi tamo uŋgasari unub. A nami naŋgi qa
qalieosiq giltnjrej. Agi Elaija aqa anjam bei neŋgreŋq di unu. Aqa
anjam di niŋgi qaliesai kiyo? Elaija a Israel naŋgo kumbra uge qa are
qalsiq endegsi Qotei pailyej, 3 "O Tamo Koba, naŋgi na ino medabu o
qaji tamo naŋgi ñumeleŋoqnsib ino atra bijal niñaqyeqnub. E segi qujai
ni daurmeqnum deqa naŋgi na e lubqa laqnub." Elaija a Qotei degsi
pailyej. 4 Onaqa Qotei na kamba Elaija kiyersi minjej? A endegsi minjej,
"Ni segi e daurbosai. Ijo tamo 7,000 naŋgi dego e daurbeqnub. Naŋgi
siŋga pulutosib gisaŋ qotei Bal a qa louosaieqnub." Qotei na Elaija degsi
minjej.
5 Dego kere bini Qotei a Israel tamo quja quja segi eleŋoqnsiq olo
gargekoba uratnjreqnu. Tamo naŋgi a na eleŋeqnu qaji di a naŋgi qa
are boleiyonaq giltnjrej. 6 A naŋgo wau bole bei qa are qalsiq naŋgi

giltnjrosai. Naŋgi wau bole yonab a deqa are qalsiq naŋgi giltnjrej qamu
a naŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa uloŋej qamu.
7 Deqa iga kiyersi marqom? Iga endegsi marqom. Israel naŋgi tamo
bole une saiqoji sqajqa waueqnab ugeinjroqnej. Ariya Qotei na Israel
naŋgi qudei aqa segi qa marsiq giltnjrej. Deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di
tamo bole une saiqoji unub. Israel naŋgi gargekoba Qotei na olo areqalo
getentetnjroqnej. 8 Naŋgi qa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb
unu, "Qotei na naŋgi nanaritnjrsiqa naŋgo ŋamdamu ti dabkala ti torei
getentetnjrej. Naŋgi nami degsib soqneb bosiq agi bini degsib unub."
9 Devit a dego naŋgi qa osiqa endegsi marej,
"Naŋgi iŋgi uyqa korooqnibqa gulbe gargekoba naŋgoq di brantoqnsim
kakaŋ bul naŋgi kabutnjroqnqas.
Osim sil bul naŋgo kakro qaiŋyetnjrsim naŋgi uneq breinjrim naŋgo siŋga
meniŋq di taŋyosib ululoŋosib awai ugedamu oqnqab.
10 Naŋgo ŋamdamu dego geteŋnjrim sawa unqajqa keresaiinjrim sqab.
Soqnib Qotei na naŋgo qore tanu pulutetnjrim naŋgi tingiqa keresai.
Naŋgi gaigai degsib sqab."

Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi olo eleŋeqnu

11 Deqa ijo was, e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Israel naŋgi ululoŋeb
deqa naŋgi torei padalqab e? Sai bole sai. Israel naŋgi Qotei qoreiyeb
deqa Qotei a olo sawa bei bei qaji naŋgi eleŋeqnu. Israel naŋgi Qotei aqa
kumbra di unsibqa are ugeinjrim aqaq olo bqajqa deqa are qalsiq sawa
bei bei qaji naŋgi eleŋeqnu. 12 Israel naŋgi Qotei qoreiyeb gam dena Qotei
na olo tamo uŋgasari mandamq endi unub qaji naŋgi so bole enjreqnu.
Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam urateb gam dena Qotei na olo sawa bei
bei qaji naŋgi so bole enjreqnu. Deqa iga bole qalieonum, mondoŋ Israel
naŋgi olo puluosib Qotei aqaq babqa gam dena Qotei na naŋgi ti sawa bei
bei qaji kalil naŋgi ti so tulaŋ boledamu enjrqas.
13 O sawa bei bei qaji niŋgi e na anjam endegsi merŋgit quiy. Qotei
na e qariŋbej deqa e nuŋgo ambleq di waueqnum. E ijo wau deqa tulaŋ
areboleboleibeqnu. 14 Ijo are koba endegsi unu. E na ijo was Israel
naŋgo areqalo tigeltetnjritqa kumbra bole bole Qotei a niŋgi eŋgeqnu qaji
di naŋgi dego oqajqa maribqa Qotei na naŋgi qudei eleŋqas. 15 Qotei
na Israel naŋgi walinjrej gam dena a na olo tamo uŋgasari gargekoba
mandamq endi unub qaji naŋgi eleŋosiq jeu kobotej. Deqa iga bole
qalieonum, Qotei na Israel naŋgi eleŋqas gam dena a na tamo uŋgasari
gargekoba naŋgi olo subq na tigeltnjrqas.
16 Iga bem sum oqnsim dena bem gereiyoqnsim potoqnsim taqal bei
Qotei atraiyeqnum. Deqa bem kalil dego Qotei aqa segi bem. Ŋam aqa
jirim di Qotei aqa segi jirim. Deqa ŋam aqa dani di dego Qotei aqa segi
dani. 17 Israel naŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani bul unub. Dani qudei
Qotei na giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya niŋgi sawa bei bei qaji unub deqa
niŋgi nañu qaji oliv aqa dani bul unub. Dani di Qotei na olo eleŋosiqa
ŋam oliv qure qaji aqa qoboq di betertnjrej unub. Dani di agi niŋgi segi.
Dani Qotei na giŋgeŋnjrsiq breinjrej qaji naŋgo sawa di agi niŋgi na olo
eb. Deqa bini niŋgi ŋam oliv qure qaji aqa dani naŋgi ti namur bole
oqnsib unub. 18 Deqa niŋgi diqosib endegsib are qalaib, "Iga na ŋam oliv
qure qaji aqa dani qudei naŋgi buŋnjreqnum." Niŋgi diqwab di niŋgi mati
endegsib are qaliy. Ŋam oliv aqa jirim a na niŋgi namur eŋgeqnu. Niŋgi
na jirim di namur yosaieqnub.

19 Ariya niŋgi na kamba e endegsib merbqab, “Qotei na dani qudei
giŋgeŋnjrsiq naŋgi breinjrsiqa olo iga osiqa naŋgo limeq di iga betertgej
unum.” 20 Nuŋgo anjam di bole. Ariya Qotei aqa kumbra di aqa utru
agiende. Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosai deqa Qotei
na naŋgi giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Ariya niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi olo eleŋej. Di nuŋgo segi wau bole bei na
sai. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtaib. Niŋgi ulaoiy. 21 Niŋgi are qaliy.
Ŋam oliv qure qaji aqa dani di Qotei na giŋgeŋnjrsiqa breinjrej. Deqa niŋgi
nuŋgo segi ñam soqtosib diqwab di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas.
22 Niŋgi geregere are qaliy. Qotei na tamo qudei naŋgi kumbra bole
enjreqnu. Osiqa olo tamo qudei naŋgi gulbe enjreqnu. Tamo naŋgi Qotei
qoreiyosib uloŋeb qaji naŋgi di a na gulbe enjreqnu. Ariya niŋgi Qotei
aqa kumbra bole geregere ojqab di a na kumbra bole di niŋgi eŋgoqnqas.
Saiqas di a na niŋgi dego giŋgeŋgosim breiŋgwas. 23 Dani qudei naŋgi nami
ŋam oliv qure qaji di sonab Qotei na naŋgi giŋgeŋnjrsiq breinjrej. Ariya
naŋgi are bulyosib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi olo
joqsim ŋam oliv qoboq di betertnjrqas. Od, Qotei na naŋgi olo betertnjrqa
kere. 24 Niŋgi qalie, nami niŋgi nañu qaji oliv aqa dani soqneb. Sonabqa
Qotei na niŋgi dena giŋgeŋgosiqa joqsi bosiq ŋam oliv qure qaji aqa qoboq
di betertŋgej. Ŋam oliv qure qaji di nuŋgo ŋam utru tiŋtiŋ sai. Deqa iga
bole qalieonum, bunuqna Qotei na ŋam oliv qure qaji aqa segi dani naŋgi
olo joqsim bosim naŋgo segi limeq di betertnjrqas.

Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa
are boleiyosim eleŋqajqa are koba unu

25 O ijo was kalil, niŋgi diqoqnsib endegsib maraib, “Iga powo koba
ti unum.” Niŋgi degaib. E uli anjam bei merŋgwai. Israel gargekoba
naŋgo areqalo geteŋnjrejunu. Naŋgi degsib soqnib sawa bei bei qaji tamo
uŋgasari Qotei na nami giltnjrej naŋgi di kalil eleŋekritosim kereamqa
bati deqa a na Israel naŋgo areqalo olo waqtetnjrqas. 26 Gam dena
Qotei na Israel kalil naŋgi eleŋqas. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Aqaryaiŋgo Tamo Koba a Jerusalem dena
tigelosim bosim Jekop aqa moma kalil naŋgi are bulyetnjrim naŋgi ijo
anjam gotraŋyqajqa kumbra di olo uratqab. 27 Yimqa bati deqa e naŋgi
koba na anjam qosisiy dena naŋgo une kalil kobotetnjrqai.” Qotei aqa
anjam nami degsib neŋgreŋyeb. 28 Israel naŋgi Yesus aqa anjam bole
qoreiyeqnub deqa naŋgi Qotei ti jeu atoqnsib unub. Deqa Qotei na naŋgi
kamba uratnjroqnsiq olo niŋgi sawa bei bei qaji tamo uŋgasari eleŋeqnu.
Nami Qotei na Israel naŋgi giltnjrsiqa qalaqalainjrej. A naŋgo moma
utru naŋgi qa are qalsiq kumbra degyej. 29 Iga qalie, Qotei a tamo uŋgasari
naŋgi metnjrsim iŋgi bole bole enjrqas di a bunuqna aqa kumbra di olo
uratqa keresai.

30 O sawa bei bei qaji niŋgi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Ariya
bini Israel naŋgi kamba Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub. Gam dena Qotei
a olo niŋgi qa duleqnu. 31 Od, Israel naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub
deqa Qotei a niŋgi qa duleqnu. Gam dena bunuqna Qotei a Israel naŋgi
qa kamba dego olo dulqas. 32 Qotei na iga kalil aqa anjam gotraŋyqajqa
kumbraq di breigonaqa iga tonto talq di sobulem. Qotei a degyej. Di
kiyaqa? A iga kalil qa olo dulqajqa deqa.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

33 O ijo was, Qotei aqa areqalo ti powo ti kalil tulaŋ bolequja. Di tulaŋ
guma koba dego. Deqa iga na Qotei aqa areqalo ti powo ti di aqa utru
geregere ubtosim marqa keresai. Aqa kumbra kalil dego iga dauryosim
itqa keresai. 34 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a gam osoryqa kere?
35 Tamo yai na Qotei iŋgi bei yqas? Yosim Qotei na kamba olo yqajqa
minjqas? Tamo dego bei sosai." 36 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi iŋgi
kalil ateleŋej. A iŋgi iŋgi kalil qa utru. Iŋgi iŋgi kalil di aqa segi. Deqa iga
bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

12

Niŋgi nuŋgo jejamu osib Qotei atraiyiy

1 O ijo was kalil, Qotei a iga qa dulej deqa e niŋgi siŋgila na endegsi
merŋgwai. Niŋgi nuŋgo segi jejamu ŋambile unu qaji di osib Qotei atraiyiy.
Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari bole unub deqa niŋgi kumbra Qotei a
tulaŋ areareteqnu qaji di yoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei qa bole
louoqnqab. 2 Niŋgi mandam tamo naŋgo kumbra dauryosib walwelaib.
Qotei a areqalo bunuj eŋgimqa niŋgi tamo bunuj sosib dena niŋgi Qotei
aqa areqalo geregere qalieoiy. Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi kumbra
bole ti kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji de ti kumbra tulaŋ
bolequja de ti keretosib dauryoqniy.

Wau segi segi Qotei na niŋgi eŋgej qaji di yoqniy

3 Qotei a e qa are boleiyonaq wau ebej deqa e niŋgi segi segi endegsi
merŋgwai. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtaib. Osib nuŋgo was qudei naŋgi
buŋnjrqa are qalaib. Niŋgi areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra geregere
tenemtoqniy. Qotei na niŋgi segi segi siŋgila eŋgej deqa niŋgi siŋgila di
osib Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib wauoqniy. 4 Niŋgi qalie, iga kalil
jejamu qujai. Gago jejamu miligiq di baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti
unub. Naŋgi kalil wau qujai yosaieqnub. Naŋgi wau segi segi yeqnub.
5 Dego kere iga tamo uŋgasari gargekoba unum. Iga kalil Kristus aqa
jejamu qujai. Deqa iga segi segi kalil jejamu qujaiq di turtejunum.
6 Qotei a iga qa are boleiyonaq siŋgila segi segi egej. A na tamo qudei
naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa
medabu osib anjam palontoqnebe. 7 A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej
deqa naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi aqaryainjroqnebe. A na tamo qudei
naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi aqa anjam plaltoqnebe. 8 A na tamo qudei
naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnebe.
A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi silali iŋgi iŋgi jeiyoqnsib
tamo uŋgasari iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi enjroqnebe. A na tamo
qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi aqa wau geregere taqatoqnebe.
A na tamo qudei naŋgi siŋgila enjrej deqa naŋgi arebolebole na tamo
uŋgasari naŋgi qa duloqnebe.

Niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi bole qalaqalainjroqniy

9 O ijo was niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi bole qalaqalainjroqniy. Niŋgi
gisaŋ na naŋgi qalaqalainjraib. Niŋgi kumbra uge kalil torei uratekri-
tosib kumbra bole segi beteryosib yoqniy. 10 Niŋgi gaigai Qotei aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo was tiŋtiŋ edegosib naŋgi qalaqalainjroqniy.
Niŋgi nuŋgo segi ñam tentoqnsib Kristen was naŋgo ñam olo soqtoqniy.
11 Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei aqa wau ojoqniy. Qotei aqa Mondor a

nuŋgoq aiyoqnsim are tigeltetŋgoqnim niŋgi Tamo Koba aqa wau ojqa-
jqa tulaŋ siŋgilaoqniy. 12 Mondoŋ Qotei na niŋgi laŋ qureq osi oqwas.
Niŋgi deq oqwajqa tariŋoqnsib areboleboleiŋgoqneme. Osib gulbe nuŋgoq
boqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib qoboiyoqniy. Osib gaigai Qotei
pailyoqniy.
13 Qotei aqa segi tamo uŋgasari qudei naŋgi iŋgi iŋgi qa truquoqnibqa
niŋgi na naŋgi aqaryainjroqniy. Tamo laŋaj naŋgi dego nuŋgo meq
boqnibqa naŋgi oqnsib geregereinjroqniy.
14 Tamo qudei na niŋgi ugeugeiŋgibqa di uŋgum, niŋgi kamba olo Qotei
na naŋgi aqaryainjrqa marsib pailyoqniy. Qotei na naŋgi ugetnjrqajqa
deqa pailyaib. 15 Kristen was qudei naŋgi areboleboleinjrimqa niŋgi
naŋgi koba na areboleboleiŋgeme. Kristen was qudei naŋgi akamo-
qnibqa niŋgi naŋgi koba na akamoiy. 16 Niŋgi segi segi kalil areqalo
qujaitosib soqniy. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtqa are qalaib. Niŋgi tamo
ñam saiqoji naŋgi koba na laqniy. Niŋgi diqoqnsib endegsib maraib, “Iga
powo koba ti unum.” Niŋgi degaib.
17 Tamo qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi
kumbra uge enjraib. Niŋgi tamo kalil naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole segi
yoqniy.
18 Niŋgi ŋiriŋ ti qoto ti uratiy. Gam soqnimqa niŋgi gaigai tamo uŋgasari
kalil naŋgi koba na are qujaitosib lawo na soqniy. 19 O ijo was bole,
tamo qudei na niŋgi gulbe eŋgibqa niŋgi na kamba naŋgi gulbe enjraib.
Uratosib naŋgi Qotei aqa baŋq di atibqa a segi naŋgi qa ŋiriŋosim gulbe
enjrqas. Agi Tamo Koba aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Une kambatqajqa wau di ijo segi wau. E segi na tamo naŋgo une
qa naŋgi kambatnjrqai. 20 Deqa ino jeu tamo bei a mamyimqa ni a
gereiyosim iŋgi anaiye. A ya qaryimqa dego gereiyosim ya anaiye. Ni a
degyimqa a aqa kumbra uge qa are qalsim jemaiyqas.” 21 O ijo was, Qotei
aqa anjam degsi unu deqa e niŋgi segi segi endegsi merŋgwai. Kumbra
uge bei na ni ojqa laqnim ni segi siŋgilaosim kumbra bole dauryosim dena
ni kumbra uge buŋyosim gotraŋyqam.

13

Niŋgi sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di soqniy

1 Niŋgi kalil sawa taqato qaji mandor naŋgo sorgomq di geregere
soqniy. Iga qalie, mandor naŋgi laŋa wauosai. Qotei a segi na naŋgi
wau enjreqnaqa naŋgi sawa taqateqnub. Qotei a segi na naŋgi ateleŋej
unub. 2 Deqa tamo naŋgi mandor naŋgo anjam gotraŋyqab di naŋgi Qotei
aqa anjam dego gotraŋyonub. Tamo naŋgi degyqab di naŋgi awai uge
oqab. 3 Mandor naŋgi wau ojeqnub di tamo kumbra uge uge yeqnub qaji
naŋgi ula enjrqajqa deqa waueqnub. Mandor naŋgi na tamo kumbra
bole bole yeqnub qaji naŋgi ula enjrqajqa deqa wauosai. Deqa niŋgi
kumbra bole bole yoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi mandor naŋgi qa
ulaqasai. Naŋgi na nuŋgo ñam soqtetŋgwab. 4 Mandor naŋgi Qotei aqa
wau tamo bul unub. Naŋgo wau qujai agi naŋgi na niŋgi aqaryaiŋgoqnsib
geregereiŋgeqnub. Ariya niŋgi kumbra uge uge yoqnqab di niŋgi naŋgi
qa ulaqab. Niŋgi qalie, mandor naŋgi sebru ojejunub. Naŋgi sebru laŋa
ojosai. Naŋgi Qotei aqa wau tamo bul unub deqa naŋgi sebru dena tamo
uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi awai uge enjreqnub. 5 Deqa
iga mandor naŋgo sorgomq di geregere sqom. Iga awai uge oqa uratosim

deqa naŋgo anjam dauryqom. Deqa segi sai. Iga gago are miligiq di
qalieonum, kumbra di bole. Osim deqa ti iga mandor naŋgo anjam
dauryqom.
6 Utru deqa niŋgi takis waiyeqnub. Mandor naŋgi Qotei aqa wau tamo
bul unub deqa naŋgi gaigai siŋgila na wau taqateqnub. 7 Deqa niŋgi na
mandor naŋgo iŋgi iŋgi olo enjroqniy. Osib takis o qaji tamo naŋgo baŋq
di takis atoqniy. Od, niŋgi tamo kokba kalil naŋgo sorgomq di geregere
sosibqa naŋgo anjam quoqnsib kumbra bole bole osornjroqniy. Osib
naŋgo ñam soqtoqniy.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy

8 Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qudei ejunub di nuŋgoq di sokobaiyaiq.
A qa kamba olo yiy. Ariya kumbra bole bei nuŋgoq di gaigai soqneme.
Kumbra agiende. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Tamo
a qalaqalaiyo kumbra dauryqas di a dal anjam kalil dego keretosim
dauryekritqas. 9 Iga qalie, dal anjam a endegsi marqo, “Niŋgi tamo
bei qalsib moiyotaib. Niŋgi bajiŋaib. Niŋgi was bei aqa iŋgi iŋgi qa
mamaulŋgaiq. Niŋgi was bei aqa uŋa jejamu ojetaib.” Anjam bei dego
unu. Anjam agiende, “Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere ni
ino was naŋgi degsim geregereinjroqne.” O ijo was, anjam qujai dena
dal anjam kalil kabutejunu. 10 Tamo bei na tamo bei qalaqalaiyqas di
a na tamo di kumbra uge bei yqa keresai. Deqa a qalaqalaiyo kumbra
dauryqas di a dal anjam kalil dego keretosim dauryekritqas.

Niŋgi kumbra bole dauryosib walweloqniy

11 Niŋgi kumbra degyoqniy. Bati iga bini unum qaji endi niŋgi qalie.
Niŋgi ŋeio qa kumbra uratosib tigelqajqa bati agi brantqo. Niŋgi qalie,
Qotei na iga eleŋqajqa bati isaq yala sonaqa iga Kristus qa gago areqalo
siŋgilatem. Ariya bini Qotei na iga eleŋqajqa bati jojomqo. 12 Qolo
koboeqnaqa sawa suwaŋqa laqnu. Deqa iga ambru qaji kumbra kalil
uratosim suwaŋ qaji kumbraq di sosim qoto qa gara bul jugwom.
13 Tamo a qanam walweleqnu dego kere iga kumbra bole tiŋtiŋ na
walweloqnqom. Deqa iga diqoqnsim alaŋkobaoqnsim ya uge uyoqnsim
nanarioqnqasai. Iga sambala kumbra dego yoqnqajqa are pruggoqnim
kumbra uge jigat yoqnqasai. Iga laŋa laŋa ŋiriŋoqnsim tamo qudei naŋgi
qa are ugeigoqnqasai. 14 Niŋgi Tamo Koba Yesus Kristus beteryosib a
gara bul jigsib soqniy. Sosib deqa niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo
namij dauryoqnaib.

14

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi peginjraib

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo
areqalo di kiñala siŋgilaosai unu. Deqa niŋgi naŋgo kumbra pegiyosib
uge qa minjraib. Osib naŋgi koba na anjam na qotaib. Niŋgi naŋgi
osib gereinjriy. 2 Naŋgo areqalo kiñala siŋgilaosai unu deqa naŋgi damu
uyosaieqnub. Kalil getenteqnub. Ariya tamo uŋgasari qudei Yesus qa
naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi qalie, naŋgi iŋgi kalil uyqa kere.
Osib naŋgi iŋgi kalil uyeqnub. Naŋgi iŋgi bei getentosaieqnub. 3 Deqa
niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi kalil uyeqnub qaji naŋgi na olo tamo
uŋgasari damu getenteqnub qaji naŋgi uge qa minjraib. Tamo uŋgasari
damu getenteqnub qaji naŋgi na kamba dego tamo uŋgasari iŋgi kalil

uyeqnub qaji naŋgi uge qa minjraib. Qotei na naŋgi kalil eleŋej. 4 Ni tamo
kiyero deqa ni tamo bei aqa kaŋgal tamo a uge qa minjqam? A wau bole
yqas kiyo aqa wau uloŋqas kiyo di aqa wau qa gate a segi na pegiyqas. E
are qalonum, kaŋgal tamo di a wau bole yqa kere. Tamo Koba Qotei na a
siŋgila yimqa a wau bole yqas.
5 Tamo bei a endegsi are qalqas, “Bati qudei yori bati kokba. Bati qudei
bati laŋaj.” Ariya tamo bei a marqas, “Sai. Bati kalil kerekere unub.”
O ijo was, niŋgi segi segi nuŋgo areqalo geregere tenemtosib areqalo
bole ti soqniy. 6 Tamo qudei naŋgi yori bati kokba uneqnub di naŋgi
Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa uneqnub. Tamo qudei naŋgi iŋgi
kalil uyeqnub di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa uyeqnub.
Naŋgi iŋgi uyqa oqnsib Qotei pailyoqnsib uyeqnub. Tamo qudei naŋgi
iŋgi qudei getenteqnub. Di naŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib deqa
getenteqnub. Naŋgi iŋgi getentqa oqnsib Qotei pailyoqnsib getenteqnub.
7 Iga qalie, tamo bei a endegsi marqa keresai, “Ijo ŋambile di ijo segi
ŋambile. E segi na taqatejunum. E moiqai di e segi na marsiy moiqai.” A
degsi marqa keresai. 8 Iga ŋambile sqom di iga Tamo Koba a qa are qalsim
ŋambile sqom. Iga moiqom di iga Tamo Koba a qa are qalsim moiqom.
Deqa iga ŋambile sqom kiyo iga moiqom kiyo di iga Tamo Koba aqa segi
tamo uŋgasari sqom. 9 Kristus a dego moisiq olo ŋambile osiq subq na
tigelej. Deqa a tamo ŋambile so qaji naŋgi ti tamo moreŋo qaji naŋgi ti
naŋgo Tamo Koba gaigai sqas.
10 Niŋgi kiyaqa nuŋgo Kristen was naŋgo kumbra pegiyoqnsib uge qa
minjreqnub? Osib naŋgi misiliŋnjreqnub? Niŋgi qalie, mondoŋ iga kalil
Qotei aqa ulatamuq di tigelamqa a na iga pegigwas. 11 Agi Qotei aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “E segi Tamo Koba. E ŋambile
gaigai unum. Mondoŋ tamo uŋgasari kalil naŋgi ijoq bosib ijo areq
di siŋga pulutosib naŋgo medabu qujaitosib merbqab, ‘Ni segi Qotei.’ ”
12 Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, diŋo bati qa iga segi
segi kalil Qotei aqa ulatamuq di tigelosim gago kumbra kalil babtosim
minjnam a quqwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi kumbra ugeq breinjraib

13 Deqa iga gago Kristen was naŋgi uge qa minjrqasai. Osim naŋgi uneq
breinjrqasai. 14 Tamo Koba Yesus na e powo ebej deqa e qalieonum,
iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereiyeleŋej qaji di jiga bei saiqoji. Ariya Kristen
was bei a endegsi are qalqas, “Iŋgi di jigat.” A degsi are qalsim deqa
a iŋgi di getentqas. 15 Ariya a iŋgi di getentimqa niŋgi olo iŋgi di uyib
nuŋgsimqa a are gulbeiyqas. Nuŋgo kumbra dena niŋgi qalaqalaiyo
kumbra uratosib nuŋgo Kristen was aqa are gulbetetqab. Kristus a
nuŋgo was di qalaqalaiyosiq moiyej deqa niŋgi nuŋgo iŋgi uyo qa osib
a ugeugeiyaib. 16 Niŋgi mareqnub, “Iga iŋgi di uyqom di kumbra bole.”
Di niŋgi kere mareqnub. Ariya nuŋgo kumbra bole di Kristen was qudei
naŋgi unsib olo uge qa marqab di keresai. Deqa uŋgum, niŋgi iŋgi di
uyaib. 17 Mondor Bole na aqaryaigimqa iga kumbra bole ti lawo kumbra
ti arebolebole ti sqom gam dena Qotei a gago Mandor Koba sosim iga
taqatgwas. Iga iŋgi ti ya ti uyoqnqom gam dena sai. 18 Tamo naŋgi ijo
anjam deqa are qalsib Kristus aqa wau ojqab di Qotei a naŋgi qa tulaŋ
arearetoqnqas. Amqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na naŋgi unjrsib marqab,
“Naŋgi tamo bole.”

19 Deqa iga kalil lawo na sosim gago Kristen was naŋgi
siŋgilatnjroqnqom. 20 Niŋgi iŋgi uyo na Qotei aqa wau ugetaib. Bole,
niŋgi iŋgi kalil uyqa kere. Ariya niŋgi iŋgi bei uysib dena nuŋgo Kristen
was bei uneq waiyqab di kumbra uge. 21 Niŋgi damu ti wain ti uysibqa
kiyo kumbra bei ysibqa kiyo dena nuŋgo was bei uneq waiyqab di
kumbra uge. Deqa niŋgi kumbra di uratiy. 22 Niŋgi Qotei qa nuŋgo
areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi qalie, niŋgi iŋgi kalil uyqa kere. Ariya
nuŋgo qalie di nuŋgo are miligiq di ulitib soqnem. Yim Qotei a segi
unqas. Niŋgi iŋgi bei uyqa marsib are gulbeiŋgwasai di niŋgi arebolebole
na uyiy. 23 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a iŋgi bei uyqa osim are
gulbeiyim uyqas di a une ti sqas. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilateqnu
ariya a iŋgi di uyqa osim are gulbeiyim uyqas di a une atqas.

15

Niŋgi Kristus aqa kumbra dauryoqniy

1 Tamo uŋgasari qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo
areqalo di kiñala siŋgilaosai unu. Deqa iga siŋgila ti unum qaji iga na
naŋgi aqaryainjroqnsim naŋgo gulbe qoboiyetnjroqnqom. Iga gago
segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. 2 Iga gago Kristen was naŋgi
aqaryainjroqnsim siŋgilatnjroqnqom. 3 Iga qalie, Kristus a dego aqa segi
jejamu aqaryaiyosaioqnej. A nami endegsi Qotei pailyej, “O Abu, tamo
qudei ni qa anjam uge mareqnub qaji naŋgi e qa dego anjam uge
mareqnub.” Qotei aqa anjam di agi neŋgreŋq di unu. 4 Qotei aqa anjam
kalil nami neŋgreŋyeb qaji di iga Qotei aqa gam osorgwajqa deqa osib
neŋgreŋyeb. Anjam dena gago are siŋgilatetgim iga siŋgila na tigeloqnsim
Qotei na mondoŋ iga eleŋqajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Utru deqa
neŋgreŋyeb. 5 Qotei a segi na gago are siŋgilatetgoqnsiq aqaryaigeqnaqa
iga siŋgila na tigeleqnum. Deqa a na marimqa niŋgi kalil koba na Kristus
Yesus aqa kumbra dauryosib areqalo qujaitosib soqniy. 6 Sosib niŋgi
kalil medabu qujaitoqnsib gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei
aqa ñam soqtoqniy.

Kristus na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti aqaryainjrej

7 Kristus a niŋgi qa areboleboleiyonaq niŋgi gereiŋgej dego kere niŋgi
nuŋgo Kristen was naŋgi qa areboleboleiŋgim gereinjroqniy. Yim nuŋgo
kumbra dena niŋgi Qotei aqa ñam tulaŋ soqtoqniy. 8 E endegsi marqai.
Kristus a Juda naŋgi qa are qalsiq wauoqnej. Qotei aqa anjam kalil bole.
A nami Juda naŋgo moma utru naŋgi iŋgi bole bole enjrqa marej. Anjam
di siŋgilatqajqa deqa Kristus a wauoqnej. 9 Kristus a sawa bei bei qaji
naŋgi qa dego wauoqnej. Qotei a naŋgi qa dulej aqa kumbra di naŋgi
qalieosib aqa ñam soqtqajqa deqa Kristus a wauoqnej. Agi Kristus aqa
anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,

“E sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di ino ñam soqtoqnqai.
E ino ñam soqtqa oqnsiy ni qa louoqnqai.”

10 Anjam bei dego unu, “O sawa bei bei qaji niŋgi ti Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgi ti koba na areboleboleiŋgim soqniy.” 11 Anjam bei
dego unu,

“O sawa bei bei qaji kalil,
niŋgi Tamo Koba aqa ñam soqtoqniy.
Od, niŋgi kalil aqa ñam soqtoqniy.”

12 Aisaia a dego Qotei aqa medabu osiqa anjam bei endegsi marej, “Mon-
doŋ Devit aqa abu Jesi aqa moma naŋgoq dena mandor kobaquja bei
brantqas. Brantosim a na sawa bei bei qaji kalil naŋgi taqatnjroqnqas.
Naŋgi a bosim boletnjrqajqa deqa are qalsib tariŋoqnsib sqab.”
13 O ijo was, Qotei a nami iga iŋgi bole bole egwajqa marej deqa iga
tariŋoqnsim unum. Niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa a na
niŋgi tulaŋ keretŋgimqa niŋgi arebolebole ti are lawo na ti soqniy. Amqa
Mondor Bole na niŋgi siŋgilatŋgimqa niŋgi iŋgi bole bole Qotei a nami
eŋgwa marej qaji deqa tariŋoqnsib soqniy.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a tulaŋ areboleboleiyoqnej

14 O ijo was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, niŋgi kumbra bole
gaigai yeqnub. Niŋgi powo koba ti unub deqa niŋgi Qotei aqa tamo
uŋgasari naŋgi gam bole osornjreqnub. 15 Qotei a e qa are boleiyonaq
wau ebej deqa e anjam siŋgila endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.
Niŋgi ijo anjam endeqa are walŋgaim deqa e neŋgreŋyonum. 16 E Kristus
Yesus aqa wau tamo unum deqa e sawa bei bei qaji naŋgo ambleq
di wauoqnsim Qotei aqa anjam bole naŋgi minjre minjre laqnum. E
naŋgi joqsiy Qotei aqa ulatamuq di atrainjrobulitqa Qotei a naŋgi qa
tulaŋ areboleboleiyqajqa deqa e waueqnum. Mondor Bole na naŋgi
siŋgilatnjrimqa naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib dauryqajqa
deqa ti e naŋgi qa waueqnum.
17 Aqo Kristus Yesus wo ombla waueqnum deqa e Qotei aqa wau
yqajqa tulaŋ areboleboleibeqnu. 18-19 Kristus a nami ijo medabu na ti ijo
baŋ na ti wau yoqnej. Wau deqa segi e niŋgi saiŋgwai. E wau bei qa niŋgi
saiŋgwasai. Kristus na e siŋgila ebeqnaqa e maŋwa gargekoba yoqnem.
Qotei aqa Mondor na dego e siŋgilatbeqnaqa e wauoqnem. Kristus a
kumbra kalil di yoqnej. Di kiyaqa? A na sawa bei bei qaji naŋgo are
tigeltetnjrimqa naŋgi Qotei aqa anjam dauryqajqa deqa. E Jerusalem
dia wau utru atsim Kristus aqa anjam bole mare mare laqnsim gilsim
torei Ilirikum sawaq di diŋtem. 20 E are qalem, e na tamo uŋgasari Kristus
aqa ñam qaliesai qaji naŋgo sawaq di Qotei aqa anjam bole palontoqnqai.
Tal ai utru tamo bei na tigeltej qaji gogeq di e olo tal atqasai. E degsi
are qalem. 21 Agi Qotei aqa anjam bei endegsi neŋgreŋq di unu, “Tamo
uŋgasari Kristus aqa ñam nami quosai qaji naŋgi a unqab. Tamo uŋgasari
aqa anjam nami quosai qaji naŋgi qusib a qa poinjrqas.”

Pol a Rom Kristen naŋgi unjrsim dena Spen sawaq gilqas

22 O ijo was, e Qotei aqa wau di ojeqnum deqa e nuŋgoq bqajqa gam
geteŋejunu. Deqa e nuŋgoq bqa yeqnam keresaiibeqnu. 23 Wausau
gargekoba e niŋgi nuŋgwajqa are qaloqnem. Ariya bini e sawa endia wau
bei saiqoji. 24 Deqa e Spen sawaq gilqa osiy e mati nuŋgoq bosiy nuŋgsiy
niŋgi ti koba na sokiñalayitqa niŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryaibibqa e Spen sawaq
gilqai.
25 Ariya e mati Jerusalem aisiy dia Juda Kristen naŋgi unjrsiy aqaryain-
jrqai. Naŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub. 26 Naŋgi qudei iŋgi iŋgi qa
truqueqnub deqa Kristen was Masedonia sawa ti Akaia sawa ti di unub
qaji naŋgi na naŋgi aqaryainjrqa marsib silali koroiyeb unu. 27 Naŋgi
naŋgo segi areqalo na silali di koroiyeb. Juda Kristen naŋgi na naŋgi
Qotei aqa anjam qa aqaryainjreqnub deqa naŋgi na kamba olo Juda

Kristen naŋgi jejamu qa iŋgi iŋgi qa aqaryainjreqnub. Naŋgo wau bole agide.

28 Deqa e mati silali koroiyqajqa wau di kobotosiy silali di Jerusalem osiy aisiy bunuqna e Spen sawaq gilqa osiy e nuŋgoq bosiy nuŋgwai. 29 E qalieonum. E nuŋgoq bqai di e Kristus aqa kumbra bole kalil ijoq di maqejunu qaji di osi bosiy niŋgi osorŋgitqa dena niŋgi siŋgilaqab.

30 O ijo was niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a qa ti qalaqalaiyo kumbra Mondor na iga osorgeqnu qaji deqa ti are qalsibqa e koba na Qotei pailyqajqa waukobaoqnqom. Od, niŋgi e qa Qotei pailyoqniy. 31 Yim Qotei na e aqaryaibosim anjam gotraŋyo tamo Judia sawaq di unub qaji naŋgo baŋq dena e olo oqas. E Qotei aqa segi tamo uŋgasari Jerusalem di unub qaji naŋgi qa silali koroiyeqnum. Niŋgi Qotei pailyibqa a na naŋgo are tigeltetnjrimqa naŋgi ijo wau deqa tulaŋ areboleboleinjrqas. 32 Qotei na marim e nuŋgoq bosiy nuŋgsiy dena e areboleboleibqas. Osiy niŋgi koba na aqaratosim dena e siŋgila oqai.

33 Qotei a are lawo qa utru. A niŋgi kalil koba na soqnebe. Bole.

16

Pol a kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyej

1 Niŋgi gago jaja Fibi osib gereiyoqniy. A na Kristen tamo uŋgasari Senkria qureq di unub qaji naŋgi qa waukobaeqnu. 2 Niŋgi Tamo Koba a qa are qalsib Fibi qalaqalaiyoqniy. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub deqa niŋgi kumbra bole dauryosib Fibi qalaqalaiyoqniy. Fibi a gulbe ti soqnimqa kiyo iŋgi bei qa truquamqa kiyo niŋgi na aqaryaiyiy. A nami tamo uŋgasari gargekoba naŋgi aqaryainjroqnsiq e dego aqaryaiboqnej. Deqa niŋgi a urataib. A kamba dego aqaryaiyiy.

3 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Prisila Akwila wo naŋgi aiyel minjriy. Naŋgi aiyel e koba na Kristus Yesus aqa wau ojeqnum. 4 Nami jeu tamo naŋgi na e lubqa laqnab naŋgi aiyel moiqa ulaosai. Naŋgi e aqaryaibeb. Deqa e naŋgi aiyel minjreqnum, “Keretonub.” E segi sai. Kristen tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi dego naŋgi aiyel minjreqnub, “Keretonub.” 5 Ariya niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen tamo uŋgasari kalil Prisila Akwila wo naŋgo talq di loueqnub qaji naŋgi dego minjriy.

Osib Epainetus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A Esia sawa qaji. Tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyosaisonabqa Epainetus a namoqna are bulyosiq Kristus qa aqa areqalo siŋgilatej.

6 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Maria dego minjiy. A niŋgi aqaryaiŋgwa maroqnsiq waukobaoqnej.

7 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Andronikus Junias wo naŋgi aiyel dego minjriy. Naŋgi aiyel ijo leŋ naŋgi. Jeu tamo naŋgi na naŋgi aiyel e ombla ojeleŋosib tonto talq di breigonab soqnem. Qotei na naŋgi aiyel wau enjrej deqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Deqa naŋgi aiyel dego ñam ti. E are bulyosaisonam naŋgi aiyel namoqna are bulyosib Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilateb.

8 Ariya niŋgi ijo kaiye anjam endi Ampliatus dego minjiy. E Tamo Koba aqa ñam na a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.

9 Niŋgi Urbanus dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A iga ti koba na
Kristus aqa wau ojeqnum. Niŋgi Stakis dego ijo kaiye anjam endi minjiy.
E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum.
10 Niŋgi Apeles dego ijo kaiye anjam endi minjiy. Iga qalieonum, a bole
Kristus dauryeqnu.
Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Aristobulus aqa tal qujai naŋgi ti dego
minjriy.
11 Osib Herodion a dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A ijo leŋ.
Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Narsisus aqa tal qujai naŋgi ti dego
minjriy. Naŋgi Tamo Koba aqa tamo bole unub.
12 Niŋgi Trifina Trifosa wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi
minjriy. Naŋgi aiyel Tamo Koba a qa waukobaeqnub.
Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Persis dego minjiy. E a tulaŋ
qalaqalaiyeqnum. A Tamo Koba aqa wau siŋgila na ojeqnu.
13 Niŋgi ijo kaiye anjam endi Rufus dego minjiy. A tamo bolequja sosiq
Tamo Koba dauryeqnu. Niŋgi aqa ai dego ijo kaiye anjam endi minjiy. A
ijo ai bul.
14 Niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Asinkritus, Flegon, Hermes, Pa-
trobas, Hermas naŋgi minjriy. Osib Kristen was kalil naŋgi koba na unub
qaji naŋgi dego minjriy.
15 Osib Filologus Julia wo naŋgi aiyel dego ijo kaiye anjam endi minjriy.
Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Nereus na aqa jaja na Olimpas na ariya
Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na unub qaji naŋgi ti minjriy.
16 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kum-
bra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub.
Kristus aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi na dego
niŋgi kaiyeiŋgonub.

Tamo qudei na Kristen naŋgi potoaiyeltnjreqnub

17 O ijo was, nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam
niŋgi nami qusib dauryeb qaji di gotraŋyoqnsib olo bubulyeqnub. Osib
Kristen naŋgi potoaiyeltnjroqnsib uneq breinjreqnub. Deqa e niŋgi
siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi tamo deqaji naŋgi qa geregere ŋam
atoqnsib naŋgi qoreinjriy. 18 Tamo deqaji naŋgi gago Tamo Koba Kristus
aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa kumbra qa are
qaloqnsib dauryeqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi walawalainjroqnsib
gisa gisaŋnjroqnsib naŋgi nanaritnjreqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di kum-
bra bole ti kumbra uge ti geregere pegiyosaieqnub. 19 O ijo was, e
niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei aqa anjam
geregere dauryeqnab tamo uŋgasari kalil naŋgi deqa queqnub. Ariya e
niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi kumbra bole yqajqa geregere poiŋgoqnim
kumbra uge yqajqa nanariosib soqniy. 20 Qotei a are lawo qa utru.
Sokiñala a na Satan ojsim osi bosim nuŋgo siŋgaq di atim niŋgi na sosqab.
Gago Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme.

Tamo qudei na kaiye anjam Rom Kristen naŋgoq qariŋyeb

21 Timoti a e ombla wauo qaji. A na niŋgi kaiyeiŋgwo. Lusius na Jeson
na Sosipater na naŋgi qalub dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Naŋgi qalub ijo leŋ
naŋgi.
22 Ijo ñam Tertius. E Pol aqa medabuq na anjam kalil endi osim ijo segi
baŋ na neŋgreŋyonum. E dego Tamo Koba aqa ñam na niŋgi kaiyeiŋgonum.

23 Gaius a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A na e osiqa aqa segi talq di e
gereibeqnu. Osiqa Kristen tamo uŋgasari kalil qure endia loueqnub qaji
naŋgi dego gereinjreqnu.
Erastus Kwartus wo naŋgi aiyel dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Erastus a
Korin qure naŋgo silali taqateqnu qaji tamo. Kwartus a gago Kristen was.
24 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

25 Yesus Kristus aqa anjam bole e mare mare laqnum qaji dena Qotei
na niŋgi torei siŋgilatŋgwa kere. Tulaŋ nami Kristus aqa anjam bole di
uliesoqnej. 26 Ariya bini Qotei na anjam di boleq ateqnu. Qotei ŋambile
gaigai unu qaji a marnaqa aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam di
neŋgreŋyonab soqnej. Sonaqa iga na olo osim tamo uŋgasari sawa sawa
kalilq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum. Deqa naŋgi uli anjam
di quoqnsib poinjreqnu. Qotei na anjam di boleq ateqnu. Di kiyaqa?
Tamo uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi anjam di qusib naŋgo
areqaloq di siŋgilatosib dauryqajqa deqa. 27 Qotei qujai di a powo koba
ti unu. Deqa iga bati gaigai Yesus Kristus aqa wau na Qotei aqa ñam
soqtoqnqom. Bole.

1 KORIN

Pol a Yesus aqa anjam mare mare laqnu

1-2 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e metbosiqa wau di ebej. O ijo
was kalil, aqo gago was Sostenes wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. Niŋgi Korin qureq di Qotei qa loueqnub qaji. Kristus Yesus
na niŋgi eleŋosiqa Qotei aqa segi kumbra boleq di atej. Qotei na niŋgi aqa
segi tamo uŋgasari sqa marsiqa niŋgi giltŋgej. Osiqa Kristen kalil qure
qureq di gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam meteqnub qaji naŋgi
dego giltnjrej. Yesus a gago Tamo Koba. A Kristen kalil naŋgo Tamo Koba.
3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are
boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa are qaloqnsiq Qotei biŋiyeqnu

4 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a niŋgi qa are boleiyej. Deqa e
bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim ijo Qotei biŋiyeqnum. 5-6 Kristus
aqa anjam iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di nuŋgo are miligiq di
siŋgila na waueqnu. Niŋgi Kristus beteryejunub deqa Qotei na nuŋgo
kumbra kalil qa ti nuŋgo anjam maro qa ti nuŋgo powo qa ti niŋgi tulaŋ
keretŋgej. 7 Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a mondoŋ brantim
unqajqa tariŋoqnsib unub. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa siŋgila ejunub
deqa niŋgi siŋgila bei qa truquosaieqnub. 8 Yesus Kristus a niŋgi gaigai
siŋgilatŋgoqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gilsib gilsib diŋo bati itqab.
Yimqa gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq na brantim niŋgi Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqab. 9 Yesus Kristus a Qotei aqa Ŋiri. A gago
Tamo Koba. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi Yesus beteryosib a ombla
are qujaitosib unub. Qotei a tamo bole unu deqa a niŋgi uratŋgwasai.

Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib pupoeqnub

10 Ariya ijo was kalil, e gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na niŋgi
siŋgila na endegsi merŋgwai. Niŋgi kalil anjam qujai maroqniy. Niŋgi
anjam bei bei qa ŋiriŋosib pupoeleŋaib. Niŋgi areqalo qujaitosib koba
na geregere soqniy. 11 Tamo naŋgi Kloe aqa talq di unub qaji naŋgi na
e endegsib merbonab quem, “Korin Kristen naŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na
qoteqnub.” 12 O ijo was kalil, niŋgi anjam na qoteqnub qaji nuŋgo utru
agiende. Niŋgi qudei mareqnub, “E Pol dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei
mareqnub, “E Apolos dauryo qaji tamo.” Niŋgi qudei mareqnub, “E Pita
dauryo qaji tamo.” Ariya niŋgi qudei mareqnub, “E Kristus dauryo qaji
tamo.” Niŋgi anjam na qoteqnub qaji nuŋgo utru agide. 13 Niŋgi kiyaqa
kumbra degyeqnub? Kristus a segi poeleŋosiq tamo gargekobaej kiyo? E
Pol e segi niŋgi qa ŋamburbasq di moiyem kiyo? Niŋgi ijo ñam na yanso
eb kiyo? Di sai. 14 E nami nuŋgo ambleq di sosim e tamo qudei naŋgi
yansnjrosaioqnem. E ijo kumbra deqa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum.
Od, Krispus Gaius wo naŋgi aiyel e na yansnjrem. 15 Deqa tamo bei a
endegsi marqa keresai, “E Pol aqa ñam na yanso em.” 16 Bole, tamo
naŋgi Stefanas aqa talq di unub qaji naŋgi dego e na yansnjrem. Ariya
e tamo qudei naŋgi dego yansnjrem kiyo di e poibosai. 17 Kristus na e
tamo naŋgi yansnjrqa marsiq e qariŋbosai. E aqa anjam bole palontqajqa

osiq e qariŋbej. Deqa e mandam tamo naŋgo powo na Kristus aqa anjam
palontosaieqnum. E degyeqnum qamu Kristus a ŋamburbasq di moiyej di
a laŋa moiyej qamu.

Kristus a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu

18 Tamo naŋgi padalqa gamq di unub qaji naŋgi mareqnub, “Kristus a
ŋamburbasq di moiyej anjam di nanari anjam.” Naŋgi degsib mareqnub.
Ariya iga Qotei na eleŋeqnu qaji iga mareqnum, “Kristus a ŋamburbasq di
moiyej anjam di Qotei aqa siŋgila ti unu.” 19 Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Powo tamo naŋgo powo e na taqal atetnjrqai.
Qalie tamo naŋgo qalie dego e na kobotetnjrqai.” 20 O ijo was kalil, powo
tamo ti dal anjam qalie tamo ti naŋgi qa iga kiyersi marqom? Iga endegsi
marqom. Naŋgi mandam qaji powo ejunub deqa Qotei na naŋgi olo
nanaritnjreqnu. Od, tamo naŋgi anjam na qotqajqa arearetnjreqnu qaji
naŋgi di Qotei na olo nanaritnjreqnu.
21 Mandam tamo naŋgo powo na naŋgi Qotei qalieqa keresai. Qotei
na aqa segi powo na gam getentetnjrej deqa naŋgi a qa qalieqa keresai.
Naŋgi a qa qalieqajqa gam bei a na osornjrej. Gam agiende. Anjam iga
palonteqnum qaji di tamo naŋgi qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab
di Qotei na naŋgi eleŋqas. Gam dena qujai naŋgi Qotei qa qalieqab. Ariya
tamo qudei naŋgi anjam di quoqnsib mareqnub, “Di nanari anjam.”
22 Agi Juda naŋgi Qotei aqa maŋwa laŋa unqajqa mareqnub. Grik naŋgi
mandam qaji powo oqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. 23 Kristus a ŋamburbasq di
moiyej anjam di iga palontoqnsim laqnam Juda naŋgi quoqnsib uge qa
mareqnub. Grik naŋgi anjam di quoqnsib nanari qa mareqnub. 24 Ariya
tamo uŋgasari Qotei na metnjrej qaji di Juda ti Grik ti naŋgi qalie, Kristus
a Qotei aqa siŋgila ti powo ti unu. 25 Mandam tamo naŋgi mareqnub,
“Anjam di nanari anjam.” Di sai. Anjam di Qotei aqa powo ti unu. Anjam
dena mandam tamo naŋgo powo tulaŋ buŋyejunu. Mandam tamo naŋgi
mareqnub, “Anjam di siŋgila saiqoji.” Di sai. Anjam di Qotei aqa siŋgila
ti unu. Siŋgila dena mandam tamo naŋgo siŋgila tulaŋ buŋyejunu.
26 O ijo was niŋgi are qaliy. Qotei na niŋgi metŋgej bati deqa niŋgi
gargekoba mandam qaji powo saiqoji soqneb. Niŋgi gargekoba siŋgila
saiqoji soqneb. Niŋgi gargekoba ñam saiqoji soqneb. 27 Tamo qudei
naŋgi mandam qaji powo ejunub deqa naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei
na giltnjrej qaji naŋgi nanari tamo.” Yeqnab nanari tamo naŋgi dena
olo mandam qaji tamo naŋgi di jemai enjreqnub. Tamo siŋgila ti unub
qaji naŋgi mareqnub, “Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi siŋgila saiqoji
unub.” Yeqnab tamo siŋgila saiqoji naŋgi dena olo mandam qaji tamo
naŋgi di jemai enjreqnub. 28 Tamo ñam ti unub qaji naŋgi mareqnub,
“Tamo Qotei na giltnjrej qaji naŋgi ñam saiqoji unub.” Yeqnab tamo ñam
saiqoji naŋgi dena olo mandam qaji tamo naŋgi di ñam aguq atetnjre-
qnub. 29 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bei na aqa segi
ñam soqtqa keresai. 30 Qotei a segi na niŋgi Kristus Yesus aqa baŋq di atej.
Deqa Kristus aqa wau na iga Qotei aqa powo ejunum. Kristus aqa wau na
iga tamo bole tiŋtiŋ unum. Aqa wau na iga Qotei aqa segi kumbra boleq
di sosim walweleqnum. Aqa wau na Qotei a gago uneq na iga awaigej
deqa gago une na iga olo taqatgwa keresai. 31 Utru deqa iga gago segi
ñam soqtqa keresai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb
unu, “Tamo bei a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba aqa ñam segi
soqteme.”

2

Korin Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub

1 O ijo was kalil, e nami nuŋgoq bosim Qotei aqa anjam palontoqnsim
merŋgoqnem bati deqa e mandam qaji powo na anjam palontosaioqnem.
E anjam kokba laŋa laŋa palontosaioqnem. 2 E endegsi are qaloqnem.
E nuŋgo ambleq di sosiy Yesus Kristus aqa anjam segi merŋgoqnqai. A
ŋamburbasq di moiyej anjam di segi niŋgi merŋgoqnqai. E degsi are qalo-
qnem. 3 E nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa e siŋgila saiqoji soqnem.
Deqa e ulaugetoqnsim ginda gindaŋoqnem. 4 Anjam e palontoqnem qaji
di e Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na palontoqnem. E mandam qaji powo
na anjam palontit niŋgi qusib are bulyqajqa deqa are qalosaioqnem.
5 Deqa niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb di mandam tamo naŋgo
powo na sai. Di Qotei aqa siŋgila na.

Qotei aqa Mondor na iga powo bole egeqnu

6 Bole, Kristen qudei naŋgi Qotei aqa kumbra dauryqajqa siŋgila ti
unub. Deqa iga naŋgi anjam minjreqnam naŋgi powo bole eqnub. Powo
di mandam qaji powo sai. Tamo kokba padalqa gamq di unub qaji naŋgo
powo sai dego. 7 Di Qotei aqa segi powo nami ulitesoqnej qaji. Powo
di iga ubtoqnsim mareqnum. Powo di aqa utru agiende. Tulaŋ nami
Qotei na iga laŋ qureq oqwajqa gam gereiyetgej. 8 Powo di mandam
qaji tamo kokba naŋgi poinjrosaieqnu. Naŋgi poinjrej qamu naŋgi na
Tamo Koba laŋ qureq di unu qaji a osib ŋamburbasq di qamosai qamu.
9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgo
ŋamdamu na laŋ qure qa iŋgi iŋgi unosaieqnub. Naŋgo dabkala na iŋgi
iŋgi deqa quosaieqnub. Naŋgo areqaloq di iŋgi iŋgi di yala sosai. Iŋgi
iŋgi di Qotei na tamo uŋgasari a tulaŋ qalaqalaiyeqnub qaji naŋgi segi
gereiyetnjrej unu. Deqa naŋgi oqsib oqab.” 10 O ijo was kalil, anjam di
nami uliesonaqa Qotei aqa Mondor na babtosiq iga mergej. Qotei aqa
areqalo uliejunu qaji di Mondor a segi qalie. Qalie kalil agi Mondor aqaq
di unu. 11 Tamo bei a tamo bei aqa areqalo qalieqa keresai. Tamo aqa
mondor aqa are miligiq di unu qaji a segi aqa areqalo qalie. Dego kere
tamo bei a Qotei aqa areqalo qalieqa keresai. Qotei aqa Mondor a segi
Qotei aqa areqalo qalie. 12 O ijo was kalil, iga mandam qaji mondor
osai. Iga Mondor agi Qotei aqaq na bej qaji di em. Deqa laŋ qure qa
iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di iga qalie. Mondor na iŋgi iŋgi di iga
osorgeqnu. 13 Iga iŋgi iŋgi deqa anjam mare mare laqnum. Iga mandam
qaji tamo naŋgo powo na anjam marosaieqnum. Mondor na iga powo
egeqnaqa iga anjam mareqnum. Mondor aqa anjam di iga na tamo
uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi minjreqnum.

14 Tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti sosai qaji naŋgi laŋ qure qa iŋgi
iŋgi di oqa keresai. Di kiyaqa? Naŋgi mareqnub, “Iŋgi iŋgi di nanari tamo
naŋgo iŋgi.” O ijo was kalil, iŋgi iŋgi di iga Mondor aqaq na eleŋeqnum.
Deqa tamo uŋgasari Mondor ti sosai qaji naŋgi iŋgi iŋgi deqa poinjrqa
keresai. Tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi segi iŋgi iŋgi deqa
poinjrqa kere. 15 Od, tamo uŋgasari Mondor ti unub qaji naŋgi iŋgi iŋgi
kalil geregere pegiyeqnub. Ariya tamo uŋgasari naŋgi di mandam tamo
bei na peginjrqa keresai. 16 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu, “Tamo yai a Qotei aqa areqalo qalieqa kere? Osim a

gam osoryqa kere? Tamo dego bei sosai." Ariya iga Kristus aqa areqalo
ejunum.

3

Pol Apolos wo naŋgi Qotei aqa wau tamo bole

1 O ijo was kalil, e nuŋgo ambleq di soqnem bati deqa niŋgi Kristus
aqa kumbra geregere qalieosaisoqneb. Niŋgi aŋgro mom bul soqneb.
E na tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor dauryeqnub qaji naŋgi anjam
damu ti minjreqnum. Ariya niŋgi areqalo namij dauryoqneb deqa e
na anjam damu ti niŋgi merŋgwa yeqnam ugeiboqnej. 2 Niŋgi aŋgro
mom bul soqneb deqa niŋgi damu uyqa keresai. Deqa e niŋgi damu
anaiŋgosaioqnem. E niŋgi muŋgum anaiŋgoqnem. Agi bini niŋgi damu
uyqa keresai unub. 3 Niŋgi areqalo namij dauryoqnsib unub. Agi
niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are ugeiŋgeqnaqa koba na anjam na
qotoqnsib laqnub. Nuŋgo kumbra di jejamu qa kumbra uge. Di mandam
tamo naŋgo kumbra. 4 Agi niŋgi qudei mareqnub, "E Pol dauryo qaji
tamo." Niŋgi qudei mareqnub, "E Apolos dauryo qaji tamo." O ijo was
kalil, nuŋgo kumbra di mandam tamo naŋgo kumbra.
5 Apolos a tamo kiyero? E Pol e segi tamo kiyero? Aqo aiyel Qotei aqa
wau tamo segi. Tamo Koba a na aqo aiyel wau segi segi egej. Deqa iga aqa
anjam niŋgi merŋgonam qusib Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb. 6 E wauq
di iŋgi yagonam Apolos a iŋgiq di ya atej. Ariya Qotei a segi na iŋgi boletej.
7 Deqa tamo iŋgi yageqnu qaji a ñam saiqoji unu. Tamo iŋgiq di ya ateqnu
qaji a dego ñam saiqoji unu. Ariya Qotei iŋgi boleteqnu qaji a segi ñam
koba ti unu. 8 Tamo iŋgi yageqnu qaji wo tamo iŋgiq di ya ateqnu qaji wo
naŋgi aiyel ombla Qotei aqa wau ojeqnub. Mondoŋ Qotei na naŋgo wau
segi segi pegiyosim awai enjrqas. 9 Aqo aiyel Qotei ombla wau ojeqnum.
Qotei aqa iŋgi wau agi niŋgi.

Qotei aqa wau tamo naŋgi tal gereiyo qaji tamo bul

Niŋgi Qotei aqa tal bul unub. 10 Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej
deqa e tal gereiyo qaji tamo bul unum. E tal gereiyqajqa qalie bole deqa
e tal aqa utru atem. E tal aqa utru atem deqa tamo qudei naŋgi olo tal
ai gogeq di tal ateqnub. Deqa e naŋgi endegsi minjreqnum, "Niŋgi tal
geregere atoqniy." 11 O ijo was niŋgi qalie, Qotei na Yesus Kristus osiq
a tal ai tuma qaji bul tigeltej unu. Deqa tamo qudei na olo tal ai tuma
qaji bei ataib. Yesus a segi qujai tal ai tuma qaji bole. 12 Ariya tamo naŋgi
tal ai gogeq di tal atqa oqnsib gol na ti silva na ti meniŋ naimyo na ti
ŋamtaŋ na ti liki na ti iŋgi ñeŋgi aqa sau na ti tal ateqnub. 13 Mondoŋ
Qotei na tamo naŋgi peginjro batiamqa a ŋamyuwo bulosim tamo kalil
naŋgo wau segi segi boleq atsim pegiyosim naŋgo wau bole kiyo uge kiyo
di unqas. 14 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yugwasai deqa naŋgi
awai bole oqab. 15 Tamo qudei naŋgo wau di ŋamyuwo na yueleŋqas deqa
naŋgo wau kalil torei loumqas. Ariya tamo naŋgi di padalqasai. Naŋgi
ŋamyuwoq di padalqa jojomoqnib Qotei na naŋgi dena olo eleŋqas.

Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub

16 Niŋgi Qotei aqa atra tal bul unub. Qotei aqa Mondor a nuŋgo ambleq
di unu. Di niŋgi qaliesai kiyo? 17 Qotei aqa atra tal di agi niŋgi. Deqa tamo
bei na atra tal di ugeugeiyqas di Qotei na kamba tamo di ugeugeiyqas.

Iga tamo naŋgo ñam soqtqasai

18 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyaib. Niŋgi qudei mandam qaji powo
ti sosib endegsib are qaleqnub kiyo, “E powo koba ti unum”? Di sai.
Niŋgi endegsib mariy, “Bole, e nanari tamo.” Degsib marib Qotei na olo
powo eŋgimqa dena niŋgi powo bole oqab. 19 Tamo naŋgi mandam tamo
naŋgo powo ti unub qaji naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di nanari tamo unub.
Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi
mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgi kumbra uge uge yeqnub.
Yeqnab Qotei a kamba naŋgi padaltnjreqnu.” 20 Anjam bei dego unu,

“Tamo naŋgi mandam tamo naŋgo powo ti unub qaji naŋgo areqalo
Tamo Koba a segi qalie.
A qalie, naŋgo areqalo di uge deqa naŋgi wau bei bei yeqnab ugeinjre-
qnu.”

21 Deqa niŋgi na mandam tamo naŋgo ñam soqtoqnaib. Iŋgi iŋgi kalil di
nuŋgo. 22 Apolos, Pita, e Pol, mandam, ŋambile, moiyo, iŋgi iŋgi kalil bini
unub qaji ti iŋgi iŋgi kalil bunuqna branteleŋqab qaji ti di nuŋgo. 23 Ariya
niŋgi Kristus aqa. Kristus a Qotei aqa.

4

Qotei a segi na aqa wau tamo naŋgi peginjreqnu

1 O ijo was kalil, aqo Apolos wo iga Kristus aqa wau tamo. Iga Qotei
aqa wau taqateqnum. Gago wau agiende. Iga Qotei aqa uli anjam mare
mare laqnum. Niŋgi iga qa degsib are qaloqniy. 2 Niŋgi qalie, wau taqato
tamo a na wau lanja aqa medabu dauryoqnqas. Dego kere e Qotei aqa
medabu dauryeqnum. 3 Deqa anjam pegiyo tamo bei na kiyo niŋgi na
kiyo ijo kumbra pegiyqab di uŋgum. E deqa yala are qalqasai. E segi dego
ijo kumbra pegiyosaieqnum. 4 Ijo kumbra uge bei unu kiyo di e geregere
poibosai. Ariya e une saiqoji unum degsi marqa keresai. Tamo Koba a
segi na e pegibqas. 5 Pegiyo bati brantosaiunu deqa niŋgi na tamo qudei
naŋgi peginjroqnaib. Niŋgi mati tariŋesoqnibqa mondoŋ Tamo Koba a
bosimqa a segi na iŋgi iŋgi kalil ambruq di uliejunub qaji di suwaŋoq di
atqas. Osim tamo kalil naŋgo areqalo dego boleq atqas. Yim bati deqa
Qotei a gago segi segi kumbra unsim bole kiyo sai kiyo deqa mergwas.

Korin Kristen naŋgi naŋgo segi ñam soqteqnub

6 O ijo was kalil, aqo Apolos wo gago kumbra qa agi e na niŋgi
merŋgonum. Di kiyaqa? Niŋgi Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji de ti
olo anjam qudei ti turtosib diqoqnaib deqa. Osib tamo qudei naŋgo ñam
soqtoqnsib olo tamo qudei naŋgo ñam aguq atoqnaib deqa. 7 Niŋgi gate
kokba unub e? Sai. Nuŋgo iŋgi bole kiye Qotei na niŋgi eŋgosai? Nuŋgo
iŋgi iŋgi kalil agi Qotei na niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi kiyaqa mareqnub, “Iga
gago segi siŋgila na iŋgi iŋgi kalil di ejunum”? Niŋgi kiyaqa nuŋgo segi
ñam soqteqnub?

8 Agi niŋgi are qaleqnub, “Iga iŋgi iŋgi kalil kere na unum. Iga ñoro
koba ejunum. Deqa iga na Pol Apolos wo naŋgi aiyel buŋnjrsimqa iga segi
mandor kokba bulonum.” O was niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi mandor
kokba bulonub qamu e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibqoqa Apolos ombla
na niŋgi beterŋgosim niŋgi koba na mandor kokba bulonum qamu. 9 Ijo
areqalo agiende. Iga Yesus aqa anjam maro tamo unum deqa Qotei na
gago ñam tulaŋ aguq atej. Deqa iga tamo uge naŋgi bulonum. Tamo uge
naŋgi agi anjam pegiyo tamo a na une ti qa minjroqnsiq moiyotnjreqnu.

Od, a na mandam tamo ti laŋ aŋgro ti naŋgo ŋamgalaq di naŋgi moiyot-
njreqnu. O ijo was kalil, iga tamo uge naŋgi di bulonum. 10 Iga Kristus
aqa ñam osi laqnum deqa iga nanari tamo bulonum. Ariya niŋgi powo
ti sosib deqa niŋgi Kristus qa qalie bole. Iga siŋgila saiqoji unum. Ariya
niŋgi siŋgila ti unub. Iga ñam saiqoji unum. Ariya niŋgi ñam ti unub. 11 Iga
nami mam ti ya qar ti soqnem agi bini unum. Iga gara bolesai. Tamo
qudei na iga ugeugeigeqnub. Iga tal saiqoji. 12 Iga ŋes na ti gago segi baŋ
na ti wauoqnsim unum. Tamo qudei na iga misiliŋgeqnab iga kamba olo
naŋgi qa pailyeqnum. Tamo qudei na iga ugeugeigeqnab iga gulbe di
qoboiyeqnum. 13 Tamo qudei na iga yomuigeqnab iga kamba olo naŋgi
anjam bole minjreqnum. Iga tamo sougetejunub qaji naŋgi bulonum.
Iga tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di iŋgi tulaŋ jigat bulosim unum.
Iga nami degsi soqnem agi bini unum.

Pol na Korin Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi ijo kumbra dauryiy"

14 O ijo was, niŋgi ijo anjam endi sisiyosib jemaiŋgwajqa e deqa
neŋgreŋyosai. E nuŋgo areqalo tingitetŋgwajqa deqa osim anjam endi
neŋgreŋyonum. Niŋgi ijo aŋgro bole. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.
15 Nuŋgo abu qujai agi e segi. Nuŋgo abu gargekoba sai. Tamo 10,000
naŋgi na Kristus aqa kumbra niŋgi osorŋgoqnqab di uŋgum. E qujai
Kristus Yesus aqa anjam bole niŋgi merŋgonam qusib are bulyeb. Dena
e nuŋgo abuem. 16 Deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi ijo kumbra
kalil dauryoqniy. 17 Utru deqa e Timoti qariŋyonum a nuŋgoq bqo. E
nami Tamo Koba aqa anjam Timoti minjnam a are bulyej. Deqa a ijo
aŋgro bole. E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. A nuŋgoq bosim ijo kumbra
qa niŋgi saiŋgim quqwab. Ijo kumbra agiende. E Kristus beteryesosim
a dauryeqnum. Ijo kumbra di e na sawa sawa kalilq di Kristen naŋgi
osornjreqnum.

18 Ariya niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, "Pol a gagoq bqasai."
Osib niŋgi diqoqnsib laqnub. 19 O was niŋgi degaib. Tamo Koba a na
odbimqa e nuŋgoq urur boqujatqai. Tamo naŋgi diqoqnsib laqnub qaji
naŋgo siŋgila qabe na eqnub di unqajqa bqai. E naŋgo anjam maro laŋa
quqwajqa bqasai. 20 Niŋgi qalie, Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga
taqatgeqnu. A laŋa anjam maro na iga taqatgosaieqnu. A siŋgila na
iga taqatgeqnu. 21 Nuŋgo are kiyersiq unu? E nuŋgoq bosiy ŋiriŋtŋgosiy
tingitŋgwai kiyo e bosiy niŋgi qalaqalaiŋgosiy lawo na gereiŋgwai kiyo?
Niŋgi segi mariy.

5

Sambala kumbra a Korin Kristen naŋgo ambleq di unu

1 O ijo was kalil, e anjam bei endegsi quem. Nuŋgo ambleq di tamo bei a
sambala kumbra yeqnu. Aqa sambala kumbra di tulaŋ ugedamu. Tamo
naŋgi Qotei qaliesai qaji naŋgi sambala kumbra deqaji yosaieqnub.
Aqa sambala kumbra agiende. A na aqa abu aqa ŋauŋ oqnsiq ombla
sambalaeqnub. 2 Niŋgi aqa sambala kumbra deqa are ugeiŋgosaieqnu,
Niŋgi akamosaieqnub. Niŋgi diqoqnsib laqnub. Niŋgi are ugeiŋgej qamu
niŋgi tamo di osib nuŋgo ambleq dena taqal waiyeb qamu.

3 E niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya niŋgi ijo are miligiq
di unub deqa e niŋgi ti sobulejunum. Deqa e sambala tamo di aqa une
qa pegiyonum koboqo. 4 E niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi gago Tamo

Koba Yesus aqa ñam na korooiy. Yim koroq di e niŋgi ti sobulitqa Tamo
Koba Yesus aqa siŋgila dego nuŋgoq di sqas. 5 Niŋgi koroesosibqa tamo
di ojsib Satan aqa baŋq di atibqa Satan na a osim aqa jejamu gulbe yqas.
Yim mondoŋ Tamo Koba Yesus a bqajqa batiamqa Qotei na tamo di aqa
qunuŋ olo oqas.

Pol na Kristen naŋgi minjrej, "Niŋgi tamo uge di wiyiy"

6 Niŋgi nuŋgo segi ñam soqteqnub di kumbra bolesai. Niŋgi qalie, tamo
naŋgi sum kiñala oqnsib bem ti bulyeqnab bem tiyekritoqnsiq tulaŋ
kobaqujaeqnu. 7 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem tiyeqnu qaji sum namij
di taqal atiy. Osib dena niŋgi olo bem bunuj bulosib sum saiqoji sqab. E
qalieonum, niŋgi sum saiqoji unub koboqo. Di kiyaqa? Jeu tamo naŋgi
na Kristus qalnab a kaja du bulosiq gago une qa moisiq aqa leŋ aiyej.
Juda naŋgo yori bati koba qa naŋgi Yesus degyeb. 8 Deqa iga yori bati
koba di unqom. Unsim bem tiyeqnu qaji sum namij di taqal atsim olo
bem bunuj sum saiqoji unu qaji di oqom. Sum namij di kumbra uge ti
une ti sigitejunu. Bem bunuj sum saiqoji unu qaji di are bole ti anjam
bole ti sigitejunu.
9 E nami anjam endegsi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem, "Niŋgi sam-
bala tamo naŋgi koba na laqnaib." 10 O ijo was, e na tamo Yesus qaliesai
qaji naŋgi qa niŋgi degsi merŋgosai. Niŋgi naŋgi koba na laqnqa kere.
Tamo sambalaeqnub qaji naŋgi ti tamo ñoro qa maulnjreqnu qaji naŋgi ti
tamo gisaŋ na silali eqnub qaji naŋgi ti tamo gisaŋ qotei qa loueqnub qaji
naŋgi ti niŋgi naŋgi koba na laqajqa e deqa niŋgi saidŋgosai. Niŋgi naŋgi
koba na laqasai di niŋgi torei mandam uratqab. Di keresai. 11 Ariya tamo
bei a marqas, "E nuŋgo Kristen was bole." Osim a olo sambala kumbra
yqas kiyo, tamo bei aqa ñoro qa maulyqas kiyo, gisaŋ qotei qa louqas
kiyo, tamo naŋgi misiliŋnjrqas kiyo, ya uge uyoqnsim nanarioqnqas kiyo,
gisaŋ na tamo naŋgo silali yainjrqas kiyo a kumbra degyimqa niŋgi a
ombla laqnaib. Niŋgi a ombla iŋgi uyoqnaib dego. Agi e nami anjam deqa
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. 12-13 Deqa e na tamo Yesus qaliesai qaji
naŋgo une qa peginjrqai e? Sai. Di ijo wau sai. Di Qotei aqa wau. Ariya
Kristen naŋgo une qa peginjrqajqa wau di nuŋgo wau tiŋtiŋ. Deqa niŋgi
tamo uge di osib nuŋgo ambleq dena taqal waiyiy.

6

Niŋgi nuŋgo Kristen was bei osib anjam pegiyo talq gilaib

1 Niŋgi qudei kumbra uge endegsib yeqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen
was bei qa anjam soqnim a osib anjam pegiyo tamo Qotei qaliesai qaji
naŋgo ulatamuq di tigeltqab. Niŋgi a osib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo
ulatamuq di tigeltqab di kere. Ariya niŋgi degyosaieqnub. Nuŋgo kum-
bra uge deqa niŋgi jemaiŋgosaieqnu. 2 Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari
unum deqa mondoŋ iga na tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgo
une qa peginjrqom. Di niŋgi qaliesai kiyo? Iga degyqom deqa kiyaqa
niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgo anjam kiñilala qudei qa naŋgi peginjrqa
keresai? 3 Mondoŋ iga laŋ aŋgro naŋgo une qa dego peginjrqom. Niŋgi di
qaliesai kiyo? Iga degyqom deqa e endegsi are qalonum, iga mandamq
endi gago Kristen was naŋgo anjam kalil dego pegiyqa kere. 4 Deqa niŋgi
Kristen was bei qa anjam soqnim kiyaqa niŋgi na a osib anjam pegiyo
tamo Qotei qaliesai qaji naŋgoq gilqab? Anjam pegiyo tamo naŋgi di

Kristen tamo sai. 5 E anjam endi niŋgi merŋgonum. Di kiyaqa? Niŋgi
nuŋgo kumbra uge deqa jemaiŋgim uratqajqa deqa. Nuŋgo ambleq di
powo tamo bei unu kiyo? Sqas di Kristen was bei a was bei qa anjam
soqnim powo tamo dena naŋgo anjam pegiyqa kere. 6 Kiyaqa Kristen
was bei a was bei osim anjam pegiyo tamo Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub qaji naŋgoq gilsim naŋgo ulatamuq di tigeltqas?
7 Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam soqnim a osib anjam pegiyo
tamo naŋgoq gilqab di kumbra uge. Nuŋgo kumbra dena niŋgi Yesus
dauryqajqa uratosib uloŋqab. Niŋgi nuŋgo Kristen was bei qa anjam
soqnim, uŋgum, niŋgi a uratib une eŋgem. Osim nuŋgo iŋgi iŋgi bajiŋem.
8 Ariya niŋgi degyosaieqnub. Niŋgi segi kamba olo nuŋgo Kristen was
naŋgi kumbra uge enjroqnsib naŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yainjreqnub.
9-10 Tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei na taqatnjr-
sim naŋgo Mandor Koba sqasai. Di niŋgi qaliesai kiyo? O ijo was niŋgi na
nuŋgo segi jejamu gisaŋyaib. Tamo sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi ti,
tamo gisaŋ qotei qa loueqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa ŋauŋ jejamu
ojeteqnub qaji naŋgi ti, tamo uŋa wo ŋereŋqa uratoqnsib olo tamo bei bei
wo ŋereŋeqnub qaji naŋgi ti, bajiŋ tamo naŋgi ti, tamo was bei aqa iŋgi
iŋgi qa mamaulnjreqnu qaji naŋgi ti, tamo ya uge uyoqnsib nanarieqnub
qaji naŋgi ti, tamo was bei yomuiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo was bei aqa
silali gisaŋ na yaiyeqnub qaji naŋgi ti, tamo deqaji kalil naŋgi Qotei na
taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai. 11 Nami niŋgi qudei tamo uge
deqaji soqneb. Ariya bunuqna Qotei na nuŋgo are miligi yansetŋgosiqa
niŋgi aqa segi kumbra boleq di atej. Atsiqa Tamo Koba Yesus Kristus aqa
ñam na ti gago Qotei aqa Mondor aqa siŋgila na ti niŋgi tamo bole une
saiqoji qa merŋgej.

Nuŋgo jejamu a Qotei aqa Mondor aqa atra tal bul unu

12 Kristen qudei naŋgi mareqnub, “E kumbra gargekoba yqa kere.
Dal anjam na getentosai.” Di naŋgi bole mareqnub. Ariya e kumbra
qudei yoqnqai dena e aqaryaibqa keresai. Od, e kumbra gargekoba yqa
kere. Ariya e kumbra bei aqa sorgomq di sqasai. 13 Tamo qudei naŋgi
mareqnub, “Iŋgi uyo aqa wau agi aisim meneq di sqas. Mene aqa wau
agi iŋgi uyqas.” Di naŋgi bole mareqnub. Ariya mondoŋ Qotei na iŋgi
uyo ti mene ti di torei kobotqas. Gago jejamu di sambala kumbra yqajqa
sai. Gago jejamu di Tamo Koba aqa. A segi na taqateqnu. 14 Qotei aqa
siŋgila na a Tamo Koba olo subq na tigeltej. Deqa mondoŋ a na iga dego
tigeltgwas.
15 Nuŋgo jejamu di Kristus aqa jejamu qujai. Di niŋgi qaliesai kiyo?
Deqa e Kristus aqa jejamu osiy sambala uŋa aqa jejamuq di betertqai
di kumbra bolesai. 16 Tamo bei a sambala uŋa wo beterqab di a uŋa de
wo jejamu qujaitosib sqab. Di niŋgi qaliesai kiyo? Agi Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei aqa ŋauŋ wo beterosib
naŋgi jejamu qujaitosib sqab.” 17 Ariya tamo bei a Tamo Koba Yesus wo
beterqab di naŋgi aiyel Mondor qujai ti sqab. 18 Deqa ijo was, niŋgi gaigai
sambala kumbra uratoqnsib isaq giloqniy. Une kalil tamo naŋgi yeqnub
qaji di naŋgo jejamuq di beterosaieqnu. Ariya sambala kumbra a tamo
naŋgo jejamuq di beteroqnsiq naŋgo jejamu ugeteqnu. 19 Nuŋgo jejamu
di Mondor Bole aqa atra tal bul unu. Qotei a segi na Mondor di niŋgi eŋgej
deqa a nuŋgo are miligiq di unu. Niŋgi di qaliesai kiyo? Nuŋgo jejamu di
nuŋgo segi jejamu sai. Di Qotei aqa jejamu. 20 Qotei a awai kobaquja na

niŋgi awaiŋgej. Deqa kumbra kalil niŋgi yeqnub qaji di niŋgi Qotei aqa ñam soqtqa are qaloqnsib yoqniy.

7

Uŋa oqajqa anjam

1 Ariya anjam qudei niŋgi neŋgreŋyosib ijoq qariŋyeb qaji deqa kamba merŋgwai. Anjam bei agi uŋa oqajqa anjam. Deqa merŋgwai. Tamo naŋgi laŋa sosib uŋa oqa uratqab di kumbra bole. 2 Ariya sambala kumbra kobaaim deqa niŋgi segi segi uŋa oiy. Uŋa niŋgi dego segi segi tamo oiy. 3 Tamo aqa jejamu di aqa ŋauŋ qa. Deqa a aqa jejamu getentaiq. Uŋa aqa jejamu di dego aqa gumbuluŋ qa. Deqa a aqa jejamu getentaiq. 4 Uŋgasari naŋgi na naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub. Naŋgo jejamu di naŋgo gumbuluŋ na taqateqnub. Tamo naŋgi dego naŋgo segi jejamu taqatosaieqnub. Naŋgo jejamu di naŋgo ŋauŋ na taqateqnub. 5 Deqa niŋgi nuŋgo jejamu getentaib. Ariya bati bei niŋgi nuŋgo uŋa wo ombla areqalo qujaitosib pailyqa bati atsib di niŋgi nuŋgo jejamu getentosib pailyoqniy. Bunuqna pailyo bati koboamqa niŋgi nuŋgo jejamu olo turtiy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu geregere taqatqa keresai deqa Satan na niŋgi osim sambala kumbraq di olo breiŋgo uge. 6 Ijo anjam di e niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa merŋgonum. E siŋgila na merŋgosai. 7 Ijo are endegsi unu. Tamo kalil naŋgi e bul laŋa sqab di bole. Ariya Qotei na tamo naŋgi siŋgila segi segi enjreqnu. A na tamo qudei naŋgi siŋgila bei enjreqnu. Osiqa tamo qudei naŋgi siŋgila bei enjreqnu.

8 Ariya tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti e na anjam endegsi minjrqai. Uŋa qobul naŋgi dego e na anjam endegsi minjrqai. Niŋgi e bul laŋa sqab di boleqija. 9 Ariya niŋgi nuŋgo segi jejamu taqatqa keresaiamqa niŋgi uŋa oiy. Niŋgi tamo oiy. Niŋgi sambala kumbra yqajqa are tulaŋ prugŋgoqnqas di kumbra bolesai.

10 Niŋgi tamo ti uŋa ti unub qaji e na anjam endegsi merŋgwai. E segi na merŋgwasai. Tamo Koba a dego niŋgi merŋgwas. Anjam agiende. Uŋa naŋgi na naŋgo tamo naŋgi uratnjraib. 11 Ariya uŋa bei na aqa tamo uratqas di a olo tamo bei aiq. A laŋa soqnem. Saiamqa a na aqa tamo nami uratej qaji di olo eme. Tamo naŋgi dego naŋgo uŋa naŋgi uratnjraib.

12 Niŋgi qudei e na anjam endegsi merŋgwai. Anjam endi Tamo Koba aqa anjam sai. E segi na merŋgwai. Ni Kristen tamo. Ariya ino ŋauŋ a Kristen uŋa sai. Di uŋgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim. 13 E uŋa naŋgi dego anjam di minjrqai. Ni Kristen uŋa. Ariya ino gumbuluŋ a Kristen tamo sai. Di dego uŋgum. Ni a urataim. A ni ombla sqa are soqnim ni a urataim. 14 Niŋgi quiy. Tamo bei a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosaiosim Kristen uŋa oqas. Kumbra dena a Kristen naŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Uŋa bei dego a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosaiosim Kristen tamo oqas. Kumbra dena a Kristen naŋgo miligiq aisim Qotei aqa jojomq di sqas. Degsi sosai qamu naŋgo aŋgro naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga ti so qamu. Ariya naŋgi Kristen naŋgo miligiq di unub deqa naŋgo aŋgro naŋgi Qotei aqa jojomq di unub. 15 Ariya Kristen tamo bei aqa uŋa a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai deqa uŋa dena a uratqa marsim uratem. Tamo a deqa gulbe oqasai. Qotei na odyqas. Kristen uŋa dego aqa tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosai deqa tamo dena a uratqa marsim uratem. Uŋa a dego gulbe oqasai. Qotei na odyqas. Qotei a niŋgi kalil koba na geregere lawo na sqajqa osiq

metŋgeqnu. Deqa niŋgi ijo anjam di dauryiy. 16 O Kristen uŋa, ni ino
gumbuluŋ Qotei aqa anjam minjimqa a are bulyqas kiyo sai kiyo di ni
qalieqasai. O Kristen tamo, ni dego ino ŋauŋ Qotei aqa anjam minjimqa
a are bulyqas kiyo sai kiyo di ni qalieqasai.

Qotei na iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej

17 Qotei na nami iga gam segi segi dauryqa marsiq giltgej deqa iga
gam di dauryoqnsim sqom. Gam kiye Qotei na iga dauryqa metgej qaji
di segi dauryqom. Ijo anjam di e na Kristen tamo uŋgasari qure qure
kalilq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum. 18 Niŋgi qudei nami
muluŋ aisib sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi degsib soqniy.
Niŋgi qudei nami muluŋ aiyosai sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej deqa
niŋgi dego degsib soqniy. 19 Niŋgi nami muluŋ aiyeb kiyo niŋgi muluŋ
aiyosai kiyo di laŋa. Niŋgi Qotei aqa dal anjam dauryqab di kumbra
bole utru ti. 20 Iga nami kiyersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim
sqom. 21 Niŋgi qudei kaŋgal tamo sonabqa Qotei na niŋgi metŋgej. Ariya
niŋgi deqa are gulbeiŋgaiq. Niŋgi kaŋgal tamo soqniy. Bunuqna niŋgi
kaŋgal tamo sqa uratosib olo nuŋgo segi wau ojqa gam soqnimqa degyiy.
22 Tamo naŋgi kaŋgal tamo sonabqa Qotei na metnjrej qaji naŋgi Tamo
Koba aqa. Deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di kaŋgal tamo sosai. Dego kere tamo
naŋgi kaŋgal tamo sosai sonabqa Qotei na metnjrej qaji naŋgi olo Kristus
aqa kaŋgal tamo unub. 23 Qotei a awai kobaquja na niŋgi awaiŋgej deqa
niŋgi mandam tamo bei aqa kaŋgal tamo saib. 24 O ijo was kalil, iga nami
kiyersim sonamqa Qotei na iga metgej degsim olo Qotei ombla sqom.

Pol a tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti anjam minjrej

25 Ariya e na tamo uŋa osai qaji naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti
anjam bei minjrqai. Anjam endi Tamo Koba aqa anjam sai. E ijo segi
areqalo na naŋgi minjrqai. Qotei a e qa dulej deqa e qalieonum, ijo anjam
endi bole. 26 E endegsi are qalonum. Bini bati endi gulbe kokba bqa
jojomeqnub. Deqa niŋgi kalil kiyersib unub degsib olo soqniy. 27 Niŋgi
uŋa ti unub qaji niŋgi degsib soqniy. Niŋgi nuŋgo uŋa uratqa gam ŋamaib.
Niŋgi uŋa osai qaji niŋgi dego degsib soqniy. Niŋgi uŋa oqa are qalaib.
28 Niŋgi uŋa ti tamo ti oqab di niŋgi une yosai. Duŋgeŋge naŋgi dego tamo
oqab di naŋgi une yosai. Ariya tamo uŋa ejunub qaji naŋgi ti uŋa tamo
ejunub qaji naŋgi ti gulbe itoqnqab. Naŋgi gulbe di itaib deqa e na anjam
endi naŋgi minjronum.

29 O ijo was kalil, diŋo bati jojomqo deqa e na niŋgi endegsi merŋgwai.
Tamo uŋa ti unub qaji naŋgi uŋa saiqoji so bul soqnebe. 30 Tamo akame-
qnub qaji naŋgi akamosai bul soqnebe. Tamo areboleboleinjreqnu qaji
naŋgi areboleboleinjrosai bul soqnebe. Tamo iŋgi iŋgi awaiyeqnub qaji
naŋgi iŋgi iŋgi saiqoji so bul soqnebe. 31 Tamo mandam qa iŋgi iŋgi
qa waueqnub qaji naŋgi iŋgi iŋgi qa wauosai bul soqnebe. Niŋgi qalie,
sokiñala mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti torei koboekritqab.

32 Ijo are endegsi unu. Niŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaloqnaib.
Niŋgi qalie, tamo uŋa ti sosai qaji naŋgi Tamo Koba aqa kumbra torei
dauryqajqa are qaleqnub. Deqa kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ
areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub. 33 Ariya tamo uŋa ti unub qaji
naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaleqnub. Deqa kumbra kalil naŋgo
uŋa a areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub. 34 Deqa naŋgi areqalo aiye
aiyelteqnub. Duŋgeŋge naŋgi ti uŋa tamo osai qaji naŋgi ti dego Tamo

Koba aqa kumbra torei dauryqajqa are qaleqnub. Deqa naŋgi naŋgo segi
jejamu ti qunuŋ ti torei Qotei yekriteqnub. Ariya uŋa tamo ti unub qaji
naŋgi mandam qa iŋgi iŋgi qa are qaleqnub. Deqa kumbra kalil naŋgo
tamo a areareteqnu qaji di naŋgi yeqnub. 35 E niŋgi aqaryaiŋgwa osim
deqa anjam di merŋgonum. E niŋgi gulbe eŋgwa osim anjam di merŋgosai.
Deqa niŋgi quiy. Niŋgi kumbra bole bole dauryoqnsib gaigai Tamo Koba
aqa wau ojoqniy. Mandam qa iŋgi iŋgi na niŋgi titŋgaiq.
36 Tamo bei aqa duŋge a kobaqujaosim tamo oqa kereamqa a endegsi
are qalqas, “Ijo duŋge a laŋa sqa keresai. Deqa uŋgum, a tamo em. E na a
tamo oqa getentqasai.” A degsi are qalqas di kere. A une atosai. 37 Ariya
tamo bei aqa are miligiq di siŋgilaosim marqas, “E bole qalieonum, ijo
duŋge a laŋa sqa kere. Deqa e na getentqai. Yim a tamo oqasai.” A degsi
marsimqa aqa segi areqalo dauryosim aqa duŋge getentqas di kere. A
dego une atosai. 38 Deqa tamo bei na aqa duŋge odyim a tamo oqas di a
kumbra bole yqo. Ariya tamo bei na aqa duŋge getentim a tamo oqasai
di a kumbra tulaŋ boledamu yqo.
39 Uŋa bei aqa tamo a moiyosaisoqnimqa uŋa dena a uratqa keresai.
Aqa tamo a moiyimqa a olo tamo bei oqa are soqnim a na oqa kere.
Ariya a Kristen tamo segi em. 40 Ijo areqalo agiende. A olo tamo bei oqa
uratosim laŋa sqas di a areboleboleiyqas. Qotei aqa Mondor ijoq di unu
deqa e anjam di niŋgi merŋgonum.

8

Sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra

1 O ijo was kalil, e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra qa niŋgi
merŋgwai. Bole, iga kalil powo ti unum. Ariya iga olo diqoqnsim gago
segi ñam soqtoqnqom di uge. Iga qalaqalaiyo kumbra dauryosim gago
Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqnqom di kere. 2 Tamo bei a marqas, “E powo
ti unum.” A degsi marqo deqa iga qalieonum, aqa powo kereosaiunu.
3 Ariya tamo bei a Qotei qalaqalaiyoqnqas di Qotei a tamo deqa poiyqas.
4 Deqa e sulum atrainjro qaji iŋgi uyqajqa kumbra qa niŋgi endegsi
merŋgwai. Mandamq endi sulum naŋgi unub di naŋgi gisaŋ qotei laŋa
sigiteqnub. Iga qalie, Qotei bole a segi qujai unu. Qotei bei sosai.
5 Tamo qudei naŋgi mareqnub, “Qotei gargekoba unub. Tamo kokba
dego gargekoba unub.” Tamo qudei naŋgi degsib mareqnub di uŋgum.
Laŋq di, mandamq di qotei deqaji naŋgi unub di laŋa. 6 Iga qalieonum,
Qotei qujai unu. A gago Abu. A iŋgi iŋgi kalil qa utru. Iga aqa segi tamo
uŋgasari tiŋtiŋ unum. Tamo Koba qujai dego unu. Di Yesus Kristus. A iŋgi
iŋgi kalil ateleŋej. Iga kalil aqaq dena ŋambile em.
7 Ariya Kristen qudei naŋgi anjam deqa geregere poinjrosai unu.
Naŋgi nami iŋgi uyo eleŋoqnsib gisaŋ qotei naŋgo sulum atrainjroqneb.
Deqa bini naŋgi iŋgi di uyqa oqnsib are gulbeinjreqnaqa endegsib are
qaleqnub, “Iga sulum atrainjro qaji iŋgi di uyqom di iga sulum naŋgi
olo atrainjrobulqom. Dena iga une oqom.” Naŋgi degsib are qaleqnub.
8 Bole, gago iŋgi uyo na iga Qotei aqa areq gilqa keresai. Iga iŋgi
getentqom dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une ti sqasai. Iga iŋgi uyqom
dena iga tamo bole sqasai dego. 9 Niŋgi geregere are qaliy. Niŋgi iŋgi bei
uyqa are soqnim uyiy. Di une sai. Ariya niŋgi iŋgi di uyibqa Kristen was
qudei powo bole osai qaji naŋgi niŋgi nuŋgsib dena uloŋosib uneq aiqab
di uge. Deqa uŋgum, niŋgi iŋgi di uyaib.

10 Niŋgi powo bole ti unub qaji niŋgi sulum naŋgo atra tal miligiq
gilsib dia iŋgi uyoqnib Kristen was bei powo bole osai qaji a bosim niŋgi
nuŋgsimqa a endegsi are qalqas, “Kristen was naŋgi iŋgi di uyeqnub deqa
uŋgum, e dego uyqai.” Osim a uloŋosim uneq aiqas. 11 Nuŋgo powo dena
niŋgi na was bei di powo bole osai qaji a uneq waiyonub. Niŋgi qalie,
Kristus a was deqa moiyej. 12 Deqa niŋgi quiy. Niŋgi na Kristen was naŋgi
uneq breinjrsib naŋgo areqalo Kristus qa siŋgilateb qaji di ugetetnjrqab
di niŋgi Kristus dego une yonub. 13 Deqa e damu uyitqa dena ijo was a
uneq aiqas di e olo damu uyqasai. Ijo was a uloŋosim uneq aiyaim deqa
e damu uratqai.

9

Pol a Yesus aqa wau ojoqnej dena a silali osaioqnej

1 Niŋgi ijo kumbra uniy. E tamo bei aqa sorgomq di sosai. E kumbra
kiye yqa are soqnim e yqai. E Qotei aqa anjam maro tamo bole. E gago
Tamo Koba Yesus unem. E aqa wau ojoqnem dena niŋgi are bulyeb.
Niŋgi ijo kumbra deqa qaliesai kiyo? 2 Tamo qudei naŋgi mareqnub,
“Pol a Qotei aqa anjam maro tamo bolesai.” Naŋgi degsib mareqnub
di uŋgum. Niŋgi segi e qa qalie. E nami Tamo Koba aqa anjam niŋgi
merŋgonam qusib are bulyeb. Deqa niŋgi qalie, e Qotei aqa anjam maro
tamo bole.
3 Tamo qudei naŋgi ijo kumbra pegiyeqnub deqa e na kamba endegsi
minjreqnum. 4 Iga Qotei aqa anjam mare mare laqnum dena iga silali
osim gago segi iŋgi ti ya ti uyqa kere. 5 Iga uŋa oqa are soqnim Kristen
uŋa osim laqnqa kere. Agi Pita a uŋa oqnsiq laqnu. A segi sai. Qotei aqa
anjam maro tamo qudei ti Tamo Koba aqa was naŋgi ti dego uŋa oqnsib
laqnub. 6 Niŋgi quiy. Qotei aqa anjam maro tamo kalil naŋgi silali wau
uratoqnsib Qotei aqa wau ojeqnub. Deqa aqo Barnabas wo dego silali
wau uratqa kere. 7 Niŋgi qalie, qoto tamo bei a qotqas di a silali oqas. A
aqa segi silali wau ojqasai. Tamo bei a iŋgi yagwas di a iŋgi meli osim
uyqas. Tamo bei a kaja naŋgi taqatnjrqas di a muŋgum qaq osim uyqas.
8 E mandam tamo naŋgo areqalo dauryosim anjam di merŋgosai.
Anjam di Qotei aqa dal anjamq di dego unu. 9 Agi Moses a nami dal anjam
bei endegsi neŋgreŋyej, “Makau naŋgi iŋgi ñeŋgi paraparaiyoqnsib aqa
sau taqal ateqnub. Deqa naŋgi iŋgi ñeŋgi aqa damu uyqa yoqnib niŋgi na
naŋgi saidnjraib.” O ijo was, Qotei a makau naŋgi qa are qalsiq anjam
di marej kiyo? Sai. 10 A iga qa osiqa anjam di marej. Od, Moses a iga
qa osiqa anjam di neŋgreŋyej. Niŋgi are qaliy. Tamo bei a iŋgi yagwas
di iŋgi meliamqa a osim uyqas. Tamo bei a iŋgi ñeŋgi ñoqoryosim damu
segitqas di a damu osim uyqas. 11 O ijo was, iga Qotei aqa anjam qa niŋgi
aqaryaiŋgoqnem di nuŋgo qunuŋ qa. Deqa niŋgi na kamba jejamu qa
iŋgi iŋgi qa iga aqaryaigwajqa merŋgwom di iga une yosai. Iga nuŋgo are
miligiq di Mondor aqa iŋgi yagobulem. Iŋgi di meliqo deqa niŋgi na olo
otorosib jejamu qa iŋgi iŋgi egwajqa merŋgwom di iga une yosai. 12 Tamo
qudei naŋgi Qotei aqa anjam qa niŋgi aqaryaiŋgeqnub deqa naŋgi nuŋgoq
dena olo silali iŋgi iŋgi yaiŋgeqnub. Deqa iga dego nuŋgoq dena silali iŋgi
iŋgi yaiŋgwa kere.

Ariya iga Kristus aqa anjam bole ugetaim deqa iga nuŋgoq dena silali
iŋgi iŋgi yaiŋgwa uratem. Osim dena iga gulbe gargekoba qoboiyoqnem.
13 Atra tamo naŋgi atra talq dena iŋgi oqnsib uyeqnub. Tamo naŋgi

atra bijal taqateqnub qaji naŋgi atra bijalq dena atraiyqa wagme oqnsib
uyeqnub. Niŋgi di qaliesai kiyo? 14 Dego kere Tamo Koba a endegsi
marej, “Tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole mare mare laqnub qaji naŋgi
dena silali oqnsib naŋgo segi iŋgi awaiyoqnsib uyoqnqab.”
15 Ariya e nuŋgo iŋgi bei yaiŋgwa osim anjam endi neŋgreŋyosai. E
nuŋgoq dena silali iŋgi iŋgi yaiŋgwa uratem agi bini unum. Degsi sosiy
e moiqai. E ijo kumbra deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Deqa tamo bei
na ijo kumbra di olo uge qa maraiq. 16 E Yesus aqa anjam bole mare
mare laqnum deqa e ijo segi ñam soqtqa keresai. Qotei na e qariŋbej deqa
e aqa anjam mare mare laqnqai. E wau di uratqa keresai. Uratqai di
Qotei na e gulbe ebqas. 17 E ijo segi areqalo na Yesus aqa anjam mare
mare laosaieqnum. E Qotei aqa wau tamo unum deqa e aqa areqalo
dauryoqnsim aqa anjam mare mare laqnum. E ijo segi areqalo na Yesus
aqa anjam mare mare laqnum qamu e dena silali iŋgi iŋgi eqnum qamu.
18 Deqa e awai kiye oqai? Ijo awai agiende. E Yesus aqa anjam bole mare
mare laqnsim dena e silali oqa urateqnum. Ijo awai bole agide. Bole, e
silali oqa kere. Ariya e oqa urateqnum. E laŋa tamo uŋgasari naŋgi Yesus
aqa anjam bole minjre minjre laqnum. Ijo awai bole agide.

Pol a tamo uŋgasari kalil naŋgo kaŋgal tamo soqnej

19 E kumbra kiye yqa are soqnim e yqai. E tamo bei aqa sorgomq
di sosai. Di uŋgum, e ijo segi areqalo na tamo kalil naŋgo sorgomq di
sosim naŋgi kaŋgalnjreqnum. E degyeqnum. Di kiyaqa? E tamo gargekoba
naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. 20 Deqa e Juda
naŋgo kumbra dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi are bulyetnjroqnit
Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. Tamo naŋgi dal anjam aqa sorgomq di
unub qaji naŋgo kumbra dego e dauryoqnsim dal anjam aqa sorgomq
di sobulejunum. Bole, e segi dal anjam aqa sorgomq di sosai. Ariya e
naŋgo kumbra di dauryeqnum. Di kiyaqa? E naŋgi are bulyetnjroqnit
Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. 21 Tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub
qaji naŋgo kumbra dego e dauryoqnsim dal anjam saiqoji sobulejunum.
Bole, e Qotei aqa dal anjam ti unum. Agi e Kristus aqa dal anjam aqa
sorgomq di unum. Ariya e tamo naŋgi dal anjam saiqoji unub qaji
naŋgi are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa e naŋgo kumbra
dauryeqnum. 22 Tamo siŋgila saiqoji unub qaji naŋgo kumbra dego
e dauryoqnsim siŋgila saiqoji sobulejunum. Di kiyaqa? E naŋgi are
bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa deqa. O ijo was niŋgi quiy. E
tamo kalil naŋgo sorgomq di sosim naŋgo kumbra dauryeqnum. Di
kiyaqa? E naŋgi qudei are bulyetnjroqnit Qotei na naŋgi eleŋqajqa
deqa. 23 E Yesus aqa anjam bole qa are qaloqnsim deqa kumbra kalil
di yeqnum. Deqa mondoŋ Yesus na awai boledamu e ebqas. Tamo kalil
Yesus aqa anjam bole qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi dego awai
di oqab.

Iga laŋ qure qaji awai oqajqa deqa gurgurqom

24 E mandam tamo naŋgo alaŋ qa merŋgwai. Tamo naŋgi gurguroqnsib
bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa deqa. Ariya tamo qujai a segi na naŋgi
kalil buŋnjrsim awai oqas. Dego kere niŋgi laŋ qure qaji awai oqa marsib
siŋgila na gurguroqniy. 25 Tamo gurgureqnub qaji naŋgi awai oqa marsib
gurgur qalieqa osib naŋgo segi jejamu qaloqnsib siŋgilateqnub. Deqa
gurgur batiamqa naŋgi siŋgila na gurgurqab. Naŋgo awai di mandam

qaji awai. Deqa naŋgo awai di koboqas. Ariya laŋ qure qaji awai iga
oqa mareqnum di koboqasai. Di gaigai sqas. 26 Deqa e ururoqnsim laŋa
laŋaq di ŋam atosaieqnum. E awai bole di koqyoqnsim ururеqnum. E
qoto tamo bul unum deqa e laŋa laŋaq di ijo baŋ waiyosaieqnum. E tamo
qalqajqa deqa ijo baŋ tiŋsim geregere waiyeqnum. 27 E ijo segi jejamu
qaloqnsim geregere taqatoqnsim dena e siŋgila eqnum. Di yawo anjam.
Aqa utru agiende. Tamo uŋgasari naŋgi laŋ qure qaji awai oqajqa deqa e
na Yesus aqa anjam bole naŋgi minjre minjre laqnum. Ariya e segi dego
awai di osaiaim deqa e siŋgila na waueqnum.

10

Iga kumbra uge uge dauryqajqa are prugwasai

1 O ijo was niŋgi ijo anjam endeqa geregere poiŋgem. Nami gago moma
naŋgi wadau sawaq di laqnabqa Qotei a laŋbi miligiq di sosiqa naŋgi gam
osornjroqnej. Bati di naŋgi Yuwal Lent di gentosib mandam boleq aisib
walwelosib gileb. 2 Naŋgi kalil Moses dauryeb deqa naŋgi laŋbi ti Yuwal
Lent ti dena yanso obuleb. 3 Bati deqa Qotei aqa Mondor a laŋ goge
na naŋgi kalil iŋgi anainjreqnaq uyoqneb. 4 Ya dego Mondor na naŋgi
kalil anainjreqnaq uyoqneb. Mondor na naŋgi meniŋ bei osornjrnaqa
meniŋ dena ya branteqnaqa naŋgi uyoqneb. Meniŋ di wadau sawaq di
naŋgi daurnjrsiq giloqnej. Meniŋ di agi Kristus. 5 Ariya Qotei a naŋgi
qa arearetosaioqnej. Deqa a wadau sawaq di naŋgi gargekoba ñumnaq
moreŋeb.

6 Qotei na naŋgi ñumnaq moreŋeb. Di kiyaqa? Iga bini unum qaji iga
ulaosim naŋgo kumbra uge dauryqa are pruggaim deqa. 7 Deqa ijo was
kalil, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib. Agi gago moma qudei naŋgi
gisaŋ qotei naŋgi qa louoqneb. Qotei aqa anjam bei naŋgi qa endegsib
neŋgreŋyeb unu, “Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnaq iŋgi
ti ya ti uyoqnsib alaŋoqneb.” 8 O ijo was kalil, iga sambala kumbra dego
yqasai. Agi gago moma qudei naŋgi sambala kumbra yoqneb deqa bati
qujai qa Qotei na 23,000 tamo uŋgasari naŋgi ñumnaq moreŋeb. 9 Iga Tamo
Koba aqa siŋgila laŋa tenemtqa osim a gisaŋyqasai dego. Agi gago moma
qudei naŋgi degyoqneb deqa Qotei na amal uge qariŋnjrnaqa bosib naŋgi
uñinjrnab moreŋeb. 10 Iga Qotei ŋiriŋtqasai dego. Agi gago moma qudei
naŋgi degyoqneb deqa Qotei na padalto qaji laŋ aŋgro bei qariŋyonaq
aisiq naŋgi padaltnjrej.

11 Qotei na gago moma naŋgi degsi ŋolawotnjrej. Onaqa Moses a anjam
di neŋgreŋyonaq soqnej. Iga diŋo bati jojomyonum deqa iga anjam di
sisiyosim ulaosim gago moma naŋgo kumbra uge dauryqa uratqom.
12 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E siŋgila na tigelejunum.” Ariya a olo
geregere ŋam ateme. A uloŋosim uneq aiyo uge. 13 Gulbe kalil nuŋgoq di
branteqnu qaji di mandam tamo kalil naŋgoq di dego branteqnu. Qotei
a tamo bole unu deqa a niŋgi uratŋgwasai. A marimqa gulbe di aqa siŋgila
na nuŋgo siŋgila buŋyqasai. Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa niŋgi gulbe di
britoqnsib siŋgila na tigelesqab.

Iga Qotei bole ti mondor uge naŋgi ti turtnjrsim biŋinjrqa keresai

14 Deqa ijo was bole, niŋgi gisaŋ qotei naŋgi qa louoqnaib. Niŋgi naŋgi
torei uratnjrsib isaq giliy. 15 Niŋgi powo ti unub deqa e na anjam di
niŋgi merŋgonum. Deqa niŋgi ijo anjam di qusib geregere pegiyiy. 16 E

niŋgi beŋgem qa anjam merŋgwai. Iga Qotei pailyoqnsim wain gambaŋ
uyeqnum di iga Kristus aqa leŋ aiyej qaji deqa are qaloqnsim a ombla
korooqnsim uyeqnum. Iga bem giŋgeŋyoqnsim uyeqnum di iga Kristus
aqa jejamu qa are qaloqnsim a ombla korooqnsim uyeqnum. 17 Bem
qujai unu agi Kristus aqa jejamu. Deqa iga kalil koba na korooqnsim
bem qujai di uyeqnum. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai. 18 Niŋgi Israel
naŋgo kumbra qa are qaliy. Israel naŋgi atra bijalq di damu koitoqnsib
oto bei Qotei atraiyoqnsib olo oto bei uyeqnub. Naŋgo kumbra dena
naŋgi Qotei ombla korooqnsib damu uyeqnub.
19 Sulum naŋgi qotei bole edegaib. Sulum atrainjro qaji iŋgi di atraiyqa
iŋgi bole edegaib. 20 Iŋgi di sawa bei bei qaji naŋgi na oqnsib mondor
uge naŋgi atrainjreqnub. Naŋgi Qotei bole atraiyosaieqnub. Naŋgi Qotei
qaliesai deqa naŋgi kumbra di yeqnub. Deqa ijo was niŋgi kumbra
di uratiy. Uratqasai di niŋgi mondor uge naŋgi ti beterqab. 21 Niŋgi
Tamo Koba aqa wain gambaŋ ti mondor uge naŋgo wain gambaŋ ti di
turtoqnsib dena uyoqnaib. Niŋgi Tamo Koba aqa atra bijal ti mondor
uge naŋgo atra bijal ti di dego turtoqnsib dena uyoqnaib. 22 Iga kumbra
degyqom di iga Tamo Koba aqa are ugetetim a iga qa minjiŋ oqwas. Gago
siŋgila na Qotei aqa siŋgila buŋyqa kere e? Keresai.

Iga bati gaigai Qotei aqa ñam soqtoqnqom

23 Kristen qudei naŋgi mareqnub, “E kumbra gargekoba yqa kere. Dal
anjam na getentosai.” Di naŋgi bole mareqnub. Ariya iga kumbra qudei
yoqnqom dena iga aqaryaigwa keresai. Od, iga kumbra gargekoba yqa
kere. Ariya iga kumbra qudei yoqnqom dena iga siŋgilaqasai. 24 Iga gago
segi jejamu aqaryaiyqajqa are qalqasai. Iga tamo kalil naŋgi qa are
qaloqnsim naŋgi aqaryainjroqnqom.
25 Niŋgi iŋgi qariŋyo sawaq dena damu awaiyoqnsib uyoqniy. Damu di
nami tamo qudei na sulum atrainjroqneb kiyo sai kiyo niŋgi deqa nen-
emoqnaib. Niŋgi oqnsib uyoqniy. Niŋgi nuŋgo are miligiq di qalieonub,
kumbra di bole. 26 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb
unu,
“Mandam endi Tamo Koba aqa segi mandam.
Iŋgi iŋgi kalil mandamq endi unub qaji di dego Tamo Koba aqa.”
27 Deqa tamo bei Yesus qaliesai qaji a na iŋgi goisim niŋgi metŋgimqa
niŋgi a ombla gilqa are soqnim giliy. Gilsib iŋgi kalil a na anaiŋgwas qaji
di niŋgi osib uyiy. Niŋgi deqa nenemoqnaib. Niŋgi nuŋgo are miligiq di
qalieonub, kumbra di bole. 28 Ariya Kristen was bei na niŋgi merŋgwas,
“Iŋgi di sulum atrainjro qaji iŋgi.” Degsi merŋgimqa niŋgi was deqa are
qalsib iŋgi di osib uyaib. Niŋgi uyqab di niŋgi unetqab. 29 Bole, niŋgi une
yosai. Ariya tamo anjam merŋgwo qaji a are qalqas, niŋgi une yonub. E
deqa niŋgi merŋgonum.
Ariya Kristen was deqaji bei sosaiamqa e iŋgi uyqa are soqnim uyqai.
Di e une yosai. Kiyaqa e tamo bei aqa areqalo dauryosiy iŋgi getentqai?
30 E Qotei pailyosiy iŋgi di uyqai di tamo bei a kiyaqa e misiliŋbqas?
31 Deqa niŋgi iŋgi ti ya ti uyqa oqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib
uyoqniy. Niŋgi kumbra bei yqa oqnsib Qotei aqa ñam soqtoqnsib yoqniy.
32 Niŋgi na Juda ti Grik ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti uneq
breinjraib. 33 Niŋgi e nubiy. E na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra
bole bole enjreqnam naŋgi e qa areboleboleinjreqnu. E ijo segi jejamu

aqaryaiyqajqa are qalosaieqnum. E tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
Qotei na eleŋqajqa deqa are qaloqnsim aqaryainjreqnum.

11

1 Niŋgi ijo kumbra kalil dauryoqniy. Agi e segi Kristus aqa kumbra kalil
dauryeqnum dego kere.

Uŋa naŋgo gate kabutqajqa kumbra

2 E qalieonum, niŋgi gaigai e qa are qaloqnsib anjam kalil e nami
merŋgoqnem qaji di geregere dauryeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ are-
boleboleibeqnu. 3 Ariya niŋgi ijo anjam bei dego qusib poiŋgem. Niŋgi
qalie, tamo kalil naŋgo gate di Kristus. Uŋa naŋgo gate di tamo naŋgi.
Kristus aqa gate di Qotei. 4 Deqa tamo naŋgi pailyqa osib kiyo anjam
palontqa osib kiyo naŋgi gate tatal ataib. Naŋgi gate tatal atqab di naŋgi
naŋgo gate jemai yqab. Naŋgo gate agi Kristus. 5 Ariya uŋa naŋgi pailyqa
osib kiyo anjam palontqa osib kiyo naŋgi naŋgo gate kabutebe. Uŋa a aqa
gate kabutqasai di a aqa gate jemai yqas. Osim a uŋa qudei naŋgo gate
baŋga torei milalteqnub qaji naŋgi bul sqas. 6 Deqa a aqa gate kabuteme.
A aqa gate kabutqa asgiyqas di uŋgum, a aqa gate baŋga dego gentosim
milalteme. Ariya a dena jemaiyqa uratqas di a aqa gate kabuteme.
7 Tamo naŋgi naŋgo gate kabutaib. Di kiyaqa? Naŋgi Qotei sigitoqnsib
aqa ñam ti siŋgila ti boleq ateqnub. Ariya uŋa naŋgi naŋgo segi tamo
naŋgo ñam ti siŋgila ti boleq ateqnub.

8 Qotei a uŋa aqa tanu osiqa dena tamo gereiyosai. A tamo aqa tanu
osiqa dena uŋa gereiyej. 9 Qotei a uŋa qa are qalsiqa tamo gereiyosai.
A tamo qa are qalsiqa uŋa gereiyej. 10 Deqa uŋa naŋgi naŋgo segi gate
kabutebe. Naŋgi degyqab di laŋ aŋgro naŋgi unsib marqab, “Bole, naŋgi
naŋgo segi tamo naŋgo sorgomq di unub.”

11 Tamo Koba aqa areqalo endegsi unu. Uŋa naŋgi naŋgo segi qa sai.
Tamo naŋgi dego naŋgo segi qa sai. 12 Qotei a tamo aqa tanu osiqa dena
uŋa gereiyej deqa uŋa naŋgi tamo naŋgo. Tamo naŋgi uŋa naŋgoq dena
ŋambabeqnub deqa tamo naŋgi uŋa naŋgo. Ariya Qotei a segi qujai iŋgi
iŋgi kalil qa utru.

13 Uŋa a aqa segi gate kabutosaiosim Qotei pailyqas di kumbra bole
e? Niŋgi segi mariy. 14 Iga qalie, tamo naŋgi gate mariŋ uratqab di
kumbra bolesai. 15 Ariya uŋa naŋgi gate mariŋ uratqab di bolequja.
Di naŋgo wala bole. Naŋgo gate mariŋ di Qotei na enjroqnsiq dena
naŋgo gate kabuteqnu. 16 O ijo was kalil, tamo bei a ijo anjam deqa
ŋiriŋosim gotraŋyaiq. A gotraŋyqas di a endegsi poiyem, iga kumbra bei
dauryosaieqnum. Qotei aqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji
naŋgi dego kumbra bei dauryosaieqnub.

Korin Kristen naŋgi louqa korooqnsibqa kumbra uge babteqnub

17 Ariya e nuŋgo kumbra qudei qa areboleboleibosaieqnu. E deqa
niŋgi merŋgwai. Niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi kumbra bole
babtosaieqnub. Niŋgi kumbra uge babteqnub. 18 E mati deqa niŋgi
merŋgwai. E anjam endegsi quem. Niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi
pupooqnsibqa anjam na qoteqnub. E anjam di qusim endegsi are qalem,
“Bole, naŋgi degyeqnub.” 19 O was niŋgi pupoeqnub di kere. Niŋgi
pupoosai qamu tamo yai naŋgi Qotei aqa kumbra geregere dauryeqnub
di niŋgi qaliesai qamu. 20 E quem, niŋgi koroeqnub di niŋgi Tamo Koba a

qa are qalsib iŋgi uyqajqa deqa koroosaieqnub. 21 Niŋgi qudei qunjaŋ
bolet deqa niŋgi namo boqnsib Qotei tal miligiq di iŋgi uyekriteqnab
Kristen was qudei naŋgi bunu boqnsib mamnjreqnu. Niŋgi qudei koroq
di wain koba dego uyoqnsib nanarieqnub. 22 Nuŋgo kumbra dena niŋgi
Qotei tal ugetoqnsib tamo iŋgi saiqoji naŋgi jemai enjreqnub. Nuŋgo segi
segi tal unu deqa niŋgi mati nuŋgo talq di iŋgi ti ya ti uysib bunuqna bosib
Qotei louqa korooiy. Ariya niŋgi degyosaieqnub. Deqa e anjam kiyersiy
merŋgwai? E nuŋgo kumbra deqa areboleboleibeqnu degsi merŋgwai e?
Sai. E degsi merŋgwasai.

Pol a beŋgem qa anjam marej

23-24 Ariya beŋgem qa anjam e nami merŋgem qaji di olo merŋgwai.
Anjam di Tamo Koba Yesus na merbonaq quem. Anjam agiende. Nami
Judas na Yesus osiq jeu tamo naŋgo baŋq di atej. Qolo qujai deqa Yesus a
bem osiqa Qotei pailyosiqa bem di giŋgeŋyosiqa aqa aŋgro naŋgi enjrsiqa
minjrej, “Endi ijo jejamu. E na niŋgi aqaryaiŋgwa osim deqa eŋgonum.
Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy.”
25 Degsi minjrnaqa naŋgi bem uynab koboonaqa a na olo wain gambaŋ
osiq Qotei pailyosiqa minjrej, “Wain gambaŋ endi ijo leŋ. Leŋ di aisim
Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqas. Deqa niŋgi osib uyiy. Bunuqna niŋgi
gaigai uyoqnsib e qa are qaloqniy.” 26 O ijo was, niŋgi Yesus aqa anjam
deqa are qaloqnsib bati gaigai bem ti wain gambaŋ ti di uyoqnsib anjam
endegsib palontoqniy, “Tamo Koba a jaqatiŋ osiq moiyej.” Palontoqnsib
soqnib mondoŋ a olo bqas.

Niŋgi bem ti wain ti uyqa osibqa niŋgi mati nuŋgo segi so peleiyiy

27 Deqa tamo bei a Tamo Koba Yesus aqa bem ti wain gambaŋ ti uyqa
osimqa a kumbra uge bei yqas di a Yesus aqa jejamu ti leŋ ti ugetqas.
Dena a une yqas. 28 Deqa tamo bei a bem ti wain gambaŋ ti uyqa osimqa
a mati aqa segi so peleiyosim di a uyem. 29 A Yesus aqa jejamu geregere
peleiyosaiosim bem ti wain gambaŋ ti uyqas di a une yqas. Deqa Qotei
na a kamba gulbe yqas. 30 Utru deqa niŋgi gargekoba siŋgila saiqoji
sosib maiŋgeqnu. Osib niŋgi qudei moreŋeqnub. 31 Iga gago segi segi
so geregere peleiyosim bem ti wain gambaŋ ti uyqom di iga unetqasai.
Deqa Qotei na iga gulbe egwasai. 32 Tamo Koba a gago kumbra uge
qudei qa iga pegigoqnsiq gulbe egeqnu. Di a iga tingitgwajqa deqa.
Yim mondoŋ iga tamo kalil mandamq endi unub qaji naŋgi ti une osim
padalqasai.
33 Deqa ijo was kalil, niŋgi bem ti wain gambaŋ ti uyqa korooqnsibqa
niŋgi urur uyaib. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa tariŋoiy. 34 Niŋgi
qudei mamŋgimqa niŋgi mati nuŋgo segi talq di iŋgi uysib bunuqna
bosib korooiy. Niŋgi namo bosib koroosib Qotei tal miligiq di iŋgi koba
uyekritaib. Niŋgi degyqab di niŋgi une yqab. Deqa Qotei na kamba niŋgi
gulbe eŋgwas.
Ijo anjam qudei e mati neŋgreŋyqasai. Bunuqna e nuŋgoq bosiy anjam
di nuŋgo ulatamuq di gereiyqai.

12

Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu

1 O ijo was, Qotei aqa Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu. E deqa
niŋgi merŋgit quiy. 2 Niŋgi qalie, nami niŋgi Qotei qalieosaisonabqa gisaŋ

qotei naŋgi na niŋgi titŋgeqnabqa niŋgi naŋgi daurnjroqneb. Gisaŋ qotei naŋgi di anjam marqa keresai. 3 Deqa niŋgi endegsi poiŋgem. Qotei aqa Mondor a tamo bei aqa medabu siŋgilatetimqa a endegsi marqa keresai, “Yesus a tamo uge.” Tamo bei a Mondor Bole ti sqasai di a endegsi marqa keresai, “Yesus a Tamo Koba.”

4 Mondor na iga siŋgila segi segi egeqnu ariya Mondor qujai segi unu. 5 Iga wau segi segi ojeqnum ariya Tamo Koba qujai segi unu. 6 Qotei na iga kumbra segi segi egeqnu ariya Qotei qujai dena iga kalil keretgeqnu. 7 Mondor na iga segi segi aqaryaigeqnu. Di kiyaqa? Iga na Kristen tamo uŋgasari kalil naŋgi geregereinjrqajqa deqa. 8 Mondor na tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Qotei aqa powo babteqnub. Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Qotei aqa qalie babteqnub. 9 Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo tulaŋ siŋgilaboleteqnub. Mondor qujai dena tamo qudei naŋgi aqaryainjreqnu deqa naŋgi tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub. 10 Tamo qudei naŋgi Qotei aqa maŋwa babteqnub. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub. Tamo qudei na mondor kalil naŋgi peginjroqnsib mareqnub, “Mondor naŋgi di bole. Mondor naŋgi di uge.” Tamo qudei naŋgi meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub. Tamo qudei naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam di quoqnsib damu poinjreqnaqa ubteqnub. 11 Ariya Mondor qujai dena aqa segi areqalo na tamo naŋgi segi segi keretnjreqnaqa naŋgi wau di yeqnub.

Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai

12 Tamo kalil naŋgi segi segi jejamu qujai. Naŋgo baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti osib jejamu qujaiq di turtosib unub. Kristus a dego degsi unu. 13 Agi Mondor qujai na iga kalil yansgobulosiqa turtgej deqa iga kalil jejamu qujaiq di unum. Iga qudei Juda. Iga qudei Grik. Iga qudei kaŋgal tamo. Iga qudei kaŋgal tamo sai. Di uŋgum. Iga kalil Mondor qujai osim ya jumbumq dena ya uyobuleqnum.

14 Gago jejamu miligiq di baŋ segi sosai. Siŋga segi sosai. Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtosib unub. 15 Siŋga a marqas, “E baŋ sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai. Baŋ a segi unu.” Di bolesai. Siŋga a dego jejamu miligiq di unu. 16 Dabkala a marqas, “E ŋamdamu sai. Deqa e jejamu miligiq di sosai. Ŋamdamu a segi unu.” Di dego bolesai. Dabkala a dego jejamu miligiq di unu. 17 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas di iga kiyersim anjam quqwom? Keresai. Gago jejamu a dabkala segi sqas di iga kiyersim iŋgi quleqgwas? Di dego keresai. 18 Gago jejamu a degsi sosai. Qotei na baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti osiqa jejamu qujaiq di ateleŋej unub. A aqa segi areqalo na degyej. 19 Gago jejamu a ŋamdamu segi sqas kiyo, a baŋ segi sqas kiyo, a siŋga segi sqas kiyo di gago jejamu a kiyersi sqas? A bole sqa keresai. 20 Gago jejamu a degsi sosai. Baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti dabkala ti kalil jejamu qujaiq di turtosib unub.

21 Ŋamdamu na baŋ minjqas, “Ni ulaŋ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai. Gate na siŋga minjqas, “Ni ulaŋ. E segi wauqa kere.” Degsi minjqa keresai. 22 Naŋgi kalil jejamu qujaiq di unub. Bole, naŋgi qudei siŋgila kiñala unub. Ariya naŋgi wau bole yeqnub deqa iga na naŋgi uratnjrqa keresai. 23 Iga naŋgi qudei kiñala bolesai qa

mareqnum. Ariya iga na olo naŋgi gereinjreqnum. Naŋgi qudei iga jemai
qa mareqnum. Ariya iga olo gara na naŋgi kabutnjreqnum. 24 Naŋgi
qudei uno boledamu deqa iga na naŋgi kabutnjrosaieqnum. Ariya Qotei
na naŋgi kalil jejamu qujaiq di ateleŋej unub. Deqa naŋgi qudei ñam
saiqoji unub qaji di Qotei na olo ñam soqtetnjreqnu. 25 Gago jejamu a
poeleŋaim deqa Qotei a degyeqnu. Deqa jejamu miligiq di naŋgi segi
segi qa qalaqalaiyo kumbra yeqnub. 26 Bei a jaqatiŋ oqas di naŋgi
kalil dego jaqatiŋ oqab. Bei a ñam koba oqas di naŋgi kalil a ombla
areboleboleinjrqas.
27 Niŋgi kalil Kristus aqa jejamu qujai. Niŋgi segi segi aqa jejamu
miligiq di unub. 28 Qotei na Kristen tamo uŋgasari naŋgi wau segi segi
enjreqnu. Naŋgi qudei a na qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare
laqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu deqa naŋgi aqa medabu oqnsib
anjam palonteqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu deqa naŋgi aqa
anjam plalteqnub. Naŋgi qudei a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi aqa
maŋwa babteqnub. Naŋgi qudei a na siŋgila enjreqnu deqa naŋgi tamo
mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub. Naŋgi qudei a na wau enjreqnu
deqa naŋgi na tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnub. Naŋgi qudei a na
Kristen gate ateleŋeqnu deqa naŋgi na aqa wau taqateqnub. Naŋgi qudei
a na meŋ bulyetnjreqnu deqa naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam
mareleŋeqnub. 29 Deqa e niŋgi endegsi nenemŋgwai. Qotei na naŋgi kalil
qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa anjam mare mare laqnub e? Sai. Naŋgi kalil
Qotei aqa medabu oqnsib anjam palonteqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei
aqa anjam plalteqnub e? Sai. Naŋgi kalil Qotei aqa maŋwa babteqnub e?
Sai. 30 Naŋgi kalil tamo mainjro qaji naŋgi boletnjreqnub e? Sai. Naŋgi
kalil meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub
e? Sai. Naŋgi kalil qure utru segi segi naŋgo anjam di quoqnsib damu
poinjreqnaqa ubteqnub e? Di dego sai. Qotei na naŋgi kalil wau segi
segi enjreqnu. 31 O ijo was, Mondor aqa siŋgila segi segi kalil di bolequja.
Niŋgi siŋgila di oqajqa are qaloqniy.

Iga qalaqalaiyo kumbra dauryqom

Ariya kumbra tulaŋ boledamu bei e na ubtosiy niŋgi merŋgit quiy.

13

1 Kumbra boledamu di agi qalaqalaiyo kumbra. Niŋgi quiy. E meŋ
bulyosiy qure utru segi segi naŋgo anjam kiyo laŋ aŋgro naŋgo anjam
kiyo maroqnqai ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo anjam
maro di bolesai. Ijo anjam maro di laŋa noul bulosim qatroŋkobaqas.
Osim gruma bul laŋa anjam atqas. 2 E Qotei aqa medabu osiy anjam
palontoqnqai kiyo, e Qotei aqa uli anjam kalil qalieosiy utru babteleŋqai
kiyo, e qalie koba ti sqai kiyo, e Qotei qa ijo areqalo tulaŋ siŋgilaboletosiy
dena mana kobaquja minjitqa a ijo anjam dauryosim tigelosim sawa
beiq gilqas kiyo ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra
kalil di Qotei aqa ŋamgalaq di bolesai. 3 E ijo iŋgi iŋgi kalil eleŋosiy
tamo sougetejunub qaji naŋgi jeisiy enjrqai kiyo, e ijo segi jejamu osiy
jeu tamo naŋgo baŋq di atitqa naŋgi na osib ŋamyuwo na koitqab kiyo
ariya e qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di ijo kumbra kalil dena e yala
aqaryaibqa keresai.
4 Tamo uŋgasari naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqab di naŋgi gaigai
lawo na sqab. Sosib tamo kalil naŋgi kumbra bole enjroqnqab. Tamo

bei a ñoro koba ti soqnim naŋgi a qa are ugeinjrqasai. Naŋgi naŋgo segi
ñam soqtqasai dego. 5 Naŋgi diqoqnsib sqasai. Naŋgi naŋgo segi jejamu
aqaryaiyqajqa are qalqasai. Naŋgi urur ŋiriŋqasai. Tamo bei na naŋgi
kumbra uge enjrimqa naŋgi deqa a kambatqasai. 6 Naŋgi kumbra uge
qa areboleboleinjrqasai. Naŋgi kumbra bole qa areboleboleinjroqnqas.
7 Naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesqab. Sosib gaigai Qotei
qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnqab.
8 Qalaqalaiyo kumbra di koboqa keresai. Tamo qudei naŋgi Qotei
aqa medabu oqnsib aqa anjam palonteqnub. Wau di koboqas. Tamo
qudei naŋgi qure utru segi segi naŋgo anjam mareleŋeqnub. Wau di dego
koboqas. Tamo qudei naŋgi Qotei aqa qalie babteqnub. Wau di dego
koboqas. 9 Bole, iga qalie ti unum. Ariya gago qalie di oto oto deqa
iga truquigeqnu. Iga Qotei aqa medabu oqnsim anjam palonteqnum.
Anjam di dego oto oto deqa iga truquigeqnu. 10 Mondoŋ Yesus a olo
bosim iŋgi iŋgi kalil keretimqa bati deqa qalie ti anjam ti iga truquigeqnu
qaji di torei koboqas. 11 Nami e aŋgro kiñala sosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo
anjam ti powo ti areqalo ti oqnsim walweloqnem. Ariya bunuqna e tamo
kobaqujaosimqa e aŋgro kiñilala naŋgo kumbra di uratem. 12 Dego kere
bini iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai unum. Gago qalie di oto oto
deqa iga truquigeqnu. Iga ya qolbiq di gago ulatamu geregere unqa kere-
sai dego kere iga Qotei aqa kumbra geregere qalieosai unum. Mondoŋ
iga Qotei aqa ulatamu unsimqa bati deqa iga a qa geregere qalieqom. A
iga qa geregere qalieeqnu dego kere iga kamba a qa geregere qalieqom.
13 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum kumbra di gaigai sqas. Iga
Qotei qa tariŋeqnum kumbra di dego gaigai sqas. Qalaqalaiyo kumbra
di dego gaigai sqas. Ariya qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ boledamu.
Qalaqalaiyo kumbra dena kumbra kalil tulaŋ buŋnjrejunu.

14

Iga Qotei aqa anjam palontqom di wau bolequja

1 Deqa ijo was kalil, niŋgi gaigai qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy.
Osib wau kalil Qotei aqa Mondor na niŋgi eŋgeqnu qaji di yqajqa tulaŋ
siŋgilaoqniy. Wau boledamu bei agiende. Niŋgi Qotei aqa medabu oqnsib
anjam palontoqniy. 2 Niŋgi qalie, tamo naŋgi meŋ bulyoqnsib qure utru
segi segi naŋgo anjam mareqnub di naŋgi Qotei segi minjeqnub. Naŋgi
tamo naŋgi minjrosaieqnub. Mondor na naŋgi siŋgila enjreqnaqa naŋgi
uli anjam mareqnub. Deqa tamo bei a qusim poiyqa keresai. 3 Ariya
Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam aqa damu babteqnub di tamo
naŋgi quoqnsib poinjreqnu. Deqa anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnsiq
naŋgi kumbra bole yqajqa are tigeltetnjroqnsiq naŋgo are miligi latet-
njreqnu. 4 Tamo naŋgi meŋ bulyeqnub di naŋgi naŋgo segi are miligi
siŋgilateqnub. Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi anjam aqa
damu babteqnub di naŋgi na Kristen kalil naŋgi dego siŋgilatnjreqnub.
5 Ijo are endegsi unu. Niŋgi kalil meŋ bulyoqnqab di bole. Ariya niŋgi
Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqnqab di tulaŋ bolequja. Niŋgi
quiy. Tamo bei a meŋ bulyosim qure utru bei naŋgo anjam marim
tamo bei a kamba anjam di aqa damu poiyim ubtqas di kere. Anjam
dena Kristen kalil naŋgi siŋgilatnjrqas. Ariya anjam ubtqajqa tamo bei
sqasai di meŋ bulyo tamo a anjam maraiq. Aqa anjam dena Kristen
naŋgi siŋgilatnjrqasai. 6 O ijo was, niŋgi ijo anjam endeqa are qaliy. E

nuŋgoq bosiy meŋ bulyosiy qure utru bei naŋgo anjam merŋgit niŋgi
qusib poiŋgwasai di anjam dena niŋgi kiyersim aqaryaiŋgwas? Keresai.
Ariya e Qotei aqa uli anjam bei ubtosiy merŋgitqa kiyo, Qotei aqa qalie
bei babtitqa kiyo, Qotei aqa medabu osiy anjam palontitqa kiyo, anjam
bei plaltitqa kiyo niŋgi qusib poiŋgwas di bolequja. Anjam dena niŋgi
aqaryaiŋgwas.
7 Iŋgi qudei ŋambile sosai qaji e deqa niŋgi merŋgit quiy. Tamo bei na
yumba qamimqa kiyo gombiŋ anjamimqa kiyo ariya aqa anjam ato di
jagwa na osi taqal waiyqas di iga kiyersim aqa lou poigwas? Di keresai.
8 Tamo naŋgi qoto qa gilqa marsib gul anjamibqa ariya gul aqa anjam
ato di jagwa na osi taqal waiyqas di tamo yai naŋgi qoto qa gilqab? Tamo
dego bei sosai. 9 Dego kere niŋgi meŋ bulyosib qure utru bei naŋgo anjam
marqab di tamo naŋgi kiyersib qusib poinjrqas? Keresai. Nuŋgo anjam
di dego jagwa na osi taqal waiyobulqas. 10 Bole, mandamq endi qure
utru segi segi naŋgo anjam gargekoba unub. Anjam kalil di damu ti.
11 Ariya tamo bei na qure utru bei naŋgo anjam e merbim qusiy aqa
damu poibqasai di a e qa marqas, “A yauŋ tamo.” Yim deqa e kamba
a qa marqai, “A dego yauŋ tamo.” 12 O ijo was kalil, e qalieonum, niŋgi
Qotei aqa Mondor aqa wau ojqajqa tulaŋ arearetŋgeqnu. Deqa niŋgi na
Kristen naŋgi siŋgilatnjrqajqa wauoqniy.

Meŋ bulyo kumbra

13 Ariya nuŋgo ambleq di tamo bei a meŋ bulyosim qure utru bei naŋgo
anjam marqa osimqa a mati endegsi Qotei pailyem, “O Abu, ni na powo
ebimqa e anjam endi marsiy olo aqa damu ubtqai.” 14 Niŋgi are qaliy. E
meŋ bulyosiy qure utru bei naŋgo anjam na Qotei pailyqai di ijo mondor
ijo are miligiq di unu qaji a segi pailyimqa ijo areqalo a laŋa quqwas.
15 Deqa e endegyqai. E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtosiy pailyoqnqai.
E ijo mondor ti ijo areqalo ti turtosiy louoqnqai dego. 16 Ni ino mondor
na segi Qotei pailyosim biŋiyqam di tamo laŋaj bei a sosim ino pailyo di
poiyqasai. Deqa a endegsi marqa keresai, “Ni bole maronum.” 17 Bole,
ni Qotei pailyoqnsim biŋiyeqnum di bolequja. Ariya tamo bei a ino pailyo
poiyqasai di ino pailyo dena a siŋgilatqa keresai. 18 E niŋgi kalil tulaŋ
buŋgosim bati gargekoba meŋ bulyeqnum. Deqa e Qotei minjeqnum,
“Keretonum.” 19 Ariya Kristen naŋgi Qotei louqa koroesoqnibqa e naŋgo
koroq di anjam truquyala segi minjroqnit naŋgi qusib poinjrqas di tulaŋ
bolequja. E meŋ bulyosiy qure utru segi segi naŋgo anjam olekoba
totoryosiy naŋgi minjroqnit naŋgi poinjrqasai di bolesai.
20 O ijo was kalil, niŋgi aŋgro kiñilala naŋgi bulosib nanarioqnaib. Niŋgi
tamo bole bole naŋgi bulosib areqalo bole na soqniy. Niŋgi aŋgro mom
naŋgi dego bulosib kumbra uge qa nanariosib soqniy. Niŋgi qalie, aŋgro
mom naŋgi kumbra uge qa poinjrosaieqnu. 21 Qotei aqa dal anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo Koba a marqo, ‘E qure utru bei
bei naŋgo meŋ na niŋgi anjam merŋgit niŋgi ijo anjam quetbqasai.’ ”
22 Deqa ijo was, meŋ bulyqajqa kumbra di aqa utru agiende. Kumbra
dena Qotei na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji
naŋgi aqa maŋwa osornjreqnu. Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub qaji naŋgi qa sai. Ariya Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi
anjam palontqajqa kumbra di aqa utru agiende. Kumbra dena Qotei
na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi aqa maŋwa

osornjreqnu. Tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi qa sai.
23 Deqa Kristen koroq di niŋgi kalil meŋ bulyoqnsib qure utru segi
segi naŋgo anjam maroqnqab di bolesai. Niŋgi degyqab di tamo laŋaj
qudei kiyo tamo qudei Qotei qaliesai qaji naŋgi kiyo nuŋgo koro miligiq
gilsib nuŋgo anjam di qusib niŋgi qa marqab, “Naŋgi nanarionub deqa
anjam di mareqnub.” 24 Ariya niŋgi kalil Qotei aqa medabu oqnsib
anjam palontoqnqab di tamo bei Qotei qaliesai qaji kiyo tamo laŋaj bei
kiyo a nuŋgo koro miligiq gilsim nuŋgo anjam di qusim a poiyqas. Yim
anjam dena aqa are qametim a aqa une qa geregere qalieqas. 25 Osim
aqa areqalo uge kalil aqa are miligiq di uliejunu qaji di boleq atsim siŋga
pulutosim Qotei aqa ñam soqtosim niŋgi merŋgwas, “Bole, Qotei a nuŋgo
ambleq endi unu.”

Qotei louqajqa kumbra

26 Deqa ijo was, niŋgi Qotei louqa korooqnsibqa niŋgi qudei lou babto-
qniy. Niŋgi qudei Qotei aqa anjam plaltoqniy. Niŋgi qudei Qotei aqa uli
anjam ubtoqniy. Niŋgi qudei meŋ bulyoqnsib qure utru segi segi naŋgo
anjam maroqniy. Niŋgi qudei qure utru segi segi naŋgo anjam aqa damu
poiŋgim ubtoqniy. O ijo was, nuŋgo wau segi segi dena niŋgi na Kristen
tamo uŋgasari naŋgi siŋgilatnjroqniy. 27 Tamo qudei naŋgi meŋ bulyqa are
soqnimqa niŋgi na minjrib naŋgi aiyel kiyo naŋgi qalub kiyo segi meŋ
bulyqab. Tamo gargekoba naŋgi meŋ bulyqab di bolesai. Ariya naŋgi
koba na turtosib meŋ bulyaib. Bei namoqna meŋ bulyim bei bunuqna
meŋ bulyqas. Ariya naŋgi meŋ bulyosib anjam maroqnibqa niŋgi na
anjam ubto tamo bei minjib a naŋgo anjam di aqa damu ubteme. Yim
tamo uŋgasari kalil naŋgi qusib poinjrqas. 28 Kristen koroq di anjam
ubtqajqa tamo bei sosaiamqa meŋ bulyo tamo naŋgi anjam maraib.
Naŋgi mequmosib naŋgo segi are miligiq di Qotei pailyebe. 29 Niŋgi
na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi dego minjribqa naŋgi aiyel
kiyo naŋgi qalub kiyo segi anjam palontoqnebe. Tamo gargekoba naŋgi
anjam palontoqnaib. Naŋgi anjam palontoqnibqa tamo qudei na naŋgo
anjam di geregere pegiyoqnebe. 30 Tamo bei a Qotei aqa anjam palon-
toqnim ariya Qotei na tamo bei awejunu qaji a anjam bei osoryim tamo
nami anjam palonteqnu qaji a mati medabu getentim tamo di a kamba
tigelosim anjam palonteme. 31 Niŋgi segi segi kalil kumbra di dauryosib
Qotei aqa medabu oqnsib anjam palontoqniy. Palontoqnib Kristen kalil
naŋgi quoqnsib poinjroqnim anjam dena naŋgi siŋgilatnjroqnqas. 32 Niŋgi
na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi minjribqa naŋgi naŋgo segi so
geregere taqatoqnsib anjam palontoqnebe. 33-34 Qotei a aqa segi wau
kalil geregere yoqnsiqa aqa wau bei niñaqyosaieqnu. A are lawo qa utru.
Ariya uŋgasari naŋgi Kristen koroq di anjam maraib. Naŋgi mequme-
soqnebe. Qure qure kalilq di Kristen uŋgasari naŋgi degyeqnub. Deqa
uŋgasari naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib naŋgo tamo naŋgo sorgomq
di geregere mequmosib soqnebe. Agi anjam di Moses aqa dal anjamq
di unu. 35 Deqa Kristen koroq di uŋgasari naŋgi anjam bei aqa damu
geregere qalieqajqa are soqnim niŋgi na naŋgi endegsib minjriy, “Yain-
tim nuŋgo segi talq di niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgi nenemnjrib naŋgi
na anjam aqa damu merŋgwab.” Niŋgi na uŋgasari naŋgi degsib minjriy.
Di kiyaqa? Uŋgasari naŋgi Kristen koroq di anjam marqab di kumbra
bolesai. 36 O ijo was, Qotei aqa anjam nuŋgoq dena namoqna brantej

e? Niŋgi segi na Qotei aqa anjam osib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb ariya
Kristen tamo qudei naŋgi Qotei aqa anjam osaieqnub e? Sai.
37 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.
E Qotei aqa Mondor ti unum.” A kere degsi are qalqo. Ariya tamo di
a olo endegsi poiyem, “Anjam Pol na neŋgreŋyosiq gagoq qariŋyqo qaji
endi Tamo Koba aqa segi dal anjam tiŋtiŋ.” 38 Tamo di a ijo anjam endi
urataiq. A uratqas di niŋgi na endegsib minjiy, “Ni Qotei aqa medabu o
qaji tamo bolesai.” 39 Deqa ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu osib anjam
palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqniy. Kristen koroq di tamo qudei naŋgi meŋ
bulyoqnib niŋgi na naŋgi saidnjraib. 40 Niŋgi Qotei louqajqa kumbra
kalil geregere taqatosib dauryosib soqniy.

15

Kristus a moisiq olo subq na tigelej

1 O ijo was kalil, Yesus aqa anjam bole e nami palontoqnsim
merŋgoqnem qaji di bini e olo pulutosiy niŋgi merŋgwai. Anjam di agi
niŋgi osib siŋgila na tigelejunub. 2 E qalie, anjam e palontoqnem qaji di
niŋgi torei ojsib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb. Deqa Qotei na niŋgi eleŋej.
Niŋgi laŋa babaŋ na siŋgilateb qamu Qotei a niŋgi eleŋqa keresai qamu.
3 Anjam bole e niŋgi merŋgoqnem qaji di e Kristus aqa baŋq na em.
Anjam di tulaŋ kobaquja. Anjam agiende. Kristus a gago une qa moiyej.
Anjam di agi neŋgreŋq di unu. 4 A moinaqa subq ateb. Bati qalub
koboonaqa a olo subq na tigelej. Anjam di dego neŋgreŋq di unu. 5 A subq
na tigelosiqa Pita aqaq di brantonaq unej. Osiqa aqa aŋgro 12 naŋgoq di
dego brantonaq uneb. 6 Osiqa bunuqna bati qujai qa a Kristen was 500
naŋgoq di dego brantonaq uneb. Naŋgi gargekoba bini unub. Ariya naŋgi
qudei moreŋeb. 7 Bunuqna a Jems aqaq di dego brantonaq unej. Osiqa
aqa anjam maro tamo kalil naŋgoq di dego brantonaq uneb.
8 Olo bunuqna a ijoq di dego brantonaq unem. Uŋa bei a bati grotosim
aqa aŋgro ougetqas dego kere Kristus a ijoq di brantonaq unem. 9 E nami
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Deqa niŋgi e Yesus aqa
anjam maro tamo bolesai edegwab di kere. Yesus aqa anjam maro tamo
kalil naŋgi na e buŋbejunub deqa ijo ñam tulaŋ aguq aiyejunu. 10 Ariya
Qotei a e qa are boleiyej deqa bini e aqa anjam maro tamo unum. A
e qa are boleiyej aqa kumbra di laŋa uloŋosai. E aqa kumbra di osim
siŋgila na waukobaeqnum. Ijo wau di tulaŋ kobaoqnsiq Qotei aqa anjam
maro tamo kalil naŋgo wau buŋyejunu. Ariya e ijo segi siŋgila na wau
di yosaieqnum. Qotei a e qa are boleiyej deqa aqa siŋgila na e wau di
yeqnum. 11 Qotei aqa anjam maro tamo qudei na kiyo e na kiyo wau
di yeqnum di uŋgum. Yesus a moisiq olo subq na tigelej anjam di iga
kalil koba na palonteqnum. Anjam di qujai niŋgi osib nuŋgo areqaloq
di siŋgilateb.

Tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab

12 Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej anjam di iga gaigai
palontoqnsim laqnum. Ariya kiyaqa niŋgi qudei mareqnub, “Tamo
moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai”? 13 Tamo moreŋo qaji naŋgi
olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na
tigeltosai qamu. 14 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu anjam iga
palonteqnum qaji di bolesai qamu nuŋgo areqalo Kristus qa siŋgilateqnub

qaji di laŋa uloŋej qamu. 15 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq
na tigeltnjrqasai anjam di bole qamu Qotei na Kristus dego subq na
tigeltosai qamu iga Qotei aqa kumbra qa mare mare laqnum di iga gisaŋ
anjam mare mare laqnum qamu. Agi iga endegsi mare mare laqnum,
“Qotei a Kristus subq na tigeltej.” 16 Qotei na tamo moreŋo qaji naŋgi olo
subq na tigeltnjrqas anjam di bolesai qamu Qotei na Kristus dego subq
na tigeltosai qamu. 17 Qotei na Kristus subq na tigeltosai qamu nuŋgo
areqalo Kristus qa siŋgilateqnub qaji di laŋa uloŋej qamu niŋgi nuŋgo
uneq di unub qamu. 18 Deqa tamo naŋgi nami Kristus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosib moreŋeb qaji naŋgi torei padaleb qamu. 19 O ijo was kalil, iga
iŋgi bole bole Kristus na mondoŋ egwas qaji deqa tariŋeqnum. Ariya iga
subq na olo tigelqasai anjam di bole qamu iga mandam qa iŋgi iŋgi qa
segi tariŋeqnum qamu iga tulaŋ sougetejunum qamu. Gago so uge dena
mandam tamo kalil naŋgo so uge tulaŋ buŋyejunu qamu.

20 Ariya iga degsi sougetosai. Kristus a moinaqa Qotei na olo subq na
tigeltej. Kristus a tamo kalil nami moreŋeb qaji naŋgi qa namoosiq subq
na tigelej. 21 Niŋgi qalie, tamo qujai Adam a une atej deqa a moiyo qa
utru. Dego kere Kristus a subq na tigelo qa utru. 22 Adam aqa moma kalil
naŋgi moreŋeqnub. Dego kere Kristus aqa tamo kalil naŋgi olo ŋambile
oqab. 23 Iga gago segi segi bati dauryosim subq na tigelosim ŋambile
oqom. Namoqna Kristus a subq na tigelej. Mondoŋ a olo laŋ qureq na
bamqa iga aqa segi tamo uŋgasari unum deqa iga dego subq na tigelqom.

24 Iga subq na tigelamqa diŋo bati brantqas. Bati deqa mandor naŋgi
ti mondor uge uge ti gate kokba ti naŋgo siŋgila ti kalil Kristus na
kobotnjrqas. Osim a na iŋgi iŋgi kalil eleŋosim aqa Abu Qotei aqa baŋq
di uratqas. Yim Qotei a Mandor Koba sosim iŋgi iŋgi kalil di taqatqas.
25 Kristus a degyqas. Di kiyaqa? A Mandor Koba sosim gilsim gilsim
diŋo bati brantimqa Qotei a Kristus aqa jeu tamo kalil naŋgi joqsim
aqa sorgomq di atim a na naŋgi taqatnjresqas. 26 Osim bati deqa a na
aqa jeu tamo kalil naŋgi di kobotnjrsim ariya a moiyo dego kobotqas.
27 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Qotei na
iŋgi iŋgi kalil eleŋosim Kristus aqa sorgomq di atqas.” O ijo was, Qotei
na iŋgi iŋgi kalil di eleŋosim Kristus aqa sorgomq di atqas deqa iga
qalieonum, Qotei a segi Kristus aqa sorgomq di sqasai. 28 Mondoŋ Qotei
na iŋgi iŋgi kalil di Kristus aqa sorgomq di atim soqnim Qotei aqa Ŋiri
a kamba dego Qotei aqa sorgomq di sqas. Deqa Qotei a segi na iŋgi iŋgi
kalil di tulaŋ buŋnjrsimqa a naŋgo Mandor Koba sosim bati gaigai naŋgi
taqatnjroqnqas.

29 Niŋgi qalie, tamo qudei na tamo moreŋo qaji naŋgi aqaryainjroqnsib
naŋgo sawa osib yanso eqnub. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na
tigelqasai anjam di bole qamu naŋgi kiyaqa kumbra degyeqnub? 30 Od,
tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqab anjam di iga mare mare
laqnum. Mare mare laqnam tamo gargekoba naŋgi iga qa ŋiriŋoqnsib
bati gaigai iga padaltgwa laqnub. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na
tigelqab anjam di bolesai qamu iga kiyaqa anjam di mare mare laqnsim
dena gulbe eqnum? 31 O ijo was, e bole maronum, e bati gaigai moiqa
laqnum. E niŋgi qa are qaloqnsim deqa moiqa laqnum. Niŋgi gago
Tamo Koba Kristus Yesus beteryejunub deqa e niŋgi qa tulaŋ arebole-
boleibeqnu. 32 Jeu tamo naŋgi wagme juwaŋ bul unub deqa naŋgi na
e moiyotbqa laqnub. E Efesus qureq di naŋgi ti qotoqnem. E mandam

qaji iŋgi iŋgi oqajqa marsim naŋgi ti qotosaioqnem. Tamo moreŋo qaji naŋgi olo subq na tigelqasai anjam di bole qamu iga endegsi mare mare laqnum qamu, “Iga nebe kiyo moiqom deqa uŋgum, iga alaŋoqnsim gago segi jejamu qa areboleboleigoqnim iŋgi ti ya ti uyoqnqom.” Degsi mare mare laqnum qamu.

33 O ijo was kalil, tamo qudei na niŋgi gisaŋgaib deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Anjam bei unu di niŋgi qalie. Anjam agiende, “Niŋgi tamo uge uge naŋgi koba na laqnaib. Laqnqab di naŋgi na nuŋgo areqalo niñaqyetŋgibqa niŋgi kumbra bole uratosib naŋgi daurnjrqab.” Anjam degsi unu. 34 Deqa niŋgi areqalo bole ti sosib olo une yoqnaib. Niŋgi quiy. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei qaliesai bole sai. Niŋgi jemaiŋgwajqa deqa e niŋgi degsi merŋgonum.

Tamo moreŋo qaji naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?

35 Ariya ijo was kalil, tamo bei na e endegsi nenembqas, “Tamo moreŋo qaji naŋgi kiyersib olo subq na tigelqab? Naŋgo jejamu kiyero osib olo tigelqab?” 36 O ijo was kalil, tamo di a nanariosim deqa degsi nenembqas. Niŋgi qalie. Kurgus bunuj breiyibqa mandamq aisim a laŋa mandamq di sqas. Ariya kurgus moiyo breiyib a olo ŋambile sosim qoqitosim oqwas. 37 Kurgus kiyo saga kiyo qoqitosiq geitqo qaji di otorosim olo yagwasai. Aqa gei moiyo segi yagim dena oqwas. 38 Tamo bei na kurgus yago kiyo saga yago kiyo yagimqa a olo qoqitosim oqimqa Qotei aqa segi areqalo na naŋgi tanu segi segi enjrqas. Naŋgo tanu di uno segi segi. 39 Tamo ti wagme ti qebari ti qe ti naŋgi dego naŋgo jejamu uno segi segi. 40 Laŋ goge qaji iŋgi iŋgi naŋgo uno bei. Mandam qaji iŋgi iŋgi naŋgo uno bei. Laŋ goge qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei. Mandam qaji iŋgi iŋgi naŋgo wala bei. 41 Seŋ ti bai ti bongar ti naŋgo riaŋ segi segi. Bongar kalil dego naŋgo riaŋ segi segi.

42 Tamo subq na tigelqab qaji naŋgi kere dego. Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di qusaeqnu. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu olo qusaqasai. Naŋgi ŋambile gaigai sqab. 43 Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di jejamu uge. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu tulaŋ boledamu sqas. Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di siŋgila saiqoji. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu siŋgila ti sqas. 44 Tamo naŋgi moreŋeqnab naŋgo jejamu subq ateqnub di mandam qaji jejamu. Naŋgi subq na tigelabqa naŋgo jejamu laŋ qure qaji jejamu sqas.

Mandam qaji jejamu unu. Laŋ qure qaji jejamu dego sqas. 45 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Adam namo qaji a mandamq endena brantej. Deqa a mandam qaji ŋambile osiq soqnej.” Ariya Adam bunu qaji a Mondor ti soqnej. Deqa a na iga laŋ qure qaji ŋambile egwas. 46 Laŋ qure qaji ŋambile a namoqna brantosai. Mandam qaji ŋambile a namoqna brantej. Laŋ qure qaji ŋambile a bunuqna brantqas. 47 Qotei na Adam namo qaji a mandam na gereiyej. Deqa a mandam tamo. Ariya Adam bunu qaji a laŋ qureq na bej. 48 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa aqa moma kalil naŋgi dego mandam tamo unub. Ariya Adam bunu qaji a laŋ qure qaji tamo unu deqa aqa tamo kalil naŋgi dego laŋ qure qaji tamo sqab. 49 Adam namo qaji a mandam tamo soqnej deqa iga a bulosim mandam tamo unum.

Dego kere Adam bunu qaji a laŋ qure qaji tamo unu deqa mondoŋ iga a
bulosim laŋ qure qaji tamo sqom.
50 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Qotei na mandam tamo naŋgi
eleŋqa keresai. A naŋgo Mandor Koba sosim naŋgi taqatnjrqa keresai
dego. Gago jejamu moisiq qusaeqnu qaji di ŋambile gaigai sqa keresai.
51 Deqa e uli anjam bei niŋgi endegsi merŋgwai. Iga kalil moiqasai. Iga
kalil jejamu bulyosim jejamu bunuj oqom. 52 Qotei na gul bunu geteŋ
qaji anjamimqa tamo nami moreŋeb qaji naŋgi subq na tigelqab. Deqa
naŋgo jejamu olo bunu qusaqasai. Iga tamo moiyosai unum qaji iga dego
jejamu bulyosim naŋgi ti koba na jejamu bunuj oqom. O ijo was, kumbra
di urur brantoqujatqas. 53 Gago jejamu ugeqas qaji endi iga uratosim
olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago jejamu moiqas qaji endi
iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di oqom. 54 Bole, gago jejamu
ugeqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei ugeqasai qaji di oqom. Gago
jejamu moiqas qaji endi iga uratosim olo jejamu bei moiqasai qaji di
oqom. Yim bati deqa Qotei aqa anjam bei nami neŋgreŋyeb qaji di aqa
damu brantqas. Anjam agiende, “Qotei a tulaŋ siŋgilaosiq deqa a qoto
buŋyosiq moiyo kobotej. 55 O Moiyo, ni gaigai siŋgilaoqnsim tamo naŋgi
qoto itnjreqnum. Ariya ino siŋgila di qabi unu? A koboej. O Moiyo, ni
gaigai tamo naŋgi qaja na ñumeqnum. Ariya ino qaja di qabi unu? A
koboej.”
56 O ijo was niŋgi quiy. Moiyo aqa qaja agi gago une. Une aqa siŋgila agi
Qotei aqa dal anjam. 57 Ariya gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na
iga qoto buŋyoqnsim tigelejunum. Qotei a segi na iga siŋgilatgeqnu deqa
iga a tulaŋ biŋiyoqnqom.
58 Deqa ijo was bole, niŋgi siŋgila na tigelesosib Tamo Koba Yesus qa
waukobaoqniy. Niŋgi wau di uratosib asgiŋgaiq. Niŋgi qalie, niŋgi Yesus
aqa wau ojeqnub di niŋgi laŋa wauosaieqnub. Wau di uloŋqa keresai.
Deqa niŋgi gaigai siŋgila na wauoqniy.

16

Korin Kristen naŋgi silali koroiyqab

1 Ariya ijo was, niŋgi na Jerusalem Kristen naŋgi qa silali koroiyiy.
Silali koroiyqajqa gam di e nami Galesia Kristen naŋgi osornjrnam naŋgi
dauryeb. E niŋgi dego gam di osorŋgit dauryiy. Gam agiende. 2 Yori bati
gaigai olo nebeoqnimqa niŋgi segi segi silali soqnim oto oqnsib nuŋgo
segi talq di atoqniy. Bunuqna silali kobaamqa e botqa niŋgi nami silali
ateb unu deqa urur koroiyib e na osiy qariŋyit Jerusalem aiqas. Deqa
bati di niŋgi olo silali qa ŋamqasai. 3 E botqa niŋgi na tamo qudei giltnjrib
e neŋgreŋ bei naŋgi enjrsiy qariŋnjrit naŋgi silali di osib Jerusalem aiqab.
4 E dego aiqa are soqnim naŋgi na e daurbosib iga koba na aiqom.

Pol a Korin Kristen naŋgoq bqa marej

5 Ariya e mati Masedonia sawa ambleq na walwelosiy aisiy dia Kristen
naŋgi unjrsiy bunuqna e nuŋgoq bqai. 6 E nuŋgoq bosiy niŋgi koba na
sqai kiyo. E qaliesai, e bati olekoba kiyo niŋgi koba na soqnit ulili bati
koboqas. E niŋgi koba na sosiy olo uratŋgosiy sawa beiq gilqa laqnit niŋgi
na e silali qa aqaryaibib e gilqai. 7 Ijo are endegsi unu. E bati truquyala
niŋgi koba na sqasai. Tamo Koba a na odbimqa e bati olekoba niŋgi koba
na sqai. 8 Ariya e Efesus qureq endi soqnit Juda naŋgo yori bati koba ñam

Pentikos di brantqas. 9 Qotei na gam waqtetbej deqa e qure endia Yesus
aqa wau yoqnsim tamo uŋgasari gargekoba naŋgi are bulyetnjreqnum.
Yeqnam jeu tamo gargekoba naŋgi ijo wau di ugeugeiyqajqa laqnub.
10 Timoti a nuŋgoq bamqa niŋgi a osib gereiyiy. Yim a ulaqasai. A niŋgi
koba na are lawo sqas. Niŋgi quiy. Timoti a e ombla Tamo Koba aqa wau
ojeqnum. 11 Deqa tamo bei na Timoti aqa ñam ugetaiq. Ariya Timoti a olo
niŋgi uratŋgosim walwelqa laqnimqa niŋgi a silali qa aqaryaiyosib lawo
na suweiyib a olo ijoq bqas. A Kristen was qudei naŋgi koba na ijoq bqab
deqa e naŋgi qa tariŋoqnqai.
12 Gago was Apolos a endi unu. E a qa niŋgi saiŋgit quiy. E bati
gargekoba siŋgila na Apolos minjoqnem, “Gago Kristen was qudei naŋgi
Korin Kristen naŋgoq giloqnib ni naŋgi daurnjrsim gile.” Onaqa a gilqa
uratoqnej. Bunuqna a nuŋgoq bqajqa bati kereamqa a nuŋgoq bqas.

Pol aqa anjam mutu qudei

13 Ariya ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Osib siŋgila na tigeloqnsib
Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqniy. Niŋgi gulbe bei qa ulaaib. Niŋgi
siŋgila na soqniy. 14 Osib niŋgi kumbra bei yqa maroqnsib qalaqalaiyo
kumbra na yoqniy.
15 Tamo kalil Akaia sawaq di unub qaji naŋgi are bulyosaisonabqa
Stefanas aqa tal qujai naŋgi namoqna are bulyeb. Stefanas aqa tal qujai
naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi qa wauoqnsib unub. O ijo was
niŋgi di qalie. Deqa e niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai. 16 Niŋgi tamo
deqaji naŋgo sorgomq di geregere soqniy. Sosib tamo kalil Qotei aqa wau
ojeqnub qaji naŋgo sorgomq di dego soqniy.
17 Nuŋgo ambleq dena Stefanas na Fortunatus na Akaikus na naŋgi
qalub ijoq beb deqa e tulaŋ areboleboleibej. Niŋgi kalil ijoq bqa keresai
deqa naŋgi kamba ijoq beb. 18 Bosib ijo are latetbeb. Naŋgi nami
nuŋgo are dego latetŋgoqneb. Deqa niŋgi tamo deqaji naŋgi qa tulaŋ
areboleboleiŋgoqneme.
19 Ariya tamo uŋgasari Esia sawaq endi Qotei qa loueqnub qaji naŋgi
na niŋgi kaiyeiŋgonub. Akwila Prisila wo naŋgi aiyel dego niŋgi qa
tulaŋ areboleboleinjreqnu deqa naŋgi Tamo Koba aqa ñam na niŋgi
kaiyeiŋgonub. Tamo uŋgasari kalil naŋgo aiyel talq di Qotei qa loueqnub
qaji naŋgi dego niŋgi kaiyeiŋgonub. 20 Kristen was kalil qure endia unub
qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub. Ariya niŋgi na nuŋgo Kristen was
naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari
kalil naŋgi yeqnub.
21 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.
22 E ijo anjam getentqai. Tamo bei a Tamo Koba Yesus qalaqalaiyqasai
di Qotei na kamba tamo di qoreiyosim ŋolawotqas. O Tamo Koba Yesus,
ni aue.
23 Tamo Koba Yesus a niŋgi qa are boleiyeme. 24 E Kristus Yesus aqa
ñam na niŋgi kalil qalaqalaiŋgeqnum. Bole.

2 KORIN

Pol a Yesus Kristus aqa wau tamo

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej. Aqo gago was Timoti
wo anjam endi neŋgreŋyonum. Neŋgreŋyosim niŋgi Korin qureq di Qotei
qa loueqnub qaji niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil Akaia sawaq di
unub qaji naŋgi qa ti qariŋyonum. 2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus
Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Qotei a gago are latetgeqnu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqtoqn-
qom. A gago Abu unu deqa a iga qa dulqajqa utru. A gago are tulaŋ
latetgwajqa Qotei. 4 Deqa a gago gulbe kalil qa iga are latetgeqnu. A
kumbra degyeqnu deqa iga na olo kamba Kristen tamo uŋgasari gulbe
ti unub qaji naŋgo are latetnjreqnum. 5 Kristus a jaqatiŋ koba qoboiyej
deqa iga a ombla jaqatiŋ koba qoboiyeqnum. Dego kere Kristus a are
tulaŋ laesonaqa iga a ombla are tulaŋ laejunum. 6 O ijo was kalil, aqo
Timoti wo gulbe eqnum di aqa utru agiende. Gago gulbe dena Qotei na
nuŋgo are latetŋgosim niŋgi eleŋqas. Ariya Qotei na gago are latetgeqnu di
aqa utru agiende. Kumbra dena dego Qotei na nuŋgo are latetŋgoqnqas.
Yimqa jaqatiŋ iga qoboiyeqnum qaji di niŋgi dego qoboiyoqnsib siŋgila
na tigelesqab. 7 Iga niŋgi qa gago areqalo siŋgilatosim endegsi mareqnum,
bole, niŋgi siŋgila na tigelesqab. Iga qalieonum, niŋgi iga ti beterosim
jaqatiŋ eqnum deqa Qotei na niŋgi iga ti gago are latetgoqnqas.
8 O ijo was kalil, iga Esia sawaq di gulbe kobaquja item. Gulbe dena
iga ugeugeigosiqa gago siŋgila tulaŋ buŋyej. Deqa iga endegsi are qalem,
gulbe dena iga moiyotgwas. O ijo was, niŋgi gago gulbe deqa qalieoiy.
9 Bole, iga are qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. Anjam pegiyo tamo na
tamo bei minjqas, “Ni une ti unum deqa ni moiqam.” Dego kere iga are
qalem, gulbe dena iga moiyotgwas. Qotei na gulbe di iga egej. Di kiyaqa?
Iga gago segi siŋgila qa are qalaim deqa. Iga Qotei aqa siŋgila qa are
qaloqnqom. Agi a na qujai moiyo tamo naŋgi olo subq na tigeltnjreqnu.
10 O ijo was, gulbe dena iga moiyotgwa laqnaqa Qotei na gulbe di taqal
atetgej. Bunuqna dego a na gago gulbe taqal atetgoqnqas. Deqa iga
Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim mareqnum, bole, a na olo gago gulbe
taqal atetgoqnqas. Yim iga bole sqom. 11 O ijo was niŋgi iga qa Qotei
pailyoqniy. Yimqa Qotei a nuŋgo pailyo de ti tamo uŋgasari gargekoba
naŋgo pailyo ti quoqnsim iga aqaryaigoqnqas. Gam dena niŋgi na dego
iga aqaryaigoqnqab. Yim tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Qotei tulaŋ
biŋiyoqnqab.

Pol a Kristen naŋgi gisaŋnjrosaioqnej

12 O was kalil, ijo are miligiq di e qalieonum, e kumbra bole tiŋtiŋ
segi dauryoqnsim unum. E ijo kumbra deqa tulaŋ areboleboleibeqnu.
Kumbra bole kalil Qotei na osorbeqnu qaji di segi e dauryoqnsim unum.
E mandam tamo naŋgo powo na kumbra di yosaieqnum. Qotei a e qa
are boleiyoqnsiq kumbra osorbeqnu qaji di segi e yeqnum. Deqa e
na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole gaigai enjreqnum. Agi e na

niŋgi dego kumbra tulaŋ boledamu eŋgoqnem. 13-14 Ijo anjam endi niŋgi
sisiyosib poiŋgwajqa deqa e neŋgreŋyonum. Bole, ijo anjam qudei qa niŋgi
geregere poiŋgosai unu. Ariya ijo are endegsi unu. Niŋgi ijo anjam kalil
qa poiŋgekritim gilsib diŋo bati itqab. Yim gago Tamo Koba Yesus a olo
bqajqa batiamqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgim e kamba dego niŋgi
qa tulaŋ areboleboleibqas.

15-16 Ijo are miligiq di e nami qalieem, niŋgi ijo kumbra kalil qa tulaŋ
areboleboleiŋgim sqab. Utru deqa e na niŋgi merŋgem, "E mati nuŋgoq
bosiy niŋgi uratŋgosiy Masedonia sawaq gilsiy dena puluosiy nuŋgoq olo
bqai." Od, e bati aiyel nuŋgoq bqajqa are qalem. Di kiyaqa? Qotei
na niŋgi gereiŋgo aiyeltŋgwajqa deqa. E nuŋgoq olo bosiy dena Judia
sawaq aiqa laqnitqa niŋgi silali qa aqaryaibibqa e gamq di iŋgi bei qa
truquaim deqa ti are qalem. 17 Niŋgi endegsib are qaleqnub kiyo, "Pol
aqa anjam di a dauryosai. A na iga gisaŋgej. A mandam tamo naŋgo
kumbra dauryoqnsiq deqa a anjam bei maroqnsiq olo urateqnu. A laŋa
odoqnsiqa olo saideqnu." O ijo was niŋgi e qa degsib are qalaib. 18 Qotei
a tamo bole unu deqa a aqa segi anjam kalil dauryeqnu. Deqa e dego
anjam bole segi niŋgi merŋgeqnum. E laŋa odoqnsim olo saidosaieqnum.
19 Nami aqo Timoti wo Sailas ombla na wauoqnsim Qotei aqa Ŋiri Yesus
Kristus aqa anjam palontoqnsim niŋgi merŋgoqnem. Niŋgi qalie, Yesus a
dego laŋa odoqnsiq olo saidosaieqnu. A gaigai Qotei aqa ñam na odeqnu.
20 Qotei a nami iŋgi bole bole iga egwajqa marej. Kristus a odeqnu deqa
Qotei na iŋgi di iga egwas. Deqa iga Kristus aqa ñam na mareqnum,
"Bole." Osim iga Qotei aqa ñam soqteqnum. 21 Qotei a segi na niŋgi iga
ti siŋgilatgeqnu. Siŋgilatgeqnaqa niŋgi iga ti Kristus beteryejunum. A na
qujai iga aqa segi qa marsiq giltgej. 22 Osiqa aqa toqor egsiqa gago are
miligiq di atej unu. Aqa toqor di aqa Mondor Bole. Mondor di Qotei na
iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa
marej qaji di dego egwas.

Pol a Korin Kristen naŋgi gulbe enjrqa uratosiq deqa a naŋgoq olo bosai

23 O ijo was, e Qotei aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. E niŋgi gulbe
eŋgwa uratosim deqa e olo Korin qureq bosai. 24 Nuŋgo areqalo Yesus
qa siŋgilateqnub qaji di iga na laŋa taqatosaieqnum. Iga niŋgi ti koba na
Yesus aqa wau ojeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgwajqa
deqa. Iga qalieonum, niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa geregere siŋgilatosib
tigelejunub.

2

1 Ariya e olo Korin qureq bosai. E marem, e olo are gulbe na nuŋgoq
bqasai. 2 E niŋgi are gulbetetŋgwai di tamo yai na olo ijo are boletetbqas?
Niŋgi segi na ijo are boletetbqa kere. 3 Deqa e nuŋgoq olo bosiy are
gulbe oqa uratonum. E nuŋgoq bosiy areboleboleibqas di kere. Utru
deqa e anjam bei nami neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. E qalieem, e
areboleboleibqas di niŋgi kalil dego ijo arebolebole di unsib e koba
na areboleboleigwas. 4 Bole, e are gulbe ti akam ti sosim anjam di
neŋgreŋyem. E niŋgi are gulbetetŋgwa osim anjam di neŋgreŋyosai. E niŋgi
tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum di niŋgi qalieqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem.

Niŋgi na tamo une atej qaji aqa une kobotetiy

5 Tamo qujai nami une atej qaji di aqa une qa e anjam koba merŋgwasai.
Tamo dena e are gulbetetbosai. A niŋgi kalil are gulbetetŋgej. 6 Aqa une
aqa awai uge niŋgi gargekoba na a yeb di kereqo. 7 Deqa bini niŋgi olo
aqa une kobotetosib aqa are latetiy. Yim a are boleqas. Niŋgi degyqasai
di a olo are tulaŋ gulbe ti so uge. 8 Deqa niŋgi a olo qalaqalaiyo kumbra
osoryoqniy. Yim a qalieqas, niŋgi a torei qoreiyosai. 9 E nuŋgo kumbra
tenemtosiy niŋgi ijo anjam kalil dauryeqnub kiyo sai kiyo di qalieqajqa
deqa e nami anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. 10 Niŋgi tamo bei
aqa une kobotetqab di e kamba dego aqa une kobotetqai. E tamo bei
aqa une kobotetqai di e niŋgi qa osiy Kristus aqa ŋamgalaq di kobotetqai.
11 Tamo uge Satan na iga gisaŋgosim ugeugeigaim deqa e degyqai. Satan
aqa areqalo uge ti aqa uli kumbra ti di iga bole qalieonum.

Pol a Taitus unqa marej

12 O ijo was kalil, e Kristus aqa anjam bole palontqa osim walwelosim
Troas qureq di brantem. Brantonam Tamo Koba a na gam waqtetbonaqa
e dia aqa wau ojoqnem. 13 Bati di e ijo was Taitus itosai deqa e a qa are
koba qaloqnem. Deqa e Troas Kristen naŋgi olo uratnjrsim Masedonia
sawaq gilem.

Yesus aqa wau tamo naŋgi qoto buŋyeqnub

14 Qotei a gaigai iga aqaryaigeqnaqa iga Kristus aqa siŋgila na qoto
buŋyeqnum. Deqa e Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Iga Qotei aqa wau ojeqnum
deqa tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Qotei qa bole
poinjreqnu. Naŋgo powo di sabaŋ quleq ti boleqija bul. 15 Od, gago wau
di qurem quleq ti bul Kristus na Qotei atraiyeqnu qaji. Quleq di tamo
uŋgasari Qotei na eleŋeqnu qaji naŋgi ti tamo uŋgasari padalqa gamq di
unub qaji naŋgi ti naŋgoq aiyeqnu. 16 Quleq dena tamo uŋgasari padalqa
gamq di unub qaji naŋgi moiyotnjreqnu. Osiqa tamo uŋgasari Qotei na
eleŋeqnu qaji naŋgi ŋambile enjreqnu. Tamo yai naŋgi Qotei aqa wau di
yqa kere? Tamo dego bei sosai. 17 Niŋgi qalie, Qotei aqa anjam maro
tamo gargekoba naŋgi silali oqajqa deqa osib Qotei aqa anjam mare
mare laqnub. Ariya iga naŋgi bul sai. Qotei na iga wau egej deqa iga
gisaŋ na wauosaieqnum. Iga Kristus koba na are qujaitosim Qotei aqa
ŋamgalaq di aqa anjam mare mare laqnum.

3

Yesus aqa wau tamo naŋgi anjam bunuj mare mare laqnub

1 Iga gago segi ñam soqtqajqa are unu e? Sai. Tamo qudei na kiyo
niŋgi na kiyo iga qa anjam boleqija neŋgreŋyqab di uŋgum. Niŋgi na kiyo
tamo qudei na kiyo anjam boleqija di sisiyosib gago ñam soqtetgwab di
dego uŋgum. Iga deqa are qalosaieqnum. 2 Niŋgi segi neŋgreŋ bulosib
gago kumbra qa saoqnsib laqnub. Niŋgi neŋgreŋ bul unub deqa tamo
kalil naŋgi neŋgreŋ di sisiyoqnsib iga qa poinjreqnu. Neŋgreŋ di gago
are miligiq di unu. 3 Kristus a segi na anjam di neŋgreŋyobulej. Neŋgreŋ
di Kristus aqaq na bosiq boleq di unu. Neŋgreŋ di niŋgi segi. Agi iga
niŋgi wauetŋgeqnum. Kristus a mandam tamo bei aqa siŋgila na anjam
di neŋgreŋyosai. A Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa Mondor aqa siŋgila
na anjam di neŋgreŋyej. A meniŋq di neŋgreŋyosai. A tamo uŋgasari naŋgo
are miligiq di neŋgreŋyej.

4 Anjam di aqa utru agiende. Qotei a Kristus aqa ñam na iga wau egej
deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Qotei na aqa wau di geregere
boletqas. 5 Bole, iga segi na wau di yqa keresai. Deqa iga gago segi siŋgila
na Qotei aqa wau yeqnum degsi marqa keresai. Qotei a segi na iga siŋgila
egeqnaqa iga aqa wau yeqnum. 6 Gago wau agiende. Iga Kristus aqa
anjam bunuj palontoqnsim laqnum. Anjam bunuj di tamo qudei na dal
anjamq di neŋgreŋyosai. Qotei aqa Mondor a segi na babtej. Dal anjam
na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjreqnu. Ariya Qotei aqa Mondor na tamo
uŋgasari naŋgi ŋambile enjreqnu.
7 Od, dal anjam na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjreqnu. Dal anjam
aqa wau agide. Dal anjam di Qotei a nami meniŋq di neŋgreŋyonaqa a
riaŋ ti brantej. Deqa Moses aqa ulatamu riaŋonaqa Israel tamo uŋgasari
naŋgi aqa ulatamu koqyqa keresai. Ŋam qamotnjrej. Bunuqna riaŋ di olo
koboej. 8 Ariya Mondor aqa wau bunuj unu. Aqa wau dena dal anjam
aqa wau tulaŋ buŋyejunu. Mondor aqa wau di olo torei riaŋosiq goge
oqej. 9 Dal anjam aqa wau agiende. A na gago une qa iga mergoqnsiq
padaltgeqnu. Bole, dal anjam aqa wau di nami riaŋ ti bej. Ariya Qotei na
iga tamo bole une saiqoji sqajqa gam babtej. Wau di olo tulaŋ riaŋ koba ti
bej. Riaŋ dena dal anjam aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu. 10 Wau bunuj di riaŋ
koba ti unu. Riaŋ dena wau namij aqa riaŋ tulaŋ buŋyejunu. Deqa iga
wau namij aqa riaŋ uneqnum di a torei koboej. 11 Wau namij di gaigai
sqa keresai. A koboqas. Bole, a riaŋ ti bej. Ariya wau bunuj gaigai sqas
qaji a olo tulaŋ riaŋ koba ti unu. Riaŋ dena wau namij aqa riaŋ tulaŋ
buŋyejunu.
12 Riaŋ koba di mondoŋ bosim gaigai gagoq di sqajqa deqa iga
tariŋoqnsim unum. Deqa iga ulaosaieqnum. Iga riaŋ deqa mare mare
laqnum. 13 Iga Moses soqnej dego sai. Moses aqa ulatamu riaŋ ti soqnej
deqa a gara mutu oqnsiqa dena aqa ulatamu kabutoqnej. Di kiyaqa?
Israel naŋgi unaib deqa. Ariya wau namij aqa riaŋ di koboej. 14 Israel
naŋgo areqalo geteŋnjresoqnej deqa naŋgi anjam namij sisiyoqneb di
naŋgo areqalo gara mutu na kabutobulesoqnej. Naŋgi nami degsib
soqneb agi bini unub. Tamo bei na gara di taqal atqa keresai. Kristus a
segi na gara di olo taqal ateqnu. 15 Od, bati gaigai Israel naŋgi Moses aqa
dal anjam sisiyeqnub di naŋgo areqalo gara mutu na kabutobulejunu.
Naŋgi nami degsib soqneb agi bini unub. 16 Ariya tamo naŋgi are bu-
lyosib Tamo Koba aqa areq bqab di Qotei na gara di olo taqal atetnjrqas.
17 Tamo Koba a segi Mondor. Niŋgi Tamo Koba aqa Mondor ti sqab di
nuŋgo une na niŋgi olo taqatŋgwa keresai. Niŋgi bole sqab. 18 Deqa gago
ulatamu olo kabuesqasai. Iga kalil Tamo Koba aqa riaŋ ya jeqiloq di
unobuloqnqom. Unoqnim riaŋ di gagoq di tulaŋ kobaoqnimqa dena
iga Tamo Koba a segi buloqnsim sqom. Tamo Koba a na kumbra di iga
egeqnu. Tamo Koba a segi Mondor Bole.

4

Qotei aqa wau tamo naŋgi web bul unub

1 Qotei a iga qa dulosiqa wau egej deqa iga aqa wau di ojqajqa asgigo-
saieqnu. 2 Kumbra uge uge kalil tamo naŋgi na ulitoqnsib yeqnub qaji di
iga olo qoreiyeqnum. Iga gisaŋ kumbra na walwelosaieqnum. Iga Qotei
aqa anjam bubulyosaieqnum. Iga boleq di anjam bole segi mareqnum.
Deqa tamo kalil naŋgi gago kumbra di unoqnsib naŋgo are miligiq di

qalieeqnub, iga Qotei aqa ŋamgalaq di wau bole yeqnum. 3 Ariya tamo
uŋgasari padalqa gamq di unub qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole iga
palonteqnum qaji di aqa utru poinjrosaieqnu. 4 Mandam endeqa gisaŋ
qotei Satan a na tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub
qaji naŋgo areqalo getentetnjrejunu. Deqa Kristus aqa anjam bole naŋgo
are miligiq aiqa keresai. Naŋgi Kristus aqa suwaŋ unqa keresai dego.
Kristus a segi Qotei. A segi riaŋ ti unu.
5 Niŋgi quiy. Iga gago segi kumbra qa saosaieqnum. Iga anjam endegsi
palonteqnum, “Kristus Yesus a gago Tamo Koba unu deqa iga aqa ñam na
niŋgi wauetŋgeqnum.” Iga anjam degsi palonteqnum. 6 Tulaŋ nami Qotei
a iŋgi iŋgi kalil gereiyqa osiqa endegsi marej, “Ambru aqaq na suwaŋ
brantqas.” Ariya bunuqna Qotei aqa suwaŋ di gagoq bosiqa gago are
miligi suwantetgej. Deqa iga Kristus aqa ulatamu geregere uneqnum.
Kumbra dena iga suwaŋ bole unoqnsim Qotei aqa riaŋ poigeqnu.
7 O ijo was, iŋgi tulaŋ boledamu iga deqa mare mare laqnum qaji di
gagoq di unu. Bole, iga siŋgila saiqoji unum. Iga web jagi na gereiyo qaji
di bul unum. Deqa tamo kalil naŋgi iga nugoqnsib endegsib qalieeqnub,
“Pol a aqa segi siŋgila na wau di yosaieqnu. A Qotei aqa siŋgila kobaquja
na wau di yeqnu. Siŋgila dena mandam qaji siŋgila tulaŋ buŋyejunu.”
Tamo kalil naŋgi degsib qalieeqnub. 8 Gulbe segi segi gargekoba gagoq
beqnu. Ariya gulbe dena iga padaltgosaieqnu. Iŋgi iŋgi gargekoba na
gago areqalo niñaqyetgeqnu. Ariya iŋgi iŋgi dena gago areqalo torei
ugetetgosaieqnu. 9 Jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egeqnub. Ariya Qotei a
deqa iga uratgosaieqnu. Jeu tamo naŋgi dena iga lugoqnsib ŋeiotgeqnub.
Ariya naŋgi na iga torei ugeugeigosaieqnub. 10 Gago jejamuq di tamo
uŋgasari naŋgi gaigai Yesus aqa moiyo unobuleqnub. Deqa Yesus aqa
ŋambile dego gago jejamuq di branteqnaq naŋgi uneqnub. 11 Iga Yesus
aqa wau ojeqnum deqa jeu tamo naŋgi na bati gaigai iga moiyotgwa
laqnub. Naŋgo kumbra dena Yesus aqa ŋambile dego gago jejamuq di
branteqnaq tamo uŋgasari naŋgi uneqnub. 12 Deqa moiyo a gagoq di
waueqnu. Ariya ŋambile a nuŋgoq di waueqnu.
13 Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa Qotei aqa anjam bei
neŋgreŋq di unu qaji a gagoq di branteqnu. Anjam agiende, “E Qotei qa
ijo areqalo siŋgilateqnum deqa e aqa anjam mare mare laqnum.” O ijo
was, iga dego Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga aqa anjam
mare mare laqnum. 14 Iga qalieonum, Qotei na Tamo Koba Yesus subq
na tigeltej deqa mondoŋ a na iga dego subq na tigeltgwas. Osim iga niŋgi
ti joqsim Yesus aqa areq osi oqwas. 15 E anjam di niŋgi merŋgonum. Di
kiyaqa? E qalieonum, kumbra kalil gagoq di branteqnu qaji dena niŋgi
aqaryaiŋgeqnu. Gam dena Qotei a tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
qa are boleiyeqnu. Deqa naŋgi Qotei biŋiyoqnsib aqa ñam soqteqnub.

Iga laŋ qure qaji iŋgi iŋgi qa are qaleqnum

16 Deqa iga Qotei aqa wau ojqajqa asgigosaieqnu. Bole, gago jejamu
a uge qa laqnu. Ariya gago are miligi a bati gaigai olo boleoqnsiq
siŋgilaeqnu. 17 Iga qalieonum, gulbe ti jaqatiŋ ti iga bini qoboiyeqnum
qaji di tulaŋ kokba sai. Naŋgi sokiñalayosib koboqab. Iga gulbe di
eqnum deqa iga qalieonum, mondoŋ iga laŋ qureq di so bole gaigai
sqom. Iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di tulaŋ boledamu. Iŋgi bole
bole dena mandam qa iŋgi iŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. 18 Iŋgi iŋgi iga gago
ŋamdamu na uneqnum qaji di sokiñalayosim koboqas. Deqa iga iŋgi iŋgi

di koqyosaieqnum. Iŋgi bole bole iga gago ŋamdamu na unqa keresai qaji di bati gaigai sqas. Deqa iga iŋgi bole bole di koqyoqnsim unum.

5

1 Iga qalie, gago mandam qaji jejamu endi torei ugeqas. Gago jejamu endi gago tal bul. Mondoŋ Qotei na olo tal bei iga egwas. Tal di tamo bei na gereiyosai. Tal di laŋ qureq di bati gaigai sqas. 2 Iga bini mandam qaji talq endi unum deqa iga akamoqnsim unum. Iga gago laŋ qure qaji tal osim gara bul jugwajqa deqa are koba unu. 3 Iga tal di jugwom di iga olo laŋa sqasai. Iga jejamu bunuj oqom. 4 Iga mandam qaji talq endi unum deqa iga are gulbeigeqnaqa akamoqnsim unum. Iga jejamu bunuj osim gara bul jugwajqa are qaleqnum. Od, iga gago jejamu moiqas qaji endi uratosim olo jejamu ŋambile sqas qaji di oqajqa are qaleqnum. Iga jejamu saiqoji sqajqa asgigeqnu. 5 Ŋambile sqajqa gam di Qotei a segi na gereiyetgosiqa aqa Mondor iga egej. Mondor di Qotei na iga namo egej deqa iga qalieonum, bunuqna iŋgi bole bole a na iga egwa marej qaji di dego egwas.

6 Deqa iga gaigai are siŋgilatoqnsim unum. Iga qalie, iga mandam qaji jejamu ti unum deqa iga laŋ qureq di Tamo Koba a ombla sosaiunum. 7 Bini iga Yesus unosaieqnum. Ariya iga a qa gago areqalo siŋgilatoqnsim walweleqnum. 8 Od, iga gago jejamu endi uratosim oqsim Tamo Koba a ombla sqajqa are qaleqnum. Laŋ qure a gago qure utru sqas. 9 Deqa iga bini mandamq endi sqom kiyo laŋ qureq oqsim dia sqom kiyo di uŋgum. Iga kumbra Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di dauryqajqa are qaleqnum. 10 Iga qalieonum, mondoŋ iga kalil Kristus aqa ulatamuq di tigelamqa a na gago kumbra qa iga pegigwas. Iga mandamq endi sosimqa iga kumbra bole yoqnem kiyo kumbra uge yoqnem kiyo di a unsim awai segi segi egwas.

Iga tamo uŋgasari naŋgo are bulyetnjrqajqa deqa waueqnum

11 Iga Tamo Koba a qa ulaoqnsim aqa sorgomq di unum deqa iga tamo uŋgasari naŋgo are bulyetnjreqnum. Iga wau di ugetosaieqnum. Qotei a iga qa qalie bole. Nuŋgo are miligiq di niŋgi dego iga qa qalie bole. E degsi are qalonum. 12 O ijo was, iga gago segi ñam soqtqa marsim anjam endi neŋgreŋyosai. Niŋgi gago kumbra qa areboleboleiŋgwajqa deqa are qalsim anjam endi neŋgreŋyonum. Tamo qudei naŋgi laŋa babaŋ na kumbra bole yqajqa arearetnjreqnu. Naŋgi are miligiq na kumbra bole yqajqa arearetnjrosaieqnu. Deqa ijo was, niŋgi na tamo naŋgi di tingitnjroqnsib dalnjroqniy. 13 Tamo naŋgi di endegsib mareqnub, “Pol a nanari tamo.” Naŋgo anjam di bole. Iga Qotei qa are qalsim nanari tamo unum. Ariya iga niŋgi qa are qalsim areqalo bole ti unum. 14 Kristus na iga tulaŋ qalaqalaigej aqa kumbra dena gago areqalo tigeltetgeqnaqa iga aqa wau ojeqnum. Iga qalieonum, Yesus a iga kalil qa moiyej deqa iga kalil dego moreŋobulem. 15 Od, a iga kalil qa moiyej. Iga ŋambile unum deqa iga gago segi jejamu qa are qalsim walwelqasai. Yesus a iga qa moisiq olo subq na tigelej deqa iga a qa are qaloqnsim walweloqnqom.

16 Deqa bini iga gago areqalo namij na tamo uŋgasari naŋgi peginjrosaieqnum. Bole, nami iga gago areqalo namij na Kristus pegiyoqnem. Ariya bini iga degyosaieqnum. 17 Deqa tamo bei a Kristus beteryesqas di Qotei na aqa are bulyetimqa a tamo bunuj brantqas. Niŋgi quiy. Aqa kumbra namij torei koboej. Kumbra bunuj olo brantej.

18 Kumbra bunuj di Qotei aqaq na bej. Nami iga Qotei ti jeu sonamqa
Qotei a olo Kristus aqa siŋgila na jeu kobotej. Deqa bini iga a ombla are
qujaitosim unum. Jeu kobotqajqa wau di Qotei na iga egej deqa iga aqa
anjam mare mare laqnum. 19 Anjam agiende. Tamo uŋgasari mandamq
endi unub qaji naŋgi nami Qotei ti jeu sonabqa Qotei na naŋgi a ombla
are qujaitosib sqajqa marsiq Kristus aqa siŋgila na jeu kobotej. Deqa
a naŋgo une qa olo are qalosaieqnu. Iga Kristus aqa anjam di mare
mare laqajqa deqa Qotei na wau egej. 20 Kristus na iga qariŋgej deqa
Qotei a gago medabu na tamo kalil naŋgi metnjreqnu. Iga Kristus aqa
anjam palontoqnsim tamo kalil naŋgi endegsi metnjreqnum, "Niŋgi jeu
kumbra uratosib bosib Qotei ombla are qujaitosib soqniy." 21 O ijo was,
Qotei na iga aqaryaigwa marsiq deqa a gago une kalil osiqa Kristus aqa
qawarq di atnaqa a une tamo bulej. Kristus a segi une yosaieqnu. Deqa
iga Yesus beteryosim dena iga Qotei aqa segi tamo bole une saiqoji sqom.

6

Qotei aqa wau tamo naŋgi gulbe iteqnub

1 Iga Qotei ombla waueqnum deqa iga niŋgi siŋgila na endegsi
merŋgwom, "Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi laŋa
urataib." 2 Agi Qotei a nami marej, "E ni padalo sawaq dena oqajqa bati
atem. Bati di brantonaqa e ino pailyo qusim ni aqaryaimem." O was
niŋgi quiy. Qotei na iga aqaryaigwajqa bati brantqo. A na iga padalo
sawaq dena eleŋqajqa bati bini qujai.

3 Tamo uŋgasari naŋgi gago wau endi uge qa marsib uloŋosib uneq
aiyaib deqa iga na naŋgi kumbra uge bei osornjrosaieqnum. 4 Iga Qotei
aqa wau tamo unum deqa iga gaigai tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra
bole osornjreqnum. Iga siŋgila na tigeloqnsim gulbe qoboiyeqnum.
Gago gulbe agiende. Tamo qudei na iga ugeugeigeqnub. Une bei bei na
iga niñaqgwa laqnu. Iga are jaqatiŋgeqnu. 5 Jeu tamo naŋgi toqoŋ na iga
lugoqnsib tonto talq di breigeqnub. Osib murqumyoqnsib iga qa anjam
uge uge mareleŋeqnub. Iga gaigai ŋes na ti jaqatiŋ na ti waukobaeqnum.
Iga geregere ŋeiosaieqnum. Iga bati gaigai mam ti laqnum. 6 Iga gulbe kalil
di oqnsim kumbra bole jiga saiqoji dauryeqnum. Iga qalie bole ti unum.
Iga urur minjiŋ oqosaieqnu. Iga na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole
bole enjreqnum. Iga Qotei aqa Mondor Bole aqa siŋgila oqnsim unum.
Iga na tamo kalil naŋgi qalaqalainjreqnum. Iga laŋa medabu na naŋgi
qalaqalainjrosaieqnum. 7 Iga Qotei aqa anjam bole gaigai mareqnum.
Iga Qotei aqa siŋgila oqnsim waueqnum. Iga gago baŋ wo na ti baŋ qonaŋ
na ti qoto qa iŋgi iŋgi ojoqnsim dena kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqnsim
waueqnum.

8 Tamo qudei naŋgi gago ñam soqteqnub. Ariya tamo qudei naŋgi gago
ñam olo ugeteqnub. Tamo qudei naŋgi iga yomuigeqnub. Ariya tamo
qudei naŋgi olo gago kumbra bole babteqnub. Tamo qudei naŋgi are
qaleqnub, iga gisaŋ tamo. Sai. Iga anjam bole segi mareqnum. 9 Tamo
qudei naŋgi iga qa qaliesai. Ariya tamo gargekoba naŋgi iga qa bole
qalieeqnub. Iga moiyo tamo bulonum. Ariya iga olo ŋambile unum.
Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq deqa iga gulbe egeqnu. Ariya gulbe
dena iga moiyotgosaieqnu. 10 Iga are gulbeigeqnu. Di uŋgum. Iga gaigai
areboleboleigeqnu. Iga ñoro saiqoji unum. Di uŋgum. Iga na tamo

uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnam naŋgi laŋ qure qaji ñoro koba eleŋeqnub.
Iga iŋgi iŋgi saiqoji unum. Di uŋgum. Iga iŋgi bole bole kalil olo ejunum.
11 O Korin tamo uŋgasari, iga anjam kalil endi boleq atsim niŋgi
merŋgonum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi eŋgekritonum. 12 Iga
gago are miligi getentosai. Iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum. Ariya niŋgi
nuŋgo are miligi getentejunub. Niŋgi iga koba na are qujaitosaieqnub.
13 Niŋgi ijo aŋgro bul unub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Iga gago are
miligi waqtosim niŋgi qalaqalaiŋgeqnum dego kere niŋgi kamba nuŋgo
are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniy.

Iga Qotei aqa atra tal bul unum

14 Tamo uŋgasari Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgo
kumbra nuŋgo kumbra ti ombla kerekere sai. Deqa niŋgi naŋgi ti
beterosib koba na laqnaib. Niŋgi kumbra bole dauryo qaji tamo unub.
Ariya naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo unub. Deqa niŋgi
naŋgi ti beterqa kere e? Sai. Niŋgi suwaŋoq di unub. Ariya naŋgi ambruq
di laqnub. Deqa niŋgi naŋgi ti beterqa kere e? Sai. 15 Kristus Satan wo
naŋgi aiyel are qujaitosib ombla sqa kere e? Keresai. Niŋgi Kristus qa
nuŋgo areqalo siŋgilateqnub. Tamo uŋgasari qudei naŋgi Kristus qa naŋgo
areqalo siŋgilatosaieqnub. Deqa niŋgi naŋgi ti areqalo qujaitosib ombla
sqa kere e? Di dego keresai. 16 Qotei aqa atra tal ti gisaŋ qotei naŋgo
atra tal ti beterosib ombla sqa kere e? Di dego keresai. Qotei ŋambile
gaigai unu qaji aqa atra tal agi iga segi. Deqa Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “E naŋgo ambleq di sosiy walweloqnqai. E
naŋgo Qotei sqai. Naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab.” 17 Tamo Koba a
nami degsi marsiqa olo anjam bei dego endegsi marej, “ ‘Niŋgi na tamo
uŋgasari e qa qaliesai qaji naŋgi uratnjrsib sasaloiy. Niŋgi naŋgo kumbra
jigat bei ojaib. Ojqasai di e niŋgi eleŋosiy boletŋgwai. 18 Osiy e nuŋgo Abu
soqnit niŋgi ijo segi aŋgro tiŋtiŋ sqab.’ Tamo Koba siŋgila ti unu qaji a
nami degsi marej.”

7

1 O ijo was bole, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di a na
egwas. Deqa kumbra jigat kalil gago jejamu ti gago are miligi ti di unub
qaji di iga torei uratekritqom. Osim dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di une
saiqoji sosim a qa ulaoqnqom. Ulaoqnsim gago jejamu ti gago are miligi
ti torei Qotei yekritosim aqa segi kumbra boleq di sosim dauryoqnqom.

Pol a Korin Kristen naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

2 Deqa niŋgi nuŋgo are miligi waqtosib iga qalaqalaigoqniy. Iga nami
tamo qudei kumbra uge bei enjrosaioqnem. Iga tamo qudei ugeugein-
jrosaioqnem. Iga tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi gisaŋ na yainjrosaioqnem.
3 E nuŋgo jejamuq di une qametŋgwa osim anjam endi merŋgosai. Agi
e maronum, iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum. Deqa iga moiqom kiyo
iga ŋambile sqom kiyo di uŋgum. Iga gago are miligi waqtosim niŋgi
qalaqalaiŋgoqnsim sqom. 4 E qalieonum, nuŋgo kumbra bolequja. Deqa
e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ijo are miligi niŋgi qa tulaŋ laejunu.
Iga gulbe koba eqnum di uŋgum. E niŋgi qa are qaloqnsim dena e tulaŋ
areboleboleibeqnu.
5 Ariya iga Masedonia sawaq di brantosim bati deqa iga aqaratqa
keresai. Sawa dia iga gulbe gargekoba itoqnem. Tamo qudei naŋgi iga

ti anjam na qotoqnem. Iga ulaoqnsim are toŋtoŋgoqnej. 6 Niŋgi qalie,
tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu qaji naŋgi Qotei na olo are latetnjreqnu.
Deqa Qotei na Taitus qariŋyonaqa a gagoq bonaqa iga unsimqa gam dena
gago are olo laej. 7 Od, gam dena Qotei na gago are latetgej. Gam
dena segi sai. Taitus a nami nuŋgo ambleq di sonaqa niŋgi na aqa are
lateteb a degsi mergonaq qunamqa gam dena dego Qotei na gago are
latetgej. Taitus a niŋgi qa iga endegsi saigej. Niŋgi e olo nubqajqa are
koba qaloqnsib nuŋgo une qa are ugeiŋgeqnu. Osib niŋgi e ombla are
qujaitosib sqajqa siŋgilaeqnub. Taitus a niŋgi qa iga degsi saigej deqa e
tulaŋ areboleboleibeqnu.

8 E qalieonum, anjam e nami neŋgreŋyem qaji di niŋgi sisiyosib are gul-
beiŋgej. Ariya e deqa are ugeibosai. Bole, nami e are ugeibej. Ariya bini
sai. Anjam e neŋgreŋyem qaji dena niŋgi are gulbeiŋgej. Sokiñalayonaq
nuŋgo are gulbe di olo koboej. 9 Deqa e bini areboleboleibeqnu. Niŋgi are
gulbeiŋgej e deqa areboleboleibosai. Niŋgi are gulbeiŋgej ariya bunuqna
niŋgi olo are bulyeb deqa e areboleboleibeqnu. Qotei a segi na are
gulbe di niŋgi eŋgej. Deqa gago anjam neŋgreŋyem qaji dena niŋgi yala
ugeugeiŋgosai. 10 Are gulbe Qotei na tamo uŋgasari naŋgi enjreqnu qaji
dena naŋgo are olo bulyetnjreqnu. Deqa Qotei na naŋgi eleŋeqnu. Nuŋgo
are gulbe di iŋgi uge sai. Di iŋgi bole. Iga deqa are ugeigwasai. Ariya
mandam tamo naŋgi are gulbe eqnub di iŋgi uge. Dena naŋgi moiyo gam
tureqnub. Di kiyaqa? Naŋgi are bulyosai deqa. 11 Niŋgi geregere are
qaliy. Are gulbe Qotei na niŋgi eŋgej qaji dena niŋgi olo siŋgilatŋgej. Agi
bini niŋgi kumbra bole bole yeqnub. Are gulbe dena Qotei na nuŋgo are
tigeltetŋgonaqa niŋgi tamo qujai nami une atej qaji di a ŋiriŋteb. Osib niŋgi
Qotei ulaiyosib aqa sorgomq di geregere soqneb. Qotei na nuŋgo are
tigeltetŋgej deqa niŋgi iga qa are koba qalsib tamo une atej qaji di aqa une
gereiyetqa waukobaeb. Niŋgi kumbra kalil di yeb deqa iga qalieonum,
niŋgi tamo bole une saiqoji unub.

12 O ijo was, e nami anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. Niŋgi
na tamo une atej qaji aqa une gereiyetqajqa e deqa osim anjam di
neŋgreŋyosai. Tamo agi tamo dena une yej qaji a qa dego e are qalsim
anjam di neŋgreŋyosai. Niŋgi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub nuŋgo kum-
bra di Qotei aqa ŋamgalaq di boleq dqajqa deqa e anjam di neŋgreŋyem.
Yim niŋgi qalieqajqa, nuŋgo kumbra di boleqija. 13 Nuŋgo kumbra bole
degsi unu deqa gago are tulaŋ laejunu.

Gago are laejunu deqa iga areboleboleigeqnu. Ariya iga olo tulaŋ
areboleboleigeqnu. Di kiyaqa? Niŋgi na Taitus aqa are gulbe kobotetosib
are boleteteb deqa. 14 Anjam kalil e niŋgi qa Taitus saiyem qaji di bole.
Deqa e ijo anjam deqa jemaibosai. E nuŋgo kumbra bole kalil qa Taitus
saiyosim nuŋgo ñam soqtem. Taitus a qalie, anjam iga niŋgi qa a saiyem
qaji di bole. 15 Bati Taitus a nuŋgoq bonaqa niŋgi a ulaiyosib a osib
aqa anjam dauryoqneb. Nuŋgo kumbra bole di Taitus aqa areqaloq di
unu deqa a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. 16 E niŋgi qa are siŋgilatosim
qalieonum, niŋgi kumbra bole kalil yoqnsib sqab. Deqa e niŋgi qa tulaŋ
areboleboleibeqnu.

8

Kristen naŋgi silali koroiyeb

1 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a Kristen tamo uŋgasari Masedonia sawaq
di unub qaji naŋgi qa are boleiyej. Iga deqa niŋgi saiŋgonam quiy.
2 Masedonia Kristen naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji sosib gulbe qoboiyeqnab
bati deqa Qotei na naŋgi siŋgilatnjrnaqa naŋgi areboleboleinjrnaqa Judia
Kristen naŋgi aqaryainjrqa marsib silali koba koroiyeb. 3 E deqa niŋgi
merŋgwai. Masedonia Kristen naŋgi naŋgo segi areqalo na silali di
koroiyeb. Naŋgo silali kiñala soqnej di naŋgi koroiyeb. Osib naŋgi na
naŋgo kumbra di buŋyosib olo silali tulaŋ koba koroiyeb. 4 Naŋgi na iga
waiŋgosib endegsib mergoqneb, “Niŋgi iga odgibqa iga niŋgi beterŋgosim
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi silali qa aqaryainjrqom.” 5 O ijo was, iga
nami are qalem, Masedonia Kristen naŋgi silali koroiyqab. Ariya naŋgi
kumbra di olo buŋyosib Qotei aqa areqalo dauryosib naŋgo segi jejamu
Tamo Koba Yesus yeb. Osib iga dego egeb.

6 Qotei a nami niŋgi qa dego are boleiyej deqa Taitus a silali koroiyqa-
jqa wau di nuŋgo ambleq di tigeltej. Deqa iga Taitus siŋgila na minjem,
“Ni olo Korin Kristen naŋgoq aisim wau di kobotime.” 7 O ijo was, bati
gaigai niŋgi kumbra tulaŋ boledamu yeqnub. Agi niŋgi Qotei qa nuŋgo
areqalo siŋgilatoqnsib aqa anjam palontqajqa waukobaeqnub. Niŋgi
Qotei qa bole qalieeqnub deqa niŋgi aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub.
Osib niŋgi na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub. Ariya Qotei a niŋgi qa are
boleiyej deqa niŋgi silali koroiyqajqa wau di dego yosib silali koba atib
soqnem.

8 E niŋgi wau di yqajqa waiŋgwasai. Kristen tamo uŋgasari qudei naŋgi
wau di yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. Naŋgo kumbra deqa agi e na niŋgi
saiŋgonum. Deqa niŋgi dego qalaqalaiyo kumbra qa tulaŋ siŋgilaosib silali
koroiyqajqa wau di yiy. Yibqa e unsiy marqai, “Bole, niŋgi qalaqalaiyo
kumbra yeqnub.” 9 O ijo was niŋgi qalie, gago Tamo Koba Yesus Kristus
a niŋgi qa are boleiyej. A nami laŋ qure qaji ñoro koba ti soqnej. Sosiqa a
niŋgi qa osiqa ñoro di olo uratosiqa iŋgi tulaŋ saiqoji soqnej. Di kiyaqa?
Niŋgi kamba laŋ qure qaji ñoro koba oqajqa deqa.

10 Silali koroiyqajqa wau deqa e olo ijo areqalo bei ubtosiy merŋgwai.
Wausau bei nami niŋgi namoqna silali koroiyqajqa wau di tigelteb bati
deqa niŋgi wau di yqajqa tulaŋ arearetŋgej. 11 Deqa bini niŋgi wau di
olo kobotqa siŋgilaoiy. Niŋgi degyqab di boleqija. Nami niŋgi wau di
yqajqa are tulaŋ prugŋgoqnej. Deqa bini niŋgi silali soqnim siŋgilaosib
wau di kobotiy. 12 Niŋgi silali koroiyqa are soqnim niŋgi koroiyiy. Yim
Qotei a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. Niŋgi silali saiamqa di uŋgum.
Koroiyaib. Qotei a deqa ŋiriŋqasai. Niŋgi silali soqnim di koroiyiy.

13 Niŋgi gulbe koba qoboiyesoqnib tamo qudei naŋgi olo gulbe saiqoji
sqab e deqa niŋgi merŋgosai. Iga kalil kerekere unum. 14 Deqa bini niŋgi
iŋgi koba ejunub qaji niŋgi na tamo qudei iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi
aqaryainjroqniy. Bunuqna niŋgi iŋgi qa truquabqa naŋgi na kamba
olo niŋgi aqaryaiŋgwab. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi kalil kere na
sqab. 15 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo
naŋgi iŋgi koba koroiyeb qaji naŋgi iŋgi uynab menetnjrnaqa iŋgi oto
bei uratosai. Tamo naŋgi iŋgi kiñala koroiyeb qaji naŋgi dego iŋgi uynab
menetnjrnaqa iŋgi bei qa truquosai.”

Pol a tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa Korin Kristen naŋgoq aiyeb

16 E Qotei tulaŋ biŋiyeqnum. Di kiyaqa? A na Taitus are pruqtetonaqa
a iga ti are qujaitosiqa niŋgi qa are koba soqnej. 17 Iga Taitus minjem,

"Ni olo Korin Kristen naŋgoq aiye." Onaqa Taitus a aqa segi areqalo na
odosiq silali koroiyqajqa wau deqa tulaŋ siŋgilaosiq nuŋgoq aiyej. 18 Iga
Kristen was bei osim Taitus ombla qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb. Was bei
di a ñam ti unu. A Yesus aqa anjam bole maro qaji tamo. Kristen tamo
uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi a qa qalie bole. 19 Di segi
sai. Kristen naŋgi na a gilteb deqa a iga ti koba na walweloqnsimqa
silali koroiyqajqa wau di taqateqnum. Wau di aqa utru agiende. Qotei
a Kristen naŋgi sougetejunub qaji naŋgi qa are boleiyeqnu. Iga wau
di taqateqnum deqa Tamo Koba aqa ñam tulaŋ goge oqeqnaqa tamo
kalil naŋgi unoqnsib iga qa mareqnub, "Bole, naŋgi wau di yqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub." 20 O ijo was kalil, silali koroiyqajqa wau di tamo qudei na
yomuiyaib deqa iga was bei di osim koba na silali di taqateqnum. 21 Gago
are endegsi unu. Iga kumbra bole segi gaigai yoqnqom. Tamo uŋgasari
kalil Tamo Koba a ombla naŋgo ŋamgalaq di iga kumbra di yoqnqom.
22 Ariya iga gago Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus was de wo
naŋgi aiyel daurnjrsiq koba na nuŋgoq aiyeb. Was bei di agi iga nami
bati gargekoba aqa kumbra tenemtoqnem. A Qotei aqa wau ojqajqa
siŋgilaoqnej iga degsi unoqnem. Bini a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa
tulaŋ siŋgilaeqnu. A qalie, niŋgi kumbra bole yo qaji tamo unub. A degsi
qalieosiq deqa a silali koroiyqajqa wau di ojqajqa tulaŋ siŋgilaeqnu.
23 Niŋgi Taitus qalie. A e ombla niŋgi qa are qaloqnsim waukobae-
qnum. Niŋgi gago Kristen was aiyel naŋgi di dego qalie. Naŋgi Qotei aqa
tamo uŋgasari qure qure kalilq di unub qaji naŋgi qa wau bole yeqnub.
Naŋgo wau dena naŋgi Kristus aqa ñam tulaŋ soqteqnub. 24 Deqa
niŋgi na was aiyel naŋgi di kumbra bole enjroqniy. Yim Kristen kalil
naŋgi nuŋgo kumbra di unsib marqab, "Bole, naŋgi qalaqalaiyo kumbra
dauryeqnub." Osib qalieqab, "Pol a Korin Kristen naŋgo kumbra bole qa
iga saigeqnu di a gisaŋosaieqnu. A anjam bole saigeqnu."

9

Silali koroiyqajqa wau

1 Iga silali koroiyeqnum di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryain-
jrqajqa deqa. Niŋgi wau di qalieonub deqa e olo anjam olekoba tor-
toryosiy neŋgreŋyqasai. 2 E qalieonum, niŋgi wau di yqajqa are tulaŋ
prugŋgeqnu. Deqa e gaigai Masedonia Kristen naŋgo ŋamgalaq di nuŋgo
ñam soqteqnum. Osim endegsi minjreqnum, "Wausau bei nami Akaia
sawaq di Korin Kristen naŋgi silali koroiyqajqa wau di tigeltqa mareb."
Od, niŋgi wau di yqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. E na Masedonia Kristen naŋgi
nuŋgo kumbra deqa sainjreqnam quoqnsib naŋgi gargekoba dego wau
di yqajqa are prugnjreqnu. 3 E naŋgi endegsi minjrem, "Korin Kristen
naŋgi silali koroiyqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub." Ariya e nuŋgo ñam laŋa
soqto uge deqa niŋgi silali di koroiyiy. Utru deqa e was qalub naŋgi di
qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb. 4 E qalieonum, niŋgi silali di koroiyosib atib
sqas. Soqnim Masedonia Kristen qudei naŋgi e ombla na nuŋgoq bosim
niŋgi nami silali di ateb unu degsi unqom. Iga bosim degsi unqasai di
iga niŋgi ti jemaigo uge. 5 E are qalem, e was qalub naŋgi di minjritqa
naŋgi namoqna aisib nuŋgo silali niŋgi nami koroiyqa mareb qaji di niŋgi
koba na gereiyqab. Gereiyibqa e bunuqna bosiy oqai. Yim tamo uŋgasari
kalil naŋgi silali di unsib qalieqab, bole, niŋgi nuŋgo segi areqalo na silali

di ateb unu. E niŋgi silali di koroiyqajqa waiŋgosaioqnem naŋgi degsib
qalieqab.
6 Niŋgi geregere are qaliy. Tamo a iŋgi kiñala yagwas di a iŋgi kiñala
olo oqas. Tamo a iŋgi koba yagwas di a iŋgi koba olo oqas. 7 Deqa niŋgi
segi segi kalil silali atqajqa are soqnim silali atoqniy. Niŋgi are gulbe na
silali ataib. Niŋgi tamo bei na waiŋgim deqa silali ataib. Niŋgi nuŋgo segi
areqalo dauryosib are bole na silali atoqniy. Yim Qotei na niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgoqnqas. 8 Qotei a niŋgi qa are boleiyosim iŋgi bole bole gaigai
eŋgoqnqa kere. Deqa niŋgi tulaŋ kere na sosibqa dena wau bole bole
yoqniy. 9 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
"Tamo qudei naŋgi saga yago breiyo bul naŋgo iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo
iŋgi saiqoji naŋgi enjreqnub.
Deqa naŋgo kumbra bole bati gaigai sqas."
10 O ijo was niŋgi qalie, Qotei a na qujai tamo naŋgi saga yago enjreqnaqa
naŋgi breiyeqnub. Osiqa tamo naŋgi bem enjreqnaqa naŋgi uyeqnub.
Dego kere Qotei na iŋgi iŋgi eŋgoqnimqa niŋgi tulaŋ kere na sqab. Deqa
niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjroqniy. Tamo naŋgi saga
yago breiyeqnab iŋgi koba oqeleŋeqnu dego kere nuŋgo silali koroiyqa
wau di tulaŋ boleoqnqas. 11 Qotei na iŋgi iŋgi koba eŋgoqnimqa niŋgi
na kamba Kristen naŋgi silali qa aqaryainjrqajqa tulaŋ kere na sqab.
Deqa niŋgi silali di koroiyosib gago baŋq di atib iga na osi aisim Kristen
naŋgi enjrimqa naŋgi deqa Qotei biŋiyoqnsib sqab. 12 Nuŋgo wau dena
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi kere na sqab. Naŋgi
iŋgi bei qa truquqasai. Di segi sai. Nuŋgo wau deqa naŋgi Qotei tulaŋ
biŋiyoqnqab. 13 Niŋgi wau di yqab di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
unsib qalieqab, bole, niŋgi Kristus aqa anjam bole siŋgila na ojoqnsib
aqa medabu dauryeqnub. Od, niŋgi na Kristen naŋgi silali kobaquja na
aqaryainjroqnqab di naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnsib Qotei aqa ñam
soqtoqnqab. 14 Osib qalieqab, "Bole, Qotei a Korin Kristen naŋgi qa are
tulaŋ boleiyeqnu." Naŋgi degsib qalieosib niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgosib
niŋgi qa Qotei pailyoqnqab. 15 O ijo was niŋgi quiy. Qotei a iŋgi tulaŋ
kobaquja iga egej. Iŋgi di agi Kristus. Iŋgi di aqa utru iga geregere
ubtosim marqa keresai. Qotei na iŋgi di iga egej deqa iga a tulaŋ
biŋiyoqnqom.

10

Tamo qudei naŋgi Pol qa yomuoqneb

1 Niŋgi qudei e qa yomuoqnsib endegsib mareqnub, "Pol a nami iga
koba na sosiqa aqa segi ñam aguq atoqnsiqa laesoqnej. Ariya a sawa isaq
di sosiqa iga qa ŋiriŋoqnsiqa anjam siŋgila na mergeqnu." O ijo was niŋgi
mati Kristus aqa kumbra qa are qaliy. A aqa segi ñam aguq atoqnsiqa
laesoqnej. 2 Deqa e nuŋgoq bosiy Kristus aqa kumbra di dauryosiy
laesqai. E niŋgi qa ŋiriŋqasai. Ariya tamo qudei naŋgi are qaleqnub,
iga mandam tamo naŋgo kumbra dauryoqnsim laqnum. Tamo naŋgi
di e na ŋiriŋtnjrsiy anjam siŋgila na minjrqai. E laesqasai. 3 Bole, iga
mandamq endi laqnum. Ariya iga mandam tamo naŋgo kumbra na
qotosaieqnum. 4 Qotei na qoto qa iŋgi iŋgi iga egej. Iŋgi iŋgi di Qotei
aqa siŋgila ti unu. Di mandam qaji iŋgi iŋgi sai. Iga dena qotoqnsim
gago jeu tamo naŋgo siŋgila gotraŋyeqnum. 5 Areqalo uge ti gisaŋ anjam
ti di iga na gotraŋyeqnum. Kumbra uge kalil niŋgi Qotei qalieqajqa gam

getentetŋgeqnu qaji di dego iga na gotraŋyeqnum. Gago wau agiende.
Iga na tamo uŋgasari naŋgo are tigeltetnjreqnam naŋgi naŋgo areqalo
kalil Kristus yekriteqnub. 6 Deqa ijo was, iga niŋgi qa tariŋeqnum. Niŋgi
gago anjam kalil dauryekritibqa iga na tamo kalil Qotei aqa anjam
gotraŋyeqnub qaji naŋgi ŋolawotnjrqom.
7 Niŋgi laŋa babaŋ na tamo naŋgo kumbra tenemtoqnaib. Niŋgi
geregere tenemtoqniy. Tamo bei a endegsi marqas, “E Kristus aqa
tamo.” Ariya tamo di a olo endegsi poiyem, a Kristus aqa tamo qa marqo
deqa iga dego Kristus aqa tamo unum. A degsi poiyem. 8 Tamo Koba a
na iga siŋgila egej deqa iga aqa wau ojeqnum. Iga niŋgi siŋgilatŋgwajqa
deqa wau ojeqnum. Iga niŋgi ugeugeiŋgwajqa deqa wau ojosaieqnum.
E gago wau deqa gago ñam kiñala soqtqai. E degyqai di e jemaibqasai.
9 Ariya niŋgi endegsib are qalaib, “Pol a iga ula egwajqa deqa anjam
siŋgila na neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu.” Niŋgi degsib are qalaib.
10 Bole, tamo qudei naŋgi e qa endegsib yomueqnub, “Pol a anjam siŋgila
na neŋgreŋyoqnsiq gagoq qariŋyeqnu. Ariya a gago ambleq endi sosiq
anjam mergoqnej di a siŋgila saiqoji soqnej. Anjam palontqa wau dego
a qaliesai bole sai.” 11 Tamo qudei naŋgi e qa degsib yomueqnub. Deqa
tamo deqaji naŋgi endegsi poinjrem. Anjam iga sawa isaq endi sosim
neŋgreŋyeqnum qaji di iga nuŋgo ambleq di sosim dauryeqnum.
12 Tamo qudei naŋgi diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Iga naŋgi
unub dego sai. Gago kumbra ti naŋgo kumbra ti ombla kerekere sai.
Tamo naŋgi di mareqnub, “Gago kumbra bole. Tamo kalil naŋgo kumbra
bolesai.” Naŋgi degsib mareqnub. Di kiyaqa? Naŋgi powo tulaŋ saiqoji
unub deqa. 13 Iga naŋgi unub dego sai. Iga gago segi ñam soqtoqnqasai.
Wau Qotei na egej qaji deqa segi gago ñam soqtoqnqom. Wau bei
Qotei na egej qaji agiende. Iga na niŋgi Korin Kristen wauetŋgeqnum.
14 Iga Qotei aqa wau tamo kalil qa namoosim nuŋgoq di wau utru atsim
Kristus aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem. Iga tamo qudei naŋgo wau
bajiŋosaioqnem. 15 Wau Qotei na egej qaji di segi iga ojqajqa siŋgilaoqnsim
gago ñam soqteqnum. Iga tamo qudei naŋgo wau Qotei na egosai qaji
deqa gago ñam soqtosaieqnum. Gago are endegsi unu. Nuŋgo areqalo
Yesus qa siŋgilateb qaji di tulaŋ boleoqnimqa gago wau dego nuŋgoq di
tulaŋ kobaoqnqas. 16 Kobaoqnimqa iga nuŋgo sawaq dena tigelosim
sawa sawa isaq giloqnsim dia Yesus aqa anjam mare mare laqnqom.
Tamo qudei naŋgi nami wauoqneb qaji sawa iga deq gilqasai. Iga naŋgo
wau qa gago ñam soqtqasai.
17 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei
a ñam bei soqtqa marsimqa a Tamo Koba aqa ñam segi soqteme.” 18 Iga
qalie, tamo bei a aqa segi ñam soqtqas di a Tamo Koba aqa ŋamgalaq di
ñam saiqoji sqas. Ariya Tamo Koba a na tamo bei aqa ñam soqtetqas di a
ñam bole oqas.

11

Tamo qudei naŋgi gisaŋoqnsib Qotei aqa wau tamo buleqnub

1 Niŋgi e odbibqa e olo nanari anjam kiñala merŋgwai. Niŋgi e odbqa
kereamqa e odbiy. 2 Aqo Qotei wo gago are koba endegsi unu. Niŋgi Kris-
tus a segi qujai areiyosib aqa sorgomq di soqniy. Tamo bei na aqa duŋge
nami sambalaosai qaji di osim tamo qujai yim a na oqas dego kere e niŋgi
Kristus aqa baŋq di atem. 3 E amal uge Satan qa are qalsim deqa e niŋgi

qa ulaeqnum. A nami Iv gisaŋyonaqa a une atej. Une dena nuŋgo areqalo
ugetetŋgimqa niŋgi Kristus a segi qalaqalaiyqa urataib deqa e ulaeqnum.
4 E qalieonum, tamo qudei naŋgi nuŋgoq boqnsib gisaŋgoqnsib Yesus bei
qa anjam palontoqnsib merŋgeqnub. Yesus bei deqa iga nami anjam
palontosaioqnem. Tamo naŋgi di mondor bei qa dego niŋgi merŋgeqnub.
Di gisaŋ mondor. Mondor bei deqa iga nami niŋgi merŋgosaioqnem. Yesus
aqa anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dego tamo qudei naŋgi
bubulyoqnsib olo anjam bei niŋgi merŋgeqnub. O ijo was niŋgi kiyaqa
gisaŋ anjam di quoqnsib bole edegeqnub?
5 Niŋgi qudei endegsib are qaleqnub, “Tamo naŋgi di Qotei na bole
qariŋnjrnaq gagoq beb.” Di sai. Qotei na naŋgi qariŋnjrosai. Niŋgi quiy.
Tamo naŋgi di ñam ti unub ariya e dego ñam ti unum. Deqa tamo naŋgi
dena e buŋbosai. 6 Bole, e anjam marqajqa medabu gulbeibeqnu. Di
uŋgum. E powo qa truquosaieqnum. Kumbra kalil e nuŋgo ambleq di
yoqnem qaji dena e ijo powo babteqnam niŋgi unoqneb.
7 Niŋgi qalie, e Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem bati deqa e
nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena e ijo segi ñam aguq
atoqnem. Di kiyaqa? Nuŋgo ñam olo goge oqwajqa deqa. E kumbra di
yoqnem di e une atoqnem e? Sai. 8 E Kristen tamo uŋgasari qure qureq
di unub qaji naŋgoq dena silali oqnsim olo nuŋgo ambleq di Qotei aqa
wau laŋa ojoqnem. E nuŋgo silali yaiŋgosaioqnem. Ijo kumbra dena e
qure qureq di Kristen naŋgo silali bajiŋobuloqnem. 9 Bati e nuŋgo ambleq
di iŋgi iŋgi qa truquoqnsimqa e na tamo bei gulbe yosaioqnem. E niŋgi
gulbe eŋgwajqa tulaŋ uratoqnem agi bini e degsi unum. Bati bei Kristen
was qudei naŋgi Masedonia sawaq dena Korin qureq bosib iŋgi iŋgi qa e
aqaryaiboqneb. Gam dena e niŋgi gulbe eŋgwajqa uratoqnem. 10 Kristus
aqa anjam bole ijoq di unu deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. E nuŋgo
silali yaiŋgwa urateqnum. Ijo kumbra deqa e ijo segi ñam soqteqnum. E
degoqnsiy sqai. Akaia sawaq di tamo qudei na e getentbqasai. 11 E niŋgi
qalaqalaiŋgosaieqnum deqa e kumbra di yeqnum kiyo? Sai bole sai. Qotei
a qalie, e niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum.
12 E nuŋgo silali yaiŋgwa urateqnum. E degoqnsiy sqai. Tamo qudei
naŋgi nuŋgo ŋamgalaq di iga bul sqa marsibqa naŋgo segi ñam soqte-
qnub. Deqa e naŋgi gam getentetnjroqnqai. 13 Tamo naŋgi di Qotei
na qariŋnjrosai. Naŋgi Yesus aqa wau tamo bolesai. Naŋgi gisaŋoqnsib
naŋgo segi kumbra uge bulyoqnsib tamo bole buleqnub. Yeqnab tamo
uŋgasari naŋgi na unjroqnsib mareqnub, “Naŋgi Kristus aqa wau tamo
bole.” 14 O ijo was niŋgi naŋgo kumbra di unsib deqa tulaŋ prugaib.
Iga qalie, Satan a dego gisaŋoqnsiqa aqa segi kumbra uge bulyoqnsiqa
Qotei aqa laŋ aŋgro bole suwaŋoq di unub qaji naŋgi buleqnu. 15 Satan
a kumbra degyeqnu deqa aqa wau tamo naŋgi dego naŋgo kumbra uge
bulyoqnsib Qotei aqa wau tamo bole buleqnub. Deqa iga naŋgo kumbra
di unsim tulaŋ prugwasai. Mondoŋ Qotei na tamo naŋgi di naŋgo une
deqa kambatnjrsim awai ugedamu enjrqas.

Pol a Qotei aqa wau ojoqnej deqa a gulbe gargekoba itoqnej

16 E olo merŋgwai. Niŋgi e nanari tamo edegaib. Uŋgum, niŋgi e
nanari tamo edegwab di kere. Deqa niŋgi e odbibqa e olo ijo ñam
kiñala soqtqai. 17 E Tamo Koba aqa areqalo dauryosim anjam endi
marosaieqnum. E nanari tamo bulosim deqa e anjam endi maroqnsim
ijo segi ñam soqteqnum. 18 Tamo gargekoba naŋgi mandam tamo naŋgo

kumbra dauryoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Deqa e dego kumbra di
dauryosiy olo ijo ñam kiñala soqtqai.

19 Niŋgi segi qa mareqnub, “Iga powo koba ti unum.” Ariya niŋgi
kiyaqa olo nanari tamo naŋgi odnjreqnabqa naŋgi nanari anjam niŋgi
merŋgeqnub? 20 Nuŋgo kumbra agiende. Tamo bei na niŋgi a laŋa
kaŋgalyqajqa merŋgimqa kiyo, nuŋgo iŋgi iŋgi saitimqa kiyo, nuŋgo iŋgi
iŋgi gisaŋ na yaiŋgimqa kiyo, aqa segi ñam soqtimqa kiyo, nuŋgo ula
poŋgimqa kiyo niŋgi a odyqab. 21 O ijo was, iga tamo naŋgi di bul sai. Iga
siŋgila saiqoji unum deqa iga na gulbe deqaji niŋgi eŋgwa keresai. E deqa
jemaibqas e? Sai.

Tamo naŋgi di naŋgo segi ñam soqtqajqa ulaosaieqnub. Deqa e kamba
dego ijo segi ñam soqtqai. O ijo was, e nanari tamo bulosiy deqa anjam
endegsi merŋgwai. 22 Tamo naŋgi di mareqnub, “Iga Hibru tamo.” Ariya
e dego Hibru tamo. Naŋgi mareqnub, “Iga Israel tamo.” E dego Israel
tamo. Naŋgi mareqnub, “Iga Abraham aqa moma tiŋtiŋ.” E dego
Abraham aqa moma tiŋtiŋ. 23 Naŋgi mareqnub, “Iga Kristus aqa wau
tamo.” O ijo was, e nanari tamo bulosiy endegsi marqai, e dego Kristus
aqa wau tamo. Agi e na tamo naŋgi di tulaŋ buŋnjrsimqa ŋes na ti jaqatiŋ
na ti Kristus aqa wau ojeqnum. Bati gargekoba jeu tamo naŋgi na e
tonto talq di waiboqneb. Osib e lubogargekobatoqneb. Bati gargekoba
e moiqa jojomoqnem. 24 Bati 5 Juda naŋgi na e kumbaiŋbo gargekoba-
toqneb. Sisiyeb 39. 25 Bati qalub naŋgi bu toqoŋ na e luboqneb. Bati
qujai naŋgi na e moiyotbqa marsib meniŋ na luboqneb. Bati qalub e
qobuŋ na gileqnam qobuŋ a padalej. Qobuŋ a padalonaq qolo ti qanam
ti e yuwalq di otosi laqnem. 26 Bati gargekoba e sawa isaq siŋga na
walweloqnem. Yeqnam ya koba doqnsiqa ya na e padaltbqa jojomoqnej.
E gamq di walweleqnamqa bajiŋ tamo naŋgi gam getentoqnsibqa e
lubqa laqneb. Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti dego e lubqa
laqneb. Qure qureq di, wadau sawaq di, yuwalq di dego e padalqa
jojomoqnem. Gisaŋ Kristen naŋgi na dego e ugeugeibqa laqneb. 27 E ŋes
na ti jaqatiŋ na ti waukobaoqnem. Qolo gargekoba e waukobaoqnsim
ŋeiosaioqnem. E mam ti laqnem. E ya qarboqnej. Bati gargekoba e iŋgi
saiqoji soqnem. Bati gargekoba e yorbeqnaqa e ijo jejamu kabutqajqa
gara saiqoji soqnem. 28 Ariya bini gulbe qudei dego ijoq di branteqnub.
Gulbe kobaquja bei agiende. E bati gaigai Kristen tamo uŋgasari qure
qure kalilq di unub qaji naŋgi qa are koba qaleqnum. Naŋgi bole unub
kiyo sai kiyo deqa e naŋgi qa tulaŋ are koba qaleqnum. 29 Deqa Kristen
was bei aqa siŋgila saiamqa e was deqa are koba qalsiy e dego siŋgila
saibqas. Iŋgi bei na Kristen was bei a uneq waiyimqa e was deqa are
koba qalsiy are ugeibqas.

30 O ijo was, gam bei saibqo deqa e ijo segi ñam soqtqai. Gulbe bei bei
ijoq beqnu deqa niŋgi poiŋgeqnu, e siŋgila saiqoji unum. E deqa qujai ijo
ñam soqtqai. E ijo kumbra bei qa ijo ñam soqtqasai. 31 Tamo Koba Yesus
aqa Abu Qotei a qalie, e anjam bole mareqnum. E gisaŋosaieqnum. Deqa
iga bati gaigai Qotei biŋiyoqnqom. 32 Damaskus qureq di Mandor Aretas a
na qure taqato qaji tamo minjnaqa a qoto tamo qudei naŋgi qariŋnjrnaqa
naŋgi qure aqa siraŋme kalil taqatoqneb. Di kiyaqa? E ulaŋqa laqnitqa
naŋgi na e ojsib tonto talq di waibqajqa deqa. 33 Ariya Kristen was qudei
naŋgi na e aqaryaibosib gumbaq di jigsib qure aqa jeŋ gogetosib sil na

gumba tontosib jeŋ aqa siraŋme kiñalaq dena e ura uratbonab jeŋ oqeq aiyem. Aisim qure taqato qaji tamo aqa baŋq dena ulaŋem.

12

Qotei na ŋeiobilqei Pol osoryej

1 E gam bei saibqo deqa e olo ijo ñam soqtqai. Bole, e ijo ñam soqtqai kumbra dena e aqaryaibqa keresai. Di uŋgum. Tamo Koba a na ŋeiobilqei bei e nami osorbej deqa niŋgi saiŋgit quiy. 2 Ŋeiobilqei agiende. Wausau 14 koboej endi Qotei na Kristus aqa tamo bei osi oqsiqa torei laŋ qureq oqej. Laŋ qure di tulaŋ goge koba. Tamo oqej qaji di e qalie. Tamo di agi e segi. A jejamu qorbi oqej kiyo aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e qaliesai. Qotei a segi qalie. 3-4 E qalieonum, Qotei na tamo di osi oqsiqa laŋ qureq oqej. A jejamu qorbi oqej kiyo aqa jejamu uratosiq oqej kiyo di e qaliesai. Qotei a segi qalie. A laŋ qureq oqsiq dia anjam bei quej. Anjam di aqa damu tamo bei na ubtosim marqa keresai. Anjam di marqajqa getento koba. 5 E tamo di aqa ñam soqtqai. E ijo segi ñam soqtqasai. E siŋgila saiqoji unum deqa qujai e ijo ñam soqtqai. E ijo kumbra bei qa ijo ñam soqtqasai.

6 E ijo segi ñam soqtqai di e nanari tamo sqasai. Di kiyaqa? E anjam bole marqai. E gisaŋqasai. Ariya e ijo segi ñam soqtqa uratonum. Tamo qudei naŋgi ijo kumbra qa ti ijo anjam qa ti are qalsib ijo ñam soqtetbqab di kere. Naŋgi ijo ñam laŋa soqtetbaib.

Qotei a gulbe qariŋyonaq Pol aqa jejamuq aiyej

7 Qotei a ŋeiobilqei tulaŋ boledamu e osorbonaq unem. Ariya e di unsiy olo diqaim deqa Qotei na gulbe uge sil luwit bul qariŋyonaq ijo jejamuq aiyej. Gulbe di Satan na ojsiqa dena e ugeugeibeqnu. 8 Deqa e siŋgila na Qotei pailyoqalubtem, “O Abu, ni na gulbe di olo taqal atetbime.” 9 Onaqa Qotei a saidosiq endegsi merbej, “Ni siŋgila saiqoji unum deqa e ni olo siŋgilatmoqnqai. Osiy ni qa are boleiboqnqas. Dena ni keretmqas.” Qotei na e degsi merbej deqa e siŋgila saiqoji unum di uŋgum. E olo areboleboleiboqnqas. Yim Kristus aqa siŋgila ijoq di sqas. 10 E Kristus aqa ñam qa siŋgila saiqoji sqai kiyo, tamo qudei na e misiliŋboqnqab kiyo, e gulbe oqnqai kiyo, jeu tamo naŋgi na e ugeugeiboqnqab kiyo, e waukobaoqnqai kiyo di uŋgum. E deqa areboleboleiboqnqas. Di kiyaqa? E siŋgila saiqoji sqai bati di e Kristus aqa siŋgila ti sqai.

Korin Kristen naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateb qaji di Pol na olo siŋgilatetnjrej

11 Anjam e mareqnum qaji endi nanari anjam. Niŋgi segi na ijo are tigeltetbeqnub deqa e nanari anjam endi mareqnum. Niŋgi ijo kumbra bole ubtosaieqnub deqa e segi kamba ijo kumbra bole ubteqnum. Bole, e ñam saiqoji. Ariya kiyaqa niŋgi na olo tamo qudei naŋgo ñam soqtoqnsib mareqnub, “Tamo naŋgi di Qotei aqa anjam maro tamo bolequja”? O ijo was niŋgi quiy. Tamo naŋgi dena e buŋbosai. 12 Agi e nuŋgo ambleq di sosim maŋwa gargekoba babtoqnem dena niŋgi endegsib qalieeb, Qotei na e qariŋbej. E siŋgila na tigeloqnsim gulbe qoboiyoqnsim maŋwa ti wau siŋgila ti gargekoba nuŋgo ambleq di babtoqnem. Kumbra dena niŋgi osorŋgoqnej, e Qotei aqa wau tamo bole. 13 Kumbra kalil e qure qureq di Kristen naŋgo ambleq di yeqnum qaji di e nuŋgo ambleq di dego yoqnem. Ariya kumbra qujai e nuŋgo ambleq di yosai. E niŋgi gulbe

eŋgwa uratosim deqa e nuŋgo silali iŋgi iŋgi yaiŋgosaioqnem. Di e une
yoqnem e? Sai. Niŋgi e une yoqnem edegosib ijo une di olo kobotetbiy.
14 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are
qaleqnum. E nuŋgoq bqai di e niŋgi gulbe eŋgwasai. E nuŋgo silali iŋgi iŋgi
yaiŋgwajqa are qalosaieqnum. E niŋgi segi eleŋqajqa are qaleqnum. Niŋgi
qalie, aŋgro kiñilala naŋgi na naŋgo ai abu naŋgi silali qa aqaryainjro-
saieqnub. Ai abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi silali qa aqaryainjreqnub.
15 E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum deqa e ijo iŋgi iŋgi ti ijo jejamu ti niŋgi
torei eŋgwajqa areboleboleibeqnu. Ariya kiyaqa niŋgi kamba olo e kiñala
segi qalaqalaibeqnub?
16 Niŋgi qudei e qa endegsib mareqnub, “Bole, Pol a gago silali iŋgi
iŋgi boleq di yaigosaioqnej. Ariya a na iga walawalaigoqnsiq gago silali
iŋgi iŋgi gisaŋ na yaigoqnej.” 17 O ijo was, e nami Kristen was qudei
naŋgi qariŋnjrnam nuŋgoq aiyeb. Aisib niŋgi gisaŋgeb e? Osib nuŋgo silali
iŋgi iŋgi laŋa yaiŋgosib olo bosib e ebeb e? Sai. 18 E na Taitus minjnam
a nuŋgoq aiyej. E Kristen was bei dego qariŋyonam a Taitus dauryosiq
ombla na aiyeb. Aisib Taitus a niŋgi gisaŋgosiq nuŋgo silali iŋgi iŋgi qudei
bajiŋej e? Sai. Aqo Taitus wo areqalo qujai ti sosim gam qujai dauryosim
kumbra bole segi yoqnem.
19 Niŋgi ijo anjam kalil endi sisiyosib endegsib are qalaib, “Pol a segi
une saiqoji degsi iga mergwa osiqa anjam neŋgreŋyej.” Di sai. O ijo
was bole, anjam kalil e neŋgreŋyonum qaji endi niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa
neŋgreŋyonum. E Kristus aqa tamo unum deqa e Qotei aqa ŋamgalaq di
anjam endi neŋgreŋyonum. 20 E niŋgi qa ulaeqnum. E nuŋgoq bosiy nuŋgo
kumbra unsiy e areboleboleibqas kiyo sai kiyo? Niŋgi dego ijo kumbra
unsib areboleboleiŋgwas kiyo sai kiyo? E deqa ulaeqnum. E nuŋgoq
bosiy nuŋgo kumbra endi unqai kiyo? Niŋgi anjam na qoteqnub. Niŋgi
nuŋgo Kristen was naŋgi qa are ugeiŋgeqnu. Niŋgi minjiŋ oqeqnu. Niŋgi
pupoeleŋeqnub. Niŋgi nuŋgo Kristen was qudei naŋgi misiliŋnjreqnub.
Niŋgi yomueqnub. Niŋgi diqeqnub. Niŋgi Qotei aqa wau ugeugeiye-
qnub. E nuŋgoq bosiy nuŋgo kumbra di unqai kiyo? 21 E bosiy nuŋgo
ambleq di tamo gargekoba nami une yoqneb qaji naŋgi are bulyosai
degsi unqai kiyo? Degsi unqai di ijo Qotei na nuŋgo ŋamgalaq di e olo
jemai ebqas. Tamo naŋgi di nami une endeqaji yoqneb. Naŋgi kumbra
uge jigat yoqneb. Naŋgi sambala kumbra yoqneb. Naŋgi kumbra uge
yqajqa are prugnjroqnej. E nuŋgoq bosiy tamo naŋgi di naŋgo une
qoreiyosai degsi unqai di e naŋgi qa are gulbeibqas. E deqa ulaeqnum.

13

Pol a Korin Kristen naŋgoq olo bqajqa are qaleqnu

1 E nami nuŋgoq boaiyeltem. Ariya bini e olo nuŋgoq bqajqa are
qaleqnum. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo bei a une atimqa tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgi aqa
une unsib babtibqa iga qusim marqom, ‘Bole, tamo di a une yqo.’ ” 2 E
nami nuŋgoq bosim niŋgi uratŋgosim bati bei e olo nuŋgoq bosim niŋgi
endegsi merŋgem, “E bunuqna nuŋgoq olo bosiy tamo une ateqnub qaji
naŋgi ŋolawotnjrqai.” Ariya bini e sawa isaq endi sosim anjam di niŋgi ti
tamo nami une atoqneb qaji naŋgi ti olo merŋgeqnum. 3 Niŋgi qalieqajqa,
Kristus a ijo medabu na anjam mareqnu kiyo sai kiyo. E nuŋgoq bosiy
tamo naŋgi une ateqnub qaji naŋgi di ŋolawotnjrit niŋgi unsib qalieqab,

bole, Kristus a ijo medabu na anjam mareqnu. Niŋgi quiy. Kristus a siŋgila saiqoji sosim niŋgi tingitŋgwasai. A na aqa siŋgila kobaquja niŋgi osorŋgwas. 4 Bole, Kristus a ŋamburbasq di gaiŋesoqnej bati deqa a siŋgila saiqoji soqnej. Ariya a olo Qotei aqa siŋgila osiq deqa bini a ŋambile unu. Iga Kristus beteryejunum deqa iga dego siŋgila saiqoji unum. Ariya iga Qotei aqa siŋgila osim Kristus ombla ŋambile sqom. Iga nuŋgoq bosim siŋgila di niŋgi osorŋgwom.

5 Niŋgi nuŋgo segi segi so tenemtoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di qalieqab. Yesus Kristus a nuŋgo are miligiq di unu di niŋgi poiŋgosai kiyo? A nuŋgo are miligiq di sqasai di niŋgi endegsib qalieqab, niŋgi aqa tamo bolesai. 6 Ariya niŋgi iga qa endegsi poiŋgem, iga Kristus aqa wau tamo bole unum. 7 Iga niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi kumbra uge kalil uratoqnsib kumbra bole bole yoqnqab.” O ijo was, iga wau bole yeqnum niŋgi di qalieqajqa deqa iga pailyosaieqnum. Niŋgi iga wau tamo bolesai edegwab di uŋgum. 8 Niŋgi qalie, iga Qotei aqa anjam ugetqa keresai. Iga Qotei aqa anjam siŋgilatqajqa waueqnum. 9 Deqa iga siŋgila saiqoji soqnim niŋgi siŋgila ti sqab di iga areboleboleigwas. Iga gaigai niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O Abu, ni na Korin Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi torei kere na sqab.” 10 Tamo Koba a na e giltbej deqa e aqa wau taqateqnum. E nuŋgoq bosiy ŋiriŋ anjam na nuŋgo kumbra tingitetŋgwa uratonum. Deqa e isaq endi sosim anjam endi neŋgreŋyonum. E niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa Tamo Koba a na e wau ebej. E niŋgi ugetŋgwajqa sai.

Pol a anjam getentosiq Kristen naŋgi kaiyeinjrej

11 Ariya ijo was, e ijo anjam getentqai. Niŋgi areboleboleiŋgoqnem. Niŋgi kumbra bole kalil qa kere na sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi ijo anjam quoqnsib dauryoqniy. Niŋgi kalil areqalo qujaitosib soqniy. Yim Qotei a niŋgi ti sqas. Agi a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. A are lawo qa utru.

12 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kumbra di agi Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi yeqnub. Qotei aqa tamo uŋgasari kalil qure endia unub qaji naŋgi na niŋgi kaiyeiŋgonub.

13 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme. Qotei na niŋgi qalaqalaiŋgeme. Mondor Bole na niŋgi kalil aqaryaiŋgimqa niŋgi a beteryosib koba na are qujaitosib soqniy. Bole.

GALESIA

1 E Pol. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Mandam tamo bei na e qariŋbosai. Tamo bei na e giltbosai
dego. Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi segi aiyel na e giltbeb. Yesus
agi Qotei na subq na tigeltej. 2 Kristen was kalil e koba na endi unum
qaji naŋgi e ti anjam endi nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Galesia sawaq di
loueqnub qaji.
3 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel niŋgi qa are
boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy. 4 Yesus a gago Abu Qotei aqa areqalo
dauryosiq deqa a gago une kobotqa marsiqa aqa segi ŋambile uratosiq
moiyej. A na iga eleŋamqa iga mandam qa kumbra uge uge kalil uratqa
marsiq iga qa moiyej. 5 Deqa iga Qotei aqa ñam bati gaigai soqtoqnqom.
Bole.

Yesus aqa anjam bole qujai segi unu

6 Kristus a niŋgi qa are boleiyej deqa Qotei na niŋgi aqa segi tamo
uŋgasari sqajqa osiq metŋgej. Ariya kiyaqa niŋgi olo urur Qotei qor-
eiyosib Yesus aqa anjam bole dauryqa uratosib anjam bei dauryeqnub?
E nuŋgo kumbra deqa qusim tulaŋ prugugetem. 7 Niŋgi qalie, Yesus
aqa anjam bole bei saiqoji. Ariya tamo qudei naŋgi nuŋgo areqalo
niñaqyetŋgwajqa wauoqnsib Kristus aqa anjam bole olo bubulyeqnub.
8 Deqa niŋgi quiy. Iga na kiyo laŋ aŋgro bei na kiyo Yesus aqa anjam bole
iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di olo bubulyosim anjam bei merŋgwom
di Qotei na iga ojsim ŋamyuwoq di breigeme. 9 Od, tamo bei na Yesus aqa
anjam bole iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di olo bubulyosim anjam bei
merŋgwas di Qotei na a ojsim ŋamyuwoq waiyeme.
10 Niŋgi kiyersib are qalonub? Mandam tamo naŋgi e qa arearetnjrqa-
jqa kiyo Qotei a e qa arearetqajqa kiyo deqa e waueqnum? Niŋgi quiy.
Mandam tamo naŋgi e qa arearetnjrqajqa deqa e waueqnum qamu e
Kristus aqa wau tamo bolesai qamu.

Qotei a segi na Pol giltej

11 O ijo was kalil, e bole merŋgonum. Yesus aqa anjam bole e nami niŋgi
merŋgoqnem qaji di tamo bei na babtosai. 12 Anjam bole di e tamo bei aqa
medabuq na osai. Tamo bei na e osorbosai dego. Yesus Kristus a segi na
anjam bole di babtosiq osorbej.
13 Niŋgi qalie, e nami Juda naŋgo kumbra siŋgila na dauryoqnsimqa
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnem. Osim e naŋgi torei
padaltnjrqajqa siŋgila na wauoqnem. 14 E ijo moma naŋgo kumbra
kalil dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Ijo kumbra dena e na Juda tamo
gargekoba e ombla louoqnem qaji naŋgi buŋnjroqnem.
15 Ariya e ŋambabosaisonamqa Qotei a e giltbosiqa e qa are boleiyosiq
metbej. 16 Osiqa bati a segi atej qaji di brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus
e osorbosiq merbej, “Ni na Yesus aqa anjam bole osi giloqnsim tamo
uŋgasari sawa bei beiq di unub qaji naŋgi minjre minjre laqne.” Ariya
bati di e na tamo qudei naŋgi Yesus qa anjam bei nenemnjrosaioqnem.
17 E Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi unjrqajqa Jerusalem aiyosai
dego. Tamo naŋgi di namoqna Yesus aqa wau ojoqneb. E bunuqna aqa
wau ojem. Ariya e naŋgi unjrosai. E Arebia sawaq aisim di soqnem.

Sosim bunuqna e olo puluosim Damaskus qureq gilem. 18 Wausau qalub
koboonaqa e Pita segi unqajqa Jerusalem aiyem. Aisim bati 15 Pita
ombla soqnem. 19 E Jerusalem di soqnem bati di e Yesus aqa anjam maro
tamo bei unosai. E Tamo Koba Yesus aqa was Jems a segi unem. 20 Ijo
anjam e neŋgreŋyonum qaji endi anjam bole. E Qotei aqa ŋamgalaq di
anjam bole segi neŋgreŋyonum. E gisaŋosai.
21 Ariya bunuqna e Jerusalem olo uratosim Siria sawa ti Silisia sawa ti
deq gilsim di laqnem. 22 Bati deqa Kristus aqa tamo uŋgasari Judia sawaq
di soqneb qaji naŋgi ijo ulatamu poinjrosaisoqnej. 23 Naŋgi e qa laŋa
endegsib quoqneb, “Pol a nami iga padaltgwa laqnej. Ariya bini a olo
Yesus aqa anjam bole a nami ugeugeiyqa wauoqnej qaji di palontoqnsiq
laqnu.” 24 Naŋgi e qa degsib quoqnsib tulaŋ areboleboleinjrnaqa Qotei
aqa ñam soqtoqneb.

2

Kristen gate naŋgi Pol ombla areqalo qujai

1 Wausau 14 koboonaqa e olo Jerusalem aiyem. E Barnabas ombla
aiyoqnsim Taitus dego osi aiyem. 2 Qotei a segi na merbej deqa e
Jerusalem aiyem. E Jerusalem aisim di sosimqa e tamo laŋaj naŋgi koba
na qairosaioqnem. E Kristen gate naŋgi segi koba na qairoqnem. Yesus
aqa anjam bole e sawa bei beiq di palontoqnem qaji di e na ubtosim
minjroqnem. E tamo laŋaj bei minjosai. Di kiyaqa? Yesus aqa wau e
nami yoqnsim agi bini yeqnum qaji di uloŋo uge. 3 Taitus a Grik tamo.
Ariya a e ombla Jerusalem di sonamqa Kristen gate naŋgi e endegsib
merbosai, “Ni na Taitus osim muluŋ waiy.” Degsib merbosai. 4 Bole,
Kristen tamo qudei naŋgi uli na gago koro miligiq aiyeb. Naŋgi Kristen
tamo bolesai. Naŋgi gisaŋ tamo. Iga nami kaŋgal tamo bulosim dal anjam
aqa sorgomq di sonamqa Kristus Yesus na iga eleŋej deqa bini dal anjam
na iga olo taqatgosai. Ariya gisaŋ tamo naŋgi dena gago kumbra di lumu
na tenemtqa marsibqa gago koro miligiq aiyeb. Naŋgo are koba endegsi
soqnej. Naŋgi na iga olo dal anjam aqa sorgomq di atibqa dal anjam
na iga taqatgim iga kaŋgal tamo bulqom. Naŋgo are koba degsi soqnej
deqa naŋgi gago koro miligiq aiyeb. 5 Aisib mergeb, “Niŋgi Taitus muluŋ
waiyiy.” Onaqa iga naŋgo anjam di quetnjrosai. Naŋgi Yesus aqa anjam
bole olo bubulyaib deqa iga na naŋgi saidnjrem. Di kiyaqa? Yesus aqa
anjam bole di nuŋgoq di gaigai sqajqa deqa.
6 Ijo areqalo agiende. Kristen gate naŋgi ñam ti unub di laŋa. Qotei
a tamo naŋgo ñam qa are qalosaieqnu. E na Kristen gate naŋgi ijo wau
qa sainjrnamqa naŋgi qusib mareb, “Di kere.” Naŋgi olo anjam bei
totoryosib e merbosai. 7 Pita aqa wau agiende. A na muluŋ uno qaji
naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnu. Qotei a wau di Pita
yej. E dego wau ti. Ijo wau agi e na muluŋ unosai qaji naŋgi Yesus aqa
anjam bole minjre minjre laqnum. Qotei a wau di e ebej. Kristen gate
naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi olo anjam bei totoryosib e merbosai.
8 Od, Qotei na Pita siŋgila yej deqa a muluŋ uno qaji naŋgi Yesus aqa
anjam bole minjre minjre laqnu. Dego kere Qotei na e siŋgila ebej deqa
e sawa bei bei qaji naŋgi Yesus aqa anjam bole minjre minjre laqnum.
9 Tamo uŋgasari kalil naŋgi mareqnub, “Jems na Pita na Jon na naŋgi
qalub Kristen gate unub.” Ariya naŋgi qalub qalie, Qotei a e qa dego
are boleiyosiq Yesus aqa wau ebej. Degsib qalieosib deqa naŋgi na aqo

Barnabas wo gago baŋ ojsib mergeb, “Niŋgi gago Kristen was bole.”
Osib naŋgi aqo aiyel ti are qujaitosib anjam endegsib keretosib mergeb,
“Niŋgi Barnabas wo sawa bei beiq di Qotei aqa wau yoqniy. Iga muluŋ
uno qaji naŋgo ambleq di wauoqnqom.” 10 Osib naŋgi anjam qujai segi
aqo aiyel endegsib mergeb, “Gago ambleq endi Kristen qudei naŋgi iŋgi
iŋgi tulaŋ saiqoji unub. Deqa niŋgi naŋgi qa are walŋgaiq. Niŋgi naŋgi
aqaryainjroqniy.” Onaqa iga naŋgi odnjrem. Nami iga tamo iŋgi iŋgi
saiqoji naŋgi aqaryainjrqajqa are koba soqnej agi bini degsim unum.

Pol a Pita aqa kumbra uge babtej

11 Ariya bunuqna Pita a Antiok qureq bonaqa e aqa ulatamuq di a
ŋiriŋtem. Di kiyaqa? A kumbra uge yej deqa.
12 Aqa kumbra uge agiende. Nami a sawa bei bei qaji naŋgi koba na iŋgi
uyoqneb. Onaqa bati bei Jems a na Juda Kristen qudei muluŋ unqajqa
tulaŋ siŋgilaoqneb qaji naŋgi qariŋnjrnaqa Antiok bonabqa Pita a naŋgi
qa ulaosiq olo sawa bei bei qaji naŋgi di tututnjrej. Aqa kumbra uge
agide. 13 Juda Kristen qudei naŋgi dego Pita beteryosib gisaŋ kumbra
di yeb. Yonabqa bunuqna Barnabas a dego naŋgi daurnjrsiqa naŋgo
gisaŋ kumbra di yej. 14 Naŋgi Yesus aqa anjam bole degsib ugetonabqa e
unsimqa naŋgo ŋamgalaq di Pita endegsi minjem, “Ni Juda tamo. Ariya ni
Juda naŋgo kumbra dauryqa uratosim sawa bei bei qaji naŋgi bulosim
naŋgo kumbra dauryeqnum. Di ni kere degyeqnum. Ariya kiyaqa ni
olo sawa bei bei qaji naŋgi minjreqnum, ‘Niŋgi Juda naŋgo kumbra
dauryiy’?”

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai iga tamo bole une saiqoji sqom

15 Bole, iga Juda. Di gago leŋ tiŋtiŋ. Iga sawa bei bei qaji sai. Agi
sawa bei bei qaji naŋgi uneq di laqnub. Iga tamo deqaji sai. 16 Ariya
iga qalieonum, tamo naŋgi Moses aqa dal anjam dauryqab gam dena
naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. Tamo
naŋgi Kristus Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqab gam dena qujai Qotei na
naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqas. Iga dego Kristus Yesus qa gago
areqalo siŋgilatem deqa Qotei na iga tamo bole une saiqoji qa mergej.
Iga dal anjam dauryem gam dena sai. Tamo a dal anjam dauryqas gam
dena a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqa keresai. 17 Od,
iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatem gam dena Qotei na iga tamo bole
une saiqoji qa mergej. Iga degyem bati di iga sawa bei bei qaji naŋgi
bulosim iga dego une tamo brantobulem. Deqa iga endegsi marqom
kiyo, “Kristus na iga uneq breigej”? O ijo was, iga degsi marqasai bole sai.
18 E dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosiy ariya bunuqna e puluosiy dal
anjam aqa sorgomq di olo sqai di ijo kumbra dena e une tamo brantqai.
19 Dal anjam na e moiyo gamq di waibosiq moiyotbej deqa bini e olo
Qotei ombla ŋambile unum. E Kristus ombla ŋamburbasq di gaiŋobulem.
20 Osim e olo ŋambile bunuj em. Ŋambile di ijo segi ŋambile sai. Kristus a
segi ijo are miligiq di ŋambile unu. Deqa bini kumbra kalil e mandamq
endi yeqnum qaji di e Qotei aqa Ŋiri qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim yeqnum.
Agi Qotei aqa Ŋiri na e tulaŋ qalaqalaibosiq aqa segi ŋambile uratosiq e qa
moiyej. 21 Qotei a iga qa are boleiyej aqa kumbra di e na ugeugeiyqasai.
Iga Moses aqa dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo bole une saiqoji so qamu Kristus a laŋa moiyej qamu.

3

Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqajqa anjam

1 O Galesia tamo uŋgasari, niŋgi tulaŋ nanari. Iga nami niŋgi Yesus
Kristus osorŋgonam niŋgi a ŋamburbasq di gaiŋesonaq unobuleb. Ariya
tamo yai na nuŋgo areqalo olo niñaqyetŋgej deqa niŋgi Yesus aqa anjam
olo urateqnub? 2 Ijo nenem qujai agiende. Niŋgi gam kiye na Qotei
aqa Mondor eb? Niŋgi dal anjam dauryeb gam dena niŋgi Mondor eb
kiyo niŋgi Yesus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo areqalo siŋgilateb gam
dena niŋgi Mondor eb kiyo? 3 Niŋgi nanarionub e? Niŋgi nami are
bulyosib bati deqa niŋgi Yesus dauryqa utru atsib Mondor aqa siŋgila
na walweloqneb. Ariya bini kiyaqa niŋgi olo nuŋgo segi siŋgila na Yesus
dauryqa marsib walweleqnub? 4 Gulbe niŋgi nami qoboiyoqneb qaji
di niŋgi laŋa qoboiyoqneb e? E are qalonum, niŋgi laŋa qoboiyosai.
5 Qotei na aqa Mondor niŋgi eŋgoqnsiq nuŋgo ambleq di maŋwa kokba
babteleŋeqnu. A kiyaqa degyeqnu? Niŋgi dal anjam dauryeqnub a deqa
osiq degyeqnu e? Sai. Niŋgi Yesus aqa anjam bole qusib a qa nuŋgo
areqalo siŋgilateb a deqa osiq degyeqnu.
6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Abraham a
Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej gam dena Qotei na a tamo bole une saiqoji
qa minjej.” 7 Deqa ijo was, niŋgi endegsi poiŋgem, tamo naŋgi Yesus
qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi segi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ
unub. 8 Nami Qotei a endegsi qalieej, “Bunuqna sawa bei bei qaji naŋgi
Yesus aqa anjam bole qusib naŋgo areqaloq di siŋgilatib gam dena e na
naŋgi tamo bole une saiqoji qa minjrqai.” Qotei a nami degsi qalieosiq
deqa a Yesus aqa anjam bole di ubtosiq Abraham minjej. A endegsi
minjej, “O Abraham, ino moma naŋgoq dena tamo bei brantim aqa
wau na e sawa bei bei qaji naŋgi boletnjrqai.” O ijo was, anjam di agi
neŋgreŋq di unu. 9 Abraham a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei
na tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi
Abraham a ti boletnjrqas. 10 Tamo qudei naŋgi endegsib are qaleqnub,
“Iga dal anjam dauryqom gam dena iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole
une saiqoji sqom.” O ijo was, tamo naŋgi di Qotei na minjrqas, “Niŋgi
tamo uge.” Osim naŋgi padaltnjrqas. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo naŋgi Qotei aqa dal anjam mutu kalil
torei dauryekritqasai di a na minjrqas, ‘Niŋgi tamo uge.’ Osim naŋgi
padaltnjrqas.” 11 Qotei aqa anjam bei dego endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqab di a na naŋgi tamo bole
une saiqoji qa minjrqas. Yim naŋgi ŋambile gaigai sqab.” Deqa iga
qalieonum, tamo naŋgi dal anjam dauryqab gam dena Qotei na naŋgi
tamo bole une saiqoji qa minjrqasai. 12 Dal anjam dauryqajqa ti Qotei
qa gago areqalo siŋgilatqajqa ti di ombla kerekere sai. Naŋgi utru segi
segi. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo a
dal anjam mutu kalil torei dauryekritqas di a ŋambile sqas.”
13 Dal anjam a marqo, iga dal anjam mutu kalil torei dauryekritqasai
di Qotei na iga tamo uge qa mergsim padaltgwas. Kristus a deqa are
qalsiqa iga aqaryaigwa marsiqa gago padalo sawa osiqa a segi Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo uge bulosiqa iga qa padalej. Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo kalil ŋamtaŋ goge di gaiŋejunub
qaji naŋgi Qotei na tamo uge qa minjroqnsiq padaltnjreqnu.” 14 Kristus
Yesus na iga degsi aqaryaigej deqa aqa wau na Qotei a sawa bei bei qaji

naŋgi Abraham a ti boletnjrqas. Iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqom
gam dena iga Qotei aqa Mondor oqom. Mondor di Qotei a nami iga egwa
marej.

Qotei aqa anjam nami marej qaji di dal anjam na taqal waiyqa keresai

15 O ijo was kalil, e na mandam tamo naŋgo kumbra qa niŋgi endegsi
merŋgwai. Tamo bei a moiyosaisosimqa a na aqa ñoro kalil aqa aŋgro
naŋgo baŋq di uratqa marsim a anjam bei neŋgreŋyosim siŋgilatqas. Deqa
bunuqna a moiyim aqa aŋgro naŋgi aqa ñoro di oqab. Aqa anjam
neŋgreŋyej qaji di tamo bei na olo taqal atqa keresai. Osim olo anjam bei
dego totoryosim neŋgreŋyqa keresai. 16 Dego kere iŋgi bole bole Qotei na
mondoŋ iga egwas qaji di a ubtosiqa Abraham aqa moma bei wo minjrej.
A Abraham aqa moma gargekoba naŋgi minjrosai. A aqa moma qujai
segi minjej. Anjam di neŋgreŋq di unu. Aqa moma qujai di agi Kristus.
17 O ijo was, e niŋgi degsi merŋgonum di aqa utru agiende. Qotei a nami
Abraham ombla anjam qoseb. Onaqa wausau 430 koboonaqa dal anjam
brantej. Dal anjam dena Qotei aqa anjam Abraham ombla qoseb qaji di
taqal waiyqa keresai. Qotei na iŋgi bole bole iga laŋa egwa marej awai
saiqoji. Osiqa anjam di siŋgilatej. Anjam di dal anjam na gentqa keresai.
18 Iga dal anjam dauryqom gam dena iga iŋgi bole bole di onum qamu
Qotei na iŋgi di iga laŋa egwa keresai qamu. Iga qalieonum, Qotei a iŋgi
bole bole di iga laŋa egwajqa are qalsiq Abraham ombla anjam qoseb.
19 Deqa bunuqna Qotei a kiyaqa olo dal anjam atej? E ubtosiy marqai. A
gago une boleq atqa osiqa dal anjam atej. A endegsi are qalej. Dal anjam
a soqnim bunuqna Abraham aqa moma qujai di a bqas. Moses a Israel
naŋgi Qotei ti naŋgo ambleq di tigelesosiqa yeba waiyonaqa laŋ aŋgro
naŋgi na dal anjam di Moses yonabqa a na kamba Israel naŋgi enjrej.
20 Amble qaji tamo a na tamo qujai segi aqa anjam gereiyetqa keresai.
A tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo naŋgo ambleq di tigelesosim yeba
waiyosim naŋgo anjam gereiyetnjrqas. Ariya Qotei a segi qujai unu.
Deqa a anjam bei siŋgilatimqa tamo qudei na olo aqa anjam di gentqa
keresai.

Dal anjam a gago abu bul sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej

21 E endegsi marqai kiyo? Dal anjam ti iŋgi bole bole Qotei a nami iga
egwa marej qaji de ti ombla jeu atoqnsib unub. E degsi marqasai bole
sai. Dal anjam mutu bei na iga ŋambile egwa kere qamu iga dal anjam
dauryqom gam dena iga tamo bole une saiqoji so qamu. 22 Ariya degsi
sosai. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo
uŋgasari kalil naŋgo une na naŋgi tonto talq di breinjrobuleqnu.” O ijo
was, anjam degsib neŋgreŋyeb deqa iga Yesus Kristus qa gago areqalo
siŋgilatem gam dena iga iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji
di oqom.

23 Nami iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantosaisonaqa dal
anjam na iga taqatgesoqnej. Sonaq sonaq ariya bunuqna iga Yesus qa
gago areqalo siŋgilatqa bati agi brantej. 24 Dal anjam a gago abu bul
sosiqa iga Kristus aqa areq joqsiq gilej. Gilnaqa iga Kristus qa gago
areqalo siŋgilatem. Deqa bini iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une
saiqoji unum. 25 Iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqa bati brantej deqa
iga olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai. Dal anjam a olo gago abu bul
sqasai dego.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas
gam dena a Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ sqas

26 Niŋgi kalil Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa niŋgi Qotei
aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. 27 Niŋgi kalil yanso osib Kristus beteryejunub
deqa niŋgi Kristus a gara bul jigsib unub. 28 Deqa niŋgi endegsib maraib,
“E Juda qaji” o “E Grik tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E kaŋgal tamo sai” o “E
tamo” o “E uŋa.” Niŋgi degsib maraib. Niŋgi Kristus Yesus beteryejunub
deqa niŋgi kalil tamo qujaiosib unub. 29 Niŋgi Kristus aqa segi tamo
uŋgasari unub deqa niŋgi Abraham aqa aŋgro tiŋtiŋ dego unub. Agi iŋgi
bole bole Qotei a nami Abraham yqajqa minjej qaji di niŋgi oqab.

4

Iga Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unum

1 Ijo anjam agiende. Aŋgro matu a na bunuqna aqa abu aqa iŋgi iŋgi
kalil oqas. A aŋgro kiñala sosim a aqa abu aqa kaŋgal tamo laŋaj bul
sqas. 2 Deqa tamo qudei naŋgi a taqatoqnqab. Taqatesoqnib bati aqa abu
nami atej qaji di brantimqa naŋgi a olo taqatqasai. 3 Dego kere iga nami
aŋgro kiñilala bulosim mondor uge uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji
naŋgo kaŋgal tamo bul soqnem. 4 Ariya bati Qotei a nami atej qaji di
brantonaqa a na aqa Ŋiri Yesus qariŋyonaq mandamq aiyej. Aisiq aqa
ai na ŋambabtonaqa a dal anjam aqa sorgomq di soqnej. 5 A degyej. Di
kiyaqa? A na tamo uŋgasari dal anjam aqa sorgomq di soqneb qaji naŋgi
olo eleŋosim naŋgo uneq na awainjrqajqa deqa. Yim iga Qotei aqa aŋgro
tiŋtiŋ sqajqa deqa.

6 Deqa ijo was, bini niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Qotei na aqa Ŋiri
aqa Mondor qariŋyonaqa a gago are miligiq aiyej. Aiyej deqa iga Qotei
endegsi meteqnum, “O ni gago Abu.” 7 Deqa niŋgi olo kaŋgal tamo bul
sosai. Niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ unub. Niŋgi aqa iŋgi iŋgi kalil oqab.

Pol a Galesia Kristen naŋgi qa are koba qaloqnej

8 Nami niŋgi Qotei qalieosaisosib bati deqa niŋgi gisaŋ qotei naŋgo
kaŋgal tamo bul soqneb. 9 Ariya bini niŋgi Qotei qalieonub. A niŋgi qa
dego qalieqo. Deqa kiyaqa niŋgi olo puluosib mondor uge uge naŋgo
kaŋgal tamo bul sqajqa are qaleqnub? Niŋgi qalie, mondor uge uge naŋgi
di siŋgila saiqoji unub deqa naŋgi na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. 10 Niŋgi
gaigai yori bati kokba ti bai qala bunuj ti wausau bunuj ti di unqajqa are
qaleqnub. 11 Deqa e niŋgi qa ulaeqnum. Wau kalil e nuŋgo ambleq di
yoqnem qaji di laŋa uloŋaim deqa e ulaeqnum.

12 Nami e dal anjam aqa sorgomq di sqa uratosim niŋgi bul soqnem.
Bati deqa niŋgi na e une bei ebosaioqneb. Deqa ijo was, e niŋgi endegsi
merŋgwai. Niŋgi kamba e bul soqniy. 13 Niŋgi are qaliy. E maibej
bati deqa e nuŋgoq bosim Yesus aqa anjam bole utruq na merŋgoqnem.
14 Ijo jejamu siŋgila saiqoji soqnej deqa e niŋgi gulbe koba eŋgoqnem.
Ariya niŋgi deqa e qoreibosai. Niŋgi e gereibqa asgiŋgosai. Qotei aqa
laŋ aŋgro bei kiyo Kristus Yesus a segi kiyo nuŋgoq bqas di niŋgi a osib
gereiyqab dego kere niŋgi e osib gereibeb. 15 Bati deqa niŋgi e qa tulaŋ
areboleboleiŋgoqnej. Deqa e qalieonum, e na niŋgi merŋgem qamu niŋgi
nuŋgo ŋamdamu dego otorosib ebeb qamu. O ijo was, kiyaqa bini niŋgi
e qa areboleboleiŋgosaieqnu? 16 E niŋgi anjam bole merŋgeqnum dena e
niŋgi jeu ateqnum e? Di sai.

17 Niŋgi quiy. Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi na niŋgi
walawalaiŋgeqnub. Naŋgi niŋgi aqaryaiŋgwajqa deqa are qalosaieqnub.
Naŋgi na niŋgi titŋgibqa niŋgi e qoreibosib olo naŋgi daurnjrqajqa deqa
are qaleqnub. 18 Iga gago Kristen was naŋgi kumbra bole bole enjrqajqa
siŋgilaoqnqom di bolequja. Deqa niŋgi gaigai kumbra di yoqniy. E niŋgi
koba na soqnim bati deqa segi sai. Niŋgi gaigai yoqniy. 19 O ijo aŋgro,
niŋgi quiy. Uŋa aŋgrotqa osiq jaqatiŋyeqnu dego kere e niŋgi qa are
jaqatiŋbeqnu. Ijo are koba endegsi unu. Kristus a nuŋgo are miligiq di
soqnimqa niŋgi a bulosib aqa kumbra geregere dauryoqniy. 20 Bini e
niŋgi koba na sosai. E niŋgi koba na so qamu e niŋgi lawo anjam merŋgo
qamu. O ijo was kalil, e niŋgi qa are koba qaleqnum. E kiyersiy niŋgi
aqaryaiŋgwai di e yala poibosai.

Pol a Hagar qa ti Sara qa ti yawo anjam marej

21 Niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sqajqa are qaleqnub deqa e niŋgi
nenemŋgwai. Kiyaqa niŋgi dal anjam geregere poiŋgosaieqnu? 22 Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu. Abraham a aŋgro mel
aiyeltej. Aŋgro bei Hagar na ŋambabtej. Hagar a kaŋgal uŋa. Aŋgro bei
Sara na ŋambabtej. Sara a kaŋgal uŋa sai. A Abraham aqa ŋauŋ tiŋtiŋ.
23 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq deqa a Hagar wo
ŋereŋosib aŋgro qujai Ismael ŋambabteb. Ariya Sara aqa aŋgro a gam bei
na ŋambabej. Gam agiende. Qotei a anjam marnaqa aqa anjam di aqa
damu brantonaqa Sara a aqaratonaq aqa aŋgro qujai Aisak ŋambabej.
24 Sara Hagar wo naŋgo anjam di yawo anjam bul. Naŋgi aiyel anjam
namij ti anjam bunuj ti sigitejunub. Hagar a anjam namij sigitejunu.
Anjam di Sainai manaq di brantej. Hagar aqa moma naŋgi kaŋgal tamo
unub. 25 Hagar a Sainai mana sigitejunu. Sainai mana di Arebia sawaq
di unu. Hagar a mandam qaji Jerusalem dego sigitejunu. Deqa aqa
moma kalil naŋgi a ombla kaŋgal tamo unub. 26 Ariya Jerusalem bunuj
a laŋ goge di unu. A kaŋgal uŋa sai. A gago ai. 27 Agi Qotei aqa anjam
bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “O uŋa, ino miligi ugeej deqa ni
aŋgrotqa keresai. Di uŋgum, ni areboleboleimeme. Ni aŋgro oqajqa
jaqatiŋmosaieqnu. Di uŋgum, ni are boleimim soqne. Sosim ni louoqnsim
areboleboleimim kikioqne. Di kiyaqa? Qotei a ino miligi gereiyetmimqa
ni na uŋa kalil gumbuluŋ ti unub qaji naŋgi buŋnjrsimqa aŋgro tulaŋ
gargekoba oqam.” 28 O ijo was, uŋa di agi Sara. Niŋgi Sara aqa aŋgro
Aisak a bulosib unub. Qotei a nami anjam marnaqa Aisak a ŋambabej.
Dego kere Qotei a anjam marnaqa niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ branteb
unub. 29 Abraham a mandam tamo naŋgo kumbra dauryosiq Hagar
wo ŋereŋosib aŋgro qujai Ismael ŋambabteb. Deqa Ismael a na Sara aqa
aŋgro Aisak jeutoqnsiqa ugeugeiyoqnej. Aisak agi Qotei aqa Mondor
aqa siŋgila na ŋambabej. Dego kere bini iga Mondor ti unum qaji tamo
qudei na jeutgoqnsibqa ugeugeigeqnub. 30 Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “O Abraham, ni na kaŋgal uŋa di aqa aŋgro
Ismael wo naŋgi winjrim jaraiyeb. Ni que. Aisak a kaŋgal uŋa aqa aŋgro
sai. A ino ŋauŋ tiŋtiŋ aqa aŋgro. Deqa ino iŋgi iŋgi kalil a na oqas. Ismael
a na ino iŋgi iŋgi oqasai.” 31 O ijo was, iga kaŋgal uŋa aqa aŋgro sai. Iga
Abraham aqa ŋauŋ tiŋtiŋ aqa aŋgro unum.

5

Iga kaŋgal tamo bul sqasai

1 Kristus na iga eleŋej deqa iga olo kaŋgal tamo bul sqasai. Dal anjam na
iga olo bunu taqatgwasai dego. Deqa ijo was, niŋgi siŋgila na tigelesosib
tamo qudei na olo niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sqa merŋgoqnib
saidnjroqniy.
2 E Pol. E na niŋgi endegsi merŋgit quiy. Niŋgi muluŋ aiqab di Kristus
na niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. 3 Niŋgi qudei muluŋ aiqa mareqnub deqa
e na endegsi merŋgwai. Niŋgi muluŋ aiqab di Qotei na merŋgwas, "Niŋgi
dal anjam mutu kalil dego torei dauryekritiy. Qujai bei grotaib." 4 Niŋgi
qudei mareqnub, "Iga dal anjam dauryqom gam dena Qotei na iga tamo
bole une saiqoji qa mergwas." Niŋgi degsib mareqnub di niŋgi Kristus
urateqnub. Qotei a niŋgi qa are boleiyej aqa kumbra di dego niŋgi
qoreiyeqnub. 5 O was niŋgi degaib. Iga Mondor ejunum deqa iga aqa
wau na Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim mondoŋ a na iga tamo bole
une saiqoji qa mergwajqa deqa tariŋoqnsim unum. 6 Tamo a Kristus
Yesus beteryesqas di a endegsi poiyqas, "Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga
muluŋ aiqasai di dego laŋa. Ariya iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatosim
qalaqalaiyo kumbra dauryqom di kumbra bole utru ti." A degsi poiyqas.
7 Nami niŋgi Yesus aqa gam geregere dauryosib walweloqneb. Ariya
tamo yai na gam getentetŋgej deqa niŋgi olo anjam bole dauryqa urate-
qnub? 8 Nuŋgo areqalo niŋgi bini ojejunub qaji di bolesai. Qotei agi
niŋgi metŋgej qaji a na areqalo di niŋgi eŋgosai. 9 Nuŋgo areqalo uge di
sum bul. Niŋgi qalie, tamo naŋgi sum kiñala oqnsib bem ti bulyeqnab
bem tiyekritoqnsiq tulaŋ kobaqujaeqnu. Dego kere nuŋgo areqalo uge
di tulaŋ kobaqujaqas. Deqa niŋgi areqalo di uratiy. 10 O ijo was, e
qalieonum, niŋgi areqalo uge di uratqab. Osib ijo areqalo olo dauryqab.
Tamo Koba a na aqaryaiŋgimqa niŋgi degyqab. Di e qalieonum. Tamo
yai naŋgi nuŋgo areqalo niñaqyetŋgwajqa waueqnub di e qaliesai. Tamo
naŋgi di awai ugedamu oqab.
11 Ariya "Niŋgi muluŋ aiyiy" e anjam di tamo naŋgi minjreqnum qamu
kiyaqa jeu tamo naŋgi na e ugeugeibeqnub? O ijo was, e anjam di tamo
naŋgi minjreqnum qamu Yesus a ŋamburbasq di moiyej anjam dena jeu
tamo naŋgo areqalo ugetetnjrosai qamu. 12 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo
areqalo niñaqyetŋgeqnub. Naŋgi muluŋ aiqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub deqa
uŋgum, naŋgi naŋgo segi welum gei dego potosib torei taqal waiyebe.
13 Od, ijo was, Yesus a niŋgi eleŋej deqa dal anjam na olo bunu niŋgi
taqatŋgwasai. Qotei a deqa are qalsiq niŋgi metŋgej. Ariya niŋgi endegsib
are qalaib, "Iga dal anjam aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga gago
areqalo namij dauryosim kumbra uge uge yoqnqom." Niŋgi degsib are
qalaib. Niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi aqaryain-
jroqnsib qalaqalainjroqniy. 14 Anjam bei dego unu, "Ni ino segi jejamu
gereiyeqnum dego kere ni ino was naŋgi degsim geregereinjroqne." O
ijo was, anjam dena dal anjam kalil kabutejunu. 15 Deqa niŋgi segi
segi ŋiriŋoqnsib qotoqnaib. Qotoqnqab di niŋgi segi segi qa kumbra uge
yoqnsib uneq aisib padalqab.

Areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti ombla jeu atoqnsib unub

16 Ijo anjam bei agiende. Niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra na
walweloqniy. Degsib walwelqab di niŋgi nuŋgo segi jejamu qa areqalo

namij dauryqasai. 17 Iga qalie, gago areqalo namij ti Qotei aqa Mondor ti
ombla jeu atoqnsib unub. Deqa kumbra bole niŋgi yqajqa arearetŋgeqnu
qaji di niŋgi yosaieqnub. 18 Ariya niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra
dauryqab di niŋgi olo dal anjam aqa sorgomq di sqasai.
19 Areqalo namij aqa kumbra di niŋgi qalie. Sambala kumbra ti,
kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqa, 20 gisaŋ qotei qa
louoqa, gumaniŋoqa, was bei jeutoqa, ŋiriŋoqa, was bei aqa iŋgi iŋgi qa
maulŋgoqa, minjiŋ oqoqa, are ugeoqa, nuŋgo segi jejamu qa are qalsib
anjam na qotoqa, Kristen was naŋgi pupoaiyeltnjroqa, 21 tamo ñoro ti
naŋgi qa are ugeiŋgoqa, ya uysib nanarioqa, alaŋkobaoqa. O ijo was,
areqalo namij aqa kumbra kalil agide. Tamo uŋgasari kumbra deqaji
yeqnub qaji naŋgi Qotei na taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqasai. E
nami niŋgi degsi merŋgem agi olo merŋgonum.
22 Ariya Qotei aqa Mondor na iga kumbra bole endeqaji yqajqa are
tigeltetgeqnu. Qalaqalaiyo kumbra dauryoqa, areboleboleigoqa, lawo
kumbra yoqa, urur minjiŋ oqosaioqa, gago was naŋgi aqaryainjroqnsim
kumbra bole bole enjroqa, kumbra bole tiŋtiŋ dauryoqa, 23 lawo na soqa,
gago segi jejamu taqatosim areqalo namij dauryqa uratoqa. O ijo was,
iga kumbra bole deqaji yoqnqom di dal anjam na iga getentgwa keresai.
24 Tamo uŋgasari Kristus Yesus beteryejunub qaji naŋgi na naŋgo areqalo
namij ti are prugnjrqajqa kumbra ti kalil ŋamburbasq di qamnab moiyej.
25 Qotei aqa Mondor na iga ŋambile egej deqa iga aqa kumbra na
walweloqnqom. 26 Iga gago segi ñam soqtqasai. Iga Kristen qudei
naŋgo are ugetetnjroqnsim qotoqnqasai. Iga gago was naŋgo ñoro qa
maulgoqnqasai dego.

6

Ni iŋgi bei yagwam di ni olo iŋgi di otorosim oqam

1 O ijo was, Kristen tamo bei a une atimqa niŋgi Qotei aqa Mondor
dauryeqnub qaji niŋgi na tamo di unsibqa lawo na osib aqa kumbra
gereiyetiy. Satan na niŋgi dego uneq breiŋgim uloŋaib deqa niŋgi
geregere ŋam atoqniy. 2 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi aqaryain-
jroqnsib naŋgo gulbe qoboiyetnjroqniy. Degsib qoboiyqab di niŋgi
Kristus aqa dal anjam keretosib dauryqab. 3 Nuŋgo ambleq di tamo bei
a marqas, “E ñam koba ti unum.” Ariya a ñam ti sosai. A ñam saiqoji unu
deqa a na aqa segi jejamu gisaŋyqo. 4 Deqa niŋgi nuŋgo segi segi wau
geregere peleiyiy. Osib nuŋgo wau di bole kiyo sai kiyo di niŋgi qalieqab.
Tamo a degyqas di a aqa segi wau qa areboleboleiyqas. Ni ino segi wau
ti tamo bei aqa wau ti turtosim peleiyaim. 5 Tamo kalil naŋgi naŋgo segi
segi wau taqatoqnebe.
6 Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsib niŋgi merŋgeqnub
deqa niŋgi na kamba naŋgi iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqniy.
7 Niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyosib endegsib are qalaib, “Iga Qotei
maquiyimqa a gago une unqasai.” O ijo was, niŋgi Qotei maquiyqa
keresai. Ni iŋgi bei yagwam di ni olo iŋgi di otorosim oqam. 8 Tamo
bei a iŋgi uge yagobulosim aqa areqalo namij dauryqas di aqa areqalo
namij dena kumbra uge uge babtoqnim a padalqas. Ariya tamo bei a iŋgi
bole yagobulosim Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryqas di Mondor
dena a ŋambile yimqa a so bole gaigai sqas. 9 Deqa iga kumbra bole
yoqnqom. Iga kumbra bole yqajqa asgigwasai di bunuqna iga awai bole

oqom. 10 Deqa bati soqnim iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole
enjroqnqom. Osim tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub
qaji naŋgi kumbra bole enjrqajqa tulaŋ siŋgilaqom.

Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam deqa segi Pol a areboleboleiyoqnej

11 Anjam mutu endi e segi na neŋgreŋyonum. E neŋgreŋ kokba ijo segi
baŋ na ateleŋonum di uniy. 12 Niŋgi quiy. Tamo naŋgi niŋgi muluŋ
breiŋgwa siŋgilaeqnub qaji naŋgi nuŋgo jejamuq dena ñam koba oqajqa
deqa areboleboleinjreqnu. Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam deqa
naŋgi naŋgo areqalo siŋgilatqa ulaeqnub. Osib mareqnub, “Jeu tamo
naŋgi na iga ugeugeigo uge.” Utru deqa naŋgi na niŋgi muluŋ breiŋgwa
siŋgilaeqnub. 13 Naŋgi segi nami muluŋ aiyeb. Ariya naŋgi Qotei aqa dal
anjam dauryosaieqnub. Naŋgi na niŋgi muluŋ breiŋgosib nuŋgo jejamuq
dena ñam koba oqajqa deqa areboleboleinjreqnu. 14 Ariya e ijo segi ñam
soqtqa keresai. E tamo bei aqa ñam soqtqa keresai dego. E gago Tamo
Koba Yesus Kristus aqa ñam segi soqtqai. A ŋamburbasq di moiyej anjam
deqa segi e areboleboleiboqnqas. Mandam qa kumbra kalil nami ijo
areqaloq di soqnej qaji di Kristus ombla moreŋeb. E segi dego ŋamburbasq
di moiyobulem. Deqa e olo mandam qa kumbra kalil dauryqa uratem.
15 Iga muluŋ aiqom di laŋa. Iga muluŋ aiqasai di dego laŋa. Qotei na gago
are bulyetgonaqa iga tamo uŋgasari bunuj brantem di kumbra bole utru
ti. 16 Tamo uŋgasari kumbra di ojsib dauryeqnub qaji naŋgi qa Qotei a
duloqnsiq are latetnjreqnu. Tamo uŋgasari naŋgi di Israel naŋgo moma
bole. Naŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari tiŋtiŋ.

17 Tamo bei na e gulbe ebaiq. Nami jeu tamo naŋgi na e luboqneb.
E luboqneb qaji pirigi agi ijo jejamuq di unu. Niŋgi di unsib endegsi
poiŋgwas, “Bole, Pol a Yesus aqa wau tamo bole.”

18 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are
boleiyosim nuŋgo qunuŋ taqatoqneme. Bole.

EFESUS

Yesus na Pol qariŋyej

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej. Niŋgi Qotei aqa segi
tamo uŋgasari Efesus qureq di unub qaji. Niŋgi Kristus Yesus geregere
dauryeqnub. E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. 2 Gago
Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa are
boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Kristus na laŋ qaji iŋgi bole bole iga egej

3 Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom. A gago Tamo Koba Yesus Kristus
aqa Abu Qotei. A Kristus aqa siŋgila na laŋ qaji iŋgi bole bole iga egej.
A gago qunuŋ qa are qalsiq deqa iŋgi di iga egej. 4 Qotei a mandam
atosaisosiqa bati deqa a na iga giltgej. Di kiyaqa? Iga Kristus beteryosim
Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqajqa
deqa. 5 Tulaŋ nami Qotei na iga qalaqalaigosiqa iga aqa segi aŋgro sqa
marsiqa Yesus Kristus aqa wau na iga eleŋej. Qotei aqa segi areqalo na a
degyej. 6 Aqa kumbra dena a iga qa are boleiyej. Aqa Ŋiri Yesus a tulaŋ
qalaqalaiyeqnu qaji aqa siŋgila na a degyej. Deqa aqa ñam tulaŋ goge
oqoqnqas.

7 Qotei a iga qa are tulaŋ boledamuiyej. Aqa kumbra di aqa utru
agiende. A na Kristus qariŋyonaqa a gago uneq na iga awaigwa marsiq
moiyej. Moisiq aqa leŋ aiyej dena Qotei na gago une kalil kobotetgej. 8 A
iga qa are tulaŋ boleiyosiq qalie ti powo ti kalil iga egej. 9 Nami Qotei
a are qalej, “Kristus a wau di yqas.” Osiqa aqa areqalo di ulitesoqnej.
Ariya bini a na olo aqa areqalo di boleq atsiq iga osorgeqnu. 10 Deqa
iga qalieonum, Qotei na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ qure ti di unub
qaji naŋgi taqatnjroqnqas. Osim gilsim gilsim bati a nami atej qaji di
brantimqa a iŋgi iŋgi kalil di olo osim Kristus aqa baŋq di atim Kristus
a naŋgo gate sqas.

11 Qotei a mareqnaqa iŋgi iŋgi kalil babeleŋeqnu. Tulaŋ nami a aqa segi
areqalo dauryosiq iga na Kristus beteryosim iga aqa segi tamo uŋgasari
sqajqa marsiq giltgej. 12 Iga Juda unum deqa iga namoqna Kristus qa
gago areqalo siŋgilatem. Gago kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge
oqoqnqas.

13 Niŋgi sawa bei bei qaji niŋgi dego Qotei aqa anjam bole queb. Anjam
bole agiende. Qotei a Yesus aqa wau na niŋgi eleŋej. Niŋgi Yesus qa
nuŋgo areqalo siŋgilatosib a beteryesonab Qotei na aqa anjam nami
marej qaji di dauryosiq aqa toqor niŋgi eŋgej. Deqa niŋgi aqa segi tamo
uŋgasari unub. Toqor di aqa Mondor Bole. 14 Iga Mondor ejunum deqa
iga qalieonum, bunuqna iga iŋgi bole bole Qotei a nami aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi enjrqa marej qaji di oqom. Qotei a gago uneq na iga
awaigej deqa iga iŋgi bole bole di oqom. Iga deqa bini tariŋoqnsim unum.
Gago kumbra dena Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyej

15 E endegsi quem. Niŋgi Tamo Koba Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjreqnub.
16 Deqa e gaigai Qotei biŋiyoqnsim niŋgi qa pailyeqnum. 17 A gago Tamo

Koba Yesus Kristus aqa Qotei. A gago Abu rianŋ koba ti unu qaji. Deqa e niŋgi qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Efesus Kristen naŋgi areqalo bole enjrimqa naŋgi ino anjam aqa utru geregere poinjrim ni qa bole qalieoqnqab.” 18 O ijo was, ijo are koba endegsi unu. Qotei na nuŋgo areqalo suwantetŋgimqa iŋgi tulaŋ bole bole a nami niŋgi eŋgwa osiq metŋgej qaji di niŋgi qalieqab. Agi niŋgi iŋgi di oqajqa tariŋoqnsib unub. Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa a na iŋgi di iga egwa marsiq gereiyetgej unu. 19 Qotei a siŋgila koba ti unu. Siŋgila dena a na gaigai iga Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum qaji iga aqaryaigeqnu. Qotei aqa siŋgila di tulaŋ kobaquja. Deqa iga na ubtosim marqa keresai. Aqa siŋgila kobaquja di gagoq di waueqnu. Niŋgi siŋgila di qalieqajqa deqa e niŋgi qa Qotei pailyeqnum. 20 Siŋgila di nami Kristus aqaq di wauoqnej. Agi Kristus a moinaqa Qotei aqa siŋgila kobaquja dena a na Kristus olo subq na tigeltosiq laŋ qureq osi oqsiq aqa baŋ woq di awotej. 21 Deqa Kristus na mondor siŋgila naŋgi ti gate kokba ti mandor naŋgi ti tamo kokba ti kalil naŋgi tulaŋ buŋnjrsiqa goge kobaq di unu. A na tamo kalil bini bati endeqa ñam koba ejunub qaji naŋgi ti tamo kalil bunuqna ñam koba oqab qaji naŋgi ti tulaŋ buŋnjrsiqa goge kobaq di unu. 22 Qotei na iŋgi iŋgi kalil osiqa Kristus aqa sorgomq di atej unub. Deqa Kristus a iŋgi iŋgi kalil di naŋgo gate koba sosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu. 23 Tamo uŋgasari naŋgi di agi Kristus aqa jejamu qujai unub. Kristus a naŋgi ti iŋgi iŋgi kalil ti ekritosiq tulaŋ keretnjrejunu.

2

Iga moreŋesobulonam Qotei a iga qa are boleiyosiq qalaqalaigej

1 Nami niŋgi une yoqnsib laqneb deqa niŋgi moreŋesobuleb. 2 Bati deqa niŋgi mandam qa kumbra uge uge na walweloqneb. Niŋgi mondor uge uge laŋ goge di unub qaji naŋgo gate koba Satan aqa kumbra dauryoqneb. Satan a segi mondor siŋgila koba. Deqa a tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu. 3 Nami iga kalil dego naŋgi koba na laqnsimqa gago jejamu qa areqalo uge uge namij dauryoqnem. Deqa Qotei a iga ti naŋgi qa ti minjiŋ ani oqetej.

4-5 Bole, iga une yoqnsim laqnem deqa iga moreŋesobulem. Ariya bati deqa Qotei a iga qa tulaŋ dulosiq qalaqalaigej deqa a na iga Kristus ombla ŋambile egej. A iga qa are boleiyej aqa kumbra dena a na iga eleŋej. 6 Osiqa iga Kristus Yesus ombla olo subq na tigeltgobulosiqa iga laŋ qureq joqsi oqsiqa Kristus aqa awo jaram kobaq di awotgej. 7 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a iga qa are tulaŋ boledamuiyosiq iga boletgej. Aqa kumbra di a na tamo uŋgasari kalil bunuqna brantoqnqab qaji naŋgi osornjroqnqas. 8 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatonabqa Qotei a niŋgi qa are boleiyej. Aqa kumbra dena a na niŋgi eleŋej. Niŋgi wau bole yonab dena Qotei na niŋgi eleŋosai. Qotei a niŋgi laŋa eleŋej awai saiqoji. 9 Od, niŋgi wau bole yonab dena Qotei na niŋgi eleŋosai. Deqa niŋgi nuŋgo segi ñam soqtqa keresai. 10 Kristus Yesus aqa wau na Qotei a gago are bulyetgonaqa iga tamo uŋgasari bunuj brantem. Deqa kumbra bole bole kalil Qotei a nami iga dauryqajqa gereiyetgej qaji di iga dauryoqnsim walweloqnqom.

Kristus a moiyej dena a jeu kobotej

11 Niŋgi qalie, Juda naŋgi muluŋ aiyeqnub. Di naŋgo kumbra. Deqa
naŋgi na niŋgi misiliŋgoqnsib endegsib merŋgeqnub, “Niŋgi muluŋ aiyosai
qaji tamo.” Naŋgi naŋgo segi baŋ na tamo naŋgi muluŋ breinjreqnub.
Ariya niŋgi geregere are qaliy. Niŋgi Juda sai. Niŋgi sawa bei bei qaji.
12 Deqa niŋgi nami Kristus aqaq di sosai. Niŋgi isaq di soqneb. Niŋgi
nami Israel naŋgi ti sosai dego. Qotei a marej, “E na Israel naŋgi iŋgi
bole bole enjrqai.” Osiqa aqa anjam di siŋgilatosiq soqnej. Ariya a na iŋgi
bole bole di niŋgi eŋgwa marosaioqnej. Deqa niŋgi iŋgi bole bole deqa
tariŋosaioqneb. Niŋgi mandamq endi laŋa Qotei qaliesai soqneb. 13 Ariya
bini niŋgi Kristus Yesus beteryesosibqa Qotei aqa jojomq di unub. Nami
niŋgi isaq di sonabqa bati deqa Kristus a niŋgi qa moisiq aqa leŋ aiyej.
Aqa kumbra dena a na niŋgi joqsiqa Qotei aqa areq bej. 14 Kristus a segi
na jeu kobotej deqa bini iga kalil koba na so bole unum. Nami Juda naŋgi
ti sawa bei bei qaji naŋgi ti jeu atoqnsib soqneb. Deqa jeŋ a naŋgo ambleq
di sosiqa naŋgi potnjrej. Ariya Kristus a moisiq dena jeŋ di waqtosiqa jeu
kobotosiqa Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrsiqa sawa qujaiq
di atej. 15 A moiyej gam dena a na Moses aqa dal anjam mutu kalil taqal
atekritej. A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrej deqa naŋgi
tamo bunuj brantosib tamo qujaiosib unub. Kumbra dena Kristus na jeu
kobotosiqa iga kalil lawo kumbraq di atej unum. 16 A na Juda naŋgi ti
sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrim naŋgi koba na tamo qujaiosib sqajqa
deqa marsiq ŋamburbasq di moiyej. Moisiq dena a jeu kobotej. 17 A bosiqa
anjam bole endegsi palontoqnej, “Bini niŋgi jeu turyqajqa kumbraq di
unub.” A na anjam bole di niŋgi sawa isaq di unub qaji ti tamo uŋgasari
jojom di unub qaji naŋgi ti palontosiq merŋgoqnej. 18 Kristus aqa wau
dena iga koba na Mondor qujai ejunum. Deqa iga kalil are qujaitosim
unum. Mondor dena gam waqtetgej deqa iga gaigai gago Abu Qotei aqa
ulatamuq di brantoqnqom.

Kristen naŋgi Qotei aqa tal bul unub

19 Deqa bini niŋgi olo yauŋ tamo sosai. Niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ
unub. Niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koba na was bole
unub. 20 Niŋgi Qotei aqa tal bul unub. Qotei a segi na tal di gereiyej. Qotei
aqa anjam maro tamo naŋgi ti aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti tal ai bul
tigelejunub. Qotei a segi na tal di tigeltej. Kristus Yesus a segi tal ai tuma
qaji. A segi na tal di siŋgilatejunu. 21 Tal di aqa tanu kalil naŋgi Kristus
beteryejunub deqa naŋgi kalil koba na siŋgila na tigelejunub. Qotei na tal
di gereiyoqnsiq unu. Deqa tal di kobaqujaoqnsiqa Tamo Koba aqa segi
tal bul tigelejunu. 22 Niŋgi dego Kristus beteryejunub deqa Qotei na niŋgi
ti aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti koroiŋgej unub. Deqa niŋgi aqa segi
so tal bul unub. Qotei aqa Mondor wo naŋgi aiyel na tal di gereiyosib
miligiq di unub.

3

Pol na sawa bei bei qaji naŋgi Kristus aqa anjam bole minjre minjre laqnu

1 O ijo was, Qotei a niŋgi kumbra tulaŋ boledamu eŋgej. E kumbra deqa
saoqnsim laqnam tamo qudei na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. E
Pol. E na niŋgi sawa bei bei qaji aqaryaiŋgwa osim deqa Kristus Yesus
aqa wau ojeqnum. Utru deqa e tonto talq endi unum. 2 Niŋgi queb, Qotei

a e qa are boleiyosiq wau ebej. O ijo was kalil, Qotei a niŋgi qa dego
are boleiyqajqa deqa e wau yeqnum. 3 Qotei na jeu kobotej anjam di
nami ulitesoqnej ariya a na olo boleq atsiqa e osorbej. E deqa anjam
truquyala endi neŋgreŋyonum. 4 Niŋgi ijo anjam endi sisiyosib qalieosib
mariy, “Bole, Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di aqa utru Pol a
geregere poiyeqnu.” 5 O ijo was, Qotei na uli anjam di tamo uŋgasari nami
soqneb qaji naŋgi minjrosaioqnej. Ariya bini a na aqa Mondor aqa siŋgila
na uli anjam di babtosiq aqa anjam maro tamo naŋgi ti aqa medabu o
qaji tamo naŋgi ti minjreqnu. 6 Uli anjam di aqa utru agiende. Qotei na
sawa bei bei qaji naŋgi ti Juda naŋgi ti turtnjrsiqa sawa qujaiq di atej.
Naŋgi Yesus aqa anjam bole ojejunub deqa naŋgi kalil tamo qujaiosib iŋgi
bole bole Qotei a nami Kristus Yesus aqa wau na naŋgi enjrqa marej qaji
di oqab. 7 E Yesus aqa anjam bole di mare mare laqajqa deqa Qotei a
e qa are boleiyosiqa e wau tamo atej. Osiqa aqa segi siŋgila kobaquja e
ebej. 8 E tamo bolesai. Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi na e tulaŋ
buŋbejunub. Di uŋgum. Qotei a e qa are boleiyej deqa e sawa bei beiq
di Kristus aqa anjam mare mare laqnum. Kristus aqa anjam agiende.
A na iŋgi tulaŋ bole bole iga egwas. Iŋgi bole bole di aqa utru iga na
ubtosim marqa keresai. 9 Niŋgi qalie, Qotei a mandam ti iŋgi iŋgi kalil
ti ateleŋej unub. Ariya kumbra a yqajqa nami aqa areqaloq di soqnej
qaji di a na ulitej. Bini a na aqa areqalo di olo boleq atqa marsiq e wau
ebej. 10 Od, a na aqa segi qalie ti powo ti boleq atqa marsiq e wau ebej.
Deqa laŋ aŋgro siŋgila kokba ti mondor laŋ goge di unub qaji naŋgi ti bini
Qotei aqa areqalo di unoqnsib geregere poinjreqnu. Qotei aqa areqalo
agiende. A na Juda naŋgi ti sawa bei bei qaji naŋgi ti turtnjrsim sawa
qujaiq di atqas. 11 Tulaŋ nami Qotei a kumbra di yqajqa are qalej. Ariya
bini a gago Tamo Koba Kristus Yesus aqa wau na kumbra di yeqnu. 12 Iga
Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga ulaosaieqnum. Iga bole
qalieonum, iga Qotei aqa ulatamuq di brantqajqa gam agi Yesus a segi
qujai. 13 Deqa niŋgi quiy. E niŋgi qa osim Yesus aqa wau ojeqnum. E
wau di ojeqnum deqa e gulbe koba qoboiyeqnum. Niŋgi deqa are koba
qalaib. Niŋgi are koba qalqab di niŋgi uloŋqab. Deqa niŋgi ijo gulbe deqa
areboleboleiŋgem. Ijo gulbe dena niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi Qotei ombla
so bole gaigai sqab.

Pol a Efesus Kristen naŋgi qa pailyeqnu

14 Deqa ijo was, e siŋga pulutoqnsim Abu Qotei biŋiyeqnum. 15 A tamo
uŋgasari kalil laŋ ti mandam ti di unub qaji naŋgo Abu. Deqa a na naŋgo
ñam segi segi breiyetnjreqnu. 16 E niŋgi qa endegsim pailyeqnum, “O
Abu, ni nami iŋgi tulaŋ bole bole Efesus Kristen naŋgi gereiyetnjrem.
Deqa ni naŋgo are miligiq di ino Mondor atim soqnim dena naŋgi tulaŋ
siŋgilaqab. 17 Amqa naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatesoqnib kumbra
dena Kristus a naŋgo are miligiq di sqas. O Abu, ni na Efesus Kristen
naŋgi siŋgilatnjrimqa qalaqalaiyo kumbra naŋgo are miligiq di tulaŋ
siŋgilatib soqneme. Mandam na ŋam jirim ojesonaqa ŋam a siŋgila na
tigelejunu dego kere.” O ijo was, e niŋgi qa degsim Qotei pailyeqnum.
18-19 Deqa niŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi ti siŋgila osib
Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra qa geregere qalieosib soqniy. Aqa
qalaqalaiyo kumbra di tulaŋ kobaquja. A tulaŋ olekoba. A tulaŋ
goge koba. A tulaŋ guma koba. Od, Kristus aqa qalaqalaiyo kumbra
dena powo ti qalie ti kalil tulaŋ buŋyejunu. Deqa niŋgi aqa qalaqalaiyo

kumbra qa geregere qalieosib soqniy. Soqnib iŋgi bole bole kalil Qotei
na ekritosiq keretejunu qaji di dego nuŋgoq di maqesqas.
20 Qotei aqa siŋgila a gago are miligiq di waueqnu. Aqa siŋgila dena
gago areqalo ti pailyo ti kalil tulaŋ buŋyejunu. 21 Deqa Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgi Kristus Yesus aqa ñam na bati gaigai Qotei aqa ñam
soqtoqnsib gilsib gilsib diŋo bati itqab. Bole.

4

Iga Kristus aqa jejamu qujai

1 E Pol. E Tamo Koba aqa wau ojeqnum deqa e tonto talq endi unum.
Qotei na niŋgi a dauryqa osiq metŋgej. Deqa e nuŋgo are tigeltetŋgitqa
niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnsib walweloqniy.
2 Osib niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsibqa niŋgi segi segi qa lawo
kumbra yoqniy. Kristen tamo qudei na niŋgi une bei eŋgibqa niŋgi kamba
olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq. Niŋgi naŋgi qalaqalainjroqnsib gulbe
naŋgi na niŋgi eŋgeqnub qaji di qoboiyetnjroqniy. 3 Osib niŋgi nuŋgo
Kristen was kalil naŋgi koba na are qujaitosib lawo na sqajqa siŋgilaoqniy.
Kumbra di agi Qotei aqa Mondor na iga osorgeqnu. 4 Iga kalil Kristus
aqa jejamu qujai unum. Iga kalil Mondor qujai ejunum. Qotei na niŋgi
iŋgi qujai qa tariŋqa osiq metŋgej. Iŋgi qujai di agi laŋ qureq di unu.
5 Tamo Koba qujai dego unu agi Kristus. Iga a qa qujai gago areqalo
siŋgilateqnum. Iga kalil yanso qujai em. 6 Qotei qujai unu. A gago kalil
qa Abu. A na qujai tamo uŋgasari kalil naŋgi taqatnjreqnu. A naŋgo are
miligiq di waueqnu. A naŋgo ambleq di unu.
7 Kristus a iga kalil qa are boleiyosiq segi segi siŋgila egej. 8 Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Qotei a tonto tamo gargekoba naŋgi eleŋosiqa joqsiq laŋ goge oqej.
Oqsiq dia naŋgi siŋgila enjrej.”
9 O ijo was, Kristus a laŋ goge oqej anjam di aqa utru agiende. A
mati oqosai. A mati moiyo qureq aiyej. 10 Aisiq dena olo tulaŋ goge
oqsiq laŋ qure kalil buŋyekritosiq torei oqej. A degyej. Di kiyaqa? A
na iŋgi iŋgi kalil ekritosim keretqajqa deqa. 11 Deqa a segi qujai na
tamo naŋgi siŋgila enjreqnu. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa
naŋgi aqa anjam mare mare laqnub. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila
enjreqnaqa naŋgi aqa medabu oqnsib aqa anjam babteqnub. Tamo
qudei naŋgi a na siŋgila enjreqnaqa naŋgi aqa anjam bole palontoqnsib
tamo uŋgasari naŋgi are bulyetnjreqnub. Tamo qudei naŋgi a na siŋgila
enjreqnaqa naŋgi Qotei aqa anjam plaltoqnsib Kristen tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjreqnub. 12 Kristus na tamo naŋgi di siŋgila enjreqnu. Di
kiyaqa? Naŋgi na kamba iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari siŋgilatgimqa
iga Kristus aqa wau geregere ojqajqa deqa. Gago wau dena Kristus aqa
jejamu a so bole sqas. Kristus aqa jejamu agi iga segi. 13 Wau di gilsim
gilsim mondoŋ iga kalil gago areqalo torei Kristus qa siŋgilaboletosim
koba na are qujaitosim sqom. Sosim bati deqa iga kalil Qotei aqa Ɲiri
qa bole qalieqom. Kumbra dena iga tulaŋ boleoqnsim siŋgila ti sosim
Kristus aqa segi kumbra bole kalil ekritosim keretqom. 14 Gisaŋ tamo
naŋgi maqu kumbra yoqnsib anjam koba laŋa laŋa maroqnsib laqnub.
Jagwa na yuwal tigelteqnaqa oqe aiyeqnu dego kere anjam dena tamo
uŋgasari qudei naŋgo areqalo niñaqyetnjreqnu. Ariya iga aŋgro kiñilala bul
sqasai deqa anjam dena gago areqalo niñaqyetgwasai. 15 Iga gisaŋ anjam

di qusim dauryqasai. Iga qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim anjam bole
segi maroqnqom. Osim dena iga kalil boleoqnsim siŋgilaoqnsim gago
Gate Koba Kristus beteryesqom. 16 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai
unum deqa iga qudei aqa baŋ bul. Iga qudei aqa siŋga bul. Iga qudei
aqa ŋamdamu bul. A na aqa baŋ ti siŋga ti ŋamdamu ti di turtoqnsiqa
qujaitejunu. Deqa iga segi segi kalil Kristus beteryoqnsim aqa wau
geregere ojoqnsim aqa qalaqalaiyo kumbra dauryoqnqom. Kumbra
dena iga tulaŋ boleoqnsim siŋgilaoqnqom.

Niŋgi so bunuj ti areqalo bunuj ti soqniy

17 Deqa e Tamo Koba aqa ñam na niŋgi siŋgila na endegsi merŋgwai.
Sawa bei bei qaji naŋgo areqalo tulaŋ niñaqejunu deqa niŋgi na naŋgo
kumbra uge uge olo dauryosib walwelaib. 18 Naŋgo qalie ti powo ti
tulaŋ ambruejunu. Naŋgi tulaŋ nanarioqnsib laqnub. Naŋgo are miligi
geteŋejunu. Deqa Qotei aqa ŋambile naŋgoq di sosai. 19 Naŋgi kumbra
uge uge yoqnsib ariya naŋgi deqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi torei kumbra
ugeq aiyejunub. Naŋgi kumbra uge jigat yqajqa are tulaŋ prugnjreqnu.

20-21 E qalie, niŋgi Kristus aqa anjam ojejunub deqa niŋgi sawa bei bei
qaji naŋgo kumbra uge di dauryosaieqnub. Nami anjam plalto tamo
naŋgi na Kristus aqa anjam merŋgeqnab niŋgi quoqneb. Anjam di gisaŋ
sai. Di Yesus aqa anjam bole. 22 Niŋgi so namijq di sosib walweloqneb
bati deqa so namij dena niŋgi gisaŋgeqnaqa niŋgi kumbra uge uge yqajqa
are prugŋgoqnej. Nuŋgo kumbra dena niŋgi padalqa gamq di breiŋgoqnej.
Deqa bini niŋgi so namij di torei uratiy. 23 Uratosib areqalo bunujq di
soqniy. 24 Niŋgi so bunuj osib gara bul jigsib soqniy. Qotei na niŋgi a bul
sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej. Niŋgi qalie, tamo naŋgi so
bunujq di unub qaji naŋgo kumbra tulaŋ bole tiŋtiŋ branteqnu. Deqa
naŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di unub.

25 Deqa niŋgi gisaŋ kumbra kalil uratekritosib anjam bole segi Kristen
tamo uŋgasari naŋgi minjroqniy. Niŋgi kalil Kristus aqa jejamu qujai
unub deqa niŋgi kumbra degyoqniy. 26 Niŋgi minjiŋ oqimqa ariya niŋgi
urur minjiŋ kobotiy. Niŋgi minjiŋ ti soqnib qoloaiq. Qoloqas di niŋgi
olo une bei ato uge. 27 Niŋgi urur minjiŋ kobotqasai di niŋgi Satan gam
waqtetibqa a na niŋgi olo uneq breiŋgwas. 28 Ariya bajiŋ tamo naŋgi
olo bajiŋaib. Naŋgi naŋgo segi baŋ na wauoqnsib dena iŋgi iŋgi oqnsib
tamo uŋgasari iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi aqaryainjroqnebe. 29 Niŋgi
nuŋgo medabu waqtoqnsib anjam uge maroqnaib. Niŋgi anjam bole segi
maroqnsib dena tamo uŋgasari gulbe ti unub qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy.
Yimqa naŋgi nuŋgo anjam quoqnib dena Qotei a naŋgi qa are boleiyosim
kumbra bole enjroqnqas. 30 Qotei na aqa toqor niŋgi eŋgej deqa niŋgi aqa
segi tamo uŋgasari unub. Toqor di agi aqa Mondor Bole. Diŋo batiamqa
a nuŋgo uneq na niŋgi torei awaiŋgwas. Deqa niŋgi na Mondor di are
gulbe yaib. 31 Niŋgi are uge ti minjiŋ ti ŋiriŋ ti qoto ti misiliŋ anjam
ti kumbra uge uge ti kalil torei uratiy. 32 Osib niŋgi na nuŋgo Kristen
was naŋgi kumbra bole bole enjroqnsib naŋgi qalaqalainjroqnsib naŋgo
une kobotetnjroqniy. Qotei a Kristus aqa ñam na nuŋgo une kalil
kobotetŋgej deqa niŋgi na kamba olo nuŋgo Kristen was naŋgo une dego
kobotetnjroqniy.

5

Niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq di laqniy

1 Qotei na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Niŋgi aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub
deqa kumbra a segi yeqnu qaji di niŋgi dego dauryosib yoqniy. 2 Kristus
na iga tulaŋ qalaqalaigosiq aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Dego
kere niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryosib walweloqniy. Atra tamo naŋgi
atraiyo iŋgi iŋgi sabaŋ quleq ti bolequja di oqnsib Qotei atraiyeqnub dego
kere Kristus na aqa segi ŋambile Qotei atraiyosiq moinaqa Qotei a deqa
tulaŋ areboleboleiyej.

3 Niŋgi sambala kumbra yaib. Niŋgi kumbra jigat dego yaib. Niŋgi
tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi qa mamaulŋgaiq. Nuŋgo ambleq di kumbra
uge deqaji saiq. Iga Qotei aqa segi tamo uŋgasari unum deqa iga kumbra
kalil deqaji dauryqasai. 4 Anjam jiga ti nanari anjam ti alaŋ anjam ti di
dego niŋgi maroqnaib. Iga anjam deqaji marqom di kumbra bolesai.
Deqa niŋgi anjam bei marqa oqnsib anjam bole segi maroqnsib Qotei
biŋiyoqniy. 5 Niŋgi endegsib qalieoiy. Tamo bei a sambala kumbra ti
kumbra jiga ti mamaul kumbra ti dauryqas di Kristus aqa Abu Qotei
wo naŋgi aiyel na a taqatqasai. Osib aqa Mandor Kokba sqasai dego.
Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa louo bul.

6 O ijo was, tamo qudei na niŋgi kumbra uge deqaji yqajqa titŋgoqnsib
anjam laŋa laŋa merŋgoqnibqa niŋgi naŋgo anjam di qusib dauryaib.
Tamo uŋgasari Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi kumbra uge
deqaji yeqnub deqa Qotei a naŋgi qa tulaŋ minjiŋ oqeteqnu. 7 Deqa
niŋgi tamo uŋgasari deqaji naŋgi ti beteroqnaib. 8 Niŋgi nami ambruq
di soqneb. Ariya bini Tamo Koba a na niŋgi eleŋosiq aqa suwaŋoq
di atej unub. Deqa niŋgi suwaŋ qaji tamo uŋgasari sosib suwaŋoq
di laqniy. 9 Suwaŋ a na kumbra endeqaji babteqnu. Tamo uŋgasari
suwaŋoq di unub qaji naŋgi kumbra bole bole yeqnub. Naŋgi kumbra
tiŋtiŋ dauryeqnub. Naŋgi anjam bole mareqnub. 10 O ijo was, kumbra
kalil Tamo Koba a tulaŋ arearetеqnu qaji di niŋgi geregere qalieqa osib
dauryoqniy. 11 Osib tamo uŋgasari ambruq di sosib kumbra uge uge
yeqnub qaji naŋgi ti beteroqnaib. Naŋgi kumbra deqaji yeqnub deqa
naŋgi kumbra bole bei babtosaieqnub. Deqa niŋgi na tamo uŋgasari
naŋgi di endegsib minjroqniy, “Nuŋgo kumbra di uge.” 12 Tamo uŋgasari
ambruq di unub qaji naŋgi ulioqnsib kumbra yeqnub. Di kiyaqa? Naŋgo
kumbra di tulaŋ ugedamu. Deqa iga naŋgo kumbra uge qa yala marqasai
bole sai. Marqom di iga jemaigwas. 13 Ariya suwaŋ a na kumbra kalil
boleq ateqnu. 14 Suwaŋ a kumbra bei boleq atqas di a suwaŋobulqas. Agi
anjam bei endegsi unu,

“O tamo ŋeiejunum qaji ni olo subq na tigel.
Yim Kristus na ni suwaŋ emqas.”

15 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi segi walwel geregere taqatosib soqniy.
Niŋgi nanari tamo bulosib walwelaib. Niŋgi powo ti sosib walweloqniy.
16 Bini bati uge. Deqa niŋgi bati laŋa ñaŋguiyaib. Bati soqnim niŋgi Qotei
aqa kumbra yoqniy. 17 Niŋgi nanari kumbra yoqnaib. Niŋgi Tamo Koba
aqa areqalo geregere qalieosib dauryoqniy.

18 Niŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Kumbra dena niŋgi
ugeugeiŋgwas. Deqa niŋgi Qotei aqa Mondor aqa kumbra dauryoqnibqa
a na niŋgi taqatŋgesqas. 19 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi ti koba na anjam
maroqnsibqa bati deqa niŋgi Qotei qa louoqniy. Lou qudei neŋgreŋq di

unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa louoqniy. Osib nuŋgo medabu na ti nuŋgo are miligi na ti Tamo Koba a qa louoqniy. 20 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, uŋgum, niŋgi bati gaigai gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo uŋa wo naŋgi anjam minjrej

21 Kristus a nuŋgo Tamo Koba unu deqa niŋgi a qa ulaoqnsibqa Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgo sorgomq di soqniy.

22 O uŋgasari, niŋgi Tamo Koba aqa sorgomq di unub deqa niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di dego soqniy. 23 Kristus a gago gate koba unu dego kere nuŋgo gumbuluŋ naŋgi nuŋgo gate unub. Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. A na iga eleŋej. 24 O uŋgasari, Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub dego kere niŋgi bati gaigai nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di soqniy.

25 O tamo, niŋgi na nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi Kristus na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ qalaqalainjrsiq aqa segi ŋambile uratosiq naŋgi qa moiyej dego kere. 26 Kristus a ya na ti aqa segi anjam na ti naŋgi yansnjrej deqa naŋgi Qotei aqa kumbra boleq di unub. 27 Kristus a naŋgi qa moiyej. Di kiyaqa? A na naŋgi aqa segi qa marsim naŋgi Qotei aqa kumbra boleq di atim naŋgi tulaŋ boledamu une saiqoji sqajqa deqa. 28 Deqa tamo, niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi dego tulaŋ qalaqalainjroqniy. Agi niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere. Tamo naŋgi naŋgo ŋauŋ naŋgi qalaqalainjrqab di naŋgi naŋgo segi jejamu dego qalaqalaiyqab. 29 Iga qalie, tamo naŋgi naŋgo segi jejamu jeutosaieqnub. Naŋgi naŋgo jejamu geregereiyoqnsib iŋgi bole bole anaiyeqnub. Kristus na aqa segi tamo uŋgasari naŋgi geregereinjreqnu dego kere. 30 Iga kalil Kristus aqa jejamu qujai unum. Iga segi segi aqa siŋga ti baŋ ti unum. 31 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo bei na aqa ai abu naŋgi uratnjrsimqa aqa segi ŋauŋ wo beterosib jejamu qujaitosib sqab.” 32 Qotei aqa uli anjam di tulaŋ kobaquja. E na Kristus a ti aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti sigitnjrsim agi niŋgi merŋgonum. 33 O tamo, Qotei a niŋgi qa osiq anjam di marej. Deqa niŋgi na nuŋgo ŋauŋ naŋgi qalaqalainjroqniy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu qalaqalaiyeqnub dego kere. Ariya uŋgasari, niŋgi kamba dego nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgi kumbra bole enjroqniy.

6

Pol a aŋgro naŋgi ti naŋgo ai abu naŋgi ti anjam minjrej

1 O aŋgro, niŋgi na Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi nuŋgo ai abu naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi kumbra degyqab di bolequja. 2-3 Agi Qotei a dal anjam endegsi marej, “Ni ino ai abu naŋgo sorgomq di sosim naŋgo anjam dauryoqne.” Osiqa olo anjam endegsi totoryej, “Ni degyqam di ni bole sosim mandamq endi so kobaiyqam.” Qotei a anjam degsi totoryej. A nami dal anjam bei marqa osiqa anjam degsi totoryosaioqnej.

4 O abu, niŋgi na nuŋgo aŋgro naŋgo areqalo ugetetnjraib. Naŋgi minjiŋ oqetnjro uge. Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di naŋgi dalnjroqnsib tingitnjroqniy.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

5-6 O kaŋgal tamo niŋgi quiy. Niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq
di sosibqa naŋgi qa ulaoqniy. Niŋgi Kristus qa wau bole yeqnub dego
kere niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy. Niŋgi
gisaŋ na naŋgo ŋamgalaq di laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi Kristus aqa
kaŋgal tamo dego unub. Deqa niŋgi nuŋgo are miligiq na Qotei aqa
areqalo dauryosib nuŋgo wau qa gate naŋgi qa wau bole yoqniy. 7 Niŋgi
mandam tamo naŋgi segi wauetnjrosaieqnub. Niŋgi Tamo Koba a dego
waueteqnub. Niŋgi deqa are qaloqnsib are bole na nuŋgo wau qa gate
naŋgi wauetnjroqniy. 8 Niŋgi are qaliy. Niŋgi wau bole yqab di Tamo
Koba a na kamba awai boledamu eŋgwas. Niŋgi kaŋgal tamo unub kiyo
niŋgi kaŋgal tamo sai kiyo di uŋgum. Niŋgi wau bole yoqniy.
9 Ariya wau qa gate, niŋgi dego nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole
enjroqniy. Niŋgi naŋgi ula enjroqnaib. Tamo Koba a laŋ goge di unu. A
nuŋgo Tamo Koba unu. A kaŋgal tamo naŋgo Tamo Koba dego unu. Aqa
ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai
na naŋgi peginjreqnu. Niŋgi deqa are qaloqnsib nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi
kumbra bole enjroqniy.

Niŋgi qoto tamo bulosib qoto qa iŋgi iŋgi jigeleŋoiy

10 Ariya e ijo anjam getentqai. Niŋgi Tamo Koba a beteryejunub deqa
niŋgi aqa siŋgila kobaquja osib siŋgila na tigelesoqniy. 11 Osib qoto qa iŋgi
iŋgi Qotei na niŋgi eŋgeqnu qaji di jigeleŋosib siŋgila na tigelosib Satan aqa
gisaŋ anjam ti aqa uli kumbra ti gotraŋyoqnsib qotoqniy. 12 Niŋgi geregere
are qaliy. Iga mandam tamo uŋgasari naŋgi ti qotosaieqnum. Iga laŋ goge
qaji siŋgila ti Satan aqa mondor uge uge naŋgi ti aqa gate kokba naŋgi
ti qoteqnum. Naŋgi kalil ambru qa bati endeqa mandam taqatoqnsib
unub. 13 Deqa bati uge endi niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi Qotei na eŋgeqnu qaji
di eleŋosib siŋgila na tigelosib qotoqniy. Yim bunuqna qoto koboamqa
niŋgi siŋgila na tigelesqab.
14 Deqa niŋgi siŋgila na tigelesqa marsibqa anjam bole alalag bul di
tigsib tigeloiy. Osib kumbra bole tiŋtiŋ gara jugo bul jigsib dena nuŋgo
are targa kabutiy. 15 Qotei na jeu kobotej deqa iga a ti are qujaitosim
unum. Anjam bole di niŋgi siŋga tatal bul jigsib mare mare laqniy.
16 Niŋgi qoto qa iŋgi iŋgi kalil di jigekritosib ariya Yesus qa dego nuŋgo
areqalo siŋgilatosib soqniy. Nuŋgo areqalo di dumu bul osib tigeloiy.
Yimqa tamo uge Satan na qaja ti ŋamyuwo ti niŋgi qa waiyoqnimqa nuŋgo
dumu dena niŋgi na qaja ti ŋamyuwo ti di gotraŋyoqnqab. 17 Qotei na niŋgi
eleŋej aqa kumbra di niŋgi gate tatal bul jigsib soqniy. Sosib Mondor
aqa sebru dego ojsib dena qotoqniy. Sebru di Qotei aqa anjam. 18 Niŋgi
Mondor aqa siŋgila na gaigai Qotei pailyoqniy. Niŋgi aqarataib. Niŋgi
Qotei na aqaryaiŋgwa maroqnsib pailyoqniy. Niŋgi pailyqajqa urato uge
deqa niŋgi geregere ŋam atoqnsib soqniy. Sosib Qotei aqa segi tamo
uŋgasari kalil naŋgi qa pailyoqniy. 19 Osib e qa dego endegsib pailyoqniy,
“O Abu, ni na Pol aqa medabu siŋgilatetimqa a ulaqasai. A ino anjam bole
nami uliesoqnej qaji di ubtoqnsim tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqas.”
20 O ijo was kalil, Qotei na e qariŋbonaqa e aqa anjam bole di mare mare
laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. E anjam
bole di marqajqa wau ti. Deqa niŋgi e qa Qotei pailyoqnibqa a na e
siŋgilatboqnim e ulaqasai. E aqa anjam di siŋgila na tamo uŋgasari naŋgi
minjroqnqai.

Anjam getento

21 Ariya Tikikus a nuŋgoq bqo deqa a na ijo wau kalil qa niŋgi saiŋgwas.
Tikikus a gago Kristen was bole. A Tamo Koba aqa wau tamo bole. 22 E
na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum di a na niŋgi merŋgwas.
Osim nuŋgo are siŋgilatetŋgwas.

23 O Kristen was kalil, Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo
naŋgi aiyel na nuŋgo are latetŋgebe. Osib niŋgi aqaryaiŋgibqa niŋgi naŋgi
aiyel qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib qalaqalaiyo kumbra dauryoqniy.
24 Tamo uŋgasari kalil gago Tamo Koba Yesus Kristus qalaqalaiyqajqa
uratosaieqnub qaji naŋgi qa Qotei a are boleiyeme. Bole.

FILIPAI

1 E Pol. Aqo Timoti wo Kristus Yesus aqa wau tamo unum. Aqo
aiyel na anjam endi neŋgreŋyonum. Neŋgreŋyosim niŋgi Kristus Yesus
aqa segi tamo uŋgasari Filipai qureq di unub qaji nuŋgoq qariŋyonum.
Nuŋgo Kristen gate naŋgi ti nuŋgo wau tamo naŋgi qa ti dego anjam endi
qariŋyonum. 2 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi
aiyel niŋgi qa are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Pol a Filipai Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

3 E bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim deqa e ijo Qotei biŋiyeqnum.
4 Osim gaigai arebolebole na niŋgi kalil qa pailyeqnum. 5 Niŋgi nami
iga betergosib Yesus aqa anjam bole mare mare laqneb. Agi bini niŋgi
degyeqnub. Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. 6 E endegsi
qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di wau boledamu yeqnu. A nami
wau di utru atej. Ariya bini a wau di yeqnu dena gilsim gilsim mondoŋ
Kristus Yesus olo bqajqa batiamqa a na wau di kobotqas. 7 Niŋgi ijo are
miligiq di unub deqa e kere niŋgi qa are qaleqnum. E tonto talq endi sqai
kiyo e walwelosiy Yesus aqa anjam bole siŋgilatoqnsiy mare mare laqnqai
kiyo di uŋgum. Qotei a e qa are boleiyosiq wau ebej deqa niŋgi kalil e
beterbosib e ti koba na Qotei aqa wau ojeqnum. 8 Kristus Yesus a na iga
tulaŋ qalaqalaigeqnu. Aqa kumbra dena ijo are tigeltetbej deqa e niŋgi
kalil olo nuŋgwajqa are koba unu. Di Qotei a segi qalie.
9 E bati gaigai niŋgi qa endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu, ni na
Filipai Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra naŋgo
are miligiq di tulaŋ siŋgilatosib dauryqab. Osib powo koba ti areqalo bole
ti sqab.” 10 O ijo was, niŋgi kumbra kalil geregere tenemtosib kumbra
bole segi yoqniy. Niŋgi degyqab di mondoŋ Kristus a olo bosim tamo
uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa niŋgi une saiqoji sqab. 11 Kumbra
bole kalil Yesus Kristus a segi na babteqnu qaji di nuŋgoq di tulaŋ
kobaoqnimqa Qotei aqa ñam goge oqoqnqas. Utru deqa e niŋgi qa Qotei
pailyeqnum.

Pol a tonto talq di unu

12 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy, jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi
waibeb unum. Ariya naŋgi Yesus aqa anjam bole getentosai. Anjam bole
di olo tulaŋ siŋgilaeqnu. 13 Tamo kalil naŋgi qalie, e Kristus Yesus aqa wau
ojoqnem deqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb unum. Tonto
tal taqato tamo naŋgi dego qalie. 14 E tonto talq endi unum deqa Kristen
was gargekoba naŋgi Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib aqa
anjam palontqajqa ulaosaieqnub.
15-17 Bole, tamo qudei na ijo ñam tentib aguq aiqajqa deqa are qaloqn-
sib naŋgo are uge na Kristus aqa anjam mare mare laqnub. Naŋgi naŋgo
segi ñam soqtqajqa are qaloqnsib Kristus aqa anjam mare mare laqnub.
Naŋgi tamo aqaryainjrqajqa deqa are qalosaieqnub. E tonto talq endi
soqnit naŋgi ijo are ugetetbqajqa deqa are qaloqnsib Kristus aqa anjam
mare mare laqnub. Ariya tamo qudei naŋgi are bole na Kristus aqa
anjam mare mare laqnub. Tamo di naŋgi qalie, e Yesus aqa anjam bole
siŋgilatqajqa waueqnamqa jeu tamo naŋgi na e tonto talq endi waibeb
unum. Deqa naŋgi e tulaŋ qalaqalaiboqnsib Kristus aqa anjam mare

mare laqnub. 18 Deqa uŋgum. Tamo naŋgi are bole na Kristus aqa anjam
mare mare laqnub kiyo tamo naŋgi are uge na Kristus aqa anjam mare
mare laqnub kiyo di kere. Naŋgi kalil koba na Kristus aqa anjam mare
mare laqnub deqa e tulaŋ areboleboleibeqnu.

Pol a are qalej, "E mandamq endi sosiy
Filipai Kristen naŋgi aqaryainjroqnqai"

19 Deqa ijo was, e tulaŋ areboleboleibim sqai. Di kiyaqa? E qalieonum,
Qotei a nuŋgo pailyo na ti Yesus Kristus aqa Mondor na ti e aqaryaibosim
tonto talq endena oqeq atim e bole sqai. 20 Deqa ijo are koba endegsi
unu. Wau kalil Qotei na ebej qaji di e geregere ojoqnqai. Yim deqa
e jemaibqasai. Bini bati endeqa ti bunuq qa ti e siŋgila na tigeloqnsiy
ijo jejamu Kristus torei yekritosiy aqa ñam soqtoqnqai. Agi e kumbra
degyeqnum. Deqa e moiqai kiyo e sqai kiyo di uŋgum. E ijo kumbra
kalil qa Kristus aqa ñam soqtoqnqai. 21 Ijo are koba endegsi unu. E sqai
di e Kristus ombla sqai. Ariya e moiqai di e olo iŋgi tulaŋ boledamu
oqai. 22 E mandamq endi sosiyqa e tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
aqaryainjroqnqai. E gam kiye dauryqai di e qaliesai. 23 E areqalo
aiyeltejunum. Ijo areqalo bei agiende. E laŋ qureq oqsiy Kristus ombla
sqai. E degyqai di tulaŋ bolequja. 24 Ariya e mandamq endi sosiy niŋgi
aqaryaiŋgoqnqai di dego bolequja. 25 Deqa e are qalonum, e mandamq
endi sqai. E qalieonum, e urur moiqasai. E mati sosiy niŋgi koba na
Yesus aqa wau ojoqnqai. Yim wau dena niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
geregere siŋgilatoqnsib areboleboleiŋgim sqab. 26 Deqa ijo was niŋgi quiy.
E olo nuŋgoq bosiy niŋgitqa bati deqa niŋgi e qa tulaŋ areboleboleiŋgim
Kristus Yesus aqa ñam soqtoqnsib sqab.

Niŋgi Kristus aqa ñam qa jaqatiŋ oqnqab

27 Ijo anjam kobaquja bei agiende. Niŋgi Kristus aqa anjam bole
geregere dauryoqniy. Niŋgi degyqab di e anjam endegsi quqwai, "Bole,
Filipai Kristen naŋgi are qujaitoqnsib waukobaeqnub. Di kiyaqa? Tamo
uŋgasari naŋgi Yesus aqa anjam bole naŋgo areqaloq di siŋgilatqajqa
deqa." O ijo was, e olo nuŋgoq bosiy nuŋgwai kiyo e tonto talq endi sqai
kiyo di uŋgum. 28 E qalieqai, niŋgi nuŋgo jeu tamo naŋgi qa ulaosaieqnub.
Nuŋgo kumbra dena jeu tamo naŋgo are qametnjreqnaqa naŋgi endegsi
poinjreqnu, "Bole, iga padalqom." Ariya ijo was, niŋgi padalqasai.
Qotei na niŋgi eleŋam niŋgi so bole gaigai sqab. 29 Niŋgi quiy. Qotei na
niŋgi giltŋgej. Di kiyaqa? Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilatqajqa
deqa. Deqa segi sai. Niŋgi aqa ñam qa jaqatiŋ oqajqa deqa ti niŋgi
giltŋgej. 30 Nami e jeu tamo naŋgi ti Qotei aqa anjam na qoteqnam niŋgi
e nuboqneb. Agi bini e jeu tamo naŋgi ti qoteqnam niŋgi deqa queqnub.
Niŋgi dego e beterbosib jeu tamo naŋgi ti qoteqnum. Dena niŋgi jaqatiŋ
eqnub.

2

Niŋgi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryiy

1 O ijo was, Kristus a gaigai nuŋgo are siŋgilatetŋgoqnsiqa niŋgi
qalaqalaiŋgoqnsiqa nuŋgo are latetŋgeqnu. Qotei aqa Mondor a nuŋgoq di
beterejunu. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are boleiŋgeqnaqa naŋgi
qa duleqnub. 2 E deqa niŋgi qa areboleboleibeqnu. Ariya niŋgi olo

kumbra qudei dego yoqnibqa dena e tulaŋ areboleboleiboqnqas. Kumbra agiende. Niŋgi kalil are qujaitosib qalaqalaiyo kumbra dauryosib soqniy. Sosib niŋgi areqalo qujai na Qotei aqa wau yoqniy. 3 Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa are qalaib. Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib. Niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib olo nuŋgo Kristen was naŋgo ñam soqtetnjroqniy. 4 Niŋgi nuŋgo segi iŋgi iŋgi qa are qaloqnsib gereiyoqnaib. Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa are qaloqnsib naŋgo iŋgi iŋgi dego gereiyetnjroqniy.

Yesus a aqa segi ñam aguq atej deqa
Qotei na a olo ñam kobaquja yej

5 Niŋgi Kristus Yesus aqa areqalo ojsib dauryoqniy. 6 Yesus a segi Qotei sosiqa ariya a deqa are qalosaioqnej. 7 A aqa ñam kobaquja di ojqa uratosiqa a tamo bulyosiqa a kaŋgal tamo laŋaj bul soqnej. 8 Deqa tamo kalil naŋgi a unoqneb di a mandam tamo soqnej. Sosiqa aqa segi ñam aguq atsiqa Qotei aqa anjam dauryosiq moiyej. Od, a ŋamburbasq di moiyej. 9 Onaqa Qotei na a laŋ qureq osi oqsiqa ñam kobaquja yej. Deqa bini aqa ñam dena ñam kalil tulaŋ buŋnjrejunu. 10 Qotei na ñam di Yesus yej deqa mondoŋ laŋ aŋgro kalil naŋgi ti tamo kalil naŋgi ti Yesus aqa areq di siŋga pulutqab. Od, iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti mandam sorgom ti dia unub qaji naŋgi Yesus aqa areq di siŋga pulutqab. 11 Osib naŋgo medabu qujaitoqnsib maroqnqab, “Yesus Kristus a segi Tamo Koba.” Yim kumbra dena Abu Qotei aqa ñam tulaŋ goge oqoqnqas.

Niŋgi suwaŋ qa kumbra tamo uŋgasari naŋgi osornjroqniy

12 O ijo was bole, e qalieonum, niŋgi gaigai ijo anjam dauryeqnub. Ariya niŋgi olo siŋgila na dauryoqniy. E niŋgi koba na sqai bati deqa segi sai. Bini e isaq endi soqnit niŋgi ijo anjam dauryqa urataib. Niŋgi ijo anjam olo siŋgila na dauryoqniy. Qotei a niŋgi padalo sawaq na eleŋej deqa niŋgi ulaoqnsib laŋ qureq oqwajqa siŋgilaoqniy. 13 E qalieonum, Qotei a nuŋgo are miligiq di waueqnu deqa niŋgi kumbra a tulaŋ arearеteqnu qaji di yeqnub. Niŋgi kumbra di yqajqa are koba sonaqa agi yeqnub.

14 Ariya niŋgi ŋiriŋoqnsib anjam na qotoqnaib. Kumbra kalil niŋgi yeqnub qaji di niŋgi lawo na yoqniy. 15-16 Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ une saiqoji sqab. Sosib niŋgi ŋambile gaigai sqajqa anjam ojoqnsib mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo ambleq di laqnsib suwaŋ qa kumbra naŋgi osornjroqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di kumbra bole dauryqa uratoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Deqa mondoŋ Kristus a olo bosim naŋgo une deqa naŋgi peginjrqas. Yim bati deqa e nuŋgo kumbra bole kalil qa tulaŋ areboleboleibqas. Areboleboleibim qalieqai, wau kalil e nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di e laŋa yosaioqnem.

17 O ijo was, nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di Qotei atraiyo iŋgi bul. Jeu tamo naŋgi na e lubib moiqai kiyo? Moisiy nuŋgo areqalo de ti ijo leŋ wain bul aiqas qaji de ti turtosiy Qotei atraiyobulqai. E moiqai di uŋgum. Bini e niŋgi ti koba na areboleboleigwas. 18 Niŋgi dego e ti koba na areboleboleigwas.

Pol na Timoti qariŋyim a Filipai Kristen naŋgoq gilqa marej

19 Tamo Koba Yesus na e odbimqa sokiñala e Timoti qariŋyit a nuŋgoq gilqas. Gilsim olo puluosim ijoq bosim nuŋgo kumbra kalil qa e saibqas. Yim e qusiy are siŋgilatqai. 20 Timoti a gaigai niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a na niŋgi aqaryaiŋgwajqa gam ŋameqnu. Tamo deqaji bei endi sosai.

Aqo Timoti wo segi niŋgi qa are qaleqnum. 21 Tamo kalil naŋgi naŋgo
segi jejamu qa are koba qaleqnub. Naŋgi Yesus Kristus aqa wau qa are
qalosaieqnub. 22 Timoti aqa kumbra tulaŋ boledamu di niŋgi qalie. A na
e wauetboqnsiqa Yesus aqa anjam bole mare mare laqnu. Aŋgro naŋgi
na naŋgo abu naŋgi wauetnjreqnub dego kere Timoti na e wauetbeqnu.
23 Deqa e kiñala tariŋosiy kumbra kiye jeu tamo naŋgi na e ebqab di
qalieosiy Timoti qariŋyit a nuŋgoq boqujatosim saiŋgwas. 24 E endegsi
qalieonum, Tamo Koba a na e gam waqtetbimqa sokiñala e segi dego
nuŋgoq bosiy nuŋgwai.

Pol a Epafroditus qariŋyqa marej

25 E endegsi are qalonum, e Epafroditus dego qariŋyit a nuŋgoq gilqas.
A gago Kristen was bole. A e ombla wau qujai. Aqo ombla qatqarosim jeu
tamo naŋgi ti qoteqnum. Niŋgi nami a qariŋyonab ijoq bosiqa aqaryai-
boqnej. 26 Bini a niŋgi nuŋgwajqa are koba unu. A qalie, a qure endia
maiyonaqa niŋgi deqa qusibqa a qa are gulbeiŋgej. 27 A makobaiyonaq
moiqa jojomonaqa Qotei na a boletosiqa a qa dulej. A qa segi dulosai.
Qotei a e qa dego dulej. Di kiyaqa? E are tulaŋ gulbekobaibaim deqa.
28 Deqa ijo was, e arebolebole na Epafroditus olo qariŋyonum nuŋgoq
gilqo. Di kiyaqa? Niŋgi a unsib tulaŋ areboleboleiŋgwajqa deqa. Yim e olo
niŋgi qa are koba qalqasai. 29 Deqa Epafroditus a nuŋgoq bamqa niŋgi a
qa tulaŋ areboleboleiŋgim Tamo Koba aqa ñam na gereiyoqniy. Niŋgi na
tamo bole deqaji kalil naŋgo ñam gaigai soqtetnjroqniy. 30 Epafroditus
a aqa segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaieqnu. A Kristus aqa wau
ojoqnsiq deqa a moiqa jojomej. Bati deqa niŋgi na e aqaryaibqa keresai
deqa niŋgi Epafroditus qariŋyonab ijoq bosiqa a kamba e aqaryaiboqnej.

3

Tamo a Kristus qa aqa areqalo siŋgilatqas di a tamo bole sqas

1 Ariya ijo was kalil, e ijo anjam getentqai. E anjam qujai bei unu.
Anjam agiende. Niŋgi Tamo Koba a qa tulaŋ areboleboleiŋgim soqniy.
E anjam di olo neŋgreŋyqa asgibosaieqnu. E are qalonum, anjam dena
niŋgi aqaryaiŋgwas.
2 Niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei naŋgi bauŋ juwaŋ bul
sosib kumbra uge uge yeqnub. Tamo deqaji naŋgi muluŋ aiqajqa tulaŋ
siŋgilaeqnub. Naŋgo muluŋ di bolesai. Di gisaŋ muluŋ. 3 Ariya iga
tamo deqaji sai. Iga muluŋ bole aiyo qaji. Iga Qotei aqa Mondor aqa
siŋgila na Qotei qa louoqnsimqa Kristus Yesus aqa ñam soqteqnum. Iga
qalie, jejamu qa kumbra na iga aqaryaigwa keresai bole sai. 4 E nami
jejamu qa kumbra dauryqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem. Tamo qudei naŋgi
mareqnub, “Gago jejamu qa kumbra na iga aqaryaigwa kere.” O ijo was,
e tamo naŋgi di tulaŋ buŋnjrejunum. 5 Ijo jejamu qa kumbra agiende. E
ŋambabonamqa bati 8 onaqa ijo ai abu naŋgi na e osib muluŋ waibeb. E
Israel tamo. Ijo moma utru Benjamin. E Hibru anjam qalie bole. E dal
anjam siŋgila na dauryoqnem. Od, e Farisi naŋgo kumbra na dal anjam
dauryoqnem. 6 E Qotei aqa wau ojqajqa tulaŋ siŋgilaoqnem deqa e na
Kristen naŋgi ugeugeinjroqnem. E dal anjam kalil dauryekritem deqa
tamo kalil naŋgi na e nuboqnsib ijo une bei babtosaioqneb. 7 Deqa e
are qaloqnem, “Ijo jejamu qa kumbra dena tamo kalil naŋgo kumbra
tulaŋ buŋyeqnu.” E degsi are qalsimqa ariya bunuqna e are bulyosim

ijo jejamu qa kumbra kalil unem di kumbra bolesai. Degsi unsimqa e
kumbra di uratosim olo Kristus aqa gam dauryoqnem. 8 Di segi sai. E
mandam qa kumbra kalil dego uratekritem. Di kiyaqa? E Kristus segi
ojqajqa deqa. E ijo Tamo Koba Kristus Yesus qa bole qalieem. Kristus qa
qalieqajqa kumbra di tulaŋ bolequja e degsi unem. E poibej, mandam
qa kumbra kalil di qalam jiri bul. Deqa bini e Kristus segi ojqajqa are
koba unu. 9 E a segi beteryejunum. E dal anjam dauryqai gam dena e
Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole sqa keresai. Deqa e gam bei na tamo bole
une saiqoji unum. Gam agiende. E Kristus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.
Od, iga Kristus qa gago areqalo siŋgilatqom gam dena qujai Qotei na iga
mergwas, "Niŋgi ijo ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub." 10 Deqa e
Kristus qa qalieqajqa are koba unu. A subq na tigelosiq siŋgila kobaquja
ej. E siŋgila deqa qalieqajqa are koba unu. A jaqatiŋ osiq moiyej. Deqa
e a beteryosiy a ombla jaqatiŋ osiy moiyobulqajqa are koba unu. 11 E
qalieonum, mondoŋ e olo subq na tigelqai.

Pol a Yesus aqa kumbra dauryqajqa siŋgila na waueqnu

12 E Kristus Yesus aqa kumbra di torei dauryekritosai unum. E gaigai
kumbra di ojqajqa siŋgila na waueqnum. Nami Yesus na e ojsiqa
aqa segiq di atej deqa bini e kamba aqa kumbra ojqajqa siŋgila na
waueqnum. 13 O ijo was kalil, e Yesus aqa kumbra di torei ojekritosai
unum. Ijo areqalo qujai agi merŋgwai. Jejamu qa kumbra kalil e
nami dauryoqnem qaji di e uratekritosiy awai bole Qotei na mondoŋ
ebqas qaji di oqajqa siŋgila na waueqnum. 14 Tamo naŋgi gurguroqnsib
bubuŋeqnub di naŋgi awai oqajqa. Dego kere e awai oqa maroqnsim
siŋgila na urureqnum. Awai agiende. Kristus Yesus aqa wau na Qotei
na e metbimqa e laŋ qureq oqsiy dia a ombla so bole gaigai sqai.
15 E areqalo bole ti sosim anjam endi neŋgreŋyonum. Niŋgi qudei Qotei
aqa kumbra dauryqajqa siŋgila ti unub deqa niŋgi dego areqalo bole ti
soqniy. Ariya niŋgi qudei areqalo bei ejunub kiyo? Degam Qotei na
nuŋgo areqalo di olo gereiyetŋgwas. 16 Kumbra bole bole iga ojeqnum
qaji di iga siŋgila na ojesqom. Iga uratqasai.
17 O ijo was, niŋgi kalil gaigai ijo kumbra dauryoqniy. Osib tamo
uŋgasari ijo kumbra dauryeqnub qaji naŋgi unjroqnsib naŋgo kum-
bra dego dauryoqniy. 18 Kristus a ŋamburbasq di moiyej anjam di
tamo gargekoba naŋgi na jeuteqnub. E naŋgi qa bati gargekoba niŋgi
saiŋgoqnem. Deqa bini e akam ti olo niŋgi saiŋgeqnum. 19 Tamo naŋgi
di naŋgo segi jejamu qa kumbra qa are qaloqnsib dauryeqnub. Naŋgo
kumbra di naŋgi na gisaŋ qotei bul ateqnub. Naŋgi bati gaigai mandam
qa iŋgi iŋgi oqajqa are tulaŋ prugnjreqnu. Osib jemai kumbra yqajqa
areboleboleinjreqnu. Deqa mondoŋ naŋgi ŋamyuwoq di torei padalqab.
20 Ariya iga laŋ qure qaji tamo uŋgasari unum deqa mondoŋ Tamo Koba
Yesus Kristus a laŋ qureq na mandamq aisim iga eleŋqas. Deqa bini iga
a qa tariŋoqnsim unum. 21 Yesus a siŋgila koba ti unu deqa a na iŋgi iŋgi
kalil eleŋosim aqa segi sorgomq di atim sqas. Aqa siŋgila dena a na gago
jejamu bulyetgimqa gago jejamu di Yesus aqa jejamu bulosim so bole
gaigai sqas. Gago jejamu di agi bini gulbe ti jaqatiŋ ti unu.

4

Niŋgi Tamo Koba Yesus qa areboleboleiŋgoqneme

1 Deqa ijo was bole, niŋgi Tamo Koba a beteryosib siŋgila na tigelesoqniy. Agi e nami niŋgi degsi merŋgem. E niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum deqa e niŋgi qa are koba qaleqnum. Osim niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Niŋgi segi ijo awai bole bul. E awai di oqajqa waukobaeqnum.

2 Ariya Yuodia Sintike wo, niŋgi aiyel Tamo Koba a beteryejunub deqa niŋgi aiyel ombla are qujaitosib geregere soqniy. 3 Tamo bei e ombla wauo qaji a dego Filipai di unu. E tamo di minjqai, “O was, ni na uŋa aiyel naŋgi di aqaryainjrime. Naŋgi aiyel uŋa bole. Naŋgi aiyel e ombla na Yesus aqa anjam mare mare laqnem. Tamo qudei naŋgi Klemen a ti dego e koba na wauoqnem. Naŋgo ñam Qotei a ŋambile qa buk miligiq di neŋgreŋyej unub.”

4 O ijo was, niŋgi bati gaigai Tamo Koba a qa areboleboleiŋgoqneme. E olo merŋgwai. Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgoqneme.

5 Niŋgi lawo kumbra dauryoqnibqa tamo kalil naŋgi nuŋgo kumbra di unoqnqab. Sokiñala Tamo Koba a olo bqas. 6 Deqa niŋgi iŋgi bei qa areqalo kobaiyaib. Niŋgi gaigai nuŋgo gulbe kalil qa Qotei pailyoqnsib a biŋiyoqnsib endegsib minjoqniy, “O Abu, ni na iga aqaryaigoqne.” 7 Niŋgi degyoqnibqa Qotei na niŋgi are latetŋgwas. Osim a na nuŋgo are miligi ti nuŋgo areqalo ti taqatetŋgwas. Yimqa niŋgi Kristus Yesus beteryosib are lawo sqab. Qotei aqa are lawo di tulaŋ bolequja. Are lawo di aqa utru iga geregere poigwa keresai.

8 Ariya ijo was, e anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi kumbra bole ti kumbra tiŋtiŋ ti kumbra jiga saiqoji deqa ti kumbra Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji deqa ti are qaloqnsib soqniy. Kumbra kalil tamo naŋgi yeqnab iga unoqnsim biŋiyeqnum qaji deqa ti are qaloqnsib soqniy. 9 Od, Qotei aqa anjam kalil e nami niŋgi merŋgeqnam quoqneb qaji di niŋgi dauryosib soqniy. Ijo kumbra kalil e nami nuŋgo ambleq di yeqnam niŋgi unoqneb qaji di dego niŋgi dauryosib soqniy. Yimqa Qotei a niŋgi ti sqas. Agi Qotei a are lawo qa utru.

Filipai Kristen naŋgi na Pol aqaryaiyeb deqa a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyej

10 O ijo was, niŋgi bini e olo aqaryaibqajqa are qaleqnub deqa e Tamo Koba a qa tulaŋ areboleboleibeqnu. Bole, nami niŋgi e qa are qaloqneb ariya bati di niŋgi e aqaryaibqa gam saiqoji. 11 E iŋgi iŋgi qa truqueqnum e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi na e aqaryaibqajqa e deqa are qalsim anjam endi merŋgosai. E are lawo sqajqa kumbra qalieonum deqa gulbe kiye ijoq di brantqas di uŋgum, e ulaqasai. 12 E iŋgi saiqoji sqai kiyo e iŋgi koba ti sqai kiyo di uŋgum, e are lawo sqai. E are lawo sqajqa kumbra qalieonum deqa e iŋgi kere sqas kiyo e mambqas kiyo e iŋgi koba ti sqai kiyo e iŋgi qa truquoqnqai kiyo di uŋgum, e are lawo sqai. Gulbe kiye ijoq di brantqas di uŋgum, e are lawo sqai. 13 Kristus a segi na e siŋgilatbeqnu deqa e kumbra kalil yqa kere.

14 E gulbe ti sonamqa niŋgi e beterbosib silali qa aqaryaiboqneb di niŋgi keretoqneb. 15 O Filipai tamo uŋgasari, niŋgi qalie, e nami Yesus aqa anjam bole palontqajqa wau utru atsim Masedonia sawa uratosim walweleqnamqa niŋgi segi e qa are qaloqnsib silali qa aqaryaiboqneb. Kristen qudei naŋgi e silali qa aqaryaibosaioqneb. 16 Agi e Tesalonaika qureq di sonamqa niŋgi e silali qa aqaryaiboqneb. 17 Niŋgi olo e silali ebqajqa e deqa are qalosaieqnum. Niŋgi kumbra bole dauryibqa Qotei

na kamba niŋgi awai bole eŋgwajqa e deqa are qaleqnum. 18 E silali
iŋgi iŋgi kere unu. E iŋgi bei qa truquosai. Di kiyaqa? Niŋgi na silali
Epafroditus yeb a na osi bosiq ebej. Niŋgi silali qa e aqaryaibeb deqa
niŋgi Qotei atraiyobuleb. Atraiyo iŋgi di quleq bole ti. Qotei a atraiyo
iŋgi deqa tulaŋ areboleboleiyeqnu. 19 Qotei a Kristus Yesus aqa ñam na
iŋgi tulaŋ bole bole iga egoqnqas. Deqa niŋgi iŋgi bei qa truquoqnibqa a
na eŋgoqnimqa niŋgi tulaŋ kere na sqab. 20 Qotei a gago Abu. A segi Qotei
bole. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Pol a Filipai Kristen naŋgi kaiyeinjrej

21 Niŋgi Kristus Yesus aqa tamo uŋgasari unub. E na niŋgi kalil
kaiyeiŋgonum. Kristen was e koba na endi unum qaji naŋgi na dego
niŋgi kaiyeiŋgonub. 22 Qotei aqa tamo uŋgasari kalil naŋgi na niŋgi
kaiyeiŋgonub. Kristen tamo uŋgasari Mandor Sisar aqa talq di waueqnub
qaji naŋgi dego niŋgi kaiyeiŋgonub.

23 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ
geregere taqateme. Bole.

KOLOSI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej. 2 Aqo gago was Timoti
wo anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi gago Kristen was
bole. Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari Kolosi qureq di unub qaji. Niŋgi
Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub. Gago Abu Qotei a niŋgi qa are
boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.

Kolosi Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

3 Aqo Timoti wo gaigai niŋgi qa pailyoqnsimqa gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa Abu Qotei biŋiyeqnum. 4 Aqo aiyel niŋgi qa anjam bei endegsi
quem. Niŋgi Kristus Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Qotei aqa
segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjreqnub. 5-6 Nami Yesus aqa
anjam bole nuŋgoq bonaqa niŋgi queb. Qusibqa bini iŋgi bole bole Qotei
na laŋ goge dia gereiyetŋgej qaji di niŋgi oqajqa tariŋeqnub. Yesus aqa
anjam bole di sawa sawa kalilq gileqnaqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
quoqnsib naŋgo areqaloq di siŋgilatoqnsib kumbra bole bole yeqnub.
Niŋgi dego kumbra bole bole yeqnub. Qotei a iga qa are boleiyej anjam
bole di niŋgi qusib poiŋgonaqa bati deqa niŋgi kumbra bole yqajqa utru
ateb. 7 Anjam di Epafras a niŋgi merŋgonaq qusib poiŋgej. Epafras a
iga ti Kristus aqa wau tamo bole unum. Iga Epafras tulaŋ qalaqalaiye-
qnum. A siŋgila na niŋgi aqaryaiŋgoqnsiqa Kristus aqa wau ojeqnu. 8 A
niŋgi qa endegsi iga saigej, “Qotei aqa Mondor na Kolosi Kristen naŋgi
siŋgilatnjreqnaqa naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.”

Pol a gaigai Kolosi Kristen naŋgi qa Qotei pailyeqnu

9 Iga nami quem, niŋgi kumbra bole di yeqnub. Bati deqa iga niŋgi
qa pailyqa utru atem. Bini iga gaigai niŋgi qa pailyoqnsim unum. Iga
endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrimqa
naŋgi ino areqalo geregere poinjrqas. Amqa ino Mondor na naŋgi powo
koba enjroqnimqa naŋgi ino anjam kalil bole qalieoqnqab. 10 Osib
naŋgi kumbra kalil Tamo Koba a tulaŋ areareteqnu qaji di yoqnsib
walweloqnqab. O Qotei, ni na naŋgi aqaryainjroqnimqa naŋgi wau bole
bole yoqnsib ni qa geregere qalieoqnib naŋgo qalie di tulaŋ kobaoqnqas.
11 Ni ino segi siŋgila kobaquja na naŋgi siŋgilatnjroqnim naŋgi gulbe kalil
qoboiyoqnqab. Osib lawo na sosib tulaŋ areboleboleinjroqnqas.” 12 O
ijo was, iga degsim niŋgi qa Abu pailyeqnum. Deqa niŋgi a biŋiyoqnsib
soqniy. A na niŋgi keretŋgej deqa iŋgi bole bole a nami laŋ goge dia
gereiyetŋgej qaji di niŋgi mondoŋ oqsib oqab. Agi niŋgi ti Qotei aqa segi
tamo uŋgasari kalil suwaŋoq di unub qaji naŋgi ti iŋgi di oqab. 13 Nami iga
ambruq di soqnem. Ambru aqa siŋgila dena iga taqatgesoqnej. Onaqa
bunuqna Qotei na iga ambruq dena eleŋosiqa aqa segi Ŋiri qujai tulaŋ
qalaqalaiyeqnu qaji aqa sorgomq di iga atej unum. Deqa bini Yesus a
gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. 14 A na iga awaigosiqa gago une
kobotetgej.

Pol a Yesus aqa kumbra ti wau ti deqa anjam saej

15 Yesus a segi Qotei. Gago ŋamdamu na iga Qotei unqa keresai. Iŋgi
iŋgi kalil Qotei na gereinjrej qaji di Yesus a segi utru. 16 Yesus aqa wau na

Qotei na iŋgi iŋgi kalil laŋ ti mandam ti di unub qaji di gereinjrej. Iŋgi iŋgi
kalil gago ŋamdamu na uneqnum qaji ti gago ŋamdamu na unqa keresai
qaji ti di Yesus aqa wau na Qotei na gereinjrej. Laŋ goge qaji siŋgila ti
laŋ aŋgro naŋgi ti mandor kokba ti mondor naŋgi ti kalil di Yesus aqa
wau na Qotei na gereinjrej unub. Iŋgi iŋgi kalil di Yesus a segi utru. Di
aqa segi iŋgi iŋgi. 17 Tulaŋ nami iŋgi iŋgi kalil di brantosaisonaqa Yesus
a soqnej. A na iŋgi iŋgi kalil di geregere taqateqnu deqa iŋgi iŋgi kalil
degsi bole unub. 18 Yesus a Kristen tamo uŋgasari naŋgo gate. Naŋgi aqa
jejamu bul. A naŋgo ŋambile qa utru. A tamo kalil naŋgi qa namoosiq
subq na tigelej deqa a segi qujai iŋgi iŋgi kalil naŋgo gate. 19 Qotei aqa
are koba endegsi unu. Aqa segi ŋambile ti kumbra ti kalil aqa Ŋiri Yesus
aqaq di soqnim Qotei a segi Yesus aqaq di keretosim maqesqas. 20 Osim
a Yesus aqa wau na iŋgi iŋgi kalil mandam ti laŋ ti di unub qaji naŋgi
tingitnjrimqa naŋgi a ombla geregere lawo na sqab. Aqa are koba degsi
unu deqa a na Yesus qariŋyonaqa a ŋamburbasq di moinaqa aqa leŋ aiyej
qaji dena a jeu kobotosiqa iga olo eleŋej.

21 Nami niŋgi Yesus qa isaq di soqneb. Niŋgi nuŋgo segi areqalo
na laqnsibqa Qotei ti jeu atoqnsib kumbra uge uge yoqneb. 22 Ariya
bunuqna Yesus a ŋamburbasq di moiyej aqa kumbra dena Qotei na jeu
kobotosiqa niŋgi olo eleŋej. A degyej. Di kiyaqa? A na niŋgi metŋgim niŋgi
aqa areq bosib aqa segi kumbra boleq di sosib aqa ŋamgalaq di tamo bole
une saiqoji sqajqa deqa. 23 Deqa ijo was kalil, une bei na niŋgi titŋgwa
laqnimqa Yesus aqa anjam bole niŋgi queb qaji di nuŋgo areqaloq di olo
siŋgilatoqniy. Di urataib. Niŋgi iŋgi bole bole Qotei a nami niŋgi eŋgwa
marej qaji di oqajqa tariŋoqniy. Osib siŋgila na tigelesoqniy. E Pol. E
Qotei aqa wau tamo. E na Yesus aqa anjam bole di tamo uŋgasari kalil
mandamq endi unub qaji naŋgi minjre minjre laqnum.

Pol a Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrqa marsiq jaqatiŋ koba eqnu

24 Kristus aqa tamo uŋgasari naŋgi aqa segi jejamu bul. A na naŋgi
aqaryainjrqa marsiq jaqatiŋ koba ej. Aqa jaqatiŋ di koboosaiunu deqa e
dego naŋgi qa ti niŋgi qa ti osimqa ijo segi jejamuq di jaqatiŋ koba eqnum.
Ijo kumbra dena e na Kristus aqa jaqatiŋ kereteqnum. E ijo jaqatiŋ
deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. 25 Qotei a segi na e giltbej deqa e Kristus
aqa tamo uŋgasari naŋgi qa waueqnum. Ijo wau agiende. E Qotei aqa
anjam kalil mare mare laqnum. Di niŋgi aqaryaiŋgwajqa deqa. 26 Tulaŋ
nami Qotei aqa anjam di uliesoqnej. Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi
aqa anjam di qalieosaisoqneb. Uliesosiq bosi bosiq ariya bini Qotei na
aqa anjam di olo boleq ateqnaqa aqa segi tamo uŋgasari naŋgi quoqnsib
poinjreqnu. 27 Qotei aqa segi areqalo na uli anjam di boleq atoqnsiqa iga
osorgeqnu. Deqa iga endegsi poigeqnu, bole, Qotei na sawa bei bei qaji
naŋgi aqaryainjreqnu. Uli anjam di tulaŋ bolequja. Aqa damu agiende.
Kristus a nuŋgo ambleq di unu. Mondoŋ a na niŋgi eleŋosim laŋ qureq
joqsi oqimqa dia niŋgi iŋgi tulaŋ bole bole oqab. Niŋgi iŋgi di oqajqa
tariŋoqnsib unub. 28 Iga na tamo uŋgasari kalil naŋgi Kristus aqa anjam
minjreqnum. Iga powo bole ti sosim anjam di siŋgila na minjreqnum. Iga
degyeqnum. Di kiyaqa? Naŋgi gago anjam di qusib Kristus aqa kumbra
torei dauryekritosib soqnib iga na naŋgi joqsim Qotei aqa areq di atqajqa
deqa. 29 E deqa wau koba yeqnum. Kristus aqa siŋgila kobaquja Qotei na
ebej qaji dena e wau koba yoqnsim laqnum.

2

Niŋgi gisaŋ anjam dauryaib

1 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. E niŋgi qa ti Kristen tamo
uŋgasari Laodisia qureq di unub qaji naŋgi qa ti tamo uŋgasari kalil ijo
ulatamu unosaieqnub qaji naŋgi qa ti wau koba yeqnum. 2 E niŋgi kalil
are siŋgilatetŋgitqa niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib are
qujaitosib sqajqa deqa osim wau koba yeqnum. Ijo are koba endegsi
unu. Niŋgi powo bole osib Kristus qa nuŋgo areqalo torei siŋgilaboletosib
dena niŋgi Qotei aqa uli anjam geregere qalieqab. Kristus a segi uli
anjam di aqa utru. 3 Qalie ti powo ti kalil aqaq di uliejunu.
4 E niŋgi anjam degsi merŋgonum. Di kiyaqa? Tamo bei na bosim
niŋgi gisaŋgosim walawala anjam bei merŋgimqa niŋgi qusib dauryaib
deqa. 5 E bini niŋgi koba na sosai. E isaq endi unum. Ariya niŋgi ijo
are miligiq di unub deqa e niŋgi ti sobulejunum. E qalieonum, niŋgi
wau bole yoqnsib nuŋgo areqalo Kristus qa geregere siŋgilatoqnsib unub.
Deqa e niŋgi qa tulaŋ areboleboleibeqnu.

Iga Kristus taqyosim ŋambile bole oqom

6 Niŋgi nami Tamo Koba Kristus Yesus osib nuŋgo areq di ateb deqa
niŋgi aqa kumbra na walweloqniy. 7 Mandam na ŋam jirim ojesonaqa
ŋam a siŋgila na tigelejunu dego kere niŋgi Yesus osib nuŋgo are miligiq
di siŋgilatosib aqa kumbra dauryoqniy. Yesus aqa anjam bole iga na
merŋgoqnem qaji di niŋgi bati gaigai nuŋgo areqaloq di siŋgilatosib soqniy.
Osib niŋgi gaigai Qotei biŋiyoqniy.
8 O was niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo qudei na bosib niŋgi naŋgo
anjam dauryqajqa walawalaiŋgwab. Naŋgi naŋgo segi powo na ti gisaŋ
anjam na ti niŋgi walawalaiŋgwab. Deqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib.
Tamo naŋgi di naŋgo moma naŋgo anjam dauryeqnub. Osib mondor uge
uge laŋ ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo anjam dego dauryeqnub.
Naŋgi Kristus aqa anjam dauryosaieqnub.
9 Niŋgi qalie, Kristus a tamo bulyosiq gago ambleq di soqnej. Qotei aqa
segi ŋambile ti kumbra ti kalil Kristus aqaq di keretosiq maqejunu. 10 Iŋgi
iŋgi kalil siŋgila ti unub qaji naŋgo gate koba agi Kristus. Niŋgi Kristus
aqa segi tamo uŋgasari unub deqa Qotei na niŋgi ŋambile eŋgej. Ŋambile di
nuŋgoq di tulaŋ keretosiq maqejunu. 11 Niŋgi Kristus taqyejunub deqa
niŋgi muluŋ bole aiyejunub. Di jejamu qaji muluŋ sai. Niŋgi Kristus
aqa kumbra na nuŋgo areqalo namij kalil urateb. Kumbra di muluŋ
bole aqa utru. 12 Niŋgi yanso eb bati deqa niŋgi Kristus beteryosib a ti
moiyobuleb. Onaqa Qotei na niŋgi Kristus ombla subq atobulej. Qotei
na Kristus olo subq na tigeltej bati deqa a na niŋgi Kristus ombla subq na
tigeltŋgobulej. Di kiyaqa? Niŋgi Kristus qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa.
13 Nami niŋgi une yoqnsib laqnsib nuŋgo areqalo namij dauryoqneb.
Dena niŋgi moreŋesobuleb. Onaqa Qotei na niŋgi olo Kristus koba na
ŋambile eŋgsiqa nuŋgo une kalil kobotetŋgej. 14 Nami dal anjam a gago une
kalil boleq atsiq iga jeutgej deqa iga dal anjam aqa sorgomq di soqnem.
Sonamqa Qotei na olo dal anjam mutu kalil di taqal waiyosiqa dal anjam
aqa siŋgila kobotosiqa Kristus aqa ŋamburbasq di qamej. 15 Kumbra dena
Qotei na mondor uge uge naŋgi ti naŋgo gate kokba ti kalil naŋgo siŋgila
kobotetnjrej. Osiqa qoto siŋgilaosiqa naŋgi kalil tulaŋ buŋnjrej. Kristus

a ŋamburbasq di moiyej wau dena Qotei a qoto siŋgilaonaq tamo uŋgasari
kalil naŋgi unekriteb.

Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi dal anjam aqa sorgomq di sosai

16 Deqa tamo bei na nuŋgo jejamuq di anjam qametŋgosim endegsi
merŋgaiq, “Niŋgi iŋgi uyo ti ya uyo ti yori bati ti bai qala bunuj ti
getentoqniy.” 17 O ijo was, kumbra deqaji seŋ qunuŋ bul damu saiqoji.
Kumbra dena iŋgi bole bole mondoŋ brantqas qaji di iga laŋa suwi
osorgeqnu. Ariya Kristus a segi iŋgi bole bole deqa utru. 18 Tamo qudei
na niŋgi endegsib merŋgwab, “Niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib olo laŋ
aŋgro naŋgi qa louoqniy. Iga ŋeiobilqei na kumbra di unem deqa niŋgi
degyiy.” O ijo was, niŋgi tamo di naŋgo anjam quetnjraib. Tamo deqaji
naŋgi naŋgo segi areqalo namij dauryeqnub. Osib mareqnub, “Iga powo
bole ti unum.” 19 Tamo deqaji naŋgi Kristus beteryosaieqnub. Kristus
a gago gate. Iga aqa jejamu qujai. Iga aqa siŋga ti baŋ ti bul. A na iga
siŋgilatgeqnu deqa iga kalil jejamu qujaiq di turtobuloqnsim Qotei aqa
wau na boleoqnsim siŋgilaeqnum.
20 Niŋgi Kristus koba na moreŋobuleb deqa niŋgi mondor uge uge laŋ
ti mandam ti taqatejunub qaji naŋgo sorgomq di sosai. Deqa kiyaqa
niŋgi olo mandam tamo naŋgo kumbra dauryeqnub? Kiyaqa niŋgi naŋgo
dal anjam dego dauryeqnub? 21 Naŋgo dal anjam agiende, “Ni iŋgi di
ojaim. Ni iŋgi di uyaim. Iŋgi di ino jejamuq di betermaiq.” O ijo
was, niŋgi kiyaqa dal anjam di dauryeqnub? 22 Dal anjam di jejamu
qa iŋgi iŋgi qa anjam. Iga jejamu qa iŋgi iŋgi qa are qaloqnqom di iga
padalqom. Iŋgi iŋgi di urur koboqab. Dal anjam deqaji mandam tamo
naŋgi na babteqnub. 23 Bole, iga endegsi unobuleqnum. Dal anjam dena
tamo qudei naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi louoqnsib naŋgo segi ñam
aguq atoqnsib naŋgo jejamu qaloqnsib siŋgilateqnub. Deqa naŋgi are
qaleqnub, dal anjam dena powo bole babteqnu. Di sai. Niŋgi quiy. Dal
anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Iga dal anjam di dauryqom dena
iga gago segi areqalo namij uratqa keresai bole sai.

3

Kristus a gago ŋambile qa utru

1-2 O ijo was, Qotei a niŋgi Kristus ombla subq na tigeltŋgobulej deqa
niŋgi laŋ goge qaji iŋgi iŋgi oqajqa wauoqniy. Kristus a laŋ goge oqsiq
Qotei aqa baŋ woq di awejunu deqa niŋgi gaigai laŋ goge qaji iŋgi iŋgi
oqajqa are qaloqniy. Niŋgi mandam qaji iŋgi iŋgi qa are koba qaloqnaib.
3 Niŋgi moreŋobulosib olo ŋambile eb. Nuŋgo ŋambile di agi Kristus aqaq di
uliesonaqa niŋgi Qotei beteryejunub. 4 Kristus a nuŋgo ŋambile qa utru.
Mondoŋ a boleq dimqa niŋgi dego a koba na Qotei aqa rianŋ ti wala ti
boleq dqab.

Niŋgi kumbra uge kalil uratekritiy

5 Deqa niŋgi mandam qaji kumbra kalil nuŋgo are miligiq di unu qaji di
moiyotiy. Mandam qaji kumbra agi ubtosiy merŋgwai. Sambala kumbra
ti, kumbra jiga ti, kumbra uge uge yqajqa are prugŋgoqa, mandam qa iŋgi
iŋgi qa maulŋgoqa di kalil moiyotiy. Mamaul kumbra di gisaŋ qotei qa
louo bul. 6 Tamo naŋgi kumbra deqaji yeqnub qaji naŋgi mondoŋ Qotei
na awai uge enjrsim naŋgi qa minjiŋ oqetqas. Tamo naŋgi di Qotei aqa

anjam gotraŋyo qaji tamo. 7 O ijo was, nami niŋgi dego tamo deqaji naŋgi
koba na laqnsibqa kumbra di yoqneb.
8 Ariya bini niŋgi kumbra kalil di uratekritiy. Ŋiriŋ ti minjiŋ ti are uge
ti yomu anjam ti anjam jiga ti di kalil uratekritiy. 9 Niŋgi nuŋgo areqalo
namij aqa kumbra uge kalil qoreiyeb deqa niŋgi olo nuŋgo Kristen was
naŋgi gisaŋ anjam minjroqnaib. 10 Niŋgi so bunujq di unub. Qotei a segi
na nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej. Osiqa a na gaigai niŋgi powo bole
eŋgeqnu. A na niŋgi a bul sqa marsiqa nuŋgo so bunuj di gereiyetŋgej.
11 Iga so bunujq di unum deqa iga kalil kerekere unum. Deqa iga endegsi
marqasai, “E Grik qaji” o “E Juda qaji” o “E muluŋ aiyo qaji” o “E muluŋ
aiyosai qaji” o “E yauŋ tamo” o “E yambaŋ tamo” o “E kaŋgal tamo” o “E
kaŋgal tamo sai.” Iga degsi marqasai. Di kiyaqa? Kristus a gago kalil qa
Tamo Koba. A segi qujai na iga keretgejunu.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qa duloqniy

12 Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej deqa a na niŋgi tulaŋ
qalaqalaiŋgeqnu. Deqa niŋgi kumbra endegyoqniy. Niŋgi nuŋgo Kristen
was naŋgi qa duloqnsib kumbra bole bole enjroqniy. Osib niŋgi nuŋgo
segi ñam aguq atoqnsib tamo naŋgi lawo na gereinjroqniy. Tamo qudei
na niŋgi une bei eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi qa urur minjiŋ oqaiq.
13 Kristen tamo bei na niŋgi gulbe eŋgimqa uŋgum gulbe di qoboiyosib
aqa une kobotetiy. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo Koba a na nuŋgo
une kobotetŋgej deqa. 14 Niŋgi qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo
kumbra na kumbra kalil tulaŋ buŋnjreqnu. Deqa niŋgi kalil koba na
areqalo qujaitosib nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjroqniy. 15 Kristus
a na iga lawo kumbra egeqnu deqa kumbra dena nuŋgo are miligi
taqatesoqneme. Qotei na niŋgi metŋgej deqa niŋgi jejamu qujai bul sosib
Qotei biŋiyoqniy. 16 Osib niŋgi Kristus aqa anjam nuŋgo are miligiq di
siŋgilatib soqnem. Soqnim niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi areqalo bole
ti powo ti osornjroqniy. Niŋgi nuŋgo are miligiq di Qotei biŋiyoqnsib a qa
louoqniy. Lou qudei neŋgreŋq di unu qaji dena ti lou qudei Qotei aqa
Mondor na nuŋgo are miligiq di tigelteqnu qaji dena ti niŋgi Qotei qa
louoqniy. 17 Nuŋgo anjam maro na ti nuŋgo wau na ti nuŋgo kumbra kalil
na ti niŋgi Tamo Koba Yesus aqa ñam soqtoqniy. Osib niŋgi aqa ñam na
Abu Qotei biŋiyoqniy.

Pol a tamo ti uŋa ti aŋgro ti naŋgi anjam minjrej

18 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo tamo naŋgo sorgomq di soqniy. Niŋgi
degyqab di Tamo Koba a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. 19 O tamo, niŋgi
nuŋgo ŋauŋ naŋgi tulaŋ qalaqalainjroqniy. Niŋgi naŋgo are ugetetnjraib.
20 O aŋgro, niŋgi gaigai nuŋgo ai abu naŋgo anjam dauryoqniy. Niŋgi
degyqab di Tamo Koba a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas. 21 O abu, niŋgi
na nuŋgo aŋgro naŋgo are ugetetnjraib. Niŋgi naŋgo are ugetetnjrqab di
naŋgi are gulbeinjrqas. Osim naŋgi wau bole yqajqa asginjrqas.

Pol a kaŋgal tamo naŋgo wau qa gate naŋgi ti anjam minjrej

22 O kaŋgal tamo, niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo anjam daury-
oqniy. Niŋgi gisaŋ na naŋgo ŋamdamuq di laŋa wau bole yobulaib. Niŋgi
Tamo Koba a qa ulaosib gaigai are bole na nuŋgo wau qa gate naŋgi qa
wau bole yoqniy. 23 Wau kalil niŋgi naŋgi qa yeqnub qaji di niŋgi siŋgila
na yoqniy. Niŋgi mandam tamo naŋgi qa wauosaieqnub. Niŋgi Tamo
Koba a qa waueqnub. 24 Niŋgi qalie, mondoŋ Tamo Koba a na niŋgi awai

boledamu eŋgwas. Awai di a nami aqa segi tamo uŋgasari naŋgi enjrqa
marej. Niŋgi are qaliy. Niŋgi Tamo Koba Kristus aqa kaŋgal tamo unub.
A segi nuŋgo Wau qa Gate. 25 Tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Qotei
na kamba awai uge enjrqas. Aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari kalil naŋgi
kerekere unub deqa a kumbra qujai na naŋgi peginjrqas.

4

1 O wau qa gate, niŋgi nuŋgo kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole enjroqniy.
Niŋgi qalie, nuŋgo Gate dego unu. Agi a laŋ qureq di unu.

Niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy

2 Ariya ijo was, niŋgi gaigai siŋgila na Qotei pailyoqniy. Niŋgi aqarataib.
Niŋgi pailyoqnsib areqalo bole ti sosib Qotei biŋiyoqniy. 3 Niŋgi iga qa
dego Qotei pailyoqniy. Niŋgi endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa
wau qujai naŋgi ti gam waqtetnjroqnimqa naŋgi medabu waqtoqnsib
Kristus aqa anjam nami uliesoqnej qaji di mare mare laqnqab.” O
ijo was niŋgi quiy. Jeu tamo naŋgi Kristus aqa anjam di dauryqa
asginjreqnu deqa naŋgi e ojsib tonto talq endi waibeb unum. 4 Deqa niŋgi
e qa endegsib pailyoqniy, “O Abu, ni na Pol aqa medabu siŋgilatetimqa a
ino areqalo dauryoqnsim Kristus aqa anjam geregere palontoqnqas.”
5 O ijo was, niŋgi areqalo bole dauryoqnsib tamo uŋgasari Yesus qalie-
sai qaji naŋgo ambleq di kumbra bole bole yoqniy. Bati soqnim niŋgi
Kristus aqa kumbra naŋgi osornjroqniy. 6 Niŋgi tamo uŋgasari naŋgo
are boletetnjrqa oqnsib anjam bole segi gaigai minjroqniy. Tamo qudei
na niŋgi anjam bei nenemŋgibqa niŋgi kamba anjam kiyersib minjrqa
oqnsib geregere are qaloqnsib minjroqniy.

Pol a Tikikus Onesimus wo qariŋnjrnaq naŋgi Kolosi Kristen naŋgoq gileb

7 E na Tikikus qariŋyonum nuŋgoq bqo. A ijo wau kalil qa niŋgi saiŋgwas.
Tikikus a gago wau qujai. A gago Kristen was bole. A Tamo Koba aqa
wau tamo bolequja. 8 E na a qariŋyonum nuŋgoq bqo. Iga kiyersim unum
di a na niŋgi saiŋgim qusib dena nuŋgo are siŋgilatqab. 9 E na Onesimus
dego qariŋyonum a Tikikus ombla nuŋgoq bonub. A dego gago Kristen
was bole. A nuŋgo leŋ qujai. Naŋgi aiyel nuŋgoq bosib gago kumbra kalil
qa niŋgi saiŋgwab.

Pol na Kolosi Kristen naŋgi kaiyeinjrej

10 Aqo Aristarkus wo ombla tonto talq endi waigeb unum. Aristarkus a
na niŋgi kaiyeiŋgwo. Mak a Barnabas aqa gagai. A dego niŋgi kaiyeiŋgwo.
Mak a nuŋgoq bo degamqa niŋgi a osib geregereiyiy. Agi e nami a qa
anjam neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem. 11 Jastus a dego niŋgi kaiyeiŋgwo.
Aqa ñam bei Yesus. A Tamo Koba Yesus aqa wa. Naŋgi qalub Juda tamo.
Juda tamo qudei naŋgi e ombla Qotei aqa wau ojosaieqnub. Naŋgi segi
qalub e ombla Qotei aqa wau ojeqnum. Qotei na aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi taqatnjrsim naŋgo Mandor Koba sqas anjam di naŋgi segi qalub e
aqaryaiboqnsib mare mare laqnub. Juda tamo bei na degyosaieqnu.
12 Epafras a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A nuŋgo leŋ qujai. A Kristus Yesus
aqa wau tamo. A gaigai siŋgila na niŋgi qa endegsi pailyeqnu, “O Qotei, ni
na Kolosi Kristen naŋgi aqaryainjrimqa naŋgi siŋgila na tigeloqnsib ino
kumbra bole kalil keretoqnsib ino areqalo geregere qalieqab.” Epafras a
niŋgi qa degsi pailyeqnu. 13 O ijo was, e niŋgi endegsi merŋgwai. Epafras
a gaigai niŋgi qa are qaloqnsiq deqa a wau koba yeqnu. A niŋgi qa ti

Laodisia Kristen naŋgi qa ti Hierapolis Kristen naŋgi qa ti are qaloqnsiq
deqa wau koba yeqnu. 14 Ariya Luk a dego niŋgi kaiyeiŋgwo. A yu qaŋgra
tamo. Iga a tulaŋ qalaqalaiyeqnum. Demas a dego niŋgi kaiyeiŋgwo.
15 O was niŋgi ijo kaiye anjam endi osib Laodisia Kristen naŋgi dego
minjriy. Osib Kristen tamo uŋgasari Nimfa aqa talq di korooqnsib
loueqnub qaji naŋgi a ti ijo kaiye anjam endi osib naŋgi minjriy. 16 Niŋgi
ijo anjam kalil e neŋgreŋyonum qaji endi sisiyosib koboamqa qariŋyib
Laodisia Kristen naŋgoq gilimqa naŋgi dego sisiyqab. E anjam bei dego
nami neŋgreŋyosim Laodisia Kristen naŋgoq qariŋyem. Ijo anjam di naŋgi
na kamba olo nuŋgoq qariŋyib niŋgi sisiyoiy. 17 Ariya niŋgi na Arkipus
endegsib minjiy, “Qotei a ni wau emej deqa wau di ni na geregere
taqatosim wauoqne.”
18 E Pol. Ijo anjam bosiq endi koboqo. Deqa e ijo segi baŋ na kaiye
anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. E tonto talq endi unum
deqa niŋgi e uratbaib. Niŋgi e qa are qaloqnsib soqniy. O ijo was, Qotei a
niŋgi qa are boleiyeme. Bole.

1 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi neŋgreŋyosim
niŋgi Tesalonaika qureq di loueqnub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi
Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel beternjrejunub.
Qotei a niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.

Tesalonaika Kristen naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb

2 Iga gaigai niŋgi kalil qa pailyoqnsim Qotei biŋiyeqnum. 3 Niŋgi Yesus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi kumbra bole bole yeqnub.
Osib niŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsib wau bole ojeqnub. Mondoŋ
gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo bqas. Niŋgi a qa tariŋoqnsib siŋgila
na tigelejunub. Iga nuŋgo kumbra deqa are qaloqnsim gago Abu Qotei
biŋiyeqnum. 4 O ijo was kalil, Qotei a niŋgi aqa segi qa marsiq giltŋgej deqa
a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu. Di iga qalieonum.
5 Iga nami Yesus aqa anjam bole nuŋgoq osi bem. Iga laŋa anjam maro
na osi bosai. Iga siŋgila ti Mondor Bole ti areqalo bole ti dena osi bem.
Niŋgi qalie, iga nuŋgo ambleq di sosim kumbra boledamu yoqnsim niŋgi
aqaryaiŋgoqnem.
6 Niŋgi Qotei aqa anjam ojesoqneb deqa gulbe gargekoba nuŋgoq di
brantoqnej. Bati deqa niŋgi gago kumbra ti Tamo Koba aqa kumbra
ti dauryoqneb. Niŋgi uratosaioqneb. Mondor Bole na nuŋgo areqalo
tigeltetŋgoqnej deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgoqnej. 7-8 Niŋgi Tamo Koba
aqa anjam palonteqnab anjam di giloqnsiq Masedonia sawa ti Akaia
sawa ti dia brantoqnej. Deqa sawa dia tamo uŋgasari kalil Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra qa quoqnsib dauryeqnub.
Sawa dia segi sai. Sawa sawa kalilq di dego niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo
siŋgilateb deqa saoqnsib laqnab tamo uŋgasari naŋgi quekriteqnub. Deqa
uŋgum, iga aitentosim nuŋgo kumbra deqa olo mare mare laqasai. 9 Iga
nami nuŋgo ambleq di sonamqa bati deqa niŋgi gago anjam dauryoqneb.
Nuŋgo kumbra deqa sawa sawa kalilq di tamo uŋgasari naŋgi saoqnsib
laqnub. Niŋgi are bulyosib gisaŋ qotei naŋgi torei uratnjrsib Qotei bole
agi ŋambile gaigai unu qaji a areiyosib waueteqnub. 10 Osib niŋgi Qotei
aqa Ŋiri a laŋ qureq na bqajqa deqa tariŋoqnsib unub. Nuŋgo kumbra
deqa dego sawa sawa kalilq di naŋgi saoqnsib laqnub. Qotei aqa Ŋiri di
agi Yesus. A moinaqa Qotei na olo subq na tigeltej. A na iga padalo sawaq
na eleŋej deqa mondoŋ Qotei aqa minjiŋ oqwa bati boqnimqa iga aqa
minjiŋ di turqasai. Iga so bole gaigai sqom.

2

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgo ambleq di wau bole yoqnej

1 O ijo was niŋgi segi qalie, iga nami nuŋgoq bosim nuŋgo ambleq
di wauoqnem gago wau di laŋa uloŋosai. 2 Niŋgi qalie, iga nuŋgoq
bosaisosimqa iga Filipai qureq di Qotei aqa wau ojeqnam jeu tamo
naŋgi na iga jaqatiŋ egoqnsib ugeugeigoqneb. Bunuqna iga nuŋgo qureq
bonamqa dia dego jeu tamo naŋgi na iga ugeugeigoqneb. Gago Qotei
na gago are siŋgilatetgej deqa iga jeu tamo naŋgi qa ulaosai. Iga siŋgila
na tigeloqnsim Qotei aqa anjam bole niŋgi merŋgoqnem. 3 Bati deqa
iga niŋgi endegsi merŋgoqnem, “Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatiy.”

Iga anjam uge bei niŋgi merŋgosaioqnem. Iga nuŋgo ambleq di sosim
kumbra jiga ti gisaŋ kumbra ti yosaioqnem. 4 Qotei a segi gago kumbra
tenemtoqnsiq une bei unosaioqnej deqa a na iga wau egsiqa mergej,
“Niŋgi ijo anjam bole mare mare laqniy.” O ijo was, mandam tamo
naŋgi gago wau qa arearetnjroqnqajqa iga deqa are qalosaioqnem.
Iga endegsi are qaloqnem, “Qotei a segi gago are miligi peleiyoqnsim
gago wau qa arearetoqnqas.” 5 Niŋgi qalie, iga walawala anjam bei
niŋgi merŋgosaioqnem. Osim nuŋgo iŋgi iŋgi qa maulgonaq laŋa gisaŋ
na anjam palontosaioqnem. Qotei a segi gago kumbra qa qalie. 6 Iga
wauoqnem di niŋgi na kiyo tamo qudei na kiyo gago ñam soqtetgwajqa
deqa wauoqnem e? Sai. Iga deqa wauosaioqnem. 7 Bole, iga Kristus
aqa wau tamo bole unum deqa iga niŋgi endegsi merŋgwa kere, “Niŋgi
silali iŋgi iŋgi qa aqaryaigoqniy.” Ariya iga degyosai. Iga nuŋgo ambleq
di aŋgro kiñilala bul lawo na soqnem. Ai naŋgi na naŋgo aŋgro mom
naŋgi muŋgum anainjreqnub dego kere iga nuŋgo ai bul sosim niŋgi
gereiŋgoqnem. 8 Osim iga niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgoqnem. Deqa iga nuŋgo
silali iŋgi iŋgi yaiŋgwajqa are qalosaioqnem. Iga Qotei aqa anjam bole
niŋgi merŋgwajqa deqa are qaloqnem. Di segi sai. Iga gago segi ŋambile
dego uratosim niŋgi aqaryaiŋgwajqa are qaloqnem. Di kiyaqa? Niŋgi
gago Kristen was bole unub deqa.
9 O was niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa Qotei aqa anjam
bole merŋgoqnem bati deqa iga waukobaoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa
uratosim deqa gago segi baŋ na qanam ti qolo ti tulaŋ siŋgila na wauo-
qnem. Osim dena gago segi iŋgi iŋgi awaiyoqnsim uyoqnem. Niŋgi iga
silali qa aqaryaigwajqa deqa merŋgosaioqnem.
10 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji iga na kumbra bole
bole osorŋgoqnem. Iga kumbra uge bei osorŋgosaioqnem. Iga Qotei aqa
ŋamgalaq di kumbra bole tiŋtiŋ nuŋgo ambleq di yoqnem. Di niŋgi qalie.
Qotei a dego qalie. 11 Abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi tingitnjroqnsib
dalnjreqnub dego kere iga niŋgi tingitŋgoqnsim dalŋgoqnem. 12 Iga niŋgi
degŋgoqnem. Di kiyaqa? Niŋgi kumbra Qotei a tulaŋ arearetеqnu qaji
di yoqnsib walweloqnqajqa deqa. Qotei agi a na niŋgi endegsi metŋgej,
“Niŋgi ijoq babqa e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi taqatŋgitqa niŋgi laŋ
qureq di so bole gaigai sqab.”

Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe qoboiyoqneb

13 Iga Qotei aqa anjam niŋgi merŋgeqnam niŋgi quoqnsib endegsib are
qalosaioqneb, “Anjam di mandam tamo naŋgo anjam.” Sai. Niŋgi are
qaloqneb, “Bole, anjam di Qotei aqa anjam tiŋtiŋ.” Deqa bini Qotei aqa
anjam di nuŋgo are miligiq di siŋgila na waueqnu. Di kiyaqa? Niŋgi Yesus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateb deqa. Utru deqa iga gaigai Qotei biŋiyeqnum.
14 O ijo was, tamo uŋgasari Judia sawaq di Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo
qa loueqnub qaji naŋgo kumbra agi niŋgi dauryeqnub. Tamo uŋgasari
naŋgi di Juda naŋgi na gulbe koba enjroqneb dego kere nuŋgo segi leŋ
qujai naŋgi na niŋgi gulbe koba eŋgeqnub. 15 Juda naŋgi na Tamo Koba
Yesus qalsib moiyoteb. Naŋgi nami Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi
dego ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Osib iga dego wigonab iga nuŋgo qure
uratosim jaraiyem. Juda naŋgi di kumbra Qotei a tulaŋ arearetеqnu
qaji di gotraŋyoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi jeutnjreqnub. 16 Osib
iga na sawa bei bei qaji naŋgi Qotei aqa anjam minjrqa yeqnam gam
getentetgeqnub. Qotei na sawa bei bei qaji naŋgi eleŋaim deqa Juda naŋgi

na gam getentetgeqnub. Deqa naŋgi bati gaigai naŋgo segi une tumbol ateqnub. Naŋgi kumbra degyeqnub deqa Qotei aqa minjiŋ bosiq naŋgoq di unu.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi olo unjrqajqa are koba qaleqnu

17 O ijo was, Juda naŋgi na iga wigeb deqa iga niŋgi uratŋgosim bati
truquyala sawa beiq di soqnem. Deqa iga nuŋgo ulatamu unosaieqnum.
Niŋgi gago are miligiq di unub deqa iga niŋgi ti sobulejunum. Deqa iga
nuŋgoq olo bosim nuŋgwajqa gam ŋameqnum. Iga niŋgi olo nuŋgwajqa are
koba qaleqnum. 18 Od, iga nuŋgoq olo bqajqa are unu. E Pol e segi bati
gargekoba nuŋgoq olo bqajqa yeqnam Satan na iga gam getentetgoqnej.
19 Mondoŋ gago Tamo Koba Yesus a laŋ qureq na bamqa bati deqa iga
niŋgi qa are siŋgilatosim Yesus aqa ŋamgalaq di tulaŋ areboleboleigwas.
Yim Yesus na mergwas, "Niŋgi ijo wau tamo bole." O ijo was, bati deqa
iga niŋgi qa tulaŋ areboleboleigwas. 20 Od, bini dego iga niŋgi qa tulaŋ
areboleboleigeqnu. Niŋgi na gago are tulaŋ boletetgeqnub.

3

Pol a Timoti qariŋyonaq Tesalonaika Kristen naŋgoq gilej

1 Iga niŋgi qa are kobaigoqnej. Deqa iga are qalem, "Uŋgum, iga olo
tariŋqa keresai. Aqo Sailas wo Atens qureq endi sqom." 2 Iga degsi
are qalsimqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Timoti a gago Kristen
was bole. A Qotei aqa wau tamo. A Kristus aqa anjam bole maro qaji
tamo. A niŋgi aqaryaiŋgosim nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji
di olo siŋgilatetŋgwajqa deqa osim qariŋyonam nuŋgoq gilej. 3 Gulbe ti
jaqatiŋ ti niŋgi eqnub qaji dena nuŋgo areqalo ugetetŋgaim deqa marsim
Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. Niŋgi qalie, Qotei a nami niŋgi ti iga
ti gulbe oqajqa marsiq giltgej. 4 Agi iga niŋgi koba na sosimqa endegsi
merŋgoqnem, "Gulbe gargekoba gagoq boqnqas." Merŋgeqnam gulbe agi
gagoq di brantoqnej. Di niŋgi qalie. 5 Utru deqa e tariŋqa keresai. Niŋgi
nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di e qalieqajqa
deqa Timoti qariŋyonam nuŋgoq gilej. E endegsi are qalem, walawalaiyo
tamo Satan na niŋgi uneq waiŋgonaqa niŋgi gago wau laŋa ulontosib
nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilato qaji di urateb kiyo? Degsi are qalsim
are kobaiboqnej.

Timoti a olo bosiqa Pol minjej, "Tesalonaika Kristen naŋgo so bolequja"

6 Ariya Timoti a nuŋgoq gilsiqa olo uratŋgsiqa aqo Sailas wo gagoq di
brantosiqa anjam bolequja endegsi mergej, "Tesalonaika Kristen naŋgi
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib segi segi qa qalaqalaiyo kumbra
yeqnub. Osib gaigai niŋgi qa are boleinjreqnu. Niŋgi naŋgi unjrqajqa
are koba unu dego kere naŋgi kamba niŋgi nuŋgwajqa are koba unu."
7 O ijo was, niŋgi Yesus qa degsib nuŋgo areqalo siŋgilateqnub anjam di
Timoti a bosiq aqo Sailas wo saigonaqa anjam dena gago gulbe kalil qa
olo are siŋgilatetgej. 8 Deqa iga qalieonum, niŋgi siŋgila na Tamo Koba
aqa ñam ojejunub. Iga di qalieosim deqa bini iga so bole unum. 9 Iga
niŋgi qa are qaloqnsim deqa iga gago Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ arebole-
boleigeqnu. Gago arebolebole di tulaŋ kobaquja. Qotei na arebolebole
di iga egej deqa iga a biŋiyeqnum. 10 Iga qanam ti qolo ti endegsim Qotei
pailyeqnum, "O Abu, ni na odgimqa iga Tesalonaika Kristen naŋgoq

gilsim unjrqom. Unjrsim naŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di truquinjrimqa iga na olo siŋgilatetnjrqom.” Iga degsim Qotei pailyeqnum.

Pol a olo Tesalonaika Kristen naŋgoq gilqajqa are qaleqnu

11 Gago are koba endegsi unu. Gago Abu Qotei wo gago Tamo
Koba Yesus wo naŋgi aiyel na gam waqtetgibqa iga nuŋgoq olo gilqom.
12 Gago areqalo bei dego agiende. Tamo Koba a na niŋgi aqaryaiŋgimqa
qalaqalaiyo kumbra nuŋgoq di tulaŋ kobaeme. Amqa niŋgi segi segi
qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi dego tulaŋ
qalaqalainjroqniy. Agi iga na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnum dego kere.
13 Kumbra dena Qotei a nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgimqa niŋgi aqa segi
kumbra bole dauryoqnsib tamo uŋgasari tulaŋ bolequja brantosib gago
Abu Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqniy. Soqnib mondoŋ gago Tamo
Koba Yesus na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi laŋ qureq dena
joqsim bqas. Bole.

4

Niŋgi sambala kumbra kalil torei uratiy

1 O ijo was, kumbra bole kalil Qotei a tulaŋ areareteqnu qaji di iga na
nami niŋgi osorŋgoqnem. Kumbra di agi niŋgi dauryeqnub. Ariya bini iga
nuŋgo are miligi siŋgilatetŋgosim Tamo Koba Yesus aqa ñam na endegsi
merŋgwom, “Niŋgi kumbra bole di olo torei siŋgilatosib yoqniy.”
2 Anjam kalil iga nami Tamo Koba Yesus aqa ñam na niŋgi merŋgoqnem
qaji di niŋgi segi qalie. 3 Anjam agiende. Qotei aqa areqalo agi ubtosiy
marqai. Niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib sambala kumbra kalil torei
uratiy. 4 Osib niŋgi nuŋgo segi so geregere taqatiy. Niŋgi degyqab di
niŋgi Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib ñam bole oqab. 5 Yimqa nuŋgo
areqalo uge uge na niŋgi titŋgosim sambala kumbraq di breiŋgwasai.
Niŋgi qalie, tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi sambala kumbra
dauryoqnsib unub. 6 Ariya niŋgi kumbra di uratiy. Niŋgi na nuŋgo
Kristen was naŋgi kumbra uge bei osornjraib. Osib naŋgi gisaŋnjrsib
naŋgo ŋauŋ ugetnjraib. Tamo Koba a na tamo uŋgasari kumbra uge deqaji
yeqnub qaji naŋgi awai uge enjrqas. Iga nami niŋgi siŋgila na degsi
merŋgoqnem. 7 Qotei na iga kumbra jigat yqajqa metgosai. Iga aqa segi
kumbra boleq di sqajqa deqa metgej. 8 Deqa tamo bei a gago anjam
endi gotraŋyqas di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. A tamo naŋgo anjam
gotraŋyosai. A Qotei aqa anjam gotraŋyqo. Qotei agi a na aqa Mondor
Bole niŋgi eŋgeqnu.

Niŋgi qalaqalaiyo kumbra torei siŋgilatosib yoqniy

9 Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnub deqa e olo an-
jam bei totoryosiy neŋgreŋyqasai. Qalaqalaiyo kumbra di Qotei na
osorŋgekritej. 10 Agi niŋgi na Masedonia Kristen kalil naŋgi tulaŋ
qalaqalainjreqnub. Ariya ijo was, iga nuŋgo are siŋgilatetŋgimqa niŋgi
qalaqalaiyo kumbra di olo torei siŋgilatosib yoqniy. 11 Osib lawo na sosib
nuŋgo segi iŋgi iŋgi taqatosib nuŋgo segi baŋ na wauoqniy. Anjam di
iga nami niŋgi merŋgoqnem. 12 Niŋgi degsib wauoqnibqa niŋgi iŋgi bei
qa truquiŋgwasai. Deqa tamo uŋgasari Yesus qaliesai qaji naŋgi nuŋgo
kumbra di unsib tulaŋ areboleboleinjrqas.

Yesus a olo bosim tamo uŋgasari moreŋo qaji ti ŋambile unub qaji ti naŋgi koba na sqab

13 Ariya ijo was, tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi mondoŋ
kumbra kiye turqab di niŋgi qalieqajqa deqa merŋgwom. Yim niŋgi naŋgi
qa are gulbeiŋgwasai. Tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgi subq na
tigelo bati qa tariŋosaieqnub. Deqa naŋgo was bei a moiqas di naŋgi tulaŋ
are gulbeinjrqas. Ariya niŋgi degsib are gulbeiŋgwasai. 14 Yesus a moisiqa
olo subq na tigelej anjam di niŋgi iga ti gago areqaloq di siŋgilatejunum.
Deqa iga qalieonum, mondoŋ Qotei a tamo uŋgasari kalil Yesus ombla
sosib moreŋeb qaji naŋgi subq na tigeltnjrimqa naŋgi Yesus beteryosib
koba na laŋ qureq na mandamq aiqab.

15 Iga Tamo Koba aqa anjam niŋgi endegsi merŋgwom. Mondoŋ Tamo
Koba a mandamq aiyoqnimqa iga ŋambile unum qaji iga na tamo uŋgasari
nami moreŋeb qaji naŋgi buŋnjrsim namo oqsim Yesus itqasai. 16 Qotei
a anjam siŋgila na marimqa laŋ aŋgro matu a leleŋoqnimqa Qotei a gul
anjamqas. Yimqa Tamo Koba Kristus a laŋ qure uratosim mandamq
aiyoqnimqa tamo uŋgasari nami Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
moreŋeb qaji naŋgi namo subq na tigelqab. 17 Tigelabqa bati deqa iga
ŋambile unum qaji iga ti naŋgi ti turosim koba na laŋbiq na oqsim Tamo
Koba a itqom. Osim a ti gaigai sqom. 18 Deqa niŋgi anjam di Qotei aqa
tamo uŋgasari naŋgi minjroqnsibqa dena naŋgo are siŋgilatetnjroqniy.

5

Yesus a bqajqa bati tamo bei a qaliesai

1-2 O ijo was, Tamo Koba Yesus a bati gembu bqas di tamo bei a
qaliesai. A bqajqa bati di bajiŋ tamo bul brantqas. Bajiŋ tamo naŋgi qolo
beqnub dego kere Yesus bqajqa bati di lumu brantosim tamo uŋgasari
naŋgi pruqtnjrqas. Niŋgi di qalie deqa iga olo anjam bei totoryosim
neŋgreŋyqasai. 3 Yesus a bosaisoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
endegsib maroqnqab, “Iga so bole unum. Iga iŋgi bei qa ulaqasai.”
Degsib maroqnibqa gulbe kobaquja naŋgoq di brantoqujatqas. Uŋa
aŋgrotqa osiq jaqatiŋ eqnu dego kere. Gulbe di naŋgi britosib jaraiqa
keresai. 4 Ariya ijo was, niŋgi ambruq di sosai deqa Yesus bqajqa bati
di bajiŋ tamo bul bqas dena niŋgi pruqtŋgwasai. 5 Niŋgi kalil puloŋ aqa
aŋgro. Niŋgi suwaŋ aqa aŋgro. Iga qolo qaji tamo sai. Iga ambru qaji
tamo sai. 6 Deqa iga ŋereŋo ani tamo naŋgi bul sqasai. Iga ŋam atoqnsim
areqalo bole ti sqom. 7 Iga qalie, tamo naŋgi ŋereŋeqnub qaji naŋgi
qolo ŋereŋeqnub. Tamo naŋgi ya uge uyoqnsib nanarieqnub qaji naŋgi
qolo ya uyeqnub. 8 Ariya iga suwaŋ qaji tamo unum deqa iga areqalo
bole ti sosim Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo kumbra
yoqnqom. Gago kumbra di iga qoto qa gara jugo bul jigsim tigelesqom.
Osim Qotei na iga padalo sawaq na eleŋqajqa deqa tariŋoqnqom. Gago
kumbra di iga qoto qa gate tatal bul atsim tigelesosim ŋam atoqnqom.
9 Qotei na iga aqa minjiŋ turqajqa giltgosai. Gago Tamo Koba Yesus
Kristus na iga eleŋqajqa deqa giltgej. 10 Yesus a iga qa moiyej deqa iga
mandamq endi sqom kiyo iga moiqom kiyo di uŋgum. Iga Yesus a koba
na ŋambile gaigai sqom. 11 Deqa niŋgi segi segi na Qotei aqa tamo uŋgasari
naŋgi anjam bole minjroqnsib dena naŋgi siŋgilatnjroqniy. Agi bini niŋgi
degyeqnub.

Niŋgi kumbra bole bole yoqniy

12 Ariya ijo was, iga na niŋgi endegsi merŋgwom. Niŋgi nuŋgo Kristen
gate naŋgo sorgomq di soqniy. Tamo Koba a na naŋgi gate ateleŋej
deqa naŋgi niŋgi aqaryaiŋgwajqa waueqnub. Wauoqnsib Qotei aqa
anjam niŋgi merŋgoqnsib nuŋgo kumbra tingitetŋgeqnub. 13 Naŋgi wau di
yeqnub deqa niŋgi naŋgi qa are boleiŋgoqnim naŋgi qalaqalainjroqniy.
Osib niŋgi nuŋgo Kristen was kalil naŋgi koba na are qujaitosib soqniy.
14 O ijo was, iga nuŋgo are tigeltetŋgimqa niŋgi kumbra endegyiy. Niŋgi
na tamo uŋgasari wauqajqa asginjreqnu qaji naŋgi tingitnjroqniy. Osib
tamo uŋgasari are gulbeinjreqnu qaji naŋgi siŋgilatnjroqniy. Tamo siŋgila
saiqoji unub qaji naŋgi dego aqaryainjroqniy. Osib tamo kalil naŋgi lawo
na gereinjroqniy.
15 Tamo qudei naŋgi niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi na kamba olo
kumbra uge enjraib. Niŋgi na gaigai nuŋgo Kristen was naŋgi ti tamo
uŋgasari kalil naŋgi ti kumbra bole osornjroqniy.
16 Osib niŋgi gaigai areboleboleiŋgim soqniy. 17 Sosib gaigai paily-
oqniy. 18 Kumbra kiye nuŋgoq di brantoqnim, di uŋgum, niŋgi olo Qotei
biŋiyoqnsib minjoqniy, “Ni keretonum.” Qotei aqa areqalo agiende. Niŋgi
Kristus Yesus beteryesosib degyoqniy.
19 Qotei aqa Mondor na niŋgi wau bei yqajqa are tigeltetŋgimqa niŋgi
olo getentaib. Niŋgi wau di yiy. 20 Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi na
anjam merŋgoqnibqa niŋgi naŋgi qa olo are ugeiŋgaiq. 21 Anjam kalil niŋgi
queqnub qaji di niŋgi geregere tenemtoqnsib pegiyoqniy. Osib kumbra
kalil dego pegiyoqnsib kumbra bole segi dauryoqniy. 22 Osib kumbra uge
kalil uratoqniy.
23 Qotei a are lawo qa utru. A na niŋgi torei aqa segi kumbra boleq
di atqas. A nuŋgo mondor ti nuŋgo qunuŋ ti nuŋgo jejamu ti kalil
taqatesoqnimqa niŋgi so bole gaigai sqab. Deqa mondoŋ gago Tamo
Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq na bamqa niŋgi aqa ŋamgalaq di une
saiqoji sqab. 24 Qotei agi niŋgi metŋgej qaji a na niŋgi aqaryaiŋgimqa iŋgi
bole kalil di nuŋgoq di brantqas. Qotei a gisaŋ tamo sai. Anjam kalil a
mareqnu qaji di a bole dauryeqnu.
25 O ijo was, niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy.
26 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi segi segi kundoqnjriy. Kum-
bra di agi Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi yeqnub.
27 E Tamo Koba aqa ñam na niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi na Qotei aqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi koroinjrsib ijo anjam neŋgreŋyonum qaji endi
sisiyabqa naŋgi quqwab.
28 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyeme. Bole.

2 TESALONAIKA

1 Iga Pol na Sailas na Timoti na iga qalub anjam endi neŋgreŋyosim
niŋgi Tesalonaika qureq di loueqnub qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi na
gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel beternjre-
junub.
2 Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel niŋgi qa are
boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Gulbe oqa bati qa Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgila na tigelejunub

3 O ijo was, iga gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Iga
kere degyeqnum. Di kiyaqa? Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji
di tulaŋ kobaqujaeqnu deqa. Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra
yeqnub. Nuŋgo kumbra di dego tulaŋ kobaqujaeqnu. 4 Iga qure qure
kalilq di Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi nuŋgo kumbra deqa sainjroqnsim
nuŋgo ñam soqteqnum. Kumbra uge kalil jeu tamo naŋgi na niŋgi
eŋgeqnub qaji deqa ti gulbe kalil nuŋgoq di branteqnu qaji deqa ti iga na
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi sainjreqnum. Osim endegsi minjreqnum,
"Tesalonaika Kristen naŋgi gulbe kalil qoboiyoqnsib Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilateqnub."

Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu

5 Gulbe kalil di nuŋgoq di branteqnu deqa iga endegsi poigwo, Qotei a
kumbra bole tiŋtiŋ na iga pegigeqnu. Niŋgi jaqatiŋ eqnub di aqa utru
agiende. Qotei a nuŋgo jaqatiŋ di unoqnsiq merŋgeqnu, "Bole, niŋgi
jaqatiŋ di eqnub deqa e nuŋgo Mandor Koba sosiy niŋgi taqatŋgwa kere."
6 Mondoŋ Qotei a kumbra bole tiŋtiŋ endeqaji yqas. Jeu tamo agi niŋgi
gulbe eŋgeqnub qaji naŋgi a na kamba gulbe enjrqas. 7 Tamo Koba Yesus
aqa laŋ aŋgro naŋgi ti ŋamyuwo ti laŋ qureq na mandamq aisib tamo
uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di brantqab. Brantib bati deqa Qotei na
iga ti niŋgi ti aqaryaigosim gago gulbe kalil iga bini qoboiyeqnum qaji
di kobotim iga aqaratqom. 8 Yesus a mandamq aisim tamo uŋgasari
Qotei qaliesai qaji naŋgi ti tamo uŋgasari gago Tamo Koba Yesus aqa
anjam bole dauryqa urateqnub qaji naŋgi ti ŋolawotnjrqas. 9 Osim naŋgi
awai ugedamu enjrqas. Naŋgo awai uge agiende. Naŋgi Tamo Koba
a ombla sqasai. Naŋgi aqa siŋgila koba ti riaŋ ti unqasai dego. Naŋgi
tulaŋ isaq di sosibqa bati gaigai padalosib sqab. 10 Bati Qotei na nami
atej qaji di brantimqa Yesus a bosim naŋgi degsim ŋolawotnjrqas. Ariya
Qotei aqa segi tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji
naŋgi kalil a mandamq aiyoqnim unsibqa aqa ñam soqtosib a qa tulaŋ
areboleboleinjrim sqab. Niŋgi dego naŋgi koba na areboleboleiŋgim
sqab. Di kiyaqa? Qotei aqa anjam iga nami merŋgoqnem qaji di niŋgi
qusib nuŋgo areqaloq di siŋgilateb deqa.

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi qa pailyeqnu

11 Deqa ijo was, iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim gago Qotei
endegsi pailyeqnum, "O Abu, ni na Tesalonaika Kristen naŋgi aqaryain-
jroqnime. Yimqa kumbra kalil ni nami naŋgi dauryqa metnjrem qaji
di naŋgi dauryoqnibqa ni unoqnsim tulaŋ arearetmoqnqas. O Abu,
ni na naŋgi siŋgilatnjroqnimqa naŋgi kumbra bole kalil dauryqajqa are

koba soqnim dauryoqnqab. Osib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib
aqa wau geregere ojoqnqab." O ijo was, iga degsim niŋgi qa Qotei
pailyeqnum. 12 Gago Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel
niŋgi qa are boleinjreqnu. Deqa niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa ñam
soqtoqniy. Yimqa a na kamba dego nuŋgo ñam soqtetŋgoqnqas.

2

Yesus a bosaisoqnimqa Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a namoqna brantqas

1 O ijo was kalil, mondoŋ gago Tamo Koba Yesus Kristus a laŋ qureq
na boqnimqa niŋgi iga ti aqa siŋgaq di koroqom. Iga deqa niŋgi anjam
kiñala merŋgim quiy. 2 Tamo qudei naŋgi mareqnub, "Tamo Koba a
bqajqa bati brantqo koboqo." Osib olo qudei mareqnub, "Anjam di Qotei
aqa Mondor na babtosiq iga mergwo." Olo qudei mareqnub, "Anjam
di Qotei aqa anjam bole." Olo tamo qudei naŋgi mareqnub, "Anjam
di Pol aqa wau qujai naŋgi ti neŋgreŋyonab iga sisiyem." O was, niŋgi
naŋgo anjam di qusib prugaib. 3 Naŋgo anjam di gisaŋ. Naŋgi gisaŋ
kumbra dego yeqnub. Deqa niŋgi naŋgi daurnjraib. Niŋgi quiy. Yesus
bqajqa bati di laŋa brantqasai. Bati di brantqa laqnimqa kumbra qudei
namoqna endegsi bqas. Tamo gargekoba naŋgi Qotei qoreiyoqnsib sqab.
Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji tamo kobaquja a dego boleq dqas.
Boleq dosim mondoŋ a ŋamyuwoq aisim padalougetqas. 4 Tamo kobaquja
di a diqoqnsim aqa segi ñam soqtoqnsim gisaŋ qotei kalil naŋgi tulaŋ
buŋnjroqnqas. Osim a Qotei aqa atra tal koba miligiq gilsim di awoosim
marqas, "E segi Qotei." O ijo was, kumbra kalil di namoqna brantim
Kristus a bunuqna bqas.

5 E nuŋgo qureq di sosimqa tamo kobaquja deqa niŋgi saiŋgoqnem.
Niŋgi ijo anjam di olo are walŋgwo kiyo? 6 Tamo kobaquja di a bosaiunu.
A bqajqa bati agi Qotei a nami atej unu. A namoqna baim deqa tamo
bei na a bqajqa gam getentejunu. Gam getentetejunu qaji tamo di niŋgi
qalie. Tamo kobaquja a bqajqa batiamqa Qotei na marim a brantqas.
7 Niŋgi qalie, tamo kobaquja di a Qotei aqa dal anjam gotraŋyo qaji
tamo unu. A bini ulioqnsiq waueqnu. A uliesoqnimqa Qotei na gam
getentejunu qaji tamo di taqal waiyim tamo kobaquja a boleq dqas. 8 A
boleq dimqa bati deqa Tamo Koba Yesus a riaŋ koba ti bosim aqa me
mondor medabuq na puyqas. Puyimqa jagwa koba dosim dal anjam
gotraŋyo qaji tamo kobaquja di qalsim moiyotqas. O ijo was, Yesus aqa
riaŋ dena tamo kobaquja di tulaŋ padaltougetqas. 9 Dal anjam gotraŋyo
qaji tamo kobaquja di a Satan aqa siŋgila ti bosim aqa gisaŋ kumbra
na maŋwa gargekoba tamo uŋgasari naŋgi osornjroqnqas. 10 Osim
aqa kumbra uge dena a na tamo uŋgasari padalo gam dauryeqnub
qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na eleŋqa
oqnsiq aqa anjam bole minjreqnaqa naŋgi deqa arearetnjrosaieqnu.
11 Deqa Qotei na naŋgo areqalo niñaqyetnjrimqa naŋgi aqa anjam bole
dauryqa torei uratosib Satan aqa gisaŋ anjam dauryoqnqab. 12 Deqa
iga qalieonum, tamo uŋgasari kalil Qotei aqa anjam bole naŋgo areqaloq
di siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi di Qotei na ŋolawotnjrsim awai ugedamu
enjrqas. Di kiyaqa? Naŋgi kumbra uge uge dauryqajqa areboleboleinjreqnu deqa.

Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej

13 Ariya ijo was kalil, Tamo Koba a na niŋgi tulaŋ qalaqalaiŋgeqnu.
Deqa iga bati gaigai niŋgi qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. Tulaŋ nami
Qotei na niŋgi eleŋqajqa marsiq giltŋgej. A niŋgi giltŋgwa osiqa endegsi are
qalej, “Ijo Mondor Bole na Tesalonaika Kristen naŋgi siŋgilatnjrimqa naŋgi
ijo segi tamo uŋgasari bolequja sqab. Sosib ijo anjam bole naŋgo areqaloq
di siŋgilatib kumbra dena e na naŋgi eleŋqai.” O ijo was, utru deqa Qotei
na niŋgi giltŋgej. 14 Aqa are endegsi unu. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus
Kristus aqa riaŋ koba ti aqa siŋgila ti unqab. Aqa are degsi sonaqa a na
niŋgi metŋgej. A Yesus aqa anjam bole iga mare mare laqnum qaji deqa
are qalsiqa niŋgi metŋgej. 15 Deqa ijo was, niŋgi siŋgila na tigeloqnsib
Qotei aqa anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryoqniy.
Anjam kalil iga neŋgreŋyoqnem qaji di dego niŋgi dauryoqniy.
16 Gago Tamo Koba Yesus Kristus wo gago Abu Qotei wo naŋgi aiyel
na iga tulaŋ qalaqalaigeqnub. Qotei a gaigai iga siŋgilatgoqnsiqa iga qa
are boleiyeqnu. Mondoŋ a na iga torei boletgwas. Deqa bini iga a
qa tariŋoqnsim unum. 17 O ijo was, Qotei a nuŋgo are siŋgilatetŋgosim
aqaryaiŋgimqa niŋgi kumbra bole kalil geregere dauryosib wau bole bole
yoqniy.

3

Pol a Tesalonaika Kristen naŋgi minjrej, “Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy”

1 Ariya ijo was, gago anjam qujai bei unu. Anjam agiende. Niŋgi iga
qa Qotei pailyoqniy. Yimqa a na iga aqaryaigimqa iga Tamo Koba aqa
anjam geregere mare mare laqnqom. Laqnimqa aqa anjam di tulaŋ
kobaosim sawa sawa kalil keretoqnimqa tamo uŋgasari gargekoba naŋgi
quoqnsib aqa ñam soqtoqnqab. Nami aqa anjam di nuŋgo ambleq di
dego tulaŋ kobaej. 2 Deqa niŋgi iga qa Qotei pailyoqnibqa a na iga
aqaryaigosim tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgo baŋq dena iga
eleŋqas. Niŋgi qalie, tamo gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub.
3 Ariya niŋgi quiy. Tamo Koba a gisaŋ tamo sai. Anjam kalil a mareqnu
qaji di a bole dauryeqnu. Deqa a niŋgi siŋgilatŋgosim taqatŋgimqa Satan
na niŋgi ugeugeiŋgwa keresai. 4 Iga Tamo Koba aqa ñam na qalieonum,
anjam kalil iga nami niŋgi merŋgoqnem qaji di niŋgi dauryeqnub.
Bunuqna dego niŋgi dauryoqnsib sqab.
5 Gago are koba endegsi unu. Tamo Koba a na nuŋgo are prugtetŋgimqa
niŋgi Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra geregere qalieosib dauryoqniy. Osib
siŋgila na tigeloqnsib gulbe qoboiyoqniy. Agi Kristus a nami siŋgila na
tigeloqnsiq gulbe qoboiyoqnej dego kere.

Niŋgi kalil wauoqniy

6 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa ñam na iga anjam
bei niŋgi endegsi merŋgwom. Kristen was qudei naŋgi gago anjam iga
nami niŋgi merŋgoqnem qaji di dauryqa uratosib deqa naŋgi wauqajqa
asginjreqnu. Deqa niŋgi na was naŋgi di qoreinjrsib sasaloiy. Niŋgi
naŋgi koba na saib. 7 Niŋgi gago kumbra dauryoqnsib soqniy. Gago
kumbra di niŋgi qalie. Iga nami niŋgi koba na sosimqa iga wauqajqa
asgigosaioqnej. 8 Iga nuŋgo iŋgi uyo laŋa yaiŋgosaioqnem. Iga gago segi
iŋgi awaiyoqnsim uyoqnem. Iga niŋgi gulbe eŋgwa uratosim deqa iga

qanam ti qolo ti waukobaoqnem. 9 Bole, iga Qotei aqa anjam maro
tamo unum deqa iga nuŋgo silali iŋgi iŋgi laŋa yaiŋgwa kere. Di iga
uratoqnem. Iga endegsi are qaloqnem. Iga wauoqnsim gago segi
iŋgi awaiyoqnsim uyoqnimqa gago kumbra di niŋgi unoqnsib bole qa
maroqnsib dauryoqnqab.
10 Niŋgi qalie, iga niŋgi koba na sosimqa endegsi merŋgoqnem, "Tamo
a wauqasai di a iŋgi uyqasai dego." 11 Ariya iga anjam endegsi quem,
"Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi wauqajqa asginjreqnu. Naŋgi laŋa
sosibqa yomu anjam koba laŋa laŋa mareqnub." 12 Deqa iga Tamo Koba
Yesus Kristus aqa ñam na tamo naŋgi deqaji endegsi minjrqom, "Niŋgi
lawo na sosib wauoqnsib nuŋgo segi iŋgi awaiyoqnsib uyoqniy."
13 O ijo was, niŋgi kumbra bole yqajqa asgiŋgaiq. 14 Kristen was
qudei naŋgi gago anjam iga neŋgreŋyonum qaji endi uratibqa niŋgi na
naŋgi taqal breinjrib isaq gileb. Yimqa naŋgo kumbra uge deqa naŋgi
jemainjrqas. 15 Tamo naŋgi di nuŋgo jeu tamo edegaib. Niŋgi endegsib
are qaloqniy, "Tamo naŋgi di gago Kristen was. Deqa iga Qotei aqa anjam
minjroqnsim naŋgi olo tingitnjroqnqom." Niŋgi degsib are qaloqniy.

Pol a kaiye anjam neŋgreŋyosiq Tesalonaika Kristen naŋgoq qariŋyej

16 Tamo Koba a are lawo qa utru. Deqa a na nuŋgo are latetŋgimqa niŋgi
gaigai are lawo soqniy. Tamo Koba a niŋgi kalil koba na soqnebe.
17 E Pol. E ijo segi baŋ na kaiye anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum. E ijo anjam kobotqa laqnsimqa e degyeqnum. Di ijo
kumbra.
18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

1 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel na e wau di ebeb.
Qotei na iga eleŋej deqa iga Yesus a olo laŋ qureq na bam unqajqa deqa
tariŋoqnsim unum.
2 O Timoti, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. E nami Yesus
aqa anjam bole ni mermonam qusimqa ino areqaloq di siŋgilatem. Deqa
ni ijo aŋgro bole bulonum. Gago Abu Qotei wo gago Tamo Koba Kristus
Yesus wo naŋgi aiyel ni qa dulosib are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Iga gisaŋ anjam kalil gotraŋyoqnqom

3 E Masedonia sawaq gilqa osimqa ni endegsi mermem, “Ni Efesus
qureq di soqne.” Ariya bini e anjam di pulutosiy ni mermqai, “Ni Efesus
qureq di olo soqne.” O Timoti, qure dia tamo qudei naŋgi Qotei aqa
anjam marqa oqnsib gisaŋ anjam bei ti turtoqnsib tamo uŋgasari naŋgi
minjreqnub. Deqa ni Efesus qureq di sosimqa tamo naŋgi di siŋgila
na endegsi minjroqne, “Niŋgi gisaŋ anjam di plaltoqnaib.” 4 O Timoti,
gisaŋ tamo naŋgi di laŋa sa anjam ti naŋgo moma naŋgo ñam qa ti anjam
koba laŋa laŋa mareleŋeqnub. Deqa ni na tamo naŋgi di minjrimqa
naŋgo kumbra di uratqab. Naŋgo anjam dena tamo uŋgasari naŋgo
areqalo tulaŋ ugeugeiyetnjreqnu. Deqa tamo uŋgasari naŋgi di Qotei
qa naŋgo areqalo siŋgilatqa yeqnab gisaŋ tamo naŋgo anjam dena naŋgi
getentnjreqnu. Deqa iŋgi bole bole Qotei na iga egeqnu qaji di naŋgi
qalieqa keresai. 5 Gago wau agiende. Iga na tamo uŋgasari naŋgi Yesus
aqa anjam minjreqnam naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib endegsi
poinjreqnu, “Bole, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum.” Degsi
poinjreqnaqa naŋgi are bole ti sosib qalaqalaiyo kumbra dauryeqnub.
6 O Timoti, tamo qudei naŋgi kumbra di urateqnub deqa naŋgi tulaŋ na-
narioqnsibqa anjam laŋa laŋa mareleŋeqnub. 7 Bole, naŋgi Qotei aqa dal
anjam plaltqajqa arearetnjreqnaqa mareqnub, “Anjam iga plalteqnum
qaji endi anjam bole.” Ariya anjam naŋgi plalteqnub qaji di aqa utru
naŋgi segi poinjrosaieqnu.
8 Iga qalieonum, Qotei aqa dal anjam a bolequja. Ariya iga dal anjam
geregere daurqasai di dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai. 9 Ni
que. Qotei a tamo bole naŋgi qa osiq dal anjam atosai. A dal anjam
gotraŋyo qaji tamo naŋgi qa osiq dal anjam atej. Naŋgo kumbra uge
agiende. Naŋgi diqoqnsib Qotei qoreiyoqnsib une ateqnub. Osib Qotei
aqa kumbra dauryqa uratoqnsib olo mandam qaji kumbra uge uge
yeqnub. Naŋgi naŋgo ai abu ñumsib moiyotnjreqnub. Osib tamo qudei
naŋgi dego ñumeleŋeqnub. 10 Naŋgi sambala kumbra yoqnsib laqnub.
Naŋgi uŋa wo ŋereŋqa uratoqnsib tamo bei bei wo ŋereŋoqnsib sambala
kumbra yeqnub. Naŋgi tamo qudei bajiŋeleŋoqnsib naŋgi kaŋgal tamo
ateqnub. Naŋgi gisaŋ anjam koba maroqnsib olo puluoqnsib naŋgo
gisaŋ anjam di siŋgilateqnub. Osib kumbra uge uge gargekoba yeqnub.
Naŋgo kumbra de ti Qotei aqa anjam bole ti ombla jeu atoqnsib unub.
11 Qotei na e qariŋbej deqa e aqa anjam bole di mare mare laqnum.
Anjam di riaŋ koba ti unu. Iga areboleboleigwajqa utru agi Qotei a segi.

Qotei a Pol qa dulej

12 Gago Tamo Koba Kristus Yesus a na e siŋgila ebsiqa marej, “Pol a ijo
wau tamo bole sqas. A ijo wau uratqasai.” Osiqa e giltbosiqa aqa wau
ijo baŋq di atej. Deqa e a tulaŋ biŋiyeqnum. 13 Bole, nami e Yesus aqa ñam
misiliŋyoqnsim a jeutoqnsim a qa anjam uge uge maroqnem. E nanari
tamo sosim ijo areqalo Yesus qa siŋgilatqa uratoqnem deqa e kumbra uge
di yoqnem. Yeqnam bati di Qotei a e qa dulej. 14 Osiqa a e qa are tulaŋ
boleiyosiq ijo are tigeltetbej deqa bini e gago Tamo Koba Kristus Yesus
qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum.
15 Anjam bei agiende. Kristus Yesus a une tamo naŋgi eleŋqa osiq deqa
mandamq aiyej. Tamo kalil naŋgi anjam di qusib marqab, “Bole.” O
Timoti, e nami une gargekoba yoqnem deqa e une tamo kalil naŋgi tulaŋ
buŋnjroqnem. 16 Yesus Kristus a une tamo naŋgi qa tariŋsokobaiyeqnu. Aqa
kumbra di tamo uŋgasari kalil naŋgi qalieqajqa deqa a matiq e qa dulej.
Di kiyaqa? Naŋgi Yesus aqa kumbra di qalieosib a qa naŋgo areqalo
siŋgilatosib ŋambile gaigai sqajqa deqa. 17 Qotei a bati gaigai gago Mandor
Koba sqas. A moiqa keresai. Iga a unqa keresai dego. A segi Qotei bole.
Deqa iga aqa ñam soqtoqnsim a biŋiyoqnqom. Bole.

Pol a Timoti minjej, “Ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil gotraŋyoqne”

18 O ijo aŋgro Timoti, Kristen gate naŋgi nami Qotei aqa medabu osib
ni qa anjam babtosib wau emeb. E deqa are qalsimqa anjam endi inoq
qariŋyonum. Deqa ni sisiyosim daurye. Kristen gate naŋgo anjam babteb
qaji dena ni siŋgilatmoqnimqa ni qoto tamo bulosim kumbra uge kalil
gotraŋyoqne. 19 Gotraŋyoqnsimqa ino areqalo Yesus qa bole siŋgilatoqne.
Osim qalieqam, ni Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. O Timoti,
tamo qudei naŋgi naŋgo uneq di tulaŋ sougetejunub deqa naŋgi Yesus
aqa anjam bole qalieqa keresai. Qotei na naŋgo kumbra tingitetnjrqa
yeqnaq naŋgi olo urateqnub. Naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa
asginjreqnaqa qobuŋ a sargumq di paraeqnu dego kere naŋgi areqalo
uge uge dauryoqnsib laqnub. Kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjrqas.
20 Agi Himeneus Aleksander wo naŋgi aiyel kumbra uge deqaji yeqnub.
Deqa e na naŋgi aiyel Satan aqa baŋq di atem. Di kiyaqa? Naŋgi aiyel
endegsi poinjrqajqa, “Bole, iga olo Qotei misiliŋyqasai.”

2

Iga tamo uŋgasari kalil naŋgi qa pailyoqnqom

1 O Timoti, e anjam kobaquja bei endegsi mermit ni qusim daurye. Ni
na Kristen naŋgi minjroqnimqa naŋgi tamo uŋgasari kalil qa pailyoqnsib
Qotei biŋiyoqnebe. 2 Osib mandor kokba ti sawa taqato qaji tamo kalil
naŋgi qa ti dego Qotei pailyoqnebe. Yim naŋgi na iga geregere taqatge-
soqnibqa iga kalil lawo na sosim kumbra Qotei a areareteqnu qaji di
dauryoqnqom. 3 Pailyo deqaji Qotei aqa ŋamgalaq di tulaŋ boledamu.
Qotei agi iga eleŋej qaji. 4 Qotei aqa are koba endegsi unu. A na tamo
uŋgasari kalil naŋgi eleŋamqa naŋgi aqa anjam bole poinjrim ojesqab.
5 Iga qalie, Qotei a segi qujai Qotei bole. Kristus Yesus a segi qujai iga
Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. 6 Yesus a moiqajqa
bati kereonaqa a bosiqa tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqa marsiqa aqa segi
ŋambile uratosiq moiyej. Aqa kumbra dena Qotei na iga endegsi osorgej,
a na tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqajqa are koba unu. 7 Qotei na e giltbej

deqa e aqa anjam mare mare laqnum. E aqa anjam palontqajqa wau ti.
E bole mermonum. E gisaŋosai. E aqa anjam plaltoqnitqa sawa bei bei
qaji naŋgi poinjrim Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa deqa osiq e wau
ebej.
8 Deqa ni na Kristen tamo qure qure kalilq di unub qaji naŋgi minjro-
qnimqa naŋgi minjiŋ ti ŋiriŋ ti uratosib Qotei aqa segi kumbra boleq di
sosib naŋgo baŋ soqtoqnsib pailyoqnebe.

Uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam dauryosib
wau bole bole yoqnqab di naŋgo wala bole

9 Ni na Kristen uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi areqalo bole na
gara jigoqnebe. Naŋgi diqoqnsib naŋgo gate baŋga walatoqnaib. Osib
kolilei na ti wala bole na ti naŋgo jejamu maqtosib gara wala ti jigo-
qnaib. 10 Ni na uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi Qotei aqa anjam
dauryoqnsib wau bole bole yoqnebe. Di naŋgo wala bole. 11 Uŋgasari
naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib medabu getentoqnsib Qotei aqa
anjam quoqnebe. 12 Naŋgi Qotei aqa anjam plaltaib. Osib tamo naŋgo
gate saib. E na naŋgi saidnjronum. Naŋgi medabu getentosib anjam
segi quoqnebe. 13 Ni que. Qotei a Adam namoqna gereiyosiqa bunuqna
a Iv gereiyej. 14 Satan na Adam gisaŋ anjam minjosai. A na Iv gisaŋ
anjam minjnaq qusiq dauryej. Osiq deqa a une atej. 15 Deqa ni na
uŋgasari naŋgi minjroqnimqa naŋgi aŋgrotoqnsib aŋgro qa wauoqnebe.
Naŋgi wau di yoqnsib gaigai Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe. Osib
qalaqalaiyo kumbra dauryosib Qotei aqa segi kumbra boleq di sosib
naŋgo segi jejamu taqatoqnebe. Yim deqa Qotei na naŋgi eleŋqas.

3

Tamo bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a kumbra bole bole dauryoqnem

1 O Timoti, ijo anjam endi bole. Deqa ni que. Tamo bei a Kristen naŋgo
gate sqajqa are qalqas di kere. Di wau bolequja. 2 Deqa ni unime. Tamo
bei a Kristen naŋgo gate sqa marsimqa a kumbra bole bole dauryoqnem.
Yim tamo uŋgasari naŋgi aqa jejamuq di une bei unqasai. Tamo di a uŋa
aiyeltaiq. A uŋa qujai segi esoqnem. Osim aqa segi so geregere taqatosim
areqalo bole ti soqnem. Tamo laŋaj naŋgi aqa meq boqnibqa oqnsim
geregereinjroqnem. A Qotei aqa anjam palontqajqa wau geregere
poiyim anjam palontoqnem. 3 A ya uge uyoqnsim nanarioqnaiq. A urur
minjiŋ oqim qotoqnaiq. A lawo na soqnem. A silali koba ti sqajqa are
qaloqnaiq. 4 A na aqa uŋa ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjroqneme.
Yim aqa aŋgro naŋgi aqa anjam geregere quoqnsib dauryoqnebe. 5 A aqa
segi uŋa ti aqa aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjrqasai di a Kristen naŋgi
geregere taqatnjrqa keresai dego. Deqa a Kristen naŋgo gate sqa keresai.
6 Ni Kristen tamo bunuj a gate ataim. A gate sqas di a diqosim aqa segi
ñam soqtim Qotei na nami Satan ŋolawotej dego kere a ŋolawotqas. 7 Deqa
ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji
unsim a gate ate. A tamo uŋgasari Qotei qaliesai qaji naŋgo ŋamgalaq di
ñam bole ti unu. A ñam bole ti sqasai di a gate ataim. Tamo deqaji a gate
sqas di tamo qudei naŋgi a misiliŋyibqa Satan na a tulaŋ ugeugeiyim a
aliemq di sobulqas.

Kristen naŋgo wau tamo naŋgi areqalo bole ti sosib wauoqnebe

8 Tamo qudei naŋgi Kristen naŋgo wau tamo sqa marsibqa naŋgi
dego areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqnebe. Naŋgi medabu
aiyeltaib. Naŋgi ya uge uyoqnsib nanarioqnaib. Naŋgi tamo naŋgo silali
yainjrqajqa are koba qalaib. 9 Naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di are gulbe
saiqoji sosibqa uli anjam Qotei a nami babtej qaji di siŋgila na ojoqnebe.
Uli anjam di iga nami qusim Qotei qa gago areqalo siŋgilatem. 10 O Timoti,
ni na Kristen naŋgo wau tamo naŋgi geregere peleinjrime. Naŋgi wau
bole yibqa ni di unsim naŋgi wau tamo ate. 11 Naŋgo ŋauŋ naŋgi dego
areqalo bole ti sosibqa kumbra bole bole yoqnsib naŋgo segi so geregere
taqatosib wau kalil Qotei na naŋgi enjrej qaji di geregere ojoqnebe.
Naŋgi yomu anjam maroqnaib. 12 Kristen naŋgo wau tamo naŋgi uŋa
aiyeltaib. Naŋgi uŋa qujai segi esoqneb. Sosibqa naŋgo ŋauŋ naŋgi ti
naŋgo aŋgro naŋgi ti geregere taqatnjroqnebe. 13 Kristen naŋgo wau
tamo naŋgi wau bole yoqnqab di naŋgi ñam bole ti sosib naŋgo areqalo
Kristus Yesus qa bole siŋgilatoqnqab. Deqa naŋgi Yesus aqa anjam mare
mare laqajqa ulaqasai.

Qotei aqa kumbra nami uliesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja

14 O Timoti, e inoq urur bosiy numqajqa are koba unu. Ariya e mati an-
jam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. 15 E inoq urur bqa keresaiamqa
ni ijo anjam endi sisiyame. Osim kumbra bole kalil Qotei na Kristen
naŋgi dauryqa areareteqnu qaji di ni geregere poimqas. Kristen naŋgo
utru agiende. Naŋgi Qotei ŋambile so qaji aqa segi tamo uŋgasari unub.
Naŋgi tal ai bul tigeloqnsib Qotei aqa anjam bole siŋgilateqnub. 16 Iga kalil
medabu qujaitoqnsim endegsi mareqnum, “Qotei aqa kumbra nami
ulitesoqnej qaji di tulaŋ kobaquja.” Aqa kumbra agiende,
A segi tamo bulyonaqa tamo uŋgasari naŋgi a unoqneb.
Aqa kumbra bole kalil Mondor Bole na babtosiq iga osorgej.
Laŋ aŋgro naŋgi dego a unoqneb.
Aqa wau tamo naŋgi sawa bei beiq giloqnsibqa aqa anjam mare mare
laqnub.
Mandamq endi tamo uŋgasari naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.
Qotei na a olo osiq laŋ qureq osi oqnaqa a dia ñam kobaquja ej.

4

Gisaŋ tamo naŋgi mondoŋ bqab

1 Qotei aqa Mondor a anjam endegsi babtej. Diŋo bati jojomoqnimqa
tamo uŋgasari gargekoba naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa urato-
qnqab. Naŋgi gisaŋ mondor ti mondor uge uge ti naŋgo anjam qusib
dauryoqnqab. 2 Dauryoqnibqa gisaŋ tamo naŋgi na naŋgo areqalo tulaŋ
niñaqyetnjribqa naŋgi naŋgo segi une poinjrqa keresaiinjrqas. 3 Gisaŋ
tamo naŋgi dena anjam uge endegsib tamo uŋgasari naŋgi minjroqnqab,
“Niŋgi uŋataib. Niŋgi tamotaib. Niŋgi damu uyaib. Di getento kalil.” O
Timoti, anjam di gisaŋ. Qotei na iŋgi iŋgi kalil ateleŋej deqa iga iŋgi iŋgi
di oqa maroqnsim Qotei biŋiyoqnsim oqnqom. Iga Qotei aqa anjam bole
qalieosim gago areqaloq di siŋgilatejunum deqa iga iŋgi iŋgi di oqnqom.
4 Iga qalie, iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji di bole. Deqa iga iŋgi bei
getentqasai. Iga Qotei biŋiyoqnsim iŋgi iŋgi kalil di oqnqom. 5 Iŋgi iŋgi
di Qotei aqa segi iŋgi bole tiŋtiŋ. Qotei a gago pailyo na ti aqa segi anjam
na ti iŋgi iŋgi di boleteqnu.

Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa wau tamo bole soqne”

6 O Timoti, ni na ijo anjam kalil endi gago Kristen was naŋgi minjroqne.
Ni degyqam di ni Kristus Yesus aqa wau tamo bole sqam. Yimqa
anjam bole ni ino areqaloq di siŋgilateqnum qaji dena ti powo bole
ni osim dauryeqnum qaji dena ti ni olo torei siŋgilatmesqas. 7 Tamo
qudei naŋgi laŋa sa anjam uge uge mareqnub. Anjam dena tamo
uŋgasari naŋgi nanaritnjreqnu. Deqa ni anjam di qoreiyosim Qotei aqa
kumbra dauryqajqa siŋgilaoqne. 8 Ni qalie, iga gago jejamu qaloqnsim
geregere taqatoqnqom di iga siŋgila oqnsim sqom. Kumbra dena iga
kiñala aqaryaigwas. Di gago jejamu segi aqaryaiyqas. Ariya iga Qotei
aqa kumbra dauryqajqa siŋgilaoqnqom di iga mandamq endi so bole
sosim mondoŋ dego iga ŋambile gaigai sqom. Kumbra dena iga torei
aqaryaigwas. 9 O Timoti, anjam di bole. Tamo kalil naŋgi qusib marqab,
“Bole.” 10 Qotei ŋambile unu qaji a na tamo uŋgasari kalil naŋgi eleŋqajqa
waueqnu. Od, a na tamo uŋgasari a qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgi
bole eleŋej koboqo. Deqa iga Qotei qa tariŋoqnsim unum. Utru deqa iga
gaigai siŋgila na aqa wau ojeqnum.
11 Ijo anjam kalil endi ni na plaltoqnsim Kristen naŋgi minjroqne.
12 O Timoti, tamo qudei naŋgi ni qa mareqnub, ni aŋgro kiñala. Tamo
naŋgi dena ino ñam ugetetmaib. Ino anjam maro ti ino walwel ti di ni
geregere taqatosim kumbra bole segi yoqne. Osim qalaqalaiyo kumbra
dauryoqnsim Qotei qa ino areqalo siŋgilatoqnsim Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo bole une saiqoji soqne. Soqnim Kristen naŋgi ino kumbra di
unoqnsib ni daurmoqnqab. 13 Ariya e inoq urur bqasai di Kristen naŋgi
louqa korooqnibqa ni tigeloqnsim Qotei aqa anjam neŋgreŋq di unu qaji
di sisiyoqnsim anjam aqa damu palontoqne. Osim naŋgi Qotei aqa gam
bole osornjroqne. 14 Nami Kristen gate naŋgi ino gateq di naŋgo baŋ
atnabqa Qotei na ni siŋgila emej. Bati di tamo bei na Qotei aqa medabu
osiq ni qa anjam bei babtej. Deqa ni siŋgila di oqnsim Qotei aqa wau ojqa
asgimaiq. 15 Ni gaigai wau di geregere taqatosim siŋgila na wauoqne.
Yimqa Kristen kalil naŋgi ino kumbra di unoqnsib maroqnqab, “Ni Qotei
aqa wau bole yeqnum.” 16 Ni ino segi kumbra ti ino anjam maro ti
geregere taqatosim siŋgila na Qotei aqa wau yoqne. Yimqa Qotei na ni
ti tamo uŋgasari kalil ino anjam queqnub qaji naŋgi ti eleŋqas.

5

Kristen kalil naŋgi gago was, jaja, ai abu bul unub

1 O Timoti, ni na tamo qeli naŋgi ŋiriŋtnjroqnaim. Ni lawo na naŋgi
tingitnjroqne. Ni naŋgi tingitnjrqa osimqa naŋgi ino abu bul lawo na
tingitnjroqne. Aŋgro meli naŋgi ti aŋgro wala naŋgi ti dego lawo na
tingitnjroqne. Ni naŋgi tingitnjrqa osimqa naŋgi ino was bul lawo na
tingitnjroqne. 2 Uŋa qeli naŋgi dego tingitnjrqa osimqa naŋgi ino ai bul
lawo na tingitnjroqne. Uŋa meli naŋgi dego tingitnjrqa osimqa naŋgi
ino jaja bul lawo na tingitnjroqne. Ni Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji
sosimqa uŋa meli naŋgi tingitnjroqne.

Uŋa qobul naŋgi taqatnjrqajqa anjam

3 Nuŋgo ambleq di uŋa qobul naŋgi unub. Naŋgi qudei aŋgro saiqoji.
Deqa ni na uŋa qobul naŋgi di kumbra bole osornjroqne. 4 Uŋa qobul
qudei naŋgo aŋgro ti moma ti soqnib ni na naŋgi endegsi minjre, “Nuŋgo

ai ti moma ti naŋgi qobulonub deqa niŋgi na naŋgi taqatnjroqnsib iŋgi
iŋgi enjroqniy. Nuŋgo wau bole agide. Niŋgi nami aŋgro kiñilala sonabqa
naŋgi waukobaoqnsib niŋgi gereiŋgoqneb. Bini naŋgi qobulonub deqa
niŋgi na kamba naŋgi taqatnjroqniy. Niŋgi kumbra degyqab di Qotei a
niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyqas.”
5 Uŋa qobul qudei naŋgi aŋgro saiqoji. Naŋgi segi unub. Naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib qolo ti qanam ti
pailyoqnsib unub. 6 Ariya naŋgi qudei naŋgo segi jejamu qa areqalo
uge uge dauryeqnub. Deqa naŋgi moiyobulejunub. 7 Deqa ni na uŋa
qobul naŋgi di minjroqnimqa naŋgi Qotei pailyoqnsibqa kumbra bole
bole dauryoqnebe. Naŋgi kumbra degyqab di naŋgi tamo uŋgasari kalil
naŋgo ŋamgalaq di une saiqoji sqab. 8 Ariya ni que. Tamo bei na aqa segi
tal qujai naŋgi gereinjrqasai di a kumbra tulaŋ ugedamu yqo. A Yesus qa
aqa areqalo siŋgilatqa uratobulqo. Ni une. Tamo naŋgi Qotei qaliesai qaji
naŋgi kumbra uge deqaji yosaieqnub.
9 O Timoti, ni uŋa qobul naŋgo ñam neŋgreŋyim Kristen naŋgi na iŋgi
iŋgi qa aqaryainjroqnqab. Ni uŋa qobul endeqaji naŋgo ñam neŋgreŋye.
Naŋgi uŋa qeli wausau 60 onub. Naŋgi nami tamo qujai segi esoqneb.
10 Naŋgi wau bole bole yoqneb deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo ŋamgalaq
di uŋa bolequja. Naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi gereinjroqnsib boletnjro-
qneb. Tamo laŋaj naŋgi naŋgo meq beqnabqa oqnsib gereinjroqneb.
Naŋgi na Kristen naŋgo siŋga yansetnjroqneb. Tamo uŋgasari naŋgi
gulbe ti sonabqa naŋgi na aqaryainjroqneb. Naŋgi wau bole bole yqajqa
siŋgilaoqneb. O Timoti, ni uŋa qobul deqaji naŋgo ñam neŋgreŋyim Kristen
naŋgi na iŋgi iŋgi qa aqaryainjroqnqab.
11 Ariya uŋa qobul meli naŋgi siŋgila bole unub deqa ni naŋgo ñam
neŋgreŋyaim. Naŋgi qudei olo tamo oqajqa are prugnjreqnaqa Kristus
qoreiyeqnub. 12 Naŋgi nami anjam siŋgilatosib mareb, “Iga olo tamo
oqasai. Iga Kristus aqa wau segi ojqom.” Ariya naŋgo anjam di
naŋgi bunuqna uratosib olo tamo oqajqa are prugnjreqnu. Deqa naŋgi
unetonub. 13 Naŋgo kumbra uge bei agiende. Naŋgi lalie kobaeqnub. Di
segi sai. Naŋgi ta talq giloqnsib anjam laŋa laŋa maroqnsib yomu anjam
quqwajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Anjam uge uge iga marqajqa getento
qaji di naŋgi mare mare laqnub. 14 Deqa e are qalonum, uŋa qobul meli
deqaji naŋgi olo tamo osib aŋgrotoqnsib naŋgo segi tal gereiyoqnqab di
kere. Naŋgi degyqab di jeu tamo naŋgi na Kristen naŋgi misiliŋnjrqa
keresai. 15 Ni qalie, uŋa qobul meli qudei naŋgi Qotei aqa gam bole
uratoqnsib olo Satan dauryeqnub. 16 Ariya Timoti, ni que. Uŋgasari qudei
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo ai naŋgi qobulonub.
Deqa ni na naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo ai naŋgi taqatnjroqnsib iŋgi iŋgi
enjroqnqab. Yimqa Kristen naŋgi na gulbe di qoboiyqasai. Uŋa qobul
aŋgro saiqoji unub qaji naŋgi segi Kristen naŋgi na taqatnjroqnsib iŋgi
iŋgi qa aqaryainjroqnqab.

Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa iga na naŋgi gereinjroqnqom

17 Kristen gate naŋgi wau bole yeqnub deqa ni na tamo uŋgasari
naŋgi minjrimqa naŋgi Kristen gate naŋgo ñam soqtetnjroqnsib iŋgi
iŋgi qa aqaryainjroqnebe. Kristen gate qudei naŋgi Qotei aqa anjam
palontqajqa waukobaoqnsib Qotei aqa gam bole tamo uŋgasari naŋgi
osornjreqnub. Deqa ni na tamo uŋgasari naŋgi minjrimqa naŋgi Kristen
gate naŋgi di tulaŋ geregereinjroqnebe. 18 Iga qalie, tamo naŋgi wauqab

di naŋgo awai oqab. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb
unu, “Makau naŋgi waukobaoqnsib iŋgi ñeŋgi paraparaiyoqnsib aqa
sau taqal ateqnub. Deqa niŋgi na makau naŋgi damu uyqa saidnjraib.”
19 Ariya Timoti, tamo qujai na ni mermqas, “Kristen gate bei a une
yqo.” Degsi mermqas di ni aqa anjam quetaim. Ariya tamo aiyel kiyo
tamo qalub kiyo naŋgi na degsib mermibqa ni naŋgo anjam di quetnjre.
20 Kristen gate qudei naŋgi une yoqnibqa ni na naŋgi joqsim Kristen gate
kalil naŋgo ulatamuq di tigeltnjrsim naŋgo une boleq atsim ŋiriŋtnjre.
Yimqa Kristen gate kalil naŋgi ino kumbra di unsib naŋgi dego une
yqajqa ulaqab.

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa wau geregere taqatime”

21 O Timoti, Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi ti Kristus Yesus ombla naŋgo
ŋamgalaq di e siŋgila na anjam endegsi ni mermqai. Wau kalil e ino baŋq
di atem qaji di ni bole taqatosim wauoqne. Ni que. Ni ino leŋ qujai
naŋgi ti tamo ñam ti naŋgi segi geregereinjroqnaim. Ni tamo kalil naŋgi
turtnjrsim geregereinjroqnime. 22 Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa
osimqa ino baŋ aqa gateq di urur ataim. Ni grotqam di a bunuqna une
yimqa ni a ombla une oqam. Deqa ni ino segi so geregere taqatosim Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqne.

23 Ariya Timoti, ni mene jaqatiŋmeqnu deqa ni bunuqna ya segi uyaim.
Ni ya ti wain ti turtosim uyoqne. Yim ino mene olo boleqas.

24 Tamo qudei naŋgo une boleq di unu. Qotei na tamo naŋgi di awai
uge enjrqas. Tamo qudei naŋgo une uliejunu. Bunuqna naŋgo une di
dego boleq dqas. 25 Dego kere tamo naŋgo kumbra bole qudei boleq di
unu. Kumbra bole qudei boleq dosaiunu. Kumbra di dego boleq dqas.
Kumbra di gaigai uliesqa keresai.

6

Kaŋgal tamo naŋgi kumbra bole segi yoqnebe

1 Ni na Kristen kaŋgal tamo naŋgi minjrimqa naŋgi naŋgo wau qa gate
naŋgo ñam soqtoqnsib naŋgo sorgomq di geregere soqnebe. Yimqa wau
qa gate naŋgi Qotei aqa ñam ti Yesus aqa anjam ti misiliŋyqa keresai.

2 Kristen kaŋgal tamo qudei naŋgo wau qa gate naŋgi dego Kristen.
Deqa ni na kaŋgal tamo naŋgi di minjrimqa naŋgi endegsib are qalaib,
“Gago wau qa gate naŋgi gago Kristen was. Deqa uŋgum, iga naŋgo anjam
gotraŋyoqnqom.” Naŋgi degsib are qalaib. Ni na naŋgi minjrimqa naŋgi
endegsib are qalqab, “Gago wau qa gate naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilateqnub. Deqa iga naŋgi qalaqalainjroqnqom.” Naŋgi degsib are
qalqab di naŋgi naŋgo wau qa gate naŋgi geregere wauetnjroqnqab. O
Timoti, ni ijo anjam di plaltoqnsim Kristen naŋgi minjroqne.

Tamo naŋgi silali koba oqajqa are qalqab di
Satan na naŋgi uneq breinjrqas

3 Gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa anjam kalil bole. Di gisaŋ anjam
sai. Iga anjam di ojqom gam dena iga Qotei aqa kumbra geregere
qalieosim dauryqom. Ariya tamo qudei naŋgi degyosaieqnub. Naŋgi
Yesus aqa anjam di uratoqnsib olo anjam bei Yesus aqa anjam ti ombla
kerekereosai qaji di palonteqnub. 4 Tamo deqaji naŋgi naŋgo segi
areqalo dauryqajqa tulaŋ arearetnjreqnaqa diqoqnsib laqnub. Naŋgi
powo saiqoji sosibqa anjam qudei qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib ñam qudei

qa anjam na qotoqnsib unub. Anjam dena naŋgo are ugetetnjreqnaqa
naŋgi qotoqnsibqa misiliŋ anjam koba maroqnsib areqalo uge ti laqnub.
5 Osib naŋgi gaigai ŋiriŋ anjam koba maroqnsib areqalo uge uge na
niñaqoqnsib laqnub. Naŋgi Qotei aqa anjam bole poinjrosai bole sai. Deqa
naŋgi endegsib are qaleqnub, “Iga Qotei aqa kumbra dauryqom gam
dena iga ñoro koba ti sqom.” O Timoti, naŋgo anjam di gisaŋ.
6 Bole, iga Qotei aqa kumbra dauryqom gam dena iga laŋ goge qaji
ñoro koba oqom. Jejamu qa iŋgi iŋgi Qotei na egeqnu qaji di iga oqnsim
mareqnum, “Iŋgi di iga qa kere.” Iga degsi mareqnum gam dena dego
iga laŋ goge qaji ñoro bole oqom. 7 Iga qalie, iga nami ŋambabem di
iga iŋgi iŋgi ti ŋambabosai. Bunuqna iga moiqom di iga iŋgi iŋgi ti olo
moiqasai dego. 8 Deqa iga endegsi marqom, “Iga iŋgi uyo ti gara ti yala
eqnum di kere.” 9 Ariya tamo naŋgi silali koba oqajqa are qaleqnub qaji
naŋgi Satan na walawalainjroqnsiq uneq breinjreqnu. Aliem na wagme
naŋgi ojeleŋeqnu dego kere. Deqa naŋgi kumbra uge uge yqajqa are
prugnjreqnaqa kumbra dena naŋgi tulaŋ ugetnjreqnu. Mondoŋ naŋgi
torei padalqab. 10 Tamo deqaji naŋgi silali tulaŋ qalaqalaiyeqnub. Naŋgo
kumbra di agi kumbra uge uge kalil qa utru. Kumbra dena tamo qudei
naŋgi titnjreqnaqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqa uratoqnsib
gulbe gargekoba iteqnub.

Tamo uŋgasari Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ŋambile bole oqab

11 O Timoti, ni Qotei aqa tamo bole unum deqa ni kumbra uge kalil
torei qoreiyosim taqal ate. Osim ni kumbra bole bole yoqnsim Qotei aqa
kumbra dauryoqnsim a qa ino areqalo siŋgilatoqnsim tamo uŋgasari naŋgi
qalaqalainjroqne. Osim ni siŋgila na tigeloqnsim gulbe kalil qoboiyoqn-
sim tamo uŋgasari naŋgi lawo kumbra osornjroqne. 12-13 Tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi siŋgila na gurgurobulo-
qnsib bubuŋeqnub. Deqa Timoti, ni siŋgila na ururoqne. Osim dena
ni ŋambile gaigai sqam. Ŋambile di Qotei na ni emqajqa are qalsiq
metmej. Qotei a na qujai iŋgi iŋgi kalil ŋambile enjreqnu. Ni tamo uŋgasari
gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Kristus Yesus aqa ñam ubtoqnem. Deqa
Yesus agi nami Pontius Pailat aqa ulatamuq di anjam maroqnej qaji
aqa Abu Qotei wo naŋgo ŋamgalaq di e ni siŋgila na endegsi mermqai.
14 Anjam ni qusim ojejunum qaji di ni geregere dauryoqne. Ni anjam
di ugetaim. Ugetqasai di tamo naŋgi ni misiliŋmqa keresai. Ni anjam di
dauryosim gilsim gilsim gago Tamo Koba Yesus Kristus a olo laŋ qureq
na brantim ni unqam. 15 Yesus bqajqa bati di Qotei a segi na bati atim a
bqas. Gago are boletetgwajqa utru agi Qotei a segi. A segi qujai mandam
ti iŋgi iŋgi kalil ti taqatejunu. A mandor kokba kalil naŋgo Mandor Koba.
A tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba. 16 A segi qujai moiyosaieqnu. A
suwaŋoq di unu. Aqa suwaŋ di kobaquja. Deqa iga aqa areq di brantqa
keresai. Tamo bei na nami aqa ulatamu unosaioqnej. Tamo bei na a
unqa keresai. Deqa iga kalil gaigai aqa ñam soqtoqnqom. A bati gaigai
siŋgila koba ti sqas. Bole.

Ñoro tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe

17 O Timoti, ni na Kristen tamo uŋgasari mandam qa ñoro koba ejunub
qaji naŋgi endegsim minjre, “Niŋgi diqosib nuŋgo segi ñam soqtaib.
Nuŋgo ñoro urur koboqas deqa niŋgi ñoro qa are siŋgilataib. Niŋgi Qotei

qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Qotei na iŋgi bole bole kalil iga
egeqnaqa iga oqnsim areboleboleigeqnu. 18 Deqa niŋgi kumbra bole
bole yoqnsib tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjroqniy. Osib gaigai nuŋgo
iŋgi iŋgi jeiyoqnsib tamo uŋgasari iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji naŋgi en-
jroqniy. Mandam qa ñoro a iŋgi bole edegaib. Iŋgi bole agi tamo uŋgasari
aqaryainjrqajqa kumbra." O Timoti, ni na tamo uŋgasari mandam qa
ñoro koba ejunub qaji naŋgi degsim minjroqne. 19 Naŋgi ino anjam di
dauryqab di mondoŋ naŋgi laŋ goge qaji iŋgi iŋgi tulaŋ koba koroiyib
iŋgi iŋgi dena naŋgi tulaŋ aqaryainjrqas. Yimqa naŋgi ŋambile bole gaigai
sqab.

Pol na Timoti minjej, "Ni Qotei aqa wau geregere taqatesoqne"

20 O Timoti, Qotei na ni wau emej deqa ni wau di geregere taqatesoqne.
Tamo qudei naŋgi anjam uge laŋa laŋa mareqnub deqa ni naŋgo anjam
di qoreiye. Tamo naŋgi di mareqnub, "Iga powo bole ti unum." Di gisaŋ.
Naŋgi Qotei jeutoqnsib aqa areqalo dauryqa asginjreqnu. 21 Tamo deqaji
naŋgi Yesus qoreiyoqnsib a qa naŋgo areqalo siŋgilatqa urateqnub.

O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

2 TIMOTI

1 E Pol. Kristus Yesus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Qotei aqa segi areqalo na e wau di ebej deqa e na tamo
uŋgasari naŋgi endegsi minjreqnum, “Niŋgi Kristus Yesus qa nuŋgo are-
qalo siŋgilatqab di niŋgi ŋambile oqab.” Ŋambile di Qotei a nami iga egwa
marej.
2 O Timoti, ni ijo aŋgro bole bulonum. E anjam endi neŋgreŋyosim inoq
qariŋyonum. Tamo Koba Kristus Yesus aqa Abu Qotei wo naŋgi aiyel ni
qa dulosib are boleinjrimqa ni lawo na soqnime.

Iga Yesus aqa anjam bole qa jemaigwasai

3 Ijo moma naŋgi nami Qotei aqa wau ojoqneb dego kere e bini Qotei
aqa wau ojeqnum. Ijo moma naŋgo are miligiq di naŋgi qalieeb, naŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji soqneb. E segi dego ijo are miligiq di
degsi qalieonum. Deqa Timoti, e qolo ti qanam ti Qotei pailyoqnsim ni
qa are qaloqnsim Qotei biŋiyeqnum. 4 Nami e ni uratmqa laqnamqa ni e
qa are ugeimonaqa akamem. E deqa are qaloqnsim ni olo numqajqa are
koba unu. E ni numsiyqa tulaŋ areboleboleibqas. 5 Nami ino moma Lois
wo ino ai Yunis wo naŋgi aiyel Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb dego
kere bini ni Yesus qa ino areqalo siŋgilateqnum. Utru deqa e ni numqajqa
are qaloqnsim unum. 6 Nami e ijo baŋ ino gateq di atnamqa Qotei na ni
aqa wau ojqajqa deqa siŋgila emej. Deqa e ino areqalo tigeltetmitqa ni
siŋgila deqa olo are qaloqnsim wau di siŋgilatoqne. Tamo a ŋam puyim
puloŋosim kobaqas dego kere ni ino wau di olo siŋgilatim kobaqas. 7 Ni
qalie, Qotei na iga ulaqajqa deqa aqa Mondor egosai. Iga siŋgila ti
qalaqalaiyo kumbra ti areqalo bole ti sqajqa deqa osiq aqa Mondor egej.
8 Deqa ni gago Tamo Koba aqa anjam qa jemaimaiq. Ni e qa dego
jemaimaiq. E Yesus aqa anjam mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi
na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. Deqa ni na e beterbosim Qotei
aqa siŋgila ti sosim Yesus aqa anjam bole mare mare laqne. Osim dena ni
e ombla gulbe oqnsim sqom. 9 Qotei na iga eleŋosiqa iga aqa segi kumbra
boleq di sqajqa deqa are qalsiq metgej. Iga wau bole bole yoqnem Qotei
a deqa osiq iga metgosai. Tulaŋ nami a iŋgi iŋgi kalil atosaisosiqa a aqa
segi areqalo na iga metgej. Osiqa iga qa are boleiyosiqa Kristus Yesus
qariŋyosiq dena iga eleŋej. 10 Bati kereonaqa Kristus Yesus agi iga eleŋej
qaji a boleq dosiqa moiyo aqa siŋgila kobotej. Aqa kumbra dena Qotei a
iga qa are boleiyej. E Yesus aqa anjam bole mare mare laqnum gam dena
tamo uŋgasari naŋgi endegsi poinjreqnu, “Bole, iga moiqasai. Iga ŋambile
gaigai sqom.”
11 E Yesus aqa anjam bole palontqajqa ti plaltqajqa ti deqa Qotei na
e giltbej. 12 Deqa uŋgum, e gulbe oqnsiy sqai. E deqa jemaibqasai. E
Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum. E a qa qalie bole. A e wau ebej deqa
e qalieonum, a na wau di geregere taqatoqnsim gilsim a olo bqajqa bati
brantqas.
13 O Timoti, anjam bole kalil e nami ni mermoqnem qaji di ni
geregere dauryoqnsim palontoqne. Osim Kristus Yesus qa ino areqalo
siŋgilatoqnsim a qalaqalaiyoqne. 14 Qotei na aqa anjam bole di ino baŋq
di atej. Anjam di tulaŋ bolequja. Deqa ni anjam di geregere taqatesoqne.

Mondor Bole agi gago are miligiq di unu qaji a na ni aqaryaimoqnimqa
ni Qotei aqa wau geregere ojsim laqne.
15 Ni qalie, tamo kalil Esia sawaq di unub qaji naŋgi e uratbosib
jaraiyeb. Figelus Hermogenes wo naŋgi aiyel dego e uratbosib jaraiyeb.
16 E endegsi pailyeqnum, “O Tamo Koba, ni Onesiforus aqa tal qujai
naŋgi qa dulame.” O Timoti, Onesiforus a bati gargekoba ijo are
boletetboqnej. E tonto talq di soqnem bati deqa a e qa jemaiyosai.
17 A Rom qureq bosiq dia e qa ŋamosiq itbej. 18 Deqa e a qa endegsi
pailyeqnum, “O Tamo Koba, mondoŋ ni na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa
batiamqa ni Onesiforus a qa dulame.” O Timoti, nami Efesus qureq di
dego Onesiforus a e qa wau gargekoba yoqnsiqa aqaryaiboqnej. Di ni
qalie.

2

*Pol na Timoti minjej, “Ni Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe qoboiye-
soqne”*

1 O ijo aŋgro Timoti, Kristus Yesus a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra
dena ni siŋgilatmoqneme. 2 E tamo gargekoba naŋgo ŋamgalaq di Qotei
aqa anjam palontoqnem di ni quoqnem. Anjam di ni na olo tamo qudei
Yesus bole dauryeqnub qaji naŋgi dego minjroqnimqa naŋgi kamba
tamo qudei naŋgi minjroqnqab.
3 Ni e ombla Kristus Yesus aqa qoto tamo bulosim gulbe qoboiyesoqne.
4 Qoto tamo naŋgo kumbra di ni qalie. Naŋgi qotqajqa wau ojoqnsib
olo wau bei qa are qalosaieqnub. Naŋgi qotqajqa wau segi ojeqnub.
Deqa naŋgo gate a naŋgi qa tulaŋ areboleboleiyeqnu. 5 Tamo bei bei wo
gurgurosib bubuŋosib bei na bei buŋyosim di a awai oqas. A ururqajqa
kumbra geregere dauryqasai di a awai oqasai. 6 Tamo bei a wauosim iŋgi
yagwas di iŋgi meliamqa a osim uyqas. Deqa tamo laŋaj bei a namoqna
bosim iŋgi uyqasai. 7 O Timoti, ijo anjam e ni mermeqnum qaji endi ni
qusim ino areqaloq di siŋgilatime. Yimqa Tamo Koba a na powo emimqa
ni ijo anjam kalil endi geregere poimqas.
8-9 Ni gaigai Yesus Kristus qa are qaloqne. A moisiq olo subq na tigelej.
A Mandor Koba Devit aqa moma. E aqa anjam bole palontoqnsim laq-
nam jeu tamo naŋgi na e tamo uge bul nuboqnsib gulbe koba eboqneb.
Deqa naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. Ariya naŋgi Qotei
aqa anjam getentqa keresai. 10 E tamo uŋgasari Qotei na giltnjrej qaji
naŋgi qa are qaloqnsim gulbe kalil qoboiyeqnum. E degyeqnum. Di
kiyaqa? Qotei na naŋgi eleŋamqa naŋgi Kristus Yesus aqa ñam na ŋambile
osib a ombla so bole gaigai sqajqa deqa.
11 Qotei aqa anjam bei unu. Anjam di gisaŋ sai. Anjam di bole. Deqa iga
gago areqaloq di siŋgilatqa kere. Anjam agiende.
“Iga Yesus ombla moiyobulem deqa iga a ombla olo ŋambile gaigai sqom.
12 Iga gulbe kalil qoboiyoqnsim siŋgila na tigelesqom di mondoŋ iga
Yesus ombla mandor kokba sqom.
Iga a qoreiyqom di a na kamba iga qoreigwas.
13 Iga aqa anjam dauryqa marsimqa olo dauryqa uratqom di Yesus a segi
aqa anjam uratqa keresai. A dauryoqnsim sqas.”

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa wau tamo bole soqne”

14 O Timoti, Kristen naŋgi ijo anjam deqa are walnjraim deqa ni na
gaigai minjroqne. Osim Qotei aqa ŋamgalaq di naŋgi endegsim minjro-
qne, “Niŋgi anjam qudei qa laŋa laŋa ŋiriŋoqnaib. Osib ñam qudei qa
anjam na qotoqnaib. Anjam dena niŋgi aqaryaiŋgwa keresai. Niŋgi
anjam di qusib dauryqab di nuŋgo areqalo niñaqesqas.”

15 O Timoti, ni Qotei aqa wau tamo boledamu sosimqa aqa anjam bole
geregere palontoqnqajqa siŋgilaoqne. Yim Qotei a ino wau kalil qa tulaŋ
arearetoqnqas. Deqa ni aqa ŋamgalaq di jemaimqasai. 16 Tamo qudei
naŋgi anjam uge laŋa laŋa mareleŋeqnub deqa ni naŋgo anjam di qoreiye.
Naŋgo anjam di tulaŋ ugedamu. Anjam dena tamo uŋgasari naŋgi are
prugtetnjroqnim naŋgi Qotei aqa kumbra torei uratoqnqab. 17 Anjam
di yu uge bulosim tulaŋ kobaqujaosim tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjro-
qnqas. Tamo aiyel anjam uge deqaji mareqnub agi Himeneus Filetus
wo. 18 Naŋgi aiyel anjam bole qa gam uratosib gisaŋ anjam endegsib
mareqnub, “Tamo uŋgasari kalil naŋgi nami subq na tigeleb koboej. Deqa
naŋgi olo bunuqna subq na tigelqasai.” O Timoti, gisaŋ anjam dena tamo
uŋgasari qudei nami Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateb qaji naŋgo areqalo
olo niñaqyetnjreqnu.

19 Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi tal ai bulosib siŋgila na tigele-
junub. Tal aiq di Qotei aqa anjam endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo Koba
a aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qa qalie bole.” Anjam bei dego tal aiq
di neŋgreŋyeb unu, “Tamo kalil Tamo Koba aqa ñam ejunub qaji naŋgi
kumbra uge uge qoreiyebe.”

20 E yawo anjam bei mermqai. Tal kobaquja bei miligiq di tabir qudei
gol na ti silva na ti gereiyeb. Tabir qudei ŋamtaŋ na gereiyeb. Tabir qudei
jagi na gereiyeb. Tabir qudei wau bole qa gereiyosib olo tabir qudei wau
kiñilala qa gereiyeb. 21 Deqa tamo bei a kumbra uge kalil uratosim Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji sqas di a tabir wau bole qa gereiyeb qaji di bul
sqas. Deqa a ñam bole osim Qotei aqa segi kumbra boleq di sosim Gate
Koba Yesus geregere wauetoqnqas. A wau bole kalil yoqnqajqa tulaŋ
kere na sqas.

22 Deqa Timoti, areqalo uge uge aŋgro wala naŋgi dauryeqnub qaji di
ni na qoreiye. Osim ni kumbra bole yoqnqajqa wauoqnsim Qotei qa ino
areqalo siŋgilatoqnsim tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim lawo na
soqne. Tamo uŋgasari are bole ti sosib Tamo Koba aqa ñam na pailyeqnub
qaji naŋgi ni ombla kumbra kalil di yoqniy. 23 Tamo uŋgasari areqalo bole
ti sosai qaji naŋgi nanari anjam laŋa laŋa mareleŋeqnub deqa ni naŋgo
anjam di quoqnaim. Ni qalie, anjam dena qoto ti ŋiriŋ ti tigelteqnu.
24 Tamo Koba aqa wau tamo naŋgi anjam na qotoqnsib ŋiriŋoqnaib. Naŋgi
na tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole bole enjroqnsib Qotei aqa
anjam plaltosib minjroqnebe. Tamo qudei na naŋgi gulbe enjribqa
naŋgi deqa ŋiriŋaib. Naŋgi kamba olo kumbra lawo naŋgi osornjroqnebe.
25 Naŋgi lawo na Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo naŋgo areqalo
olo gereiyetnjroqnebe. Yim Qotei na naŋgo are bulyetnjrimqa naŋgi
aqa anjam bole poinjrim dauryqab. 26 Nami Satan a tamo naŋgi di
siŋgila na ojesonaqa naŋgi aqa anjam dauryoqneb. Deqa Qotei aqa wau
tamo naŋgi lawo na naŋgi tingitnjribqa naŋgi Qotei aqa anjam bole qa
poinjrim olo areqalo bole osib Satan aqa baŋq dena jaraiyosib sawa
boleq di sqab.

3

Diŋo bati jojomoqnimqa tamo naŋgi kumbra uge uge yoqnqab

1 O Timoti, ni endegsi poimem. Mondoŋ diŋo bati jojomoqnimqa
gulbe gargekoba mandamq endi branteleŋqab. 2 Tamo naŋgi kumbra
uge uge endeqaji yoqnqab. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa tulaŋ arebole-
boleinjroqnqas. Naŋgi silali koba oqajqa are prugnjroqnqas. Naŋgi
naŋgo segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib ŋiriŋ anjam koba maroqnsib tamo
naŋgi misiliŋnjroqnqab. Naŋgi naŋgo ai abu naŋgo anjam gotraŋyoqnqab.
Tamo qudei na naŋgi aqaryainjroqnibqa naŋgi kamba olo naŋgi qa are
boleinjroqnqasai. Naŋgi Qotei aqa kumbra bole kalil qoreiyoqnqab.
3 Naŋgi qalaqalaiyo kumbra dauryqa uratoqnqab. Naŋgi ŋiriŋoqnsib jeu
atoqnsib olo jeu turyoqnqasai. Naŋgi yomu anjam gargekoba maroqn-
sib naŋgo segi jejamu taqatqajqa asginjroqnqas. Naŋgi laŋa laŋa qoto-
qnsibqa tamo naŋgi ñumoqnsib kumbra bole jeutoqnqab. 4 Naŋgi tamo
qudei naŋgi ugeugeinjroqnqab. Naŋgi urur kumbra uge uge yoqnqab.
Naŋgi kumbra di yqajqa ulaoqnqasai. Naŋgi naŋgo segi ñam soqtoqnsib
mandam qa iŋgi iŋgi qa tulaŋ areboleboleinjroqnqas. Naŋgi Qotei qa
yala arearetnjroqnqasai. 5 Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra bole
dauryobuloqnsib sqab. Kumbra bole aqa siŋgila naŋgi yala poinjrqasai.
O Timoti, tamo deqaji brantoqnibqa ni na naŋgi beternjraim. Torei
uratnjrsim isaq gile.

6 Tamo deqaji naŋgi kumbra uge endegyeqnub. Naŋgi uŋa qudei naŋgo
tal miligiq giloqnsib naŋgi walawalainjroqnsib areqalo titetnjreqnub.
Uŋa naŋgi di areqalo bole ti sosai. Naŋgi une gargekoba yeqnab naŋgo
une dena naŋgi siŋgila na ojeqnaqa naŋgi kumbra uge uge yqajqa are
prugnjreqnu. 7 Uŋa naŋgi di gaigai qalie oqajqa are qaloqnsib ariya
naŋgi anjam bole aqa utru poinjrqa keresaiinjreqnu. 8 Gisaŋ tamo
naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub. Naŋgo areqalo tulaŋ
niñaqejunu. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel Moses jeutoqneb dego
kere gisaŋ tamo naŋgi na Qotei aqa anjam bole jeuteqnub. 9 Ariya
naŋgo kumbra di tulaŋ kobaqasai. Nami Janes Jambres wo naŋgi aiyel
kumbra deqaji yeqnabqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unoqnsib maroqneb,
“Naŋgo kumbra di nanari.” Dego kere gisaŋ tamo naŋgi kumbra uge
uge yoqnibqa tamo uŋgasari kalil naŋgi unoqnsib maroqnqab, “Naŋgo
kumbra di nanari.”

Pol na Timoti minjej, “Ni Qotei aqa anjam siŋgila na ojesoqne”

10 O Timoti, ni nami e ombla soqnem deqa ijo anjam kalil e na
plaltoqnem qaji di ni qalie. Ijo walwel ti ijo kumbra ti di ni qalie bole. E
Qotei qa ijo areqalo siŋgilatoqnsim ijo are miligi dego gaigai siŋgilatoqnsim
waukobaoqnem. Osim tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjroqnsim siŋgila
na tigeloqnsim gulbe qoboiyoqnem. Di ni qalie bole. 11 Antiok qure
ti Aikoniam qure ti Listra qure ti dia jeu tamo naŋgi na e kumbra uge
uge ebeqnabqa e jaqatiŋ koba oqnem. Qure qureq di kumbra uge
kalil e qa brantoqnej qaji di ni qalie. Ariya bati deqa Tamo Koba a
na e aqaryaiboqnsiqa gulbe kalilq dena e oqnsiq taqal atoqnej. Deqa
bini e bole unum. 12 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na tamo uŋgasari kalil
Kristus Yesus beteryesosib Qotei aqa kumbra dauryqa siŋgilaeqnub qaji
naŋgi ugeugeinjroqnqab. 13 Tamo uge uge naŋgi ti gisaŋ tamo naŋgi ti
tulaŋ ugeoqnqab. Ugeoqnsib gisaŋ anjam gargekoba maroqnib Satan

na kamba dego naŋgi olo gisa gisaŋnjroqnqas. Yim naŋgo kumbra di tulaŋ
ugedamuqas.
14 Ariya Timoti, anjam iga nami ni mermonam qusim ino areqaloq di
siŋgilatem qaji di ni olo siŋgila na ojesoqne. Ni iga qa bole qalieonum
deqa ni degyoqne. 15 Nami ni aŋgro kiñala sosimqa ni Qotei aqa an-
jam neŋgreŋq di so qaji di qalieosim bosi bosim agi qalieosim unum.
Anjam dena ni powo bole emonaqa ni Kristus Yesus qa ino areqalo
siŋgilatonamqa Qotei na ni padalo sawaq dena ej. 16 Qotei aqa anjam
kalil neŋgreŋq di so qaji di Mondor a segi na babtej. Anjam dena
iga aqaryaigoqnsiqa gam bole osorgoqnsiqa gago areqalo tingitetge-
qnu. Osiqa gago walwel gereiyetgoqnsiqa iga kumbra bole dauryqa-
jqa siŋgilatgeqnu. 17 Deqa anjam dena Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi
keretnjreqnaqa naŋgi kumbra bole kalil yoqnsib wau bole bole ojeqnub.

4

Pol na Timoti minjej, "Ni Yesus aqa anjam palontqajqa tulaŋ siŋgilaoqne"

1 Qotei aqa Ŋiri Kristus Yesus wo naŋgo ŋamgalaq di e ni siŋgila na en-
degsi mermqai. Mondoŋ Yesus a laŋ qureq na brantosim tamo uŋgasari
kalil ŋambile so qaji naŋgi ti nami moreŋeb qaji naŋgi ti peginjrqas. Osim
a bati gaigai Mandor Koba sqas. 2 Deqa ni Yesus aqa anjam palontoqne.
Tamo uŋgasari naŋgi ino anjam quqwa arearetnjroqnqas kiyo asginjro-
qnqas kiyo di uŋgum. Ni na naŋgi tingitnjroqnsim dalnjroqnsim are tigel-
tetnjroqne. Ni asgimaiq. 3 O Timoti, ni que. Bunuqna tamo gargekoba
naŋgi Qotei aqa anjam quqwa asginjroqnimqa olo anjam utru bei bei
quqwajqa are prugnjroqnqas. Osib naŋgo segi areqalo dauryosib anjam
plalto tamo qudei naŋgi metnjroqnib bosib gisaŋ anjam minjroqnib
qusib arearetnjroqnqas. 4 Deqa naŋgi anjam bole quqwa uratosib laŋa
sa anjam quqwajqa dab atoqnqab. 5 Ariya Timoti, ni kumbra degyaim.
Ni gaigai areqalo bole na sosimqa gulbe ti jaqatiŋ ti qoboiyoqne. Osim
ni na Yesus aqa anjam bole tamo uŋgasari naŋgi minjre minjre laqne. Ni
naŋgi aqaryainjrqajqa wau ti unum deqa ni wau di keretosim yoqne.

Pol a moiqa bati jojomej

6 Ni qalie, jeu tamo naŋgi na e lubsib moiyotbqa bati jojomqo. Israel
naŋgi wain bilentoqnsib Qotei atraiyeqnub dego kere e moisiyqa ijo
leŋ aiqas qaji dena Qotei atraiyobulqai. 7 Tamo naŋgi gurguroqnsib
bubuŋeqnub dego kere e nami siŋgila na ururosim Yesus dauryoqnem
agi bini e degyeqnum. E ijo wau kalil kobotonum. E Qotei qa ijo
areqalo siŋgilatoqnem di e uratosaioqnem. Agi bini e ijo areqalo di siŋgila
na ojejunum. 8 Tamo naŋgi gurguroqnsib bubuŋeqnub di naŋgi awai
oqajqa. Ijo awai bole agi Qotei a laŋ qureq di atej unu. E awai di oqajqa
tariŋoqnsim unum. Ijo awai agiende. Mondoŋ Tamo Koba a na e tamo
bole une saiqoji qa merbqas. Di ijo awai bole. Tamo Koba a kumbra bole
tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjrqas. Peginjrqa bati deqa a awai bole
di e ebqas. A e segi awai ebqasai. Tamo kalil Yesus a laŋ goge na brantim
unqajqa deqa areboleboleinjreqnu qaji naŋgi dego awai bole enjrqas.

Pol na Timoti minjej, "Ni ijoq urur au"

9 O Timoti, ni ijoq urur au. 10 Ni que. Demas a mandam endeqa kumbra
qa tulaŋ arearetеqnu. Deqa a na e uratbosiqa Tesalonaika qureq gilej.
Kresens a Galesia sawaq gilej. Taitus a Dalmesia sawaq gilej. 11 Aqo Luk

wo segi unum. Deqa ni Mak osimqa endeq boiy. Mak a tamo bole. A na e
aqaryaiboqnsiqa wau bole yeqnu. 12 Tikikus agi e na qariŋyonam Efesus
qureq aiyej.
13 Ni ijoq bqa osimqa ijo gara jugo Troas qureq di uratem qaji di osim
osau. Agi Karpus aqa talq di uratem unu. Ijo buk qudei dego osau. Ariya
ijo pepa lulumo qudei wagme naŋgo jegara na gereiyo qaji di dego osim
osbetbe. Ni are walmaiq.
14 Bras na iŋgi iŋgi gereiyo tamo aqa ñam Aleksander a na e ugeugei-
boqnej. Deqa mondoŋ Tamo Koba a na kamba Aleksander ŋolawotqas.
15 Aleksander a nami iga jeutgoqnsiqa gago anjam tulaŋ ugeugeiyoqnej.
Deqa ni a qa geregere ŋam atoqne.
16 Jeu tamo naŋgi nami e ojsib anjam pegiyo talq di tigeltbeb bati deqa
tamo bei na e taqbosai. Tamo kalil naŋgi e uratbosib jaraiyeb. Deqa e
Qotei endegsi pailyem, “O Abu, ni naŋgo une deqa olo kambatnjraime.”
E degsi Qotei pailyem. 17 Ariya Tamo Koba Yesus a segi na e taqbosiqa
siŋgila ebej deqa e anjam pegiyo talq di tigelosim Yesus aqa anjam bole
mareqnamqa sawa bei bei qaji naŋgi quoqneb. Qotei na e aqaryaibosiqa
bauŋ juwaŋ naŋgo medabuq na e osiq taqal waibej. 18 Deqa e endegsi
qalieonum. Jeu tamo naŋgi boqnsib kumbra uge uge ebqa maroqnib
Qotei na e aqaryaiboqnsim naŋgo baŋq dena e oqnsim taqal waiboqn-
qas. Osim bunuqna a na e laŋ qureq osi oqsim dia e taqatbosim ijo
Mandor Koba sqas. Deqa iga bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.
19 O Timoti, ni na ijo kaiye anjam endi osim tamo naŋgi Onesiforus
aqa talq di unub qaji naŋgi ti Prisila Akwila wo naŋgi koba na minjrime.
20 Erastus a Korin qureq di unu. Trofimus a Miletus qureq di ma ti sonaq
e na uratem unu. 21 Ni ijoq urur boqujat. Ni tariŋoqnim ulili bati bo uge.
Yubulus na Pudens na Linus na Klodia na naŋgi qolqe Kristen tamo
kalil naŋgi ti koba na kaiye anjam endi inoq qariŋyonub.
22 Tamo Koba a na ino qunuŋ geregere taqateme. Osim niŋgi kalil qa
are boleiyeme. Bole.

TAITUS

1 E Pol. E Qotei aqa wau tamo. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e
aqa anjam mare mare laqnum. Tamo uŋgasari Qotei na giltnjrej qaji
naŋgi aqa anjam minjroqnitqa qusib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatqajqa
deqa qariŋbej. E na naŋgi aqaryainjritqa naŋgi Qotei aqa anjam geregere
qalieosib aqa kumbra dauryqajqa deqa ti qariŋbej. Qotei aqa anjam di
gisaŋ sai. Di anjam bole. 2 E na naŋgi aqaryainjritqa naŋgi ŋambile gaigai
sqajqa deqa e waueqnum. Naŋgi ŋambile di oqajqa tariŋoqnsib unub.
Tulaŋ nami Qotei a iŋgi iŋgi kalil atosaisosiqa a na ŋambile di iga egwajqa
marej. A bole marej. A gisaŋosaieqnu. 3 Bati kereonaqa a na aqa anjam
maro tamo naŋgi wau enjrej. Kumbra dena a na aqa segi anjam babtej.
A na e dego wau ebej deqa e aqa anjam mare mare laqnum. Anjam dena
a na iga padalo sawaq na eleŋej.
4 O Taitus, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq qariŋyonum. Aqo ombla
Kristen tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na areqalo qujaitosim Yesus qa
gago areqalo siŋgilateqnum. Deqa ni ijo aŋgro bole bul. Gago Abu Qotei
wo Kristus Yesus agi iga eleŋej qaji wo naŋgi aiyel ni qa are boleinjrimqa
ni lawo na soqnime.

Pol na Taitus minjej, "Ni na Kristen naŋgo gate ateleŋ"

5 O Taitus, e ni Krit nuiq di uratmem unum. Krit nuiq di Qotei aqa
wau koboosai unu. Deqa ni na wau di kobotosim qure segi segiq di
Kristen naŋgo gate ateleŋ. Agi e nami wau deqa ni mermem. 6 Deqa
ni unime. Ni tamo bei a Kristen naŋgo gate atqa osimqa a peleiyosim
aqa kumbra kalil unsim di ni a gate ate. Tamo di a tamo uŋgasari kalil
naŋgo ŋamgalaq di une saiqoji soqneme. A uŋa aiyeltaiq. Aqa aŋgro
naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib soqnebe. Naŋgi kumbra uge
uge yoqnaib. Naŋgi diqoqnsib naŋgo ai abu naŋgo anjam gotraŋyoqnaib.
7 Ni qalie, Kristen naŋgo gate naŋgi Qotei aqa wau taqateqnub. Deqa ni
tamo bei a gate atqa osimqa ni aqa kumbra endeqaji unsim a gate ate.
A tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di une saiqoji unu. A aqa segi ñam
soqtosaieqnu. A Kristen tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjrosaieqnu.
A urur minjiŋ oqetosaieqnu. A ya uge uyoqnsiq nanariosaieqnu. A qoto
ani tamo sai. A silali koba oqnqajqa tulaŋ arearetosaieqnu. 8 Tamo laŋaj
naŋgi aqa meq beqnabqa oqnsiq geregereinjreqnu. A kumbra bole bole
dauryqajqa are qaloqnsiq areqalo bole ti unu. A kumbra tiŋtiŋ ti Qotei
aqa segi kumbra bole ti di dauryqajqa tulaŋ arearteqnu. A aqa segi
so geregere taqateqnu. 9 A Yesus aqa anjam bole iga plalteqnum qaji di
siŋgila na ojeqnu. Deqa a anjam di geregere palontoqnsiq Kristen naŋgo
are tigeltetnjreqnu. Tamo qudei naŋgi anjam di gotraŋyeqnab a na naŋgi
tingitnjroqnsiq dalnjreqnu.

Krit nuiq di tamo gargekoba naŋgi gisaŋeqnub

10 O Taitus, Krit nuiq di anjam gotraŋyo qaji tamo gargekoba unub.
Tamo naŋgi di anjam laŋa laŋa maroqnsib tamo uŋgasari naŋgi gisa
gisaŋnjreqnub. Tamo naŋgi di Juda tamo. Deqa naŋgi na tamo muluŋ
breinjrqajqa tulaŋ siŋgilaeqnub. 11 Naŋgi na Kristen naŋgo silali yainjrqa
are qaloqnsib anjam uge uge iga marqajqa getento qaji di plaltoqnsib
minjreqnub. Naŋgi degyeqnub deqa naŋgi na Kristen qudei naŋgo aŋgro

ti naŋgo was naŋgi ti areqalo ugetetnjreqnabqa naŋgi Qotei aqa gam
bole olo urateqnub. Deqa Taitus, ni na tamo uge deqaji naŋgo medabu
getentosim saidnjre. 12 Nami Krit nuiq di qalie tamo bei a anjam endegsi
marej, “Krit tamo kalil naŋgi gisaŋ ani. Naŋgi tamo uge. Naŋgi wagme
juwaŋ bul. Naŋgi qunjaŋ bolet. Naŋgi wauqa asgim ani.” 13 O Taitus,
aqa anjam di bole. Deqa ni siŋgila na tamo uge uge naŋgi tingitnjroqne.
Yimqa naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo geregere siŋgilatqab. 14 Osib naŋgi
Juda naŋgo gisaŋ anjam ti tamo naŋgi Qotei aqa anjam bole qoreiyeqnub
qaji naŋgo dal anjam ti quqwa uratqab.

15 Tamo uŋgasari Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji unub qaji naŋgi
qalie, iŋgi uyo kalil jiga saiqoji unu. Deqa naŋgi oqnsib uyeqnub.
Ariya tamo uŋgasari kumbra jigat dauryoqnsib Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi torei jiga ti. Deqa naŋgi mareqnub, “Iŋgi iŋgi
kalil jigat.” Naŋgo areqalo ti naŋgo are miligi ti tulaŋ jigat. 16 Naŋgi
segi mareqnub, “Iga Qotei qa qalie bole.” Di gisaŋ. Naŋgi kumbra uge
uge yeqnub dena iga poigeqnu, naŋgi Qotei qoreiyeqnub. Deqa Qotei
na naŋgi torei walinjreqnu. Naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyo qaji tamo
unub. Naŋgi kumbra bole bei dauryqa keresai bole sai.

2

Tamo qeli naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

1 O Taitus, ni Qotei aqa anjam bole plaltoqne. 2 Ni na tamo qeli
naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi nuŋgo so geregere taqatiy.
Osib areqalo bole ti sosib kumbra bole bole yoqniy. Niŋgi Qotei aqa
anjam bole geregere qalieosib qalaqalaiyo kumbra yoqnsib gulbe kalil
qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy.” O Taitus, ni na tamo qeli naŋgi
anjam degsim minjroqne.

3 Ni na uŋa qeli naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Kumbra bole kalil
Qotei a areareteqnu qaji di niŋgi dauryosib soqniy. Niŋgi yomuoqnaib.
Wain uyoqnsib nanarioqnaib. Niŋgi na Kristen naŋgi kumbra bole
osornjroqniy. 4-5 Osib uŋa meli naŋgi dalnjribqa naŋgi kumbra endegsib
yoqnebe. Naŋgi naŋgo tamo ti naŋgo aŋgro ti qalaqalainjroqnebe.
Naŋgi areqalo bole na walwelosib Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji
soqnebe. Naŋgi Kristen naŋgi gereinjroqnebe. Naŋgi naŋgo tal geregere
taqatosib naŋgo tamo naŋgo anjam dauryoqnebe. Naŋgi kumbra bole
degyoqnibqa naŋgo tamo naŋgi na unjrsibqa Qotei biŋiyosib aqa anjam
yomuiyqa uratqab.” O Taitus, ni na uŋa qeli naŋgi anjam degsim
minjroqnime.

Pol na Taitus minjej, “Ni kumbra bole yoqnim aŋgro meli naŋgi unsib dauryqab”

6 Ariya ni na aŋgro meli naŋgi dego are tigeltetnjroqnimqa naŋgi
areqalo bole na walweloqnebe. 7 O Taitus, ni kumbra bei yqa osimqa
kumbra bole segi yoqne. Yimqa aŋgro meli naŋgi ino kumbra di unoqn-
sib dauryoqnqab. Ariya ni gisaŋ anjam maroqnaim. Ni anjam palontqa
osimqa anjam bole segi palontoqne. Alaŋ anjam koba maroqnaim.
Diqoqnaim. Areqalo bole ti sosim kumbra bole bole yoqne. 8 Ni
anjam bole segi palontoqnimqa tamo naŋgi ino anjam di uge qa marqa
keresai. Deqa jeu tamo naŋgi na iga yomuigwa keresaiinjrimqa naŋgi
jemainjrqas.

Kaŋgal tamo naŋgi gaigai naŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di soqnebe

9 O Taitus, ni na kaŋgal tamo naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi gaigai nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di sosibqa wau bole bole naŋgi arearetnjreqnu qaji di yoqniy. Niŋgi naŋgo medabu ojoqnaib. 10 Osib naŋgo iŋgi bei bajiŋaib. Niŋgi naŋgo anjam geregere dauryosib naŋgi kumbra bole bole enjroqniy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra deqa tulaŋ areboleboleinjrqas. Niŋgi kumbra bole kalil yoqnibqa nuŋgo wau qa gate naŋgi unoqnsib Qotei agi iga eleŋej qaji aqa anjam tulaŋ biŋiyoqnsib maroqnqab, ‘Di anjam bolequja.’ ” O Taitus, ni na kaŋgal tamo naŋgi anjam degsim minjroqne.

Iga Yesus bqajqa bati qa tariŋoqnqom

11 Iga qalie, Qotei a iga qa are boleiyeqnu. Aqa kumbra di a na boleq atsiq iga osorgej. Deqa a na tamo uŋgasari kalil naŋgi padalo sawaq dena eleŋqa kere. 12 Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra dena iga endegsi osorgeqnu, iga Qotei qoreiyqajqa kumbra ti mandam qaji areqalo uge uge ti torei uratekritqom. Osim iga mandam tamo uŋgasari naŋgo ambleq di sosimqa areqalo bole na ti kumbra bole na ti Qotei aqa kumbra na ti walweloqnqom. 13 Walweloqnsim iŋgi bole bole iga mondoŋ oqom qaji di oqajqa tariŋoqnqom. Yesus Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba ti unu. A na iga eleŋej. Mondoŋ a wala bole ti riaŋ koba ti osim laŋ qureq na bqas. Iga di unqajqa tariŋoqnqom. 14 Yesus a gago uneq na iga awaigosim iga aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa deqa marsiq aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Deqa iga gaigai kumbra bole dauryqajqa siŋgilaoqnqom.

15 O Taitus, ni gaigai Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam di minjroqnimqa naŋgi quoqnsib dauryoqnqab. Ni na tamo uŋgasari anjam gotraŋyeqnub qaji naŋgi tingitnjroqnsim dalnjroqne. Tamo bei na ino anjam di uge qa maraiq.

3

Qotei a iga qa are boleiyosiq kumbra boledamu egej

1 O Taitus, ni na Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam endegsim minjroqne, “Niŋgi na mandor naŋgi ti sawa taqato qaji tamo kokba ti naŋgo sorgomq di sosibqa naŋgo anjam dauryoqniy. Osib gaigai wau bole yqajqa are qaloqniy. 2 Niŋgi tamo qudei naŋgi misiliŋ anjam minjroqnaib. Osib anjam na qotoqnaib. Gaigai lawo na sosib tamo uŋgasari kalil naŋgi kumbra bole osornjroqniy.” O Taitus, ni na Kristen tamo uŋgasari naŋgi anjam degsim minjroqne.

3 Ni qalie, iga dego nami areqalo uge ti sosimqa Qotei aqa anjam gotraŋyoqnem. Bati deqa Satan na iga gisa gisaŋgeqnaqa iga Qotei aqa gam bole dauryqa uratoqnsim kumbra uge uge dauryqajqa are pruggeqnaqa gago segi jejamu qa tulaŋ areboleboleigoqnej. Kumbra dena iga siŋgila na taqatgesoqnej. Deqa iga minjiŋ ti are uge ti sosim walweloqnem. Tamo qudei na iga jeutgeqnabqa iga kamba dego naŋgi jeutnjroqnem.

4 Ariya bati di Qotei agi iga eleŋej qaji a na iga tulaŋ qalaqalaigosiqa iga qa are boleiyosiq kumbra boledamu egej. Aqa kumbra di a segi na boleq atej. 5 Osiqa iga eleŋej. Gago segi wau bole bole iga yoqnem qaji a deqa osiq iga eleŋosai. A iga qa dulosiqa iga laŋa eleŋej awai saiqoji.

Osiqa gago are miligi yansetgosiqa aqa Mondor Bole egsiqa iga aŋgro
bunuj bul ŋambabtgej. 6 Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji aqa wau na Qotei
na aqa Mondor Bole qariŋyonaqa gago are miligiq aiyej. 7 Yesus a iga qa
are boleiyej deqa iga Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum.
Deqa mondoŋ iga ŋambile gaigai sqom. Iga ŋambile di oqajqa tariŋoqnsim
unum. 8 Qotei aqa anjam di tulaŋ boledamu. Deqa iga anjam di gago
areqaloq di siŋgilatqom.

O Taitus, ni Qotei aqa anjam di siŋgila na palontoqnimqa tamo uŋgasari
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi quoqnsib kumbra bole
bole yoqnqab. Anjam dena tamo uŋgasari naŋgi aqaryainjreqnu. 9 Tamo
qudei naŋgi laŋa laŋa ŋiriŋoqnsib nanari anjam maroqnsib laqnub. Naŋgi
Moses aqa dal anjam qa ti naŋgo moma naŋgo ñam qa ti anjam na
qoteqnub. Naŋgi anjam di marqajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Iga qalie,
anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Taitus, ni tamo deqaji naŋgo
anjam di quetnjraim. Torei urat.

10 Tamo bei na Kristen tamo uŋgasari naŋgo areqalo ugetetnjrsim
naŋgi pupoinjrimqa ni na tamo di minjimqa aqa kumbra di uratem.
A ni quetmosaiamqa olo minje. Minjimqa olo quetmosaiamqa ni a
uratosim torei qoreiye. 11 Ni qalie, tamo deqaji naŋgi Qotei aqa gam
torei urateqnub. Naŋgi une yo qaji tamo unub. Naŋgo une dena naŋgi
osornjreqnu, naŋgi tamo uge.

Pol na Taitus minjej, "Ni urur bosim e itbe"

12 Ariya Taitus, ni que. E na Artemas kiyo Tikikus kiyo qariŋyitqa a inoq
gilqas. Gilsim mermimqa ni urur bosim Nikopolis qureq di e itbe. Yuwal
ugeo bati qa e dia sqai. Soqnit ni bosim dia e itbe. 13 Apolos wo dal anjam
qalie tamo Senas wo naŋgi aiyel ino qure uratosib walwelqa laqnibqa ni
na aqaryainjrimqa naŋgi gamq di iŋgi bei qa truquqasai.

14 Ni na Kristen naŋgi anjam plaltosim minjroqnimqa naŋgi wau bole
yoqnqajqa geregere qalieosib tamo qudei iŋgi iŋgi qa truqueqnub qaji
naŋgi aqaryainjroqnebe. Naŋgi laŋa sosib wau bole bole yosaio uge.

15 Kristen kalil e koba na endi unum qaji naŋgi na ni kaiyeimonub.
Deqa ni na kamba tamo uŋgasari iga tulaŋ qalaqalaigeqnub qaji naŋgi
gago kaiye anjam endi minjrime. Tamo uŋgasari naŋgi di iga koba na
Yesus qa gago areqalo siŋgilateqnum.

O ijo was, Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

FILEMON

1 O Filemon, e Pol. E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam
mare mare laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi
waibeb unum. Aqo gago was Timoti wo anjam endi neŋgreŋyosim inoq
qariŋyonum. Ni gago Kristen was bole. Ni iga koba na wau qujai. 2 Aqo
aiyel anjam endi ni qa ti gago jaja Apia qa ti Arkipus qa ti Kristen tamo
uŋgasari kalil ino talq di loueqnub qaji naŋgi qa ti qariŋyonum. Arkipus a
iga koba na qoto tamo bulosim Qotei aqa wau ojeqnum.
3 Gago Abu Qotei wo Tamo Koba Yesus Kristus wo naŋgi aiyel niŋgi qa
are boleinjrimqa niŋgi lawo na soqniy.

Filemon a kumbra tulaŋ boledamu yoqnej deqa Pol a areboleboleiyoqnej

4 E gaigai ijo Qotei biŋiyoqnsim ni qa pailyeqnum. 5 E ni qa anjam
endegsi queqnum, ni na Tamo Koba Yesus tulaŋ qalaqalaiyoqnsim a qa
ino areqalo siŋgilateqnum. Osim ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil
naŋgi dego qalaqalainjreqnum. 6 Ni iga ti beterosim koba na Yesus qa
gago areqalo siŋgilateqnum deqa e endegsi Qotei pailyeqnum, “O Abu,
ni na Filemon iga ti aqaryaigimqa iga powo bole osim iŋgi bole bole
Kristus a iga egeqnu qaji di geregere poigwas.” 7 Od, was, e qalieonum,
ni na Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgi qalaqalainjroqnsim naŋgo
are tulaŋ siŋgilatetnjreqnum. Ino kumbra dena ijo are latetbeqnaqa e
areboleboleibeqnu.

Pol na Filemon minjej, “Ni na Onesimus qalaqalaiyime”

8 O Filemon, e qalieonum, ino kumbra kalil bole. Deqa e ni kumbra
bei yqajqa mermitqa ni ijo anjam daurye. E Kristus aqa ñam na ni siŋgila
na mermqa kere. 9 Ariya e ni tulaŋ siŋgila na mermqasai. Aqo ombla
qalaqalaiyo kumbra dauryeqnum deqa e ni lawo na mermqai. E Pol.
E Kristus Yesus aqa wau tamo. E aqa anjam mare mare laqnem deqa
jeu tamo naŋgi na e ojsib tonto talq endi waibeb unum. 10 E tonto talq
endi sonamqa ino kaŋgal tamo Onesimus a ni uratmosiq ulaŋosiq Rom
qure endeq bosiq e itbej. E itbonaqa e Yesus aqa anjam minjnamqa a
are bulyosiq Yesus qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa bini a ijo aŋgro bul unu.
Deqa e ni mermqai, ni a kumbra bole osoryime. 11 A nami kaŋgal tamo
bolesai soqnej deqa a ni qa wau bole yosaioqnej. Ariya bini a kaŋgal tamo
bolequja unu deqa a ni qa wau bole yoqnqa kere. A e qa dego wau bole
yoqnqa kere.
12 Ariya endego e Onesimus qariŋyonum a inoq olo bqo. Deqa e a qa
are ugeibqo. Di kiyaqa? E a tulaŋ qalaqalaiyeqnum deqa. 13 E Yesus aqa
anjam bole qa waueqnum deqa e tonto talq endi unum. Ariya ijo are
koba endegsi unu. E Onesimus olo osiy a e ombla tonto talq endi sosim
a na e aqaryaiboqnqas. A ino kaŋgal tamo unu deqa a na e aqaryaibqas
di ni na dego e aqaryaibqam. 14 Ariya e Onesimus qariŋyonum inoq olo
bqo. E endegsi are qalonum. Ni na e aqaryaibqa are soqnim ni ino
segi areqalo na e odbosim Onesimus olo ijoq qariŋye. E siŋgila na ni
mermqasai.
15 Bole, Onesimus a bati truquyala ni uratmej. E are qalonum, Qotei a
segi na gam gereiyonaqa Onesimus a ni uratmej. Di kiyaqa? Ni na a olo

osim niŋgi ombla bati gaigai sqajqa deqa. 16 Onesimus a ino kaŋgal tamo
segi sai. A ino Kristen was bole. A ijo Kristen was dego. Deqa e a tulaŋ
qalaqalaiyeqnum. A ino kaŋgal tamo bolequja. A ni ombla Tamo Koba
beteryejunub. Deqa e qalieonum, ni a olo tulaŋ qalaqalaiyoqnqam.
17 Ni e ombla Yesus aqa wau tamo unum edegosim Onesimus osim
geregereiyoqne. Ni e osim geregereibeqnum dego kere. 18 Onesimus
a une bei ni emej kiyo? A ino silali bei nami yaimosiq olo ni emqajqa
mermosiqa bunuqna ni emosai kiyo? Degamqa ni na merbimqa e
kamba silali di keretosiy ni olo emqai. 19 E Pol. Anjam endi e ijo segi
baŋ na neŋgreŋyonum. Ni e merbimqa Onesimus a ino silali bei yaimej
qaji di e na kamba olo ni emekritqai. Ariya ni que. Nami e Yesus aqa
anjam ni mermonam qusim are bulyem. E ino qunuŋ qa aqaryaimem.
Deqa e ni endegsi mermqa kere, ni na kamba olo ino segi ŋambile e
ebekritime. Ariya e degsi ni mermqa uratonum. 20 O ijo was Filemon,
ni que. Aqo ombla Tamo Koba Kristus aqa tamo unum deqa ni aqa ñam
na olo Onesimus ijoq qariŋyosim dena ijo are boletetbe.
21 E qalieonum, ni ijo anjam endi dauryqam. Osim ijo anjam endi
buŋyosim olo Onesimus ijoq qariŋyqam. Utru deqa e anjam endi
neŋgreŋyonum. 22 Ijo anjam qujai bei agiende. E are qalonum, Qotei a
nuŋgo pailyo qusim gam waqtetbimqa e nuŋgoq olo bqai. Deqa Filemon,
e ino talq di ŋeiqajqa warum bei ni na gereiyetbe.

Pol aqa wau qujai naŋgi na Filemon kaiyeiyeb

23 Aqo Epafras wo ombla tonto talq endi unum. Epafras a dego Kristus
Yesus aqa wau tamo. A Yesus aqa anjam mare mare laqnej deqa jeu tamo
naŋgi na a ojsib tonto talq endi waiyeb unu. A na ni kaiyeimqo. 24 Mak na
Aristarkus na Demas na Luk na naŋgi qolqe dego ni kaiyeimonub. Naŋgi
e koba na wau qujai.
25 Tamo Koba Yesus Kristus a niŋgi qa are boleiyosim nuŋgo qunuŋ
geregere taqatoqneme. Bole.

HIBRU

Qotei aqa Ŋiri a na iga anjam mergeqnu

1 Nami Qotei na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej. A gam
endena naŋgi anjam minjroqnej. A na aqa medabu o qaji tamo naŋgi
qariŋnjreqnaqa naŋgi giloqnsib bati gargekoba gago moma utru naŋgi
anjam minjroqneb. 2 Ariya bini Qotei na iga dego anjam mergeqnu. Diŋo
bati jojomqo deqa a na aqa Ŋiri aqa medabu na iga anjam mergeqnu.
Qotei na aqa Ŋiri giltej deqa a iŋgi iŋgi kalil oqas. Aqa baŋ na Qotei na
mandam atej unu. 3 A na Qotei aqa rianŋ koba iga osorgeqnu. Aqa so ti
Qotei aqa so ti ombla kerekere. Aqa anjam siŋgila ti unu. Anjam dena a
na iŋgi iŋgi kalil siŋgilatejunu. A gago une kobotetgosiqa laŋ qureq oqsiq
Qotei siŋgila koba ti unu qaji aqa baŋ woq di awejunu.

Qotei aqa Ŋiri a laŋ aŋgro naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu

4 Qotei na aqa Ŋiri ñam kobaquja yej. Ñam dena laŋ aŋgro naŋgo ñam
tulaŋ buŋyejunu. 5 Nami Qotei na aqa Ŋiri endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
Osiqa olo anjam bei dego aqa Ŋiri qa endegsi marej, “E aqa Abu sqai.
A ijo Aŋgro sqas.” Ariya Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgi anjam degsi
minjrosaioqnej. 6 Nami Qotei na aqa Ŋiri matu qariŋyim mandamq
aiqa osiqa a qa olo anjam endegsi marej, “Ijo laŋ aŋgro kalil naŋgi aqa
sorgomq di sosib a qa louoqnqab.” 7 Ariya Qotei a laŋ aŋgro naŋgi qa
anjam degsi marosaioqnej. A naŋgi qa endegsi marej,
“E ijo laŋ aŋgro naŋgi wau enjrem.
Deqa naŋgi jagwa ti ŋamyuwo ti bulosib ijo wau ojeqnub.”
8 Ariya Qotei na aqa segi Ŋiri endegsi minjej,
“O Qotei, ni bati gaigai Mandor Koba sqam.
Ni tamo bole unum deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqn-
qam.
9 Ni kumbra bole yqajqa tulaŋ arearetmeqnu.
Ni kumbra uge yqajqa arearetmosaieqnu.
Deqa ino Qotei na ni giltmosiqa ino gateq di goreŋ bilentosiq ñam
kobaquja emej.
Deqa ni tulaŋ areboleboleimeqnu.
Ino arebolebole dena ino was naŋgo arebolebole tulaŋ buŋyejunu.”
10 Qotei na aqa Ŋiri degsi minjsiqa olo anjam bei dego endegsi minjej,
“O Tamo Koba, ni nami mandam atem unu.
Osim laŋ dego ino segi baŋ na gereiyem.
11 Laŋ ti mandam ti koboqab.
Ariya ni bati gaigai sqam.
Laŋ ti mandam ti gara jugo bulosib sariosib ugeqab.
12 Tamo bei na aqa gara lubtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti lubtosim taqal atqam.
Tamo bei na aqa gara piqtoqnsiq taqal ateqnu
dego kere ni na laŋ ti mandam ti piqtosim taqal atqam.
Ariya ni segi bulyqasai.
Ni bati gaigai degsi sqam.

Ino sqajqa bati koboqasai.”
13 Qotei na aqa Ŋiri degsi minjsiqa olo minjej,
“Ni ijo baŋ woq endi awesoqnimqa
e na ino jeu tamo kalil naŋgi eleŋosiy ino siŋgaq di ateleŋqai.”
Qotei na anjam deqaji aqa laŋ aŋgro naŋgi minjrosaioqnej. 14 Laŋ aŋgro
naŋgi Qotei aqa Ŋiri bul sai. Naŋgi Qotei aqa wau ojo qaji mondor. A na
naŋgi qariŋnjreqnaqa naŋgi aqa wau ojeqnub. Naŋgo wau agiende. Naŋgi
giloqnsib tamo uŋgasari a na eleŋqas qaji naŋgi aqaryainjreqnub.

2

Qotei na iga eleŋej aqa wau di tulaŋ kobaquja

1 Deqa ijo was, anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila
na ojsib dauryiy. E dego anjam di dauryqai. Iga dauryqasai di iga
uloŋosim anjam di torei urato uge. 2 Nami Qotei na aqa laŋ aŋgro naŋgo
medabu na gago moma utru naŋgi anjam minjroqnej. Anjam di siŋgila
koba. Deqa tamo uŋgasari kalil anjam di gotraŋyoqneb qaji naŋgi Qotei na
kambatnjroqnsiqa awai uge enjroqnej. 3 Bunuqna Qotei na iga padalo
sawaq na eleŋej. Aqa wau di tulaŋ kobaquja. Iga Qotei aqa wau di
qoreiyqom di iga awai tulaŋ ugedamu turqom. Awai di iga britosim
jaraiqa keresai.

Namoqna gago Tamo Koba a na iga eleŋqajqa anjam di mare mare
laqnej. Onaqa tamo naŋgi aqa anjam di quoqneb qaji naŋgi kamba olo
mare mare laqneb. Osib iga endegsib mergoqneb, “Anjam di bole.”
4 Yeqnaqa Qotei na naŋgo anjam di siŋgilatoqnej. A gam endena naŋgo
anjam siŋgilatoqnej. A Mondor Bole aqa wau segi segi jeisiq enjreqnaqa
naŋgi maŋwa ti kumbra siŋgila ti babtoqneb. Qotei aqa segi areqalo na a
degyoqnej.

Qotei na iga eleŋej aqa wau di Yesus a segi na tigeltej

5 Mondoŋ Qotei na mandam bunuj atqas. Iga qalieonum, Qotei na aqa
laŋ aŋgro naŋgi mandam bunuj di taqatqajqa wau enjrosai. 6 Agi Qotei
aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“O Qotei, ni kiyaqa tamo naŋgi qa are qaleqnum?
Osim naŋgi qa duloqnsim aqaryainjreqnum?
7 Ni na tamo naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di atem unub.
Deqa naŋgi laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnib
bunuqna ni na naŋgo ñam olo soqtetnjrimqa
naŋgo ñam tulaŋ kobaosim laŋ aŋgro naŋgo ñam buŋyqas.
8 Od, ni na iŋgi iŋgi kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqab.”
O ijo was, Qotei aqa anjam degsi unu deqa iga qalieonum, a na iŋgi iŋgi
kalil osim tamo naŋgo sorgomq di atim sqab. A iŋgi bei uratqasai. Ariya
bini iga uneqnum di iŋgi iŋgi kalil tamo naŋgo sorgomq di sosai. 9 Ariya
iga Yesus uneqnum. Nami a laŋ aŋgro naŋgo sorgomq di sokiñala soqnej.
Bati deqa Qotei a tamo kalil naŋgi qa are boleiyonaqa kumbra dena Yesus
a naŋgo padalo sawa osiq moiyej. A jaqatiŋ koba osiq moiyej deqa Qotei
na aqa ñam olo soqtetosiqa ñam kobaquja yej.

10 Qotei a iŋgi iŋgi kalil qa utru. A na iŋgi iŋgi kalil gereiyej. A na aqa
aŋgro gargekoba naŋgi joqsim laŋ qureq oqwajqa deqa are qalsiq Yesus
siŋgilatonaqa a jaqatiŋ koba ej. Osiqa aqa jaqatiŋ dena a Qotei aqa anjam
torei dauryekritosiq tamo naŋgi eleŋqajqa wau tigeltej. Qotei a degsi

Yesus siŋgilatej di kumbra bolequja. 11 Iga qalie, Yesus aqa aŋgro kalil a
na aqa segi kumbra boleq di atej qaji naŋgi a ombla Abu qujai. Deqa a
na naŋgi minjreqnu, “Niŋgi ijo was tiŋtiŋ.” A naŋgi was qa minjrqajqa
jemaiyosaieqnu. 12 Deqa a na aqa Abu endegsi minjej,
“O Qotei, e na ijo was naŋgi di ino ñam qa sainjroqnqai.
Naŋgi louqa korooqnibqa e naŋgo ambleq di tigeloqnsiy ino ñam soqto-
qnqai.”
13 Yesus a degsi aqa Abu minjsiqa olo endegsi marej, “E Qotei qa ijo
areqalo siŋgilatosiy a qa tariŋoqnsiy sqai.” Osiqa marej, “Niŋgi e nubiy.
Aŋgro kalil Qotei na ebej qaji naŋgi di e koba na unum.”

Yesus na iga aqaryaigwa osiqa tamo bulyosiq moiyej

14 Yesus aqa aŋgro naŋgi di mandam tamo. Deqa Yesus a dego mandam
tamo bulyosiq moiyej. A Satan aqa siŋgila kobotqa marsiq deqa moiyej.
Satan a moiyo qa utru. A na tamo uŋgasari naŋgi moiyotnjrqajqa siŋgila
ti unu. 15 Deqa naŋgi moiqa ulaeqnab Satan a naŋgi siŋgila na ojeleŋeqnu.
Ariya naŋgi degsib ulaoqnsib sonabqa Yesus a naŋgi Satan aqa baŋq dena
eleŋqajqa marsiq moiyej.
16 Yesus a laŋ aŋgro naŋgi aqaryainjrqa osiq moiyosai. A Abraham
aqa moma naŋgi aqaryainjrqa osiq moiyej. 17 Utru deqa a aqa was kalil
naŋgi bulosiq tamo yuej. Deqa bini a atra tamo gate sosiq Qotei aqa
wau ojeqnu. A tamo uŋgasari naŋgi qa dulosim naŋgi aqaryainjrqajqa
deqa marsiq atra tamo gate brantej. A tamo bole unu deqa a Qotei aqa
anjam kalil dauryoqnsiqa aqa wau ojeqnu. Aqa wau agiende. A na tamo
uŋgasari naŋgo une kobotetnjroqnsiqa Qotei aqa minjiŋ taqal waiyeqnu.
18 Gulbe gargekoba Yesus aqa jejamuq di branteqnaqa a jaqatiŋ koba
oqnej. Deqa a na tamo uŋgasari gulbe oqnsib uneq aiqa laqnub qaji naŋgi
geregere aqaryainjrqa kere.

3

Yesus aqa ñam na Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu

1 O Kristen was kalil, Qotei laŋ qureq di unu qaji a na niŋgi metŋgej
deqa niŋgi Yesus qa are qaloqniy. Yesus a Qotei na aqa anjam mare mare
laqajqa qariŋyej. A gago atra tamo gate unu. Deqa iga aqa ñam boleq
di maroqnqom. 2 Qotei na Yesus minjej, “Ni ijo wau oje.” Onaqa Yesus
a Qotei aqa wau di uratosai. A wau di geregere ojoqnej. Moses a dego
nami Qotei aqa wau geregere ojoqnej. A Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo
ambleq di wauoqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa tal bul soqneb.
3 Iga qalie, tamo naŋgi tal ateqnub qaji naŋgo ñam kobaquja. Tal aqa ñam
kiñala. Yesus a tal ato qaji tamo bul soqnej deqa Qotei na a ñam kobaquja
yej. Yesus aqa ñam dena Moses aqa ñam tulaŋ buŋyejunu. 4 Tal kalil agi
tamo naŋgi na ateqnub. Ariya Qotei a segi na iŋgi iŋgi kalil ateleŋej.
5 Moses a kaŋgal tamo bul sosiqa Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo ambleq di
wauoqnej. Deqa Moses aqa ñam kiñala. Tamo uŋgasari naŋgi di agi Qotei
aqa tal bul soqneb. Moses a naŋgo ambleq di wau geregere yoqnej. A
Qotei aqa medabu oqnsiqa kumbra bunuqna brantqas qaji deqa anjam
maroqnej. 6 Ariya Kristus a Qotei aqa Ŋiri. Deqa Qotei na a wau yonaqa a
Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di agi
Qotei aqa tal bul unub. Kristus a wau di geregere yoqnej. A Qotei aqa
Ŋiri deqa iga gaigai gago areqalo a qa siŋgilatoqnsim a mondoŋ olo bosim

iga boletgwajqa deqa tariŋoqnsim sqom. Iga degyqom di iga dego Qotei
aqa tal bul sqom.

Tamo qudei naŋgi Qotei aqa aqarato sawa miligiq gilqasai

7 Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa iga Mondor Bole aqa anjam
qusim dauryqom. Aqa anjam agiende,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
8 Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa
gotraŋyoqneb.
Naŋgi wadau sawaq di ijo siŋgila laŋa tenemtoqneb.
9 Naŋgi ijo siŋgila bati gaigai unoqneb gilsi gilsiq wausau 40 koboej.
Ariya naŋgi deqa e qa are qalosaioqneb.
10 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa marem,
‘Naŋgi naŋgo are miligiq di e daurbosaieqnub.
Naŋgi gaigai ijo gam bole urateqnub.’
11 Deqa e naŋgi qa minjiŋ oqnaqa endegsi minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”

12 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di niŋgi
qudei nuŋgo are miligi ugeqas. Amqa niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilatqa uratosib Qotei ŋambile gaigai unu qaji a qoreiyqab. Degaib deqa
niŋgi ŋam atoqniy. 13 Iga mareqnum, “Bini bati endi.” Deqa niŋgi bati
gaigai nuŋgo Kristen was naŋgi siŋgilatnjroqniy. Une aqa kumbra na niŋgi
qudei gisaŋgosim nuŋgo are miligi getentaim deqa niŋgi degyoqniy. 14 Iga
nami Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqnem. Ariya gago areqalo di iga olo
siŋgila na ojesosim gilsim moiqom. Iga degyqom di iga Kristus aqa segi
tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqom.

15 Iga qalie, anjam endegsi unu,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.
Niŋgi nuŋgo moma utru naŋgi bul saib.
Agi nami nuŋgo moma utru naŋgi ijo medabu quqwa asginjreqnaqa
gotraŋyoqneb.”

16 O ijo was, yai naŋgi Qotei aqa medabu quoqnsib olo quqwa asginjre-
qnaqa gotraŋyoqneb? Di Israel tamo uŋgasari agi Isip sawaq di sonabqa
Moses na joqsiq gilej qaji naŋgi. 17 Qotei a yai naŋgi qa minjiŋ oqnaqa
gilsi gilsiq wausau 40 koboej? Di Israel tamo uŋgasari agi une yoqnsib
wadau sawaq di moreŋoqneb qaji naŋgi. 18 Qotei na yai naŋgi endegsi
minjrej, “Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai”? Osiqa minjrej, “E bole
merŋgonum”? Di tamo uŋgasari aqa medabu gotraŋyoqneb qaji naŋgi.
19 Deqa iga qalieonum, Israel tamo uŋgasari naŋgi di Qotei qa naŋgo
areqalo siŋgilatosaioqneb. Utru deqa naŋgi Qotei aqa aqarato sawa miligiq
gilqa keresai.

4

Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi aqarato sawa miligiq gilqab

1 Qotei a nami marej, “Ijo segi tamo uŋgasari naŋgi ijo aqarato sawa
miligiq gilqab.” O ijo was, sawa di miligiq gilqajqa bati koboosai unu.
Deqa niŋgi ulaoiy. Niŋgi qudei sawa di miligiq gilqa uratosib uloŋo uge.

2 Moses aqa bati qa Israel tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam bole
quoqneb. Iga dego Qotei aqa anjam bole quoqnem. Ariya Israel naŋgi
anjam di laŋa quoqnsib naŋgo areqaloq di siŋgilatosaioqneb. Deqa anjam
dena naŋgi yala aqaryainjrosaioqnej.
3 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa a na odgim iga aqa
aqarato sawa miligiq gilqom. Agi nami Qotei a Israel naŋgi qa endegsi
marej,
“E naŋgi qa minjiŋ oqnaqa minjrem,
‘Niŋgi ijo aqarato sawa miligiq gilqasai. E bole merŋgonum.’ ”
Kumbra di Moses aqa bati qa brantej. Ariya iga qalie, tulaŋ nami Qotei a
mandam atsiqa aqa wau kalil kobotej. 4 Agi aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb, “Qotei na aqa wau kobotosiqa bati 7 onaqa a aqaratej.”
5 Osib bunuqna anjam endi neŋgreŋyeb, “Naŋgi ijo aqarato sawa miligiq
gilqasai.” 6 Deqa iga qalieonum, aqarato sawa di miligiq gilqajqa bati
koboosai unu. Tamo uŋgasari qudei naŋgi miligiq gilqa kere. Tamo
uŋgasari nami Qotei aqa anjam bole quoqnsib gotraŋyoqneb qaji naŋgi
aqa aqarato sawa miligiq gilosai. 7 Deqa wausau gargekoba gilnaqa
Qotei a olo aqarato bati bunuj atej. Agi a Devit aqa medabu na endegsi
marej,
“Bini bati endi niŋgi Qotei aqa medabu quoqniy.
Niŋgi nuŋgo are miligi getentaib.”
Devit aqa bati qa Qotei a marej, “Bini bati endi.” Anjam dena iga
endegsi osorgeqnu, Qotei a tamo uŋgasari naŋgi aqa aqarato sawa miligiq
gilqajqa olo bati bunuj atej.
8 Josua na aqarato di Israel naŋgi enjrosai. Enjrej qamu Qotei a
bunuqna olo bati bunuj atqa marosai qamu. 9 Deqa iga qalieonum,
Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo aqarato bini unu. Iga yori bati gaigai
aqarateqnum dego kere. 10 Iga qalie, tamo a Qotei aqa aqarato sawa
miligiq gilqas di a aqa wau kobotosim aqaratqas. Agi Qotei a nami aqa
wau kobotosiq aqaratej dego kere. 11 Deqa iga aqarato sawa di miligiq
gilqajqa tulaŋ siŋgilaqom. Siŋgilaqasai di niŋgi qudei Israel naŋgo kumbra
dauryosib Qotei aqa anjam gotraŋyosib uloŋo uge.
12 Qotei aqa anjam a ŋambile ti unu. Anjam di siŋgila na waueqnu. A
serie bul tulaŋ qalat. Deqa anjam dena tamo naŋgo are qametnjroqnsiqa
naŋgo qunuŋ ti tanu ti siŋga ti miligiq aiyoqnsiqa naŋgo areqalo ti naŋgo
are miligi ti geregere pegiyeqnu. 13 Iŋgi bei a Qotei qa uliqa keresai. Iŋgi
iŋgi kalil Qotei a ateleŋej qaji di a na geregere ŋam atoqnsiq uneqnu.
Deqa mondoŋ a na qujai gago kumbra kalil qa iga pegigwas.

Yesus a gago atra tamo gate unu

14 Gago atra tamo gate unu. A laŋ qureq oqsiq di unu. A Qotei aqa
Ŋiri Yesus. Deqa iga aqa ñam boleq di maroqnsim ojesqom. 15 Iga segi
siŋgila saiqoji. Deqa iga na gago une aqa siŋgila kobotqa keresai. Ariya
gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa iga endegsi are qalqasai, Yesus
a gago une qa iga aqaryaigwa keresai. Iga degsi are qalqasai. Satan na
iga walawalaigoqnsiqa uneq waigwa laqnu. A nami Yesus dego uneq
waiyqa maroqnsiq walawalaiyoqnej. Ariya Yesus a segi une saiqoji.
16 Deqa ijo was, iga Qotei aqa areq gilqajqa ulaqasai. Iga aqa areq
giloqnqom. A iga qa are boleiyeqnu deqa iga aqa areq giloqnim a iga
qa duloqnqas. Iga gulbe ti soqnim a iga qa are boleiyoqnsim gago gulbe
qa aqaryaigoqnqas.

5

Atra tamo gate naŋgo wau

1 Qotei a mandam tamo qudei naŋgi giltnjroqnsiqa naŋgi atra tamo
gate ateqnu. Atra tamo gate naŋgo wau agiende. Naŋgi na tamo uŋgasari
naŋgo une qa aqaryainjrqa maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei
atraiyeqnub. 2 Atra tamo gate naŋgi di iga bul mandam tamo. Naŋgi
dego siŋgila saiqoji unub deqa naŋgi une yoqnqa kere. Deqa naŋgi na
tamo uŋgasari powo saiqoji unub qaji naŋgi ti tamo uŋgasari Qotei aqa
gam groteqnub qaji naŋgi ti lawo na aqaryainjreqnub. 3 Naŋgi dego une
ti unub deqa naŋgi tamo uŋgasari naŋgo une qa ti naŋgo segi une qa ti are
qaloqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub.
4 Tamo laŋaj bei a aqa segi areqalo na atra tamo gate sqa keresai. Qotei
a segi na atra tamo gate naŋgi metnjroqnsiqa ñam koba enjreqnu. Agi
Qotei a nami Aron metosiq atra tamo gate atej.
5 Kristus a dego aqa segi ñam soqtosiq atra tamo gate sqa marosai.
Qotei na Kristus giltosiqa atra tamo gate atej. Agi Qotei na nami Kristus
endegsi minjej,
“Ni ijo segi Aŋgro.
Bini e ino Abu unum.”
6 Osiqa olo anjam bei dego Kristus minjej,
“Melkisedek a atra tamo soqnej
dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”
7 O ijo was, Yesus a mandamq endi sosiqa a siŋga pulutoqnsiqa Qotei
pailyoqnej. A qalieej, Qotei na a oqa kere. Yim a moiqasai. Deqa a siŋgila
na Qotei pailyoqnej. A leleŋ ti akam ti pailyoqnej. A aqa segi areqalo
uratoqnsiqa Qotei aqa sorgomq di soqnej. Deqa Qotei na aqa pailyo
quetoqnej. 8 Yesus a Qotei aqa Ŋiri. Ariya a jaqatiŋ koba oqnej dena
a powo osiqa Qotei aqa anjam dauryqajqa qalieej. 9-10 Qalieosiq deqa
a Qotei aqa anjam torei dauryekritej. Deqa Qotei na a giltosiq minjej,
“Ni atra tamo gate sqam. Agi Melkisedek a nami atra tamo soqnej dego
kere.” Qotei na Yesus degsi minjej deqa Yesus a tamo kalil Qotei aqa
anjam dauryeqnub qaji naŋgi eleŋqas. Naŋgi eleŋqajqa utru agi Yesus
qujai. Deqa naŋgi ŋambile gaigai sqab.

Iga aŋgro mom bul sqasai

11 O ijo was kalil, e Yesus aqa wau deqa anjam gargekoba niŋgi
merŋgwajqa unu. Ariya nuŋgo areqalo geteŋejunu deqa niŋgi anjam di
aqa utru geregere poiŋgwa keresai. Deqa e niŋgi anjam di merŋgwajqa
baŋgi koba. 12 Niŋgi nami are bulyeb bati olekoba gilqo. Deqa niŋgi
Qotei aqa anjam plaltqa kere. Ariya nuŋgo powo kobaosai unu deqa
niŋgi aŋgro mom muŋgum uyeqnub dego bul unub. Niŋgi iŋgi siŋgila
uyqa keresai unub. Deqa tamo qudei na olo Qotei aqa anjam utruq na
plaltosib niŋgi merŋgwab di kere. 13 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum
segi uyeqnub. Naŋgi kumbra bole qa gam geregere poinjrosai unu.
14 Tamo naŋgi kokbaonub qaji naŋgi iŋgi siŋgila uyeqnub. Naŋgi nami
bati gargekoba kumbra bole ti kumbra uge ti pegiyoqneb. Deqa naŋgi
areqalo bole ti powo bole ti unub.

6

Iga Qotei qa tariŋoqnqom

1 Deqa ijo was kalil, iga Kristus aqa anjam nami utruq na quoqnem qaji
dena prugosim olo anjam aqa damu dauryoqnqom. Yim anjam dena iga
siŋgilatgoqnqas. Anjam iga nami utruq na quoqnem qaji di niŋgi qalie.
Anjam agiende. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatoqa, moiyo qaji kumbra
uratosim are bulyoqa, 2 yanso oqa, Kristen gate naŋgo gateq di baŋ atoqa,
subq na tigeloqa, Qotei na tamo kalil naŋgi peginjroqa, tamo qudei naŋgi
ŋamyuwoq di gaigai soqa. O ijo was, Kristus aqa anjam di iga nami utruq
na quoqnem. Ariya bini iga anjam dena prugosim olo anjam aqa damu
dauryoqnqom. 3 Qotei na marim iga degyqom.
4 O ijo was, niŋgi qalie. Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi Qotei na
areqalo suwantetnjrnaqa naŋgi laŋ qureq oqwajqa gam bole qalieeb.
Naŋgi Mondor Bole esoqneb. 5 Naŋgi Qotei aqa anjam uyo oneiyoqn-
sib maroqneb, “Anjam di bolequja.” Naŋgi Qotei aqa siŋgila mondoŋ
brantqas qaji di dego qalieosib ojesoqneb. 6 Ariya bati bei tamo naŋgi
di olo uloŋosib Qotei aqa anjam qoreiyeb. Deqa naŋgi bunuqna puluosib
are bulyqajqa gam saiinjrej. Naŋgo une dena naŋgi Qotei aqa Ɲiri olo
ŋamburbasq di qamobulosib tamo uŋgasari kalil naŋgo ŋamgalaq di aqa ñam
tulaŋ ugeugeiyeb.
7 Tamo deqaji naŋgi qa e yawo anjam endegsi merŋgwai. Wau lanja
naŋgi iŋgi yageqnabqa awa boqnsiq mandam aqa miligiq aiyeqnu. Aiye-
qnaqa Qotei a mandam di boleteqnu deqa iŋgi bole oqoqnsiq melieq-
naqa wau lanja naŋgi boqnsib iŋgi oqnsib uyeqnub. 8 Ariya sil luwit
oqsim iŋgi kabutnjrqas di iŋgi bole oqwasai. Mandam di ugeqas. Deqa
sokiñala Qotei na mandam di torei waliyosim ŋamyuwo na koitqas.
9 O gago was bole, anjam siŋgila di iga na niŋgi merŋgonum. Ariya iga
qalieonum, niŋgi degsib padalqasai. Qotei na niŋgi eleŋqas. 10 Qotei a
tamo uge sai. A tamo bole. Deqa a nuŋgo kumbra bole kalil unoqnsiq
olo are walyosaieqnu. Nuŋgo kumbra bole agiende. Niŋgi gaigai wau
bolequja yoqnsib Qotei tulaŋ qalaqalaiyoqnsib aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi geregereinjreqnub. Niŋgi nami degyoqneb agi bini niŋgi degye-
qnub. 11 Gago are koba endegsi unu. Niŋgi kumbra bole di siŋgila na
ojoqnsib mondoŋ Qotei na niŋgi boletŋgwajqa deqa tariŋoqniy. 12 Niŋgi
asgiŋgaiq. Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgo kumbra agiende. Naŋgi Qotei
qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib olo asginjrosaieqnu. Deqa mondoŋ naŋgi
iŋgi bole bole Qotei a nami aqa aŋgro naŋgi enjrqa marej qaji di oqab. O
ijo was, naŋgo kumbra di niŋgi dego degsib dauryoqniy.

Qotei aqa anjam a nami Abraham minjej qaji di a na siŋgilatej

13-14 Nami Qotei na Abraham minjej, “E ni boletmosiy ino moma naŋgi
tulaŋ kobatnjrqai.” Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Mandam tamo naŋgi
na Qotei buŋyqa keresai. Deqa Qotei a mandam tamo bei aqa ñam na
anjam siŋgilatqa keresai. Deqa a anjam di Abraham minjsiqa aqa segi
ñam na anjam di siŋgilatosiq minjej, “E bole mermonum.” 15 Onaqa
Abraham a Qotei aqa anjam di qusiqa aqa areqaloq di atsiq tariŋosiq
soqnej. A tariŋqa asgiyosai. A tariŋesosiq bunuqna anjam Qotei na minjej
qaji di aqa damu brantonaq unej.
16 Anjam siŋgilatqa kumbra agiende. Tamo bei na anjam siŋgilatqa
osimqa a tamo kobaquja bei aqa ñam na anjam siŋgilatqas. Yim tamo
qudei naŋgi qusib marqab, “Anjam di bole.” Deqa tamo qudei naŋgi
anjam di olo uge qa marqa keresai. 17 Qotei na Abraham minjej, “E ino
moma naŋgi kobatnjrqai.” Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Aqa kumbra

dena a na Abraham aqa moma naŋgi osornjrej, a na aqa anjam di olo
bulyqa keresai. 18 Deqa Qotei aqa kumbra aiyel unu. A na anjam di
Abraham minjej. Osiqa aqa segi ñam na anjam di siŋgilatej. Aqa kumbra
aiyel di unu deqa a na aqa anjam di olo bulyqa keresai. A gisaŋqa
keresai dego. Deqa iga Qotei aqa anjam di gago are miligiq di atsim
Qotei aqa jojomq giloqnsim a qa tariŋoqnqom. 19 Qotei agi iga a qa
tariŋeqnum qaji a anka bul siŋgila koba. Deqa iga Qotei qa gago are miligi
siŋgilatoqnsim Warum Tulaŋ Getento Koba gara gaiŋejunu qaji di torei
miligiq giloqnqom. 20 Yesus a getento warum di iga qa waqtosiqa a segi
namoosiq miligiq gilej. Deqa bini a getento warum dia unu. A di sosimqa
bati gaigai a gago atra tamo gate sqas. Agi Melkisedek a nami atra tamo
soqnej dego kere.

7

Melkisedek a ñam koba ti soqnej

1 Melkisedek a Salem qure naŋgo mandor soqnej. A Qotei Goge Koba
aqa atra tamo dego soqnej. Bati deqa Abraham a mandor qudei naŋgi ti
qotsiqa naŋgi ñumej. Ñumsiqa olo aqa qureq beqnaqa Melkisedek a gamq
di Abraham turosiqa aqa gateq di baŋ atetosiqa a qa pailyej. 2 Onaqa
iŋgi iŋgi kalil Abraham a mandor naŋgoq dena eleŋej qaji di a na poto
10 yosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. Melkisedek aqa ñam aqa damu
agiende, Kumbra Bole Yeqnu Qaji Mandor. Qure ñam Salem aqa damu
agiende, Are Lawo. Melkisedek a Salem qure naŋgo mandor soqnej deqa
aqa ñam aqa damu bei agiende, Are Lawo Qaji Mandor. 3 Melkisedek a
abu saiqoji. A ai saiqoji. A moma bei dego saiqoji. Aqa ŋambabo bati di
iga qaliesai. Aqa moiqajqa bati di dego iga qaliesai. Deqa a Qotei aqa Ŋiri
bulosiq a bati gaigai atra tamo unu.

4 Melkisedek aqa ñam tulaŋ kobaquja. E deqa niŋgi saiŋgwai. Gago
moma utru Abraham a mandor naŋgoq dena iŋgi iŋgi boledamu eleŋosiqa
poto 10 yosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. 5 Bunuqna Qotei na Livai aqa
moma naŋgi minjrej, “Niŋgi atra tamo sqab.” Agi dal anjam endegsi unu,
“Israel naŋgi na iŋgi iŋgi poto 10 yoqnsib oto qujai Livai aqa moma naŋgi
atrainjroqnqab.” Israel naŋgi Abraham aqa leŋ na ŋambabeb. Naŋgi Livai
aqa moma naŋgo was. 6 Melkisedek a Livai aqa leŋ sai. Ariya Abraham
a iŋgi iŋgi poto 10 yosiq oto qujai Melkisedek atraiyej. Atraiyonaqa
Melkisedek a Abraham aqa gateq di baŋ atetosiqa a qa pailyej. Abraham
agi nami Qotei na minjej, “E ino moma naŋgi kobatnjrqai.” 7 Iga qalie,
tamo ñam ti naŋgi na tamo ñam saiqoji naŋgo gateq di baŋ atetnjroqnsib
naŋgi qa pailyeqnub.

8 Israel naŋgi na Livai aqa moma naŋgi iŋgi iŋgi atrainjreqnub. Livai
aqa moma naŋgi moreŋeqnub. Ariya Melkisedek agi Abraham na iŋgi
iŋgi atraiyej qaji aqa moiqajqa bati naŋgi nami neŋgreŋyosaioqneb. Deqa
a bati gaigai sobulejunu. 9 Livai aqa moma utru qujai di agi Abra-
ham. Deqa iga endegsi marqom, Livai na iŋgi iŋgi di osiq Melkisedek
atraiyobulej. 10 Melkisedek a Abraham gamq di turej bati di Livai
a ŋambabosaisoqnej. Abraham a iŋgi iŋgi di Melkisedek atraiyej bati
deqa Livai a Abraham aqa jejamu miligiq di soqnej. Bunuqna Livai a
Abraham aqa leŋ na ŋambabej. Deqa iga endegsi marqom, Livai a dego
iŋgi iŋgi di Melkisedek atraiyobulej.

Yesus a atra tamo gate bunuj unu

11 Livai aqa moma naŋgi atra tamo sosib wauoqneb naŋgo wau dena
tamo uŋgasari naŋgi boletnjrosaioqnej. Naŋgi boletnjrej qamu atra tamo
bei a olo brantosai qamu. Bole, dal anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi
atra tamo sqab. Dal anjam di Israel naŋgi nami esoqneb. Ariya Qotei a
olo marnaqa Yesus a gago atra tamo brantej. A Aron bulosiq atra tamo
brantosai. A Melkisedek bulosiq atra tamo brantej. 12 O ijo was, dal
anjam a marej, Livai aqa moma naŋgi atra tamo sqab. Ariya bunuqna
Qotei a naŋgi kobotnjrsiqa olo atra tamo bei agi Yesus atej. Qotei aqa
kumbra dena a na dal anjam bulyosiq olo dal anjam bei atej. 13 Yesus a
Livai aqa leŋ na ŋambabosai. A leŋ bei naŋgoq na ŋambabej. Leŋ naŋgi di
atraiyqajqa wau nami ojosaioqneb. 14 Iga qalie, gago Tamo Koba a Juda
aqa leŋ na ŋambabej. Leŋ dena atra tamo naŋgi brantqajqa Moses a deqa
marosaioqnej.

15 Yesus a atra tamo bunuj brantosiq Melkisedek bulonaq iga unem.
Deqa iga poigeqnu, atra tamo bunuj dena atra tamo kalil nami soqneb
qaji naŋgi tulaŋ buŋnjrejunu. 16 Dal anjam a marej, atra tamo naŋgi Livai
aqa leŋ na brantqab. Ariya Yesus a gam bei na atra tamo brantej. A
ŋambile ti siŋgila ti unu. A gaigai degsim sqas. Gam dena a atra tamo
brantej. 17 Agi Qotei na nami Kristus endegsi minjej,

“Melkisedek a atra tamo soqnej
dego kere ni bati gaigai atra tamo sqam.”

18 O ijo was, anjam dena iga poigeqnu, dal anjam nami soqnej qaji di
siŋgila saiqoji. Dal anjam dena iga aqaryaigwa keresai. Deqa Qotei na dal
anjam di taqal waiyej. 19 Dal anjam dena iga boletgosaioqnej deqa Qotei
na dal anjam di taqal waiyosiqa olo gam bunuj waqtetgej. Gam bunuj di
tulaŋ bolequja. Gam dena dal anjam namij di tulaŋ buŋyejunu. Deqa iga
gam bunuj di dauryosim Qotei aqa areq giloqnsim a qa tariŋoqnqom.

20-21 Qotei na Yesus giltosiqa minjej, “Ni atra tamo sqam.” Degsi
minjsiqa aqa anjam di siŋgilatej. Atra tamo nami soqneb qaji naŋgi dego
Qotei na giltnjroqnsiqa minjroqnej, “Niŋgi atra tamo sqab.” Ariya a
aqa anjam di siŋgilatosaioqnej. Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib
neŋgreŋyeb unu,

“Tamo Koba a na Kristus endegsi minjej,
‘Ni bati gaigai atra tamo sqam.’
Osiqa aqa anjam di siŋgilatej. Deqa aqa anjam di a olo uratqa keresai.”

22 Deqa iga qalieonum, Qotei aqa anjam bunuj di tulaŋ bolequja. Di
kiyaqa? Yesus a segi na anjam di gereiyej deqa. Anjam dena dal anjam
namij tulaŋ buŋyejunu.

23 Nami tamo gargekoba naŋgi atra tamo soqneb. Naŋgi moreŋoqneb
deqa naŋgi gaigai atra tamo sqa keresai. 24 Ariya Yesus a gaigai sqas
deqa a gaigai atra tamo sosim wauoqnqas. Tamo bei na aqa sawa oqa
keresai. 25 Deqa tamo uŋgasari Yesus aqa ñam na Qotei aqa areq gileqnub
qaji naŋgi Yesus na torei eleŋqa kere. Di kiyaqa? A gaigai ŋambile sosiq
naŋgi qa Qotei pailyeqnu.

26 Yesus a atra tamo gate deqaji unu deqa a na iga tulaŋ aqaryaigwa
kere. A gaigai Qotei aqa segi kumbra boleq di sosiq dauryeqnu. A une
bei saiqoji. A Qotei aqa ŋamgalaq di tamo tulaŋ bolequja. Qotei na a
osi oqsiq laŋ qureq di awotej unu. Deqa a une tamo naŋgo ambleq di
sosai. A isaq di unu. 27 Atra tamo gate nami qaji naŋgi bati gaigai wagme

iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Mati naŋgi naŋgo segi une qa wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Osib olo tamo uŋgasari naŋgo une qa dego Qotei atraiyeqnub. Ariya Yesus a wau degyosaieqnu. A bati qujai qa aqa segi jejamu ŋambile sonaq osiqa Qotei atraiyej. 28 Dal anjam a nami marej, mandam tamo naŋgi atra tamo gate sqab. Tamo naŋgi di siŋgila saiqoji. Ariya bunuqna Qotei na olo anjam bei marsiqa anjam di siŋgilatej. Anjam di aqa damu agiende. A na aqa segi Ŋiri torei keretosiqa a atra tamo gate atej. Deqa a bati gaigai atra tamo gate sqas.

8

Yesus a laŋ qureq oqsiq dia atra tamo gate unu

1 Ijo anjam di aqa utru agiende. Atra tamo gate deqaji unu. Di Yesus qujai. A laŋ qureq oqsiq Mandor Koba aqa baŋ woq di awejunu. 2 A laŋ qure qaji atra talq di atraiyo wau ojeqnu. Atra tal di Qotei aqa segi tal bole. Tamo bei na tal di atosai. Tamo Koba a segi na tal di atej.

3 Atra tamo gate naŋgo wau di niŋgi qalie. Naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Deqa Yesus a dego atra tamo gate sosiqa aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. 4 Yesus a mandamq endi so qamu a atra tamo sosai qamu. Di kiyaqa? Livai aqa moma naŋgi segi mandamq endi atra tamo sosib wagme iŋgi iŋgi Qotei atraiyeqnub. Dal anjam a degsi unu. 5 Livai aqa moma naŋgi gaigai mandam qaji atra tal miligiq di waueqnub. Atra tal dena laŋ qure qaji atra tal iga laŋa suwi osorgeqnu. Moses a nami atra tal di atqa laqnaqa Qotei na tal sigitosiqa Moses osoryonaqa degsi atej. Agi Qotei na Moses endegsi minjej, “E mana goge dia atra tal sigitosim ni osormem. Deqa ni atra tal ti aqa iŋgi iŋgi kalil ti degsim gereiyime.” Qotei na nami Moses degsi minjej. 6 Ariya bini Yesus a atraiyo wau ojeqnu di wau tulaŋ bolequja. Aqa wau dena atra tamo nami qaji naŋgo wau tulaŋ buŋyejunu. Yesus a Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Deqa anjam bunuj dena anjam namij di tulaŋ buŋyejunu. Iŋgi bole bole bunuj Yesus na iga egwa marej qaji dena iŋgi bole bole namij dego tulaŋ buŋyejunu.

Anjam bunuj a na anjam namij tulaŋ buŋyejunu

7 O ijo was niŋgi are qaliy. Anjam namij dena iga aqaryaigwa kere qamu Qotei a olo anjam bunuj marosai qamu. 8 Ariya Tamo Koba a na tamo uŋgasari naŋgo une babtetnjrsiqa endegsi marej, “Niŋgi quiy. E bati atonum unu. Bati di brantimqa e anjam bunuj qosisiy Israel naŋgi ti Juda naŋgi ti minjrit naŋgi qusib dauryqab. 9 Ijo anjam bunuj di anjam namij dego sai. E naŋgo moma naŋgi Isip sawaq dena joqsim gilsim mana goge dia ijo anjam namij naŋgi enjrem. Bati deqa naŋgi ijo anjam di dauryqa uratosib gotraŋyoqneb deqa e na kamba naŋgi qoreinjrem. 10 Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy Israel naŋgo areqaloq di atqai. Osiy naŋgo are miligiq di dego neŋgreŋyqai. Deqa e naŋgo Qotei soqnit naŋgi ijo segi tamo uŋgasari sqab. 11 Sosib bati deqa naŋgi kalil e qa geregere qalieqab. Deqa naŋgi olo bunuqna naŋgo was naŋgi endegsi minjrqasai, ‘Niŋgi Tamo Koba a qa qalieoiy.’ Degsi minjrqasai. Naŋgi kalil e qa qalieqab. Tamo ñam ti tamo ñam saiqoji naŋgi ti kalil e qa qalieqab. 12 Di kiyaqa? E naŋgi qa dulosiy naŋgo une

kobotetnjrqai. Deqa bunuqna e naŋgo une qa olo are qalqasai.” Tamo
Koba a nami degsi marej.
13 Agi Qotei a marej, “E anjam bunuj qosqai.” A degsi marej deqa
iga qalieonum, anjam a nami qosej qaji di olo namijej. Deqa anjam di
sokiñalayosim torei koboqas.

9

Atra tamo gate nami qaji naŋgi wagme aqa leŋ atraiyeqnub

1 Israel naŋgi anjam namij dauryoqneb bati deqa naŋgi mandam qaji
atra talq di Qotei qa louoqneb. 2 Atra tal di jagwa oqajqa tal bul. Tal
miligiq di warum bei soqnej. Warum di aqa ñam “Getento Warum.”
Warum miligiq di naŋgi lam ti atra bijal ti atraiyqa bem ti atnab soqnej.
3 Getento warum qoreq di naŋgi gara kobaquja bei gainteb. Gara aqa
qoreq di warum bei soqnej. Warum di aqa ñam “Warum Tulaŋ Getento
Koba.” 4 Qa sum koitib qurem quleqwajqa deqa marsib atra bijal gol
na gereiyosib warum dia atnab soqnej. Qotei aqa dal anjam so qaji
ŋam moŋgum dego warum dia soqnej. Ŋam moŋgum aqa qalaq di gol na
walateb. Ŋam moŋgum miligiq di laŋ qure qa iŋgi uyo Qotei na nami
Israel naŋgi anainjrej qaji di tabirq di atnab soqnej. Tabir di dego gol
na gereiyeb. Ŋam moŋgum miligiq di Aron aqa walwelqa toqoŋ nami
qenjilitej qaji di atnab soqnej. Meniŋ aiyel Qotei a nami naŋgo quraq
di aqa dal anjam neŋgreŋyej qaji di dego ŋam moŋgum miligiq di atnab
soqnej. 5 Ŋam moŋgum aqa quraq di laŋ aŋgro aiyel naŋgo sigito qunuŋ
atnab soqnej. Laŋ aŋgro aiyel naŋgi di Qotei aqa siŋgila sigitoqnsib unub.
Naŋgo bari na ŋam moŋgum di kabutesoqnej. Ŋam moŋgum aqa qura di
tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqajqa sawa. Bini e iŋgi iŋgi kalil deqa
anjam koba marqasai.
6 Iŋgi iŋgi kalil deqaji atra tal miligiq di atnab sonabqa atra tamo
naŋgi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa warum dia Qotei louqajqa
wau yeqnub. 7 Ariya atra tamo gate a segi bati qujai qa wausau gaigai
Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq giloqnsiqa aqa segi une qa ti tamo
uŋgasari naŋgo une qa ti leŋ oqnsiqa Qotei atraiyeqnu. Tamo uŋgasari
naŋgi di powo bole ti sosai deqa naŋgi une yeqnub. 8 O ijo was kalil,
Mondor Bole na iga endegsi osorgeqnu, atra tal namij sonaqa iga Warum
Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqajqa gam geteŋejunu. 9 Atra tal dena
kumbra bunuj bini branteqnu qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Tal dia
atra tamo naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiyeqnub. Ariya wagme
iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari Qotei qa loueqnub qaji naŋgo are miligi
gereiyetnjrqa keresai. Deqa naŋgi endegsi qalieqa keresai, “Bole, Qotei
na gago une kobotetgekritqo.” Degyqa keresai. 10 O ijo was, anjam namij
di a iŋgi uyo qa ti ya uyo qa ti yanso oqajqa ti jejamu iŋgi iŋgi qa ti segi
mareqnu. Qotei na Israel naŋgi anjam namij di enjrej. Di kiyaqa? Naŋgi
anjam di dauryosib soqnib bunuqna a na olo gam bunuj gereiyqas.

Kristus na aqa segi leŋ osiqa Qotei atraiyej

11 Ariya Kristus a brantosiqa a gago atra tamo gate sosiqa iŋgi bole
bole Qotei na mondoŋ iga egwas qaji di osiqa laŋ qure qa atra tal miligiq
gilej. Atra tal di tulaŋ bolequja. Atra tal dena mandam qaji atra tal tulaŋ
buŋyejunu. Mandam tamo naŋgi na laŋ qure qaji atra tal di gereiyosai.
12 Kristus a makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ osiqa atra tal di miligiq

gilosai. A aqa segi leŋ osiqa bati qujai qa atra tal di miligiq gilej. Aqa
wau dena a gago uneq na iga olo awaigej deqa iga ŋambile gaigai sqom.
13 Atra tamo nami qaji naŋgi makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ oqnsib Qotei
atraiyeqnub. Osib makau naŋgo damu koiteqnab skuleqnaq sum oqnsib
tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilenteqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari une
ti unub qaji naŋgo jejamu yansetnjrqajqa marsib kumbra degyeqnub.
14 Ariya Kristus aqa leŋ na wagme naŋgo leŋ tulaŋ buŋyejunu. Kristus a
jiga bei saiqoji. A gago jejamu yansetgosai. A gago are miligi yansetgej.
Mondor gaigai sqas qaji a na Kristus siŋgilatonaqa aqa segi ŋambile osiqa
Qotei atraiyej. Osiqa aqa leŋ aiyej qaji dena gago are miligi yansetgej.
Deqa iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une saiqoji unum. Deqa
iga moiyo qaji kumbra kalil uratqom. Osim Qotei ŋambile gaigai unu qaji
a qa are qaloqnsim wauetoqnqom.

Kristus aqa leŋ na anjam bunuj siŋgilatej

15 Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena iga bole aqaryaigej. Deqa iga Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unum. Yesus a na Qotei aqa anjam
bunuj siŋgilatqa osiqa iga Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej
unu. Nami iga anjam namij aqa sorgomq di sosim bati deqa iga une
yoqnsim laqnem. Onaqa Yesus a iga qa moisiq dena a iga olo awaigosiqa
gago une kobotetgej. Deqa iga ti tamo uŋgasari kalil Qotei na metnjreqnu
qaji naŋgi ti ŋambile gaigai sqom. Qotei a nami marej, “E na ŋambile di ijo
segi aŋgro tiŋtiŋ naŋgi enjrqai.”
16 E mandam tamo naŋgo kumbra qa merŋgwai. Tamo bei a qalieqo,
a bunuqna moiqas. Deqa a pepa bei osim aqa aŋgro naŋgi aqa iŋgi iŋgi
kalil oqajqa marsim naŋgo ñam neŋgreŋyim sqas. A moiyosaisoqnimqa
aqa aŋgro naŋgi aqa iŋgi iŋgi oqa keresai. A moiyimqa naŋgi aqa iŋgi iŋgi
oqab. 17 Tamo di a ŋambile soqnimqa aqa anjam neŋgreŋyej qaji di a laŋa
sqas. Ariya a moiyimqa aqa anjam di siŋgila ti sqas. 18 Dego kere nami
atra tamo naŋgi anjam namij siŋgilatqa osibqa naŋgi na wagme naŋgi
ñumeqnab naŋgo leŋ aiyoqnej. 19 Agi Moses a dal anjam kalil plaltosiq
tamo uŋgasari naŋgi minjrsiq koboonaqa a na makau ti kaja du du ti
naŋgo leŋ osiqa ya ti sil lent ti ŋamtaŋ aqa dani aqa ñam hisop de ti
turtosiq tamo uŋgasari naŋgo gateq di bilentej. Osiqa Qotei aqa lou gara
neŋgreŋ aqa qoreq di dego bilentej. Sil lent di kaja du du naŋgo juŋgum
na gereiyo qaji. 20 Moses a leŋ bilentosiq marej, “Leŋ endi aisiq Qotei aqa
anjam siŋgilatqo. Agi Qotei a nami niŋgi endegsi merŋgej, ‘Niŋgi anjam di
dauryiy.’ ” 21 Osiqa Moses a olo leŋ bilentonaqa atra tal ti atraiyqajqa
iŋgi iŋgi ti naŋgoq dego aiyej. 22 Deqa iga qalieonum, leŋ na iŋgi iŋgi kalil
yansqas. Leŋ aiqasai di Qotei na tamo uŋgasari naŋgo une kobotqasai.
Dal anjam a degsi marqo.

Kristus a gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu Qotei atraiyej

23 Atra tal namij aqa iŋgi iŋgi dena laŋ qaji iŋgi iŋgi laŋa sigitejunu.
Atra tamo naŋgi na wagme naŋgo leŋ oqnsib dena iŋgi iŋgi di yanseqnub.
Ariya wagme naŋgo leŋ na laŋ qaji iŋgi iŋgi yansqa keresai. Leŋ tulaŋ
boledamu na segi laŋ qaji iŋgi iŋgi yansqas. 24 Iga qalie, Kristus a
mandam qaji atra tal miligiq gilosai. Mandam qaji atra tal di tamo naŋgi
na ateb. Tal di Qotei aqa atra tal bole laŋa sigitejunu. Kristus a laŋ qureq
oqej deqa bini a Qotei aqa areq di sosiqa iga qa waueqnu.

25 Atra tamo gate nami qaji a wausau gaigai wagme naŋgo leŋ oqnsiqa
Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gileqnu. A aqa segi leŋ osaieqnu.
A wagme naŋgo leŋ oqnsiq miligiq gileqnu. Ariya Yesus a degyosaieqnu.
A laŋ qureq oqsiq bati qujai qa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. A
bati gargekoba degyosaioqnej. 26 A bati gargekoba degyoqnej qamu
Qotei na nami mandam atej bati deqa a jaqatiŋ oqnsiq bosi bosiq agi
bini olo jaqatiŋ eqnu qamu. Ariya diŋo bati jojomqo deqa Kristus a bati
qujai qa mandamq aisiq gago une kobotqa marsiq aqa segi jejamu osiq
Qotei atraiyej. 27 Iga qalie, tamo kalil naŋgi bati qujai qa moiyeqnub.
Mondoŋ naŋgi Qotei aqa ulatamuq di brantib a naŋgo une qa naŋgi
peginjrqas. 28 Dego kere Kristus a bati qujai qa tamo gargekoba naŋgo
une qoboiyetnjrqa marsiqa aqa segi jejamu osiq Qotei atraiyej. Ariya
mondoŋ a laŋ qureq na bqas. Bati deqa a na tamo uŋgasari naŋgo une olo
qoboiyetnjrqasai. A bosim tamo uŋgasari a qa tariŋeqnub qaji naŋgi torei
eleŋqas.

10

Wagme naŋgo leŋ na gago une kobotqa keresai

1 Moses aqa dal anjam aqa wau agiende. Dal anjam na iŋgi bole bole
Qotei a mondoŋ iga egwas qaji di iga laŋa suwi osorgeqnu. Damu osor-
gosaieqnu. Atra tamo gate naŋgi wagme iŋgi iŋgi oqnsib wausau gaigai
Qotei atraiyeqnub deqa iga qalieonum, dal anjam na tamo uŋgasari Qotei
aqa areq gileqnub qaji naŋgi torei boletnjrqa keresai. 2 Wagme iŋgi iŋgi
dena tamo uŋgasari Qotei qa loueqnub qaji naŋgo une yansetnjrqa kere
qamu atra tamo gate naŋgi na olo atraiyosai qamu. Deqa tamo uŋgasari
naŋgi naŋgo une qa olo are gulbeinjrosai qamu. 3 Ariya atra tamo gate
naŋgi wausau gaigai wagme iŋgi iŋgi di oqnsib Qotei atraiyeqnub. Deqa
tamo uŋgasari naŋgi naŋgo une qa olo are qaloqnsib are gulbe ti unub.
4 Kumbra di aqa utru agiende. Makau ti kaja du du ti naŋgo leŋ na tamo
uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa keresai bole sai.

5 Deqa Kristus a mandamq aiqa osiqa endegsi pailyej,
“O Abu, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi qa arearetmosaieqnu.
Deqa e ijo segi jejamu osiy ni atraimqai. Ijo jejamu di agi ni na e
gereiyetbem.
6 O Abu, atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa aqaryainjrqa
maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib ni
atraimeqnub.
Ni iŋgi iŋgi deqa arearetmosaieqnu.
7 Deqa e ni endegsi pailmonum,
‘O Qotei, e bonum.
Agi nami anjam degsib e qa neŋgreŋyeb.
Bini e ino areqalo dauryqa bonum.’ ” Kristus a mandamq aiqa osiqa
degsi Qotei pailyej.
8 Agi Kristus a namoqna pailyej, “O Abu, ni atraimqajqa wagme iŋgi iŋgi
qa arearetmosaieqnu. Atra tamo naŋgi na tamo uŋgasari naŋgo une qa
aqaryainjrqa maroqnsib wagme iŋgi iŋgi oqnsib ŋamyuwo na koitoqnsib
ni atraimeqnub. Ni iŋgi iŋgi deqa arearetmosaieqnu.” O ijo was, dal
anjam a nami atraiyqajqa iŋgi iŋgi deqa marej. 9 Ariya bunuqna Kristus a
olo pailyej, “O Qotei, e ino areqalo dauryqa bonum.” A degsi pailyej deqa
iga qalieonum, a kumbra namij di taqal waiyosiqa olo kumbra bunuj

atej. 10 Yesus Kristus a Qotei aqa areqalo dauryosiq deqa a bati qujai qa
aqa segi jejamu osiqa Qotei atraiyej. Wau dena Yesus na iga eleŋosiqa
Qotei aqa segi kumbra boleq di atej.

Yesus aqa leŋ na gago une kobotetgej

11 Atra tamo kalil naŋgi bati gaigai atra tal miligiq giloqnsibqa naŋgo
wau yeqnub. Naŋgi bati gargekoba wagme iŋgi iŋgi oqnsib Qotei atraiye-
qnub. Iŋgi iŋgi dena tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa keresai.
12 Ariya Kristus a bati qujai qa gago une kobotqa marsiqa aqa segi jejamu
osiqa Qotei atraiyej. Osiqa laŋ qureq oqsiq dia Qotei aqa baŋ woq di
awoej. Deqa aqa atraiyo wau di gaigai sqas. 13 A Qotei aqa baŋ woq di
awesosiqa mondoŋ Qotei na aqa jeu tamo kalil naŋgi osim aqa siŋgaq di
koroinjrqajqa deqa tariŋeqnu. 14 Yesus a bati qujai qa aqa segi jejamu
osiqa Qotei atraiyej. Wau dena a na tamo uŋgasari a nami Qotei aqa segi
kumbra boleq di atej qaji naŋgi torei boletnjrej. Deqa naŋgi bati gaigai
une saiqoji sqab.

15 Anjam deqaji Mondor Bole na dego iga mergeqnu. Agi a endegsi
mergeqnu, 16 “Tamo Koba a marej, ‘Ijo anjam bunuj agiende. Bati bei
brantimqa e na ijo dal anjam kalil osiy tamo uŋgasari naŋgo are miligiq
di atqai. Osiy naŋgo areqaloq di dego neŋgreŋyqai.’ ” 17 Osiqa olo anjam
bei dego totoryosiq endegsi marej, “E naŋgo une kobotetnjrqai deqa
bunuqna e naŋgo une qa olo are qalqasai.” 18 O ijo was, Qotei na gago
une torei kobotej deqa atraiyo iŋgi bei na gago une olo kobotqa keresai
bole sai.

Iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq gilqa kere

19 O ijo was kalil, Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kobotetgej.
Deqa iga Warum Tulaŋ Getento Koba di miligiq giloqnqom. Iga ulaqasai.
Warum di agi Qotei aqa atra talq di unu. 20 Yesus a segi na ŋambile qa
gam bunuj waqtetgosiqa a segi namoosiq warum di miligiq gilsiq gara
gaiŋejunu qaji dena torei miligiq gilej. Gara di Yesus aqa segi jejamu.
21 Gago atra tamo gate unu agi Yesus. Deqa a na Qotei aqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi taqatnjreqnu. 22 A gago kumbra uge kalil qa are qalsiqa aqa
segi leŋ bilentonaqa aisiq gago are miligi yansetgej. Deqa iga ya na yanso
em. Yesus aqa wau dena iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq di une
saiqoji unum. Deqa kumbra gisaŋ kalil gago are miligiq di unu qaji di iga
taqal waiyqom. Osim Qotei qa gago areqalo torei siŋgilatosim aqa areq
giloqnqom. 23 Iga qalie, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji
di a na egwas. A uratqasai. Deqa iga Qotei aqa ñam siŋgila na ojsim boleq
di maroqnsim iŋgi bole bole deqa tariŋoqnqom. Iga areqalo aiyeltqasai.
24 Iga gago Kristen was naŋgo are tigeltetnjroqnimqa naŋgi qalaqalaiyo
kumbra ti kumbra bole bole ti dauryoqnqab. 25 Osim iga Qotei aqa ñam
qa korooqnqom. Iga kumbra di uratqasai. Kristen was qudei naŋgi
koroqajqa asginjreqnu. Deqa iga naŋgi siŋgilatnjroqnqom. Niŋgi qalie,
Yesus a olo bqajqa bati jojomqo.

Iga Qotei aqa Ŋiri qoreiyqasai

26 Niŋgi quiy. Iga Yesus aqa anjam bole qalieonum deqa bunuqna iga
diqosim gago segi areqalo na une yoqnqasai. Yoqnqom di Qotei na gago
une kobotetgwasai. Osim atraiyqajqa iŋgi bei iga egwasai. 27 Iga une
yoqnqom di iga pegigwajqa bati qa ulaosim tariŋqom. Pegigwajqa bati
deqa Qotei na aqa jeu tamo kalil naŋgi ojeleŋosim ŋamyuwo kaŋkaŋ kobaq

di breinjrqas. 28 Iga qalie, tamo bei a Moses aqa dal anjam gotraŋyimqa
tamo aiyel kiyo tamo qalub kiyo aqa une unsib boleq di maribqa tamo
uŋgasari naŋgi a qa dulqasai. Naŋgi a qalib moiqas. 29 Ariya tamo bei a
Qotei aqa Ŋiri qoreiyosim aqa ñam ugeugeiyqas di aqa une deqa a gulbe
tulaŋ kobaquja oqas. Aqa gulbe dena dal anjam gotraŋyo qaji tamo aqa
gulbe tulaŋ buŋyqas. Tamo di a nami Qotei aqa anjam bunuj Yesus aqa
leŋ na siŋgilatej qaji di dauryoqnej. Osiqa a Qotei aqa segi kumbra boleq
di soqnej. Ariya a olo Yesus aqa leŋ di ugeugeiyosim Qotei aqa Mondor
iga qa are boleiyeqnu qaji aqa ñam ugetqas di a gulbe tulaŋ kobaquja
oqas. 30 Iga qalieonum, Qotei a nami endegsi marej, “Tamo naŋgo une
kalil e segi na kambatosiy awai uge enjrqai. Di ijo segi wau.” Osiqa
marej, “Tamo Koba a na aqa tamo uŋgasari naŋgo une qa peginjrqas.”
31 O ijo was, Qotei ŋambile unu qaji a na tamo bei ŋolawotqas di a tulaŋ
ulaugetqas.

Nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di geregere ojesoqniy

32 Niŋgi are qaliy. Nami Qotei a nuŋgo areqalo suwantetŋgonaqa bati
deqa jeu tamo naŋgi na gulbe ti jaqatiŋ ti gargekoba niŋgi eŋgoqneb.
Eŋgeqnab niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gulbe di gotraŋyoqneb. 33 Jeu tamo
naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei naŋgi joqoqnsib tamo uŋgasari
kalil naŋgo ŋamdamuq di tigeltnjroqnsib naŋgo ñam misiliŋyoqnsib naŋgi
ugeugeinjroqneb. Yeqnab niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi di beternjro-
qnsib siŋgilatnjroqneb. 34 Jeu tamo naŋgi dena nuŋgo Kristen was qudei
naŋgi ojoqnsib tonto talq di breinjreqnab sonabqa niŋgi na tonto tamo
naŋgi deqa are qaloqnsib naŋgi geregereinjroqneb. Bati di jeu tamo
naŋgi dena niŋgi qudei nuŋgo iŋgi iŋgi yaiŋgoqneb. Ariya niŋgi deqa are
ugeiŋgosaioqnej. Niŋgi areboleboleiŋgoqnej. Di kiyaqa? Niŋgi qalie, iŋgi
di laŋa mandam qaji iŋgi. Iŋgi bati gaigai sqas qaji di tulaŋ bolequja.
Mondoŋ niŋgi iŋgi di oqab. Di niŋgi qalie.

35 Kumbra bole niŋgi nami yoqneb qaji deqa olo are qaloqnsib yoqniy.
Osib nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di geregere ojesoqniy.
Niŋgi olo urataib. Niŋgi uratqasai di mondoŋ niŋgi awai tulaŋ boledamu
oqab. 36 Niŋgi nuŋgo gulbe kalil qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy.
Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi siŋgilatŋgimqa niŋgi aqa areqalo dau-
ryekritosib mondoŋ iŋgi bole bole a nami niŋgi eŋgwa marej qaji di
niŋgi oqab. 37 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Sokiñala tamo bunuqna bqas qaji di a bqas. Deqa a tariŋsokobaiyqasai. A
urur boqujatqas. 38 Ijo segi tamo uŋgasari bole naŋgi e qa naŋgo areqalo
siŋgilatqab di naŋgi ŋambile sqab. Naŋgi na e qoreibqab di e naŋgi qa
areboleboleibqasai.”

39 O ijo was, iga Qotei qoreiyosim padalqasai. Tamo qudei naŋgi
degyeqnub. Ariya iga tamo deqaji sai. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilato
qaji tamo. Deqa iga ŋambile gaigai sqom.

11

Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatqajqa kumbra

1 Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum di aqa utru agiende. Iga
qalieonum, iŋgi bole bole Qotei a nami iga egwa marej qaji di iga oqajqa
tariŋesoqnimqa a na egwas. Iga gago ŋamdamu na iŋgi di unqa keresai di
uŋgum. Iga iŋgi di oqom. 2 Qotei aqa tamo uŋgasari nami soqneb qaji

naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa a naŋgi qa maroqnej, “Naŋgi tamo bolequja.” 3 O ijo was, iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum deqa iga endegsi poigeqnu, bole, Qotei a anjam segi marnaqa laŋ ti mandam ti brantej. Iŋgi iŋgi iga unqa keresai qaji di Qotei na eleŋosiqa dena a iŋgi iŋgi kalil iga uneqnum qaji di gereinjrej. Iga degsi poigeqnu.

Abel na Enok na Noa na naŋgi qalub Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

4 Abel a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a iŋgi bei Qotei atraiyon-aqa Qotei a iŋgi deqa tulaŋ arearetej. Kein a dego iŋgi bei Qotei atraiyej. Ariya Qotei a Kein aqa atraiyo iŋgi deqa arearetosai. Kumbra dena iga osorgeqnu, Abel a Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji soqnej. Abel a moiyej ariya a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa bini a Qotei aqa anjam iga mergobuleqnu.

5 Enok a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa a moiyosai. A ŋambile sonaqa Qotei na a osiq laŋ qureq oqej. Oqnaqa tamo uŋgasari naŋgi a qa ŋamoqneb a olo unosai. Kumbra dena iga osorgeqnu, Qotei na Enok laŋ qureq osi oqosaisosiqa a Enok aqa kumbra qa tulaŋ areare-toqnej. 6 O ijo was, niŋgi Qotei aqa areq gilqa osibqa niŋgi mati a qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib endegsib mariy, “Bole, Qotei a unu. Deqa iga a qa ŋamosim gilsim itonam a na awai boledamu egwas.” O ijo was, niŋgi degsib marqab di Qotei a niŋgi qa tulaŋ arearetqas. Tamo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di a naŋgi qa arearetqa keresai.

7 Noa a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na minjej, “E bunuqna awa qariŋyit bosim mandam kalil keretqas. Deqa ni qobuŋ gereiyime.” Noa a awa unosaisosiqa a Qotei aqa anjam di dauryosiqa aqa aŋgro naŋgi ti aqa uŋa a ti padalaib deqa qobuŋ gereiyej. Aqa kumbra dena a na tamo uŋgasari kalil mandamq di soqneb qaji naŋgo une babtetnjrej. A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na a tamo bole une saiqoji qa minjej.

Abraham Sara wo naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

8 Abraham a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa Qotei na Abraham metonaqa a Qotei aqa anjam dauryosiqa mandam mutu bei Qotei na a yqajqa minjej qaji deq gilej. A sawa qabitqas kiyo di a qalieosaisosiqa gilej. 9 A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a gilsiq mandam mutu dia brantosiqa yauŋ tamo soqnej. Mandam mutu di agi Qotei na a yqajqa minjej. A di sonaqa Qotei na minjej, “Mondoŋ e na ino moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.” Onaqa Abraham a mandam mutu dia laqnsiqa jagwa oqajqa tal gereiyoqnsiqa di ŋeioqnej. A na Aisak Jekop wo naŋgi joqsiqa koba na soqneb. Qotei na naŋgi aiyel dego minjrej, “Mondoŋ e na nuŋgo moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.” 10 Abraham a laŋ qureq oqsim dia sqajqa deqa are qaloqnsiq tariŋoqnej. Laŋ qure di bati gaigai sqas. Laŋ qure agi Qotei a segi na gereiyej unu.

11 Abraham aqa ŋauŋ Sara a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa a tulaŋ qeliosiqa marej, “Bole, e aŋgrotqai. Anjam Qotei na merbej qaji di a uratqasai. A dauryqas.” Sara a degsi marej deqa Qotei na aqa miligi gereiyetonaqa a gumaŋej. 12 Abraham a dego qeliosiqa a moiqajqa bati jojomonaqa Qotei na a siŋgila yonaqa a aŋgro mel qujai ŋambabtej. Onaqa bunuqna aqa moma naŋgi tulaŋ gargekobaeb. Bongar tulaŋ gargekoba

unub dego kere Abraham aqa moma naŋgi ulul bul tulaŋ gargekobaeb.
Deqa sisiyqa keresai.
13 O ijo was, Abel na Enok na Noa na Abraham na Sara na naŋgi
kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatesosib moreŋeb. Naŋgi mandamq
endi sosibqa iŋgi bole bole Qotei a nami naŋgi enjrqa minjrej qaji di
naŋgi osai. Naŋgi iŋgi di oqajqa tariŋesosibqa isaq na iŋgi di unsib
deqa areboleboleinjrej. Deqa naŋgi maroqneb, “Iga mandamq endi
so boleiyqasai. Iga mandamq endi yauŋ tamo bulosim sokiñala sosim
bunuqna iga mandam endi uratqom.” 14 O ijo was, iga qalieonum, tamo
uŋgasari anjam degsib mareqnub qaji naŋgi naŋgo segi sqajqa sawa boleq
oqwajqa are qaleqnub. 15 Naŋgi naŋgo qure utruq olo aiqajqa deqa are
qaleb qamu naŋgi puluosib aiyeb qamu. 16 Ariya naŋgi naŋgo qure utruq
olo aiqajqa are qalosaieqnub. Naŋgi sawa tulaŋ boledamu agi laŋ qureq
di unu qaji deq oqwajqa are qaleqnub. Tamo uŋgasari naŋgi dena Qotei
endegsib minjeqnub, “Ni gago Qotei.” Yeqnaqa Qotei a naŋgo Qotei
sqajqa jemaiyosaieqnu. Naŋgi a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa a
naŋgo qure agi laŋ goge dia gereiyetnjrej unu.
17 Abraham a Qotei qa aqa areqalo bole siŋgilatej kiyo sai kiyo di Qotei
a tenemtqa osiqa endegsi minjej, “Ni ino segi aŋgro qujai Aisak qalsim e
atraibe.” Onaqa Abraham a Qotei aqa anjam di uratosai. Bole, Qotei na
nami minjej, “E na ino moma naŋgi mandam mutu endi enjrqai.” Ariya
a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa a Aisak osiq Qotei atraiyqa gilej.
18 Agi Qotei a nami Abraham minjej, “Aisak aqa leŋ na ino moma naŋgi
bumbraŋyqab.” 19 Abraham a Aisak qalqa osiqa endegsi are qalej, “E
Aisak qalitqa, uŋgum, Qotei na a olo subq na tigeltqa kere.” Abraham
a degsi are qalsiq sonaqa Qotei na saidyej, “Ni Aisak qalaim.” Deqa iga
yawo anjam endegsi marqom, Qotei na Aisak subq na tigeltobulosiq olo
Abraham yej.

Aisak na Jekop na Josep na naŋgi qalub Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb

20 Aisak a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Jekop Iso wo naŋgo
gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa naŋgi qa pailyosiqa kumbra bunuqna
naŋgoq di brantqas qaji deqa naŋgi minjrej.
21 Jekop a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiqa Josep aqa aŋgro aiyel
naŋgo gateq di aqa baŋ atetnjrsiqa naŋgi qa pailyej. A tulaŋ qeliosiqa
moiqa jojomosiq deqa a na aqa walwelqa toqoŋ ojsiq siŋga pulutosiq
Qotei qa louej.
22 Josep a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a tulaŋ qeliosiq
moiqa jojomosiqa a na aqa was naŋgi endegsi minjrej, “Niŋgi na nuŋgo
moma agi Israel naŋgi minjribqa bunuqna naŋgi Isip sawa uratoqnsibqa
bati deqa naŋgi ijo tanu osi gilqab.”

Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej

23 Ariya Moses aqa ai abu naŋgi dego Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilateb.
Deqa Moses a ŋambabonaqa naŋgi a osib bai qalub a ulitonab soqnej.
Naŋgi qalieeb, Moses a aŋgro tulaŋ bolequja. Naŋgi Isip naŋgo mandor
koba ulaiyosai deqa naŋgi aqa anjam gotraŋyosib Moses ulitonab soqnej.
24 Sosiqa tamo kobaqujaonaqa Isip tamo uŋgasari naŋgi na minjoqneb,
“Ni Isip naŋgo mandor koba aqa asi aqa aŋgro.” Onaqa Moses a Qotei qa
aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a aqa segi ñam aguq atsiqa naŋgo anjam di
quqwa uratoqnej. 25 A endegsi are qalej, “Qotei aqa tamo uŋgasari agi

Israel naŋgi gulbe ti unub. Deqa uŋgum, e naŋgi koba na sosiy gulbe
oqnqai. Une qa arebolebole a sokiñalayosim koboqas. Di e uratqai."
26 Osiqa olo endegsi are qalej, "E Kristus aqa ñam qa jemai oqai di kere.
Mondoŋ e awai tulaŋ boledamu oqai. Awai dena silali ti ñoro ti kalil Isip
sawaq endi unu qaji di tulaŋ buŋyejunu." Moses a awai boledamu di oqa
marsiq deqa a degsi are qalej. Osiqa Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej.
27 Moses a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a tigelosiq Isip sawa
uratosiq gilej. Isip naŋgo mandor koba a Moses qa minjiŋ oqetej ariya
Moses a deqa ulaosai. Qotei agi iga unosaieqnum qaji di Moses na
unobulosiq deqa a siŋgila na tigelosiq Isip sawa uratosiq gilej. 28 Moses
a Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosiq deqa a na Israel tamo uŋgasari naŋgi
minjrnaqa naŋgi kaja du du ñumsib naŋgo damu uyeb. Uysib kaja du du
naŋgo leŋ ainaqa di osib Qotei na aqa laŋ aŋgro bei qariŋyim bosim Israel
naŋgo aŋgro matu naŋgi ñumaim deqa leŋ di naŋgo siraŋmeq di liyeb.

Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb

29 Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib deqa naŋgi Yuwal
Lentq di gentosib mandam boleq aisib walwelosib gileb. Gileqnab Isip
naŋgi na naŋgi daurnjrsib yuwal ambleq aisib ya uysib moreŋeb.
30 Bunuqna Israel naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatosib deqa naŋgi
Jeriko qure agutosib kalilyo bati 7 yonabqa qure aqa dadaŋ kalil ulu-
loŋeb.
31 Sambala uŋa Rahap a dego Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej. Deqa
Israel tamo aiyel naŋgi lumu na Jeriko qure unqa bonabqa a na naŋgi
aiyel osiqa lawo na gereinjrsiqa ulitnjrej. Qure deqaji tamo uŋgasari
naŋgi Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb deqa Qotei na naŋgi kalil padalt-
njrej. Rahap a segi Qotei na uratonaq bole soqnej.
32 Gideon na Barak na Samson na Jepta na Devit na Samuel na
Qotei aqa medabu o qaji tamo kalil naŋgi dego Qotei qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqneb. E naŋgi qa olo niŋgi saiŋgwajqa bati keresaiibqo. 33 Naŋgi
Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi na mandor kokba naŋgi
qoto itnjroqnsib qoto buŋyoqneb. Osib kumbra bole tiŋtiŋ yoqneb. Iŋgi
bole bole Qotei na nami naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi eleŋoqneb.
Laion naŋgi boqnsib naŋgi uyqa laqnab naŋgi na naŋgo medabu geten-
tetnjroqneb. 34 Ŋamyuwo na naŋgi koitnjrqa laqnaq naŋgi olo ŋamyuwo
mosotoqneb. Jeu tamo naŋgi boqnsib serie na naŋgi ñumqa laqnab
naŋgi jaraiyoqneb. Naŋgi segi siŋgila saiqoji sonab Qotei na olo naŋgi
siŋgilatnjroqnej. Naŋgi siŋgilaoqnsib qotoqnsib sawa bei bei qaji naŋgi
teteinjroqneb. 35 Uŋgasari qudei naŋgo aŋgro naŋgi moreŋeqnab Qotei na
olo subq na tigeltnjroqnej. Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo qudei naŋgi
tonto talq di breinjroqnsib jaqatiŋ koba enjroqneb. Osib minjroqneb,
"Niŋgi Qotei qoreiyib iga niŋgi uratŋgim niŋgi tonto talq dena oqedqab."
Onaqa naŋgi na saidosib minjroqneb, "Sai. Mondoŋ iga olo subq na
tigelosim ŋambile tulaŋ boledamu oqom. Deqa uŋgum, bini iga jaqatiŋ
oqnsim unum di kere."
36 Jeu tamo naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi mis-
iliŋnjroqnsib kumbaiŋnjroqneb. Osib naŋgi tonto talq di breinjroqnsib sil
siŋgila kokba na naŋgi tontnjroqneb. 37 Osib Qotei aqa tamo uŋgasari
qudei naŋgi meniŋ na ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Osib olo qudei naŋgi
serie na giŋgeŋnjreqnab moreŋoqneb. Osib olo qudei naŋgo jejamu qaja

na qametnjroqneb. Naŋgi qudei gara bolesai deqa naŋgi kaja naŋgo juŋgum na gara gereiyoqnsib jugoqneb. Naŋgi iŋgi iŋgi tulaŋ saiinjrej deqa naŋgi laŋa soqneb. Jeu tamo naŋgi na naŋgi gulbe enjroqnsib tulaŋ ugeugeinjroqneb. 38 Tamo uŋgasari naŋgi di tulaŋ ugeosib soqneb deqa naŋgi wadau sawaq di, manaq di, meniŋ kokba miligiq di, sub miligiq di laqneb. Naŋgi Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi kumbra bole yoqneb. Naŋgi tamo uŋgasari kalil mandamq di soqneb qaji naŋgi bul sai. Naŋgo kumbra tulaŋ bolequja.

39 Naŋgi kalil Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa naŋgi aqa ŋamgalaq di tamo uŋgasari tulaŋ bolequja soqneb. Ariya iŋgi bole bole Qotei na naŋgi enjrqa minjrej qaji di naŋgi osaioqneb. 40 Di kiyaqa? Qotei na olo iŋgi tulaŋ boledamu bei iga egwajqa marsiqa gereiyej unu. Mondoŋ a na iga ti naŋgi ti turtgosim iga kalil koba na iŋgi boledamu di egwas. Osim dena a na iga kalil torei boletgwas.

12

Iga Yesus koqyesosim a qa gago areqalo siŋgilatqom

1 Tamo uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi di Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqneb deqa bini naŋgi laŋbi bul iga agutgesonab iga naŋgi unjreqnum. Unjreqnum deqa iga siŋgila na gurgurobuloqnsim bubuŋoqnqom. Qotei na iga giltgej deqa iga gurguroqnimqa gulbe qudei na iga getentgwa laqnimqa iga gulbe di olo gotraŋyoqnqom. Une qudei gagoq di beterqajqa laqnu qaji di dego iga gotraŋyoqnqom. 2 Osim iga Yesus koqyoqnsim gurgurqom. Iga Qotei qa gago areqalo siŋgilateqnum di Yesus a segi utru. Bunuqna a na gago areqalo di torei keretqas. Yesus a nami qalieej, a ŋamburbasq di moisim bunuqna a olo tulaŋ areboleboleiyqas. Jeu tamo naŋgi a qa maroqneb, “A tamo uge deqa a moiqas.” Ariya Yesus a deqa jemaiyosai. A aqa are siŋgilatosiq ŋamburbasq di moiyej. Bini a olo laŋ qureq di Qotei aqa awo jaram baŋ woq di awejunu.

Qotei na iga tingitgwa marsiqa gulbe egeqnu

3 Niŋgi geregere are qaliy. Une tamo naŋgi Yesus qa tulaŋ ugeoqnsib a jeuteqnab a siŋgila na tigelesoqnej. Niŋgi dego siŋgila na tigelesoqniy. Niŋgi ulaaib. Osib asgiŋgaiq. 4 Bole, niŋgi une gotraŋyqajqa siŋgilakobaeqnub. Ariya jeu tamo naŋgi na kamba niŋgi moiyotŋgosaieqnub. 5-6 O ijo was, Qotei a nami anjam bei niŋgi merŋgej. Niŋgi anjam deqa are walŋgwo kiyo? A niŋgi dalŋgwa osiqa endegsi merŋgej, “O ijo aŋgro, e nuŋgo Tamo Koba. Deqa e niŋgi tingitŋgwa marsiyqa gulbe eŋgoqnit niŋgi gulbe di qoboiyqa asgiŋgaiq. Osib are gulbeiŋgaiq. Niŋgi quiy. Tamo uŋgasari e qalaqalainjreqnum qaji naŋgi di e na olo tingitnjreqnum. Tamo uŋgasari e ijo segi aŋgro qa mareqnum qaji naŋgi di e na olo gulbe enjreqnum.” Qotei a niŋgi aqa segi aŋgro sqa marsiq deqa anjam degsi merŋgej. Niŋgi anjam deqa olo are walŋgwo kiyo?

7 O ijo was, Qotei na niŋgi tingitŋgoqnsim gulbe eŋgoqnimqa niŋgi siŋgila na tigeloqnsib gulbe di qoboiyoqniy. Abu naŋgi na naŋgo aŋgro naŋgi gaigai tingitnjreqnub dego kere Qotei na niŋgi tingitŋgeqnu. 8 Qotei na aqa aŋgro kalil naŋgi gaigai tingitnjreqnu. A na niŋgi tingitŋgwasai di niŋgi aqa aŋgro sqa keresai. Niŋgi gam qaji uŋa aqa aŋgro bul sqab. 9 Niŋgi are qaliy. Gago mandam qaji abu naŋgi na iga tingitgoqneb. Deqa iga naŋgo ñam soqtoqnem. Ariya gago laŋ qaji Abu a gago qunuŋ taqateqnu.

Deqa iga aqa sorgomq di geregere sosimqa aqa ñam tulaŋ soqtoqnqom.
Osim dena iga ŋambile sqom. 10 Gago mandam qaji abu naŋgi sokiñala
sosib naŋgo segi areqalo dauryosib iga tingitgoqneb. Ariya Qotei na iga
geregere aqaryaigwajqa osiq iga tingitgeqnu. Di kiyaqa? Iga aqa segi
kumbra boleq di sqajqa deqa. 11 Bole, Qotei na iga tingitgwa maroqnsiq
gulbe egeqnaqa iga areboleboleigosaieqnu. Iga are gulbeigeqnu. Ariya
bunuqna gulbe dena iga siŋgilatgimqa iga kumbra bole tiŋtiŋ dauryqajqa
geregere qalieqom. Osim dena iga lawo na sqom.

Niŋgi Qotei aqa segi kumbra bole dauryiy

12 Deqa nuŋgo baŋ a laesqas di niŋgi na olo siŋgilatosib wauoqniy.
Nuŋgo siŋga tombol dego laesqas di niŋgi olo siŋgila na tigelesoqniy.
13 Tigelesosib gam bole dauryosib walweloqniy. Niŋgi degyqab di nuŋgo
siŋga ugeqasai. Nuŋgo siŋga olo boleqas.
14 Niŋgi tamo kalil naŋgi ti koba na geregere lawo na sqajqa siŋgilaoqniy.
Osib niŋgi Qotei aqa segi kumbra bole dego dauryqajqa siŋgilaoqniy.
Tamo a Qotei aqa segi kumbra bole dauryqasai di a Tamo Koba unqa
keresai. 15 Niŋgi geregere ŋam atoqnsib soqniy. Qotei a niŋgi qa are
boleiyeqnu aqa kumbra di niŋgi qudei olo uratosib uloŋo uge. Ŋamtaŋ
oqsiq gei uge uge ateleŋeqnu dego kere nuŋgo ambleq di tamo bei a are
uge ti sosim kumbra uge uge babtoqnimqa niŋgi na saidyiy. Tamo dena
niŋgi niñaqŋgimqa niŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga ti so uge. 16 Niŋgi na
Kristen tamo uŋgasari naŋgi saidnjribqa naŋgi sambala kumbra yaib.
Osib Qotei qoreiyaib. Agi Aisak aqa ŋiri Iso a Qotei qoreiyej. Osiqa a aŋgro
matu soqnej deqa are qalosaiosiq iŋgi bole bole aqa abu na nami a yqajqa
minjej qaji di qariŋyosiq dena iŋgi uyo bei awaiyosiq uyej. 17 Niŋgi qalie,
bunuqna Iso a aqa abu aqa iŋgi bole bole di olo oqajqa marnaqa Qotei na
saidyej. Deqa a akamugetej. Aqa kumbra uge yej qaji di a olo uratosim
are bulyqajqa gam saiiyej.

Niŋgi Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji deq beleŋeb

18 Nami Israel naŋgi Sainai mana utru jojomyosib dia ŋamyuwo ti
ambru ti jagwa ti unoqneb. Naŋgo baŋ na mana di ojoqneb. Ariya ijo
was, niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai. 19 Israel naŋgi Sainai manaq di gul anjam
quoqnsib Qotei aqa kakro dego quoqneb. Osib ulaugeteb. Deqa naŋgi
Moses minjeb, “Qotei a olo anjam bei mergaiq.” 20 Naŋgi Qotei aqa anjam
di qusib ulaugeteb. Agi Qotei na naŋgi endegsi minjrej, “Tamo bei kiyo
wagme bei kiyo mana endeq oqimqa niŋgi a meniŋ na qalib moiyem.”
Qotei na naŋgi degsi minjrej. 21 Manaq di naŋgi iŋgi iŋgi di unoqnsib
deqa naŋgi tulaŋ ulaugeteb. Moses a dego mana deqa ulaosiq marej, “E
ulaugetosim tulaŋ ginda gindaŋeqnum.”
22 Ariya niŋgi iŋgi iŋgi deq bosai. Niŋgi Saion manaq beleŋeb. Osib
Qotei ŋambile gaigai unu qaji aqa segi qureq dego beleŋeb. Qure di agi
Jerusalem bunuj laŋ goge di unu qaji. Niŋgi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba
sisiyqa keresai naŋgoq dego beleŋeb. 23 Tamo uŋgasari Qotei qa ko-
rooqnsib loueqnub qaji naŋgoq dego niŋgi beleŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi
di Qotei aqa segi aŋgro matu tiŋtiŋ. Naŋgo ñam Qotei a laŋ qureq di
neŋgreŋyej unu. Niŋgi Qotei qa ti tamo uŋgasari kumbra bole dauryeqnub
qaji naŋgo qunuŋ qa ti beleŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei na torei
boletnjrej. Qotei agi mondoŋ iga kalil pegigwas. 24 Ariya niŋgi Yesus
qa dego beleŋeb. Yesus agi Qotei aqa anjam bunuj siŋgilatqa osiqa iga

Qotei ti gago ambleq di tigelesosiqa yeba waiyej unu. Yesus aqa leŋ bileŋej qaji a qa dego niŋgi beleŋeb. Deqa leŋ dena Qotei aqa anjam niŋgi merŋgobuleqnu. Yesus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Leŋ dena Abel aqa leŋ tulaŋ buŋyejunu. Abel aqa leŋ na dego niŋgi anjam merŋgobuleqnu.

Niŋgi Qotei aqa anjam quqwa urataib

25 O ijo was, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Qotei na niŋgi anjam merŋgoqnimqa niŋgi aqa anjam dauryqa urataib. Qotei a nami mandamq endi sosiqa Israel naŋgi anjam siŋgila na minjroqnej. Minjreqnaqa naŋgi aqa anjam di dauryqa uratoqneb. Deqa Qotei na naŋgi awai uge enjrej. Awai uge di naŋgi britosib jaraiqa keresai. Ariya bini Qotei a laŋ goge di sosiqa iga dego anjam siŋgila na mergeqnu. Deqa iga a qoreiyqom di a na iga awai tulaŋ ugedamu egwas. Awai uge di iga britosim jaraiqa keresai bole sai. 26 Nami Qotei na Israel naŋgi anjam siŋgila na minjreqnaqa aqa kakro dena mandam reŋgiŋyoqnej. Ariya bini a olo anjam endegsi iga mergeqnu, “Bunuqna bati qujai qa e olo mandam reŋgiŋyqai. E mandam segi reŋgiŋyqasai. E mandam ti laŋ ti reŋgiŋnjrqai.” 27 A marej, “Bati qujai qa.” Deqa iga qalieonum, Qotei na iŋgi iŋgi a nami atej qaji di taqal breinjrim naŋgi torei koboqab. Iŋgi iŋgi di agi Qotei na reŋgiŋnjrqas. Yimqa iŋgi iŋgi a na reŋgiŋnjrqasai qaji di gaigai sqab.

28 Qotei a gago Mandor Koba sosiq iga taqatgeqnu. Aqa kumbra di reŋgiŋqa keresai. Deqa iga Qotei biŋiyoqnsim kumbra a tulaŋ arearete-qnu qaji dena a qa louoqnsim aqa ñam soqtoqnsim ulaoqnsim aqa sorgomq di sqom. 29 Iga degyqom. Di kiyaqa? Gago Qotei a ŋamyuwo bul iŋgi iŋgi kalil koiteleŋeqnu qaji.

13

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

1 O ijo Kristen was, bati gaigai niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy. 2 Qure bei qaji tamo naŋgi nuŋgo meq boqnib niŋgi na oqnsib geregereinjroqniy. Kumbra di niŋgi urataib. Niŋgi qalie, qure bei qaji tamo naŋgi nami nuŋgo moma qudei naŋgo meq beqnab tamo bole edegoqnsib geregereinjroqneb. Ariya naŋgi tamo sai. Naŋgi laŋ aŋgro.

3 Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi tonto talq di unub deqa niŋgi naŋgi uratnjraib. Niŋgi naŋgi qa are qaloqnsib koba na tonto talq di sobulosib naŋgi gereinjroqniy. Kristen tamo qudei naŋgi jeu tamo naŋgi na jaqatiŋ enjreqnub deqa niŋgi naŋgi qa dego are qaloqnsib koba na jaqatiŋ obuloqnsib naŋgi gereinjroqniy. Niŋgi qalie, jeu tamo naŋgi na nuŋgo jejamu dego ugeugeiyqa kere.

4 Tamo a uŋatqas di kumbra bole. Uŋa a tamotqas di dego kumbra bole. Deqa niŋgi kumbra di ugetaib. Niŋgi kumbra di geregere taqatosib Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji soqniy. Niŋgi qalie, tamo uŋgasari sambala kumbra yeqnub qaji naŋgi Qotei na awai uge enjrqas.

5 Niŋgi silali qa mamaulŋgaiq. Niŋgi endegsib maroqniy, “Iga silali ti iŋgi ti kiñala eqnum di kere.” Agi Qotei a marej, “E ni uratmqasai. E ni qoreimqasai dego.” 6 Deqa iga gago are siŋgilatoqnsim endegsi maroqnqom,

“Tamo Koba a na e aqaryaibeqnu.
Deqa e ulaqasai.
Tamo bei na e ugetbqa keresai.”

Iga Yesus dauryqajqa jemaigwasai

7 O ijo was niŋgi quiy. Kristen gate naŋgi Qotei aqa anjam palontoqnsib
niŋgi merŋgeqnub. Osib Qotei qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnsib kumbra
bole bole yeqnub. Naŋgo kumbra deqa niŋgi are qaloqnsib dauryoqniy.
8 Yesus Kristus aqa kumbra bulyqasai. A nami degsi soqnej. A bini
degsi unu. A bati gaigai degsi sqas. 9 Deqa tamo qudei naŋgi bosib anjam
utru segi segi na nuŋgo are tigeltetŋgibqa niŋgi naŋgo anjam di dauryaib.
Osib Qotei aqa gam urataib. Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu aqa kumbra
dena nuŋgo are siŋgilatetŋgoqneme. Ariya tamo qudei naŋgi mareqnub,
"Iga iŋgi uyo na gago are siŋgilatoqnqom." Di gisaŋ. Kumbra di laŋa
jejamu qa kumbra. Iŋgi uyo dena tamo naŋgi yala aqaryainjrosaieqnu.
10 Gago atra bijal bunuj unu. Atra tamo naŋgi atra tal namij miligiq
di waueqnub. Deqa naŋgi atra bijal bunuj dena iŋgi uyqa keresai.
11 Atra tamo gate nami qaji a tamo uŋgasari naŋgo une kobotetnjrqa
maroqnsiq wagme naŋgo leŋ oqnsiq Warum Tulaŋ Getento Koba di
miligiq gileqnu. Atra tamo naŋgi olo wagme naŋgo damu osi aiyoqnsib
qure qalaq di atoqnsib koiteleŋeqnub. 12 Dego kere Yesus a Jerusalem
qure qalaq aisiq dia jaqatiŋ osiq aqa segi leŋ bilentosiq tamo uŋgasari
naŋgi qa moiyej. Aqa leŋ dena a na tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa segi
kumbra boleq di atqajqa deqa marsiq naŋgi qa moiyej. 13 Deqa iga dego
qure qalaq aiyoqnsim Yesus aqa areq di brantoqnsim a ñam uge osiq
jemaiyej dego kere iga ñam uge oqnqom. 14 Iga qalie, mandamq endi
qure kalil koboqab. Deqa iga yauŋ tamo bulosim qure utru saiqoji laŋa
unum. Mondoŋ iga laŋ qureq oqsim dia gaigai sqom. Iga qure deq
oqwajqa tariŋeqnum. 15 Deqa iga Yesus aqa ñam na Qotei biŋiyoqnsim
atraiyobuloqnqom. Osim iga gago medabu na aqa ñam soqtoqnqom. 16 O
ijo was, niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole bole enjroqniy. Naŋgi
iŋgi qudei qa truquoqnibqa niŋgi na aqaryainjroqniy. Niŋgi kumbra di
urataib. Niŋgi kumbra degyqab di niŋgi Qotei atraiyobuloqnqab. Yim
Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ arearetoqnqas.

Yesus Kristus a gago are miligiq di waueqnu

17 Nuŋgo Kristen gate naŋgi na nuŋgo qunuŋ taqateqnub. Mondoŋ
naŋgi naŋgo wau deqa Qotei minjqab. Deqa niŋgi naŋgo medabu
geregere dauryoqnsib naŋgo sorgomq di soqniy. Niŋgi degyqab di naŋgi
are gulbe na niŋgi taqatŋgwasai. Naŋgi arebolebole na niŋgi taqatŋgwab.
Osib naŋgi are gulbe saiqoji sosib niŋgi geregere aqaryaiŋgoqnqab.
18 Niŋgi iga qa Qotei pailyoqniy. Iga qalieonum, iga Qotei aqa ŋamgalaq
di une saiqoji unum. Iga gaigai kumbra bole dauryqajqa are qaleqnum.
19 Deqa ijo areqalo agiende. Niŋgi e qa Qotei pailyibqa a na gam
waqtetbimqa e nuŋgoq urur boqujatqai.
20 Gago Tamo Koba Yesus a kaja naŋgo Mandor siŋgila ti unu qaji. Aqa
kaja naŋgi agi iga. Aqa leŋ aiyej dena a na Qotei aqa anjam bunuj gaigai
sqas qaji di siŋgilatej. Qotei a are lawo qa utru. A na Yesus olo subq
na tigeltej. 21 Qotei qujai dena niŋgi aqaryaiŋgimqa niŋgi aqa areqalo
geregere dauryosib kumbra bole yoqniy. A gago are miligi gereiyet-
gimqa iga Yesus Kristus aqa wau na kumbra kalil a tulaŋ arearteqnu
qaji di yoqnqom. Iga kalil bati gaigai aqa ñam soqtoqnqom. Bole.

Anjam getento

22 O ijo was, e na niŋgi siŋgilatŋgwajqa deqa anjam truquyala endi
neŋgreŋyonum. Deqa niŋgi ijo anjam endi geregere qusib dauryoqniy.
23 E niŋgi endegsi merŋgwai. Gago was Timoti a tonto talq dena uratonab
oqedej. Deqa a urur ijoq bqas di aqo aiyel ombla na nuŋgoq bosim
nuŋgwom.
24 Niŋgi na ijo kaiye anjam endi osib Kristen gate kalil naŋgi ti Qotei aqa
tamo uŋgasari kalil naŋgi ti minjriy. Itali tamo qudei bosib endia unub
qaji naŋgi na dego niŋgi kaiyeiŋgonub.
25 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyeme. Bole.

JEMS

1 E Jems. E Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei wo naŋgo wau
tamo. Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ agi niŋgi. O was niŋgi kalil
kaiye. E na anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi nuŋgo
segi segi qure utru uratosib jaraiyosib sawa sawa kalil keretosib di unub.

Iga gulbe qoboiyeqnum dena iga siŋgila eqnum

2 O ijo was, gulbe utru segi segi gargekoba nuŋgoq boqnimqa niŋgi
gulbe deqa tulaŋ areboleboleiŋgim soqniy. 3 Gulbe deqaji nuŋgoq bo-
qnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus qa bole siŋgilatqab kiyo sai kiyo di
Qotei a geregere unqas. Niŋgi qalie, gulbe dena niŋgi siŋgilatŋgeqnaqa
niŋgi gulbe qoboiyeqnub. 4 Deqa niŋgi bati gaigai siŋgila na tigeloqnsib
gulbe qoboiyoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi Qotei aqa kumbra bei qa
truquoqnqasai. Niŋgi tulaŋ kere na sqab.

Tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyim Qotei na powo yqas

5 Ariya tamo bei a powo qa truquosimqa a Qotei pailyem. Yimqa
Qotei na a powo yqas. Niŋgi qalie, Qotei a tamo uŋgasari kalil naŋgi iŋgi
bole bole enjreqnu. Naŋgi Qotei pailyeqnab a naŋgi qa olo ŋiriŋosaieqnu.
6 Ariya tamo bei a Qotei pailyqa osimqa a are gulbeiyaiq. Osim endegsi
maraiq, “Qotei na iŋgi bole ebqas kiyo sai kiyo?” A degsi maraiq.
A Qotei qa aqa areqalo siŋgilatosim pailyem. Jagwa tigelosiq yuwal
korkortoqnsiqa oqe aiyeqnu dego kere tamo are gulbeiyeqnu qaji a
bati bei Qotei qa aqa areqalo siŋgilatoqnsiqa olo bati bei aqa areqalo
siŋgilatosaieqnu. 7 Tamo Koba a na tamo deqaji naŋgi iŋgi bei enjrqasai.
Deqa tamo deqaji naŋgi endegsib are qalaib, “Iga iŋgi bole bole oqnqom.”
Di sai. 8 Naŋgi areqalo aiye aiyeltoqnsib kumbra laŋa laŋa yeqnub deqa
Qotei na naŋgi iŋgi bei enjrqasai.

Jems a ñoro tamo ti tamo iŋgi saiqoji naŋgi ti anjam minjrej

9 Kristen was bei a ñam saiqoji soqnimqa a areboleboleiyem. Di
kiyaqa? A Qotei aqa ŋamgalaq di ñam koba ti unu deqa. 10 Tamo bei ñoro
koba ti unu qaji a dego areboleboleiyem. Di kiyaqa? A Qotei aqa ŋamgalaq
di ñam saiqoji unu deqa. Tamo naŋgi ñoro koba koroiyqajqa arearetnjre-
qnu qaji naŋgi balamtamo aqa so bulosib sokiñalayosib moreŋqab. 11 Iga
qalie, seŋ oqsim kaŋkaŋamqa balamtamo aqa so laosim moiyim aqa wala
bole di koboqas. Dego kere tamo naŋgi ñoro koba ti unub qaji naŋgi wau
bei bei yoqnsib bati qujai qa urur moreŋosib koboqab.

Qotei na iga are qametgosaieqnu

12 Tamo uŋgasari gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub qaji naŋgi
areboleboleinjreme. Mondoŋ Qotei a naŋgi qa tulaŋ arearetim awai
boledamu enjrim naŋgi ŋambile gaigai sqab. Qotei a marej, “E na tamo
kalil e qalaqalaibeqnub qaji naŋgi awai bole enjrqai.” Qotei a degsi
marej. 13 Deqa tamo bei a une atqajqa are prugyimqa a endegsi maraiq,
“Qotei na are qametbqoqa e une atqajqa are prugbeqnu.” A degsi
maraiq. Iga na Qotei aqa are qametim a une yqa keresai dego kere
Qotei na iga une atqajqa are qametgosaieqnu. 14 Gago segi segi are
miligi tigeloqnsiqa iga titgeqnu. Gam dena gago segi areqalo uge na iga
uneq breigwa oqnsiqa walawalaigoqnsiqa gisaŋgeqnu. 15 Gago are miligi

tigeleqnu di uŋa a gumaŋeqnu dego kere. Bunuqna uŋa a aŋgroteqnu dego kere gago are miligi tigeloqnsiqa une babteqnu. Yeqnaqa gago une di tulaŋ kobaeqnaqa iga moiyo gam tureqnum.

16 O ijo was bole, une aqa kumbra dena niŋgi gisaŋgaim deqa niŋgi une kalil uratiy. 17 Iŋgi bole bole kalil Qotei na iga egeqnu qaji di laŋ goge na branteqnaq iga laŋa eleŋeqnum. Abu Qotei suwaŋoq di unu qaji a na iŋgi di qariŋyeqnaqa gagoq beqnu. Qotei a kumbra bubulyosaieqnu. A seŋ qunuŋ bul sai. Seŋ qunuŋ a olekobaoqnsiqa olo truqueqnu Qotei a degyosaieqnu. 18 A aqa segi areqalo dauryosiq iga gereigej deqa a gago Abu. A aqa anjam bole na iga gereigej deqa iga iŋgi meli bunuj bulosim iŋgi iŋgi kalil a nami gereinjrej qaji di tulaŋ buŋnjrejunum.

Iga Qotei aqa anjam laŋa quqwasai

19 O ijo was bole, niŋgi endegsi poiŋgem. Niŋgi anjam bei marqa osibqa urur medabu waqtaib. Mati didaboqniy. Urur minjiŋ oqaiq. 20 Tamo naŋgi urur minjiŋ oqetnjreqnu qaji naŋgi Qotei aqa kumbra bole dauryqa keresai. 21 Deqa niŋgi kumbra uge uge jigat kalil taqal waiyoqniy. Osib nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa anjam a na nami nuŋgo are miligiq di atej qaji di niŋgi ojesoqniy. Ojesqab di Qotei a nuŋgo qunuŋ oqas. 22 Ariya niŋgi Qotei aqa anjam di bole dauryoqniy. Laŋa qusib olo urataib. Niŋgi laŋa quqwab di niŋgi nuŋgo segi jejamu gisaŋyqab. 23 Tamo bei a Qotei aqa anjam laŋa quoqnsiq olo dauryqa urateqnu di a tamo ya jeqiloq di aqa ulatamu uneqnu dego bul. 24 A ya jeqiloq di aqa ulatamu unsim olo puluosim giloqnsim aqa ulatamu unqo qaji di a olo are walyqas. 25 Qotei aqa dal anjam bunuj unu. Dal anjam di bole tiŋtiŋ. Qotei a gago une aqa siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam di iga egej. Deqa gago une na iga olo ojqa keresai. Tamo naŋgi dal anjam di geregere peleiyoqnsib dauryoqnqab di Qotei a naŋgo wau kalil boletoqnqas. Ariya tamo naŋgi dal anjam di laŋa qusib olo are walnjrqas di Qotei a naŋgo wau bei boletqasai.

26 Tamo bei a endegsi are qalqas, “E gaigai Qotei qa loueqnum. Deqa e Kristen tamo bole.” Ariya tamo di a aqa segi medabu geregere taqatqasai di a na aqa segi jejamu gisaŋyqas. Deqa a Qotei qa loueqnu di a laŋa loueqnu. 27 Iga Kristen tamo uŋgasari unum deqa iga kumbra bole endeqaji yoqnqom. Iga na aŋgro mandum naŋgi ti uŋa qobul naŋgi ti geregereinjroqnsim naŋgo gulbe kalil qoboiyetnjrqom. Osim iga gago segi walwel taqatosim mandam endeqa kumbra jigat kalil uratekritqom. Iga kumbra deqaji yoqnqom di iga Qotei aqa ŋamgalaq di Kristen tamo bole une saiqoji sqom.

2

Niŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjrsib kumbra qujai enjroqniy

1 O ijo was kalil, gago Tamo Koba Yesus Kristus a rianŋ koba ti unu. Niŋgi a qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa e niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi na tamo ñam ti naŋgi areinjroqnsib olo tamo ñam saiqoji naŋgi qoreinjroqnaib. 2-3 Nuŋgo kumbra agiende. Ñoro tamo bei a gara boledamu na walaosim baŋriŋ gol na gereiyo qaji di jigsim nuŋgo Qotei tal miligiq gilqas di niŋgi aqa ñam soqtqab. Osib a geregereiyosib minjibqa awo jaram boleq di awoqas. Ariya tamo bei iŋgi iŋgi saiqoji a gara jigat braŋo jigsimqa Qotei tal miligiq gilqas di niŋgi aqa ñam aguq atsib minjqab, “Ni

qalaq di tigelesoqne” o “Ni mandamq di awo.” 4 O ijo was, niŋgi kumbra
degyeqnub di niŋgi areqalo uge ti sosib tamo naŋgi laŋa peginjreqnub.
5 O ijo was bole, niŋgi quiy. Tamo uŋgasari iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi Qotei
na giltnjrej deqa naŋgi torei a qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub. Agi Qotei
a nami endegsi marej, “Tamo uŋgasari e qalaqalaibeqnub qaji naŋgi di e
na taqatnjrsiy naŋgo Mandor Koba sqai.” 6 O ijo was, niŋgi kiyaqa tamo
iŋgi iŋgi saiqoji naŋgo ñam aguq ateqnub? Niŋgi are qaliy. Yai naŋgi na
niŋgi ugeugeiŋgoqnsib nuŋgo jejamuq di une eŋgoqnsib niŋgi joqoqnsib
anjam pegiyo talq di tigeltŋgeqnub? Ñoro tamo naŋgi na niŋgi degŋgeqnub.
7 Tamo naŋgi dena Yesus aqa ñam boledamu misiliŋyeqnub. Ñam di agi
Qotei a nuŋgoq di atej unu.
8 Mandor Koba Qotei aqa dal anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Ni ino segi jejamu gereiyeqnum dego kere tamo uŋgasari naŋgi degsim
gereinjroqnime.” O ijo was, niŋgi dal anjam di dauryosib keretqab
di niŋgi kumbra bolequja yqab. 9 Ariya niŋgi na tamo qudei naŋgi
areinjroqnsib olo tamo qudei naŋgi qoreinjreqnub di niŋgi une ateqnub.
Deqa niŋgi dal anjam gotraŋyo qaji tamo brantonub. 10 Tamo bei a dal
anjam mutu kalil dauryekritosim ariya qujai bole qujai grotqas di a dal
anjam mutu kalil grotekritqo. Deqa aqa jejamuq di gulbe sqas. 11 Iga
qalie, Qotei a nami dal anjam endegsi marej, “Ni tamo bei aqa uŋa jejamu
ojetaim.” Osiqa dego marej, “Ni tamo bei qalsim moiyotaim.” Bole,
ni tamo bei aqa uŋa jejamu ojetosaieqnum. Ariya ni tamo bei qalsim
moiyotqam di ni dal anjam gotraŋyo qaji tamo brantqam. 12 Qotei a gago
une aqa siŋgila kobotetgwa osiqa dal anjam bunuj egej. Deqa gago une
na iga olo ojqa keresai. O ijo was niŋgi quiy. Qotei a dal anjam deqa are
qalsim iga pegigwas. Deqa niŋgi nuŋgo anjam maro ti nuŋgo kumbra ti
kalil geregere taqatoqniy. 13 Niŋgi tamo naŋgi qa dulqasai di une pegiyo
bati qa Qotei a kamba dego niŋgi qa dulqasai. Ariya niŋgi tamo naŋgi qa
duloqnqab di une pegiyo bati qa niŋgi une saiqoji sqab.

Tamo a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatqas di a kumbra bole babtoqnqas

14 O ijo was niŋgi quiy. Tamo bei a mareqnu, “E Yesus qa ijo are-
qalo siŋgilateqnum.” A degsi maroqnsiq ariya a kumbra bole bei yala
babtosaieqnu. Laŋa medabu na anjam mareqnu. Deqa tamo di Qotei na
oqasai. 15-16 Kristen was bei a gara saiqoji kiyo iŋgi saiqoji kiyo soqnimqa
nuŋgo ambleq di tamo bei na minjqas, “Ni lawo na gilsim gara bei osim
jigsim iŋgi uysim menetmim soqne.” A anjam segi laŋa minjqo deqa
anjam dena kiyersim a aqaryaiyqas? Keresai. 17 Dego kere iga Yesus
qa gago areqalo siŋgilatosim ariya iga kumbra bole bei babtosaieqnum
di iga laŋa gago areqalo Yesus qa siŋgilateqnum. Deqa iga tamo moisiq
aqa jejamu laŋa unu dego bul sqom.
18 Tamo bei a endegsi marqas, “E Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.”
Degsi marimqa e na kamba minjqai, “O was, ni kumbra bole bei
babtosaieqnum. Deqa e kiyersiy qalieqai, ni bole Yesus qa ino areqalo
siŋgilateqnum? E qalieqa keresai. Ariya e Yesus qa ijo areqalo siŋgilatosiy
kumbra bole dego turtosiy yoqnqai di ni e nubsim merbqam, ‘Bole, ni
ino areqalo Yesus qa bole siŋgilateqnum.’ 19 Ni mareqnum, ‘Bole, Qotei
a segi qujai unu.’ Ni kere mareqnum. Mondor uge naŋgi dego degsib
maroqnsib Qotei ulaiyeqnub. 20 Ni nanari tamo. Ni mareqnum, ‘E

Yesus qa ijo areqalo siŋgilateqnum.’ Ni degsi maroqnsim ariya ni olo
kumbra bole bei babtosaieqnum. Deqa ni laŋa medabu na mareqnum.
Ni ijo anjam endi poimqa are soqnim poimeme.” 21 O ijo was niŋgi
quiy. Nami gago moma utru Abraham a na aqa aŋgro qujai Aisak osiq
Qotei atraiyqa marsiq atra bijalq di atej. Atnaqa Qotei a Abraham aqa
kumbra di unsiqa minjej, “Ni degyonum deqa ni ijo ŋamgalaq di tamo
bole une saiqoji unum.” 22 Niŋgi are qaliy. Abraham a Qotei qa aqa
areqalo siŋgilatosiq kumbra bole dego turtosiq yej. Aqa areqalo Qotei
qa siŋgilatej qaji de ti aqa kumbra bole ti aiyeltosiq dauryej. Deqa iga
endegsi marqom, Abraham aqa kumbra bole dena aqa areqalo Qotei
qa siŋgilatej qaji di taqyosiq tulaŋ keretej. 23 Deqa Qotei aqa anjam bei
nami neŋgreŋyeb qaji aqa damu brantej. Anjam agiende, “Abraham a
Qotei qa aqa areqalo siŋgilatej deqa Qotei na minjej, ‘Ni ijo ŋamgalaq di
tamo bole une saiqoji unum.’ ” Osiqa Abraham minjej, “Ni ijo was bole.”
24 Deqa ijo was niŋgi qalie, tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib
ariya naŋgi olo kumbra bole bei babtqasai di naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di
tamo bole une saiqoji sqa keresai. Tamo naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib kumbra bole dego turtosib yeqnub qaji naŋgi segi Qotei aqa
ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji unub.
25 Niŋgi sambala uŋa Rahap a qa dego are qaliy. Rahap aqa kum-
bra bole agiende. Josua a tamo aiyel naŋgi qariŋnjrnaqa Jeriko qureq
gilnabqa qure deqaji naŋgi na tamo aiyel naŋgi di ñumqa laqnab Rahap a
naŋgi aiyel ulitnjrej. Osiqa gam bei osornjrnaqa naŋgi jeu tamo naŋgi
alelnjrsibqa jaraiyeb. Rahap a kumbra bole di yej deqa a Qotei aqa
ŋamgalaq di uŋa bole une saiqoji soqnej. 26 Iga qalie, tamo a me mondor ti
sqasai di a moiqas. Dego kere tamo bei a Yesus qa aqa areqalo siŋgilatosim
ariya a olo kumbra bole babtqasai di a tamo moisiq aqa jejamu laŋa unu
dego bul sqas.

3

Iga gago segi medabu geregere taqatqom

1 O ijo was kalil, tamo quja quja segi Qotei aqa anjam palontoqnebe.
Tamo gargekoba naŋgi anjam palontoqnaib. Niŋgi qalie, mondoŋ une
pegiyo batiamqa Qotei na anjam palonto tamo naŋgo wau qa geregere
peginjrqas. 2 Bati gaigai iga kumbra gro groyeqnum. Ariya iga gago
anjam maro qa grotqasai di iga tamo bolequja sqom. Sosimqa gago baŋ
ti siŋga ti jejamu ti kalil geregere taqatqom. 3 Iga hos naŋgo medabuq
di sil atoqnsim naŋgi titnjreqnam naŋgi iga daurgeqnub. Iga naŋgo
medabu segi ojeqnam naŋgo jejamu dego iga daurgeqnu. 4 Niŋgi qobuŋ
uniy. Qobuŋ a tulaŋ kobaquja. Aqa kuñi tulaŋ kiñala. Ariya jagwa
koba tigelosiq qobuŋ tutqa laqnaqa qobuŋ aqa abu na kuñi ojoqnsiq
tingiteqnaq qobuŋ a dauryoqnsiq gileqnu. 5 Dego kere gago medabu
kiñala. Ariya a diq koba yeqnu. Iga gago medabu waqtoqnsim gago segi
ñam soqtoqnsim diqoqnsim anjam mareqnum.
Iga qalie, ŋamyuwo yusiq tulaŋ kobaqujaoqnsiq ŋamtaŋ kalil
yueleŋeqnu. 6 Gago medabu a ŋamyuwo bul. Iga gago medabu
waqtoqnsim dena iga kumbra uge uge yoqnsim gago jejamu kalil
tulaŋ jigateqnum. Mondoŋ tamo naŋgi ŋamyuwoq aisib padalqab dego
kere gago medabu na gago so tulaŋ ugeugeiyeqnu. 7 Niŋgi wagme
naŋgi qa are qaliy. Wagme ti qebari ti qe ti kalil iga na taqatnjreqnum.

8 Ariya iga gago medabu taqatqa keresai. Iga gago medabu na gaigai
anjam uge uge mareleŋeqnum. Amal uge na tamo naŋgi uñinjroqnsib
moiyotnjreqnub dego kere gago medabu na iga kumbra uge ugeq
breigeqnu. 9 Gago kumbra agiende. Iga gago medabu waqtoqnsim gago
Tamo Koba Abu Qotei aqa ñam soqtoqnsim olo puluoqnsim medabu
qujai dena tamo uŋgasari naŋgi misiliŋnjreqnum. Tamo uŋgasari naŋgi di
Qotei na gereinjrsiqa aqa segi so boleq di atej. 10 Iga kumbra uge deqaji
yeqnum. Agi iga gago medabu waqtoqnsim Qotei aqa ñam soqtoqnsim
olo medabu qujai dena anjam uge uge mareleŋeqnum. O ijo was, gago
kumbra di ugedamu. 11 Ya jumbum qujaiq na ya bole ti ya uge ti brantqa
keresai. 12 Qura na oliv aqa gei oqa kere e? Wain sil na qura aqa gei oqa
kere e? Yuwal a ya bole bulyqa kere e? Sai.

Tamo powo bole ti unub qaji naŋgi kumbra bole bole yoqnebe

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi qalie ti powo ti unub kiyo?
Sqab di naŋgi naŋgo segi ñam aguq atoqnsib kumbra bole bole yoqnebe.
Yim tamo uŋgasari naŋgi naŋgo kumbra di unoqnsib maroqnqab, “Naŋgi
tamo bole.” 14 Ariya niŋgi olo nuŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib
laŋa are ugeiŋgoqnim diqoqnaib. Niŋgi degyqab di niŋgi gisaŋ kumbra
dauryosib Qotei aqa anjam bole ugetqab. 15 Osib niŋgi powo uge ti sqab.
Powo deqaji laŋ goge na bosai. Di mandam qaji powo. Di gago areqalo
namij aqa powo. Powo di Satan aqaq na beqnu. 16 Niŋgi quiy. Tamo
uŋgasari naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaloqnsib laŋa are ugeinjroqnim
diqoqnqab di naŋgi so tulaŋ ugeq di sosib kumbra uge uge yoqnqab.
17 Ariya tamo uŋgasari laŋ goge na powo eqnub qaji naŋgi kumbra
tulaŋ bolequja yeqnub. Naŋgi kumbra jigat dauryosaieqnub. Naŋgi
lawo na sosib tamo naŋgi jiŋga na gereinjroqnsib naŋgi qa duloqnsib
kumbra bole bole osornjreqnub. Naŋgi na tamo kalil naŋgi turtnjroqnsib
kumbra qujai enjreqnub. Naŋgi laŋa babaŋ na Qotei aqa kumbra
dauryosaieqnub. Naŋgi bole dauryeqnub. 18 Tamo deqaji naŋgi lawo
na sosib are qujaitoqnsib jeu turyoqnsib kumbra bole tiŋtiŋ babteqnub.
Iŋgi meli branteqnu dego kere.

4

Tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqas di a olo Qotei jeutqas

1 O ijo was, niŋgi qudei nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgeqnaqa
kumbra uge uge yqajqa are prugŋgeqnu. Utru deqa niŋgi qotoqnsib
ŋiriŋkobaeqnub. Kumbra di nuŋgo jejamu miligiq di siŋgila na waue-
qnu. 2 Niŋgi iŋgi iŋgi koba oqajqa tulaŋ arearetŋgeqnaqa mamaulŋgeqnu.
Ariya niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub deqa niŋgi qoto tigeltoqnsib tamo
ñumeqnub. Niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub di aqa utru agiende. Niŋgi Qotei
pailyosaieqnub deqa. 3 Niŋgi qudei iŋgi iŋgi qa Qotei pailyoqnsib ariya
niŋgi iŋgi iŋgi di osaieqnub. Di kiyaqa? Niŋgi nuŋgo segi jejamu qa
areboleboleiŋgwajqa maroqnsib areqalo uge na pailyeqnub deqa. 4 Uŋa
bei na aqa gumbuluŋ uratosiq olo tamo bei ombla sambala kumbra
yeqnub dego kere niŋgi Qotei uratoqnsib kumbra uge uge yeqnub. Niŋgi
quiy. Tamo bei na mandam qaji kumbra qalaqalaiyqas di a olo Qotei
jeutqas. Niŋgi di qaliesai kiyo? Od, tamo bei na mandam qaji kumbra
qalaqalaiyqa are qalqas di a Qotei jeutqas. 5 Agi Qotei aqa anjam bei
nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Qotei na aqa Mondor gago are miligiq di

atej unu. Mondor di a iga qa tulaŋ areareteqnu.” O ijo was, niŋgi anjam di laŋa sa anjam edegaib.

6 Qotei a iga qa are tulaŋ boleiyeqnu. Deqa aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqteqnub qaji naŋgi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq ateqnub qaji naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnu.” 7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqnsib Qotei aqa sorgomq di soqniy. Sosibqa Satan gotraŋyoqniy. Yimqa Satan na niŋgi uratŋgosim ulaŋqas. 8 Niŋgi Qotei jojomyoqnibqa a kamba dego niŋgi jojomŋgoqnqas. O une tamo, niŋgi quiy. Tamo naŋgi naŋgo baŋ yansoqnsib jiga koboteqnub dego kere niŋgi nuŋgo are miligi gereiyoqnsib bulyoqniy. Niŋgi areqalo aiye aiyelteqnub qaji olo nuŋgo are miligiq dena jiga kalil taqal atoqniy. 9 Niŋgi nuŋgo une qa are gulbeiŋgoqnim akamugetoqniy. Od, niŋgi nuŋgo kiki uratoqnsib olo akamoqniy. Osib nuŋgo arebolebole kobotosib olo are gulbeiŋgoqneme. 10 Niŋgi Tamo Koba aqa ŋamgalaq di nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. Niŋgi degyqab di a na nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas.

Niŋgi nuŋgo Kristen was naŋgi uge qa minjraib

11 O ijo was, niŋgi segi segi qa anjam uge maroqnaib. Tamo bei na aqa Kristen was qudei naŋgi anjam uge minjrqas kiyo naŋgo une qa naŋgi peginjrqas kiyo di a dal anjam dego uge qa marsiq pegiyqo. Niŋgi dal anjam pegiyeqnub di niŋgi dal anjam dauryqa urateqnub. 12 Qotei a segi na dal anjam babtej deqa a na qujai iga pegigwa kere. A na qujai tamo uŋgasari naŋgi eleŋqa kere. A na qujai naŋgi padaltnjrqa kere. Niŋgi tamo kiyero deqa niŋgi na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnub? Di kumbra uge.

Niŋgi nuŋgo segi ñam soqtoqnaib

13 Niŋgi qudei endegsib mareqnub, “Bini kiyo nebe kiyo iga qure beiq gilsim dia wausau qujai sosim silali qa wauosim olo bqom.” 14 Niŋgi degsib mareqnub. Ariya nebe kumbra kiye nuŋgoq di brantqas di niŋgi qalieqa keresai. Niŋgi ŋam qurem bul sokiñalayosib koboqab. 15 Deqa niŋgi endegsib maroqniy, “Tamo Koba a marimqa iga kumbra kiye yqa are qalsim yqom.” 16 Kiyaqa niŋgi qudei olo nuŋgo segi ñam soqtoqnsib diqoqnsib laqnub? Nuŋgo kumbra di uge. 17 Ni geregere are qale. Ni kumbra bole qa qalieosim ariya ni dauryqasai di ni une yonum.

5

Tamo naŋgi ñoro koba ti unub qaji naŋgi awai ugedamu oqab

1 O ñoro tamo niŋgi quiy. Bunuqna gulbe kokba nuŋgoq boqnqas. Niŋgi deqa pailoqnsib akamugetoqniy. 2 Nuŋgo ñoro ti wala ti kalil ugeeleŋqo. Sisimbiŋ na nuŋgo gara kalil dego ugeugeiyqo. 3 Nuŋgo gol ti silva ti di baisuwi na ugetqo. Deqa mondoŋ baisuwi dena nuŋgo une boleq atsim ŋamyuwo bulosim nuŋgo jejamu koitosim ugeugeiyqas. Niŋgi ñoro koba koroiyeb deqa diŋo bati qa niŋgi awai ugedamu oqab. 4 Niŋgi quiy. Nuŋgo wau tamo naŋgi nuŋgo iŋgi meli gentoqnsib nuŋgo baŋq di ateqnab niŋgi na kamba olo naŋgi gisaŋnjroqnsib awai oto nuŋgo segi qa getentoqnsib oto segi naŋgi enjreqnub. Deqa naŋgi maoqnsib endegsib Qotei pailyeqnub, “O Tamo Koba, naŋgi iga kumbra uge degsib egeqnub.” Yeqnaqa Qotei siŋgila koba ti unu qaji a naŋgo pailyo di queqnu. Deqa mondoŋ a na niŋgi awai uge eŋgwas. 5 O ñoro tamo, niŋgi gara bole bole jugoqnsib nuŋgo segi jejamu qa areboleboleiŋgeqnaqa iŋgi

koba uyeqnub. Deqa mondoŋ Qotei na niŋgi luŋgwas. Kaja naŋgo jejamu
diq diqeqnaq naŋgo mandor naŋgi na ñumeqnub dego kere Qotei na niŋgi
luŋgwas. 6 Nuŋgo kumbra uge bei agiende. Niŋgi na kumbra bole yo qaji
tamo naŋgo jejamuq di une qametnjroqnsib ñumeqnub. Ariya naŋgi na
kamba olo niŋgi gotraŋgosaieqnub.

Niŋgi gulbe qoboiyoqnsib Tamo Koba a olo bqajqa tariŋoqniy

7 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib gulbe qoboiyoqnsib
Tamo Koba a olo bqajqa tariŋoqniy. Niŋgi asgiŋgaiq. Niŋgi wau lanja naŋgi
bul soqniy. Niŋgi qalie, wau lanja naŋgi asginjrosaieqnu. Naŋgi iŋgi
yagoqnsib awa qa tariŋeqnub. Awa beqnaqa iŋgi melieqnaqa naŋgi iŋgi
meli di oqnsib uyeqnub. 8 Dego kere niŋgi nuŋgo are miligi siŋgilatoqnsib
gulbe qoboiyoqnsib tariŋoqniy. Tamo Koba a bqajqa bati jojomqo deqa
niŋgi degyoqniy.

9 O ijo was, niŋgi Qotei aqa tamo uŋgasari qudei naŋgi qa ŋiriŋoqnsib
yomuoqnaib. Qotei a nuŋgo une di unsim niŋgi pegiŋgo uge. Niŋgi
quiy. Une Pegiyo Tamo agi bqa jojomqo. A siraŋmeq di tigelejunu.
10 O ijo was, niŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi qa are qaliy.
Naŋgi nami Tamo Koba aqa ñam na anjam palontoqneb deqa jeu tamo
naŋgi na naŋgi ugeugeinjroqneb. Ariya naŋgi Qotei aqa anjam marqa
ulaosaioqneb. Naŋgi naŋgo are miligi siŋgilatoqnsib jaqatiŋ oqnsib gulbe
di qoboiyoqneb. 11 Niŋgi quiy. Iga endegsi mareqnum, “Tamo uŋgasari
gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelejunub qaji naŋgi Qotei na taqatnjre-
qnu. Deqa naŋgi areboleboleinjreqnu.” Niŋgi Jop aqa kumbra qa nami
queb. Jop a siŋgila na tigelosiqa gulbe kobaquja qoboiyesoqnej. Niŋgi
qalie, bunuqna Tamo Koba a na Jop olo boletej. Od, iga qalieonum, Tamo
Koba a gaigai iga qa duloqnsiqa iga qa are boleiyeqnu.

Niŋgi anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib

12 O ijo was kalil, e anjam kobaquja bei unu. Anjam agiende. Niŋgi
anjam bei marqa osibqa iŋgi bei na siŋgilataib. Niŋgi laŋ qure aqa ñam na
anjam siŋgilataib. Niŋgi mandam aqa ñam na anjam siŋgilataib. Niŋgi od
qa segi mariy. Niŋgi said qa segi mariy. Niŋgi degyqab di Qotei na niŋgi
awai uge bei eŋgwasai.

Tamo naŋgi kumbra bole bole yeqnub qaji
naŋgo pailyo siŋgila koba

13 Nuŋgo ambleq di tamo qudei naŋgi jaqatiŋ eqnub kiyo? Degamqa
niŋgi na minjribqa naŋgi naŋgo jaqatiŋ deqa Qotei pailyoqnebe. Nuŋgo
ambleq di tamo qudei naŋgi areboleboleinjreqnu kiyo? Degamqa niŋgi
na minjribqa naŋgi Qotei qa louoqnsib aqa ñam soqtoqnebe. 14 Nuŋgo
ambleq di tamo qudei naŋgi mainjreqnu kiyo? Degamqa niŋgi na
minjribqa naŋgi Kristen gate naŋgi metnjrib bosib Tamo Koba aqa ñam
na naŋgo gateq di baŋ atetnjrsib goreŋ bilentosib naŋgi qa pailyebe.
15 Naŋgi Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib pailyqab di a na tamo
mainjro qaji naŋgi olo tigeltnjrqas. Osim naŋgi une yoqneb degamqa a
na naŋgo une kalil dego kobotetnjrqas. 16 Deqa ijo was, niŋgi nuŋgo segi
segi une palontoqnsib Kristen was naŋgi ubtosib minjroqniy. Osib niŋgi
segi segi qa Qotei pailyoqniy. Yim a na niŋgi boletŋgwas. Tamo naŋgi
kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo pailyo di siŋgila koba. Deqa naŋgi
pailyeqnab Qotei a quoqnsiqa naŋgo anjam dauryeqnu. 17 Niŋgi Elaija
qa are qaliy. A iga bul mandam tamo. Ariya a endegsi pailyoqnej, “O

Qotei, ni na laŋ getentimqa awa bqasai.” A degsi pailyeqnaqa Qotei na
laŋ getentonaqa awa bosai. Degsi sonaq wausau qalub bei oto koboej.
18 Onaqa Elaija a olo pailyonaqa laŋ waqonaqa awa bej. Bosiq iŋgi iŋgi
kalil melieleŋej.

Kristen was bei a gam bole uratqas di iga na aqaryaiyimqa a olo Qotei aqa areq bqas

19 O ijo was niŋgi quiy. Kristen was bei a Qotei aqa anjam bole dauryqa
uratimqa tamo bei na a olo are bulyetqas di tamo dena aqa was kumbra
bolequja yqo. 20 Niŋgi endegsib qalieoiy. Kristen was bei a une ti soqnim
tamo bei na aqaryaiyimqa a gam uge di uratqas di tamo dena aqa was
aqa qunuŋ moiyo sawaq dena oqo. Deqa was di a moiqasai. Qotei na
aqa une gargekoba kobotetqas.

1 PITA

1 E Pita. Yesus Kristus na e qariŋbej deqa e aqa anjam mare mare
laqnum. Niŋgi nuŋgo segi segi qure utru uratosib jaraiyosib sawa sawa
kalil keretosib di unub. Niŋgi Pontus sawa ti Galesia sawa ti Kapadosia
sawa ti Esia sawa ti Bitinia sawa ti di unub. E anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum. 2 Tulaŋ nami Abu Qotei a niŋgi qa qalieosiq giltŋgej.
A degyej. Di kiyaqa? Aqa Mondor na niŋgi aqa segi kumbra boleq di
atimqa niŋgi Yesus Kristus aqa anjam dauryqajqa deqa. Yim aqa leŋ
aiyej qaji dena niŋgi yansŋgwajqa deqa. O ijo was, Qotei a niŋgi qa are
tulaŋ boleiyimqa niŋgi geregere lawo na soqniy.

Qotei a ŋambile boledamu laŋ goge dia iga gereiyetgej unu

3 Iga gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa Abu Qotei aqa ñam soqto-
qnqom. Qotei a iga qa tulaŋ dulosiqa ŋambile bunuj egej. A na Yesus
Kristus subq na tigeltej gam dena iga ŋambile bunuj egej. Ŋambile bunuj
dena iga siŋgilatgeqnu deqa iga iŋgi bole bole Qotei na mondoŋ egwas
qaji deqa tariŋoqnsim unum. 4 Iŋgi bole bole di ugeqa keresai. A koboqa
keresai dego. Qotei na laŋ goge dia niŋgi gereiyetŋgej unu. 5 Niŋgi Yesus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa Qotei aqa siŋgila kobaquja na niŋgi
taqatŋgejunu. Deqa diŋo batiamqa Qotei na niŋgi torei eleŋqas. Kumbra
di brantim niŋgi unqab.

6 Qotei na niŋgi degsim eleŋqas deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgeqnu.
Gulbe utru segi segi na niŋgi jaqatiŋ eŋgeqnu di uŋgum. Sokiñala gulbe di
olo koboqas. 7 Gulbe deqaji nuŋgoq boqnimqa niŋgi nuŋgo areqalo Yesus
qa bole siŋgilatqab kiyo sai kiyo di Qotei a unqas. Yimqa mondoŋ diŋo
batiamqa Yesus Kristus a brantosim a niŋgi qa tulaŋ areboleboleiyim
niŋgi biŋiŋgosim ñam koba eŋgwas. Iga qalie, gol a iŋgi tulaŋ boledamu.
Tamo naŋgi ŋamyuwo na gol koitoqnsib dena qalieeqnub, gol di bole
kiyo sai kiyo. Dego kere nuŋgo areqalo Yesus qa siŋgilateqnub qaji di
tulaŋ bolequja. Nuŋgo areqalo dena gol agi ugeosim koboqas qaji di
tulaŋ buŋyejunu. 8 Nami niŋgi Yesus unosaioqneb. Bini dego niŋgi a
unosaieqnub. Ariya niŋgi a tulaŋ qalaqalaiyoqnsib a qa nuŋgo areqalo
siŋgilatoqnsib a qa tulaŋ areboleboleiŋgeqnu. Nuŋgo arebolebole dena
mandam qaji arebolebole kalil tulaŋ buŋyejunu. Nuŋgo arebolebole di
aqa utru iga na dauryosim ubtqa keresai. 9 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo
siŋgilateqnub deqa Qotei na niŋgi eleŋqas.

10 Qotei na niŋgi eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi
nami maroqneb. Naŋgo anjam di aqa utru naŋgi qalieqa osib deqa
geregere ŋamoqnsib wauoqneb. 11 Kristus aqa Mondor a naŋgo are
miligiq di sosiqa naŋgo medabuq na anjam endegsi babtosiq maroqnej,
“Bunuqna Kristus a jaqatiŋ osim moisim olo subq na tigelosim laŋ
qureq oqsim dia a ñam koba ti sqas.” Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgi endegsib nenemoqneb, “Kristus a bati gembu bqas? Kumbra
kiye namoqna brantim Kristus a bunuqna bqas?” 12 Onaqa Qotei na
kamba naŋgi endegsi minjrej, “Anjam niŋgi mareqnub qaji di aqa damu
nuŋgo bati qa brantqasai. A bunuqna brantqas.” O ijo was, Qotei na
niŋgi eleŋqajqa anjam di aqa medabu o qaji tamo naŋgi nami maroqneb.
Onaqa bunuqna a na aqa Mondor Bole qariŋyonaqa laŋ goge na aisiq

Qotei aqa anjam maro tamo naŋgi siŋgilatnjroqnej. Yeqnaqa naŋgi Kristus
aqa anjam bole plaltoqnsib niŋgi merŋgoqneb. Anjam bole di aqa utru
Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi geregere qalieqajqa are koba unu.

Qotei na iga aqa segi kumbra boleq di sqajqa osiq metgej

13 Deqa niŋgi nuŋgo walwel geregere taqatqajqa are qaloqniy. Osib
mondoŋ Yesus Kristus a olo laŋ qureq na brantosim niŋgi qa are
boleiyqajqa deqa tariŋoqnsib soqniy. 14 Sosib niŋgi aŋgro du du bulosib
Qotei aqa anjam geregere qusib dauryoqniy. Nami niŋgi Qotei qaliesai
deqa niŋgi nuŋgo areqalo uge uge dauryoqneb. Ariya bini niŋgi kumbra
di olo dauryaib. Uratiy. 15 Qotei a gaigai aqa segi kumbra boleq di sosiq
dauryeqnu. Deqa niŋgi dego Qotei aqa kumbra boleq di sosib daury-
oqniy. Utru deqa Qotei na niŋgi metŋgej. 16 Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi ijo kumbra boleq di sosib dauryoqniy.
Di kiyaqa? E dego ijo segi kumbra boleq di sosim dauryeqnum.”

Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena Qotei na iga awaigej

17 Niŋgi Qotei endegsib meteqnub, “O gago Abu.” Qotei aqa ŋamgalaq
di tamo uŋgasari kalil naŋgi kerekere unub deqa a kumbra qujai na
naŋgo une qa peginjreqnu. A naŋgo segi segi wau unoqnsiq dena naŋgi
peginjreqnu. Deqa niŋgi endegsib maroqniy, “Mandam endia gago qure
utru sosai.” Degsib maroqnsib Qotei qa ulaoqnsib aqa sorgomq di
geregere soqniy. 18 Niŋgi qalie, nami niŋgi nuŋgo moma naŋgo kumbra
uge uge dauryoqnsib soqneb. Sonabqa Qotei na olo nuŋgo uneq na
niŋgi awaiŋgej. Mandam qa ñoro ti gol ti silva ti koboqas qaji dena Qotei
na niŋgi awaiŋgosai. 19 Kristus aqa leŋ aiyej qaji dena niŋgi awaiŋgej.
Kristus aqa leŋ di tulaŋ bolequja. Kaja du du nami Qotei atraiyoqneb
qaji naŋgo jejamuq di yu bei saiqoji. Dego kere Kristus aqa jejamuq di
une bei saiqoji. 20 Tulaŋ nami Qotei a mandam atosaisosiqa a Kristus
qa qalieosiq giltej. Ariya bini diŋo bati jojomqo deqa Qotei a niŋgi qa
osiqa Kristus qariŋyonaq bej. 21 Bosiq niŋgi aqaryaiŋgej deqa niŋgi Qotei
qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib unub. Kristus agi moinaqa Qotei na olo
subq na tigeltosiq metonaqa a laŋ qureq oqsiq dia ñam kobaquja ej. Utru
deqa niŋgi Qotei qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib a qa tariŋoqnsib unub.

Iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom

22 Niŋgi anjam bole dauryosib nuŋgo qunuŋ yansobuleb. Utru deqa
niŋgi na nuŋgo Kristen was naŋgi bole qalaqalainjreqnub. Ariya kumbra
di niŋgi olo torei siŋgilatosib segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib
soqniy. 23 Niŋgi iŋgi meli bulosib ŋambile bunuj eb. Iŋgi meli ugeqas qaji
dena niŋgi ŋambile osai. Iŋgi meli gaigai sqas qaji dena niŋgi ŋambile eb.
Iŋgi meli di Qotei aqa anjam. Anjam di ŋambile ti. A gaigai sqas. 24 Agi
Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari
naŋgi mandamq endi bati olekoba sqasai. Ñiŋ a gaigai kaŋgraŋeqnaqa
balamtamo aqa so a sokiñalayoqnsiq uloŋeqnu dego kere tamo uŋgasari
naŋgi urur koboqab. Naŋgo ñam balamtamo aqa so bulosim uloŋqas.
25 Ariya Tamo Koba aqa anjam a bati gaigai sqas.” O ijo was, anjam bole
di agi Yesus aqa anjam maro tamo naŋgi palontoqnsib niŋgi merŋgoqneb.

2

Yesus a tal ai bul

1 Niŋgi ŋambile bunuj eb deqa niŋgi kumbra uge kalil uratiy. Gisaŋ
anjam ti maqu kumbra ti are uge ti yomu anjam ti kalil di niŋgi torei
uratekritiy. 2 Iga qalie, aŋgro mom naŋgi muŋgum qaq uyqajqa qarn-
jreqnu. Dego kere niŋgi muŋgum qaq bolequja Qotei aqaq na beqnu
qaji di oqajqa are qaloqniy. Muŋgum qaq di Qotei aqa anjam. A jiga
bei saiqoji. Muŋgum qaq dena nuŋgo qunuŋ aqaryaiyimqa niŋgi tulaŋ
boleosib siŋgilaqab. Yim Qotei na niŋgi eleŋqas. 3 Tamo Koba a na niŋgi
kumbra bole eŋgeqnu. Aqa kumbra di niŋgi uyo oneiyoqnsib mareqnub,
“Bole.”

4 Tamo Koba a tal ai bul siŋgila na tigelejunu. Tal ai di ŋambile unu.
Niŋgi tal ai deq boiy. Tal ai di tamo qudei na unsibqa uge qa marsib
taqal waiyeb. Ariya Qotei na olo tal ai di giltosiqa marej, “Tal ai di tulaŋ
bolequja.” 5 Niŋgi dego tal ai bul ŋambile unub. Qotei aqa Mondor na
niŋgi aqa segi tal sqa marsiqa niŋgi gereiŋgeqnu. Deqa niŋgi Qotei aqa
atra tamo bolequja sosib Yesus Kristus aqa ñam na nuŋgo segi jejamu
Qotei atraiyoqnib a niŋgi qa tulaŋ arearetoqnqas.

6 Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu, “Niŋgi quiy. E
na tal ai qujai giltosim tal siŋgilatqajqa deqa tumaq di tigeltem unu. Tal
ai di tulaŋ bolequja. A siŋgila koba. E na Saion manaq di tigeltem unu.
Deqa tamo naŋgi tal ai di osib naŋgo areqaloq di siŋgilatqab di naŋgi
jemainjrqasai.” 7 O ijo was, tal ai tuma qaji di agi Kristus. Niŋgi Kristus
qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi mareqnub, “Tal ai di tulaŋ
bolequja.” Ariya tamo naŋgi Kristus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub
qaji naŋgi tal ai di uge qa mareqnub. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu,

“Tal gereiyo qaji tamo naŋgi na tal ai di arqsibqa uge qa marsib taqal
waiyeb. Onaqa tal ai di Qotei na olo osiq tumaq di tigeltej unu.”

8 Qotei aqa anjam bei dego nami endegsib neŋgreŋyeb, “Tamo qudei
naŋgi tal ai di quraqyoqnsib maŋgaleqnub.” O ijo was, tamo naŋgi di
Qotei aqa anjam gotraŋyeqnub. Utru deqa naŋgi tal ai di quraqyoqnsib
maŋgaleqnub. Qotei a nami marej, “Naŋgi tulaŋ padalqab.”

9 Ariya Qotei na niŋgi giltŋgej deqa niŋgi aqa atra tamo sosib a ombla
mandor kokba tigelonub. Tigelosib niŋgi aqa segi kumbra boleq di sosib
dauryeqnub. Niŋgi aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub. A na niŋgi giltŋgej
deqa niŋgi aqa so bole kalil ubtekritoqnsib mare mare laqnub. Nami
niŋgi ambruq di soqneb deqa Qotei na niŋgi metŋgonaqa niŋgi ambru
uratosib suwaŋoq beleŋeb. Suwaŋo di tulaŋ bolequja. 10 Nami niŋgi tamo
uŋgasari laŋaj soqneb. Ariya bini niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari unub.
Nami Qotei a niŋgi qa are boleiyosaioqnej. Ariya bini a niŋgi qa are
boleiyeqnu.

Iga Qotei aqa wau tamo bole sqom

11 O ijo was bole, niŋgi mandamq endi yauŋ tamo bulosib unub deqa
e niŋgi endegsi merŋgwai. Nuŋgo areqalo namij ti nuŋgo qunuŋ ti ombla
qoteqnub. Deqa niŋgi nuŋgo areqalo namij torei qoreiyiy. 12 Bini niŋgi
sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di unub. Deqa niŋgi naŋgo ŋamgalaq
di kumbra bole bole dauryoqniy. Dauryoqnib naŋgi nuŋgo kumbra
di unoqnqab. Unoqnsib naŋgo yomu anjam niŋgi qa mareqnub qaji
di naŋgi uratosib mondoŋ une pegiyo bati qa naŋgi Qotei aqa ñam
soqtoqnqab.

13 O ijo was, niŋgi Tamo Koba a qa are qaloqnsib sawa taqato qaji
tamo naŋgi ti mandor kokba ti naŋgo anjam dauryoqniy. 14 Osib tamo
gate naŋgo anjam dego dauryoqniy. Tamo gate naŋgi di agi mandor
kokba naŋgi na qariŋnjreqnab giloqnsib tamo uŋgasari kumbra uge uge
yeqnub qaji naŋgi kamba awai uge enjreqnub. Osib tamo uŋgasari
kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgo ñam soqtetnjreqnub. 15 Qotei aqa
areqalo agiende. Niŋgi kumbra bole bole yoqnibqa nanari tamo agi niŋgi
yomuiŋgeqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra di unsibqa naŋgo anjam uge di
olo uratosib mequmesqab. 16 Bole, niŋgi tamo bei aqa sorgomq di sosai.
Niŋgi deqa are qaloqnsib walweloqniy. Ariya niŋgi endegsib are qalaib,
“Iga tamo bei aqa sorgomq di sosai deqa uŋgum, iga kumbra uge uge
yoqnqom.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi Qotei aqa kaŋgal tamo bul
unub deqa niŋgi aqa sorgomq di soqniy. 17 Niŋgi tamo uŋgasari kalil
naŋgi kumbra bole bole osornjroqniy. Osib nuŋgo Kristen was naŋgi
qalaqalainjroqniy. Niŋgi Qotei ulaiyoqniy. Niŋgi mandor kokba naŋgo
ñam soqtetnjroqniy.

Iga Kristus aqa kumbra dauryoqnsim jaqatiŋ qoboiyoqnqom

18 O kaŋgal tamo, niŋgi nuŋgo wau qa gate naŋgo sorgomq di sosibqa
naŋgo anjam dauryoqniy. Wau qa gate bole naŋgo anjam segi dau-
ryoqnaib. Wau qa gate uge naŋgo anjam dego dauryoqniy. 19 Niŋgi
Qotei qa are qalsib wau bole yib nuŋgo wau qa gate naŋgi laŋa jaqatiŋ
eŋgwab di uŋgum. Niŋgi jaqatiŋ di qoboiyoqniy. Yimqa Qotei a nuŋgo
kumbra deqa tulaŋ areboleboleiyqas. 20 Ariya niŋgi wau uge yib nuŋgo
wau qa gate naŋgi deqa luŋgib niŋgi jaqatiŋ qoboiyqab di Qotei a niŋgi
awai bole eŋgwasai. Niŋgi wau bole yib nuŋgo wau qa gate naŋgi na
luŋgib niŋgi jaqatiŋ qoboiyqab di Qotei a nuŋgo kumbra deqa tulaŋ
areboleboleiyqas.

21 Kristus a dego niŋgi aqaryaiŋgwa osiqa jaqatiŋ qoboiyosiq moiyej.
Aqa kumbra di a na niŋgi osorŋgej deqa niŋgi kamba aqa kumbra di
dauryosib jaqatiŋ oqnsib soqniy. Qotei a niŋgi degyqa osiqa metŋgej.
22 Kristus a une bei yosaioqnej. Aqa medabu na gisaŋ anjam bei dego
marosaioqnej. 23 Jeu tamo naŋgi na a misiliŋyoqnsib anjam uge uge
minjeqnab a deqa kamba anjam uge bei naŋgi minjrosaioqnej. Naŋgi
a jaqatiŋ koba yeqnab a deqa olo naŋgi jaqatiŋ enjrqajqa marosaioqnej.
A aqa segi jejamu osiqa Qotei aqa baŋq di uratej. Qotei agi iga geregere
pegigeqnu qaji. 24 Kristus a gago une kalil qoboiyosiqa aqa segi jejamuq
di gago une atsiqa a ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Iga moiyobulosim olo
ŋambile sosim une aqa kumbra uratosim kumbra bole yoqnqajqa deqa
osiqa ŋamburbasq di iga qa gaiŋej. Jeu tamo naŋgi na Yesus qalougetosib
jaqatiŋ koba yeb. Aqa jaqatiŋ dena a na iga olo boletgej.

25 Nami niŋgi kaja bul sosibqa nuŋgo segi areqalo na aleloqnsib laqneb.
Ariya bunuqna niŋgi Mandor Yesus aqa areq beb deqa a na nuŋgo qunuŋ
geregere taqatejunu.

3

Tamo uŋa wo naŋgi kumbra bole yoqnebe

1 O uŋgasari, niŋgi nuŋgo gumbuluŋ naŋgo sorgomq di soqniy. Nuŋgo
gumbuluŋ qudei naŋgi Qotei aqa anjam dauryosaiabqa di uŋgum, niŋgi
mequmesosib naŋgo ŋamgalaq di kumbra bole bole yoqniy. Yibqa naŋgi

unsib dena naŋgi are bulyqab. 2 Niŋgi degsib kumbra bole na wal-
welosib naŋgo sorgomq di soqnib naŋgi unsib marqab, niŋgi uŋgasari
bole. 3 Niŋgi nuŋgo jejamu walatqajqa are prugŋgoqnaiq. Niŋgi nuŋgo
gate praŋyoqnsib wala bole bole gateq di jugoqnaib. Osib kolilei na
nuŋgo jejamu walatoqnaib. Gara wala ti dego jugoqnaib. Iŋgi iŋgi di
laŋa jejamu qa wala. 4 Niŋgi nuŋgo are miligi walatqab di bolequja.
Are miligi aqa wala agiende. Niŋgi are bole na sosibqa tamo uŋgasari
kalil naŋgi lawo na gereinjroqniy. Are miligi aqa wala di Qotei aqa
ŋamgalaq di tulaŋ boledamu. Wala di ugeqa keresai. 5 Agi Qotei aqa
uŋgasari nami soqneb qaji naŋgi naŋgo are miligi degsib walatoqneb.
Osib Qotei aqa kumbra boleq di sosib a qa tariŋoqnsib naŋgo gumbuluŋ
naŋgo sorgomq di soqneb. 6 Niŋgi Sara uniy. A na aqa tamo Abraham
aqa anjam dauryoqnsiqa minjoqnej, “Ni ijo tamo koba.” Deqa uŋgasari,
niŋgi Sara aqa kumbra di dauryosib kumbra bole yoqniy. Niŋgi ulaaib.
Niŋgi kumbra bole yoqnqab di niŋgi Sara aqa aŋgro tiŋtiŋ sqab.
7 O tamo, niŋgi dego areqalo bole dauryosib nuŋgo ŋauŋ naŋgi koba na
geregere soqniy. Nuŋgo ŋauŋ naŋgi tamo sai. Naŋgi uŋa. Naŋgo jejamu
siŋgila sai. Deqa niŋgi lawo na naŋgi kumbra bole bole osornjroqniy.
Niŋgi qalie, nuŋgo ŋauŋ naŋgi niŋgi ti koba na ŋambile gaigai sqab. Deqa
niŋgi nuŋgo ŋauŋ naŋgi geregereinjroqniy. Niŋgi kumbra degyqab di iŋgi
bei na nuŋgo pailyo getentqa keresai. Qotei a nuŋgo pailyo quoqnqas.

Niŋgi gaigai kumbra bole yoqniy

8 Ariya e na ijo anjam endi kobotqa osiy niŋgi endegsi merŋgwai. Niŋgi
kalil koba na geregere are qujaitoqnsib tamo uŋgasari kalil naŋgi qa
duloqniy. Osib niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnsib Kristen
was naŋgi qa are boleiŋgoqnim nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. 9 Tamo
qudei na niŋgi kumbra uge eŋgibqa niŋgi kamba olo naŋgi kumbra uge
enjraib. Tamo qudei na niŋgi anjam uge merŋgibqa niŋgi kamba olo
naŋgi anjam uge minjraib. Niŋgi naŋgi qa endegsib pailyoqniy, “O Abu,
ni na naŋgi boletnjrime.” Qotei a niŋgi degyqa osiqa metŋgej. Deqa niŋgi
degyibqa Qotei a kamba niŋgi boletŋgoqnqas.
10 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Tamo bei a so bole sqa marsimqa a anjam uge bei maroqnaiq.
A gisaŋ anjam dego maroqnaiq.
11 A kumbra uge kalil torei qoreiyosim kumbra bole segi yoqneme.
Osim tamo uŋgasari kalil naŋgi koba na lawo sqajqa siŋgilaoqneme.
12 Tamo uŋgasari naŋgi kumbra bole deqaji yoqnqab di Tamo Koba a na
naŋgi geregere taqatnjroqnqas.
Osim naŋgo pailyo dego quetnjroqnqas.
Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Tamo Koba a na
olo qoreinjroqnqas.”

Iga kumbra bole bole yimqa jeu tamo naŋgi na iga jaqatiŋ egwab

13 O ijo was, niŋgi kumbra bole bole yqajqa siŋgilaoqnqab di tamo yai
na niŋgi olo ugeugeiŋgwas? 14 Bole, niŋgi kumbra bole bole yibqa tamo
qudei na niŋgi jaqatiŋ eŋgwab. Di uŋgum. Niŋgi deqa areboleboleiŋgem.
Tamo naŋgi dena niŋgi ula eŋgeqnub. Ariya niŋgi naŋgi ulainjraib. Osib
are gulbeiŋgaiq. 15 Niŋgi nuŋgo are miligiq di Tamo Koba Kristus atsib
soqniy. Soqnibqa tamo qudei na niŋgi endegsib nenemŋgwab, “Niŋgi iŋgi
bole kiye qa tariŋoqnsib deqa areboleboleiŋgeqnu?” Degsib nenemŋgibqa

niŋgi na kamba anjam kiyersib minjrqa oqnsib geregere are qaloqnsib
minjroqniy. 16 Ariya niŋgi anjam siŋgila na naŋgi minjraib. Niŋgi Qotei
ulaiyoqnsib lawo na naŋgi anjam minjroqniy. Osib niŋgi gaigai Qotei
aqa ŋamgalaq di une saiqoji sosib Kristus aqa ñam na kumbra bole bole
yoqniy. Yoqnib jeu tamo agi niŋgi misiliŋgeqnub qaji naŋgi nuŋgo kumbra
di unsib jemainjrqas. 17 Deqa iga kumbra bole bole yoqnqom. Yoqnim
Qotei a marim tamo qudei na iga jaqatiŋ egoqnqab di kere. Ariya iga
kumbra uge uge yimqa tamo qudei na iga jaqatiŋ egwab di uge. Iga
degyqasai.

Kristus a iga qa moisiq olo subq na tigelej

18 Niŋgi Kristus qa are qaloqniy. Kristus a une saiqoji sosiqa a une
tamo naŋgo padalo sawa osiq naŋgo une qa moiyej. O ijo was, Kristus
na niŋgi joqsim Qotei aqaq oqwajqa deqa osiq niŋgi qa moiyej. A bati
qujai qa moiyej deqa a olo moiqa keresai. A tamo bulyosiqa mandamq
endi sonaqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Moisiq olo subq na
tigelosiqa a mondor ti soqnej. 19 Sosiqa moiyo sawaq aisiq dia mondor
uge uge naŋgi Qotei aqa anjam palontosiq minjroqnej. 20 Noa aqa bati qa
mondor naŋgi di Qotei aqa anjam gotraŋyoqneb. Bati deqa tamo uŋgasari
naŋgo kumbra uge tulaŋ kobaoqnej. Ariya Qotei a naŋgo une qa urur
kambatnjrosaioqnej. A tariŋosiq sokobaiyonaqa Noa a qobuŋ kobaquja
gereiyej. Gereiyosiq koboonaqa tamo uŋgasari 8 segi qobuŋ gogetosib
sonabqa awa koba bosiqa ya tulaŋ koba dej. Tamo uŋgasari 8 naŋgi di
Qotei na eleŋej deqa naŋgi bole soqneb. 21 Ya di yawo anjam bul. Qotei
na naŋgi yaq dena eleŋej dego kere niŋgi ya na yanso onabqa Qotei a
niŋgi eleŋej. Ya dena Qotei a nuŋgo jejamu qaji jiga yansetŋgosai. Niŋgi
yanso osib Qotei pailyonab a nuŋgo pailyo di qusiqa nuŋgo are miligi qaji
jiga yansetŋgej. Qotei a Yesus Kristus olo subq na tigeltej gam dena a na
niŋgi eleŋej. 22 Kristus a laŋ qureq oqej deqa bini a Qotei aqa baŋ woq di
awejunu. Deqa laŋ aŋgro naŋgi ti laŋ qaji mondor kokba ti laŋ qaji siŋgila
ti kalil naŋgi Kristus aqa sorgomq di unub.

4

Iga gago areqalo namij uratqom

1 Kristus na aqa segi jejamu osiqa jaqatiŋ koba qoboiyosiq moiyej.
Dego kere niŋgi Kristus aqa kumbra di siŋgila na dauryosib nuŋgo segi
jejamu osib jaqatiŋ qoboiyesoqniy. Niŋgi degyiy. Di kiyaqa? Tamo bei
na aqa segi jejamu osim jaqatiŋ qoboiyqas di a une uratqas. 2 Osim a
Qotei aqa areqalo segi dauryoqnqas. A aqa jejamu qa areqalo namij
olo dauryqasai. 3 Niŋgi qalie, sawa bei bei qaji naŋgi kumbra uge uge
yqajqa tulaŋ arearetnjreqnu. Nami niŋgi dego nuŋgo areqalo namij na
walweloqnsib kumbra uge uge yoqneb. Sawa bei bei qaji naŋgo kumbra
agiende. Naŋgi sambala kumbra yqajqa are prugnjreqnu. Qolo jigee-
qnaqa naŋgi ya uge uyoqnsib alaŋkobaoqnsibqa nanarioqnsib laqnub.
Osib Qotei aqa dal anjam gotraŋyoqnsib gisaŋ qotei naŋgi biŋinjreqnub.
4 Nami niŋgi naŋgi daurnjrsib koba na kumbra uge uge deqaji yoqneb.
Ariya bini niŋgi kumbra di urateqnub deqa naŋgi na niŋgi nuŋgoqnsib
tulaŋ prugoqnsib niŋgi misiliŋgeqnub. 5 Mondoŋ sawa bei bei qaji naŋgi
di Qotei aqa ulatamuq di tigelosib naŋgo une kalil babtosib minjib a
quqwas. Bati deqa Qotei na tamo ŋambile so qaji naŋgi ti tamo moreŋo

qaji naŋgi ti peginjrqas. 6 Utru deqa Kristus a nami tamo moreŋo qaji
naŋgi aqa anjam bole palontosiq minjroqnej. Tamo naŋgi di jejamu ti
sonab Qotei na naŋgi peginjrej. Ariya mondoŋ naŋgi olo ŋambile osib
Qotei bulosib mondor ti sqab.

Qotei a niŋgi wau segi segi eŋgej

7 Mandam ti iŋgi iŋgi kalil ti koboqajqa bati jojomqo. Deqa niŋgi
areqalo bole ti sosib nuŋgo kumbra kalil geregere taqatoqniy. Niŋgi
degyqab di niŋgi Qotei pailyqa oqnsib geregere pailyoqnqab. 8 E an-
jam kobaquja bei dego niŋgi endegsi merŋgit quiy. Niŋgi segi segi qa
qalaqalaiyo kumbra yoqniy. Qalaqalaiyo kumbra dena une gargekoba
kabutejunu. 9 Deqa Kristen was naŋgi nuŋgo talq boqnibqa niŋgi
naŋgi oqnsib geregereinjroqniy. Niŋgi naŋgi aqaryainjrqajqa asgiŋgaiq.
10 Qotei a niŋgi kalil qa are boleiyosiq wau segi segi eŋgej. Deqa niŋgi
aqa wau tamo bolequja sosibqa aqa tamo uŋgasari naŋgi qa wauoqnsib
aqaryainjroqniy. 11 Niŋgi qudei anjam palontqa wau osibqa Qotei aqa
anjam geregere palontoqniy. Niŋgi qudei tamo uŋgasari naŋgi aqaryain-
jrqa wau osibqa Qotei na siŋgila eŋgimqa siŋgila dena wauoqniy. Amqa
wau kalil naŋgi yeqnub qaji di tamo uŋgasari naŋgi na unoqnsib Yesus
Kristus aqa ñam na Qotei biŋiyoqnqab. Yesus Kristus a bati gaigai ñam
koba ti siŋgila ti sqas. Bole.

Kristus a jaqatiŋ qoboiyej dego kere iga jaqatiŋ qoboiyeqnum

12 O ijo was bole, gulbe ugedamu ŋamyuwo bulosiq nuŋgoq beqnu. Niŋgi
deqa tulaŋ prugosib endegsib are qalaib, “Gulbe deqaji nami gagoq di
brantosaioqnej.” Niŋgi degsib are qalaib. Niŋgi nuŋgo areqalo Kristus
qa bole siŋgilateqnub kiyo sai kiyo di Qotei a tenemtqa osiq deqa gulbe
qariŋyeqnaqa nuŋgoq beqnu. 13 Kristus a nami jaqatiŋ qoboiyej dego
kere niŋgi jaqatiŋ qoboiyeqnub. Niŋgi deqa areboleboleiŋgim soqniy.
Yimqa mondoŋ Kristus a riaŋ koba ti brantimqa bati deqa niŋgi olo tulaŋ
areboleboleiŋgim sqab. 14 Niŋgi Kristus aqa ñam ojejunub deqa tamo
qudei na niŋgi misiliŋgwab di uŋgum. Niŋgi deqa areboleboleiŋgem. Niŋgi
qalie, Qotei aqa Mondor riaŋ ti unu qaji a na niŋgi beterŋgejunu. 15 Ariya
niŋgi tamo ñumibqa kiyo, iŋgi bajiŋibqa kiyo, tamo naŋgi ugeugeinjribqa
kiyo, tamo bei aqa wau ugetibqa kiyo tamo qudei na unsib deqa jaqatiŋ
eŋgwab di kere eŋgwab. Deqa ijo was, niŋgi kumbra uge di yaib. 16 Niŋgi
ñam Kristen ojesoqnib tamo qudei na ñam deqa jaqatiŋ eŋgwab di kere.
Niŋgi deqa jemaiŋgaiq. Niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgim Qotei aqa ñam
soqtoqniy.

17 Une pegiyo bati jojomqo deqa Qotei a namoqna aqa segi tamo
uŋgasari naŋgi peginjrqas. Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari Qotei aqa
anjam bole gotraŋyeqnub qaji naŋgi a na peginjrsim awai tulaŋ ugedamu
enjrqas. 18 Agi Qotei aqa anjam bei nami endegsib neŋgreŋyeb unu,
“Qotei na tamo uŋgasari kumbra bole bole yeqnub qaji naŋgi eleŋqajqa
baŋgi koba. Deqa iga qalieonum, tamo uŋgasari Qotei qoreiyoqnsib une
yeqnub qaji naŋgi a na eleŋqajqa olo tulaŋ baŋgi koba.” 19 Deqa ijo was,
Qotei a are soqnim niŋgi qudei jaqatiŋ oqab di kere. Niŋgi nuŋgo segi
jejamu osib Qotei aqa baŋq di uratosib kumbra bole bole yoqniy. Qotei
a gago Abu. A segi na iga gereigej deqa a bati gaigai iga taqatgesqas.

5

Kristen gate naŋgi na Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjroqnebe

1 O Kristen gate kalil, e niŋgi anjam endegsi merŋgwai. E dego gate.
Kristus a jaqatiŋ osiq moinaqa e ijo segi ŋamdamu na unem. Mondoŋ a
olo riaŋ koba ti brantimqa bati deqa Qotei na laŋ goge qaji iŋgi bole bole
niŋgi e ti egwas. Deqa Kristen gate, niŋgi wau endegyiy. 2 Niŋgi Qotei aqa
tamo uŋgasari naŋgi geregere taqatnjriy. Naŋgi kaja bul unub deqa Qotei
na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq di atej. Qotei na niŋgi wau di eŋgej deqa
niŋgi are bole na wauoqniy. Tamo qudei na niŋgi siŋgila na waiŋgibqa
niŋgi deqa wau di ojaib. Niŋgi silali qa osib wau di ojaib. 3 Niŋgi nuŋgo
segi ñam soqtosib Qotei aqa tamo uŋgasari naŋgi ŋiriŋ na taqatnjraib.
Qotei na naŋgi joqsiqa nuŋgo baŋq di atej deqa niŋgi kumbra bole na ti
lawo na ti naŋgi taqatnjriy. Yimqa naŋgi nuŋgo kumbra di unsib niŋgi
daurŋgwab. 4 Niŋgi kumbra degyibqa mondoŋ kaja naŋgo Mandor Koba a
laŋ qureq na brantimqa bati deqa niŋgi awai tulaŋ boledamu oqab. Awai
di ugeqa keresai. Gaigai sqas.

Iga gago segi walwel geregere taqatqom

5 O aŋgro wala, niŋgi Kristen gate naŋgo sorgomq di soqniy. O ijo was
kalil, niŋgi nuŋgo segi ñam aguq atoqniy. Agi Qotei aqa anjam bei nami
endegsib neŋgreŋyeb unu, “Tamo uŋgasari naŋgo segi ñam soqteqnub qaji
naŋgi Qotei na olo jeutnjreqnu. Ariya tamo uŋgasari naŋgo segi ñam aguq
ateqnub qaji naŋgi qa Qotei a olo are boleiyeqnu.” 6 Deqa niŋgi nuŋgo
segi ñam aguq atoqnsib Qotei siŋgila ti unu qaji aqa sorgomq di soqniy.
Yimqa bati kereamqa a na nuŋgo ñam olo soqtetŋgwas. 7 Qotei a gaigai
niŋgi qa are koba qaleqnu. Deqa niŋgi na nuŋgo gulbe kalil oqnsib Qotei
aqa baŋq di uratoqniy.

8 Niŋgi nuŋgo segi walwel geregere taqatosib ŋam atoqnsib soqniy.
Laion naŋgi tulaŋ leleŋoqnsib tamo ñumoqnsib uyeqnub dego kere nuŋgo
jeu tamo Satan a gaigai tamo uŋgasari naŋgi padaltnjrqajqa ŋamoqnsiq
laqnu. 9 Deqa niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilatoqnsib Satan go-
traŋyoqniy. Niŋgi qalie, niŋgi jaqatiŋ eqnub dego kere Qotei aqa tamo
uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi degsib jaqatiŋ eqnub.
10 Qotei a iga qa are boleiyqajqa utru. A Kristus Yesus aqa ñam na niŋgi
metŋgej deqa mondoŋ niŋgi Kristus ombla aqa riaŋ ti so bole gaigai sqab.
Deqa niŋgi mandamq endi sokiñala jaqatiŋ oqnsib koboamqa Qotei na
niŋgi olo boletŋgosim siŋgilatŋgimqa niŋgi gaigai siŋgila na tigelesqab.
11 Qotei a bati gaigai siŋgila koba ti sqas. Bole.

Anjam mutu qudei

12 Anjam truquyala endi Sailas na e aqaryaibosiqa neŋgreŋyosiq
nuŋgoq qariŋyqo. E qalieonum, Sailas a gago Kristen was bole. O ijo
was, Qotei a niŋgi qa are boleiyeqnu. E nuŋgo areqalo tigeltetŋgitqa aqa
kumbra di niŋgi geregere ojsib tigelesoqniy. E aqa kumbra deqa are
qalsim anjam endi neŋgreŋyonum.

13 Kristen was naŋgi Babilon qureq di Qotei qa loueqnub qaji naŋgi na
niŋgi kaiyeiŋgonub. Agi naŋgi niŋgi ti Qotei na giltŋgej. Mak a dego niŋgi
kaiyeiŋgwo. Mak a ijo aŋgro bul. 14 Niŋgi na nuŋgo Kristen was kalil naŋgi
segi segi kundoqnjrsib qalaqalaiyo kumbra osornjriy.

Niŋgi kalil Kristus beteryejunub deqa niŋgi lawo na soqniy. Bole.

2 PITA

1 E Saimon Pita. E Yesus Kristus aqa wau tamo. A na e qariŋbej deqa
e aqa anjam mare mare laqnum. Yesus Kristus a gago Qotei. A kumbra
bole yeqnu qaji tamo. A iga padalo sawaq na eleŋej. Niŋgi iga ti Yesus
qa gago areqalo siŋgilateqnum. 2 Niŋgi gago Tamo Koba Yesus aqa Abu
Qotei wo naŋgi aiyel qa bole qalieonub. Deqa Qotei a niŋgi qa are tulaŋ
boleiyosim nuŋgo are latetŋgeme.

Niŋgi Qotei aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ unub

3 Yesus Kristus a segi Qotei. A siŋgila koba ti unu. Iga a qa bole
qalieonum deqa a na iga ŋambile qa ti Qotei aqa kumbra qa ti tulaŋ
keretgej. Osiqa aqa segi riaŋ na ti so bole na ti iga metgej. 4 A na laŋ
qure qa iŋgi bole bole iga egej. A nami iŋgi di iga egwa marej. Iŋgi di
tulaŋ boledamu. Mandam tamo uŋgasari naŋgi kumbra uge uge yqajqa
are prugnjreqnu. Kumbra dena naŋgi ugetnjreqnu. Deqa ijo was, niŋgi
kumbra di uratosib Qotei aqa segi kumbraq di soqniy.
5 Niŋgi Yesus qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa niŋgi kumbra bole
bole yqajqa waukobaoqniy. Osib dena niŋgi Qotei qa bole qalieosib
soqniy. 6 Osib dena niŋgi nuŋgo segi jejamu geregere taqatoqniy. Osib
dena niŋgi gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqniy. Osib dena niŋgi
Qotei aqa kumbraq di sosib walweloqniy. 7 Osib dena niŋgi nuŋgo Kris-
ten was naŋgi geregereinjroqniy. Osib dena niŋgi qalaqalaiyo kumbra
dauryosib soqniy.
8 Kumbra bole deqaji nuŋgoq di tulaŋ kobaoqneme. Amqa niŋgi gago
Tamo Koba Yesus Kristus qa bole qalieqab. Nuŋgo qalie di loumqa
keresai. Qalie di nuŋgoq di tulaŋ siŋgilaoqnsim gei gargekoba ateleŋqas.
9 Kumbra bole deqaji tamo qudei naŋgoq di sosai deqa naŋgi ŋam
qandimo bul unub. Naŋgi geregere ŋam atqa keresai. Bole, Qotei a
nami tamo naŋgi di naŋgo une kobotetnjrej. Ariya naŋgi deqa olo are
walnjreqnu. 10 O ijo was kalil, Qotei a nami niŋgi giltŋgosiq metŋgej deqa
niŋgi aqa segi tamo uŋgasari tiŋtiŋ sqajqa siŋgilaoqniy. Niŋgi degyqab
di niŋgi uloŋqa keresai. 11 Qotei na gam waqtetŋgoqnimqa gago Tamo
Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a nuŋgo Mandor Koba sosim niŋgi
taqatŋgimqa niŋgi so bole gaigai sqab.
12-13 Bole, niŋgi ijo anjam endi qalieosib Qotei aqa anjam bole kalil
siŋgila na ojejunub. Ariya niŋgi ijo anjam endeqa olo are walŋgaim
deqa e mandamq endi sosiy bati gaigai niŋgi merŋgoqnsiy nuŋgo areqalo
tigeltetŋgoqnqai. E kere degyeqnum. 14 E qalieonum, sokiñala e ijo jejamu
uratosiy moiqai. Gago Tamo Koba Yesus Kristus na e degsi merbej.
15 Deqa e ijo anjam endi niŋgi merŋgoqnqai. Merŋgoqnsiy bunuqna e
moiyitqa niŋgi ijo anjam endeqa gaigai are qaloqnsib sqab.

Qotei a Yesus ñam kobaquja yej

16 Iga nami gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa siŋgila qa ti a bqajqa bati
qa ti niŋgi anjam merŋgeqnam niŋgi quoqneb. Iga anjam di merŋgoqnem
bati deqa iga mandam tamo naŋgo sa anjam dauryosaioqnem. Iga segi
na Yesus aqa riaŋ ti maŋwa ti unsim deqa niŋgi saiŋgoqnem. 17 Iga endegsi
unem. Abu Qotei na Yesus ñam koba yosiqa aqa segi riaŋ ti maŋwa ti
Yesus aqaq di atej. Osiqa Yesus qa endegsi marej, “Endi ijo Aŋgro e na

qalaqalaiyeqnum qaji. E a qa tulaŋ areboleboleibeqnu.” 18 Iga Qotei aqa
getento manaq di Yesus ombla sonamqa Qotei a laŋ goge na anjam di
marnaq iga quem. 19 Deqa iga bole qalieonum, Qotei aqa medabu o qaji
tamo naŋgo anjam nami maroqneb qaji di anjam bole. Deqa niŋgi naŋgo
anjam di torei ojiy. Niŋgi ojqab di bolequja. Naŋgo anjam di waŋal bul
sawa ambruq di puloŋeqnu. Puloŋosiqa nebe qa burbas oqeqnu dego kere
nuŋgo are miligiq di suwaŋeqnu.
20-21 O ijo was, niŋgi endegsib qalieoiy. Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgi nami anjam maroqneb neŋgreŋq di unu. Naŋgo anjam maroqneb
qaji di naŋgi mandam tamo naŋgo areqalo na marosaioqneb. Mondor
Bole na naŋgo areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi Qotei aqa medabu oqnsib
anjam maroqneb.

2

Bunuqna tamo qudei naŋgi bosib gisaŋ anjam koba maroqnqab

1 Bole, gisaŋ anjam maro tamo naŋgi Israel naŋgo ambleq na tigelosib
anjam maroqneb. Naŋgi Qotei aqa medabu o qaji tamo bolesai.
Bunuqna nuŋgo ambleq na dego tamo deqaji naŋgi lumu tigelosib
gisaŋ anjam koba niŋgi merŋgoqnqab. Yimqa niŋgi qudei naŋgo anjam
dauryosib padalqab. Tamo naŋgi dena Gate Koba Yesus nami naŋgi
awainjrej qaji a qoreiyoqnqab. Deqa mondoŋ naŋgi urur padalqab.
2 Gisaŋ tamo naŋgi di kumbra uge uge yoqnibqa tamo uŋgasari gargekoba
naŋgi na naŋgo kumbra di dauryosib Qotei aqa gam bole misiliŋyqab.
3 Gisaŋ tamo naŋgi di mamaul ani deqa naŋgi bosib nuŋgo silali iŋgi iŋgi
gisaŋ na yaiŋgoqnqab. Tulaŋ nami Qotei na gisaŋ tamo naŋgi di peginjrqa
bati atsiqa naŋgi qa endegsi marej, “E naŋgi padaltnjrougetqai.” Od,
tamo naŋgi di bole padalqab. Qotei a naŋgi padaltnjrqa bati qa tariŋeqnu.
4 Niŋgi qalie, nami laŋ aŋgro qudei naŋgi une atoqneb. Deqa Qotei
na naŋgi uratnjrosai. A naŋgi ojsiqa sub guma kobaq di breinjrej
unub. Sub di ambru koba. Sub dia ŋamyuwo unu. Dia laŋ aŋgro
naŋgi tariŋesoqnibqa mondoŋ Qotei a naŋgo une qa peginjrsim awai
uge enjrqas. 5 Tamo uŋgasari Noa aqa bati qa soqneb qaji naŋgi Qotei
qoreiyeb deqa Qotei na naŋgi dego uratnjrosai. A naŋgi padaltnjrej.
Awa koba aisiqa mandam ya maqonaqa dena Qotei na naŋgi padaltnjrej.
Ariya Qotei a Noa padaltosai. Noa a Qotei aqa anjam palontoqnsiq tamo
uŋgasari naŋgi endegsi minjroqnej, “Niŋgi kumbra bole dauryoqniy.”
Deqa Qotei na Noa a ti tamo uŋgasari 7 naŋgi ti geregere taqatnjrnaqa
naŋgi bole soqneb. 6 Sodom qure ti Gomora qure ti naŋgi dego Qotei na
padaltnjrqa marsiqa ŋamyuwo qariŋyonaqa aisiq naŋgi koitnjrnaq naŋgi
torei padalekriteb. Deqa bunuqna tamo uŋgasari naŋgi Sodom Gomora
ti naŋgi qa are qaloqnsib ulaoqnqab. Osib Qotei qoreiyqa uratqab.
7 Lot a kumbra bole yoqnej deqa a Sodom qureq di sosiqa tamo uge
uge naŋgi kumbra ugeteqnabqa di unoqnsiqa are gulbekobaiyoqnej.
Deqa Qotei na Lot olo osiqa sawa boleq di atnaqa a padalosai. 8 Lot
aqa kumbra bolequja. A Sodom qureq di bati gaigai naŋgo kumbra
uge unoqnsiq naŋgo anjam uge dego quoqnej. Aqa are miligi tulaŋ
boledamu deqa naŋgi Qotei aqa dal anjam gotraŋyeqnabqa di unoqnsiq
a prugugetoqnsiqa are tulaŋ jaqatiŋkobaiyoqnej. 9 O ijo was niŋgi quiy.
Tamo Koba Qotei a nami kumbra kalil di yoqnej deqa iga qalieonum,
tamo uŋgasari bini Qotei dauryeqnub qaji naŋgi gulbe iteqnabqa a na

naŋgi eleŋqa kere. Naŋgi eleŋqajqa gam di Qotei a segi qalie bole. Tamo
uge uge naŋgo kumbra dego Qotei a qalie bole. Deqa mondoŋ a na naŋgi
peginjrsim awai uge enjrqas. 10 Tamo qudei naŋgi kumbra tulaŋ uge
uge yeqnub deqa naŋgi awai ugedamu oqab. Tamo naŋgi di sambala
kumbra tulaŋ jigat yoqnqajqa are prugnjreqnu. Osib naŋgi endegsib are
qaleqnub, “Tamo Koba Qotei aqa anjam kalil laŋa sa anjam. Deqa iga
dauryqasai.”

Gisaŋ anjam maro tamo naŋgo kumbra tulaŋ uge. Naŋgi kumbra en-
deqaji yeqnub. Naŋgi diqoqnsib naŋgo segi areqalo dauryeqnub. Naŋgi
laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjrqajqa ulaosaieqnub. 11 Laŋ aŋgro qudei
naŋgi tulaŋ siŋgila koba ti unub deqa naŋgi na laŋ aŋgro kokba naŋgi di
buŋnjreqnub. Ariya laŋ aŋgro siŋgila ti unub qaji naŋgi di diqosaieqnub.
Naŋgi gisaŋ anjam maro tamo naŋgi bul sai. Deqa naŋgi Tamo Koba Qotei
aqa ulatamuq di laŋ aŋgro kokba naŋgi misiliŋnjrosaieqnub.

12 Gisaŋ tamo naŋgi di wagme juwaŋ bul tulaŋ nanarioqnsib laqnub.
Naŋgi naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge dauryeqnub. Anjam
naŋgi poinjrosai qaji di naŋgi olo misiliŋyeqnub. Iga wagme juwaŋ
naŋgi ojeleŋoqnsim ñumeqnum dego kere mondoŋ Qotei na gisaŋ tamo
naŋgi di ñumougetqas. 13 Naŋgi kumbra uge uge yeqnub deqa bunuqna
naŋgi gulbe koba itqab. Naŋgo kumbra agiende. Naŋgi qanam jige
alaŋkobaoqnsibqa ya uge uyoqnsib nanarieqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa
tulaŋ areboleboleinjreqnu. Naŋgi niŋgi ti iŋgi uyoqnsib dena nuŋgo
ñam ugetoqnsib niŋgi jiga eŋgeqnub. Naŋgi gisaŋ kumbra dauryqajqa
tulaŋ areboleboleinjreqnu. 14 Naŋgi gaigai uŋa qa mamaulnjreqnu deqa
naŋgi sambala kumbra yqajqa are koba unu. Naŋgi une yoqnqajqa tulaŋ
arearetnjreqnaqa olo uratosaieqnub. Naŋgi na tamo qudei areqalo aiye
aiyelteqnub qaji naŋgi walawalainjreqnabqa naŋgi daurnjroqnsib une
yeqnub. Gisaŋ tamo naŋgi di tamo qudei naŋgo iŋgi iŋgi qa mamaulnjre-
qnu. Naŋgi kumbra di yqajqa qalie bole. Deqa Qotei na naŋgi torei
padaltnjrqas. 15 Naŋgi Qotei aqa gam bole uratoqnsib nanarioqnsib
laqnub. Osib naŋgi Beor aqa aŋgro Balam aqa gam dauryeqnub. Balam
a nami kumbra uge yoqnsiqa silali oqajqa tulaŋ arearetoqnej. 16 Donki
naŋgi anjam marqa keresai ariya donki bei a tamo bulosiqa medabu
waqtosiqa Balam aqa kumbra uge deqa ŋiriŋtej. Onaqa Balam a qusiqa
aqa nanari kumbra di olo uratej. Balam a nami gisaŋoqnsiqa maroqnej,
“E Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.”

17 Gisaŋ tamo naŋgi di ya sub bul jeŋo qaji. Jagwa na awa puyeqnaqa
urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di babaŋ na tamo bole unub ariya
naŋgi kumbra bole bei babtosaieqnub. Deqa mondoŋ Qotei na naŋgi
sawa ambruq di breinjrqas. Sawa di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej
unu. 18 Gisaŋ tamo naŋgi di medabu waqtoqnsib diqoqnsib anjam uge
uge mareleŋeqnub. Naŋgi na tamo uŋgasari qudei naŋgi walawalainjre-
qnabqa sambala kumbra yoqnsib naŋgo segi jejamu qa areqalo uge uge
dauryeqnub. Tamo uŋgasari naŋgi di ya ya endi are bulyosib tamo naŋgi
Qotei qaliesai qaji naŋgo kumbra urateb. Ariya gisaŋ tamo naŋgi na
naŋgi titnjreqnab naŋgi olo kumbra uge uge dauryeqnub. 19 Gisaŋ tamo
naŋgi dena tamo uŋgasari naŋgi walawalainjroqnsib endegsib minjre-
qnub, “Niŋgi iga daurgwab di kumbra bei na niŋgi taqatŋgwa keresai.
Deqa uŋgum, niŋgi nuŋgo segi areqalo na kumbra kiye yqa maroqnsib
yoqniy.” Naŋgo anjam di gisaŋ. Agi naŋgo segi kumbra uge uge na naŋgi

tulaŋ siŋgila na ojoqnsiq naŋgi taqatnjreqnu. Niŋgi qalie, tamo bei aqa
kumbra bei na a taqatesqas di a kumbra di aqa kaŋgal tamo bul sqas.
20 Bole, tamo uŋgasari naŋgi di nami gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga
eleŋej qaji a qa bole qalieeb. Naŋgi degsib qalieeb deqa naŋgi mandam
qa kumbra jigat kalil urateb. Ariya bini naŋgi puluosib kumbra jigat di
olo dauryeqnub. Deqa kumbra dena naŋgi siŋgila na ojesonaq naŋgo
so tulaŋ ugeeqnu. Naŋgo so uge namij dego sai. Naŋgo so olo tulaŋ
ugedamueqnu. 21 Naŋgi nami kumbra bole qa gam qaliesai qamu di
kere. Ariya naŋgi gam di qalieosib Qotei aqa anjam ojesoqneb. Ojesosib
olo bini naŋgi anjam di qoreiyeqnub. Deqa mondoŋ naŋgi awai tulaŋ
ugedamu oqab. 22 Tamo uŋgasari naŋgi di bauŋ ti bel ti bul. Yawo anjam
endegsi unu, “Bauŋ naŋgi ŋiloqnsib olo puluoqnsib naŋgo ŋilo uyeqnub.”
Yawo anjam bei dego unu, “Bel naŋgi yaq di yaloqnsib olo boqnsib jagiq
di briŋeqnub.”

3

Tamo Koba Yesus a olo bqas

1-2 O ijo was bole, e nami anjam bei neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyem.
Bini e olo anjam endi nuŋgoq qariŋyonum. Nami Qotei aqa medabu o
qaji tamo naŋgi anjam palontoqneb. Tamo Koba Yesus agi iga eleŋej
qaji aqa wau tamo naŋgi dego anjam palontoqneb. E nuŋgo areqalo
tigeltetŋgitqa niŋgi naŋgo anjam deqa olo are qaliy. E deqa anjam endi
nuŋgoq qariŋyonum.
3 Ariya e na anjam kobaquja bei niŋgi merŋgit poiŋgem. Mondoŋ diŋo
bati jojomoqnimqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib naŋgo segi areqalo
uge uge dauryoqnsib misiliŋ anjam endegsib maroqnqab, 4 “Qotei a
nami marej, ‘Mondoŋ Kristus a olo bqas.’ Ariya a qabi unu? Niŋgi uniy.
Gago moma utru naŋgi moreŋoqneb bosi bosiq agi bini iga degsi unum.
Qotei a nami mandam atej agi bini mandam a degsi unu. Deqa Kristus
a qabi unu?” 5 O ijo was, meqe meqem tamo naŋgi di tulaŋ nanariosib
deqa naŋgi anjam degsib maroqnqab. Nami Qotei a anjam marnaqa laŋ
brantej di naŋgi poinjrosai. Qotei a olo anjam marnaqa mandam a ya
ambleq di brantej di dego naŋgi poinjrosai. 6 Noa aqa bati qa Qotei a olo
marnaqa ya koba dosiqa mandam ya maqosiqa iŋgi iŋgi kalil padaltej.
7 Bini laŋ ti mandam ti tariŋoqnsib unub. Tariŋesoqnibqa mondoŋ Qotei
a olo anjam marimqa naŋgi ŋamyuwo na yusib koboqab. Bati deqa Qotei
na tamo uŋgasari a qoreiyeqnub qaji naŋgo une qa peginjrsim naŋgi torei
padaltnjrqas.
8 O ijo was bole, niŋgi ijo anjam endeqa olo are walŋgaiq. Qotei
aqa areqalo agiende. Bati qujai a wausau 1,000 dego kere. Wausau
1,000 a bati qujai dego kere. Bati qujai ti wausau 1,000 ti naŋgi ombla
kerekere. 9 Ariya tamo qudei naŋgi endegsib mareqnub, “Tamo Koba
Qotei a nami iŋgi bole bole iga egwa marej. Kiyaqa a iŋgi di iga egwajqa
tariŋoqnsiq laŋa sokobaiyeqnu?” Di sai. Qotei na tamo bei padaltqajqa
arearetosaieqnu. Deqa a niŋgi kalil are bulyqajqa marsiq lawo na niŋgi
qa tariŋoqnsiq unu.

Mandam ti laŋ ti koboqab

10 Diŋo bati brantimqa Tamo Koba a bajiŋ tamo bul urur boqujatqas.
Bamqa bati deqa laŋ a poŋosim koboqas. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na atej qaji

di dego ŋamyuwo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib koboqab. Deqa mandam ti
aqa iŋgi iŋgi kalil ti olo bunu sqasai. 11 Niŋgi are qaliy. Iŋgi iŋgi kalil
degsi koboqas deqa e niŋgi kumbra kiye dauryqajqa merŋgwai? Od, niŋgi
kumbra endi dauryiy. Niŋgi nuŋgo segi jejamu Qotei yekritosib aqa segi
kumbra boleq di soqniy. 12 Sosib Qotei aqa bati koba brantqajqa deqa
tariŋoqniy. Bati di urur brantqajqa deqa niŋgi siŋgila na wauoqniy. Bati
di brantimqa laŋ a ŋamyuwo na yusim koboqas. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na
atej qaji di dego ŋamyuwo na tulaŋ kaŋkaŋam yusib ya bulosib koboqab.
13 Qotei a nami endegsi marej, “E na laŋ bunuj ti mandam bunuj ti
gereiyqai.” A degsi marej deqa iga maŋwa di unqajqa tariŋoqnsim unum.
Laŋ bunujq dia, mandam bunujq dia kumbra bole tiŋtiŋ gaigai sqas.

Niŋgi ŋam atoqnsib Tamo Koba Yesus qa tariŋoqnsib soqniy

14 O ijo was bole, niŋgi maŋwa di brantqajqa tariŋeqnub deqa niŋgi
Qotei aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqajqa siŋgila na wauoqniy.
Osib niŋgi Qotei ombla areqalo qujaitosib lawo na soqniy. Soqnib
mondoŋ Qotei a nuŋgo kumbra di unqas. 15 Gago Tamo Koba a na
iga eleŋqajqa deqa tariŋeqnu. Niŋgi di qalieqajqa deqa e anjam endi
neŋgreŋyonum. Gago was bole Pol a dego Qotei na powo yeqnaqa anjam
deqaji neŋgreŋyoqnsiq nuŋgoq qariŋyoqnej. 16 Pol a gaigai anjam deqaji
neŋgreŋyoqnej. Bole, Pol aqa anjam qudei iga poigwajqa wau koba. Deqa
nanari tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai qaji naŋgi Pol aqa
anjam di bubulyoqnsibqa ugeugeiyeqnub. Osib Qotei aqa anjam kalil
neŋgreŋq di unu qaji di dego ugeugeiyeqnub. Deqa mondoŋ naŋgi tulaŋ
padalougetqab.

17 O ijo was bole, niŋgi qalie, maŋwa kalil di brantqas. Deqa niŋgi
geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqasai di dal anjam gotraŋyo qaji tamo
naŋgi bosib niŋgi gisaŋgosib titŋgibqa niŋgi siŋgila na tigelesqa uratosib
uloŋo uge. 18 Gago Tamo Koba Yesus Kristus agi iga eleŋej qaji a niŋgi qa
are boleiyeqnu. Niŋgi a qa qalieonub. Nuŋgo qalie di kobaqujaeme. Yim
Yesus a olo niŋgi qa are tulaŋ boleiyoqnqas. A riaŋ ti ñam koba ti unu
deqa bini bati endi iga aqa ñam soqtoqnqom. Osim bati gaigai aqa ñam
soqtoqnsim sqom. Bole.

1 JON

Anjam a boleq donaqa iga unem

1 Anjam a ŋambile unu. Anjam di nami soqnej. Anjam di iga quoqnem.
Gago ŋamdamu na unoqnem. Gago baŋ na dego ojoqnem. 2 Ŋambile di
boleq donaqa iga unem. Ŋambile di gaigai sqas. Ŋambile di aqa Abu
wo sosiqa boleq donaqa iga unem. Deqa iga a qa niŋgi saiŋgeqnum.
3 Iga Anjam di gago ŋamdamu na unoqnem. Iga a quoqnem. Deqa iga
a qa niŋgi saiŋgeqnum. Di kiyaqa? Niŋgi iga ti beterosim are qujaitosim
sqajqa deqa. Agi niŋgi iga ti Abu Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi
aiyel beternjrsim naŋgi koba na are qujaitosim unum. 4 Iga niŋgi ti
tulaŋ areboleboleigwajqa deqa iga anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq
qariŋyonum.

Qotei a suwaŋoq di unu dego kere iga suwaŋoq di walweloqnqom

5 Yesus Kristus a anjam endegsi mergonaq iga quem, “Qotei a puloŋ
bul. Ambru bei aqaq di sosai.” Iga anjam di qusimqa agi niŋgi olo
merŋgeqnum. 6 Iga marqom, “E Qotei beteryosim a ombla are qujaitosim
unum.” Degsi marsimqa ariya iga olo ambruq di walwelqom di iga
gisaŋeqnum. Iga kumbra bole dauryosaieqnum. 7 Qotei a suwaŋoq di unu
dego kere iga suwaŋoq di walwelqom di iga Qotei aqa tamo uŋgasari kalil
naŋgi ti beterosim are qujaitosim sqom. Degsi sqom di Qotei aqa Ŋiri
Yesus aqa leŋ aiyej qaji dena gago une kalil yansetgimqa iga aqa ŋamgalaq
di tamo bole une saiqoji sqom.
8 Iga marqom, “E une yosaieqnum.” Degsi marqom di iga gago segi
jejamu gisaŋyeqnum. Deqa anjam bole gago are miligiq di sqa keresai.
9 Ariya iga gago segi une babtosim marqom, “Od, e une ti.” Degsi
marqom di Qotei a iga uratgwasai. A kumbra bole tiŋtiŋ dauryosim
gago une yansetgwas. Osim gago kumbra uge kalil taqal waiyimqa iga
aqa ŋamgalaq di tamo bole une saiqoji sqom. 10 Iga marqom, “E nami
une yosaioqnem.” Degsi marqom di iga Qotei aqa ñam ugetoqnsim a
gisaŋ tamo qa minjobuleqnum. Deqa aqa anjam gago are miligiq di sqa
keresai.

2

Yesus a gago aqaryaigo tamo

1 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi une yoqnaib deqa e anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum. Ariya niŋgi qudei une yibqa aqaryaigo tamo Yesus
Kristus a na niŋgi aqaryaiŋgwas. Yesus agi aqa Abu ombla sosiqa gaigai
kumbra bole tiŋtiŋ yeqnu. 2 A gago une kobotetgosim Qotei aqa minjiŋ
taqal waiyqajqa bej. A iga segi une kobotetgwajqa bosai. Tamo uŋgasari
kalil mandamq endi unub qaji naŋgi dego une kobotetnjrqajqa bej.

Tamo a Qotei qa qalieqas di a Qotei aqa anjam dauryoqnqas

3 Iga kiyersi endegsi qalieqom, “Bole, iga Qotei qa qalieonum”? E
ubtosiy marqai. Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom dena iga bole
qalieqom.
4 Tamo bei a marqas, “E Qotei qa qalieonum.” Degsi marqas ariya a
Qotei aqa dal anjam dauryosaieqnu. Deqa tamo di a gisaŋ tamo. Aqa

are miligiq di anjam bole sosai. 5-6 Ariya tamo bei a Qotei aqa anjam
dauryoqnqas di Qotei aqa qalaqalaiyqo kumbra tamo di aqa are miligiq
di tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas.

Tamo bei a marqas, “E Qotei beteryejunum.” A degsi marqas di a
kumbra kalil Yesus yoqnej qaji di dauryosim yoqneme. Iga degyqom
di iga qalieqom, iga Qotei beteryejunum. 7 O ijo was bole, dal anjam
e neŋgreŋyonum qaji endi dal anjam bunuj sai. Endi dal anjam namij
niŋgi nami quoqneb qaji. 8 Ariya dal anjam e neŋgreŋyonum qaji endi dal
anjam bunuj dego. A anjam bole. A Kristus aqaq di sosiqa nuŋgoq di dego
unu. Di kiyaqa? Ambru a koboqa laqnaqa suwaŋ a olo branteqnu deqa.

9 Tamo bei a marqas, “E suwaŋoq di unum.” Degsi marqas ariya a na
olo aqa Kristen was qudei naŋgi jeutnjreqnu. Deqa tamo di a suwaŋoq
di sosai. A ambruq di unu. 10 Tamo bei na aqa Kristen was naŋgi
qalaqalainjroqnqas di iga unsim qalieqom, bole, tamo di a suwaŋoq di
unu. Deqa une bei na a ulontosaieqnu. 11 Ariya tamo bei na aqa Kristen
was qudei naŋgi jeutnjrqas di iga unsim qalieqom, tamo di a ambruq
di sosiq walweleqnu. Ambru na aqa ŋamdamu getentetqo deqa a sawa
qabiteqnu di a qalieqasai.

12 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy. Kristus aqa ñam na Qotei a nuŋgo une
kalil kobotetŋgej. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

13 O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa niŋgi
qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

O aŋgro wala, niŋgi Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam endi
neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

14 O ijo aŋgro, niŋgi Abu qa qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum.

O abu niŋgi quiy. Tamo nami soqnej agi bini unu qaji a qa niŋgi
qalieonub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum.

O aŋgro wala niŋgi quiy. Qotei aqa anjam nuŋgoq di unu deqa niŋgi
siŋgila ti sosib Satan gotraŋyeqnub. E deqa anjam endi neŋgreŋyosim
nuŋgoq qariŋyonum.

Niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib

15 O ijo was, niŋgi mandam endeqa kumbra qalaqalaiyaib. Tamo a
mandam endeqa kumbra qalaqalaiyqas di a Abu qalaqalaiyqa keresai.
16 Mandam qaji tamo uŋgasari naŋgo kumbra agiende. Naŋgi naŋgo segi
jejamu qa are prugnjreqnaqa ñoro koba oqajqa mamaulnjreqnaqa tulaŋ
diqoqnsib laqnub. Kumbra di Abu aqaq na bosai. Di mandam endeqa
kumbra. 17 Mandam endi koboqas. Mandam endeqa are prugyoqa ti ma-
maulyoqa ti dego koboqab. Ariya tamo a Qotei aqa areqalo dauryoqnqas
di a gaigai sqas.

Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba naŋgi branteqnub

18 O ijo aŋgro, diŋo bati jojomqo. Niŋgi nami queb, Kristus aqa jeu tamo
kobaquja a bqas. Bini Kristus aqa jeu tamo gargekoba naŋgi branteqnub.
Deqa iga qalieonum, diŋo bati jojomqo. 19 Jeu tamo naŋgi di gago ambleq
di sosib olo iga uratgosib jaraiyeb. Di kiyaqa? Naŋgi gago Kristen was
bolesai deqa. Naŋgi gago Kristen was bole qamu naŋgi iga koba na unum
qamu. Ariya naŋgi iga uratgosib jaraiyeb deqa iga qalieonum, naŋgi
gago Kristen was bolesai.

20 Niŋgi Qotei aqa Mondor Bole ejunub deqa niŋgi kalil powo ti unub.
21 E anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi
anjam bole qalieonub deqa. Niŋgi anjam bole qaliesai e deqa are qalsim
anjam endi neŋgreŋyosai. Niŋgi qalie, anjam bole ti gisaŋ anjam ti ombla
kerekere sai. Anjam bole na gisaŋ anjam bei babtqa keresai. 22 Gisaŋ
anjam maro tamo naŋgi tal qabe? E niŋgi merŋgwai. Tamo naŋgi di
endegsib mareqnub, "Yesus a Kristus sai." Naŋgi degsib maroqnsib
deqa naŋgi Abu Qotei aqa Ŋiri wo qoreiyeqnub. Osib Kristus jeuteqnub.
23 Tamo a Qotei aqa Ŋiri qoreiyqas di a Abu dego qoreiyqas. Tamo a Qotei
aqa Ŋiri qa aqa areqalo siŋgilatqas di a Abu qa dego aqa areqalo siŋgilatqas.

Qotei aqa Mondor na niŋgi anjam bole merŋgeqnu

24 Anjam niŋgi nami quoqneb qaji di niŋgi olo siŋgila na ojesoqniy.
Ojesqab di niŋgi na Abu Qotei aqa Ŋiri wo beternjrsib naŋgi ti sqab.
25 Nami Kristus na iga endegsi mergonaq quem, "E niŋgi ŋambile eŋgitqa
niŋgi ŋambile gaigai sqab."
26 O ijo was kalil, gisaŋ tamo naŋgi na niŋgi gisaŋgwajqa laqnub. E deqa
are qalsim anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. 27 Niŋgi Kristus
aqa Mondor eb agi nuŋgoq di unu deqa niŋgi powo qa truquosaieqnub.
Deqa e anjam bei totoryosiy niŋgi merŋgwasai. Mondor a segi na anjam
kalil niŋgi merŋgeqnaq quoqnsib poiŋgeqnu. Mondor aqa anjam di gisaŋ
sai. Di anjam bole. Deqa niŋgi Mondor aqa anjam di qusib poiŋgim
Kristus beteryosib soqniy.

Iga Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unum

28 Od, ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Kristus beteryosib soqniy. Niŋgi degyqab
di mondoŋ a olo brantimqa niŋgi jemaiŋgwasai. Niŋgi are siŋgilatosib aqa
ulatamuq di tigelesqab. 29 Niŋgi qalie, Kristus aqa kumbra kalil tulaŋ
bole. Deqa niŋgi endegsib qalieoiy, tamo kalil kumbra bole yeqnub qaji
naŋgi Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ unub. Naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei
aqa aŋgro branteb.

3

1 Gago Abu Qotei na iga tulaŋ qalaqalaigeqnu. A na iga aqa segi aŋgro
sqa marsiq giltgej deqa iga aqa aŋgro tiŋtiŋ unum. Mandam qaji tamo
naŋgi Qotei qa qaliesai. Deqa naŋgi iga qa dego qaliesai. 2 O ijo was bole,
iga Qotei aqa segi aŋgro unum. Ariya mondoŋ iga kiyersim sqom di iga
geregere qalieosai unum. Iga qalie, Yesus a olo bamqa iga a unsim iga a
bul sqom. 3 Tamo uŋgasari kalil Yesus bam unqajqa tariŋeqnub qaji naŋgi
naŋgo une olo urateqnub. Deqa naŋgi Qotei aqa ŋamgalaq di jiga saiqoji
unub. Agi Yesus a segi jiga saiqoji unu dego kere.
4 Une atqajqa kumbra ti dal anjam gotraŋyqajqa kumbra ti di ombla
kerekere. Deqa tamo uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Qotei aqa dal
anjam gotraŋyeqnub. 5 Niŋgi qalie, Yesus a gago une kobotqa bej. A
segi une saiqoji. 6 Tamo bei a Yesus beteryesqas di a une atoqnqasai.
Tamo bei a une atoqnqas di iga poigwas, a Yesus unosaieqnu. A Yesus
qa qaliesai dego.
7 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi geregere ŋam atoqniy. Tamo bei na bosim
niŋgi gisaŋgo uge. Niŋgi quiy. Tamo naŋgi kumbra bole tiŋtiŋ dauryeqnub qaji naŋgi tamo bole tiŋtiŋ unub. Yesus a tamo bole tiŋtiŋ unu dego
kere. 8 Satan a nami une atoqnsiq boqnej agi bini a degyeqnu. Deqa tamo

uŋgasari une ateqnub qaji naŋgi Satan aqa aŋgro unub. Ariya Qotei aqa
Ŋiri a Satan aqa wau kobotqa bej. 9 Tamo bei a olo ŋambabobulosim Qotei
aqa segi aŋgro brantqas di a une atoqnqasai. Aqa are miligiq di Qotei
aqa segi ŋambile unu deqa a une atoqnqa keresai. Di kiyaqa? A Qotei aqa
segi aŋgro unu deqa. 10 Tamo bei a Qotei aqa aŋgro unu kiyo a Satan aqa
aŋgro unu kiyo di iga kiyersi qalieqom? E ubtosiy marqai. Tamo uŋgasari
kumbra bole tiŋtiŋ dauryosaieqnub qaji naŋgi Qotei aqa aŋgro sai. Tamo
uŋgasari naŋgo Kristen was naŋgi qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi dego
Qotei aqa aŋgro sai.

Yesus na iga qalaqalaiyo kumbra osorgej

11 O ijo was kalil, iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Anjam
di niŋgi nami queb. 12 Deqa iga Kein aqa kumbra dauryqasai. Kein a
Satan aqa tamo soqnej. A na aqa was Abel qalnaq moiyej. Kiyaqa a na
aqa was qalnaq moiyej? Utru agiende. A kumbra uge yoqnej deqa. Ariya
Abel a kumbra bole tiŋtiŋ yoqnej.

13 O ijo was, mandam qaji tamo naŋgi na niŋgi jeutŋgoqnibqa niŋgi
deqa prugosib ulaaib. 14 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum
deqa iga endegsi qalieonum, iga padalqa gam uratosim ŋambile gaigai
sqajqa gamq di unum. Ariya tamo naŋgi naŋgo Kristen was naŋgi
qalaqalainjrosaieqnub qaji naŋgi padalqa gamq di unub. 15 Tamo naŋgi
naŋgo Kristen was naŋgi jeutnjreqnub qaji naŋgi leŋ ojo tamo bul unub.
Niŋgi qalie, leŋ ojo tamo naŋgi ŋambile gaigai sqa keresai. 16 Yesus a
aqa segi ŋambile uratosiq iga qa moiyej. Aqa kumbra dena a na iga
qalaqalaiyo kumbra osorgej. Deqa iga dego gago segi ŋambile uratosim
gago Kristen was naŋgi qa moreŋqom. 17 Tamo bei a mandam endeqa
iŋgi iŋgi koba koroiyosimqa ariya aqa Kristen was bei iŋgi saiqoji soqnim
unsim a aqaryaiyqasai di iga endegsi qalieqom, Qotei aqa qalaqalaiyo
kumbra tamo di aqa are miligiq di sosai. 18 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi quiy.
Iga laŋa anjam maro na Kristen naŋgi qalaqalainjrqom di keresai. Iga
kumbra bole dego turtosim enjroqnqom di kere.

Iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom

19-20 Iga tamo uŋgasari naŋgi qalaqalainjrqom di iga endegsi qalieqom,
iga anjam bole dauryeqnum. Deqa gago une bei na iga are gulbetetgwas
di uŋgum, iga Qotei aqa ulatamuq di are lawo sqom. Qotei aqa qalie
kobaquja. Aqa qalie dena gago are tulaŋ buŋyejunu. 21 O ijo was bole,
gago une bei na iga are gulbetetgwasai di iga are siŋgilatosim Qotei aqa
ulatamuq di tigelesqom. 22 Osim iga iŋgi bei qa Qotei pailyimqa a gago
pailyo qusim iŋgi di egwas. Di kiyaqa? Iga aqa dal anjam dauryoqnsim
kumbra a areareteqnu qaji di yeqnum deqa. 23 Qotei aqa dal anjam
agiende. Iga aqa Ŋiri Yesus Kristus aqa ñam qa gago areqalo siŋgilatosim
segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Qotei aqa dal anjam di a na
nami iga mergonaq quem. 24 Tamo bei a Qotei aqa dal anjam dauryqas
di a Qotei beteryesqas. Qotei a kamba dego tamo di beteryesqas. Qotei
na aqa Mondor iga egej deqa iga qalieonum, Qotei a iga betergejunu.

4

Niŋgi na mondor kalil naŋgi peginjroqniy

1 Tamo gargekoba naŋgi mandamq endi laqnsibqa endegsib mare-
qnub, “Iga Qotei aqa medabu o qaji tamo bole.” O ijo was bole, naŋgo

anjam di gisaŋ. Deqa niŋgi naŋgo anjam di nuŋgo areqaloq di siŋgilataib.
Niŋgi na mondor kalil naŋgi geregere peginjroqnsib dena niŋgi qalieqab,
naŋgi Qotei aqaq na beqnub kiyo sai kiyo. 2 Tamo uŋgasari Qotei aqa
Mondor ti unub qaji naŋgi endegsib mareqnub, “Yesus Kristus a tamo
bulyosiqa mandamq aiyej.” Dena niŋgi qalieqab, tamo uŋgasari naŋgi
di Qotei aqaq na beb. 3 Ariya Yesus a tamo bulyosiqa mandamq aiyej
anjam di tamo uŋgasari Qotei aqa Mondor ti sosai qaji naŋgi saideqnub.
Dena niŋgi qalieqab, tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqaq na bosai. Naŋgi
mondor uge ti unub. Mondor uge di Kristus aqa jeu tamo kobaquja
aqa segi mondor. Niŋgi nami queb, mondor uge di a bqas. Agi a bosiq
mandamq endi laqnu.
4 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi Qotei aqaq na beb. Qotei aqa Mondor
a nuŋgoq di unu deqa niŋgi na gisaŋ anjam maro tamo naŋgi go-
traŋnjreqnub. Qotei aqa Mondor a na mondor agi mandam tamo naŋgoq
di unu qaji a tulaŋ buŋyeqnu. 5 Gisaŋ anjam maro tamo naŋgi di man-
damq endena branteb deqa naŋgi mandam qa segi anjam mareqnub.
Mareqnab mandam tamo naŋgi naŋgo anjam quoqnsib dauryeqnub.
6 Iga Qotei aqaq na bem deqa tamo uŋgasari Qotei qa qalieonub qaji naŋgi
gago anjam quetgeqnub. Ariya tamo uŋgasari Qotei qa qaliesai qaji naŋgi
gago anjam quetgosaieqnub. Kumbra dena iga anjam bole qa Mondor ti
gisaŋ mondor ti naŋgi peginjroqnsim naŋgi qa poigeqnu.

Iga Qotei qalaqalaiyqom di iga Kristen naŋgi dego qalaqalainjrqom

7 O ijo was bole, Qotei a qalaqalaiyo kumbra qa utru. Deqa iga gago
Kristen was naŋgi qalaqalainjrqom. Tamo kalil qalaqalaiyo kumbra
dauryeqnub qaji naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro tiŋtiŋ
unub. Deqa naŋgi Qotei qa qalieonub. 8 Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra
qa utru. Deqa tamo bei a qalaqalaiyo kumbra dauryqasai di a Qotei
qa qalieqa keresai. 9 Qotei aqa Ɲiri qujai unu. Qotei na a qariŋyonaq
mandamq aiyej. Deqa iga aqa ñam na ŋambile gaigai sqom. Kumbra
dena iga osorgej, Qotei na iga qalaqalaigeqnu. 10 Qotei a qalaqalaiyo
kumbra qa utru. Deqa iga endegsi are qalqasai, iga namoqna Qotei
qalaqalaiyem. Di sai. Qotei a namoqna iga qalaqalaigej. Osiqa aqa Ɲiri
qariŋyonaq mandamq aisiqa gago une kobotetgosiqa Qotei aqa minjiŋ
taqal waiyej.
11 O ijo was bole, Qotei na iga degsi qalaqalaigeqnu deqa iga kamba
dego segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. 12 Iga nami Qotei
aqa ulatamu unosaioqnem. Ariya iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra
yoqnqom di Qotei a gagoq di beteresoqnimqa aqa qalaqalaiyo kumbra
di gago are miligiq di tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas.
13 Iga kiyersim qalieqom, Qotei a gagoq di beteresonaqa iga kamba
dego a beteryejunum? E ubtosiy marqai. Qotei na aqa Mondor iga
egej dena iga qalieqom. 14 Abu na tamo uŋgasari kalil mandamq endi
unub qaji naŋgi eleŋqa osiq deqa aqa Ɲiri qariŋyonaq mandamq aiyej.
Aqa kumbra di iga unsim deqa saoqnsim laqnum. 15 Tamo bei a
endegsi marqas, “Yesus a Qotei aqa Ɲiri.” Degsi marqas di Qotei na
a beteryesqas. Yimqa a dego Qotei beteryesqas. 16 Iga qalieonum,
Qotei na iga qalaqalaigeqnu. Qalieosim deqa iga Qotei qa gago areqalo
siŋgilateqnum.
Qotei a segi qalaqalaiyo kumbra qa utru. Tamo a qalaqalaiyo kum-
bra dauryqas di a na Qotei beteryesqas. Yim Qotei a dego tamo di

beteryesqas. 17 Beteryesoqnim qalaqalaiyo kumbra gago are miligiq di
tulaŋ kobaoqnsim siŋgilaoqnqas. Bole, iga mandamq endi unum. Ariya
iga Yesus bulosim unum deqa mondoŋ Qotei na iga pegigwa batiamqa
iga are siŋgilatosim aqa ulatamuq di tigelesqom. 18 Tamo a qalaqalaiyo
kumbra dauryqas di a ulaqasai. Aqa are miligiq di qalaqalaiyo kum-
bra tulaŋ kobaoqnsiq siŋgilaeqnu deqa ulaqajqa kumbra aqaq di sosai.
Ulaqajqa kumbra aqa utru agiende. Tamo bei a are qaleqnu, “Mondoŋ
Qotei na e ŋolawotbosim awai uge ebqas.” A degsi are qaloqnsiq deqa
a ulaeqnu. A degsi ulaeqnu deqa iga qalieonum, aqa are miligiq di
qalaqalaiyo kumbra siŋgilaosaiunu.
19 Iga gago Kristen was naŋgi qalaqalainjreqnum. Di kiyaqa? Qotei
a namoqna iga qalaqalaigej deqa. 20 Tamo bei a marqas, “E Qotei
qalaqalaiyeqnum.” Degsi marqas ariya a na olo aqa Kristen was naŋgi
jeutnjreqnu. A na naŋgi qalaqalainjrosaieqnu. Deqa tamo di a gisaŋ
tamo. A na aqa Kristen was agi naŋgo ulatamu gaigai uneqnu qaji naŋgi
qalaqalainjrosaieqnu. Deqa iga qalieonum, a Qotei agi aqa ulatamu
nami unosaioqnej qaji a dego qalaqalaiyqa keresai. 21 Tamo a Qotei
qalaqalaiyqas di a aqa Kristen was naŋgi dego qalaqalainjreme. Dal
anjam di iga Yesus aqaq na em.

5

Iga mandam endeqa siŋgila gotraŋyeqnum

1 Yesus a segi Kristus. Tamo naŋgi degsib maroqnsib Yesus qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab di naŋgi olo ŋambabobulosib Qotei aqa aŋgro tiŋtiŋ
sqab. Tamo naŋgi Abu qalaqalaiyqab di naŋgi aqa aŋgro naŋgi dego
qalaqalainjrqab. 2 Iga Qotei qalaqalaiyosim aqa dal anjam dauryqom
di iga qalieqom, iga Qotei aqa aŋgro naŋgi dego qalaqalainjreqnum.
3 Qotei qalaqalaiyqajqa kumbra agiende. Iga aqa dal anjam dauryqom.
Iga aqa dal anjam dauryqajqa di gulbe sai. Di oto. 4 Tamo naŋgi olo
ŋambabobulosib Qotei aqa segi aŋgro unub qaji naŋgi mandam endeqa
siŋgila gotraŋyoqnqab. Od, iga Qotei qa gago areqalo siŋgilatqom di iga
qoto buŋyoqnsim mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqom.

Qotei na aqa Ŋiri qa anjam babtej

5 Tamo kiyero naŋgi mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab? E ubtosiy
marqai. Tamo naŋgi di mareqnub, “Yesus a Qotei aqa Ŋiri.” Naŋgi
degsib maroqnsib Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub deqa naŋgi segi
mandam endeqa siŋgila gotraŋyoqnqab. 6 Yesus Kristus a bosiqa ya na
yanso ej. Osiqa ŋamburbasq di moinaqa aqa leŋ aiyej. A ya na yanso
oqajqa deqa segi bosai. A moiyimqa aqa leŋ aiqajqa deqa ti bej. Qotei
aqa Mondor a anjam bole qa utru. A Yesus Kristus aqa anjam babteqnu.
7 Tamo qalub naŋgi Yesus aqa anjam babteqnub. 8 Tamo qalub agiende.
Mondor ti ya ti leŋ ti naŋgi qalub anjam qujaitosib Yesus aqa anjam
babteqnub.
9 Tamo laŋaj naŋgi iga anjam mergwab di iga qusim marqom, bole.
Ariya Qotei na aqa segi Ŋiri qa anjam iga mergeqnu. Anjam dena tamo
laŋaj naŋgo anjam tulaŋ buŋyejunu. 10 Tamo naŋgi Qotei aqa Ŋiri qa naŋgo
areqalo siŋgilatqab di naŋgi aqa anjam dego naŋgo are miligiq di atib sqas.
Ariya tamo naŋgi Qotei aqa anjam deqa naŋgo areqalo siŋgilatqasai di
naŋgi na Qotei aqa ñam ugetosib Qotei a gisaŋ tamo qa minjobulqab. Di

kiyaqa? Naŋgi Qotei aqa Ɲiri qa anjam Qotei na iga mergeqnu qaji di naŋgo areqaloq di siŋgilatosai deqa. 11 Qotei aqa anjam agiende. A na iga
ŋambile gaigai sqajqa marsiq ŋambile egej. Ɲambile di Qotei aqa Ɲiri aqaq
di unu. 12 Tamo bei a Qotei aqa Ɲiri beteryesqas di a ŋambile oqas. Ariya
tamo bei a Qotei aqa Ɲiri beteryesqasai di a ŋambile oqasai.

Iga qalieonum, iga ŋambile gaigai sqom

13 O ijo was, niŋgi Qotei aqa Ɲiri aqa ñam qa nuŋgo areqalo siŋgilateqnub.
E na anjam endi neŋgreŋyosim nuŋgoq qariŋyonum. Di kiyaqa? Niŋgi bole
qalieqajqa, niŋgi ŋambile gaigai sqab. 14 Iga iŋgi bei qa pailyqa osimqa iga
Qotei aqa areqalo dauryosim pailyqom di a gago pailyo quqwas. Deqa
iga ulaqasai. Iga are siŋgilatosim Qotei aqa ulatamuq di tigelesqom. 15 Iga
qalieonum, Qotei a gago pailyo gaigai queqnu. Deqa iga iŋgi bei qa Qotei
pailyimqa a na egwas.

16 Niŋgi na Kristen was bei a une atim unsibqa niŋgi a qa Qotei pailyiy.
A moiqajqa une atosai deqa niŋgi a qa pailyibqa Qotei na aqa une
kobotim a moiqasai. A ŋambile sqas. Ariya Kristen tamo bei a moiqajqa
une atqas di Qotei na a qalim moiqas. Niŋgi a qa pailyqajqa e na
merŋgosai. 17 Kumbra uge kalil tamo naŋgi yeqnub qaji di une. Ariya
une qudei qa Qotei na tamo naŋgi moiyotnjrosaieqnu.

18 Iga qalie, tamo uŋgasari Qotei aqa segi aŋgro unub qaji naŋgi une
atosaieqnub. Qotei aqa Aŋgro Yesus a na naŋgi taqatnjreqnu deqa tamo
uge Satan na naŋgi ugeugeinjrqa keresai. 19 Iga qalie, iga Qotei aqa segi
aŋgro unum. Mandam qaji tamo uŋgasari kalil naŋgi tamo uge Satan aqa
sorgomq di unub. Deqa a na naŋgi siŋgila na taqatnjreqnu.

20 Iga qalieonum, Qotei aqa Ɲiri a bosiq iga powo egej deqa iga Qotei
qa bole qalie. Iga Qotei beteryejunum. Iga aqa Ɲiri Yesus Kristus dego
beteryejunum. Yesus a segi Qotei bole. A segi ŋambile gaigai sqajqa utru.

21 O ijo aŋgro kiñilala, niŋgi gisaŋ qotei kalil naŋgi torei qoreinjrsib
sasaloiy.

2 JON

1 E Kristen gate. Ni uŋa Qotei na giltmej qaji. E anjam endi
neŋgreŋyosim ni qa ti ino aŋgro naŋgi qa ti qariŋyonum. E niŋgi bole
qalaqalaiŋgeqnum. E segi sai. Tamo uŋgasari kalil anjam bole qalieonub
qaji naŋgi dego niŋgi qalaqalaiŋgeqnub. 2 Anjam bole gagoq di unu.
Anjam di bati gaigai gagoq di sqas. Utru deqa iga niŋgi qalaqalaiŋgeqnum.
3 Abu Qotei aqa Ŋiri Yesus Kristus wo naŋgi aiyel anjam bole na ti
qalaqalaiyo kumbra na ti iga qa dulosib are boleinjrimqa iga lawo na
sqom.

Niŋgi segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqniy

4 Ino aŋgro qudei naŋgi anjam bole dauryeqnub. E di quoqnsim
tulaŋ areboleboleibeqnu. Abu a nami iga mergej, “Niŋgi anjam bole di
dauryiy.” 5 Ariya uŋa, e anjam bei neŋgreŋyitqa ni sisiyosim daurye.
Anjam agiende. Iga segi segi qa qalaqalaiyo kumbra yoqnqom. Anjam di
dal anjam bunuj sai. Di dal anjam iga nami quoqnem qaji. 6 Qalaqalaiyo
kumbra agiende. Iga Qotei aqa dal anjam dauryqom. Dal anjam di agi
niŋgi nami quoqneb. Deqa niŋgi dauryosib walweloqniy.

Niŋgi Kristus aqa anjam siŋgila na ojesoqniy

7 Niŋgi quiy. Gisaŋ tamo gargekoba naŋgi mandamq endi laqnub.
Laqnsibqa Yesus Kristus a tamo bulyosiq mandamq aiyej anjam di naŋgi
na olo saideqnub. Tamo deqaji bei a Kristus aqa jeu tamo kobaquja. A
gisaŋ ani tamo. 8 Deqa niŋgi geregere ŋam atoqniy. Niŋgi ŋam atqab di
gago wau iga nami nuŋgo ambleq di yoqnem qaji di niŋgi olo ulontqasai.
Niŋgi siŋgila na tigelesosib mondoŋ awai tulaŋ boledamu oqab. 9 Niŋgi
Kristus aqa anjam ojqa uratosib olo anjam bei totoryosib dauryqab di
niŋgi Qotei ombla sqa keresai. Niŋgi Kristus aqa anjam siŋgila na ojesqab
di niŋgi Abu Qotei aqa Ŋiri wo naŋgi aiyel koba na gaigai sqab. 10 Tamo
bei a nuŋgoq bosim ariya a Kristus aqa anjam ti bqasai di niŋgi a baŋ
ojetaib. Niŋgi a osib nuŋgo talq osi gilaib dego. 11 Niŋgi a baŋ ojetqab di
niŋgi a beteryesosib a ombla wau uge yqab.

Jon a Kristen naŋgoq bosim anjam kalil minjrekritqas

12 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqa kere. Ariya e
neŋgreŋyqasai. E bosiy niŋgi nuŋgsiy anjam kalil merŋgekritqai. Yim niŋgi
qusib areboleboleiŋgwas.
13 Ino jaja agi Qotei na giltej qaji aqa aŋgro naŋgi na ni kaiyeimonub.
Bole.

3 JON

1 E Kristen gate. O ijo was bole Gaius, e anjam endi neŋgreŋyosim inoq
qariŋyonum. E ni bole qalaqalaimeqnum.
2 O ijo was bole, e ni qa endegsi pailyeqnum, “O Abu, ni na Gaius
aqa wau kalil boletime. Osim a siŋgilatim a ma saiqoji soqneme.” O
Gaius, e qalieonum, ino qunuŋ a bole unu. 3 Nami Kristen was qudei
naŋgi e nubqa bosib merbeb, “Gaius a anjam bole dauryeqnu.” Degsib
merbonab e qusim tulaŋ areboleboleibej. Od, Gaius, e qalieonum, ni
anjam bole dauryeqnum. 4 Ijo aŋgro naŋgi anjam bole dauryeqnub
e di quoqnsim deqa tulaŋ areboleboleibeqnu. Ijo arebolebole dena
arebolebole kalil tulaŋ buŋyejunu.

Gaius na aqa Kristen was naŋgi geregereinjreqnu

5 O ijo was bole, e qalie, ni kumbra bole dauryoqnsim ino Kristen was
naŋgi geregereinjreqnum. Osim Kristen was qudei naŋgo ulatamu ni
qaliesai qaji naŋgi qure beiq na beqnabqa naŋgi dego ni na geregere-
injreqnum. 6 Was naŋgi di ino qalaqalaiyo kumbra qa saeqnab Kristen
tamo uŋgasari qure endia unub qaji naŋgi queqnub. Deqa ni que.
Was naŋgi di olo ni uratmosib walwelqa laqnibqa ni na iŋgi iŋgi qa
naŋgi aqaryainjrim naŋgi walwelqab. Qotei a ino kumbra deqa tulaŋ
arearetoqnqas. 7 Was naŋgi di Yesus aqa wau ojqajqa are qaloqnsib
aqa ñam osib walweleqnub. Naŋgi sawa bei bei qaji naŋgo ambleq di
waueqnub. Naŋgo wau dena naŋgi silali iŋgi iŋgi osaieqnub. 8 Deqa iga
tamo deqaji naŋgi aqaryainjroqnqom. Iga degyqom di iga naŋgi koba na
wau ojoqnsim anjam bole siŋgilatoqnqom.

Diotrefes a kumbra uge yeqnu

9 Nami e anjam qudei neŋgreŋyosim Kristen tamo uŋgasari ino qureq
di unub qaji naŋgoq qariŋyem. Ariya Diotrefes a gago anjam quetgo-
saieqnu. A tulaŋ diqoqnsiqa a na Kristen kalil naŋgi buŋnjrsim aqa segi
ñam soqtqajqa siŋgilaeqnu. 10 Deqa e nuŋgoq bosiy Diotrefes aqa kumbra
qudei qa olo saiŋgwai. Aqa kumbra bei agiende. A iga qa anjam uge
uge mareleŋeqnu. Di segi sai. Kristen was naŋgi walwelosib nuŋgo
qureq beqnab a na naŋgi aqa meq joqsi gilqa urateqnu. Yeqnaqa tamo
qudei na was naŋgi di naŋgo meq joqsi gilqa laqnab a na naŋgi dego
getentnjreqnu. Osiqa naŋgi Qotei tal miligiq gilqa saidnjreqnu.

Demitrius a kumbra bole yeqnu

11 O ijo was bole Gaius, ni kumbra uge dauryaim. Ni kumbra bole segi
daurye. Tamo a kumbra bole dauryqas di a Qotei aqa tamo sqas. Ariya
tamo naŋgi kumbra uge uge dauryeqnub qaji naŋgi Qotei unqa keresai.
12 Tamo kalil naŋgi Demitrius a qa mareqnub, aqa kumbra bole.
Anjam bole a segi dego tamo sigitosiqa Demitrius aqa kumbra bole qa
mareqnu. E segi dego a qa mareqnum, aqa kumbra bole. Ni qalie, ijo
anjam a bole.

Jon a Gaius unqajqa bosim a ombla anjam qairqab

13 E anjam gargekoba neŋgreŋyosiy inoq qariŋyqa kere. Ariya e
neŋgreŋyqasai. 14 Sokiñala e inoq bosiy ni numsiy aqo ombla anjam
marqom.

15 Ni lawo na soqnime. Kristen was qure endia unub qaji naŋgi ni
qa kaiye anjam qariŋyonub. E dego Kristen was kalil ni koba na unub
qaji naŋgi qa kaiye anjam qariŋyonum. Ijo kaiye anjam endi ni na naŋgi
minjrime. Bole.

JUT

1 E Jut. E Yesus Kristus aqa wau tamo. E Jems aqa was. E anjam
endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari Qotei na metŋgej qaji nuŋgoq
qariŋyonum. Abu Qotei na niŋgi qalaqalaiŋgeqnu. Yesus Kristus a segi na
niŋgi taqatŋgeqnu. 2 Qotei a niŋgi qa tulaŋ dulosim qalaqalaiŋgimqa niŋgi
geregere lawo na soqniy.

Jeu tamo naŋgi uliosib Kristen naŋgo ambleq aiyeb

3 O ijo was bole, Qotei na niŋgi e ti padalo sawaq na eleŋej. Qotei aqa
wau deqa e na neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are koba unu. Ariya
e anjam bei dego neŋgreŋyosiy nuŋgoq qariŋyqajqa are unu. Anjam
agiende. Gago areqalo Yesus qa siŋgilatem qaji di jeu tamo naŋgi na
ugeugeiyqa laqnub. Deqa niŋgi na tamo naŋgi di gotraŋnjroqniy. Niŋgi
qalie, Qotei na gam waqtetgonaqa iga Yesus qa gago areqalo siŋgilatem.
Iga Qotei aqa tamo uŋgasari unum deqa tamo bei na gago areqalo di
ugeugeiyqa keresai. 4 O ijo was, tamo qudei naŋgi uliosib nuŋgo ambleq
aiyeb. Qotei a nami tamo naŋgi deqa endegsi marej, “Mondoŋ e naŋgo
une qa peginjrsiy padaltnjrqai.” Od, tamo naŋgi di Qotei qoreiyeqnub.
Qotei a iga qa are boleiyeqnu aqa kumbra di tamo naŋgi dena olo
bubulyoqnsib mareqnub, “Qotei a iga qa are boleiyeqnu deqa uŋgum,
iga kumbra uge uge yoqnqom.” Naŋgi degsib maroqnsib gago Gate Koba
Yesus Kristus qoreiyeqnub.

5 Niŋgi qalie, nami Israel naŋgi Isip sawaq di sonabqa Tamo Koba a
naŋgi joqsiq sawa beiq gilej. Joqsiq gilsiqa ariya naŋgi qudei a qa naŋgo
areqalo siŋgilatosai deqa a na naŋgi padaltnjrej. E nuŋgo are tigeltetŋgitqa
niŋgi Israel naŋgo kumbra deqa are qaliy. 6 Niŋgi laŋ aŋgro uge uge naŋgi
qa dego are qaliy. Tulaŋ nami naŋgi laŋ qureq di Qotei aqa wau ojoqnsib
olo laŋ qure uratosib jaraiyeb. Deqa Qotei na naŋgi ojeleŋosiq sawa
ambruq di breinjrsiq tontnjrej. Naŋgi sawa dia tariŋsokobaiyib mondoŋ
diŋo batiamqa Qotei na naŋgi olo osimqa naŋgo une qa naŋgi peginjrqas.
7 Nami Sodom ti Gomora ti qure kalil jojom di soqneb qaji naŋgi ti laŋ
aŋgro uge uge naŋgo kumbra di dauryoqnsib sambala kumbra tulaŋ
ugedamu yoqneb. Naŋgo sambala kumbra di tulaŋ bei. Deqa mondoŋ
Qotei na naŋgi ŋamyuwoq di breinjrim naŋgi bati gaigai dia sqab.

Qotei na naŋgi degsim padaltnjrqas deqa iga ulaoqnsim naŋgo kumbra
uge di dauryqa uratqom. 8 Ariya tamo naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji
naŋgi dego kumbra uge deqaji dauryeqnub. Agi naŋgi ŋeiobilqeioqnsib
dena naŋgo segi jejamu jiga yeqnub. Osib Qotei a naŋgo Tamo Koba
sqajqa deqa asginjreqnaqa olo diqoqnsib Qotei aqa laŋ aŋgro kokba
naŋgi misiliŋnjreqnub. 9 Laŋ aŋgro gate Maikel a kumbra degyosaieqnu. A
nami Satan ombla ŋiriŋosib naŋgi Moses aqa qusa oqajqa deqa anjam na
qotoqnsib ariya Maikel a Satan misiliŋyosai. A Satan misiliŋyqa uratosiq
minjej, “Tamo Koba a segi na ni saidmim medabu getentqam.” 10 Tamo
naŋgi nuŋgo ambleq aiyeb qaji naŋgi di tulaŋ diqoqnsib kumbra naŋgi
poinjrosai qaji di olo misiliŋyeqnub. Naŋgi wagme juwaŋ bul tulaŋ
nanarioqnsib naŋgo segi jejamu qa areboleboleinjreqnu. Naŋgo kumbra
deqa mondoŋ Qotei na naŋgi ñumougetqas. 11 Od, tamo naŋgi di tulaŋ
padalougetqab. Kein a nami kumbra uge yoqnej dego kere tamo naŋgi

di Kein dauryosib kumbra uge yeqnub. Naŋgi silali koba oqajqa deqa maroqnsib gam grotoqnsib Balam aqa kumbra uge dauryosib laqnub. Kora agi nami Qotei aqa anjam gotraŋyoqnej qaji aqa kumbra uge dego naŋgi dauryeqnub. Deqa naŋgi padalougetqab.
12 Tamo naŋgi di tulaŋ ugedamu. Niŋgi iŋgi uyqa korooqnsibqa Qotei aqa qalaqalaiyo kumbra dauryqa oqnsib awoeqnab tamo naŋgi di uli na boqnsib nuŋgo ambleq di kumbra tulaŋ jigat yeqnub. Naŋgi kumbra di yqajqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi naŋgo segi jejamu qa are qaleqnub. Jagwa na awa puyeqnaqa urur koboeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Qura geitqa batieqnaqa a geitosaieqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra bole bei babtosaieqnub. Iga ŋamtaŋ moiyo otoroqnsim taqal breinjreqnum dego kere tamo naŋgi di Qotei na osim sawa ugeq di breinjrqas. Deqa mondoŋ naŋgi moiyougetosib torei padalqab. 13 Jagwa na yuwal tigelteqnaqa yuwal korkortoqnsiq mormaŋ aiyeqnu dego kere tamo naŋgi di kumbra uge uge babteleŋoqnsib naŋgi naŋgo kumbra uge deqa jemainjrosaieqnu. Naŋgi bongar bul dego unub. Agi bongar naŋgi laŋ goge di gam grotoqnsib laŋa laŋa laqnub. Deqa mondoŋ Qotei na tamo naŋgi di breinjrim sawa ambruq aiyeleŋosib bati gaigai dia sqab. Sawa ambru di Qotei na nami naŋgi gereiyetnjrej unu.
14 Nami Enok a Qotei aqa medabu osiqa tamo uge naŋgi deqa anjam maroqnej. A Adam aqa silei 7q dena ŋambabej. A anjam bei endegsi marej, “Niŋgi uniy. Mondoŋ Tamo Koba a na aqa segi laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba naŋgi joqsim bqas. 15 Bosim tamo kalil a qoreiyeqnub qaji naŋgo une qa peginjrsim ugeugeinjrqas. Osim naŋgo kumbra uge uge kalil naŋgi osornjrimqa naŋgi deqa are koba qalsib gulbe kokba oqab. Tamo naŋgi di Qotei qa misiliŋ anjam koba maroqnsib kumbra ugedamu yeqnub. Deqa Qotei na naŋgi gulbe tulaŋ kokba enjrqas.” Enok a nami anjam degsi marej. 16 Tamo naŋgi di gaigai ulatamu ugeinjreqnaqa tamo naŋgo jejamuq di anjam laŋa laŋa qameleŋoqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryeqnub. Naŋgi naŋgo medabu waqtoqnsib diqoqnsib naŋgo segi ñam soqteqnub. Osib tamo uŋgasari naŋgi walawalainjreqnab naŋgi na naŋgi daurnjreqnub.

Nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di niŋgi ojesoqniy

17 Ariya ijo was bole, niŋgi kumbra mondoŋ brantqas qaji deqa are qaloqniy. Gago Tamo Koba Yesus Kristus a na aqa anjam maro tamo naŋgi qariŋnjreqnaqa nuŋgoq boqnsib kumbra deqa merŋgoqneb. Naŋgo anjam deqa niŋgi olo are qaloqniy. 18 Agi naŋgi anjam endegsib merŋgoqneb, “Mondoŋ diŋo bati jojomamqa meqe meqem tamo naŋgi boqnsib Qotei qoreiyoqnsib naŋgo segi areqalo uge uge dauryoqnqab.” 19 O ijo was kalil, meqe meqem tamo naŋgi dena Kristen naŋgi potoaiyeltnjreqnub. Osib mandam qa iŋgi iŋgi qa are koba qaleqnub. Qotei aqa Mondor a naŋgoq di sosai deqa naŋgi kumbra uge di yeqnub.
20 Ariya ijo was bole, nuŋgo areqalo Qotei qa siŋgilateqnub qaji di niŋgi ojesosibqa dena niŋgi tulaŋ siŋgilaqab. Osib niŋgi Mondor Bole aqa siŋgila na pailyoqniy. 21 Qotei a niŋgi qalaqalaiŋgeqnu deqa niŋgi a beteryesoqniy. Yimqa a gaigai niŋgi qalaqalaiŋgoqnqas. Niŋgi gago Tamo Koba Yesus Kristus a iga qa dulqajqa tariŋoqniy. Niŋgi degyqab di niŋgi ŋambile gaigai sqab. 22 Tamo qudei Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgo areqalo olo gulbeinjreqnu. Deqa niŋgi naŋgi qa duloqniy.

23 Tamo qudei naŋgi une ti unub deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqa laqnub. Deqa niŋgi naŋgi urur minjribqa naŋgi naŋgo une uratosib are bulyqab. Osib
deqa naŋgi ŋamyuwoq aiqasai. Qotei na naŋgi eleŋqas. Tamo qudei naŋgi
naŋgo areqalo namij dauryeqnub deqa naŋgi gara sari bulosib tulaŋ jiga
ti unub. Deqa niŋgi naŋgi qa olo duloqnsib naŋgo une qa ulaosib kumbra
jigat deqaji kalil uratosib sasaloiy.

Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom

24 O ijo was kalil, Qotei na niŋgi taqatŋgimqa niŋgi uloŋqasai. Mondoŋ
a na niŋgi joqsim laŋ qureq osi oqimqa niŋgi aqa riaŋ unsib une saiqoji
sqab. Bati deqa niŋgi tulaŋ areboleboleiŋgim sqab. 25 Qotei a segi qujai
Qotei bole. A gago Tamo Koba Yesus Kristus aqa wau na iga eleŋej. Deqa
iga aqa ñam soqtoqnqom. A gago Mandor Koba siŋgila ti unu qaji. A na
iŋgi iŋgi kalil taqatejunu. A nami degsi soqnej. A bini degsi unu. A bati
gaigai degsi sqas. Bole.

ULI ANJAM KRISTUS NA BABTEJ QAJI

1-3 Nami anjam endi uliesonaqa Yesus Kristus na babtej. Qotei na
anjam endi Yesus minjnaqa a babtej. E Jon. E Yesus aqa wau tamo. E
Qotei aqa medabu osim anjam endi neŋgreŋyonum. Kumbra kalil e unem
qaji di e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum. Osim Qotei aqa anjam ti Yesus
Kristus aqa anjam ti bole qa marsim palontonum. Tamo a Qotei aqa
anjam endi sisiyqas di a tulaŋ areboleboleiyqas. Tamo uŋgasari anjam
endi quoqnsib dauryeqnub qaji naŋgi dego tulaŋ areboleboleinjrqas.
Kumbra kalil e ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di brantqajqa bati
jojomqo. Kumbra di urur brantqas deqa Yesus na aqa wau tamo naŋgi
osornjrej. A gam endena naŋgi osornjrej. A na aqa laŋ aŋgro qariŋyonaqa
ijoq bosiqa anjam endi e merbej. Merbej deqa agi e neŋgreŋyonum.

Jon a anjam endi Kristen tamo uŋgasari
qure 7 di unub qaji naŋgoq qariŋyej

4 E Jon. E anjam endi neŋgreŋyosim niŋgi tamo uŋgasari qure 7 di unub
qaji nuŋgoq qariŋyonum. Niŋgi Yesus aqa ñam qa koroeqnub qaji. Niŋgi
Esia sawaq di unub. Qotei bini unu, nami soqnej, bunuqna bqas qaji a
niŋgi qa are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy. Mondor 7 Qotei aqa awo
jaram koba namoq di unub qaji naŋgi dego niŋgi qa are boleinjrimqa
niŋgi lawo na soqniy. 5 Yesus Kristus a Qotei aqa anjam kalil geregere
palonteqnu. A tamo kalil naŋgi qa namoosiq subq na tigelej. A mandor
kokba kalil mandamq endi unub qaji naŋgo Tamo Koba. A dego niŋgi qa
are boleiyimqa niŋgi lawo na soqniy.
Yesus a iga qalaqalaigeqnu. A moisiqa aqa leŋ aiyej dena a na gago
une kalil kobotetgej. 6 Iga aqa Abu Qotei aqa atra tamo sqajqa deqa ti iga
a ombla mandor kokba sqajqa deqa ti marsiq iga giltgej. Yesus Kristus a
bati gaigai ñam koba ti siŋgila koba ti sqas. Bole.
7 Niŋgi uniy. Yesus a laŋbi ambleq na boqnimqa tamo kalil naŋgi a
unqab. Tamo kalil nami a qaja na qameb qaji naŋgi dego a unqab. Tamo
uŋgasari kalil mandamq endi unub qaji naŋgi a qa are ugeinjrimqa tulaŋ
akamugetqab. Od, kumbra di brantqas. Bole.
8 Tamo Koba Qotei siŋgila koba ti unu qaji a marej, “E segi qujai namoq
di unum. E segi qujai bunuq di sqai.” Di bole. Qotei a segi qujai nami
soqnej. A bini unu. A bunuqna bqas.

Jon a Kristus unej

9 E nuŋgo was Jon. Iga kalil koba na Yesus aqa tamo uŋgasari unum.
E niŋgi ti gulbe qoboiyoqnsim jaqatiŋ eleŋeqnum. Qotei a gago Mandor
Koba sosiq iga taqatgeqnu. Deqa iga siŋgila na tigeloqnsimqa gulbe
qoboiyejunum. E Qotei aqa anjam ti Yesus aqa anjam ti palontoqnsim
laqnem deqa jeu tamo naŋgi na e taqal waibosib nui ñam Patmos endia e
ateb unum. 10 E Patmos nui endi sonamqa Tamo Koba aqa bati brantej.
Bati brantonaqa Qotei aqa Mondor Bole na e siŋgilatbonaqa ijo qoreq
di tamo bei leleŋonaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋkobaej. Gul
anjameqnu dego kere. 11 Leleŋosiq merbej, “Kumbra kalil ni unqam qaji
deqa anjam neŋgreŋye. Neŋgreŋyosim qariŋyimqa tamo uŋgasari qure 7
dia Yesus aqa ñam qa koroeqnub qaji naŋgoq gilem. Tamo uŋgasari naŋgi
di agi Efesus qureq di, Smerna qureq di, Pergamum qureq di, Taiataira

qureq di, Sardis qureq di, Filadelfia qureq di, Laodisia qureq di Yesus
aqa ñam qa koroeqnub.”
12 Onaqa e tamo anjam merbej qaji di unqajqa bulosim ŋam atsimqa
lam 7 gol na gereiyo qaji di sonab unjrem. 13 Lam naŋgo ambleq di
tamo bei sonaq e unem. Tamo di a Tamo Aŋgro bul. A gara olekoba
jugnaq aisiq siŋga kabutej. Aqa are targaq di alalag gol na gereiyo qaji
dena kaiŋyej. 14 Aqa gate ti gate baŋga ti laŋbi bul tulaŋ qat soqnej.
Aqa ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋoqnej. 15 Aqa siŋga minjaloqnej. Bras
ŋamyuwo na koiteqnab minjaleqnu dego kere. E aqa kakro quem di ya
kobaquja meli dosiq anjam ateqnu dego kere. 16 Aqa baŋ wo na bongar
7 ojeleŋesoqnej. Aqa medabuq na serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel
brantej. Aqa ulatamu seŋ bul tulaŋ suwaŋoqnej.
17 E tamo di unsimqa tulaŋ ulaugetosim ŋam ambruibonaqa e aqa siŋga
jojomq di uloŋosim moiyobulem. Onaqa a na aqa baŋ wo ijo gateq di
atsiqa merbej, “Ni ulaaim. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai
bunuq di sqai. 18 E ŋambile gaigai sqajqa utru. Nami e moiyem. Bini
ni e nube. E olo ŋambile unum. E bati gaigai ŋambile sqai. E segi na
moiyo ti moiyo qure ti taqatejunum. 19 Deqa kumbra ni unonum qaji
deqa neŋgreŋye. Kumbra bini unu qaji ti kumbra bunuqna branteleŋqas
qaji deqa ti neŋgreŋye. 20 Bongar 7 ijo baŋ woq di unub qaji naŋgi ti lam 7
gol na gereiyo qaji naŋgi ti di ni unjronum. Di anjam ulito qaji. Aqa utru
mermqai. Bongar 7 dena tamo uŋgasari qure 7 dia e qa koroeqnub qaji
naŋgo laŋ aŋgro 7 naŋgi sigitnjrejunub. Lam 7 dena tamo uŋgasari qure 7
dia e qa koroeqnub qaji naŋgi sigitnjrejunub.”

2

Jon a Efesus qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Efesus qureq di tamo uŋgasari
ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye,
‘E ijo baŋ wo na bongar 7 ojejunum. E lam 7 gol na gereiyo qaji naŋgo am-
bleq di walweleqnum. E na anjam endi inoq qariŋyonum. 2 Ino kumbra ti
ino wau ti di e qalieonum. E qalie, ni siŋgila na tigeloqnsimqa tamo uge
naŋgi qa tulaŋ asgimeqnu. Tamo naŋgi di endegsib mermeqnub, “Iga
Qotei aqa anjam marqajqa qariŋgej qaji tamo.” Di gisaŋ. Qotei na naŋgi
qariŋnjrosai. Ni naŋgo anjam di tenemtosim endegsi poimqo, naŋgi gisaŋ
tamo. 3 Ni ijo ñam ojejunum deqa tamo qudei na ni ugeugeimeqnub.
E qalieonum, ni siŋgila na tigeloqnsimqa gulbe di qoboiyeqnum. Ni
asgimosaieqnu.
4 “ ‘Ariya ino kumbra uge qujai e ubtosiy mermqai. Nami ni e qa ino
areqalo siŋgilatqa utru atsim bati deqa ni na e tulaŋ qalaqalaiboqnem.
Bini ni degsim e qalaqalaibosaieqnum. 5 Nami ni kumbra bole daury-
oqnem. Bini ni kumbra di uratosim ni uloŋonum. Deqa ni que. Kumbra
ni nami yoqnem qaji deqa olo are qalsimqa are bulyosim kumbra di
daurye. Ni dauryqasai di e inoq bosiy ino lam olo taqal atetmqai.
6 Ariya ino kumbra bole bei agi ubtosiy mermqai. Nikolas aqa wau tamo
naŋgi kumbra uge uge yeqnub. Naŋgo kumbra di ni tulaŋ urateqnum.
Keretosim urateqnum. E dego urateqnum.
7 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere
quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa
koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas

di e na laŋ qure qa ŋam gei osiy anaiyit a uysim dena ŋambile gaigai sqas. Ŋam di Qotei aqa laŋ qureq di unu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Efesus naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Smerna qure naŋgoq anjam qariŋyej

8 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Smerna qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. Nami e moiyem. Bini e olo ŋambile unum. E na anjam endi inoq qariŋyonum. 9 Ni gulbe ti jaqatiŋ ti ejunum di e qalie. Ni iŋgi tulaŋ saiqoji unum di dego e qalie. Ariya ni laŋ qure qa iŋgi iŋgi koba eleŋejunum. E qalie, tamo qudei na ni misiliŋmoqnsib anjam uge uge mermeqnub. Naŋgi segi qa mareqnub, “Iga Juda tamo.” Di gisaŋ. Naŋgi Satan aqa aŋgro. 10 Bunuqna ni jaqatiŋ koba oqnqam. Ni deqa ulaaim. Ni que. Satan na niŋgi qudei ojeleŋosim tonto talq di breiŋgwas. Niŋgi ijo ñam geregere ojqab kiyo sai kiyo di Satan a qalieqajqa deqa niŋgi tonto talq di breiŋgwas. Niŋgi bati 10 gulbe ti jaqatiŋ ti sqab. Bati deqa niŋgi e qa nuŋgo areqalo siŋgilatosib soqniy. Soqnib jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgib moreŋqab. Amqa e niŋgi awai boledamu eŋgwai. Awai agiende. Niŋgi ŋambile gaigai sqab.

11 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di a moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo dena a ugetqa keresai. Sai bole sai.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Smerna naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Pergamum qure naŋgoq anjam qariŋyej

12 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Pergamum qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, ‘E serie olekoba tulaŋ qala uge qala aiyel ojejunum. E na anjam endi inoq qariŋyonum. 13 E qalie, qure ni unum qaji di Satan na taqatejunu. Aqa awo jaram koba qure dia unu. Ariya e qalie, ni ijo ñam siŋgila na ojesosimqa e qa ino areqalo siŋgilateqnum. Ino areqalo di ni na ulitosaieqnum. Nami ijo anjam palonto tamo Antipas a nuŋgo ambleq di wauoqnej. Antipas a ijo anjam geregere dauryoqnej deqa jeu tamo naŋgi na a qalnab moiyej. Moinaqa ni di unsimqa ni deqa ulaosai. Osim e qoreibosai. Qure dia Satan a unu.

14 “ ‘Ariya ino kumbra uge qudei e ubtosiy mermqai. Tamo qudei Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Balam aqa kumbra uge siŋgila na ojesonab ni na naŋgi saidnjrosaieqnum. Balam aqa kumbra uge agiende. Nami a na Balak gam osoryonaqa gilsiqa Israel naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa kumbra ugeq breinjroqnej. Breinjroqnsiqa areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyoqnsib sambala kumbra yoqnsib laqneb. 15 Tamo qudei dego Pergamum qureq di unub qaji naŋgi Nikolas aqa wau tamo naŋgo anjam dauryeqnub. 16 Deqa ni are bulye. Ni are bulyqasai di e urur inoq bosiy serie olekoba ijo medabuq di unu qaji dena tamo naŋgi di qoto itnjrqai.

17 “ ‘Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu. Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na laŋ qure qa iŋgi uliejunu qaji di anaiyit uyqas. Meniŋ qat dego

yqai. Osiy meniŋ quraq di ñam bunuj neŋgreŋyqai. Ñam di tamo bei a qalieqasai. Tamo meniŋ oqas qaji a segi ñam di qalieqas.' O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Pergamum naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

Jon a Taiataira qure naŋgoq anjam qariŋyej

18 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, "Taiataira qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, 'E Qotei aqa Ŋiri. Ijo ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Ijo siŋga minjaleqnu. Bras geregere ñomyeqnab minjaleqnu dego kere. E na anjam endi inoq qariŋyonum. 19 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. E qalie, ni qalaqalaiyo kumbra dauryoqnsim e qa ino areqalo siŋgilatoqnsim wau bole bole yeqnum. Osim gulbe kalil inoq di branteqnu qaji di geregere qoboiyoqnsim siŋgila na tigelejunum. Kumbra ni nami yoqnem qaji di bolequja. Ariya kumbra ni bini yeqnum qaji di olo tulaŋ boledamu. Di e qalie.

20 " 'Ariya ino kumbra uge qujai agi ubtosiy mermqai. Uŋa Jesebel a ni ombla sosiq waueqnaqa ni na a wiyosaieqnum. A segi qa mareqnu, "E Qotei aqa medabu o qaji uŋa." Di sai. A na ijo wau tamo naŋgi gisa gisaŋnjroqnsiqa gam osornjreqnaqa naŋgi sambala kumbra yoqnsibqa gisaŋ qotei atrainjro qaji iŋgi uyeqnub. 21 A are bulyqajqa e bati yem di a are bulyosim aqa sambala kumbra uratqajqa saidej. 22 Deqa ni que. E na uŋa di jaqatiŋ koba yitqa a makobaiyqas. Tamo naŋgi a ombla sambalaoqnsib laqnub qaji naŋgi dego jaqatiŋ ti gulbe koba ti enjrqai. Naŋgi aqa kumbra uge uge uratosib are bulyqasai di e naŋgi degnjrqai. 23 Aqa aŋgro naŋgi dego ñumit moreŋqab. Amqa tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi qalieqab, e tamo kalil naŋgo are miligi ti areqalo ti geregere unoqnsim peleiyeqnum. Deqa niŋgi quiy. E nuŋgo kumbra segi segi keretosiy awai eŋgwai.

24 " 'Ariya niŋgi qudei Taiataira qureq di unub qaji nuŋgo kumbra bole agi ubtosiy merŋgwai. Niŋgi Jesebel aqa anjam dauryosaieqnub. Tamo naŋgi mareqnub, "Di Satan aqa uli anjam." Anjam di niŋgi qaliesai. Deqa e niŋgi gulbe bei eŋgwasai. 25 Kumbra bole kalil niŋgi ojejunub qaji di siŋgila na ojesoqnib e bqai.

26 " 'Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaosim ijo kumbra dauryosim gilsim gilsim diŋo bati itqas di e siŋgila yitqa a na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi taqatnjroqnqas. 27 A na naŋgi tulaŋ siŋgila na taqatnjroqnqas. Tamo naŋgi web paraparainjreqnub dego kere. E na tamo di siŋgila yitqa a wau di yqas. Ijo Abu na e siŋgila ebej dego kere a siŋgila yqai. 28 Nebeqa burbas bunuj oqeqnu qaji di dego a yqai. 29 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.' O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Taiataira naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye."

3

Jon a Sardis qure naŋgoq anjam qariŋyej

1 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, "Sardis qureq di tamo uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi neŋgreŋye, 'E Qotei aqa Mondor 7 ejunum. E bongar 7 dego ojejunum. E na anjam endi inoq qariŋyonum. Kumbra ni yeqnum qaji di e qalieonum. Ino

kumbra di bolesai. Naŋgi ni qa mareqnub, “Ni ŋambile unum.” Di sai.
Ni moiyem. 2 Deqa ni ŋam sirosim olo tigel. Ino kumbra bole qudei
moiyosaiunu qaji di ni na olo siŋgilat. E ino kumbra kalil unonum di ijo
Qotei aqa ŋamgalaq di keresai. 3 Anjam bole ni nami qusim dauryem qaji
deqa olo are qale. Are qalsim anjam di geregere dauryosim are bulye. Ni
ŋam sirosim tigelqasai di e bajiŋ tamo bul inoq boqujatqai. Bati gembu e
inoq bqai di ni qalieqa keresai.
4 “ ‘Ariya tamo uŋgasari qudei Sardis qureq di unub qaji naŋgo kumbra
bolequja. Naŋgo gara jigatosai deqa naŋgi gara qat jigsib e ombla
walweloqnqab.
5 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na gara qat jigetqai. Aqa
ñam ŋambile qa buk miligiq di unu qaji di e na olo nuntqasai. Aqa ñam di
e na ijo Abu ti aqa laŋ aŋgro naŋgi ti naŋgo ulatamuq di ubtqai. 6 Tamo a
dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam
di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub
qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Sardis naŋgo
laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Filadelfia qure naŋgoq anjam qariŋyej

7 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Filadelfia qureq di tamo
uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi
neŋgreŋye, ‘E Qotei aqa tamo bole une saiqoji unum. E kumbra bole
qa utru. Devit a nami mandor koba soqnej dego kere e kamba Mandor
Koba unum. Deqa e siraŋ waqtqai di tamo bei na getentqa keresai. E
getentqai di tamo bei na olo waqtqa keresai. E na anjam endi inoq
qariŋyonum. 8 Kumbra bole kalil ni yeqnum qaji di e qalieonum. Deqa
ni unime. Ino ulatamuq di e siraŋ bei waqtetmonum. Di tamo bei na
getentqa keresai. E qalie, siŋgila kiñala inoq di unu. Ni ijo anjam geregere
ojoqnsim dauryeqnum. Ni ijo ñam uratosaieqnum. 9 Deqa ni que. E na
maritqa Satan aqa wau tamo naŋgi bosib ino siŋgaq di siŋga pulutosib
endegsib qalieqab, e ni qalaqalaimeqnum. Naŋgi segi qa mareqnub, “Iga
Juda tamo.” Di gisaŋ. Naŋgi Juda tamo sai. 10 Ni ijo anjam dauryoqnsim
gulbe qoboiyejunum deqa e ni taqatmesoqnitqa Satan na tamo uŋgasari
kalil naŋgi uneq breinjrqa batiamqa a ni uneq breimqasai. 11 E inoq
boqujatqai. Deqa anjam ni ojejunum qaji di siŋgila na ojesoqne. Amqa
tamo bei na ino awai bole yaimqasai.
12 “ ‘Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na a osiy ijo Qotei aqa
tal ai bul namoq di tigeltit sqas. Deqa a olo bunu Qotei aqa talq dena
oqedqasai. Aqa jejamuq di e na ijo Qotei aqa ñam ti ijo Qotei aqa qure
koba agi Jerusalem bunuj aqa ñam ti ijo segi ñam bunuj ti neŋgreŋyqai.
Jerusalem bunuj agi laŋ goge di unu. Qure di ijo Qotei aqaq dena
mandamq aiqas. 13 Tamo a dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa
anjam geregere quem. Anjam di Mondor na tamo uŋgasari qure qure
kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgi minjreqnu.’ O Jon, ni anjam
degsi neŋgreŋyosim Filadelfia naŋgo laŋ aŋgro aqaq qariŋye.”

Jon a Laodisia qure naŋgoq anjam qariŋyej

14 Yesus na e degsi merbsiqa olo merbej, “Laodisia qureq di tamo
uŋgasari ijo ñam qa koroeqnub qaji naŋgo laŋ aŋgro qa anjam endegsi
neŋgreŋye, ‘Ijo ñam Anjam Bole. E Qotei aqa anjam kalil geregere
palonteqnum. Iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereiyej qaji di aqa utru agi e

segi. E na anjam endi inoq qariŋyonum. 15 Kumbra kalil ni yeqnum
qaji di e qalieonum. E qalie, ni ulili sai. Ni kaŋkaŋ sai. Ni ulili sqam
di kere. Ni kaŋkaŋ sqam di kere. 16 Ni tulaŋ kaŋkaŋ sai. Ni tulaŋ ulili
sai. Ni kaŋkaŋ kiñala segi. Deqa e ni iŋgi qusa bul ijo miligiq na oqsim
ijo medabuq na beqmqai. 17 Ni ino segi ñam soqtoqnsim mareqnum, "E
silali koba ti unum. E ñoro koba ejunum. E iŋgi bei qa truquosaieqnum."
Di ni gisaŋonum. Ni iŋgi iŋgi tulaŋ saiqoji. Ni sougetejunum. Ni ŋam
qandimo unum. Ni yosi laqnum. Di ni segi poimosai. 18 Deqa e ni endegsi
mermqai. Ni ijoq dena gol ŋamyuwo na yusiq milalej qaji di awaiyosim
dena ni ñoro bole ti sqam. Ni gara qat dego awaiyosim jugwam dena ino
jejamu kabutim tamo bei na ino yosi unqasai. Amqa ni jemaimqasai. Ni
goreŋ dego awaiyosim dena ino ŋamdamu piyim ŋam poimqas. 19 Tamo
naŋgi e qalaqalainjreqnum qaji di e na olo ŋiriŋtnjroqnsim dalnjreqnum.
Deqa ni ino kumbra tingitqa siŋgilaosim are bulye.
20 " 'Ni e nube. E siraŋmeq di tigelesosim kindokindoŋeqnum. Tamo
bei a ijo kakro qusimqa siraŋ waqtetbqas di e miligiq gilsiy aqo ombla
iŋgi uyqom. 21 Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na minjitqa aqo
ombla ijo awo jaram kobaq di awoqom. Nami e segi qoto siŋgilaosimqa
aqo ijo Abu wo aqa awo jaram kobaq di awoem dego kere. 22 Tamo a
dabkala ti sqas di a Qotei aqa Mondor aqa anjam geregere quem. Anjam
di Mondor na tamo uŋgasari qure qure kalilq di ijo ñam qa koroeqnub qaji
naŋgi minjreqnu.' O Jon, ni anjam degsi neŋgreŋyosim Laodisia naŋgo laŋ
aŋgro aqaq qariŋye." Yesus na e degsi merbej.

4

Laŋ qureq di naŋgi Qotei biŋiyoqnsib loueqnub

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ goge dia siraŋ bei waqesonaq unem. Un-
sim koqyeqnamqa tamo nami leleŋonaq aqa kakro gul anjamobulonaq
quem qaji a na endegsi merbej, "Ni goge endeq au. Bamqa kumbra
kalil bunuqna branteleŋqas qaji di e ni osormqai." 2 Onaqa bati qujai
deqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa e tarosim laŋ goge dia awo
jaram kobaquja sonaq unem. Tamo bei a awo jaramq di awesoqnej.
3 Aqa jejamu tulaŋ minjalej. Meniŋ jaspa tulaŋ minjaleqnu dego kere.
Aqa jejamu meniŋ konilian bul tulaŋ lent. Tuembiŋ na awo jaram di
kalilyesoqnej. Tuembiŋ aqa neŋgreŋ di tulaŋ minjalej. Meniŋ emeral
tulaŋ minjaleqnu dego kere. Tuembiŋ di ŋam baŋga gesgi bul. 4 Ariya
e olo ŋam atsimqa awo jaram kokba 24 unjrem. Awo jaram kokba
24 dena awo jaram kobaquja ambletesoqneb. Tamo gate 24 naŋgi
awo jaramq di awoeleŋesoqneb. Naŋgi gara qat olekokba jigeleŋosib
mandor kokba naŋgo gate tatal wala ti gol na gereiyo qaji di ateleŋosib
soqneb. 5 Awo jaram kobaqujaq dena minjal branteqnaq unem. Qatroŋ
ti kola anjam ti dego branteqnaq quem. Awo jaram namoq di ŋam
puloŋ 7 pumbloŋeleŋeb. Ŋam puloŋ dena Qotei aqa Mondor 7 naŋgi
sigitnjrejunub. 6 Awo jaram namoq di iŋgi kobaquja bei sonaq unem.
Iŋgi di yuwal baŋga bul. A qunuŋ bul dego. A tulaŋ jeqilo.

Ariya e olo ŋam atsimqa wagme ŋambile so qaji qolqe unjrem. Naŋgi
na awo jaram kobaquja agutosib tigelesoqneb. Naŋgo bile ti qore ti dia
ŋamdamu gargekoba soqneb. 7 Wagme ŋambile so qaji namba 1 a laion
bul. Wagme ŋambile so qaji namba 2 a makau bul. Wagme ŋambile so qaji
namba 3 aqa ulatamu tamo ulatamu bul. Wagme ŋambile so qaji namba

4 a baira kobaquja tiosiq laqnu dego bul. 8 Wagme qolqe ŋambile so qaji
naŋgi di segi segi bari 6 ti. Bileqsi qoreqsi bariqsi ŋamdamu gargekoba
soqneb. Qanam ti qolo ti naŋgi gaigai louoqnsib endegsib mareqnub,
“Qotei a siŋgila koba ti unu. Siŋgila kalil aqaq di unu. A nami soqnej.
A bini unu. A bunuqna bqas.” Naŋgi degsib louoqnsib maroqnsib olo
waiŋoqnsib mareqnub, “Qotei a getento koba. Qotei a getento koba. Qotei
a getento koba.” Wagme qolqe naŋgi gaigai degsib louoqnsib mareqnub.
Naŋgi aqaratosaieqnub.
9 Tamo awo jaram kobaqujaq di awejunu qaji a ŋambile gaigai unu.
Deqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi a qa tulaŋ areboleboleinjreq-
naqa aqa ñam soqtoqnsib biŋiyeqnub. 10 Yeqnaqa tamo gate 24 naŋgi siŋga
pulutoqnsibqa tamo awo jaramq di awejunu qaji a qa loueqnub. Tamo
di agi ŋambile gaigai unu qaji. Tamo gate naŋgi naŋgo gate tatal wala
ti gol na gereiyo qaji di awo jaram kobaquja namoq di breiyoqnsibqa
endegsib loueqnub,
11 “O gago Tamo Koba Qotei, ni segi qujai laŋ goge di unum.
Deqa tamo kalil naŋgi ni qa tulaŋ areboleboleinjreqnaqa ino ñam soqto-
qnsibqa ino siŋgila biŋiyeqnub.
Naŋgi ni kumbra degmeqnub. Di kiyaqa? Ni na qujai marnam iŋgi iŋgi
kalil branteb unub.
Ni ino segi areqalo na iŋgi iŋgi kalil gereiyem.
Gam dena qujai iŋgi iŋgi kalil branteb unub.”

5

Jon a buk bei unej

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji aqa baŋ
woq di buk bei ojesonaq unem. Buk di aqa baŋga olekokba. Baŋga di
lulumesonaq unem. Buk aqa miligiqsi qoreqsi neŋgreŋ ti soqnej. Buk
di tamo bei na plaltosim aqa miligi unaim deqa naŋgi na aqa baŋga
lulumyosib kandel aqa namur na qandrato 7 yeb. 2 Onaqa e olo ŋam
atsimqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei brantonaq unem. Laŋ aŋgro di a tulaŋ
leleŋosiq marej, “Tamo yai a tamo bole unu deqa a na kandel aqa namur
waqtosim buk di plaltqa kere?” 3 Onaqa tamo bei na buk di plaltosim
aqa miligi unqajqa tamo dego bei sosai. Laŋ qureq di, mandamq di,
mandam sorgomq di tamo dego bei sosai. 4 E degsi unsim deqa e tulaŋ
akamugetem. 5 Onaqa tamo gate bei na merbej, “O Jon, ni akamaim. Ni
que. Laion a Juda aqa leŋ na ŋambabej deqa a qoto siŋgilaosiq aqa jeu tamo
naŋgi tulaŋ buŋnjrej. A Mandor Koba Devit aqa leŋ na ŋambabej deqa a na
kandel aqa namur waqtosim buk di plaltqa kere.”

Jon a Kaja Du unej

6 Onaqa e olo ŋam atsim Kaja Du tigelesonaq unem. A qalnab moiyej
olo ŋambile so bulonaq unem. A awo jaram ti wagme ŋambile so qaji
qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgo awo jaram kokba ti ambleq di tigelesonaq
unem. A qala 7 ti ŋamdamu 7 ti soqnej. Ŋamdamu 7 dena Qotei aqa
Mondor 7 naŋgi sigitnjrejunub. Mondor di Qotei na qariŋnjrnaqa sawa
sawa kalilq gileleŋeb qaji. 7 Onaqa Kaja Du a bosiqa tamo awo jaramq
di awesoqnej qaji aqa baŋ woq dena buk di yaiyej. 8 Buk di yaiyonaqa
wagme ŋambile so qaji qolqe naŋgi ti tamo gate 24 naŋgi ti bosib Kaja Du
aqa areq di siŋga puluteb. Naŋgi kalil segi segi gombiŋ ti tabir gol na
gereiyo qaji ti ojeleŋesoqneb. Tabirq dena qurem oqoqnsiqa Qotei aqa

ulatamuq di branteqnu. Qurem di quleq boledamu. Qurem di aqa utru
agiende. Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo qurem bul oqoqnsiqa
aqa ulatamuq di branteqnu. 9 Wagme qolqe naŋgi ti tamo gate naŋgi
ti bosib Kaja Du aqa areq di siŋga pulutosibqa lou bunuj na endegsib
louoqneb,
"O Kaja Du, ni buk di osimqa kandel aqa namur buk qandratejunu qaji
di waqtqa kere.
Ni lumnab moisim ino leŋ aiyej deqa ni na ino segi tamo uŋgasari naŋgi
awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di ateleŋem unub.
Od, ni na tamo uŋgasari leŋ segi segi, anjam maro segi segi, jejamu
segi segi, sawa segi segi naŋgi awainjrsimqa Qotei aqa baŋq di
ateleŋem.
10 Ni na naŋgi giltnjrem deqa naŋgi Qotei aqa atra tamo ti mandor kokba
ti sosib mandamq di tamo uŋgasari naŋgi taqatnjroqnqab."

Iŋgi iŋgi kalil naŋgi Kaja Du aqa ñam soqtoqneb

11 Ariya e olo ŋam atsimqa laŋ aŋgro tulaŋ gargekoba tigelesonab
unjrem. Naŋgi di iga na sisiyqa keresai. Naŋgi handet milion dego.
Naŋgi tigelosibqa awo jaram ti wagme ŋambile so qaji naŋgi ti tamo gate
24 naŋgi ti agutnjresosibqa tulaŋ murqumyeqnab e naŋgo kakro quem.
12 Naŋgi endegsib leleŋoqnsib maroqneb,
"Kaja Du agi nami qalnab moiyej qaji a siŋgila ti ñoro ti powo ti ñam ti riaŋ
ti arebolebole ti oqa kere.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi aqa ñam soqtoqnsibqa a qa tulaŋ arebole-
boleinjroqnimqa a biŋiyoqnsib sqab."
13 Onaqa iŋgi iŋgi kalil Qotei na gereinjrej qaji naŋgi anjam mareqnab
e naŋgo kakro quem. Iŋgi iŋgi kalil laŋ qureq di, mandamq di, mandam
sorgomq di, yuwal miligiq di unub qaji naŋgi anjam mareqnab e naŋgo
kakro quem. Od, iŋgi iŋgi kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo kakro
quem. Naŋgi endegsib maroqneb,
"Tamo awo jaramq di awejunu qaji naŋgi Kaja Du wo bati gaigai arebole-
bole ti ñam ti riaŋ ti siŋgila ti oqnsib sqab.
Deqa iga bati gaigai naŋgi aiyel biŋinjroqnqom."
14 Onaqa wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi maroqneb, "Anjam di
bole." Degsib mareqnabqa tamo gate naŋgi siŋga pulutoqnsib louoqneb.

6

Kaja Du a kandel aqa namur 7 waqteleŋej

1 Onaqa Kaja Du a buk di ojesonaq e unem. Buk di kandel aqa namur
na qandrato 7 yeb. Kaja Du a kandel aqa namur namba 1 waqtonaqa
wagme ŋambile so qaji matu a namoosiq marej, "Ni au." Aqa kakro di
kola anjam ato bulonaq e quem. 2 Degsi marnaqa e ŋam atsimqa hos qat
bei brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej qaji a aŋ ti. Naŋgi
na gate tatal wala ti yonabqa aqa gateq di atsiqa qoto siŋgilaqa marsiqa
gilsiq qoto siŋgilaoqnej.
3 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 2 waqtonaqa wagme
ŋambile so qaji namba 2 na marnaq e quem, "Ni au." 4 Degsi marnaqa
hos bei brantej. Hos di lent. Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej
qaji a siŋgila yeb. Yonabqa a na tamo uŋgasari mandamq di soqneb qaji
naŋgo areqalo niñaqyetnjrnaqa naŋgi lawo kumbra uratosib tamo naŋgi

ñumoqnsib moiyotnjroqneb. Naŋgi na a serie kobaquja yonabqa gilsiq wau di yoqnej.

5 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 3 waqtonaqa wagme
ŋambile so qaji namba 3 na marnaq e quem, “Ni au.” Degsi marnaqa e
ŋam atsimqa hos tulu brantonaq unem. Tamo hos quraq di awesoqnej
qaji aqa baŋq di skel ojesonaq e unem. 6 Unsimqa wagme qolqe ŋambile
so qaji naŋgo ambleq di tamo bei na anjam marnaq e aqa kakro quem.
A na tamo hos quraq di awesoqnej qaji di minjej, “Ni na tamo uŋgasari
naŋgi mam koba enjre. Yimqa naŋgi silali kobaquja na bem sum tabir
qujai segi awaiyoqnqab. Silali kobaquja na bali dego tabir qalub segi
awaiyoqnqab. Deqa ni na oliv ŋamtaŋ ti wain sil ti ugeugeiyaim.”

7 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 4 waqtonaqa e wagme
ŋambile so qaji namba 4 aqa kakro quem. A marej, “Ni au.” 8 Degsi
marnaqa e ŋam atsimqa hos merient brantonaq unem. Tamo hos quraq
di awesoqnej qaji aqa ñam Moiyo. Moiyo Qure na a dauryosiq laqnej.
Onaqa naŋgi aiyel siŋgila osib tamo uŋgasari mandam taqal qujaiq di so
qaji naŋgi serie na ti mam na ti ma uge na ti wagme juwaŋ na ti ñumnab
moreŋeb. Mandam taqal qalubq di so qaji naŋgi uratnjrnab soqneb.
Naŋgi ñumosai.

9 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 5 waqtonaqa Qotei aqa
tamo uŋgasari nami ñumnab moreŋeb qaji naŋgo qunuŋ atra bijal sor-
gomq di sonab e unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei aqa anjam siŋgila
na ojesosib mare mare laqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgi ñumnab
moreŋeb. 10 Naŋgo qunuŋ tulaŋ leleŋoqnsib Qotei endegsib minjoqneb,
“O Tamo Koba, ni iŋgi iŋgi kalil naŋgo Mandor Koba. Ni gaigai kumbra
bole yeqnum. Ni getento koba. Ni kumbra bole segi yeqnum. Deqa ni
iga merge. Iga bati gembub tariŋonamqa jeu tamo mandamq di unub
qaji naŋgi na iga lugnab gago leŋ aiyej deqa ni kamba peginjrsim awai
uge enjrqam?” 11 Onaqa Qotei a gara jugo qat olekokba eleŋosiqa naŋgi
segi segi jigetnjrsiqa minjrej, “Niŋgi mati kiñala aqaratosib tariŋoqnsib
soqniy. Jeu tamo naŋgi na niŋgi luŋgnab nuŋgo leŋ aiyej dego kere nuŋgo
wau qujai naŋgi ti nuŋgo was naŋgi ti degsib ñumqab. Tamo gembub jeu
tamo naŋgi na ñumqab di e segi maritqa naŋgi kalil ñumekritib kereamqa
bati deqa e kamba naŋgi peginjrsiy awai uge enjrqai.”

12 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 6 waqtonaqa e ŋam
atsimqa mimiŋ tulaŋ kobaquja donaq unem. Unem di seŋ ambruosiq
gara tulu bulej. Bai lentosiq leŋ bulej. 13 Onaqa bongar naŋgi laŋ
goge na ululoŋosib mandamq aiyeleŋeb. Jagwa koba boqnsiq qura
qunjimyeqnaqa gei qoqi ululoŋosib mandamq aiyeleŋeqnub dego kere.
14 Laŋ dego loumej. Qobuŋ rer qalsib lubteqnub dego kere. Mana ti
nui ti kalil naŋgo so sawa uratosib jaraiyeb. 15 Jaraiyonabqa mandor
kokba ti tamo ñam ti qaja tamo naŋgo gate ti ñoro tamo ti tamo siŋgila ti
kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti kalil gulbe di unsibqa
ulaugetosib meniŋ kokba miligiq di ulieleŋeb. Osib mana miligiq di dego
ulieb. 16 Uliesosib tulaŋ leleŋkobaoqnsib mana ti meniŋ kokba ti kalil
endegsib minjroqneb, “Niŋgi bosib iga kabutgibqa tamo awo jaramq di
awejunu qaji a na iga nugwasai. Kaja Du aqa minjiŋ dego gagoq bqasai.
17 Naŋgi aiyel tamo uŋgasari naŋgi qa minjiŋ oqetnjrqa bati brantqo deqa
tamo yai na naŋgo siŋgila gotraŋyqa kere? Tamo dego bei sosai.”

7

Israel tamo 144,000 naŋgi Qotei aqa toqor eb

1 Onaqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi laŋ utru qolqeq di tigelesonab e unjrem.
Jagwa qolqe naŋgi na mandam ti yuwal ti ŋam baŋga ti puynjraib deqa
laŋ aŋgro qolqe naŋgi dena jagwa qolqe di getentnjresoqneb. 2 Laŋ aŋgro
naŋgi di Qotei na mandam ti yuwal ti niñaqnjrqajqa siŋgila enjrej. Onaqa
laŋ aŋgro bei seŋ oqo sawaq dena brantonaq e unem. A na Qotei ŋambile
gaigai unu qaji aqa toqor ojesosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi
di minjrej, 3 "Niŋgi mandam ti yuwal ti ŋam baŋga ti nami niñaqnjraib. Iga
mati gago Qotei aqa wau tamo naŋgo lanjaq di toqor atnam soqnimqa
di niŋgi na iŋgi iŋgi kalil di niñaqnjriy." 4 Onaqa tamo gembub toqor
eleŋeb di marnab e quem. Tamo 144,000 naŋgo lanjaq di toqor ateleŋeb.
Tamo naŋgi di Israel naŋgo moma utru 12 naŋgo leŋ. 5 Juda aqa leŋ na
tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Ruben aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi
toqor eleŋeb. Gat aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. 6 Aser aqa
leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Naptali aqa leŋ na tamo 12,000
naŋgi toqor eleŋeb. Manase aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb.
7 Simeon aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Livai aqa leŋ na
tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Isakar aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi
toqor eleŋeb. 8 Sebulun aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Josep
aqa leŋ na tamo 12,000 naŋgi toqor eleŋeb. Benjamin aqa leŋ na tamo
12,000 naŋgi toqor eleŋeb.

Tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi koroesosibqa Qotei biŋiyoqneb

9 Onaqa bunuqna e olo ŋam atsimqa tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba
koroesonab unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di tamo bei na sisiyqa keresai.
Naŋgi leŋ segi segi, sawa segi segi, jejamu segi segi, anjam maro segi segi.
Naŋgi awo jaram ti Kaja Du ti naŋgo areq di tigelosibqa gara jugo qat
olekokba jigeleŋosib naŋgo baŋ na tuwom baŋga ojeleŋesoqneb. 10 Osib
naŋgi siŋgila na endegsib maroqneb, "Iga padalqa laqnamqa gago Qotei
awo jaram kobaq di awejunu qaji naŋgi Kaja Du wo na iga eleŋosib
boletgeb."
11 Onaqa laŋ aŋgro kalil naŋgi na awo jaram ti tamo gate naŋgi ti wagme
qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti agutnjrsib tigelesoqneb. Tigelesosibqa awo
jaram namoq di siŋga pulutoqnsib Qotei qa endegsib louoqneb, 12 "Bole.
Gago Qotei a bati gaigai arebolebole ti riaŋ ti powo ti ñam ti siŋgila ti sqas.
Deqa iga a biŋiyoqnsim sqom. Bole."

Qotei na aqa tamo uŋgasari naŋgo gulbe kalil kobotetnjrqas

13 Onaqa tamo gate bei na nenembej, "Tamo uŋgasari gara qat olekokba
jigejunub qaji di yai naŋgi? Naŋgi tal qabe?" 14 Onaqa e na kamba
minjem, "O ijo tamo koba, ni segi qalie." Onaqa merbej, "Tamo uŋgasari
naŋgi di jeu tamo naŋgi na tulaŋ ugeugeinjrsib gulbe ti jaqatiŋ ti enjreb.
Naŋgi Kaja Du aqa leŋ aiyej qaji dena naŋgo gara yanseleŋonab qatej.
15 Deqa naŋgi Qotei aqa awo jaram namoq di tigeloqnsibqa bati gaigai
qanam ti qolo ti Qotei aqa atra tal miligiq di sosibqa a waueteqnub.
Qotei awo jaram kobaq di awejunu qaji a segi naŋgi koba na sosimqa
taqatnjroqnqas. 16 Deqa naŋgi olo bunu mamnjrqasai. Naŋgi bunu ya
qarnjrqasai. Seŋ na olo naŋgi kaŋkaŋnjrqasai. Iŋgi bei na dego naŋgi
kaŋkaŋnjrqasai. 17 Kaja Du awo jaram jojomq di unu qaji a naŋgo Mandor
Koba gaigai sqas. A naŋgi joqoqnsim ŋambile gaigai sqajqa ya jumbumq

giloqnqas. Qotei na naŋgo ŋam ya kalil nuntetnjrimqa naŋgi olo bunu akamqasai.”

8

Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqtej

1 Onaqa Kaja Du a kandel aqa namur namba 7 waqtonaqa laŋ qureq di naŋgi kirikiriosib sonab sawa dabkoŋosiq sokiñalayej. 2 Sokiñalayonaq e na laŋ aŋgro 7 Qotei aqa ulatamuq di tigelesoqneb qaji naŋgi unjrem. Unjrem di naŋgi gul 7 ojsib tigelesoqneb.

3 Onaqa laŋ aŋgro bei bosiqa atra bijal jojomq di tigelesoqnej. A tabir gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. Di kiyaqa? A ŋam sum osim tabir miligiq di bilentosim koitimqa qurem quleq ti oqwajqa deqa. Onaqa naŋgi ŋam sum koba a yonabqa osiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari kalil naŋgo pailyo ti ŋam sum de ti turtosiqa atra bijal gol na gereiyo qaji dia Qotei atraiyej. Atra bijal di awo jaram namoq di unu. 4 Atraiyonaqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgo pailyo ti qurem quleqt de ti laŋ aŋgro aqa baŋq dena oqsiqa Qotei aqa ulatamuq di brantej. 5 Onaqa laŋ aŋgro a tabir di osiqa atra bijalq dena ŋamyuwo osiqa tabirq di jugonaq maqonaqa waiyonaq mandamq aiyej. Ainaqa kola anjam ti qatroŋ ti minjal ti mimiŋ koba ti brantej.

Laŋ aŋgro qolqe naŋgi gul anjameb

6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gul 7 ojesoqneb qaji naŋgi gul anjamqajqa tigelosib rarieb.

7 Laŋ aŋgro namba 1 a namo aqa gul anjamej. Gul anjamonaqa ais awa bul ŋamyuwo ti leŋ ti turtosib mandamq aiyeb. Ainabqa ŋamtaŋ ti ñiŋ ti mandam taqal qujaiq di so qaji di kalil yuekriteb. Mandam taqal aiyel uratonab soqnej.

8 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 na aqa gul anjamonaqa iŋgi bei mana kobaquja bul yusiq puloŋeqnaqa osib waiyonab yuwalq aiyej. Ainaqa yuwal taqal qujai leŋ bulyej. Yuwal taqal aiyel leŋ bulyosai. 9 Degonaqa wagme kalil yuwal taqal qujaiq di ŋambile so qaji naŋgi moreŋeb. Qobuŋ kalil dego yuwal taqal qujaiq di so qaji naŋgi padalekriteb.

10 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 na aqa gul anjamonaqa bongar kobaquja tor bul yusiq puloŋosiq laŋ qure uratosiq ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq aiyej. Mandam taqal aiyelq di sai. 11 Bongar di aqa ñam Isa Koba. Bongar di ya ti ya jumbum ti mandam taqal qujaiq di so qaji deq ainaqa ya di isakobaeb. Deqa tamo gargekoba naŋgi ya di uysib isakobainjrnaqa moreŋeb.

12 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 na aqa gul anjamonaqa seŋ taqal qujai ugeej. Bai taqal qujai dego ugeej. Bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi dego ugeeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai. Deqa qanam seŋ taqal qujai ambruej. Qolo bai taqal qujai ambruej. Bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi dego ambrueleŋeb.

13 Onaqa e olo ŋam atsimqa baira kobaquja laŋ sorgomq di tiosiq laq-naq unem. A tulaŋ leleŋosiq endegsi marnaq e quem, “O aiyo! Laŋ aŋgro qalub naŋgi gul anjamosaiunub. Naŋgi gul anjamabqa tamo uŋgasari mandamq di unub qaji naŋgi gulbe tulaŋ kokba osib padalougetqab.”

9

Laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamej

1 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 na aqa gul anjamonaqa bongar bei laŋ
uratosiq mandamq aiyeqnaq e unem. Unem di naŋgi na bongar di siŋgila
yonabqa a gilsiqa sub guma koba waqtej. 2 Waqtonaqa qurem koba
subq dena oqej. Liki yusiq qurem koba oqeqnu dego kere. Subq dena
qurem oqsiqa seŋ ti laŋ ti ambrutej. 3 Onaqa quremq dena sis tulaŋ
gargekoba naŋgi brantosib mandamq aiyeleŋeb. Mandamq ainabqa
Qotei na naŋgi siŋgila koba enjrej. Siŋgila di belqalaqala naŋgo siŋgila ti
kere. 4 Siŋgila enjrsiqa minjrej, “Niŋgi na ñiŋ ti ŋam baŋga gesgi ti ŋamtaŋ
ti ugeugeinjraib. Naŋgi uratnjrib soqneb. Tamo uŋgasari naŋgo lanjaq
di Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi segi ugeugeinjriy. 5 Ugeugeinjrsib
jaqatiŋ koba enjroqnibqa bai 5 naŋgi jaqatiŋ oqnsib sqab. Ariya niŋgi
na naŋgi moiyotnjraib. Jaqatiŋ segi enjroqniy.” Onaqa sis naŋgi dena
tamo uŋgasari Qotei aqa toqor osai qaji naŋgi jaqatiŋ tulaŋ uge enjro-
qneb. Belqalaqala na tamo uŋgasari naŋgi uñinjreqnub dego kere. 6 Bati
deqa tamo uŋgasari naŋgi moreŋqa gam ŋamab ŋamab ugeinjrqas. Naŋgi
moreŋqa are soqnim naŋgi moreŋqa keresai.

7 E sis naŋgi unjrem di hos qoto qa gilqajqa walatnjreqnub dego kere.
Sis naŋgo gateq di gate tatal gol na gereiyo qaji ateleŋesoqneb. Naŋgo
ulatamu tamo ulatamu bul. 8 Naŋgo gate baŋga olekoba. Uŋa naŋgo gate
baŋga bul. Naŋgo qalagei laion naŋgo qalagei bul. 9 Naŋgo are targaq di
gara jugo dumu bul siŋgila koba atesoqneb. Naŋgo bari aqa anjam ato
hos gargekoba roŋgom ti qoto qa gurgur ti gileqnab siŋga anjam ateqnub
dego kere. 10 Sis naŋgo weru belqalaqala naŋgo weru bul, qaja ti. Naŋgo
siŋgila weruqsi unu. Weru dena tamo uŋgasari naŋgi jaqatiŋ enjrqa kere.
Yim naŋgi bai 5 jaqatiŋ oqnsib sqab. 11 Sis naŋgo mandor agi sub guma
koba taqato qaji laŋ aŋgro. Aqa ñam Hibru anjam na Abadon. Gago
anjam na Tamo Padaltnjro Qaji.

12 Gulbe kobaquja namba 1 agi koboqo. Niŋgi quiy. Gulbe kokba aiyel
brantosai unub. Sokiñalayosib brantqab.

Laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamej

13 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 na aqa gul anjamonaqa atra bijal gol
na gereiyo qaji aqa qala qolqe naŋgo ambleq dena tamo bei aqa kakro
brantonaq e quem. Atra bijal di Qotei aqa ulatamuq di unu. 14 Onaqa
tamo dena laŋ aŋgro namba 6 gul ojesoqnej qaji di minjej, “Laŋ aŋgro
qolqe Yufretis ya koba qalaq di tontnjreb unub qaji naŋgi di palontnjre.”
15 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a anjam di qusiqa gilsiq laŋ aŋgro qolqe
naŋgi di palontnjrej. Naŋgi na tamo uŋgasari kalil mandam taqal qujaiq
di so qaji naŋgi ñumib moreŋqajqa deqa osiq naŋgi palontnjrej. Tamo
uŋgasari mandam taqal aiyelq di so qaji naŋgi ñumqasai. Naŋgi bole sqab.
Bati Qotei a nami giltej qaji di brantimqa laŋ aŋgro qolqe naŋgi dena
tamo uŋgasari naŋgi ñumqab. Naŋgi deqa tariŋosib sonab bati di tiŋtiŋ
brantonaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa naŋgi palontnjrej. 16 Onaqa
qaja tamo tulaŋ gargekoba hos quraq di awesoqneb qaji naŋgi branteb.
Naŋgi 200 milion e degsi quem. 17 E ŋeio bulosimqa tamo hos quraq di
awesoqneb qaji naŋgi unjrem di naŋgo are targaq di gara jugo dumu bul
siŋgila koba jigeleŋesoqneb. Gara jugo qudei di naŋgo wala lent. Qudei
qenjent. Qudei merient. Hos naŋgo gate laion naŋgo gate bul. Naŋgo
medabuq na ŋamyuwo ti qurem ti meniŋ yuo ti branteleŋeb. 18 Gulbe
qalub dena tamo uŋgasari kalil mandam taqal qujaiq di so qaji naŋgi

ñumeleŋeb. Mandam taqal aiyel urateb. Ŋamyuwo ti qurem ti meniŋ yuo ti hos naŋgo medabuq na branteleŋeb qaji dena tamo uŋgasari naŋgi ñumeleŋeb. 19 Hos naŋgo siŋgila naŋgo medabuqsi weruqsi unu. Naŋgo weru amal bul, gate ti. Naŋgo weru dena tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjreqnub.

20 Ariya tamo uŋgasari gulbe qalub dena ñumosai qaji naŋgi are bulyosai. Naŋgi mondor uge uge ti gisaŋ qotei naŋgo sulum ti biŋinjroqneb. Naŋgo kumbra uge di naŋgi uratosaioqneb. Naŋgo segi baŋ na sulum di gereiyoqneb. Gol na silva na bras na meniŋ na ŋamtaŋ na ti gereiyoqneb. Sulum di qunuŋ saiqoji. Deqa naŋgi ŋam atqa keresai. Naŋgi anjam quqwa keresai. Naŋgi walwelqa keresai. 21 Tamo uŋgasari naŋgi di leŋ ojoqneb. Naŋgi gumaniŋoqneb. Naŋgi quñam qaloqneb. Naŋgi sambalaoqneb. Naŋgi bajiŋoqneb. Naŋgo kumbra uge uge kalil di naŋgi uratosaioqneb. Osib are bulyosaioqneb.

10

Jon a buk kiñala uyej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ goge na aiyeqnaq e unem. A laŋ aŋgro siŋgila koba. A laŋbi na kabuosiqa aqa gateq di tuembiŋ atesoqnej. Aqa ulatamu seŋ bul suwaŋoqnej. Aqa siŋga tal ai yusiq ñaŋgao bul. 2 Aqa baŋq di buk kiñala bei waqesonaq ojesoqnej. Aqa siŋga wo yuwalq di atej. Siŋga qonaŋ mandamq di atej. 3 A tulaŋ leleŋej. Laion anjameqnu dego kere. Leleŋonaqa kola 7 naŋgi anjam ateb. 4 Kola 7 naŋgi anjam atnabqa e naŋgo anjam qusim neŋgreŋyqa laqnamqa laŋ goge dia tamo bei anjam marnaqa e aqa kakro quem. A na merbej, “Kola 7 naŋgo anjam di qusim tent. Neŋgreŋyaim.”

5 Onaqa laŋ aŋgro yuwalqsi mandamqsi siŋga atsiq tigelesonaq e unem qaji a na aqa baŋ wo soqtonaqa laŋq oqej. 6 Osiqa Qotei laŋ ti mandam ti yuwal ti iŋgi iŋgi kalil ti gereiyeleŋej qaji aqa ñam na endegsi marej, “E bole marqai. Diŋo bati jojomqo. Deqa Qotei a tariŋsokobaiyqasai. 7 Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamamqa Qotei aqa uli anjam nami aqa medabu o tamo naŋgi minjroqnej qaji di a na babtekritqas. Uli anjam di Qotei aqa anjam bole. Aqa medabu o tamo naŋgi di aqa wau tamo.”

8 Onaqa tamo laŋ goge dia anjam merbonaq e aqa kakro quem qaji a na olo merbej, “Ni gilsim laŋ aŋgro aqa siŋga yuwalqsi mandamqsi atsiq tigelejunu qaji aqa baŋq di buk waqejunu di yaiyosim am.” 9 Onaqa e laŋ aŋgro di aqa areq gilsim minjem, “Ni buk kiñala ino baŋ na ojejunum qaji di e ebe.” Onaqa merbej, “Ni osim uye. Uyimqa ino medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqatiŋmqas. Aisim ino bi aniq di isakobaimqas.” 10 A degsi merbonaqa e aqa baŋq dena buk kiñala di yaiyosim uyem. E uynamqa ijo medabuq di bisim qaq bul tulaŋ qaqatiŋbej. Aisiq ijo bi aniq di isakobaibej.

11 Onaqa naŋgi na olo merbeb, “Ni Qotei aqa medabu osimqa anjam palontoqnqam. Tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi segi naŋgo kumbra qa ni anjam palontoqnqam. Mandor kokba gargekoba naŋgo kumbra qa dego ni anjam palontoqnqam.”

11

Tamo aiyel naŋgi Qotei aqa anjam palontoqneb

1 Onaqa naŋgi na e walwelqajqa toqoŋ ebsibqa merbeb, “Ni toqoŋ endi
waiyosim Qotei aqa atra tal aqa ole keret. Osim atra bijal aqa ole dego
keret. Tamo uŋgasari atra tal miligiq di loueqnub qaji naŋgi dego sisiy.
2 Ariya ni que. Koro sawa atra tal meq di unu qaji di keretaim. Di urat.
Qotei na koro sawa di tamo Juda sai naŋgi enjrimqa naŋgi aqa qure koba
niñaqyoqnibqa bai 42 gilqas. 3 Bati deqa e na ijo anjam palonto tamo aiyel
qariŋnjritqa naŋgi are ugeo qaji gara jigsib ijo anjam palontoqnibqa bati
1,260 gilqas.”
4 Tamo aiyel di kaŋar qeli bul. Naŋgi aiyel lam bul dego. Naŋgi mandam
taqato qaji Tamo Koba aqa ulatamuq di tigelejunub. 5 Tamo qudei na
naŋgi aiyel ugeugeinjrqa maribqa naŋgo aiyel medabuq na ŋamyuwo
brantosim naŋgo jeu tamo naŋgi di koitnjrim yuekritosib moreŋqab.
Tamo bei na naŋgi aiyel ugeugeinjrqa marimqa kumbra dena qujai a segi
moiqas. 6 Qotei na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgo anjam maro bati qa
naŋgi laŋ getentibqa awa bqasai. A na naŋgi aiyel siŋgila enjrimqa naŋgi
maribqa ya kalil leŋ bulyqas. Naŋgi aiyel na tamo uŋgasari naŋgi gulbe
uge uge enjroqnqa kere. Yim dena naŋgi tulaŋ niñaqoqnqab. Naŋgi aiyel
maŋwa di babtqajqa are soqnim babtoqnqab.
7 Naŋgo aiyel anjam maro bati koboamqa wagme juwaŋ sub guma
kobaq di unu qaji a subq dena brantosim naŋgi aiyel qoto itnjrsim a
qoto siŋgilaosim naŋgi ñumim moreŋqab. 8 Moreŋabqa naŋgo aiyel jejamu
qure aqa gam koba ambleq di uratnjrib sqab. Qure di aqa ñam iga
sasirosim mareqnum, “Sodom ti Isip ti.” Qure dia nami naŋgo Tamo
Koba ŋamburbasq di qamnab moiyej. 9 Naŋgo aiyel jejamu gam ambleq di
soqnibqa tamo uŋgasari jejamu segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi
segi, leŋ segi segi kalil naŋgi beleŋosib naŋgo aiyel jejamu koqnjroqnibqa
bati qalub bei oto gilqas. Naŋgo aiyel jejamu subq atqa saidoqnqab.
10 Naŋgi aiyel moreŋonub deqa tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji
naŋgi tulaŋ areboleboleinjroqnimqa iŋgi uyoqnsib lou tuoqnsib naŋgo
was naŋgi lueinjroqnqab. Naŋgi kumbra degyoqnqab. Di kiyaqa? Qotei
aqa medabu o tamo aiyel naŋgi dena tamo uŋgasari kalil mandamq di so
qaji naŋgi jaqatiŋ koba enjroqneb deqa.
11 Bati qalub bei oto di koboonaqa Qotei na jagwa qariŋyonaqa naŋgo
aiyel miligiq aiyej. Ainaqa naŋgi aiyel olo mondor osib ŋambile sosib
tigeleb. Tigelonabqa tamo uŋgasari naŋgi na naŋgi aiyel unjrsib tulaŋ
ulaugeteb. 12 Onaqa laŋ goge dia laŋ aŋgro bei a tulaŋ leleŋosiqa naŋgi
aiyel metnjrej, “Niŋgi goge endeq boiy.” Metnjrnaqa naŋgi aiyel aqa
kakro qusibqa laŋbi miligiq na laŋ qureq oqeqnabqa naŋgo jeu tamo
naŋgi na naŋgi koqnjresoqneb. 13 Onaqa bati qujai deqa mimiŋ tulaŋ
kobaquja dosiq qure koba di reŋgiŋyonaqa qure taqal qujai padalej. Qure
taqal 9 padalosai. Mimiŋ dena tamo uŋgasari 7,000 padaltnjrej. Onaqa
tamo uŋgasari mimiŋ dena padaltnjrosai qaji naŋgi tulaŋ ulaugetosib
Qotei laŋ qureq di unu qaji aqa ñam soqteb.
14 Gulbe kobaquja namba 2 agi koboqo. Niŋgi quiy. Sokiñalayimqa olo
gulbe kobaquja namba 3 brantqas.

Laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamej

15 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 na aqa gul anjamonaqa tamo uŋgasari
kalil laŋ qureq di so qaji naŋgi tulaŋ leleŋosib endegsib marnab e quem,
“Gago Tamo Koba aqa Kristus wo Mandor Kokba sqajqa bati brantqo.
Deqa naŋgi aiyel bati gaigai Mandor Kokba sosib mandam taqatqab.”

16 Onaqa tamo gate 24 Qotei aqa ulatamuq di naŋgo awo jaramqsi
awesoqneb qaji naŋgi siŋga pulutosib ŋam quosib Qotei louetoqneb.
17 Osib endegsib pailyoqneb,
“O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Ni bini unum. Ni nami soqnem.
Ni na ino siŋgila osim ni Mandor Kobaonum.
Deqa iga ni biŋimeqnum.
18 Sawa bei bei qaji naŋgi tulaŋ minjiŋ oqetnjreqnu.
Ino minjiŋ oqwajqa bati dego brantqo.
Ni na tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrqajqa bati brantqo.
Ni na ino wau tamo kalil naŋgi awai bole enjrqajqa bati dego brantqo.
Ino wau tamo naŋgi di agi ino medabu o qaji tamo ti, ino segi tamo uŋgasari bole naŋgi ti, tamo kalil ino ñam qa ulaeqnub qaji naŋgi ti.
Ino wau tamo naŋgi di agi tamo ñam kokba ti tamo ñam saiqoji ti. Ni na naŋgi awai bole enjrqajqa bati brantqo.
Ariya tamo uŋgasari mandam ugeugeiyeqnub qaji naŋgi ni na kamba ugeugeinjrqa bati dego brantqo.”
19 Tamo gate 24 naŋgi degsib Qotei qa loueqnabqa laŋ aŋgro naŋgi na
Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji aqa siraŋ waqteb. Waqtosibqa
Qotei aqa dal anjam so qaji ŋam moŋgum tal miligiq di sonaq uneb.
Onaqa minjal ti qatroŋ ti kola anjam ti mimiŋ ti ais oŋgol kokba awa bul
ti aiyeleŋeb.

12

Jon a uŋa bei amal uge wo unjrej

1 Laŋ goge dia Qotei aqa maŋwa bei brantonaq e unem. E unem di uŋa
bei tigelesoqnej. Uŋa di a seŋ na kabuosiqa baiq di tigelesoqnej. Aqa
gateq di bongar 12 atsiq soqnej. 2 Uŋa di a gumaŋ ti. A aŋgro oqajqa
jejamu jaqatiŋyeqnaqa tulaŋ pailoqnej. 3 Onaqa laŋ goge dia maŋwa bei
brantonaq e unem. E unem di amal lent kobaquja soqnej. Amal di aqa
gate 7 ti aqa qala 10 ti soqnej. Aqa gateq di dego gate tatal 7 soqneb.
Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul. 4 Aqa weru
na bongar kalil laŋ taqal qujaiq di so qaji naŋgi butuynjrnaqa ululoŋosib
mandamq aiyeleŋeb. Laŋ taqal aiyelq di sai.

Uŋa di aŋgrotimqa amal dena aŋgro a qalsim uyqajqa deqa osiq uŋa aqa
areq di tigelesosiq koqyosiq tariŋoqnej. 5 Onaqa uŋa di aqaratonaqa aqa
aŋgro mel ŋambabej. Aŋgro di mondoŋ Qotei na siŋgila yimqa a bu toqoŋ
ojsim tamo uŋgasari kalil sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi siŋgila na
taqatnjroqnqas. Aŋgro mel ŋambabej qaji di Qotei na oqujatosiq laŋ qureq
osi oqej. Oqsiqa aqa awo jaramq di awotej. 6 Onaqa uŋa di a ulaŋosiqa
wadau sawaq gilej. Dia aqa segi so sawa Qotei na nami gereiyetej. A di
soqnimqa Qotei na bati 1,260 a taqatesosim iŋgi anaiyoqnqas.

7 Ariya laŋ goge dia qoto koba brantej. Laŋ aŋgro gate Maikel aqa laŋ
aŋgro naŋgi ti tigelosib amal qoto iteb. Onaqa amal aqa laŋ aŋgro naŋgi
ti kamba tigelosib Maikel aqa laŋ aŋgro naŋgi ti qoto itnjreb. 8 Onaqa
amal aqa laŋ aŋgro naŋgi ti qoto siŋgilaqajqa keresaiinjrej deqa naŋgi laŋ
qureq di sqa keresai. 9 Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi na amal kobaquja aqa
laŋ aŋgro naŋgi ti breinjrnab mandamq aiyeleŋeb. Amal di nami soqnej
qaji. Aqa ñam Satan. Aqa ñam bei, “Tamo Uŋgasari Kalil Naŋgo Ñam

Ugetetnjro Qaji.” A na tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi gisa gisaŋnjreqnu.
10 Onaqa olo laŋ goge dia laŋ aŋgro bei tulaŋ leleŋonaqa e aqa kakro quem. A anjam endegsi marej, “Tamo uŋgasari naŋgi padalqa laqnabqa gago Qotei na naŋgi eleŋqo. A kumbra di yqo deqa aqa siŋgila boleq dekritqo. A gago Mandor Koba unu. Amal na qolo ti qanam ti Qotei aqa ulatamuq di gago Kristen was naŋgo ñam ugetetnjreqnu. Amal di waiyonub mandamq aiqo. Deqa bini Qotei aqa Kristus a ñam koba ti siŋgila koba ti unu. 11 Gago was naŋgi naŋgo segi jejamu bole sqajqa deqa are qalosaioqneb. Kaja Du a moisiq aqa leŋ aiyej deqa naŋgi qoto buŋyoqnsib endegsib are qaloqneb, ‘Uŋgum, jeu tamo naŋgi na iga lugwajqa marsib lugwab di kere. Iga deqa ulaqasai.’ Naŋgi degsib are qaloqnsib Yesus aqa anjam mare mare laqneb. 12 Deqa laŋ qure ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji niŋgi ti areboleboleiŋgeme. Mandam ti yuwal ti niŋgi geregere ŋam atiy. Gulbe kobaquja nuŋgoq di brantqas. Satan a sokiñalayosim padalqas di qalieosiq deqa minjiŋ ani oqetqoqa niŋgi ugeugeiŋgwa aiqo.” Laŋ aŋgro a anjam degsi marej.
13 Amal di waiyonab mandamq aiyej di unsiqa a na uŋa aŋgro mel ŋambabtej qaji di qalim moiqajqa deqa dadauryoqnej. 14 Onaqa naŋgi na baira kobaquja aqa bari aiyel uŋa di yonabqa jigsiqa amal di uratosiqa pururuosiqa aqa segi so sawaq gilsiqa wadau sawaq di brantej. Dia Qotei na uŋa di geregere taqatosimqa wausau qalub bai 6 iŋgi anaiyoqnqas. 15 Onaqa e olo ŋam atsimqa amal aqa medabuq na ya beqyonaqa ya meli do bulosiqa uŋa di dauryonaq unem. Ya dena uŋa di qalsim moiyotqajqa deqa amal na ya di beqyej. 16 Onaqa mandam na uŋa aqaryaiyosiqa meaŋosiqa ya amal na beqyej qaji di kalil uyekritej. 17 Deqa amal a uŋa qa minjiŋ ani oqetonaqa uŋa aqa aŋgro qudei naŋgi qoto itnjrqajqa gilej. Uŋa aqa aŋgro naŋgi di agi tamo uŋgasari Qotei aqa dal anjam dauryoqnsibqa Yesus aqa anjam mare mare laqnub qaji. 18 Ariya amal a gilsiqa alile di tigelesoqnej.

13

Wagme juwaŋ aiyel naŋgi branteb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa wagme juwaŋ unem. A yuwalq dena brantonaq unem. Aqa gate 7 ti aqa qala 10 ti soqneb. Aqa qalaq di gate tatal 10 soqneb. Gate tatal di mandor kokba naŋgi na ateqnub deqaji bul. Aqa gateq di ñam qudei neŋgreŋyonab soqneb. Ñam di Qotei misiliŋyo qaji ñam. 2 Wagme juwaŋ e unem qaji di pusi juwaŋ bul kobaquja. Pusi di aqa ñam lepat. Aqa siŋga bea aqa siŋga bul. Aqa medabu laion aqa medabu bul. Amal na aqa segi siŋgila wagme juwaŋ di yosiqa minjej, “Ni e ombla mandor kokba sqom.” Osiqa a ñam kobaquja yej. 3 Wagme juwaŋ di aqa gate bei nami qalnab moisiq yu ti so bulonaq e unem. Yu di olo mosoonaq e aqa pirigi unem. Onaqa tamo uŋgasari kalil wagme juwaŋ di uneb qaji naŋgi tulaŋ prugugetosib a dauryoqneb. 4 Amal na aqa segi ñam wagme juwaŋ di yej deqa tamo uŋgasari naŋgi amal a qa louoqneb. Osib wagme juwaŋ a qa dego louoqnsibqa maroqneb, “Tamo yai aqa siŋgila wagme juwaŋ aqa siŋgila ti kere? Tamo yai na a qoto itqa kere? Tamo dego bei sosai.”
5 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di odyonaqa tigelosiqa diqoqnsiqa Qotei misiliŋyoqnej. Qotei na a siŋgila yonaqa bai 42 a kumbra di yoqnej.

6 Yoqnsiqa aqa segi medabu waqtoqnsiqa Qotei misiliŋyoqnej. Osiqa
Qotei aqa ñam ti aqa tal ti tamo uŋgasari laŋ qureq di unub qaji naŋgi
ti misiliŋnjroqnej. 7 Onaqa Qotei na wagme juwaŋ di olo odyonaqa
tigelosiqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi qoto itnjroqnsiqa naŋgi
ñumoqnsiqa a segi qoto siŋgilaoqnej. Onaqa Qotei na a olo siŋgila yonaqa
a na tamo uŋgasari kalil leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro
segi segi, jejamu segi segi naŋgi taqatnjroqnej. 8 Deqa tamo uŋgasari
kalil mandamq di unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di biŋiyoqnsib aqa
ñam tulaŋ soqtoqnqab. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a nami mandam
atosaisosiqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq
di naŋgo ñam neŋgreŋyqa uratej. Buk di agi Kaja Du nami qalnab moiyej
qaji aqa buk.

9 Tamo a dabkala ti sqas di a anjam endi geregere qusim poiyem.
10 Qotei a tamo bei tonto talq di waiyqa marimqa tamo di osib tonto talq
di waiyqab. Tamo bei na tamo bei sebru na qalqas di a kamba sebru
na qalib moiqas. Kumbra deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi
tamo uŋgasari naŋgi Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatoqnebe. Osib gulbe
qoboiyoqnsib soqnebe.

11 Onaqa wagme juwaŋ bei mandam miligiq na brantonaq e unem.
Wagme di aqa gateq di qala aiyel soqneb. Qala di kaja du naŋgo qala
bul. E aqa anjam maro quem di amal aqa anjam maro bul. 12 Wagme
juwaŋ dena wagme juwaŋ e nami unem qaji aqa siŋgila kalil yaiyej.
Yaiyosiqa a na mandam ti tamo uŋgasari mandamq di so qaji naŋgi ti
naŋgo areqalo tigeltetnjreqnaqa naŋgi wagme juwaŋ e nami unem qaji a
qa loueqnub. Wagme juwaŋ e nami unem qaji di agi qalnab moisiqa aqa
yu olo mosoonaq e aqa pirigi unem. 13 Wagme juwaŋ bunu brantej qaji di
a maŋwa tulaŋ kokba babteqnaq e unem. A maŋwa bei endegsi babteqnu.
A na tamo uŋgasari naŋgo ulatamuq di ŋamyuwo meteqnaqa laŋ goge
na ŋamyuwo brantoqnsiqa mandamq aiyeqnu. 14 Qotei na odyej deqa a
maŋwa di wagme juwaŋ nami brantej qaji aqa ulatamuq di babteqnu.
Osiqa kumbra dena a na tamo uŋgasari mandamq di so qaji naŋgi gisa
gisaŋnjroqnsiqa endegsi minjreqnu, “Niŋgi sulum bei gereiyiy. Gereiyqa
osibqa wagme juwaŋ aqa ulatamu bul gereiyosib aqa ñam soqtoqniy.”
Wagme juwaŋ di agi nami serie na qalnab moisiq olo tigelosiqa ŋambile
soqnej. 15 Qotei na wagme juwaŋ bunu brantej qaji di odyonaqa a na
sulum di mondor yonaqa a ŋambile osiqa anjam mareqnu. A degyeqnu.
Di kiyaqa? Tamo uŋgasari naŋgi sulum di biŋiyoqnsib a qa louoqnqajqa
deqa. Tamo uŋgasari sulum di biŋiyqa urateqnub qaji naŋgi di a na ñumim
moreŋqab.

16 Ariya wagme juwaŋ bunu brantej qaji a na aqa wau tamo naŋgi
endegsi minjreqnu, “Niŋgi na tamo uŋgasari kalil naŋgo baŋ woqsi
lanjaqsi ijo toqor atetnjriy.” Degsi minjreqnaqa naŋgi giloqnsib toqor
atetnjreqnub. Tamo ñam saiqoji naŋgi ti tamo ñam ti tamo ñoro ti tamo
iŋgi iŋgi saiqoji naŋgi ti kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi
ti kalil naŋgo baŋ woqsi lanjaqsi toqor ateleŋeqnub. 17 Tamo bei aqaq di
toqor atqa minjib saidqas di a olo bunuqna iŋgi awaiyqajqa getentqab. A
iŋgi bei qariŋyosim silali oqajqa dego getentqab. Toqor di wagme juwaŋ
aqa segi ñam. Iga ñam di sisiyqom di aqa utru brantqas. 18 Tamo a areqalo
bole ti sqas di a wagme juwaŋ aqa ñam di geregere sisiyosim poiyem.
Ñam di tamo naŋgo ñam bul. Iga ñam di sisiyqom di 666 brantqas.

14

Kaja Du aqa tamo uŋgasari naŋgi lou bunuj na louoqneb

1 Onaqa e olo ŋam atsimqa Kaja Du a Saion manaq di tigelesonaq unem.
Tamo 144,000 naŋgi dego a koba na tigelesonab unjrem. Unjrem di
naŋgo lanjaq di Kaja Du aqa ñam ti aqa Abu aqa ñam ti neŋgreŋyonab
soqnej. 2 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi anjam
bei murqumyoqnsib mareqnabqa e naŋgo kakro quem. E naŋgo kakro
quem di ya koba meli dosiq anjam ato bul. Kakro di kola aisiq anjam
atobulej. E kakro quem di tamo naŋgi gombiŋ anjamo bul. 3 Tamo
uŋgasari naŋgi di Qotei aqa awo jaram namoq di tigelesosibqa wagme
qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti tamo gate naŋgi ti naŋgo ŋamdamuq di
lou bunuj na louoqneb. Tamo 144,000 Qotei na nami mandamq dena
awaiyeleŋej qaji naŋgi segi lou di qalieqa kere. Tamo qudei naŋgi lou
di qalieqa keresai. 4 Tamo 144,000 naŋgi di nami uŋa ti sambalaosaio-
qneb. Deqa naŋgo jejamu yala jigatosai. Naŋgi une saiqoji. Kaja Du a
walwelosiq sawa sawaq gileqnaqa naŋgi a dauryosib laqnub. Tamo kalil
mandamq di unub qaji naŋgo ambleq dena Qotei na tamo 144,000 naŋgi
di awaiyeleŋej. Deqa naŋgi iŋgi meli bunuj bulosib Qotei aqa Kaja Du
wo naŋgo segi tamo unub. 5 Naŋgi nami gisaŋ anjam bei marosaioqneb.
Naŋgo jejamuq di une bei saiqoji.

Laŋ aŋgro qalub naŋgi Qotei aqa anjam maroqneb

6 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ sorgomq di pururueqnaqa e unem. Laŋ
aŋgro dena Qotei aqa anjam bole bati gaigai sqas qaji di osi giloqnsiqa
tamo uŋgasari kalil mandamq di unub qaji naŋgi minjroqnsiq laqnej.
A na tamo uŋgasari leŋ segi segi, sawa segi segi, anjam maro segi
segi, jejamu segi segi naŋgi turtnjroqnsiq anjam bole di minjroqnsiq
laqnej. 7 A tulaŋ leleŋoqnsiqa endegsi minjroqnej, “Qotei na tamo uŋgasari
naŋgi peginjrqajqa bati brantqo. Deqa niŋgi Qotei ulaiyoqnsib aqa ñam
soqtoqniy. Qotei a laŋ ti mandam ti yuwal ti ya jumbum ti kalil gereiyej.
Deqa niŋgi a qa louoqniy.”

8 Onaqa laŋ aŋgro bei na laŋ aŋgro di dauryosiq bej. Bosiq en-
degsi marej, “Qure koba Babilon a tulaŋ padalougetqo! Od, a tulaŋ
padalougetqo! Babilon a na tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji
naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa sambala kumbra dauryoqneb.
Osiqa a na wain siŋgila koba bul naŋgi anainjreqnaq nanarioqneb.”

9 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ aŋgro aiyel naŋgi di daurnjrsiq bej. Bosiqa
tulaŋ leleŋosiqa marej, “Tamo bei a wagme juwaŋ aqa sulum wo qa
louoqnsimqa aqa lanjaqsi baŋqsi toqor oqas di a wain siŋgila koba
uyobulqas. 10 Wain dena Qotei aqa minjiŋ siŋgila koba sigitejunu. Qotei
a wain di ya ti bulyosai. A na aqa minjiŋ gambaŋq di qamsim tamo
di anaiyim uyqas. Uysimqa Qotei aqa laŋ aŋgro naŋgi Kaja Du ombla
naŋgo ulatamuq di ŋamyuwo na ti meniŋ yuo na ti jaqatiŋ koba oqnsim
sqas. 11 Ŋamyuwo di aqa qurem bati gaigai oqoqnqas. Tamo naŋgi wagme
juwaŋ aqa ñam ti aqa toqor ti osib aqa sulum wo biŋinjreqnub qaji naŋgi
bati gaigai qanam ti qolo ti jaqatiŋ koba oqnsib sqab. Naŋgi aqaratqa
keresai.”

12 Kumbra deqaji brantimqa bati deqa Qotei aqa segi tamo uŋgasari
naŋgi gulbe qoboiyoqnsib siŋgila na tigelesoqnebe. Naŋgi di Qotei aqa
dal anjam dauryoqnsibqa Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub.

13 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro quem. A
na merbej, “Ni anjam endegsi neŋgreŋye, ‘Bini qa ti bunuq qa ti tamo
uŋgasari Tamo Koba a qa naŋgo areqalo siŋgilatosib moreŋqab qaji naŋgi
tulaŋ areboleboleinjrim sqab.’ ” Onaqa Qotei aqa Mondor a dego mer-
bej, “Od, naŋgi mandam qa wau kalil uratosib laŋ qureq oqsib dia
aqaratosib sqab. Kumbra bole kalil naŋgi mandamq di yoqneb qaji di
aqa awai bole naŋgi laŋ qureq oqsib itqab.”

Mandam qa iŋgi meli gentqa batiqo

14 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋbi qat unem. Tamo bei a laŋbiq di
awesoqnej. Tamo di a Tamo Aŋgro bul. Aqa gateq di gate tatal gol na
gereiyo qaji di atsiq soqnej. Aqa baŋq di sarep olekoba tulaŋ qala uge
ojesoqnej. 15 Onaqa laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra talq dena brantosiq
tulaŋ leleŋosiqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji di minjej, “Iŋgi meli gentqa
batiqo. Mandam qa iŋgi kalil meliekritonub deqa ni ino sarep osimqa
iŋgi meli giŋgeŋye.” 16 Onaqa tamo laŋbiq di awesoqnej qaji a na aqa
sarep ganiŋyosiqa mandamq di iŋgi melieleŋej di kalil giŋgeŋyej.
17 Onaqa olo laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji
dena brantej. A dego sarep tulaŋ qala uge ojesoqnej. 18 A brantonaqa olo
laŋ aŋgro bei a Qotei aqa atra bijalq dena brantej. Laŋ aŋgro di Qotei na
siŋgila yonaqa a ŋamyuwo taqatesoqnej. A brantosiqa tulaŋ leleŋosiqa laŋ
aŋgro sarep qala uge ojesoqnej qaji di minjej, “Mandam qa wain sil aqa
gei meliekritonub. Deqa ni ino sarep qala uge di osimqa wain sil aqa gei
giŋgeŋyosim sawa qujaiq di koroinjre.” 19 Degsi minjnaqa laŋ aŋgro dena
tigelosiqa aqa sarep osiqa ganiŋyej. Ganiŋyosiqa mandamq di wain sil
aqa gei melieleŋej qaji di kalil giŋgeŋyekritosiqa sawa qujaiq di koroinjrej.
Osiqa wain gei parato qaji kulum kobaqujaq di breinjrej. Kulum dena
Qotei aqa minjiŋ sigitejunu. 20 Kulum di qure koba aqa polomq di ateb
unu. Kulum miligiq di naŋgi na wain sil aqa gei paraparainjrnabqa
kulumq dena leŋ koba aisiqa mandamq di tulaŋ maqosiq oqsiq hos
naŋgo medabu tiŋq di diŋej. Osiqa sawa tulaŋ kobaquja kabutej. 300
kilomita dego.

15

Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 ojesoqneb

1 Onaqa maŋwa kobaquja bei laŋ goge di brantonaq e unem. Unsimqa
tulaŋ prugugetem. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge uge 7 ojesoqneb. Gulbe
uge uge di koboamqa Qotei aqa minjiŋ torei koboqas. Amqa gulbe uge
deqaji olo bunu brantqasai.
2 Onaqa e iŋgi bei yuwal baŋga bul unem. A tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej.
Yuwal babaŋ gogeq di ŋamyuwo puloŋoqnej. Tamo uŋgasari nami qoto
siŋgilaosib wagme juwaŋ ti aqa sulum ti aqa ñam aqa toqor ti gotraŋnjreb
qaji naŋgi yuwal qalaq di tigelosib Qotei aqa gombiŋ ojeleŋesoqneb. 3 Osib
Qotei aqa wau tamo Moses aqa lou ti Kaja Du aqa lou na ti endegsib
louoqneb,
“O Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu.
Wau kalil ni yeqnum qaji di siŋgila koba.
Iga ino wau di unoqnsim deqa tulaŋ prugeqnum.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo Mandor Koba agi ni
segi.
Kumbra kalil ni yeqnum qaji di tulaŋ boledamu.

4 O Tamo Koba, ni segi qujai kumbra tulaŋ bolequja yeqnum.
Ino jejamuq di une bei saiqoji.
Deqa tamo uŋgasari kalil naŋgi bati gaigai ni biŋimoqnsibqa ino ñam
soqtoqnsib sqab.
Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi ino areq boqnsib ni
qa louoqnqab.
Ino kumbra bole kalil ni segi na boleq babtekritonum.”
5 Onaqa e olo ŋam atsimqa Qotei aqa atra tal laŋ qureq di unu qaji
aqa siraŋ waqesonaq unem. Tal dia Qotei na aqa anjam bole babteqnu.
6 Onaqa laŋ aŋgro 7 gulbe uge uge 7 di ojesoqneb qaji naŋgi Qotei aqa
atra talq dena brantosib oqedeb. Naŋgi gara jugo qat tulaŋ boledamu
jigeleŋosib alalag gol na gereiyo qaji dena naŋgo are targaq di kaiŋyosib
soqneb. 7 Onaqa wagme ŋambile so qaji bei a brantosiq tabir 7 gol na
gereiyo qaji di eleŋosiqa laŋ aŋgro 7 naŋgi di enjrej. Tabir 7 di Qotei bati
gaigai sqas qaji aqa minjiŋ na maqesoqneb. 8 Onaqa Qotei aqa riaŋ ti aqa
siŋgila ti dena qurem koba oqsiqa Qotei aqa atra tal getentej. Deqa tamo
bei a Qotei aqa atra tal miligiq gilqa keresai. Laŋ aŋgro 7 naŋgi gulbe uge
uge 7 di bilentib koboamqa bati deqa tamo naŋgi olo Qotei aqa atra tal
miligiq gilqa kere.

16

Laŋ aŋgro 7 naŋgi tabir 7 bilentonab mandamq aiyej

1 Onaqa tamo bei Qotei aqa atra tal miligiq di soqnej qaji a anjam
bei marnaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa laŋ aŋgro 7 naŋgi di
endegsi minjrej, “Niŋgi tabir 7 Qotei aqa minjiŋ na maqeleŋejunu qaji di
bimbleŋyib mandamq aiyem.”
2 Onaqa laŋ aŋgro matu a gilsiqa aqa tabir namo bilentonaqa man-
damq aiyej. Mandamq ainaqa tamo uŋgasari wagme juwaŋ aqa toqor
osib aqa sulum biŋiyoqneb qaji naŋgo jejamuq di yu siŋgila kokba tulaŋ
uge bumbraŋyeleŋeb.
3 Onaqa laŋ aŋgro namba 2 a olo gilsiqa aqa tabir yuwalq di bilentej.
Bilentonaqa yuwal a tamo moiyo qaji naŋgo leŋ bulej. Onaqa iŋgi iŋgi
kalil yuwal miligiq di ŋambile so qaji naŋgi moreŋekriteb.
4 Onaqa laŋ aŋgro namba 3 a kamba gilsiqa aqa tabir bilentonaqa ya
ti ya jumbum ti deq aiyej. Ainaqa ya kalil leŋ na ugeej. 5 Onaqa laŋ
aŋgro bei a olo brantej. Laŋ aŋgro di ya kalil taqato qaji laŋ aŋgro. A
na endegsi marnaq e quem, “O Qotei, ni bini unum. Ni nami soqnem.
Ino kumbra kalil tulaŋ bolequja. Ino jejamuq di une bei saiqoji. Ni segi
getento koba. Utru deqa ni na jeu tamo naŋgi peginjrsimqa gulbe endi
naŋgoq qariŋyonum. O Qotei, ino kumbra di tulaŋ bole tiŋtiŋ. 6 Jeu tamo
naŋgi dena ino medabu o qaji tamo naŋgi ti ino segi tamo uŋgasari naŋgi ti
moiyotnjreqnab naŋgo leŋ aiyoqnej. Deqa ni na kamba leŋ anainjronum
naŋgi uynub. Keretosim anainjronum.” 7 Onaqa atra bijal a endegsi
marnaq e quem, “Od, Tamo Koba Qotei, siŋgila kalil inoq di unu. Ni na
jeu tamo naŋgi di peginjreqnum di ni kumbra bole tiŋtiŋ yeqnum.”
8 Onaqa laŋ aŋgro namba 4 a gilsiqa aqa tabir seŋq di bilentonaqa Qotei
na odonaqa seŋ tulaŋ kaŋkaŋosiqa tamo naŋgo jejamu koitetnjrej. 9 Seŋ
aqa ŋamyuwo di tulaŋ kaŋkaŋosiq tamo naŋgo jejamu koitetnjrej. Qotei na
gulbe uge di qariŋyej deqa naŋgi aqa ñam misiliŋyoqnsib aqa ñam soqtqa
urateb. Osib naŋgi are bulyosai.

10 Onaqa laŋ aŋgro namba 5 a gilsiqa aqa tabir osiqa wagme juwaŋ
aqa awo jaramq di bilentej. Bilentonaqa tamo uŋgasari wagme juwaŋ
na taqatnjresoqnej qaji naŋgi ambrukobainjrnaq soqneb. Sosib jaqatiŋ
tulaŋ koba osib qala bisiriqtoqneb. 11 Naŋgo jaqatiŋ qa ti yu uge
uge naŋgo jejamuq di bumbraŋyeleŋeb qaji deqa ti naŋgi tulaŋ minjiŋ
oqetnjrnaqa Qotei laŋ qureq di unu qaji a misiliŋyoqneb. Naŋgo kumbra
uge uge yoqneb qaji di naŋgi uratosai. Naŋgi are bulyosai dego.
12 Onaqa laŋ aŋgro namba 6 a gilsiqa aqa tabir Yufretis ya kobaq di
bilentej. Bilentonaqa ya jeŋosiq mandor kokba naŋgi seŋ oqo sawaq
dena bqajqa gam waqej. 13 Onaqa e mondor uge qalub unjrem. Mondor
uge qalub di balum du du bul. Naŋgi amal aqa medabuq na ti wagme
juwaŋ aqa medabuq na ti gisaŋ anjam maro qaji wagme juwaŋ aqa
medabuq na ti branteleŋeb. 14 Mondor uge qalub dena maŋwa gargekoba
yoqnsibqa mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgoq
giloqnsib minjreqnub, “Niŋgi na nuŋgo qaja tamo kalil koroinjrsib min-
jribqa Qotei a tamo uŋgasari naŋgi peginjrqa batiamqa naŋgi qoteleŋqab.”
Qotqajqa bati di Qotei siŋgila ti unu qaji aqa bati koba.
15 Onaqa Yesus a marej, “Niŋgi quiy. E bajiŋ tamo bul nuŋgoq boqu-
jatqai. Deqa tamo bei a ŋam sosim aqa gara tigsim sqas di a arebole-
boleiyqas. A yosi laqasai. Tamo uŋgasari naŋgi aqa jemai unqasai.”
16 Ariya mondor uge qalub dena mandor kokba sawa sawa kalil
taqatejunub qaji naŋgi joqsibqa Armagedon sawaq di koroinjreb. Ñam
Armagedon di Hibru anjam. Aqa damu, Megido mana.
17 Onaqa laŋ aŋgro namba 7 a gilsiqa aqa tabir jagwaq di bilentej.
Bilentonaqa atra tal miligiq di tamo bei a anjam marnaqa e aqa kakro
quem. Tamo di a Qotei aqa awo jaram jojomq di tigelesoqnej. A tulaŋ
leleŋosiqa marej, “Gulbe kalil koboonub.” 18 Onaqa minjal ti qatroŋ ti
kola anjam ti branteb. Mimiŋ dego brantej. Mimiŋ di tulaŋ kobaquja.
Mimiŋ deqaji nami brantosaioqnej. Qotei na Adam gereiyej bati deqa
mimiŋ deqaji brantosai dena bosi bosiq agi bini unum. 19 Mimiŋ
dena Babilon qure koba tulaŋ niñaqyosiqa potoqalubtej. Qure kalil
dego padaleleŋeb. Babilon aqa kumbra tulaŋ ugedamu. Aqa kumbra
deqa Qotei a are qalsiqa wain siŋgila koba gambaŋq di qamsiq Babilon
anaiyonaq uysiq nanariej. Wain dena Qotei aqa minjiŋ koba sigitejunu.
20 Onaqa nui kalil naŋgo so sawa uratosib jaraiyeleŋeb. Mana kalil dego
jaraiyosib koboeb. 21 Bati deqa ais oŋgol kokba awa bul aiyeleŋej. Ais
oŋgol di tulaŋ kokba. Ais oŋgol segi segi naŋgo gulbe 50 kilogram. Ais di
laŋ goge na tamo naŋgo jejamuq aisiqa naŋgi tulaŋ ugeugeinjrej. Qotei
na ais di qariŋyej deqa tamo naŋgi Qotei misiliŋyoqneb.

17

Qotei na sambala uŋa kobaquja awai ugedamu yqas

1 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb deqaji bei na bosiqa merbej,
“Ni endeq au. Bamqa Qotei na sambala uŋa kobaquja a pegiyosim
awai ugedamu yim ni osormit unqam. Sambala uŋa di ya kokbaq di
awejunu. 2 Mandor kokba kalil mandamq di unub qaji naŋgi a ombla na
sambalaoqnsib laqneb. Tamo kalil mandamq di unub qaji naŋgi dego a
ti sambalaoqnsib laqneb. Deqa naŋgi wain bul uyoqnsib nanarioqneb.”
3 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro dena e osiqa
wadau sawaq osi gilej. Osi gilnaqa e ŋam atsim uŋa bei sonaq unem. Uŋa

di a wagme juwaŋ bei lent aqa quraq di awesoqnej. Wagme juwaŋ aqa
jejamuq di ñam gargekoba neŋgreŋyonab soqneb. Ñam di Qotei misiliŋyo
qaji ñam. Wagme juwaŋ di aqa gate 7 soqneb. Aqa qala 10 dego soqneb.
4 Uŋa di gara lent utru aiyela dena kabuosiq soqnej. Gol ti meniŋ naimyo
ti kolilei boledamu na ti walaosiq awesoqnej. Aqa baŋq di gambaŋ gol na
gereiyo qaji ojesoqnej. Aqa kumbra uge uge na ti aqa sambala kumbra
jigat dena ti gambaŋ miligiq di maqeleŋesoqnej. Aqa kumbra di Qotei aqa
ŋamgalaq di tulaŋ ugedamu. 5 Uŋa aqa lanjaq di aqa ñam neŋgreŋyonab
soqnej. Ñam di sasir anjam. Aqa ñam bole agiende, “Babilon qure
kobaquja. A sambala uŋa kalil naŋgo ai. Mandam qa kumbra uge uge
kalil naŋgo ai agi a segi.” Aqa ñam bole agide. 6 Uŋa dena Qotei aqa
segi tamo uŋgasari naŋgi ugeugeinjroqnsiqa ñumeleŋeqnaq moreŋoqneb.
Tamo uŋgasari naŋgi di Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosib aqa ñam mare
mare laqneb qaji. Uŋa dena naŋgi ñumeqnaq naŋgo leŋ aiyeqnaqa a
leŋ di wain bul uyoqnsiq nanarioqnej. Yeqnaqa e di unsimqa tulaŋ
prugugetosim are koba qaloqnem.

7 Onaqa laŋ aŋgro dena e merbej, “Ni kiyaqa are koba qaleqnum? Uŋa
de wo wagme juwaŋ lent wo naŋgo kumbra di sasir anjam. Wagme
juwaŋ di agi gate 7 ti qala 10 ti unu. A na uŋa di qolaiyejunu. Naŋgo
aiyel sasir anjam di aqa utru uliejunu. Di e na babtitqa ni que. 8 Wagme
juwaŋ ni unonum qaji di a nami soqnej. A bini sosai. Bunuqna a olo
sub guma kobaq dena brantosim torei padalqas. Amqa tamo uŋgasari
kalil mandamq di unub qaji naŋgi na wagme juwaŋ di unsibqa tulaŋ
prugugetqab. Wagme juwaŋ di a nami soqnej. A bini sosai. A olo
bunuqna brantqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Qotei a nami mandam
atosaisosiqa naŋgi ŋambile gaigai sqajqa saidosiq ŋambile qa buk miligiq
di naŋgo ñam neŋgreŋyqa uratej.

9 “Tamo a areqalo bole ti sqas di a anjam endi geregere poiyem.
Wagme juwaŋ aqa gate 7 naŋgi dena mana 7 sigitnjrejunub. Uŋa di a
mana 7 goge quraq di awejunu. 10 Gate 7 naŋgi dena mandor kokba
7 sigitnjrejunub. Mandor 5 naŋgi nami padaleb. Qujai unu. Qujai a
mandor brantosaiunu. A mandor brantqajqa tariŋeqnu. A bunuqna
mandor brantosim sokiñalayosim padalqas. 11 Wagme juwaŋ a dego
mandor koba bei. A mandor kokba 7 naŋgo ambleq di unu. A mandor
koba namba 8. A dego torei padalqas. A nami soqnej bini sosai.

12 “Ariya qala 10 ni unjronum qaji di naŋgo utru e na ubtit ni quqwam.
Naŋgi na mandor kokba 10 sigitnjrejunub. Naŋgi dego mandor brantosaiunub. Naŋgi bunuqna wagme juwaŋ aqa ñam osib a ombla mandor
kokba sqab. Sokiñalayosib olo padalqab. 13 Naŋgi mandor kokba sosibqa
areqalo qujaitosib naŋgo segi siŋgila ti ñam ti kalil wagme juwaŋ di yqab.
14 Osib Kaja Du qa ŋiriŋosib qoto itqab. Amqa Kaja Du a qoto siŋgilaosimqa
naŋgi buŋnjrqas. Kaja Du a tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba. A mandor
kokba kalil naŋgo Mandor Koba. Tamo uŋgasari a ombla unub qaji naŋgi
a ti qoto siŋgilaqab. Naŋgi di Kaja Du na metnjrsiq aqa segi tamo uŋgasari
sqajqa giltnjrej qaji. Deqa naŋgi aqa anjam bole dauryeqnub.”

15 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, “Ya kokba sambala uŋa a di awesonaq ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam. Ya kokba dena
tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi sigitnjrejunub. Naŋgi di leŋ segi
segi, jejamu segi segi, anjam maro segi segi naŋgi. 16 Qala 10 ni unjronum
qaji naŋgi ti wagme juwaŋ a ti naŋgi na sambala uŋa di jeutosib a tulaŋ

ugeugeiyosib gara bumbraŋyetosib aqa damu uyekritosib tanu ŋamyuwo
na koitqab. 17 Qotei a segi na mandor kokba 10 naŋgo are tigeltetnjrej
deqa naŋgi aqa areqalo dauryosib uŋa di degsib ugeugeiyqab. Deqa
bati brantimqa naŋgi areqalo qujaitosib naŋgo segi siŋgila ti ñam ti kalil
wagme juwaŋ di yibqa Qotei aqa anjam kalil nami marej qaji di aqa
damu brantqas. 18 Uŋa ni unonum qaji di aqa utru e na ubtit ni quqwam.
Uŋa di a qure kobaquja. A mandor kokba kalil mandamq di unub qaji
naŋgo mandor koba sosiqa naŋgi taqatnjreqnu.”

18

Babilon qure kobaquja a tulaŋ padalougetej

1 Onaqa laŋ aŋgro bei a laŋ qure uratosiq mandamq aiyeqnaq e unem.
Laŋ aŋgro di tulaŋ siŋgila koba. Aqa qasaŋ na walaej dena mandam kalil
suwaŋekritej. 2 A tulaŋ leleŋosiqa endegsi marej, “Babilon qure kobaquja
a padalougetqo! Od, a padalougetqo! Babilon qure di mondor uge uge
kalil naŋgo so sawa. Mondor uge naŋgi ti qebari jigat naŋgi ti qebari uge
kalil dego qure dia unub. 3 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji
naŋgi Babilon ombla na sambalaoqnsib laqneb. Deqa naŋgi wain siŋgila
koba bul uyoqnsib nanarioqneb. Mandor kokba mandamq di unub qaji
naŋgi dego Babilon ombla na sambalaoqnsib laqneb. Silali qa wauo
tamo naŋgi Babilon aqa kumbra uge uge dena silali koba oqneb. Babilon
a kumbra tulaŋ ugedamu yoqnej. Aqa kumbra deqa a jemaiyosaioqnej.”
4 Onaqa laŋ goge dia tamo bei a leleŋonaqa e aqa kakro quem. A
endegsi marej, “O ijo tamo uŋgasari, niŋgi Babilon qure di uratosib ijoq
boiy. Une kalil a yeqnu qaji di niŋgi yo uge. Aqa une deqa a gulbe
tulaŋ ugedamu oqas. Niŋgi a beteryosib gulbe di o uge. 5 Babilon aqa
une kalil di tumbolosiq oqsiq laŋ qure ojqoqa e unonum. Aqa kumbra
uge deqa Qotei a are walyosaieqnu. 6 Niŋgi aqa kumbra uge kalil deqa
a kambatiy. A kumbra uge yoqnsiqa olo di buŋyoqnsiqa kumbra tulaŋ
ugedamu yeqnu. Niŋgi aqa kumbra uge deqa keretosib a kambatiy.
A wain siŋgila koba gambaŋq di qamsiq bulyeqnu. Deqa niŋgi olo
wain tulaŋ siŋgila koba bulyosib a kamba anaiyiy. 7 A na aqa segi ñam
soqtoqnsiqa sambalaoqnsiqa kumbra uge uge yeqnu. Niŋgi aqa kumbra
deqa keretosib a jaqatiŋ koba yibqa a akamugetqas. A segi qa mareqnu,
‘E mandor koba unum. E ijo segi awo jaram kobaqujaq di awejunum.
E uŋa qobul sai. Gulbe bei ijoq bqa keresai. Deqa e akamqasai.’ 8 A
degsi mareqnu deqa bati qujai qa gulbe tulaŋ uge uge aqaq aiyeleŋosim
a makobaiyim akamugetqas. Osim a mamyimqa aqa jejamu ŋamyuwo na
yugwas. Qotei Koba siŋgila ti unu qaji a degsim Babilon aqa kumbra uge
qa pegiyosim tulaŋ padaltougetqas.
9 “Mandor kokba mandamq di unub qaji naŋgi Babilon ombla na sam-
balaoqnsib kumbra tulaŋ ugedamu yoqneb. Deqa Babilon a ŋamyuwo
na yuim qurem oqoqnimqa mandor kokba naŋgi qurem di unsibqa
akamaniyosib tulaŋ are gulbeinjrqas. 10 Naŋgi Babilon aqa jaqatiŋ koba
di unsibqa tulaŋ ulaugetqab. Osib isaq di tigelesosib maroqnqab, ‘O
Babilon, ni qure kobaquja! Ni nami qure siŋgila koba soqnem! Ariya bini
ni tulaŋ padalougetonum! Bati qujai qa ino kumbra uge aqa awai agi ni
itonum!’
11 “Silali qa wauo tamo sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi Babilon
aqa jaqatiŋ di unsibqa akamaniyoqnsibqa are tulaŋ gulbeinjroqnqas. Di

kiyaqa? Tamo qudei naŋgi olo naŋgo iŋgi iŋgi awaiyoqnqasai. 12 Naŋgo
iŋgi iŋgi agi gol, silva, meniŋ boledamu, kolilei tulaŋ boledamu, gara
qat naimyo, gara lent utru segi segi, gara yauŋo pirqaqo. Naŋgo ñoro
qudei agi ŋamtaŋ quleqt bole bole, iŋgi iŋgi elefan aqa qalagei na gereiyo
qaji, iŋgi iŋgi ŋamtaŋ boledamu na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi bras na gereiyo
qaji, iŋgi iŋgi ain na gereiyo qaji, iŋgi iŋgi meniŋ naimyo na gereiyo
qaji. 13 Naŋgo iŋgi iŋgi qudei agi meiwo, lei uyo qaji, sum koitib quleq
oqwajqa, namur quleqt, goreŋ quleqt, wain, goreŋ goiyo qaji, bem sum.
Naŋgo ñoro qudei agi makau, kaja, hos roŋgom ti, kaŋgal tamo naŋgo
jejamu ti naŋgo qunuŋ ti. Iŋgi iŋgi kalil deqaji tamo qudei naŋgi olo bunu
awaiyoqnqasai. 14 Deqa silali qa wauo tamo naŋgi na Babilon endegsib
minjoqnqab, ‘Iŋgi iŋgi kalil ni tulaŋ arearetmoqnej qaji agi ni uratmosib
koboonub. Ñoro bole bole kalil ni silali kobaquja na awaiyem qaji de ti
ino wala bole bole ti agi koboonub. Deqa iŋgi iŋgi kalil deqaji ni olo bunu
unqasai bole sai.’

15 “Silali qa wauo tamo naŋgi na iŋgi iŋgi deqaji gargekoba
qariŋyeqnabqa Babilon na awaiyoqnsiqa silali tulaŋ koba enjroqnej.
A kumbra di yoqnej deqa bunuqna a jaqatiŋkobaiyqas. Yimqa silali
qa wauo tamo naŋgi di unsibqa ulaugetosib isaq di tigelesosibqa
akamaniyoqnsib are tulaŋ gulbeinjroqnqas. 16 Osib endegsib Babilon
minjoqnqab, ‘O qure koba Babilon, ni tulaŋ padalougetonum! Nami
ni gara qat tulaŋ naimyo na kabuoqnsimqa gara lent utru segi segi
jugoqnsimqa ino jejamu gol na ti meniŋ boledamu na ti kolilei boledamu
na ti walatoqnsim soqnem. 17 Deqa bati qujai qa ino silali ti ino wala
ti kalil agi saiekritonub.’ Silali qa wauo tamo naŋgi degsib Babilon
minjoqnqab.

“Qobuŋ ojo tamo naŋgi ti tamo qobuŋ na laqnub qaji naŋgi ti tamo
qobuŋq di waueqnub qaji naŋgi ti tamo yuwalq dena silali eqnub qaji
naŋgi ti kalil Babilon qure koqyosibqa isaq di tigelesqab. 18 Tigelesosib
ŋamyuwo na a yuim qurem oqoqnimqa di unsibqa tulaŋ leleŋoqnsib
maroqnqab, ‘Qure endi tulaŋ kobaquja. Qure bei qure ende ti keresai.’
19 Naŋgi degsib maroqnsibqa wi sum oqnsib naŋgo gateq di atoqnsibqa
akamaniyoqnsibqa are tulaŋ gulbeinjroqnqas. Osib tulaŋ leleŋoqnsib
endegsib Babilon minjoqnqab, ‘O qure koba Babilon, ni padalouge-
tonum! Qobuŋ taqato tamo yuwalq di laqnub qaji naŋgi inoq dena
silali tulaŋ koba oqneb. Deqa naŋgi ino jaqatiŋ di unsibqa are tulaŋ
gulbeinjroqnqas. O aiyo! Bati qujai qa ni torei padalougetonum!’

20 “O laŋ qure ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari niŋgi ti tamo kalil Yesus
na aqa anjam mare mare laqajqa qariŋgej qaji niŋgi ti Qotei aqa medabu
o tamo niŋgi ti Babilon qure padalougetqo di unsib areboleboleiŋgeme.
Babilon aqa kumbra uge kalil Qotei na unekritosiqa deqa keretosiq
awai uge yqo. Babilon na niŋgi ugeugeiŋgoqnej deqa Qotei na kamba a
ugeugeiyqo.”

21 Ariya anjam di koboonaqa laŋ aŋgro siŋgila koba bei a bosiqa bem
sum kuroyo qaji meniŋ kobaquja osiq soqtosiqa yuwalq di waiyej. Osiqa
marej, “Qotei na degsim Babilon qure koba siŋgila na waiyim tamo qudei
na olo bunu a unqasai. 22 O Babilon qure, bunuqna tamo naŋgi inoq
di gombiŋ ti yumba ti gul ti naŋgo anjam ato olo quoqnqasai. Iŋgi iŋgi
gereiyo tamo naŋgi dego olo bunu inoq di sqasai. Bem sum kuroyibqa
inoq di olo anjam atim quqwasai. 23 Waŋal inoq di olo puloŋqasai. Inoq

di tamo uŋa wo olo baŋ ojqasai. Deqa naŋgo aiyel anjam inoq di bunu quqwasai. Nami ino silali qa wauo tamo naŋgi tamo kokba soqneb. Ariya bini naŋgi koboonub. O Babilon, ni ino gumaniŋ kumbra na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi gisa gisaŋnjroqnem.

24 "Babilon qure a na Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgi ti Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi ti ñumeqnaq moreŋoqneb. Aqa une di aqa jejamuq di sonaqa Qotei a unqo. Tamo uŋgasari kalil jeu tamo naŋgi na ñumoqneb qaji naŋgo leŋ aiyeqnaq Qotei a unsiqa une di Babilon aqa jejamuq di atqo."

19

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa ñam soqtoqneb

1 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi murqumyeqnabqa e naŋgo kakro quem. Naŋgi murqumyoqnsib endegsib maroqneb, "Iga gago Qotei aqa ñam soqtoqnqom! A ñam koba ti siŋgila koba ti unu. Iga padalqa laqnamqa a na iga eleŋej. 2 A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjreqnu. Agi a na sambala uŋa kobaquja pegiyqo. Uŋa dena aqa sambala kumbra na tamo uŋgasari kalil mandamq di so qaji naŋgi ugeugeinjroqnej. Osiqa Qotei aqa wau tamo naŋgi dego ñumeqnaq moreŋoqneb. Aqa une deqa Qotei na a awai uge yqo."

3 Ariya naŋgi olo leleŋoqnsib endegsib maroqneb, "Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom! Ŋamyuwo na Babilon qure yuim aqa qurem bati gaigai oqoqnqas!" Naŋgi degsib maroqneb. 4 Onaqa tamo gate 24 naŋgi ti wagme qolqe ŋambile so qaji naŋgi ti siŋga pulutosibqa Qotei awo jaramq di awejunu qaji a qa louoqnsib maroqneb, "Bole. Iga Qotei aqa ñam soqtoqnqom!" 5 Onaqa awo jaram jojomq di tamo bei a tigelosiqa anjam bei marnaqa e aqa kakro quem. A leleŋosiq endegsi marej, "Qotei aqa wau tamo niŋgi ti tamo uŋgasari Qotei qa ulaeqnub qaji niŋgi ti tamo laŋaj ti tamo ñam ti kalil niŋgi Qotei aqa ñam soqtoqniy!"

Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo

6 Onaqa laŋ goge dia tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba naŋgi murqumyoqnsib anjam mareqnabqa e naŋgo kakro quem. Naŋgo kakro di ya kobaquja meli dosiq anjam atobulej. Naŋgo kakro di kola aisiq anjam atobulej. Naŋgi tulaŋ leleŋoqnsibqa endegsib maroqneb, "Iga gago Tamo Koba Qotei aqa ñam soqtoqnqom! Siŋgila kalil aqaq di unu. Deqa bini a Mandor Koba sosiq iŋgi iŋgi kalil taqateqnu! 7 Bini iga Qotei qa tulaŋ areboleboleigoqnimqa aqa ñam soqtoqnqom. Di kiyaqa? Kaja Du na aqa uŋa baŋ ojqa bati brantqoqa aqa uŋa a walaosiqa aqa jejamu gereiyqo. 8 Qotei na a gara qat tulaŋ naimyo jigetqo. Gara di tulaŋ milalosiq suwaŋejunu." Gara qat naimyo dena kumbra bole tiŋtiŋ kalil sigitejunu. Kumbra bole di Qotei aqa segi tamo uŋgasari naŋgi dauryeqnub.

9 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, "Ni anjam endegsim neŋgreŋye, 'Kaja Du aqa uŋa baŋ ojqa batiqo deqa aqa Abu Qotei na iŋgi koba goiqo. Goisiq aqa segi tamo uŋgasari naŋgi metnjrqoqa iŋgi uyqa bonub. Bonub qaji naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.' " Osiqa merbej, "Anjam endi Qotei aqa anjam bole." 10 Laŋ aŋgro na e degsi merbonaqa e aqa areq di siŋga pulutosim a biŋiyqa laqnamqa a na olo merbej, "Ni e biŋibaim! E ni bul. E ni ti tamo kalil Yesus aqa anjam qa naŋgo areqalo siŋgilateqnub qaji naŋgi ti koba na wau qujai. Iga kalil was. Deqa ni Qotei segi biŋiyoqnime. Iga

qalie, Yesus a Qotei aqa medabu o qaji tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa anjam palonteqnub.”

Jon a tamo hos quraq di awesonaq unej

11 Onaqa e olo ŋam atsimqa laŋ waqonaqa hos qat bei brantonaq unem.
Tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa ñam agiende, “Qotei aqa wau
geregere taqateqnu qaji tamo.” Aqa ñam bei, “Kumbra bole yeqnu qaji
tamo.” A kumbra bole tiŋtiŋ na tamo uŋgasari naŋgi peginjroqnsiqa
naŋgi qoto itnjreqnu. 12 Aqa ŋamdamu ŋam puloŋ bul puloŋeqnu. Aqa
gateq di gate tatal gargekoba atejunu. Gate tatal di mandor kokba
naŋgi na ateqnub deqaji bul. Aqa jejamuq di ñam bei neŋgreŋyeb unu.
Ñam di a segi qalie. Tamo bei a ñam di qaliesai. 13 A gara olekoba
osiqa leŋq di tuqtosiq dena kabuejunu. Aqa ñam endegsib mareqnub,
“Qotei aqa Anjam.” 14 Qaja tamo tulaŋ gargekoba laŋ qureq dena hos
segi segi osibqa hos quraq di awoeleŋosib tamo di dauryosib gileqnab
e unjrem. Hos naŋgi di qat kalil. Qaja tamo naŋgi di gara qat tulaŋ
naimyo milalo jigejunub. 15 Tamo di aqa medabuq na serie olekoba
tulaŋ qala uge branteqnu. A serie di osimqa tamo uŋgasari sawa sawa
kalilq di unub qaji naŋgi ñumeleŋqas. A bu toqoŋ ain na gereiyo qaji di
dego ojsimqa dena tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi
siŋgila na taqatnjroqnqas. Osimqa wain gei parato qaji kulumq di aqa
siŋga waiyosim wain gei paraparainjrqas. Kulum dena Qotei siŋgila
koba ti unu qaji aqa minjiŋ sigitejunu. 16 Tamo di aqa gara olekobaqsi
aqa qaloqsi ñam endegsib neŋgreŋyeb unu, “Mandor kokba kalil naŋgo
Mandor Koba. Tamo kokba kalil naŋgo Tamo Koba.”

17 Onaqa laŋ aŋgro bei seŋq di tigelesonaq e unem. A tulaŋ leleŋosiqa
qebari kalil laŋ sorgomq di pururueqnub qaji naŋgi endegsi minjrej,
“Niŋgi bosib koroabqa Qotei na iŋgi koba atsim metŋgim niŋgi uyiy.
18 Mandor kokba ti qaja tamo naŋgo gate kokba ti tamo siŋgila ti hos naŋgi
ti tamo hos quraq di awejunub qaji naŋgi ti naŋgo qusa niŋgi bosib uyiy.
Kaŋgal tamo ti tamo naŋgo segi wau ojo qaji naŋgi ti tamo laŋaj ti tamo
ñam ti kalil naŋgo qusa niŋgi bosib uyiy.”

19 Onaqa e olo ŋam atsimqa mandam qaji mandor kokba kalil naŋgi ti
naŋgo qaja tamo naŋgi ti wagme juwaŋ a ti bosib koroesonab unjrem.
Naŋgi na tamo hos quraq di awesoqnej qaji aqa qaja tamo naŋgi ti qoto
itnjrqa marsib koroesoqneb. 20 Ariya tamo dena wagme juwaŋ wo gisaŋ
anjam maro qaji wagme juwaŋ wo naŋgi aiyel ojej. A na naŋgi aiyel
ŋambile sonab ojsiqa wainjrnaq ŋamyuwoq aiyeb. Ŋamyuwoq di meniŋ
kalil yusiq ñaŋgaeqnu. Wagme juwaŋ aqa ulatamuq di gisaŋ anjam maro
qaji wagme na maŋwa tulaŋ kokba yoqnej. Aqa kumbra dena a na
tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnej. Tamo uŋgasari naŋgi di wagme
juwaŋ aqa toqor osib aqa sulum biŋiyoqneb. 21 Onaqa tamo hos quraq di
awesoqnej qaji a na wagme juwaŋ aqa qaja tamo kalil naŋgi ñumeqnaq
moreŋoqneb. Serie olekoba aqa medabuq na brantej qaji dena naŋgi
ñumoqnej. Onaqa qebari kalil naŋgi bosib qaja tamo naŋgo qusa uynab
mene diqnjrej.

20

Satan a wausau 1,000 sub guma kobaq di sqas

1 Onaqa laŋ aŋgro bei laŋ goge na mandamq aiyeqnaq e unem. Qotei
na a siŋgila yonaqa a sub guma koba taqatqajqa marsiq sil rauŋga osiq
mandamq aiyej. 2 Aisiq amal kobaquja ojsiq sil dena tontej. Amal di
wausau 1,000 tontim sqas. A nami soqnej qaji. Aqa ñam Satan. Aqa
ñam bei, “Tamo Uŋgasari Kalil Naŋgo Ñam Ugetetnjro Qaji.” 3 Laŋ aŋgro
dena Satan ojsiq tontosiqa sub guma kobaq di waiyej. Waiyosiqa sub me
kabutosiqa qandimtej. A dia wausau 1,000 sqas. Deqa a na sawa bei bei
qaji naŋgi olo gisa gisaŋnjrqasai. A subq di tariŋosim soqnimqa wausau
1,000 di koboamqa a olo uratib oqedosim sokiñalayqas.
4 Onaqa e awo jaram kokba qudei unjrem. Awo jaram kokbaq di
tamo qudei naŋgi awoeleŋesoqneb. Tamo naŋgi di Qotei na wau enjrnaqa
naŋgi awo jaram kokbaq di awoosib tamo uŋgasari naŋgi peginjroqneb.
Onaqa e tamo uŋgasari tulaŋ gargekoba nami moreŋeb qaji naŋgo qunuŋ
unjrem. Tamo uŋgasari naŋgi di nami Yesus aqa ñam maroqnsibqa Qotei
aqa anjam siŋgila na ojesoqneb deqa jeu tamo naŋgi na naŋgo kakro
giŋgeŋnjrnab naŋgi moreŋeb. Tamo uŋgasari naŋgi di wagme juwaŋ aqa
sulum wo biŋinjrosaioqneb. Naŋgo lanjaqsi baŋqsi wagme juwaŋ aqa
toqor osai. Deqa naŋgi olo ŋambile osib wausau 1,000 Kristus ombla
mandor kokba sqab. 5 Di subq na tigelo namo qaji. Tamo uŋgasari
Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosai qaji naŋgi bati deqa ŋambile oqasai.
Naŋgi mati tariŋosib soqnibqa wausau 1,000 di koboamqa naŋgi subq na
tigelqab. 6 Tamo uŋgasari namoosib subq na tigelqab qaji naŋgi di Qotei
aqa segi tamo uŋgasari bole. Deqa naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas. Naŋgi
moiyo bunu qaji turqasai. Moiyo dena naŋgi taqatnjrqa keresai dego.
Naŋgi Qotei aqa Kristus wo naŋgo atra tamo sosib wausau 1,000 Kristus
ombla mandor kokba sqab.

Satan a bati gaigai ŋamyuwo kobaq di jaqatiŋ oqnsim sqas

7 Wausau 1,000 di koboamqa sub guma koba aqa me olo waqtibqa
Satan a subq dena oqedqas. 8 Oqedosim sawa sawa kalilq giloqnsimqa
tamo uŋgasari naŋgi gisa gisaŋnjroqnqas. Tamo uŋgasari naŋgi di Gok
sawa ti Magok sawa ti dena beleŋqab. Satan na naŋgi koroinjrimqa
qoto qa gilqab. Naŋgo qaja tamo naŋgi tulaŋ gargekoba. Naŋgi ulul bul
sisiyqa keresai. 9 Naŋgi sawa sawa kalilq dena bosib Qotei aqa qure
koba a na tulaŋ qalaqalaiyeqnu qaji di agutesqab. Osib Qotei aqa segi
tamo uŋgasari naŋgo so sawa dego agutesqab. Yim bati deqa laŋ goge
na ŋamyuwo aisim qaja tamo naŋgi di koitnjrqas. 10 Satan a naŋgi gisa
gisaŋnjroqnej aqa une deqa Qotei na a waiyim ŋamyuwoq aiqas. Ŋamyuwoq
di meniŋ kalil yusiq ñaŋgaeqnu. Wagme juwaŋ wo gisaŋ anjam maro qaji
wagme juwaŋ wo naŋgi aiyel nami ŋamyuwoq di breinjreb unub. Deqa
Satan a dego Qotei na waiyim ŋamyuwoq aisim naŋgi aiyel koba na bati
gaigai qolo ti qanam ti ŋamyuwoq di jaqatiŋ oqnsib sqab.

Qotei a awo jaram kobaqujaq di awesoqnej

11 Onaqa e awo jaram kobaquja bei tulaŋ qat unem. Tamo awo
jaramq di awesoqnej qaji aqa ulatamuq dena mandam ti laŋ ti jaraiyosib
loumeb. 12 E ŋam atsimqa tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi awo
jaram namoq di tigelesonab unjrem. Tamo ñam ti tamo laŋaj ti kalil
e unjrem. Unjreqnam laŋ aŋgro qudei naŋgi na buk qudei osi bosib
waqteleŋeb. Buk miligiq di kumbra kalil tamo uŋgasari naŋgi nami
yoqneb qaji di Qotei na neŋgreŋyonaq soqnej. Buk bei dego laŋ aŋgro

naŋgi osi bosib waqteb. Buk di ŋambile gaigai sqajqa buk. Tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a buk miligiq di anjam sisiyosiq anjam dena tamo uŋgasari moreŋo qaji naŋgi peginjrej. 13 Tamo uŋgasari kalil nami yuwalq di moreŋeb qaji naŋgi yuwal na uratnjrnaq tigeleb. Moiyo Qure na dego tamo uŋgasari nami moreŋeb qaji naŋgi uratnjrnaq tigeleb. Tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a na tamo uŋgasari naŋgo segi segi kumbra kalil dena naŋgi peginjrej. 14 Osiqa Moiyo Qure osiq ŋamyuwo kobaq di waiyej. Ŋamyuwo koba di moiyo bunu qaji. 15 Tamo uŋgasari kalil naŋgo ñam ŋambile qa buk miligiq di sosai qaji naŋgi di Qotei na breinjrnaq ŋamyuwo kobaq aiyeleŋeb.

21

Laŋ bunuj ti mandam bunuj ti brantqab

1 Onaqa e laŋ bunuj ti mandam bunuj ti unjrem. Laŋ namij ti mandam namij ti koboeb. Yuwal dego koboej. 2 Onaqa e Qotei aqa qure koba Jerusalem bunuj di dego unem. Qure di Qotei aqaq di sosiqa laŋ goge dena mandamq aiyeqnaq e unem. Qure di aqa wala tulaŋ boledamu. Uŋa a tamo baŋ ojqa osim walaqas dego kere. 3 Onaqa awo jaram namoq di tamo bei a tigelosiq anjam marnaqa e aqa kakro quem. A tulaŋ leleŋosiqa marej, “Niŋgi quiy. Bini Qotei aqa tal aisiq tamo uŋgasari naŋgoq di unu. Deqa Qotei a naŋgo ambleq di sqas. Naŋgi aqa segi tamo uŋgasari sqab. Od, Qotei a naŋgi koba na sqab. A naŋgo Qotei sqas. 4 A naŋgo ŋam ya kalil nuntetnjrqas. Deqa naŋgi olo akamqasai. Naŋgi olo moreŋqasai. Naŋgi olo are gulbeinjrqasai. Naŋgi olo jaqatiŋ oqasai. Kumbra namij kalil di koboqas.”

5 Onaqa tamo awo jaramq di awesoqnej qaji a marej, “Niŋgi quiy. E iŋgi iŋgi kalil bunuj atonum.” Osiqa merbej, “Ni ijo anjam kalil endi neŋgreŋye. Anjam endi bole. Tamo naŋgi qusib marqab, ‘Bole.’ ” 6 Osiqa olo merbej, “Bati kereqo. E segi qujai namoq di unum. E segi qujai bunuq di sqai. E iŋgi iŋgi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum. Tamo a ya qaryimqa e na ŋambile qa ya jumbumq dena tigsiy anaiyit uyqas. Ya di awai saiqoji. E na laŋa anaiyqai. 7 Tamo a Satan ombla qotsim siŋgilaqas di e na iŋgi iŋgi kalil di laŋa yqai. E aqa Qotei soqnit a ijo aŋgro sqas.

8 “Ariya tamo ulakobaeqnub qaji naŋgi ti tamo Yesus qa naŋgo areqalo siŋgilatosaieqnub qaji naŋgi ti ŋamyuwo kobaq aiqab. Tamo kumbra uge uge yo qaji, leŋ ojo qaji, sambala kumbra yo qaji, gumaniŋo qaji, quñam qalo qaji, gisaŋ qotei biŋinjro qaji, gisaŋ anjam maro qaji naŋgi di ŋamyuwo kobaq aiyeleŋqab. Ŋamyuwoq di meniŋ yusiq ñaŋgaeqnu. Ŋamyuwo di moiyo bunu qaji.”

Jon a Jerusalem bunuj unej

9 Onaqa laŋ aŋgro 7 tabir 7 ojesoqneb naŋgi deqaji bei bosiqa ijo areq di tigelej. Tabir 7 miligiq di nami gulbe uge uge 7 jigsib bilentonab mandamq aisiq tamo uŋgasari naŋgi tulaŋ ugeugeinjrsiq Qotei aqa minjiŋ kobotej. Laŋ aŋgro dena merbej, “Ni endeq au. Bamqa Kaja Du aqa uŋa bunuj walaqo qaji di osormit unqam.” 10 Onaqa Qotei aqa Mondor na e siŋgilatbonaqa laŋ aŋgro dena e osiqa mana tulaŋ goge kobaq oqej. Oqsiq dia Qotei aqa qure koba Jerusalem bunuj osorbej. Qure di Qotei aqaq di sosiqa laŋ goge dena mandamq aiyeqnaq e unem. 11 Qure di

Qotei aqa rianŋ na tulaŋ suwantej. Qotei aqa rianŋ di tulaŋ bolequja. A meniŋ boledamu bul. A tulaŋ suwaŋosiq meniŋ jaspa bulej. Osiqa tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej. 12 Qure di naŋgi na dadaŋyeb. Dadaŋ di tulaŋ goge koba. Dadaŋ di aqa siraŋme 12 soqneb. Siraŋme jojomq di laŋ aŋgro 12 naŋgi tigelesoqneb. Siraŋmeq di Israel tamo uŋgasari naŋgo moma utru 12 naŋgo ñam neŋgreŋyonab soqneb. 13 Dadaŋ guta qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ tauŋ qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ bebeŋ qa di siraŋme qalub soqneb. Dadaŋ guma qa di siraŋme qalub soqneb. 14 Meniŋ kokba 12 na dadaŋ aqa utru siŋgilateb. Meniŋ quraq di tamo 12 Kaja Du na qariŋnjrnaq aqa anjam mare mare laqneb qaji naŋgo ñam atnab soqneb.

15 Laŋ aŋgro e anjam merbej qaji a toqoŋ bei gol na gereiyo qaji di ojesoqnej. Ojsiqa qure ti qure aqa dadaŋ ti dadaŋ aqa siraŋme ti naŋgo ole keretej. 16 Qure aqa par ti ole ti kerekere. Laŋ aŋgro dena toqoŋ di osiqa qure keretej di aqa par ti ole ti goge ti 2,200 kilomita. Qure aqa par ti ole ti goge ti kerekere. 17 Laŋ aŋgro na qure aqa dadaŋ keretej di aqa goge 144 meta. Toqoŋ laŋ aŋgro na ojesoqnej qaji di mandam qaji toqoŋ. Kereto dena a na dadaŋ keretej.

18 Qure aqa dadaŋ di Qotei na meniŋ jaspa na gereiyej. Qure di gol na gereiyej. Qure di tulaŋ rianosiq qunuŋ bulej. 19 Meniŋ boledamu segi segi na dadaŋ aqa utru walatej. Meniŋ boledamu namba 1 aqa ñam jaspa. Meniŋ namba 2 aqa ñam sapaia. A qenjent. Meniŋ namba 3 aqa ñam aget. Meniŋ namba 4 aqa ñam emeral. A ŋam baŋga gesgi bul. 20 Meniŋ namba 5 aqa ñam sadonikis. A lentosiq qatej dego. Meniŋ namba 6 aqa ñam konilian. A lent. Meniŋ namba 7 aqa ñam krisolait. A merient. Meniŋ namba 8 aqa ñam beril. A ŋam baŋga gesgi bul. Meniŋ namba 9 aqa ñam topas. A merient. Meniŋ namba 10 aqa ñam krisopres. Meniŋ namba 11 aqa ñam haiasin. Meniŋ namba 12 aqa ñam ametis. A lent. 21 Dadaŋ aqa siraŋ 12 di meniŋ qat kokba 12. Meniŋ kokba di kolilei tanu bul. Siraŋ segi segi di meniŋ qat qujai. Qure aqa gam kalil gol na gereiyeb. Gam di tulaŋ jeqilosiq qunuŋ bulej.

22 Qure dia e atra tal bei unosai. Tamo Koba Qotei siŋgila ti unu qaji aqa Kaja Du wo naŋgi segi aiyel qure di aqa atra tal. 23 Qure di seŋ ti bai ti na suwantosai. Qotei aqa segi rianŋ na qure di suwanteqnu. Kaja Du a segi qure di aqa puloŋ. 24 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi qure di aqa rianŋ na walweloqnqab. Mandor kokba sawa sawa kalil taqatejunub qaji naŋgi na naŋgo ñoro bole bole oqnsib qure miligiq osi boqnqab. 25 Dadaŋ aqa siraŋme kalil waqesqab. Olo kabuesqasai. Bati gaigai waqesqab. Qure dia qolooqnqasai. Gaigai suwaŋo sqas. 26 Tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgi na naŋgo wala ti naŋgo ñoro bole bole ti oqnsib qure koba di miligiq osi boqnqab. 27 Ariya tamo kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi ti tamo gisaŋ anjam mareqnub qaji naŋgi ti iŋgi iŋgi jiga ti kalil qure di miligiq gilqa keresai. Tamo uŋgasari naŋgo ñam ŋambile qa buk miligiq di Qotei na neŋgreŋyej qaji naŋgi segi qure di miligiq gilqa kere. Ŋambile qa buk di agi Kaja Du aqa segi buk.

22

Jon a ŋambile qa ya ti ŋam ti unej

1 Onaqa laŋ aŋgro dena e ya bei osorbej. Ya di ŋambile qa ya. Ya di tulaŋ rianosiq qunuŋ bulej. Ya di Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo awo jaramq

dena bosiq qure aqa gam koba dauryosiq sumoqnej. 2 Ya qalaq di ŋambile
qa ŋam bei tigelesoqnej. Ŋam di bai segi segi gei utru yoqnqas. Bai bei
gei utru bei yqas. Bai bei gei utru bei yqas. Degsim gilsim gei utru 12
yqas. Aqa baŋga na tamo uŋgasari sawa sawa kalilq di unub qaji naŋgo
ma kobotetnjroqnqas. 3 Iŋgi kalil Qotei a uge qa mareqnu qaji naŋgi qure
dia sqasai.

Qure dia Qotei aqa Kaja Du wo naŋgo awo jaram sqas. Qotei aqa wau
tamo naŋgi a qa louoqnqab. 4 Osib aqa ulatamu unoqnqab. A na aqa
segi ñam naŋgo lanjaq di neŋgreŋyim sqas. 5 Qure dia ambruqasai. Deqa
waŋal qatrentqasai. Seŋ suwaŋqasai. Tamo Koba Qotei a segi na tamo
uŋgasari naŋgi suwantnjroqnim naŋgi bati gaigai mandor kokba sqab.

Yesus a boqujatqas

6 Onaqa laŋ aŋgro dena olo merbej, “Anjam endi bole kalil. Tamo naŋgi
qusib marqab, ‘Bole.’ Tamo Koba Qotei na aqa laŋ aŋgro qariŋyqoqa bosiq
aqa wau tamo naŋgi kumbra urur brantqas qaji di osornjrqo. Qotei na
aqa medabu o qaji tamo naŋgo are tigeltetnjreqnaqa naŋgi aqa anjam
palonteqnub. 7 Niŋgi quiy. Yesus a marqo, ‘E nuŋgoq boqujatqai.’ ”

Tamo uŋgasari naŋgi Qotei aqa anjam e buk endia neŋgreŋyonum qaji
di dauryqab di naŋgi tulaŋ areboleboleinjrqas.

8 E Jon. E anjam kalil endi quem. Kumbra kalil e ubtosim buk endia
neŋgreŋyonum qaji di e unem. Unsimqa laŋ aŋgro kumbra di osorbej
qaji aqa areq di siŋga pulutosim a biŋiyqa laqnamqa a na merbej, 9 “Ni
e biŋibaim! E ni bul. E ni ti ino was agi Qotei aqa medabu o qaji tamo
naŋgi ti koba na wau qujai. Tamo uŋgasari buk endia anjam dauryeqnub
qaji naŋgi dego iga koba na wau qujai. Deqa ni Qotei segi biŋiyoqnime.”
10 Osiqa merbej, “Qotei aqa anjam ni buk endia neŋgreŋyonum qaji
di tentaim. Kumbra kalil ni ubtosim buk endia neŋgreŋyonum qaji di
brantqa bati jojomqo. 11 Deqa uŋgum. Tamo uŋgasari kumbra uge uge
yeqnub qaji naŋgi olo kumbra uge uge yoqnebe. Tamo uŋgasari kumbra
jigat yeqnub qaji naŋgi olo kumbra jigat yoqnebe. Tamo uŋgasari kumbra
bole bole yeqnub qaji naŋgi olo kumbra bole bole yoqnebe. Tamo
uŋgasari Qotei aqa kumbra boleq di sosib dauryeqnub qaji naŋgi olo aqa
kumbra boleq di sosib dauryoqnebe.”

12 Yesus a mareqnu, “Niŋgi quiy. E urur boqujatqai. Bosiy tamo naŋgo
kumbra segi segi pegiyosiy awai enjrqai. 13 E segi qujai namoq di unum.
E segi qujai bunuq di sqai. E segi namo qaji. E segi bunu qaji dego. E iŋgi
iŋgi kalil qa utru. Wau kalil e yeqnum qaji di e olo koboteqnum.

14 “Tamo uŋgasari naŋgo gara yansonab qatej qaji naŋgi tulaŋ arebole-
boleinjrim sqab. Naŋgi ŋambile qa ŋam gei osib uyqa kere. Naŋgi Qotei
aqa qure koba dego miligiq gilqa kere. Deqa naŋgi areboleboleinjrim
sqab. 15 Ariya tamo uŋgasari kumbra uge uge yeqnub qaji naŋgi Qotei
aqa qure koba di miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab. Tamo uŋgasari
gumaniŋo qaji, quñam qalo qaji, sambala kumbra yo qaji, leŋ ojo qaji,
gisaŋ qotei biŋinjro qaji, gisaŋ kumbra dauryqajqa tulaŋ arearetnjro qaji
naŋgi Qotei aqa qure koba di miligiq gilqasai. Naŋgi oqeq di sqab. 16 E
Yesus. E na ijo laŋ aŋgro qariŋyonumqa niŋgi qure qureq di ijo ñam qa
koroeqnub qaji nuŋgoq aisiq anjam endi palontosiq merŋgwo. E Mandor
Koba Devit aqa leŋ na ŋambabem qaji. E Devit aqa Aŋgro. Nebeqa burbas
bunuj oqeqnu dego kere e degsim minjaleqnum.”

17 Qotei aqa Mondor wo Kaja Du aqa uŋa bunuj wo naŋgi aiyel na
mareqnub, “Yesus, ni aue.” Tamo kalil ijo anjam endi queqnub qaji naŋgi
marebe, “Yesus, ni aue.” Tamo bei a ya qaryimqa bosim ŋambile qa ya
osim uyem. Ya di awai saiqoji. Qotei na laŋa anaiyqas.

Jon a anjam bei siŋgila na marej

18 E Qotei aqa anjam buk endia neŋgreŋyonum. Tamo kalil anjam endi
queqnub qaji naŋgi e siŋgila na endegsi minjrqai. Tamo bei a anjam bei
osim Qotei aqa anjam ende ti turtqas di gulbe uge uge kalil e ubtosim
buk endia neŋgreŋyonum qaji di Qotei na kamba tamo di yqas. 19 Tamo
bei a Qotei aqa anjam e buk endia neŋgreŋyonum qaji mutu bei osim taqal
waiyqas di Qotei na kamba tamo di taqal waiyimqa a ŋambile qa ŋam gei
osim uyqasai. A Qotei aqa qure koba miligiq gilqasai dego.

20 Tamo a kumbra endi kalil ubtosiq marqo qaji a olo marqo, “Bole, e
boqujatqai.”

Anjam endi bole. O Tamo Koba Yesus, ni aue.

21 Tamo Koba Yesus a tamo uŋgasari kalil naŋgi qa are boleiyeme. Bole.